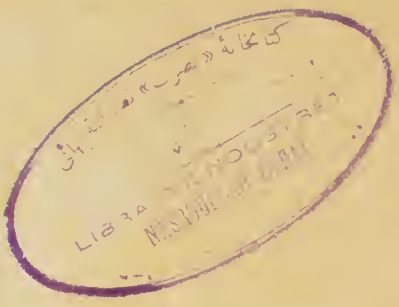

صحيفه
٦٣٩ شول امور بياننده‌درکه آنکله صغائر عظيمه اولور . توبه‌نك تمامى وشروط و آدابى
٦٤٠ طبقات تائبين
٦٤٢ صبر و شكر : صبرك فضيلت وحقيقتى
٦٤٢ صبرك قوت وضعف حسبيله اقسامى
٦٤٤ عبدك هرحالده صبردن استغنامى اولمديغى
٦٤٥ صبره مؤدى اولور معالجات ، شكروبونك فضيلتى حقنده اولان آيات واخبار و آثار
٦٤٧ حق تعالانك حقنده شكر
٦٥٤ حقيقت نعمت واقسامى
٦٦١ خلقى شكردن صارف اولان سبب و آنك علاجى
٦٦٣ صبر ايله شكرك مشتركاولدقلرى

صحيفه
امور
٦٦٥ صبر وشكرك تفاضلى
٦٦٧ رجا وخوف : حقيقت رجا
٦٦٨ فضيلت رجا
٦٧٠ خوف
٦٧٣ فضيلت خوف
٦٧٤ شول دوادده‌درکه انكله استجلاب خوف اولنور
٦٧٩ فقر وزهد : حقيقت فقر
٦٨١ مطلقا فضيلت فقر
٦٨٣ فقيرك فقرنده اولان آدابى
٦٨٥ من غير ضرورة سؤال تحريمى
٦٨٨ حقيقت زهد وفضيلتى
٦٩٠ درجات زهد و آنك اقسامى
٦٩٢ قدر حاجتى فضولدن تميز
٦٩٥ توكل : حقيقتى
٧٠٥ دواهئ موت
٧٠٧ حقيقت موت واحوال ميت

صحيفه

احكامى

٥٠٨ مصاحب اولديغك كيمسه‌ده مشروط اولان صفات وشروط

٥١٠ حقوق صحبت

٥١٧ صنوف خلق ايله مجالسه آدابى حقنده بر مقدار كلمات حكمت آثار

٥٢٠ حق مسلم ورحم وحق جوار وملك : حقوق مسلم

٥٢٥ حقوق جوار

٥٢٦ حقوق اقارب

٥٢٨ حقوق ملك

٥٢٩ آداب عزلتدن: عزلتك فضيلت وكراهتى ، فوائد عزلت

٥٣٢ آفات عزلت

٥٣٧ آداب عزلت

٥٣٨ آداب سفردن : طلب علم

٥٤٠ عبادت ايچون اولان سفر . باعث سفر دينى تشويش ايدر برسيبدن فرار وهرب

٥٤١ طاعون وياغلا زماننده سفر

٥٤٢ سفرك اول حركت ونهوضدن آخر رجوع زمانته دكين اولان آدابى

٥٤٧ آداب باطنه‌سى

٥٤٨ رخص مسافر وادلهٔ قبله

صحيفه

واوقاتى ، آداب سماع ووجد

٥٦٨ امر بالمعروف ونهى عن المنكر، فضائلى ، اركان وشرائطى

٥٧٥ آداب محتسب

٥٧٨ اخلاق نبوت

٥٨٩ ربع مهلكات

٦٠٤ رياضت نفس و تهذيب اخلاق

٦٠٥ اخلاقك رياضت طريق ايله تغيير قبولى

٦٠٩ رياضت صبيان

٦١٢ شرائط سلوك

٦١٤ كسر شهوتين ، فضيلت جوع

٦١٥ كسر شهوت بطنده طريق رياضت

٦١٨ شهوت فرج

٦١٩ آفات لسان

٦٢٧ غضب وحقد وحسدك ذمى

٦٢٩ علاج غضب

٦٣١ حقد وعفو ورفق

٦٣٣ ذم دنيا

٦٣٤ شول حرف بيانندەدركه بين الناس حيله‌لرى سببى ايله جارى اولور

٦٣٥ ذم مال ومحبتنك كراهتى وذم بخل

٦٣٦ سخا

٦٣٧ علاج بخل

٦٣٨ عبدك مالى خصوصنده وظائفى

صحيفه

حوادثدن هر حادثه‌نك ظهور نده قرائت اولنور
٣٨٦ شول ادعيهٔ مأثوره‌دركه آنلرى شيخ امام علامه تاج‌الدين عبد الوهاب السبكى روايت ايتمشدر
٤٠٨ دعانك فضيلت و آدابى
٤١٢ فائدهٔ دعا
٤١٣ تقسيم اورادو فضيلت واحكامى، عبادت خدا ايچون متجرد اولان شخص عابده ترتيب اوراد
٤٢٣ اوراد ليل
٤٣٠ شول شخص عالم كه انك علمى ايله منتفع ناس اولور
٤٣١ حال متعلم ، حال محترف، والى اولانلرك حالى
٤٣٢ حال موحد ، قيام ليل
٤٣٨ عاداتدن : آداب اكل ـ احوال منفرده ، قبل الاكل آداب اكل
٤٣٩ حالت اكل آدابى
٤٤٠ بعد الطعام غسل بدن
٤٤٢ آداب جماعت
٤٤٤ اخوان زائرينه تقديم طعام آدابى
٤٤٦ آداب ضيافت
٤٥٠ فوائد متفرقه
٤٥٣ آداب نكاحدن : نكاحه ترغيب وآندن اعراض وترهيب

صحيفه

٤٥٤ فوائد نكاح
٤٥٨ آفات نكاح
٤٦٠ عقدك شرائطى
٤٦١ منكوحه‌نك احكامى
٤٦٣ آداب معاشرت
٤٩٦ آداب كسب ومعاش ، فضيلت كسب واكا تحريض
٤٧٠ عقود سته‌دن : بيع
٤٧٢ عقد ربوا ، سلم ، اجاره
٤٧٣ قراض ، شركت
٤٧٤ معامله‌ده عدل
٤٧٥ معامله‌ده احسان مراتبى
٤٧٧ تاجرك دينى اوزرينه شفقتى
٤٧٩ حلال وحرامدن: فضيلت حلال
٤٨٠ درجات حلال وحرام، مراتب شبهات وانلرى حلال وحرامدن تميز
٤٩٥ حرامى تميز واخراجك كيفيتى
٤٩٧ صرف
٥٠٠ سلاطينك ادرارات وعطياتى ، جهات دخل، مأخوذك مقدارى وصفت اخذ
٥٠١ آداب صحبت واصناف خلق ايله معاشرتدن : اخوانك فضيلتى وشروط ودرجاتى وفوائدى
٥٠٦ معاصينك اقسامى وهر برينك

صحيفه

٢٨٩ هر بر ركنده وهر بر شرطده احضار قلبك كيفيتى

٢٩٣ علم وظائف امامت

٢٩٥ علم فضل جمعه

٣٠١ بيان آداب نهار الجمعه

٣٠٤ علم نوافل صلوة

٣١٥ علم اسرار زكات وشروط ظاهره سنى رعايت

٣١٦ ذكاتك آداب باطنه‌سى

٣١٩ علم آداب قابض صدقه

٣٢١ صدقهٔ تطوع وفضلى وآداب اخذ واعطاسى

٣٢٢ ابراهيم الخواص وجنيدوبعض جماعت مشايخك صدقه‌دن اخذ ايتمك زكاتدن آلمقدن افضل اولمق اوزره رأيلرى

٣٢٣ علم اسرار صوم ، واجبات ظاهره‌سى ، لوازم افطار ، سنى

٣٢٤ اسرار صوم وشروط باطنه‌سى

٣٢٦ صيامده تطوع

٣٢٧ علم اسرار حج ، فضيلت حج وفضيلت بيت ومكه ، مكده اقامتك فضيلت وكراهيتى . مدينه‌ده اقامتده اولان فضيلت

٣٢٨ حجك وجوب وصحتى واركان وواجبات ومحظوراتى ، اعمال

صحيفه

ظاهره‌نك ترتيبى . اول خروجدن احرامه داخل اولنجه اولان سنن

٣٣١ آداب احرام

٣٣٢ مكه‌يه دخولك آدابى

٣٣٣ طواف

٣٣٥ ٣٣٦ ٣٣٩ سعى ووقوف وبقيهٔ اعمال حج

٣٤١ صفت عمره

٣٤٢ طواف وداع وزيارت مدينهٔ منوره

٣٤٦ حجه متعلق آداب دقيقه واعمال باطنه

٣٤٩ اعمال باطنه وآنده اخلاصك طريقى

٣٥٥ علم فضيلت اذكار وتلاوت واوراد

٣٥٦ علم آداب تلاوت وفضياتى

٣٦٠ آداب باطنه‌سى

٣٦٥ فهم قرآن وانى من غير نقل وبيان رأيله تفسير

٣٦٧ علم اذكار كه تسبيح وتحميد وتهليل وتكبير وصلاة واستغفار

٣٧١ بعض ادعيهٔ مأثوره

٣٧٧ ادعيهٔ مأثوره‌دندر كه نبى عليه السلامدن وآل واصحابدن مرويدر كه اسانيدى محذوفه‌در

٣٨١ شمول ادعيهٔ مأثوره دندر كه

صحيفه
١٨٩ علم ماوقع فى القرآن من الاسماء والكنى والالقاب
٢٠٥ علم معرفة مبهمات القرآن
٢٠٦ علم معرفة اسماء من نزل فيهم القرآن ، علم معرفة فضائل القرآن
٢٠٨ علم معرفة افضل القرآن وفاضله
٢١٥ علم معرفة مفردات القرآن
٢٢٠ علم معرفة خواص القرآن
٢٢٤ علم معرفة مرسوم الخط و آدابه ، علم معرفة تفسيره وتأويله وبيان شرفه والحاجة اليه
٢٣٠ علم معرفة شروط المفسر و آدابه
٢٤١ علم معرفة غرائب التفسير
٢٤٢ علم معرفة طبقات المفسرين
٢٤٣ علم خواص الحروف
٢٤٤ علم خواص الروحانية من الاوفاق العددية والحرفية والتكسيرات العدديه والحرفية . علم التصرف بالحروف والاسماء ، علم الحروف النورانية والظلمانية
٢٤٥ علم التصريف بالاسم الاعظم ، علم الكسر والبسط ، علم معرفة الزائرچه
٢٤٦ علم الجفر والجامعه ، علم دفع مطاعن القرآن

صحيفه
٢٤٧ علم المواعظ ، علم الادعية والاوراد
٢٤٨ علم الآثار ، علم الزهد والورع
٢٤٩ اصول فقه فروعندن : علم النظر ،
٢٥٠ علم المناظره ، علم الجدل ، علم الخلاف
٢٥١ علم الفرائض ، علم الشروط والسجلات ، علم القضاء ، علم معرفة حكم الشرائع
٢٥٢ علم الفتاوى
٢٥٣ الطرف الثانى من الرسالة : تصفيه يه متعلق علوم
٢٥٤ مقدمه
٢٥٦ علوم باطنه دن اولان عبادات وعادات ومهلكات ومنجيات ، معرفة فضل علم وتعلم وتعليم ، مسلمه واجب اولان علمك معرفتى
٢٥٧ علوم دن محمود ومذموم اولان
٢٦٤ آداب معلم و متعلم و بونلرك وظائفى ، آفات علم ، علماء دنيا وعلماء آخرتك علاماتى
٢٧٠ عقل وشرفى وحقيقتى واقسامى
٢٧٢ قواعد عقائد
٢٧٣ علم اسرار طهارت
٢٨٢ علم اسرار صلوة
٢٨٣ اعمال قلبده اولان شروط باطنه

صحيفه

والآحاد والشاذ والموضوع والمندرج
٤٤ علم معرفة بيان الموصول لفظاً المفصول معنىً
٤٥ علم معرفة الامالة والفتح وما بينهما، علم معرفة الادغام والانهار والاظهار والاخفاء والاقلاب، علم معرفة المد والقصر، علم معرفة تحقيق الهمزه
٤٦ علم معرفة كيفية تحمل القرآن
٥٤ علم معرفة جواز الاقتباس وماجرى مجراه
٥٧ علم معرفة غريب القرآن
٥٨ علم ماوقع فيه بغير لغة الحجاز، علم ماوقع فيه من غير لغة العرب
٦١ علم معرفة الوجوه والنظائر
٦٢ علم معرفة معانى الادوات التى يحتاج اليها المفسر
٦٣ علم معرفة اعرابه
٧١ علم معرفة قواعد مهمة يحتاج اليها المفسر
٩١ علم معرفة المحكم والمتشابه
٩٤ علم معرفة مقدم القرآن ومؤخره
٩٦ علم معرفة عام القرآن وخاصه ومجمله وبينه، علم معرفة ناسخ القرآن ومنسوخه

صحيفه

١٠٠ علم معرفة مشكل القرآن وموهم الاختلاف والتناقض، علم معرفة مطلق القرآن ومقيده
١٠١ علم معرفة منطوق القرآن ومفهومه
١٠٢ علم معرفة وجوه مخاطباته
١٠٤ علم معرفة حقيقة الفاظ القرآن ومجازها. علم معرفة تشبيه القرآن واستعاراته
١٠٥ علم معرفة كنايات القرآن وتعريضاته
١٠٧ علم معرفة الحصر والاختصاص
١١٣ علم معرفة الايجاز والاطناب
١٣٨ علم معرفة الخبر والانشاء
١٤٤ علم معرفة بدايع القرآن
١٥٧ علم معرفة فواصل الآى
١٦٤ علم معرفة فواتح السور
١٦٦ علم معرفة خواتم السور، علم معرفة مناسبة الآيات والسور
١٦٨ علم معرفة الآيات المتشابهات، علم معرفة اعجاز القرآن
١٧٥ علم معرفة العلوم المستنبطه من القرآن
١٨١ علم معرفة امثال القرآن
١٨٤ علم معرفة اقسام القرآن
١٨٥ علم معرفة جدل القرآن

فهرست

صحیفه		صحیفه	
۳	علوم شرعیه فروعندن : علم معرفة الشواذ و تفرقها من المتواتر	۲۰	معرفة الصیفی والشتائی ، علم معرفة الفراشی والنومی علم معرفة الارضی والسماوی .
٤	علم مخارج الحروف . علم مخارج الالفاظ . علم الوقوف	۲۳	علم معرفة اول مانزل علم معرفة سبب النزول
٥	علم علل القرا آت ، علم رسم کتابة القرآن فی المصاحف	۲٦	علم معرفة مانزل علی لسان بعض الصحابه
۹	علم معرفة المصاحف	۲۷	علم معرفة ماتکرر نزوله
۱۳	علم شرح الحدیث ، علم اسباب ورود الاحادیث وازمنته وامکنته	۲۸	علم معرفة ماتأخر حکمه عن نزوله ومانأخر نزوله عن حکمه،
۱٤	علم ناسخ الحدیث و منسوخه . علم تأویل اقوال النبی صلی الله تعالی علیه وسلم، علم رموز اقوال النبی واشاراته	۲۹	علم معرفة مانزل مفرقاً ومانزل جمعاً علم معرفة مانزل مشیعاً ومانزل مفرداً ، علم معرفة مانزل منه علی بعض الانبیاء
۱۵	علم غرائب لغات الحدیث ، علم دفع مطاعن الحدیث ، علم تلفیق الاحادیث	۳۰ ۳۳	علم معرفة کیفیة انزال القرآن علم معرفة اسمائه واسماء سوره
۱٦	علم احوال رواة الاحایث ، علم طب النبی صلی الله تعالی علیه وسلم.	۳٤ ۳۷	علم معرفة جمعه وترتیبه علم معرفة عدد سوره و آیاته وکلماته وحروفه
۱۸	فروع علم تفسیر دن : علم معرفة المکی والمدنی علم معرفة الحضری والسفری، علم معرفة النهاری واللیلی . علم	۳۹ ٤۱	علم معرفة حفاظه ورواته، علم معرفة العالی والنازل من اسانیده علم معرفة المتواتر و المشهور

جلد ثانی فوروه ٤٦ - اقدام مطبعه سی

اختیار ایلیوب مفتی‌الانام عالیحضرت اوچنجی دفعه رونق افروز صدارت اولدی . بودفعه میخالیج قضاسی کرماستی الحاقیله ارپه‌لق تعیین اولندی . بیك اوتوز صفرنده قره‌چلبی زاده افندی یرینه ثالثاً صدرالعلما اولدیلر . سنهٔ مزبوره خلالنده پادشاه کشورکشا سلطان عثمان خان حضرتلری له سفر یرینه روان اولدقلرنده همرکاب شاه کامیاب اولمشلر ایدی . سرهٔ مملکت بغدانه داخل اولدقده مرض هائل حائل ورهزن اجل عاجل اولمغله بالضروره منصبدن استعفا واستانبوله رجوعله مصلحت وقتی ایفا ایتمشلر ایدی . منصب جلیل صدارت اناطولی قاضی عسکری ملاعلی افندی یه‌عنایت اولندی . الحالة هذه داعیٔ واجب‌الاجابهٔ اجله لبیك زنان وعلی جناح‌العجله روان اولوب ماه شوالك دردنجی کونی اسحاقچی نام محلده واقع طونه جسرینه واصل اولدقلرنده قنطرهٔ فنادن کذار وعزم ساحهٔ راحت بخش رحمت پروردکار ایتمشلر ایدی . نعش رحمت انتعاشلری قدرغه‌ایله استانبوله کلوب عاشق پاشا جامعی حظیره‌سنده آسوده وپدرلری جنبنده غنوده قلندی .

خدمت ملای مترجم ، علامهٔ عالم ، علم‌وحکم مکارم اخلاقده یکانهٔ افاق ، منازل استحقاقده ماه جهانتاب بی‌محاق ، سینهٔ پرسکینه‌سی مهبط انوار فضل وکمال . آستان فضائل آشیانی محط رحال فضائل وافضال ، بطیحهٔ کف کریمی مقسم انهار عطایای جلیله ، قریحهٔ آفتاب قسیمی مطلع انوار مزایای خفیه . پاك نژاد ملك نهاد نورمجسم ولطف مصور ذات فضائل کستر ایدی . آثار علمیه‌لرندن سورهٔ کریمهٔ کهف تفسیر ینه حاشیه‌لری واردر . (هدایه) نك مسائلنی علالدن تجرید ایلیوب (عده) تسمیه ایلمشلردر ، نافع اثردر . والدلرینك اجل تألیفاتی اولان (موضوعات‌العلوم) ی ترجمه ایتمشلردر وحسین واعظك رسالهٔ علیه‌سنی لسان ترکی یه نقل ایلمشلردر وسلطان عثمان‌خان امریله‌منثور (شهنامه) یازمشلردر وبعض‌مواضع جلیله‌ده رساله‌لری واردر . عربی وترکی نظمه اقتدارلرینی اشعار وکمال مخاصیله نظم جواهر اشعار ایتمشلردر و(نبریه) نام قصیدهٔ عربیه‌سنی تخمیس وخمیس سطور بلاغت انیسی ایله بنیان فصاحتی تأسیس ایتمشلردر .

شام شریفه نقل وتحویل ازمدیلر . بیك اتی ربیع الآخرنده عزل اولوب ایشی احمد افندی قائممقام حکومتلری اولدی . بیك یدی صفرنده امام دامادی شیخی یرینه محروسهٔ بروسیه حاکم اولدیلر . سنهٔ مزبوره جمادی الاولاسنده مفتی الانام حضرتلری یرینه مصه قهره قضاسنه نقل اولنمشکن برآیدن صوکره هربری منصب جلیلده ابقا اولنمش ایدی . ماه شعباندہ غلطه قاضیسی حسن کتخدا زاده افندی ایله مبادلهٔ منصب ایتدیلر . بیك سکز شعباننده معزول اولوب سلفلری اعاده اولندی . یوم واحد مرورندن صوکره عبدالرحیم افندی یرینه ثانیاً سلانیك قضاسی توجیه اولندی . بیك طقوز صفرنده منصبلری سردار ابراهیم پاشا طرفندن صحن مدرسه سیله اردوی همایون قاضیسی اولان نیکساری زاده یه ویرلمش ایکن آستانه دن تمکین اولنمیوب یکی شهره رفع اولندی . سنهٔ مزبوره ذی القعده سنده عزل اولنوب طورسون زاده عبدالباقی افندی سجاده نشین حکومت اولدی . بیك اون بر ذی الحجه سنده عبدالوهاب افندی یرینه استانبول قضاسیله مقضی المرام اولدیلر . اون ایکی جمادی الاولاسنده کتخدا مصطفی افندی یرینه اناطولی صدارتیله اکرام اولندیلر . اون اوچ جمادی الاولاسنده متقاعد ومقام رفیع صدارته قف زاده فیض الله افندی متصاعد اولدی . سنهٔ مزبوره ذی الحجه سنده رومه نقل اولنان مفتی الانام یحیی افندی حضرتلری یرینه مکرراً اناطولی صدری اولدیلر . اون بش صفرنده وظیفهٔ تقاعدلری عود ایلیوب عبدالعزیز افندی مسند آرای صدارت اولدی . اون سکز شوانده بستان زاده محمد افندی یرینه ثانیاً اناطولی صدارتی توجیه اولندی . اون طقوز ذی القعده سنده وقعهٔ عزل ایله استراحت ایدوب صدر رومدن متقاعد قاف زاده افندی دست بیرای صدارت اولدی . بیلك یکرمی بر صفرنده کتخدا مصطفی افندی یرینه صدر روم وناثل مطلوب ومرحوم اولدیلر . سنهٔ مزبوره شعبانك سلخنده منفصل وعبدالعزیز افندی ثانیاً صدرالافضل اولدی . یکرمی ایکی اوائلنده کلیبولی قضاسی ضمیمهٔ رزاب قلندی . یکرمی درت رمضانده بستان زاده محمد افندی یرینه ثانیاً منور ایوان صدارت اولدیلر . یکرمی التی ربیع الآخرنده وظیفهٔ تقاعدیله مصالح عامه دن تباعد

مترجمك ترجمهٔ حالی

شقایق نعمانیه صاحبی اولان طاشکپری زاده محمد افندینك ابریز خالص العیار معدن وجودی ونقد وقت ذات مسعودی اولان خلف باهر الشرف ارجمندی صدر جلیل القدر کمال افندیدر . طقوز یوز الی طقوز سنه‌سی خلاننده هلال عیدسعید کبی طالع ودور منازل وجود ایدرك افق شهوددن لامع وساطع اولمش ایدی . رفیق توفیق ایله سیر مقتطرات کمال وپدر والا کهرلرندن استفاضه ایله بدر کامل کبی تکمیل دائرهٔ استیهال ایدوب علی حسب العاده دور مجالس اذده ایدرك شیخ الاسلام استاد العلماء الاعلام ابوالسعود افندی خدمتلرینه واصل ومیانه کوهر سلك اللآلی اماثل اولوب نیجه زمان قرائت تفسیر شریفه مداوم ویتمش التی تاریخنده صنع الله افندی یرینه خدمت اماده‌لرندن ملازم اولمشلر ایدی .

سکسان درت محرمنده ابتداء اوتوز آلتی ایله اون قپانی مدرسه‌سنه نائل . بعده قرقله مدرسهٔ مزبوره‌ده سرحلقهٔ افاضل اولوب طقوز یوز طقسان شعبانننده اخی‌زاده عبدالحلیم افندی یرینه یکی علی پاشا مدرسه‌سنه رونق بخشا اولدی . طقسان اوچ شوالنده سلفلری یرینه خاصکی پایه‌سنه پای همت قویوب طقسان التی رجبنده ابراهیم افندی یرینه صحن ثمانیه‌یه خرام ایدوب طقسان سکز ذی القعده‌سنده سلف سالفلری اخی‌زاده افندی یرینه مدرسهٔ شهزاده مسندکاه افاده‌لری اولمش ایدی . طقسان طقوز رجبنده آغزی‌قره محی‌الدین یرینه محروسهٔ سلانیکده سجاده نشین عزو تمکین اولوب بیك بر جمادی‌الاولاسنده اسکدار قضیسی عبدالرحمن افندی ایله منصبلری مبادله اولنمش ایدی . تبدیل مزبور خلاف دلخواهلری اولدیغی معلوم صدور اولدقده قسالی زاده حسن چلبی یرینه حلب قضاسنه نقل اولندیلر . بیك اوچ جمادی‌الاخراسنده منفصل ومقر حکومتلرینه طورسون زاده عبدالباقی افندی واصل اولدی . بیك درت شوالنده بیقلی سلیمان افندی یرینه شام‌شرف انجام قضاسیله اکرام اولندیلر . بیك بش شوالنده ثانیاً حلب قضاسنه تبدیل وحلبدن مفتی الانام یحیی افندی حضرتلری

وصلت حمى نجد ايارخ سمائل فقد بك منى ذكرى حبيب ومنزل
فوا اسفا رسم الدارس دارس فهل عند رسم دارس من معول

عمالرندن صوكره بعض احبابه كوندرمشلردر :

سقيت بسيط الارض فى كل ساعة بدمع جرى فى ذكر غير الاحبة
وصفحة خدى كالوشاح المفصل بقطر دموع بين قانى عبرتى
وعينى عقيق بياقوت مقلة وانسان عينى عبر فوق جمرة
حرمت من الاحباب لذة نظرة فواحسرتا ان لم افق قبل موتى
ولاتجزعى يانفس من نزل جرى بتقدير خلاق الله البريه
فان الرضى والصبر فى كل محنه من اخلاق اصحاب النفوس الرضية

مرويدركه حالت احتضاردە استحلال ايدن اقربا بوكونه وصيت ايله رضاسنى اعلام وتحرير نامهٔ وصيت تمام اولدقجى كبى ختم كلام ايدر :

وصيتنامه

« بسم الله الرحمن الرحيم الحمد لله رب العالمين والصلاة والسلام على محمد وآله وصحبه اجمعين وعلى الائمة المجتهدين وعلى كبراء المفسرين والمحدثين وعلى المشايخ الزاهدين وعلى العلماء العاملين وعلى الفقراء الصابرين وعلى الاغنياء الشاكرين وسلم عليهم سلاماً الى يوم الحشر والدين . ثم انى اشهدك واشهد ملائكتك بانى عشت على ملة الاسلام واعيذ من البدعة فى الدين . ثم ان اولادى واقربائى التمسوا منى ان اجعلهم فى حل مما عملوا من الاساءة فيما وجب عليهم من رعاية حقى وانى جعلتهم فى حل ان عملوا فى رعاية حقى عليهم فيما بعد ذلك والسلام على سيد الانام وصحبه الكرام »

بش نفر اولاد ذكور . بردختر سعد اختر ترك ايتمشلر ايدى . برى محيى الدين محمد دركه بعض جزائر رومده قاضى ايكن فوت اولدى . برى شمس الدين محمد در بعض بلاد شاميده قاضى ايكن فوت اولدى . اوغلى احمد چلبى دولت احمديه علماسندندر . بونلر خال خجسته خلالى كريمه سندندر . برى زين الدين محمددر طقوز يوز آلتمش سكز ذى القعده سنده دانشمند ايكن فوت اولشدر . برى صدر عالى قدر كمال الدين محمد افنديدركه جواهر مناقبى دولت عثمانيه ده كشيدهٔ سلك سطوردر . برى ابو حامد محمد در دولت محمديه علماسندندر . بونلر سريه دندر . كريمه لرينى بهاء الدين زاده افنديه تزويج ايتمشلر ايدى . آنلر دخى حلاللرى اولان بنت خالدندر .

اسكوبده اسحاق پاشا مدرسى ايكن يازمشلر . تاريخ اتمامى طقوزيوز اوتوز سكزدر . بعده كتاب مزبورى اختصار ايدوب تواريخ انبيايى واحوال ملوك عجمى الحاق ايلمشلردر .) شرح العوامل ، شرح ديباجة الهداية ، شرح ديباجة الطوالع ، مختصر فى علم النحو ، بونلردن ماعدا اوتوز عدد رساله لرى واردركه هر برى رسالهٔ تاج خورشيد اولمغه سزاوار وارسالهٔ خزانهٔ فيض قدسى دينلسه وجهى واردر . جمله دن برى اللواء المرفوع فى حل مباحث الموضوع ، رسالة الشهود العينى فى تحقيق مباحث الوجود الذهنى ، رسالة الاستيفاء لمباحث الاستثناء ، مسالك الخلاص فى مهالك الخواص (استعارهٔ تبعيه مبحثنده سعدين فاضلين ميانده محاكمه در) ، رسالة الانصاف فى مشاجرة الاسلاف (بودخى اول مبحثه متعلقدر) ، المحاكمات بين المولى لطفى والمولى عذارى فى ايراد السبع الشداد ، رسالة العنايه فى تحقيق الاستعارة بالكنايه ، رسالة على مقدمة علمى البلاغة ، رسالة فى الصناعات الخمس ، رسالهٔ قضاء وقدر ، رسالهٔ طاعون ، تعليقات على حواشى المطول ، تعليقات على حواشى التلويح ، تعليقات على صدر الشريعة (اصلاح وايضاح ايله بينلرنده محاكمه ايتمشدر) ، الرسالة الجامعة لوصف العلوم النافعة ، اجل المواهب فى معرفة وجود الواجب ، نزهة الالحاظ فى عدم وضع الالفاظ ، رسالة التعريف والاعلام فى حل مشكلات الحد التام ، القواعد الحمليات فى تحقيق مباحث الكليات ، فتح الامر المغلق فى مسئله المجهول المطلق ، رسالة فى تفسير آية الوضوء . رسالة فى قوله تعالى هوالذى خلق لكم مافى الارض جمعاً وغير ذلك . بونلردن ماعدا آثارينه نهايت وفضائلنه حد وغايت يوقدر . عربى اشعارى دخى مقبول ادبا ورشك انداز عرب عربادر . علامهٔ روم ابوالسعود افندى مرحوم تفسير شريفى تحرير ايدركن ﴿ عفا الله عنك لم ادنت لهم ﴾ آيت كريمه سنده احترام شان نبوته متعلق برنكتهٔ شريفه ايراد ايتديكى مسموع مولوى اولدقده بوكونه ثنا پرداز اولمشلر :

بنفسى جناباً حاز كل فضيلة ... وصار لاظهار الحقائق ضامناً
وايد روح القدس حسان طبعه ... مجلى من الاسرار ماكان كامناً
و نافح عن عرض النبى تأدباً ... فنى الحشر يلقاه من الخوف آمناً
بك الملة الزهراء اضحت منيرة ... فنى الكوكب السيار قد صرت ثامناً

بوتضمين دخى انلركدر :

اخلاق . علامهٔ آفاق ایدی . صفاقت حسن آبدارزی سبزه‌دار کتبخانه کبی مطبوع و دلنشین ومسند حسن لعل جانانه جانه یقین اولوب نولن خمه‌لری شعشعهٔ آفتاب وشوشه شراب کبی روزشب درکار وماء الحیاة فیوضات مشرب عالیلری مانند نهرزنده رهد دائم الادرار ایدی .

خصائص کریمه‌لرندندر که زمان تدریسلرنده هرسنه برتفسیر قدسی کتاب ایدوب ثمنی ایله ایالئ رمضانده طلبهٔ علمی دعوت ودانشمندانه ضیافت ایدرلر ایمش . حالت عماده دحی شجرهٔ پرثمرهٔ افاده‌لری نشوونماده اولوب ابکار افکار علمیه‌یی پردهٔ عمادن منصهٔ ابراده کتورمدن خلی دکلار ایدی . جمله‌دن بری اشهر آثار جلیله‌لری اولان حقایق اعمایه‌در که حریتهٔ املا اوزره انشا ایتمشلر ایدی . ایام تدریسلرنده شمر غرر عنبربار افاده‌لرندن شعه شقایق آخرنده اولان اثرخمهٔ مشکین شمامه‌لرندن واصل شامهٔ شعور اولدی . (ع) شکرالله سعیه‌المشکور . مولانای مومی‌الیه اسبغ‌الله سحال رحمته علیه علوم ظاهریدنی اساتذهٔ کرام وجهابذهٔ فخامدن احد ایدوب هرفنده سندی علی وناقل علی‌الاطلاق مقاصد ومعالی اولدیغی کبی سلسلهٔ علیهٔ نقشبندیه دخی یولندن انتساب واعیان مشایخدن برینك فیض نظریی اکتساب ایلیوب قوت ریضته کوه‌دار بند وجود وهمت پیران طریقت ایله واصل سرحدبن مقصود اولمش ایدی .

عنعنهٔ ثقاة رواته مانوسه‌در که بردفعه جناب کریملرینه اسلاخ کلی واقع اولوب غالب باسور یل انفصال ومجرد اعم لاهوته انفصال ال ویرمش ایدی . اول حالده وقت ظهر داخل اولوب ادای صلوة ایچون توضی مرام ایلدکده نخریب بدن قدرت وحروج وقت حتوف دل تقلیب قالبه مکنت اولیوب بعدالعصر حالت اولایه عود ایلدم دیو بیورمشلر . آثار جلیله‌لری بومنوال اوزره مشهور ومقبول طباع جمهوردر . حواشی حاشیة الکشاف للسیدالشریف . حواشی حاشیة تجرید للشریف المعالم فی‌علم الکلام . متن جامع والمنطق . متن ومشرح فی‌الفرائض . شرح الفوائد الغیائیه فی‌علم المعانی . شرح القسم الثالث من المفتاح . حاشیه علی شرح المفتاح للسیدالشریف . شرح الجزریه فی‌علم القرائات . موضوعات العلوم . شقایق نعمانیه ، تاریخ کبیر (وفیات ابن خلکان وتاریخ مختار وتاریخ حکایی جمعدر .

سلف سالفی یرینه صحن ثمانیه پای همت قویوب الملی بر شوالنده عرب زاده عبدالباقی افندی یرینه ادرنه بایزیدیه سندن مخراب نشین وراثبهٔ علیه‌لری واصل قرارکاه ستین اولمشدی . الملی ایکی رمضاننده محشی سنان افندی یرینه محروسهٔ بروسه‌یه حاکم ورونق افزای محافل ومحاکم اولدیلر . الملی درت رجبنده قره‌چلبی یرینه مدرسهٔ صحنلهٔ متقاعد ومسندکاه حکومتلرینه عبدالرحمن افندی متقاعد اولدی . الملی سکز شوالنده امیر کیسودار یرینه استانبول قضاسنه کوکبه بخش وکوکب اقباللری آفتاب درخش اولمشیکن اوچ سنه مرورندن صوکره چشم جهان بینی رمده مبتلی وزخم چشم ایام ایله مانند زخم خون پالا اولوب مثال پیر کنعان درد نه‌ماهه ایله پریشان وغریان عین سیلاب کهری غروب سائه‌دن خون افشان ایکن نیر نور بصیریسی (تغرب فی‌عین حمئة) مضمونی اوزره غارب وآب چشمهٔ چشمی مانند کرداب غائر وغائب اولغله تعاطیٔ امور عامه‌دن هارب اولوب منصب قضادن قضاء وطر ومطالعهٔ علوم نظریه‌دن قطع نظر ایتدیلر . احدی وستین وتسعمائه ذی‌الحجه‌سنده نکساری مصطفی افندی جانشین مسند قضا وقائم مقام حکم وامضا اولدی . راتبهٔ مقررهٔ امثاله کوشه‌کزین خمول واداء وظائف عبادته مشغول ایکن طقوز یوز آلتمش سکز رجبنك سلخنده واقع لیلهٔ اثنینده مرض بسور دمویدن بسته‌دم وغوطه خور دریای عدم اولوب نور ایمان ایله داخل دخمهٔ مزار و ﴿ ثانی اثنین اذهما فی‌الغار ﴾ فحواسندن نمودار اولدی . محروسهٔ قسطنطنیه محلاتندن عاشق پاشا محله‌سنده واقع سید ولایت تربه‌سی جوارنده مدفون وجوهرخاك پاکی دیوارهٔ جنت حوالی ایله محروس ومصوندر . سن شریفلری آلتمش سکز عددینه واصل و ﴿ اکثر اعمار امتی بین ستین وسبعین ﴾ دائره‌سنه داخل اولمش ایدی .

مرحوم مرقوم عمدهٔ علماء روم . بحر تیارعلوم نقلیه . نجم سیار فنون عقلیه . آفتاب جهانتاب عالم علم وعرفان . غمام کثیر الانسجام وادیٔ تحقیق وایقان . فائض سرچشمهٔ نکات عربیه . رائض جیاد مزایای ادبیه . مجمع البحرین علم ومعرفت . مطالع السعدین نزاهت ونباهت . صلابتده واستقامتده رکن راسخ . دیانت وتقواده جبل شامخ . مجموعهٔ مکارم

اشبو كتابه تكمله اولمق اوزره مؤلف عاليقدرى المولى الفاضل ابوالخير عصام الدين احمد بن مصطفى بن خليل طاشكپرى زاده مرحوم ايله مترجم فاضلى مشار اليهك مخدومى مرحوم كمال الدين محمد افندينك ترجمهٔ حالرى عطائى مرحومك اثرى اولان (شقايق نعمانيه ذيلى) نام كتاب مستطابدن بالاقتباس زبور صحيفهٔ مباهات قلندى :

مؤلفك ترجمهٔ حالى

كابرا عن كابر ابقاء معالم مأثرايله جسر فنادن عابر اولان مقتدى الاعيان والاكابر ونخبة اهل العصر والغابر مربى الشقايق النعمانيه فى حظائر الدول العثمانيه طاشكپرى زاده افندى حضرتلريدر . والد كثير المحامدلرى حلب قضاسندن متقاعد ايكن طقوز يوز اوتوز بش سنه‌سنده مراقئ دار الخلوده متصاعد اولمشدر . ذات بدرى اللمعاتى احدى وتسعمائه ربيع الاولنك ليلهٔ بدرنده ماه جهانتاب كبى طالع وافق سعادتدن لامع وساطع اولوب روز بروز استفاضهٔ انوار فضائل وكمال واكتساب رأس المال مكارم خصال ايليوب علماء عصرندن تحصيل علوم وتكميل مبانئ منطوق ومفهوم ايتدكدن صوكره دور سلطان سليم قديمده اناطولى صدارتنه نائل اولان سردفتر افاضل سيدى افندى خدمتلرندن ملازم وطريق هدايت رفيق تدريسه عازم اولوب طقوز يوز اوتوز بر رجبنده يكرمى بش آقچه ايله ديمتوقه ده اورج پاشا مدرسه‌سنده شرفبخشا اولمش ايدى . اوتوز اوچ رجبنده اوتوزله استانبولده حاجى حسين زاده مدرسه‌سنده متصدئ افاده اولوب اوتوز التى خلالنده قرق آقچه ايله اوسكوبده اسحق بك مدرسه سنه مدرس و پابندان تحقيق ايله بنيان متضعضع الاركان عامى مؤسس اولديلر . طقوز يوز قرق ايكى شوالنده مثلى ايله قلندرخانه‌ده بسط خوان حقائق كسترى وفيوضات افاده‌لرين فقراء طلابه بخش قلندرى ايليوب سمند اقبالرى هرمنزلده وقفهٔ عزلله استراحت ايتمشيكن بو پايه‌ده نقلله حركت ايتمشدر . طقوز يوز قرق درت ربيع الآخرنده پاشا زاده يرينه مصطفى پاشاى عتيق مدرسه‌سنده فرش سجادهٔ تحقيق ايلدى . قرق بش ذى القعده‌سنده واسع عليسى يرينه اوچ شرفه‌لى پايه‌سيله شرفات منار قدرى عالى اولوب قرق التى ربيع الآخرنده

والحمدلله تعالى وحده وصلى الله تعالى على سيدنا محمد وعلى آله وصحبه والتابعين وتبع التابعين ورضى الله تعالى عنا وعن ابائنا واستاذنا وعن اصحاب الحقوق علينا وعن اقاربنا وعشائرنا وعن جميع المسلمين اجمعين آمين يارب العالمين تم الكتاب بعون الله الملك الوهاب تحريراً فى اواسط شهر ربيع الاول لسنة احدى وثلثين والف كتبه العبد الفقير الحاج حمزه بن الحاج خضر الكاتب الساطانى

خلیلا لاتخذت ابابکر خلیلا ولکن صاحبکم خلیل الرحمن ﴾ بیورمشدر یعنی اکر بن برخلیل اتخاذ ایلسم ابو بکری خلیل اتخاذ ایدردم لکن سزك صاحبکز یعنی جناب عالیلری رب رحمانك خلیلیدر ایمدی ایکی خات بر قلبده جمع اولمامغله بیان ایلدی که خلّت رحمان باطن فاینه تحالی ایلمشدر وآنك حبی حبهٔ قلبده متمکن اولمشدر اول اجلدن قلبنده هیچ برخلیل وحبیبه متسع یعنی جای کنجایش ترك ایتماشدر . ودخی حضرت صلی الله تعالی علیه وسلم امتنه دیمشدر امر الهی ایله : ﴿ ان کنتم تحبون الله فاتبعونی یحببکم الله ﴾ حضرت رسالت پناهك صلی الله تعالی علیه وسلم اوتی اول کیمسه درکه حضرتنه اتباع ایلیه واکا اتباع ایلمز الا اول کیمسه ایدرکه دنیادن اعراض ایدوب آخرته اقبال ایلیه زیرا نبی علیه السلام دعوت ایتمدی الا حق تعالایه ویوم آخره دعوت ایلدی وصرف ایتمدی الا دنیادن وحظوظ عاجلهدن صرف ایلدی ایمدی سن دنیادن اعراض ایدوب آخرته اقبال ایتدیکك مقدار سبیل رسول الله سلوك ایتمش اولورسین وسبیلنه سلوك ایتدیکك مقدار رسول الله اتباع ایتمش اولورسین واتباع ایتدیکك مقدار امتندن اولورسین ودنیایه اقبال ایتدیکك مقدار سبیلندن عدول ایدرسین واکا متابعتدن اعراض ایتمش اولورسین واول طائفهیه ملحق اولورسن که حق تعالی آنلر حقنده ﴿ فاما من طغی وآثر الحیوة الدنیا فان الجحیم هی المأوی ﴾ اکر سن نفسکدن انصاف ایدوب حالکه نظر ایلسهك که صباحه داخل اولدقدن مسایه داخل اولنجه حظوظ عاجلهدن غیری نسنهیه سعی ایلمزسین سن فرداده آنك امت واتباعندن اولمغه طمع ایلمز ایدك اکر کندوکی بوافعال اوزره مصر ایکن بنه امت واتباعدن ظن ایدرسهك نه عجب ظن بعید ونه عجب طمع بارد درکه حق تعالا بیورمشدر : ﴿ افنجعل المسلمین کالمجرمین مالکم کیف تحکمون ﴾ ایمدی حق تعالادن رجاء ایدرزکه بزمله استحقاقمزه کوره معامله ایلمیه و بزه تفضل واحسان ایلیه آنکلدکه کیمدی ذات کریمی اکا اهلدر بمنه وسعة جوده که جواد وکریم ورؤف ورحیم اول ملك قدیمدر

مألوف اولمشدر . پس صورت خیالیده منی ختم ایله تمثیل ایلدی بعده حفظنده آنجق بوصورت باقی اولور ایمدی معبر چنانکه اول صورتی استماع ایلیه بو صورت ایله مناسبی بینده اولان مناسبتی بیلوب صورتدن معنایه عبور ایدر ایمدی بومذکور اولان برنبذهٔ یسیرهدر بحر علم رؤیادن آنك عجائبی حصره قابل دکلدر . بوندن صکره انسانه موتی قتنده حجاب منکشف اولوب نفسنی یا مخاذی وانکال وفضائح ایله محفوفه کورر نعوذبالله من ذلك . و یاخود نعیم مقیم وملك کبیر ایله که آخری یوقدر مکنوفه کورر ایمدی اعلم العلماء واحکم الحکماء اولانه عقیب موتده نیجه عجائب و آیات منکشف اولورکه اصلا خاطرینه خطور وضمیرینه خلجان ومرور ایتمامشدر . اکر مرد عاقلك هیچ برهم وغمی اولماسه الا آنجق اول حالتك خطرینی تفکر اولسه اکا جمیع عمرینی استغراقده کافی اولوردی لکن عجب بودرکه بزم بومرتبه غفلتمز اوله بومقوله عظائم اهوال واحوال اوکمزده ایکن . وبوندن دخی اعجب اهل وامولمز ودواب واسبابمز ایله فرحناك اولدیغمزدر بلکه اعضاء واسماع وابصارمز ایله دخی خصوصا که جمله سنك مفارقتلرینی یقینا بیلورکن . لکن بزم حالمز قندهدر واول کیمسه قندهدرکه آنك روع وقلبنه روح القدس نفث ایدوب حضرت سیدالبشره صلی الله علیه وسلم دیدیکی کبی دییه که محبت ایلدیکنکه تحقیق سن آندن مفارق اولورسین واستدیکك مقدار عیش ایله که تحقیق سن میتسین ودیلدیکك عملی ایشله که تحقیق سن آنکله مجازات اولنورسین یعنی ذکر اولنان مفارقتی وموتی وجزائی بیلدکدن صکره اکا کوره امور فانیه یه محبت ایله وعیش فانی یه طالب اول وجزاء سیئی اولهجق اعمال سیئه یه میل ایله که بوندن هیچ بری میل ایدهجك دکل ایدوکی ظاهر اولور . پس لاجرم اول امورمذکوره وقتاکه حضرت رسالت صلی الله تعالی علیه وسلم عین یقین ایله مکشوف اولدیسه دنیایه قطعا التفات ایتیوب بلکه عابرسبیل کبی اولدیلرکه برلبنه یی برلبنه اوزره وبرقصبی برقصب اوزره وضع ایتمامشلردر وبر دینار ودرهم تخلیف ایتمامشدر وبر حبیب وخلیل اتخاذ ایتمامشدر . نعم حضرت ابی بکر رضی الله تعالی عنه حقنده ﴿لو کنت متخذا

نهایت عزیزدر . ودخی سکا لازمدر که تفاصیل عذابك معرفتنه اشتغال ایتمیه‌سین بلکه سکالائق اولان رفع عذابده تدبیره اشتغالدر . اکر کیفیات عذابك معرفتی مرام ایدرسه‌ك سکا لازمدرکه مطالعهٔ آثار واخبار ایده‌سین زیرا آنی بوعالمده معرفت ممکن دکلدر الاعین اخری ایله مشاهده ایله ممکندر که عالم ملك وشهادت مشاهده اولنان عینك غیریدر . لکن انسانك عالم غیبی مشاهده ایتدیکی عینك اوزرینه شهواتدن واشغال دنیویه‌سندن غشاوه وپرده قیلنمشدرکه آنکله ابصار ایلمز اولمشدر وقتا که اعین انبیاء علیهم‌السلام غشاوه‌دن منقشعه ومنکشفه اولدیسه اول احوالی مشاهده ایتدیلر وآنی اخبار ایلدیلر ایمدی آنلرك اخبارندن اول احوالی تتبع ایله. وبومشاهده‌دندر حال رؤیاکه بزآنی منامده کورورز زیرا آنك نجه‌سی صحیح بولنور حقیقت رؤیاده قول دقائق علم مکاشفه‌دندرکه اول امر عظیمدر لکن ناس آندن غافللردر وآنده اجل قول بودرکه نفس مرآة کبیدر ولوح‌الاهده جمله ماکان وماسیکون مکتوبدر لکن حدیددن یاخشبدن لوح اوزره مکتوب دکلدر بلکه برشیٔ مجرد اوزره‌در کتابت معهود ایله دکلدر بلکه نقش معنوی ایله‌در. بوندن‌صکره فجانکه حواس‌نوملهٔ متعطله‌اوله حجاب نفس مرتفع‌اولور زیرا نفسك محسوساته التفاتدن غیری حجابی یوقدر ایمدی اوزمانده لوحله مرآت نفس متقابل اولوب آنده صور لوح منتقش اولور لکن نوم خیالی عملندن منع ایلمز معانی‌یه برمثال ایله محاکات ایدرکه اول معنایه متقاربدر ایمدی معتبر آنحق صورت خیالیه‌دن عبور ایدوب لوحدن مأخوذ اولان معنایه واروب جلیهٔ حال ایله حکم ایدر ایمدی تعبیردن برمثال ذکر ایده‌لم مثال اولدرکه برکیمسه ابن سیرینه ذکر ایلدی‌که کوردم‌که بنم‌الم بر خاتم اولوب آنکله افواه رجال وفروج نسایی ختم ایدردم دیدی‌ابن سیرین ایتدی: سن مؤذنسین صبحدن مقدمجه رمضانده اذان اوقومشسن . اول رجل دخی (صدقت)دیدی. ایمدی نظر ایله که ختمك روحی‌یعنی آندن مقصود اصلی منعدر نفسك دخی وقتاکه حالی لوحدن بووجهله منتقش اولدیسه که ناسی اکل وشرب وجماعدن منع ایلیه لکن خیال برشیئی خاتم ایله ختم وقتنده منعه

مقدار. وينه بعيد دكلدركه يوم بعثه دكين تأخير اولنه حق تعالى اعلمدر عبادينه نجه حكم ايده جكنى. اما نفسى وروحى آنلر باقيدر نعم آنك دخى حالنك تغيرى ايكى وجهدندر: برى اولدركه موت ايله اموال واهلندن وسائر احوالندن برعالم آخره انتقال ايدركه بوعالمه مناسب دكلدر ياسعيد الحال اوله ويا شقى البال اوله. برى دخى اولدركه اكا منكشف اوله حسنات وسيئاتندن اكا ضار ونافع اولان. وناس حقيقتده نيامدر چنانكه موت اصابت ايدر متنبه اولورلر وبواحوال اكا قبل الدفن هجوم ايدر. اما بعد الدفن كاه اولوركه روحى وارد اولور عذابدن نوع آخر ايچون وياخود ثوابدن نوع آخر ايچون. اكر اكا برشئ اولماسه الاخزى وافتضاح وهتك ستر اولسه موت زماننده اكا كفايت ايدردى لكن آنك وراسنده اموراخر واردركه آنى السنه تعبير ايده مز اما اهل تنعيمدن اولورسه اكا عقيب موتده سعت جلال الهدن بعض امور منكشف اولوركه دنيا اكا اضافت ايله سجن ومضيق كبى اولور واول بربيت مظلمده محبوس كبى اولوركه آنكيچون بربستان واسع الاكنافه برباب فتح اولنه كه اول بستانك نهايته طرف ناظر يتشمكه قادر اولمايه وآنك ايچنده انواع اشجار وازهار واصناف طيور وثمار اولوب اول سببدن اول سجن مظلمه عود استميه. بوندن صكره احوال قبرده اوچ مقام واردر: اولكى كه اول اسلمدر اول احوالك وجودينه تصديق ايليه ولكن كيفيتندن تفتيش ايلميه. ايكنجى اولدركه احوالندن تفتيش ايليه وآنى برنائمه قياس ايايه كه واقعه سنده برشئ مخوف كوره ويا بر تنعم اولنور شئ كوره واكا جوارنده اولان كيمسه واقف اولمايه برفراش ايچنده ياتورلر ايكن دخى، ودخى خفى دكلدر نوم برادر موتدر. اوچنجى اولدركه انسانه عذاب ايلين حيه دكلدر بلكه سم وزهردر كذلك سم دخى تعذيب ايلمز بلكه عذاب ايدوب المويرن اثريدر وجميع اموری اسباب عاديه سز خلق ايلمك حق تعالانك قدرتنده جائزدر كذلك لذتده دخى حال بويله در. بوندن صكره اهل بصائر بواوچ طرقك امكانينه حكم ايلديلر. ايمدى سن دخى آنلره تقليد ايدوب تصديق ايتمك كركسن اما بونلرى بلا تقليد تحقيق ايله عارف اولان بسيط ارضده

ایلیه که اول حق تعالی رحمتندرکه اکا نازله اولمشدر . بری دخی اول زمانده که غطیط مجنون کبی غطیط ایلیه بوغازندن صوت عنیف وهدیر ایلیه تجنون کبی ، ولونی محمر اوله واغزندن طوداقلرینه زبد یعنی کوپك کله ایمدی اول حق تعالانك عذابندندرکه تحقیق اکا نازل اولمشدر اما لسانی کلمهٔ شهادته منطلق اولمق اول علامت خیردندر لکن تلقین ایلین کمسه کلمهٔ شهادتی کلم ایچون میته الحاح ایلمیه زیرا کاه اولورکه شدت حالندن آنی استثقال ایدوب نعوذبالله تعالی سوء خاتمه یه مفضی اولمق خوفی واردر بوکه نك معناسی دکلدر الا اول کیمسه نك موتی برحال ایله اوله که قابلیده اللهك غیری اولمایه اکر قابلیده اللهك غیری قالمازسه اول نعیم دائمه در اما اکثر دنیایه مشغوف اولوب لذاتنه متأسف اولورسه آنك امری خطر مشیته مفوض اولور زیرا مجرد حرکت لسان انسان قلیل النفع والجدوادر مکر حق تعالا قبول ایله تفضل واحسان ایلیه همان عبده اول زمان واجب اولان حسن ظندر حق تعالی جمله مزه عنایت ایدوب اول یوم هائله کندو ایله بینمزه شیطان حائل اولمایه آمین .

مطلب ثالث — حقیقت موته واحوال میته در . معلوم اوله که ناس ایچون احوال میته ظنون فاسده واردر . بعضلر ظن ایلمشدرکه موت عدم صرف اولوب حشرونشر اولمیه بلکه موت همان نبات کبی اولوب ونباتك یبس وجفافی کبی اوله بورأی ملاحده رأییدر . ودخی هرکیمسه نك اللهیه ویوم آخره ایمان کتورمیه آنك رأییدر . بعضلر دخی ظن ایلمشلردرکه انسان موت ایله منعدم اولور تنعم وتألم ایلمز تاوقت حشرده اعاده اولنجه . آخرون دخی ارواح باقیه در مثاب ومعاقب اولان دخی ارواحدر اجساد دکلدر اجساده اصلابعث وحشر یوقدر دیمشلردر . جمله سی ظنون فاسده در . وحقدن مائلهدر . اصل قول حق که آیات واخبار آنی ناطقه اولمشدر بودرکه موت عدم محض دکلدر بلکه تغیر حالدر وتحقیق روح جسددن مفارقتدن صکره باقیدر یامعذبه در و یاخود منعمه در جسددن مفارقتدن صکره باقیدر ودخی یعید دکلدرکه قبرده ینه روح جسده اعاده اولنه لذتی ویا الی ادراك ایده جك

ریض ایله قرضدن اشددر بودکلو شدت الم ایله ینه صیحه وفریاده عدم قدرتی دخی زیاده کریاندر که جمیع قوتی قهر ایدوب جوارحنك جمله‌سنه ضعف کلور تاکه قوت استغاثه دخی قالماز اما نقانی اول الم احاطه وغشی ایدوب تشویش ایدر واما لسانی ابکم ایدر واما سائر اطرافی ضعیف ایدر حتی اکر آنده نوع قوت اولورسه آنك صدرندن خوار وحلقندن غرغره استماع اولنور تاکه کلوب حلقومه بالغ اولور اول زمانده دنیادن واهلندن نظری منقطع اولور واول وقتده ابواب توبه مغلق اولور وانی حسرت وندامت احاطه ایدر نته‌کیم حضرت رسالت پناه صلی الله تعالی علیه وسلم بیورمشدر: عبدك توبه‌سی مقبوله‌در مادامکه غرغره ایتمیه. ایمدی سکرات موت ترادف ایتدیکی زمانده موتك کرب ومرارتندن سؤال ایلمه اول سببدندرکه نبی علیه السلام ﴿اللهم هوّن علی سکرات الموت﴾ دیه بیورردی ایدی زیرا انلر انك حقیقت شدتنه واقف واهوالنه عارف ایدیلر سائر ناس اندن استعاذه ایتیوب انی امر عظیم عد ایتمد. کذری انی جهالرندندر حتی سائر انبیا دخی صلوات الله تعالی علی نبینا وعلیهم اجمعین انی کمال معرفتلرندن موتدن خوف شدید ایله خوف ایدرلرایدی. ایکنجی مشاهدهٔ صورت ملك الموتدر واندن قلبه روع وخوف دخول ایدرا کر انی عبد مذنبك روحنی قبض ایتدیکی زمانده اولان صورت ایله رجالدن اعظم قوت صاحبی اولان کورسه رؤیته طاقت کتورمز لکن عبد مطیع آنی احسن واجل صورتده کورر. اوچنجی عصانك ناردن مواضعنی مشاهده‌درکه آنلرك ارواحی چیقمق محالدر مادامکه ملك الموتك ایکی بشرادن بریسی ایله نغمه‌سنی استماع ایتمینجه یا (ابشر یا عدوالله بالنار) دیه ویاخود (ابشر یا ولی الله بالجنة) دیه. دردنجی سوء خاتمه خوفیدرکه آنك ذکری خوف ورجاده ذکر اولنمشدر ینه اعاده ایتیه‌لم. بوندن صکره محتضر اولانه موت وقتنده مستحب اولان هدو وسکوندر ولسانندن شهادتینی ناطق اولمقدر وقلبندن حق تعالایه حسن الظن اولمقدر حضرت رسالت پناه صلی الله تعالی علیه وسلم بیورمشدرکه میته اوچ وقتده راقب وناظر اولوك بری اول زمانده که جیبندن عرق مترشح اولوب کوزلرندن دموع سیلان ایدوب طوداقلرینه یبوست استیلا

وتسویفك سببی جهل محضدر ویاخود حب دنیادر ایمدی معلومك اولسون که آنك علاجی اکر جهلدن ایسه آنك اندفعی قلب حاضردن صادر فکر صافی ایله اولور وقلوب طاهره‌دن حکمت بالغه سماعی ایله اولور اکر حب دنیادن ایسه آنك علاجی شدیددر واول برداء عضالدرکه آنك علاجی اولین واخرینی اعیاء ایلمشدر وآکا علاج یوقدر الا یوم آخره وآنده اولان عظیم عقاب وجزیل ثوابه ایماندر وهربارکه انسانه بونلرك حقیقتنه یقین ایمان حاصل اوله قلبنده ن حب دنیا ارتحال ایدر زیرا حب امر خطیر قلبدن حب شیٔ حقیری محو ایدر چنانکه دنیانك حقارتی وآخرتك نفاستی کوره دنیا جمله‌سنه التفاتدن استنکاف ایدر اکر اکا مشرقدن مغربه وارنجه جمیع ارضلك ملکی ویریلورسه دخی. ایمدی برکیمسه‌که آخرت ایچون مستعد اوله ایمدی علامت توفیق الٰهی اولدرکه موت آنك نصب عینی اولوب آندن برساعت غافل اولیه اول وقتده کله‌جك موته استعداد ایایه اکر اخشامه دکین صاغ اولورسه حق تعالایه شکر ایلیه زیاده‌جه عبادته توفیق ایتدیکیچون. واول نهارینی ضایع ایتمدیکنه بلکه آندن حظنی استیفا ایدوب نفسی ایچون ادخار ایتدیکنه فرح کسب ایایه بعده ینه اول وجهله استیناف عمل ایایه صباحه دکین. وینه صباحه داخل اولدقده اویله ایلیه. وبو وجهله عمل میسر اولماز الا اول کیمسه یه اولورکه قلبی ملاحظهٔ کار فردادن فارغ وآنده اوله‌جق اموردن خالی اوله ایمدی بونك کبی کیمسه اکر آکا موت اصابت ایدرسه سعید وغنم اولور اکر صاغ اولوب عیشی مقدر ایسه حسن استعدادی ایچون مسرور ولذت مناجات ایله قلبی پرحبور اولور پس آکا موت سعادت وحیات زیادهٔ دولت اولور.

مطلب ثانی — دواهیٔ [*] موتده‌در. اول دخی درتدر: اولکی شدت نزعدر. معلوم اولدکه بدنه اصابت ایلین الم ادراك اولنماز الاواسطهٔ روح ایله اولور چنانکه الم نفس روحه واصل اوله ایمدی آنك کرب والمندن سؤال ایلمه حتی دیمشلردرکه اول سیوف ایله ضربدن ومنشارلر ایله نشردن ومقاـ

[*] دواهی جمع داهیه‌درکه امر عظیم وشدید معناسنه‌در.

پس برشیخ وفات ایدنجه بیك صبی وبشیوز شاب فوت اولور ودخی بیلمزکه موت فجأةً اولمازسه لکن مرضك فجأةً اصابتی بعید دکلدر زیرا وهم مألوفی اولمیانی بیلمز ایمدی انسان غیرك موتنه مألوفدر اما نفسنك موتنی اصلا کورمامشدر اول سببدن آنی استبعاد ایدر لکن عاقل اولان کیمسه بیلورکه اجل مقدر ومعیندر انسان هربوم وهرساعتده موته قریب اولمقدهدر (وکل آت قریب) مفهومی دخی معلوم هرلیبیدر. بری دخی حب دنیادر زیرا اول دنیانك شهواتنه مألوف اولوب مفارقتی اکا شاق اولور وهرکیمسه‌که برشئ کریه کوره آنی نفسندن دفع ایدر وهواسنه موافق اولانی تمنی ایدر پس دنیاده بقاء توهم ایلمکدن واسبابنی ملاحظه‌دن زائل اولماز تاکه یاننده اول بقاء مرتبهٔ تقرره وارر خاطرینه موتی اخطار ایلمز فجانکه خطور ایلسه انی سن کهولتله تسویف وتأخیر ایدر اول سنه واصل اولسه سن شیخوخته تسویف ایدر بعده سفرندن رجوعه تأخیر ایدر وياخود ولدینك تدبیرندن فراغه وياخود قزینك جهازندن فراغه تأخیر ایدر وياخود عدوسنی قهره ویا بونلرك غیری امانیٔ باطلهیه تأخیر ایدرکه بروجهله برشغل آنی شغل آخره وياخود اشغاله مفضی اولور تاکه شاهباز موت واجل آنك مرغ روحنی برظن ایتدیکی زمانده اختطاف ایدوب علی العجل آلوب کیدر پس اول زمانده حسرت وندمی عظیم اولور بروقتده که ندم آکا نافع اولمیه واول مسکین بویله تقدیر ایدرکه عن قریب دنیادن فارغ اولسه کرکدر لکن دیهات آندن فارغ اولماز الا شول کیمسه فارغ اولورکه آنی بالکلیه طرح ایلیه وتسویف اکا قوت ورسوخدن غیری نسنه زیاده ایلمز اهل نارك اکثرحرینی وصیحه وفریادینی سوف کلامندندرکه قیامتده (واحزناه من سوف) دیدلر یعنی زاد آخرت اولان اعمال صالحهنی (سوف افعل) دیوب تسویف وتأخیر ایدوب اندن اول اصابت موت ایدوب خائب وخاسرکتدکارینه محزون اولوب فریاد ایدرلر. وبومعناده ینه خوش دیمشلردر: بیت (ولست بمدرك مافات منی ٭ بلهف ولابلیت ولا لوانی) ترجمه: (یتشمز کیمسه فوت اولان مرامه ٭ نولایدی کاشکی حیفا دیمکله) فجان بیلدکسه که طول املك سببی تسویفدر

سكا موافق ايدوكنه اول حكم ايدر . ايمدى بومطلبده اطناب ايلدك زيرا بوباب جميع علومك غايتيدر ومجموع سعاداتك اصلى بوكا منتهيدر ايمدى غافل اولميه سين نبى عليه السلام ﴿ اكثرواذكر هادم اللذات ﴾ بيورمشدر .

تذييل — بوفقيرايدر: ذكر اولنان حديث شريفده واقع لفظ هادمده رواية مشهوره دال مهمله در هدمدن اوله كه بيقمق معناسنه در لكن حضرت شيخ اكبر وغوث اعظم خاتم الولاية المحمديه ومظهر الحكم والاسرار الالهيه الشيخ محيى الدين العربى الحاتمى الطائى رضى الله عنه (محاضرة الابرار ومسامرة الاخيار) نام كتابنده بوحديث شريفى شيخى اولان امام ابى ذر مصعب بن محمد بن مسعود الخشنى دن روايت ايدركه هاذم ذال معجمه ايله در معناسى قاطع ديمكدر ديمشدر وبوحديثك آخرنده دخى زياده روايت ايلمشدر محاله مراجعت اولنه انتهى .

ودخى فضيلت موتده وارد اولان آثار واخبار غايت ايله كثيره در ذكرى ايله تطويل كلام ايتميه لم لكن ذكر موتك قلوبده تأثيرى اولديغى آنى ظاهر قلبدن وطرف لساندن ذكر ايتدكلرندندر . والا اكر آنى شهواتدن فارغ قلب ايله وحال مونايى اذعان ايله ذكر ايلسه لر وآنلرك حالى نه يه راجع اولمشدر دنياده بودكلو طول فرح وسرورلرندن وجاه ومال واعوان وانصار ايله غرورلرندن صكره كه حتى اولادلرى ايتام ونسوانلرى ارامل اولوب مالرنده ايدئ ناس بلكه ايدئ اعدالرى متصرف اولمشدر وجالس بيوتلرى انلردن نيجه خالى اولوب آثارلرى منقطعه اولمشدر واسملرى منسى اولمشدر ملاحظهٔ صادقه ايلسه لر ذكر موت انلرك قلوبنده تأثير ايدوب كندولره موقى نصب عين ايدرلردى . بوندن صكره معلوم اوله كه قصر امل ديدن علما وارباب قلوبدر وفضيلتى اخبار وآثارده مذكوره ومشهوره در وجمله سعاداتك اصلى بودر لكن قلوب مبتلاى طول امل اولوب بونكبهٔ مهلكه كافهٔ خلقه عامه وشامله در وبونك ايكى سببى واردر : برى جهلدر كه صحت وشباب سببى ايله موتى استبعاد ايدوب استعداد ايلمز وبيلمزكه مشايخ يلد شباننده اقلدر بودكلدر الا شبانده موتك كثرتندندر وصبيان اكثردر .

آله ومدبری واحددر زیرا ﴿ لوکان فیهما آلهة الا الله لفسدتا ﴾ کریمه‌سی مدلولنجه اکر سماء وارضده متعدد آله اولسه ایکیسی دخی فاسد اولورلردی پس بودلیل آنك عالم شهادتده کوردیکنه موافق اولوب قلبنك بوستاننده بوطریق ایله اعتقاد توحیدغرس اولنورکه قلبنك قدرینه لائق اولان دخی بومرتبه فهمدر. بوندن صکره چانکه بواعتقاد قوی اوله کشف عملی کبی عمل ایدوب توکلی وسائر احوالی اثارت واتباع ایدر لکن بومقوله فهم غالب اوقاتده ضعیف اولوب آکا اضطراب وتزلزل مسارعت ایدر اول سببدندرکه علم کلامه احتیاج اولور تاکه آنکله والدینندن ویاخود استادندن ویا اهل بلده‌سندن اخذ وتحصیل ایتدیکی عقیده‌یی حفظ وحراست ایلیه. اکر سؤال اولنورسه‌که اسبابك مسخره ایدوکی ظاهره‌در الا حرکت انسانده‌ده خفیه‌درکه انسان دیلرسه حرکت ایدر دیلرسه ترك ایدر. جواب ویریلورکه نعم حرکت قدرته لازمه‌در قدرت دخی مشیته، لکن مشیت قابده بالضروره حادث اولورکه ﴿ وماتشاؤن الا ان یشاء الله ﴾ کریمه‌سی بومعنایه ناطقه‌در پس چانکه مشیت ضروریه اوله آنك مابعدنده اولان قدرت وحرکت دخی آکا ضرورةً مترتبه اولورلر پس انسان جمله‌سندن مضطر اولور وبوجبر ایله تسمیه اولنور لکن جبر محض دکلدر بلکه عین اختیارده جبردر وبونك تفصیلی بودرکه انسانك برفعل طبیعیسی واردر مثلا صو اوستنده طورسه صویی خرق ایلمك کبی. زیرا ثقلی ایله قعرینه نزول ایدوب آنی خرق ایدر وبرفعل ارادیسی واردر تنفسی کبی، وبرفعل اختیاریسی واردر کتابتی کبی. بوندن صکره کاه اولورکه اختیاری دخی اضطراری اولور بعض اسباب ایله، مثلا طبق اجفان یعنی انسان کوزلرینك قپاغنی آچمایوب یومق ارادیدر اما اکر برابره ایله انسانك عینه قصد ایلسه‌لر اول زمان اجفانی قپادیغی اضطراری اولور زیرا اول حالده اصلا فتحنه قادر دکلدر. پس اول حالده اول فعل طبیعی‌یه ملحق اولور بلکه موضع التباس همان فعل اختیاریدر کتابت ونطق کبی. زیرا ظن ایدرکه آنلری دیلرسه ایشلیه ودیلرسه ترك ایده وکاه مشیت ایدر وکاه مشیت ایلمز لکن بوظن معنای اختیاری جهلندندر وبونك بیانی بودرکه قدرت ارادته تابعه‌در ارادت علمه‌که برشیئك

ایله که سکا برمعرفت تحصیل ایلیم ولسانمدن عقده‌یی حل ایله تا که سکا ثناء ایلیم . پس وراء حجاب عزتدن نداء اولندی که زنهار که سن بکا ثنا ایتمکه طمع ایله‌سین که سیدالانبیاء دخی عجزینه اعتراف ایدوب ﴿ لا احصی ثناء علیك انت کما اثنیت علی نفسك ﴾ دیمشدر. ایمدی رجوع ایله سکاهرنه ویررسه اخذایله وسنی هرنه‌شیئدن نهی ایدرسه انتهاء ایله وهرنه‌دیرسه آنی سویله بعده سالك ایتدی: الهی اکر لسانمده سکا ثنایه جرأت یوق ایسه پس یاقابلمك سکا معرفتده مطمعی وارمیدر ؟ اول زمانده نداء اولندی که زنهار که رقاب صدیقینی تخطی ایدوب باصوب کچه‌سین صدیق اکبرخود دیمشدر که ﴿ العجز عن درك الادراك ادراك ﴾ یعنی معرفت وادراکی ادراکدن عجز دخی ادراکدر . پس سکا بزم حضرتمزدن نصیب بومرتبه کفایت ایدرکه بیله‌بین که سن بزم حضرتمزدن محرومسین وجمال جلالمز ملاحظه‌سندن عاجزسین . پس اول وقتده سالك رجوع ایدوب قلم قدرت وعلمه ایتدیکی معاتبات واسوله‌دن اعتذار ایدوب ایتدی: بن غریب ایدم هرغریب ایچون دهشت مقرردر بنم انکارم آنچق قصور وجهلمدن ایدی شمدی بنم یانمده عذریکز واضح اولدی وبیلدم که ملك وملکوت وعزت وجبروت ایله منفرد اولان اول واحد قهاردرکه اوّل و آخر اولدر وظاهر وباطن اولدر یعنی وجوددده اوّل ومشاهده‌ده آخر وتحت حجب عالم شهادتده ساکن اولانلره باطن وبصیرتی انوار عالم ملکوت ایله منور اولانلره ظاهردر . چنانکه بومذکوراتی بیلدکسه بن ظن ایدرم که سن دیرسلك که بوتقدیرجه توکل حقیقت توحیدی فهم ایدنلره مخصوص اولوب آنلرك غیرنده متوکل بولنماز. ایمدی معلوم اوله که توحیدی فهم ایتمین یامنکروجاحددر اول قابل علاج دکلدر بونلر عالم ملکوتی انکارده حشویه منزله‌سنده‌درکه عالم جبروتی دخی منکرلردر شویله که حواس خمسه‌یه حصر ایلمشلردر وعلم وقدرت وارادتی دخی انکار ایلمشلردر [*] ویاخود جاهل غیرجاحددر اکا دخی نظراولنور اکر عین بصیرتی صحیح ایسه مرضنده معالجه اولنورلر والا آنلر ایله عقللری مقداری تکلم اولنور . زیرا آنلر فهم ایلمزلرکه عالمك

[*] نته‌کیم سوفطائیه حواسنی دخی انکار ایلمشلردر .

قلم الهی منکشف اولوب مشاهده ایلدی که اول خشبدن دکل وقصبدن دکل نه رأسی وار نه ذنبی وار، و آنك هرقلنده برراسی واردر بنه رأسی یوق ایکن. کتابت ایدروبوامر عجیبدر پس سائل ایتدی: ای علم سن نه عجب لطیف معلمسین حق تعالی سکا خیرجزاء ایلسون دیوب علمه شکر ایدوب وداع ایلدی. بعده حضرت قلمه سفر ایدوب اکا قلوبده نقشندن سؤال ایلدی اول دخی ایتدی: عالم ملکوت عالم ملکه موازندر اگرچه ایکیجیده بعض صور واردرکه اولکیده یوقدر پس نته کیم عالم شهادتك قلمی یمین کاتبده مسخردر کذلك بن دخی یمین ملك تحتنده مسخر ومقهوره سائل ایتدی: اول یمین ملك نه در؟ اول ایتدی: حق تعالانك قولی اشتدکمی که ﴿والسموات مطویات بیمینه﴾ بیورمشدر پس قلم ایشته بنی تردید ایدن اول قول کریمدر دیدی. پس سائل حضرت یمینه سفر ایدوب آنده عجب العجاب کوردی که آنك عجائبنك عشر عشرینی نیچه مجلدات احاطه ایده‌مز وکوردی که اول بر یمیندرکه سائر ایمان کبی دکل وبریددرکه سائر ایدی کبی دکل واصبعدرکه سائر اصابع کبی دکل قلم دخی آنك قبضه‌سنده‌در. بعده یمیندن سؤال ایلدی یمین دخی آنی قدرته حواله ایلدی پس علم قدرته سفر ایلدی آنده اول مرتبه عجائب کوردی که مقدما کوردکلری آنك یانده حقیر عد اولنوردی پس مشکلاتنی قدرتدن سؤال ایلدی اول ایتدی: بن برصفتم قادر موصوفدن سؤال ایله اول وقتده قریب اولدی که زیغ وبطلانه دوشوب حیرتدن لسان سؤالی اغلاق ایایه پس اول زمانده قول ثابت ایله تثبیت اولنوب سرادقات حضرتده وراء حجابدن نداء اولندی که ﴿لایسئل عمایفعل وهم یسئلون﴾ پس اول حالده آنی هیبت حضرت احاطه ایدوب دوشوب صعقه ایدوب غشی ایچنده برمدت مضطرب اولدی وقتا که افاقت کلدی ایتدی سبحانك نه عجب عظیم الشانسین سکا توبه ایلدم وسکا توکل ایلدم وایمان کتوردم که سن ملك جبار وواحد قهارسین ایمدی سنك غیرکدن خوف ایتمزم وغیرکدن رجاء ایتمزم وعقابکدن اعاذه ایلمزم الاعفوکه ایدرم وسخطکدن بنه رضا که اعاذه ایدرم بنم برحلم یوقدر الا سکا سؤال وتضرع ایدوب حضور عزتکده ابتهال ایدوب دیم که یارب بنم صدرمی شرح

لوم ايتديكك اوزره بنم عذرم اوله زيرا بن بوخصوصه كندمدن مباشرت ايتمدم وبن آكا عازم دكل ايدم لكن حكم قاهر وامر جازم ايله ايلدم زيرا بن تحت قهر علمده مسخرم كه اول حضرت قابدن وارد اولوب لسان عقل اوزره امر ايدر بن دخى آنك قهرى ايله مزعج اولدم ديدى ينه سائل (صدقت) ديوب عقله وعلم وقلبه اقبال ايلدى انلردن مطالبه ومعاتبه ايتمكله پس عقل ايتدى: اما بن برسراجم كندمدن منشغل اوليوب بلكه اشعال اولندم. قلب ايتدى: اما بن برلوحم كه كندمدن منبسط اولمادم بلكه بنى بسط ايلديلر وعلم ايتدى بن برنقشم كه وقتا كه سراج عقل اشراق ايلدى بن بياض لوح قلبه نقش اولندم ايمدى بنى نقش ايدن قلمه سؤال ايله ديدى. وقتا كه سائل حديث لوح وسراج وخط وقلمى ايشتدى متحير اولدى زيرا بواموري بيلممش ايدى الا اجسامده بيلوردى پس اولدم اكا علم مرحمت ايدوب ايتدى نفسكى سؤالده اتعاب ايلدك ايمدى خاسراً دونوب كتمه شهيد وحاضر اولوب سمعكى بكا القاء ايله ايمدى معلوم اوله كه عوالم ياعالم ملك وشهادتدركه آنى سهولت ايله قطع ايلدك ويا عالم ملكوتدركه آنده نجه بحار مغرقه واردركه آندن سالم اولماز الا اقلون اولور ايمدى اول عالم بنم اردمده در وياعالم جبروتدركه اول بوايكى عالمك بيننده واسطه در واول برسفينه كيدركه ير اوستنده مشى ايله آب اوزره مشى بيننده در پس عالم ملك حبردن قدرته وارنجه در وقدرتدن قلمه وارنجه كه علم انكله كتابت ايدر عالم جبروتدر وعالم ملكوتك مبدأى دخى آندندر بركيمسه عالم جبروتى تجاوز ايدوب ابواب ملكوتدن اول بابنى قرع ايليه قلم ايله مكاشفه اولنور اول سببدندركه رسول الله صلى الله تعالى عليه وسلم اوّل نازل اولان سورهٔ قلم اولدى بوندن صكره سن اى سائل اكر عينكك ضوئى جمع ايدوب عالم ملكوت جانبنه نظر تدقيق ايله نظر ايلسهك آنك كشفى دخى سكا حاصل اولمق رجاء اولنور. ودخى معلوم اوله كه نته كيم حق تعالانك ذاتى سائر ذواته مشابه دكلدر كذلك يدقدرتى دخى سائر ايدى يه مشابه دكلدر وقلمى دخى سائر اقلامه وكلامى دخى سائر كلامه وخطى دخى سائر خطوطه مشابه دكلدر بلكه انلر عالم ملكوتدن امور الهيه در ديدى پس اول زمانده سائلك زيتى نور علم ايله مشتعل اولوب بصيرتى فتح ايلدى اكا

اماشونلركه سمعدن معزولون اولهلر انلرمشاهده ايدهمزلر وجمادات ايله سراً مناجاتك كيفيتى برامردركه آنك كشفى ممكن دكلدر يااول سببدن كه افشاءسر جائز دكلدر زيرا صدور احرار قبور اسراردر وياخود اول كلمات متناهيه اولميوب حد حصر ونهايتدن خارجه اولديغيچوندر نته كيم حق تعالى بيورر: ﴿ قل لوكان البحر مداداً لكلمات ربى لنفد البحر قبل ان تنفد كلمات ربى ﴾ بونك مثالى بودركه برسائل كاغددن سؤال ايدركه سنك حالك نه‌دركه بياض لطيف ايكن سياه كثيف اولدك اول دخى جواب ويررکه بن بونى كندى نفسمدن ايشلمدم بوحالى حبردن سؤال ايله كه اول بنى قهراً وعدوانا روسياه وحالى تباه ايلدى اول سائل دخى كرچك ديرسين ديوب درحال حبردن سؤال ايلدى حبر ايتدى: بن وطنم اولان محبره‌ده ساكن ومنزله مداوم وآندن اصلا مفارقت ايتمكه عازم ايدم بكا قلم كلوب ظلم واعتداء ايله ايراث الم ايدوب شمل وحقيقتمى تفريق وبنى صفحات اوراق اوزرينه تبديد ايلدى پس سؤال آكا وارد ومتوجهدر بكاوارد دكلدر ينه سائل (صدقت) ديوب بعده حقيقت حالى قلمدن سؤال ايلدى قلم ايتدى: بن كنار اوديه وشاطئ انهارده نابت واول بنم وطن ومنبت ومسقط راسم اولوب آنده مقيم وثابت ايدم ناكاه بردست كلوب بنى قطع ايدوب شكست ويردى وباشمى شق وبحر حبره قويوب غرق ايلدى وبنى وطنمدن دور ايدوب بعده بنى سر نكون ايدوب يورتدى پس بوامر آندن حاصل اولدى ايمدى بوفعلك حقيقتى بنى قهر ايدن كيمسه‌دن سؤال ايله ديدى ينه سائل (صدقت) ديوب بعده دسته سؤال ايلدى قامه‌ليتديكى تعديدن. دست ايتدى: بن برمركب مسخرم كه‌فارس قدرت بكا راكب اولوب كيف مايشاء بنى استخدام ايلدى ايمدى بنم شانمدن قدرته سؤال ايله كه بنم عنانم آنك دستنده در ينه سائل (صدقت) ديوب بعده قدرته دستى استخدامندن سؤال ايلدى قدرت ايتدى: بكا لوم جائز دكلدركه بن نوم ايچنده ايدم موكل ارادت بكا كلوب بنى ازعاج ايدوب بندن كوروب مشاهده‌ايتديكك كارده بكا تحملدن زياده تكليف ايلدى ديدى. ينه سائل (صدقت) ديوب بعده ارادته سؤال ايلدى ارادت ايتدى بكا عجله ويرمه جائزكه سنك

من كل الوجوه مطابق اوله . ايمدى سكا لازم اولان اولدركه بوحالتى تصديق ايده‌سين مشاهده ايده‌مزسك دخى . مشاهده دخى اهلنده دائمه اولماز بلكه مانند برق خاطف ظاهر اولور اما دوام نادر وعزيز الوجوددر . وقتاكه مرتبهٔ رابعه افهامدن بعيد ايسه لاجرم توكلى رتبهٔ ثالثه اوزره بناء ايلدك . ايمدى آندن اول مقدار ذكر ايده‌لم كه توكل اكا مرتبط اولور اول مقدار بودركه چونكه سكا ابواب مشاهده منفتحه اوله سنك قلبكده واضح اولوركه هيچ حق تعالانك غير فاعل يوقدر ودخى هرفعل كه تخليق وترزيق ومنع واعطاء واحياء واماتت وبونلرك غيريدرجملهسى فاعل واحدك ابداع واختراعيدركه اول الله تعالادركه اول افعالده شريكى يوقدروماسواسى تحت قدرتنده مسخرلردر انلرك اصلا ملكوت سموات وارضده استقلالارى يوقدر اكر برذره تحريكنده ايسه دخى . ايمدى بوامر معلومك اوليجق پس حقك غيرينه نظر ايلمزسين بلكه رجا وخوفك وثقه واتكالك جملهسنك مصيرومرجعى الاهدر بوندن سنى انجق شيطان صد ومنع ايدر ايكى مقامده : برى جماداته التفاتدر مثلامطره غيمك وجودى شرط اولديغى كبى يعنى تأثير ايتمكله . ايمدى بوتوحيده شركدر وحقائق اموري جهلدر بلكه مؤثر واحددرغيرى دكلدر . برى دخى حيواناتك اختياريته التفاتدر شويله بيلهسن كه بوشخص سكا رزقكى ومنعنه قادر اوله ايمدى بونك قتنده اكثر خلقك اقدامنه زلت حاصل اولوب مزلهٔ اقدام اولمشدر مكر عبادالله المخلصين كه شيطانك انلرك اوزرينه تسلطى يوقدر بركيمسه‌نك كه صدرى نورالهى ايله منشرح اولمايه آنك بصيرتى جبّارسموات وارضى ملاحظه‌دن وجملهسنك وراسنده قهار ايدوكنى مشاهده دن قاصره اولور اما انلركه سموات وارضك هرذره‌سنده تقديسنى وتسبيحنى ونفسلرينه عجز ايله شهادتلرينى كه لسان ذلق ايله بلاحرف ولاصوت ايدر ايشيدرلر اما سماعلرى سمع ظاهره ايله دكل كه آنده سكا حمار دخى مشاركدر بلكه برسمع ايله ايشيدرلركه انكله صوت وحرف اولميان وعربى وعجمى اولميان كلام ادراك اولنور انلر شهود ايدرلر وجميع اشيادن عجزى مشاهده ايدرلر واصلا قدرت يوقدر الا جملهنك مبدع وخالقندندر ديو شهادتى ايشيدرلر

دندر لكن وقتا كه بعض احوال واسوله‌سيله اعماله متعلق اولوب علم معامله دخى اعمالسز اولماديسه پس توحيده دخى تعرض واجب اولدى علم معامله متوقف اولديغى مقدارى. والا توحيد بربحر بى پاياندركه ساحلى ظاهر ونمايان دكلدر . ايمدى بزديرزكه مراتب توحيد درتدر: لب ولبّ اللب وقشر وقشر القشردر. ايمدى مرتبهٔ اولى انسانك ﴿لااله الاالله﴾ قوليدر مجرد لسانى ايله. اما قلبى آندن غافل اوله وياخود منكر وجاحد اوله آنك حكمى اولدركه موحد باللساندر آنى دنياده سيف وسناندن عصمت ايدر . ايكنجى اولدركه قلبى ايله اول كلمه‌نك معناسنى تصديق ايليه كه اول اعتقاددر بومرتبه عموم مسلمين حاليدر آنده انشراح وانفساح اولماز بونك حكمى اولدركه آنى آخرتده عقابدن حفظ ايدر اكر آنك اوزرينه وفات ايدوب معاصى ايله آنك عقده‌سنه ضعف كلمزسه، وآنى قصدايله تحليلْ ايلمك بدعت ايله تسميه اولنور وصاحبى مبتدع اولور واحكامنى قصد ايدوب شد ايلمك كلام ايله تسميه اولنوب صاحبى متكلمدر . اوچنجى موحددر اول معنايه كه فاعل واحددن غيرينى مشاهده ايلمز زيرا اكا حق على ماهوعليه منكشف اولمشدر زيرا حقيقتده فاعل يوقدر الا واحددر . دردنجى موحددر اول معنايه‌كه شهودنده واحدك غيرى حاضر اولماز پس جميع اشيانى كورمز الاواحد اولديغى حيثيتدن كورر ايمدى بو توحيده غايت قصوادر پس اولكى جوزك قشرهٔ عاياسى كيدر ايكنجى قشرهٔ سفلاسى كيدر اوچنجى لبى كيدر دردنجى لب لب جوز كيدركه جوزك دهنيدر. اكر سؤال اولنورسه‌كه بوكثرتى واحد كورمك نجه ممكندركه نفسنده كثير اوله ؟ ايمدى معلوم اولدكه بوغايت علوم مكاشفه‌درکه كمال عسر وغموضندن ومدارك خلقدن بعدندن عارفلر دمشلر - درکه افشاء سر ربوبيت كفردر پس جائز دكلدر بركتابده اكا متعلق تسطير ايليه‌سين الا انجق استبعادكك ثورتنى كسرايده‌جك مقدار اوله‌كه شويله ملاحظه ايليه‌سن كه انسان بدنى وروحى وقواى ظاهره وباطنه‌سى حسبيله كثير ايكن بنه آنك برجهت وحدتى واردركه انسانيتدر پس اول ايكى جهت بيننده تنافى يوقدر وبومثال مجرد جهتين بيننده تنافى اولماديغنه تنبيه ايچوندر نه آنكه مثله

زياده دخى جائزدر نته‌كيم خير الزاهدين وافضل النبيين نبيمز صلى الله تعالى عليه وسلم ايلمشلردر حضرت على دخى كرم الله تعالى وجهه ازهد اصحاب ايدى وينه آنك درت نسوه‌سى وار ايدى حضرت فاطمه‌نك رضى الله عنها وفاتندن صكره واوندن زياده‌جه سريه‌لرى وار ايدى . التنجيسى بويش امرد وسيله اولاندركه مال وجاهدر وديمشلردر: برمقدار جاه لازمدركه انكله عبادتنده انتفاع ايليه خادمى واقاربى وبونلرك غيرى يانلرنده اولان جاهى كبى. ودخى انكله بعض مضارينى تركه دخى قدرت حاصل اوله لكن حق بودركه طلب جاه برهاويه وچاهدركه قعرى يوقدر بركيمسه برحمانك اطرافنده دور ايلسه ايچنه دوشمك خوفى دخى واردر . ايمدى مهما امكن جاهدن احتراز كركدر بلكه دين وعبادته اشتغال آنكچون قلوبده اول قدر محل تمهيد وتدارك ايدركه انكله دفع اذى ايدرا كر كفارايچنده اولورسه دخى، خصوصا كه مسلمين بيننده اوله. اما توهمات وتقديرات كه جاهده زياده يه محوجه اولور انلر اوهام كاذبه در .

اصل خامس — توكلده در بونده دخى مطالب واردر .

مطلب اول — سكا فضيلت توكل خفى دكلدر . خصوصا آيات واحاديث تتبع ايلينلره، نته‌كيم حق تعالى بيورمشدر: ﴿وعلى الله فتوكلوا ان كنتم مؤمنين﴾ ودخى بيورمشدر : ﴿ ومن يتوكل على الله فهو حسبه ﴾ ودخى بيورمشدر : ﴿ ان الله يحب المتوكلين﴾ نه‌مرتبه اعظم مقام اولور برمقام‌كه صاحبنه حق تعالى محبت ايتمكله موسوم اوله واكا كفايت ايله مضمون اوله يعنى حق تعالى اكا كفايته ضامن اوله وحديثده وارد اولمشدركه اكر سز حق تعالايه حق توكل ايليه‌سكز طيور مرزوق اولديغى كبى اولوردىكز كه صباح آج كيدرلر واخشام زماننده بطنى ملان عظيم اولمش كلورلر بونك حقنده وارد اولان احاديثده كثرت واردر اهلى انلرى بيلورلر كذلك حق توكلده آثار دخى بويله در واما حقيقت توكل سكا خفى دكلدركه توكل برحالدركه علمدن منبعث اولور بعده عملى مثمر اولور اما علم اول توحيددركه اصل ايمان بودركه آنك ترجمه‌سى ﴿لااله الاالله وحده لاشريك له﴾ قوليدر وايمان بالقدردر يعنى ﴿له الملك﴾ قوليدر وجود وحكمته ايماندركه اول ﴿وله الحمد﴾ قوليدر. بوندن صكرا صل توحيد علم مكاشفه .

قطن غلیظدر واما وقت حیثیتندن اقصاسی برسنه ستر ایلیندر واقلی هرکون باقی اولاندر ثوبی ورق شجر ایله رقع ایلمك کبی. واوسطی برآی مقداری حفظ اولنه ویاخود اکا مقارب اوله. اوچنجیسی مسکندرکه اعلاسی نفسی ایچون برموضع خاص طلب ایلمیه که مساجد کوشه‌لری ایله قانع اوله اصحاب صفه کبی. واوسطی موضع خاص طلب ایلمکدر کوخ کبی که سعفدن ویاخود خصدن اوله ویا بونلر کبی. بوفقیر ایدر: کوخ ضم کاف ایله قصبدن بیتدرکه کودسی یعنی ضیاء کله‌جك یری اولمایه وسعف جرید نخلدر وخص ضم خاء معجمه وتشدید ایله قصبدن بیتدرکه سقفی خشبدن اوله. وادناسی برحجرهٔ مبنیه طلب ایلیه یاشراء ایله ویا اجاره ایله، امانشیید وتجصیص وسعت وسقفك آلتی ذراعدن زیاده ارتفاعی اولورسه حد زهددن بالکلیه تجاوز ایتمش اولور. وجنسنك اختلافی جص ایله ویاطین ایله ویاقصب ایله. وقدرینك اختلافی سعت وضیق ایله، وطولنك اختلافی اوقاته اضافت ایله که مملوك اوله ویا مستأجر ویا مستعار اوله بونلرك جمله‌سنده زهدك مدخلی واردر. دردنجیسی اثاث بیتدر آنك اقل درجاتی خزفدر آنك دخی برطرفی مکسور اولورسه قایرمازانکله مقصود حاصل اولیجق. مرویدرکه حضرت عیسی علی نبینا وعلیه وعلی سائر الانبیاء الصلوة والسلام یانلرنده برمشط وبرکوزه‌یله اصحاب ایدرلردی برکون بر انسان کوردی لحیه‌سنی پارماقلری ایله امتشاط ایدوب طارادی آنی کوروب درحال مشطی یابانه آتدیلر وبرکیمسه‌یی دخی کوردی که ایکی کفی ایله صوبی ایچردی درحال کوزه‌یی دخی یابانه آتدی. واوسطی اولدرکه آنك اثانی قدرحاجت اولدکه برآلتی برقاچ مقاصدده استعمال ایلیه مثلا برقصعه‌دن شرب ماء ایلیه وآندن یینه اکل ثرید ایلیه ومتاعنی دخی آنده حفظ ایلیه. واعلاسی اولدرکه آنك هرحاجت عددنجه برآلتی اوله اما جنس خسیس نازلدن اوله. بشنجیسی منکحدر آنك دخی اختلاف احوال ایله مختلفدر اصل خوف بونده حق تعالادن غیره اشتغالدر بعضلر واردرکه آنی مرأه حق تعالی اشغال ایدوب آنی ترك ایدر. بعضلری دخی عزوبت اشغال ایدوب تزوج ایدر بعضلرینی دخی بر زوجه دن زیاده اولسه دخی اشغال ایلمز اکا

واردر پس ایکیسنی دخی قصر لازمدر تا که آنکله زهد تمام اوله اماطولی جمله عمردر آنی قصر اولدرکه شدت جوع وخوف مرض زماننده دفع جوع ایلیوب اصلا ادخار ایلمیه که اول درجهٔ علیادر و یاخود برشهر ایچون ویا فرق کون ایچون ادخار ایلیه که اول اوسطیدر ویاخود آنجق برسنه ایچون ادخار ایلیه که بوجملهنك اضعفیدر زیرا مراتب زهددهبرسنهنك وراسنده شئ یوقدر واما عرضی مقدار ایله در و آنك اقل درجاتی یوم ولیله ده نصف رطلدر واوسطی برر طلدر واعلاسی مدواحددرکه حق تعالانك اطعام مسکینده تقدیر ایتدیکیدر بونلرك ماوراسی اشباع بطندر. ویاخود جنس ایله درکه اقلی هرنسنهدرکه قوت اوله اکر نخالهدن یعنی کپکدن خبز ایسه. واوسطی خبز شعیر وذره در واعلاسی خبز برّغیرمنخولدر اما منخول اولان برك حوارینك [*] خبزی تنعمدندر واما ادم که جمع ادامدر ترکیبده قانق دیرلرکه خبزه ضم اولنوب اکل اولنور آنك اقلی ملحدر ویابقل ویاخلدر واوسطی زیت وادهاندن شئ یسیردر هرقنغی دهن اولورسهاولسون. واعلاسی لحمدر قنغی لحم اولورسه. اما اول برهفته ده برکرهدر ویاایکی کرهدر. قچانکه دائم اوله ویاخود ایکی کره دن زیاده اوله تنعمده داخل اولوراما وقته اضافت ایله اقلی بریوم ولیلهده برکره درکه صائم اولمقدر واوسطی کیجه صائم اولوب شرب ایلیه اما اکل ایلمیه ویاخود اکل ایلیه برکیجه، اماشرب ایلمیه. واعلاسی اوچ کون طی ایدوب یاخود براسبوع طی ایلیه و یا دخی زیاده ایلیه. ایکنجیسی امور سته نك ملبسدر و آنك اقل درجاتی حر وبردی دفع ایدوب عورتی ستر ایلیهکه اول برکساء درکه انکله تغطی ایلیه واوسطی برقمیص وبرقلنسوه ونعلیندر واعلاسی بونلردن ماعدا برمندیل وبرسراویل دخی اوله بوندن زائد اولان زهددن خارجدرودخی شرطدرکه قچانکه برینی غسل ایلسه برآخر دخی بولمایه پس ایکی قمیص وایکی مندیل صاحبی زاهد اولماز اما جنسی اولدرکه اقلی مسوح خشنه در [**] واوسطی صوف خشندرواعلاسی

[*] حواری ضم حاء مهمله وفتح واو ایله شول بیاض دقیقدرکه دقیقك لب وخالصیدر سمید اونی دخی دیرلر.

[**] مسوح ضم میم ایله جمع مسحدر کسر میم ایله که بلاس معناسنه در.

الحیوة الدنیا ﴾ بعده بونلری آیت اخراده بش عدده رد ایلیوب بیوردی : ﴿ اعلموا انما الحیوة الدنیا لعب ولهو وزینة وتفاخر بینکم وتکاثر فی الاموال والاولاد ﴾ بعده آنلری دخی آیت اخرا ده ایکی عدده رد ایلدی بیورمشدر : ﴿ وماالحیوة الدنیا الالعب ولهو ﴾ بعده جمله‌سنی موضع آخرده واحده رد ایدوب ﴿ ونهی النفس عن الهوی ﴾ بیورمشدر زیرا هوا جمله‌یی جامعدر. وسکا خفی دکلدرکه بوتفاصیل بینده مخالفت یوقدر بلکه بعضی بعضنده داخلدر اول سببدندرکه آنده عبارات سلف مختلفه اولمشدر زیرا هربری حالایانده اولان احوالی ذکر ایلمشدر حقیقتده ابوسلیمان دارانی ذکر ایتدیکندن اجمع کلام یوقدرکه دیمشدر: زهد ترك ایلمکدر هرشغلی که اولسنی حق تعالادن اشغال ایلیه. امازهدك احکامنه اضافت ایله اقسامی یافرضدرکه حرامده زهددر ویانفلدرکه حلالده زهددر ویاخود سلامتدرکه شبهاتده زهددر. امازهدك ظاهراً وباطناً درجاتی آنك حصری یوقدر وجمله‌نك اعلاسی حضرت عیسانك علیه‌السلام زهدیدرکه آنجق مبارك باشلری آلتنده برحجر ترك ایلدیلر وزهد یحیادر علیه‌السلام که برمسوح یعنی پلاس کیدیلر تاکه آندن یدن مبارکنك جلدی متنقب یعنی متقرح اولدی وحضرت اویس رضی‌الله عنه یرقوصره ایچنده یعنی خرما وضع اولنان زنبیل ده جلوس ایدردی ایاسدن عاری اولدیغی سببدن. وبرقوم ایتدی : زهد اولماز الاحلالده اولور اموالده ایسه حلال قالمامشدر پس حالازهد متصور دکلدر اکر سؤال اولنورسه‌که زهد نیچه تصور اولنور مع هذا سن اکل وشرب ایدرسین ولباس کیوب ناس ایله مخالطه ایدرسین؟ جواب ویریلورکه زهددن غرض حق تعالایه جمیع قلب ایله انصراقدر پس امور مذکوره ایله عبادته استعانت حق تعالانك غیرینه اشتغال دکلدر. اکر ینه سؤال اولنورسه‌که سن آنلر ایله تلذذ ایدرسین؟ جواب ویریلورکه تلذذ ضرر ایلمز اکر قصدك عبادته استعانت اولوب امور مذکوره ایله تلذذ دکل ایسه .

مطلب سابع — قدر حاجتی فضولدن تمیزده‌در تاکه فضولده زهد ایلیه. معلوم اولهکه قدر حاجت آلتی امردر: اولکی مطعمدر وآنك طول وعرضی

دخی تمثیل ایلمشلردرکه انسانی باب ملکه دخولدن منع ایدن برکابه لقمه القا ایلیه‌لر که آنی اول لقمه ایله مشغول ایدوب بابه دخول میسر اوله وملك یانده محل قربه نائل اوله دنیا ایسه حق تعالی قتنده براقمه‌دن اقلدر پس سنی حق تعالایه قربدن منع ایدن شیطانه بچون آنی القا ایلمزسین؟ امادرجهٔ وسطی اولدرکه دنیانی برشی کوره ولکن آخرته اضافت ایله آنی احتقار ایدوب آخرت ایچون آنی ترك ایلیه شول کیمسه کبی که بردرهمی ترك ایدر ایکی درهم ایچون، اکر انتظار قلیل ایله انتظار دخی ایدرسه، وبوزاهد دخی زهدینی کوروب آکا التفات ایدر ونفسی ظن ایدرکه برذوقدر شیئی ترك ایلمشدر آندن قدری اعظم اولان شیٔ ایچون، وبودخی نقصاندر. بوندن صکره زهدك اوچ درجه‌سی واردر: مرغوب فیه اولان شیئه نسبت ایله دخی درجهٔ اولی که سفایدر مرغوب فیه اولان ناردن وسائر اهوالدن نجات اوله وبومرتبه زهد خائفیندر. درجهٔ ثانیه ثواب ونعیمه رغبت ایلمکدر وبومرتبه زهد راجیندر. درجهٔ ثالثه که عبادر حق تعالایه ولقاء اللهه رغبت ایدوب آلامه التفات ایتمامکدر آنلردن خلاص قصدی ایچون، ولذانه دخی التفات ایلمامکدر آنلره نیل قصدی ایچون، بلکه حق تعالاده مستغرق الهم اولمقدر آنك صاحبی اول کیمسه درکه هرصباح که صباحه داخل اوله آنك همّی هم واحداوله واول شول موحددرکه حق تعالانك غیرینی طلب ایلمز وبومرتبه زهد محبین وعارفیندر. وامازهدك مرغوب عنه اعتباری ایله اقسامی درتدر: قسم اول جمیع ماسوی اللهدن زهد ایلمکدر حتی نفسدن دخی. قسم ثانی نفسك هرصفتندن که آنده تمتع اولنور جمله‌سندن زهد ایلیه که آنلر شهوت وغضب وکبر وجاهدر وبونلرك امثالی. قسم ثالث مال وجاهدن وآنلرك اسبابندن زهد ایلمکدر زیرا جمیع حظوظك مرجعی بوایکیسیدر. قسم رابع علم وقدرتده ودینار ودرهمده زهد ایلمکدر زیرا دینار ودرهم جمیع اموالی جمع ایدر وبواجمالدر تفصیلنی حصره مجال یوقدر وبونلردن یدیسنی حق تعالی آیت واحددده جمع ایلمشدرکه بیورمشدر: ﴿زین للناس حب الشهوات من النساء والبنین والقناطیر المقنطرة من الذهب والفضة والخیل المسومة والانعام والحرث ذلك متاع

ویقینی ایله ویاخود اوزرینه فی الحال استیلاء دنیا وشهوت ایله که شیطانك یدنده مقهوراولمغله ویاخود یوما فیوما تسویف وتأخیره اغترار ایله. امازهددن صادر اولان عمل اول ترکدر واخذ واستبدالدر خیر اولان شیئی ادنی اولان شیئله. اماچنانکه دنیایه قادر اولمزسك سنبدن زهد متصور دکلدر زیرا ترك قدرتدن صکره اولور لکن شیطان کاه اولورکه سکا تخییل ایدرکه سن زاهد وتارك دنیا اولهسین چنانکه سکا دنیاکله. اما بوغرور باطلدر ایمدی تجربه دن اول قدرته اعتماد ایلمه. بوندن صکره زهد دنیانی حقارتی ایچون ترکدر اما سخاء ایچون اولان واستمالت قلوب وعلی سبیل الطمع اولانزهد دکلدر زیرا بونلر محاسن عاداتدندر آنلرك عاداتده مدخلی یوقدر بلکه زاهد اول کیمسه درکه دنیا اکا راغمةً عفواً صفواً کله وآنکله تنعمه قادر اولوب نقصان جاه وقبح اسم اولمیه ونفسك حفظ آخرینك فواتی لازم کلیه بنه بونکله بیله دنیا ایله مأنوس اولوب محبة اللهده مشرك اولمق خوفندن آنی ترك ایلیه ویاخود ثواب آخرته طمع ایله ترك ایلیه پس ملاذ دنیا ایله تمتعی ترك ایلیه طیبات جنته طمع ایتمکله ، تاکه اکا دیمیه لرکه ﴿ اذهبتم طیباتکم فی الحیوة الدنیا ﴾ الآیه. واما فضیلت زهد آیات واخبار وآثارده برحیثیت ایله مذکوردرکه تفصیلنه احتیاج یوقدر بلکه هرفطرت سلیمه اذاخلیت ونفسها آنك فضیلتنه حکم ایدر.

مطلب سادس — درجات زهددہ وآنك اقسامندہدر. اما درجاتی اوچدر آنلردن درجهٔ سفلی متزهدین درجهسیدرکه دنیایه زهد ایلیه وینه قلبی آنی مشتهی اوله ولکن آنده مجاهده ایدوب آنی کف ایلیه وبودخی خطر اوزرہدر زیراکاه اولورکه نفسی آکا غالب اولوب دنیادن قلیلنده ویاکثیرنده تعلق ومیل ایتمکله مستریح اولور ودرجهٔ علیاسی اولدرکه طوعا زهد ایلیه وزهدنده دخی زهد ایلیوب زهدینی کورمیه زیرا دنیا یاننده برشی اولمامق ایله کأنه برشی ترك ایتمامشدر کورمزمیسین که برکیمسه برخنفساء ترك ایدوب برجوهر لطیف اخذ ایلسه آنك نفسی برشی ترك ایتدم دیمز دنیا خود آخرته اضافت ایله خنفسادن اخسدرجوهرہیه اضافت ایله، وبونی ووجهله

عنه اولانه اضافت ایله زهد ایله تسمیه اولنور. معدول الیه اولانه اضافت ایله رغبت وحب ایله تسمیه اولنور. پس زهددہ برمرغوب عنه اولان وبرمرغوب الیه لازمدر ودخی مرغوب عنه اولان مرغوب فیه دخی اولمق لازمدر بوجه من الوجوه، پس مثلا تراب وحجری تارك اولان کیمسه زاهد ایله تسمیه اولنماز ودخی برمرغوب فیه اولان مرغوب عنه اولان قتنده خیر اولمق لازمدر پس اشتراء اولنان شئ مشتری قتنده مبیعدن خیر اولمق کرکدر ایمدی بر کیمسه که دنیانی آخرته بیع ایلیه وبالعکس دخی اول کیمسه وضع لسانده زاهددر لکن عرف زاهدی اولکیه تخصیص اوزره جاریدر وشول کیمسه که جمیع ماسوی اللهدن راغب اوله اول زاهد مطلقدر وشول کیمسه که دنیادن راغب اوله بلکه طمعی حور وقصوره اوله اول دخی زاهددر لکن دون الاولدر وشول کیمسه که حظوظ دنیانك بعضنی تارك اوله مثلا شول کیمسه کی که مالی ترك ایدر جاهی ترك ایلمز اول مطلقا اسم زهده مستحق اولماز اکر اطلاقی جائز ایسه دخی، نته کیم بعض معاصیدن توبه ایلینه توبه اطلاقی کی که اکرچه توبه‌در لکن مطلقا تائب اولان جمله‌سنی ترك ایلیندر . بوندن صکره ترك محظورات اوزره اقتصار ایلین زاهد تسمیه اولنماز بلکه عرف آنی ترك مباحاته تخصیص ایلمشدر پس بونك جمله‌سندن ظاهر اولدی که زهد دنیادن رغبت و آخرته میلدر ویاخود حق تعالانك غیرندن اللهه رغبتدر که اول درجهٔ علیادر. بوندن صکره مرغوب عنه اولانده شرطدر که مقدور علیه اوله نته کیم مرغوب فیه اولانده کندو یاننده خیر اولمق شرطدر اول سببدندر که ابن مبارك یازاهد دیدیلر اول ایتدی : زاهد عمر بن عبدالعزیزدر که حق تعالی اکا دنیانی راغمهً ویردی ینه جمله‌سنی ترك ایلدی امابن نه مقوله شیئده زهد ایلدم؟ بوذکر ایتدیکمز شول حالدر که زهد ایله مسماد و بونده برعلم واردر که بوجالی مثمردر وبرعمل واردر که آنی حال مثمراولور اما علم متروك اولانك مأخوذ اولانه اضافت ایله حقیر ایدوکنی بیلمکدر ودخی شك یوقدر که ماعندالله باقیدر ودخی تحقیق اخرت خیر وابقادر وبومعرفت اکرچه نفسنده مثمر زهد اولمقده کافیه‌در لکن کاه اولورکه آنی مثمر اولماز یا ضعف عمل

مطلوب دکلدر خَزَف کفایت ایتدیکی یرده. پس عدد جهتندن واحد اوزره اقتصار اولنور ونوعندن اخس اجناسی اوزره اقتصاراولنور مادام که معتاددن غایت بعید اولمیه. اما طعام آنك مقداری برکونده برمددرکه شرعك تقدیر ایتدیکی اول مقداردر ونوعی اولدرکه آنکله اقتیات اولنه یعنی قوت اولمغه صالح اوله اکر شعیر ایسه دخی. اماعلی الدوام ضم ادام ایلمك اول فضلهدر امابالکلیه قطعی دخی اضراردر بعض احوالده طابنده رخصت واردر. واما مسکن آنك اقلی مقدار جهتندن کفایت ایلیندرکه زینت ایله اولمیه. بوندن صکره بوامور حقیقتده محتاج الیه اولانلردندر بونلرهدخی احتیاجده فی الحال احتیاج اولانکه برکون وبرکیجهنك طعامیدر ویاخود برثوبدرکه لباس ایدنه ویابرمأوادرکه آنی حفظ ایایه بونلری سؤالك حلنده شك یوقدر. امامستقبلده احتیاج اولدخی اوچدرجهدر: یاآنلره غدده محتاج اوله ویاخود قرق کوندن صکره محتاج اوله ویااللی کوندن صکره ویابرسنهدن صکره محتاج اوله پس برسائل که آنك وعیالنك برسنهنك قوتی اوله آنك سؤالی حرامدر زیرا اول غایت غنیدر واماما دون سنهده اکا سؤال حلال دکلدر اکر فی الحال غنی ایسه مکر استقباله فرصت خوفندن اوله که تأخیر ایدرسه اعطاء ایدرکیمسه بولمامق مقرر اوله زیرا برسنه عمرنده بقاء اولمق عادتده ممکندر اکر مستقبلده عجز خوفی ضعیف اولورسه وشول شیٔ که سؤال آنکیچوندر محل ضرورتدن خارج اوله آنك سؤالی کراهتدن خالی اولماز وبالحقیقه علی کل حال جانب ترجیح سؤال ضعف یقیندندر وتخویف شیطانه اصغاء ایلمکدندر وشول کیمسهنك حالی که بوکونك وراسنده اولان حاجت ایچون سؤال ایدر وشول کیمسهنك حالی که مال موروثه مالك اولوب برسنهنك وراسنده اولان حاجت ایچون ادخار ایدر آنلرحب دنیا وطول امل اولمقده وفضل الٰهی اولمغه عدم وثوقده برابرلردر اکرچه ظاهر فتواده مباح ایسهلر دخی. والله تعالی اعلم.

مطلب خامس — حقیقت زهدده وفضیلتنده. زهدك حقیقتی برشیئدن رغبت منصرف اولوب شیٔ آخره تعلق ایلمکدرکه آندن خیردر. پس هرکیمسه که برشیئدن غیرینه عدول ایایه معاوضه وبیع ایله وغیری ایله آنك حالی معدول

شخص معینه خطاب وسؤال ایامیه ویاخود استحیاء ایلمز کیمسه‌دن سؤال ایلیه زیرا حیاء سبب تأذی اولور اولیجق تأذی دخی اولماز حتی اکر بیلورسه‌که حیاء سببی ایله ویرمشدر اول مال حرام اولور بلکه ضرب ایله اخذ منزله‌سنده اولور زیرا سوط باطن حیاء وخوف ملامدر وبونلرك نکایتی ظاهرده اسواط ایله ضربدن اشددر اکرچه رضاء ظاهر قضاده عذر اولور بواطنه اطلاع ممکن اولمامق ایله اما احکم الحاکمین‌که آنك قلنده قلوب مانند السنه‌در آنك قلنده رضاء ظاهر اصلا برشی مفید دکلدر آنك قلنده مالی صاحبنه رد ایلمك واجبدر ایمدی بونك مثلنده سن نظر ایتمه الاقلبکه نظر ایله اکرسکافتوا وینه فتوالر ویررلرسه‌دخی. ودخی حال قلب خفی اولدیغیچون متقین سؤالدن تورع ایلمشلردر الا برحده بالغ اوله‌که آنده خنزیر ومیته دخی حلال اوله بعضلر دخی بصیرتنه وثوق ایدر قرائن احواله اطلاعده. اول سببدن بعضدن اخذ ایدوب بعضلردن اخذ ایلمزلر بعضلردخی اخذ ایلمز آنجق اصدقاسندن اخذ ایدر ویاخود حالی مرتبهٔ اضطراره بالغ اولدقده اخذایدر وبالجمله رضاء ایله اخذ آنکله درکه بیله‌که مسؤل اولان کیمسه اکر حالنی بیلسه ابتداء بلاسؤال عطاء ایدردی پس سندن آنجق حاجتکی اعلام اوله اول تقدیرجه حلال اولور اما حیاء ایله اخذ حرامدر وبوایکیسنك بینده امور مشتبهات واردر ایمدی آنلرده قلبکدن استفتاء ایلیه‌سین . ودخی معلوم اوله‌که سؤالی حرام ایلین غنینك مقداری تفصیله محتاجدر تفصیلی بودرکه حضرت نبی علیه السلام بیورمشدرکه ابن آدمك حقی یوقدر الااوچ نسنه‌ده واردر: بری اول مقدار طعام‌که آنکله صلبنی اقامت ایلیه وبری برثوب‌که عورتی موارى اولوب ستر ایلیه وبری بربیت‌که آنی حفظ ایلیه بونلردن زیاده‌سی حسابدر ایمدی بونلر اجناسیدر . اما قدرلری مثلاثوبده رعایت اولنان اهل دین اولانلره لائق اولاندرکه ثوب واحدکه برقمیص وبرمندیل وبرسراویل وبرمداس (فتح میم ایله ایاغه کیجك شی‌در خف کبی) کذلك اثاث بیت‌که آنده دخی اوانینك نحاسدن وياصفردن[*] اولمسی

[*] (صفر) النون ویاخود نحاس‌که آندن اوانی اعمال اولور (قاموس) .

اما ضرورتده وياخود ضرورته قريب امرده مباحدر اما حرمتی برقاچ امور ايچوندر: برى حق تعالادن اظهار شكوى اولورسؤال ايله، زيرا كندى حقنده حق تعالانك نعمتنك قصورينى اظهارى اشعار ايتمش اولور ودخى حق تعالانك غيرينه اذلال نفس اولور مؤمنه نفسنى اذلال لائق دكلدر بودخى مولاسنك غيرينه ذلتدەدر اما مولاسنه ذلت حقيقتده عزتدر ودخى آنده اكثر زمانده مسؤل اولان كيمسەيى ايذاء حاصل اولور اول دخى حرامدر زيرا كاه اولوركه نفسى اول مالى ويرمكه سماحت ايلميوب طيب نفسى ايله بذل ايدەمز اكر رياءً وياحياءً بذل ايدرسه اخذى حرام اولور واما سؤالك اباحتنك وجهى ياسائلك اضطراريدر مثلا موتدن ويامرضدن خوف ايدن كيمسەنك سؤالى كبى ودخى عريان اولوب عورتى ستر ايدر نسنەيه قادر اولميانك سؤالى كبى. وياخود برحاجت مهمه ايله محتاج اولەكه حد اضطراره بالغ اولميه مثلا بركيمسەنك جبەسى اوله لكن بردن متأذى اوله ودخى شول كيمسه كبى كه كراء سؤال ايدر اكرچه مشيه قادردر لكن تعب چكر ايمدى بو مرتبه محتاجه دخى سؤال حلالدر مكروه دخى اولماز وياخود حاجت خفيفەدر مثلا بركيمسه برثوب رجاء ايدركه ثيابنك اوستنه كيوب انكله ثيابنك خروقنى اعين ناسدن ستر ايليه وشول كيمسه كبى كه يانده كراء حمار وارايكن فرس اكترا ايليه بونلر اكر بونلردن غيرى حاجت اظهار ايدرسه حرامدر والا سؤال مباحدر مع الكراهه. اما شول شرطلەكه آكا اوچ محذور مصاحب اوليەكه شكوى وياذل وياايذادر اكر بو امور مصاحب اولورسه حرام اولور زيرا مصلحت مذكوره ايله بو محذورات مباح اولماز. اكر سؤال اولنورسه كه بو محذوراتدن خالى اولمق ممكنميدر؟ جواب ويريلوركه ممكندر اما شكوادن خلوى حق تعالايه شكر اظهار ايتمك ايلەدركه ديەكه بن حقيقتده مستغنيم لكن رعونت نفس بنمله مطالبه ايدوب بوثيابم اوستنه برثوب ايله مطالبه ايدركه حاجتدن فضلەدر واما ذلدن خلوى انكله دركه قريبندن ويا صديقندن سؤال ايليه ويا بركيمدن بونك امثالندن متأذى اولميوب كسب فرح ايامك مقرر اوله وقبولندن منت تقلد ايليه واما ايذاء دن خلوى انكله دركه كلامى بطريق العرض القاء ايدوب

اما ریاء وسمعه‌ده لائق بودرکه بنه مالی صاحبنه رد ایلیه . اما اخذ ایلمکده آدابی نظر ایلیه‌که اول مالده محتاج میدر ؛ محتاج ایسه افضل اخذ ایلمکدر اکر معطیده ذکر اولنان آفاتدن سالم ایسه . ویاخود قدر حاجتدن زائدمیدر اکر اخذ ایلین آنحق نفسنه مشغول ایسه آنی اخذ وامساکك وجهی یوقدر اکر طالب طریق آخرت ایسه. زیرا اول محض انباع هوادر بوندن حکره آنی یاعلانیه اخذ ایدوب سراً رد ایلیه اول مقام صدیقیندر اول نفسه شاقدر آکا طاقت کتورمز مکر نفسی ریاضته مطمئن اولمش کیمسه اوله ویاخود ترك ایدوب اخذ ایلمیه تاکه صاحبی آنی کندودن احق اولانه صرف ایلیه ویاخود اخذ ایلیوب کندیسی کندودن مالده احوج اولانه ایصال ایلیه بوندن حکره بوایکی فعلی دخی یاسراً ایلیه ویاخود علانیةً ایلیه بو اقسامك ایچندن افضل اولانی کتاب اسرار الزکوته ذکر ایتمشزدر . ایمدی قبولدن امتناع زهددر اخذ ایلیوب محتاجه صرف غایت زهددر اکا انحق صدیقون قادر اولورلر اماچنانکه فقرادن برجماعته تعهد ایدوب امر معاشلرنده خدمت ایدرسك اول زمانده کندی حاجتکدن زیاده اخذ ایله زیرا حاجت فقرادن زیاده دکلدر لکن آنی آنلره صرفده مبادره ایدوب برکیجه دخی یاتمکده امساك ایلمه زیرا کاه اولورکه طبعکده لذیذ کلوب ازمان کثیره امساك ایلیه‌سین‌که کیدرك فتنهٔ عظیمه یه مؤدی اولور بعض جماعت خدمت فقرایه تصدی ایدوب آنکله جمع مال ایدوب مطاعم ومشاربده تنعمه توسل ایلمشلردر ایمدی هلاك بودر وانلره مهمات فقرا ایچون استقراض دخی جائزدرطاب ثواب ایچون . لکن اموال سلاطینه اعتماد ایله ایتمیه بلکه حق تعالایه حسن ظن اوزره ایلیه اکر دینی قضا ایتمزدن مقدم موت اصابت ایدرسه حق تعالی آنك ایچون قضا ایدوب غرمائی ارضا ایدر لکن اول شرطله استقراض ایلیه‌که مقرض قتنده حالی کشف ایلیه تاکه آنی مغرور ایتمش اولیه ومواعید ایله آکا خدعه ایلمیه وبونك کبی کیمسه‌نك دینی بیت المالدن وزکوتدن اداء اولنمق واجبدر .

مطلب رابع — من غیر ضرورة سؤال تحریمندەدر . آنك تحریمی وجوازنده اخبار وارده اولمشدر ایکیسنك مابینی توفیق بویلەدرکه سؤال اصلده حرامدر

فقر وشكوى ايلميه بلكه فقريني ستر ايليه وستر ايتديكني دخى ستر ايليه حق تعالى بيورمشدر: ﴿ يحسبهم الجاهل اغنياء من التعفف ﴾ مقصوداهل صفه‌درکه کمال فقرلرندن صفهٔ مسجد رسولده صلى الله تعالى عليه وسلم ساكن ايديلر لكن كمال تعففلرندن اصلا اظهار فقر ايتيوب بيلمينلر آنى اغنيا ظن ايدرلردى ودخى برغنى‌به غنامى ايچون تواضع ايلميه بلكه تكبر ايليه واغنياء ايله مخالطه ايلميه واغنياء ايله مداهنه ايچون وعطاء طمعى ايله ذكر حقدن سكوت ايلميه ودخى فقرى‌سببى ايله عبادتنه فتور كلميه وكندودن فضله‌اولان قليلك بذلنى منع ايلميه زيرا اول جهد مقلدركه ظهر غنيدن اولان صدقه‌دن افضلدر ودخى مال ادخار ايلميه بلكه قدر حاجت اخذ ايليه باقيسنى اخراج ايليه. ادخارده دخى اوچ درجه‌واردر: برى درجهٔ صديقيندركه آنجق بريوم وليله‌سى ايچون ادخار ايليه. برى دخى درجهٔ متقيندركه قرق كونلك ذخيره ادخار ايليه آندن زياده‌سى طول املده داخلدر بونى حضرت موسانك على نبينا وعليه الصلوة والسلام ميعادندن فهم ايلمشلردركه اصل حياتك املنده قرق كون رخصت فهم ايلديلر. برى دخى درجهٔ صالحيندركه برسنه ايچون ادخار ايليه بركيمسه‌كه ادخارده برسنه‌دن زياده ايليه اول عموم غمره‌لرينه داخلدر حيز خصوصدن بالكليه خارجدر. اما فقيرك بغير سؤال قبول مالده آدابى اول دخى يانفس مالده دركه لائق اولدركه حلال اولوب شهادتدن خالى اوله وياخود معطيه‌در اكر غرضى قلبنى تطييب ايسه اول هديه‌در اكر طلب ثواب اولورسه اول صدقه وياذكوتدر وياذكر وريا وسمعه‌در اول دخى يا مجرد اوله ويا ممزوج اوله بقيهٔ اعراض ايله. اما هديه آنى قبولده بأس يوقدر زيرا سنتدر مكر آنده ويا بعضنده منت اوله كه آنى ترك ايليه وياخود منت اولان مقدارى ترك ايليه واما ثواب اكر زكوة ايسه نظر ايلسون كه آكا مستحقميدر ياخود دكليدر وياخود آنده شبهه وارميدر؟ بونك احكامى كتاب زكوته مرور ايلمشدر اكر صدقه اولوب متصدق آنى آنك ديانتى ايچون ويرسه اول‌دخى نظر ايلسون اكر نفسنده برامر خفى اوله‌كه متصدق آنى بيلديكى تقديرجه آندن نفرت ايليه اول تقديرجه آنك اخذى حرامدر

بومذكور اولان جميع اغنيانك حاليدر انبياواوليانك معداسنده . ايمدى بوندن ظاهر اولوركه فقر كافهٔ خلقه اصلح وافضلدر اول سببدندركه اخبار و آثارده وكلمات مشايخده فقرك فضلى وارد اولمشدر . مقام ثانى فقير حريصك غنى حريصه نسبتنده در اكر ايكيسنك دخى مطلوبلرى طريق دينده انكله استعانتده حاجت مقدارى اولورسه واجدك حالى افضلدر زيرا فقد آنى طلب ايله اشتغال ايدر اكر مطلوبلرى فوق حاجت ايسه وياخود مطلوب قدر حاجت اولوب لكن مقصودى انكله طريق دينده استعانت اولمازسه حالت فقر افضل واصلحدر زيرا ايكيسى دخى اكرچه مساويلردرحرصده وحب مالده ودينه استعانت اولنمقده وفقر ويا غنى سببى ايله معاصى يه عدم تعرضده ، لكن ينه مفارقلردر اول جهتدنكه واجد اولان بولديغى شئ ايله مأنوس اولور انكله قلبنده حبى متأكد اولور ودنيايه مطمئن اولور وفاقد مضطرك قلبى دنيادن متجافى وبعيد اولور ويانده دنيا مثال سجن اولوركه آندن خلاص رجاء ايدر . ودخى واجدك انسى فاقدك انسندن اكثردر حريص ايسه دخى ، ايمدى اول تقديرجه فقردر اشرف وافضل اولان وكافهٔ خلقه اصلح اولان ، الاحضرت عائشهٔ صديقه رضى الله تعالى عنها مثلنه دكل كه انلرك قتنده غنى وعدم مساوى ايدى ودخى مقدار ضرورتدن فقيراولانلره دكل كه اول مرتبه فقر قريب اولوركه كفر اوله .

مطلب ثالث — فقيرك فقرنده اولان آدابى بيانندر . اما باطنا آدابى اولان فقرى كريه كورمامكدر حق تعالانك فعلى اولديغى حيثيتندن . اكرچه نفسنده فقرى كريه كوررسه دخى شول كيمسه كبى كه حجامتى كريه كورر اما ينه حجامه تقلد منت ايدر فعلى ايچون ، بوندن ارفع اولدركه نفس فقرى دخى كريه كورميه ، آندن دخى ارفع اولدركه فقره طالب اولوب فقر ايله كسب فرح ايليه غوائل غنانى بيلديكى سببدن . وباطننده حق تعالا يه توكل ايليه وقدر ضرورتنده دخى حق تعالا يه وثوقى اوله كه البته حق تعالى طرفندن آكا كلوب واصل اولور ديه اعتقاد ايليه وكفافدن زيادهسنى كريه كوره واما ظاهر آدابى اولدركه تعفف وتحمل اظهار ايليه واظهار

انلرماله قدرتده دنيا ايله انسدن ودنيايه قدرت ايله تمتعدن منفك اولمازلر وبذلنده راحت تحصيلندن خالى دكللردر عبد حق تعالاني معرفت صنفندن ماعدا سائر صفاتندن برصفت ايله استيناسى مقدارنجه حق تعالادن وحقه محبتدن وحشت تحصيل ايدر وهربارکه دنيا ايله انس اسبابى منقطعه اوله قلبى دنيادن ودنيانك زهراتندن تجافى ايدوب محبة اللهه قريب اولور زيرا هيچ قلب فارغ متصور دكلدر ووجوده برشئ يوقدر الا حق تعالى وحق تعالانك غيريدر پس قلبك احدهايه اقبالى آخرون بعد وتجافيسى مقدارنجه اولور واحدهاني قربى آخرون بعدى حسبنجه در پس اول تقديرجه محبة اللهه مانع محبت دنيادر ودنيايه محبت دخى كاه وجود دنيا ايله اولورغنينك دنيايه محبتى كبى. وكاه فقدى ايله اولور فقيرك دنيايه محبتى كبى . پس اول تقديرجه فقركاه شواغلدن اولور زيرا كاه دنياني طلب ايدر وطلبنه مشغول اولور نتهكيم غنى دخى شواغلدندر دنياني طلب ايتديكيچون. ايمدى اول تقديرجه سن ايكى كيمسه فرض ايلسهك كه حب دنيادن فارغ اولهلر لكن برى فاقد دنيا اوله برى دخى واجداوله. پس انلرك ايكيسى دخى متساوياندر زيرا هربرى دنيا ايله متمتع دكلدر الا مقدار حاجتدر لكن بومفروض اولان وجوددە نادردر بلكه اكثر فقيرك ضراء ايله مفتون اولوب غنينك سراء ايله مفتون اولماسيدر. ايمدى محققون ذكر ايلديلركه فقر خطردن ابعددر زيرا فتنهٔ سراء فتنهٔ ضرادن اشددر . ودخى ديديلركه (ان من العصمة ان لاتقدر) يعنى عدم قدرت دخى عصمتدندر وقتاكه خطاب شرع جمله ايله اولوب فاذ ونادر ايله دكل ايسه غادن زجر ايدوب ذم ايلدى وفقرى تفضيل ايدوب مدح ايلدى . ايمدى وقتاكه بيلدك ايسه كه ايكيسنك مابيننده فضل قلبك ماله تعلقى وعدم تعلقى حسبيله در حتى اكر اول جهتدن ايكيسى مساوى اولسهلر درجهلرى دخى مساوى اولور ايمدى معلوم اولهكه بومحلده برمزلّهٔ قدم وموضع غرور واردركه غنى اولان ازاولوركه ظن ايدركه كندوسى حب مالدن منقطعدر لكن باطننده حبى دفيندر نهايت مرتبه كندوسنك شعورى يوقدر. ايمدى نفسنى تجربه ايلسون مالى تفريق ايتمكله. وياخود كندوسندن سرقه اولنسه اكر قلبنك اكا التفاتى مشاهده ايدرسه بيلسون كه مغروراولمشدر

بیلورسین که سنك محتاج اولدیغك مقدار خبزدن البته سکا کلور مادام که حیاتده اوله‌سین نته‌کیم قدر حاجت ماء کلورچونکه آب ایچون اضطراب چکمز - سین پس نیچون قوت ایچون مضطرب اولورسین مع هذا ایکیسندن دخی مدبر واحددر بوندن صکره ظن اولنورکه سن دیرسین که آیات واخباردہ وارد اولان مذمت دنیا آندن فرار وبغض ایجاب ایدر بنه سن دیرسین که فرار وبغض دخی حق تعالانك غیرینه شغلدر . ایمدی بزدیرزکه بغض وفرار شول کیمسه‌لر ایچوندرکه مال اکا خدعه ایدوب شهواته داعی اولمق خوفی اوله نته‌کیم ضعفانك حالی بویله‌درکه اکثرون بونلردر والا اقویا اولانلره فرار لازم دکلدر اونلره بغض واجب دکلدرکورمزمیسین که حضرت رسالت‌پناهدن صلی الله تعالی علیه وسلم اقوی وابوبکر وعمردن رضی الله عنهما اقوی کیم واردر بنه انلر دخی مالی اخذ ایدوب مواضعنه وضع ایلمشلردر و آندن هارب اولوب فرار ایتمامشلردر ویانلرنده نه ماله محبت ونه بغضنه اشتغال وار ایدی بلکه یانلرنده ماء ومال وذهب وحجر مساویدر. اقویادن منقول اولان فراراول جهتدندرکه تاکه اخذ ایتدکلری تقدیرجه ضعفاء دخی اخذده انلره اقتداء ایلیوب هلاك اولمیه‌لر . ایمدی بومقدمات سابقه دن ظاهر اولدی که مراتب آلتیدر وانلرك اعلاسی مستغنیدر بعده زاهد بعده راضی بعده قانع بعده حریصدر اما مضطر اولان آنك حقنده دخی زهد ورضا وقناعت متصوردر و آنك درجه‌سی مختلفه در بواحوالك اختلافی ایله .

مطلب ثانی — مطلقا فضیلت فقرده در اما آیات واخبار ایله بیان اولنان فضیلتی اکثر من ان یحصادر واما غنی اوزره فضیلتی آنده دخی اخبار و آثار قرائت ایدنلردن براحد ریب وشك ایلمز لکن آنده برتفصیلدن لابددرکه بونده شك ایکی مقامده درکه بری فقیرصابر قانع وبری غنی منفق که مالی خیراته انفاق ایلیه وامساکنه حریص اولمایه اما شول غنی که مباحات ایله متمتعدر اول فقیر صابر اوزره تفضیل اولنمق اصلا متصور دکلدر. بوندن صکره ناس اختلاف ایلدیلر بعضلر ابتدی : غنی افضلدر زیرا ایکیسی دخی حرصده متساویاندر اما غنی خیرات ایله تفضیل اولنور . آخرون ابتدی : فقیر افضلدر زیرا

کیمسه غنایه که حق تعالانك وصفیدر اقربدر لکن بز آنی غنی تسمیه ایتمزز بلکه مستغنی تسمیه ایدرز . زیرا غنی مطلق هرشیئدن غنی اولاندرکه اول الله سبحانه وتعالایه مختصدر امابوعبد آنجق مالدن مستغنیدروجوداًوعدماً آخر اشیادن دکلدر خصوصا توفیق الهیدن که حق تعالی قلبنی انکله تزیین ایلمشدر حضرت عائشه نك رضی الله تعالی عنها حاللری بویله ایدی که انلره عطایادن یوزبیك درهم کلوب آنی اخذ ایلدیلر ینه اول کون تفریق ایلدیلر خادمه‌لری ایتدی : بونجه مالك ایچندن بر درهمی ایله بزم ایچون لحم اشتراء اولنسه اولمازمیدی ؟ جوابنده اکر تذکیر ایتمش اولسه‌ك ایدردم دیدیلر . ایمدی برکیمسه نك که حالی بویله اوله اکر دنیانك جمله‌سی آنك یدنده وخزانه‌سنده اولسه اکا ضرر ایتمز . زیرا اول اموالی خزائن حقده کورر کندی یدنده کورمز اول تقدیرجه کندی یدنده اولمق ایله غیرك یدنده اولمغی فرق ایلمز لکن لائق اولان اولدرکه دنیایه اصلا نظر ایتمیه نه نظر محبت ایله که اول ظاهردر زیرا قلبده ایکی محبت جمع اولماز ونه نظر بغض ایله دخی نظر ایلمیه زیرا اول دخی محبوبدن غیره التفاتدر بلکه کمال اولدرکه غیرینه اصلاالتفات ایلمیه نه بغضاً نه حباً . زیرا قلب واحدده ایکی محبت جمع اولمدیغی کبی حب وبغض دخی جمع اولماز زیرا بغض دنیایه مشغول اولان دخی حق تعالادن مشغولدر حبنه مشغول اولان کبی . انجق فرق بودرکه حب دنیا ایله غافل اولان طریق بعده سالکدر اما بغضی ایله غافل اولان طریق قربه سالکدر زیرا ممکندرکه انکله توسل اولنوب اول غفلت شهوده متبدل اوله بلکه امر بالده کمال اولدرکه یانکده ماء ومال برابر اوله زیرا جوارکده کثرت ماء سکا ایذاء ایلمز مثلا شاطئ بحرده اولسه‌ك ، وقلتی دخی المز ویرمز آنجق مقدار ضرورتده مع هذا مال محتاج الیهدن ماء کبی . ایمدی قلبك جوار ماءدن فراره مشغول اولمسون وماء کثیره بغض ایلمسون بلکه دیمك کرکدر آندن حاجتم مقداری شرب ایدرم وعباداللهه حاجتلری مقداری آندن سقی ایدرم وبراحده بغض ایلمزم اما چنانکه حق تعالانی عز وجل عارف اوله‌سین وتدبیرینه وشوق اوزره اوله‌سین که عالمی انکله تدبیر ایلمشدر سن

رجا ایدرزکه جمله‌مزی توبهٔ نصیحه‌یه توفیق ایدوب خیرایله ختم ایلیه وجمله‌مزی سوء خاتمه‌دن حفظ ایلیه‌که کریم ورحیمدر .

اصل رابع — فقر وزهددر بونده دخی مطالب واردر .

مطلب اول — حقیقت فقرددر . معلوم اولهکه فقر محتاج الیه اولان شیئی فقدن عبارتدر اما احتیاج اولمیان شیئك فقدی فقر تسمیه اولنماز اکثر محتاج الیه اولان دخی انسانك مقدوری اولوب موجود ایسه بنه محتاج اولان فقیر اولماز . چنانکه بوکلامی فهم ایتدك ایسه سن شمدی ایلمزسین‌که حق تعالانك غیری هرموجود فقیردر زیرا دوام وجوددده ایکنجی حالده بنه البته حق تعالی محتاج الیه در پس غنی آنجق الاهدر سز فقراسکزکه ﴿ والله الغنی وانتم الفقراء ﴾ لکن بوبابده مبحوث‌عنه اولان مالده فقردر ومعلوم اولهکه فاقدمال اولانك بش حالی واردر : اولکی زهددرکه وجود مال ایله متأذی اولوب اخذندن هارب اولوب‌ماله بغض ایلیه‌وشغلندن تحرز ایلیه. ایکنجی رضادرکه مالك حصولندن‌فرح‌حاصل اولمایه واول‌مرتبه کراهت دخی اولیه‌که حصولندن متأذی اوله لکن اکر کاورسه زهد ایلیه. اوچنجی قناعتدرکه طلبی ایچون نهوض وحرکت ایلمیه اکر صفواً وعفوا کاورسه یعنی‌سهولت ایله طریق‌حلالدن کاورسه اخذ ایلیه وفرح حاصل‌اوله. دردنجی حرصدرکه ماله برطریقله رغبت ایلیه‌که اکر طلبنه سبیل وطریق بولسه طلب ایلیه اکر تعب ایله دخی اولورسه. بشنجی اضطراردرکه واصل اولمایوب‌فاقد اولدیغی ماله مضطراوله شول کرسنه وآچکه حیزی فاقد ومحتاج اوله بوحال رغبتدن منفك اولمق غایت قلیلدر رغبت دخی یاضعیفه ویاخود قویه اوله وبودرجاتك اعلاسی زهددر خصوصا که اکا اضطرار دخی منضم اولهکه اول اقصای‌درجاتدر وبودرجاتك‌وراسنده برمرتبه واردرکه جمله‌سندن اعلادر اول مستغنی اسمنه مخصوصدر اول شول کیمسه‌درکه مالك یدینه دخولندن مستغنی اولوب یدنده بقاسندن ویدندن خروجندن مستغنی اوله زیرا اول ماله متأذی اولور دکلدرکه اخراجنه محتاج اوله وانکله فرحناك دکلدرکه بقاسنه محتاج اوله فاقد دکلدرکه یدینه دخوله محتاج اوله. پس اول

صينك قلت وكثرتى ايله متفاوتدر ومعاصينك ساعةً فساعه تواتر ايتمسى وزمان كثير منفصل ومنقطع اولمسى ايله دخى متفاوتدر وبوندن سكا ظاهر اولوركه سوء خاتمه‌دن امن آنكله اولوركه جمله اشيانى كاهى عليه كوروب جهل اوزره اوليه وجميع عمرى حق تعالانك طاعتنده مستقيم اوله معصيت ايله كچميه. ومع ذلك جميع عمرك اعمالى ضايعه‌در اكر روح خروج ايتديكى نفس اخير سالم اولمازسه. زيرا امواج خاطرك اضطرابى ايله اول نفسك سلامتى غايت مشكلدر ايمدى سكا واجب اولان اولدركه اكا استعداده اشتغال ايده‌سين وذكر الله مواظب اوله‌سين وقلبكدن حب دنيانى اخراج ايده‌سين وجوارحكى فعل معاصيدن وقلبكى معاصى تفكرندن حراست ايده‌سين ومعاصيى مشاهده احترازده بذل جهد ايده‌سين وزنهاركه تسويف وتأخير ايدوب آخر عمركده استعاد ايدرم ديه‌سين زيرا هرنفسى خاتمه بيلمك كركدر ممكندركه اول آن ايچنده روحك دفعةً نزع اولنوب [*] اختطاف اوله ايمدى هرتطريقه‌ده يعنى هركوزك آچوب ينه ختم ايتدكده قلبكى مراقبه ايدوب يوقايه‌سين ونوم زمانده زنهاركه ظاهر وباطنك طهارت اوزره اوليه وسكا نوم غلبه ايتميه الا قلبكه ذكر الله غلبه ايتدكدن صكره غلبه ايليه وبن ديمزمكه لسانك غلبه ايليه ذكر الله قلبه غلبه ايتمدن، مجرد حركت لسانك اثرى ضعيفدر. وقطعا معلوم اوله‌كه نوم حالنده سنك قلبكه غالب اولماز الامقدم غالب اولان اولور ونوم ايچنده غالب اولماز الاحين نومده غالب اولان اولور پس موت وبعث دخى نظير وشبيه نوم ويقظه‌در وبركيمسه‌نك موتى اولماز الاعيشى نه‌وجهله ايسه اول وجهله اولور وحشرى دخى اولماز الاموتى نه‌وجهله ايسه اويله اولور ايمدى حذر ايله‌كه حق تعالادن مقدار طرفة العين غافل اوله‌سين بلكه سن برساعت غافل دكل ايكن دخى خطر عظيمده سين فكيف كه بركون يابرقاچ ايام غافل اوله‌سين وبومكن دكلدر الادنيادن مقدار ضروورت ايله اكتفاء ايدوب مأكل وملابس ومساكنده ترك فضول ايتمك ايله اولور حق تعالادن

[*] اختطاف تركيده برنسنه‌يى دفعة قاپمقدرمثلا برطائر يردن برحيوانى قاپديغى كبى -

احاطه وغشيان ايتمشدر وهركس مجرد ظن وحسبان ايله اكتفا ايدوب اعتقاد ايدركه اول مرتبه علم واستيقان بلكه صفوايماندر وظن ايدركه قناعت ايلديكى مرتبه حدس وتخمين اولميوب بلكه علم اليقين اولا ﴿اماولتعلمن نبأه بعد حين﴾ فحواسنجه كيدرك روز قيامتده آنك خبر صحيحى بيلورلر وبونلر حقنده كشف غطاء اولدقده شاعرك بوقولى انشاد اولنسه لايقدر :

(شعر)

احسنت ظنك بالايام اذ حسنت ... ولم تخف سوء ما يأتى به القدر
وسالمتك الليالى فاغترت بها ... وعند صفو الليالى يحدث الكدر

(ترجمه)

غره اولدك برايكى كون حسنه ايامكك ... خوف ايتمزسين كه صكره نيجه در حكم قدر
نيجه شب كچدى صفايله ديه مغرورسين ... كيجه صاف اولسه ولى پيدا اولور اكثر كدر

نوع ثانى اصلنده ضعف ايماندر بعده قلبه استيلاى حب دنيادر زيرا اول شهواتده انهماك ايراث ايدر حتى قلبى مظلم وسياه اولوب قسوت تحصيل ايدر ونور ايمان منطفى اولمقدن زائل اولماز تاكه طبع ورين اولور فجانكه موت كلوب فراق دنيايى استشعار ايدركه اول قلبك محبوب اغلبيدر پس قلب فراق دنيايى استشعاردن متألم اولور آنك اللهدن ايدوكنى فهم ايدر بعده ضميرنده اختلاج ايدوب كندويه تقدير اولنان موتى انكار وحق تعالادن اولديغى حيثيتدن كراهت كلور پس خوف اولنوركه حاشا ياظننده حق تعالايه محبت يرينه بغض ثوران ايليه اكر واقع اولوب روحنك خروجى دخى اول لحظه يه مصادف اولورسه سوء خاتمه مقرر اولوب نعوذ بالله تعالى هلاك مؤبد ايله هلاك اولور پس بوحاله سبب حب دنيا اولوركه رأس كل خطيئه در وبو برداء عضالدر اصناف خلقدن جهال زمره سنه عام اولمشدر . نوع ثانى سوء خاتمه دنكه اولكيدن دوندر ونادردن خلودى مقتضى دكلدر آنك دخى ايكى سببى واردر : برى كثرت معاصيدر ايمان قوى دخى اولورسه . برى دخى ضعف ايماندر معاصى قليل دخى اولورسه . زيرا قلبك مألوفه ميلى اكثردر اكر مألوفى معاصى اولورسه آنكله تقيد ايدوب حق تعالادن محجوب اولور وبو ميل دخى معا-

عذاب نازل اولور زيرا بعدالموت قلب ايچون اولدن اولان صفات غالبه‌سنك ضدى اولور برصفت اخرى اكتسابى ممكن اولماز زيرا قلوبده تصرف اولماز الاعمال جوارح ايله اولور موت ايله خود جمله جوارح باطل اولور پس برعمله مطمع ودنيايه رجوعه مجال يوقدركه تدارك ايليه ايندى اول زمانده حسرت عظيمه اولور لكن اكر اصل ايمان ومحبةالله فحانكه تحقيقات قلبده مدت طويله راسخه اوله اول دخى اعمال صالحه ايله متأكد اوله اول قلبدن محو ايدر شول حالتى كه عندالموت اكا عارض اوله جقدر اكر ايمانى قوى ايسه آنى زمان اقربده ناردن اخراج ايدر اكر آندن اقل ايسه مكثى طويل اولور اكر ايمانى مثقال حبه ايسه دخى البته آنى اخراج ايدر اكر نيچه بيك ييللردن صكره ايسه دخى، بوندن صكره بوعذاب حشره تأخير اولنماز بلكه قبرده دخى اخبار مذكور اولدينى اوزره تعذيب اولنور بعده حشرده وسؤال وقتنده وصراط قتنده وبونلرك غيرى نيچه مواقفده تعذيب اولنور اما محل ايمان كه اول روحدر فنا بولماز بعده بونك اجزاء اصليه‌سى اكا اماده اولنور بعده حشر اولنوب تعذيب اولنور تاحكم ايمان غالب اولنجه . بوندن صكره محققين اسباب سوء خاتمه‌نك انواعنى ايكى نوعه حصر ايلمشلردر: برى اولدركه شك وجحود اوزره ختم اولنه اكرچه اعمال صالحه ايسه دخى . اول دخى ايكى نوعدر: يابر بدعت اعتقاد ايتمك ايله اوله اول دخى ياعقل قاصرى ايله ويابر مبتدعه تقليد ايله فحانكه سكرات موته دوشه واعتقاديندن يطلانى اكا ظاهر اوله آز اولوركه ظن ايدركه جميع عقائدى باطلهدر وياخود مشكوكدر اكر اول حالده تثبت ايدوب اصل ايمانه عود ايلمزدن مقدم ختم اولنورسه سوء ايله ختم اولنور والعياذ بالله تعالى. اول سببندركه علماء سلف علم كلامده بحث ونظردن منع ايلمشلردر اما آنلركه بلاهت اصحابيدر بوخطردن معزل بعيددهدر اول سببندركه ﴿اكثر اهل الجنة البله﴾ بيورلمشدر زيرا صفاتدن بحث امر عظيمدر وعقباتى كوده يعنى صعبه ومسالكى وعره‌در وجلال حقى ادراكدن عقول متحيره‌در واول بضاعة عقولرى ايله مباحثه ايدنلرك ذكر ايتدكلرى دخى مضطربه ومتعارضه‌در خصوصا بوزمانده كه استرخاء عنان اولنوب هذيان خلقى

ودوام فكر كمال معرفته مؤديدر كمال معرفت انس دخى محبته مؤديدر . و بوكا تابع اولور مقام رضاء وتوكل وسائر مقامات دخى. بوندن صكره خوف ايكى طريق ايله حاصل اولورايكيسنك اضعفى اولدركه ناردن خوف ورجاء جنت ايليه ايمان تقليدى ايله ، اماوجه خوف ورجانى بيلميه. واعلاسى اولدركه حق تعالادن بعد وحجابدن خوف ايليه وحق تعالايه قرب رجاء ايليه وبوخوف علمانك وارباب قلوبك خوفيدر حق تعالادن خوفك كيفيتنى تقدم ايتمشدركه حق تعالى عذاب ايچون اسباب خلق ايتمشدر وثواب ايچون دخى اسباب خلق ايتمشدر وهر برينه براهل خلق ايلمشدركه قضاء جرم الهيدن متفرع اولان قدر آنلرى اول اسبابه سوق ايدركه آنك ايچون مخلوق اولمشلردر واول اسبابه مسخر اولورلر كرك ايتسونلر كرك ايتمسونلر . ايمدى بوسر قدرى عارف اولانلرك مخاوفيدر حتى بزم سيدمز ورسولمز صلى الله تعالى عليه وسلم خاتم النبيين وسيد الاولين والآخرين ايكن آنلرك خوفى غيريدن اكثر ايدى ودخى باب خوفده اولان حكايات صحابه دخى كتب مناقبده مذكورەدر حتى بعضى برصيحه ايدوب برمدت مريض اولمشدر وبعضى دخى برشهقه ايلمشدر تاكه هلاك اولمشدر بوندن صكره اكثر خوف عارفين سوء خاتمه دندر وآنك سببى دخى امور مقدمه دركه جمله دن بدعدر ومعاصيدر ونفاقدر عبدايسه نه زمانده بونلرك جمله سندن خالى اولور اكر جمله سندن خالى اولدم ديه ظن ايدرسه نفاقدر زيرا ديمشلردركه بركيمسه كه نفاقدن امين اوله اول منافقدر واماسوء خاتمه آنك ايچون ايكى مرتبه واردر: برى كه اعظمىدر سكرات موت قتنده قلبه يا شك وجحود غلبه ايليوب روح اول زمانده قبض اولنه ايمدى اول نعوذبالله تعالى عبد ايله حق تعالى بينده ابدى حجاب اولور حجاب مذكور ايسه بعد دائم وعذاب مخلد اقتضايدر اللهم عافنا منه. برى دخى اولدركه موت قتنده امور دنيادن برامرك محبتى وياخود شهواتندن برشهوتك محبتى غلبه ايدوب قلبنى استغراق ايليه قلبنده شئ آخر ايچون متسع ومكان قالميه اول حالده اتفاقاً روحنك قبضى دخى واقع اوله پس قلبنك آنكله استغراقى آنك رأسى دنيايه منكس اولوب وجهنى جانب دنيايه صارف اولور پس اكا حجاب حاصل اولوب اوزرينه

ممکندرکه خوف مطلقا افضلدر لکن بوتأویلیله که مرض معصیت واغترار ناشده اغلبدر اما اگر مطلع خوف بحر غضب ومطلع رجاء بحر رحمت اولمسنه نظر اولنسه دینلورکه رجاء افضلدر زیرا برکیمسه که صفات رحمت ولطفه نظر ایلسه آنی محبت تعقیب ایدرکه منتهای مقاماتدر اما صفات قهر وغضبه نظر بویله دکلدر لکن بوندن توهم ایلمهکه افضل غلبهٔ رجاء اوله عبده نظر. زیرا نفسنده رجاء افضل اولمقدن امراضه مبتلی اولان عباد ایچون دخی افضل اولمق لازم کلمز بلکه انلره لائق اولان خوفدر تا که غروره دوشوب هلاك اولمیهلر زیرا عصاته رجاء غروردر اما صالحون اگرچه انلرك ظاهر حاللری رجادر لکن قلبده مدفونه اولان دقائق صفات ذمیمه وحال عافیته جهالت انلرك ظاهر احوالرینه معارض اولور پس انلر ایچون خوف ورجاء برابر اولور پس عصاته خوف غالبدر وصالحینه خوف ورجاء برابردر هیچ برحالده رجاء غالب اولمق ممکن دکلدر الاموت قتنده اولور زیرا اول زمانده آنی عمله باعث اولور برسوظه احتیاجی اولماز زیرا آندن عمل احتمالی منقطع اولورودخی اول حالده اسباب خوفه طاقت کتوره مز زیرا اول قلبنك نباطنی یعنی فؤادینی قطع ایدر وموتنك تعجیلنه معین اولور پس اول تقدیرجه اکادواء خوف ضرر ویرر بلکه اکا دواء رجاء در زیرا رجاء قلبنه تقویت ایدر ورنجی کندوسنه تحبیب ایدر برکیمسهکه حق تعالایه لقایه محبت ایایه حق تعالی دخی اکا لقایی ایستر زیرا غایت سعادت عبد حق تعالانك محبتی ایکن فوت اولمقدر .

مطلب خامس — شول دوادهدرکه آنکله استجلاب خوف اولنور. معلوم اولاکه اول مقامات دین یقیندر وبویقین خوف ناری ورجاء جنتی تهییج ایدر وبوایکیسی صبره قوت ویرر زیرا جنت مکارهایله محفوفهدر ایمدی اول مکارهه تحمله صبر اولنمازالاقوت رجاء ایلهاولور ودخی نارشهوات ایله محفوفهدر آنلرك قمعنه صبر اولنماز الاقوت خوف ایله اولور بعده خوف ورجادن مستفاد اولان صبر مقام مجاهدهیه مؤدی اولور وذکر الله ایچون تجرد ایدوب علی الدوام عظمت خداده تفکره مؤدی اولور ودوام ذکر دخی اسه مؤدی اولور

مطلب رابع — معلوم اولهكه فضيلت خوف نقل ايله وعقل ايله ثابتدر اما نقل شول حيثيتندركه حق تعالى خائفين ايچون اهل جنانك مجامع ومقاماتنى جمع ايلمشدركه هدى ورحمت وعلم ورضواندر نته كيم بيورمشدر: ﴿ وهدى ورحمة للذين هم لربهم يرهبون ﴾ ودخى بيورمشدر: ﴿ انما يخشى الله من عباده العلماء ﴾ پس انلرى علمله وصف ايلدى خشيتلرى ايچون. ودخى بيورمشدر: ﴿ رضى الله عنهم ورضوا عنه ذلك لمن خشى ربه ﴾ وبنه حضرت نبى عليه السلامدن مرويدر فضيل روايتى ايله. بعضلر ديمشلردركه بوحديث موقوفدر فضيل اوزرينهكه بيورلمشدر: بركيمسهكه حق تعالادن خوف ايليه آندن هرشئ خوف ايدر وبركيمسهكه الله‌ك غيرندن خوف ايليه اول هرشئدن خوف ايدر. واما عقل ايله ثبوتى بووجهلهدركه هرشيئك فضيلتى حق تعالايه لقاء سعادتنه افضاء وايصالده اعانتى مقدارنجه در. ايمدى اول سعادته وصولده محبة اللهدن انفع وحق تعالى ايلهدنياده انس ايلمكدن اقوى نسنه يوقدر اول محبت ايسه حاصله اولماز الا معرفت ايله اولور معرفت دخى حاصله اولماز الا دوام فكر ايله. وبنه حصول انس محبت ايله ودوام فكر ايلهدر، وذكروفكره مواظبت ممكن دكلدر الا قلبندن حب دنيانى قلع ايله اولور اول دخى منقلع اولماز الا دنيانك لذات وشهواتنى ترك ايله اولور اول مشتهياتى ترك ممكن دكلدر الا قمع شهوات ايلهدرشهوات دخى هرشئ ايله منقمع اولماز نار خوف ايله منقمع اولديغى كبى. پس اول تقديرجه خوف جميع اسباب سعادتك اصليدر وبنه هرشئ كه مذمت امنده وارد اولمشدر اول خوفك فضيلتيدر. ودخى معلوم اولهكه ناس اختلاف ايلمشلردركه غلبهٔ خوف مى افضلدر ياخود غلبهٔ رضامى افضلدر وياخود ايكيسنك مساواتيمى؟ ايمدى بونده جواب حق بودركه خوف ورجاء دواءدر ودوانك فضلى موجود اولان مرض ودواء حسبنجه در اكر غالب اولان داء امن ايسه آنك حقنده خوف افضلدر اكر غالب اولان يأس ايسه رجاء افضلدر كذلك اكر عبد اوزرينه غالب معصيت ايسه خوف افضلدر اما شول عبد تقىكه كنـاهده ظاهر وباطن اولانلرى وخفى وجليس اولانى ترك ايتمش اوله اكا اصلح اولان خوف ورجاسى معتدل اولمقدر. بويلهديمك

خوفدن هلاك اولان شهيد اولور پس اول مقوله خوف نه وجهله مذموم اولور؟ جواب ويريايركه شهادتك محموده اولمسى اكا اضافت ايله‌دركه بلاشهادة فوت اوله اما اول حاله اضافت ايله‌كه اكر معمر اولوب خوف محمود واسطه‌سيله درجات ولايته واصل اوله اكا نسبت شهادت محموده اولماز حاشا وكلا، بلكه آنك ايچون هر لحظه شهيد بلكه شهداء رتبه‌سى حاصل اولور. بوندن صكره خوف دخى لذاته مكروهدن اولور نفس باركى وياخوه لغيره مكروه اولاندن اولور قبل التوبه موتدن خوف كبى وياخود حق تعالى آنى حسناتنه حواله ايتمش اولوب اول حسنات ايله خلق ايچنده تعزز ايلمكدن خوف كبى وياخود تواتر نعم ايله استدراجدن خوف كبى وياخود خوف خاتمه كبى. اكرچه عارفينك حالى سابقه‌دن خوفدر زيرا خاتمه اكا تابعه در وبونلرك جمله‌سى مخاوف عارفيندر وبونلردن هربرى ايچون طريق حذر واردر. وينه خوف يامعصيتدندركه اول خوف صالحيندر وياحق تعالادندركه اول خوف موحدين وصديقيندر زيرا بوخوف طاعت زماننده دخى زائل اولماز. زيرا بركيمسه‌كه طاعت ومعصيتك ايكيسى دخى حق تعالانك قضا وقدرى ايله ايدوكنى بيله وبيله‌كه حق تعالى انلرك بعضنى جنت ايچون خلق ايلمشدر اصلا مبالات ايلمز وبعضنى نار ايچون خلق ايلمشدر آندن دخى مبالات ايلمز. ودخى مطيع وعاصيه ارادت جازمه وقدرت تامه‌يى خلق ايلين الله تعالى ايدوكنى بيله وبوطائفه‌يى ارادت طاعاته تخصيص ايتديكنى ايجاب ايلين نه در واول آخر طائفه‌يه دخى دواعى معصيتى تسليطه تخصيص ايلين نه درانلرى بيلميه وبونلرى عبدك كسبنه حواله ايتديكنك كيفيتنى بيلميه پس قچانكه حواله قضاء ازلى‌يه راجع اوله جنايتسز ووسيله‌سز اول تقديرجه خوف كيف مايشاء قضاء وكيف مايريد حكم ايدندن اولديغى هرحالده مجزوم ومحقق اولور وبومعنانك وراسنده سرقدر واردركه آنى افشاء جائزدكلدر. بوندن صكره نفس مكروهدن خوف كه موت وقبردن ياخود اهوال مطلع وحشردن وبين يدى الله وقوفدن وسؤالدن وياصراط وميزاندن خوف وجناندن حرماندن خوف وبونلرك امثالى بونلر خوف عابدين وزاهدينندر وبومذكوراولان مخاوفدن جمله‌نك اعلاسى حق تعالادن حجاب وفراق خوفيدركه اول خوف عارفيندر.

انلری معاصیدن کف ایدر وطاعات ایله مقید ایدر اما صفاتده اثری اولدرکه شهواتی قمع ایدر ولذاتی مکدر ایدر انکله قلنده محبوب اولان معاصی مکروهه اولور وجوارحی تأدب ایدر قلبنده ذل وخشوع حاصل اولور وکبر وحقد وحسد آندن مفارق اولور بلکه خوف وعاقبتنك خطرینه نظر جمله همومنی استیعاب وآنك برشغلی اولماز الا مراقبه ومحاسبه ومجاهده اولوب انفاس ولحظاتنه بخل وضنت ایدرکه ضائع اولمایه وجمله خطرات وخطوات وکماتده نفسنی مؤاخذه ایدر ایمدی صحابه وتابعیندن نیجه جماعتك حالاری بویله ایدی وبوخوفك اعمالده اثری ظاهر اولانلردن اقل درجاتی اولدرکه انسانی محظوراتدن منع ایلیه‌که اول ورع ایله تسمیه اولنور اکر خوفك قوتی زیاده اوله حتی حرمتنه تیقن ایتمدیکی اشیادن دخی کف ایلیه اول تقوی ایله تسمیه اولنورکه آندن (ان یترك مایریبه الی مالایریبه) کلامی ایله تعبیر اولنور . یعنی نوع ریب وشك ایراث ایدن فعلی ترك ایلیوب اصلا ریب اولمیان فعله مباشرت ایلیه کاه اولورکه دخی زیاده اولنوب لابأس اولان مرتبه‌یی دخی ترك ایدر لابأس اولانه وقوع خوفندن که اول مرتبه‌دن تقوا ده صدق ایله تعبیر ایدرلر فجانکه اکا خدمتده تجرد دخی منفهم اوله‌که انفاسندن برنفسی حقك غیری مأکل وملبسه صرف ایلمیوب بلکه الهك غیرینه اصلا التفات ایلمیه اول مرتبه صدقدر وصاحبی صدیق ایله تسمیه‌یه جدیر وحقیقدر . ودخی صدق تقوی وورع وعفتی متضمندر . ودخی بویله دکلدرکه هربارکه خوف اقوی اوله دخی زیاده محمود اوله بلکه محمود اولان عبدی علم وعمله سوق ایدن مقداردر اما حدیأسه ایصال ایلیان اول خوف دکلدر قنوطدرکه ﴿ لاتقنطوا من رحمة الله ﴾ کریمه‌سیله آندن نهی بیورلمشدرکاه اولورکه حد مرض وضعفه ووله ودهشت وزوال عقله مؤدی اولور بلکه موته مؤدی اولور بونك جمله‌سی مذمومدر . ودخی شول خوف قاصرکه آنی غفلت تعقیب ایدر اول قلیل الجدوی وضعیف النفعدر نته‌کیم شول کیمسه‌که برآیت کریمه استماع ایدوب آندن خوف ایدوب نسوان رقتی کبی رقت ایدر بعده بنه غفلته عود ایدر بونك مثلنه حدیث نفس دیرلر خوف دیمزلر اکر سؤال اولنورسه‌که

امور غير لازمه‌نك فواتنه راضى اولميجق يا آنلرك هلاكنه مؤبده سوق اولنمامرينه نجه راضى اولورسه‌كا كه اكثر خلقك دنياده غالب حاللرى خير وسلامت اوليجق حق تعالانك خودسنته تبديل اولنمق اولماز ايمدى غالب رجابودركه امر آخرت دخى اويله اوله زيرا مدبر دنيا و آخرت واحددر وغفوروررحيمدر وعبادينه لطيف واوزرلرينه متعطفدر وينه بركيمسه حكمت شريعته نظر ايلسه وحق تعالانك شريعت ايله عبادينه وجه رحمتى ملاحظه ايلسه‌كه جمله‌دن حال مدانيه بى بيان ايچون برآيت طويله انزال ايلدى تاكه انكله حفظ دين امرينه اهتداء اولنه ايمدى انلرى دينلرينك طريق حفظنه هدايت ايديجك پس دينلرك طريقى نيچون انلره حفظ ايلميه‌كه هيچ انلره آندن عوض اولور شئ يوقدر .

مطلب ثالث — خوفه‌درآنك حقيقتى بيان ايدوب معلومك اولمشدركه مستقبلده اوله‌جق مكروهى توقع سببى ايله قلبك تألميدر. ايمدى حق تعالادن خوف كاه اولوركه معرفة الله ايله وصفاتنى معرفت ايله اولور وبونى بيلمك ايله اولوركه اكر حق تعالى جميع عالمنى اهلاك ايلسه اصلا مبالات ايتمز وآندن برمانع منع ايلمز وكاه اولوركه خوف عبدك كثرت جنايتدن اولور وكاه اولوركه ايكيسندن معاً اولور. ايمدى ناسك ايچنده ربندن غايت خوف اوزره اولان نفسنى وربنى اعرف اولاندر اول سببدندركه حضرت صلى الله عليه وسلم ﴿ انا اخوفكم لله ﴾ بيورمشدر يعنى جمله كزدن بنم حق تعالادن خوفم زياده در . ودخى حق تعالى بيورمشدر : ﴿ انما يخشى الله من عباده العلماء ﴾ يعنى حق تعالى خوف وخشيت ايلمز الاعلماء ايدر . پس معلوم اولدى كه باعث خوف وخشيت علمدر علم زياده اولدقجه خوف زياده اولور حضرتك جمله دن اخوف اولدقلرى دخى جمله دن اعلم اولدقلرى جهتدندر بوندن صكره چانكه معرفتده كمال اوله حال خوف واحتراق قلب ايراث ايدر بعده آنك اثرى بدنه وجوارح وصفاته فائض اولور اما بدنده اثرى نحول وصفار وغشيت وزعقه وبكادر كاه اولوركه خوفدن مقصده دخى چاتلايوب موته مؤدى اولور وياخود دماغه صعود اولوب عقلى افساد ايدرياخود دخى قوى اولوب قنوط ويأس ايراث ايدر. واما جوارحده اثرى اولدركه خوف

غضبی ﴾ یعنی حق تعالی کندی نفسنه حکم وقضاء ایلمشدرکه یعنی وعد سابقی که حکم وقضاء اولنوب تغییر اولنمق احتمالی یوقدر بویلهدرکه دیمشدر بنم رحمتم غضبمه غالبدر. وینه حدیثده واردرکه ﴿وان لم تذنبوا لخلق الله تعالی خلقا یذنبون فیغفر لهم﴾ یعنی اگر سز کناه ایشلمزسه کز دخی حق تعالی برخلق خلق ایدرکه آنلر کناه ایشلرلر دخی آنلری مغفرت ایدر. بوفقیرایدر بوندن مقصد ظاهرنده متبادر اولان اوزره حاشاکه فعل ذنبه تحریض دکلدر بلکه جمیع عالمده اولان اشیا البته اسماء الهیهدن براسمه مظهردر چونکه حق تعالانك اسماء کریمهسندن بری دخی غفّاردر ایمدی البته اول اسمك مقتضاسی بودرکه برطائفه موجود اولهکه حق تعالی آنلری مغفرت ایدوب اسم غفّاره مظهر اولهلر مغفرت ایسه سبق کناه اقتضا ایدر ایمدی اول اسمك مقتضاسی اولدرکه البته برطائفهدن کناه صادر اولوب حق تعالی آنلری مغفرت ایایه، اول سببدن سزدن نیچه کزدن کناه دخی صادر اولور فرضا سزدن کناه صادر اولماسه البته برطائفه دخی خلق اولنوب آنلردن صادر اولوب ینه اسم غفّار مقتضاسیله مغفور اولمق لازمدر دیمکدر الله ورسوله اعلم. وینه خبرده واردرکه حق تعالی یوم قیامتده البته برمغفرت ایله مغفرت ایدرکه اول وجهله مغفرت بر احدك قلبنه خطو ایتمامشدر حتی ابلیس دخی ال اوزادوب کندویه دخی اجابت مغفرت رجا ایدر وبونلر کبی نیچه اخبار وآثار دخی واردر. ویاخود طریق تلاجی اعتبار عقلدر آنك بیانی بویلهدرکه برکیمسه که انسان ایچون جمیع مهمات ضروریهسنی اعداد واحضار ایلسه یعنی دوام وجودنده لازم اولان اموری تدارك ایلسه آلات غدا کبی وغدا محتاج اولدیغی اشیا که اصابع واظفار کبی ودخی انسانه زینت اولان اشیایی که حاجبلری مقوس اولمسی کبی وکوزلرینك الوانی مختلف اولمق کبی وبونلرك مثلی نیچه امورکه مفقود اولوب اولمسه خلق انساندن مقصود اولان غرض منتظم اولوب بوزلماز آنچق زینت اولدیغی جهتدن مزید جمال قوت اولور یاسنك ظنك نه درقتده اهم اموراولانی اعداددده وغایة العادات واصل جمیع سعادات اولان امرده کاول سعادت آخرتدر آنی اعداد ایلمز می؟ ایمدی چونکه عنایت الهیه عبادندن بونك امثالی

ذكر اولنان شرائطه مخالفت ايدوب بعده رحمته منتظر اولورسه انتظارى حمق وغرور اولور .

مطلب ثانى — فضيلت رجادر حق تعالى ايتدى: ﴿لاتقنطوا من رحمة الله﴾ ودخى حضرت رسالت پناه صلى الله تعالى عليه وسلم حق تعالادن خبر ويروب بيورمشدر : حق تعالى ديدى كه بن عبدمك بكا ظنى قتنده يم ايمدى بكا ظن ايلسون نجه ديلرسه ، يعنى بكا حسن ظنى اولوب ثواب واحسانم رجا ايدرسه بن آنك ظننى تحقيق ايدرم ، خلافنى ايدرسه خلافيله معامله ايدرم . وينه حضرت صلى الله تعالى عليه وسلم بيورمشدر : سزدن بريكز فوت اولمسون الا حق تعالايه حسن ظن ايدر اولديغى حالده . حق تعالايه حسن ظن ايتمك كركدر ديمكدر زيرا هرحالده انسانه موت احتمالى مقرردر چونكه موتى حسن ظن حالنده اولمق لازمدر . پس بران انسان حسن ظندن خالى اولمامق كركدر وبونلرك غيرى دخى نجه آيات واخبار وانار واردر . ودخى معلوم اولهكه بركيمسه يه يأس شويله غالب اوله كه عبادتى بالكليه ترك ايليه و ياخود برمرتبه خوف غالب اوله كه عبادته مواظبتده برمرتبه اسراف ايليه كه تانفسه اضراره مؤدى اوله بوايكى حال دخى جائز دكلدرافراط وتفريط طرفينه مائل اولمش اولور ايكيسى دخى محتاج دواء اولورلر . شول عاصئ مغرورکه حق تعالادن تمنى ايده اما ينه عبادتدن اعراض ايدر آنك حقنده ادوية رجاء سموم مهلكه در بلكه اكامرضندن برء حاصل اولماز الا ادوية خوفله اولور . ايمدى بركيمسه كه واعظ اوله لائق اولان اولدركه امراض مذكوره يى رعايت ايدوب علاجلرينى دخى امراضه كوره تدبير ايليه والا اهلا كه مؤدى اولور . ودخى اكا واجبدركه كتاب الله وسنت رسول الله اقتداء ايليه كه انلر خوف ورجايى دخى جميعاً مشتملدروبالجمله حدوسط ايكيسنى جمع ايلمكدركه جادهٔ مستقيمه اولدر پس بركيمسه كه اول جاده دن ميل وانحراف ايليه جاده يه رد اولنور طرف آخره اولنماز . بوندن صكره طريق علاج دخى استقراء آيات واخباردركه اول مسلمين قتنده معلومدر نتهكيم حضرت نبى صلى الله تعالى عليه وسلم بيورمشدركه ﴿ ان الله كتب على نفسه قبل ان يخلق الخلق ان رحمتى تغلب

انجق فقیر صابردن افضلدر دیدکلری اول شکر صبردن منفك اولمدیغیچوندر. اما اخباردہ وارد اولان صبرك شکر اوزرینہ فضیلتی اول شکر اوزرینہ فضیلتیدر. عرف عامہدن مفہوم اولان اوزردکہ انلر قتندہ نعمت انجق مالدر وانلر قتندہ شکردن متبادر اولان انجق (الحمدلله الشکرلله) دیدکلریدر لکن شبہہیی کاشف اولان تفضیل بزم ذکر ایتدیکمزدر والله اعلم.

اصل ثالث — رجاء وخوفہدر بونده دخی مطالب واردر.

مطلب اول — حقیقت رجادہدر. معلوم اولہ کہ ہرسکا ملاقی اولان شیٔ کرك مکروہدن کرك محبوبدن یاحالدہ موجوددر ویاماضیدہ ویااستقبالدہ. ایمدی چانکہ خاطریکہ اولکی خطور ایلیہ ذکرایلہ تسمیہ اولنور. چان ثانی خطور ایلسہ وجد وذوق ایلہ وادراك ایلہ تسمیہ اولنور وجد تسمیہ اولندیغی نفسنده وجودیایچوندر. چان ثالث خطور ایلسہ وقلبکہ غالب اولسہ انتظار وتوقع ایلہ تسمیہاولنور. بوندن صکرہ اکر منتظر اولان مکروہ اولورسہ اندن برالم حاصل اولورکہ خوف واشفاق ایلہ تسمیہاولنورا کر محبوب اولورسہ اندن برشوق حاصل اولورکہ رجاء ایلہ تسمیہ اولنور اکر انتظاری اکثر اسبابنك حصولی اجلیچون اولورسہ غرور ایلہ تسمیہ اولنور اکر اسبابنك انخرامی واضطرابی ایلہ اولورسہ اکر اسبابنك وجودی وانتفاسی معلوم اولمازسہ تمنی ایلہ تسمیہ اولنور. ایمدی اسم رجا وخوف اطلاق اولنماز الا برشیئہ اولورکہ انده تردد اولنہ زیرا شمسك طلوعنی رجاء ایدرم وغروبندن خوف ایدرم دینلمز لکن نزول مطری رجا ایدرم وانقطاعندن خوف ایدرم دینلور. چانکہ بونلر معلومك اولدیسہ بودخی معلوم اولہکہ انتظار مغفرت اول زمانده رجاء ایلہ تسمیہ اولنورکہ عبدك تحت اختیارنده داخل اولان جمیع اسبابی متمہدہ وحاضرہ اولہکہ تخم ایمانی صاچوب وآنی ماء طاعت ایلہ سقی ایدوب قلبی خار اخلاق ردیہدن تطہیر ایلمکدر واندن صکرہ حق تعالانك فضلندن آنك اوزرینہ ثباتہ منتظر اولمقدر موتہ دکین، وموت قتندہ حسن خاتمہیہ منتظر اولہکہ بویلہ انتظاری رجاء حقیقی اولوب نفسنده محمود اولور اکر

معاصی وطاعات دخی متفاوته ومختلفه در اختلاف احوال حسبی ایله . مثلا برکیمسه یه که شح وحرص غالب اوله آنکیچون صوم نافله یوقدر بلکه درهم واحدی اخراج وتصدق اکا صوم نافله دن افضلدر کذلك برکیمسه که شهوات بطن غالبه اوله اکا لازم اولان صومدر اخراج مال دکلدر اما شرعده وارد اولان که علی الاطلاق فضل صدقه بیان اولنوب وینه علی الاطلاق فضل صوم بیان اولنمشدر وجهی اولدرکه اکر دیسه لرکه مرض شحه مبتلی اولانه صدقه اولادر ومرض شهوت بطنیه یه ویا فرجیه یه مبتلی اولانه صوم اولادر از اولورکه نفس دیرکه بنده اول مرض یوقدر زیرا نفسك شانی امراضی انکاردرکه معالجه سنی ترك ایدوب هلاك اوله ایمدی نظر ایلیه شارعك عبادینه رحمتنه وقلبلرینك امراضنه معالجه ده خذاقتنه. بوندن صکره صبر ایله کاه اولورکه محل واحدده جمع اولورلر نته کیم بیان ایلدك پس اول محلده احدهمانك آخر اوزرینه فضیلتی متصور دکلدر . اما چنانکه محللری مغایر اولسه اکر نعمت ضروریه ایسه مثلا عینین کبی برکیمسه که ایکیسنی فاقد اولسه انك صبری اولدرکه اظهار شکوی ایلمیه وحق تعالانك قضاسنه رضایی اضمار ایلیه بصیر اولان دخی یاایکیسنی طاعت حقده استعمال ایلیه اول تحقیق شکر ایتمش اولور وطاعت اوزرینه صبر ایتمش اولور. کذلك اکر کوزلرینی حرامدن کف ایدرسه هم شکر ایتمش اولور وهم حرامدن صبر دخی ایتمش اولور. خفی دکلدر اعماده آنچق فضیلت صبر واردر اماشول بصرده که حرامدن اتقاء ایلیه ویاخود طاعت حقده استعمال ایتمش اوله هم فضیلت شکر وهم صبر واردر . ایمدی اول مقوله بصیر ذکر اولنان اعمادن افضلدر اما اکر نعمت غیر ضروریه اولوب قدر حاجتدن فضله دکل ایسه زیاده دن صبرده مجاهده واردر وبوصبر اتم واقوادر غنینك مباح اوزره اقتصاره صبر ایدوب مالنی فقرادن امساك ایلیه اما شول غنی که مالنی خیراته صرف ایدر ومعاصیده استعمال ایلمز انده هم شکر وهم صبر واردر خفی دکلدرکه ایکی امرك مجموعی احدهمادن افضلدر اکرچه فقیرك صبری بوغنینك جهت صبرندن افضل ایسه دخی. وبالجمله فقیر صابر انجق غنی صابردن افضلدر وانجق غنی شاکردن دخی افضلدر اکرچه غنی صابر شاکر

تمام اولمش اولور بودخی نعمتدر. بری دخی آخرتده اوله جق ثواب بودنیاده اولان عقوبتدن اکثردر . بوندن صکره سن فضیلت بلایی ایشتدکدن صکره ایمدی زنهارکه سن طلب بلایی تجویز ایده‌سین زیرا نبی علیه‌السلام آندن نهی ایلمشدر دیمشدرکه حق تعالادن عافیت سؤال ایدك عبده عافیتدن افضل برشیٔ ویرلمامشدر الا یقین ویرلمشدر ودیمشدرکه یقین ایله عافیت قلبه اشارت بیور- مشدرکه مرام قلبك مرض جهل وشکدن عافیتیدر ایمدی عافیت قلب عافیت یددن اعلادر بونك نظیری احادیث و آثارده اکثر من ان یحصادر اما اهل محبتدن صادراولان طلب بلاء اول فرط محبتدن ناشیدر. زیرا برکیمسه‌که کأس محبتدن نوش ایلیه سکر ایدر وبرکیمسه سکران اولسه کلامدن توسع ایدر یعنی هرنه اولورسه سویلر اکر صکره سکری زائل اولسه بیلورکه آکا غالب اولان برحالت ایدی حقیقتی یوقدر عشاقك کلامندن ایشتدکده استلذاذ اولنور لکن اکا تعویل واعتماد اولماز . حکایت اولنورکه برفاخته زوجه‌ایتدی: سنی بندن منع ایدن نه در اکر بن قصر سلیمانی‌یی تقلیب ایدوب آلتنی اوستنه کتورمك مرام ایدنسه‌م سنك ایچون قدرتم واردر دیدی . بوکلامی حضرت سلیمان ایشیدوب فاخته‌یه عتاب ایلدی . اول ایتدی: یانبی‌الله کلام‌عشاق حکایت اولنماز ونفسده دیدیکی کیبدر .

مطلب حادی عشر — بعضلر ایتدی: صبر شکردن افضلدر بعضلر دخی بالعکس دیدیلر. آخرون‌دخی ایتدیلر: ایکیسی دخی برابردر. غیریلردخی دید- یلرکه اختلاف احوال ایله مختلفدر . ودخی معلوم اولهکه احادیث واخبار و آثاردن مفهوم اولان صبرك شکر اوزرینه افضلیتیدر زیرا صبر حال نقردر وشکر حال غنادر بونده جمیع ناسه مقنع واردر لکن آنلردن اهل تحقیق اولانلرکاه اولورکه تفصیل ایتمکله حقیقت حالی کشف ایدرلر تفصیلی بودرکه علوم ظاهره احوال ایچون ارادت اولنور احوال اعمال ایچون . اما علوم باطنه‌ده احوال مرام اولماز الا علوم ایچون اولور واعمال احوال ایچون اولور ایمدی جمله‌نك افضلی معرفة الله‌تعالادر اول معرفته توسل اولنماز الا احوال قلب‌ایله توسل اولنور آنی مکدراتدن تصفیه‌ده ، بوندن صکره اعمال یا طلب ظلمت قلب ایلیه‌که اول معاصیدر ویاخود صفاء قلب جلب ایلیه‌که اول طاعاتدر وینه

اولسه آنی ازاله ایدر . بوندن صکره نعمت جلاء اولمق جائزدر عکسی دخی اولور اول سببدندرکه صبر ایله شکر مادهٔ واحدهده جمع اولمق ممکندر مثلا فقر نعمت اولور شول کیمسه حقندهکه آکا غنا حاصل اولسه تکبر وطغیان ایلر معذلك یینه نفسده بلا در ایمدی فقره شکر ایلمك کرکدر نعمت اولدیغی جهتدن، وصبر کرکدر بلاء اولدیغی حیثیتدن. بوندن صکره معرفت که نعمت مطلقهدر بعض ناس حقنده بلاء اولمق دخی ممکندر اول تقدیرجه نعمت ضدنده اولور مثلا انسانه اجلنی معرفت بلادر عیش منغص ایدوب غمنی تطویل ایدر اول تقدیرجه جهلی نعمت اولور. کذلك معرفت احوال قلوب ناس دخی بلادر زیرا اکر کشف غطا اولوب خلقك قلوبی احوالنی بیلسه المی طویل اولوب حقد وحسدی زیاده اولوب خلقك اضمار ایتدکلری اموره اطلاع ایله انتقامه مشغول اولور پس آنلری جهل نعمتدر کذلك غیرده اولان خصال محمودهیی بیلمامك دخی نعمتدر زیرا کاه اولورکه آکا ایذاء واهانته مضطر اولور بونلری ایشلمك معرفتدن صکره اثم عظیمدر. وبوقبیلدندر قیامتی ولیلهٔ قدری ویوم جمعهده اولان ساعت قبولی وبعض کبائری بیلمامك دخی. زیرا بوجهل سنك زیاده طلبکه وجهدکه دواعی بی توفیر ایدر ایمدی بونلر جهل صورتنده اولان وجوه نعم الهیهدر پس علم صورتنده نه دکلو نعم کثیره اولور قلبکه اخطار ایدرسك که شکر ایله صبری جمع ضدین بینی جمعدر زیرا اولکی یعنی شکرك مقتضای فرحدر وثانی یعنی صبرك مقتضای غمدر فرح ایله غم خود ضدلردر. جواب ویررزکه فرح ایله غمی جمع جائزدر ایکی وجهله، زیرا دنیاده هرفقر ومرضده وهرخوف وبلاده بش امور واردرکه آنلر سببی ایله عاقل قتنده فرح واجبدر: بری واقع اولاندن زیاده اولمدیغیدر. بری دخی دین امرنده اولمدیغیدر. بری دخی عقوبتی دنیاده تعجیل اولدیغیدرکه ثانیا آخرتده عقوبت اولماز نتهکیم حضرت صلی الله تعالی علیه وسلم بیورمشدر : برعبد قچان کناه ایشلسه وعقیبنده آکا دنیاده بر شدت یا بلاء اصابت ایلسه حق تعالی آندن اکرمدرکه ایکنجی دفعه یینه آکا تعذیب ایلیه. بری دخی اولدرکه اول عقوبت آنکیچون ام الکتابده یازلمش ایدی وقوعی محقق ایدی ایمدی واقع اولوب

المندن اکثر دکلدر زیرا اغنیانك المی فقرانك المنك اضعاف اضعافیدر لکن شعورلری یوقدر طبیعتلرنده حاصل اولان حذر سببی ایله، فجانکا اول حذر موت ایله زائل اوله اول زمانده شعور حاصل اولور لکن برزمانده بیلور. لرکه عامك نفعی اولماز بوندن صکره شکری فاقد اولان قلوبك علاجی اکر اول قلب بصیر ایسه آنك علاجی ذکر ایتدکلریمز اصناف نعمده تأملدر. اکر غیر بصیر ایسه کندودن دون اولانلره نظر ایلهدر. بعضلرهرکون دار مرضایه حاضر اولورلردی نعمت وقدرحیاتی بیلمك ایچون، وموضع عقوباته حاضر اولورلردی جنایاتدن عصمت قدرینی بیلمك ایچون . ودخی قلوب غیرشاکره انکله علاج اولنمسی لائق اولور اموردندر بیلهسین که فجانکه نعمته شکر اولنمایه زائل اولور وبعده عود ایلمز حق تعالی بیورمشدر : ﴿ ان الله لایغیر مابقوم حتی یغیروا مابانفسهم﴾ وخبرده وارد اولمشدرکه حق تعالانك نعمتی برعبد اوزرینه عظیم اولماز الا ناسك اکا احتیاجلری کثیر اولور. ایمدی برکیمسه که انلره تهاون ایلیه اول نعمت عرضهٔ زوال اولور. حضرت فضیل ایتدی: نعم اوزرینه شکره مداومته لازم اولك که غایت قلیلدر برنعمت که برقومدن زائله اولوب ینه انلره عود ایلیه. بعض سلف ایتدی: نعمت وحشیه در آنی شکر ایله قیدایدك .

مطلب عاشر — صبر ایله شکرك مشترك اولدقلری امور بیاننده در. معلوم اوله که حق تعالانك هرشیئده برنعمتی واردرکه اکا شکر واجبدر کذلك هرشیئده بربلا واردر . زیرا بلاء فقد نعمتدر . بوندن صکره نعمت دخی یامطلقه درکه اول آخرتده عبدك سعادتیدر جوار حقه نزول ایله ، ودنیاده ایمان وحسن خلق بونلره معین اولانلردر . ویاخود مقیده درکه بروجهدن نعمتدر بروجهدن دکلدر فقر وخوف ومرض کبی . زیرا آنلر نعمتدر دین جهتندن، ودنیاده بلادر. کذلك بلادخی یامطلقدر کفر ومعاصی کبی ویاخود مقیددر فقر ومرض کبی، نتهکیم ذکر اولندی . پس نعم ایچون شکر واجبدر اما صبر بلاء مقیده اولور بلاء مطلقه اوزرینه صبر جائز دکلدر بلکه مهما امکن ازاله سی واجبدر بلکه صبر اولماز الا برالله اولور عبد آنی ازاله یه قادر اولیه، مثلاطول عطشدن متألم اولوب المی عظیم اولسه آکا صبر ایده مز بلکه قادر

ناسدن ستر ايدوب آنلره جميل اظهار ايتمشدركه عقل وخلق وعلمدركذلك ينه شكر لازم اولور. بوندن صكره بزديرزكه هركيمسه‌يه حق‌تعالى نيجه امور احسان ايتمشدركه اكر كندى تخصيص اولنديغى امور آندن كيدوب غيره ويرلسه راضى اولماز ايدى كه اول امور كنديسنك صورتى ويا شخصى ويا اخلاقى ويا صفاتى ويا اهلى ويا ولدى يا مسكنى يا بلدى يا رفيقى يا اقاربى ياعزى ياجاهى ياسائر محبوباتيدركه هيچ برينك آخره كتمسنه رضاسى يوقدر ايمدى حق‌تعالانك آنك اوزرنده برنعمتى واردركه انك غيرى سائر عبادنده يوقدر پس لائق اولان اولدركه اونعمتلره شكر ايليه ودخى بعض نعم واردركه‌انده عموم واردر لكن اضدادينه تبديل اولنسه راضى اولماز مثلا حق‌تعالى آنى كافر خلق ايتيوب مؤمن خلق ايتديكى وحىّ ايدوب جماد ايتديكى واحسان ايدوب سائر بهائمدن ايتديكى وذكر ايدوب انى ايتديكى وصحيح ايدوب مريض ايتديكى وسليم ايدوب معيب ايتديكى كبى. كذلك كندى قتنده مغبوط اولنلرك عددى غيريدن نيجه مرانبه الى اولديغى دخى. پس نيچون كنديتك رتبه‌سندن دون اولانه نظر ايتميه‌كه حقك نعمتنى ازدرا ايتميه نته‌كيم امر دينده كندودن دون اولانه نظر ايدر وامر دينده تقصيرى اولسه‌نيجه فسّاق واردر ديه اعتذار ايدر معذلك دنياسى دينته مساوى دكلدر ايمدى سكا واجب اولان امتى معاصيدن مانع وصاد وافصح من نطق بالضاد اولان نبى كريمك قول عظيمنى تأمل ايلمكدركه بيورمشدر: ﴿ من اصبح معافىً فى بدنه آمنا فى سربه وله قوت يومه فكانما حيزت له الدنيا بحذافيرها ﴾ يعنى بركيمسه‌كه صباحه داخل اوله شول حالده‌كه بدننده عافيت ويرلمش اوله وسربنده يعنى مسكننده اعدادن وسائر مكارهدن آمن اولمش اوله وبركونلك قوت ونواه‌سى اوله كويا جميع دنيا بحذا فيرها يعنى بجلمتها آنك ايچون حيازت اولنوب ضبط اولنمشدر خصوصا زمرهٔ علماء، زيرا نعمت علم اعظم نعمدر حتى آنلردن بعضنك نصف علمى بلكه عشر واعشار علمى شرقدن غربه وارنجه ملك ارضه تبديل اولنسه اندن تأنف ايدر وقائلنه انكار ايدر. وسن ايلمه‌كه دنيادن اعراض ايليان دنيادن صبر ايتديكندن المده اوله زيرا اول دنيا اوزرينه صبر

استقصایی ترك ایده‌لم زیرا طمع بی معنادر که محل طمع دکلدر بلکه مرتبهٔ امکانده دکلدر .

مطلب تاسع — خلق شکردن صارف اولان سبب و آنك علاجنده در وبیانندهدر . معلوم اولهکه آنك سببی جهل وغفلتدر نعمتك معرفتندن. اکر بیلورسه دخی ظن ایدرکه حقیقت شکر آنجق لسانی ایله (الحمدلله الشکرلله) دیمك اوله. وبرسببی دخی نعمتی بیلدکدن صکره غلبهٔ شهوت واستیلای شیطاندر اما نعمدن غفلت آنك اسبابی واردر: بری نعمك جمیع خلقه کافهً عمومیدر زیرا آثار آنی نعمت عد ایلمزلر کورمزمیسین که خلق هوایه شکر ایلمزلر مثلا خصوصاکه اعظم نعمدندر زیرا هواء اولمینجه برساعت دخی تعیش ممکن دکلدر لکن بوجهل عظیمدرکه نعمت دائمهیی نعمت عدایلمزلر اما برساعت منقطع اولوب ینه عود ایدنی نعمت عد ایدرلر خصوصاکه دائم اولان احیانا منقطعدن شکره احقدر ودخی معرفت نعمتك طریقی انقطاعنی فرض ایلمکدر اول تقدیرجه اهل غفلته نعمتك حالی ظاهر اولور . روایت اولنورکه ابن سماکه خلفادن بعضی بکا وعظ ونصیحت ایله دیوب خلیفه‌نك الندہ برایچم صو وار ایدی ابن سماك ایتدی : اکر شو شربت ماء ایچون سکا ویرمه‌یز ملکنکك نصفنی ویرمینجه دیسه‌لر نصف ملککی بذل ایدرمیدك؟ خلیفه دخی نعم ایدردم دیدی. وینه ایتدی: اکرایچدکدن صکره طریق بولدن چیقمیوب محتبس اولسه نصف آخرینی دخی بذل ایدرمیدك؟ خلیفه‌دخی نعم دیدی . ابن سماك ایتدی : پس سکا فرح کلسون برملك ایله‌که برایچم صویه وبدنکدن دفعنه معادل اولمیه. ایمدی بونکله‌معلوم اولدی که عطش زماننده برایچم صو ملك ارضك جمله‌سندن اعظمدر مع‌هذا ینه هرکس ظن ایدرکه کندیسی‌میان خلقدن برعقله مخصوصدرکه سائر ناس آنده مشارك دکلدر ودخی ظن‌ایدرکه کندیسی برخلق کریم اوزرینه درکه شائبهٔ عیبدن معرادر سائر ناس اویله دکلدر ودخی کندویه برعلم ایله اعتقاد ایدرکه آنکله سائر ناسدن ممتاز اولمش اوله بوندن صکره اکر اول‌ظنی نفسنده واقع ایسه نعمت عظیمه اولمش اولور البته آکا شکر لازم اولور. اکر واقع دکل‌ایسه لکن حق‌تعالی آنك قبیحنی

تحصیلنی معرفته ارتقا ایدرسه‌ك آنده دخی اکا معین اولان حواسك معرفته ارتقاء ایدرسه‌ك آنلرك جمله‌سندن بری‌که بصردر و آنك جرمی‌که جوز مقدار ریدر اول دخی اون طبقاتدرکه مرکبه‌در آنك دخی بعضی رطوباتدر وبعضی اغشیه‌در واول اغشیه‌نك دخی بعضی مشیمه کبیدر . بوفقیر ایدرکه مشیمه‌نك اصل معناسی رحمده محل جنیندرکه ترکیده اکا اوغلان یتاغی دیرلر اول غشایه دخی مشیمه دیدکلری مشیمه‌یه‌مشابهتی جهتندندر کثیرالعرق اولمق ایله، نته‌کیم مشیمهٔ رحم دخی اویله‌در انتهی. واغشیه‌نك بعضی دخی نسیج عنکبوت کبیدر واول رطوباتك دخی بعضی کویا که بیاض بیضه‌در وبعضی دخی کویا جمددر کذلك سائر حواسك احوالی دخی برحیثیت ایله که عقل ایچون جمله‌سنی احاطه ممکن دکلدر ولسان ایچون عقلك احاطه ایتدیکنك مقدارینی کماهو حقها بیان ممکن دکلدر ودخی بنان ایچون آنلردن لسانه جاری اولانك جمله‌سنی کتابت ممکن دکلدر ایمدی بووجهله نیچه اسبابه متوقفدر واسباب دخی نیچه اسبابه متوقفدر برمرتبه‌یه وارنجه‌که عقل فعل واحدك یعنی اکلك اسبابنك انواعنی ضبطدن عاجز ارلور قنده قالدیکه افرادینی ضبط ایلیه ویاخود سائر افعالك اسبابنی ضبط ایلیه پس بوحالده حق تعالی جل جلاله ﴿ وان تعدّوا نعمة الله لاتحصوها ﴾ قول کریمنك معناسنی فهم ایده‌سین لکن ای مسکین سن نعم الٰهیه‌دن آنجق نفس اکلی بیلورسین کاول جمله‌نك اخسیدر بوندن صکره نعمت اکلدن دخی انجق آج اولدیغکی بیلورسین که اکل ایدرسین بعده تعبان اولوب یاتوب خوابه وارورسین بعده شهوتك غلبه ایدوب جماع ایدرسین آنکله استراحت ایدرسین ایمدی حمارك دخی حالی بویله‌در پس سن حمار مرتبه‌سنده سین ایمدی ای مسکین سن غفل ارله الله سبحانه وتعالانك ملکوتنه نظردن وعجائب صنعنی وحکمت تصنیفنی تفکردن، زیرا عالمك مجموعی حق تعالانك تصنیفندندر بلکه تصانیف مصنفین دخی حقك تصنیفندندرکه آنلری عبادتك قلوبی واسطه‌سیله تصنیف ایلمشدر لکن سن زمرهٔ ملائکه‌دن ایکن غفلت بهائم کبی غافل اولورسین اماسنی بورتبه‌یه انما ایلین جهل وحمقکدر ویاخود کسل وعجزکدر زهی قادر حکیم که اصحاب ابصارنی عمیانه اطلاق ایدر جل جلاله وعم نواله . ایمدی بو باب

عبارتدر برجود الهیدن که باطنده سنوح ایدوب آنکله انسان قوی اولور تحریٔ خیره وتجنب شره، تا که باطندن برمانع غیر محسوس کبی اولور وبو مرامدر برهان ایله که حق تعالی ﴿ولقدهمت به وهم بها لولاان رأی برهان ربه﴾ بیورمشدر ایمدی بومذکور اولانلر مجامع نعم بونلردرو بونلره مستبدو مستقل اولماز الاشول کیمسه که حق تعالی اکا تخویل نعم کثیره واعطاء منن غزیره ایلیه که جمله‌دن فهم صافی ثاقب وسمع واعی وقلب بصیر متواضع مراعی ویره ومعلم ناصح ومال که مهماتندن قاتی ایله قاصر اولمقدن زائد اوله وکثرتی ایله دیندن اشغال ایتمکدن قاصر اوله وبرعزت ویره که آنی سفلهٔ سفهادن وظلم اعدادن صیانت ایلیه وبونلرك هربری بواون آلتی اسبابدن نیجه اسباب اقتضاء ایدر واول اسباب دخی اقتضا ایدر تا که بالآخره دلیل متحیرین وملجاء مضطرین جنابنه منتهی اولورکه اول خدای رب الارباب ومسبب الاسبابدر اکرسن نعم الهیه‌دن برنعمتك اسبابی استقصاء مرام ایلسه‌ك مثلا نعمت اکل کبی وآنك بیانده مجلدات کتب وتألیف ایلسه‌ك سنك ذهنك حیّر حیرتده حسیرا قولور یعنی کلال کلوب منقطع اولور زیرا اول نعمت معرفت قوت شهوت وغضبه موقوفه‌درکه آنلر دخی آلات بدنیه‌یه متوقفلردرکه آنلردن برشمه‌سنی ذکره وعقول احاطه ایتمسی ممکن اولانی بیانه مجلدات کثیره وفاء ایلمز کذلك بدنك ایکی ماءمنیدن رحم امده تولدینك کیفیتی وجنینك آنده اطوار خلقتی آنك دخی ذکرینه مجلدات وافیه دکلدر کذلك اغذیهٔ نباتیه‌نك کیفیت تکونی وآنلری آباء علویه ومهات سفلیه ایله تربیتی نیجه مجلدانه تمام اولماز کذلك آنلرك کیفیت طبخ وانضاجی وحدیددن آلاته وحطب ناره احتیاجی واول آلاتك صنّاعه احتیاجی که آنلر دخی نیجه آلات غیر متناهیه‌یه محتاجلردر انلردن برشمه‌سنی ذکر ممکن دکلدر الانجه مجلداتده اولور کذلك اطعمه‌نك کیفیت مضغی وریقك کیفیت تولدی که تحت لساندن متولد اولوب ازلاق لقمه‌یه اول معیندر ومعده‌نك آنی کیفیت جذبی بعده معده‌ده طبخی بعده کبده‌ده طبخی بعده بدنه وصولی وفضلاتنك طریق آخره انقسامی آنلرك دخی تفصیلی مجلداتده ممکن دکلدر اکر اطعمه‌نك مضار ومنافعی وکیفیت

مستغنی دکلدر زیرا اول ارادت عبدایله حق تعالانك قضا وقدری بینی تألیفدن عبارتدر سعادته وصولی حیثیتدن. بیت : (اذالم یکن عون من الله للفتی ، فاکثر مایجنی علیه اجتهاده) ترجمه : (اولمازکه کرخدادن برقولنه عنایت ، برامره جهد ایدرسه جهدی اولور جنایت) اماهدایت هیچ برکیمسه ایچون هدایتسز طلب سعادته سبیل یوقدر زیرا انسان صلاحی فساددن تمییزه قادر دکلدر الاهدایت ایله ایدر اول دخی اوچ مرتبه در: اولکی طریق خیر وشری معرفتدر نته کیم حق تعالی ﴿ وهدیناه النجدین ﴾ بیورمشدر وحق تعالی کافهٔ عبادینه بوهدایتی کاه عقل ایله انعام ایلمشدر کاه سمعله ایتمشدر. ایکنجی مرتبه اولدرکه حق تعالی آنکله عبدینی حالاً بعدحال امدادایدرکه اول ثمرهٔ مجاهده درکه حق تعالی دیمشدر : ﴿ والذین جاهدوا فینا لنهدینهم سبلنا ﴾ اوچنجی مرتبه که ثانیه نك وراسنده در اول نوردرکه کمال مجاهده دن صکره عالم نبوت وولایته اشراق ایدر عقلله مهتدی اولمیه جق اموره آنکله اهتداء اولنورکه اول مطلق هدادر امارشد آندن مرام برعنایت الهیه درکه انسان ایچون مقاصدینه توجهی زماننده متعین اولور شول امرده صلاحی آنده در آنده تقویت ایدر وفسادی اولان اشیادن فتور ویرر واول حالت باطندن اولور پس رشد برهدایتدن عبارتدرکه جهت سعادته باعثه در لکن داعیه سنی اکا تحریك شرطی ایله، اما اکر اول جهته مهتدی اولسه لکن داعیه سنی تحریك ایلمسه اکا مهدی دیرلر رشید دیمزلر پس رشد مجرد هدایتدن اکملدر وبرنعمت عظیمه در واماتسدید اول حرکاتی صوب مطلوبه توجیه وحرکاتی اول جانبه تیسیردرکه تاکه اسرع وقتده صوب صوابده متسدد اوله زیرا رشد دخی کافی دکلدر بلکه تیسیر حرکاتدن دخی لابددر اعضاء وآلات مساعده سیله، تاکه مرام تمام اوله پس هدایت محض تعریفدر ورشد تنبیه داعیه در متحرك اولمق ایچون، وتسدید عنایت ونصرتدرکه اعضاء صوب سداده متحرك اوله. واماتأیید کویاکه اول جمله نی جامعدرواول عبارتدر امرینی تقویتدن داخلدن تبصره ایله وخارجدن قوت بطش ومساعدهٔ اسباب ایله که حق تعالانك ﴿ اذ ایدتك بروح القدس ﴾ قول کریمنده مرام بودر عصمت دخی بوکا فریبدر واول

معلوم اولهکه نعمت دخی ایکی قسمه منقسمدر : بری برنعمتدرکه غایة الغایاندرکه اول سعادت آخرتدر. اول دخی درتدر: بربقادرکه اصلا فناسی یوقدر وبر غنادرکه یانجه فقر یوقدر وبرسروردرکه غمی یوقدر وبرعلمدرکه یانجه جهل یوقدر. بونلر نعمت حقیقیه درودخی وسائله منقسمدرکه آنلردخی درت نوعدر: نوع اول اقرب واخصدر فضائل نفسانیه کبی که آنلر ایمان وحسن خلقدر اولکی علوم مکاشفه در وایکنجی علوم معاملهدر اول دخی یامقتضای شهوت وغضبی ترکدر آنك اسمی فقهدر ویاخود مراعات عدلدر شهواتدن کف نفسده، تاکه میزاننده خسر وطغیان اولمیه آنك اسمی عفتدر. ایمدی بونلر درت علمدر علم مکاشفه وعلم معامله وعفت وعدالت. نوع ثانی فضائل بدنیه درکه آنلر نوع اولی متممه در اول دخی درتدرکه صحت وقوت وجمال وطول عمردر. نوع ثالث که بدندن خارج اولان نعمدر اول دخی درتدر نوع ثانی یی متممه درکه مال واهل وجاه وکرم عشیرتدر. نوع رابع شول اسبابدرکه آنلر ایله فضائل نفسیهٔ داخلیه یه مناسب اولان اشیانی جمع ایدر اول دخی درتدرکه حق تعالانك هدایتی ورشدی وتسدیدی وتأییدیدر. بوندن صکره سن تحقیق فوائد مال واهلی مقدما بیلدك کذلك عزوجاه دخی ممکندرکه آنکله نفس طریق آخرتده استعانت ایلیه زیرا عزوجاه انساندن ظلم وضیمی دانعدرکه آنلر انسانی معرفتدن اشغال ایدرلر اول سببدندرکه علماء دین طلب جاه ایلمشلردر لکن شول مقدارکه آنك قوتی ایله امر ومطلبنده استعانت اولنه اما ذم مال وجاه که احادیث اخباردہ وارد اولمشدر اول ذکر اولنانه منافی دکلدر زیرا کورمزمیسین که حیده هم تریاق وهم سم قاتل واردر کذلك مال وجاه دخی بویله در بن ظن ایدرم که نافع اولان مقدار ایله ضار اولان مقدارك مابینی تمییزه سکا تنبیه مقدما واقع اولمشدر کذلك کرم عشیرت دخی بویله در لکن مرام عشیرت انبیاء وعلماء وصلحادر عشیرت ظلمه دکلدر کذلك صحبته وقوته وطول عمره احتیاج اولدیغنده دخی خفاء یوقدر کذلك جمال دخی اکثر احواله فضیلت نفسه دلالت ایدر زیرا نور نفسك اشراق تام اولیجق آندن بدن دخی متأذی اولور پس منظر ومخبر اکثر متلازماندر علم فراست دخی بوکا مبتنیدر اما توفیق آندن براحد

اولانلر قتنده انلر اشرف لذاتدر نته‌كيم فضيلت علم وحكمتى ذكر ايتديكمز وقتده بيلنمشدر اظهر شرفى بودركه ابدالآباد باقيدر غاصب اولان اللرى اكا يتشمز وسلاطينك السنه‌سى عزل ايله اكا مائل اولماز . وياخود بدنيه در اول دخى يابعض حيوانات ايله مشتركه در لذت رياست وغلبه واستيلا كبى كه اسد ونمرده وغيريلرنده دخى موجوددر وياخود حيواناتك جميعى ايله مشتركدر لذت بطن وفرج كبى بوجمله سنك اكثرى واخسيدر اول سببدندركه جمله‌سى آنده مشاركلردر بوندن صكره شره بطن وفرجك اوزرينه صلحاء قوى اولوب غالب اولورلر اما شهوت رياستك قهرينه قوى‌اولماز الا صديقون‌اولور حتى‌ديمشلردركه قلوب صديقيندن جمله‌دن صكره خروج‌ايدن‌حب رياستدر . ايمدى شهوت رياستى بالكليه قمع واقع اولمازواقع اولسه دخى بعض احوالده‌دركه‌لذت معرفةالله غلبه ايتديكى وقتده اولور وبوندن صكره معلوم اولدكه قلوب درتدر: برقلب‌اولدركه حقك‌غيرينه‌اصلامحبت ايلمز بوغايت‌نادردر . برقلب‌دخى‌اولدركه رياست وشهواتك غيرى ايله متلذذ اولماز وانلرك غيرينى‌بيلمز بوغايت چوقدر . برقلب دخى اولدركه اكا صفات بشريه ايله تلذذ غالب اولور . برقلب دخى اولدركه معرفةالله ايله تلذذ اكا غالب اولور بوايكيسى غايت نادردر وندرتلرى ايله ينه قلت وكثرت جهتندن متفاوت اولورلر زيرا اعصار عصرنبوتدن بعيد اولدقجه قليل اولورلر قرب ساعت وقتنده قلتلرى غايت زياده اولور ﴿ليقضى‌الله امرا كان مفعولا﴾ فحواسنجه البته اولان امور على وفق القضاء ظهور ايدر وبوقابلك قاتنه سبب اولدركه عالم شهادت مرأت عالم قلبدر واكا تابعدر نته‌كيم صورت مرأتده شخصه تابعه‌در ومرتبهٔ وجوددده اكا ثانيه‌در لكن معرفتده اول شخصدن مقدمدر زيرا اول صورت اولا معلوم اولور آندن‌شخصه انتقال اولنور كذلك عالم شهادت‌دخى عالم غيب اوزرينه‌معرفتده مقدمدر اكرچه وجوددده اكا تابع ايسه اول جهتدندركه اكثر ناسك نظرى معرفتده مقدم اولوب كندويه قريب اولانه مقصور اولمشدركه اول عالم شهادتدر خلقدن غايت قليلدركه آندن عالم غيبه عبور ايدوب صورت ايله‌اصله استدلال ايايه‌كه بواستدلال علماء قتنده عبرت ايله تسميه اولنور ودخى

بوندن صكره قدرتدن صدور ايدن افعال دخى ياغايت حكمته منساق اوله ويا خود اول غايته واصل اولمادن واقف اوله وبوايكيسى دخى مشيتك اوله نسبتى حيثيتندن محبوب ايله تسميه اولنور وثانى يه نسبتى جهتندن مكروه ايله تسميه اولنور بوندن صكره ازلده صفت مشيتك برشخصك نهايت حكمته تعلقى كه دواعيسنى قهر اكا تسليط ايله اوله رضا ايله تسميه اولنور وينه آنك تعلقى نهايته واصل اولمادن وقوفه اوله كه دواعيسنى آندن استيفاف ايله يعنى نهايته وارمادن طورغرمق ايله اوله غضب ايله تسميه اولنور بوندن صكره قچانكه بوتقدير آزلى برشخصده ظاهر اوله اما اولده اولان شكر ايله تسميه اولنور آنى ثناء ايله ارداف ايدر واما ثانيده اولان كفران ايله تسميه اولنور واكا نقمت لعن ومذمت اتباع ايدر زيادة نكال ايچون ، حاصلى بودركه كيمنه جمال ويرر اكا بناء ايدر كيمنه نكال ويررآنى تقبيح ايدرشول پادشاه كبى كه مملوكنه ثياب نفيسه ويروب اكا كيديرر بعده ينه اول پادشاه آنى جمال ايله وصف ايدر كذلك ضده دخى . ايمدى متى دخى اولدر هرحالده كانه من حيث المعنى نفسه ثناء ايدر عبد انجق هدف ثناء اولور ظاهر وصورت حيثيتندن ، وبووجهله اسباب ومسببات متسلسله اولمشدر تقرير رب الارباب وتسبيب مسبب الاسباب ايله ، وقتاكه بوحال اتفاق وبخدن صادر اوليوب بلكه ارادت وحكمتدن وحكم حقدن وامر جزمدن اولديسه آنكيچون لفظ قضاء استعاره اولندى كه اول لمح بصر كبيدر بعده آحاد مقدوراتك بعضى بعضى اوزره ترتيب ايچون لفظ قدر استعاره اولندى . ايمدى قضاء اجمال وامر واحد كليدر قدر آنك تفصيليدر اما قچانكه خاطريكه خطور ايدرسه كه نيچون بوقسمت بووجهله اولمشدر اول زمانده سنك لسانك لجام منعله الجام اولنور وسزه ديرلركه ساكت اولك كه ﴿ لايسأل عما يفعل وهم يسئلون ﴾ ودخى ديمشلردركه قچانكه قدر ذكر اولنه كلامدن امساك ايدك حق تعالانك عز وجل ادبى ايله تأدب ايدك زيرا يرك وديوارلرك دخى قولاغى واردر سن غايت خطايى آنده ايدرسين كه برفعلى بنم فعلم ديرسين نفسكه اضافت ايدرسين اويله دكادر بلكه ينه حق تعالادركه سنك داعيه كى صرف ايدوب بعده على

اولنمشدر آنك معرفتی لازمدر. بونك دخی طریقی یا آیات واخباردركه اول ظاهردرویاخود عین اعتبار ایله نظردركه اول غایت ایله عسیردراول سببدندركه ارسال رسله احتیاج اولمشدرمثلا عالمده اولان جمیع اشیانك برحكمتی واردر اول حكمت دخی یاجلیه در شمسدن ضیاء كبی وغیمدن مطر كبی ، ویاخود دقیقه درکواكب سیاره دن وغیریدن استفاده اولنان حكمت كبی. بوندن ذرات عالمدن هربرذره حكم كثیره دن خالیه دكلدر واحددن عشره یه بلكه الفه وارنجه . ایمدی برکیمسه‌كه برشیئی ماخلق له‌سی اولان حكمتده استعمال ایلیه اول شكر اولور والا كفر اولور مثلا خلق یدده حكمت انكله نفسدن مهلكاتی دفع ایدوب نافع اولانی اخذ ایلمكدر انكله غیری اهلاك ایچون دكلدر ایمدی برکیمسه الی ایله غیرینی ضرب ایلسه كافر نعمت اولورکذلك صاغ الی ایله استنجاء ایلسه ید یمنی خلق اولندینی شیئه كافر اولورکه اول آنی اشرف امورده استعمالدر كذلك بصر مثلا خلق اولنمشدر كه انكله دین ودنیاسنه نافع اولانه نظر ایلیه وانلره ضار اولاندن انكله اتقاء ایلیه . پس برکیمسه‌كه وجه غیر محرمه نظر ایلسه آنی مرام اولان شیئك غیرنده استعمال ایتمش اولوب نعمت ابصاره كافر اولور كذلك سائر اعضاده وسائر امورده دخی اموال واولاددن وبونك تفصیلی بزم طوقمزدن خارجدر اكر سؤال اولنورسه‌كه چانكه جمله‌سی حقك فعلنه راجع اوله پس نه وجهله عبد شكروكفران ایله موصوف اولور. ایمدی معلوم اولهكه بومقامك تحقیقنی بیلمز الامنطق الطیره عالم اولان بیلورو آنی جاهل اولماز الا شول كیمسه‌كه سیرده ایضاح وسرعتدن عاجز اوله وبونك اجمالی بودركه حق تعالانك صفاتی آندن اجل واعلادركه واضع لغتك عینی اكا لاحق اولوب آندن برعبارت ایله تعبیر ایلیه‌كه كنه جلالنه دلالت ایده . پس انلرك ابصاری اول صفاتك ذروه‌سندن منحفضه اولوب واصل اوله‌میوب آخرالامر خفیض بشریتدن بعض امور استعاره ایلدیلركه اكا غایت مرتبه تناسب ضعیف ایله مناسبتی اوله . پس جمله‌دن مثلا آنكیچون اسم قدرتی استعاره ایلدیلر كذلك مشیتی دخی. مع هذا بوایكی لفظ دخی اول ایكی وصفك كنه جلالندن قاصرلردر

جمله‌سی‌الله‌ه راجع‌اولیجق‌پس‌بز اصلا برعمل ایچون‌ذم اولنمازز اول تقدیرجه طاعته دخی حاجت قالماز ایمدی جوابنده دیرزکه معلوم اولاکه حق‌تعالانك عمل ایله امرایدوب (اعملوا) قولی بزده وجوب‌عمله اعتقاد وحصولنه سبب اولور اول دخی هیجان خوفه سببدر اول دخی ترك شهواته ودار غرورdن تجافی واعراضنه سببدر اول جوار رب العالمینه وصوله سببدرمسبب الاسباب دخی جناب رب الاربابدر وبووجهله ترتیب اسباب ایدن دخی اولدر ایمدی شول کیمسه‌یه‌که ازلده سعادت سبق‌ایلیه اسباب مذکوره اکاتیسیر اولنور تاکه آنی سلسله‌سی ایله جنته‌قائد اولور وبونك مثلندن﴿ کل میسر لماخلق‌له﴾ کلامی ایله تعبیر اولنور اماشول کیمسه‌یه حق‌تعالادن حسنی سبق ایلمیه کلام الهی وکلام رسول وکلام علمای سماعدن بعید قیلنور فجانکه آنلری ایشتمیه علم حاصل اولماز بیلمینجه خوف ایلمز خوف ایتمینجه دنیایه رکون ومیلی ترك ایلمز دنیایه میلی ترك ایتمینجه حزب شیطانده داخل قالوب ﴿وان‌جهنم لموعدهم اجمعین﴾ حکمی ایله‌جمله‌سنك موعدلری‌جحیم وایچنده نارحمیم‌اولور اعاذنا منه الملك الرحیم ووقانا من شرالشیطان الرجیم . وقتاکه بولری بیلدك ایسه سن تعجب ایدرسین برقومدن کیم آنلری جنته سلاسل ایله یدرلر پس براحد یوقدرکه الا اول جنته سلاسل اسباب ایله قیاده اولنور یعنی یدیلورکه مرام علم وخوفی اکاتسلیطدرکه اول علم وخوف آنی زنجیر مثال قائد جانب جنت‌اولور وبرمخذول یوقدرکه الااول جانب‌دوزخه سلاسل‌ایله مقوددر یعنی یدیلورکه مرام غفلت وامن وغروری اکا تسلیطدر پس متقون جنته قهراً سوق اولنورلر ومجرمون ناره قهراً سوق اولنورلر هیچ برقاهر یوقدر الاواحد قهّاردر وبرقادر یوقدر الاملك جبّاردر وبومعاینه اولندقده ﴿لمن الملك الیوم لله الواحد القهار﴾ ندای استماع اولنوب ظاهر وآشکار اولور وبونداء هرکون واقعدر نه آنکه یوم مذکوره مخصوص اوله لکن زمرهٔ غافلین آنی ایشتمزلر الااول یوم مخصوصده ایشیدرلر حق تعالی استعاذه ایدرز جهل وعمادن‌که اصل اسباب هلاك اولدر والعیاذ بالله‌تعالی .

مطلب سابع — معلوم اوله‌که تحصیل شکرده هرشیٔ نه ایچون خلق

جهت محبته صرف اولنه عبدك فعلى حقك فعلى ايله اولوب مرام حاصل اولور وسنك فعلك دخى حق تعالادن عطيه در وحقك فعلى اولديغى حيثيتدن حق تعالى سكا ثناء ايدر وحقك ثناء ايتمسى سكا جانب حقدن برنعمت اخرادر ايمدى اعطاء ايلين حقدر ايكى فعلنك برى سبب اولمشدر فعل ثانى سنك جهت محبة اللهه انصرافكه. ايمدى هرحالده شكر آنكدروسن دخى شاكر اولمغله موصوفسين شول معنايه شكر ايله تعبير اولنان معنانك محلى سنسين نه آنكه شكرى ايجاد ايتمش اولاسين نتهكيم سن عالم وعارف اولمق ايله موصوفسين لكن علمى خالق وموجد معناسنه دكلدر بلكه سن اكا محل اولمق معناسنه دركه قدرت ازليه ايله سنده موجود اولمشدر پس سنى شاكرسين ديه وصف ايلمك حق تعالانك مشيتى سنك ايچون اثباتدر پس حضرتك صلى الله تعالى عليه وسلم ﴿اعملوا فكل ميسر لماخلق له﴾ قول شريفى ايله مرام جملةً خلق حق تعالانك قدرينك مجاريسيدر ومحل افعاليدر اكرچه كندولر دخى حقك افعالندن ايسهلر لكن بعض افعالى بعضنه محل اولور ودخى ﴿ اعملوا ﴾ قولى اكرچه لسان رسول اللهدن جاريدر لكن ينه اول دخى حق تعالى عزوجل افعالندن برفعلدر وبوسببدر خلقك عمل نافع ايدوكى علملرينه، وآنلرك اوزرينه واجب اولان ينه افعال اللهدن برفعلدر علم آنجق طاعت ايله حركته برداعيهٔ جازمه انبعاثنه سبب اولور انبعاث داعيه دخى حقك فعلندندر وحركت اعضايه دخى سبب اولدر اول حركت دخى حقك افعالندندر ولكن بعض افعالى بعض افعالنه سبب اولدى يعنى اوّل ثانيه شرط اولور يعنى قبول علمه مستعد اولماز الاذوحياة اولور وقبول ارادته مستعد اولماز الاذوعلم اولور پس بومعنايه بعض افعالى بعضنه سبب اولور نه آنكه بعض افعالى بعضنى موجد اوله بلكه غيرايچون حصولنك شرطنى مهد اولور بومذكور اولانلر تحقيق اولنسه ذكر ايتديكمز درجهٔ توحيده ارتقاء ايدر ومعلوم اولاكه بوتمهيد مذكورى برفردك كتبنده بولمازسين ايمدى بونك تحصيل واذعانندن غافل اولميسين. بوندن صكره چڤانكه بونلرى بيلدك ايسه شويله ظن ايدرمكه سن شيطان وهمه تابع اولوب ديرسين كه چونكه بزه راجع برشى اولميوب بلكه

قرب ايله مأمور اولوب آنلره ﴿واسجدواقترب﴾ دينلدى حضرت دخى سجودنده ﴿اعوذ بعفوك من عقابك﴾ ديوب حق تعالى ايله حقك افعالندن غيرى نسنه كورميوب ينه حقك فعلى ايله حقك فعلندن استعاذه ايدوب بعده اقتراب ايليوب ﴿واعوذ برضاك من سخطك﴾ ديدى بومقامده مشاهدهٔ افعالدن مشاهدهٔ صفاته ترقى ايلدى زيرا رضا وسخط صفاتدندر بعده ينه اقتراب ايدوب ﴿واعوذ بك منك﴾ ديدى بومقامده مشاهدهٔ صفاتدن ترقى ايدوب الهدن ينه الله فرار اوزره قرار ايلدى فعل وصفت رويتى اوليوب آنجق نفسى كورمش اولوب بعده اقتراب ايدوب برحالته واصل اولدى كه نفسنى مشاهده دن دخى فانى اولدى زيرا آنى دخى نقصان كوردى بعده اقتراب ايدوب ﴿لااحصى ثناء عليك انت كماثنيت على نفسك﴾ ديدى ايمدى ﴿لااحصى ثناء عليك﴾ قولى نفسك فناسندن تعبيردر ودخى ﴿انت كماثنيت على نفسك﴾ قولى مثنى ومثنى عليه ايكيسى واحد يعنى رب واحد ايدوكنى وجمله سنك بدأى آندن اولوب وينه اكا عائد ايدوكنى ﴿وكل شئ هالك الاوجهه﴾ فحواسنجه وجه حقك ماعداسى جميع اشياء هالك ايدوكنى بياندر پس آنلرك اول مقامى نهايت مقامات موحدين اولدى ومع ذلك هرمرتبه‌ى مابعدينه قياس ايله بعدكورردى اول سببدندركه ﴿انه ليفان على قلبى﴾ بيوررلر ايدى ومع هذا اول مراتبى آخر مقامات موحدين ايدى ايمدى بومذكور اولان نظر ايله توحيددر اما غيرك نظرنده آنده شاكر ومشكور واردر. بوندن صكره نعم الهيه آلاتدر اكر آنى طاعتده استعمال ايدرسه شكر ايتمش اولور مولاسنك محبته موافقت ايتمك ايله اكر آنى طاعتده استعمال ايتميه وياخود معصيتده استعمال ايدرسه نعمته كافر اولور تضييع ايتدوكيچون. وهرشئ كه دنياده موجوددر عبدايچون آلت خلق اولنمشدركه آنكله سعادت آخرته وحقه قربه نيله توصل اولنور پس معصيته وطاعته دخى مشيت شاملهدر لكن محبت وكراهت شامله اولماز بلكه نيچه مرام محبوب ومرام مكروه واردر. چنانكه بومقدمات مذكوره‌يى بيلدك ايسه ذكر اولنان اشكالنك توجيهى سكاظاهر اولور بياننى بويله دركه شكر ايله مرام دكلدر الاحق تعالانك نعمتنك جهت محبة الله صرف اولنماسيدر چنانكه نعمت

موسايه على نبينا وعليهما السلام خطور ايدوب ايكيسى دخى ديمشلردركه يارب سكا نيچه شكر ايدهم كه بن سكا شكره قادر اولمازم الانعمتلركدن برنعمت ثانيه ايله ايدرم . لفظ آخرده دخى بويله‌دركه بنم سكا شكرم دخى سندن برنعمت اخرادركه بكا ايجاب ايدركه سكا آنك ايچون دخى شكر ايليم . پس حق تعالى عزوجل وحى ايلدى كه چانسن بونى بيلدك ايسه سن بكاشكر ايتمش اولورسين . خبر آخرده دخى وارد اولمشدركه چانسن جمله نعم بندن ايدوكنى بيلدك ايسه بن سندن اول شكره راضيم . ايمدى چانكه سن بونلرى بيلدكسه ظن ايدرم كه سن حق تعالايه شكر محالدر ديو فهم ايده‌سين وشكرك استحاله‌سنى علم دخى شكر ايدوكنى ادراكدن عاجز اولاسين ايمدى بز ديرزكه بركيمسه كه عين توحيد محض ايله نظر ايليه اول بيلوركه شاكر ومشكور ومحب ومحبوب بنه همان رب علام الغيوبدر ايمدى بوبرنظردر . برنظر دخى بورتبه‌يه واصل اولمايانلرك نظريدر بونلردخى ايكى قسمدر: برقسم آنلردركه آنجق نفسلرينك وجودينى اثبات ايتمشلردر وآنلرك بررب معبودلرى اولديغنى انكار ايلمشلردر بونلر عميان منكوسيندر وبالكليه جاحدوندر وبرقسم دخى واردركه آنلرده عمى يوقدر لكن عور واردركه ايكى عينك برى ايله موجود حقك وجودينى كورورلر واماعين اخرى ايله ماسوانك فانى كورمزلر وبوحقيقتده مشركدر زيرا وجودحقه مماثل موجود اثبات ايلمش اولور لكن وقتاكه اولكى عين رب ايدوكنه نظر ايدوب وعين اخرى كندينك عبد ايدوكنه نظر ايلديسه بوتفاوت ايله حدتوحيده داخل اولور لكن عينى عمشدن خالى اولماز اما اكر بصرينى انوار حق ايله كحل ايدرسه اكا اول زمانده ماعداسنك نقصانى ظاهر اولور وبووجهله درجات متفاوته اولور تاكه ماسواى فانى كوروب وجود مملكتنده حقك غيرينى كورمز اولنجه . وبوحال كاه بعض رجاله مانند برق خاطف لائح اولور بعضنه دخى ثابت اولور لكن دائم اولماز بونده دوام عزيزدر بيت : (وكل الى شأو العلى حركاته . ولكن عزيز فى الرجال ثباته) ترجمه : (وصول رتبهٔ عليايه سعى ايلر قوآدم . اكرواصل دخى اولسه همان زائل اولور اول دم) وقتاكه حضرت نبوت مأب صلى الله تعالى عليه وسلم طلب

حقدن صد ومنع ايليه آندن محزون اوله. بوندن صكره فرح مذكورك موجبيله عمل دخى واردر اول عمل دخى يا قلب ايله‌در جمله كافهٔ خلقه خير قصدندن قلبنده اضمار ايلمكدر وياخود لسان ايله‌در ايمدى حق تعالايه شكرى اظهار آ كا دلالت ايدر تحميدات ايله‌در وياخود جوارح ايله‌در كه اول حقك نعمتلرينه طاعتنده استعمال وانكله معصيتنه استعانتدن توقى واحترازدر حتى ايكى كوزلرك شكرى هرمسلمدن كوردكى عيبدن اغماض وسترد وقولاقلرك شكرى ايشتديكى عيبى سترد ولسان ايله شكر حق تعالادن رضا اظهاريدر وانكله مأموردر ودخى سائر اعضاده دخى بويله‌در ايمدى بونلر حقيقت شكردر اما اندهذكر اولنان حدود اكثرى مجموعنى ادادن قاصردر مثلا شول كيمسه كه ديمشدر : محسنه ثنادر احسانى ذكر ايله، اول كيمسه مجرد عمل لسانه نظر ايتمشدر. وبعضلركه ديمشدر: نعمت منعمه على وجه الخضوع اعترافدر اول فعل لسانه وبعض احوال قلبه نظر ايتمشدر حمدون قصّارك قولى كه نعمتك شكرى نفسكى اول نعمتده طفيلى كورمكدر ديمشدر آنجق معرفت معانى شكردن برمعنى ايدوكنه اشارتدر. جنيدك قولى كه نفسكى نعمته اهل ولائق كورمكدر ديمشدر احوال قلبدن برحال مخصوصه اشارتدر. بلكه حد اقرب وبومعانينك اكثرينى جامع كلام شول قائلك قوليدركه ديمشدر : شكر بساط شهود اوزرنده اعتكافدر حفظ حرمتى دائم ايتمك ايله، بوندن آنجق عمل لسان خارج قالور .

مطلب سادس — حق تعالانك حقنده شكرده‌در . بعضلر ديمشددركه حق تعالى حقنده شكر محالدر ، ايكى وجهله : برى اولدركه حق تعالى حظوظ واغراضدن منزه وخدمت وثنايه وتكثير سواد خدام راكعين وساجدينه احتياجدن مقدسدر. برى دخى اولدركه جميع اشياء كه بزآنلرى احتياجمز ايله جوار خمردن تعاطى وقدرت وارادت وداعيه مزدن وسائر اسباب حركاتمزدن اخذايدرز جمله‌سى حق تعالانك خلق ونعمتندندر پس آنك نعمتى بنه نعمته نجه شكر ايدر چونكه شكر نفسنده برنعمت اخرادر اول دخى شكر آخره محتاج اولور هرمرتبه‌ده شكر شكر آخره محتاج اوليجق پس شكر محال اولغه مؤدى اولورحق تعالى حقنده بوايكى وجهدن . وبوخاطره حضرت داوده وحضرت

وآثار زمرهٔ اولی الابصاره خفی دکلدر واما حقیقتی برعامدن بیلنور که حال ایراث ایلیه اما اعلم نعمتی ومنعمی ومنعم علیهی معرفت ایله در وبودخی حق تعالانك غیرنده در اما حق تعالی حقنده علم تمامی اولماز الا بیله سین که نعم جمیعاً اللهدندر وسائط دخی حق تعالی جهتدن مسخرلردر وبومعرفت توحیده تابعه در زیرا برموجود یوقدرکه الا آنك وجودی اللهدندر پس نعمت دخی اللهه منحصره اولور نته کیم توحید تقدیسه تابعدر زیرا مقدس اولماز الا واحددر وحقك غیری مقدس یوقدر وبوامور دن نبی علیه السلام تعبیر ایلمشلردر شول محلده دیمشدر: برکیمسه ﴿ سبحان الله ﴾ دیسه آنکیچون اون حسنه واردر وبرکیمسه که ﴿ لا آله الا الله ﴾ دیسه آنکیچون یکرمی حسنه واردر وبرکیمسه ﴿ الحمدلله ﴾ دیسه آنکیچون اوتوز حسنه واردر لکن مرام بوکلمانك قلبه تأثیریدر مجرد بونلرایله تحریك لسان دکلدر. بوفقیرایدر: حدیث شریفك اول اموردن تعبیری بووجهله درکه اولا ﴿ سبحان الله ﴾ کلمهٔ تقدیسدر اکا تابع اولان کلمهٔ ﴿ لا آله الا الله ﴾ کلمهٔ توحیددر اکا تابع اولان ﴿ الحمدلله ﴾ کلمهٔ شکر نعمتدر پس ترتیب سابق ظاهر اولدی والله اعلم. بوندن صکره معرفت مذکوره مستمر حال اولورکه اول انعام اولنان نعمته فرحدر هیئت خضوع وتواضع ایله که اول شکردر. نته کیم معرفت دخی شکردر لکن فرحك شکر اولمسی مشروطدر آنکله فرح ذات منعمه اوله نعمت واحسان وانعامه اولمیه. وبالجمله نعمته مال اولدیغی جهتدن فرح اصلا شکردن دکلدر بلکه نعمته فرح اولوجهله کرکدر آنکله منعمك عنایتنه وانك قتنده محل وقبوله نیل اولدیغنه استدلال اولنه وبووجهله شکر شول صالحین شکریدرکه حق تعالایه عبادت وشکرلری خوف عقابندن ورجاء ثوابندندر اما نعمته فرح شول جهتدن که انك حضور ملکده محلی اولدیغیچون اولوب لکن اول مقدار ایله قناعت ایتیوب بلکه انکله دخی زیاده قربه تدرج حیثیتندن ومنعمك محل نظری اولدیغی جهتدن فرح اوله وانکله وجه منعمه نظر وجوارینه نزول سعادتنه وصولده تدرج اولمسنه فرح اوله اول مرتبه شکرك رتبهٔ علیاسیدر آنك علامتی اولدرکه دنیادن فرحی مزرعهٔ آخرت اولدیغیچون اوله وهرنعمت که آنی ذکر اللهدن الهاء واشغال وسبیل

اولور كاه فضيلت اولور . درد نجى نوع اولدركه اولى وآخرى تحت اختياردە اولميه موت اعزه كبى وهلاك اموال ومرض وعمى ايله زوال صحت كبى، ايمدى بوامورە صبر اعلاى مقامات وارفع درجاتدر لكن مصائبه صبر ترك جزع وشق جيوب وضرب حدود ايله واظهار كآبت وحزن ايتمامك وشكوادە مبالغه ايتمامك ايلەدر بونلر تحت اختيارندە داخلدر اما قلبك توجعى وعينك دموع افاضەسى آنى صابرين حدندن اخراج ايلمز زيرا اول مقتضاى بشريتدر . ايمدى بومذكور اولان كلامدن ظاهر اولدى كه انسان احوالندن برحالدە صبردن خالى اولماز .

مطلب رابع — صبره مؤدى اولور معالجاتدەدر . آندن ايكى مثال ايراد ايدەلم تاكه بعده باقيسنى آنلره قياس ايدەسين مثلا باعث جماع اوچ امر ايله معالجه اولنور: اولكى مادەسنى قطعدر شول اغذيه كبى كه مهيج شهوت وقاعدر آنلرى ترك ايدەسين خصوصا لحم . ايكنجى فى الحال آنى مهيج اولان اسبابى قطعدر صورت خوب ومشتهاته نظر كبى وآندن بالكليه فرار كبى . اوچنجى نفسى تسليتدر مشتهاسى اولان مباح ايله نكاح وملك يمين كبى . ودخى اشد انواع شهواتدندر حديث نفس ووسواس شيطان . وبونلر دخى قطعنه عازم اولانلرده دخى مشتد اولور وبوكا البته علاج يوقدر الا جميع علائقى ظاهراً وباطنا قطع ايتمكله اولوركه برزاويەده اعتزال ايدوب قدرتدن قدر يسير احراز ايدوب آنكله قناعتدن صكره . بوندن صكره دخى ممكن اولماز الا همومنى هم واحد ايتمك ايله اولوركه اول هم واحد خداى واحددر بونكله دخى قچانكه قلبه غالب اوله بوذكر اولنان كفايت ايلمز مادامكه ملكهٔ فكر وملكوت سموات وارضده سير باطن وعجائب صنع اللهده وسائر ابواب معرفة اللهده سير ملكەسنى تحصيل ايلميه اكر باطنده سيرى يوق ايسه آنى منجى اولماز الا اوراد متواصلهكه هرلحظه مترتبه اوله قرائت واذكار وصلوات ايله وينه بونكله دخى محتاجدر قلبه حضور تكليفنه . قچانكه بونلرك جملەسى منتظم اولسه بينه آكا اوقاتندن آنجق بعضى سالم اولور .

مطلب خامس — شكردەدر وبونك فضيلتى حقنده اولان آيات واخبار

اعتباری ایله اقسامی دخی واردرکه نفسه شاق اولوب آنك اوزرینه دوام ممکن اولمیه الا جهد جهید وتعب شدید اوله آکا تصبر اطلاق اولنور ویاخلافی اوله که آکا صبر اطلاق اولنور. بعض عارفین دیمشدرکه اهل صبر اوچ مقامات اوزرینه‌در: اولکی ترك شکوادرکه بودرجه تائبیندر. ایکنجی رضا بالمقدوردرکه بودرجه زاهدیندر. اوچنجی مولاسنك کندویه صنعی هرنیچه ایسه آکا محبتدر بودرجه صدیقیندر. ودخی صبر یافرضدرمحرماتدن صبر کبی، ویانفلدر مکارهدن صبرکبی، ویا مکروهدر اول برصبردرکه آکا شرعده مکروه طریق ایله نائل اولور ویامحرمدر حرام ومحظور اولان اذایه صبر کبی.

مطلب ثالث — عبدك هرحالده صبردن استغناسی اولمدیغنی بیانده‌در. تحقیق بودرکه صبر یاهوایه موافق اولان شیئه اوله‌که اول صحت ومیل وجاهدر ووسعت اسباب وکثرت اتباع وانصاردر وعبد بونلره صبره غایت محتاجدر. زیرانفسنی کندی حالنه قویوب مباح اولان لذاته منهمك اولسه اول حال آنی بطر وطغیانه چیقارر ویاخود صبر موافق هوا وطبع اولمیان اموره اوله اول دخی یاعبدك تحت اختیارنده اوله معاصی وطاعات کبی، یاخود مختاری اولمیه مصائب ونوائب کبی، یاخود اولی مختاری اولمیه‌لکن ازاله‌سنده‌قادراوله انتقام ایله تشفی حاصل اولمق کبی. اولکی نوع اکر طاعت ایسه عبدآنك اوزرینه صبره محتاجدرزیرانفس عبودیتدن نفرت ایدر وربوبیت اشتهاء ایدرحتی دیمشلردرکه برنفس یوقدر الا اول فرعون اظهار ایتدیکی دعوایی اضمار ایدر لکن مجال وقبول بولماز. بوندن صکره طاعت اوزرینه صبر یاطاعتدن مقدم اوله اول تصحیح نیته وتحصیل اخلاصده در اول صبرك اشدندندر ویاخود عمل حالنده‌درکه دواعیٔ فتوردن وبغیرالله اولمقدن صبره ملازم اوله وویاخود عملدن فارغ اولدقدن صکره درکه آنی افشاء ایتمکدن وعجبدن صبر ایلیه. بوندن صکره طاعات یافرضدر ویانفلدر ایکیسنه دخی صبره احتیاج واردر. ایکنجی نوع معاصیدر بونلردن دخی صبره عبدك غایت احتیاجی واودر خصوصا که عادت سببی ایله مألوفی اوله. اوچنجی نوع اولدرکه مجومی اختیاری ایله اولمیه ولکن دفعنه اختیاری اوله نته‌کیم ایذاء اولنوب ایذایه‌صبر ایلیه. وبوصبر کاه واجب

اسامیٔ مختلفه ایله تسمیه اولنور اول جهتدن آنی جهال اشیاء متغایره ظن ایدرلر مثلا شهوت فرجدن صبر عفت ایله تسمیه اولنور ومصیبتدن صبراسم صبره مخصوص اولمشدر وبونك ضدی جزع وهلعدر وعنادن صبر ضبط نفس ایله مسمادر آنك ضدی بطردر وقتال وحربدن صبر شجاعت ایله مسمادر آنك ضدی جبندر وغضبدن صبر حلم ایله تسمیه اولنور ضدی تکبردر وافشاء کلامدن صبرکتمان سر ایله تسمیه اولنور ضدی حرصدر وعیش یسیردن صبر قناعت ایله تسمیه اولنور ضدی شرهدر پس اکثر اخلاق ایمان صبرده داخلدر اول سببدندرکه رسول الله صلی الله تعالی علیه وسلم شول زماندهکه ایماندن سؤال اولندیلر ﴿ هوالصبر ﴾ دیه بیوردیلر یعنی ایمان همان صبردر زیرا صبر ایمانك اکثر اعمالی واعز واشرفیدر ودخی حق تعالی بوافسامی جمع ایدوب صبر تسمیه ایدوب دیمشدرکه ﴿ والصابرین فی البأساء ﴾ یعنی مصیبتده صابر اولانلر ﴿ والضراء ﴾ یعنی فقرده صابر اولانلر ﴿ وحین البأس ﴾ یعنی محاربهده ﴿ اولئك الذین صدقوا و اولئك هم المتقون ﴾ یعنی صادق و متقی اولانلر بونلردر .

مطلب ثانی — صبرك قوت و ضعف حسبیله اقسامندهدر . اول دخی اوچدر: قسم اول اولدرکه داعیٔ هوانی قهر ایلیوب آنك ایچون قوت منازعه قالمیه بونك اصحابیدر صدیقون ومقربون . قسم ثانی اولدرکه داعیٔ هوا غلبه ایدوب باعث دین ایله منازعهسی بالکلیه ساقط اولوب نفسی جند شیطانه تسلیم ایلیه بونلر غافللردر وشول طائفهدرکه شقوتلری کندولره غلبه ایدوب رق هواده اسیر اولمشلردر وبوحالتك علامتی یأس وقنوطدر وامانی یه غروردر وبواوصاف غایت حمقدر . قسم ثالث اولدرکه ایکی جند بینده حرب سجال اوله کاه اول هوایه غالب کاه هوا آکا غالب اوله بومجاهدینندر فائزیندن دکلدر بونلر آنلردرکه عمل صالح ایله سیئی خلط ایلدیلر. وینه صبرك اقسامی شول امر اعتباری ایله که آندن صبر اولنور اول دخی اوچدر زیرا یاجمیع شهوانه غالب اوله ویاخود بعضنه غالب اولوب بعضنه اولمیه ویاخود هیچ برشیئه غالب اولمیهکه بوقسم انعام کبیدر بلکه انعامدن دخی اضلدر ودخی صبرك سیر وعسر

(ترجمه)

منجم ایله طبیبك کلام وزعمی بوکیم — که صکره اولمایه موتا یه حشر ایله احیاء
دیدم صحیح ایسه قولك بکا زیان یوقدر — ولی صحیح اوله قولم اولور خسار [*] سکا

اصل ثانی — صبر وشکرده در بونده دخی مطالب واردر .

مطلب اول — صبرك فضیلت وحقیقتنده در اما فضیاتی آنده آیات واخبار وآثار برحیثیت ایله وارده اولمشدرکه ذکرینه احتیاج یوقدر اما حقیقتی ومعناسی اولدرکه صبر مقامات دیندن برمقام ومنازل سالکیندن بر منزلدر واول برمعرفتدرکه اکا برحالت تابعه اولور بعده بوایکیسی که صبر ایله مسمادر علمی مثمر اولور بونك تفصیلی بودرکه بهائمك شهوتی واردر عقلسز، وملائکنك عقلی واردر شهوتسز . اماانسانك ایکیسی بیله واردرمعاً . ایمدی صبر انسانه مخصوصدر بهائمده اولماز نقصانی ایچون. ملکده دخی اولماز آنلرك کمالری ایچون . زیرا ترك معصیت وطاعته مواظبت ممکن دکلدر الاصبر ایله . وینه کاه اولورکه ایمان شول احواله اطلاق اولنورکه اعمالی مثمردر معارفی دکل. اعمال دخی یادنیاده وآخرتده ضارهدر ویاخود ایکیسنده دخی نافعهدر انسان ایچون اولکیده صبرلازمدر ایکنجیده شکر لازمدر اول سببندرکه ابن مسعود رضی الله عنه دیمشدر: ایمان ایکی نصفدر برنصفی صبر وبرنصفی شکردر . یوکلامی رسول الله صلی الله تعالی علیه وسلمه رفع دخی ایلمشلردر اول تقدیرجه حدیث مرفوع اولور . وینه وقتا که صبر بواعیث مقاومت اولدیسه وهوادخی ایکی قسم اولدیسه که شهوت وغضبدر وصوم شهوتی دافع اولوب غضبی اولمدیسه حضرت نبی صلی الله تعالی علیه وسلم بیوردیلرکه (الصوم نصف الصبر) پس صوم ربع ایمان اولمش اولور ایمدی حدود اعمال وحدوده شرعك تقدیراتی بویله فهم اولنمق کرکدر بوتقدیرات همان جزا فارمی اولنور دکلدر . نته کیم جهله وارباب ضلال بویله توهم وخیال ایتمشلردر . بوندن صکره صبر

[*] زیان وخسارتدن مقصود بودرکه اکر انلرك کلامی صحیح اولوب حشر اولمازسه بکا ضرر اولماز یعنی عقاب وعذابدن خلاص اولورم اما بنم قولم صحیح اولورسه سکا خسران اولورکه فساد عقیده سببی ایله داخل عمان جحیم اولورسین دیمکدر .

ايله دكل بلكه هربار كه انلره اقدام ايليه نفسنه لوم ايدوب اسباب احترازه عزمنى تجديد ايدر بويله نفسه نفس لوّامه ديرلر بودخى رتبهٔ عاليه در لكن اولكيدن دوندربوطبقه اغلب احوال تائبيندر. طبقهٔ ثالثه انلردركه برمدت استقامت اوزره مستمر اولدلر بعده آنى برشهوت معينه اختطاف ايليه يعنى اول استقامتدن دفعةً قالديره لكن ينه طاعاته مواظب و آنك غيرى شهواتدن مجتنب اوله ومع ذلك آنك فعلنه دخى نادم اولوب نفسنى قهرده مجاهده ايليه لكن نفسى توبه يى تسويف وتأخير ايليه مرةً بعد اخرى ويوما بعد يوم. بويله نفسه نفس مسوله ديرلر و بونك اصحابى شونلردركه عمل صالح ايله عمل سيئى خلط ايليه طاعاته مواظبت ايدوب واول افعالنى كريه كورديكى جهتدن، نته كيم حق تعالى بيورمشدر: ﴿ وآخرون اعترفوا بذنوبهم خلطوا عملا صالحا وآخر سيئاً عسى الله ان يتوب عليهم ﴾ ايمدى رجاء اولنوركه حق تعالى انلرك توبه لرينى قبول ايليه اما عاقبتى خطر اوزره در. بوندن صكره معلوم اوله كه ذكر اولنان امور اكر كمال جلاء وظهوروده در لكن ينه نفس اكا نظر ايلمز ايكى امر ايچون، برى اولدركه بونلرى فكر قلبه الم ايراث ايدراما فكر دنيا لذت كتورر اول سببدن نفس اكا ميل ايدر برى دخى اولدركه بوفكر انسانى لذائذ دنيادن منع ايدر زيرا انسان اصلا برساعت شهوات دنيادن خالى اولماز وامر ثانينك علاجى اولدركه ثواب آخرتك عظمنى تذكر ايليه ولذات دنيانك حقارتنى وسرعت زوالنى تفكر ايليه وديه كه عظيم وباقى يى حقير وزائل ايچون ترك عاقلدن صادر اولماز. ايمدى بومعلومك اولدقدن صكره نيچون بوتعليلى انبياء عظام عليهم الصلوة والسلام اخبارنده اجرا ايلمزسين خصوصا كه انلرك كذبلرينى تجربه ايتمدك بلكه مراراً صدقلرينى تجربه ايلدك لكن درونكده اولان عناد وعصبيت سنى قومازكه حقى اذعان وبومعنانك صدقنه ايقان حاصل اوله ﴿ والله يهدى من يشاء ويضل من يشاء انه القادر على كل شئ ﴾ ابوالعلاء المعرى ديمشدر:

قال المنجم والطبيب كلاهما — لاتحشر الاموات قلت اليكما
انصح قولكما فلست بخاسر — اوصح قولى فالخسار عليكما

اوله مقدما اولان حلاوتندن بدل . مثلا برکیمسه عسلك ایچنده سم اولدیغنی بیلسه نه مرتبه کراهت کلور اولدن یاننده مشتهی ایکن بلکه آندن صکره هرعسلی کریه کورر کذلك تائبك هرذنبه ندامتی دائم اولوراماندمدن منبعث اولان قصد هرمحظوروغیر مشروعك ترکنی ایجاب ایدرکه اولدن اکا ملابس اولمش ایدی وهرفرضك اداسنی ایجاب ایدرکه حالا اکا توجه ایلمشدر ومقدما اولان تقصیرینی مستقبلده تدارکی ایجاب ایدرکه اولدوام ترك معصیتدر زمان موته دکین. وماضیده اولان توبه نك صحتنك شرطی تأمل ایلمکدرهرطا- عتده که آنی ترك ایلمشدر ویاخود آنده تقصیر ایلمشدر وآنی فی الحال قضا ایلمکدرکاه اولورکه برصغیره یه یاصغائره توبه ایدوب کیاردن توبه ایلمز زیرا آنده شهوت غلبه ایدوب حق تعالادن دخی خوفی اولمق ایله جائز خوفله صغیره دن توبه ایتمك ایله اول خوف شهوته غلبه ایدوب کبیره دن دخی توبه یه مؤدی اوله. اکر سؤال اولنورسه که تائبه ذنبی نسیانمی افضلدر یاخود آنده مجاهده می افضلدر یاخود اکا نزوع ومیلدن نفسك سکونمی افضلدر یاخود مجاهده می اولادر ؟ جواب ویریلورکه بونده اختلاف ایتمشلردر بعضلر ایکی اولکی شقی اختیار وترجیح ایلمشلردر بعضلر دخی اخرینی ترجیح ایتمشلردر لکن قول حق بودرکه اکرسکون ونسیان ادب شرعله تأدبدن اولورسه ایکیسی دخی افضلدر مجاهده افضلدر والاایکیسی دخی مقتضای طبعدن اولورسه مجاهده افضلدر .

مطلب ثامن — طبقات تائبینه‌در اول دخی درتدر: طبقهٔ اولی انلردرکه آخر عمره‌دکین توبه اوزرینه مستقیم اولورلر وبردخی ذنوبه عودی خاطرینه کتورمزلر مکر شول زلات اولهکه جنس بشر انلردن منفك اولمازلر مکرانبیا ویاخود انلره قریب اولانلر سالم اولهلر . ایمدی توبهٔ نصوح بوتوبه در وبو یله نفس ، نفس مطمئنه در بونلرك دخی مرتبه‌لری واردر شهواته نزوع ومیلك کثرت وقلتی وزمانك طول وقصری حیثیتندن . طبقهٔ ثانیه انلردرکه امهات طاعاتده وکبائر وفواحشك جمله‌سنده طریق استقامته سالك اولدیلر لکن بعض ذنوبدن منفك اولمازلرکه انلره عارض اولور لکن عمد وصمد [*] وتجدید قصد

[*] صمد فتح صاد وسکون میم ایله قصد معناسنه در .

بوكتابده دار غروردن بعد وتجافيدركه اول جانب فقرده اولادر نته كيم شاعر ديمشدر : (ولست بنظّار الى جانب الغنى ٠ اذا كانت العليآء فى جانب الفقر) ترجمه : (اكر حاصل اولورسه فقر ايله جاه ٠ غنى ومالى ايتم بن نظرناه) ودخى بركيمسه‌كه انبيا واوليانك احوال واقوالرينه مراقبه وملاحظه وتفكر ايليه وانلردن نقل وايراد اولنان آثار واخبارى تدبر ايليه شك ايلمزكه مالك فقدى وجودندن افضلدر اكر موجود اولوب خيراته مصروف اولورسه دخى ، والله المستعان وعليه التكلان .

مطلب سادس — شول امور بياننده دركه انكله صغائر عظيمه اولور. جمله‌دن برى اصرار ومواظبتدر شول قطره كبى‌كه دوام تقاطر كثير ايله حجرده تأثير ايدر اما سيلده اول مرتبه‌يه نيل يوقدر نته كيم خيراعمال ادوم اولاندر اكرچه قليل ايسه دخى . ودخى كبائر صغائردن بعض مقدمات وسوابق اولمادن اولمق قليل واقع اولور مثلا زانى‌زنادن مقدم مراوده وقبله‌ومسى وبونلرك امثالى احوالى تقديم ايدر اكر كبيره بغتةً اولسه آنك عفوى رجاء اولنمق ممكندر زيرا خطايه اشبه اولور . برى دخى ذنوبى استصغار ايلمكدر يعنى صغير عد ايلمكدر زيرا كناه هر باركه عظيم عد اولنه عندالله صغير اولور اما شويله‌كه صغير عد اولنه عند الله عظيم اولور زيرا كناهى استعظام قلبك نفورندندر اما استصغار قلبك مألوف اولماسندندر . برى دخى صغيره ايله مسرور اولمقدركه اول دخى كبيره اولور مثلا بعضلر ديرلركه بنى كورر ميسين‌كه فلانك نجه عرضنى هتك وتمزيق ايلدم وآنى نجه تفضيح ايلدم ، وبونلرك امثالى دخى. برى دخى مذنب اولان عالم اولەكه اكا اقتداء اولنه مثلا عالم اولان ابريشم لباس كيمك كبى وبعض علومه اشتغال ايلمك‌كه انكله جاه قصد اولنورعلم جدل ومناظره كبى . اول تقديرجه عالمك ذنبى مضاعف اولور نته‌كيم عبادتلرى مضاعف اولديغى كبى غيرك انلره اقتداسى‌سببى ايله .

مطلب سابع — توبه‌نك تمامى وشروط وآدابى بيانندەدر . اما علم اسباب توبه دندر عن‌قريب بيان اولنور ان‌شاء الله تعالى. اما ندم آنك‌علامتى طول حسرت وحزن ودمع دائمدر . ودخى ذنوبك مرارتى قلبنده متمكن

ایتمش اولور ومظلمه‌سی دخی اکا راجع اولور ودخی برمعالجه بودرکه ذم بخلدده وارد اولان اخبار تأملنده اکثار وبخلانك قبائحنی ملاحظه وتذکاری تکرار ایله وبرعلاجی دخی نفسنه خدعه ایله نیك نام اولوب بین الانام سخا ایله اشتهار تام بولورسه بن دیوب ریاءً بذل ایله ناکه اول بذل اکا طبیعت اولوب بعده آنی اخلاصه تبدیل وجانب اعتداله تحویل ایله کاه اولورکه بعض صفات ذمیمه بعضی اوزره مسلط اولور وبعضی بعضنك سورتنی کسر ایدر الله تعالی علم .

مطلب رابع — عبدك مالی خصوصنده وظائفی بیاننده‌در . اول دخی بشدر: اولکی اولدرکه مالدن مقصود نه ایدوکنی بیله تاکه آنجق مقدار حاجت حفظ ایله. ایکنجی آنده جهت دخلی رعایت ایله حرامدن ومرؤته قادح اولان اموردن اجتناب ایله . اوچنجی قدرواجبدن استکثار ایلمیه قدرواجب ایسه بیان اولنمشدر واول مقدار واجبده دخی قصد واعتدال رعایت ایله. دردنجی جهت خرجی رعایت ایدوب انفاقده دخی اقتصاد ایدوب محلنه وضع ایله. بشنجی نیتنی اخذوترکده وانفاق وامساکده اصلاح ایله اول سببدندرکه حضرت علی کرم الله وجهه ایتدی : اکر برکیمسه وجه ارضده اولان مالك جمله‌سنی اخذ ایاسه وآنکله وجه الله ورضای خدا ارادت ایلسه اول زاهد دکلدر. بعضلر ایتدی: جمله حرکات وافعالك عبادت اولمقدن ابعدی اکل وقضاء حاجتدر آنلرده دخی مقصودك عبادته تهیؤ اولورسه آنلر دخی عبادت اولورلر .

مطلب خامس — مدح فقر وذم غناده‌در آنده دخی اختلاف ایلمشلردر بعضلر ایتدی: غنی شاکر فقیر صابردن افضلدر بعضلر عکس ایلمشلردر لکن محققین قتنده مختار اولان اولدرکه فقیر صابر افضلدر خصوصاکه حضرت رسالت پناه صلی الله تعالی علیه وسلم بیوردیلرکه ﴿ یدخل صعالیك المهاجرین الجنة قبل اغنیائهم بخمسمائه عام﴾ یعنی زمرهٔ مهاجرین عموماً مقبول رب العالمین ایکن ینه انلرك صعالیك وفقراسی اغنیاسندن بشیوز یيل مقدم داخل اولورلر. ومعلوم اوله‌که بومقامده کلام طویل وکثیردرکه بودکلونذر حقیرده آنی حصر وبیان ایتمکه امکان یوقدر . ایمدی آخر یرده تفصیلی طلب اولنه . بزم جل سمت وغرضمز

ایکن. سخاده ایثاردن صکره بردرجهٔ عالیه یوقدر اماجود حقنده دیمشلردرکه برعطادرکه آنده امتنان اولیه وبراسعاف مرامدرکه بلارویه اوله بعضلر ایتدی: شول اعتقاد ایله اولان عطادرکه مال اللهکدر وعبداللهکدر آنجق اللهك عبدی اللهك مالنی اعطا ایدر آنك فقرینی کورمدن. ایمدی معلوم اولاکه بومذکور اولان تفاسیردن هربری مقصده وافی و بیان مقصوده کافی دکلدر بلکه بویله تفسیر ایدرزکه مال برحکمت ومقصود ایچون مخلوق وموجود اولمشدر ایمدی هرکیمسه که واجب شرع ومروّتی آداء ایایه اول بخلدن تبری ایتمش اولور لکن صفت جود وسخا ایله موصوف اولماز مادام که آندن زیاده بذل ایلمیه لکن اول شرطله که طیب نفس ایله اوله طمعدن ورجاء مکافاتدن ناشی اولیه ویاخود شکروثنا ویا خوف هجا ویاملامت خلق ایچون اولیه اول سببدندرکه حقیقتده جود آنجق حق تعالی حقنده موجوددر آدمی یه اطلاقی مجازدر نعم برکیمسه که غرض ثواب ونفسنی رذالت بخلدن تطهیر ایایه جواد تسمیه اولنور بنی آدمده دخی.

مطلب ثالث — علاج بخلده در معلوم اولاکه بخلك سببی حب مالدر حب مالك سببی واردر بری حب شهواتدرکه اکا توصل اولنماز الامال ایله وطول امل دخی منضم اولمق ایله. اکر قصیرالامل اولورسه اولادی طول امل مقامنه قائم اولورلر اکر آنك اوزرینه خوف فقر ومجیٔ رزقه قلت وثوق واعتماد مضاف اولورسه بخل دخی قوی اولور ایمدی حب شهواتك علاجی صبر وقناعت ایله در طول املك علاجی کثرت ذکر موت ایله در وموت اقرانه نظر ایله در واولاده میلك علاجی بونکله درکه آنلری خلق ایدن رزقلرینی دخی خلق ایلمشدر نیچه اولاد اولورکه برحبه ارثله انتقال ایتمدن تحصیل مال وحسن حال ایدر نیچه ولددخی اولورکه ارثله مال عظیمه مالك ایکن جمله سی هلاك اولوب ینه کمال شدتدن مسلك سؤاله سالك اولور ودخی بیله که اول ولدینی خیرایله ترك ایتمك قصد ایدر لکن کندیسی ربنه شرایله منقلب اولور آنك ولدی دخی اکرتقی اولورسه حق تعالی آنك رزقنده کفایت ومکارهدن آنی حفظ ووقایت ایدر اکرفاسق وشقی اولورسه مالی ایله آنك فسقنه معاونت

ومنكح وسائر ضرورات معيشته صرف كبي، شول امركه عبادته توصل البته آنكله توسل ايتمكه موقوف اوله اول دخى عبادتدر بلكه حظوظ دنيويه آندن زياده اولان تنعم وتلذذدر . نوع ثانى ناسه صرف ايتديكيدر اول دخى درت قسمدر: اولكى صدقه‌در آنك ثوابى معلوم اولمشدر. ايكنجى مرؤتدر ضيافت وهديه‌واعانت كبى، بودخى فوائد دنيه‌دندر زيرا بونكله انسان تحصيل اصدقا واخوان ايدر وصفت سخاء وجود ومرؤت وفتوت بونلرده دخى ثواب واردر . اوچنجى وقايت عرضدر كه بذل مال ايليه تا كه عرضى پايمال اوليه شاعرك هجوينى وياخود مثالب سفهايى دفع ولسانلرينى قطع ايلمك كبى . بونك فائده‌سى دينيه واخرويه دخى اولور زيرا وقايت عرض صدقه‌در زيرا آنده غيبت ايده‌نى منع ومابينلرندن آفت انتقامى دفع واردر . دردنجى استخدامدر زيرا انسان اكر جميع مصالحنه بنفسه تولى ومباشرت ايدرسه اوقاتى ضائعه اولور مثلا طعامى هم اشترا وهم طبخ كبى وكنس بيت يعنى خانه‌سنى سوپرمك حتى كتابلرى نسخ وكتابت كه آكا دخى احتياج مقرردر. پس انسانه برمقدار مال لازمدركه بونك امثالى حوائجه دفع ايليه . نوع ثالث عامه ايچون اولان خيردر بناء مساجد ومعابد وقناطر ورباطات ودار المرضى كبى ويوللره جباب وسقايه‌لر نصب ايلمك كبى، وبونلرك امثالى دخى كه هربرى خيرات مؤبده‌دركه بعدالموت دارّه‌در يعنى كثيرالخير والبركه‌در وادعيهٔ صالحينى جالبه‌در . ايمدى سكا خيرده بوبيان اولنانلر كافيدر واحوال انبيا واوليايى وعادات خلفاء راشدين وسائرصحابه وتابعينى ملاحظه وتدبر ايليوب اتباعه لائق قنغى طريق ايسه اكا سالك اوله وآندن فوت اوله‌جق سعادتى تدبر ايليه كه باب جنتدن بشيوز يياللق مسافه مدافعه اولنمقدر .

مطلب ثانى — سخادەدر . معلوم اوله كه مال اكر مفقود ايسه لائق اولدركه قناعت ايدوب حريص اوليه اكر موجودايسه لائق اولدركه سخاء وايثار وشح وبخلدن تباعد اختيار ايليه زيرا سخاء اخلاق انبيادندر خصوصا ايثاركه درجات سخانك ارفعيدر ايثار اولدركه مالدن جودايليه كندينسدن احتياج موجود ايكن، نته‌كيم بخلك اعلاسى نفسنه بخل ايلمكدر احتياجى وار

ایه رلرکه مقصود معرفت خدادر عبادت آ کا وسیله‌در ایمدی حق تعالایه وصولدن صکره عبادتدن استغنا اولنور پس سعی وعبادتی ترك ایدرلر ودیر- لرکه تکلیف عام دکلدر بلکه مخصوص عوامدر . بونك وراسنده دخی نیجه مذاهب باطله وضلالات هائله واردرکه احصاسی طویل اولور تاتمشدن زیاده‌یه بالغ اولنجه. بوجمله‌نك ایچندن ناجی اولانلر آنلردرکه صحابهٔ کرام آنك اوزرینه اعتقاد ایدوب اول وجهله عمله سعی واهتمام ایلمشلردرکه اول طائفه اهل سنت وجماعتدر وآنلردرمنهج قویم وصراط مستقیم اوزره اولانلر. حق تعالی جمله‌مزی اول عقیدهٔ صحیحه اوزره ثابت ایدوب سلوك صراط مستقیم واعتقاد صحیح وقویم ایله روحمزی قبض ایدوب آخرتده دخی لواء الحمد تحتنده حبیب رب مجیب ایله واول زمرهٔ ناجیه وامحاب رتبهٔ سامیه ایله حشر ایلیه آمین یارب العالمین .

اصل سابع — ذم مالده ومحبتنك کراهتنده وبخلك ذمنده‌در بونده‌دخی مطالب واردر .

مطلب اول — معلوم اولهکه حق تعالی مالی مواضع کثیره‌ده ذم ایدوب بعض مواضعده دخی مدح ایدوب وخیر ایله تسمیه ایلیوب ﴿ ان ترك خیراً ﴾ دیه بیورمشدر . ودخی رسول‌الله صلی‌الله تعالی علیه وسلم ﴿ نعم المال الصالح للرجل الصالح ﴾ بیورمشدر یعنی نه کوزل مال صالحدر شول مال حلال که برجل صالحه واصل اولوب زکوتی ادا ایدوب وجوه خیراته صرف ایلیه پس بوایکی قولك و بو ذم ایله مدحك بینی توفیق و محلی تحقیقدن لابد در واول ممکن دکلدر الا مالك آفات وفوائدینی بیان ایله ممکندر . ایمدی معلوم اولهکه مال همان برمار کیبدرکه آنده بالاتفاق سم وتریاق واردر پس برکیمسه‌که آنك فوائدینی وغوائلنی بیله ممکندرکه شرندن احتراز واجتناب وخیرینی استدرار واکتساب ایلیه. اما فوائدی اوله اول دخی یادنیویه درکه آنی هرکس بیلور اول سببدن آ کا تهالك ایدرلر ویاخود دینیه‌در اول دخی اوچ نوعدر: نوع اول نفسنه انفاق ایتدیکیدر اول دخی یا عباداتده اوله حج وجهاد کی‌که بونلر امهات قرباتدندر ویاخود عبادته استعانتده اوله مطعم وملبس ومسکن

معادن ونبات وحيواندر اما معادن آلات واوانی ایچوندر نحاس ورصاص کبی، ویاخود نقدایچوندرذهب وفضه وبونلرك غیری کبی. ایمدی اصول بونلردر وبونلرك هربری تمام اولماز الانیجه فروع ایله اولورکه کثرتنده قابل احصاء دکلدر مثلا بقرکبی که آلت حرثدر وفرس کبی آلت حربدر وبونلرك غیری نیجه آلات دخی. ودخی وقتا که بین الناس نفس اماره بالسوء اقتضاسیله نیجه مظالم اولدیسه برحاکم عدله محتاج اولدیلرکه مابینلرینی اصلاح ایلیه تاکه مابینلرنده اولان منازعات سببی ایله نظام عالمه اختلال کلیه .

مطلب ثانی — شول حرف بیاننده درکه بین الناس حیله لری سببی ایله جاری اولور، آنلردندر لصوص وطرّار [*] وسلّال. وبونلرك انواعی کثیره در ودخی بونلردندر مکدّون یعنی کدوتعب وحیله ایله تحصیل مال ایدنلر. زیرا آنلرده حب بطالت اولمق ایله نیجه حیله یه تشبث ایدرلر مثلا تکلف ایدوب اظهار عمی وعرنج ایدرلر وبونلرك امثالی، وبونك ایله ناسدن تکفف ایدرلر تاکه ترحم ایدوب مال ویردلر. وینه بونلردندر اصحاب سخریه ومحاکاة یعنی مسخره لر وقصه خوانلر واصحاب شعوذه یعنی حقه بازلر مقوله سی واصحاب افعال مضحکه واصحاب اشعار واصحاب قرعه وفال ونیجه بونلر امثالی که جمله سی امر معاش ایچون تدقیق فکرایله استنباط حیل ایلمشلردر لکن حقیقتده نفسلرینی اضاعه ایلمشلردر زیرا اول افکار واعمال طریق کسب کمالده اعمال اولنسه اول تحصیل ایتدیکی علوم ومعارف واعمال باعث تحصیل انواع جاه ومال اولوب آندن فضله ذل وسؤال ومکر وحیله وفساد یرینه تحصیل عزت ورغبت وصلاح حال وسداد ایدردی. بوندن صکره تصور کمالده ناسك فهمی طبقات اوزره دربعضلر دخی ظن ایدرلرکه قتل ایله خلاص اولماز بلکه اولا صفات بشریه یی اماته وآنلری نفسدن بالکلیه قلع وازاله لازمدر پس مجاهده یه اقبال ونفسلرینه تشدید ایدرلر حتی بعضی شدت ریاضت ایله هلاك اولورو بعضنك عقلنه فساد کلور وبعضی دخی مریض اولور بونکله اوزرینه طرق عبادت منسده اولور بعضلر دخی ظن

[*] سلال برنسنه یی سهولت ایله نزع ایلیندر بومقامده مرام اولان ترکیده یان کسیجی دیدکلری طائفه در .

برکیمسه‌که صیت طالبی اوله‌کاه اولورکه اقصای عالمده اولان کیمسه‌یه بوغرضده مزاحم اولوب اکاحسدایدر اماابناء آخرت آنلر بیننده تحاسد واقع اولماز زیرا آنلر بیننده مزاحمه اولماز و آخرتده ضیق دخی یوقدر کذلك علم دخی، زیرا برمعلومی بیك انسان بیلور مزاحمه دخی اولماز .

اصل سادس — ذم دنیاده‌در . بوندہ دخی ایکی مطلب واردر .

مطلب اول — معلوم اوله‌که مذمت دنیـای دنی اولو الالبابدن برفرده خفی دکلدر واکر آیات قرآنیه ذم دنیـایی ونفسی آندن صرفی مشتملدر کذلك احادیث و آثارده دخی کثیره‌درکه اولی الابصـاره خفی دکلدر ایمدی دنیانك حقیقتی ومذمومه‌وغیرمذمومه‌یه قسمتی ذکرایده‌لم. معلوم‌اولا که‌سنك قلبکك ایکی حالتی واردر: اول ایکی حالتك قریب‌ودانی اولانی‌که ماقبل موتدر ودنیا ایله مسمادر متأخر ومتراخی اولان‌که‌مابعد موتدر آخرت ایله مسمادر. بوندن صکره دنیا اوچ قسمدر: اولیکی اولدرکه آخرتده سکا مصاحب ورفیق وثمره‌سی بعدالموت سنکله باقی وسنی آتش دوزخدن حافظ وواقی اوله مثلا علم کبی‌که اول‌لذت دنیویهٔ عاجله‌در کذلك عبادت دخی تحصیل لذت ایلیلره ، ومع هذا بوایکیسی دنیادن معدوددکلدر زیرا نفعلری آخرتده‌اولور. ایکنجی هرشئ‌که آنده حظ عاجل‌اولوب لکن آخرتده ثمره‌سی حاصل اولمیه معاصی ومباحات‌ایله تلذذ کبی. اوچنجی‌که ایکیسنك بیننده متوسطدر هرحظ‌عاجلدرکه اعمال آخرت معین اوله مثلا طعامدن مقدار قوت کبی ولباسدن ستر عورت ایدوب حروبرددن حفظ ووقایت ایدن کبی وبونلرك مثلی دخی، بوحالت‌ایکی قسمك بیننده متردد در زیرا اکر قسم اوله وسیله قیلورسـه اعمال آخرتدن اولور اکرثانیه وسیله قیلورسه اعمال دنیادن اولور وعبدایله بعدالموت باقی قالماز الا قلبك صفاوطهارتی قالور اول ایسه شهواتدن کف ایله اولور وانس بالله قالور اول ایسـه کثرت ذکرالله ایله اولور ومحبت خدا قالور اول ایسـه حاصل اولمازالامعرفت دخی‌فکردن تولدایدر. ودخی‌معلوم اولا که دنیااعیان موجوده‌دن عبارتدر وانسانك آنده حظ ونصیبی واردر واصلاحنده آنك شغلی واردر ایمدی بونلر اوچ‌امردر اماعیان ارضدر و آنك‌اوزرنده اولان

یاعائشه برکیمسه‌یه رفقدن حظ ونصیبی ویرمکله تحقیق اکا دنیا وآخرتك خیرندن نصیبی ویرلمشدر ودخی رفق وعنف ایله‌لین بینده توسطدر امامشکل موضع عنفی موضع رفقدن تمییزدر فچانکه برکیمسه تمییزه قادر اولمسه میلی جانب رفقه اولسون زیرا نجاح آنکله‌در اکثر احواله .

مطلب خامس — حسددر وآنك حکم واقسام ومراتبندر . ایمدی معلوم اوله‌که حسد حقدك فرعیدر حقد دخی غضبك فرعیدر حسد اولماز الانعمت اوزرینه اولور آنده دخی یااول نعمتك منعم علیه اولاندن زوالنی ایستمه‌سین اول حرامدر مکر برظالمك یابرفاسقك نعمتی‌که آنی‌شره آلت قیلمش اوله لکن آنك دخی‌زوالنی نعمت اولدیغی جهتدن ایستمیوب بلکه آلت شراولدیغی‌جهتدن ایستمه‌سین. بوندن‌صکره حسدك دخی‌اسبابی واردر: اولکی عداوت بغضاء در بواشد اسبابدر . ایکنجی تعززدرکه غیرك کندی اوزرینه ترفعی آکا ثقیل کله وتکبر مرام ایلمیوب بلکه مرامی آنك کبرینی دفع اوله بواول زمانده اولورکه فچان بعض اقرانی برولایته واصل ویاخود علم ومالله نائل اولسه بودخی آنك تصلف وتفاخرینه تحمل ایده‌میوب‌تعزر ایلیه. اوچنجی اولدرکه طبعنده تکبر اوله واول‌شخصی استصغار واستخدام ایدوب آندن کندویه انقیاد واغراضنده متابعت توقع ایلیه اماچانکه نعمته نائل‌اوله خوف ایلیه‌که آنك تکبرینه تحمل ایده‌میوب آکا متابعتدن ترفع ایلیه بلکه آنکله مساواتی تشوف ایلیه یعنی تطلع ایدوب یوقلامق وبرابرلك کوزتمك ایله مقیداوله ویاخود مساواتدن زیاده اوزرینه ترفع ایتمکه تشوف ایلیه تاکه آنك اوزرینه تکبر اولنورکن کندوسی تکبره عود ایدوب متکبر اوله.وقتاکه حسدشخصین‌بینده سائقهٔ‌ارتباط اقتضا ایتدی‌ایسه امثال‌واقران واخوه وبنی اعمام واقارب بینده شایع وکثیر ، ایکی بلدهٔ متباعد تینده اولان ایکی شخص بینده اول مرتبه اولماز . بوندن صکره وقتاکه حسدده تزاحم شرط اولدیسه اول سببدندرکه عالم عالمه حسد ایدر اماتاجره حسد ایلمز وشجاع شجاعه حسد ایدر اسکافه ایلمز و بونك امثالی دخی بویله‌در نعم

زائل اولمازسه قائم ایسه جلوس ایلسون اکر جالس ایسه اضطجاع ایلسون تا که خلق اولدیغی خاکه قریب اولوب آنکله نفسك ذلتی بیله واضطجاع وجلوس ایله سکون طلب ایلیه زیرا سبب غضب حرارت وسبب حرارت حرکتدر اکر آنکله زائل اولماز ایسه ماء بارد ایله توضی یااغتسال ایلیه زیرا نارى اطفا ایلمز الاماء ایدر حدیثده بویله وارد اولمشدر. بوندن صکره ناس غضبده درت مرتبه‌در: بعض خلفا کبی سریع الوقود وسریع الخمودد یعنی سرعتله اثشی قبول ایدر وینه‌سرعت ایله سونر. بعضی دخی غضبا کبی بطیء الوقود وبطیء الخمودد. بعضی دخی بطیء الوقود سریع الخمودد که اول جمله‌نك اجودی اولور مادام که حمیت وغیرته فتور کلمك مرتبه‌سنه واصل اولمیه. بعضی دخی سریع الوقود بطیء الخمودد اول جمله‌نك شروبدتریدر.

مطلب رابع — حقدده وعفو ورفقدده‌در. ایمدی معلومدم اوله که چنانکه غضبك صاحبی تشفیدن عاجز اولورسه اول غضب باطنه رجوع ایدوب حقد اولور. حقدك معناسی اولدرکه آنی استثقال وآکا بغض وآندن نفار قلبنه ملازم وغیرمنفك ولازم وهردمده باقی ودائم اوله. وبوحقدالتی امری مثمردر: اولکی حسددر حقدسنی حامل اولوب غیرك نعمتنك زائل اولمسنی استیه‌سین واکا برنعمت اصابت ایدرسه مغموم وبرمصیبت نزول ایدرسه مسرور اوله وبوفعل منافقین کاریدر آنك ذمی عن قریب معلوم اولور ان شاء الله تعالی. ایکنجی حسدی باطننده اضماری زیاده ایایوب آکا اصابت ایدن بلا ایله شماتت ایلیه. اوچنجی آنکله مابینکی قطع ایدوب مصارمه ایده‌سین یعنی کسشه‌سین اول سکا اقبال ایدرسه دخی. دردنجی آندن دوندر آندن اعراض ایده‌سین استصغار وتحقیر ایتمکله. بشنجی آنك حقنده حلال اولمیان کلام سویلیه‌سین کذب وغیبت کبی وافشاء سروهتك سروبونلرك غیری کبی. آلتنجی آنی محاکاة ایده‌سین که ترکیده یا کسیلامقدرسخریه واستهزاء ایله. یدنجی آکا ایذاء در ضرب ایله وبدنی ایلام ایله. سکزنجی آندن حقنی منع ایلمکدر صلهٔ رحم کبی وقضاء دین ورد مظلمه کبی، بونلرك جمله‌سی حرامدر ودخی رفق نتیجهٔ اعتدال قوت شهوت وغضبدر اول سببدن حدیثده وارداولمشدرکه

بعد الوقوع معالجه‌سی آلتی امور ایله‌در : اولکی کظم غیظ فضیلتنده وارده اولان اخباری ملاحظه‌در . ایکنجی نفسنی حق تعالانك عقابی ایله تخویف ایلمکدر ودیمکدر که حق تعالانك بنم اوزرمه قدرتی شول کیمسه اوزرینه قدرتمدن اعظمدر . اوچنجی نفسنی تحذیر وتخویف ایلمکدر عاقبت عداوت وانتقامدن وعدونك کندی الیله مقاتله‌یه سعی و اقدامندن واعراضنی هدمه جهدندن ومصائبنه سرورندن، انسان خود مصائبدن خالی اولماز وبالجمله قوت شهوتی قوت غضب اوزرینه تسلیط ایلیه یعنی بو معالجه کرچه ملاحظهٔ اخرت ایله اولدینی اجلدن مقبوله دکلدر لکن علی کل حال بونکله دخی دفع غضب ممکندر . دردنجی حین غضبده حاصل اولان قبح صورتی تفکر وکلب ضاری وسبع عادی‌یه مشابهتی تدبر ایلیه وحلیم هادینك [*] انبیایه وعلما وحکمایه مشابهتی ملاحظه ایلیه . بشنجی اولدر که انتقامنه داعی اولوب کظم غیظدن [**] مانع اولان سببده تفکر وعاقبتنی تدبر ایلیه . مثلا شیطان آکا دیرکه اکر انتقام ایلمزسه‌ك عجز و مهانتکه وذلت ودنائتکه حمل ایدرلر اول سببدن اعین ناسده حقیر اولورسین. اول دخی نفسه‌دیه که نه عجب جاهلسین بوذلت وحقارتمی اهوندر یاخود روز قیامتده علی روس الاشهاد افتضاح وخسارتمی آساندر بعده ترك انتقام ایلیه . آلتنجی اولدرکه بیله‌که غضبی اول امور مقصود خدایه موافق اولان اوزره جاری اولوب ظهور ایدر کندی مقصودی اوزره اولماز پس نه وجهله بنم مقصودم مقصود اللهدن اولادر دیه‌بیلور بوندن صوکره غضبك بطریق العمل معالجه‌سی اولدرکه لسانکله دیه‌سین: ﴿اعوذ بالله من الشیطان الرجیم﴾ ودخی دیه‌سین : (اللهم رب النبی محمد اغفرلی ذنبی وارحمنی واذهب غیظ قلبی واجرنی من مضلات الفتن) حضرت رسالت پناه صلی الله تعالی علیه وسلم حضرت عایشه‌یه رضی الله عنها غضبی زمانینده بویله تعلیم ایلدیلر . اکر آنکله

[*] هادی ساکن معناسنه‌در هدودندرکه سکون معناسنه‌در هدایتدن دکلدر .

[**] بوامر خامس اصل مترجمده مرحوم والد ماجدك مقتضای بشریت اوزره قلم مبارکارندن دوشوب یازمشلر بعده اعادهٔ نظر بیورمیوب قالمش بوفقیر کتاب الاحیادن بطریق الایجاز نقل ایدوب حاشیهٔ نسخه اصلنده ثبت و اشارت ایلدم و حالا ترجمه‌ده دخی ادخال ایلدم تکمیل کتاب وتحصیل ثواب قصدینه والله اعلم بالصواب .

واحوالدر عقل ودينك اشارتنه انتظار و آنلردن استعلام واستخباردر اول تقديرجه حميت رعايتی واجبه اولان يرده غضب منبعث اوله وحلم وعفو حسن اولان محلده منطفی اوله كه حق تعالانك ﴿ كنتم خير امة وسطا ﴾ بيوروب تكليف ايتديكی وسط مرتبه‌سی بودر وصراط مستقيم دخی بودركه مويدن ادق وسيفدن تيز واحددر اكر تمام آنی رعايتدن عجز تام اولورسه آكا قريب اولان مرتبه‌يه سعی و طلب لازمدر زيرا بعض شر بعضندن اهوندر وبعض خير بعضندن ارفعدر وبوغضبك بصيرتده تأثيری بودركه صاحبنی هر موعظه وپند وهرنصح سودمندن اصم واعمی ايدر وبونلرك امثالی .

مطلب ثانی — علاج غضبده‌در معلوم اوله كه غضب يامحبوبی اخذ ايتدكلرندن ويا خود برمكروهه قصد ايتدكلرندن ناشيدر . انسانك محبوبی دخی اوچدر: اولكی كافهٔ خلق ايچون ضروری اولاندركه آنلر قوت ومسكن وملبس وصحت بدندر نته كيم حضرت نبی اكرم صلی الله تعالی عليه وسلم بيورمشدر : ﴿ من اصبح آمنا فی سربه معافياً فی بدنه وعنده قوت يومه فكانما حيزت له الدنيا بحذافيرها ﴾ يعنی بركيمسه كه صباحه داخل اولدقده حجرنده يعنی خانهٔ تنك وناريكنده حوادث و آفاتدن آمن اولسه وبدننده معافات وصحت اولسه وياننده قوت يوميسی حاضر اولسه كويا جميع دنيا بحذافيرها آكا تخيير اولنمشدر يعنی تخيير اولنسه دخی عاقل اولانه لازم اولان بوندن زياده‌يه مائل اولامقدر زيرا متاع دنيادن بونلره بالضروره احتياج مقرردر وبونلردن زياده‌سی لازم اولمديغی محققدر لكن كلام بونده دركه اكر غضب دخی ايدرسه غضبی ذيل عفو الهی ايله مستور وصاحبی دخی معذور اولور اما اول وجهله غايهٔ توحيدمانند برق خاطف اولوب وواقف اولماز ينه قابه قناعت كليوب وسائط مراجعت لازم اولور لكن خير حق تعالانك تقدير ايتديكيدر ديمكده دخی كلام بويله‌در .

مطلب ثالث — اسباب غضبك معرفتنده‌در تاكه آنلری ازاله ايله معالجه ايليه، واول اسباب زهو وعجب وفخر ومزح وهزل وتعبير وسمارات ومضاده وغدر، وشدت حرصدر فضول مال وجاهه . ايمدی بونلرك جمله‌سی اخلاق رديه‌دركه هربرينی ازاله واجبدر مواضعنده ذكر ايتديكمز امورايله، اماغضبك

ایلدی و آنك اجلی ایچون رب انام خلق شهوت طعام ایلدی . ویاخود فساد خارجندن سیف و سنان که جانب انساندن بری برینه اصابت ایدر وسائر آلات و آخر مهلکات کبی، پس حق تعالی آنلرك دفعی ایچون غضبی ناردن خلق ایلدی و آنی طینتی ایله تعجین ایلدی چنانکه نار غضب مشتعل وثوران وهیجانه مشتغل اولسه آنکله دم قلبه غلیان کلوب عروقده منتشر اولوب جریان ایدر و آندن اعالیٔ بدنه مرتفع اولور بعده وجهنه منصب اولوب وجهی وعینی تحصیل حمرت ایدر بشره‌سی دخی صفاسی سببی ایله ماوراسنده اولان حمرت دم لونی حکایت ایدوب قزارر یوحالت وبووجهله حمرت اول زمانده ظاهر ونمایان اولور که انسان کندیسندن رتبه‌ده دون اولوب انتقامه قادر اولدیغی کیمسه‌یه غضب ایله اما فوقنده اولان کیمسه‌یه غضب ایلسه وانتقامدن مأیوس اولسه آندن اول دم انقباض دم تولد ایدوب ظاهر جلدندن باطن قلبه واصل و آندن حزن متولد وحاصل اولور اول سببدندرکه لونده صفرت عارض اولور اما اگر غضبی کندی نظیرینه اولانه انتقامه قدرتندن شك ایلسه آندن تولد ایدن تردد دمدرکه انقباض وانبساط بینده متردد اولور روی وبدنده کاه احمرار وکاه اصفرار عارض اولوب مضطرب اولور وبوقوت غضبیه‌نك مقتضاسنك قوتی ومتلذذ اولدیغی شیٔ انتقامدر یعنی انسانه قوت غضبیه غلبه ایلسه آنك طعام لذیذ وقوتی انتقام اولورکه خصمنه انتقام ایلسه صفا کسب ایدر وبوقوتده ناس اوچ درجه اوزره‌در زیرا یاغایت تفریط ایلیه اول مذمومدر زیرا بی حمیت اولمقدن ناشیدر دیمشلردر. حق تعالی صحابهٔ کرامی رضی الله عنهم هم شدت وهم رحمت ایله وصف بیوروب ﴿ اشداء علی الکفار رحماء بینهم ﴾ دیمشدر حضرت امام شافعی رحمه الله دیمشدر : برکیمسه که استغضاب اولنوب غضب ایتمیه اول حماردر و یاخود افراط ایلیه که بوصفت غلبه ایتمکله سیاست عقل ودین خارج اولوب طریق غیر معقول ومشروع ایله انتقامه شروع ایده اول دخی کاه طبیعیه اولور کاه مکتسبه اولور مثلا بر قوم ایله اختلاط ایلیه که تشفیٔ غیظ ایله مسرور وطاعت غضب ایله مفتخر ومغرور اولوب آنی شجاعت ورجولیت ایله تسمیه ایدر بلکه اعتدال احسن درجات

نفسندن راضی اولوب تدارك قصور ایچون اولان اعمالده فتور ایدر اول سببدن عملده تشمر و سعی قلیل اولور زیرا غایت مقصوده واصل اولدم دیه ظن ایدر . ودخی آفات کلامدندر فحوای کلامده اولان خطالنك ودقا ئقندن غفلتده اولان آفت دخی خصوصا حق تعالایه وصفاتنه متعلق اولان اموردہ ، مثلا ماشاء الله وشئت دیه‌سین بلکه صواب اولان ماشاء الله ثم شئت دیمکدرکه حدیث شریفده دخی بوندن نهی وارد اولمشدر زیرا مطلق عطفده‌که واو ایله عطف ثانی افاده ایدر تسویه وتشریك واردر و دخی برکیمسه‌نك قولی کبی‌که (من یطع الله ورسوله فقد رشد ومن یعصهما فقد غوی) دیمشدر بلکه صواب ﴿ ومن یعص الله ورسوله ﴾ دیمکدر زیرا ضمیر تثنیه جمع وتسویه افاده ایدر وبونلرك امثالی دخی . ودخی آفاتدندر عوامك حق تعالانك ذات واوصافندن سؤالی دخی ، زیرا کفره مؤدی اولور بلکه عوامك شأنی واکا لائق اولان حال عبادته اشتغال وقرأنده وارد اولانك جملەسنه ایمان وتصدیق و حضرت رسولك صلی الله تعالی علیه وسلم کتوردکلرینك جملەسنی تسلیم وتحقیق ایلمکدر بحث وسؤال وقیل وقال ایتمدن ، آنلرك عباداته متعلق اولانك غیرندن سؤاللری سوء ادبدرکه آنکله مستحق مقت وغضب اولوب بلکه خطر کفره معروض ایدر .

اصل خامس — غضب وحقد وحسد ذمنده‌در بونده‌دخی مطالب واردر .

مطلب اول — غضبده‌درکه آنی حق تعالی ذم ایلمشدر کذلك رسول خدا ذم ایدوب صحابه و تابعین دخی ذم ایلمشلردر وبونك حقیقتی بودرکه وقتاکه حق تعالی حیوانی خلق ایدوب آنی معرض فساد وموتان [*] ایلدی ایسه ینه آکا انعام ایلدی آنی افساددن حمایت ایدوب اجل مسمی اصابت ایدنجه آندن هلاکی دفع ووقایت ایدن شئ ایله . اول فساد دخی یاداخلدندرکه داخلنده حرارت ورطوبت وضع ایلمشدر حرارت ایسه افناء رطوبت ایدر پس حق تعالی‌که راحم المخلوقات والعبادندر رطوبته اطعمه ایله امداد

[*] موتان ضم میم ایله کاه مفتوح دخی اولور موائی‌یه اصابت ایدن موت عامدر انسانده وباء کبی .

ودخی معلوم اولهکه غیبت ایچون آلتی اعذار مرخصه واردر یعنی اول اعذار اولیجق غیبته رخصت واردر : اولکی تظلمدرکه اول ظالمك مساویسنی ذکر ایتمدن ممکن دکلدر. ایکنجی استفاثتدر منکری تغییر وعاصیی منهج حقه رد ایچون. اوچنجی استفتادرکه فلان بکا ظلم ایلدی آنك حکمی نه در دییه لکن اولی اولدرکه برکیمسه یه شول وجهله ظلم ایدهنك حقنده نه دیرسین دییه اسمنی ذکر ایتمیه . دردنجی مسلمنی برکیمسهنك شرندن تحذیردر اول تقدیرجه اسمنی ذکرلازمدر. بشنجی آنك اسمی عینی معرب ومظهر اولمقدر اعرج واعمش کبی . پس آنی ذکر ایلین آثم اولماز نعم اکر اول اسمك غیری ایله تعریف ممکن اولورسه اول اولادر بلکه اعمایه بصیر دیرلر اسم نقصدن عدول ایچون . التنجی فسق مجاهر اوله اول تقدیرجه ذکرندن استنکاف اولنماز ومکروه دخی اولماز پس اول اسمله ذکرنده اثم یوقدر اما کفارت غیبت ندم وتوبه در وایتدیکی فعله تأسفدر بعده غیبت ایتدیکی کیمسه ایله استحلال ایلیه تا که اول دخی حلال ایدوب مظلمه سندن چقه . ودخی لائق اولان اولدرکه استحلال ایتدکده حزین ومتأسف وفعلنه نادم ایکن ایلیه اما ندامتسز استحلال ایلین اول مراء درکه معصیت اخرا در بعض ناسکه عرضك عوضی یوقدر مال کبی . پس استحلال واجب دکلدر دیمشلردر اول کلام ضعیفدر زیرا عرضده حد قذف واجب اولور بوندن صکره تحلیل غیبت ایله مقصد ظلمه دن عفو در حلال حرامه منقلب اولمق دکلدر نته کیم او یله ظن ایدوب تحلیل ممکن دکلدر دیمشلردر . ودخی افاتدندر مدح ، آنك دخی آلتی آفتی واردر درت آفت مادحده در ایکیسی دخی ممدوحده در . آفت اولی اولدرکه کاه مدحده افراط ایدوب کذبه وارر . آفت ثانیه اولدرکه کاه اولورکه ریاء داخل اولور زیرا قلبنده خلافی اولور . آفت ثالثه اولدرکه کاه اولورکه تحقیق ایده میوب غورینه واصل اولمایوب واطلاعه قدرت اولمیانی سویلر . آفت رابعه اولدرکه کاه اولورکه ظالم وفاسق دخی مدح اولنور . آفت خامسه ممدوحده کبر ویا عجب احداث ایدرکه ایکیسی دخی مهلکلردر . آفت سادسه اولدرکه چقان اکا خیر ایله ثناء ایلسه لر کسب فرح ایدوب

عمردن. اما بونك دخی جوازی برضرورت اقتضاء ایتدکده در والا نه تصریح ونه تعریض جائز دکلدر لکن تعریض اهوندر مثلا دیسه‌ك که ﴿ الله یعلم ماقلت من ذلك من شیء ﴾ سنك مقصدك کلهٔ ما ابهام ایچون اولوب موصوله اولمق اوله ومستمع اولان آنی حرف نفی توهم ایلیه چنانکه ابرهیمی براستمدیکی کیمسه طلب ایلسه جاریه سنه «اول کیمسه یه وار آنی مسجده طلب ایله‌دیه سویله» دیر ایدی بونده دکلدر دیمز ایدی که کاذب اولمایه . ودخی حضرت شعبی برخط دائره ایدوب جاریه‌سنه دیر ایدی که پارماغمی ایچنه وضع ایدوب اول بونده دکلدر دییه‌سین اما بونلرك جمله‌سی موضع حاجتده در والامکروه در زیرا تفهیم کذبدر . لکن معاریض برغرض خفیف سببی ایله مباح اولور مثلا مزاح ایله غیرك قلبنی تطییب کبی ، نته‌کیم حضرت صلی الله علیه وسلم برعجوزه بن جنته کیررمیم سؤال ایتدکده جنته عجوز کیرمز دیه بیور دقلری کبی وبر خاتونه دخی زوجکك عیننده بیاض واردر دیدکلری کبی ودخی سنی بعیرك اوغلنه تحمیل ایدرز دیدکلری کبی ، وبونك امثالی دخی وارد اولمشدر. اما مطایبهً صریح کذب اول فسق دکلدر لکن ترك اولنور نته‌کیم بعض ناس ملاعبه نیتی ایله بعض احمقانی مغرور ایدوب برعورت سکا تزوج ایتمکه راغبه در دیرلر اکر آنده دخی ضرر وایذاء قلب اولورسه اول دخی حرام اولور . ودخی فسق ایجاب ایلمز کذبدندر بعض کیمسه‌لر برکیمسه یه سنی یوز کره طلب ایلدم دیرلر زیرا مقصدی عینی ایله مرأتی تفهیم دکلدر بلکه کثرتدر اکر طابنده کثرت اولدی ایسه آثم اولماز. ودخی معلوم اولهکه انواع غیبتدندر قلب ایله غیبت که اول سوء ظندر یعنی قلبی ایله برکیمسه‌نك سوء حالنه اعتقاد وحکم ایلمکدر اول دخی حرامدر اما خواطر وحدیث نفس بلکه شك انلر معفوعنهدر وسوء ظنك علامتی وآنی حدیث نفسدن تمیز بودرکه سوء ظنده قلب متغیر اولور اول واقع اولان امردن، واول سببدن آندن متنفر اولوب آنی اشغال ایدر ومراعاة واکراهندن دخی فتور کلور . ودخی سوء ظنك ثمراتندندر تجسس ایدوب تحقیق طلب ایلمك، بودخی منهی عنهدر زیرا حق تعالی ﴿ولا تجسسوا ﴾ دخی بیورمشدر .

آندن متأذى اولمازلر بلكه فرحناك اولورلر اول مزاح قبيلندن اولوب آنك حكمنده اولور . ودخى آفاتدندر افشاء سر ايلمك كه اول منهى عنهدر زيرا آنده ايذاء وتهاون واردر معارف واصدقاء حقنده ، اول دخى حرامدر اكر اضرار اولورسه . وياخود لومدر اكر آنده اضرار اولمازسه . ودخى آفاتدندر وعد كاذب ، زيرا لسان وعده سباقدر يعنى اول امردن وعد ايلمكده ماهردر اما كاه اولوركه نفسى وفايه سماحت ايتميوب خلف وعد لازم كلور اول ايسه امارت نفاقدندر . ودخى آفاتدندر قول و يمينده كذب وحين كه قبائح ذنوب وفواحش عيو بدندر مكركه برامر محموده توصل ممكن اولمايوب اكا موقوف اوله زيرا كلام وسيلهٔ مقاصددر . پس هرمقصود محمود كه اكا توصل كذب ايله وصدق ايله ممكن اوله آنده كذب حرامدر اكر آنجق كذب ايله توصل ممكن اولورسه آنده كذب مباحدر اكر مقصود مباح ايسه . وواجبدر اكر مقصود واجب ايسه ، مثلا چانكه صدقده برمسلم مظلومك سفك دمى لازم كلسه آنده كذب واجبدر . ودخى اكر اصلاح ذات البين كذبسز ممكن اولمازسه مباح اولور لكن بوباب فتح اولنماز انجق مقدار ضرورت اولور تاكه انكله نفس كذبه معتاد اولمايه . ودخى بونده غرور كثير واردر زيرا كاه اولوركه باعث حظ نفسى وغرضى اولور . ايمدى معلوم اولمق كركدركه مقصود اولانلر وخصوص شرعده صدقدن اتم ميدر ياخود دكلميدر ؟ وبونى تعيين ايسه غايت غامض ومشكلدر پس حزم آنك تركنده در مكركه تركنه اصلا رخصت بولميه . وبوقبيلدندر ترغيب وترهيبه متعلق اموردە احاديث وضعنك جوازينى ظن ايلينلر ، بوخطاء عظيمدر زيرا بوغرض رسول الله كذب محذورينه مقاوم اوله من زيرا اول اكبر كبائردندركه اكابرشئ مقاوم اولماز . بوندن صكره معلوم اوله كه سلف ديمشلردركه معاريضده كذبدن مندوحه وكفايت واردر يعنى بركلام كه ذوالوجهين اولوب ايكى معنايه احتمالى اولوب سامع اولان ظاهراً متبادر اولان معناسنى ملاحظه ايليه لكن قائلك مقصدى معناى آخر اوله كه انكله كذبدن خلاص اولور بومقوله معاريض حضرت ابن عباسدن وغيريدن مرويدركه كذلك حضرت

ایله‌در مکر خصوص شخصه لعن جناب معدن رسالتدن صلی الله تعالی علیه وسلم صادر اولمش اوله ابی جهل و آنك احزابی کبی. علی الاجمال لعنت اشخاصده خطر واردر اجتناب لازمدر اما ابلیسه لعنتدن سکوتده خطر یوقدر قنده قالدی که غیرینه اوله اما یزیده لعنده اسلم عدم لعندر زیرا آنك کندوسنك قتلی ویاخود اکا امری ویا رضاسی ویا آندن فرحی ثابت دکلدر ثابت اولدیغی تقدیرجه دخی بلاتوبه وفاتی دخی ثابت دکلدر نعم اگر حضرت حسینك قاتلی بلاتوبه وفات ایتدی ایسه علیه اللعنه دیرسه جائزدر . وینه آفاتدندر شعر انشا ایلمك ، زیرا اول برکلامدرکه حسنی حسن وقبیحی قبیحدر لکن آنك ایچون تجرد مذمومدر نعم انشاد ونظمی حرام دکلدر مادام که آنده کلام مکروه ویا کذب اولمایه اما مبالغه اول صنعت شعردندر مجلس رسول اللهده مبالغه‌یی متضمن شعر انشاد اولنمشدر . ودخی افاتدندر مزاح که آنك اصلی مذموم ومنهی عنهدر مکر مقدار یسیر اوله که اول مستثنا در اول مذموم اولان اصلی مداومتدر زیرا اول لعب وهزله اشتغالدر لعب ایسه مباحدر لکن مواظبت ومداومتی مذمومه در اما آنده افراط دخی مذمومدر زیرا اول کثرت ضحك ایراث ایدرکه اول قلبی اماته ایدر واحیانا ضغینه وحقد ایراث ایدر ومهابت ووقاری اسقاط ایدر . ایمدی بواموردن خالی اولان مرتبه سی مذموم اولمازکه رسول اللهدن واقع اولان بومرتبه سیدر اول سببدندرکه بیورمشلردر: تحقیق بن مزاح ایدرم لکن حقك غیرینی سویلمزم . لکن انلرك غیرینه بوباب فتح اولنور یعنی آنك غرضی خلقه سبب ضحك اولسون دیمك اولور هرنه وجهله اولورسه پس مذموم اولور . ودخی آفاتدندر سخریه واستهزا ، بونلر دخی حرامدر هربارکه موذی اوله. وسخریه‌نك معناسی استحقار واهانتدر وعیوب ونقائصه تنبیه دربروجهله‌که آندن ضحك اولنه ودخی کاه اولورکه فعل وقولده محاکاه ایله وکاه ایما واشارات ایله اولور چنانکه استهزا اولنان کیمسه‌نك حضرتنده اوله غیبت ایله تسمیه اولنماز اما آنده دخی معنای غیبت واردر . وبوقبیلدندر برکیمسه‌نك خطه وکلامنه وصنعته وصورت خلقنه ضحك دخی. اما چنانکه استهزاء اولنان کیمسه برطائفه دن اوله که نفسی مسخره ایدوب

كنايت اختبار ايلمك كبى مثلا جماع وقاعدن لمس ايله كنايت وتعبير كبى وتغوط وبولدن قضاء حاجت ايله تعبير كبى . ودخى زوجه‌سنى ذكر لازم كلدكده ام اولادم بويله ديدى ديه وياخود حجره‌ده اولان وياخود وراء سترده اولان بويله ديدى ديه. كذلك حاشا جذام وبصرده شول حكايت ايتديكى مرض ديوب تصريح ايلميه وبونلرك مثلى دخى بويله‌در. ودخى آفاتدندر لعن ايلمك ياحيوانه وياخود جماده، هربرى مذمومدر لعنك معناسى حق تعالانك رحمتندن طرد وابعاددر اول جائز دكلدر الا شول كيمسه‌يه جائزدر كه رحمت خدادن بعيد اوله‌جق اوصاف ايله موصوف اوله‌كه اول كفر وياظلمدر مثلا ﴿ الا لعنة‌الله على الظالمين ﴾ وياخود ﴿ على الكافرين ﴾ديه امر لعنت غايت خطر اوزرينه‌در وآنك اوچ مرتبه‌سى واردر : مرتبهٔ اولى وصف اعم ايله لعندر كافرينه ومبتدعه وفسقه‌يه لعن كبى . مرتبهٔ ثانيه آندن اخص واوصاف ايله لعندر يهود ونصارايه لعن كبى ودخى مجوس وقدريه وخوارج وروافض وزانيلره واكل ربآ ايدنلره وظلمه وبونلرك امثالنه لعن كبى ، بونك جمله‌سى جائزدر لكن مبتدعه‌يه لعنده نظر واردر زيرا معرفت بدعت غامضه‌در. مرتبهٔ ثالثه برشخص معينه لعندر اول جائز دكلدر مكر بركيمسه اوله‌كه شرعاً لعنتى ثابته اوله فرعون وابوجهل كبى. اما يهودىٔ معينه لعن مثلا حقك لعنى اوزرينه اولسون اكر كفر اوزرينه وفات ايدرسه ديه‌لر اول جائزدر امامطلقا لعن ذكر اولنان تقييد ايله عدمى بيننده مرددر پس آنده خطر واردر زيرا كاه اولور كه اسلامه كلوب مقرب خدا ايكن روحى تنندن جدا اولور اول تقديرجه ملعون اولماز. وبوقياس اولنماز برمسلمه رحمه‌الله ديمكه، يعنى سؤال اولنورسه‌كه بوتقديرجه برمسلمه رحمه‌الله ديمك نيجه جائز اولور جائز آخر وقتنده اسلامى زائل اوله؟ جواب بويله دركه بوكلام آكا قياس اولنماز زيرا مسلمه رحمه‌الله ديمك حق تعالى آنى اسلام اوزرينه ثابت ايلسون كه سبب رحمت اسلامدر ديمكدر اما كافره لعن اولسه مقصود حق تعالى آنى كفر اوزره ثابت ايلسون كه سبب لعنتدر ديمك جائزدكلدر زيرا مؤداسى غيرك كفرينه رضادر. ايمدى كافرك لعننده اولان كلام معلومك اولديسه پس لعن زيد فاسقده ياخود مبتدعده جائز اولمديغى اولويت

قلبه و ایماندن کف لسان ایلیه بلکه نصح ایتدکده دخی تلطف ایله خلوتده ایلیه زیرا بلکه جدل ایله قلبنده بدعت مستمره اولور اللهم مکر معلومی اولهکه آکا نصح وپند سود مند دکلدر اول زمانده نفسنه مشغول اولوب آنی ترك ایلیه . ودخی آفاتدندر خصومت ، اول دخی مذمومهدر وبو وراء مراء وجدالدهدر پس مراء کلام غیرهمجرد طعندر آنده برخلل اظهاراتمکیچون آکا برغرض مرتبط اولیه آنجق غیری تحقیر ومزیت کیاست اظهاری مقصود اوله. وجدال برمراءدن عبارتدرکه مذاهبی اظهار وتقریره متعلق اوله وخصومت کلامده لجاجدر تاکه آنکله برمال ویا برحق مقصوداستیفا ایلیه اول دخی کاه ابتدا اولور وکاه اعتراض اولور امامراء البته برکلام سابقه اعتراض ایلهاولور مکرشرعله حق اظهار ایچون مخاصمه ایلیه لدد واسراف ایتمدن وقدر حاجتدن زیاده لجاج وعناد ایتمدن، اول زمانده فعلی حرام اولماز لکن ترکی اولادر مادامکه ترکه یول بوله زیرا خصومت صدوری توغیر ایدر یعنی حقد وحسدینی زیاده ایدر وغضبی تهییج ایدر اول حقد مابینلرنده قالور اقل مرتبه خود تشویش خاطر ایتدیکی ظاهردر حتی صلوتده دخی دفعنه قادر اولماز کذلك مراء وجدالده دخی حال بویلهدر هرکیمسهکه خصومتنده واجب اولان مقدار اوزره اقتصار ایلیه آثم اولمیوب وبالدن سالم اولور لکن بوحال غایت عسیردر اول سببدندرکه تارك اولی اولور. ودخی آفاتدندر کلامده تشدق ایله تقعر ایلمك یعنی ترکیده آغزینی اکوب دماغنی چاتلاتمق طریقیله سویلمکدر وسجع وفصاحتده تکلف وتصنع ایلمك که اول تکلف ممقوتدر یعنی مبغوض اولان تکلفدر . وبوقبیلدندر تشبیب یعنی نسایه شعرده عرض عشق ومحبت ودخی مقدمهٔ مصنوعهٔ متکلفه واسجاع مکلفه. بلکه کلامدن مقصود تفهیم غرضدر آنك ماوراسی تصنع مذمومدر . مکر وعظ وتأثیر قلوب مطلوب اوله اول زمانده الفاظ رشیقه کتورمك جائزدر . ودخی آفاتدندر فحش وسب وبذاذت لسان یعنی لسانك مهمل اولمسیکه اول دخی منهی عنهدر ومذمومدر وبونك مصدری ومعدنی خبث ولومدر پس اول مقولهلردن احتراز ایدوب لسانی اول مقولهلردن تطهیر لازمدر مثلا ذکری قبیح اولان نسنهده طریق

اثم وضرر دخی یوق ایسه. ودخی آفاتدندر باطله خوض وشروع که معاصیده کلامدر مثلا حکایات احوال نسا ومجالس خمر ومقامات فساق کبی واغنیانك تنعملرینی واحوال مذمومه‌لرینی بیان کبی ، بودخی هرحرام که اکا خوض وشروع حلال اولمیه . اما مالایعنیده کلام ویاخود مالا یعنیدن اکثر اولان اول ترکی اولادر انده تحریم یوقدر لکن مکروهدر زیرا باطله شروعدن امن یوقدر حکایت بدع ومذاهب فاسده کبی وذکر محاربات صحابه کبی که بروجهله که بعضنه طعنی ایهام ایلیه . ودخی آفاتدندر مراء ومجادله ، انلر دخی منهی عنهدر حضرت صلی الله تعالی علیه وسلم بیورمشدر : برقرنداشك ایله ممارات ومزاح ایلمك ودخی بر وعد ایله وعد ایدوب خلف ایلمك. وبونك نظائری اخباردہ کثیره‌در. مراء غیرك کلامنه اعتراضدر انده بعض خلل اظهار ایلمك ایله ، وانی ترك انکار واعتراضی ترکدر. خلل دخی یالفظده‌در ویامعنا- ده‌در ویاخود متکلمك قصدنده‌در . پس هرکلام که ایشیدرسین اکر حق ایسه انی تصدیق ایله اکر باطل اولوب امور دینه متعلق دکل ایسه اندن سکوت ایله. لفظده خلل دخی کاه قصور معرفتدن اولور کاه طغیان لسان ایله اولور هرقنغیسی اولورسه اولسون انك خللنی اظهارك وجهی یوقدر امامعناده خلله بویله‌درکه سن بونده خطا ایلدك‌دیه واما قصدنده خلله بویله دیمکدرکه بوکلام حقدر لکن سنك قصدك حق دکلدر بوجنس اعتراض اکر مسئلهٔ عملیه‌ده جاری اولورسه اسم جداله مخصوصدر بودخی مذمومدرکه سکوت واجبدر ویاخود معرض استفاده‌ده سؤال ایدوب مجادله وعناد وعنف قصد ایلمیه بونك علامتی اولدرکه آخر کیمسه‌جهتندن خصمی حقه‌متنبه اولسه‌بونك قتنده مکروه اوله بلکه مقصودی آنجق کندیسی الزام ایدوب آنکله فضلی ظاهر اوله . پس واجب اولان اولدرکه هرشیئی که ترکی ایله آثم اولمیه لکن باعث تکلم اظهار فضل اوله آندن ساکت اولمقدر وبو وضع دعوای علو- کبریاء وغیری تنقیصدندر بوصفت طبع سبعیت مقتضاسیدر و بونك دخی اشدی مذاهب وعقائدده اولاندر زیرا اول کلامده ثواب ظن ایدوب طبع شرعله متأکد اولور آکلار لکن بوخطاء محضدر بلکه انسانه لائقدرکه اهل

نکاحلری ایله ترخص ایلمیه زیرا جمله دنیا ومافیها آنلرك قلب شریفلرینی حق تعالادن اشغال ایلمز ایدی نیجه اولمیه‌که احیانا محبة اللهدن قلب شریف مشتاقلرینه حاصل اولان احتراق قالب لطیفلرینه دخی ساری اولمقدن خوف بیوروب حضرت عائشه یه رضی الله عنها خطاب بیوروب ﴿کلینی یاعائشه﴾ دیه تکلم ایله امر ایدرلرایدی تاکه آنلر کلاملری ایله حضرتی اول حالت هائله‌دن برمقدار اشغال ایایه‌لرنته کیم خلق ایله مجالسه ایتدکلرنده حق تعالادن صبره طاقت کتورمیوب صحبت خلقدن ضیق صدر عارض اولدقده ﴿ارحنایابلال﴾ بیورلر ایدی. بوذکر ایتدیکمز شهوتی غلبه ایتدیکی زمانده‌در اما اکر غلبه ایدرسه آنی جوع طویل ایله کسر ایلسون اکر آنکله بیله حفظ عینه قادر اولمازسه حفظ فرجه قادر اولدیغی تقدیرجه دخی پس آکا نکاح اولادر کذلك چنانکه نظرینی صبیاندن حفظه قادر اولمسه بالکه آنك شری نسادن اکثردر زیرا آنلرك طریق اباحتی ممکندر لکن صبیان خارج مرتبهٔ امکاندر امرده دخی نظر حرامدر مکر امرده نظر ایله حضرته وازهاره نظرك لذتده یانده فرقی ظاهر اولمیه زیرا اکر امرده میلی آنلره میلندن زیاده اولورسه اول نظر شهوت ایچون اولورمجرد حسن ایچون اولماز .

اصل رابع — آفات لسانده‌در . بونده دخی مطالب واردر .

مطلب اول — مالایعنیده کلامك آفاتنده‌در که اول هرکلامی تکلمدرکه اندن سکوت ایلسه‌ك آثم ومتضرراولمیه‌سین حالاً ومالاً ، مثلا برقومه ایتدیکك اسفار وانده کوردیکك جبال وانهار وهربلاددده اولان مشایخ کبار وانلرك احوال واطوارینی حکایت ایلسه‌ك . زیرا بوحکایتده تضییع اولور هم سنك وهم مستمعینك اوقاتی. ولسانکك عملندن محاسب اولورسین اکر اول حکایاتك زیاده ونقصان ویاخود تزکیهٔ نفس ایله مزج وخلط ایدرسه‌ك سن آثم اولورسین وصاحبك دخی، مثلا برکیمسه‌یه سؤال ایدوب صائمیسك دیسه‌ك اکر سکوت ایدرسه سن متأذی اولورسین اکر دکلم دیرسه کاذب اولور اکر نعم دیرسه عملنك سرینی جهره تبدیل ایدوب ریا ادخال ایتمش اولور. ودخی آفات کلامدندر فضول کلام‌که قدر حاجتدن زیاده اوله اول دخی مذمومدر اکرچه

جوعدن افراط ايله ولذائذدن احتماء ايله امر ايدر مع هذا كندوسى تحصيل جوع ايلمزوفواكه ايله تلذذايدر ودخى احتراز اولنمق لائق اولان اشيادندركه برنسنه‌نى اشتهاء ايدوب آنى ناسدن اخفاء ايليه‌بلكه احب اولان آنى اظهاردر زيرا اخفاء ايله كذب ايكى كذب اولور پس ايكى مقته مستحق اولور وآندن راضى اولنماز الايكى توبه ايله اولور بوسببدندركه منافقينك امرى تشديد اولنمشدر زيرا كفرينى سترد‌خى كفر آخردر زيرا حق‌تعالانك قلبنه نظرينى استخفاف ايدوب مخلوقين نظرينى تعظيم ايتمش اولور ودخى مشتهاسنى ترك ايتمكه فرح‌كسب ايتمكدن وآنكله اشتهار ايله افتخار ايتمكدن احتراز لازمدر زيرا شهوت اكله‌مخالفت ايدر لكن برشهوته اطاعت‌ايدركه اول آندن‌اشددركه شهوت جاهدر اول كيمسه كويا عقربدن فرار ايدوب ماره كرفتار اولان كيمسه كبى اولور شهوت رياء ايسه شهوت طعامده نجه مرتبه ضررناك ايدوكى مالاكلامدر .

مطلب ثالث — شهوت فرجددر . آنك دخى ايكى فائده‌سى واردر : برى آنك لذتى ايله آخرتى قياس ايدوب آكا زياده رغبت ايلمكدر . برى دخى بقاء نسل ودوام وجوددر ولكن آنده بعض آفات دخى واردر اكر اعتدال اولمازسه، اماجانب افراطى واروب ارتكاب فواحشه جرايليه‌ويا خود جمله همتنى نساء وجوارى ايله تمتعه صرف ايدوب سلوك طريق آخرتدن محروم اوله كاه اولوركه برطائفه‌يه منتهى اولوركه مقويات تناولنه محتاج اولوب تنعمه دخى مؤدى اولور وبرطائفه دخى اولوركه عشقه مبتلى اولور اول خود وقاع وجماعك ماوضع‌له‌سنى غايت جهلدر زيرا جماعك فائده‌سى ونيچون وضع اولندغى بيان اولندى‌كه قياس لذت آخرت وبقاء نسل ووجوددر پس آنى عشق ايچون ايامك جهلدر وعقلنى خدمت شهوت ايچون مسخرديه طوتمقدر مع ذلك عقل شهوتك مخدوميدر خادمى دكلدر بلكه عشق برقلب فارغ مرضيدركه آنك اصلاهمّى اولميه . وقتاكه بونلرى بيلدكسه پس مريده ابتداء امرنده لائق اولان اولدركه نفسنى تزويجه مشغول ايلميه تاكه آفات مذكوره‌دن امين‌اوله ودخى حضرت رسالتك صلى‌الله تعالى عليه وسلم كثرت

رضی الله عنه یدی کون . بعض علما ایتدی : برکیمسه قرق کون طی ایلسه ملکوتدن اکا قدرت ظاهر اولور یعنی بعض اسرار الٰهیه ایله مکاشفه اولنور . درجهٔ ثانیه ایکی کون طی ایلیه اوچ کونه وارنجه، بوقریب الوصول وممکن الحصولدر . درجهٔ رابعه که ادناسیدر یوم ولیله ده اکلهٔ واحده اوزره اقتصار ایلیه بوندن تجاوز ایلین اسراف مذمومدر حضرت ابوسعید خدری رضی الله عنه روایت ایدرکه نبی علیه السلام قچانکه تغدی ایلسه لر تعشی ایلمزلر ایدی قچانکه تعشی ایلسه لر تغدی ایلمزلر ایدی دیمشلردرکه برکیمسه که برکونده اکلهٔ واحده اوزره اقتصار ایلسه مستحب اولدرکه آنی وقت سحرده قبل طلوع الفجر اکل ایلیه پس اکلی بعدالهجد وقبل الصبح اولور پس اکا جوع نهار حاصل اولور صوم ایچون، وجوع لیل حاصل اولور قیام ایچون وخلوقلب ایچون. زیرا معده فارغه اولوب فکرده رقت واجتماع هم ونفسك معلومه سکونی حاصل اولور پس وقتندن اول آکا منازعه ایلمیه اکر نفسی طعامه منازعه ایدرسه نصفنی بعدالمغرب ونصفنی بعدالتهجّد اکل ایلسون وبرکیمسه که برکون صوم وبرکون افطار اختیار ایلیه آنده دخی بأس یوقدرکه یوم فطرنده وقت ظهرده ویوم صومنده وقت سحرده اکل ایلیه . وظیفهٔ ثالثه نوع طعام وترك ادامده در طعامك اعلاسی مُخّ برّیعنی بغدایك دقیقی ولُبّیدر اکر اول دخی منخول اولورسه غایت ترفه در واوسطی شعیر منخولدر وادناسی شعیر غیر منخولدر وادامك اعلاسی لحم وحلاوه در وادناسی ملخ وخلدر واوسطی لحمسز ادهان ایله اولان مزوراتدر یعنی شوربالردر وطریق آخرته سالك اولانلرك عادتلری ادامدن امتناعدر علی الدوام تا که نفسلری لذات ایله مأنوس اولوب موتی ولقاء الٰهی کریه کورمیه لر. ودخی بومحلده معلوم اولمق لایقدرکه وارد اولان اخباره که کاه مدح جوع وکاه اعتدال امراولنور بونلرده تنافی وتضاد یوقدر بلکه طبع معتدله الیق اولان وسطدر وشره وحرص طعام اولان طبعه الیق جوع مفرطدر تا که اعتداله تعود ایلیه والاجوع مفرط نفسنده مذمومدر بلکه ممدوح اولان نفسك اعتداله رضاسیدر شرعده واقع اولان اختلاف اختلاف طبایعه نظر ایله در اول اجلدندرکه شیخ مریده

خوف ايدرسه لائق اولدركه مبالات ايلميه اكر ضعيف اولوب قاعداً اداء صلوته محتاج اولورسه دخى . وآنلرك رأيى بوايدى كه ضعف جوع ايله قاعداً صلوة قوت اكل ايله قائما صلوتدن افضل اوله. درجهٔ ثانيه اولدركه يوم وليلده نصف بدّه رد ايليه كه اول رغيفدر ويابرنسنه در كه درت دانه سى برمن اوله وبومرتبه محتملدركه ثلث بطن اوله اكثرناس حقنده ، نته كيم حضرت صلى الله تعالى عليه وسلم بيورمشدر . وبومرتبه لقيمات فوقنده در زيرا لقيمات جمع قلتدركه مادون عشره ده مستعملدر وحضرت عمرك رضى الله عنه عادتى بوايدى زيرا انجق يدى لقمه ياخود طقوز لقمه اكل ايدرلر ايدى . درجهٔ ثالثه اولدركه نفسنى برمد مقدارينه رد ايليه كه اول ايكى رغيف ايله نصفدر بومرتبه ثلث بطندن زياده در اكثرين حقنده بلكه ثلثانه منتهى اولغه قريبدركه ثائى شراب ايچون باقى اولور ذكر ايچون برشى قالماز بعض روايتده دخى ثائى ذكر ايچون وارد اولمشدر نفس يرينه. درجهٔ رابعه مددن زياده اوله منه وارنجه، ومحتملدركه ماوراء من اكثرين حقنده اسراف اوله وبونده طريق خامس دخى واردركه چانكه جوعى صادق اوله اكل ايليه وينه شهوت صادقه اوزره ايكن النى چكه لكن بوغلطدر زيرا كاه اولوركه شهوت كاذبه صادقه يه مشتبه اولور زيرا ايكيسنك مابينى تميز مشكلدر. جوع صادق ايچون بعض علامات ذكر ايلمشلردر: برى اولدركه نفس ادام طلب ايلميه بلكه تنها نان پاره يى هرنه مقوله اولورسه اشتهاء ايله اكل ايليه هربركه برخبز معين وياخود ادام طلب ايليه اول جوع صادق دكلدر بعضلرديمشدركه القاء بصاق ايلسه اكاذباب قونميه زيرا جائعك بصاقنده دهنيت ودسومت قالماز لكن بوعلاماتى بيلمك مشكلدر پس مريده صواب اولان اولدركه ذكر ايتديكمز تقدير ايله عمل ايليه. وظيفهٔ ثانيه وقت اكلده ومقدار تأخيرنده در بونده دخى درجات واردر: درجهٔ اولى اولدركه اوچ كون دخى زياده طى ايدوب بالكليه اكلى ترك ايلمكدر بعضى مريدين رياضتى طيه رد ايلمشدر تعيين مقدارسز، حتى بعضلر اوتوز وقرق كونه منتهى اولمشدر بوحال سلفدن نجه سندن واقع اولمشدر حضرت ابوبكر صديق رضى الله عنه آلتى كون طى ايدرلردى وعبدالله بن الزبير

ایله اولا شهوت کلام و آنك آفاتی که کذب وغیبت وفحش ونمیمه وشهوت فرج مندفع اولوب جوع بونلرك شرینه کفایت ایدر. ودخی بونلرك غیری اعضاء خمسه‌نك که اعضاء سبعه دن باقیه درجمله سنك شهواتی انکله مندفعه اولور. التنجی دفع نوم ودوام سهردر زیرا برکیمسه یه شبع کلسه شربی کثیر اولور شربی کثیر اولانك نومی دخی کثیر اولور نومی کثیر اولانك عمری ضایع اولور وطبعنه بلادت وقلبنه قسوت کلور. یدنجی عبادته مواظبتی تیسیردر زیرا اکل مانع عبادتدر. سکزنجی صحت بدندر زیرا سبب امراض کثرت اکلدر مرض ایسه عیشی تنغیص ایدر وذکر وفکره مانع اولور. طقوزنجی خفت مؤنتدر زیرا برکیمسه‌که شبع وتکثیرطعامه معتاد اوله بطنی اکا تقاضی ایدوب دیرکه بوکون نه اکل ایدرسین. پس شبهات وحرامدن نجه مداخله داخل اولور ویاخود تحصیل حلالده تعب چکوب کمال حرص و آزدن وازکلیوب دست‌طمعی خلقه‌دراز ایدر. اونجی جوع اختیار ایتمکله فضلهٔ اطعمه‌یی یتامی ومساکینه تصدق وایثار ایدر.

مطلب ثانی — کسر شهوت بطنده طریق ریاضتدر بونده دخی مرید ایچون درت وظائف واردر: وظیفهٔ اولی حلالدن غیری اکل ایتمامکدر زیرا اکل حرام ایله اولان عبادت وذکر ثناء امواج بحر اوزره بنا کیدر. وظیفهٔ ثانیه طعامی تدریج ایله تقلیلدر زیرا دفعةً نقص ایلیوب زیاده آج اولمق اکثر مؤدیٔ اختلال مزاج اولور مثلاً هرکون ایکی رغیف اکل ایتمکه معتاد ایسه هرکونده بررغیفك شبعنك ربعنی نقص ایلیه اومقدار یایکرمی سکز پاره‌دن بری اولور ویاخود تخمین ایله اوتوز پاره‌دن برینی نقص ایلیه تاکه برشهر تمامنده بررغیف نقص ایلیه وانکله متضرر اولمیه. بوندن صکره نقص قوتده درت درجه واردر: درجهٔ اولی نفسنی اول مقداره رد ایلیه‌که اول مقدار اولمایجه بقاء اولمیه بومرتبه عادة صدیقیندر سهل تسترینك مختاری دخی بودر ودیمشدرکه حق تعالی خلقی اول نسنه ایله استعباد ایلدی یعنی کندویه عبد ایلدی: حیات وقوت وعقلدر. اکر عبدایکی اولکیدن خوف ایدرسه اکل ایلیه وصائم ایسه افطار ایلیه وفقیر ایسه طابده تکلیف ایلیه اکر آنجق قوتدن

الوجوددر پس مريده لائق اولان اولدر كه آندن حذر اوزره اوله وبو ايكى اصلده ذكر اولنان امور طريق تهذيب اخلاقه معالجهٔ كليه‌در اماتفصيلى اصول باقيه ده كلور ان‌شاء الله تعالى .

اصل ثالث — كسر شهوتينده‌دركه شهوت بطن وفرجدر بونده دخى مطالب واردر .

مطلب اول — فضيلت جوعدر آنك فضيلتى ارباب ابصاره خفى دكلدركه ذكرى دخى اخباردە كثيردر ابن عباس رضى‌الله عنهما ايتدى : رسول بيوردى كه خالى اولمايوب مالى اولان بطنه‌ملكوت سموات داخل اولماز . ودخى بيوردىلركه قلبى اماته ايلمك كثرت طعام وشراب ايله . زيرا قلب زرع مثالدركه كثرت ماء ايله ميت اولور . ودخى بيوردىلركه ابن آدم بطنندن شر وفساد بروعاء ملآن ايتمشدر ابن آدمه برقاچ لقمات يعنى لقمه‌جكلر كافيدر صلبنى اقامت ايليه اكر لابد ايسه ثلثنى طعام ايچون وثلثنى شراب ايچون وثلثنى نفس ايچون ايلسون يعنى حقيقتده برقاچ لقمه‌جك كافيدركه صلبنى اقامت ايدوب بدننه قوت وعبادته تقويت حاصل اوله اكر البته زياده ايدوب صبر ايده‌مزسه بارى بطنى اوچ قسم ايدوب برينى طعامه برينى‌شرابه برينى تنفسه قويه . ودخى جوعده اون فائده واردر : اولكى صفاء قلب ونفاذ بصيرتدر زيرا شبع مورث بلادت وسبب عماى قلبدر دماغه تصاعد ايدن ابخره سببى ايله . ايكنجى رقت وصفاء قلبدركه لذت مناجات ادراك كنه وذكر ايله تأثيره انكله تهيؤ ايدر . اوچنجى ذل وانكسار وزوال فرح وبطر واشردركه بونلر طغيانه وذكر اللهدن غفلته مبدأ در ونفس انسانه جوع ايله حاصل اولان ذلت وانكسار برشئ ايله اولماز زيرا جوع زمانده ربنه سكون وخشوعى زياده اولور واول عجز وذلت اوزره واقف اولور برلقمه طعامى فوت حيله وتداركه قادر اولماسه وياخودبرشربت ماء متأخر اولق ايله دنيا كندوسنه مظلم اولسه . دردنجى حق تعالانك بلا وعذابنى اوتمامقدركه جوع ايله عذاب وبلاء آخرتى تذكر ايدر . بشنجى‌كه اكبر فوائددر جميع معاصينك شهواتى كسردر زيرا جميع معاصينك منشأى شهواتدر . جوع

تعصبی ترك ایلیه وماسوی الله هرمعبودی علی الخصوص هوایی دفع ایلیه. وبوحجب مرتفعه اولدقدن صکره درت امر ایله تحصن ایلیه‌که بری رجوعدر زیرا اول دم قلبی نقص ایدر وقلبی تبییض ایدر وبیاضنده نوری مشاهده اولنور وشحم فؤادی اذابه ایدر ورقتی انکله‌درورقت قلب مفتاح مکاشفه در هربارکه دم قلب ناقص اوله بمسلك عدو ضیق اولور . ایکنجی سهردر زیرا سهر قلبی تجلیه وتنویر وتصفیه ایدر فچانکه اکا صفاء جوع دخی منضم اوله قلب اول حالده مانند کوکب دری وآینه مثال اولوب آنده جمال حق لایح وبدید ومشاهدهٔ رفیع الدرجات ایله منجلی اولور واول سهر نتیجهٔ جوعدر زیرا شبع ایله سهر جمع اولمق ممکن دکلدر نوم ایسه قلبه قسوت ویروب اماته ایدر مکر مقدار ضرورت اوله اول‌زمانده سبب مکاشفهٔ اسرار غیب‌اولور. اوچنجی صمتدر آنی عزلت تسهیل ایدر ومقدار ضرورتدن زیاده کلم ایلمیه زیرا کلام قلبی اشغال ایدر وکلامك قلبه وصولی ایله طلب راحت ایدر وقلبك ذکر وفکر ایچون تجردینی استثقال ایدر . دردنجی خلوتدر آنك فائده سی شواغل دفع وضبط بصر وسمعدر مکر مقدار ضرورت اوله فچانکه حواس سد اولنه ینابیع غیب حیاض مذکوتدن متفجر اولوب آندن قلبه منصب اولور. ایمدی لازم اولان بودرکه برمکان مظلمده جلوس ایلیه الا راسنی جبینه لف ایلسون . پس اول زمانده نداء حقی ایشیدیر ومشاهدهٔ جلال حضرت ربوبیت ایله مشرف اولور وبو امور ایله تحصن ایتدکدن صکره سلوك طریقه اشتغال ایلیه اول دخی عقبات قلبی قطع ایله اولورکه انلرك سببی دنیایه التفاتدر فچانکه قلبی ایله اولمق سعادتی حاصل‌اوله واکا حق تعالی تجلی ایلیه ولطائف رحمت الهیه دن اکا بعض امورمنکشف اولوب ظهور ایلیه‌که وصف اولنمق جائز اولمیه بلکه آنی اصلاوصف واحاطه ایلمز پس اول زمانده اکا اعظم قواطع آنی غیره سویلمکدر وعظ ونصح طریقی ایله . ایمدی آندن حذر لازمدر زیرا اول قطع طریقده اعظم حبائل شیطاندندر مکر اکا محرك اولان ینه حق اوله اول زمانده لائق اولدرکه انکله فرح عظیم حاصل اوله لکن بوحالت وشهود غایت ایله‌عزیز

ایتدیکمی حفظ ایله وا کا مداومت ایله قبره داخل اولنجه‌که تحقیق اول سکا دنیا و آخرتده نافع اولور بن دخی ایکی سنه قرائتدن زائل اولمادم پس حلاوتی سیرمده بولدم بعده بکابرکون خالم ایتدی: یاسهل برکیمسه‌که حق تعالی انکله حاضر وا کا شاهد وناظر اوله اول کیمسه اکا عاصی اولورمی ؟ ایتدی زنهار معصیتدن احتراز ایده‌سین پس بن نفسم ایله خلوتده ساکن اولوب اشتغال ایدردم تا که معلمه شرط ایلدم‌که برساعت اکا کیدوب تعلم ایلیم بعده رجوع ایلیم تا که بن آلتی ویاخود یدی یاشنده ایکن حفظ قرأن ایله مستعد اولدم وصائم الدهر ایدم وقوت وطعامم خبز شعیر ایدی اون ایکی سنه بعده بکا برمسئله واقع اولدی بن اون اوچ یاشنده ایدم تا که بصره یه کلدم وعلماسندن سؤال ایلدم برکیمسه بکا شفاء صدر و یره‌جك جواب و یرمدی پس آنی (حبیب حمزة بن عبدالله العباد)ه چقدم عباداتده بکا اول سؤالدن جواب ویردی پس آنك یانینده برمدت اقامت ایدوب کلام وادبندن منتفع اولدم بعده تستره رجوع ایلدم آنده شعیردن برفرقی بردرهمه‌الدم یعنی کیل مدینه ایله برکیلی‌که اوچ صاع یاخود اون آلتی رطل آلور برسنه آنکله اکتفا ایدردم بعده‌عزم ایلدم‌که اوچ کون طی ایدم یعنی برشی اکل ایلمیم بعده بش کون بعده‌یدی کون بعده یکرمی پش کون اکل ایلمیم بوحال اوزره یکرمی سنه‌مرورایلدی بعده برقاچ یللر ارضده سیاحته چقدم بعده ینه تستره رجوع ایلدم آنده‌جمیع لیالیده قیام ایدردم .

مطلب سادس — شرائط سلوکده در . معلوم اوله که مانع وصول عدم سلوکدر ومانع سلوك عدم ارادتدر ومانع ارادت عدم ایماندر ومانع ایمان هداة مذکرین وحقارت دنیا وعظم آخرته منبهین مشایخ عارفین اولمامقدر ودخی حق ایله مرید بیننده درت‌سد سدید واردر: اولکی حجاب مالدر آنك ارتفاعی تفریق ایله . مکر مقدار ضرورت حفظ ایایه برکیمسه نك‌که انجق بردرهمی اولسه لکن قابی اکا ملتفت اولسه اول کیمسه حق تعالادن محجوبدر . ایکنجی حجاب جاهدر آنك رفعی موضع جاهدن بعد ایله در وخمولی ایثار وخلقی تنقیر ایدر اعمالی اختیار ایله در . اوچنجی حجاب تقلیددرکه مذاهبه

وابناء لئام عادتيدر ويميندن منع ايليه صادق ايسه دخى. تا كه زمان صغردن معتاد اولميه. ودخى كندودن تكلم ايلميه مكر جواب ايچون اوله وياخود سؤال مقدارى اوله وكنديسندن سنى اكبر اولاندن كلامنى استماع ايليه وكنديندن فوقنده اولانه قيام ايليه واكامكانده توسيع ايليه وآنك اوكنده جلوس ايليه وكلامك لغو وفحشندن ولعن وسبدن آنى منع ايليه وقرناء سؤدن منع ايليه وچانكه معلم آنى ضرب ايلسه لائق اولدركه صراخ واستشفاعى چوق ايلميه بلكه صبر ايليه تحقيق بودركه صبر آداب شجعان ورجالدندر وكثرت صراخ مماليك ونسوان دأبيدر ومكتبدن فراغدن صكره ترك ايليه كه برمقدار لعب جميل ايله لعب ايليه تا كه آنكله تعب مكتبدن مستريح اوله اما لعبده تعب كلنجه ترك ايليه واكا والدينه طاعتى ومعلم مؤدبنه وكنديسندن اسن اولانه طاعتى تعليم ايليه وآنلره عين تعظيم ايله نظر ايليه وآنلرك اوكنده لعب ايلميه وهرزمان كه سن تميزه بالغ اوله ترك صلوة وطهارتده مسامحه ايلميه ورمضانك بعض ايامنده صوملة امر ايليه وحدود وشرعدن هرمحتاج اليه اولانى تعليم ايليه وسرقه‌دن واكل حرامدن وكذب وخيانت وفحشدن تخويف ايليه چانكه بلوغه قريب اوله آكا ذكر ايليه كه اطعمه ادويه‌دركه آنكله انسان عبادت رحمنده تحصيل قوت ايدر ودخى نعيمك جمله‌سى موت ايله منقطع اولور ودخى دنيا دار ممردر دارمقردكلدر وعاقل اولدركه آخرت ايچون عامل اوله تا كه عند الله تعالى درجه‌سى رفيع وجناتده نعمتى كثير ووسيع اوله. سهل بن عبدالله التسترى عليه الرحمه ايتدى : بن خالم محمد بن سوارك ليالىده منامنى مشاهده ايدرم شول زمانده كه اوچ ياشنده ايدم بركون خالم بكا ايتدى: حق تعالايى ذكر ايلمزميسين كه سنى خلق ايلدى بن ايتدم كه نيچه ذكر ايده‌يم ايتدى ثيابكده تقلب ايتديكك زمانده قلبك ايله ديه‌سين لسانكى تحريك ايتمدن اوچ كره ﴿ الله معى الله ناظرى الله شاهد على ﴾ بن دخى برمقدار زمان ليالىده آنى قرائت ايلدم بعده ايتدى: يدى كره سويله بن دخى برقاچ ليالىده ديدم بعده ايتدى : اون كره سويله بن دخى ديدم پس قلبمده حلاوت ذكر واقع وظاهر اولدى برسنه دن صكره بكا خالم ايتدى: سكا تعليم

عجله ایله بری بری اردنجه لقمه‌لری آغزینه ادخال ایلمیه وخبزه معتاد ایلیه شول مرتبه اوله‌که البته ادام تناولنی متم لازم کورمیه وکثرت اکلی آنك قتنده قبیح کوستره وفعل بهائم بیله وکثیر الاکل اولان صبی‌یی یاننده ذم ایلیه وطعامی غیره اکثار ایتمکی وطعامه قلت مبالاتی یاننده محبوب کوستره ولباس وثیابدن بیاض اولانلره تشویق ایلیه وملون ابرشیم لباس کینلری ذم ایلیه وبووضعك شأن نسوان ومخنثین ایدوکنی آنك قتنده مقرر طوته وآنی صبیان مترفهیندن حفظ ایلیه بعده مکتبه ارسال ایلیه واکاتعلیم قرأن وحدیث واخبار صالحین ایلیه تاکه‌قلبنده آنلرك محبتی غرس اولنه‌وآنی شول‌اشعاردن منع ایلیه‌که آنده عشق مذکوردر وعشقك اهلندن منع ایلیه‌که آنلر عشق ظرافتدن ورقت طبعدن ناشیدر دیو اعتقاد ایدرلر زیرا آنلر ایله اختلاط قلبلرینه بزر فساد غرس ایدر آندن صکره چنانکه صبیدن برخلق حسن ظاهر اولسه لائق اولدرکه اکا اکرام ایلیه واکا فرح ویرر اشیاء ایله مجازات ایلیه وآنی میان خلقده مدح ایلیه چنانکه بروقتده اول حالدن غافل اولسه پرده‌سنی هتك ایلمیه بلکه تغافل ایلیه اکرینه عود ایدرسه سراً عتاب‌ایدوب آنی عودتدن تنفیر ایلیه والاعند الناس مفتضح اولورسین دیه وعتابی چوق ایلمیه تاکه ملامته معتاد اولمیه ونوم نهاردن منع ایلیه زیرا آنی کسله مؤدی اولور امالیالیده منع ایلمیه وفرش وطیئه‌یه معتاد ایلمیه تاکه اعضاسی متصلب اوله ودخی مشی وحرکته معتاد ایلیه تاکه اکا کسل غالب اولمیه ودخی لائق بودرکه‌اقرانی اوزره والدینك مالی ایله یاخود ملابسی ایله ویاخود کندوسنك لوح ودواتی ایله افتخار ایتمامکه معتاد ایلیه وآنی تواضع واکرام وتلطف فی‌الکلام ایتمکه معتاد ایلیه وبرکیمسه‌دن برشی اخذ ایلمکدن منع ایلیه وآنك ذل ولوم ایدوکنی وکرم ورفعت عطاده ایدوکنی تفهیم ایلیه وذهب وفضه‌یه محبتی اکاتفهیم ایلیه زیرا اول مهلکدر ودخی تعلیم ایلیه‌که مجلسنده بصاق وامتخاط ایلمیه وغیرك محضرنده تثاؤب‌ایلمیه ورجلنی رجل اخری اوزرینه وضع ایلمیه وکفنی ذقنی آلتنه ضرب ایلمیه ورأسنی ساعدینه طیامایه زیرا علامت کسلدر وغیرینه استدبار ایلمیه واکثار کلام ایلمیه‌که [*] اول وقاحت

[*] یعنی قلت حیاکه ترکیده یوز پکلکی‌در .

مجمل قلب باب ریاضتده بودرکه انسان امور دنیادن قبرده بولنیان اشیانی ترك ایلیه الامقدار ضرورت اوله تاکه نفس اکا مألوف اولوب ینه دنیایه‌عود تمنی ایلمیه. هرکیم آنی تمنی ایدر آنك آخرتده نصیبی یوقدر پس آخرتده قلوب درت نوعدر: نوع اول اول کیمسه‌درکه ذکرالله آنك قلبنی استغراق ایلیه اول کیمسه‌صدیقیندندر. نوع ثانی اول کیمسه‌درکه حب دنیا انك‌قلبنی استغراق ایلیه اول‌کیمسه هالکیندندر. نوع ثالث برکیمسه‌درکه دنیا ودینه‌اشتغال ایلیه وغالب اکا دین اوله پس اکا ورود ناردن لابددر لکن ینه سریعاً نجات بولور ذکراللهك کندویه غلبه‌سی مقدارنجه. نوع رابع برکیمسه‌درکه ایکیسنه بیله جمیعاً اشتغال ایلیه وغالب اولان اکا دنیا اوله پس بونك نارده قراری طویل اولورلکن آخر الامر چیقار. اکر قلبکه اخطار ایدرسه‌ك‌کدنیا مباحدر پس آنده جناح یوقدر پس جوابنده دیرم‌که کلام دنیایه محتده‌در قدر حاجتدن فاضل اولان وقتاکه محتدن خالی اولمدیسه، زیرا محبت اولمسه نیچون اقتناء جمع ایدردی آنده دخی شبهۀ محبت متمکنه اولمشدر اول سببدن آنی منع ایلدیلر.

مطلب خامس — ریاضت صبیانه‌در. معلوم اوله‌که صبیانك نفوسی ساده وهرنقش صورتدن خالیه‌در اکر شره معتاد قیلنورسه شریر اولور وزری والدینه دخی حاصل اولور پس پدر اوزرینه واجبدرکه ولدینی قرناء سؤدن حفظ ایلیه ودخی اکازینت ورفاهیتی محبوب ایلمیه‌که کبیر اولدقده هلاك ایَدَ ایله هلاك لازم کلیه وآنی برامراۀ صالحۀ متدینه ارضاع ایلیه‌که حلال اکل ایلیه والا آنك طینتی خبثدن تعجین اولنور. چنانکه سن تمیزه بالغ اوله اکر آنده قبائحدن حیا کورسه‌ك اول وقت عقلنه دلیلدر ودخی آنی حسن اخلاقه دلالت ایلیه وطعامه شره وحرصی قتنده قبیح کوسترہ وطعامی البته صاغ الیله اخذ ایلیه واکل‌وقتنده تسمیۀ خدا ایلیه یعنی بسم‌الله دیه واوکنده قریب اولاندن اکل ایلیه وغیریدن مقدم طعامه مبادر ایلمیه وطعامه حاضر ایله نظر ایلمیه واکل ایدن کیمسه‌یه باقمیه وسرعت ایله اکل ایتمیه وطعامی مضغ جید ایله مضغ ایلیه ولقمه‌لر بیننده موالات ایلمیه یعنی

وعلاج ایله ودخی لطائف ریاضتدندرکه چونکه خلق مذموم قوی اولسه خلق آخر مذمومه نقل ایلیوب بعده آنی دخی ترك ایدر شول کیمسه کبی برثوبه دم اصابت ایلسه اولا بول ایله غسل ایلیه بعده بولی ماء ایله غسل ایلیه اکر موجود اولان ماء ازالهٔ دمده کفایت ایلمزسه، ودخی مثلا صبی اولا کرّه وصوکجان ایله لعبه ترغیب ایلیه بعده لعبدن زینته وثیاب فاخرهیه نقل ایلیه بعده آندن ریاست دنیویه وطلب جاهه آندن صکره ریاست علمه بعده ریاست آخرته ترغیب ایلیه ایمدی بووسائلك جملهسی مذمومهدر لکن تدریج ایچون وسهولت ایله تحصیل کمال ایچون اختیار اولنور .

مطلب رابع — معلوم اولهکه هرعضوك برفائدهسی واردر قلبك دخی فائدهسی حکمت ومعرفتدر واصل معارف حق سبحانه وتعالانی معرفتدر زیرا معرفتك موجد ومخترعی دخی حق تعالادر وعلامت معرفت محبتدر علامت محبت اولدرکه دنیانی وآنك غیری محبوباتی دخی حق تعالی اوزرینه ایثار ایلمیه ودخی حب دنیا رأس جملهٔ خطیئاتدر ایمدی برکیمسه نك قلبنده که حب دنیا اوله اول کیمسه بیلسون که آنك قابی مریضدر پس آنك علاجنه اشتغال ایلسون آندن صکره هربرمرضی علی الخصوص بیلمك ممکن دکلدر الادرت طرق ایله . اولکی برشیخی تحکیم ایلیهکه عیوب نفسه بصیر وخفایای آفاته مطلع وخبیر اوله بونك کبی عزیزك وجودی بوزمانده غایت عزیزدر . ایکنجی برصدیق صدوق طلب ایلیهکه بصیر متدین اولوب آنی نفسه رقیب نصب ایلیه تا که عیوب باطنهسنی اکا تنبیه ایله. اوچنجی نفسك عیوبنی اعداسنك لسانندن استفاده ایلیه زیرا دیدهٔ سخط مساوی وقبائحی اظهار ایلر وعدو مشاحندن یعنی بغضی زیاده اولان دشمندن انتفاع کاه اولورکه صدیق مداهندن انتفاعدن اکثر اولور . دردنجی ناس ایله مخالطه ایلمکدر تا که هرنسنهیی که مابینلرنده مذموم کوره آنی نفسنه نسبت ایلیه زیرا مؤمن مرآت مؤمندر پس آنی ترك ایلیه حضرت عیسایه صلوات الله علی نبینا وعلیه وعلی سائر الانبیاء اجمعین دیدیلر : سنی کیم تأدیب ایلدی ؟ جواب ویردیلرکه بنی کیمسه تأدیب ایلمدی لکن جاهلك جهانی کوردم آندن مجانبه ایدوب بعید اولدم.

بلكه مقصود آنلرى تعديلدر ونه وجهله بالكليه قمع اولنورلركه اكر انسانلدن شهوت طعام منقطعه اولسه جوعدن هلاك اولوردى وياخود شهوت وقاع بالكليه قابل ارتفاع اولسه نسل منقطع اولوردى اكر غضب بالكليه منعدم اولورسه مهلكات بدنيه ودينيه‌نك دفعنه قادر اولمازدى .

مطلب ثالث — اول ذكر اولنان اعتدالات كاه اولوركه فطريه اولوركه برانسان كامل الفطره خلق اولنه وآنده سلطان شهوت وغضب عقل وشرعه منقاد اوله انبياء كرام كبى عليهم السلام ، كاه اولوركه رياضت ايله اولور مثلا طبعنده حب مال اولانه بذل ايله امر ايدرلر وطبعنده كبر وحب جاه اولانه تواضع ايله امر اولنه وبونلرك غيرى . وبورياضت اول مرتبه اولوركه اول خلق محمود يانمده سهل اوله تكليف ايله اوليه وقتا كه قلب ايله جوارح بيننده علاقهٔ عجيبه اولديسه هربرينك اثرى آخرده ظهور ايدر مثلا قلب خلق محمودى تصور ايدر وآنى بدنه تكليف ايدر بعده بدنك اول خلقه مواظبتى ايله اثرى قلبه واصل اولور تاكه آندن حب دنيا منقلع اوله وآنده حب خدا راسخ اوله كه جميع سعاداتك اصل ومايه‌سى اولدر لكن قلبك افعالدن تأثرى اول زمانده اولوركه بدن آكا مداوم اوله نته‌كيم ديمشلردر : (افضل الاعمال ادومها وان قل) يعنى افضل اعمال قلت وكثرت ايله دكلدر بلكه مداومت ايله‌در هرنه دكلو قليل اولسه بنه مداومت ايله افضل اولور . بوندن صكره شول شيخ كه نفوس مريدينه طب وعلاج ايدر لازمدركه طبيب ابدان كبى اوله زيرا جمله‌سنه علاج واحد ايله علاج ايدرسه جمله‌سنى اهلاك ايدر كذلك شيخ دخى لائق بودركه مريدك مرضنه وحال وسن ومزاجنه ونفسى تحمل ايتديكى رياضته نظر ايليه اكر مريد جاهل ايسه اولا اكا طهارتى وصلوتى وظواهر عباداتى تعليم ايليه اكر مال حرامى وارايسه تركنه امر ايليه اكر آنده رعونت وعزت نفس كوررسه امر ايليه كه سوقه چيقوب [*] كُدْبه وسؤال ايليه زيرا بونلرك فوقنده ذلت اولماز وبونك غيرى دخى نيچه امور ايله تربيت

[*] كدبه ضم كاف ايله شدت دهر معناسنه‌در وبومقامده سؤالدن ناشى شدت مرامدر .

بهائمك اخلاقنى تغيير ممكن اوليجق انسانده امكانى اولى اولور بوشبهه‌دن كشف غطاء بونكله اولورکه غضب و شهوتى بالكليه قمع اصلا ممكن دكلدر بلكه بزه ممكن اولان رياضتدن صكره انلرى تعديل و نيچون خلق اولندیلر ایسه اكا صرف و تحويلدر نعم جبلات مختلفه‌در تغيرده سرعت وبطؤ ايله يعنى كيمى سريعاً متغير اولور كيمنك تغيرى بطؤ اوزره اولور ايكى امر ايچون ، برى قوت غريزه‌در اصل جبلتده ومدت وجودك امتدادنده ، برى دخى متأكد اولمسيدر مقتضاسيله عملك كثرتى سببى ايله و آنى مرضى كه رملك ايله. بونده دخى ناس درت مراتب اوزره‌در : اولكيسى اولدركه قبيح وحسن قنغيدر علمدن خالى اوله همان اصل فطرتى اوزره قالمش اوله بويله كيمسه علاجى سرعت ايله قبول ايدر اكر بر مرشد عارفه مصادف اولورسه اقرب زمانده خلقنى احسان ايدر . ايكنجيسى اولدركه قبيحى بيلوب لكن شو عملى آكا تزيين اولنه ومع ذلك ينه تقصيرينه عارف اوله بومرتبه اولكيدن اصعبدر زيرا بونده وظيفه مضاعفه اولور كه اولا قلبنده راسخ اولانى قلع ايليه ثانياً مواد صلاح غرس ايليه . اوچنجيسى اولدركه اخلاق قبيحه‌يى حق و جميل اعتقاد ايليه آنك اوزره تربيت اولنه و بوكا معالجه امتناعه قريبدر و بونك صلاحى رجا اولنماز مكر نادر اوله زيرا اسباب ضلال مضاعفه اولمشدر . دردنجيسى اولدركه نشو ونماسى رأى فاسد اوزره اولمش اوله معذلك ينه فضيلتى آنده بيلوب آنكله مباهات ايليه وبو مرتبه اصعب مراتبدر ومثل مشهوركه ﴿من التعذيب تهذيب الذيب﴾ يعنى ذئبى تهذيب واخلاقنى تحسين تعذيب بى فائده‌در ديمشلردر آندن مقصود بومرتبه‌يه مثل ايراد ايلمكدر . ايمدى بودرت مراتبك اولكيسى جاهلدر، ايكنجى جاهل وضالدر ، اوچنجى جاهل وفاسقدر، دردنجى جاهل وضال وفاسق وشريردر. وقتاكه بوتفصيل معلومك اولديسه بودخى معلومك اوله كه شول كلامكه ديمشلردركه آدمى مادامكه حيا تده اوله آندن شهوت و غضب منقطع اولماز پس آنلرى دفع وبالكليه استيصال طمع ايلمك طمع محالدر اول كلام غلطدر برطائفه‌يه واقع اولمشدركه ظن ايلديلركه مجاهده‌دن مقصود آنلرى بالكليه قمع اوله لكن اويله دكلدر

تسميه اولنور وبوقوتك اعتدالى كه وسطدر حكمت ايله تسميه اولناندر اول بو وجهله اولور كه نفس برخبثيت ايله اوله كه آنكله اقواله صدق وكذبك بينى فرق آسان اوله واعتقاداتده مابين حق وباطلى وافعالده مابين جميل وقبيحى وبومعنى مقصوددر حق تعالانك ﴿ ومن يؤت الحكمة فقد اوتى خيراً كثيرا ﴾ قول شريفنده . وقوت غضبيه‌نك اختلالى دخى ياطرف زياده‌يه دركه تهور ايله تسميه اولنور وبونك اعتدالى كه آنك انقباض وانبساطى حكمت وعقل اقتضا ايتديكى اوزره مقصوره اوله كه اول شجاعت ايله تسميه اولنور وقوت شهويه‌نك اختلالى دخى ياطرف زياده‌يه دركه شره ايله تسميه اولنور وياطرف نقصانه دركه خمود ايله تسميه اولنور آنك اعتدالى كه عقل ودينك اشارتى تحتنده اوله اول عفت ايله تسميه اولنور وقوت عدلك اختلالى كه اول جوردر آنك آنجق برضدى واردر وآنك اعتدالى قوت غضب وشهوتى اشارت عقل وشرع آلتنده ضبط ايلمكدر وبوذكر اولنان قوادن هربرينك طرفينى زياده‌در وخير امور اواسطيدر وبوامور اربعه‌نك اعتدالندن جميع اخلاق جميله صدور ايدر وبومرتبه‌ده كمال اعتداله كيمسه بالغ اولمامشدر الا حضرت صلى الله تعالى عليه وسلم بالغ اولمشلردر وآنلردن صكره درجات ناس متفاوته‌در هركيم كه اعتدالى زياده‌جه اوله بين الناس ملك مطاع اولور اضدادى ايله متصف اولان شيطان ذو وسواس اولور نعوذ بالله تعالى منه .

مطلب ثانى — اخلاقك رياضت طريقى ايله تغيير قبولنده . وبوتغييرى انكار ايدر بعض طائفه‌كه آنلره شقوت وبطالت غالب اولمشدر حتى نفسى تجربه دخى سماحت ايلمز قصور ونقصى سببى ايله . بونك اوزرينه ايكى وجهله استدلال اولنور : برى اولدر كه خلق باطن خلق ظاهر منزله‌سنده در چونكه خلق ظاهر متغير اولماز پس خلق باطن دخى اويله‌در . برى دخى اولدر كه غضب مثلا مقتضاى مزاج وطبعدندر كذلك شهوت دخى ، پس نيجه متبدل اولورلر ايمدى جوابنده بزديرزكه اكر اخلاق قابل تغيير اولمسه وصايا ومواعظ وتأديبات جملةً باطل اولور ودخى حضرتك صلى الله عليه وسلم ﴿ حسنوا اخلاقكم ﴾ قول شريفنك معناسى اولماز ايدى اندن ماعدا سائر

وقتده نفسنه مالك اولماز . اوچنجى برقلبدر كه آنده خاطر هوى ابتداء ايدوب آنى شره دعوت ايدر . پس خاطر ايمان دخى آكا لاحق اولوب آنى خيره دعوت ايدر چنانكه آكا عقل نصح ايلسه شيطان آنى رد ايدر . پس قلب ايكى جندل بينده ترددن زائل اولماز وايكى حزب مابينده متجاذب اولور تاكه احدهما غالب اولنجه ، ياحاكم عقل غالب اولور اكر جند صفات ملكيه قلب اوزرينه غالب اولور وياحاكم شهوت غالب اولور اكر جند صفات شيطانيه غالب اولورسه. بونلرك جملهسى سابق قضايه تابعدر. پس هركيمسه كه جنت ايچون خلق اولنه آكا طاعات وآنك اسبابى تيسير اولنور وهركيمسه كه نار ايچون مخلوق اوله آكا اسباب معصيت تيسير اولنور ومع ذلك ينه شيطان آكا (ان الله غفور رحيم) ديوب الم چكمه مبالات ايلمه عمر طويلدر صبر ايله تاكه فردا توبه ايده سين دير . نته كيم حق تعالى بيورمشدر: ﴿ يعدهم ويمنيهم ومايعدهم الشيطان الا غرورا ﴾ ايمدى بونلرك جملهسى ينه قضاء الله وقدر ايلهدر حق تعالى بيورمشدر : ﴿ فمن يرد الله ان يهديه يشرح صدره للاسلام ومن يرد ان يضله يجعل صدره ضيقاً حرجاً فتعالى الله الملك الحق لايسئل عمايفعل وهم يسئلون ﴾ .

اصل ثانى — رياضت نفس و تهذيب اخلاقدر . بو نده دخى مطالب واردر .

مطلب اول — معلوم اوله كه خلق ضم خاء ايله نفسك برهيئت راسخه سندن عبارتدر كه آندن افعال سهولت ايله صدور ايليه فكر ورويته احتياج اولمدن . پس اكر آندن عقلاً وشرعا افعال محموده صدورايدرسه خلق حسن تسميه اولنور اكر عقلاً وشرعاً مذمومه اولور افعال صدور ايدرسه خلق سئ تسميه اولنور . اخلاق سيئه نك دخى امهاتى درتدر : اختلال قوت علم وقوت غضب وقوت شهوت وقوت عدل . وبوقوتلرك اعتدالى اخلاق حسنه در اما اختلال قوت علم يا قوتك افراطى ايله وآنى اعراض فاسده ده استعمال ايله دركه خب [*] وجربزه ايله تسميه اولنور وياخود تفريطى ايله دركه بله

[*] خب خداع وجربزه يعنى خبيثدر .

ابوابدن منصب اولور چنانكه اول آثار واحوالك بريسى آنده تأثير ايليه جانب آخردن آنك ضدى دخى اكا اصابت ايدوب وصفنى تغيير ايدر وبومعنايه حق تعالانك ﴿ونقلب افئدتهم وابصارهم﴾ قول شريفى ايله اشارت واردر وبوسببدندركه رسول الله صلى الله تعالى عليه وسلم اكثر اوقاتده ﴿يامقلب القلوب ثبت قلبى على دينك﴾ بيورورلردى. آنلر ديرلر ايدى كه يارسول الله سن دخى خوف ايدرميسين بيورورلر ايدى: نه در بكا امن ويرن كه قلوب اصابع رحمندن ايكى اصبع بينده در هرنيچه ديلرسه اويله تقليب ايدر ودخى يمين ايلسه لر ﴿لا ومقلب القلوب﴾ ديو بيورورلر ايدى. قلوب دخى خيروشراوزرينه ثباتده وايكيسى بينده ترددده اوچدر: برى برقلبدركه تقوى ايله تعميراولنوب رياضت ايله تزكيه وخبائث اخلاقدن تطهير اولنه تاكه آنده خواطر خير خزائن غيب ومداخل ملكوتدن منقدح ومشتعل اوله وذمى آنى رؤيت تعلق ايلمز جنود الهيه ايله امداد وخيرات اخره هدايت ايله اسعاد ايدر تاكه اول خير برخيره منجر اولور وعلى الدوام بويله اولوركه امدادى متناهى اولماز خير ترغيب ايله وامرى اكا تيسير ايله، وبويله اولان قلبده مشكوة ربوبيتدن نور مصباح اشراق ايدر تاكه آنده خفى اولماز شول شرك خفى كه ليلهٔ ظلماده نملهٔ سودانك ديبيندن اخفادر. ايكنجى قلب مخذولدركه هوى ايله مشحون وخبائث ايله مدنس واخلاق ذميمه ايله ملوث وعقلى دخى خدمت هوى ايله مألوف وانكيچون استنباط حيل اوزره مستمر ومشغوف اولور پس اول مقوله قلب هوى ايله منشرح اولور وقلبى مغرور ايتمك ايچون زخرف قول وحى والقاء ايدر پس عقل سببى ايله دخى وجه صواب منكشف اولميوب ظلمات بعضها فوق بعضه قالور وبومعنايه مشيردر حق تعالانك قول شريفى كه بيورمشدر: ﴿افريت من اتخذ الهة هواه سيلا﴾ قولنه وارنجه. ودخى كاه اولوركه قلبى بعض اموره اضافت ايله تقوى اوزره اولور وبعضنه اضافت ايله هوى اوزره اولورشول كيمسه كبى كه بعض اشيادن تورع ايدر اما چنانكه بروجه حسن كوررسه عينه وقلبنه مالك اولماز وعقل ولبنى اذهاب ايدر وياخود آكا ابواب جاه ورياست وتكبر آكا منفتح اولور وياخود اول كيمسه كبى كه غضب

وتأثير دخى ايدر لكن ضعف ايله تأثير ايدر بعضلر دخى ديمشدركه برلحظه منقطع اولور ذكر ايله وسوسه تعاقب ايدرلر بعضلر دخى ديمشدركه برلحظه اصلا ايكيسى دخى منقطع اولمازلر بلكه قلب هرحالده ايكيسنه دخى مجرادر. امامذهب صحيح اولدركه بواقوالدن هربرى اصناف وسوسه‌دن برصنفه نظر ايلهدر وسوسه دخى اوچ صنفدر: صنف اول تلبيس حقدر مثلا ربيه‌كه لذاتى ترك ايلمه زيرا عمرطويلدر وشهواتدن صبرك املى عظيمدر پس اول زمانده اكر عبددير سه‌كه شهواتدن صبر شديددر اماعذاب ناره صبر آندن اشددر همان اول آن آندن شيطان خنس وتأخر ايدر زيرا نار آندن اشد دكلدر ديه‌مز زيرا اول‌امر وجدانيدر هركس آنى بلاشبهه ادراك ايدر ودخى معصيت ناره ايصال ايتمز ديه‌مز زيرا كتاب‌اللهه ايمانى آنى دفع ايدر ودخى مثلا تحصيل عجب ايچون ديه‌كه قنى عبد واردركه حق تعالانى سنك بيلديكك كبى بيلور وسنك عبادتك كبى عبادت ايدر پس سنك عبادتك كبى عبادت ايدر پس سنك عندالله تعالى مرتبه ومكانتك نه‌عجب عظيمدر پس قچانكه عبد تذكر ايايه‌كه آنك معرفتى وقدرتى وقلبى جملةً حق تعالانك خلقندندر ياقندن عجب حاصل اولور ديه بنه‌شيطان‌خنس ايدر زيرا انكارينه قادر اوله‌ماز. صنف ثانى شهوتى تحريك وتهييج ايلهوسوسه ايلمكدر اكر بنه عبد آنك تركى واجب معصيت ايدوكنى بيلورسه بنه خنس ايدر تحريكده مؤثر اولور تهييجدن اصل تهييجدن دكل اكر معصيت اولسنى ظن ايدرسه كاه اولوركه تهييج مؤثر اولور آنك دفعنده‌مجاهده‌يه محتاج اولور. صنف ثالث مجرد خواطرايله وسوسه ايليه واحوال غائبه‌يى تذكر وصلوتك عيننده تفكر ايله وسوسه ايليه مثلا قچانكه اللى ذكر ايدر تصور ايدركه برساعت مندفع اولور وينه عود ايدر وينه مندفع اولور وينه عود ايدوب تعاقب ايدرلر وبوصنف بالكليه مندفع اولمق بعيددر ومحال دكلدركه برقلبده‌كه محبة‌الله عز وجل مستولى اوله آنده محبوبلك غيرى خطور ايلميه بلكه واقع اولور.

مطلب عاشر — قلبك سرعت ثقلتنى بياندر معلوم اوله‌كه قلب آنى صفات مهلكه اكتناف واحاطه ايدر وآكا آثار واحوال ذكر ايتديكمز

محاکیه اولوب آ کا موافقه اولور زیرا عالم ملکوتده صورت صفته تابعه‌در . پس لاجرم معنای قبیح صورت قبیحه‌ده کورینور . مثلا شیطانی کلب وضفدع وخنزیر صورتنده کورمك کبی. وملك صورت جمیله‌ده کورینور . پس اول صورتلر عنوان معانی اولوب آنی صدق اوزره محاکیه اولورلر وتعبیر رؤیا دخی بوطریقله ممکندر .

مطلب ثامن — وسوسه‌دن معفوعنه اولان مقدارك بیانندەدر . معلوم اولهکه وسوسه‌نك درت مراتبی واردر جوارح ایله عملدن اول. مرتبهٔ اولی خاطردرکه حدیث نفسدر. مرتبهٔ ثانیه میلدر وطبعده‌اولان شهوتك حرکتیدر. مرتبهٔ ثالثه اعتقاددر وبوفعلك ایشلنمسی لأقدر دیو حکمدر . مرتبهٔ رابعه همدرکه اول عزم وجزم نیتدر اندن صکره یانادم اولوب ترك ایلیه ویاخود برعارض سببی ایله غافل اولوب عمل ایلمیه ویاخود برعائق عوق ایلیه وبودرت مرتبه‌نك ایکی اولکیسی ایله عبد مؤاخذ اولماز زیرا تحت اختیارده داخل دکلدر وبوایکیسی حدیث نفس ایله تسمیه اولنورلر نته‌کیم حضرت صلی‌الله علیه وسلم بیورمشدر : (عفی عن امتی ماحدثت به نفوسها) یعنی بنم امتمدن نفسلری حدیثی عفو اولنمشدر . اما اوچنجی که اعتقاد در اکر اختیاری ایسه آنکله مؤاخذه اولنور والا اولماز واما رابع که برفعله هم وقصددر آنکله مؤاخذه اولور لکن اکر حق تعالادن خوف ایله وهم وقصدینه ندامت ایله آنی ایشلمزسه آنکیچون برحسنه کتابت اولنور زیرا ترك سیئه دخی حسنه‌در زیرا طبعه موافق اولان هم حق تعالادن تمام غفلته دلالت ایلمز . پس آندن امتناعده حدی حق تعالایه طاعتنه دلالت ایدوب اول سببدن آنکیچون برحسنه کتابت اولنور اما اکر برعائق عوق ایدرسه یاخود برعذر ایله ترك ایلیه اللهدن خوفندن ترك ایتمش اولمیه آنکیچون برسیئه کتابت اولنور . زیرا آنك اول همی فعل اختیاریدرمکر آنی برحسنه ایله تکفیر ایلیه .

مطلب تاسع — آنك بیانندەدرکه وسواس ذکر وقتنده بالکلیه منقطع اولورمی یاخود اولمازمی؟ بعضلر انقطاعنه قائل اولمشلردر بعضلردخی دیمشدرکه منقطع اولماز لکن تأثیری دخی اولماز بعضلر دخی دیمشدرکه منقطع اولماز

آندن خير كورر بونلرك جملهسى مهلكاتدندر. ايمدى بومذكور اولانلر مداخل شيطانك بعضيدر اكر جملهسنى استقصاء مرام ايلسهك قادر دكلز وبومقدارده غيره دخى تنبيه بولنور وبوندن صكره بونلرك علاجى اول مداخلى سد ايلمكدر آنك ذكرى تطويل اقتضا ايدر امان شاء الله تعالى عن قريب ذكر ايدرز. وبوندن صكره چانكه شهوات قلبه غلبه ايلسه شيطان دخى آنده مستقر اولوب ذكرك سويداء قلبه وصولنه قدرت اولماز بلكه اطرافنه رجوع ايدر اماچانكه قلب صافى اولوب شبهاتدن خلاص بولسه آز اولورکه شيطان آكا دخول وطروق ايليه. ايدرسه دخى شهوات سببى ايله دكلدر آنجق ذكردن خالى اولديغيچوندر چانكه ذكر ايليه ينه شيطان خنس وتأخر ايدر.

مطلب سابع — احوال شيطاندهدر. ايمدى نور استبصار وشواهد اخبار ايله صحيح اولان بودركه زمرهٔ شياطين جنود مجندهدر وهربرمعصيتك كندينه مخصوص برشيطانى واردركه آنك تفصيلى ممكن دكلدر دليل اجمالى بودركه اختلاف مسببات اختلاف اسبابه دلالت ايدر ملائكه دخى بويلهدركه هربرى برعلمه مخصوصلردر اول دخى عن قريب كلسه كركدر بوندن صكره ملَكك وشيطانك هربرينك صورت حقيقيهلرى واردركه اول ادراك اولنماز الانورنبوت ايله اولور نتهكيم حضرت رسول الله صلى الله عليه وسلم جبرئيلى ايكى دفعه صورت حقيقيهسنده كوردىلر سائر اوقاتده دحية الكلبى رضى الله عنه صورتنده كوررلر ايدىكه آنلر غايت خوب روى كيمسه ايديلر اما اولياء كرام آنلره حال يقظهده مكاشفه اولور نائمك حال نومنده كورديكى كبى. آنلر شونلردركه برمرتبهيه منتهى اولمشلردركه حواسك دنيايه اشتغالى قلبلرينك عالم ملكوتى مشاهدهسنه مانع اولمازوبوكلامز آنك مثاليدر حقيقتى دكلدر وبونك تحقيقى بودركه عالم شهادتك جملهسى خيالدر لكن خيال كاه اولوركه ظاهر عالم شهادته حس ايله نظردن حاصل اولور اول تقديرجه صورتى كورر معناى كورمز اول سببدندركه كاه صورت معنايه مخالف اولور نتهكيم چان برشخص جميل الصورة كورسهكه باطنى قبيح اوله وكاه اولوركه عالم ملكوتك باطن سرقلبه اشراقدن حاصل اولور اول زمانده آنجق اول صفتى

بالمعروف ونهى عن المنكرى ترك ايتمكله . برى دخى عجله وامور ترك تثبتدر زيرا بعد التأمل واقع اولان امور على وجه الصواب ظهور ايدر اما عجله ايله شيطان آنى منع ايدر و بيلمديكى يردن شرينى ترويج ايدر . برى دخى دراهم ودنانير وسائر اموالدر زيرا بر كيمسه كه انكله انجق قوت يوميسى اولسه اول فارغ القلبدر پس يول اوزرنده يوز دينار بولسه قلبندن اون شهوت پيدا اولوركه هربرى يوز ديناره محتاج اولور مثلا ايسترکه برمنزل اشتراء ايليه وآنى تعمير ايليه وبرجاريه واثاث بيت وثياب فاخره اشتراء ايده وبونلرك هربرى دخى كندينه مناسب برشئ آخر اقتضا ايدركه بو افكارك نهايتى اولماز پس برهاويه يه دوشركه غايتى موت اولور اماچانكه اكا قوت مقدارى حاصل اولسه فارغ القلب اولور چانكه بردينار بولسه ظن ايدركه فقيرايكن غنى اولمش اوله لكن اويله دكلدر بلكه عكسيدر . برى دخى بخل وخوف فقردر زيرا بونلر تصدقه مانعلردر . برى دخى تعصبدر مذاهب واهواء ايچون. اول شخص بى نور انكله فرح ومسرور اولوب ظن ايدركه امردينه سعى ايدر اما حقيقتده اتباع شيطانه ساعيدرحتى بعضى مذهب امام شافعى يه طعن ايدر بعضى دخى مذهب ابى حنيفه يه دخل ايدرلر بودخى مداخل شيطاندن برمدخل عظيمدركه انكله حق تعالى نيچه علمانى اهلاك ايلمشدر. برى دخى عوامى تحريضدر حق تعالانك ذات وصفاتنده تفكره ، تا كه انكله انلرى اصل دينده تشكيك ايليه وياخود انلره حق تعالى حقنده خيالات فاسده تخيل ايليه كه حق تعالى اندن متعالى ومنزهدر. پس اول سببدن كافر يامبتدع اوله اما بنه كنديسى فرحان ومبتهج وشاداندركه قلبنه بويله حقائق ودقائق وارد اولمشدر وشويله ظن ايدركه بصيرت ومعرفت بودر وكندينه بونلر ذكاسى ووفرت عقلى ايله منكشف اولمش اوله . اماعوامك حقى آنجق عبادتلرينه ومعاشلرينه اشتغال ايدوب عامى علمايه ترك ايلمكدر . برى دخى مسلمينه سوء ظندر. زيرا اول زمانده شيطان اكا باعث اولوب انلره غيبت ايله اطالهٔ لسان ايدوب اول سببدن هلاك اولور ياخود حقوقنه قيامده قصورى اولور ياخود اكرامنده توانى وتكاسلى ايدر وياخود عينى حقارت ايله نظر ايدوب نفسنى

حياتده در ابواب شيطان آنك قلبنه مفتوحه در مسدوده اولماز اما باب ملك باب واحددر . مع ذلك بوباب واحد اول ابواب كثيره ايله ملتبس اولمشدر . مثلا برعالم واعظه كلوب قلبنه القاء ايدركه ناس جهلدن موتى وغفلتدن هلكى در . ايمدى سنك عباداللهه مرحمتك يوقيدركه حق تعالى سكا انعام فراوان ايدوب قلب بصير ولسان فصيح ولهجهٔ مقبوله ويرمش اوله . پس سن نه وجهله نعمت خدايه كفران ايله مستحق سخط وخذلان اولوب اشاعهٔ علمدن ساكت وخلق خدايى صراط مستقيمه دعوتدن صامت اولورسين ديوب بويله تسويلات ايدر تاكه آنى لطائف حيل ايله ناسه وعظه جر ايدر بعده آنى دعوت ايدر تاكه الفاظى تزيين واظهار خير ايله تصنع ايتديرر شول مرتبه يه واصل اولنجه كه آنك قلبنده لذت جاه وقبول خلق وكثرت علم ايله تعزز وخلقه عين احتقار ايله نظر حاصل اولنجه . پس اول مسكين هلاك اولور وينه ظن ايدركه عندالله منزله ومكانه سى اوله وبوتاييسك امثالى الآن بلاد وعباددده منتشر اولمشدر حتى خيراتدن انجق رسمى قالمشدر . ودخى شيطانك ابواب عظيمه سندندر حسد وحرص دخى . زيرا قلب آنك حرصنى اعمى واصم ايلمشدر . زيرا شيطان هربار كه آنى برشهوتنه ايصال ايلسه آنى اكا تحسين ايدر اكرچه منكر وفاحش ايسه دخى . برى دخى غضب وشهوتدر زيرا انسان قچان غضبان اولسه آنكله شيطان لعب ايدر نته كيم صبى كرّه ايله لعب ايتديكى كبى . برى دخى ثياب وانات ودار ايله حب تزيندر . زيرا شيطان قچانكه اول حبّى انسانك قلبنه غالب كورسه آنده يومر دليوب فرخ اخراج ايدر . پس دائما آنى عمارت باطنه دن عمارت ظاهره صرف ايتمكدن زائل اولماز آندن صكره آنك دخى بعضى بعضنه جر ايدر تاوفات ايدنجه اول شيطانك تصرفنده اولوب عاقبتنده سوء خاتمه دن دخى . خوف اولنور نعوذ بالله . برى دخى طعامدن شبعدر اكر حلال صافى ايسه دخى زيرا شبع تقويت شهوات ايدركه انلر اسلحهٔ شيطاندر . برى دخى طمعدر ناسدن . بودخى قچانكه قلبه غالب اوله شيطان طورمايوب طمع ايتديكى كيمسه كويا كه آنك معبودى اولور واكا وصول ايچون هرمدخلدن دخول ايدر اقل احوالى اكا ثناء ايدر آنده اولميان احوال ايله . وانكله مداهنه ايدوب امر

مطلب سادس — معلوم اوله که قلبه بعض صورتلر وارد اولور کاه حواس ظاهره دن کاه حواس باطنه دن. زیرا قچانکه حواس ایله برشیٔ ادراك ایلسه آندن قلبده بر اثر حاصل اولور. بعده اول آثار وارده سببی ایله دائما برحالدن برحاله یعنی افکار واذکاره انتقال ایدر بو احوال خواطر ایله تسمیه اولنور قلبك آندن غفلتی زمانننده خطور ایتدیکیچون. خواطر دخی رغبتی محرکه در رغبت دخی عزم ونیتی تحریك ایدر نیت دخی اعضایی تحریك ایدر پس خواطر مبداء جمیع افعالدر. خواطردخی منقسمه اولور: شره داعی اولانه یعنی عاقبتده مضر اولانه، ودخی خیره داعی اولانه یعنی دار آخرتده نافع اولانه. پس خاطر محمود الهام ایله تسمیه اولنورخاطرمذموم وسوسه ایله تسمیه اولنور. ودخی حق تعالانك سنتندر مسبباتی اسبابه ترتیب ایلمك. پس خاطر محمودك سببی ملك تسمیه اولنوروخاطرمذمومك سببی شیطان تسمیه اولنور شول شیٔ که انکله وسواس شیطانی قبوله متهیٔ اولوراغواء وخذلان تسمیه اولنورقلب ایسه مَلَك ایله شیطان بینندهمتجاذبدر یعنی ایکی طرفه بیله جذب اولنور احدٔ جانبین یامجاهده ایله ویاخود اتباع هوی وشهوات ایله مترجح اولور که انلر سلاح شیطاندر پس لازمدر که آنك سلاحی وسلاحنك کیفیت دفعی معلوم اوله. اما شیطانك صفت وذاتی وحقیقتنی بیلمك کذلك ملکك صفت وحقیقتنی بیلمك اول علوم مکاشفه دندر. ودخی معلوم اولمسی لائق اولانلردندرکه بعض امورمکائد شیطاندر وبعضی دخی الهام ملکدر و بعضی دخی ایکیسنك بینده متردد در زیرا شیطان شری معرض خیرده عرض ایدر ایکیسنك بینی فرق وتمییزغامضدر وبونکله اکثر عباد هلاك اولور زیرا شیطان انلری صریح شره دعوته قادر دکلدر پس شری صورت خیرده تصویر ایدر ایمدی عبده حق واجبدرکه آنده عین بصیرت ایله امعان نظر ایلیه طبعدنی هوی ایله الممیه اکا ایسه اطلاع اولماز الانور تقوی وغزارت علم ایله اولور والا آنده هلاکی متعجل اولور کندیسی بیلمز ایکن. و آندن منجی اولماز الاسد ابواب خواطر وعزلت وقطع علائق ودوام ذکرانجاء ایدر وبوجاهده موته دکین منقطعه اولماز. زیرامادام که

وتصرف عد ايلديلر وثمره‌سنى استيطا ايتديلر يعنى بطئ الحصولدر وشرائطنك اجتماعى غايت بعيددر ديديلر وزعم ايلديلركه علائقى بومرتبه محو ونفى متعذر كبيدر حصولى دخى مقرر اولسه ثباتى آندن ابعددر زيرا ادما وسواس وخاطر قلبى تشويش ايدر وبو مجاهده اثناسنده كاه اولوركه مزاج دخى فاسد وعقل مختلط وبدن مريض اولور پس طريق تعامه اشتغال اوثق وغرضه اقربدر لكن آيات واحاديثدن مفهوم اولان علم تصفيه علم مكتسبدن افضل اولمقدر . حضرت رسول اكرم صلى الله تعالى عليه وسلم سؤال اولنديلر حق تعالا نك ﴿ افمن شرح الله صدره للاسلام فهو على نور من ربه ﴾ قول كريمندن كه بوشرح نه در بيوردبلركه توسعه‌در يعنى قلبى حق تعالى سلام ايچون واسع قيلمقدر زيرا چونكه نورقابه قذف اولنسه صدر متسع ومنشرح اولور . ودخى بيوردبلركه اكر ايمان ابى بكر خلق عالمك نبين ومرساينده غيرينك ايمانى ايله وزن اولنسه راجح اولور . ودخى حضرت صلى الله تعالى عليه وسلم بيورمشدركه تحقيق بنم امتمدن محدثين ومتكلمين واردر تحقيق عمر انلردندر محدث مانهم اولاندرمانهم اوكيمسه‌دركه اكا باطن قلبنده انكشاف اوله داخل جهتندن ، محسوسات خارجه جهتندن دكل . وقرآن دخى مصرحدركه تقوى مفتاح هدايت وكشفدرمن غيرتعليم علمدر . ودخى حضرت على كرم الله وجهه ايتدى : بزم قتمزده برشئ يوقدركه انى نبى بزه اسرار واخفاء ايتمش اوله الا حق تعالانك برعبدينه كتابنده اولان اسرارى فهم ويره وبوفهم تعلم ايله دكلدر . وبوندن صكره طريق آخرت ارادت ايدن كيمسه يه صواب بودركه علوم دينيه نك تعلمنى تقديم ايليه بعده طريق تصفيته ابتداء ايليه زيرا كاه اولوركه قلبه خيالات فاسده تشبث ايدر بلكه كاه اولوركه صوفى يكرمى ييل برخيال ايچنده قالور وآندن نجاح وخلاص كلنجه عمر منقضى اولور اكر اولندن عالمى اتقان ايتمش اولسه اكا اول خيالدن وجه صواب فى الحال منفتح اولوردى بركيمسه‌كه زعم ايليه‌كه نبى عليه السلام فقهى تعلم ايلمديلر بلكه وحى والهام ايله فقيه اولديلر ايتدى كاه اولوركه رياضت ايله دخى اكا منتهى اولورديسه اول كيمسه نفسنه ظالم اولوب عمرينى تضييع ايتمش اولور . زيرا اول اكر تعلمك غيرينه ممكن ايسه لكن غايت بعيددر . ايتدى اكا مغرور اولمامق كركدر .

واردركه آنده تجلی ایلیه حقك جمیع اشیاده تجایسی . لکن مابینلرنده حائل اولمشدر ذکر ایتدیکمز حجب خمسه که قلب ایله لوح محفوظ بینده مسدله ومرسلهدر واول لوحده مسطوردر حقائق جمیع اشیا و حق تعالانك جمیع قضا ایتدیکی امور الی یوم القیامة . نته کیم مهندس ابنیهٔ دارك صورتنی اولا بر ورق بیاض اوزره تسطیر ایدر بعده اول نسخهیه موافق آنی وجوده اخراج ایدر . وبو ایکیسنك بینده اولان حجاب کاه ید ایله زائل اولور کاه هبوب ریاح الطاف ایله زائل اولور. وبودخی کاه منامده اولوب مستقبلده اولهجق احوال آکا ظاهره اولور وکاه یقظهده اولوب آنده دخی کاه غرائب علوم مثال برق خاطف لمعان ایدرکاه علی التوالی اولور برحده وارنجه ، اما دوام غایت ایله نادر الوقوعدر . پس فجانکه حجاب اختیار عبد ایله منکشف اولسه اول اکتسابدر والاالهام ونفث فی الروعدر اکر آنکله ملك دخی مشاهده ایدرسه وحیدر وبو انکشاف اکرچه اختیار ایله دکلدر لکن اسباب بعیدهسی تحت اکتسابده داخلهدر زیرا حصولی زهد فی الدنیا ایدوب تلا ـ ئقدن تبری ایله وقلبی شواغل دنیویهدن تفریغ ایله اولور تاکه یاننده هرشیئك وجود وعدمی مساوی اوله ودخی کنه همتی ایله حق تعالایه اقبال ایلیه زیرا ﴿ من کان لله کان الله له ﴾ دیمشلردر ودخی لائق بودرکه مطالعهٔ تفسیر وحدیث ایله فکرینی تفریق ایلمیه بلکه مداومت ایدوب لسانی ایله ﴿ الله الله ﴾ دیوب بردرجهیه منتهی اوله که اول کلهٔ شریفه لساننه بغیر قصد جاریه اوله . بلکه برمرتبهیه منتهی اوله که اثری دخی لساندن محو اولنوب قلبنه ذکر الله مواظب ایکن مصادف اوله بعده بنه قلبله مواظبت ایلیه تاکه قلبندن دخی صورت لفظ وحروفی وهیئت کلمه محو اولنوب مجرد معنای کلمه قلبنده حاضر اوله کویا که لازمیدر آندن مفارق اولماز بعده آندن استجلاب رحمتده مسلوب اولوب حقك کندیسنه فتح ایتدیکی نفحاتنه منتظر قالور اول زمانده لوامع حق قلبنده برق خاطف کبی لمعان ایدوب بنه عود ایدوب بر زمان دائم اولور .

مطلب خامس — معلوم اوله که اهل نظر اولان علما بوطریقك وجودـ ینی و امکانی ومقصوده افضاء وایصالنی انکار ایتمدیلر لکن اول طریق وعر

تقليد طريقى ايله مأخوذه در اول دخى تعلم كتاب الله ايله اوله وياخود تعلم سنت نبى ايله اوله صلى الله تعالى عليه وسلم . ايمدى علوم عقليه اگرچه سلامت قلبده كافيه دكلدر لكن علوم دينيه‌يى فهمده انلره احتياج واردر . ايمدى عقل ايله سمعدن غنى كنز وسمعله عقلدن غنى كنز . ايمدى محض سمعه داعى اولوب عقلى بالكليه عزل ايلين جاهلدر ومجرد عقل ايله انوار قرآن وسنتدن اكتفاء ايلين مغروردر . ايمدى زنهار اول ايكى فريقدن دخى اولميسين بلكه ايكيسنى جامع اولهسين . پس علوم عقليه اغذيه كبيدروعلوم شرعيه دواء كبيدر هر كيمسه كه علوم عقليه علوم شرعيه يه مناقضدروايكيسنك بينى جمع ممكن دكلدر ديو ظن ايليه اول عين بصيرتى اعمى اولانلرك ظنيدر نعوذ بالله من الجهل . وبونى قائل اولان نه ايشلر علوم شرعيه‌نك بعضى آنك قتده بعضنه مناقض اولديغى مواضعده ؟ ايمدى ياعلوم عقليه‌نك نفعنه معترف اوله وياخود دينده نقض اولمغه معتقد اولوب ديندن انسلالى يعنى خروجى عجبين ايچندن شعره‌نك انسلالى كبى اولور . بوندن صكره علوم عقليه وياد نيويه درطب وحساب وهندسه ونجوم وسائر حرف وصناعات كبى . وياخود اخرويه‌در علم احوال قلوب وآفات اعمال وحق تعالانك ذات وصفات وافعالنه علم كبى . وبونك ايكيسى كفتى ميزان كبيدر كاه مشرق ومغرب كبيدر ديرلر كاه ضرتين كبيدر ديرلركه برينى ارضا ايدرسه‌ك اخرانى اغضاب واسخاط ايدرسين اول سببدندركه علماء دينى كوررسين كه علوم دنياده جهالدر عكسى دخى بويله‌در مصالح دين ودنياده كمال استبصار بينى جمع ميسر اولماز الا روح القدس ايله مؤيد اولانلره ميسر اولوركه آنلر انبياء عظامدر عليهم الصلوة والسلام . سائر خلق بونلرك خلافيدر زيرا آنلر فجانكه بونلرك برينه مشغول اولهلر ايكيسنى جمع ايده‌ميوب آخردن منصرف اولورلر .

مطلب رابع — معلوم اوله كه قلبك ايكى بابى واردر برباب عالم ملكوته كه لوح محفوظدر وعالم ملائكه در آكا مفتوحدر وبرباب دخى حواس خمسه مفتوحدركه عالم شهادت وملكه متمسكدر . واول باب ثانيدن اكتسابك طريقى هر كيمسه‌نك معلوميدر . اما ملكوتدن اكتسابك طريقى بودركه قلبده استعداد

زمان صبادن برو سبق ایلمش براعتقاد سببی ایله‌که تقلید ایله وحسن ظن وقبول ایله قلبنده جای کیر اولوب آنکله محجوب ومستور اوله وحق ایله مابینده حجاب حائل اوله . آنك مثالی برصورت ایله اکا محاذی برآینهٔ مصیقل مابینه ارسال اولنان حجابدر . بشنجی مطلوبه عثور واطلاع آندن حاصل اولان جهته جاهل اولمقدر زیرا هربر علم ایچون ایکی علم سابق لازمدرکه اول علمین ایتلاف ایدرلر انلرك ازدواجندن برعلم ثالث حاصل اولور آنك مثالی شول جهتکه‌صورت آنده درآنی بیلمیوب جاهل اولمقدرکه مرأت اکا تمام محاذات ایده‌مز مثلا برکیمسه مرآت ایچنده قفاسنی کورمك آرزو ایدنسه اکا اولا طریقی بیلمك کرکدر والا جد وسعی بلا طائل ونفعدن خالی وعاجل اولور زیرا اکر مرأتی وجهنك محاذیسنه رفع ایدرسه قفاسنی کوره‌مز اکر قفاسی آردینه رفع ایدرسه اصلا مرأتی کوره‌مز . پس لائق اولان اولدرکه برمرأتی‌قفاسی آردینه رفع ایدوب برینی دخی‌حذاء وجهنه رفع ایلیه‌که مرأت اخرایه مقابل اولوب اولا صورت قفا اکا مقابل اولان مرآتده منتقشه اولوب بعده آندن مرأة اولا یه محاذی اولوب وجه رائی یه مقابل اولان مرأتده منتقش اولوب اول سبب ایله صورت قفا مرأت‌ثانیه‌ده مرتسم اولوب قفاسنی کوره . ایمدی کذلك اقتناص علومده طرق عجیبه واردرکه آنده ازورارات وتحریفات واردرکه مرأتده ذکر ایتدیکمزدن اعجبدروبسیط خاکده اول مقوله تحریفات وازورارات‌ده کیفیت حیله‌یه مهتدی اولور کیمسه عزیزدر .

مطلب ثالث — یاعقلیه‌درکه اکا غریزت عقل قضاء ایدر تقلید وسماعدن اخذ ایتمدن ، اول دخی یاضروریه درکه قاندن حاصل اولمشدر ویامکتسبه‌درکه تعلم واستدلال ایله استفاده اولنور . بوایکیسی کاه اولورکه عقلاه تسمیه اولنور قلب اکا عین مجراسنه جاریدر غریزت عقل قوت ابصار مجراسنه جاریدر نتهٔکیم ابصار نوره متوقفدر کذلك قلب صبی دخی تمیز وبلوغه وارنجه اویله‌در وعقلك فقدی عمادر نتهٔکیم حق تعالی بیورمشدر : ﴿ فانها لاتعمی الابصار ولکن تعمی القلوب التی فی الصدور ﴾ بوندن صکره علوم یادبینه در انبیادن

قهر ايدرسه قلبنده صفات ربانيه مستقره اولوركه آنلر علم وحكمت وحقائق اشيانى كاهى احاطه وجملهسنك اوزرينه قوت علم وبصيرت ايله استيلادر ودخى آكا خنزير شهوتى اعتداله رد ايلمكدن بعض صفات شريفه حاصل اولور كه عفت وقناعت وهدو وزهد وورع وبقا وانبساط وحسن هيئت وحيا وظرف ومساعده وبونلرك امثالى. ودخى قوت غضبى كسر وقهردن وآنى حد واجبه رد ايلمكدن حاصل اولور صفت شجاعت وكرم ونجدت وضبط نفس وصبر وحلم واحتمال وعفو وثبات وشهامت ووقار وبونلرك غيرى .

مطلب ثانى — معلوم اولهكه هرقلب اصل فطرته نظر معرفت حقائقه صالحدر. زيرا قلب برامر ربانى شريفدركه سائر جواهر عالمه بوخاصيت وشرف سببى ايله مفارقدر وبوخاصيتدن حق تعالى عزوجل امانت ايله تعبير ايلمشدركه سموات وارض وجبال آنك حملندن ابا ايدوب انسان همحال بنه اول قوت ربانيه ايله حامل اولمشدر. لكن آنده دخى معرفت حقائق علومدن مانعه بعض اسباب واردر آنلر دخى بشدر : اولكى ذاتنده نقصاندر قلب صبى كبى ، آنك مثالى محسوساتده حديد كبيدرمدوروم تشكل ومصيقل اولمازدن اول. يعنى كرچه هنوز استعدادى يوقدر آتش سعى واقدام ومطرقهٔ تعليم وافهام ايله اصلاح وانتظام قبولنه استعدادى مالا كلامدر . ايكنجى كدورت معاصى وخبث شهواتدر آنك مثالى حديد اوزرنده شكلى تمام اولدقدن صكره پيدا اولان صدا يعنى پاس وكدورتدركه جزئى سعى ايله صلاح پذير ومجلى ومنير اولور. اوچنجى قلبدن اصل مطلوب اولان حقيقت جهتندن جهت اخرايه معدول اولديغيدر . زيرا قلب اكرچه صافيدر لكن هموم وطباعات بدنيه وياخود تهيئهٔ اسباب معيشت دنيويه كاه اولوركه آنك فكرينى حضرت ربوبيت وحقائق خفيهٔ الهيهده تأملدن صارف اولوب اكا منكشف اولماز الا آنده تفكر اولنان دقائق آفات اعمال وحقائق عيوب نفس وياخود مصالح معيشت منكشف اولور آنك مثالى مرأت مصقوله اوله لكن جانب صورتدن جانب آخره معدوله اوله . دردنجى قلب مطيع اولوب قاهر شهوات اوله وحقائقدن برحقيقتده تفكر ايچون متجرد اوله لكن بنه اول حقيقت اكا منكشفه اوليه

باشی مقامنده‌در چنانکه وزیرك رأینه تابع اوله آنك ضررندن آمن اولور والا مملکتنده قانون عدل فوت اولور . بوندن صکره انسانك ترکیبنده درت قواسی واردرکه قوت سبعیه وبهیمیه وشیطانیه وربانیه . پس انسانه صفات مذکوره‌نك بری مسلط اولدیغی حیثیتدن اخلاق ردیه تولد ایدر اما اولکیدن یعنی سبعیه‌دن عداوت وبغضاء کبی وناسه تهجم کبی ضرب وشتمله . واما ایکنجی یعنی بهیمیه‌دن شره وحرص وشبق کبی. واما ثالث ورابع مثلا حب استیلا واستعلاء کبی وریاست ایله تفرد وربقهٔ عبودیت وتواضع انسلال کبی وجمیع حقائقی احاطه‌ادعاسی کبی وجمیع خلائق اوزره قهر ایله استیلاسی کبی . بونلرك کندی نفسلری‌جهتندن اوصاف ربوبیتدندر . ودخی تمیز ایله بهائمدن مختص اولوب غضب‌وشهوتده آنلره مشارکتی‌جهتندن شیطانیت حاصل‌اولور. وبالجمله‌چنانکه‌قوت علم‌شهوت وغضبه اتباع ایلیه صورت انسانده برشیطان اولور. شول‌حکیم‌که‌اول مثال عقلدر شیطانك کیدینی بصیرتی ایله دفع ایتمکله مأموردر واول‌خنزیرك شره وحرصنی کسرایدر اوزرینه کلبی تسلیط ایله‌که اول‌غضبدر وکلبك‌ضراوتنی‌یعنی‌محجومه اعتیادینی دفع ایدر خنزیری آکاتسلیط‌ایله. وجمله‌سنی تحت سیاستنده مقهور ایدر اول جهتدن آکا صفت عدل حاصله اولور والا دائما کلب وخنزیره عبادتده اولور ومع‌هذا بنه اصنامه عبادت ایدنلری انکار ایدر حجاره‌یه عبادت‌ایدرلر دیه. اما کندیسی‌کلب وخنزیره عبادت ایدر نته‌کیم مکاشفه اصحابی کاه منامده کاه یقظه‌ده بوایکیسنه عبادتده‌عاکف کوررلر. پس آکا اطاعت خنزیر شهوتدن حاصل اولان اولا وقاحت یعنی قلت ضیا وخبث وتبذیر وتقصیر وریا وهتك ومجانت یعنی کذب وعنت وحرص وجشع یعنی شدت حرص وتملق وحسد وشماتت وبونلرك امثالی ، وطاعت کلب غضبدن حاصل اولان صفت تهور ونذالت یعنی حقارت وبذخ یعنی تکبر وصلف یعنی لاف واستشاطه یعنی التهاب غضب وتکبر وعجب واستهزا واستخفاف وتحقیر خلق‌وارادت شروشهوت ظلم‌وبونلرك‌امثالی، وطاعت شیطان شهوت وغضبدن حاصل اولان مکر وحیله وخداع ودهـا وجربزه وتلبیس وتضریب وغش وخبث‌وبونلرك امثالی.اکر امری عکس ایدوب جمله‌سنی تحت سیاست ربانیه‌ده

روحانیه درکه آنك بوقلب جسمانیه تعلق واردر که اول حقیقت انساندر ومدرك وعالم وعارف ومخاطب ومعاتب ومعاقب ومطالب اولان بودر وبوعالم غیبدندر وتحقیق نز آنك شرح حالندن نهی اولنمزدر. ایکنجی لفظ روحدر آنك دخی ایکی معناسی واردر: بری برجسم لطیفدرکه منبعی جسم صنوبریدر تجویفیدر آندن عروق ضوارب واسطه‌سیله بدنه منتشر اولوب آنك سببی ایله قوة حیاة وحس وبصر وسمع وشم فائض اولور. ایکنجی معناسی قلبك معنای ثانیسیدر. اوچنجی لفظ نفسدر آنك دخی ایکی معناسی واردر: بری انسانده قوت غضب وشهوتی جامع امردر متصوفه‌نك اکثر اصطلاحی بونك اوزرینه‌در. بری دخی قلب وروحك ایکنجی معناسیدر. دردنجی عقلدر آنك دخی ایکی معناسی واردر: بری حقائق اموره علمدر بری دخی حقائق اموری مدرك اولاندر اعنی لطیفهٔ مذکوره‌در.

بیان جنود قلب — آنلر دخی اوچ صنفدر. یاباعث اوله موافق نافع جلبنه شهوت کبی. ویاباعث اوله ضار منافی دفعنه غضب کبی. بوباعثه ارادت دیرلر. ویاخود اعضای محرك اوله بو مقاصدك تحصیلنه که قدرت ایله تسمیه اولنور. قدرت سائر اعضاده مبثوثه یعنی یایلمش اموردر خصوصا عضلاتنده [*] واوتارده واشیای مدرك ومتعرفدر جواسیس کبی وبونلرك هربرینی مواضع معینده مبثوثه‌در لحم وشحم ودم و عظمدن مرکب اولان اعضاء ظاهره‌یی مستخدمه اولان حواس ظاهره کبی. ایمدی بونلر عالم ملك وشهادتدندر. بونلرك حواس باطنه‌سی دخی واردر که حس مشترك وتخیل وفکر وتذکر وحفظدر بزم بحث ایتدیکمز حواس باطنه‌در. ایمدی قلبی جنود باطنه‌سی ایله تمثیل ایدهلم اولا روح ملك ووالی کبیدر مملکتی ایله ومدینه‌سی ایله یعنی بدن ایله. وقوت عقلیه وزیر عاقلیدر وشهوتی عبد فاسدی کبیدرکه ذخیره‌سنی جلب ایدر. پس هربارکه ملك وزیره منقاد اوله اول عبد مکارك ضررندن خلاص اولور والاهلاك اولور. کذلك غضب صاحب شرطه‌سیدر یعنی صو-

[*] عضلات جمع عضله‌درکه اعضانك غایت ایلدرقیقی درکه لحم اوستنده مبثوثه‌در ترکیده بالق اتی دیرلر.

اما معجزات و آياتی حد وعد واحصادن خارجلر ايدی خصوصا اول معجزهٔ كبری كه الی آخر الدهر باقيه‌در آنكله بلغای عدنان وفصحای قحطان ايله تحدی ايلديلر وجزيرهٔ عرب كه آنلردن آلاف ايله مملو ايدی وايچلرنده ندا ايلديلر كه آنك مثلنی و ياخود آنك مثلی اون سوره وياخود برسوره كتوره‌لر جمله‌سی عن آخرهم آندن عاجز اولديلر تا كه نفسلرينی قتله تعريض ايلديلر ونسوان و ذراريلرينی سبيه ينه آكا معارضه‌يه قادر اولمديلر و ياخود آنك حسن جزالتنده قدح ايليه‌لر ودخی حضرتدن صكره اقطار عالمه شرقا وغربا منتشر اولدی قرناً بعد قرن و عصراً بعد عصر ينه براحد معارضه‌يه قادر اولمديلر . ايمدی نه عظيم احمقدر شول كيمسه كه حضرتك معجزاتنی واخلاق و آدابنی كوروب وشرعنك تأليف كتاب اصل مترجم زماننده طقوز يوز اللی يیله قريب وحالا ترجمه تاريخنده بيك اوتوز ييل مقداری استمرارينی كوره واقطار عالمه انتشارينی وملوك ارضك حضرتك عصرنده وبعد عصره جمله‌سنك اذعان وانقيادلرينی كوره ومدت بومرتبه اولمه‌ينه‌بوندن صكره بونك صدقنده وشرعنك الی انقراض الدنيا خلودنده مريه و شبهه ايليه . ايمدی حق‌تعاليدن رجا وسؤال ايدرزكه بزی توفيق ايليه اخلاق وافعالنده واقوال واحوالنده شريعتنه اقتدا واثرينه اقتفا ميسر اوله انه الكريم ذوالجلال وهو العليم بكل الحال بمنه وجوده .

دوحهٔ ثالثه

ربع مهلكاتده‌در . آنده دخی اون اصول واردر كه آنلردن ايكيسی باقيلرينه مقدمه‌در .

اصل اول — شرح عجائب قلبدر . اولا بعض الفاظك معانيسنی ذكر ايده‌لم كه بوبابده نافعه. اولكی قلبدر آنك ايكی معناسی واردر بری لحم صنو - بريدركه صدردن جانب ايسرده قونمشدر آنك باطننده بردم اسود واردركه روح حيوانينك منبعيدر اول عالم ملك وشهادتدندر . بری دخی لطيفهٔ ربانيهٔ

ایدی ومکالم یعنی خدینك حلمی کثیر دکل ایدی کث الملحیه ایدیار یعنی شعری چوق وکثیف ایدی ولحیه‌لرینی قطع ایتیوب اعفا ایدرلر ایدی وشاربلرندن اخذ ایدرلر ایدی واحسن ناس ایدیلر عنق جهتندن . نه طوله ونه قصره منسوب ایدی عنقلری شمس ورياحدن متغير اولميوب کویاسیمدن برابریق ایدی که ذهب ایله مطلی ایدی بیاض فضه وحمرت ذهب ایله ممزوج تلاء لوء ایدردی ودخی عریض الصدر ایدیلر لیه‌لری یعنی صدردن موضع قلاده ایله سره‌لری قضیب کبی برشعر منقاد واضح ایله موصول ایدی نه صدرنده ونه بطننده آنك غیری شعر یوق ایدی وصدر وبطنلرنده اوچ عان یعنی خمنده اوچ طبقه وارایدی که ترکیده بوکلوم دیرلر برازار ستر ایدردی ایکیسی ظاهر ایدی ومنکبینی یعنی اوموزلری عظیم واشعر ایدی ضخم الکرادیس ایدیلر یعنی مرفقین ومنکبین ورکینده اولان عظامك باشلری ضخم ایدی یعنی یوغون ایدی وواسع الظهر ایدیلر کتفینی بینده خاتم نبوت وار ایدی امامنکب ایمنه قریب ایدی آنده برشامهٔ سوداء وارایدی که صفرته مائل ایدی اطرافنده شعرات متواليات وار ایدی که کویا عرف فرسدن ایدی وعضدین وذراعینی عبل یعنی یوغون ایدی . زندینی یعنی بلکلری طویل ورحب الراحتین یعنی راحتینی واسع ایدی سائل الاطراف ایدی کویا اصابعی فضه‌دن برر قضیب ایدی کف شریفلری حریردن الین ایدی رایحه جهتندن دخی کویا کف عطار ایدی کرك آنکله طیبه مس ایلسون کرك ایلمسون . مصافح اولانلر ایله مصافحه ایدردی اول کون تمام رایحه‌سنی بولوردی واللرینی برصبینك رأسنه وضع ایدرلردی میان صبیانده رأسی اوزره رایحه‌سنی بیلورلردی ودخی ماتحت ازارده فخذ وساقلری عبل ایدی یعنی ضخم ایدی . ودخی سمنده معتدل الخلق ایدی آخر زمانده برمقدار سمن ظاهر اولدی وحلمی متماسك ایدی یعنی رخو دکل ایدی ودخی مشی ایتدکلرنده کویا که برصخره‌دن منقلع اولوب صببدن یعنی منحدر اولورلردی یعنی عجله ایله وقوت ایله مشی ایدرلردی تکفی ایله خطوه ایدرلردی یعنی خطوه‌لری طویل ایدی ومشیلری هونیا ایدی یعنی خطواتی متقاربه ایدی تبختر سز .

اكل ايلمزلرايدى تاحق تعالايه لاحق اولنجه . ودخى صحابه وغيردن بركيمسه آنلرى دعوت ايلسه‌لر البته لبيك ديرلر ايدى . بركيمسه‌يى مجلس شريفلرينه كتوردىلر هيبتلرندن ارتعادحاصل اولدى مزبوره بيوردىلركه (هون عليك) يعنى زحمت چكمه امرى كنديكه آسان ايله‌بن ملوكدن برملك دكلم بلكه بن قريشدن برامرأه‌نك اوغليم كه قديد اكل ايدردى. وناس ايله اكثر امر آخرتده تكلم ايدرلر ايدى ودخى اوكلرنده تناشدشعر ايدرلردى وامرجاهليتى ذكرايدوب ضحك ايدرلردى آنلره رفق وتواضع ايله وآنلرى زجر ايلمزلر ايدى الا حرامده. ودخى حضرت رسالت پناه عليه صلوات الله طويل بائن دكللر ايدى وقصير متردد دكللر ايدى ربعه‌يه منسوب ايديلر يعنى وسط القامه اولمغه . كاه اولوردىكه ايكى طويل كيمسه ايكى جانبلرينه كلوب ينه آنلردن طولده زياده كورينورلر ايدى اما مفارقت ايلسه‌لر اول ايكيسى ينه طوله نسبت اولنوب حضرت ربعه‌يه منسوب اولورلردى وازهر الون ايديلركه نه‌ادم يعنى بغداى بكزلو ونه‌شديدالبياض ايديلر ودخى رجل الشعروحسن الشعر اولور شعرلرى نه سبط ونه‌جعد قطط ايدى يعنى نه غايت قورجق ونه‌غايت مترسل ايدى وشعرلرى منكبينه ضرب ايدردى يعنى اوموزلرينه‌طوقونوردىاكثر روايت شحمهٔ اذنلرينه واصل اولوردى ديو وارد در كاه اولوردىكه درت غدائر قيلورلر ايدى مبارك اذن شريفلرينك هربرى ايكى غديره بيتندن چيقاردى كاه اولوردىكه شعرينى اذنلرى اوزره قويوب سوالفلرى ظاهر اولوب تلاء لوء ايدردى ورأس ولحيه‌لرنده شيب آنجق اون يدى شعره ايدى ودخى واسع الجبهه ايديلر وازج الحاجبين يعنى قاشلرى طويل ودقيق ايدى مابينلرى ابلج ومكشوف ايدى وعينلرى نجلاوين وادعجين يعنى واسع واسود ايديلركه نوع حمرت ايله ممزوجلر ايدى ودخى اهدف الاشفار ايديلركه كثرتندن ملتبس اولوردى واقنى العرنين ايديلر يعنى انفلرينك مافوق مرتفع ايدى چان ضحك ايلسه‌لر برق تلاء لوء ايتديكى زمانده اولان سناسى كبى ظهور ايدردى ودخى شفتين جهتندن الطف عبادالله ايدى وختم فم جهتندن جمله‌سندن الطف ايدى وخدينى سهل وصلب ايدى. وجهلرى طويل دكل

ایدرلر ایدی یعنی قوشاقلری سختیاندن ایدی که فضه‌دن اوچ حلقه‌سی وار ایدی وقوسلرینك اسمی کتوم ایدی وجعبه‌لری که سهام قویه‌جق قبور دیدکلری در اسمی کافور ایدی وفرسلرینك اسمی مرتجز ایدی وناقه‌لری قصواد ر وآکا غضباء دخی دیرلر ایدی وبغله‌لری دلدل ایدی وحمارلری یعفور ایدی وقیونلری که لبنی ایچرلردی عنبه دیرلر ایدی وفخاردن یعنی باچقدن چوملك کبی ایشلنمش برمطهره‌لری وار ایدی که آندن توضی ایدوب شرب ایدرلر ایدی ونجه کمسه‌لر مرتبهٔ تمیزه واصل اولاد صغارینی ارسال ایدرلر ایدی آنلر دخی داخل اولوب چنانکه مطهره‌ده بقیهٔ ماء بولسه‌لر آندن ایچوب یوزلرینه وجسدلرینه مسح ایدوب برکت قصد ایدرلردی . ودخی حضرت نبی علیه السلام احلم ناس ایدی وعفوه ارغب ایدی قدرت وار ایکن. ورقیق‌البشره ایدی وظاهر وباطنی لطیف ایدی وجه مبارکلرندن غضب ورضالری معلوم ایدی . چنانکه وجد وغضبلری مشتد اولسه لحیهٔ مبارکه‌لرینی چوق مس ایدرلر ایدی وناسك اجود واسخاسی ایدی خصوصا شهر رمضانده . واسلام ایچون برنسنه طلب ایلسه‌لر قطعا ویرمامك اولیوب البته اعطا ایدرلر ایدی ودخی ناسك انجد واشجعی ایدی وشجاع اولانلر حربده آنلره قریب اولان ایدی زیرا آنلر عدویه قریب واررلر ایدی ودخی اشدناس ایدیلر تواضعده علومنصبلری ایله . ابن عمر رضی‌الله عنهما ایتدی: حضرت رسولی صلی‌الله تعالی علیه وسلم کوردم‌رمی جمره ایدرلردی ناقهٔ صهبا اوزره یعنی غایت بیضاء اولیوب حمرته مائل ناقه اوزرنده ضرب وطرد ایلمزلر ایدی ودخی [*] الیك الیك دیمزلرایدی ودخی حماره رکوب ایدرلردی اکاف ایله یعنی سمر ایله واوزرنده قطیفه ایله . ومع هذا استرداف ایدرلر ایدی یعنی خلفلرینه برکیمسه‌یی دخی تحمیل ایدرلر ایدی ودخی صحابهٔ کرام حضرت کلدکده قیام ایلمزلر ایدی زیرا آنی کریه کوردکلرینی بیلو- رلردی ودخی صبیانه سلام ویررلر ایدی ودخی خوان وسکرجه اوزرنده

[*] الیك الیك عنی مکرراً استعمال اولنور اسماء افعالدندر معناسی رحل وثقلکی کندوکه ضم ایله وبندن بعید اول دیمکدر .

قباء محشو کیرلر ایدی یعنی طشره دن پروازلی لباس کیرلر ایدی وثوبلری کعبیندن یوقارو ایدی وازارلری آندن دخی یوقارو ایدی نصف ساقه وارنجه. وقمیصی مشدود الازار ایدی یعنی تکمه‌لری شد اولنمش ایدی کاه صلوتده وغیریده ازراری حل ایدرلر ایدی وبرملحفه‌لری یعنی برثوب که آنکله تغطی ایدرلر ایدی زعفران‌ایله مصبوغ ایدی. کاه یالکز آنك ایله خلقه امامت ایدرلر ایدی کاه یالکز کساء کیرلرایدی اوزرلرنده غیری اولمازایدی وبرمابد کسالری وار ایدی یعنی یمانمش. ودیرلرایدی: بن برعبدم عبدلباسنی کیرم. وایکی ثوبلری وار ایدی خاصةً جمعه ایچون. کاه ازار واحد کیوب آخر نسنه کیمزلر ایدی کاه تختم ایدرلر ایدی کاه اولوردی که منزل پرانوارلرندن چیقسارلر ایدی که خاتملرنده برخیط بغلانمش ایدی برشی تذکر ایتمك ایچون. آنکله مکاتیبه ختم اوررلردی وعمامه آلتنده قلنسوه کیرلر ایدی وعمامه‌سز دخی کیرلر ایدی کاه قلنسودنی کیرلر ایدی باشلرنده نزع ایدوب صلوتلرنده ستره ایدرلر ایدی کاه اولوردی که عمامه اولمیوب رأس مبارکلرینه وجبهه‌لرینه عصابه شد ایدرلر ایدی وبرعمامه‌لری وار ایدی سحاب ایله مسمی ایدی آنی حضرت علی یه کرم‌الله وجهه‌هبه ایلدیلر وچانکه ثوب جدید کیسه‌لر اسکیسنی برمسکینه اعطا ایدرلر ایدی وبرفراشلری وار ایدی ادمدن یعنی سختیاندن که حشوی لیف‌ایدی طولی ایکی ذراع یاخود اول‌مقداره‌قریب وعرضی برذراع وبرشبر ویا آنك کبی. وبرعبالری وار ایدی هرقنده انتقال ایلسه‌لر آنی افتراش‌ایدوب دوشنورلر ایدی ایکی طاقه‌سنی آلتنه بوکوب دوشرلردی کاه حصیر اوزره نائم اولورلردی که آلتلرنده غیری شئ اولماز ایدی ودخی آنلرك اخلاقندن ایدی که دابه‌لرینی وسلاح ومتاعلرینی براسم‌ایله تسمیه ایدرلر ایدی دابه‌لرینك اسمی عقاب ایدی وسیفلرینك اسمی ذوالفقار ایدی بری دخی مخدم وبری دخی رسوب وبری دخی قضیب‌ایدی وسیفلرینك [*] قبیعه‌سی یعنی قبضه‌سی جانبنده اولان بالچق دیدکلری شی فضه‌دن ایدی ودخی ادمدن منطقه استعمال

[*] قاموسده دیمشدرکه قبیعه که سفینه کبی سیفك قبضه‌سی طرفنده اولان فضه ویاحدیددر ظاهر بودرکه بالچق دیدکلری نسنه‌در.

جنتدندر وسم وسحردن شفادر وبقولدن هندبانی وبادروجی وبقلة الحمقایی سورلر ایدی وثوم وبصل وکراثی اکل ایلمزلر ایدی وکلیتین اکلنی کریه کورورلر ایدی بوله قریب اولدقلری ایچون. وقلب وطحالدن تنفر ایدرلر ایدی اکر برطعامدن تنفر ایلسه‌لر آنی ترك ایدرلر ایدی اما غیره تبغیض یعنی غیری تنفیر ایلمزلرایدی وصحیفه‌نی (صحن) لعق ایدرلرایدی آخر طعام برکت جهتندزا کثردر دیرلرایدی واصابع شریفه‌لرینی اول مرتبه لعق ایدرلر ایدی که حمرت حاصل اولوردی بعده منديل ایله مسح ایدرلر ایدی وخاصة خبز ولحم اکلنده المرینی غسل ایدرلر ایدی بعده فضلهٔ ماء ایله وجه شریفلرینه مسح ایدرلر ایدی ودخی شرب ایتدکده صوبی مص ایدرلر ایدی اما عب ایلمزلر یعنی دهان شریفلرینی آچوب صوبی دفعةً ایچمزلر ایدی واوچ دفعه ایچوب اوچ دفعه‌ده بیله ابتدائنده تسمیه و آخرنده تحمید ایدرلر ایدی کاه نفس واحددده شرب ایدرلر ایدی چنانکه تنفس ایلسه‌لر ادن منحرف اولورلر ایدی وسؤر مبارکلرینك فضله‌سنی جانب یمینلرده اولانه ویررلر ایدی اکر جانب یساردہ اولانك مرتبه‌سی اجل اولورسه صاغ جانبنده اولانه ویررلر ایدی که سنت سکا ویرملکدر اکردیلرسه‌ك آنلره ایثار ایده‌سین . برکره براناء ایچنده عسل ایله لبن کتوردیلر آندن اباء ایدوب بیوردیلرکه ایکی شربت برشربتده وایکی اداء براناء ایچنده‌در بعده دیدیلرکه بن آنی تحریم ایلمزم لکن کندم فخری وفردای قیامتده فضول دنیا ایله محاسبه‌ی کریه کورورم وتواضعی سورم زیرا برکیمسه‌که لله تواضع ایلیه حق تعالی آنی رفع ایدر ودخی بیت منورلرنده حیالری عاتقدن اشد ایدی عاتق جاریهٔ شابه‌درکه هنوز یتیشوب اهلنك بیتنده مستوره‌طوروب برزوجه وارمامش ورجالدن کیمسه کورمامش اوله . واهل بیتلرندن طعام ایستمزلر ایدی واظهار اشتهاء ایلمزلر ایدی اکر طعام ایدرلرسه اکل ایدرلرایدی وهرنه ویررلرسه قبول ایدرلر ایدی وهرنه سق ایلسه‌لر ایچرلر ایدی کاه اولوردی که بنفسه قالقوب آلورلردی امالباسی هرنه بولسه‌لر ازار ویارداء ویاقمیص ویاجبه‌دن آنی کیرلر ایدی والواندن یشیل لباسی سورلر ایدی وبیاض لباسی چوق کیرلر ایدی ودخی حرب ایچون

فوقنده ایدی وطعام حاری اکل ایلمزلر ایدی واوکارنده اولاندن اکل ایدرلر ایدی اوچ اصابع ایله . کاه دردنجی اصبع ایله دخی استعانت ایدرلر ایدی والنمش خبز شعیر اکل ایدرلر ایدی وقتاینی رطب ایله اکل ایدرلر ایدی وبطیخ وعنبی سورلر ایدی وبطیخی خبز ایله وسکر ایله اکل ایدرلر ایدی کاه بطیخی رطب ایله اکل ایدرلر ایدی ایکی اللری ایله جمیعاً استعانت ایدرلر ایدی ورطبك چکردکنی صول اللرنده حفظ ایدرلر ایدی اللرنده اولان چکردکی برقیونه کوستردیلر قیون مبارك صول اللرندن چکردکی اکل ایدردی حضرت صلی‌الله تعالی علیه وسلم یمینلری ایله اکل ایدرلر ایدی تاکه کندولر طعامدن فارغ اولور قیون دخی دونوب کتدی کاه اولوردی که عنبی [*] خرط طریقی ایله یعنی یوقارودن آشاغی یه‌دهان مبارکلری ایله صیروب اکل ایدرلر ایدی تا که روالی یعنی آندن تقاطر ایدن صویی لحیهٔ مبارکلری اوزرنده حدر لؤلؤکبی یعنی لولو منحدر اولوب دوشمش کبی کورینوردی ودخی اکثر طعاملری تمر ایله صوایدی ودخی تمری لبن ایله جمع ایدوب آنی اطیبین ایله تسمیه ایدرلر ایدی وآنلره احب طعام لحم ایدی سمنی زیاده ایدر دیرلر ایدی ودخی دنیا وآخرته سید الطعامدر دیرلر ایدی ودخی ثریدی لحم وقرع ایله یعنی قبق ایله اکل ایدرلر ایدی وخبز وسمن اکل ایدرلرایدی وشاتدن ذراعنی وکتفی سورلر ایدی وقدرواوانیدن دبّای [**] سورلرایدی وصاعدن خلّی وتمردن عجوه یی سورلرایدی . وبیوررلر ایدی که عجوه

[*] خرط برشیئی یوقاریدن آشاغی صغایوب قوپار مقدر عربده (دونه خرط الفتاد) مثلدر براسرکه صعوبت بیانده یعنی شویله صعبدرکه قتادکه غایت ایله شوکی چوق شجردرآنی خرط ایدوب شوکنی یوقاریدن آشاغی ایندروب قوپارمق بوندن آساندر دیمکدر روالی ضم راء مهمله ایله دوابك لعابیدر بومقامده مرام عنبك صویی در دیو احیاده امام غزالی بیان ایلمشدر . امام قسطلانی مواهب لدنیه‌ده دیمشدرکه خرط العنقود واخترطه دیرلر قچان عنقودی آغزینه قویوب حبنی آلوب عرجونی اخراج ایلسه عاریاً ، نته‌کیم ابن عباس رضی‌الله عنهما روایت ایدرکه بن رسول‌اللهی کوروب عنبی خرطا اکل ایدر ایدی لکن ابو جعفرالعقیلی ایتدی: بوحدیثك اصلی یوقدر وابن الاثیر دیمشدر بعضی روایاتده (خرصا) واقع اولمشدر یعنی طاء یرینه صاد ایله الله اعلم .

[**] دباء قبقدر .

منتهی اولدیغی یرده جلوس ایدرلردی وجلوسلرنده استقبال قبله ایدرلر ایدی ومجلسه داخل اولانه کدولرك آلتنده اولان وسادهیی ایثار ایدرلر ایدی اکراماً ایدرسه البته قبول ایتمسنه عازم اولورلر ایدی ودخی اصحابی بلکه نساء وصبیانی کنیتلری ایله دعوت ایدرلر ایدی ودخی غضب جهتندن ابعد ناس ورضایه اقرب ناس ایدی ومجلس شریفلرنده اصوات رفع اولنماز ایدی ومجلسلرنده قائم اولسه بونی قرائت بیوررایدی: ﴿ سبحانك اللهم وبحمدك اشهد ان لا آله الا انت استغفرك واتوب الیك ﴾ بعده بونی بکا جبرائیل علیه السلام تعلیم ایلدی دیرلرایدی واماحضرتك کلام وضحکی افصح ناس ایدی منطق جهتندن، وکلامده جمله احلی ایدیلر وکلامی سرد ایلمزلر ایدی یعنی متوالیه سویلمزلر ایدی وغایت ایجاز ایدرلر ایدی وجوامع الکلم تکلم ایدرلر ایدی که فضول ونقصیردن خالی ایدی وکلاملری بیننده توقف اولوردی که سامعی آنی وعی وحفظ ایدردی وجهیرالصوت ایدیلرونغمه جهتندن دخی احسن ناس ایدیلر وطویل السکوت ایدیلر حاجت اولمدن سویلمزلر ایدی ودخی وقت رضا وغضبده کلام حقك غیرینی سویلمزلر ایدی واصحابنك یوزلرینه ضحك وتبسم جهتندن اکثرناس ایدیلر کاه اولدی که اومرتبه ضحك ایدرلر ایدی که [*] نواجدلری ظاهر اولوردی واصحابنك دخی حضور شریفلرنده ضحکلری تبسم ایدی آنلره اقتداء وتوقیراً چون. ودخی اکثر ناس ایدیلر مادام که اوزرلرینه قرآن نازل اولیه ویاخود قیامت ذکر اولنمیه ویاخود وعظ طریقی ایله خطبه قرائت ایتمیه‌لر وچانکه مسرور وراضی اولسه‌لر احسن ناس ایدی رضاجهتندن. ووعظ ایلسه‌لر جدایله وعظ ایدرلر ایدی اکر غضب ایلسه‌لر البته غضبلری لله اولوردی غضبلرینه برشی مقاومت ایده‌مز ایدی وچانکه برامر نزول ایلسه اول امری حقه تفویض وکندیلر حول وقوتدن تبری ایدرلر ایدی اما اکلده آدابی بویله ایدی که هرنه که بولسه‌لر آنی اکل ایدرلر ایدی وطعام اوزرنده کثرت ایدیدن حظ ایدرلر ایدی واکل وقتنده مصلی جلوسی کبی جلوس ایدرلرایدی لکن رکبه‌لری رکبهٔ اخری فوقنده وقدملری قدم اخری

[*] نواجد اضراسدر یاخود انیابدر یاخود اضرابه قریب اولان انیابدر ..

ایدی وملوکدن هیبت کلمز ایدی ایکیسی دخی حق تعالایه دعوت واحده ایله برابر دعوت ایدرلر ایدی حق تعالی آنلرده سیر فاضله‌یی وسیاست تامه‌یی جمع ایلمش ایدی وامی اولوب اصلا کتابت وقرائت ایتمیوب بلاد جهلده صحاریده رعی غنم ایچنده نشوونما بولمشلر ایدی وبلا اب وام یتیم ایدیلر بویله ایکن حق تعالی آنلره جمیع محاسن اخلاق وطرق حمیده‌یی واخبار اولین وآخرینی جمع ایلمش ایدی وآخرتده نجات وفوت ودنیاده ضبطه یعنی سرور وخلاص اولان اشیایی . ودخی واجب اولانه ملازمت وترك فضولی جمله جمع ایلمش ایدی حق تعالی جمله‌مزی آنلره اطاعته وافعالنده آنلره تأسی واقتدایه توفیق ایلیه آمین یارب العالمین . ودخی حضرتك صلی الله تعالی علیه وسلم آدابندندرکه اصلا برکیمسه‌یه شتم ایتمامشدر الا اکا کفارت ورحمت قیلمشدر وبرکیمسه‌یه لعن ایتمامشدر وبیوررلر ایدی که بن آنجق رحمت بعث اولندم لعان بعث اولنمدم وبرکیمسه‌یه دعاء علیه ایتمامشدر کرك کافر کرك مسلم اولسون.ویدمبارکه‌لری ایله برکیمسه‌یی ضرب ایتمامشلردر مکر سبیل اللهده اوله . ودخی نفسلری ایچون انتقام ایتمامشلردر الاانتهاك حرمة اللهده اوله . وهیچ ایکی امر بینده تخییر اولنمامشدر الاایسر اولانی اختیار ایتمامشلردر مکر آنده اثم ووبال ویاخود قطیعهٔ رحم اوله وبرکیمسه آنلره کامشدر کرك حر وکرك عبد وکرك امه الا آنکله بیله حاجتنه قیام ایدرلر ایدی وخدمتلرینی ایدن کیمسه‌یه اصلا ایچون بویله ایلدك دیمامشلردر . وبرکیمسه برکیمسه‌یه لوم ایتمامشدر الابیوررلر ایدی که ترك ایدك که نه اولدی ایسه حق تعالانك کتاب وتقدیری ایله‌در. ودخی کاه فراش اوزره وکاه ارض اوزره اضطجاع ایدرلر ایدی وبرکیمسه ید شریفه‌لرینی اخذ ایدوب ویاخود مکالمه ایلمك اولماز ایدی الاینه اللرینی ارسال ایدن ویاخود انصراف ایدوب کیدن اول کیمسه اولوردی ینه حضرت کمال حسن خلقلرندن اوّل ارسال ایلمزلر ایدی ودخی اکثر جلوسلری حبوه ایدی یعنی مبارك رکبه‌لرینی دیکوب ظهرلری ایله برابر ایدوب برثوب ایله یاخود اللری ایله جمع ایدرلر ایدی که حبوه کیفیتی بویله تعیین اولنمشدر . ودخی برمجلسه کاسه‌لر مجلس

وهرنه حاضر اولورسه اکل ایدرلر ایدی وهرنه موجودایسه رد ایلمزلر ایدی کرك بر وکرك شعیر یاخود حلوی وعسل ولبن . ودخی متکئاً اکل ایلمزلر ایدی . ودخی خوان یعنی سفره اوزرنده اکل ایلمزلر ایدی مندیللری باطن قدملری ایدی اوچ کون متوالیةً بغدای خبزندن شبع کلش ایدی تا که حق تعالایه ملاقی اولنجه. لکن فقر وبخل سببی ایله دکل بلکه نفسی اوزره ایثارایله ایدرلرایدی . ودخی اعدای بینده حارس وحافظسز تنها یوررلر ایدی . ودخی بشر وتواضع جهتندن احسن ناس ایدیلر وجملهسنك ابلغی ایدیلر بلاتطویل امور دنیادن برشیئدن خوف وهول طاری اولماز ایدی وهرنه موجود اولورسه لباس مباحدن کیرلرایدی کرك شمله ـ بردجرهٔ یمانی برنوع پرده در ـ کرك جبهٔ صوف اولسون. وخاتملری فضه ایدی که خنصر ایتن وایسرلرنده وضع ایدرلر ایدی. رکوب ایتدکلرنده عبیدینی ویاغیری ارداف ایدرلر ایدی وهرنه ممکن اولورسه رکوب ایدرلر ایدی کرك فرس کرك بغله وحماراولسون. ودخی حافیاً وراجلا مشی ایدرلرایدی رداسز وعمامه وقلنسوه سز. ودخی طیب انواعنه محبتلری ورایحهٔ کریهه یه کراهتلرك وارایدی فقرا ایله مجالسه ومساکین ایله مواکله یعنی اکل طعام ایدرلر ایدی واهل فضلی اکرام ایدرلر ایدی اخلاقلرنده. واهل شرفه برواحسان ایله تألف ایدرلر ایدی وذوی رحمنه صله ایدردی اما آنلردن افضل اولاندن آنلری ایثار ایتمدن . وبراحده جفا ایلمزلر ایدی معذرتی قبول ایدردی ومحلنده مزاح ایدردی لکن حقك غیری کلام سویلمز ایدی ضحك ایدردی قهقهه سز. لعب مباحی کوررلر وانکار ایلمزلر ایدی واهللری ایله مسابقه ایدرلر ایدی یعنی سکردوب یاریشورلر ایدی واوزرلرینه رفع اصوات اولنوب ینه صبر ایدرلر ایدی وکندیلرك [*] لقاح وغنملری وار ایدی که آنلرك البانی ایله نفسلری واهللری نقوت ایدرلر ایدی وعبیدوجاریه لری وارایدی ینه مأکل ومابسده اوزرلرینه ترفع ایلمزلر ایدی اوقات شریفلری وارایدی حق تعالایه لایق عمله ویاخود غایت مهم اولان اموردە مرور ایدر ایدی اصحابنك بساتینه چیقارلر ایدی مسکینی تحقیر ایلمزلر

[*] لقاح جمع لقحه در لقحه ولقوح ناقهٔ حلوبه در یعنی لبن صاغلور ناقه در .

ایلدیلر . ودخی وصیتلری حق تعالادن تقوی وصدق حدیث وعهده وفاء واداء امانت وترك خیانت وحفظ جار ورحم یتیم ولین کلام وبذل سلام وحسن عمل وقصر امل ولزوم ایمان وتفقه فی القرأن ومحبت آخرت وحسابدن جزع وخفض جناح وحکیمه سب ایلمکدن نهی ویاخود کاذبی تصدیق ویاخود صادقی تکذیب ویاخود ائمه اطاعت ویاخود امام عادله عصیاندن ویاخود برارضی افساددن نهی ایدرلر ایدی وبیوررلر ایدی: بن سکا وصیت ایدرم حق تعالادن اتقاایده سین هر حجر وشجر قاتنده ، ودخی هر کناه ایچون سراً توبهٔ سر وعلانیةً توبهٔ علانیه احداث ایده سین . وینه حضرتك اخلاقندن ایدی که جمیع ناسدن احلم واشجع واعدل واعف ایدی ویدمبارکاری برعورته مس ایتمش ایدی آنك رقنه مالك اولمیه‌لر ویاخود عصمت نکاحنه داخل اولمیه‌لر ویاخود ذات رحم محرم اولمیه. ودخی اسخی ایدیلر یانلرنده دینار ودرهم کیجه‌لمز ایدی اکراول کونك نفقه سندن زیاده قالوب اعطا ایده‌جك کیمسه بولماسه‌لر منزل شریفلرینه داخل اولمازلر ایدی آنی برمحتاجه ویروب آندن برأت کلینجه . ودخی حق تعالانك اعطا ایتدیکی اشیادن آنجق اول عام وسنه لرینك قوتنی اخذ ایدرلر ایدی اول دخی بولدقلرق اشیانك ایسر واهوننندن تمر وشعیر کبی ، وغیرینی سبیل اللهده انفاق ایدرلر ایدی وهرشیئی که انلردن سؤال اولنه البته اعطاء ایدرلر ایدی کاه اولوردی که قوت نفسلرندن ایثار ایدرلر ایدی وکندیلر نعل مبارکلرینی خصف ایدوب یعنی مرمّت ایدرلر ایدی وثوبلرینی ترقیع ایدرلر ایدی واهللرینك مهنه‌سنده یعنی خدمتنده بالذات خدمت ایدرلر ایدی وانلر ایله بیله لحمی قطع ایدرلر ایدی واشد ناس ایدی حیاء جهتندن. بصر مبارکاری برکیمسه‌نك وجهنه ثابت اولوب بقمازلر ایدی. حروعبدك دعوتنه اجابت وهدیه‌یی قبول ایدرلر ایدی اکر برجرعهٔ لبن ویاخود فخذ ارنب ایسه دخی. وآنك مکافاتنی دخی ایدرلر ایدی وهدیه‌یی اکل ایدرلر اما صدقه‌یی اکل ایلمزلر ایدی وبرجاریه‌نك وبرمسکینك دعوتنه اجابتدن استکبار ایلمزلر ایدی غضب ایلسه‌لر ربی ایچون ایدوب نفسلری ایچون ایلمزلر ایدی وحق تنفید ایدرلر ایدی اکر نفسلرینه مضر ایسه دخی. وجوعدن بطن مبارکلرینه تعصیب حجر ایدرلر ایدی

تجاوز ايدر بواسلوبله اقصای عالمه وارنجه . اكر قريب اولانلر اول مصلحته قيام ايدرلرسه ابعد اولانلردن ساقط اولورولا وجه ارضده اولان علمانك جمله‌سی آثم اولورلر .

حق تعالی جمله‌مزی علم بلا عملدن ودنيايه ميل واملدن محفوظ ومعصوم ايليوب انمالمزی سمعه ورياء ايله خلط ايلميه يا كريم ويامنان جمله‌مزه سنسين مستعان جمله‌مزه احسان وانعام ايله تفضل رجاء ايدرز ياذا الجلال والاكرام .

اصل عاشر — اخلاق نبوتده‌در تا كه تزكيهٔ اخلاق طلب ايدناره انموذج اولوب بواوراقده مذكوراولان اموره نتيجه اوله . ايمدی معلوم اوله كه حضرت رسالت پناه صلی الله تعالی عليه وسلم كثير الضراعه والابتهال وحق تعالادن دائم السؤال ايدی كه آنی مكارم اخلاق و آداب ايله تزيين ايليه ودائما بيوررلرايدی: ﴿ اللهم حسن خَلقی وخُلقی ﴾ تا كه حق تعالی دعاسنی مستجاب وانزال قرآن وكتاب ايلدی وكتابده اولان ايله شويله عمل ايلديلركه هر آن خلق كريملری قرآن اولمش ايدی نته‌كيم حضرت عايشه دن رضی الله تعالی عنها مأثوردر . وناسی دخی حسن خلقه ترغيب ايدوب ﴿ بعثت لاتمم مكارم الاخلاق ﴾ بيورديلر وناسه بيان ايلديلركه حق تعالی مكارم اخلاقه محبت وسفافه يعنی ردی وبد اولانلرينه بغض ايدر . ودخی نبی عليه السلام حسن العشره وكريم الصنيعه ولين الجانب ايديلر . ودخی بذل معروف واطعام طعام وافشاء سلام ايتمكی ومريض مسلمی عيادتی كرك بروكرك فاجر اولسون ، وجنازهٔ مسلمی تشييع وجوارنده اولانلره كرك مسلم وكرك كافر اولسون حسن جوار وذی شيبه اولان مسلمی توقير وطعام ايچون دعوته اجابت وطعام اوزرنده دعا وعفو واصلاح بين الناس وجود وكرم وسماحت وسلام ايله ابتدا وكظم غيظ وعفو عن الناس ايدرلر ايدی . ودخی دين اسلام ايله لهو وباطلی اذهاب وغنا ومعازفك يعنی ملاهينك جمله‌سنی رفع ايلديلر وجميع وتر وذحل صاحبنی حقد وعداوت اهانی وكذب وغيبت وبخل وشح وجفا ومكر وخديعه ونميمه بی وذات البين سوئنی وقطيعهٔ ارحام وسوء خلق وتكبر وفخر واختيال واستطاله ومدح وفحش وتفحش وحقد وحسد وطيره وبغی وعدوان وظلمی عموماً رفع

ایتمیوب ترك ایلمك و یاخود بعض اشیا دوکمك ایله ازلاق ایلمك کبی مثلا صابون ایله غسل اثواب ایلمك کبی و بونك امثالی . بری دخی منکرات ضیافتدر حرام اولورفراش کبی وحرام اولور بخوردان واشربهٔ محرمه وبعض صورتلر ایله منقش پرده‌لر کبی وسماع اوتاروقینات یعنی مغنیه جاریه‌لر و نسوانك رجال شبانه نظرلری کبی وحرمت اطعمه ولبس حرام ایدنلرایله واهل بدعت ایله اجتماع کبی. اکر مجلسده برمضحك اولورسه فحش وکذب ایله. آنی دخی منع واجبدر . اکر قادر اولمازسه مجلسه حاضر اولماسون اما فحش وکذب اولمادن مزاح ایلسه مباحدر. مکر آنی صنعت اتخاذ ایلیه اول زمانده مکروه اولور وشول کذب که انکله تابیس قصد اولنمیه اول منکراتدن دکلدر مثلا بن برکون سنکله یوز کره تکلم ایلدم ویاخود سکا بیك کره کلدم دیسه . زیرا بونکله تحقیق مقصود دکلدر بلکه مقصود مبالغه در اول مرتبه عدالتی قادح دکلدر و آنکله شهادتی مردوده اولماز ، ودخی طعام و بناده اسراف کبی وبوقبیلدندر مالنی قینات ومغنیاته صرف ایلمك . ودخی جمیع مالنی اسراف ایلیه برمرتبه‌که عیالی بلاشئ قاله‌لر اول دخی حرامدر خصوصا که محرماتده اسراف ایلیه مکر وجوه بروخیره صرف ایلیه وکندوسنك توکلده قدم راسخی اوله . وبری دخی منکرات عامه در مثلا خانه سنده اوتوروب فرض عین اولان فضله‌سنی فروض کفایه‌یه صرف ایلمیه مثلا کندی بلده سندن اکا مجاور اولان قرایه‌چقوب اهلنه صلوتك ارکان وشرائطنی وشرائط طهارت وسائر فرائضی تعلیم ایلیه . مکرکه بعض ناس اول خدمتی ادا ایلیه اول تقدیرجه آندن ساقط اولور تبلیغ واجب اولماز الا اهل علمه واجب اولور. اکرمسئلهٔ واحده بیلورسه اول مسئله‌یه نسبت اهل علم اولوب تبلیغی واجب اولور وبونك اثمی فقهایه دخی اشددر . زیرا انلرك آنده قدرتلری اظهردر. زیرا علم اولا انسانك نفسنه واجبدر بعده اهل بیتنه بعده اقارب وجیرانه ثم وثم تا که برمرتبه‌یه منتهی اولورکه اسواقه چقوب منکراتنی تغییر ایلیه . اکر بعضنی تغییره قادر اولورسه باقیلرینی عدم تغییره عذراولماز اسواقه عدم خروجه وانلردن اهل قرایه تعدی ایدر بعده اهل بادیه‌یه

ومواقع حسبتی بیلمکدر . ایکنجی ورعدر زیرا هر عالم اولان علمی ایله عامل دکلدر. اوچنجی حسن خلقدر زیرا علم وورع ورفقده کفایت ایامز مادام که صاحبنده حسن خلق اولیه . و دخی آدابدندر علائق تقلیل ایلمك، تا که خوفی چوق اولیه وقطع طمع ایلمك تا که آندن مداهنه زائل اوله. ایمدی اول آداب مخصوصه‌دن بو محلده برمقدارینی ذکر ایده‌لم جمله‌دن بری منکرات مساجددر بر کیمسه که مذهبی اوزره اداء صلوته تقصیر ایلسه منع اولنور وقرائتنده لحن ایلسه تنبیه اولنور خصوصا سورهٔ فاتحه‌ده ، اکر قادر ایسه تعلم ایاسون والا قدرتی مقداری قرائت ایلسون. بری دخی مؤذنلرك تراسل ایدوب کلمات اذانی تغییر لریدر رعایت الحان ایچون، کذلك اوقاتی عدم رعایتلری دخی منع اولنور. بری دخی خطیب ثوب اسود که آنده ابرشیم اوله آنی لباس ایلمکدر ویاخود سنف مذهب امساك ایدوب منبره صعود ایلیه زیرا حریر حرامدر وثیابك احبی بیاضدر اما سواد دخی حرام‌دکلدر. بری دخی واعظ مبتدعدر ویاخود جانب رجایی خوفدن زیاده ایلیندر زیرا ناسك خوفه احتیاجلری رجادن زیاده‌در کذلك مجاسنه نسا حاضرات اولوب کندیسی شاب مزین اولوب کثیر الاشعار اوله وحرکات و اشاراتی اوله . و دخی نسا منع اولنورلر مساجده صلوت ایچون ومجالس ذکر ایچون حاضر اولمقدن فحانکه خوف فتنه اوله. بری دخی مجانین وسکارانك دخولیدر مکر سکون وسکونلری معلوم اوله اما صبیانك دخولنده بأس یوقدر لعب ایتمیجك . بری دخی منکرات اسواقدر کذب کبی ومتاعك عیبنی اخفا ایلمك کبی وملاهی واوانی محرمه بیع ایلمك کبی . بری دخی منکرات شوارعدر مثلا طریقی بنالر ایله تضییق ایلمك کبی ویول اوزرینه احمال وضع ایلمك وتخییس طریق ایلمك کبی ومیاه امطاری وثلوج [*] واوحالی ترك ایدوب دفع ایتمامك کبی . بری دخی منکرات حماماتدر جدارنده صور حیوانات کبی وکشف عورات کبی وتغمیز افخاذ ایچون انبطاح کبی یعنی اویلوقلرینی صیقوب غمز ایتدرمك ایچون یوزی اوزه یاتمق کبی واوانی وصولری تخییس واحجار مزلقه غسل

[*] ثلوج جمع ثلجدرکه برفدر اوحال جمع وحل درکه بالچقدر .

دن غاصبی ایاغندن چکمك کبی. ودخی لائق اولان اولدر که الی ایله مباشرت ایلمیه اول مرتبه‌یه وارمادن ممکن اولورسه. ودخی لحیه‌سندن جر ایلمیه ایاغیله جر ایتمك ممکن اولیجق. ودخی ثوب حریری ازارینی حل ایله اخراج ممکن ایکن خرق وتمزیق ایلمیه و بونك امثالی . درجهٔ سادسه تهدید وتخویفدر مثلا شو فعلی ترك ایله والارقه‌یکی ضرب ایدرم ویاخود رأسکی کسر ایدرم دیه وبوکا مشابه کلمات ایله. ودخی لائق اولدرکه تهدیدی تحقیق اوزرینه تقدیم ایلیه اکر ممکن ایسه . وتحقیقنه قادر اولدیغی شیٔ ایله تهدید ایلیه مثلا البته سنك داریکی نهب ایدرم ویاخود البته‌سنك زوجه‌کی سب ایدرم دیمیه زیرا بوکلامی عزم ناشی اولوب سویلرسه حرامدر اکر بلا عزم سویلرسه کذبدر اللهم مکر مبالغه ایتمك ایله آنی ردع ایده‌جکنی بیله . اول تقدیرجه کذب محظوردن اولماز بلکه اصلاح ذات‌البین منزله‌سنده اولور اول خود قبیح دکلدر بوسبیدندرکه بعضلر دیمشدرکه حق‌تعالی ایتمه‌جکی فعل ایله وعید ایتمك جائزدر زیرا وعیدده خلف کرمدر بلکه قبیح اولان ایتمه‌جکنی وعد ایلمکدر لکن قول مذکور حق‌تعالی حقنده مرضی دکلدر زیرا کلام قدیمده خلف تطرق ایلمز کرك وعد اولسون کرك وعید اولسون. بلکه دیدیکی کلامی عباد حقند متصور. در زیرا وعیدده خلف حرام دکلدر . درجهٔ سابعه مباشرت ضربدر الی وآیاغی ایله سلاح چیقارمادن. اکر اخراج سلاحه محتاج اولورسه اول محتسبه جائزدر مثلا برعورتی برفاسقدن تخلیص لازم کلوب مابینلرنده نهر حائل اولسه آنکیچون رمی سهام جائزدرلکن مهما امکن ساقنه وفخذینه ایصاله‌قصد ایلیه قتله قصد ایلمیه وباجمله جمیع حالتده تدریج رعایت ایلیه اما محتسب اولیوب عوامدن اولان کیمسه‌یه اصلا برحالده اخراج سلاح جائز دکلدر. درجهٔ ثامنه بنفسه قادر اولیوب اعوانه محتاج اوله کاه اولورکه فاسقك دخی اعوانی اولور ایکی صفك مقاتله‌سنه مؤدی اولور بونك کبی حال اذن سلطانه موقوفدر زیرا کاه اولورکه هیجان فساد و خراب بلاده مؤدی اولور لکن قیاس جمله‌یه جوازیدر .

مطلب ثالث — آداب محتسبدر . اول دخی اوچدر . اولکی مواضع

زيرا عيب نفسدر. پس انسان جهلنك ظهورينه راضى اولماز . ايمدى تلطف ايلمك كركدر كه مثلا ديه كه انسان عالم ايكن ولادت ايتمز بز دخى امور صلوته جاهل ايدك بزه علما تعليم ايلديلر بلكه سنك قريه كده كيمسه اولميوب اهل علمدن خالى ايدى وياخود عالم اولوب صلوتى شرح وايضاحده تقصير ايدردى ايمدى صلوتك شرطى بويلهدر ديوب مقصودى اوزره تعليم ايليه . درجهٔ ثالثه وعظ ونصح ايله نهى وحق تعالى ايله تخويفدر نته كيم بركيمسه اول فعلك منكر ايدوكنه عالم اوله و ياخود منكر ايدوكنى بيلديكندن صكره بنه مصر اوله پس آكا وعظ اولنور واخبار وعيد ايله تخويف اولنور وسيرت سلف حكايت اولنور اما جمله سى شفقت ولطف ايله اولوب غضب وعنف ايله اوليه وآكا ترحم ايليه وآنى كندى نفسنه مصيبت بيله زيرا مسلمون نفس واحده كبيدر لكن تعريف وقتنده احتراز ايليه كه كنديسنه علمله عزت وغيره جهاله ذلت اعتقاد ايليه زيرا بوحالت وعظ وتذكيرده عظم بلا و مصيبتدر وبرغائلهٔ هائله وغرور وشيطاندره حبلنه هرانسان تمسك ايدر مكر بركيمسه اوله كه جناب حقدن معصوم وعيوب نفسى آكا معلوم اولوب نور هدايت وفتوح ايله ديدهٔ بصيرتى مفتوح اوله. اما بونلرك غيرينى ايكى لذت اغتيال واخذ ايدر برى دائهٔ علم يعنى شهرتى وبرى دخى دائهٔ احتكام وسلطنت. وبوشهرت برشهوت خفيه درك شرك خفيه داعيه اولور وبونك محك ومعيارى بودر كه اكر آخر كيمسه وعظ و نصيحت ايدوب آنى اول مؤنتدن تخليص ايدوب كفايت ايدرسه آنك يانندە دخى احب اوله زيرا غرض حاصل اولمش اولوب غيره وعظ ثقلتى تحمل ايتمامش اولور والا اول كيمسه اولا كندى متعظ اولوب بعده ناسه وعظ ايلسون . درجهٔ رابعه سب ايدوب قوله تعنيفدر واول تعنيف لطفله منعدن عجز زماننده وآنك وعظ ونصيحتنى استهزا ايليه مبادئ اصرارك ظهورى زماننده اولور و دخى لسانى فحشله اطلاق ايلميه بلكه ديه كه يا فاسق يا احمق حق تعاليدن خوف ايتمزميسين . اكر سب وتعنيف آنى رادع اوليه جغنى بيلورسه اول زمانده غضب واستحقار اظهارى ايله اكتفا ايلسون. درجهٔ خامسه تغيير باليددر كسر ملاهى واراقهٔ خمر كبى ودار مغصوبه.

سی فائحه اوله و یاخود برشئ رقیق آلتنده مستور اولمش عود و آلات ملاهی اوله که شکلی مشاهد اوله و بونلرك امثالی دخی . شرط رابع منکر ایدوکی بلا اجتهاد معلوم اوله . پس حنفی یه واجب دکلدرکه شافعینك متروك التسمیه اولان شیئی وضب وضبی اکل ایتدیکنی انکار ایلیه وعکسی دخی نبیذ غیر مسکری حنفی شرب ایلدیکنی و ذوی الارحامی توریث ایلدیکنی شافعی انکار ایلیه و بونلرك غیری دخی . اما مذاهب مبتدعه‌یی انکار مثلا معتزلینك خیراللهدندر شر دکلدر دیدکلرینی انکار اول واجبدر واجتهادیات انکارینه نسبت ایله مهمدر مکر که تعرضده تحریك فتنه ومقاتله لازم کله اول زمانده حسبت بونك امثالنده سلطانه مفوضدر زیرا بونك امثالنده دفع فتنه‌یه اول قادر در . رکن ثالث محتسب علیه یعنی احتساب اولنان کیمسه‌در آنك شرطی اولدرکه اول فعل آنك حقنده منکر اوله انسان اولدیغی جهتدن، اما مکلف اولمسی شرط دکلدر زیرا معلومك اولمشدرکه صبی شرب خمردن ومجنون زنادن منع اولنور اما سائر حیوانی افساد زرعدن رد ایلمك واجب دکلدرحسبت جهتی ایله. زیرا حسبت انسانه‌در حیوانه اولماز. نعم حیوانی دخی قادر اولدیغی مرتبه منع واجبدر بدننه تعب ویرمزسه یاخود مالنه خسران ویاجاهنه نقصان کلمزسه. لکن اول حسبت طریقی ایله دکلدر . بلکه حقوق مسلمیندن اولدیغی جهتدندر. حقوق مزبوره کثیردر بودخی آنك ادناسیدر . رکن رابع نفس احتسابدر آنك دخی درجات و آدابی واردر . درجهٔ اولی تعرفدر یعنی منکری معرفته سعیدر اول منهی عنهدر زیرا تجسس درکه اول ذکر اولنمشدر مثلا صوت ملاهی یی استماع ایچون استراق سمع ایلیه ویاخود رایحهٔ خمری قصد ایله استنشاق ایلیه و یاخود برکیمسه‌نك ثوبنده اولان شیئه مس ایلیه شکل مزماری بیلمك ایچون. المهم مکر ایکی رجل عدل ابتدا خبر ویره‌لر کندیسی استخبار ایتمدن . اول تقدیرجه دار ایچنه کیرمك لازمدر . درجهٔ ثانیه تعریفدر مثلا برکیمسه‌یی کورسه‌که جهلندن صلوتی تعدیلسز ادا ایلیه اول زمانده آکا لازمدرکه لطفله تعریف ایلیه و الا کاه اولورکه عناداً اصل صلوتی دخی ترك ایدر زیرا جهل جمیع عیوبدن اقبحدر

معلمدن غیری بولنمایه واحتساب ایتدیکی کیمسه اول معلمی تعلیمندن منعه قادر اوله و یاخود برمرض حاصلی آندن ازاله فوت اوله ویاخود رزقی قطع اولنه وتوکله دخی قدرتی اولمایوب حرامه محتاج اوله ویاخود جوعدن فوت اوله ویاخود جاهی زائل اولوب اهل شر اولانلر اکا ایذایه ابتداء ایلیه‌لر. ایمدی بومقوله امور حسبتدن استثناء اولنمشدر فجانکه ظاهر وقوی اولسه‌لر. لکن لازمدرکه بونلرك زوالنی ظن ایتدیکی میزان ایله وزن ایلیه موجب طبع وضو ایله ایلمیه . اکر موجب دین ایله ساکت اولورسه اکا مدارات دیرلر اول جائزدر. اکر موجب هوی ایله سکوت ایدرسه اکا مداهنه دیرلر. ایمدی سکا لازمدرکه سبب سکوتده نقد ایلیه‌سین . زیرا ناقد اولان بصیردر وهرنفس ایشلدیکی عمل خیری حضور حقده حاضر بولسه کرکدر کرك خاطره نوع خطور ایتمش اولسون کرك کوشهٔ چشمله منظور اولسون. زیرا رب مجید ظلام للعبید دکلدر . رکن ثانی شول اموری بیان ایدرکه حسبت آنده واقع اولور ایمدی اول هرمنکردرکه فی‌الحال موجود وبلا تجسس ظاهر ومنکر اولمسی معلوم اوله اجتهادسز. ایمدی آنك دخی شروط اربعه‌سی واردر: شرط اول شرعده وقوعی ممنوع برمنکر اولمقدر کرك نفسنده معصیت اولسون کرك اولمسون مثلا صبیان ایچدیکی شرابی اراقه کبی. زیرا ایچدیکی جهتدن معصیت اولماز اما نفسنده شرابك وجودی شرعا ممنوعدر. شرط ثانی فی‌الحال موجود اولمقدر مثلا برکیمسه اول کیجه شرب خمره عازم اوله اول زمانده آکا وعظ واجبدر اکر نفی معلوم اولورسه، والا وعظ دخی لازم دکلدر. شرط ثالث تجسس ایتمدن ظاهر اولمقدر زیرا منهی عنهدر اما بیوت ایچنده اولانلره اطلاع وتجسس اوزرینه واجب دکلدرمکر ظاهر اولوب اصوات ملاهی‌یی خارجدن استماع ایلیه اول تقدیرجه بیوته واصل اولوب تغیر ایلمك واجبدر . زیرا بز مأمورز که حق تعالانك ستر ایتدیکنی ستر ایدهلم وبزه صفحه‌سنی ابداء واظهار ایدنلری انکار ایدهلم. ابداء دخی طرق حواسك بری ایله اولور. زیرا مقصود علمدر آنك اوزرینه واجب دکلدر تحت دیلده مستور اولان اموری بیلمکه سعی ایلیه زیرا اول ممنوع اولان تجسسدر مکرکه خمر اولوب رایحه .

استاد آنك امری اظهردر. زیرا اکر علمی ایله عامل اولمازایسه تلمیذك اوزرینه احترامی واجب دکلدر . شرط خامس قادر اولمقدر . زیرا عاجزك حسبتی انجق قلبی ایله در عجزدن مقصد عجز حسی دکلدر بلکه مکروهك لحوقی حسبی ایله در . بومقامده دخی درت حال واردر : اولکی اولدرکه کلامنك نفعی اولمادیغی معلومی اوله وسویلدیکی تقدیرجه ضرب اولنه اول تقدیرجه اوزرینه حسبت لازم اولماز بلکه بعض مواضعده حرام اولور نعم اول مرتبه اوزرینه لازم اولورکه مواضع منکره حاضر اولمیه تاکه مشاهده ایتمیه. ایکنجی عدم نفع ایله ضرب معاً منتفی اوله . یعنی ضرب اولنمازسه نفعی دخی اولمیه اول تقدیرجه همان انکار واجب اولور. اوچنجی اولدرکه مفید دکل ایدوکنی بیله ومکروهدن خوف ایتمیه. اول تقدیرجه واجب اولمازبلکه مستحب اولور اظهارشعائر اسلام وناسه امرودینی تذکیر واعلام ایچون. دردنجی بونك عکسیدر اول تقدیرجه واجب وحرام دکلدر بلکه حرام نفسی هلاکه تعریضدر تأثیری یوق ایکن . اما مکروه خوفی اولوب لکن تأثیری اولدیغی معلوم اولسه اول زمانده مستحب اولور . اما اکر بیلورسه که آنکله بیله اصحابی ویا اقاربی ویا رفقامی دخی ضرب اولنور اول زمانده حسبت جائز دکلدر بلکه حرامدر . زیرا بردفع منکر اولورکه آندن اقوی برمنکره مؤدی اولور بلکه اول مرتبه حقیقتده قدرت دکلدر عجزدن معدوددر . وقتاکه بعض منکرك بعضندن اقوی اولسی برامر غامض اولوب عوام اکا مهتدی اولمق مشکل اولدیسه بعضلر اذن اولی یی شرط ایلدیلر تاکه اهل حسبت اولان کیمسه یی نصف ایلیه آندن صکره اصابت مکر وهده ظن کافیدر وبوظنده اعتماد اعتدال طبعه در . زیرا اول ظن کاه اولورکه جبن وخوف ایله قوی وتهور ایله ضعیف اولور . ودخی اول متوقع اولان مکروهه دخی برحد معین لازمدر آنك تحقیقی بودرکه مطالب درت شیئه منحصره در نفسده علم ایله دربدنده صحت ایله درمالده ثروت ایله درقلوبده جاه ایله در وبونلردن هر بر ینك فوتی مکروهدر . فوت دخی یامتوقعدر ویا بالفعلدر . بودرت امرده متوقعی ترك حسبته مانع دکلدر بلکه مانع حسبت اولان ضرر حقیقی بالفعل حاصل اولانك فواتیدر مثلا محتسب اولان مهمات دینی جاهل اولوب وبر

مقبول دكلدر . زيرا حق تعالى كافرين ايچون مؤمنينه سبيل قومامشدر نته كيم كريمهٔ ﴿ ولن يجعل الله للكافرين على المؤمنين سبيلا ﴾ بومعنايه ناطقهدر . شرط رابع امام جهتندن ياوالى طرفندن اذندر . بعض قوم آنى شرط ايليوب آحاد رعيتك حسبتنى تجويز ايتمشلردر . لكن شرط فاسددر . زيرا آيات واحاديث جميع خلقه وجوبنه دلالت ايدر . پس برحكمه تخصيصك اصلى يوقدر وكافرى مسلم اوزرينه تسلطدن منع لذتى سببى ايله دكلدر اول سبب ايله رعايانى دخى آندن منع لازم كله بلكه كفرى ايچوندر . بونك تفصيلى بويله دركه حسبتك بش مرتبهسى واردر . مرتبهٔ اولى تعريفدر . حتى مجرد اعلامدر . مرتبهٔ ثانيه كلام لطيف ايله وعظدر . بوايكيسى اذن امامه محتاج دكلدر . مرتبهٔ ثالثه سب وتعنيفدر . اما فحش ايله سب دكلدر بلكه ياجاهل ويا احمق اللهدن خوف ايتمزميسين ديمكه در . بو مرتبه كلام قول صدقدر . كاه بوطريقله امامك حضورنده احتساب اولنور فكيف كه اذننه موقوف اوله . مرتبهٔ رابعه منع ايلمكدر مباشرت طريقى ايله قهر ايتمكه ، مثلا كسر ملاهى واراقهٔ خمر كبى . بونده اذنه احتياج يوقدر . زيرا مسلمين واهل ايمان مانند بنياندركه بعضى بعضنى شد ايدوب انكله بنيان دين اسد اولور . مرتبهٔ خامسه تهديف وتخويفدر ضرب عنيف ايله وياخود مباشرتى ايله . بومرتبه در اذن امامه محتاج اولان ، والاجانبيندن قتاله منجر اولور . بوندن صكره بوحسبتك تفاصيلنده كلام واردر . مثلا ولد ايچون والدينه حسبت جائزدر اما انجق ايكى اولكى مرتبهلر ايله . اما مرتبتين اخريين ايله حسبت قطعاً جائزدكلدر . مرتبهٔ ثالثه ده دخى نظر اولنور منكرك قبحنه ومقدار ادنى وسخطه ، اكر پدردن صادر اولان منكر فاحش اولوب سخطى قريب ايسه مثلا غضبى مشتد اولميان پدرك خمرينى اراقه ايلمك كبى ، آنده امر ظاهردر . اكر منكر قريب اولوب سخط شديدايسه مثلااوزرنده صورت حيوان اولان بلور آينهيى كسرايلمك كبى كه كسرنده خسران عظيم اوله آنده ايكى اولكى مرتبهلرايله اكتفا اولنور . اول تقديرجه آنده منكرك تفاحشنه وامامك هجوم سببى ايله نه مقدار حشمتى ساقط اولورا كا نظر اولنور . اول ايسه ضبطى ممكن اولور دكلدر . اما

عن المنکر ﴾ کریمه سیدر . ودخی حق تعالا نك ﴿ کنتم خیر امة اخرجت للناس تأمرون بالمعروف وتنهون عن المنکر ﴾ قول شریفیدر. ودخی اخبار ـ دندر نبی علیه السلامك قول شریفی که بیورمشدر ﴿ کلام ابن آدم کله علیه لاله الا امراً بمعروف ونهیاً عن منکر او ذکر الله ﴾ یعنی ابن آدمك کلامی جملةً کندویه ضرر ایدر نافع دکلدر الاشول کلام که امر بالمعروف ویاخود نهی عن المنکر اوله ویاخود ذکر الله اوله . اخباردہ دخی کثرت واردر لکن اعتبار ادلهنك قوتنه در کثرتنه دکلدر اول سببدن اختصار طریقی اختیار ایلدك . ودخی آثاردندر ابوالدردانك قول شریفی که دیمشدر: البته معروف ایله امر ایدرسکز ومنکردن نهی ایدرسکز ویاخود البته حق تعالی سزك اوزریکزه برکیمسه یی تسلیط ایدرکه کبیریکزی اجلال وتعظیم ایلمز وصغیریکزی ترحم ایلمز واکا خیاریکز دعاء علیه ایدرلر دعالری دخی مقبول اولماز ونصرت طلب ایدرلر منصور دخی اولمازلر واستغفار ایدرلر مغفور دخی اولمازلر . ودخی حذیفه دن مرویدرکه دیمشدر : ناس اوزرینه برزمان کلورکه آنلرك ایچنده برجیفهٔ حمار آنلره امر ونهی ایدن مؤمندن احب اولور .

مطلب ثانی — ارکان وشرائطنده در. ارکانی درتدر. آنلرك دخی هربرینك شروطی واردر . رکن اول محتسبدر آنك دخی شروطی واردر . شرط اول مکلف اولمقدر. زیرا غیر مکلفه امر لازم اولماز. بومذکور اولان شرط وجوبدر والا اکر صبی دخی خمری اراقه ایلسه وملاهی یی کسر ایلسه آندن منع اولنماز ومقابله سنده ثواب دخی حاصل اولور . شرط ثانی ایماندر . زیرا امر بالمعروف دینه نوع نصرتدر . پس عدو دیندن نصرت اولماز . شرط ثالث عدالتدر برقوم آنی دخی اعتبار ایلمشلردر. زیرا کیمسه کندوسی ایشلمدیکی شیئی امر ایلمك حقنده انکار وارد اولمشدر. قول حق اولدرکه فاسق دخی احتساب ایلمك جائزدر . زیرا امر بالمعروف ایدنلرك جملهسنده سلفده دخی عصمت اولمامشدر ایچلرندن بعضنی تخصیص ایدوب بعضنی ایتمك اولمامشدر . بونك تحقیقی بودرکه حسبت یاوعظیه در آنده عدالت شرطدر ویاقهریه درکه عدالت آنده شرط دکلدر الا ذمی دکل یعنی ذمی نك احتسابی

اولمغه مجال یوقدر . مع هذا بنه انلر حبشه‌نك رقصلرینی انکار ایتمدیلر وقت لائق ومناسبده اولمق ایله یوم عیددر. وبرطائفه دن اولمشدرکه انلردن لهو بعید دکلدرکه انلر طائفهٔ حبشه در . پس منکر اولان یا اصراری انکار ایدرکه صحیحدر ویاخود لهو لایق اولمیان شخصدن صدورینی انکار ایدر اول دخی حقدر . اما عوامدن احیانا صدورینی انکار اول تقشفدر زیرا رسول‌الله بعض اوقاتده تجویز ایلمشلردر یا آنك شانی نه درکه مطلقا انکار ایلیه اما علم ودین صاحبی واهل شیبت ووقار اولان شخصدن صدورینی انکار ایاسه لکن اول کیمسه دن بی اختیار واقع اولمش اولسه اول انکار جهلدن صادر کاردر. زیرا سقوط اختیار احکام تکلیفیه تحتنده داخل اولور دکلدر بلکه بعض احوالده علمادن دخی جوازینه دلالت ایدرکه حضرت نبی امام علی‌یه ﴿ انت منی وانا منك ﴾ دیدیلر. امام علی‌یه اول قولدن مجل حاصل اولدی وامام جعفره ﴿ اشبهت خلقی وخلقی ﴾ دیدیلر انلره دخی مجل کلدی وحضرت زیده ﴿ انت اخونا ومولانا ﴾ دیدیلر زیده مجل کلدی. مجل فتح مهمله ایله بعده جیم ایله رقص معناسنه در بعضلر دیمشدرکه ایکی آیاغنك بری اوستنده ثابت اولمقدر اول دخی رقصدن برنوعدر. ایمدی بوتفصیلدن چقدی‌که سماع کاه حرام محض اولور کاه اولورکه مباح اولور کاه اولورکه مکروه اولور اما حرام اکثر ناسکدر شباندن که انلره شهوت نساء وغلمان غلبه ایلمشدر مکروه اولان شول کیمسه‌یه‌درکه آنی دیدن وعادت ایدوب اکثر اوقاتده لهو طریقی ایله ماشرت ایلیه اما مباح اول کیمسه درکه صوت حسندن غیری ایله تلذذ ایلمیه . اما مستحب شول کیمسه‌یه درکه انکا محبة ـ الله غالب اولوب سماع آندن انجق صفات محموده‌یی تحریك ایلیه .

اصل تاسع — امر بالمعروف ونهی عن المنکر بیانندەدر بونده دخی مطالب واردر .

مطلب اول — فضائلده در . بونك فضیلتنده اجتماع امت اولدیغندن ماعدا فضیلتنه آیات وآثار واخبار اخیار دخی دلالت ایدر اما آیات جمله‌دن بری ﴿ ولتکن منکم امة یدعون الی الخیر یأمرون بالمعروف وینهون

ایلمیه لکن اکر استجلاب حزن ایچون رقص وتباکی ایدوب ریاء ایچون ایلمزسه اول مرتبه مباحدر . اما تخریق ثوب ایلمك اختیار وقتنده اکا رخصت یوقدر کاه اولورکه اول مقوله حالت ارادت ایله اولور لکن ینه مکره کبی اولورمریضك اختیاری ایله اینه اضطراری کبی . زیرا اکر آندن صبر تکلیف اولنورسه اکا قادراولماز مع هذا ینه اختیاریدر . پس هرفعل که حصولی ارادت ایله در انسان ینه آنی ترکه قادر اولماز تنفس کبی . اکر زعقه وتمزیق ثوب دخی بوطریقله اولورسه تحریم ایله وصف اولنماز . اما صوفیه‌نك سماعدن فراغلرندن وسکون وجددن صکره ثیاب جدیده لرینی تمزیق ایلدکلری که کاه اونورکه لباسلرینی صغیر قطعه‌لر ایدوب پاره‌لیوب قومه تفریق ایدرلر آنی خرقه ایله تسمیه ایدرلر اول مباحدر اکر مربع پاره‌لر قطع اولنه‌که انکله‌ثیات وسجاده‌لر ترقیع اولنمغه‌صالح اوله. زیرا کرباس[*] جدیدی دخی قطع ایتمکده حرمت یوقدر آنده مصلحت اولیجق . زیرا کرباس اولا قطع اولنور بعده آندن قمیص خیاطت اولنور . ایمدی بلکه مکروه اولان شول تمزیق دربه‌که ثوبی وقماشی افساد ایلیه . بشنجی قومه موافقتدر . قجان ایجلرندن بری وجد صادق ایله قائم اولسه و یاخود اظهار وجد ایتمدن اختیاراً قائم اولسه اول ادب صحبتدندر . و باجمله هر بدعتده‌که مأمور اولان سنته مزاحم اولمایه یاخود آندن نهی منقول اولمیه آنده‌اصحابنه موافقت ایلیه . مثلا برمجلسه داخل اولانه قیام بدعتدر آنی صحابهٔ کرام نبی علیه السلامه ایتمشلردر . لکن شول بلاددهکه آنده داخل مجلسه اکرام ایچون قیام معتاد اولسه آنده بأس یوقدر کذلك سائرانواع مساعده دخی قجانکه آنکله تطییب قلب قصد اولنوب وآنك اوزرینه برجماعت اصطلاح واتفاق ایلیه‌لر. اکر سؤال اولنورسه‌که طباعك حالی نه درکه رقصدن متنفر اولورلر واوهامه لهو وباطلدر دیو سبق ایدر اول اجلدن امر دینده جد واهتمام صاحبی اولان آنی کوردکده البته انکار ایدر . جواب ویریلیرکه جد واهتمام حضرت رسول ملك علام علیه الصلوة والسلام جدندن زیاده

[*] بیاض یاموقدن برنوع لباسدر .

ایکنجی حاضر اولانلره نظر ایله درکه برمرید حاضر اولمقدرکه اکا سماع نافع اولمایوب بلکه مضر اوله . اول دخی اوچ مرتبه در : جمله دن درجهٔ ضرردە اقل اولان اول کیمسه درکه مرتبهسی آنجق اعمال ظاهره اولوب اکا ذوق سماع حاصل اولمایه لکن آنده حظوظ بشریه دن بقیه اوله ایمدی کاه اولورکه سماع آندن داعیهٔ لهو وشهوتی تهییج ایدوب ضرری نفعندن زیاده اولور. ضرردە درجهسی انلردن اعلااولان شول کیمسهدرکه شهوتنه انکسار حاصل اولوب غائلهسندن امن مرتبهسنه واصل اوله ودیدهٔ بصیرتی کشاده اوله . لکن ظاهرعلمی احکام ایتمامکله کاه اولورکه ایشیدوب مسموعی اولان لفظی حق تعالی حقنده جائز اولمیان شیئه حمل وتنزیل ایلیوب ضری کفر اوله ، نعوذ بالله من ذلك . اول سببدندر که حضرت سهل دیمشدرکه هروجدکه کتاب وسنت اکا شاهد اولمایه اول باطلدر . اوچنجی قوّالی اصغاء واستماع ایدوب قلبی حاضر اوله وانلره احوال وجددن ظاهر اولانلره التفاتی قلیل اولوب کندی نفسنه ومراعاة قلبنه مشتغل اوله وحق تعالی کندو رحمتندن سرینه فتح ایلیه جك اموردمراقب ومتوجه اولوب اصحابنك قلوبنی تشویش ایدهجك حرکتدن صاقنه وتخنجدن وتثاؤبدن یعنی کرنمکدن احتراز ایدوب باشی اشاغی قویوب جلوس ایلیه کویا که مفکر ومستغرق القلبدر ورقص وتصفیقدن یعنی اللرینی بری برینه ضرب ایتمکدن وسائر حرکاتدن متماسك اولوب تفستی منع ایلیه تا که وجد غلبه ایدنجه که آنی بی اختیار تحریك ایلیه وهربارکه جانب اختیاره رجوع ایده هدو وسکونه عود ایلیه. ودخی معلوم اوله که وجد دخی کاه ظاهرده تأثیر ایدرکاه ایلمز. عدم تأثیر دخی یاسماعدن واردك ضعفیدرکه وجددن حاصل اولان حال اکا غالب احوالده مصاحب اولوب طوارق احوال آنی تغییر ایلمز . بلکه ظن اولنورکه حضرت صدیقك بزم قلوبمزده قسوت حاصل اولمشدر دیدیکندن مقصدی واول کلامنك معناسی قلوبمزقوی ومشتد اولوب هرحالده ملازمت وجده طاقت کتورر دیمك اوله . زیرا نجه ساکن واردرکه آنك وجدی مضطرب اولاندن اتم واکملدر . دردنجی قیام ایلمیه وبکاء ایله رفع صوت

بعض اعراب جماعته كوردى كه سماع قرآن ايدوب بكاء ايدرلر ايدى بيوردىلركه: بز دخى سزك كبى ايدك بعده قلو بمزده قسوت حاصل اولدى ديديلر. امابوكلامدن ظن اولنمسون كه حضرت صديقك قلب شريفى اجلاف اعرابدن زياده قسوت پذير اوله حاشا. لكن قلب شريفلرنده تكرار اسماع وقرائت قلت تأثر ايراث ايتمشدر ديمكدر واول سببدندركه حضرت عمر رضى الله عنه خلقى كثرت طوافدن منع ايلمشلردر. اوچنجى وزن كلامك قلبده تأثيرى واردر اول حالت شعرده واردر. دردنجى شعر موزون نفسده الحان ايله اوليجق زياده تأثير ايدر الحان ايسه كاه مد مقصور وكاه قصر ممدود ايله واثناء كلماتده قطعه اولور بومقوله تصرف قرأنده حلال دكلدر بلكه انده مأمور اولان ترتيلدر. بشنجى بودركه الحان موزونه آخر اصواته تأكيد اولنور دف كبى وضرب قضيب كبى. شان قرأن بومقوله اشيادن صيانت اولنور. التنجى بودركه سماعده قرائت اولنان كلام قچانكه حال مستمعه موافق اولمسه حالنه موافق كلام آخره تبديله طالب اولورتا كه اكا وجد حاصل اولور اول معنى قرأنده ممكن دكلدر. يدنجى اولدركه قرأن كلام الله در قلوب آنى حق سماع ايله سماع ايديجك اكا طاقت كتورمز قدده قالدى كه آنكله سامعه وجد حاصل اوله اما اشعار حال بشره وشان ادناسنه موافقدر. زيرا مخلوق مخلوقه مشاكلدر اما قرأن كلامك اساليب ومنهاجندن خارجدر وقرأن اول سببدن معجزدر قوت بشريه ده داخل دكلدر زيرا طبع بشره مشاكل دكلدر. والله تعالى اعلم.

مقام ثالث — سماعك ظاهراً وباطناً آدابنده در. اول دخى بش آدابدر: اولكى اوچ امرك برينى مراعاتدر برى زماندركه معناسى خلو وقتدر برشيدن. كه آنكله قلب صلوة وطعامدن وبونلرك امثالندن مشغول اوله. برى دخى مكاندركه بعض اسواق كبى كريه القتوره اولوب مشوش قلب اولمايه. برى اخواندركه مجلسده متزهد اولوب احوال قلوبى منكر كيمسه وياخود مرائى اولوب اختيارى ايله لباسنى تمزيق وخرق ايدر شخص اولمايه. زيرا بونك مثلى مشوش قلبدر. ايمدى اول شروطك نقدى زمانده ترك سماع اولادر.

اولمشدر. لكن حالت امت وافراد ناس انلره قياس اولنماز بلكه انلر تسويلات نفسانيه وتفصيلات شيطانيه ايله زبون ومبتلای اوزار ذنوب ونقصير كونا كون اولمق ايله اعوجاج درون حاصل اولوب اكثری دائرهٔ استقامتدن بيرون اولمق خوفی غالب اولمق ايله حضرته كمال حزن كلوب اول اجلدن اول قول شريف بومقامده وارد اولمشدر ديه تحقيق لطيف ايتمشلردر والعلم عندالله تعالى انتهى .

وجملهدن برى دخى اولدر كه حضرت ابن مسعود رضى‌الله عنه نبى عليه السلام حضورنده قرائت كتاب ملك علام ايدوب ﴿ فكيف اذا جئنا من كل امة بشهيد ﴾ كريمهسنه منتهى اولدقده نبى‌عليه‌السلام ﴿حسبك﴾ ديديلر يعنى كفايت ايدر قرائت ايلمه ديوب چشم مباركلرندن دموع مترادفه نازله اولدى ايمدى بكاء دخى وجددر. ودخى حضرت هربركه اداء صلوة ايدرلر ايدى صدر همچو بدرلرندن ازيز مرجل كبى ازيز وصوت پيدا اولور ايدى يعنى طنجرهنك غليانى زماننده اولان صوت كبى ظاهر اولوردى بودخى وجددندر وبونك امثالى كثيرهدر كذلك قرأن ايله وجد صحابه وتابعيندن دخى واقع اولمشدركه تتبع اخبار وتفحص آثار اخيار ايدنلر انى بيلورلر. كذلك سلف دخى قرأن ايله تواجد ايلمشلردر حتى نجهسى مغشى عليه اولوب وفات ايلمشلردر. امازمانهمزك اهلى اختيار غناواشعار ايلمشدر يدى امرك برى ايچون. اولكى اولدركه جميع آيات قرأن مستمعك حالنه صالح وموافق اولماز بعضنى قرائت ايدوب بعضنى ترك ايلمك دخى ممكن دكلدر بومعنى شعرده ممكندر اماكاملون قوت فهمله هر آيتدن وجد اخذ ايدرلر لكن اهل زماننك علم وحالده قصورلرى اولمغين انلرك حالنه اشعار مناسب اولدى. ايكنجى اولدركه قرأن قلوب واسماعده متكرر اولمق ايله مستمعينه اعتياد كلوب تأثيرى ضعيف اولور بومعنايه [*] اشارت ايدوب حضرت صديق رضى‌الله عنه شول زماندهكه

[*] كلام مذكور احياده دخى وجه مسطور اوزره واقع اولمشدر . لكن ظاهرى حضرت صديقه رضى الله عنه قسوت قلب اسنادينى متضمن اولمغين ترك ادب ايهام ايدوب توجيه وتأويله محتاجدر تاويلى دخى ايكى ورقهدن صكره اداب سماعك ادب ثالثنده ذكر اولنمشدر نتهكيم عن قريب كلسه كركدر .

بعضی مذمومدرکه آنکله ریاء مقصود اوله . بعضی دخی محموددر آنکله اول احوال شریفه‌یی استدعا واکتسابه وحیله ایله تحصیل وجلبه توصل اولنه. زیرا اجتلاب احواله کسبك مدخلی واردر بعض طائفه‌نك عادت طبیعت خامسه‌در دیدکلری کلاملرندن دخی مرام بودرحتی عاداتده نجه دفعه مشاهده اولنمشدرکه برکیمسه برشخصه عشق ومحبت دعواسنی ایدوب تکلف ایتمکله وآکا دوام نظر ایدوب ذکرینی چوق ایتمکله برمرتبه‌یه وارورکه آخرالامر حداختیاردن چیقوب اضطرار مرتبه‌سنه واصل اولور بعده خلاص طلب ایتدکجه چاره وامکان اولماز. اکرسؤال اولنورسه‌کوجد امر محمود اولیجق یاوجهی نه‌درکه بوطائفه اشعارایله تواجد ایدرلر مع هذا قرأن آندن احق واولی ایدی ؟ جواب ویریلورکه قرأن ایله وجد حضرت هوددن شیب حاصل اولمق خوف وحزن سببی ایله درکه اول وجددر .

تذییل — بوعبد فقیر ایدرکه سورهٔ هود بکاشیب ایراث ایلدی دیه بیوردقلرینك وجهنی تحقیق ایدوب دیمشلردرکه سورهٔ مذکوره‌ده ﴿فاستقم کما امرت ومن تاب معك﴾ آیت کریمه‌سی نازله اولدقده استقامت امر عظیم ایکن آنکله وقتاکه مأمور اولدیلر عهده‌سنده خروجده کمال ولوازم استقامتی رعایت محل خوف وخشیت اولمغین بویله بیورلمشدر. لکن ظاهرا برسؤال وارد اولورکه سورهٔ اخراده دخی بعینه ﴿فستقم کما امرت﴾ وارداولمشدر پس بوقول شریف سورهٔ هوددە وارد اولوب قوجاتلمق اول سوره‌یه نسبت اولنمه‌نك وجهی نه‌در؟ ایمدی جوابنده بروجه لطیف ذکر ایلمشلردرکه غایت ایله دقیق وقبوله لائق وحقیقدر وجهی بودرکه سورهٔ هوددە استقامت ایله امر آنجق حضرت رسالت پناهه مقصور اولمیوب بلکه بعده ﴿ومن تاب معك﴾ قولی مذکور اولوب امتك دخی مأمور اولدقلری دخی بیان اولنمشدر پس حضرت کندولری استقامت ایتمکده اول مرتبه صعوبت یوقدر زیرا آنلر جمیع اقوال وافعال واحواله حفظ الهی ایله محفوظ ونظر تربیت ربانیه ایله منظور وملحوظ اولوب استقامت آنلرك قدوقامتلرینه راست وموافق برخلعت

بری دخی قوت سماع ایله انبعاث نشاط قلبدرکه آنکله مقدما قوتنده قصور اولوب مشاهده‌سنده فتور اولان اموری مشاهده‌یه قوت بولور بلکه قلب چانکه تصفیه اولنه کاه اولورکه اکا حق صورت مشاهده‌ده تمثل ایدر ویاخود برلفظ منظومده ظهورایدرکه سمعنه قرع ایدرکه آندن صوت هاتف ایله تعبیر اولنور حال یقظه‌ده اولسه . ورؤیا ایله تعبیر اولنور حال منامده اولسه. وبومرتبه نبوتدن برجزء در وبونك تحقیقی علم خارج علم معامله‌در وکاه اولور صوت خضری علیه السلام بصیرت ایله مشاهده ایدر زیرا حضرت خضر علیه السلام ارباب قلوبه صور مختلفه‌ده تمثل ایدر . ملائکه دخی انبیایه علیهم السلام تمثل ایدرلر یاحقیقت صورتلری اوزرینه ویاخود صورت اصلیه‌لرینی برمقدار محاکی اولور مثال اوزرینه تمثل ایدرلر نته‌کیم حضرت رسول کزین جبریل امینی علیهما صلوات‌الله وعلی سائر الانبیاء والمرسلین ایکی دفعه کندو صورتنده کوروب جمله افق عالمی سد ایلمشدر دیه خبر ویرمشدر . وبونك امثالی احوالدن واقع اولان صفا ایله ضمائر قلوبه اطلاع واقع اولورکه اکاتفرس دیرلر حدیث شریفده دخی ﴿ اتقوا فراسة المؤمن فانه ینظر بنورالله ﴾ وارد اولمشدر یعنی فراست مؤمندن احتراز ایدك زیرا مؤمن احوال قلوبه نورخدا ایله ناظردر پس آندن خفی اولور احوال اولماز . ودخی معلوم اولهکه نفس انسانده عالم اعلایه وسدرة المنتهی وفرادیس اعلاده اولان لذات موعوده‌یه مناسبت واردر . لکن اول اموردن انجق صفات واسمایی تخیل ایدر پس سماع آندن شوقی تحریك ایدر ودنیایه اشتغال انسانه نفسندن وربندن نسیان وحنین ومیلی اولان مستقرندن بعد وحرمان ویرر اول حالده انسانه قابی تقاضی ایدوب برامر تکلیف ایدرکه نه‌مقوله امردرآنی بیلمز اول جهتدن متحیر ومضطرب اولوب دهشت حاصل اولور بزمرتبه‌یه واررکه منخنق یعنی بوغلمش کیمسه کبی اولورکه طریق خلاصی بیله‌مز . ودخی کاه اولورکه وجد بی کلفت وزحمت اولورکه اکاهاجم دیرلر کاه کافت ایله اولورکه آکا تواجددیرلر آنك دخی

آنده حاضر اولانك لونیدر . واول مرأتك نفسنده صورتی دخی یوقدر بلکه آنك صورتی قبول صور حاصله در لونی دخی قبول الوانه استعداد هیئتیدر . بوذکر اولنان تحقیق علوم مکاشفه‌نك مقاماتندندرکه حاشا حلول واتحاد ادعاء ایدوب « انا الحق » دیین ملاحده‌نك خیال باطللری بوندن ناشیدر وبونك اطرافنده دندنه ایدر یعنی کلامی فهم اولنماز آنجق برصوت وطنین مقوله‌سی اولور. نصارانك کلامی که آنلر لاهوت ناسوت ایله متحد اولمشدر ویاخود ناسوت ایله تدرع ایدوب یعنی درع مثال آنکله تلبس ایدوب قوت بولمشدر و یاخود ناسوتده حلول ایلمشدر دیو دعوی ایتدکلری که بومعانی یه عبارتلرینك اختلافی دلالت ایدر ایمدی بواقوالك جمله‌سی باطل ومحض خطادرکه مرأت مقابلنده برشیئی احمر اولمق ایله آنده لون حمرت ظاهر اولسه انکا صورت حمرت ایله حکم ایدوب غلط ایدن کیمسه‌نك غلطنه مشابه در . ایمدی چونکه بوامور علم معامله‌یه لائق دکلدر زیاده تفصیل ایتمیوب غرض مقصودمزه رجوع ایدهلم .

مقام ثانی — وجددر اول برحالتدن عبارتدرکه ثمرهٔ سماعدر وبروارد جدیددرکه سماع عقیبنده مستمع آنی نفسندن بولور. اول حالت دخی ایکی قسمدن خالی دکلدر زیرا اول حالت یامکاشفات ومجاهداته راجع اولهکه علوم وتنبیهات قبیلندندر ویاخود احوال وتغیراته راجع اولهکه علومدن دکلدر بلکه خوف وشوق وحزن وقلق وسرور واسف وندم وبسط وقبض کبی اوله. اکر ضعیف اولوب ظاهرده ظهوری اولمازسه وجد ایله تسمیه اولنماز. اکر ظاهرده ظاهر اولورسه وجد ایله تسمیه اولنور. اول دخی یاقوی اوله ویاخود ضعیف اوله کاه اولورکه ظاهر اولانده تغیر اولماز صاحبنك قوتی سببی ایله . کاه اولورکه سماع مقدما مکشوف اولمیان شیئك کشفنه سبب اولور زیرا کشف برقاچ سبب ایله حاصل اولور. اول اسبابك بری تنبیه در سماع دخی منبه در. بری دخی تغیر احوال واول احوالی مشاهده وادراکدر زیرا آنلری ادراك دخی نوع علمدرکه قبل الورود معلوم اولمیان نیجه امورك ایضاحنی افاده ایدر. بری دخی صفاء قلبدر سماع تصفیهٔ قلبده دخی موثردر صفا ایسه سبب کشفدر .

ایله معاملهسی اوزرینه تنزیل ایلیه بوسماع مریددرکاه اولورکه کلام واحدی بری برینه مخالف ایکی معنایه حمل ممکن اولورمستمعك حالنك اختلافی حسبیله. دردنجی احوال ومقاماتی تجاوز ایدهنك سماعیدرکه بیهوش وعین شهوده غوص ایتمش مدهوش کبی اولورمثلاحضرت یوسفك علیه السلام جمال خوبنی مشاهدهده اللرینی قطع ایلین نسوان کبی، بومقامدن «فناءعن نفسه» ایلهتعبیر ایدرلر برکیمسه هربارکه نفسندن فانی اولسه غیرندن فناسی نیجه مرتبه زیاده اولور کویاکه هرشیئدن فانی اولمشدر الا واحد مشهوددن دکل بلکه شهوددن دخی فانی اولور ونفسنك فناسندن دخی خبری اولماز مثلا برشیئی بیلورکاه اولورکه اکاعالم ایدوکنی دخی بیلور . ایکنجی مرتبه ده شیئی دخی معرض اولور وبو حالك مثلی کاه اولورکه مخلوقین حقنده طاری اولورکاه اولورکه حق خالقده طاری اولور . لکن مانند برق خاطف اولوب فی الحال زائل اولور زیرا دائم اولسه اکا قوت بشریه طاقت کتورمز کاه اولورکه آنده دخی هلاك اولور . ایمدی بوحالت فهم ووجده درجهٔ صدیقیندرکه اعلای درجاتدر الا آنده نوع قصور واردر . بلکه کمال اولدرکه بالکلیه نفسندن واخوالندن فانی اولوب سماعی بالله ولله وفی الله ومن الله اوله. بومرتبه لجهٔ حقائقه خوض ومرور وساحل احوال واعماله عبور ایدوب صفاء توحید ایله متحد ومحض اخلاص ایله متحقق اولانلرك رتبه سیدرکه آنده کندودن اصلا برشیئ باقی اولمیوب بلکه بشریتی بالکلیه خامده وصفات بشریته رأساً التفاتی ذاتی اوله . اما بوفنادن مقصدمز جسدینك فناسی دکلدر بلکه قلبنك فناسیدر قلبدن دخی مقصد اول لحم صنوبری دکلدر . بلکه برسر لطیفدرکه آنك قلب طاهره برنسبت خفیهسی واردرکه آنك وراسنده سر روحدرکه اول حق تعالانك امرندندر آنی هرکیمه حق تعالی عرفان ویررسه عارف اولور وجهل ویردیکی جاهل اولور واول سرك وجودی واردر واول وجودك صورتی اول سر مذکورده حاضراولاندر. فجانکه آنده غیری حاضر اولسه برحالت ظاهر اولورکه کویا حاضر اولاندن غیرینك وجودی یوقدر وبونك مثالی مرأت حلیّه در . زیرا آنك نفسنده لونی یوقدر بلکه لونی

موافق اولماز . دوردنجی مستمعدهدرکه شاب اولوب شهوتی غالبه اوله سماع اکا حرامدر اکر آنده شخص معینه محبت دخی یوق ایسه . بشنجی مستمع عوامدن اولهکه حب‌الله اکا غالب اولمامشدرکه سماع اکا محبوب اوله‌وشهوت دخی غلبه ایتمشدرکه سماع محظور وممنوع اوله . لکن آنك حقنده مباحدر سائرلذات مباحه کبی . لکن مداومت ایله لهو اولوب‌شهادت ایاسه مردوده اولور واصرار ایله مرتکب کبیره اولور . وبونك نظیریدر لعب شطرنج امام شافعی قتنده . زیرا اکرچه عدم حرمتنه ذاهب اولمشدر لکن مداومتی کراهت شدیده ایله مکروهدر اصلی‌مباح ایسه‌دخی . زیرا نجه مباح واردرکه اکثاری حرام اولور . مثلا خبز مباح کبی که اکثار ایدوب حد مشبعدن تجاوز ایاسه حرام اولور . اما حرمت غایه دلالت ایدن آثار وآنده وارده اولان اخبارك باعثی یاعوارض محرمه سببی ایله در نتهکیم ذکر ایلدك ویاخود تمتع دنیادن هرب وفراره حمل اولنور ویاخود حرمت اوتاره ویاخود آنده اولان شیئه‌که حق تعالایی ذکر وصفات وافعالنی فکر وبونلرك امثالیدر انلره اشتغال وقتنده سماعه حمل اولنور سلفك دخی غنایی اکثر استعمالی جواریٔ حساندن اصوات قیانده در [*] اول سببندرکه حضرت جنید دیمشدرکه غنا رقیهٔ زنادر یعنی نتهکیم رقیه وافسون ایله بعض مراداته وصول اولور کذلك غنا دخی زنایه مشوق ومؤدیدر برکیمسه بوذکر اولنان قواعدی ضبط واتقان ایله بونك امثالنك تأویلی اکا آسان اولور .

مطلب ثالث — سماعك آداب وثمراتنده در آنده دخی‌اوچ مقاموارددر

مقام اول — فهمدهدر اول دخی مختلفدر احوال مستمعك اختلافی ایله. احوال مستمع دخی‌درتدر. اولکی سماعی مجرد طبع ایچون، آنجق الحان ونغماتندن تلذذدن غیری حظی اولمایه بودخی مباحدر لکن مراتب سماعك اخسیدر زیرا بولذتده شر دخی مشارکدر . ایکنجی آنی مخلوق صورتنه تنزیلدر اول دخی یامعین ویا غیرمعین اوله بوحالت آنده تکلم اولنمقدن‌اخسدر مکر خستنی بیان ایچون وآندن نهی ایچون تکلم اولنه . اوچنجی حق تعالی

[*] قیان جمع قین در جاریهٔ مغنیه معناسنه در .

سقیمه الفاظدن ادراك ایده‌مز . ایمدی انکله طبعنه موافق اولان الفاظی استعمال ایله، لفظ کمال کبی ومعرفتی ایله تلذذ کبی وبونلرك امثالی دخی .

مطلب ثانی — مواضع حرمة سماعده در اول دخی بش عارضه در . اولکی برسماعدرکه اکا نظر حرام اولان عورتدن ویاخود برجوان امردن صادر اوله اول زمانده سماع حرام اولور لکن نفس سماع دکل بلکه مجاوری سببی ایله در . ایکنجی آلتده درکه شعائر شربدن اوله ویاعادات محنثیندن اوله مزامیرواوتار کبی . وطبل کوبه کبی. بونلرك ماعداسی اباحت اوزره باقیدر دف کبی اکر انده جلاجل دخی اولورسه ، وطبل وشاهین وقضیب ایله ضرب وسائر آلات کبی . اوچنجی نظم صوتده درکه شعردرا کر خنا وفحش وکذب وهجو قبیلندن ایسه آنك سماعی حرامدر کرك الحان ایله اولسون کرك اولماسون، آنی استماع ایدن قائله شریك اولور کذلك شول شعرکه آنده برامرأة معینه‌نك وصفی اوله، اما کفاری واهل بدعتی هجو جائزدر حتی حضرت حسان رضی الله عنه مجلس رسولدن صلی الله تعالی علیه وسلم ایلمشدر. اما تشبیب که خدودوقدود واصداغی وصفی وسائر اوصاف نسانی متضمن اولان نشیددر آنده نظر واردر قول صحیح جوازیدر اکر مرأة معینه‌یه تنزیل ایلمزایسه وياخود کندویه حلال اولان زوجه‌سنه وجاریه‌سنه تنزیل ایدرسه، اما اجنبیه‌یه تنزیل ایلین کیمسه اول عاصیدر بوتنزیل سببی ایله. برکیمسه‌نك که حالی بویله اوله آکا لایق اولان مجلس سماعه حاضر اولمامقدر اما شویله که رضای ربی طالب وقلبنه حب خدا غالب اوله سوادصدغی مثلا تذکر ایله ظلمت کفری تفکر ایدر ونضارت خدایله نور ایمانی ملاحظه وتدبر ایدر وذکر وصال ایله لقاء رب ذوالجلال وذکر فراق ایله جملهٔ مردودیندن اولوب حق تعالا دن حجاب وعدم مشاهدهٔ جمال فکر ایدر وذکر رقیب ایله که مشوش روح وصالدر عوائق دنیایی ودوام انس باللهی مشوش اولان افاتنی فکر ایدر واول شعری بومعانی یه تنزیله استنباطه وتفکر ومهلته محتاج اولماز بلکه قلبنه غالبه اولان معانی آنك فهمنه لفظ ایله معاً سبق ایدرحتی بومرتبه‌یه واررکه فهم ایتدیکی معانی کاه اولورکه مقصدشاعره

حسناتندن برحسنه و آثار کرمندن براثر وبحر جودندن برغرنه در [*] بلکه هر حسن وجمال که ابتداء عالمدن انقراضنه کلنجه وذروهٔ علادن منتهای سرایه اینجه جمع اولنسه جمله‌سی حق تعالانك خزائن قدرتندن برذره وانوار حضرتندن برلمعه‌در. پس بن بیاسه‌م که برذات قدیمك که وصفی بویله‌اوله آ کا محبت نجه تعقل اولنماز و آنك اوصافنه عارف اولانلر قتنده محبتی نیچون متأکد اولمازکه برحده واروب تجاوز ایلیه که آ کا اسم عشق اطلاقی دخی ممکن اولیه نرط محبتی اخباردن قصوری اولدیغیچون، زهی جناب باری که جمیع نقائصدن منزه وعاری اولوب شدت ظهوردن ابصاره ظهوردن محتجب وکمال اشتراق نوری ایله عیوندن مستتردر اکر بوندن یتمش حجاب ایله محتجب اولمسه سبحات وجهی کمال حضرتنه لاحظ اولانلرك ابصارینی احراق ایدردی و اکر ظهوری خفاسنه سبب اولمسه عقول عقلا مبهوته و تلوب اتقیا ذاهبه اولوب قوی متجاذب ایدردی واعضا تکاثر ایدوب دوکلوردی بلکه اکر قلوب انسان حجاره و حدیددن ترکیب اولنوب شدید سدید اولسه بنه مبادئ انوار تجلیاتی تحتنده هرصباح اکا پاره پاره وعقول متحیر و آواره اولوردی. کورمز میسین که دیدهٔ خفاش نورشمس جهان طالع وفاش اولسه اکا نکاه ایتمکله طاقت کتوررمی؟ بلکه حق تعالانك غیرینه محبت جهل وقصوردر زیرا انلرده دخی جمالدن برشئ اولمق ظن ایدر بلکه معرفت ایله تحقیق ایلین خدانك غیرینی بیلمز . زیرا ملك وجوددہ تحقیقا خدانك ذات وافعالنك غیری یوقدر . پس آنك محبتی حق تعالا یه مقصوره اولوب ماسوایه تجاوز ایلمز اول تقدیرجه غیره محبته اسم عشق اطلاقی مجاز محض اولورکه اصلا حقیقی یوقدر، نعم شول مرد ناقص که نقصاندہ بهمه‌یه قریبدر کاه اولورکه لفظ عشقدن طلب وصالدن غیرینی ادراك ایلمزکه انلر قتنده اول عبارتدر ظواهر اجسامك نماسندن وقضاء شهوت وقاعدن . ایمدی یونك کبی حماره لایقدرکه انکله لفظ عشق وشوق ووصال وانس استعمال اولنمیه . زیرا افهام فاسدهٔ

[*] غرفه برماء کثیردن کفچهٔ کف ایله النوب ایچیلن صودر .

اول نغمات ارواحه مثمر ثمرات شوق وفرح وانبساط وانقباض اولور وبونلرك سببنى معرفت علوم مكاشفاتك وقائعندندر . اما شول كيمسه‌كه بليد وجامد الطبع وقاسى القلب اولوب لذت سماعدن محروم اوله آكا اول حالات معلوم اولمامق ايله كاه اولورکه آنلرى انكار ايدوب اول لذت وجددن واضطراب حال وشوقدن تعجب ايدر . نته‌كيم عنين [*] لذت مباشرتدن وصبى لذت جاه ورياستدن وجاهل حق تعالاني وجلال وعظمتنى وعجائب صنعتنى معرفتده اولان لذتدن تعجب ايدرلر . وبونك سببى اولدركه لذت نوع ادراكدر بركيمسه‌نك كه تلذذ ايده‌جكى شيده قوت ادراكى كامل اوليه اول لذتى ادراك ايده‌مز . بوندن صكره معلوم اوله كه بعض جهال باسكه بعض كيمسه‌كه سن آنى عالم ظن ايدرسين مع هذا اول بعض امورده عالمدر لكن باب معرفت خداده جاهلدر و حق تعالاني حق قدرى ايله تعظيم ايلمز اول مقوله شخص آز اولورکه محبة اللهى انكار ايدر وآكا سن اول خصوصده تقليد ايدرسين وآنكله راه ضلاله كيدرسين . پس بزه واجب اولدى‌كه محبت وعشقك وحق تعالايه شوقك وجهندن كشف پرده ولثام وهر برينى تحقيقه سعى واقدام ايدهلم . ايمدى معلوم اوله كه محبت برميلدركه جمال محبوبه اعتقاددن ناشيدر . فجانكه محبت قويه اولسه عشق تسميه اولنور . بوندن صكره جمال دخى ياصوريدركه تناسب خلقت وصفاء لوندركه حاسهٔ بصر ايله ادراك اولنور ياخود معنويدركه كمال عظمت وعلو رتبه وحسن صفات وكافهٔ خلقه ارادت خيراتدر كه بونلر حاسهٔ قلب ايله ادراك اولنور كاه اولورکه انسانه بوصفات باطنه سببى ايله محبت اولنور صاحبى كورلمسه دخى ، نته‌كيم انسان امام ابى حنيفه‌يه‌وامام شافعى‌يه رضى الله عنهما محبت ايدر آنلرده علم ودينده واخلاقده كمال اعتقاد ايتمكله . مع هذا ايكيسنك دخى جمال صورىلرينى اصلا ادراك ايتمامشدر . پس ظاهر اولدى‌كه جمال معنوى‌يى معرفت ممكندر جمال صورى‌يى كورمدن . بوندن صكره معلوم اوله كه جمال حقيقى نفسنده حق تعالانكدر وعالمده برجمال وبر محبوب يوقدر الا اول حق تعالانك

[*] (العنين) فى القاموس من لايأتى النساء عجزاً اولا يريدهن .

سنه عاشق اولان کیمسه کبی، آنك تغنیسنی اصغا ایدر زمان لقاسنده لذتی متضاعفه اولمق ایچون. نته کیم ﴿وما الحیوة الدنیا الا لعب ولهو﴾ بیورلمشدر بودخی آندندر. اما شول کیمسه‌نك که نفسنده برحبی امرد ویاخود برزن خوش صورت متمثل اوله که آکا نظر حلال اولمیه اول زمانده سماع و غنا حرام اولور. زیرا فعال محظوره‌ده تفکری محرك ووصولی حلال اولمیان برشیئه متعلق اولان ادعیه‌ی مهیجدر وبوحال حال فسّاق وسفها وعادت اکثرشبان واهل هوادر. پس سماع آنلر حقنده ممنوعدر باعث تحریك داء دفین اولدیغیچون، نه آنکه نفس سماعه راجع امرایچون اولمش اوله. یدنجی جناب حقه محب عاشق وعشقنده صادق اولوب اول‌ملك خلاق لقاسنه مشتاق اولان کیمسه‌نك سماعیدرکه غلبهٔ عشق ایله برحالته واصل اولورکه هیچ برشیئه نظر ایلمز الا آنده جمال حقی مشاهده ایدر وسمعنه برقارع قرع ایلمز الا آنی آندن ایشیدر. پس آنك حقنده سماع شوقنی مهیج ومشید وعشقنی مؤکد ومؤید اولور وقلبنك زنادینی توریه واشعال و آندن کمین حبنی استخراج ایدر و آندن نیجه احوال غریبه ومکاشفات وملاطفات عجیبه حاصل اولورکه آنی وصف احاطه‌یه قادر اولماز بلکه آنی ذوق میسر اولانلر عارف اولوب ذوقدن حسّنده کلال اولانلر آنی منکر اولور وبواحوال آنلر قائنده وجد ایله تسمیه اولنورکه وجوددن مأخوذدر. زیرا نفسندن نیجه اموره مصادف اولورکه آنلره مصادف اولمامش ایدی. بعده اول امور و احوال نیجه روادف وتوابعه سبب اولورکه اول توابعك حرارت و آتشی ایله قلبی احراق ایدوب کدوراتدن برمرتبه تنقیه ایدرکه کویا ذهب ابریز خالص خبثدن تنقیه اولنور آنکله قلبنه صفا ونقا حاصل اولور بعده اول صفایه نیجه مکاشفات ومشاهدات تابع اولورکه آنلر محبین‌لله اولانلرك غایت مطالبی وجمیع قرباتك نهایت ثمراتیدر. پس آنلره مفضی اولوب ایصال ایدن دخی جملهٔ قرباتدن اولوب جملهٔ معاصی ومباحاتدن اولماز وبو احوالك سماع سببی ایله حصولی دخی برسر الهیدرکه نغمات موزونه‌نك ارواح ایله مناسبتنده وضع ایلمشدر

غائبده وولادت اولاد وولیمه وعقیقه‌ده دخی ختان وحفظ قرأن زماننده اولان کبی . زیرا هر شئ که آکا مسرور اولمق جائز اوله آنده سروری آثاره واظهار دخی جائزدر بونك جوازینه دلالت ایدرکه حضرت نبی علیه‌السلامك قدومنده دف و الحان ایله بوبیتی انشاد ایدرلردی :

(بیت)

طلع البدر علینا من ثنیات الوداع وجب الشکر علینا مادعاالله داعی

(ترجمه)

ثنیات وداعك آره سنده طلوع ایتدی بزه بربدر انور
بزه‌واجبدر انك شکرینی قیل کیم اوله عالم دعاییله منور

ودخی ایکی جاریه حضرتك حضور شریفنده دف ایله ضرب ایدوب غنا ایدرکن حضرت ابو بکر رضی‌الله تعالی عنه آنلری منع ایلدکده جناب رسول کونین ونبی‌الثقلین حضرت ابوبکره (دعهما یا ابابکر فانها ایام عید) بیوردقلری. یعنی بونلری ترك ایدوب منع ایلمه زیرا ایام عید سعیددر آنده اظهار سرور ایلسه‌لر غیر بعیددر. کذلك حضرت عائشهٔ صدیقه‌نك رضی‌الله‌عنها حبشه برقوم مسجد نبویده لعب ایدرلرکن آنلره نظری ونبی علیه‌السلام یانینده طوروب رداء شریفلری ایله آنلری ستر ایتدکلری. وبونك غیری دخی نیچه آثار واخبار اباحتنی اظهار ایلمشدر. پس بومقاییس ونصوص غنا ورقصك وضرب ودف ولعبك اباحتنه دلالت ایدر یوم عیده قیاس ایله سائر اوقات سرورك جمله‌سنده‌که شرعا آندن فرح جائز اوله . وبوقبیلدندر زیارت اخوان وآنلر ایله ملاقات ایله حاصل اولان سرور وفرح. ودخی آنلرك برطعام اوزرنده وبرکلامده اجتماعلری بونلرك جمله‌سی مظنهٔ سماعدر . آلتنجی سماع عشاقدر تحریك شوق وتهییج عشق وتسلیت نفس ایچون. اکر مشاهده معشوقده‌ایسه غرض لذتی تأکیددر . اکر مفارقتده اولسه غرض تهییج شوقدر. اکرچه شوق برنظرده المدر لکن ینه نوع لذت دخی مقرردر رجامنضم اولسه. وبو شوق حلالدر اکر وصالی مباح اولاندن ایسه، مثلا زوجه‌سنه ویاخود جاریهٔ سریه‌سنه

جبان اولان نیچه انسان . ولی نفس لئیمك خدعه‌سیدر ایلمز اذعان)
یونك امثالی دخی. پس بونلر دخی مباحدر طول وقتده‌که غزا مباح اوله.
ومندوبدر غزا مستحب اولدیغی وقتده. اوچنجی زجریاتدرکه عدویه‌ملاقات
اوقاتنده اوقورلر اندن دخی‌غرض نفسی وابصاری تشجیعدرکه عدویه‌نظر
ایلدکده کوزی قورقوب قلبی‌خوف ایتدکده آنی ازاله ایدوب ایراث‌شجاعت
ایدر وبونده نجدت وشجاعت ایله تمدح دخی واردر . بودخی چنانکه لفظ
رشیق وصوت طیب ایله اوله نفسده‌اوقع اولور.اول دخی‌یامباح ویامندوبدر
قتالك اباحت وندبی‌حسبنجه . ویامحظور وحرامدرقتال مسلمین واهل‌ذمتده
وهرقتال محظورده اولیجق. زیرا امر محظوره داعی اولان دخی محظور
اولور وبو مقوله زجر ایله غزاده تغنی صحابهٔ کرامك رضوان الله علیهم
اجمعین شجاعت پیشه و بیشهٔ کار زارده شیر شکار اندیشه اولانلرندن
منقولدر حضرت امام علی وخالد وغیریلری کبی رضوان الله‌تعالی علیهم
اجمعین . اول سببدندرکه معترك غزاسنده ومحل جنك و وغاده ضرب
شاهیندن منع اولنور . زیرا صوتی حزن ورقت قلب ایراث ایتمکله عقدهٔ
شجاعتی حل ایدوب آنی ضرب مناسب محل اولماز . ایمدی برکیمسه‌که آنی
ضرب ایدوب قتال‌مندوبدن قوایه فتور کلسون دیه نیت ایلسه عاصی وپرقصور
اولور اکر قتال حرامده فتور ظهور ایلسون دیه ایدرسه مطیع اولور .
دردنجی نیاحتده یعنی میت ایچون اولان نوحه‌ده اولان اصوات ونغماندر
ومهییج حزن وبکادر اول دخی مذمومدر اکر کندی میتك اوزرنده میت
ایچون اولورسه. زیرا فوت‌اولان امره تأسفدن‌نهی وارد اولمشدر . اما اکر
میتك امر دینده تقصیری ایچون حزن و خطایاسی ایچون بکا واول سببدن
تباکی وتحازن نته‌کیم حضرت دواد علیه‌السلام ایلمشدر اول محموددر حتی
آنلرك نیاحتلری مجلسندن نیچه جنائز کتوریلور ایدی و بوسببدندرکه
وعاظك و ارباب تذکیرك ذنوب ایچون بکالری وتباکیلری حرام دکلدر .
یشنجی اوقات سروردہ اولان‌سماعدر سروری تأکیدوتهییج ایچون. وبوسماع
مباحدر اکر سرور مباح ایسه ایام عیدده وعروسده اولان غناکبی وقدوم

واردر نغمات موزونه‌نك ارواحه مناسبتنده ، حتى برمرتبه‌درکه ارواحده ازهار وعود و آنده مشدود اولان اوتار تحريك وتشويق ايلميه اول كيمسه فاسد المزاج وغير قابل العلاجدر نيچون اولميه كه صبى مهدنده بى خواب وراحت ايكن صوت طيب آنى اسكات ايدوب استراحت ايدر آندن اغربدركه شتر وجمال مبتلاى بار احمال ايكن وبلادت طبع وعدم ادراكى مقرر ايكن بينه انلره جمّالك ايتديكى صداء وحداء برمرتبه تأثير ايدركه اول احمال ثقيله اكا خفيف اولور واعناقى جانب صوته مد ايدر ونهايت مرتبه جائع وعطشان وهر وجهله طبعى پريشان ايكن اوكنده اولان آب وعلفى ترك ايدوب اول نغمه‌يه توجه ايدر كاه اولوركه نفسنى سرعت سير وطرب ايله اتلاف ايدر . ودخى منقولدركه حضرت داوددن على نبينا وعليه صلوات الملك الودود قچانكه نغمه وسرور صدورايلسه هواده اولان طيور اول صفايه عارف اولوب باشى اوستنده واقف اولورلرايدى وچونكه سماعده نظر قلوبده ثاثيرى جهتندن اولدى جائز دكلدركه آنك مطلقا اباحتنه وياحرمتنه حكم اولنه بلكه اول اباحت وحرمتده اختلاف احوال قلبك اختلافى ايله اولور. ابوسليمان ايتدى: سماع قلبده اولميانى قلبده احداث ايلمز . لكن قلبده اولانى تحريك ايدر . ايمدى بومعلوم اولديسه بودخى معلوم اولهكه مواضع غنا يدى محلدن خالى دكلدر . اولكى وصف كعبه ومقام وذكر حطيم وزمزم وسائر مشاعر عظامده ووصف باديه ده انشاد ابيات واشعار ايله ايتدكلريدر . بونلر حج بيت حرامه شوقى تهييج ايدر اكر شوق حاصل ايسه اشتغالنى ايراث ايدر. حج ايسه نفسنده محموددر. پس اكا شوق وباعث شوق اولان طريق مباح دخى البته محموددر وينه بوقبيلدندر شول اشعاركه آنى وعاظ وعباد ترغيب وترهيب ايچون انشادايدرلر. ايكنجى غزاتك ناسى غزايه تحريض ايچون معتاد اولدقلريدر اول دخى مباحدر الحان حاجّه مخالفدر زيرا اول ترغيب وتشويق ايچوندر واول اشعار مشجعه‌دندر متنبى قولى كه ديمشدر : (فان لم تمت تحت السيوف مكرما ، تمت وتقاسى الذل غير مكرم) ودخى ديمشدر: (يرى الجبناء ان الجبن حزم ، وتلك خديعة النفس اللئيم) ترجمه : (اكرچه جبنى حزم اكلار

تشبه ایلین انلردندر اول کوبه‌که برطبل طویل درکه وسطی رقیق وطرفیتی واسعدر حرام قیلنمشدر . زیرا آنی ضرب ایلمك عادت خنثیین در اکر آنی ضرب ایتمکده انلره تشبه اولماسه اولدخی طبل حج وغزا کبی اولوب حرام اولماز ایدی . وینه بوسببدندرکه مزمار عراقی واوتارك جملهسی عود ورباب وبربط وغیریلری کبی جملهسی حرام اولمشدر . اما بونلرك ماعداسی بونلر معناسنده دکلدر شبانلرك وحجاجك وطبالرك شاهینلری کبی وسائر طبل وقضیب کبی ودخی هر آلت که اندن صوت طیب موزون استخراج اولنه اما اهل شربك معتادلرینك غیریاوله . ایمدی بونلردن متبین اولدی‌که بونلرك تحریمنده علت مجرد اصوات طیبه دکلدربلکه قیاس اصوات طیبه‌نك جملهسی حلال اولمقدر الا تحلیلنده فساد اوله .

درجهٔ ثالثه — موزون ومفهومدرکه شعردراول انسانك خنجره‌سندن خارجدر . ایمدی آنك اباحتنه قطع اولنور . زیرا آنده برزیاده یوقدر الا مفهوم اولدیغیدر. کلام مفهوم‌ایسه حرام دکلدر کذلك صوت طیب موزون دخی . ایمدی بونلرك احادی حرام اولمایجق مجموعی دخی حرام اولماز مکرکه آندن برامر محظور فهم اولنه اول تقدیرجه آنك نفسی وبذاتی حرامدر وانکله تصویت دخی‌حرامدرکرك‌الحان ایله‌اولسون کرك‌اولماسون. بونده کلام حق حضرت امام شافعی نك قولیدر دیمشدرکه : شعر برکلامدر ایچندن حسن اولان حسندر وقبیحی قبیحدر هربارکه شعری صوت حسن اولمدن انشاد ایلمك حسن الحان اولیجق دخی حرام اولماز . زیرا برمباح مباح آخره منضم اولسه حرام اولماز . ودخی انشاد شعرنه طریقله انکار اولنورکه حضرت رسولك حضور پر حبورلرنده دخی انشاد اولنمشدر . کندیلر دخی انشاد ایلمشلردر صحابهٔ کرامدن دخی خصوصاً حضرت امام علی رضوان الله علیهم اجمعین منقولدر وتابعین ومجتهدیندن خصوصا امام شافعیدن دخی رضوان الله تعالی علیهم اجمعین منقولدر .

درجهٔ رابعه — سماعك قلبی محرك وقلبه غالب اولهجق احوالی تهییج ایتمسنده اولان بحث ونظردر . ایمدی بن دیرمکه حق تعالا نك سر عظیمی

ظهور ایدن نغماتك صوتی کبی . ایمدی بوقسم اخیری سماع محالدرکه طیب یاموزون اولدیغیچون حرام اوله والاصوت عنادل دخی حرام اولوردی زیرا اول دخی طیب موزوندر ایکی حنجره‌نك مابینده خود فرقی یوقدر وحمار ایله حیوانك بینده دخی فرق یوقدر پس لایق اولان اولدرکه انسانك حلقنك اصواتی وقصب ودفك اصواتی دخی اکا قیاس اولنه الا ملاهی واوتار قیاس اولنماز لکن شك یوقدرکه انلرك حرمتی لذتندن دکلدروالا انسانك تلذذایتدیکی اشیانك جمله‌سی حرام اولوردی بلکه وقتا که خمر حرام اولدیسه خلقك اکا مداومت واعتیادی اقتضا ایلدیکه اندن انقطاعلرنده مبالغه اولنه حتی اول امرده حالی اوانی ودنانتی کسر ایتمکه منتهی اولدی . پس اول سببدن خمر ایله بیله حرام اولدی هرنسنه‌که اهل شربك شعاریدر اوتار ومزامیر کبی . اما انلرك تحریمی اتباع قبیلندندر خلوتی تحریم کبی مقدمهٔ زنا اولدیغی جهتدن . ودخی قیخذه نظر حرام اولدیغی کبی تا که انده تساهل واهمال اولنمق ایله [*] سوأتین ده اهمال نظر اولنمغه مؤدی اولمیه . ودخی خمرك قلیلی حرام قیلندی . زیرا کثیرینه مؤدیدر . بلکه برحرام یوقدرکه الا آنك برحریمی و اردرکه آنی احاطه وطواف ایدر واول حرمنك حکمی اول حریمك تحریمنه دخی منسحب وشاملدر حرامه حمی اولوب اکا وقایت واطرافنده حصار مانع اولدیغیچون . پس ظاهر اولدی که اوتار ومزامیر خمرك تحریمی ایچون حرام اولمشدر اوچ علت سببی ایله ، بری اولدرکه انلر شرب خمره داعیدر زیرا انلر ایله حاصله اولان لذت خمر ایله تمام اولورو بونك مثلی علت ایله خمرك قلیلی دخی حرام اولمشدر . بری دخی اولدرکه آلات مذکوره شرب خموردہ قریب العهد اولان کیمسه‌لره مجالس انس وشرابی مذکر اولور پس انلر سبب ذکر اولور ذکر دخی سبب انبعاث شوق اولور شوق قوی اولیجق شربه اقدامه سبب اولور . ایمدی برکیمسه‌که بونلرسببی ایله شرب خمری ذکر ایلیه آنك حقنده اول اوتار ومزامیر حرامدر . غیرینك حقنده مکروهدر . بری دخی اولدرکه خلقك بونك اوزرینه اجتماعیدر زیرا اهل فسقك عادتیدر . ایمدی انلره تشبهدن منع اولنور . زیرا برقومه

[*] سوأتین انسانك دبر وقبلنه دیرلر .

وشافعیدن وعلمادن برجماعتدن منقولدر . اما آناردهاختلاف واردر حل وحرمتنده. ایمدی هربارکه تعارض آثار اولهاحد جانبینه تقایدده قصوراولور. پس لائق اولان اولدرکه خطر واباحت ادراك اولنهجق مواضعده بحث اولنه ایمدی معلوم اولهکه امر حرمت مجرد عقل ایله معلوم اولمازبلکه سمعله معلوم اولور. اول دخی یانص ایله اولورکه اول حضرت رسالت پناهك قول شریفی ایله ویاخود فعلی ایله اظهار ایتدکلریدر. ویاخود قیاس ایله معلوم اولور اکر آنده نص بولنمازسه آنده قیاس دخی بولنماز اول تقدیرجه تحریمه قول باطل اولوب سائر مباحات کبی قالور. بوندن صکره دیرزکه وجدوسماعك اباحتنه نص وقیاسك ایکیسی دخی دلالت ایدر اما دلالت قیاس بووجهلهدرکه تعریف سماعده دیمشلردرکه سماع برصورت طیب موزون مفهوم المعنی ومحرك القلبی ایشتمکدر. ایمدی بوتعریفك وصف اعمّی صورت طیب اولمسیدر . اول دخی یاموذون اوله ویاخود غیر موزون اوله. موزون دخی یامفهوم ویاخودغیر مفهوم اوله. ایمدی بونلر برقاچ درجاتدر .

درجهٔ اولی — اولدرکه صورت طیب اولدیغی حیثیتدن حرام اولماز بلکه حلالدر وحلی نص وقیاس ایله ثابتدر . اما قیاس اولدرکه صوت طیب حاسهٔ سمعك کندویه مخصوص اولان شیئی ادراکی ایله تلذذینه راجعدر . اول شیٔ مخصوص دخی یامستلذهدر صوت بلابل کبی . ویاخود مستکرههدر نهیق حمیر کبی. ایمدی نتهکیم سائرحواسك مستلذاتنده حرمت یوفدرکذلك آنده دخی یوقدر مثلامستلذات بصرده الوان خضره کبی که اصلاحرمت احتمالی یوقدر ودخی ذائقهده اطعمهٔ حلوه کبی. امانص حق تعالانك قول کریمیدرکه ﴿یزیدفی الخلق مایشاء﴾ بیورمشدر. وبعضلرمقصد حسن صوتدردیمشلردر. ایمدی حق تعالی انکله عبادینه امتنان ایلمشدر حدیث شریفده دخی وارد اولمشدرکه حق تعالی برنبی بعث ایلمامشدر الا حسن الصوتدر .

درجهٔ ثانیه — صوت طیب موزونده نظردرکه وزن حسنك وراسندهدر. ایمدی صوت یاجماددن خارج اوله قصب واوتارك صوتی کبی. یاخود حیواندن چقه صوت عنادل وقماری کبی . یاخود انساندن خارج اوله حنجرهٔ انساندن

میسر اوله اول زمانده مسافرت ایدوب خدمتدن تبرم وانقطاع لائق دکلدرکه اول کفران نعمتدر . اکر سفرنده اکا امر دینده برزیاده حاصل اولمازسه رجوع ایلسون زیرا اکر سفر حق ایله اولسه اثری ظاهر اولوردی .

مطلب رابع — رخص مسافرده وادلهٔ قیله واوقاتدهدر . ایتدی رخص مسافر آلتیدرکه ایکی رخصت ظهارتدهدر . بری خف اوزرینه مسحك مدتی اوچ کون اوچ کیجه مدتده اولمقدر . ودخی تیمدر . ایکی رخصت دخی نافهدهدرکه آنی راحله اوستنده ومشی ایدرکن ادا جائزدر . بررخصت دخی صلوتدهدرکه قصردر یعنی فرائضدن درت رکعت اولانلری قصر ایدوب ایکی رکعت ادا ایدر . بررخصت دخی صومدهدرکه فرائضی قضاء نیتی ایله افطار ایدر بونلرك تفصیلی علم فقههدهدر . اماادلهٔ قیله اوچدر : ارضیهدر جبال ایله وقری وانهارایله استدلال کبی . یاخود هوائیهدر ریاح ایله استدلال کبی . بوایکی استدلالدهصعوبت واردر زیرا بونلردهاختلاف اولور . یاخودسماویهدرکه نهارده دلیل شمسدرکه سفردن مقدم یوقلانمق کرکدر شمس زوالدن مقدم کندیسی قبلهیه متوجه اولدقده نه محلدهدرصاغ کوزی اوزرندهمیدریاخود صول کوزی اوستندهمیدر ویاخودجنبی اوستندهمیدر؟ کذلك شمسك طلوعی وغروبی محللری ایله دخی استدلال اولنور وبونلرك اختلافی صیف وشتا ایله معلوم اولور . چونکه بلاد بعیده اولسه امور مذکوره متفاوته اولور اول زمانده اول بلادك اهلندن سؤال ایلمك کرکدر ویاخودمساجدندن تحریر وانتقال اولنورا کرخطاء ایتمش ایدوکی ظاهر اولورسه نظر ایدوب کوره . اکر جهته موافق اولورسه فبها والاصلوتی اعاده ایدر . امامقابلهٔ جهت بووجهله اولورکه مثلا مصلانك جبهه سندن ایکی خط مثلث ساقینی هیئتنده چیقوب افق جانبنه متوجه اولسه اکر کعبه ایکی خطك بینندهاولورسه صلوتی صحیحه اولور والا اولماز اما امراوقاتده کتب فقههده علی التفصیل ذکراولنمشدر آنلره مراجعت ایله اوله که آنلر سنی ارشاد ایدهلر .

اصل ثامن — آداب سماع ووجددهدر بوندهدخی مطالب واردر .

مطلب اول — حل وحرمتدهدر اماحرمتی امام ابی حنیفهدن ومالکدن

ایکی رکعت نماز قیلوب بعده بیته داخل اولورلر ایدی وبویله دیرلر ایدی: ﴿ توباً توباً لربنا اوباً لایغادر علیناحوباً ﴾ ودخی سنتدرکه اهل بیت واقاربنه طعامدن وغیریدن علی قدر الامکان برتحفه ایله کله زیرا سفردن کلنه عیون ممتده اولوب اوزانور وبر هدیه کلور دیه فرح کسب ایدوب اوزه نور کلدکده فرحلری متأکد اولور .

مطلب ثالث — آداب باطنه‌دره‌درکه آنك برمقداری ذکر اولنمشدر . وبونك جمله محصلی اولورکه سفر ایتمیه الابرامردینی زیاده‌سی ایچون ایلیه وهربلده دخولده‌نیت ایلیه‌که آنك مشایخنی کوره وجهد ایلیه‌که آنلردن برادب ویابرکله استفاده ایلیه‌که آنکله منتفع اوله نه آنکه آنلردن حکایت ایدوب مشایخه ملاقی اولدیغنی اظهار ایچون اوله . ودخی بربلده‌ده برهفته ویااون کوندن زیاده اقامت ایلمیه مکر مقصود اولان شیخ امرایلیه . ودخی مدت اقامتده انجق فقراء صادقین ایله مجالسه ایلیه اکر برادردینی سنی زیارت ایلرسه اوچ کوندن زیاده طورمیه‌که حد ضیافت اول مرتبه‌در مکر قرنداشنه آنك مفارقتی شاق اوله وچانکه برشیخك زیارتی قصد ایلیه برکون وبرکیجه‌دن زیاده یاننده اقامت ایلمیه ودخی عیش وعشرته اشتغال ایلیمه زیرا اول سفرینك برکتنی قطع ایدر . اکر شیخ خانه‌سنده ایسه دق باب ایتمیه واستیذان ایلمیه بلکه خروج ایدنجه توقف ایلیه. چانکه خروج ایلیه اکا ادب ایله تقدم ایلیه وحضورنده تکلم ایلمیه مکرکه اول سؤال ایدرسه سؤالی مقداری جواب ویره وبرمسئله‌دن سؤال ایلمیه اولنده آندن استیذان ایتمینجه. وچانکه سفرده اوله بلادك اطعمه‌سنك واسخیاسنك وآنده اولان دوستلرینك ذکرینی چوق ایلمیه بلکه مشایخ وفقراسنی ذکر ایلیه ودخی سفرنده زیارت قبور صالحینی اهمال ایلمیه وطریقده ذکره مداوم وقرائت قرآنه ملازم اوله برحیثیت ایله‌که غیره اسماع ایتمیه وچانکه برانسان اکا تکلم ایلسه ذکردن ساکت اولوب اکاجواب ویره مادام‌که اول کیمسه سوزینی قطع ایتمیه بعده ینه اولکی کارینه مشغول اوله. اکر نفسی اکا سفر ایتمکه ابرام ویاخود اقامته اقدام ایلسه نفسنه مخالفت ایلیه‌که برکت نفسه مخالفتده‌در . چانکه برقوم صالحین خدمتی

واوزرنده نائم اولیه زیرا آنکله حیوان متأذی اولور زیرا نوم ایله انسانه ثقلت کلور. ودخی مستحبدرکه نهارك اولنده وآخرنده دابه‌سندن نزول ایلیه‌که آندهبعض فوائدواردر مثلا حیوان ترویحایدوب استراحت ایتدرمك ومکارینك قلبنه القاء سرور وکندوسنك بدننه ریاضت ایتدرمك وطول رکوب ایله اعضاسنه خدر عارض اولمقدن حذر کبی. ودخی هرنه‌کیم تحمیل ایدهجکدر مکاریه عرض ایلمك کرکدر تاکه مابینلرنده ثوران غبار نزاع لازم کلیه. ومکاری ایله لجاج وعنادوکثرت کلامدن اجتناب واحتراز کرکدر. اونجی یانجه التی نسنه‌یی استصحاب ایدوب بیکه کتورمك کرکدرکه آنلرك حقنده سنت وارد اولمشدر. بری مرأت وسواك ومکحله ومشط وقاروره ومقراض. طائفهٔ صوفیهماء طاهر کوتوروب لازماولدقده حاضراولمق ایچون رکوه وصوبی چکمك ایچون وغسل اولنان ثوبی قورتمق ایچون حبل‌ورسن کوتورمکی دخی زیاده ایلمشلردر. بعضلر ابره واکالازم اولان خیوطی‌دخی زیاده ایلمشلردر. اما بعضلر رکوه‌دن تیمم ایله [*] وغدیرلردن طهارت ایله استغنا ایلمشلردر مادامکه اول غدیرك نجاستنه یقین کلیه. ودخی‌حبلدن جبال ارض ایله استغنا ایلمشلردرکه ثوب مغسولی آنك اوزرینه دوشیوب تجفیف ایدرلر. اون‌برنجی سفردن‌رجوع آدابنده‌درکه نبی‌علیه‌السلام‌هرقچانکه غزادن ویاخود حجدن ویاغیریدن رجوع ایلسه‌لر ارضدن هرشرف عالی‌یه چیقسه‌لر اوچ کره تکبیرایدوب‌بعده بویله دیرلر ایدی: ﴿ لاآله‌الاالله وحده لاشریك‌له له‌الملك وله‌الحمد وهوعلی کل‌شئ قدیر آئبون تائبون عابدون ساجدون لربنا حامدون صدق‌الله وعده‌ونصرعبده وهزم‌الاحزاب‌وحده ﴾قچانکه برمدینه‌یه اشراف ایلسه بویله دیرلر ایدی: ﴿ اللهم اجعل لنا بهاقراراً ورزقاً حسنا ﴾ بعده اهلنه قریب اولدقده مقدم قدومنی اخبار ایچون آدم ارسال ایلیه تاکه بغتةً قدوم ایدوب طبعنه کریه کلور برامر کورمك لازم کلیه. ودخی کیجه ایله اهلنه کیرمك لایق دکلدرکه آندن نهی وارد اولمشدر وهرزمان حضرت رسالت پناه صلی‌الله علیه‌الملك الآله قدوم ایلسه‌لر اولا مسجده داخل اولوب

[*] غدیر بریرده جمع‌صویه دیرلرکه ایاغی‌جاری اولیه. ترکیده کولجك‌دیرلر.

السبع وماأظلمن ورب الارضين السبع وما اقللن ورب الشياطين ومااضللن ورب الرياح وماجرين اسئلك خير هذا المنزل وخير اهله واعوذ بك من شر هذا المنزل وشر مافيه اصرف عنى شرشرارهم ﴾ فجانكه منزله نزول ايليه ايكى ركعت نماز قيلوب بعده بونى اوقيه ﴿ اعوذ بكلمات الله التامات التى لايجاوزهن برّولافاجر من شر ماخلق ﴾ فجانكه ظلمت ليل كلسه بونى اوقيه ﴿ يا ارض ربى وربك الله اعوذبالله من شرك وشرما فيك وشرمادب عليك اعوذ بالله من شر كل اسد واسود وحية وعقرب ومن ساكن البلد ووالدوماولدله وماسكن فى الليل والنهار وهوالسميع العليم ﴾ وهربار كه ارضدن برشرفه يعنى مكان عالى يه چيقسه سيروحركت زمانندبويله ديه ﴿ اللهم ان لك الشرف على كل شرف ولك الحمد على كل حال ﴾ وهربار كه برمحل نازله هبوط ايلسه تسبيح ايليه وهربار كه سفرده وحشتدن خوف ايلسه بويله ديه ﴿ سبحان الملك القدوس رب الملائكة والروح جللت السموات بالعزة والجبروت ﴾ سكز نجى نهارده احتياط ايدوب قافله دن منفرد اولوب كتميه. زيرا كاه اولوركه برحيوان وياجان قپار وياخود طريقده خطا ايدوب قافله دن منقطع اولور وكيجه ايله دخى نوم وقتنده تحفظ ايليوب صاقنه لركه رفقاء مناوبه ايله حفظ وحراست ايليه لر سنت دخى بويله در . فجانكه آخر ليلده نوم غلبه ايليه قولنى ديكوب باشنى كفنه وضع ايليه تاكه مؤمنده ثقلت اولوب فوت صلوته مؤدى اوليه . فجانكه اكا برعدو وياخود سبع يعنى اسد وياخود حيوان مفترس قصد ايلسه آية الكرسى شهدالله آيتنى واخلاص ومعوذتين قرائت ايليه . بعده بونى اوقيه ﴿ بسم الله ماشاءالله لاقوة الابالله حسبى الله توكلت على الله ماشاء الله لايأتى بالخيرالا الله ماشاء الله لايصرف السوء الا الله حسبى الله وكفى سمع الله لمن دعى ليس وراء الله منتهى ولادون الله ملجاء كتب الله لاغلبن انا ورسلى ان الله قوى عزيز تحصنت بالله العظيم واستعنت بالحى الذى لايموت اللهم احرسنا بعينك التى لاتنام واكنفنا بركنك الذى لايرام اللهم ارحمنا بقدرتك علينا فلانهلك وانت ثقتنا ورجاؤنا اللهم اعطف علينا قلوب عبادك وامائك برأفة ورحمة انك انت ارحم الراحمين ﴾ طقوزنجى دابّه سنه رفق ايليه ركوبى وقتنده، وطاقتندن زياده تحميل ايلميه ووجهنه ضرب ايلميه . زيرا آندن نهى اولنمشدر

اللهم انت ثقتى وانت رجائى فاكفنى ما اهمنى ومالا اهتم وما انت اعلم به منى عز جارك وجل ثناؤك ولااله غيرك اللهم زودنى التقوى واغفرلى ذنبى ووجهنى للخير ايما توجهت ﴾ ودخى هرمنزلدن رحلت ايتدكده ينه بودعايى اوقيه قجانكه دابه‌يه راكب اولور بويله ديه ﴿ بسم الله العلى العظيم ماشاءالله كان ومالم يشاء لم يكن سبحان الذى سخرلنا هذا وما كنا له مقرنين وانا الى ربنا لمنقلبون ﴾ قجانكه آلتنده دابه راهه طوغريلوب توجه ايليه بويله ديه ﴿ الحمدلله الذى هدانا لهذا وما كنا لنهتدى لولاان هدانا الله اللهم انت الحامل على الظهر وانت المستعان فى الامور ﴾. التنجى منزلدن بكرة النهارده رحلت ايليه ودخى مستحب بودركه ابتدا خروجى يوم الخميسده اوله . حضرت جابر رضى الله عنه روايت ايدركه نبى عليه السلام غزوهٔ تبوكه غزيمت بيوردقلرنده يوم الخميسده رحلت ايلديلر ودخى تبكير ايلديلر و بيوردىلركه ﴿ اللهم بارك لامتى فى بكورها ﴾. كعب بن مالك دخى والدلرندن روايت ايدركه ديتشدركه قليل واقع اولمشدركه رسول الله سفره خروج ايليه‌لر الا يوم خميسده چقارلر ايدى. حضرت انس روايت ايدركه نبى عليه السلام بيوردىلركه ﴿ اللهم بارك لامتى فى بكورها يوم السبت ﴾ حضرت عبدالله بن عباس ايتدى قجانكه: بركيمسه قتنده حاجتك اولسه اول حاجتى اندن وقت نهارده طلب ايله كيجه ايله ايلمه. نهارده دخى بكرةً طلب ايله. زيرا بن رسول الله دن ايشتدم كه بيوررلر ايدى: ﴿ اللهم بارك لامتى فى بكورها ﴾ ودخى جمعه‌نك بكرة النهارنده سفر ايامك لايق دكلدر . زيرا ترك جمعه ايله عاصى اولور يوم خود جمعه منسوبدر . پس اول يوم صلوة جمعه‌نك اسباب وجوبندندر اول زمانده سفر ايدنجك آثم اولور . ودخى وداع ايچون مسافرى تشييع مستحبدر واما وداع سنتدر . يدنجى مسافر نزول ايتمكدر حرارت نهار زياده اولمايانجه كه بوسنتدر واكثر سيرى ليلده اولمق كركدر نته‌كيم نبى عليه السلام بيورمشدر : ﴿ عليكم بالدلجة فان الارض تطوى بالليل مالا تطوى بالنهار ﴾ يعنى كيجه ايله سفره ملازم اولك زيرا كيجه ايله ارض طى اولنور اول مرتبه كه نهارده طى اولنماز . ودخى هربارده منزله مشرف اولوب ناظر اوله بودعايى اوقيه ﴿ اللهم رب السموات

مسافرت دخی منهیدر. حضرت رسالت پناه صلی الله علیه وسلم اندن نهی بیوروب دیمشلردر که اوچ کیمسه نفردر . ودخی دیمشلر: اصحاب ورفقانك خیری درت اولمقدر. ودخی بیورمشلردر: قچان اوچ کیمسه جمع اولسه کز بریکزی امیر نصب ایدك یعنی اکا اطاعت ایدك امرینه امتثال ایدوب. ودخی اخلاق جهتندن احسن واصحابه ارفق وایثارده وطلب موافقتده اسرع اولانی امیر تعیین ایدك امیره احتیاج اول جهتدندر که تعیین منازل وطرقده ومصالح سفرده البته اختلاف آراء مقرردر. ایمدی هربارکه مدبر برکیمسه اوله انتظام امور بولور انتظام امر عالم دخی اول جهتدندرکه مدبر حقیقی واحددروکریمهٔ ﴿ لوکان فیهما آلهة الاالله لفسدتا ﴾ بومدعایه شاهددر. ورفقانك خیرلیسی درتدر. زیرا برکیمسه حفظ ایچون آخره محتاجدرتنها قالمسه خوفدن وضیق صدردن خالی اولماز. وبعض حوائج ومهماته تردده دخی برکیمسه لازمدر اکا دخی بررفیق کرکدرکه خوفدن سالم اوله اما درتدن زیاده سی زائددر انلری رابطهٔ واحده جمع ایدوب مابینلرنده توافق منعقد اولماز بلکه بوتفصیل رفاقت خاصه ده در. اما رفاقت عامه ده جماعت کثیره یه احتیاج واردرکه مخاوفدن امن حاصل اوله . اوچنجی حضرده اولان رفقاسنه واهل واصدقاسنه وداع ایدوب دعا ایلیه ومأثور اولان دعا بودر: (آنی استودع الله دینك وامانتك وخواتیم عملك) اهلی دخی بویله دیه لر: ﴿زودك الله التقوی وغفرذنبك ووجهك للخیر حیث توجهت ﴾ . دردنجی سفردن مقدم صلوة استخاره قیلمقدرکه بیان اولنمشدر. بعده منزلنده ثیاب سفری اوزرینه شد ایلدکده درت رکعت دخی قیله . هررکعتده سورهٔ فاتحة الکتاب و ﴿ قل هوالله احد ﴾ قرائت ایلیه بعده بویله دیه ﴿ اللهم انی اقتربت بهن الیك فاخلفنی بهن فی اهلی ومالی ﴾ اول درت رکعت اکا اهل ومالنده خلیفه اولوب دارینك اطرافنده حرزی اولهلر تاکه ینه اهلنه رجوع ایلیه . بشنجی قچانکه منزلنك بابنه کلسه بویله دیه ﴿بسم الله توکلت علی الله لاحول ولاقوة الا بالله اعوذ بك من ان اضل اوازل او اظلم اواظلم او اجهل او یجهل علی ﴾ قچانکه مشی وحرکت ایدر بویله دییه ﴿ اللهم بك انتشرت وعلیك توکلت وبك اعتصمت والیك توجهت

شول سفرکه تعلم ایچون اوله محموددر وعمل ایچون اولان اقامت دخی محموددر اما ارض اوزرنده سیاحت مشوشات قلبدندر الا اقویاء حقنده دکلدر. زیرا اشتغال حط رحال و احتمال مشاق ترحال مشوش احوالدر آندن ماعدا خوف نفس ومال ایله دخی قلبنی اشغال ایدر اللهم مکر سفر ورحلت ایله طلب علم و یاخود بر شیخه وصول مطلوب اوله که سیرتنده آ کا اقتدا اولنه. اکر بونلره سفرسز وصول ممکن اوله اول زمانده سکون اولادر خصوصا طلب شیخ متصوف و اهل شهود که زمانه‌مزده بسیط ارضده عزیزالوجوددر زیرا اکثر ینك کاری لبس مرقعات وبناء خانقاهات ومنتزهات اولوب ناسه جمع ایتدکلری الفاظ مزخرفه وطامات ایله تلبیس ایدوب بلکه ضحکهٔ ابلیس اولمقدر. پس نفسلرینه خیر ظن ایدرلروشویله توهم ایدرلرکه ظواهر اشکالده مشارکت حقائقده دخی مساهمه وحصه دار اولمغی ایجاب ایلیه اما هیهات که نه مرتبه حماقت کبیره صاحبیدر برکیمسه که شحم ایله ورم میانی فرق ایتمکده زحمت والم چکه. اما شونلرکه دین ودنیامهماتی ایچون سیاحت ایتمیوب بلکه بلاددده محض تفرج وحرکت ودشت وصحراده تردد ایلین بهائم مثال سعی بی برکت ایدرلر انلرك سیاحتلرنده بأس یوقدر مادام که ناسدن شروفتنه لرینی کف ایلیه‌لر. زیرا برحیوان خسیسی برحظ ونصیب خسیس ایچون که کندویه لایق اولوب نفعی ذاتنه عائد اوله اتعاب ایلمکده بأس یوقدر مقتضای فتوی دخی بویله درکه مباح اولان اموردهٔ عوامی مسیب قویوب تعرض اولنمیه.

مطلب ثانی — سفرك اوّل حرکت ونهوضدن آخر رجوع زمانه دکین اولان آدابی بیاننده در. انلردخی اون بر آدابدر. اولکی ابتداسنده مظالم وودائعی رد ایدوب دیونی قضا ایلیه ونفسك وعیالنك نفقه‌لرینی حلالدن اعداد واحضاردر اول مقدار نفقه اخذ ایلیه که رفقاسنه دخی توسیعه مجال اوله. ایکنجی رفیق شفیق احضار ایلمکدر. زیرا (الرفیق ثم الطریق) دیمشلردر. ودخی رفیق اولان کیمسه دینی امرنده معین وصدیق اولمق کرکدر امر دیندن برینی نسیان واقع اولسه تذکیر ایلسه اعانت ایلیه. تنها

حق تعالانك جنابندن عبادينه نعمت عظيمه اولوب حمد واجبدركه نجاتى مطلقا جميع اعبـاء و اوزاردن فراغه موقوف ايلمدى بلكه تخفيف ايدنلرك دخى اعمالنى دخى قبول ايدوب وسيلهٔ نجات وباعث ارتفاع درجات قيلمشدر. مخفف اول كيمسه دركه دنيـا آنك اكبر همومى اولميه اول معنى ايسه وطنده مقيم اولوب وسعت جاه و كثرت علائقه مبتلى اولانلره ميسر دكلدر اول سببدن اول مقوله كيمسه‌يه لازمدركه عزلت وخمول وقطع علائق، كه آندن مفارقت ممكن دكلدر، اختيار ايليه تاكه برمدت نفسنه رياضت ويره شول زمانه دكين كه حق تعالى آكا من واحسان ايدوب قلبنده حضر وسفر وعلائق وعدم علائق برابر اوله. لكن بومرتبه‌يه قادر كيمسه‌نك وجودى غايت ايله عزيز ونادردر. بعض طائفه دخى واردر كه بر بلده‌ده اقامت باعث شهرتدر ديه اقامتدن هرب وفرار جانبنى اختيـار ايدر . متوكلينـدن بعضى دخى اختيار سفر ايدر . زيرا اقامتده اسبابه اعتماد واردركه توكله مانع وقادحدر ديرلر .

قسم رابع — بدنه ضرر و يروب قادح اولان هر بدر طـاعون كبى وياخود ماله ضرر ويره غلاء اسفار يا آنك مجراسنه جارى اولان امور كبى. بوندن خرج يوقدر. زيرا فرار كاه واجب وكاه مستحب اولور آكا ترتب ايدن فوائد حسبنجه. لكن طاعون بوندن مستثنادر. زيرا آندن فرار حقنده نهى وارد اولمشدر . آنك حالى على التفصيل قسم توكلده بيـان اولنوب معلوم اولور ان شاء الله تعالى . ايمدى اقسام اسفار معلوم اولديسه بوندن سكا معلوم اولور كه سفر يا مذمومدر اول دخى كاه اولور حرام اولور اباق وسفر عاق كبى يعنى عبدك اباقى و والدينه عقوق ايدن ولدك فرارى كبى . كاه اولوركه مكروه اولور بلد طاعوندن خروج كبى. وياخود محموددر اول دخى كاه اولوركه واجب اولور حج وطلب علم كبى. كاه اولوركه مندوب اولور زيارت علماء ومشاهدهٔ مشاهد متبركه كبى . وياخود مباحدر سؤالدن تعفف ايچون وعيالنده مروّت اقامتى ايچون طلب مال قصدينه سفر ايامك كبى . ايمدى معلوم اوله كه فضيات سفر وفضيات اقامت حال اختلاط وعزلت كبيدر بونلرك دخى احوالى آنلرك احوالندن معلومه اولور. بوايكيسندن افضل دينى خصوصنده اعون اولاندر

خطرده وضع ایلدی. اما مرد جبان جبن وقصوری حزم وحذر ایله تسمیه ایدر نته کیم شاعر دیمشدر: (یری الجبناء ان الجبن حزم ٭ وتلك خدیعة الطبع اللئیم) ترجمه: (جبان اولان هنر عد ایلر آنی ٭ فسون طبعیدر آکا نهانی)

قسم ثانی — عبادت ایچون اولان سفردر. اول دخی یا جهاد ویا حج ایچون اوله آنلرك آدابی ذکر اولنمشدر. کاه اولورکه زیارت قبور انبیا وصحابه وتابعین وعلما واولیاء متقین دخی بونده داخل اولور. زیرا هرکیمسه که حیاتنده آنك مشاهده سیله تبرك اولنه وفاتندن صکره قبرینی زیارت ایله دخی تبرك اولنور. اما زیارت احیاده بعض فائدهٔ زائده واردرکه برکت دعا و آنلره نظر دخی عبادتدر. زیرا وجوه علما وصلحایه نظر دخی عبادتدر. ودخی آنلره اقتدایه تحریك رغبت واخلاق و آدابلری ایله تخلقه بعث همت واردر. مع هذا آنلرك انفاس وافعالندن استفاده اولنان منفعت دخی مقرردر. اما بقاع مساجد ثلثه در نته کیم نبی علیه السلام بیورمشدر: ﴿لاتشد الرحال الا الی ثلثة مساجد المسجد الحرام و مسجدی هذا و المسجد الاقصی﴾ یعنی جمیع خلق وعامهٔ رجال عزیمت وزیارت وشد رحال ایلمزلر الا اوچ مسجده ایدرلر بری مسجد الحرام و بری بنم بو مسجدم که مدینهٔ منوره ده اولان مسجد نبوی در و بری مسجد اقصادر. و دخی ثغوره سفرده دخی فضیلت مقرردر اکر رباط ایچون اولوب آخر نیت ایچون اولمازسه.

قسم ثالث — باعث سفر دینی تشویش ایدر برسببدن فرار وهرب اولمقدر. زیرا ﴿الفرار ممالایطاق من سنن المرسلین﴾ وارد اولمشدر. یعنی تحمل اولنمیوب دفعنه طاقت کتورلمز فتنه دن فرار سنن مرسلین وانبیاء کباردندر. حضرتك دخی صلی الله علیه وسلم کفار قریشك جفاسندن تباعداً مکه دن مدینه یه هجرت اختیار بیوردقلری بو قبیلدندر. ودخی هرب وفرار واجب اولان اموردن ولایت وجاه وکثرت علائق واسباب دخی، زیرا دین کامل وتمام اولماز الا خدانك غیرندن فارغ قلب صافی ایله اولور. کرچه مهمات وحاجات ضروریه دن فراغ تام متصور دکلدر لکن آنلری تخفیف متصوردر تخفیف ایدنلر ساحل نجاته واصل وتثقیل ایدنلر هالك وغیر نائل اولمشلردر. بودخی

منكشفه اولور. وياخود حق تعالانك ارضده خلق ايتديكى آيتنه علمدر زيرا اول آيات عجيبه ومصنوعات بديعه‌يى مشاهده‌ده مستبصر فوائد عظيمه واردر زيرا برشئ يوقدركه آنى حق تعالى خلق ايتمش اوله البته اول حق تعالانك وحدانيتنه شاهد ولسان حال خاص ايله مسبحدر نهايت مرتبه آنى فهم ايلمز مكر ﴿الا من الفى السمع وهو شهيد﴾ آيت كريمه‌سنه مظهر اولان عبدرشيد فهم ايدر. اما آنلركه جاحد بى نور وظاهر زهرات دنيا ايله مغرورلردر آنلر سمعدن معزولون وآيات رب خالقلرندن محجوبون اولوب ﴿يعلمون ظاهرا من الحيوة الدنيا وهم عن الآخرة غافلون﴾ كريمه‌سنده اشارت اولنان زمره‌دندر. اما مقصودمز سمعدن سمع ظاهر دكلدر بلكه شول سمعدركه جدار ايله وتد بينده جارى اولان كلامى سامع اولور اول زمانده‌كه جدار وتده خطاب ايدوب بنى نيچون شق ايلدك؟ وتد دخى جواب ويررکه بنى كيم دق ايلدى؟ آكا سؤال ايله: زيراشول حجركه بنم آردمده‌در بنى حاله قومازلر. بلكه سموات وارضده برذره يوقدركه الا صانعنك وحدانيتنه شاهددر ولكن ﴿لاتفقهون تسبيحهم﴾ يعنى لكن سز آنلرك تسبيحنى فهم ايلمزسز. وبونك كبى سمع وخطوط الهيه ايله صفحات كائنات اوزرينه كتابت اولنان سطورى تتبع واستقرا سفره محتاج دكلدر بلكه شول كيمسه‌يه دخى ممكندركه بيتنده ساكن وقعيد ايكن القاء سمع ايدوب شهيد اوله. ايمدى سن بوملكى ملك دنيا ايله اعتبار ايله كه طالب دنيا اولان كثرت خلقه اضافت ايله بونك طلابى قليلدر. زيرا هربارکه مطلوب عظيم اوله مساعد قليل اولور آندن ماعدا بوملكه مالك اولاندن طلبنده هالك اولان اكثردر نتەكيم متنبى ديمشدر: شعر (لايسلم الشرف الرفيع من الاذى ، حتى يراق على جوانبه الدم) ودخى طريق اولياأاللهده قطع مقاماته عاجز وجبان وضعيف قلب وجنان اولان كيمسه تصدى ايده‌مز. زيرا آنده خطر عظيم وتعب طويل پرخوف وبيم واردر. نتەكيم شاعر ديمشدر. شعر: (واذا كانت النفوس كبارا ، تعبت فى مرامها الاجسام) ترجمه: (كبير اولسه مرام نفس انسان ، آنك تحصيلى كوجدرصانه آسان) ودخى حق تعالى دين ودنياده اهل سلوكه اولان عز ورفعتى وضع ايتمدى الاظهر

ایلمز موت محل انس ومعرفتی که روحدر هدم ایلمز بلکهاول معرفتوانس ایله بیله حی وباقی اولوب حق تعالانك فضل ورحمتی ایله فرحان ومسرور وشادان قالورلر نتهکیم حق تعالی شهداء حقنده بیورمشدر: ﴿ولاتحسبنّالذین قتلوا فی سبیلالله امواتا بل احیاء عند ربهم یرزقون فرحین بما آتاهمالله من فضله) ودخی هرکیمسهکه لله تجرد ایلیه نفسی ایله جهاددده اولوب اصابت وادراك موت زماننده سائر شهداء ایله برابر اولور. زیرا جهاد اکبر جهاد نفس ایدوکی مقرردر .

اصل سابع — آداب سفردهدر . معلوم اولهکه سفر یاظاهردرکه بدن ایلهدر . یاخود باطندرکه قلب ایله اولور اسفل سافلیندن ملکوت سمواته عروجدر. بوسفر اولکیدن اشرف لکن وقتاکهبونده خطب خطروطریقده غموض وصعوبت زیاده اولدیسه البته برمرشد ودلیلدن استغنا اولنماز، البته اکا موقوفدر اندن صکره حظ جزیلدن عیش قلیل ایله قناعته متوقفدر . پس اولسببدن آنك مسالکی مندرس وخراب ورفقا منقطع وکم یاب ومتنزهات انفس وآفاق طائفیندن خالی قالمش ایدوکندهاتفاق واردر. ایمدی آنك شروط وآدابنی برقاچ مطالبده ذکر ایدهلم .

مطلباول — اوّلنهوضدن آخر رجوعه وارنجهاولان آداب بیاننددر. معلوم اولهکه سفرك فوائد واقسامی واردر .

قسم اول — طلب علمدر . اول طلب دخی یاواجبدر ویاخود نفلدر . علمك واجب ویا نفل اولمسنهکوره اول علم دخی یاامور دینیهیه متعلقدرنتهکیم خبرده وارد اولمشدرکه برکیمسه برطریقه سلوك ایدوب آنده برعلم التماس ایلیه حق تعالی جنته اولان طریقی آکا تسهیل ایدر. ویاخود نفسنده اولان اخلاقنه متعلق علمدر اول دخی طریق آخرته سلوك ایچون مهماتدندر وبرکیمسهنك اسرارباطنیهسنه وخبائث صفاتنه اطلاع اولماز سفرایله حاصل اولان اطلاع کبی. حتی سفر ایله تسمیه اولندیغی اخلاقدن مسفر اولوب یعنی اخلاقی اظهار ایتدیکیچوندر. زیرا نفس مادامکه مألوف اولدیغی اماکنده واخوانندهووطننده اولهآنك اخلاق خبیثهسی ظاهره اولماز اماآنلردن فجأنکه مفارقت ایلیهاخلاقی

اوزره دكلدر بلكه غالب احوالى حكايتدر. ايمدى اكا مغرور اولمامق كركدر زيرا هر شخصك برحالى وهر حالك برحكمى واردر .

اما آداب عزلت — اولدركه عزلت ايتمكده شويله نيت ايليه كه اولا شرينى خلقدن كف ومنع ايليه بعده اشراردن كنديسنك سلامتى طلب ايليه بعده آفات اختلاطدن خلاص اوله بعده كنديني خلوص نيت وعزيمت ايله عبادت حقه مجرد ايليه بعده خلوتنده علم وعمله مواظبت وذكر وفكره مداومت ايليه كه آنكله اجتناء ثمرات عزلت ايليه وخلقى كنديسنى كثرت زيارت ايدوب اوقاتنى تشويش ايلمكدن منع ايليه ودخى خلقك اخبارندن سؤال واراجيف بلده يى اصغاء ايلمكدن نفسنى كف ايليه زيرا اول اخبار حديقهٔ قلبده نابت اشجار كبى ثابت اولوب اثناء صلوة وذكر وفكرده بيلمديكى يردن منبعث اولوب خاطره ويرر وبالجمله عزلت ايله ذكر اللهدن صارفه اولان وساوسى قطعه همت ومعيشتدن شئ يسير ايله قناعت ايليه والا قناعت ايتميوب توسع قصد ايدرسه آنى اختلاطه ناسه بالضروره الجاء ايدر . ودخى اهل عزلتك براهل صالحه وياخود برجليس صالحى اولمق كركدر تاكه نفسى اكا مستريح اولوب يوم واحدده برساعت مواظبت كدندن خلاص اوله كه اول مرتبه ده بقيهٔ ساعاته معاونت اولور ودخى عزلتده صبر اكابر تمام حاصل اولماز الا دنيادن واهل دنيانك الرنده اولاندن قطع طمع ايله اولور آنك طريقى بودركه نفسى ايچون عمر طويل تقدير ايلميه بلكه صباحه داخل اولدقده اقشامه واصل اولمامق واقشام اولدقده صباحه داخل اولمامق ملاحظه ايليه كه اكا بركون صبر ايلمك سهل وآسان اوله والا اكر اجلى منزاحى اولور ديه تقدير ايدرسه يكرمى سنه مقدارى صبر اكا سهل اولماز ودخى مونك ذكرينى چوق ايليه وهربركه وحدتدن ضيق قلب حاصل اوله وحدت قبرى چوق ملاحظه ايليه ودخى بومعنانى تحقيق ايليه كه بركيمسنك كه قلبنده حق تعالانك ذكر ومعرفتندن برمرتبه حاصل اولميه كه آنك سببى ايله انس بالله سعادتنه واصل اوله اول كيمسه بعدالموت وحشت وحدت قبره طاقت كتورمز . اما بركيمسه كه حق تعالانك ذكر ومعرفتى ايله مأنوس اوله آنك اسنى موت ازاله

اولورکه مفاتح ومفاسدی ظاهر اولمق خوفندن عزلت ایدوب خانه‌سنی فسادینه پرده وستر ایدر . آنلرك علامتی اولدرکه خلقك کندولرینی زیارته کلدکارینی ایسترلر اما کندولرکیمسه‌یی زیارته وارمزلر کبرلری مانع اولور . ودخی عوامك وخواصك تقربندن وقبوسنده اجتماعلرندن والنی تقبیل ایدوب تبرك قصد ایتدکلرندن مسرور اولور اول تقدیرجه آنك عزلتی نفسنه اشتغال ایچون اولماز امابونده ایکی جهتدن جهل واردر: بری اولدرکه تواضع واختلاط ایله علم ودین جهتندن کبیر اولانلرك منصبی نقصان پذیر اولماز . حضرت رسالت پناه صلی الله تعالی علیه وسلم غایت تواضع ایله تواضع ایدرلر ایدی کذلك صحابهٔ کزین رضوان الله علیهم اجمعین. مع‌هذا جلالت قدر ومنزلتلرینه نقصان کلیوب بلکه کیتدکجه رفعت وکثرت حاصل اولوردی. بری‌دخی اولدرکه خلق وناس حق تعالادن برشیئده اغناء ایلمزلر. حقیقت اکااصابت ایده‌جك ضرر ونفع خدادندر . بلکه برکیمسه‌که حق تعالانك سخطنی اقتضا ایدر افعال ایله رضای خلق رجا ایلیه اول کیمسه‌یه حق تعالی سخط وغضب ایتدکدن ماعدا خلق دخی حق تعالی اکا اغضاب واسخاط ایدربلکه رضای ناس برغایتدرکه اکا نهایت اولماز واول ادراك اولنماز .

آفت سابعه — فوات تجاربدر. زیرا عقل غریزی مصالح دین ودنیاده کافی دکلدر بلکه لائق اولان اولدرکه اولا اختلاط وتعلم ایدوب اکا لازم اولان تجارب حاصل اوله بعده اعتزال ایلیه. بوجمله‌دندر نفسده اولان اخلاق ذمیمه‌که حقد وحسد وغضب وبونلرك امثالی. زیرا بونلرنفسده دفین وکمیندر. عزلت ایدنلر بونلردن سالم اولمق اقل قلیلدر بلکه نفسنی آنلردن خالی وحلیهٔ اخلاق حسنه ایله حالی ظن ایدر . اما اختلاطده متحرك اولوب اول زمان خبثی ظاهر ونمایان اولور. پس اختلاطك اظهار خباثتده فائدهٔ جلیله‌سی واردر . چنانکه فوائد وآفات عزلت معلومه اولدیسه ایمدی لائق بودرکه شخصك ذاتنه وحالنه نظر اولنه وعزلتدن حاصل اولان فوت اولان ایله مقایسه اولنه اول زمانده حق متیندر وافضل اولان متضح ومتعین اولور . کلمات صوفیه وحکمادن مدح عزلت وذم اختلاطده واقع اولان تفاصیل اطلاقی

انتفاع مالیه ترسل وتکثر واستتباع طریقی ایله ایراث تکبر واقع اولور . اما تأدیب شیخ متصوفه‌نك خلق ایله حالیدر پس شیخه اختلاط لازمدر وآنك خلق ایله حالی معلمك متعلم ایله حالیدر وحکمی آنك حکمیدر واکا دقائق آفاتدن نشر علمه تطرق ایلین تطرق ایدر مثلا ریاکبی. لکن آنلرده ریاء غیریلردن قلیل اولور اول‌سببدندرکه اهلی دخی قایلدر .

آفت رابعه — عدم استیناس وایناسدرکه بونلر کاه حرام اولور مجالس غیبت‌ولهوده اولان کبی . کاه دینده مباح اولور سمت تقوایه ملازم اولان مشایخ ایله انس کبی . کاه مستحب اولور چنان غرض ترویح قلب اولسه. زیرا قلوب اکراه اولنسه اعمی‌اولور اماهرچنانکه وحدتده‌وحشت ومجالستده‌تروح قلب اوله مجالست اولی اولور . چنانکه بعض اوقات نهارده اولسه کاه اولورکه بعض حقنده افضل اولوب بعض حقنده اولماز . ایمدی آنده لازمدرکه احوال قلب تفقد اولنه واحوال جلیس تأمل اولنه آندن صکره آنکله جلوس ایده‌سین .

آفت خامسه — ثوابه نیل واناله‌ده اولان آفتدر. امانیل ثواب حضور جنائز وعیادت مرضی وحضور صلوة عیدین وجمعه وجماعات ایله اولور بونلر خصوصا حضور جمعه‌وجماعات واجبدر. عزلتده اکامعادل برشی‌حصل اولماز مکر نادرا اوله. واما اناله یعنی آخرك نیل ووصولنه‌سبب اولمق مثلا برکیمسه تعزیته ویاتهنیته ویاعیادته محتاج اولسه خلق کلوب تعزیت وتهنیت وعبادت ایتمکله تحصیل ثواب عیادت‌ایلسونلر دیه کانلره بابنی مفتوح وکشاده . اکر عالم ایسه زیارت ایچون آماده ایلیه. ایمدی بوصورتلرده لائق بودرکه بونلرك ثوابی آفاتی ایله وزن اولنوب راجح اولان ترجیح اولنه .

آفت سادسه — زوال تواضعدرکه اول فضل مقاماتدر اکا وصول وحدتده اولماز پس عزلت مانع تواضع اولورکه اولورکه تکبر دخی اختیار عزلته سبب اولور ومحافلده توقیر وتقدیم اولنمسی آنی اختلاطدن مانع اولور ویاخود کبری سببی ایله اختلاطلرندن ترفع ایتمکی زیاده رفعت محلنه سبب عد ایدر ومیان ناسده طراوت ذکرینك زیاده بقاسنه باعث ظن ایدر کاه

مغرور وتوجه صوريلرى ايله مسرور اولمه‌كه آنلرك غرضلرى علم وكمال دكل بلكه كسب جاه و مال ايدوب سنى سالم حصول حاجت و مقصود و خدمات مهمه‌لرنده عماد ايلمكدر. اكر آنلرك اغراضندن برغرضلرنده تقصير ايدرسه‌ك اخلص اصدقا شكنده ايكن سكا اشد اعدا اولورلر وترددلرينى سنك اوزريكه لطف و نعمت عد ايدوب سنك آنلره ترددیكى ذمتكه لازم حق وواجب كورورلر وسكا عرض وتكليف ايدرلركه آنلر ايچون عرض وجاه ودينكى بذل ايده‌سين وآنلرك اعداسيله معاداة واقارب واولیا وخداملرينه نصرت ومواخات ايده‌سين وقديمدن مرد فقيه ايكن اول حركات وافعال ايله بر شخص سفيه اوله‌سين ودخى متبوع ورئيس ايكن آنلره تابع رجل خسيس اوله‌سين وبو كلام قول حق وكلمهٔ صدقدر رحم الله قائله.

آفت ثانيه — زوال نفع وانتفاعدر. زيرا بونلرك هربرى مخالطه ايله اولور. پس كسبه محتاج وفقير وآج اولان مخالطه ايله مجاهده ايدر. اما شول كيمسه كه آنكله قناعت ايده‌جك حالت اوله آكا افضل واعلى عزلتدر. مكر مقصودى اكتساب ايدوب آنكله تصدق ايليه اول تقديرجه كسب نوافل ايچون عزلتدن افضلدر. اما معرفة اللهده ومعرفة علوم شرعده تحقق ايچون اولان عزلتدن افضل دكلدر كذلك حق تعالى جنابنه عبادت ايله اقبال وذكرده تجرد وتحصيل صفاء بال ايچون عزلتدن دخى افضل اولمق احتمال دكلدر. امانفع كه مالى ايله غيره واصل ويابدنى ايله كه حاجات مسلمينه حسبةلله تعالى حدود شرع اوزره قيام ايليه اول عزلتدن كه نوافل صلوات واعمال بدنيه ايچوندر آندن افضلدر. اما اعمال قلبيه كه معارف الهيه تحصيليدر اكا معادل اصلا وقطعا برشى يوقدر.

آفت ثالثه — فوات تأديب وتأدبدر. زيرا اختلاطده ناسك ايذاسنه تحمل ايله كسر نفس وقهر شهوات حاصل اولوركه اول عزلتدن افضل اولور هنوز تهذيب اخلاق ايتمامش اولانلره زمان اولده متصوفه‌نك خدامى كبى كه اول زمانده كرچه خدمت سببى ايله اختلاط ايدرلر ايدى امانه آنكله كسر نفس وقهر شهوات ايدرلر ايدى. امازمانه‌ده اول خدام خدمتلرى ايله

اوله اول عزلت ایله فوت اولوب آفات عزلتدن معدود اولور . اول دخی یدیدر .

آفت اولی [*] — فوات تعلیم و تعلمدر بونلر اعظم عبادة اللهدر . لکن مخالطه اولمینجه متصور دکلدر و علومدن فرض اولانی تعلم ایلمزدن مقدم عزلت عصیاندر بلکه علوم عقلیه و شرعیه‌ده تبرز ایدوب فائق الاقران اولانلره غایت خسراندر اول سببدندرکه نخعی وغیری دیمشلردرکه اولا تفقه ایدوب بعده عزلت ایلیه. لکن لائق اولان اولدرکه تحصیل علمدن مقصد اقامت جاه وتکثیر انتفاع وتوفیر اصحاب واتباع وتقرب سلطان وتقدم اقران وتولی اعمال وجلب منفعت ومال اولمیه . زیرا ذکر اولنان امور باعث هلاك دین ایدوکی مقرر ومشهوردر. ودخی برعلم تعلم ایلمك کرکدرکه حق تعالادن خوف ایراثنه سبب اوله نه آنکه آنکله افحام اقران والزام ارباب عرفان ومنافسه ومباهات ومناقشه‌یه توصل اولنه مثلا تعلم کلام جدلی وفقه خلافی کبی و دخی مواعظ مزخرفه اسجاع وکلمات مزینه کبی . زیرا بومقوله علومی تعلمدن عزلت اختیاری خیردر . اکر بر طالبه مصادف اولسه که طالبی الله ومقصودی تقرب الی الله اوله آندن اعتزال وکتم علم اکبر کبائردر . لکن اول مقوله طالب زمانه‌مزده بربلدهٔ کبیره‌ده غالب اولمق دکل بلکه آنجق برکیمسه یاخود ایکی کیمسه آنجق موجوددر. ابوسلیمان الخطابی کلامنده صادقدرکه دیمشدر: سنك صحبتکه طالب وسندن تعلمه راغب اولانلری ترك ایله. زیرا آنلردن سکا نه مال ونه جمال حاصل اولور بلکه جمله‌سی اخوان علانیه واعداء سردر سکاملاقات ایلسه‌لر تملق وسندن غائب اولسه‌لر طعن وتشنیع ایله تخلق ایدرلر. آنلردن بری سکا کلسه جاسوس ورقیب. فکان کیتسه سنك ذمکده خطیب اولور. اکثری اهل نفاق ونمیمه واصحاب غل وخدیعه‌در . ایمدی آنلرك اوزریکه اجتماعنه

[*] اصل مترجمده افت اولی تعلیم وتعلمدر دیه مذکوردر. لکن کتاب لاحیاده بعض مذکور اولان بعض مقدمات طی اولنمق ایله بویله واقع اولمشدر . لذه بونلری فوائد مخالطه‌دن عد ایدوب انلرك فواتی افت عزلتدن عد ایلمشدر نته‌کیم مراجعت ایله معلوم اولور. اول‌سببدن بوعبد فقیر مهما امکن ربط کلام ایچون تعلیم وتعلمی افت عد ایتیوب بلکه فواتی افت عد ایتمشدر . والا مرحومك کلامی تماماً حالی دکلدر .

فائده ناسك شرندن خلاصدر مثلا سنى غيبت و سكا سوء ظن وتهمت ايلمك كبى وكذب طريقى ايله بعض اقتراح واطماع كاذبه‌كه وجوده كلمكه انواع عسرت اولور كاه اولوركه كندىلرك محض توهملرى ايله سكا سوء ظن ايدرلر نته‌كيم متنبى ديمشدر :

(شعر)

اذا ساء فعل المرء ساءت ظنونه و صدق مايعتاده من توهم
و عادى محبيه بقول عداته واصبح فى ليل من الشك مظلم

بشنجى فائده ناسك طمعى سندن منقطع وسنك طمعك آنلردن مرتفع اولمقدر . اما آنلرك طمعلرى سندن منقطع اولمقده نيجه‌منافع واردر . زيرا خلقى ارضا برغايتدركه آكا انقطاع ونهايت ووصوله قدرت يوقدر . پس هركس نفسنك صلاحنه اشتغال اولادر . بركيمسه كه ناسك جمله‌سنه حرمانى تعميم ايدرسه جمله‌سى‌هموار اولمق ايله راضى‌اولورلر اما بعضى تخصيص‌ايدرسه سبب وحشت و باعث انقطاع الفت اولور . اما سنك طمعك آنلردن منقطع اولمق بركيمسه كه دنيانك زهرات وزينتنه نظر ايلسه عرق حرصى حركت وقوت حرص ايله طمعنده ازدياد وكثرت اولوب نتيجهٔ اطماعى خسران وخيبت اولوب آندن متأذى اولور اما هربركه اختيار عزلت ايليه مشاهدهٔ زهرات وزينت ايتمز مشاهده ايتيجك اشتها وطمع دخى اولماز و بركيمسه كه زينت حيات دنيايى مشاهده ايليه آنك اكر دين ويقينى قوى ايسه صبر ايدر اما صبر دواء صبردن امر وتلخدر اكر صبر ايده‌ميوب طلبنده احتيال ايدرسه دنياده هلاك اولور طمع سببى ايله‌كه اكثر اوقاتده باعث خيبت وخسران اولور وآخرتده دخى هلاك اولور متاع دنيايى ذكرالله اوزره‌ايثار ايتمكله . آلتنجى فائده مشاهدهٔ ثقلا و حمقادن وآنلرك اخلاقى مقاساتدن خلاصدر . زيرا مشاهدهٔ ثقيل عماى اصغردر . آندن ماعدا مشاهدهٔ ثقيلده غيبتى ارتكاب وحق‌تعالينك صنعنى استنكار واستقباح‌خوفى واردر . عزلتده بو آفتك جمله‌سندن امان وقلب وخاطرده صفا واطمينان اولور .

مطلب ثالث — آفات عزلتده‌در . ايمدى هرنسنه كه فوائد مخالطه‌دن

مرتبه‌سنده اولانلره بیله عسیر بلکه قریب الی المحالدر . هرکیمسه‌که ناس ایله مخالطه ایدر البته مدارات لازم کلور. مدارات ایله ارتکاب ریا دخی مقرردر. خلق ایله ریاءً معامله ایلین کیمسه آنلرك دوشدکلری چاهه بیله دوشرو آنلرك هلاك اولدقلری یرده بیله هلاك اولور اقل مرتبه نفاق لازم کلور زیرا اکرسن عداوت اوزره اولان ایکی کیمسه ایله مخالطه ایدرسه‌ك وهربرینه مزاجنه موافق وجهله ملاقاته دخی قادر اولماز ایسه‌ك ایکیسنه دخی مبغوض اولورسین اکر ایکیسی ایله مجامله ایدرسه‌ك شر ناسدن اولورسین زیرا اختلاط ناسده واجب اولانك اقل مرتبه‌سی اظهار شوق و آنده مبالغه‌در اول حال ایسه کذبدن خالی اولماز یااصلنده کذب اولور ویاخود زیاده‌سنده لازم کلور مثلا اظهار شفقت ایدوب احوالندن سؤالده‌که نیچه‌سین واولادك نیچه‌در دیرسین معهذا سن آنلرك همومندن فارغ القلب اولوب اصلا تقیدك یوقدر بوحالت ایسه نفاق محضدر. بری دخی طبعك مسارقه‌سیدر یعنی خلقك اخلاق واعمالندن مشاهده ایتدکلرینی معتاد اولدقجه سرقه ایدر. بودخی برداء دفیندرکه کمینده اولمق ایله فحول عقلادن آکا متنبه اولانلر قلیلدر قنده قالدی که غافلین زمره‌سی . برکیمسه‌که برمدت فاسق ایله مجالسه والفت ایلسه نفسنده برحالت مشاهده ایدرکه آنك فسادینی اولکی کبی استثقال ایتمیوب بلکه استقلال ایدر. زیرا فساد کثرت مشاهده واعتیاد ایله طبعه هین وقباحتی غیره بین اولور . و آنی امر عظیم عد ایلمك قلبندن ساقط اولور . آندن صکره آنکله صحبتنده امتداد وکثرت الفت واعتیاد اولسه قریب اولورکه آنی مانع ورادع اولان قوت منحل اولوب طبع آکا ویاخود آندن اشاغی مرتبه‌یه میلی اذعان وصول ایلیه . برکیمسه‌یك که کبائری مشاهده‌سی چوق اولسه نفسندن صغائری حقیر عد ایدوب تدریجله بالغا مابلغ برمرتبه‌یه واصل اولورکه اصلا مبالات ایتمیوب فسق وعنادات یاننده برابر اولور نعوذ بالله تعالی من ذلك . اوچنجی فائده فتن وخصوماتدن خلاص ودین و نفسی آنلره شروعدن صیانت و آنلرك خطرلرینه تعرضدن حفظ ووقایتدر وبومقوله فتن وشرور ظهورنده ممالك وبلاد و آنده ساکن اولان عباداندن خالی اولمق قلیل واقع اولور . دردنجی

اول رتبهٔ سامیه ودرجهٔ عالیه‌یه واصله اولمق بعیددکلدر . زیرا اول قوت ینه مشکوه نبوتدن مقتبس اولان نورك قوتیدر. حتی جنیددن قدس سره‌اللطیف منقولدرکه دیمشدر: بن اوتوزبیلدرکه حق تعالی ایله تکلم ایلدم خلق بنی ظن ایدرلرکه آنلر ایله تکلم ایدرم وبوسعادت کمسه‌یه میسر اولماز الاحب خدا ایله سائرندن جدا اولوب برمرتبه خبت خداده مستغرق اوله‌که غیره محبت ایچون وسعت ومجال قالمق امر محال اوله. اما بوحال دخی محل انکار دکلدر زیرا کاه اولورکه انسان امور دنیویه‌سندن برامره جمله هم وقصدینی صرف ایدوب سائرندن نسیان حاصل اولور وظاهرده ناس ایله اختلاط واستیناس ایدر اماصواتلرینی ایشیدوب آنلری احساس ایلمز امردنیا بویله اولیجق امر آخرت خود عقلا قاتنده نجه مرتبه‌دنیادن‌اعظم ایدوکی محقق ومسلمدر. ایمدی بومعنی معلوم اولدیسه هرکیمسه‌که دوام ذکر ایله اکا انس بالله حاصل ویاخود دوام فکر ایله معرفة اللهده تحقق سعادتنه واصل‌اوله پس حق‌تعالی ایچون تجرد وعزلت افضلدر زیرا مطلب اعلی اولدرکه انسان حق تعالانك محبی اولوب عارف بالله ایکن وفات ایلیه بونك اصلی خلوت‌وعزلتدر. ایکنجی فائده‌عزلت‌ایله معاصیدن خلاصدرکه انسان اختلاط سببی ایله آنلری‌مرتکب اولور وخلوتده آندن سالم اولور . اول معاصی دخی درتدر: بری غیبتدرکه آنکله ناس تفکه وتنقل ایدوب آنی طعام لذیذ مرتبه‌سنده طوتوب آنکله تلذذ ایدرلر سن دخی یاآنلره موافقت ایدوب آثم اوله‌سین ویاخود سکوت ایدوب آنلره شریك اوله‌سین زیرا مستمع دخی غیبت ایدنلرك بریسیدر ویاخود آنلری انکار ایدوب سکا دخی بغض‌ایده‌لر وسنی دخی غیبت‌ایلیه‌لر غیبتلری غیبت اوزره زیاده اوله کاه اولورکه استخفاف وشتمه منتهی اولور. بری دخی امربالمعروف ونهی عن المنکردر بودخی اصول دیندن براصلدر اکر سکوت ایدرسه‌ك حق تعالا یه عاصی اولورسین اکر انکار ایدرسه‌ك انواع ضرره تعرض ایدرسین کاه اولورکه آندن خلاص طلب ایلمك آنی بعض معاصی‌یه جر ایدرکه ابتداء نهی ایتدیکندن اکثر اولور . بری دخی ریادر. ایمدی اول دخی برداء عضالدر . آندن تحفظ وتجنب اوتاد وابدال

اکا فوق الطاقه تکلیف ایلمیه واکا دیدهٔ کبر وازدراء ایلمیه یعنی تحقیر ایله نظر ایلمیه وزلاتندن عفو ایلیه وغضبی وقتنده کندینك هفوات وزلاتی تفکر ویاخودمعاصیسنده وحق الالهده جنایاتی تذکر وطاعت حقده تقصیرینی ملاحظه وتدبر ایلیه. مع هذا حق تعالینك کندیسی اوزرینه قدرتی کندیسنك مملوکی اوزرینه قدرتنك فوقندهدر الله اعلم .

اصل سادس — آداب عزلتدهدر بوندهدخی مطالب واردر .

مطلب اول — عزلتك فضیلت وکراهتندهدر . اولکی یعنی فضیلتی مختار سفیان ثوریدر کذلك ابراهیم بن ادهم وداود طائی وفضل بن عیاض وسلیمان الخواص ویوسف بن اسباط وخذیفة المرعشی و بشر حافی قدس الله تعالی اسرارهم بوجمله کبار بورأیی اختیار ایتمشلردر . ثانی یعنی کراهتی سعید بن المسیب اختیار ایلمشلردر کذلك شعبی وابن ابی لیلی وهشام بن عروه وابن شبرمه وشریح وشریك بن عبدالله وابن عیینه وابن المبارك وشافعی واحمد بن حنبل وجماعت کثیره مختارلریدر .

مطلب ثانی — فوائدهعزلتدهدر. اولدخی التی فائدهدر. اولکی فراغدر عبادت وفکر ایچون. ودخی حق تعالایه مناجات ایله استیناسدر خلق ایله مناجاتدن. ودخی حق تعالانك امردنیا و آخرتده وملکوت سموات وارضده اولان اسرارینی استکشافدر. ایمدی بونلرك جملهسی فراغ اقتضاء ایدر اختلاط ایله فراغ جمع اولمغه مجال یوقدر پس عزلت اکا وسیلهدر اول سببدندرکه حضرت رسالت پناه صلی الله تعالی علیه وسلم ابتداء امرلرنده جبل حراده تبتل وانقطاع وعزلت ایله توسل ایدرلر ایدی . حتی برمرتبهیه وصول میسر اولدیکه اول عزلت ایله نور نبوتده قوت اولوب جمیع خلق آنلرده خالقدن مانع حاجب اولمیوب بدنلری ایله خلق ایله اختلاط ومکالمه وقلب شریفلری ایله حق تعالایه اقبال ومعامله اوزره ایدیلر وبومرتبهٔ ظاهرده مخالفه وسر باطنده حق تعالایه اقبال ومعاملهیی جمعه وسعت وقدرت اولماز الاقوت نبوت ایله اولور . پس لائق دکلدرکه هرضعیف بی نور نفسه مغرور اولوب اول سعادته وصوله طمع ایلیه. لکن بعض کمل اولیانك درجهسی

فراشی عزل وتفریق اولنور. چنانکه اون اوچنه واصل اوله ترك صلوة ایچون ضرب وتأدیب اولنه. چنانکه اون آلتی سنه یه بالغ اوله تزویج ایدوب بعده الی طوقوب بن سنی تأدیب وتعلیم وانکاح وتزویج ایلدم شمدن صکره حق تعالایه اعاذه ایدوب صغینورم دنیاده سنك فتنه کدن وآخرتده عذابکدن دیه. ودخی دیمشلردر: ولدك سنك ریحانکدر یدی یاشنه وارنجه. وخادمکدر طقوز سنه ده. آندن صکره سکا عدودر ویاخود صدیقدر. ودخی حضرت رسالت ومعدن بسالت صلی الله علیه وسلم بیورمشدر: برادرلرك بیوکلرینك صغیری اوزرنده حق والدك ولدی اوزرنده حق کبیدر. ودخی حضرت صلی الله علیه وسلم بیورمشدر: چنان برکیمسه یه دابه‌سی استصعاب یعنی سرکشلك ایلسه وزوجه‌سنك ویاخود اهل بیتندن برینك خلقی بد اولسه آنك قولاغنه اذان اوقسون الله اعلم.

مطلب تاسع — حقوق ملکده‌در. ملك دخی یاملك نکاحدرکه مرور ایلمشدر ویاخود ملك یمیندرکه حضرت نبینك علیه الصلوة والسلام آخر وصیت ایتدیکیدرکه دیمشدر: حق تعالیدن اتقاء وخوف ایدك ایمانکزك مالك اولدیغی اشخاصده. کندو اکل ایتدیککز طعامدن آنلری دخی اطعام ایدك وکندو لباسکزدن آنلره کسوه ولباس ایدك واعمالدن طاقت کتورمدکلریکزی آنلره تکلیف ایتمکز شونلریکه ایسترسز امساك واستخدام ایدك شونلریکه کریه کوروب ایتمزسز تبدیل ایدك وحق تعالانك خلقنی تعذیب ایلمیك زیرا حق تعالی سزی آنلره مالك ایلدی اکردیلرسه آنلری سزه مالك قیلوردی. ودخی حضرت رسالت پناه صلی الله علیه وسلم بیوردیلرکه چنان بریکز خادم اشتراء ایلسه اکا اوّل طعام ایتدیکی حلوا اولسون زیرا اول نفسنه اطیبدر یعنی آنکله خدمتده طیب نفسی زیاده اولور. ودخی حضرت صلی الله تعالی علیه وسلم بیوردیلرکه چنان بریکزه خادمی طعام کتورسه اول خادمی الیقویوب آنکله بیله اکل ایلسون اکر آنی ایشلمزسه برمقداریني اکا مناوله یعنی اعطا ایلسون بوحدیث شریفی حضرت ابوهریره رضی الله عنه روایت ایلمشدر. ایمدی جملهٔ حق مملوك اولدرکه آنی کسوه وطعامنده کندویه اشتراء ایلیه ودخی

براسم شق ایلدم یعنی رحم رحماندن مشتق اولمشدر هرکیمسه‌که آنی وصل ایلیه بن دخی آنی وصل ایدرم هرکیمسه که آنی قطع ایلیه بن دخی آنی بت‌وقطع ایدرم . وینه‌بیورمشدر صلی‌الله تعالی‌علیه‌وسلم: هرکیمسه‌که‌برکیمسه‌نی مسرور ایدرسه آنك اثرنده یعنی عمرنده تأخیر اولنه ورزقنده توسیع اولنه حق تعالادن اتقا ایدوب رحمنی وصل ایلسون. روایت اولنورکه حضرت عمر رضی‌الله عنه عمالنه یازوب ارسال ایلدیکه اقاربه امر ایدك بری بریني زیارت ایدملر وتجاور ایتیملر یعنی جوارنده اولوب غایت قریب اولیملر. اول سببدن بویله دیمشدرکه تجاور کاه‌اولورکه‌قطیعهٔ رحم ایراث ایدر. اولا حقوق‌والدین وولدی بیان ایدملم: معلوم‌اولهکه آکد حقوق قرابتدر . آنك دخی اکدی قرابت‌ولاددر. حضرت‌نبی علیه‌السلام بیورمشدر : برّوالدین‌صلوة وصومدن وحج وعمره‌دن وسبیل‌اللهده جهاددن افضلدر. ودخی بیورمشدر : برّوالده برّوالد اوزرینه ایکی‌ضعفدر. یعنی آنك فضیلتی بروالددن ایکی درجه زائددر. ودخی‌بیوردیلرکه والده‌اجابتده اسرعدر. یعنی آنك دعاسی سریع الاجابه‌در . سؤال ایتدیلرکه یارسول‌الله نیچون‌بویله‌در؟ بیوردیلرکه والده‌والددن ارحمدر. دعوت‌رحیم ایسه ساقطه اولماز . ودخی‌طاعت ابوین واجبه‌در . شبهاتده یعنی حل‌وحرمتی مشتبه اولان اموردن برینی‌ابوین امر ایلسه‌لر طاعت واجبه‌در اکرچه حرام محضده واجبه دکل ایسه . ودخی مباح اولان مصالحده سفر جائز دکلدر مکر آنلرك اذنلری ایله اوله . بلکه فرائض اسلامدن اولان حج شریفه سرعت ایله اقدام اول دخی‌نفل کیبدر اذن والدینه توقفده. زیرا آنك وجوبی تأخیر اوزرینه‌در. یعنی تأخیرجائزدر علی الفوردر. پس آنلرك علی‌الفور کتمکه رضالرینه موقوفدر . طلب علم ایچون خروج دخی نافله‌در مکر صلوة وصومدن فرض اولانك عامنی طلب ایلیه وساکن اولدیغی بلده‌ده تعلیمه قادرکیمسه اولیه. حضرت انس‌رضی‌الله عنه ایتدی: رسول‌الله صلی‌الله تعالی علیه وسلم بیوردیلرکه غلام ایچون ولادتندن سابعده عقیقه اولنور واسمی تعیین اولنور وآندن اذی اماطه یعنی ازاله اولنور . چنانکه عمری التی سنه‌یه بالغ اوله تأدیب اولنور . چنانکه طقوز سنه‌یه واصل اوله

عوراتنه تطلع ایلمیه ودخی جدارینه وضع جذع ایلمکده جارینه مضایقه ویرمیه ومیزابندن مصب ماء اولان محلده وقاسنده مطرح ترابده مناقشه ایلمیه وطریقدن دارینه ضم ایتمکله تضییق ایلمیه ودارینه برشئ کتورسه آردنجه باقیه وعوراتندن کندویه منکشف اولانی ستر ایلیه وچانکه آکا برنائبه اصابت ایلسه دفنه معین اوله وغیبتنده دارینی تعهد واحوال اهل بیتی تفقددن غافل اولمیه وآنك حقنده مضر اولان کلامی استماع ایلمیه وحرمندن غض بصر وخادمنه ترك دوام نظر ایلیه ودخی کلامنده ولدینه تلطف ایلیه وامر دین ودنیاده بیلمدکاری اموره آنی ارشاد ایلیه ایمدی بوذکر اولنان امور جملهٔ حقوقدن بوحله کلنجه‌که ذکر اولنمشدر عامهٔ مسلمین ایچوندر. نته‌کیم حضرت صلی‌الله تعالی علیه وسلم بیورمشدر: حق جارنه‌در، بیلورمیسز؟ اکر سنکله استعانت‌ایدرسه‌اعانت ایده‌سین. اکرسندن استقراض ایدرسه اقراض ایده‌سین. اکر فقیر ایسه جود واحسان‌ایده‌سین. اکر مریض ایسه عیادت‌ایده‌سین اکروفات ایدرسه جنازه‌سنه اتباع ایده‌سین. اکر اصابت خیر ایدرسه تهنیت اکراصابت مصیبت ایدرسه تعزیت ایده‌سین. واوزرینه حواله اولور بنا ایدوب ریحنه مانع اولمیه‌سن مکر اذنی ایله‌اوله. ودخی برمیوه اشتراء ایلسه‌ك اکا دخی اهداء ایده‌سین اکر ایلمز ایسه‌ك خانه‌که خفیة کتوروب سنك اولادینه آشکاره ویرمیه‌سین‌که آنك ولدی کوروب المچکمیه. ودخی سنك قدر وتجره ایچنده ایتدیکك کوشت وسائر اطعمه‌نك رایحه‌سی ایله اکا ایذا ایلمه مکرکه برمقدار حصه اکا دخی تفریق ایدوب ویره‌سین. وینه بیوردیلرکه بیلورمیسز حق جار نه‌در اول خدای بی زوال حقیچون‌که بنم نفسم آنك دست قدرت وتصرفنده‌در حق جاره یتشمز الاشول کیمسه‌که حق تعالی اکا رحمت ایتمشدر. بوحدیث شریفی بووجهله روایت‌ایلمشدر حضرت عمربن شعیب پدرندن، آنلردخی جدندن، آنلر دخی حضرتدن صلی‌الله تعالی علیه وسلم.

مطلب ثامن — حقوق اقاربده در حضرت رسول صلی‌الله تعالی علیه وسلم بیورمشدرکه حق تعالی بیوررکه بن رحمانم وبورحمدرکه اکابنم‌اسممدن

اما کندولری نصفت وعدالت ایلمزلر وجریمه ایله مؤاخذه ایدرلر عفو ایلمزلر ونیمه وبهتان سبی ایله تغییر اخوان ایدرلر. پس اکثرینك محبتلری خسران وقطعیتلری رجحاندر یعنی ترك محبتلری راجحدر ظاهر حاللری ایله تملق وسخط وغضب ایلسه‌لر باطنلری حنق یعنی غیظدر ظاهرلری ثیاب لطیف وکرك وباطنلری ذناب کرك قطع ایدرلر. مقام ظنونده و آردجه غمز ایدرلر. عیون ایله وکال حسدلرندن صدیقلرینه بیله ریب المنون تربص ایدرلر یعنی وفاتی کوزدیرلر. محبتلری زماننده سندن صادر اولان زلات وغراتی ند واحصاء ایدرلر تا که غضب ووحشتلری زماننده سکا رد ایلیه‌لر ودخی برکیمسه‌نك مودت ومحبته اعتماد ایتمه که آنی حق اختیار ایله اختیار وامتحان ایتمش اولیه‌سین مثلا بردار ایچنده برمدت آنکله صحبت وبرموضعده سکون والفت ایلیه‌سین عزل وولایتنده وغنا وفقرنده وآنکله بیله مسافرت ویاخود دینار ودرهم خصوصنده معامله وتجارت ایلیه‌سین ویاخود برشدته دوشوب اکا محتاج اوله‌سین اکر بواحوالده آنك اقوال وافعالندن راضی اولورسه‌ك اکر کبیر ایسه آنی پدر واکر صغیر ایسه فرزند واکر سنکله برابر ایسه برادر اتخاذ ایده‌سین .

مطلب سابع — حقوق جواردر . معلوم اولدکه جوارك دخی حقی واردر اخوة اسلام اقتضا ایتدیکنك وراسنده. حدیث شریفده وارد اولمشدرکه جار مسلم ذورحمك اوچ حقی واردر حق جوار وحق اسلام وحق رحم . جار مسلمك ایکی حقی واردر جوار ایچون واسلام ایچون. جار کافرك برحقی واردرکه انجق جوار ایچون . ودخی حق جوار انحق کف اذی دکلدر بلکه اذایه احتمالدر بلکه رفق واسداء خیر ومعروف یعنی اعطاء خیر واحسان دخی لازمدر . روایت اولنورکه جار فقیر غنی اولان جارینه یوم قیامتده یاپشوب دیرکه یارب سؤال ایله‌که نیچون بندن معروف واحسانی منع وصد وبابنی داخل اولمسون دیه سد ایدردی. جملهٔ حق جار اولدرکه سلام ایله ابتداء ایدوب تطویل کلام ایلمیه واحوالندن چوق سؤال ایلمیه ومرضنده عیادت ومصیبتنده تعزیت ایلیه وعزاده آنکله بیله قائم اوله وفرحده تهنیت وسروره آنکله بیله اظهار مشارکت ایلیه وزلاتندن صفح وعفو ایلیه ودخی سطحدن.

اولورسين. آندن ماعدا دنيالرندن دخى محروم اولورسين. اكر دنيادن محروم اولمزسه‌ك دخى خيراولانى ادنى ايله‌استبدال ايتمش اولورسين. ودخى اللرنده اولان شيئه طمع ايلمه‌كه مذلته استعجال ايتمش اولوب غرضه دخى نائل اولمزسين ودخى طمع ايلمه‌كه آنلرك سنكله سروغيبده معامله‌لرى علانيته ايتدكلرى كبى اوله زيرا اول‌دخى طمع كاذبدر سن‌اكا نجه ظفر بولورسين. ودخى آنلردن استغنا ايدرم ديه تكبر ايلمه زيرا حق‌تعالى سنى اكا الجاء ايدر اول فعلكه عقوبت ايچون. وچانكه بركيمسه‌سنك حاجتك قضا ايلسه اول كيمسه اخ مستفاددر. اكر قضا ايلمزسه اكا عتاب ايلمه‌كه سكا عدو اولور وسن آنكله مقاساته يعنى اكا قياسامعامله ايتمكه‌قادر اولمازسين. ودخى امارات قبول مشاهده‌ايتمديكك كيمسه‌يه وعظه مشغول‌اوله زيرا كلامكى استماع ايتميوب بلكه باعث عداوت اولور. ودخى‌وعظ ايتدكده بركيمسه‌يى تخصيص‌ايتميه‌سين بلكه كلامى ارسال‌ايدوب يعنى مطلق‌القاء ايليه‌سين‌كه هركس حالنجه حصه‌دار اولوب باعث انكسار اوليه. اكر آنلردن خير كوريرسه‌ك حق‌تعالى‌يه شكر ايله كه آنلرى سكا تسخير ايلدى. وحق‌تعالى‌يه استعاذه ايله كه‌سنى آنلره‌محتاج ايلميه. ودخى چانكه آنلردن شر مشاهده ايلسه‌ك وياخود آنلردن سكا غيبت وياخودبرمسائت اصابت ايلسه آنلرك امرينى سن‌حق‌تعالى‌يه توكيل وتفويض ايليوب شرلرندن استعاذه ايده‌سين ومكافاته دخى اشتغال ايتميه‌سين‌كه ضررى زياده اولوب عمرى باده ويررسين وآنلره دخى ديميه‌سين‌كه نچون بنم امرمى وحالمى بيلمزسز وبويله اعتقاد ايله‌كه اكر سن اول شرك خلافنه مستحق وآنلردن محبت والقاء خيره لائق اولايدك حق تعالى آنلرك قلوبنده سنك ايچون برمحل وضع ايدرايدى. زيرا قلوبه القاء محبت وايداء بغض وعداوت ايدن يه رب‌العالمندر. ودخى آنلرك كلام حقنى كوش ايدوب باطللرندن‌اصم اولوب فراموش ايده‌سين وحقلرنده صامت اوله‌سين ودخى اكثر ناسك صحبتلرندن‌حذر وهراس‌اوزره اوله‌سين. زيرا آنلر اكرسنكله‌صحبت ايدرلرسه اقالهٔ عثرت ومغفرت زلت وستر عورت ايلمزلر ودخى نقير وقطميرده‌محاسبه ايدرلر وقليل وكثيرده محاسده‌ايدوب آنلر انتصاف‌يعنى طلب عدالت ايدرلر

اوصبرا على بليتك اوخروجا من الدنيا الى رحمتك ﴾ بونلرى ديرسه‌ك البته سكا بونلرك برى ويريلور. ودخى عليل اولانه مستحبدركه بونى اوقيه: ﴿ اعوذ بعزة الله وقدرته شرّما اجد ﴾ ودخى على بن ابى طالب رضى الله عنه ايتدى: خڤان بريكز بطنندن شكايت ايلسه زوجه‌سنك صداق ومهرندن بر مقدارينى ايستيوب آنكله عسل اشترا ايدوب ماء مطر ايله شرب ايليه اول كيمسه‌يه هنئ ومرئ وشفاء مبارك جمع اولنه. ودخى مريضك آدابندندر حسن صبر وقلت شكوى وضجرت ودعايه توجه ايله فزع ودوانى استعمالدن صكره خالق دوايه توكلدر. حضرت رسالت پناه صلى الله تعالى عليه وسلم ابوهريره‌يه رضى الله عنه بيوردىلركه: يا ابا هريره سكا برامر اخبار ايده‌يمى كه اول حق وثابتدر. بركيمسه‌كه مرضنده اوّل اضطجاعى زماننده بونى تكلم ايليه حق تعالى آنى ناردن خلاص ايدر. ابوهريره ايتدى: بن دخى ديدم كه بلى يارسول الله. بيوردىلركه ديه‌سن: ﴿لااله الاالله يحيي ويميت وهوحى لايموت سبحان رب العباد والبلاد والحمدلله كثيراً طيباً مباركاً فيه على كل حال. الله اكبر كبرياء ربنا وجلاله وقدرته بكل مكان. اللهم ان انت امرضتنى لتقبض روحى فى مرضى هذا فاجعل روحى فى ارواح من سبقت لهم منك الحسنى وباعدنى من النار كما باعدت اوليائك الذين سبقت لهم منك الحسنى ﴾ ودخى آدابندن جنازه لرينى تشييع وقبرلرينى زيارت. بونلردن مقصود دعاء واعتبار وتحصيل رقت قلبدر. وتعزيه ايده‌نك ادبى تذلل واظهار حزن وقلت كلام وترك ضحك وتبسمدر. وتشييع جنازه‌نك ادبى دوام خشوع وترك حديث وكلام وملاحظه‌ٔ ميت وتذكر موت وتحصيل استعداددر وجنازه‌نك اوكنده جنازه‌يه قريب مشى ايلمكدر وحركتده سرعتدر. وجملهٔ محصل كلام بودركه عباد اللهدن برفردى استصغار واستحقار ايلميه‌سين كرك حى وكرك ميتدر. زيرا استحقار ايدرسه‌ك سن هلاك اولورسين. زيرا سن بيلمزسين جائز كه اول كيمسه سندن خيرلى اوله. فاسق ايسه دخى جائزكه اول صلاحله ختم اولنوب سن آنك حالى ايله ختم اولنه سين. ودخى آنلره دنيا جهتندن عين تعظيم ايله نظر ايتميه‌سين. زيرا دنيا حق تعالى قتنده حقيردر سن تعظيم ايدرسه‌ك مستحق مقت وغضب اولورسين. ودخى دينكى آنلرك دنيالرى ايچون تبديل ايلمه‌كه آنلرك كوزلرنده صغير

قضایه سعی ایلیه. ودخی هر مسلمه قبل الکلام سلام ایله ابتدا ایلیه. وسلام وقتنده مصافحه ایلیه. و برادر مسلمنك عرضنی ونفستی ومالنی قادر اولدیغی مرتبه غیبك ظلمندن صیانت ایدوب آندن رده سعی ایلیه ومناضله ونصرت ایلیه. ودخی عاطسی اوچ کره یه وارنجه تشمیت ایلیه. اوچدن زیاده اولورسه زکامدر. اولا عاطس ﴿ الحمدلله علی کل حال ﴾ دیه. تشمیت ایلین ﴿ رحمکم الله ﴾ دیه. ینه عاطس رد ایدوب ﴿ یهدیکم الله و یصلح بالکم ﴾ دیه. ودخی فجان براهل شره مبتلی اولسه لائق بودرکه آنکله مجامله ایدوب اتقا ایلیه. واغنیا ایله مخالطه دن اجتناب ایدوب اختلاطی مساکین ایله اوله. ایتامه احسان ایلیه. وهر مسلمه نصح یعنی خیرخواهلق ایلیه و قبلنه ادخال سروره جهد ایلیه. حضرت معروف کرخی قدس سره اللطیف بیوردیلر که برکیمسه هرکون اوچ کره ﴿ اللهم اصلح امة محمد. اللهم ارحم امة محمد. اللهم فرّج عن امة محمد ﴾ دیه حق تعالی آنی ابدالدن کتابت ایلیه. ودخی لائق اولان بودرکه عیادت مَرْضَی ایله خاطر لرینی ارضا ایلیه وبوحقی اثباتده وفضیلتله تأمل اولمقده مجرد معرفت ودین اسلام جمعی کافیدر. وعیادتده ادب تخفیف قعود وقلت سؤال واظهار رقت ودعاء حصول عافیت ومواضع عوراتدن غض بصر ایلمکدر. واستیذان ودخول وقتنده ادب اولدرکه دق باب ایتدکده رفق ایله دق ایلیه. وفتح باب اولنجه بابه مقابل طورمیه. ودخی کیمسین دیه سؤال اولندقده بنم دیمیه انانیتدن احتراز ایچون. ودخی یاغلام دیمیه بلکه همان تحمید وتسبیح ایلیه. ودخی حدیثده وارد اولمشدرکه مریضی تمام عیادت اولدرکه بریکز واریجق دستنی مریضك جبهه سنه وضع ایلیه ویاخود النی اوستنه وضع ایلیه وحالك نیجه در دیه سؤال ایلیه. حضرت عثمان رضی الله عنه الملك المنان بیوردیلرکه بن مریض ایکن بنی حضرت نبی علیه السلام عیادت ایدوب بودعایی قرائت ایلدیلر: ﴿ بسم الله الرحمن الرحیم. اعیذك بالله الاحد الصمد الذی لم یلد ولم یولد ولم یکن له کفوا احد من شر ماتجد ﴾ وبونی برقاچ کره دیدیلر. ودخی حضرت رسالت پناه صلی الله تعالی علیه وسلم امیرالمؤمنین حضرت علی یه کرم الله وجهه مریض ایکن داخل و شرف مقدم شریفلرینه نائل اولوب حضرت علی یه بیوردیلرکه: دیه لر ﴿ اللهم انی اسئلك تعجیل عافیتك

اولمینجه داخل اولمیه بلکه اوچ دفعه استیذان ایلیه. اگر اذن ویرمزسه دونوب گیده. وجمیع خلق ایله معامله ده خلق حسن ایله تخلق وحسن طریقلری ایله معامله ایلیه. زیرا اگر جاهله عالمه و عامیه فقهاء وغنیه یسار ایله ملاقات ایتمك دیلرسه هم آگا ایذاء ایتمش اولور وهم کندیسی دخی متأذی اولور. ودخی مشایخی توقیر وصبیانه مرحمت ایلیه. مشایخی تمام توقیر اولدرکه اذن اولمینجه حضورلرنده تکلم ایلمیه. خبرده واردرکه برجوان شاب برشیخ کبیری توقیر ایلر الا حق تعالی اول شابك عمرنده آگا دخی برکیمسه یی قرین ایدرکه اول دخی آنی توقیر ایدر. بوکلامده اول توقیر ایلیان کیمسه نك کثرت مدت عمر ودوام حیاتنه اشارت واردر فکر ایدوب متنبه اولهلر. ایمدی توقیر مشایخه موفق اولماز مگر اول کیمسه که حق تعالی آگا طول عمر ایله قضاء ایتمشدر. ودخی جمیع خلق ایله بشاشت واستبشار وطلاقت وجه ورفق ایله اوله. وبرمسلمه که برخصوصده وعد ایلیه البته اول وعدی ایفا ایلیه. ودخی ناسه نفسندن انصاف ایلیه. ودخی آنلره برشیئی کتورمیه مگر برشیئی اوله که کندینه کتورسه لر ایسته یه. وبرکیمسه نك که هیئتی ولباسی آنك علو منزلهسنه دلالت ایلیه آنی توقیرده زیاده ایلیه تاکه هرکسی منزلهسنه تنزیل ایتمش اوله. ودخی میان مسلمینده عداوت اوزره ذات البین اولانلری مهما امکن اصلاحه سعی ایلیه ومسلمینك جملهسنك عوراتنی ستر ایلیه حتی حدودی دخی. نته کیم نبی علیه السلام بیورمشلردر: زنا ایتدیکمی اخبار ایتدکده اگر آنی سن ثوبك ایله ستر ایلسهك سکا خیر اولوردی. ودخی حضرت ابی بکر صدیق رضی الله تعالی عنه بیوردیلرکه اگر بن برکیمسه یی حدود الله دن برحد اوزرنده کورسهم بن آنی اخذ ایلمزم وبرکیمسه یی دعوت ایدوب کوسترمزم تاکه جمله بنم غیرم برکیمسه دخی اولنجه. ودخی لاتو اولان اولدرکه مواضع تهمدن اتقا ایلیه ناسك قلوبنی سوء ظندن والسنهسنی غیبتدن صیانت ایچون. زیرا خوان آنلر آنی ذکر ایدوب غیبت ایتمکله حق تعالی یه عاصی اولهلر اول معصیتده اول دخی شریك اولور. ودخی مسلمیندن اهل حاجت اولانلرك مهربری ایچون کلامی نافذ اولان برلردن شفاعت ایلیوب قادر اولدیغی مرتبه حاجتلرینی

وكسب غفلت و ايراث زلت ايدر و آنكله ظلمت سرائر بلكه موت خواطر واذدياد وكثرت عيوب وظهور غيوب حاصل اولور . ودخى ديمشلردر كه مزاحده كثرت اولماز الا سحافتدن وياخود بطر وتكبردن اولور بركيمسه كه بر مجلسده مزاحه مبتلى اولسه اول مجلسده قيامدن اول بودعايى اوقيه: ﴿سبحانك اللهم وبحمدك اشهد ان لااله الا انت استغفرك و اتوب اليك﴾ زيرا حضرت رسالت پناه صلى الله تعالى عليه وسلم بيورمشدر : هركيمسه كه بونى مجلسدن قيامدن مقدم ديه اول مجلسده صادر اولان ذنوبى مغفوره اوله . الله تعالى اعلم .

مطلب سادس — حق مسلم ورحم وحق جوار وملكدەدر . مخالطەنك جملەدن اخصى قرابتدر وذو رحم محرمك حقى جمله قرابتدن اكيد واقوادر. آنلردن دخى حق والدين اكيددر. ودخى حق صحبتك درجاتى واردر: درسده ومكتبده صحبت جملەدن آكيددر . بعده صحبت سفردر . صداقت چانكه قويه اوله اخوت اولور . اخوت زياده اولورسه محبت اولور . اول زياده اولور خلّت اولور. محبت حبهٔ قلبه متمكن اولاندر . خلت قلبه تخلل ايلينده .

حقوق مسلم — حين ملاقاتده مسلمه سلام ويرمكدر. ودعوت ايلسه اجابت ايلمكدر. وعطسه واقع اولورسه تشميت ايلمكدر يعنى يرحمك الله ديمك كركدر. مريض اولسه عيادت ايلمكدر. وفات ايدرسه جنازه سنه حاضر اولمقدر. وبرشئ اوزرينه قسم ايلسه آنى قسمنده بار [*] ايلمكدر وسندن استنصاح ايدرسه خير نصيحت ايليه سين ودخى غائب اولسه ظهر الغيبده آنى حفظ ايليه سين . ودخى نفسك ايچون ايستديكك احوالى آنك ايچون دخى ايستيه سين. ونفسكه كريه كوردىكك آكادخى كريه كوره سين بونلرك جملەسى حقندە اخبار و آثار اخيار وارد اولمشدر. ودخى بركيمسه يى قول وفعاله رنجيده ايلميه. وهر مسلمه تواضع ايدوب تكبر ايلميه. وبعضدن ايشتديكى كلامى بعضنه يتشدرميه. وزيارتى اوچ كوندن زياده ترك ايلميه. واحسانه قادر اولديغى كيمسه لرك جملەسنه احسان ايدوب اهل ايله نااهل بينى تميز ايلميه . وهيچ بركيمسه نك خانه سنه اذنى

[*] يعنى صادق ايلمكدر .

سکوت ایدوب غضبه سکون کلدکده سویلیه‌سین. وکذب وغیبتی ترك وحفظ اسراردہ قفل ودهانکی برك ایده‌سین وحاجتی تقلیل وخطابده الفاظ وعباراتکی تهذیب وترتیب ایده‌سین حضور نادہ جشادن یعنی کثرت اکل طعامدن صکره خلال استعمالندن احتراز ایده‌سین. زنهار صدیق عفیتدن حذر اوزره اوله‌سین یعنی صداقتی دولت وعافیت زمانده مقصور اولان شخص خبیث و پرقصوردن. زیرا اول اعدای عدو کدر. ودخی مالکی عرضکدن اکرہ قیلمه. یعنی برمحذورکه بذل مال ویا بذل عرضله دفع اولنمق قابل اوله بذل مالی اختیار ایدوب بذل عرض ایتمکدن احتراز ایده‌سین. وچنانکه برمجلسه داخل اوله‌سین سلام ایله ابتدا ایده‌سین و مقدم داخل اولانلرك رقابنی تخطی ایدوب چکنمیه‌سین. ومهما امکن برجای واسعده وتواضعه اقرب اولان یرده جلوس اولادر. ادب بودرکه قعود وقتنده قریب اولدیغك کیمسه‌لره تحیت ایله سلام ویره‌سین. وطریق اوزرینه قعود ایلمه. اکر واقع اولورسه عورات ناسدن غض بصر ایده‌سین ودخی مظلومه نصرت وملهوفه اغاثت وضعیفه اعانت وضال اولانه ارشاد ودلالت ایده‌سین. وردّ سلام وسائر اعطا وانعام وامر بالمعروف ونهی عن المنکر خدمتنه قیام ایده‌سین. وقبله‌یه مقابل وصاغ جانبکه القاء بصدق ایتمیه‌سین مکر جانب یساره ویاخود صول ایاغنك تحت قدمنه القا ایلیه. ودخی عوام ایله مجالسه وکثرت مصاحبت و مخالطه ایلمیه‌سین. اکر ایدرسه‌ك آنده ادب آنلرك حدیثلرینه خوض وشروعی ترك ایدوب آراجیفلرینه قلت اصغا وتذاهل و جاری اولان سوء الفاظلرندن تغافلدر و آنلره احتیاج وار ایکن ینه تقلیل ملاقات ایدوب تضییع اوقات ایلمیه. ودخی زنهار کثرت مزاحدن کرك لیب اولسون کرك غیر لیب. زیرا لیب ایسه سکا حقد ایدر. اکر سفیه ایسه سنك اوزریکه اجترا ایدر. زیرا امزاح مزاح هیبتی تغییر وخرق و آب روی ازاله واذهاب ایدوب دریای حقارته غرق ایدر وعقیبنده ایراث حقد واذهاب حلاوت ود ایدر وفقیهك فقهنه ایصال شین وسفیهه ایراث جرأت وکذب ومین ایدر ودخی حکیم یاننده منزله‌سنی اسقاط وتنزیل وعباد متقیندن آکا مقت و غضب تحصیل ایدر وقلبی اماته و مقهور و ربقه‌دن قانی دور

طرفینی مذمومدر وایکی جانبکه نظر ایتمه‌که تکبردن ناشیدر واطرافکه التفاتی اکثار ایلمه ودخی جماعات [*] آراسنده وقوف ایلمه. چنانکه قعودایده‌سین اکثار ایلمه‌واصابعکی تشبیك ایلمکدن ولحیه‌وخاتمك ایله اوینامقدن صاقنه‌سین ودخی دیشلریکی تخلیلدن وپارمغکی انفکه ادخالدن وکثرت بصاق وتنخمدن [**] ووجهکدن ذبابی طرد ایلمکدن وناسك مواجهه‌سنده وصلوتده وغیریده تمطی وتثاؤبی چوق ایلمکدن‌که تمطی ترکیده کرنمك وتثاؤب اسنمکدر احتراز ایده‌سین . ودخی مجلسك هادی اولسون یعنی مقارن هدو وسکون وادب وکلامك منظوم ومرتب اولسون وسکا خبر ویروب سویلینلرك کماتندن کلام حسنی اصغا ایده‌سین تعجب مفرط اظهار ایتمکله. وکلامنی اعاده ایلمك طلب ایتمه‌سین وحکایات مضحکه‌دن سکوت ایده‌سین واولادکه وجاریه‌که وشعر وتصنیفکه وسائر سکا مخصوص اولان احوالکه اعجاب ایتدیککدن یعنی اول احوالك سکا خوش کلدیکندن خبر ویرمیه‌سین وزینتده افراط ایتمه‌سین زنان کبی. وزیاده ابتذال دثاثت هیئت اختیار ایتمه‌سین عبید وخدمتکار کبی. ودخی کثرت کحلدن ودهن استعمالنده اسرافدن صاقنه‌سین وحاجات ومقصوداتده الحاح ایتمه‌سین وکیمسه‌یی جانب ظامه تشجیع ایتمه‌سین ومالك اولدیغك مالك مقداریني اهل واولادکه اعلام ایلمه‌قنده قالدیکه غیره اعلام ایده‌سین . زیرا اکر مالکی قلیل کوریرلرسه سن آنلره هیّن اولورسین یعنی سنی قولایلر واکر کثیر اولورسه قطعا آنلرك مرتبهٔ رضالرینه وصول وارضایه مجال اولماز. ودخی جفا لازم کلسه عنفله اولیه و دخی لین وملایمت لازم اولورسه ضعف ایله اولیه . ودخی جاریه‌لرك وبنده‌لرك ایله مهازله وملاطفه ایلمه‌که وقارکه سقوط لازم کلیه . وچنانکه غیرایله مخاصمه‌ایده‌سین توقیر ایده‌سین وجهلکدن صاقنه‌سین وعجله‌دن اجتناب ایدوب کلامکده تدبر وحجتکده تفکر ایده‌سین ودستك ایله اشارتی وآردکده اولان کیمسه‌یه التفات ونظری چوق ایتمه‌سین. ودخی رکبتینك اوزرینه چوکوب حرکت ایتمه‌سین. وبرخصوصده غضب کلسه

[*] زیرا الله اعلم اول فعل سفهدن ناشیدر .

[**] تخم نخامی اتفندن اخراج ایلمکدر یعنی سومکی ..

ایدوب سنکله تکلمه اشتغال ایتدکلری حالده سن بصریکی آنلردن صرف ایتمه‌سین. اما سمعله خدمت بویله درکه آنلرك کلامنی استماع ایتدکده سماعی ایله متلذذ اولوب تصدیق ایلیه‌سین واظهار صفا واستبشار ایده‌سین وکندی مقصدك ایچون آنلرك کلامنی قطع ومنازعه ومداخله واعراض ایتمه‌سین. اکر سکا برعارض کلوب احاطه ایدرسه آنلره اعتذار ایده‌سین ودخی سمعکی حراست ایدوب آنلره کراهت ویرر شیئی سماعدن احتراز ایده‌سین. اما لسان ایله خدمت آنلر اوزرینه رفع صوت ایتمه‌سین وآنلره مخاطبه ایتمه‌سین الا فهم ایتدکلری کلام ایله ایلیه‌سین. لسانك باقی حقوقی مرور ایلمشدر. اما ایکی الکری ایله خدمت آنلرك معونتلرنده ویدایله کوریلور خدمتلرنده الکریکی قبض ایتمه‌سین. بلکه آچوب بسط ایده‌سین. اما ایاقلر ایله خدمت آنلرك آردلرنجه کیدوب خدام واتباع کبی آنلره اتباع ایده‌سین متبوع اولانلر کبی ایتمه‌سین وتقدم ایتمه‌سین الا آنلرك تقدیم ایتدکلری مقدار ایده‌سین وآنلره قریب اولمیه‌سین الا آنلر تقریب ایتدکلری مقدار ایده‌سین وکلدکلرنده قیام ایده‌سین وآنلر قعود ایتمینجه قعود ایتمه‌سین وقعود ایتدیکك یرده دخی قعودك تواضع ایله اوله وهربارکه اخوت تمام اوله بوحقوقك جمله‌سی خفیف اولوب ثقات ویرمز قیام کبی واعتذار وثنا کبی. زیرا بونلر حقوق صحبتدندر وبونلرك ضمنده نوع اجنبیت وتکلف واردر. ایمدی چونکه اتحاد تمام اوله بساط تکلف بالکلیه منطوی اولور. پس آنده آنجق کندی نفسی مسلکنه سلوك ایدر وهربارکه قلوبده صفا اوله آنده اولان احوالی اظهار تکلفندن استغنا اولنور.

مطلب خامس — اصناف خلق ایله مجالسه آدابندن برمقدار کلمات حکمت آثاردرکه بعض حکماء کبار کلامندن التقاط اولنوب بیان واظهار اولنمشدر. اولا اکر حسن معیشت وصفاء معاشرت دیلرسه‌ك صدیق وعدونك جمله‌سنه وجه رضا ایله ملاقی اولوب آنلری تذلیل ایتمه‌سین وآنلردن هیبت حاصل اولمق ایله خوف وخشیت ایتمه‌سین. وتوقیر ایده‌سین تکبر ایتمه‌سین. وتواضع ایده‌سین مذلتسز. وجمیع اموركده اوسطنده اوله‌سین. زیرا دینمشلردر: (کلا طرفی قصدالامور ذمیمة) یعنی هر امرده راه راستدن تجاوز ایتمك کرکدر. زیرا

تكبر وارتفاع احوال متجددهٔ عارضه‌سببی ایله غایت ایله مؤلمدر. نته‌کیم شاعر دیمشدر : (ان الکرام اذا ما اسهلوا ذکروا • من کان یألفهم بالمنزل الخشن) ترجمه : (کریم اولان قچان‌دوشه صفا وذوق کلزاره • اوتماز آنی کیم همراه اولوب کیردی بیله خاره) . ودخی آثار اخلاصدن وتمام وفا ـ دندر مفارقتدن جزعی مشتد اوله اسباب مفارقتدن طبعك نفور واعراضی کبی . ودخی بعض خلقك صدیقی حقنده بعض اقوال قبیحه وافعال فضیحه ابلاغ ایتدکلرینی استماع ایلمیه. خصوصا اول کیمسه‌دن‌که اولا آنك صدیقی اولمغی اظهار ایدوب بعده آندن قلبه کدرویرر امور نقل‌ایلیه. بلکه‌بووضع تقریب ایچون ترتیب اولنور حیله‌لرك دقائقندندر . ودخی وفادندر صدیقنك عدوسنه اظهار صداقت ایتمك . سکزنجی حق ترك تکلف وتکلیفدر که برادرینه شاق اولان امری‌تکلیف ایلمیه بلکه‌سرینی مهمات وحاجاتندن ترویح وآنك بعض اعباء واثقالنی تحمل ایله آنی ترفیه ایلیه ودخی مال وجاهدن برنده آنده استمداد ایلمیه وآکا کندینه تواضع ایتمکی و حقوق و مصالحنی تفقد واهتمام ومهماتنه قیام وسعی واقدام ایتمکی تکلیف ایلمیه. بلکه قصدی محبتدن اولمیه الا رضای خدا وحقوق اخوتی ادا اوله . ودعاسی ایله تبرك ولقاسی ایله استیناس وامور دینده آندن استعانت و مؤنتنه تحمل ایله و حقوقنه قیام ایله نیت تقرب رب انام ایلیه . بلکه بساط تکلیف اوزرنده تمام تخفیف اولدرکه کندی نفسندن حیا ایتمدیکی اشیاده آندن دخی استحیا ایلمیه ونوافل عباداتده آکا ترك ایلدك دیه اعتراض ایلمیه وهرقصد ایتدیکی امورده آنکله مشاوره ایدوب اشارتنی قبول ایلیه واسرارندن برسری آندن کتم ایتیوب اظهار ایلیه وآنك نفسنی کندیسنك نسبنده برادرندن اقرب کورد و آکا حسن ظن وکندی نفسنه سوء ظن ایلیه قچانکه آنی کندیسندن خیرلو کورسه اول‌زماندهٔ کندیسی آندن خیرلو اولور و نفسکی آنلرك خادمی منزله‌سنه تنزیل ایدوب آنلره جمیع جوارحك ایله خدمت ایدهسین. اما بصر ایله آنلره‌نظر مودت‌ایله ناظر اولوب آنلر دخی سندن اول مودتی مشاهده ایدوب نظر ایلیه‌لر وآنلرك محاسنه ناظر وعیوبندن تعامی ایدوب یعنی کورمزلنه‌سین و آنلر سکا اقبال

واردرکه اکا بردم زلت قدم اولور بنه برادر مسلمی اکا تغییر وضع و آنی زجر ومنع ایلمز. حتی اول وضع اکا باعث هدایت وسبب توبه واثابت اولور. بلکه آنی ترك ایدرسه ارتکاب ذنوب اوزره مصر وباقی اولمق خوفی واردر. ودخی اول وقت آنك احتیاجی وقتیدر. عفو اخوت ایسه وقت حاجت ایچون حفظ وارصاد اولنور. پس فقر دیندن اشد بر احتیاج اولورمی؟ ایمدی بوبرقومك عادت وطریقتیدر وبوطریقت طریق ابی ذردن افقه والطف وآنك طریقتی احسن واسلمدر. اما اکثرون ابی ذرك خلافی اوزره‌در. حتی شاعر دیمشدر. شعر: (واغفرعوراء الکریم ادخاره ٭ واعرض عن شتم اللئیم تکرما) ترجمه: (صقلارم مرد کریمی زلتن جبر ایلرم ٭ ایشیدوب شتم لئیمی لطف ایدوب صبر ایلرم). ودخی دیمشدر: (ولست بمستبق اخا لاتلمه ٭ علی شعث ای الرجال المهذب) ترجمه: (برصدیق اولماز که اول اصلاحه محتاج اولیه. اوله اخلاقی مهذب کوزلری آچ اولیه). التنجی حق برادر مسلمنه دعادر حیاتنده ومماتنده که اکا دعا ایده‌سین نفسکه دعا ایتدیکك کبی. زیرا اول علی التحقیق بنه‌نفسکه دعادر. خیرده واردا ولمشدرکه چقان برکیمسه اخ مسلمنه دعا ایلسه ظهر غیبده ملك اکا سکا دخی آنك کبی اولسون دیر. حدیثده دخی وارد اولمشدرکه بربرادرك بربرادر ینه دعاسی رد اولنماز. ودخی حضرت نبی امیندن صلوات الله تعالی علیه وعلی سائر الانبیاء اجمعین روایت اولنورکه میتك قبرده مثلی غریق مثلیدرکه هرشیئه یاپشور اول دخی ولد ووالددن ویابرادر واقاربدن بردعایه منتظردر. یدنجی حق وفا واخلاص در. وفانك معناسی محبت اوزره ثبات وآنی دائم ایلمکدر الی یوم الممات که کندوسیله بیله اوله وبعد الموت ینه اول محبت اولادی ایله واصدقاسی ایله اوله. زیرا محبت امر اخرویدر اکر قبل الموت منقطع اولورسه حبط عمل وضیاع سعی وامل لازم کلور. ودخی مودتك ثمراتندندرکه حسد ایله مقارن اولمیه نه دین ونه دنیاده. نچه‌حسد ایلسون که هرشیئ که برادرنکدر آنك فائده‌سی ینه اکا راجعدر کندویه عائد اولمق احتمالی یوقدر. ودخی علامات وفادندر برادری ایله حالی تواضعده متغیر اولمیه نه دکلوارتفاع شانی وعظمت جاهی دخی اولورسه. اخوانه

دخی. زیرا علمه احتیاج ماله احتیاجك فوقنده در . ایمدی مالده مواسات واجب اولنجه علمده مواسات دخی واجب اولور. بالطریق الاولی اکر تحصیل علمدن صکره علمی ایله عامل اولمازسه سکا لازمدرکه اکا نصح ایده‌سین. لکن خلوتده ایده‌سین . زیرا وجهی ذکر اولنمشدر . ودخی شویله ظن ایلمه‌که عیوبنی ذکر ایتمکده قلبنه وحشت ایراث اولنه . زیرا وحشت برعیبده‌درکه صاحبنك معلومی اوله . اما اکر معلومی دکل ایسه اول عین شفقتدر اما معلومی اولوب لکن دفعنه قادر اولمازسه اول امرده آنك سرینی کشف ایتمیه اکر اخفاء ایدرسه. اما اکر اظهار ایدرسه البته اکا نصح لازمدر کاه تعریض ایله وکاه تصریح ایله. لکن برمرتبه یه واصل اولمیه‌که ینه‌وحشت ایراث ایلیه اکر بیلورسك که نصحك تأثیری یوقدرواول حال اوزره مجبوردر اول زمانده سکوت اولا در. اما سنك حقکده تقصیر ینه متعلق اموردہ آنده واجب اولان تحمل وعفو وصفح واندن تعامیدر یعنی کورمزلنمکدر . پس اکا تعرض اصلا نصحدن معدود دکلدر . نعم اکر برحیثیت ایله اولهکه آنك اوزرینه استمرار انقطاعه مؤدی اوله اول زمانده تنهاده عتاب انقطاعدن خیرلیدروتعریض تصریحدن اولا دروکنایت مشافهه دن اصوب وباجمله تحمل جمله‌سندن اسبدر . بشنجی حق زلات وهفواتدن عفودر . هفوت دخی یا دینده در ویاخود سنك حقکده در. اما اولکی هفوتده‌سکا لازم اولان نصح امرنده تلطیف ایلمکدر امورنده اولان اعوجاجی اقامت ومتفرق اولان احوالنی جمع ایدوب حالنی ورع وصلاحه اعاده ایتمکله تدارکه قادر اولمیوب اصراری اوزره باقی اولورسه انده صحابه وتابعین اختلاف ایلمشلردر . حضرت ابوذر رضی الله عنه جانب انقطاعه ذاهب اولوب آنی بغض فی الله قبیلندن عد ایلمشدر . اما ابوالدرداء وصحابه‌دن برجماعت خلافنه ذاهب اولمشلردر . ابوالدرداء ایتدی: انسان برمسلم متغیر الحال اولوب اوصاف قدیمه‌سندن متحول اولسه آنك ایچون سن آنی ترك ایلمه. زیرا انسان کاه معوج وکاه مستقیم کاه صحیح وکاه سقیم اولور. ابرهیم نخعی ایتدی: برادریکی قطع ایلمه وارتکاب ذنب ایتمکله هجر ایلمه. زیرا بوکون ارتکاب ایدرسه یارین ترك ایدر . نیچه کیمسه

حضور وغیبتده دخی . ودخی کندوسنه واولادینه وفعلنه ثناء ایلیه حتی عقل وخلقنه وهمتنه وخط وشعر وتصنیفنه وجمیع اموركه انکله فرح وسرور حاصل اوله اما کذب وافراطله اولیه. بونلردن اکد واقوی اولدرکه خارجدن ثنا ایدنلرك ثناسنی اکا اظهار فرح ایله تبلیغدر . بری دخی اولدرکه سنك حقکده ایتدیکی احسانه شکرایده‌سین . بلکه نیتنه بیله شکرایلیه اتمام ایتمدی ایسه‌دخی. وبوندن اعظم جلب محبتده تأثیرده اولدرکه آنك غیبتنده اکا یرامازلق قصد ایدنلری ذب‌ومنع وعرضنه تعرض ایلینلری تعریض‌وتصریح ایله‌دفع ایلمکدر. زیرا حقیقتده حق اخوت حمایت ونصرت امرنده تشمیر ساق ومتعنته تغلیظ قول وتبکیت ایله اظهار خلاف وشقاقدر . پس آندن سکوت‌صدوری موغر وقلوبی منفردر. یعنی صدوره القاء حقدوحدت‌وقلوبه باعث نفرت اولوروحق اخوتده تقصیردر . پس سنك ایچون بونده ایکی معنی واردر : بری بودرکه شویله تقدیر ایده‌سن که آنك حقنده دیدکاری کلام اکر سنك حقکده صادر اولوب اول قرنداشك حاضر اولسه سنك‌حقکده اندن مأمولك نه‌دیمك‌ایدی سکا دخی لایق اولان اولدرکه آنك عرضنه تعرض ایلینه اویله مقابله ومعامله ایلیه‌سین. بری دخی بودرکه‌شویله تقدیر ایده‌سن که اول برادرك دیوار آردنده حاضردر سنك کلامکی‌ایشیدر وشویله‌ظن ایدرکه سن آنك‌حضورندن‌غافل‌سین ایمدی اول کیمسه‌نك حضورکی کوروب ایشتدیکی یرده اولسه اکا نصرت خصوصنده قلبکده نه‌وجهله حرکت اولنورسه‌ینه لایق اولان اولدرکه‌غیبتنده دخی‌اویله‌ایده‌سین. زیرا برکیمسه‌که اخوتنده‌اخلاص‌اوزره اولمیه‌اول‌منافقدر. اخلاصك خود محصلی غیب وشهادت ولسان وقلب وسر وعلانیه وخلوت وجماعت جمله‌سی برابر اولمقدر وبونلرك برنده تفاوت اولمق مودتده مماذقه وخلط وامردینده دخل یعنی مکر وخدعه وطریق مسلمینده ولیجه در یعنی طریق مخفیدن حیله‌در. اکر برکیمسه‌که نفسندن بوکا قادر اولمیه اکا انقطاع وعزلت مواخات ومصاحبتدن اولادر . زیرا حق صحبت ثقیل واکا طاقت کتورر شخص محقق غایت قلیلدر . پس اجری دخی جزیل واکا وصول انجق توفیق رب‌جلیل‌ایله اولور. وینه اول‌حقوقدندر: تعلیم ونصیحت

سكوت ايليه الامر بالمعروف ونهى عن المنكرده سكوت ايلميه وسكوته رخصت بوليه. زيرا اول امر ونهى آنك حقنده احساندر كنديسى كريه كوررسه دخى. امامساوى وعيوبنى ذكر واهلنك مساويسنى بيان اول غيبت قبيلندن ايدوكى روشن وعياندركه اول هرمسلمك حقنده حرامدر. سنى بوندن زاجر ومانع اولان ايكى امردر. برى اولدركه نفسك ايله مطالعه ايليه سين. اكر آنده برامر مذموم كوررسك كه سن آنك تركندن عاجز اوله سين آنك حالنى دخى نفسكه قياس ايلمك كركدر. برى دخى اولدركه اكرسن بركيمسه يه طالب اولورسك كه آنده اصلا عيب اوليه اول محال ايدوكى بى ريبدر. پس برمصاحب بولمامق لازم كلور نته كيم ديمشلردر: (اى الرجل المهذب) يعنى رجالدن كيمدركه تمام مهذب الاحوال وهرامرده صادق المقال اوله. بلكه مرد كريم اولدركه محاسنى مساويسنه غالب اوله. پس كريم اولان آنك محاسنى مساويسنه غالب اوله. پس كريم اولان آنك محاسنى ملاحظه ايدر. لئيم اولان مساويسنى كورر. حقيقتده بركيمسه بولنمازكه آنك مساويسى يامحاسنى اوليه. همان اعتبار نظرده در محب صادقك ديده سى عيوب محبوبدن نابينا وديدهٔ بغض جمله عيوبى اظهار وپيدا ايدر. دردنجى حق لسان اوزرينه واجبدر نطق ايله. زيرا اخوت نته كيم مكارهدن سكوت اقتضا ايدر. امور محبوبه ناطق اولمغى دخى اقتضا ايدر. زيرا اخواندن مقصد برى برندن حصول نفعدر. يوقسه اذيتلرندن خلاص اولمق ايچون دكلدر. ايمدى لازم اولان اولدركه لسانى تحبب وتودد وتفقدى لازم اولان احوالنده نفقدر. مثلا برعارضه اولسه آندن سؤال واول سببدن درونده اظهار اشتغال وعافيتك تأخيرندن كسب ملال ايليه. كذلك جمله احوالنده كه آندن كراهت حاصل اوله لائق اولدركه آنى لسانى ايله وافعالى ايله كراهتى اظهار ايليه. ودخى لائق بودركه لسانى ايله سروروشروورده مشاركتى اظهار ايليه. زيرا اخوتك معناسى سراء وضراءده حصه دار اولمقدر. حديث شريفده دخى وارد اولمشدركه چان بريكز برادر مسلمنه محبت ايلسه محبتنى اظهار واكا اخبار ايلسون. اخبار ايله امردن دخى مقصد محبتده حصول ازديادر. حقوق لسانك برى دخى كندويه احب اولان اسمى ايله دعوت ايليه

سؤال وقدرت وقتنده . لكن بشاشت واستبشار وفرح وقبول منت اظهار ايتمكله. سلفده بعض كيمسه لرعقد اخوت ايتديكى كيمسه نك موتنده قرق سنه مرورندن صكره ينه عيال واولادينى تفقد ومصالحلرينه قيام ايله تقيد وهركون منزللرينه واروب تردد ومالندن مؤنتلرينى كورمكه تعهد ايدردى. برمرتبه كه پدرلرندن آنجق عين وجسدى فوت اولمش ظن ايدرلر ايدى. بلكه پدرلرينك حياتنده آندن كورمدكلرى رأفت وشفقتى آندن مشاهده ايدرلر ايدى وبعضى دخى برادر مسلمنك قاپوسنه واروب تردد ايدوب زيت وماج وبونك امثالى لوازمه احتياجكز وارميدر ديوب برادرى بيلمدن تدارك ايدر ايدى وباجمله برادر مسلمنك حاجتى يانكده كندى حاجتك كبى وياخود دخى آهم اولوب بلكه قبول ايتديكى جهتدن منت عد ايدەسين. قنده قالدىكه نفسكك آنك اوزرنده حقى واردر ديه دعوى ايليەسين. ودخى آنجق حاجتى قضا اوزره حصر ايتميوب بلكه لائق اولان اولدركه زيادۀ اكرامده وايثارده كندىسى تقدم ايدوب اقارب واولادينه تقديمه جهد وسعى ايليه . اوچنجى حق حضور وغيبتنده عيوبنى ذكردن سكوت ايليه بلكه تجاهل ايليه وبعض كلماتنده رد ايلمكدن دخى سكوت ايليه وآنكله مناقشات وممارات ايتمكدن يعنى آتشمقدن اجتناب ايليه وآكا كشف ايتديكى اسراردن سكوت ايدوب غيره بث وافشا ايلميه اكراخص اصدقا ايسه دخى. بلكه برطريقله مابينلرنده انقطاع ووحشت دخى اولسه آندن صكره دخى كشف ايلميه . زيرا اول حال لؤم طبع وخبث باطنيدن ناشيدر ودخى احبابنك واهل وولدينك حقنده دخى قدحدن سكوت ايليه وغيرك قدحنى حكايتدن دخى اجتناب ايليه. نتەكيم ديمشلردر : ﴿ الذى سبك من بلغك ﴾ يعنى حقيقتده سكا سب ايدن غيرك سبنى سكا تبليغ وايصال ايلينىدر. وغيرك آنك حقنده ثنا ايتديكنى دخى آندن اخفا ايلميه . زيرا آنى ايصال تبليغ اولنانه وقائلنه القاء سروردر. پس آنى كتم حسددن ناشيدر ودخى بعض اغراضنى ونه مكاندن كلديكنى وقنده كيده جكنى سؤال ايله ابتداء ايتميه مكر كندىسى كشف ايليه زيرا كاه اولوركه ذكرى آكا ثقيل اولور وياخود ارتكاب كذبه محتاج اولور وباجمله هركلامكه آندن متالم اوله اجمالاً وتفصيلاً آندن

ایدی که برکیمسه ایله صحبت واختلاط والفت ایلمیه. بعض ادباء دیمشدر: ناسدن برکیمسه ایله صحبت ایلمه الا شول کیمسه ایله که سنك سریکی کتم وعیبکی مهر ستر ایله ختم ایلیه ونوائبده سنکله بیله غمخوار ورغائب منافعده سنی نفسندن ایثار ایلیه وحسناتکی نشر وسیئاتکی طی وستر ایلیه. اکر اول مفوله کیمسه بولمزسه‌ك اول عصرده صحبتی نفسکه حصر وقصر ایله. اما حریص دنیا اولان شخصك صحبتی سم قاتلدر. زیرا طباع ناس رفیقنه تشبه واقتدا اوزرینه مجبوله وهرشخصك طبعی آخرك طبعندن صاحبی بیلمدیکی یردن سرقه اوزره مطبوعه‌در .

مطلب رابع — حقوق صحبتده‌در. اول دخی سکزدر. اولکی حق مالده‌در. زیرا اخوت اتحاد معنویدرکه مال وجاهده اشتراك وسرا وضراده مساهم اولوب حصه‌دار اولمق اقتضاایدر. حق تعالی بیورمشدر : ﴿ وامرهم شوری بینهم ومما رزقناهم ینفقون ﴾ یعنی اموالده خلطاء وشرکاء ایدیلر دیمکدر. بونك دخی اوچ مرتبه‌سی واردر. مرتبهٔ اولی‌که ادناسیدر آنی خادمك منزله‌سنه تنزیل ایدوب سنك مالکك فضله‌سندن آنك حوائجنه قیام ومهماتنی التزام ایده‌سن. مرتبهٔ ثانیه آنی نفسکك منزله‌سنه تنزیل ایدوب مالکده آنکله مشارك اوله‌سن. مرتبهٔ ثالثه‌که مرتبهٔ علیادر اولدرکه آنی نفسك اوزره ایثار ایده‌سن که بومرتبهٔ صدیقین ومنتهای درجات متحابیندر وبومرتبه‌نك تمامندندر نفسکی دخی ایثار ویولنه فدا ایتمکی اختیار دخی. روایت اولنورکه صوفیه‌دن برجماعت ملوکدن بعضنه غمز وسعایت اولندی. اول دخی رقابنی قطع وضرب ایله امر ایلدی . ابوالحسن الثوری دخی آنلردن ایدی وهمان اول دم جمله‌دن اقدم سیافه یعنی جلاده مبادره وکندویی قتله مسارعه ایلدی تاکه اول مقتول اوّل اوله . پس اکا اول خصوصدن سؤال ایلدیلر . ایتدی : دیلدمکه برلحظه حیاتی دخی نفسمدن اخوانمه ایثار ایلیم اول کلامی جمله‌سنك نجاتنه سبب اولدی‌دیه برحکایهٔ طویلده‌ده ذکر اولنمشدر. ایکنجی حق نفسله اعانتدر. قضاء حاجاتده وحاجاتنی سؤال ایتمزدن مقدم آنك اتمامنه قیام وحاجات خاصه‌سکه تقدیم واهتمامدر. بونك دخی برقاچ درجاتی واردر . ادناسی حاجتنه قیامدر

آنك صحبتی مزداد ایلیه‌سین لائقدرکه آنده بش خصال متحقق اوله عقل وحسن خلق وترك فسق وترك بدعت وترك حرص دنیا. اماعقل جمیع اعمال ایچون رأس مالدر. زیرا اخوه سکا نفع واعانت ارادت ایدر ایکن ینه بیلمدیکی یردن ایراث مضرت ایدر اماحسن خلق دخی لازمدر. زیرا نیجه عاقل واردرکه هوا وغضبی ویاخود شهوتی اکا غالب اولوب سکا نفعه طالب ایکن ینه معلومنه مخالف اولور عمل ایدر. زیرا صفاتی قهر واخلاقنی تقویم ایلمکدن عاجز اولور. امافسق اوزره مصر اولان فاسق آنك حق تعالی دن خوفی اولمز. اللهدن خوفی اولیانك غائله‌سندن امان وصداقتنه وثوق واطمینان اولمز. بلکه اغراضك تغیری ایله متغیر اولور. نته‌کیم حق تعالی بیورمشدر: ﴿ ولاتطع من اغفلنا قلبه عن ذکرنا واتبع هواه﴾ اما مبتدع ایله صحبتده بدعتك سرایتی خطری واردر. واول کندیسی قطعیته مستحق ایکن نیجه صحبته لائق اولور. شرائط صحبتك جمله‌سنی علقمه العطاردی اوغلنه جمع ایدوب وفاتی زماننده دیمشدرکه ای فرزند دلپسند اکر سنك ایچون صحبت رجاله احتیاج عارض اولورسه برکیمسه ایله صحبت ایله‌که سن اکا خدمت ایدرسه‌ك سنی صیانت وآنکله مصاحبت ایدرسه‌ك سکا شرف زینت ویره. اکر برمؤنتك اولورسه سکا اول مؤنتده معاونت ایلیه. وبرکیمسه ایله مصاحبت ایله که [*] سن آکا الکی مد ایلسه‌ك اول دخی دستی مد ایلیه. اکر سندن برحسنه کورسه عد ایلیه. اکر سندن برسیئه کورسه سد ایلیه وبرکیمسه ایله صحبت ایله‌که سن برکلام سویلسه‌ك معارضه ایتیوب [**] قولی تصدیق وبرامره قصد ایلسه‌ك سنی تأمیر ایلیه. یعنی سکا حواله ایدوب تفویض وتقلیدینی تحقیق ایلیه واکر برنسنه‌ده منازعه ایدرسه کز اول کاردن ایثار ایلیه. ایمدی بوکلماتك هربری برکلام نافع ومجموعی جمیع حقوق صحبتی جامع اولمشدر. لکن بومقوله کیمسه عزیز ونادر الوجود بلکه زمانه‌ده مفقوددر. اول سببدندرکه دیمشلردر: اوغلنه بویله وصیت ایلدی مقصدی اول

[*] یعنی سن اکا محبت ایدوب مصافحه ایلمك قصد ایلسه‌ك اول دخی سندن اعراض ایتیوب اقبال ایلیه وبرحسنه کورسه حقیر عد ایتیوب حساب ایلیه دیمکدر.

[**] یعنی برخطا صادر اولسه عفو ایدوب طریق اعتراضی سد ایلیه.

معلوم ایسه اکر نصح آنی تکرار عوددن مانع اوله جغی معلوم اولورسه نصح واجب اولور . اکر فراغی متحقق اولمایوب لکن احتمال فراغ اولورسه ینه افضل نصح وزجر در لطفله . ویاخود تغلیظ ایله اکر تغلیظ انفع ایسه . اکر اصراری متحقق ونصحك عدم نفعی مقرر ایسه آنده سیر علماء مختلفه در . بعضلر دیرلر که لایق اولدرکه آنك سلامنه جوابدن اعراض واختلاطدن کف ایلمکدر . بعضلر دیرلر که رفق ایلمك وعین رحمت ایله نظر ایتمك اولی در . نته کیم نبی علیه السلام شرب خمر ایلینه لعن ایدن کیمسه یی منع بیوروب بر برادرك اوزرینه شیطانه معین اوله دیدیلر ویاخود بومعنایه قریب بیوردیلر . قول حق بودر . بونده حکم رجالك نیتلرینك اختلافی ایله واحوالده تفاوت ایله مختلفدر . بونده اصل مفتی قلب وبالدر . زیرا ایکی طرفك [*] هربرنده خطر ووبال مقرردر . زیرا کاه اولورکه عنف وکبر وعجبدن براظهار عظمت ایله تلذذدن وصلاحی کوسترمکدن ناشی اولور . رفق دخی کاه اولورکه مداهنه دن استمالت قلبدن اولور . پس بونده لازم اولان قلب وباله مراجعت واکا کوره تصحیح نیت ایلمکدر .

مطلب ثالث — مصاحب اولدیغك کیمسه ده مشروط اولان صفات وشروط بیاننده در . زیرا انسانك جمله سی صحبته صالح مردتقی وصالح دکلدر . ایتدی صحبت دخی یادنیا ایچوندر مال ایله ویاجاه ایله انتفاع کبی . ویاخود مشاهده ومحاوره سیله استیناس اولنور بعض ناس ایله الفت کبی . بوصحبته بزم غرضمز متعلق دکلدر . ویاخود دین ایچوندر اول دخی بر قاچ اغراض ایچون اولور بعضی استفادهٔ علم وعملدر وبعضی استفادهٔ جاهدرکه آنکله قلبنی تشویش ایدوب عبادتدن مانع اوله جق وخاطری متأذی اوله جق اموردن تحصن حاصل اوله . بعضی دخی استفادهٔ مالدرکه آنکله طلب اقوانده تضییع اوقاتدن اکتفا ایلیه . بعضی دخی مهماتده استعانتدر تاکه مصائبده عده وآلت ومخاوف واهوالده قوت اوله . بعضی دخی مجرد دعا ایله تبرکدر . بعضی دخی دار آخرتده شفاعته انتظاردر . نته کیم بعض سلف دیمشدر : اخوانده استکثار ایتمکی اختیار ایله زیرا هرمؤمن ایچون دار قراردهشفاعت ادخار اولنمشدر ودخی هرکیمسه که

[*] یعنی اول اصل عبارت حدیث شریفده شك ایتکله بویله تردید اولنمشدر .

خلق ایچنده ایسه جائز دکلدر خالق آندن تنفیر ایچون واعین ناسده بدعتی تقبیح ایچون. اکر خلوتده ایسه اول تقدیرجه اکر ترك جواب آنی بدعتدن ردع وزجر ایدر دیه ظن ایدرسه ترکی اولیدر. والا جوابده بأس یوقدر. اما عوامدن اولان مبتدع دعوته قادر اولمایه واکا اقتداء اولنمق خوفی اولمایه آنك امری اهوندر. ایمدی اولی اولان اکا نصح وپند سودمند ایتمکده تلطف ایلمکدر. زیرا قلوب عوام سریعة التقلبدر. اکا نصح لازم اولمازسه واندن اعراضده بدعتی عیننده تقبیح اولورسه اعراضده استحباب متأکد اولور. قسم ثانی فعل وعملی ایله عاصی ومرتکب معاصی اولوب اعتقادجهتندن فسادی اولمایه. بودخی برقاچ قسمدر. قسم اول که جملهنك اشدی دراولدرکه انکله ناس متضرر اولدلر ظلم وغضب وشهادت زور وغیبت ونمیمه وبونلرك امثالی ظهور کبی. پس انلردن اعراض ومخالطهلرینی ترك ومعاملهلرندن انقباض اشد واقومدر. بونلرك دخی فسادلری یادماء مسلمینده ویاخود اموال واعراض مؤمنینهدر. بونلرك دخی بعضی بعضندن اشددر. پس انلردن اعراض ایدوب اهانت ایتمکده استحباب اول فسادك شدت وغلظتی مرتبه سنجه متأکد اولور. قسم ثانیسی صاحب مأخوذدر یعنی میخانه جیلردرکه اسباب فسادی تهیئه واحضار وفساقه طریقی تسهیل واخبار ایدر. بونلرحالقه دنیالرنده ایذاء ایلمزلر لکن فعلی ایله دین وایمانلرینه نقصان ایراث ایدر. بودخی اولکیه قریبدر. لکن اندن اخفدر. زیرا عبد ایله رب بینده اولان معصیت مغفرت وعفوه اقربدر. لکن غیرهتعدی ایتدیکی جهتندن شدیددر. اول سببدن اقتضا ایدرکه صاحبنه اهانت اولنوب اندن اعراض اولنه ومکالمهدن مقاطعه وسلامنه جواب ترك اولنه چنانکه بویله ایتمکده یاخود طریق آخرایله نوع زجر اولنه اولنه. قسم ثالث نفسده فالق اولاندر شرب خمر ایله یاخودواجب ترکی ایله یاخود برذنب حرام کسبی ایله که کندویه مخصوص اوله. ایمدی بونده امر اخفدر. لکن اکر اکا مباشرتی وقتنده مصادفه اولنورسه آنی منع واجبدر هرنه طریقله که انکله امتناع حاصل اوله ضرب ایله ویاخود استخفاف ایله. زیرا منکردن نهی واجبدر. اما اکر فارغ اونمش بولنوب لکن بنه اصراری

دکلدر لکن کاه اولورکه مداهنه ورعایت خاطر ترحمه ملتبس اولورکه صورت ترحمه کورینور اما محض مداهنه در. آنك تحمل امتحانی بودرکه اکر کندوسنك خالص حقنه جنایت ایلسه ینه اکا نظر رحمت ایله نظر ایدوب نیچون ایتمیه. بر امرکه تقدیر الهیده مقدر اولوب ظهوری مقرر اوله آکا کیمسه مانع اولورمی دیه. اکر حقنه جنایت ایتدکده آکا غیظ وغضب ایدوب حق اللهه جنایت ایتدکده ترحم ایلیه. اول شخص مداهن اولوب نفاقی مستور ومکائد شیطاندن بدکیدایله مغروردر. اکر سؤال اولنورسه که عاصیدن اعراض ومجانبت وقطع نفقه واعانت واجب میدر ووجوبی اول مرتبه میدرکه ترك ایلین آثم اولمق لازم اوله. جواب ویریلورکه ظاهر عامده تحت تکلیف وایجابده داخل دکلدر. زیرا صحابهٔ کرام علیهم رضوان الملك العلام اهل معاصی حقنده برقاچ اقسام اولمشلردر. بعضلر تغلیظ قول ایدرلر ایدی. بعضلر دخی مرتبهٔ اعراض ایله اکتفا ایدرلر ایدی. بعضلر دخی عین رحمت ایله نظر ایدرلر ایدی. ایمدی بونلر دقائق دینیه وحقائق یقینیه دندرکه آنده طرق سالکین مختلفدر.

مطلب ثانی — معاصینك اقسامنده وهر برینك احکامنده در. قسم اول اعتقادامرنده فساددر. اول دخی ایکی نوعدر. نوع اول کفردر بوبابده اولان احکامی کتب فقهیه کافلدر. نوع ثانی مبتدعدر. اول دخی یابدعتنه غیری دعوت ایلیه آنده دخی اکر بدعتی برحیثیت ایله اوله که انکله کفر لازم اوله آنك امری تمیّدن اشددر. والاعندالله تمیّدن اخفدر ولکن عندالناس اول دخی تمیّدن اشددر. زیرا آنك شری خوف اولنورکه مسلم متعدی اوله اما کافرك شری خلافیدر. زیرا اول صورت اسلامده ایکن اضلال ایتمکله نیچه بی ادرا کلرك عقیده لرینه باعث اختلال اولور اما شول مبتدع که بدعتنه دعوت ایله اما زعمنده دعوت ایلدیکی بدعت حق اوله آنك شری البته متعددیدر. پس اکا بغضی اظهار واندن انقطاع وتحقیری اختیارده وبدعتی سببی ایله اکا تشنیع وسوء اعمالی ایچون تقریع ایلمکده وناسی اندن تنفیر وفسادینی اعلام ایله تحذیرده استحباب اشددر. اما سلامنی رد ایلمك اکر

غالب اولدیغی زمانده سنك دخی میلك طرف اهانته وطاعتی غالب اولدقده میلك مجامله واکرامه اولمه. ودخی حق تعالینك رضاسنی طلب ایلین ایله سخط وغضبندن تجنب واحتراز ایلین کیمسه نك دخی حالی بویله در. بوندن حکم معلوم اولمه که اظهار بغضك طریقی یاقولدر ویاخود فعلدر. اما قول ایله اولان انکله کادمکالمه یی ومحادثه یی ترك ایتمك ایله در ویاخود استخفاف وتغلیظ ایلمکدر. امافعل ایله اولان کاه اکا اعانت ایتمیوب کاه اساءتنه سعی ایتمك ایله در. بومراتبك بعضی بعضندن اشد واقوادر فسق ومعصیتك درجاتی حسبنجه مترجح اولور. اما معصیتده درجات بودرکه معصیت یاهفوت طریقی ایله یعنی قصد وعزیمت یوق ایکن صادر اولور بونده اولی اولان اغماض وستردر ویاخود صغیره یه ویا کبیره یه اصرار ایله اولور اول دخی اکر غیره تجاوز ایدرسه انده مسامحه اولنماز بلکه اول معصیتدن فارغ ومرتدع اولاجق مقدار وسنك منع قدرتك مقداری زجر وانکار اولنور. اکر غیره متعدی اولمایوب بلکه انجق سکا متعدی اولورسه آنك طریقی عفو وصفحدر جریمه سی عظیمه دخی اولورسه. نته کیم حضرت ابی بکر صدیق رضی الله عنه مسطح قضیهٔ افکده تکلم ایتدیکیچون نفقه سنی قطع ایدوب بعده حق تعالی نفقه سنی اعاده ایله امر ایلدی که کریمهٔ (ولایأتل اولو الفضل منکم والسعه) الآیه اول خصوصده نازل اولمشدر. فی الحقیقه بوندن اعظم جریمه اولورمی که حرم رسالت پناهه صلی الله تعالی علیه وسلم تکلم وافتراء ایتمکه اجترأ وعایشهٔ صدیقه رضی الله عنها کبی سیدهٔ نساء عالمیان حقنده حاشا طالهٔ لسان ایلیه. اما اکر معصیتك ضرری انجق فاعلنك نفسنه ایسه انده دخی اکر سنکله آنك بینده مودت وار ایسه آنك حکم مخصوصی واردرکه عن قریب ذکر اولنور والا البته بغضك اثرینی اظهار وقولاً ویافعلاً آشکار ایلمك لازمدر وقول وفعلك تحتنده مندرج اولان انواعی که آنك انزجاری مرتبه سنجه ظاهر اولور رعایت ایلمك کرکدر اول انواعك اقل درجاتی اندن علاقهٔ رفق ونصرتی قطع ایلمکدر واقواسی آنك اغراض ومراداتنی افسددر. لکن طریق معصیتده اولان اغراضنی افساده لازمدر هرامرده دکلدر وبومذکور اولان رحمت ایله نظردر. زیرا آنلر قهر تقدیر ایله مقهورلردر قدردن حذر نافع ودافع

كلبنه دخى محبت ايدر وبوكا شاهددر احوال عشاقى تجربه واشعار شعرا دخى بومعنايه دلالت ايدر . كذلك محبة الله دخى فجانكه محبه مستولى وغالب اولسه حق تعالينك غيرى جميع موجوداته دخى تعدى ايدر. زيرا هربرى حق تعالينك آثار قدرتندن براثردر . نته كيم بركيمسه حبيبنك خطنه وصنعتنه محبت ايدر آنك صنعى اولديغى جهتدن . كذلك حضرت حبيب خدا ومظهر فكان قاب قوسين اوادنى بويله ايديلركه جنابلرينه برباكوره يعنى ميوهٔ نوباوه كتورسه‌لر چشم مبارکارينه سوروب تعظيم واكرام ايدوب ربنه قريب العهد در ديه بيوررلر ايدى. اكر محبت محبوبندن حالاياخودمالا نائل اولهجق نصيبه‌مقصوره اولسه عاما وصلحادن وفات ايدنلره محبت متصور اولماز ايدى . كذلك صحابه وتابعيندن بلكه انبياء منقرضيندن صلوات الله وسلامه عليهم اجمعين برينه محبت متصور اولماز ايدى . مع هذا جمله‌سنه محبت هرمسلم متدينك قلبنده مركوز ومكنوندر وبونلرك جمله‌سنه محبت محبة لله‌در . زيرا آنلر حقك خواص عباديدر . ايمدى فجانكه درجات محبتى بيلدك ايسه سنك قاتكده درجات بغض دخى آكا قياس ايله واضح اولور. زيرا بركيمسه كه برامر سببى ايله‌محبت ايليه بالضروره ضدى سببى ايله بغض ايدر . پس هرعاصى‌يه لله بغض اولنور مطيعه محبت اولنديغى كبى . بوايكى صفت متلازماندر . ودخى حب وبغضدن هربرى قلبنده رهين اولوب آنده كمين ايتمشدر آنجق محبين ومبغضينك افعالنك ظهورى زماننده قلبدن مترشح اولور ولكن شول كيمسه‌ده كه طاعت ومعصيت مختلط اوله آنك حالى مشكلدر . زيرا آنده حب ايله بغضك بينى جمع لازم كلور متضادان ايكن. لكن حق تعالى قتنده حقيقت امر ظاهردر اما سن آكا عصيانى جهتندن بغض ايدرسين وطاعتى جهتندن محبت ايدرسين وايكى حالتى جمع دخى ممكندر نته‌كيم سنك برولدك اولسه‌كه غالب ايله ذكى وخدمتكار اولوب لكن فسقى عادت وكار ايلسه سن آكا.اولكى جهتندن محبت ايدرسين اما فسقى جهتندن بغض ايدرسين . ايمدى مسلم عاصيده دخى حال بويله‌در . اول تقديرجه كافره اهانت ايتديكك كبى آكا اهانت ايلمه . ومسلم مطيعه اكرام ايتديكك كبى اكرام دخى ايلمه. بلكه لائق اولان اولدركه معصيتى

وسلاطینه محبت کبی. یا علمه‌در تلمیذك استادینه محبتی کبی . اما محبة الله بونلرك هیچ برنده دکلدر . زیرا بونلرك هربری حق تعالی‌یه ایمان کتورمینلرده دخی اولورلکن کاه‌اولورکه مذموم اولورچنان مال ایله‌قهر اقرانه‌توصل اولنسه‌وجاه ایله اموال ایتامی حیازت قصداولنسه وعلم ایله ولایة قضایه‌و آنکله ظلم رعایه یاخود غیرینه توصل کبی . کاه اولورکه مباح اولور نته‌کیم چنان مباحه توسل ایلسه. زیرا وسیله توسل اولنان امردن حکم و صنعت کسب ایدر. یعنی مثلا برفعل ایله برامر مندوبه توسل ایلمك وسیله اولان فعل دخی مندوب اولوب مندوبیتی آندن کسب ایدر سائری دخی بوکا قیاس اولنه . قسم ثالث اولدرکه آکا محبتی ذاتی ایچون اولیه بلکه غیری ایچون اوله واول غیر آنك دنیاده اولان حظوظنه راجع اوله . مثلا برکیمسه استاذینه وشیخنه محبت ایلیه اول سببدن که آنکله تحصیل علمه وتحسین عمله توسل ایلیه وعلم وعملدن دخی مقصودی آخرتده نعیم ومقیم سرمدی‌یه فوز اوله . ایمدی بویله کیمسه فی‌الله محبت ایدنلرك جمله‌سندندر. کذلك برکیمسه تلمیذینه محبت ایلیه اول جهتدن که تلمیذ آندن کسب علم ایدوب بودخی آنك واسطه‌سیله‌مرتبهٔ تعلیمه نائل اوله. بلکه اموالنی تصدق ایدوب حق تعالی‌یه تقرب قصد ایلیه. بلکه برکیمسه کندینه طعام ولباسنده معاونت ایلینه محبت ایلیه آنکله فراغ بال ایله علم و عمله اشتغال ایتمکه باعث اولدیغیچون. بلکه برکیمسه که زوجهٔ صالحه‌سنه‌محبت ایلیه تا که آنك سببی ایله وسواس شیطاندن تحصن ووقایت ودینی حفظ وصیانت ایلیه‌وبرولد صالح‌ولادت ایلیه‌که آکا دعایه‌مداومت ایلیه. ایمدی آنلرك جمله‌سی که بومقاصد دینیه‌یه آنت اولمشلردر آنلره محبت ایلین محب فی‌الله اولور . قسم رابع اولدرکه آنحق لله وفی‌الله محبت ایلیه آنك سببی ایله علم وعمله نیل مراد ایلمیه‌ویاخود اول محبوبنك ذاتنك وراسنده برامره توصل قصد ایلمیه . ایمدی بومحبت مراتب محبتك اعلاسی وادق واعظمیدر . بوقسم دخی ممکندر و بوقسمك آثارندندر محبوبدن تجاوز ایدوب محبوبه متعلق و مناسب اولانه دخی تعلق ایلیه نه مرتبه بعید اولورسه دخی . مثلا محبوبنك محبوبنه‌و آکا ثنا ایلینه حتی منزل ومحله‌سنه وجیرانه دخی. حتی دیمشلر درکه مؤمن برمؤمنه محبت ایلسه

زیرا هر جمیل لذیددر وهرلذیذ محبوبدر . پس لذت استحسانه تابعدر . اول دخی طباعدن موافقت و مناسبته تابعدر . ودخی اول استحسان اولنان امر یا آنك صورت ظاهره‌سیدر ویا صورت باطنه‌سیدر . یعنی کمال عقلیدرکه کثرت علمی وحسن خلقی مشعردرکه آنلر حسن افعالی مشعره‌در. کاه اولورکه الفت برمناسبت باطنه سببی ایله اولورکه الفتی ایجاب ایدر. زیرا برشیئك شبهی آکا منجذبدر . اول مناسبتك دخی اسباب دقیقه‌سی واردرکه قوت بشریده آکا اطلاع یوقدر. بومعنایه اشارت نبی علیه‌السلامك قول شریفی که ﴿الارواح جنود مجندة فما تعارف منها ائتلف وما تناکر منها اختلف﴾ بیورمشدر. یعنی زمان السنده ارواح عساکر بیشمار در هرقنغیسی که اول عالمده مابینلرنده تعارف ومناسبت اولمشدر حالا بونشأه‌ده دخی اول تعارف مثمر ایتلاف اولور وهرقنغیسی که اول زمانده مابینلرنده تناکر اولوب آشنایی اولمیه بوعالمده دخی مثمر اختلاف اولور . مالك بن دینار قدس سره بیورر ایدی که : هرانسان کندینه مشاکل ومشابه اولان ایله مأنوس اولور نته‌کیم هرطیر کندی جنسی ایله جمع اولوب پرواز ایدر ناکاه برکون برغراب ایله برحمامه کوروب بوندن تعجب ایدر اول زمان که ایکیسی بیله طیران ایتدیلر کورر که ایکیسی دخی اعرجلردر پس دیدی که اتفاقلری بوسببدن ایمش . ایمدی بوندن ظاهر اولور که کاه اولورکه محبت نفع صوری ایچون اولماز و بونده داخلدر مجرد جمال ایچون محبت ملاحظهٔ شهوت اولمادن . زیرا صورت جمیله کندی نفسنده استلذاذ اولنور شیدر شهوت اولمامق فرض اولنسه دخی . نته‌کیم ماء وخضرت و اذهاردن استلذاذ اولنور . ایمدی آنلر فی‌نفسه محموددر. اما اکر برغرض مذموم متصل اولورسه که اول شهوت حرامدر مذمومدر. اما اکر غرض مباح متصل اولورسه نه‌مذموم اولور نه محمود. اما محبة الله بوقسمده داخل دکلدر. زیرا بوطبیعیدر. محبة الله اویله دکلدر. قسم ثانی کندی ذاتندن ذاتنك غیرینه نائل اولمق ایچوندر . اول تقدیرجه محبوب غیر اولور . بوشئ آکا وسیله اولور. اما محبوبه طریق اولان دخی محبوبدر . فضه وذهبه دخی محبت بوندندر. آندن‌صکره وسیله ایله قصد یا مال تحصیلندر یا جاهدر ملوك

علی حسب الشرع مباشرت اعمال ایلیه‌لر . فرقهٔ اطبا دخی بونلرده داخل وسائر مصارف نیل ایتمدیکی حصه‌یه نائل اولورلر زیرا اطبانك صحت جسدده مدخلی اولدیغی ظاهر وامر دینك تمامی صحت بدن ایله اولدیغی باهردر لکن مسلمینه اجرتسز خدمت ایدنلره در . ایمدی بومصارفه اغنیا اوسه‌لر دخی اعطا اولنمق جائزدر کذلك سلطان ایچلرندن برینه دیلدیکی مقداری تخصیص ایدوب ویرمکه دخی قادردر . لکن لائق اولان اولدرکه رعایت مصلحت ایتمك اوزره نیت ایلیه . زیرا هربارکه برمرد عالمی ویاخود بر پهلوان دلاوری زیادهٔ صله‌یه تخصیص ایلسه سائر ناسی دخی تشویق وتحریض ایتمش اولور که آنلر دخی آنك کبی علمه اشتغال ویاخود دلاوران ابطال کبی اولمغه بذل همت وآنلره تشبهه صرف قدرت ایلیه‌لر .

اصل خامس — آداب صحبت واصناف خلق ایله معاشرتدهدر . بونده دخی مطالب واردر .

مطلب اول — اخوتك فضیلتی وشروط ودرجاتی وفوائدی بیاننده‌در . فضیلت اخوت والفت — معلوم اوله که حسن خلق موجب ومثمر توافق وتحابدر . یعنی طرفیندن مثمر محبت وموافقتدر ومثمرك محمود اولمسی ثمره‌نك دخی محمودیتنی ایجاب ایدر . نته‌کیم سوء خلق مثمر تباغض وتدابردر . اما دلیل فضیلت حسن خلق حق تعالینك ﴿ انك لعلی خلق عظیم ﴾ قولیدر ودخی حضرت رسالت پناه صلی الله تعالی علیه وسلم بیورمشدر : ناسی جنته ادخال ایدنك اکثری حق تعالیدن اتقاوحسن خلقدر . ودخی بیورمشدر : میزانه وضع اولنان اعمال وخصالك غایت ثقیلی حسن خلقدر . ودخی بیورمشدر : بن بعث وارسال اولندم مکارم احلاقی اتمام ایتمکیچون . بوندن صکره اخوت فی الدین ایله اخوت فی الدنیانك بینی تمییز غامض مشکلدر . ایمدی معلوم اوله که صحبت یا اتفاقی اولور جوار سببی ایله اولان صحبت کبی ومکتب ومدرسه‌ده واسواقده ویاخود باب سلطان واسفارده اولان صحبت کبی . ویاخود اختیاریدر که اول محبتك فرعیدر . اول دخی درت قسمدر . قسم اول سنك برانسانه لذاته محبتکدر . مثلا رؤیت ومعرفتندن متلذذ اولدیغك کبی آنی استحسان ایتدیکك سبب ایله .

البـاس ايلسـه و رد ايلديكى تقديرجه غضب وسخط ايلمك مقرر اولسـه اول تقديرجه قبول ايدوب والدەسى حضورنده كيوب غيبتنده نزع واخراج ايليه و اول ثوب ايله نماز قيلمايه الا والدەسى حضورنده اولورسـه مضطر اولانلر صلوتى كبى قيله .

مطلب سادس — سلاطينك ادرارات وعطياتى بيانندەدر . آنده دخى نظر ايكى امرددر .

نظر اول — جهات دخلده در . اول دخى ايكى قسمدر قسم اول مال فئ ومال مصالحەدر بونلر كفاردندر . قسم ثانى مسلمينددركه اول شول مال مواريثدركه وارثى اولمايه ودخى اموال ضايعەدر اما صدقات كه زكاتدر اول بوزمانده اخذ اولنماز كه احوال سائرەسيله برابر مفصلاً كتب فقهيەده بيان اولنمشدر اورايه مراجعت اولنه .

نظر ثانى — مأخوذك مقدارنده وصفت اخذده در . معلوم اولەكه سلطانك اموال مصالحده مثلا مال فئ دن اربعة اخماسنده ومواريثده تصرفى صحيحەدر ايمدى آنك ايچون جائزدركه ديلديكى مالى ديلديكى كيمسەيه ويره اما مصارفى حالى بودركه غنى اولان كيمسـه مصارفدن دكلدر اكر آنده مصلحت ناس اولسه بلكه مصرف اول كيمسەدركه آكا ويرلمكده مصلحت عامه اولە وياخود كسبه محتاج اولە . ايمدى هر كيمسەكه برامره متولى اولوب اول امر آنكله قائم اولە آنك مصلحتى عامەيه مقتديدر پس اول كيمسه كسبه اشتغال ايدرسه اول مباشرت ايتديكى مصلحت عامه معطلەاولمق لازم كلير ايمدى آنك بيت المالدن مقدار كفايه حقى اولور . ايمدى بونلر دندر علماء نافعين فقها ومحدثين ومفسرين وقراكبى، بلكه معلمون ومؤذنون وبوعلومك طلبەسى، كذلك علماء مذكورينك ذريتلرى دخى . زيرا آنلرك مهماتنه كفايت اولنمزسه طلب علم وتحصيله قدرتلرى اولمز ودخى دين ايله ملك توأمان وايكيسنك اجتماعى سبب نظام عالم وباعث اماندر اول تقديرجه زمرۀ سالفەيه ملحق اولور شول طائفەكه مصالح عامه آنلرك اعمالنه منوط وامور ملك جل سعيلرينه مربوطدر . آنلر . دندر عمال بيت المال وحراس مملكت اولان اجناد ورجال . وبونلرده داخلدر زمرۀ حساب ووكلا وكتاب . لكن عمال مال حرام دكل بلكه عمال بيت المال كه

دکلدر لکن رأی مختار تقدیم قوتی اختیاردر حتی اول سببدندرکه حضرت امام عتیق ابی‌بکر الصدیق ابن ایچون حرام وحلال اولمقده حالی معلوملری اولمق ایله ینه قیٔ ایلدیلر تا که آندن جسد مبارکلرنده حرام نابت اولمایه . اگر سؤال اولنورسه که جملهسی اغراضنه صرف اولندقدن صکره کندی نفسی ایله غیرینك فرقی اولماز . جواب ویریلیرکه تفاوت وفرق مقرردر اول روایت ایله که رافع بن خدیج وفات ایدوب برناضح ایله یعنی سقی ماء ایچون سقالر استعمال ایتدکلری بعیر ایله ـ که اکاسانیه دخی دیرلر ـ برعبد حجام ترك ایلدی . حضرت رسالت پناهه سؤال ایلدیلر حضرت کسب حجامدن منع ایلدیلر ینه برقاچ دفعه مراجعت اولنوب برمرتبه‌ده منع بیوردیلر پس دیدیلرکه یارسول‌الله آنك ایتامی واردر . بیوردیلرکه آنك کسبنی ناضحك علفنه صرف ایدك. ایمدی بوروایت دلالت ایدرکه انسانك کندیسی اکل ایتمك ایله دابه سنك اکلنك فرقی اوله. ودخی معلوم اولهکه حرامی فقرایه تصدق ایدرسه زیاده‌جه ویروب توسیع ایلیه قاچانکه نفسنه انفاق ایلیه‌قادر اولدیغی مرتبه تضییق ایلیه. اگر عیالنه انفاق ایدرسه اقتصاد یعنی حالت متوسطه اختیار ایلیه اما ضیفی اگر فقیر ایسه اکا توسیع ایلیه اگر غنی ایسه حرامدن آکا طعام ایلمیه مکر برّ یه‌ده اوله ویاخود کیجه‌ایله کلوب آخر طعام حلال تدارکنه مجال اولمایه. اگر ضعیف وفقیر اولوب لکن ورع وتقوی صاحبی اولسه آکا عرض ایدوب واقع حالی اعلام ایلیه تا که حق ضیافتی رعایت ایله ترك خدعه‌یی جمع ایتمش اوله . ضیف آنی بیلمز اول تقدیرجه آکا ضرر ایتمز دیرسه وجهی یوقدر. زیرا بیلمدیکی تقدیرجه دخی حرامك قساوت قلب ایراث ایتمکده تأثیری مقرردر. اگر حرام والدینده اولسه آنلرك طعامنی اکلدن امتناع ایلیه اگر غضب ایدرلرسه دخی. زیرا معصیت خالق لازم کلن یرده طاعت مخلوق یوقدر. اگر مال مشتبه اولورسه امتناع ورع ایچون اولور اول تقدیرجه امتناعده تلطف ایلیه زیرا رضای والدین دخی ورعدندر بلکه واجبدر اگر امتناعه قادر اولمازسه آنلره موافقت ایلیه لکن اکلی تقلیل ایدوب لقمه‌لرینی صغیرایلیه وتوسیع ایلمیه زیرا توسع غروردر . برادر وهمشیره دخی وادینه قریبلردر زیرا آنلرك حقی دخی مؤکددر . کذلك قاچان والده‌سی آکا شبهه‌دن کلش برثوب

پس حضرت عليه السلام آنى تصدق واطعام ايله امر بيوروب اسارى يه اطعام ايدك بيوردىلر اما اثر اولدركه تحقيق حضرت ابن مسعود رضى الله عنه برجاريه اشترا ايدوب بعده مالكنه ظفر بولمادى كه ثمنى نقد وتسليم ايليه چوق طلب ايدوب بولمايجق ثمنى تصدق ايلدى وايتدى: يارب اشبو صدقه آندن اولسون اكر راضى اولورسه والا اجرى بنم اولسون ودخى حضرت حسندن مال غنيمته غلول وخيانت ايدنك توبه سندن سؤال اولندى عسكرك تفرقدن صكره جواب ويردى كه تصدق ايلسون اما قياس اولدركه بومقوله مال متردد در ضايع اولمق ايله خيره صرف اولنمق بيننده. زيرا مالكندن يأس حاصل اولنمشدر. بونده خفايوقدركه آنى برخيره صرف ايدوب مالكى آنكله آخرتده منتفع اولمق اكا خيردر دنياده انتفاعدن. قنده قالدى كه اصلا منتفع اولمايه نه دنياده ونه آخرتده. خصوصا كه تصدقده برفقير منتفع اولوب حاجتنى سد ايلمك اوله مالكنه بلا اختيار اجر حاصل اولمق انكار اولنماز زيرا خبر صحيحده وارد اولمشدركه غرس وزراعت ايدنلره ميوه ومحصولندن جميع ناسك وطيورك اكل ايتدكلرندن اجر واردر . اما مال طيبدن غيرنى تصدق ايلمسون دينلديكى كندى نفسمز ايچون اجر طلب ايلسه اول زمانده در بزخود بو خصوصده مظلمه دن خلاص طلب ايدرز اجر طلب ايتمزز . ودخى تضييع ايله تصدق بيننده تردد ايدرز وشول كيمسه كه بز نفسمز ايچون راضى اولماديغمز خصوصده غيرمز ايچون دخى راضى دكلز دينمشدر كلام صحيحدر لكن اول بزه حرامدر اما فقيره حلالدر ايمدى فقير ايچون حلال اولانه راضى اولمش اولور بودخى معلوم اوله كه قاچان برمال مخلوط مع الحرام والحلال اولسه ايچندن حلالى كندى نفسنه تخصيص ايليه زيرا كنديسى حرام تناولنده معذور اولماز ومال حرامى عيالنه ويره زيرا انلر آز اولورکه معذور اولورلر عدم علم سببى ايله. آندن صكره حلالى لباس وقوت مهمانته تخصيص ايليه اما انلردن ايكيسندن برينه تخصيص مرام ايدنسه حلالى قوتنه تخصيص ايليه زيرا دم ولحمى اندن حاصل اولور لباس ايسه آنجق حر وبرددن ساتردر پس اوّلكى يه اهتمام اولى ايدوكى ظاهردر. حارث محاسبى ايتدى: لباس تقديم اولنمق كركدر زيرا برمدت باقى وسرايت حر وبرددن واقيدر اما طعام اويله

حقمی آليرم ديوب آنك ملكنی منع ايتمك ايله اكا تفوق ايتمك قصد ايلسه اكر آنلرك قيمتلری متماثله ايسه قاضی اولرك جمله سنی بيع ايدوب ثمنی حصه لری مقدارنجه توزيع ايدر. اكر متفاوته ايسه دفع طلب ايدن شخصدن اولرك انفس واحسن اولانك قيمتی اخذ ايدوب دفعدن امتناع ايدنه اقلنك قيمتی مقدارينی صرف ايدر مابينده اولان تفاوت مقدارنده توقف ايدر حقنی بيان وياخود مصالحه ايدنجه. زيرا مشكلدر اكر قاضی موجود دكل ايسه شول كيمسه كه خلاص قصد ايدر ومجموعی آنك يدنده در اكا لازمدركه بنفسه تولی ومباشرت ايليه.

وظيفهٔ ثانيه — صرفده در يعنی بعدالتوبه النده قالان مال حرامك كيفيت صرفنده در آنك دخی اوچ حالی واردر يا آنك مالك معينی اوله اول تقديرجه اكا رد ايدر وياخود وارثنه رد ايدر. وياخود مالك غائبی اوله آنك وصولنه انتظار ايدر وياخود ايصال ايدرومالنك ربحنی ويررحضوری وقتنه دكين. مالك معينی اوله لكن معلوم اوليه كه وفات ايدوب وارث ترك ايلديمی ياخود ايتديمی كاه اولوركه رده امكان اولماز كثرت ملاك سببی ايله. مثلا مال غنيمتده غلول يعنی خيانت ايدوب زياده آلمش اولسه. زيرا غزاة طاغلوب متفرق اولدقلرندن صكره آنلری جمعه قادر اولماز قادر اولسه دخی مثلا برديناری برقاچ انسانه نجه تفريق ايدر. ايمدی اول مالك حكمی وطريقی تصدقدر اكر مال فیٔدن وياخود مصالح مسلمين ايچون احضار اولنمش اموالدن ايسه اول مقوله اموالی مساجده وقناطر ورباطاته ومصانع طريق مكه وبونلرك امثالنه صرف ايليه. اكر برقاضیٔ عادل بولورسه اكا تسليم ايدوب مصارف مذكوره يه اول صرف ايليه والا اهل بلده دن برعالم متدينی تحكيم ايليه زيرا تحكيم انفراددن اولا در اكر آندن دخی عاجز اولورسه بنفسه تولی ومباشرت ايليه زيرا مقصود صرفدر اكر قلبكه خطور ايدرسه كه حرامی تصدق جائز دكلدر هيچ اولمازسه ثوابی باری يوقدر ديرايسه كجواب ويريرزكه جواز تصدق خبر ايله واثر قياس ايله ثابتدر اما خبراولدركه حضرت رسول حضورينه بر بريان اولمش شاة كتيرديلر اول دخی بن حرامم ديه تكلم ايلدی

هيچ برمقدار نسنه اليقومايه انجق حلال اولمسنه يقيني اولان مقداری القا ايليه. جواز ايله اخذك طريقی بودركه مثلا نصفی حلال ايدوكنه متيقن وثلثی حرام ايدوكنه جازم اوله وسدسنه دشكی اوله پس ثلثی اخراج ايدر وسدسنده غالب ظن ايله حكم ايدر. اماورع آنی دخی اخراج ايلمكدر اكر غالب ظن اولمايوب آنده دخی شك ايدرسه امساك جائز اولور اماورع آنی دخی اخراجدر بوورع آكد واقوی در اكر سؤال اولنورسه كه اخراج اولنان عين حرام - ميدر معلوم دكلدر جائزكه باقی اولان حرام اوله جواب ويريليركه اول مرتبه ضرر ايلمز، فرضا بركيمسه نك بردرهمی درهم آخر ايله مشتبه اولوب مخلوط اولسه هرقنغيسی كه مالكنه رد اولنوب اول دخی راضی اوله ديندن برائت حاصل اولور. زيرا مردود اولان ملك صحيحی اولان درهم ايسه فيها، اكر غيری ايسه مثلياتدن اوليجق يينه ضرر ايلمز چونكه هربرينك اللرينه بردرهم واصل اولمشدر. ايمدی بونده احتياط بودركه لفظ ايله مبايعه ايليه لر يعنی ايكی درهمك بری مالكك بری غاصبك اولديغی تقديرجه كندی درهمنی آخره بر درهمه بيع ايليه اكر آنی ايتمزلر ايسه دخی مجرد تعاطی ايله مقاصه ومبادله حاصل اولور. زيرا مغصوب منه اولان كيمسه نك اكرچه غاصب يدنده بردرهمی فوت اولوب ضايع اولديسه اكرچه آنك عينه وصول عسير اولوب انجق غاصبك ضمانه مستحق اولور لكن آنك غاصبدن اخذ ايتديكی درهم ضماندن واقع اولور. ايمدی بومعنی مغصوب منه جانبنده واضحدر زيرا مضمون له مجرد قبض ايله ضمانه مالك اولورتلفظ ايتمه دخی. لكن اشكال جانب آخرده - دركه اول درهم مغصوب غاصب النده قالمش اوليجق آنك ملكنه داخل اولماز. ايمدی آنده دخی طريق حلی بويله ديمكدركه غاصب چونكه كندی درهمنی تسليم ايلدی آنك دخی بر درهمی فوت اولمش اولوركه اول آخرك يدنده اولور اكا وصول دخی ممكن اولماز پس غائب كبی اولوب علم اللهده واقع اولور. ايمدی بوتفصيل ذوات امثالنده دركه اول بلا عقد عوض اولمق صحيحدر اما چانكه بردار بردار آخره وياخود برعبد برعبد آخره مشتبه اولسه اكا طريق يوقدر الا مصالحه وتراضيدر اكر ابا ايدوب البته عين

اولماز بلکه سؤال ورعدن اولور. اوچنجی حالت اولدرکه مالکك حالی نوع حبره وممارست ایله شو مقدار معلوم اولهکه حلنه وياخدمتنه ظن ایجاب ایلیه مثلا ظاهرده دیانت وعدالتی بیلوب اما باطنده خلافی اولمق احتمالی دخی اولسه. ایمدی بومحلده سؤال واجب دکلدر وجائز دخی دکلدر مجهولده اولان کبی بلکه بونده دخی اولی در وبونده اقدام شبههدن ابعددرطعام مجهوله اقدامدن. زیرا حرام اولمازسه باری ورعدن ابعددر. نوع ثانی احوال مالدرکه حرام. حلال ایله مختلط اوله نتهکیم اهل سوق طعام مغصوبدن برمقدار احمال اشترا ایلسهلر مشتریه واجب دکلدرکه اول سوقدن اشترا ایتدیکی اشیادن سؤال وتدقیق ایلیه بلکه سؤال وتفتیش مرتبهٔ ورعدر مکر اللرنده اولانك اکثری حرام ایدوکی ظاهر اولهکه اول زمانده سؤال واجب اولور. اماحرام اغلب اولمدیغی زمانده سؤالك عدم وجوبنه صحابهٔ کرامك رضوان الله علیهم اجمعین اسواقدن اشترا ایتمکدن عدم امتناعلریدر مع هذا ایچنده دراهم ربوا وغلول مغنم یعنی غنیمتدن خیانت اولوب آلنان مال وغیری احوال ایلهحرام اولمش اموال اولدیغی محقق ایدی بلکه سؤال ایچلرندن بعض احادندن نادراً واقع اولمشدر بعض احوالده وياخود برشخص معین حقندهکه آنده خصوصیله ریب وشك اولنمش اوله.

مطلب خامس — تامظالم مالیهدن توبه ایدن نه وجهله خروج ایدر آنی بیان ایدر. ایمدی بوخصوصده آنك ایچون ایکی وظیفه واردر.

وظیفهٔ اولی — حرامی تمییز واخراجك کیفیتنده در. پس مال حرام اکر معلوم العین ایسه امر سهلدر اکر مختلط ایسه یاذوات امثالدن اوله نقود وادهان کبی یاخود اعیان متمایزهدن اوله عبید وثیاب کبی. اکر اولکی اولورسه وياخود مالك جملهسنده شایع ومشترك اولسه نتهکیم برکیمسه دهن مغصوبی کندینك حلال دهنی ایله خلط ایلسه اکر مقداری معلوم ایسه مثلا نصف کبی، پس اوزرینه لازمدرکه اول مقداری تمییزایلیه اکر مشکل اولوب معلوم اولماسه آنك دخی ایکی طریقی واردر: بری یقین ایله اخذ ایلمك، بری دخی غالب ظن ایله عمل ایلمك. پس غالب ظن ایله اخذ جائزدر اجتهاد ایتمکله لکن ورع یقین ایله اخذدهدر. ورع ایلهاخذك طریقی اولدرکه

خوفى اشد اولوردى بطنه بيلمديكى شيئى ادخال ايتمكدن. مع هذا بيلمديكى امر ايله مؤاخذه اولماز اما ايذاء مسلم ايله مؤاخذه اولمسى مقرر ولازمدر. ايمدى بونك امثالنده طريق ورع تركدر تجسس دكلدر اكر البته تركه مجال اولمازسه ورع اكل ايليوب حسن ظن ايلمكده در. ايكنجى حالت مالك مشكوك فيه اولمقدر بردلالت سببى ايله كه حقنده ريب وشك ايراث ايليه اول دخى ياخلقتنده اوله مثلا هيئت اهل بوادى خلقتى اوزره اوله و ياخود ظلمله وقطع طريقله معروف اولانلرهيئتى اوزره اوله وياخود زى ولباسنده اوله مثلالباسى ارباب فساد وظلمه واجناد لباسى اوله وياخود فعلندن وقولندن سوء ظن وشك اولنه مثلا آندن اكل واخذ خرامه جرأت واقدام مشاهده اولنه. ايمدى بونده حكم اخذينه اقدام جائز اولمقدر ضعف ادلهيه وقوت يد واسلامه نظر ايتمكله تركك رجحانيدر زيرا يد دلالت ضعيفه در آنك مثلى خود اكا مقابله ايلمشدر. پس شبهه وريبه ايراث ايدر اما ورع تركدر مختار ومفتى يه دخى بودر زيرا نبى عليه السلام ﴿ دع مايريبك الى مالا يريبك ﴾ بيورمشدر بوندن صكره معلوم اوله كه دلالات مذكوره بينده تفاوت واردر زيرا طول شارب وهيئت اجناد كذلك ظلم مال اشعار ايدر، اقوال وافعال كذلك غصبه وظلمه امر ايلمك وياخود ياء ايله عقد ايلمك دلالتده اقوادر شول كيمسه دن كيم اثناء غصبنده غيره شتم ايليه وياخود نامحرم عورته اتباع نظر ايليه زيرا بچه انسان واردركه طاب مالده تخرج وتكلف ايدر وحلالدن غيرى كسب ايلمز ومع ذلك زمان هيجان غضب وشهوتده نفسنه متمالك اولميوب حرامه متهالك اولور. پس بودلالات برحد ايله مضبوط اولمغه مجال يوقدر پس بونده مرجع قلبدن استفتادر. بوندن صكره معلوم اوله كه بو ذكر اولنان احوال شخص مجهول الحاله در بونلرى عباداتده ورع ايله معروف اولان كيمسه دن مشاهده ايلسه‌ك اول زمانده مال حكمنده مجهول كبى اولور زيرا حق مالده تعارض ادله اولور زيرا عباداتده ورعدن مالده ورع لازم كلز پس مرجع حكم قلبدر. ودخى اول دلالت معتبر اولماز الا اول زمانده اولور كه اكثر مالنك حرمتنه دلالت ايليه اما اكر اقلنك حرمتنه دلالت ايدرسه سؤال واجب

مطلب رابع — بحث وسؤال ايدوب وهجوم واهمال وبونلرك مظانده اولان بسط مقالده در . معلوم اوله كه هرشى كه سكا اهدا اولنور ياخود هبه ، يابيع اولنور سكا لازم دكلدركه آنلردن كمال تفتيش ايله خاطركه تشويش ايده سين . ودخى بالكليه بحث وتفتيشى ترك ايدوب هربولديغكى اخذ ايده سين بلكه تفتيشك احوالى واردر زيرا كاه اولور كه تفتيش واجب اولور كاه حرام وكاه مندوب وكاه مكروه اولور . ايمدى بونلرده مثار شبهه ايكى امرده در يامالده در وياخود صاحبنده در . نوع اوّل احوال مالك در اول صاحبنده در . دخى اوچ حالدر : اولكى حالت اولدركه مالك مجهول الحال اولوب زى ظلمه ده اوله وزى علما وصلحاده اوله . اكر سن غريب اولوب خبز اشترا ايتمك ايستسه ك وصاحبنى بيلمسه ك سكا آندن سؤال لازم دكلدر بلكه يد واسلام اندن اخذه اقدام ايتمكده كافيلردر . اكر زمانه ده خالقده فساد غالبدر ديرسه ك وسوسه در وبرمسلمه سوء ظندر ، بومدعايه دليل باهر وسند ظاهردركه صحابهٔ كزين رضوان الله عليهم اجمعين نزول قرى ايدوب حضور ضيافت وقرى ودخول بلاد ايدوب مخالطهٔ خلق وعباددن تحرز وامتناع ايلمزلر ايدى مع هذا اول زمانده دخى حرام موجود ايدى . ايمدى مشترى يه لازم دكلدركه محل كسبندن ومحل تحصيلندن سؤال ايليه بلكه اكر برشبهه عارض اولورسه لطف ايله ترك ايدوب آليه ، اكر البته اكل ايتمك لازم اولورسه سؤال ايتميوب اكل ايليه زيرا سؤال ايذا وهتك ستر وايراث وحشتدر كه بونلرك جمله سى حرام ايديكى جاى شك وكلام دكلدر بلكه برمسلمه ايذا ايتمكده اولان اثم ووبال شبهه اولان طعامى اكل وتناول ايلمكدن قليل دكلدر ودخى اكا جائز دكلدركه من حيث لايدرى سؤال ايلميه زيرا آنده اساءت وهتك ستر وتجسس وغيبته شبيه حالت واردر اكر صريح دكل ايسه دخى . وبونلرك جمله سندن برآيت كريمه ده نهى وارد اولمشدركه ﴿ياايها الذين آمنوا اجتنبوا كثيرا من الظن ان بعض الظن اثم ولاتجسسوا ولايغتب بعضكم بعضا﴾ ايمدى نيچه زاهد جاهل واردركه بومقوله تجسس وسؤال ايدوب اكل حلال ايله اشتهار وانكله افتخار قصد ايدر . اكر اول فعله باعث وبادى محض تدين اولوب زهد عادى اولماسه برمسلمه ايذا ايتمكدن

وهرسنه‌ده محتاج اولديغى مقدارى تعيين وبومقوله نچه امور واردركه حصر وحده قابل دكلدر. ايمدى اكر مفتى توقف ايدرسه لائقدر زيرا اصل طريق توقفدر اكر ظن وتخمين ايله فتوى ويررسه ينه ورع توقفدر وبوموضع اعم مواضع ورعدر وبونك امثالنده وجه صحيح حضرت رسالت پناهك صلى الله تعالى عليه وسلم قول شريفى درك: ﴿دع مايريبك الى مالا يريبك﴾ بيورمشلردر يعنى سكا شبهه ويرن امرى ترك ايدوب شبهه اولميانه تجاوز ايايوب آنكله عامل اول ديمكدر. ايمدى بونلر مثار شبهاتدر وبعضى بعضندن اشددر اكر شئ واحد اوزرينه شبهات متفرقه تظاهر وتزاحم ايدرسه امر دخى اغلظ اولور مثلا شاننده اختلاف اولنور برطعام اخذ ايلسه برعنبدن عوض اوله كه آنى برخماره بيع ايتمش اوله يوم جمعه ده بعد النداء وبايعك مالنه حرام مخالطه ايدوب مالنك اكثرى دخى اولمايه ولكن انكله مشتبه اولمش اوله. پس بومرتبه شبهات ترادف وتزاحم ايلمك برمرتبه يه مؤدى اولوركه اكمباشرتده امر دخى مشتد اولور. قوت بشريه ده ايسه آنى حصره قدرت يوقدر. پس بوشرح وبياندن واضح ونمايان اولان مرتبه ايله اخذ وعمل ايلسون ملتبس ومشتبه اولاندن اجتناب ايلسون زيرا اثم ووبال خراز قلب وبالدر اما بزم قلبدن استفتا ايلسون ديه حكممز مفتى مباح عد ايلديكى مواضعدده در اما حرام ديديكى موضعده آندن اجتناب لازمدر آندن صكره قلبدن استفتا ايتمكده دخى هرصاحب قلب قاسى وجانب حقى نامى اولانك قلبنه استفتا وتعويل اولنماز زيرا نچه موسوس واردركه هرشيدن متنفر اولور ونچه اصحاب حرص وشره مساهل واردركه هرشيئه ميل واطمئنان ايدر بلكه اعتبار برعالم موفق اولان كيمسه‌نك قلبنه‌در كه دقائق احواله مراقب وناظر وفتوى وحكمى تدبر وملاحظه‌دن صادر اوله اصل محك تجربه وامتحان وامور خفيه‌يى فهم واذعان اول مقوله قلبك شانى در اما بومقوله قلب منور ميان قلوبده كبريت احمردن اعز واندردر. پس بركيمسه‌نك كه قلبنه وثوق واعتمادى اولماسه بومقوله وصف ايله موصوف اولان صاحب قلب مجلى دن التماس نور واقعه‌سنى اكا عرض ايتمكله شرح قلوب وصدور ميسر اوله.

غلو واسراف واردر بونده اصل بودرکه قلبکدن استغنا ایلیه‌سین سکا شبهه ایراث ایده‌نی ترك ایدوب ایراث شبهه ایتمینه رجوع ایده‌سین وخرارت‌قلوب وحکاکت صدوردن ظهور ایده‌نی‌ترك ایده‌سین. بودخی اشخاص ودواعینك اختلافی حسبیله مختلف اولور لکن کرکدرکه قلبی دواعی وسواسدن‌حفظ ایلیه ناکه حقك غیری ایله حکم ایتمیه. ودخی مظان وسواسده قلبی خرازت اوزرینه منطوی اولوب اول جانبه میل ایتمیه ومظان کراهتده خرازتدن خالی اولمیه. اما بومقوله قلب اصحابی اولان اولی الالباب عزتده کبریت احمردن کمیابدرلر. قسم ثانی اولدرکه حل وحرمته دلالت ایدن علامات تعارض ایلیه مثلا برعدل خبر ویره‌که بومتاع حلالدر، عدل آخردخی خبر ویره‌که‌حرامدر اکر ترجیح ظاهر اولورسه آنکله حکم اولنور امابنه ورع اجتنابدر اکر ظاهراولمازسه توقف واجبدر. قسم ثالث اولدرکه مناط احکام اولان صفاتده اشتباه تعارض ایلیه نته کیم برکیمسه مالنی فقهایه وصیت ایلسه پس فقهده فاضل اولان بلاشبهة داخل وبرکونده ویاخود برآیدن برو تعلمه ابتدا ایلین بلاشبهة داخل دکلدر اما ایکیسنك بینده درجات واردر که قابل عدّ واحصا دکلدر آنلرده شك حاصل اولور پس آنلرده مفتی بحسب الظن فتوی ویرر اما ورع‌اجتنابدر . ایمدی بوشبهه مثارات شبهه کمال غموض اوزره اولانیدر زیرا بونده نیچه صور واردرکه مفتی آنلرده برتحیر ایله متحیر اولورکه قابل انفکاك دکلدر وبرحیله وتدبیره دخی مجال اولماز زیرا کاه اولورکه درجهٔ متوسطه‌ده برصفت ایله متصف برکیمسه‌نك احد طرفینه میلی ظاهر اولمازکه مفتی آنکله حکم ایلیه کذلك صدقات دخی. زیرا محتاج هیچ برشیئه مالك اولمیاندر ، غنی مال کثیری اولاندر. اماشول کیمسه‌که آنك دار واثاث وثیاب وکتابی اولسه آنلردن. قدرحاجت ایله حاجتدن زیاده‌سنی تحدید ممکن دکلدر آنجق تقریب ایله ادراك اولنور مثلا دارك وسعتنه وابنیه‌سنه ومقدار قیمتنه نظر اولنور زیرا وسط بلده‌ده‌میدر اطرافنده میدر آکا کوره قیمتی تقدیر اولنور ودارك ایچنده بردار ایلها کتفا قابلمیدر، کذلك اثاث بیت دخی یاصفر ونحاسدن ویاخود خزفدنمیدر وعدد وقیمتی نه مقداردر ؟ کذلك هرکون

بلكه تعديددن مقصود تفهيمدر. ودخى معلوم اولهكه انسانه لائق دكلدركه دقائق ورعه اشتغال ايليه مكر برعالم متقى حضورنده اوله زيرا رسم وتعيين اولنان مراتبى تجاوز ايدوب كندى ذهنى ايله تصرف ايلسه ايتديكى افسادى اصلاحندن زياده اولور. مثار رابع ادلهده اختلافدر. بودخى سببده اختلاف كبى در زيرا سبب حل وحرمته سببدر دليل دخى آنلرك معرفتى ايچون دليلدر. بودخى اوچ قسمدر: قسم اوّل ادلهٔ شرع تعارض ايلمكدر مثلا قران وسنتدن ايكى عموم تعارضى كبى يا ايكى قياسك ياخود قياس ايله عمومك تعارضى كبى. پس بونلرك جملهسى ايراث شك ايدر بونك امثالنده ترجيحه مراجعت اولنور اكر ترجيح جانب حرمتده ظاهر اولورسه آنكله اخذ وعمل واجبدر اكر جانب حلده ظاهر اولورسه آنكله عمل جائزدر لكن ورع تركيدر. بوندن صكره لائقدركه علماء بلد ميانننده افضل مذاهبدن بحث ايدوب اول وادىيه ذاهب اولوب اتباع ايليه امامذهبى اوسع اولانه اتباع ايتمك كركدر نعم اكر امامى آكا برامرده افتا ايلسه لكن آكا مخالف دخى اولسه آكا لازم اولان اولدركه اول خلافى ترك ايدوب مجمع عليه اولان مذهب ايله عامل اوله كذلك مجتهد دخى قجان يانننده ادله تعارض ايلسه وجانب حلى بعض حدس وظن وتخمين ايله ترجيح ايلسه پس اول بابده آكا ورع اجتنابدر. بودخى اوچ مرتبه اوزرينهدر. مرتبهٔ اولى اولدركه آنده دليل مخالف قوى ومذهب آخرى آنك اوزرينه ترجيح دقيق وغير جلى اوله پس مستحب اولان آندن تورعدر اكر مفتى حلالدر ديه افتا ايدرسه دخى، زيرا آنده ترجيح غامضدر. مرتبهٔ ثانيه تزاحم، درجهٔ وسواسدر مثلا برجنين كه آنهسى ذبح اولنمش اوله آنك اكلندن تورع كبى. مع هذا احاديث صحاحده حلنه دلالت واردر. مرتبهٔ ثالثه اولدركه مسئلهده اصلا خلاف مشهور اولميه لكن حلى خبر واحد ايله معلوم اوله پس آندن تورع اولنور زيرا خبر واحددهاختلاف ناس واردر. ايمدى بوورع صحابهدن منقول اولمامشدر مكركه خاصة حق راويده شبهه تطرق ايليه وبوقبيلدندر نظّامك اصل اجماعده خلافى كه امت معصومين دكللردر ديه تمسك ايلمشدر پس اول تقديرجه اطراف شبهاتدن برطرف يوقدركه الا آنده

اولور نه‌کیم برکیمسه برطعامی رهن قویوب بعده مرتهنك اذنی یوق ایکن آنی اکل ایلسه عاصی اولور کندی‌ملکی ایکن. زیرا مرتهن ایچون حق حبس واردر کرچه غیرك طعامنی اکل ایتمکله آنك فرقی واردر لکن اصل تحریم آکا دخی شاملدر اما قچان ثمن حرامی اولا ایفا ایلسه بعده مبیعی قبض ایلسه اکر ثمنك حرام ایدوکنی بیلوب مع‌هذا مبیعی قبض ایتمش اولسه حق حبسی باطل اولور اماثمنی مشترینك ذمتنده باقی اولور زیرا اخذ ایتدیکی ثمن اولماز ثمن ذمتنده باقی اولغله ومبیعی اکلی دخی حرام‌اولماز اماحرام ایدوکنی بیلمسه اما برحیثیت ایله اولسه‌که بیلمش اولسه راضی اولماز ایدی ومبیعی تسلیم دخی ایتمز ایدی ، اول صورتده بوتلیس ایله حق حبسی باطل اولماز . اما اکلی‌حرام اولور مرهونك‌اکلی حرمتی کبی، مکر آنی ابرا یاخود حلالدن ادا ایلیه یاخود بایع حرامه راضی اولوب بعده ابرا ایلیه اول تقدیرجه ابراء صحیح اولور لکن حرامه رضاسی اولماز پس بومذکوراولان مقتضای فقهدر ودرجهٔ اولی‌ده اولان احکام حل وحرمتی بیاندر امابونلردن امتناع ورع درجه‌سیدر زیرا قچانکه معصیت متمکن وسبب موصله مقارن اولسه کراهتی اشتداد ووجوب تحرزی ازدیاد بولور نه‌کیم مرور ایتمشدر . واول اسباب موصله‌نك اقواسی متاعك ثمنیدر اکر ثمن اولمسه بائع مبیعی تسلیمه راضی اولماز ایدی. اما آنك تسلیمه رضاسی آنی کراهت شدیده ایله مکروه اولمقدن اخراج ایلمز لکن آنکله عدالت منقطعه ومنجزمه اولماز آنجق ورع‌وتقوی درجه‌سی زائل اولور . درجهٔ وسطی اولدرکه عوض غصب وياحرام اولیه ولکن برمعصیت ایچون متهیئ اوله. مثلا ثمن‌مقابله‌سنده عنب تسلیم ایلیه: اخذ ایدن بایع دخی شارب الخمر اوله وياخود سیف تسلیم ایلیه ، اخذ ایدن قاطع طریق‌اوله. ایمدی بونلرمبیعده تحریم‌ایجاب ایلمزلکن برکراهت اقتضاایدرکه غضبده اولان کراهیه‌دن دوندر . درجهٔ سفلی وسواسدر نه‌کیم برکیمسه یمین ایلسه‌که جاریه‌سنك غزلندن لباس کیمیه پس جاریه‌نك غزلنی‌بیع ایدوب آنکله ثوب اشترا ایدوب کیسه ایمدی بونده کراهت یوقدر بومقوله ورع وسوسه‌در . ودخی معلوم اوله‌که درجات مذکوره برعدده منحصر دکلدر

آنده ايصال ايدن حرامدن حاصل اولان قوتيدر . زنا ايله قذف ايسه قوتى زياده ايلمزلر اكر بريكزدن ايچمكدن امتناع ايلسه اول سببدن كه ايشلين كيمسه حق تعالى يه بركونه عصيان ايلمشدر برانسانه ضرب وياشتم ايتمكه‌دكسه بومرتبه وسواس اولور. ومعلوم اولدكه بوامورك جمله‌سى فقهاء علمانك فتوا سندن خارجدر زيرا آنلرك فتوالرى درجهٔ اولى يه مخصوصدركه آنكله عامه‌يه تكليف ممكن اوله وآنك اوزرينه اجتماع واتفاق ايلسه‌لر عالم خراب اولمايه اما اول درجه نك ماعداسى ـ كه ورع متقين صالحيندر ـ فتواى مفتيندن خارجدر بلكه آنلره اول اموري قلبلرى افتا ايدر . لكن قلب موسوس بوندن خارجدر . زيرا موسوسين برقومدركه نفسلرى اوزرينه تشديد ايلديلر حق تعالى دخى آنلرك اوزرينه تشديد ايلدى ، نته‌كيم موسى عليه السلام اوزرينه تشديد ايلدى . نوع رابع عوضده معصيتدر آنك دخى درجاتى واردر: درجهٔ عليا سى برشيئى ذمتده اشترا ايليه ، بعده ثمنى غصبدن ياخود مال حرامدن قضا ايليه. ايمدى اكر بايع آكا طعامى ثمنى قبض ايتمزدن مقدم طيب قلب‌ايله تسليم ايدوب اول دخى ثمنى قضا ايتمزدن مقدم اكل ايدرسه حلال اولور وبونى ترك واجب دكلدر بالاجماع ورع كاملدن دخى دكلدر آنجق اثم ووبال ثمنى حرامدن قضا ايتمكده‌در اما آنكله طعام حلال ايكن حرامه منقلب اولماز اكر بايع مشترى‌يى ابرا ايدرسه ثمن حرام ايدوكنى بيلوركن تحقيق آنك ذمتى برى اولورآنجق حرامده تصرف ايتديكنك مظلمه‌سى اوزرنده قالير . اكر ثمنى حلال اولمق ظنى ايله ابرا ايتدى ايسه اول تقديرجه مشترى يه ثمندن برائت حاصل اولماز زيرا بايع استيفا شرطى ايله ابرا ايلدى حرام ايسه ايفايه صالح دكلدر. اكر بايع طيب قلب ايله مشترى‌يه تسليم ايتمه‌بلكه مشترى كنديسى اخذ ايلسه‌اول تقديرجه آنك اكلى حرام اولور كرك اكلى ثمنى حرامدن ادا ايتمكدن مقدم اولمش اولسون، كرك بعده اولسون . زيرا مالك ايچون حق حبس واردر قبض ثمن ايدنجه، حق حبسك بطلانى ايسه‌يا ابرا ايله وياخود استيفا ايله اولور بوايكيسندن برى ظاهر اولمدى لكن كندى‌ملكنى اكل ايتمشدر امابنه حرام اولوب عاصى

کرکدر لکن حذر برمرتبه‌یه واصل اوله که بوندن ادون اولانه مؤدی اوله مثلا نکاح ظلمه صحیح دکلدر . زیرا حقوق واجبه ظلمه تعلق ایدر دیسه‌لر جمیع ظلمه‌نك بناتی نکاحدن تحرجه مؤدی اولوب مرتبهٔ وسواسه واصل اولور کرچه ورع حسن و آنده مبالغه احسندر لکن حد معلومی تجاوز ایتمامك کرکدر. نوع ثانی لواحقده معصیتدر آنك دخی برقاچ درجاتی واردر اعلاسی عنبی خماره بیع ایلمکدر . و دخی غلامنی غلمانه، خنزیر ارتکابی ایله مشهور اولان شخصه بیعدر. قیاس بودرکه عقد صحیحدر و آلنان ثمن حلالدر، حرام اولماز لکن کراهت شدیده ایله مکروهدر وترکی ورع مهم قیلندندر. بودرجه‌یه مرتبه ده قریبدر عنبی برکیمسه‌یه بیع ایلیه که خمار اولیه شرب خمر ایده زیرا ایکی احتمال تعارض ایدر کراهت اخفدر وبونده ورع اولکیدن زیاده‌در. وینه بوکا قریبدر مرتبه ده‌که مبالغه اولوب وسواسه لاحق اولمغه قریب اوله مثلا شول کیمسه کبی که فلاحینه آلات حرث یعنی تجویز ایتمیه اول سببدن که اول آلات ایله حراثته استعانت ایدوب حاصل اولان غلاتی ظلمه‌یه بیع ایدرلر دیه بومرتبه ورع وسوسه‌در. نوع ثالث مقدماتده معصیتدر. بونك دخی اوچ درجه‌سی واردر : درجهٔ علیا تناول اولنان شیده اثری باقی اولاندر، مثلا برمرعای حرامدن رعی ایلمش شاتدن اکل ایلمك کبی. بوورع مهمدر اکرچه واجب دکل ایسه . درجهٔ وسطی بشردن منقول اولاندر که ظلمه‌نك حفر ایتدکلری نهردن سقی اولنان اشیادن امتناع ایدردی. زیرا نهر اول شیئه ایصال ایدر اول شخص ایسه حفر نهرده ظلم ایتمکله حق تعالی‌یه عاصی اولمش ایدی و آخرك دخی نهر مذکور ایله سقی اولنان کرمك عنبدن امتناع ایتدیکیدر بومرتبه اولکیدن ابلغدر و بوندن اعلی ذوالنون مصرینك برطعام حالدن امتناعیدر که آکا شجان الندن واصل اولمش ایدی آمیوب بکا ظالم الندن کلدی دیه جواب ویرمشدر و بو درجاتك مراتبی منحصره دکلدر بونلرك ادناسی ـ که وسواسه قریبدر ـ اولدرکه برحلالدن امتناع ایلیه که آکا برکیمسه‌نك یدندن واصل اولمش اوله که زنا ایتمش یا قذف ایتمش اوله بومرتبه اکل حرام ایدن کیمسه‌نك الندن واصل اولان کبی دکلدر . زیرا

برمال برمالدن وبرجهتی برجهتدن تمیز ایتمدن و یاخود شروط شرعه اتباع ایدوب قواعدینی استیناف ایلیه‌لر اما قدر حاجت اوزره اقتصار ایتمدن ویاخود شروط شرع رعایتی ایله قدر حاجت اوزره اقتصار ایلیه‌لر اما احتمال آنك بطلانی خفی دکلدر . احتمال ثانی دخی باطلدر زیرا فجانکه خلق سدرمق اوزره اقتصار ایلسه‌لر واوقاتلرینی ضعف ایله کچیرسه‌لر ایچلرندن کمال ضعفندن موت شایع اولوب مجموع اعمال و صناعات باطله و عمارت دنیا خراب و عاطله اولوردی ودنیانك خرابی باعث خراب آخرتدر زیرا که دنیا مزرعهٔ آخرتدر بلکه اکثر احکام فقه مصالح دنیانی حفظ ایچوندر تا که آنکله اتمام مصالح الدین میسر اوله . احتمال ثالث خود مفسدین بیننده اولان سد شرع و دینی رفعدر اول تقدیرجه هرفاسد کمال حرص و آز سببی ایله دست دراز اولوب سرقه وغصبه وانواع مظالمه مباشرت ایدر آنلری زجر ومنع اول ظالمی رفع دخی ممکن اولماز ، آخر الامر سیاست شرعك بطلانه مؤدی اولور . پس آنحق احتمال رابع قالیر که هر صاحب ملك و یدکند و یدنده اولان اوزره ابقا اولنوب برفرد آخره دست تعدی‌نی دراز ایلمیه ، اول تقدیرجه احتمال رابع که اصحاب ایدیدن طریق شرعله اکتساب اولنوب بعده قدر حاجت اوزره اقتصاردر ورعه لائق اولنان اولدر شول کیمسه‌یه‌که مقصودی سلوك طریق آخرت اوله . مثار ثالث شبهه بودرکه سبب محاله برمعصیت متصله اوله بودخی درت نوعدر : نوع اوّل قرائنده اولان معصیتدر یعنی نفس فعلده اولیوب آکا مقارن اولان اوقات واحوالده اولمقدر یوم جمعه‌ده وقت نداده بیع کبی. ودخی سکین مغصوب ایله ذبح کبی ، بونوع مکروهدر حرام دکلدر ورع بونلردن اجتنابدر. بوکراهتك دخی اوچ درجه‌سی واردر : درجهٔ اولی آنلردن حرامه قریب اولاندر آندن ورع مهمدر کلب مغصوب ایله صید کبی. درجهٔ ثانیه قدوم [*] مغصوب ایله قطع حطب کبی بومرتبه کراهتده اولکیدن دوندر بودخی ورعدندر. درجهٔ ثالثه وقت نداده بیع، بودرجهٔ ثانیه‌دن دخی ادوندر زیرا بیعدن مقصود اولانه تعلق ضعیفدر اما ینه آندن دخی حذر

[*] قدوم فتح قاف ایله بالطه دیدکاری آلتدر .

شرع مبین ایدرلر ایچلرنده ربواخوار اولوب معاملات فاسده اختیار ایدنلر قلیلدر قنده قالدی که کثیر یا اکثر اولدلر . اما احتمال ثالث. زیرا اموال البته معادندن ویاخود نبات وحیواندن حاصل اولور . ایمدی معادندن ویاخود دار الضربدن چیقمش بردرهم ودینار یوقدرکه الاایادیٔ ظلمه تناولنه کرفتار اولمشدر کذلك حیوانده دخی حال بو منوال اوزره‌در . پس آنجق دست ظلمه‌یه واصل و آنلرك حوزنه داخل اولمامش صید قالور وارض مواتده اولان خشیش وحطب قالور واول تقدیرجه امر معاش مشکل اولور. ایمدی آندن بووجهله جواب ویریلورکه بوذکر اولنان غلبه حلال ایله مخلوط اولان حرامك کثرتندن ناشی دکلدر پس بونلر دخی مقدما عد وبیان ایتدیکمزه لاحق اولمشدرکه اول اصیل ایله غالبك تعارضیدر آنده حکم بویله‌درکه شول غالب که برعلامته مستند اولمیه که مافیه النظرك عینته متعلق اوله اول مقوله غالب مطروحدر . پس اصول حرام اکثر در دینلمز بلکه اصول حلال هرعصر وزمانده اکثر اولمقدن زائل اولمامشدر . بومعنی اذعان وامعان ایله تدبر ایدنلره ظاهر ونمایان اولور . همان کلام بونده درکه چنانکه حرامك غلبه‌سی فرض اولنسه ودخی حلال غیر محصور ایله حرام غیر محصور مختلط اولسه واول تناول اولنه‌جق شیده علامت خاصه اولمسه‌حکم نه‌وجهله‌در؟ . ایمدی آنده رأیمز بودرکه ترکی ورع اولوب اخذی حرام اولمیه زیرا اصل حلدر مادامکه برعلامت معینه‌اولمیه اول اصل رفع اولنماز مثلاشوارع واسواقده اولان طین کبی و بونلرك نظائری ، بلکه دیرزکه آکا دنیایی فرضا حرام احاطه ایلسه والعیاذ بالله تعالی ینه دیرزکه اعمال سالفه عفو اولنور مجددا تمهید شروط ایدوب استیناف عمل ایتمك کرکدر بلکه دیرزکه هرشی که حدندن تجاوز ایلیه ضدینه منعکس اولور ، پس هربارکه جمله‌سی حرام اوله جمله‌سی حلال اولور. بونك بیانی بووجهله‌درکه بومقامده بش احتمال واردر زیرا جمیع ناس بوندن خالی دکللر درکه بالکلیه اکلی ترك ایلیه‌لر جوعدن هلاك اولنجه ویاخود مقدار سدرمق اوزره اقتصار ایلیه‌لر ویاخود ایستدکاری کبی بولدقلری مال وطعامی تناول ایلیه‌لر سرقه طریقی ایله ویاخود غصب ایله

واقتوك واقتوك ﴾ يعنى قلبكدن استغنا ايله اكر سكا خارجدن فتوا ويرلرسه ديوب اول كلام شريف سديدى اوچ دفعه تكلم ايتمكله تأكيد ايلديلر. كذلك حال بويله در شول اوساط متشابهه ده كه مثار اوّلك اقسام اربعه سنده واقعه در. قسم ثالث حرام غير محصور حلال غير محصور ايله مختلط اولمقدر زمانه مزده اولان اموالك حكمى كبى. بعضلر ظن ايدرلركه بودخى حلال محصورك حرام محصوره اختلاطى كبيدر حرمتده لكن اويله دكلدر بلكه بوحرام دكلدر. مثلا بركيمسه برشئ معينى تناول ايليه كه حلال اولمق وحرام اولمق احتمالى اوله. ايتدى آنك تركى ورع واخذى حلالدر مكر اول عينه علامت حرمت مقارنه اوله. اول تقديرجه حرام اولور. بومذكور اولانه دلالت ايدركه زمان نبى ده صلى الله تعالى عليه وسلم غلول يعنى مال غنائمده خيانت واختلاط اموال واقع اولدى كذلك اثمان خمور اهل ذمت اللرنده واقع ومشهور اولدى بلكه مال ربوا دخى قارشدى كذلك صحابه وتابعين زمانلرنده دخى واقع اولمشدر يزيد عليه مايستحقه زمانه سنده مدينه يى شرفهاالله تعالى اوچ كون نهب وغارت واهاليسنه ايصال انواع خسارت ايدوب ينه اول زمانده صحابهٔ كرامدن بركيمسه اسواقده شراء طعام ومتاعدن ابا وامتناع ايلمديلر الاناس قليل ـ كه اهل ورعدن معدود ايديلر ـ اكر بركيمسه زعم ايدرسه كه احكام شرعده سلف صالحين متفطن اولمدقلرى اموره واقف و آنلردن زياده اسراره عارف اوله اول مقوله كيمسه موسوس ومختل العقلدر. ودخى اول باب فتح اولنورسه جميع تصرفاتك ابوابى منسد اولوب عالم خراب اولور زيرا ناسده فسق غالب ونفس اماره بالسوء جانب فساده راغب اولوب شروط شرعده مساهله واهمال وطمع دنيا وجلب مال شائعدر اكر سؤال ايدرسه كه سنك ذكر ايتديكك حرام قليل اولدينى زمانه در حالا زمانمزده خود حرام اكثردر جواب ويريلير زمانه ده حرام اكثر دكل ، بلكه كثيردر . سحنك حرام اكثر ديديكك يا كثرت ظلمه دندر و ياخود كثرت معاملات فاسده دندر و ياخود كثرت ايديدندر اولكى احتمال باطلدر زيرا ظلمه جمله عالمه نسبت اولنسه عشر عشيرينه بالغ اولماز. احتمال ثانى دخى كذلك باطلدر زيرا اكثر مسلمين معاملاتده رعايت

تقديرجه اجتناب واجب اولور اكر حلال محصور حرام غير محصور ايله مختلط اولورسه وجوب اجتناب اولى وصواب اولور. قسم ثانى حرام محصور حلال غير محصورايله مختلط اولمقدر، مثلاقچان بررضيعه ياخود اون نفر رضيعه نسوان بربلدهٔ كبيرەنك نسوانى ايله مختلط اولسه اول سبب ايله جمله اهل بلدەنك نكاحندن اجتناب لازم دكلدر بلكه ايچلرندن هرقنغيسنى مقصود ايدرسه نكاح جائزدر مكر ايچلرندن رضيعەسى اولانى بعينها بيلوب تعيين ايايه لكن حلك عاتى ايچلرنده حلالك كثرتى دكلدر زيرا اويله اولسه برحرام ايله طقوز حلال مختلط اوليجق نكاح جائز اولمق لازم كلير بلكه حلك عاتى غلبه ايله حاجتدر معاً، مثلا بركيمسەنك معلومى اولسەكه مال دنيايه البته حرام مختلطدر آكا لازم دكلدر بالكليه شرابى واكلى ترك ايايه زيرا آنده حرج واردركه شرعده ممنوعدر قچانكه مال دنيـاده بومعنى شرط اوليجق بر بلدەده دخى شرط اولنماز مكربرجماعت محصورين ايچنده واقع اوله. ايمدى بونك امثالندن اجتناب ورع موسوسـين قبيلندندر زيرا رسـول اللهدن صلى الله تعالى عليه وسلم وصحابهٔ كرامك بدندن رضوان الله عليهم اجمعين منقولدر وبوكا وفا متصور دكلدر مللدن برمات واعصاردن برعصرده. ودخى معلوم اولەكه محصورى غير محصوردن تميز مشـكلدر تقريباً تعيينى بووجهلەدركه برمقدار اشـياء معدودەكه برصعيد اوزره مجتمع اولوب ناظر اولانلره مجرد نظر ايله عددينى تعيينده عسرت اولسه، مثلا الف والفين كبى غير محصوردر اماتعيينده سهولت اولسه عشره وعشرين كبى محصوردر بوايكى طرفك مابينده اوساط متشابهه واردركه احد طرفينه ظن ايله ملحق اولوب مفتى دخى فتواى ظن ايله ويرر لكن اكر آنده شك اولورسه سكالازم اولان بودركه قلبكدن استغنا ايدەسين اكر صدركده برشى دغدغه ويررسـه بينك وبين الله آثم اولوركه اثم قلوبى جز وحك ايدر وآخرتده سنى مفتينك فتواسى تخليص وانجا ايلمز زيرا اول ظاهر ايله حاكمدر سرائره حق تعـالى مطلع وعالمدر حضرت رسـالت پناه صلى الله تعالى عليه وسلم [*] وابصەيه بيورمشـدر ﴿ استفت قلبك وان افتوك .

[*] وابصه بن معبد صحابهٔ كرامدندر رضوان الله عليهم اجمعين .

اولدركه حلال ايدوكى معلوم اوله اما محرمده شك اولنه. پس اصل حلدر وحكم آنكدر. مثلا برطائر طيران ايدركن بركيمسه ديه‌كه اكر شوطائرغراب ايسه زوجه‌سى طالق اوله ، بركيمسه دخى ديه‌كه اكر غراب ايسه زوجه‌سى طالق اوله طائرك امرى دخى مشتبه اوله. پس بوصورتده‌ايكى زوجه‌نك بيله طلاق وتحريمنه حكم اولنماز لكن ورع ايكيسندن دخى اجتنابدر . قسم ثالث اولدركه اصلى تحريم اوله لكن سبب تحليل آكا ظن غالب ايله طارى اوله اول تقديرجه حرمتى مشكوك اولوب حلال اولمسى غالب حال اولور. اكر اول ظن شرعا معتبر اولور سببه مسند اولورسه مختار جانب حلى احتياردر زيرا اصل غيرك عدم طريانيدر پس طريانى مشكوك اولور يقين ايسه شك ايله مرتفع اولماز. لكن اول مرتبه‌دن دخى اجتناب ورعدندر مثلا بركيمسه برصيده رمى ايدوب مجروح ايلسه بعده غائب اولوب صكره آنى ميت بولسه وآخر جراحت اثرى دخى اولمسه اول تقديرجه قسم اوله لاحق اولور زيرا آنك جرحندن موتى غالب ظن اولور. اما جراحتك غيرى امردن موتى احتمالى مشكوك غير معتبردر زيرا اول هر مجروحده محتملدركه موتى مرض آخر غلبه‌سى ايله اولمش اوله. اما اكر جراحت اخرى بولنورسه سبب تعارض ايتمش اولوب ظن واحتمالده دخى تعارض ايدوب حرام اولور. قسم رابع اولدركه حلى معلوم اوله ، لكن برمحرمك طريانى دخى غالب ظن اوله غلبهٔ ظنده شرعا معتبر سبب ايله. مثلا بركيمسه‌نك ظننه ايكى انادن برينك نجاستى غالب اولسه برعلامت معينه ايله‌كه غلبهٔ ظن ايجاب ايليه پس آندن شريك تحريمن دخى ايجاب ايدر. قول مختار بودركه معتبر اولان اصلدر علامت دخى تناول اولنانك عينه متعلق اولمسه اصالك رفعنى ايجاب ايلمز . مثار ثانى شك ايله اولان شبهه‌دركه منشأى حلال وحرام بيننده اختلاط اولوب امر مشتبه اوله، اول سببدن متميز اوليه بونده دخى اوچ قسم واردر . قسم اوّل عينى مبهم اوله عدد محصور ايله مثلا بركيمسه احد اختينى تزوج ايليه اما قنغيدر بعينها بيلميه آندن اجتناب واجبدر بالاجماع ، زيرا آنده مجال اجتهاد يوقدر عدد محصور ايله مختلط اوليجق جمله‌سى شئ واحد كبى اولوب جهت تحليل وتحريم تقابل ايدر. اول

عالم دکللردر ایمدی هرکس کیم شبهاتدن اتقا ایلیه دینی وعرضنی تبرئه ایتمش اولور. یعنی دنیاده دینه برائت حاصل اولور ذم شرعیدن، وعرضی صیانت حاصله اولور کلام ناسدن: اما اول کیمسه که شبهاته دوشه حرامه وقوعه دخی مؤدی اولور نته کیم راعی که اطراف حمی ده رعی ابل وشاة ایلسه قریب اولورکه حمی یه داخل اوله. پس بوحدیث شریف مدار امر شرع وقطب احکام دیندر وبونده اقسام ثلثه یه نص وتصریح واردر. آنلردن مشکل اولان ـ که قسم متوسطدر ـ اکثر ناس آنی بیلمزلر پس اول مهمی ادا وآندن کشف غطا لازمدر. ایمدی قول جامعی بیان ایده لم که حلال مطلق شول مالدرکه آکا اسباب تحریم یا کراهیت عارضه اولمیه مثلا ماء مطرکبی که کیمسه نك هنوز ملکنه نزول ایتمش اولمیه آنك مقابلی حرام محضدر اول دخی یاحرام لعینه در صفت محرمه ایله خمرده اولان شدت کبی وبولده اولان نجاست کبی یاخود برمنهی عنه اولور سبب ایله حاصل اوله ظلم وریا ایله وبونلرك امثالی ایله تحصیل اولنان مال کبی. بوایکیسی طرف ظاهردر بوایکی طرفه لاحق اولور شول مال که امری متحقق اوله لکن غیره احتمالی دخی اوله لکن اول احتمالك بریسی اولمیه که آکا دلالت ایلیه مثلا صید بحر وبرحلالدر. اما محتملدر که اول ظبی برصیادك دامندن خلاص اولمش اوله وسمك دخی صیادك شبکه سندن چیقمش کیتمش اوله. ایمدی بومقوله ده ورع وسواسدن عداولنور مکر بردلیل ظاهر اوله مثلا. طبیده اثر جراحت اوله وماهینك قولاغنده خلقهٔ شبکه دن قالمش اوله وبالجمله مادامکه شك وشبهه نك احد طرفینی مترجح اولمیه اصلا آکا اعتبار اولنماز بلکه شبهه دلیله مستند اولور واصل حاله معارض اولور حرمت احتمالیدر واول شبهه نك مثاراتی بشدر: مثار اوّل سبب محلل ومحرمدر شکدر. اول دخی درت قسمدر: قسم اوّل اولدرکه تحریم مقدما معلوم اولوب بعده محلده شك واقع اوله بوبرشبهه درکه آندن اجتناب واجبدر واقدام حرامدر مثلا برکیمسه صیده رمی ایدوب مجروح ایلیه بعده آب ایچنه دوشوب برکیمسه دخی آکا میت ایکن مصادف اولوب معلوم اولمسه که موتی غرق ایله میدر یاخود جرح ایله میدر، ایمدی اول حرامدر زیرا اصل تحریمدر. قسم ثانی

بشنجى رضا ايله اخذ اولنادر بلاعوض هبه ووصيت وصدقه كبى . بونلر دخى حلالدر شرائطى ايله. التنجى بغير اختيار اخذاولنادر ميراث كبى.اول دخى حلالدر اكر اول مال مورثنه طريق حلالدن كلمش ايسه . ودخى علم فرائضده بيان اولنان سائر حقوق آندن اخراج اولنمش ايسه اكر حلنى بيلمز ايسه‌ك ميتك اهلندن سؤال ايله .

مطلب ثانى — درجات حلال وحرامده در . معلوم اوله كه حرامك جمله‌سى خبيثدر لكن بعضى بعضندن اخبثدر . وحلالك جمله‌سى طيبدر لكن بعضى بعضندن اطيبدر. بونك مثالى محسوساتده بودركه حرارت وبرودت ايكى نوعدر مع ذلك ايكيسنك دخى اطبا قتنده درت درجه‌سى واردر . اولكى ورع عدولدركه آنك تركى فسق واجب اولور وعصيانه دخول وناره تعرض حاصل اولور اول مرتبه فقهانك فتاواسى تحريم ايتديكى اشيادن ورعدر . ايكنجى ورع صالحيندر . اول شول اموردن ورعدركه اكا تحريم احتمالى عارض اوله اكرچه مفتى ظاهره بناءً رخصت ويررسه . اوچنجى ورع متقيندر، اول شول امردركه بحسب الفتوى انده حرمت يوقدر وحلنده شبهه دخى يوقدر لكن كيدرك برحرامه مؤدى اولمق خوفى اوله كه اول مرتبه فعلنده بأس اولمياني تركدر بأس اولانه ايصال خوفندن . دردنجى ورع صديقيندر . اول اصلا بأس اولميوب وبأس اولانه مؤدى اولمق خوفى دخى اوليه لكن آنى لغيرالله تناول ايليه وعادت خدا تقوى نيت ايلميه وياخود آنى آسان وتسهيل ايده‌جك اسبابنه كراهيت ، يامعصيت عارض اوله وبودرجات متفاوته شرعك تشديداتى ووعيدى وزجر بليغ وتأكيد اكيدى ايله معلوم اولور .

مطلب ثالث — مراتب شبهات وآنلرى حلال وحرامدن تميزده‌در . نته‌كيم رسول‌الله صلى‌الله تعالى‌عليه وسلم بيورمشدر: ﴿ الحلال بين والحرام بين وبينهما امور مشبهات لايعلمها كثير من الناس فمن اتقى الشبهات فقد استبرأ لدينه وعرضه ومن وقع فى الشبهات وقع فى الحرام كالراعى حول الحمى يوشك ان يقع فيه ﴾ يعنى حلال بين وحرام بيندركه نصوص قرآنيه واحاديث نبويه ايله بيان اولنمشدر . اما ايكيسنك مياننده بعض متشابهات واردركه آنلرى اكثر ناس

مکروهدر عمرو بن العاص دیر ایدیکه سوقه اوّل داخل وآخر خارج اولمایکه شیطان اسواقده بیضه‌سنی القا وآنده فرخی پیدا ایدر ودیرلرکه برکیمسه‌که دریایه سفره کیتسه طلب رزقده استقصا ایتمش اولورکه اول مذمومدر . خبرده وارددرکه دریایه کیرمیه الا حج ایچون ویاخود عمره ویا غزا ایچون . وبالجمله حریص السواق اولوب اظهار اشواق ایلمیه . پس واردیغی زمانده دخی کسبندن مقدار کفایت اولدیغی وقتی مراقبه ایایه حاصل اولیجق رجوع ایدوب تجارت آخرته اشتغال ایایه . یدنجی جمیع معاملهلرینك مجاریسنی واحوالنی رعایت ومراقبه ایایه وهربرنده اوز عتاب وحساب ایچون تدارك جواب ایایه کرك اقوالده کرك افعالده ومعامله ایتدیکی هرکسك عددنجه یوقلایوب کندویی اکاکوره محاسبه ایایه .

اصل رابع — حلال وحرامده در آنده دخی یدی مطالب واردر .

مطلب اول — فضیلت حلالده در. آنك ذکری آیاتده چوقدر کذلك مذمت حرام دخی اخبار وآثار اخیارده دخی بویله‌در . اما انصاف حلال وحرام کتب فقهیه‌ده علی التفصیل اعلام اولنمشدر بو مقامده علی سبیل الاجمال بیان ایدهلم . پس معلوم اولهکه مالده حرمت یامالك عیننده اوله یاخود کسبنده اوله . قسم اوّل اولدرکه اعیان مأکوله یا معادندر ، یا نبات یاخود حیواندر . بونلره دخی حرمت یا ازالهٔ حیات ایچوندر یا ازالهٔ عقل یا ازالهٔ صحت ایچوندر ویاخود قذارت وناپاکلکی ایچوندر . قسم ثانی آلتی قسمدر: اولکی برشخص مالکدن اخذ اولنمیاندر معادن کبی وصیدواحتطاب یعنی بیشه زاردن قطع حطب واستسقا یعنی ماء جاریٔ مباحدن صو آلمق کبی . ایمدی بونلر حلالدر مکر مقدم برکیمسه‌نك یدی سبق ایدوب احراز ایتمش اوله. ایکنجی قهرا اخذ اولنوب عصمتی اولمیاندر اموال کفارکبی، اول دخی حلالدر بعض شروطله‌که فقهده ذکر اولنمشدر . اوچنجی قهرا اخذ اولناندر لکن استحقاقله اول دخی حلالدر سبب استحقاق تمام اولیجق. اول اسباب دخی فقهده ذکری استیعاب اولنمشدر. دردنجی تراضی ایله اخذ اولناندر معاوضه ایله، اول دخی حلالدر مواضعنده بیان اولنان شروطی متضمن اولیجق.

بيع ايتديكى قيمتنه كوره دكلدركه معتاد اول در . پس كاه اولوركه عملك اضعافنى آليرودخى حيوانات تجارتى مكروهدر . زيرا قضاءالله ايله اصابت ايدن موتى كريه كورر ملكى اولان حيوانك هلاكندن الم چكر صيرفيلر دخى حيله‌دن سالم دكللردر والا انلره ربح ممكن دكلدر . ايمدى سابقك غالب اعمالى اون صنعت ايدى : خرازلق وتجارت وحمالق وخياطلق وحذو يعنى نعلى قطع وخياطت وقصارلق وعمل خفاف وعمل حديد وعمل مغازل يعنى غزل ايله ايشلنن اعمال ومعالجهٔ صيد بحر وبرّ ووراقلق وارباب صناعتدن درت طائفه عندالناس ضعف رأيله موسوملردر . برى حائك وقطان يعنى حلاج وعمل غزل ايدنلر وتعليم اطفال ايدنلر . زيرا اكثر اختلاطلرى نسوان وصبيان ايله‌در اختلاط سبب سرايتدر نته‌كيم ديمشلردر (وكل قرين بالمقارن يقتدى) . مجاهددن مرويدركه حضرت مريم بركون حضرت عيسايى عليه السلام طلب ايدركن سوق حائكينه مرور ايدوب آنلر مريمى راه خلافه دلالت وارشاد ايلديلر . پس مريم ايتدى : يارب كسبلرندن بركتى نزع ايله وآنلرى فقرا اولدقلرى حالده اماته ايله واعين ناسده آنلرى حقير ايله . حق تعالى دخى آنك دعاسنى استجابت ايلدى وسلف صالحين اجرت عباداتى كريه كورمشلردر . غسل اموات وتعليم قرآن وصلوة تراويح واذان مقابله‌سنده اخذ اجرت كبى . زيرا اول مقوله اجرت ايله اعمال آخرتى دنيا ايله استبدالدر . اوچنجى آنى سوق دنيا سوق آخرتدن ـ كه مساجددر ـ مانع اولمامقدر . دردنجى اسواقده دخى ملازم ملك رزاق اولمقدر بلكه ميان غافلين واهل بازارده ذكر خدا افضل اذكاردر . حديثده وارددركه بر كيمسه اسواقدن برسوقده ﴿ لا اله الا الله وحده لاشريك له له الملك وله الحمد يحيي ويميت وهو حى لايموت بيده الخير وهو على كل شئ قدير ﴾ ديسه حق تعالى آنك ايچون ايكى بيك كره بيك حسنه كتابت ايليه وآندن ايكى بيك كره بيك سيئه محو ايليه آنك ايچون جنتده برقصر بنا اولنه . بشنجى سوقه واسواقده تجارته حرصى زياده اولميه صباحدن جمله‌دن اوّل سوقه اول داخل اولق وجمله‌دن صكره خارج اولمق . ودخى تجارت ايچون سفردر يا اختيار ايليه‌كه بو ايكى خصلت دخى

مناسب اولان تعديدن منع ايله نصرت ايلمكدر . بشنجى اقاله طلب ايلين كيمسه ايله اقاله ايليه برادر مسلمنه ضرر ايلميه. حديثده وارد اولمشدركه بركيمسه‌كه برنادمك صفقه‌سنى اقاله ايليه حق تعالى يوم قيامتده عشرتنى اقاله ايليه ياخود بومعناده طريق آخر ايله وارد اولمش اوله . التنجى جماعت فقرا ايله نسيئه معامله ايليه لكن قصد ونيتى اول حالده اول وجهله اوله كه اكر انلره يسار وقدرت اولمازسه اول دخى مطالبه ايلميه. ايمدى بوذكر اولنان شرائط و آداب سلف صالحين تجارتنده اولان طريق وبابدر . بوعصرده كثرت طمع ناس ايله بونلره اندراس كلمشدر . بويله ايكن بووظائفى ادايه قيام ايدنلر احياء سنتده اهتمام ايتمش اولورحقيقتده تجارت محك رجالدر كه انكله آدمك ورع ودينى احتبار وامتحان اولنور .

مطلب خامس — تاجرك دينى اوزرينه شفقتى بياننده در. اول دخى يدى اموری مراعاة ايله در : اولكى حسن نيتدركه تجارتده نيتى خالقدن طمع وسؤالدن تعفف وتكفف اوله وكسبى ايله امردينه دخى استعانت ومهمات عيالنه كفايت اوله تا كه جملهٔ مجاهديندن معدود اوله . ودخى مسلمه ايصال نفع ونصح اهل ايمان واتباع طريق عدل واحسان نيت ايليه . ودخى سوق اهلنه امر بالمعروف ونهى عن المنكر نيت ايليه . ايكنجى صنعتنده ياتجارتنده فروض كفاياتدن برفرضه قيام قصد ايليه زيرا ايكيسى دخى سبب عمارت عالم وباعث نظام معاش بنى آدمدر مكر برصنعت اوله‌كه اكا احتياج اولميه صناعت نقش وصباغت وكاركير خانه‌لرى بنا وعمارت كبى وبونلرك غيرى زينت دنيا اولان صنعته مباشرت كبى. اما صنعت ملاهيدن اجتناب اول‌دفع ظلم بابنده‌در. وينه بوقبيلدندر رجال ايچون لباس حرير ديلمك ياخود التون رخت وخاتم ذهبى رجال ايچون ايشلمك. بونلرك جمله‌سى معاصيدن معدود و آلنان اجرت حرام بى‌سوددر. بيع طعامك واكفانك وجزارلغك حكمى مرور ايلمشدر اما دباغت وكناست دخى صنعت مكروهه‌در زيرا نجاست ايله اختلاط اقتضا ايدر. ابن سيرين دلاللغى دخى كريه كورمشدر قتاده دخى اجرتى كريه كورمشدر زيرا غالب حالده كذب ومبالغه اقتضا ايدر وحقيقتده اجرتى عمل مقدارنجه

رخصت واردر . زيرا بيعدن مقصود تحصيل ربحدر اول معنى غبن يسير اولمايجه اولماز لكن تقريب رعايت اولنمق كركدر مثلا . مشترى بايعك متاعنه شدت احتياجى ياخود كمال رغبتى سببى ايله ربح معتاد دن زياده بذل ايدرسه بايعه لائق اولان اولدركه زيادەيى قبول ايتميه‌كه اول مرتبهٔ احساندر اكرچه شرعاً جوازواردر زيرا ظلم دكلدر مادامكه تلبيس اولميه . حضرت عبدالرحمن عوفدن رضى‌الله عنه سبب يسار وغناسندن سؤال ايلديلر ، جوابنده اوچ نسنه‌در ديدى : اصلا ربحى نه مقدار اولورسه رد ايلمدم و بندن برحيوان طلب اولنوب آنك بيعنى تأخير ايلمدم ونسيه طريقى ايله بيع ايلمدم ديدى . ايكنجى مشترى متاعك عينه تحمل ايلمكدر اكر ضعيف و فقيردن اشترا ايدرسه . پس اول زمانده بر مقدار غبنه دخى تحمل و تساهل ايتمكده بأس يوقدر بلكه آنكله احسان ايتمش اولور . اما اكر تاجر غبندن اشترا ايدرسه اول زمانده غبن مقبول دكلدر بلكه مالنى بلا اجر تضييعدر . حضرت عمر ابن الخطاب رضى الله عنه وصفنده ديمشلردر « كان اكرم من ان يخدع واعقل من ان يغبن » يعنى كرمى اول مرتبه زياده ايدى كه خدعه ايتمكه مانع اولوردى وعقلى اول درجه‌ده وافر ايدى كه مغبون اولمق احتمالى يوق ايدى . اوچنجى استيفاء ثمنده وسائر ديونده در . بونده احسان كاه ثمنده مسامحه ايدوب بعضنى حط ايتمكله اولور ، كاه طلبده تأخير و اهمال ايله اولور ، كاه نقودك جيدينى طلبده مساهله ايله اولور بونلرك هر برى مندوب وفعل محبوبدر . دردنجى ديونى توفيه و اداده در ، كه مديون دائنه و اروب دينى ويره . دائنه كلوب تقاضى ايلمك تكليف ايلميه . ودخى هربار كه صاحب حق طلب ايلدكده كلام خشن سويلسه تحمل ايدوب عنف مقابله‌سنده لطف ايله معامله ايليه زيرا صاحب حق ايچون مقال واردر ديمشلردر . يعنى سويليه‌جك يرى واردر وبركيمسه كه مابينلرينى اصلاح ايليه ، ميلى مديون جانبنه زياده اوله زيرا اول محتاجدر كذلك مبايعه ده دخى جانب مشترى‌يه ميلى زياده اوله ، زيرا مشترى سلعه‌يه يعنى متاعه محتاجدر اما بايع بلكه معرضدر مكر مديون اولان حد انصافدن تجاوز ايليه اول زمانده

ایستدیکنی ایستیه اول دخی درتدر: اولکی سلعه یعنی متاعی حقنده مدح وثنا ایلمیه زیرا اکر خلاف واقع ایسه کذب اولور معهذا اکر مشتری قبول ایدرسه هم ظلم و هم کذب اولور والا کذب و اسقاط مروت اولور . اکر ایتدیکی ثنا اول متاعده موجود اولسه آنی دخی اکر مشتری بیلیرسه هذیان وکلام مالا یعنی اولدیغی واضح ونمایان اولور اول دخی مسلمه لائق دکلدر . نته کیم حق تعالی بیورر ﴿ مایلفظ من قول الالدیه رقیب عتید ﴾ اکر مشتری بیلمزسه آنده بأس یوقدر ، اکر نیتی برادر مسلمی بیلوب آنکله حاجتنی قضا واتمام اولورسه اما البته یمین ایلمیه . زیرا اکر کاذب ایسه یمین غموس ایتمش اولورکه برمقتضای فحوای ﴿ الایمان الفاجرة تدع الدیار بلاقع ﴾ اول مقوله یمین فاجره ممالك معموردیی بلاقع وخراب ایدر. مع ذلك کبائر دندر اکر صادق ایسه حق تعالینك اسم کریمنی ایمانته عرضه ایتمش اولور . دنیانك خستی اول مرتبه دن زیاده درکه آنی ترویج ایچون اسم الله ذکر اولنه. خبرده واردرکه ﴿ ویل للتاجر من بلی والله لاوالله وویل للصانع من غدا وبعد غد ﴾ یعنی ویل تاجره اول ایکی قول جهتندن که جزئی تقریب ایله بلی والله وياخود لاوالله وصانعه دخی که برکاری تأخیر ایلیوب صاحبنی تعزیر ایچون فردایه صالوب ینه کذب ایدوب یتشدرمیه . ایکنجی سلعه نك جمیع عیوبنی ـ که کرك خفی وکرك جلی در ـ اظهار ایلمکدرکه اول واجبدر اکر اظهار ایلمزسه غاش اولور ، غش ایسه حرامدر . وینه بوحکمدهدر ثیابی مواضع مظلمه عرض ایلمك، بووجهله اظهار عیب اکرچه ثمنته نقص ویرر لکن بایعنه ایکی جهت تسلیت واردر بری بودرکه دنیا برامر حقیردر ربح حقیقی ربح آخرتدر. بری دخی بودرکه صورت زیاده یه اعتبار یوقدر زیرا کاه اولورکه جملةً هلاك اولور بلکه حلال قلیلدن انتفاع ، حرام کثیردن اکثردر مقصود تجربه اولنوب اویله بولنمشدر .

مطلب رابع — معامله ده احسان مراتبنی بیان ایدر . حق تعالی دخی عدل واحسان ایله امر ایلمشدر اول دخی آلتی امورك بری ایله اولور : اولکی صاحبنی غبنه القا ایلمیه غبن معتاددن زیاده ایله . اما اصل مغابنه یه

مطلب ثالث — معامله‌ده عدل بيانندەدر. بودخى ايكى قسمدر: قسم اوّل ضررى عام اولاندر اول دخى برقاچ نوعدر . نوع اوّل احتكاردركه طعامى ادخاردر زمان غلاء اسعاره دكين، بوشرعده حرامدر لكن اقوات اجناسندن اولان اشياده، اما اقواتك غيرنده ادويه وعقاقير وزعفران كبى حرام دكلدر مأكول اولورسه دخى . آندن صكره زمان احتكار ناسك قوته احتياجى زمانيدر اما غنالرى زماننده اولان ادخار شرعده احتكار دكلدر اول سببدندركه منقولدركه بعض تابعين بركيمسه‌يه وصيت ايدوب ايتدى: ولديكى ايكى صنعته وايكى بيعه تسليم ايلميه. اما ايكى بيع، بيع طعام وبيع اكفاندركه برى قحط وغلا ـ تمنى ورجا ايدر. برى دخى موت ناس تمنى ايدوب آنكله استيناس ايدر . اما ايكى صنعت، برى جزار اولمقدركه قسوت قلب ايراث ايدر برى زركردركه دنيايى سيم وزر ايله مزخرف ومزين ايدر . نوع ثانى نقود ايچنده دراهم زيوفى خلط وترويج ايدركه اول ظلمدر زيرا ضررى عام اولمسى مالا كلامدر پس كندويه وغيره وزر اولور زيرا اول بانى اول فتح ايتمش اولور . ويل طويل شول كيمسه‌يه كه كندىسى وفات ايدوب ايتديكى كناه واوزار يوزايكى يوز ييل ونيچه اعصار باقى اولوب قبرنده آنكله عذابه كرفتار اوله . ومعلوم اوله كه زيوفده بش امر واردر: اولكى اولدركه بولديغى زمانده لائق اولان اولدركه آنى برموضعه طرح والقا ايليه كه ايادئ ناس آكا واصل اوليه. ايكنجى اولدركه احوال نقودى تعلم ايليه مقصودى دينى حفظ ايچون اوله دنياسنى حفظ اوليه . اوچنجى اولدركه معامله ايتديكى كيمسه‌يه آنى اعلام ايدوب آكاه ايتمكله وبالدن خلاص اولماز زيرا كاه اولوركه اول كيمسه آخره ترويج ايدرسه وباله مشارك اولور . دردنجى اولدركه اكر زيوفى آلمش اولسه آنى صرف ايتميوب بلكه برچاه ايچنه طرح والقا ايلسه خير ايله عامل اولمش اولور . بشنجى اولدركه زيوف اول درهمه ديرلركه آنده اصلا نقره اوليه. امامغشوش اولسه اكر نقد بلد ايسه آنده رخصت واردر والا اكر مقدار نقره معلوم ايسه جائز در والا جائز دكلدراصلا. قسم ثانى اولدركه ضررى معامله ايدنه مخصوص اوله آنده ضابطه بودركه برادر مسلمنه دخى نفسنه

دکلدر . ایکنجی بر عین مقصودهنك قبضنی متضمن اولمایه ابن مواشی کبی اما مرضعه ده استحسانا تجویز اولنمشدر . اوچنجی مقدور التسلیم اولمقدر حساً و یاخود شرعاً . پس اخرسی استیجار جائز دکلدر تعلیم ایتمك اوزره ویاخود معلمی تعلیم سحر ایتمك اوزره و یاخود صائغی اوانئ ذهب وسائر محرمات اوزره استیجار کبی . دردنجی اجیر اوزرینه اول عمل شرعا واجب اولمامقدر . پس اجرت جهاد جائز دکلدر وسائر عبادات که آنلرده نیابت اولیه ، اما حجدن وغسل میتدن وحفر قبوردن وبونلرك امثالندن جائزدر. اما امامتك واذانك وتدریسك واقراء قرآنك اجرتنده خلاف واردر. اما برمسئلهٔ معینهنك و یاخود برسورهنك بعینها شخص معینه تعلیم اجرتی صحیحه در . بشنجی منفعت وعمل معلوم اولمقدر. پس عمل خیاط ثوبدن معلومدر وعمل حمال محمولك مقدارندن معلومدر .

عقد خامس — قراضدر. آنده دخی اوچ رکن واردر: اولکی رأس مال معلوم اولوب عامله مسلم اولمقدر . ایکنجی ربحدرکه عامله ثاثی یاخود نصفی یاخود دیلدیکی مقدار شرط اولنه . پس مقدار معین ایله تقدیر جائز دکلدر مثلا یوز درهم تعیین اولنمق کبی . اوچنجی اول عمل که عاملك اوزرینه لازمدر آنك شرطی برتجارت اولمقدرکه آنك اوزرینه تضییق اولنمیه تعیین ایله یاخود توقیت ایله .

عقد سادس — شرکتدر. اول دخی درت قسمدر، اوچی باطلهدر: اولکی شرکت مفاوضهدرکه (تفاوضنا فی کل مالنا وعاینا) دیه یعنی هر امرده منفعتمز و مضرتمزده مفاوضه و مشارکت ایلدك دیه وماللری ممتاز اوله . ایکنجی شرکت ابداندرکه اجرت عمله اشتراك شرط ایلیهلر، بوشرکت باطلهدر. اوچنجی شرکت وجوهدرکه شریکیندن برینك خشمتی وقول مقبولی اولوب انك جانبندن تنفیذ کلام و آخر طرفندن عمل اوله بودخی باطلدر. دردنجی شرکت عنانلرکه ایکیسنك ماللری برحیثیت ایله مختلط اوله که تمیز متعذر اوله مکر قسمت ایله اوله ودخی هربری صاحبنه تصرفه اذن ویره و بوشرکتك حکمی ربح وخسرانی ایکی طرفك مالنه کوره توزیعدر وبوشرکت صحیحهدر .

اولدركه آنده قلبكدن استفتا ايده‌سين والا شرع مرتبه‌سنده جمله‌سنده تعاطى جائزدركه ابى حنيفه‌دن مذهب صحيح بودر .

عقد ثانى — عقد ربوادركه حق تعالى‌كه رب كريمدر آنى تحريم ايلمشدر. بوندن احتراز واجبدر صيرفيلره واطعمه وحبوبات بيع ايدنلره. زيرا ربوا بونلرده‌در ايمدى صيرفى‌يه لازمدركه نسيئه بيعدن احتراز ايليه بلكه يداً بيد ايليه وبلاعوض فضلدن اجتناب ايليه‌كه اول وزنده وكيلده تفاوتدر جنسده اتحاد اولديغى زمانده جودت ورداءت مفيد دكلدر .

عقد ثالث — سلمدر، آنك دخى اون شرطى واردر: اولكى رأس مال معلوم اولمقدر علم مثلى ايله. يعنى كيل ووزن وعد ايله. ايكنجى رأس مالى مجلس عقده قبل التفرق تسليمدر . اوچنجى مسلم فيه احد اوصافى تعريف ممكن اولان قيلدن اولمقدر. دردنجى اوصافى تتبع واستقصا ايليه تاكه تغابن اولور بروصف قالميه. بشنجى اجل معلوم اولمقدر شهور ياخود ايام ايله. التنجى مسلم فيه مقدور التسليم اولمقدر . يدنجى مكان تسليمى ذكر ايلمكدر . سكزنجى آنى برعينه تعليق ايتمامكدر مثلا شوبستانك ثمره‌سى وياخود بونك مثلى كلام ايله. طقوزنجى مسلم فيه شئ نفيس عزيز الوجود اوليه مثلا بردرهٔ لطيفه‌ده عزيز الوجود اولور وصفله موصوف اوله . اونجى رأس مال طعام اولسه مسلم فيه دخى طعام اوليه ياخود نقد اولسه مسلم فيه نقد اوليه زيرا عين ربوا اولور .

عقد رابع — اجاره‌دەدر . آنك ايكى ركنى واردر: برى اجرت وبرى منفعتدر. اما قاعد ولفظ همان بيعده مذكور اولاندر بعينه، اما اجرت معلوم وموصوف اولمق كركدر بيعده ثمن كبى. ودخى هرشيئى‌كه حصولى عمل اجيره موقوف اوله آنكله اولمق جائز دكلدر . مثلا اجرت وكراء دار، بنه دارك عمارتى اوله وقيونك، ساخك اجرتى جلدى اوله. امامنفعت اول عملدر آنك دخى حدى بودر كه هر عمل مباح معلوم كه آنده عامله كلفت وزحمت لاحق اوله واول عملده آخر كيمسه غيره تطوع ايليه اول عمل اوزره استيجار جائزدر وبونك تحتنده بش امر مندرجدر. اولكى متقوم اولوب آنده كلفت وتعب اولمقدر . پس طعامك اجرت اولمسى وكلامك اجرت اولمسى صحيح

صورت، طوطی وطاوس کبی آنلرك بیعی جائزدر ویاخود خوب صدا اوله بلابل وقناری کبی جائزدر . اماملاهینك بیعی جائز دکلدر زیرا استعمالی حرامدر. شرط ثالث تصرف اولنانشی عاقدك ملکی اولمقدر ویاخود مالکی جانبندن تصرفه اذن اولمقدر پس والدك مالنی ولدینه بیع جائز دکلدر رضا ویرمسنه اعتماد ایتمکله ، کذلك زوج وزوجه‌نك دخی بلکه تقدم رضا کرکدر. شرط رابع معقود علیه اولان مقدور التسلیم اولمقدر شرعاً وحساً. پس دکزده بیع سمك هواده اوچمقده اولان یبانی قوشلرك بیعی جائز دکلدر مادامکه آب ایچنده اولوب صید اولنمش اولنمیه ، ودخی بیع جنین ، مادام که رحمده‌در ودخی عسب فحل یعنی دوه‌نك ظهور ایتمدن ولدی ودخی ضرع ایچنده اولان لبنی وآبقی بیع جائز دکلدر زیرا هیچ بری مقدور التسلیم دکلدر . ودخی ولدی والده‌سندن تفریق ایدوب بیع ایتمك جائز دکلدر . شرط خامس مبیعك عینی وقدری ووضعی معلوم اولمقدر ، تفصیلی کتب فقهده مذکوردر . شرط سادس مبیع مقبوض اولمقدر کرك عقار اولسون کرك منقول. رکن ثالث لفظ عقددر پس ایجاب وقبولك جریانی لازمدر مقصوده دلالت ایدر لفظ مفهمه یعنی مقصدی فهم ایتدیرر لفظه متصل اولدینی حالده، اول دخی یاصریح اوله یاخود کنایت اوله . تعاطی ایله دخی بیع جائزدر امام ابی حنیفه رحمه الله تعالی قتنده کرك خسیسده کرك نفیسده . یعنی لسان ایله ایجاب وقبول اولمیوب آنجق بائع مبیعی مشتریه اعطا ومشتری ثمنی بایعه اعطا ایدوب طرفین‌دن تعاطی اولمق ایله . اماامام شافعی قتنده تعاطی ایله بیع جائز دکلدر ولائق اولان اولدرکه بونده ظاهر حال حکمی ایله عمل اولنه‌که بایعك بیع مزبوره رضاسی معلوم اوله اکر کراهتی معلومه اولورسه بیعی تصریح ایلیه . اصل احتیاط بودرکه نفیسده تصریح ایلیه عبد وفرس ودارکبی. وخسیس تعاطی‌در خبز ولحم وبقل کبی . اکرچه ایکی نوعده دخی تعاطی صحیح‌در اما نفیس ایله خسیس بینی تمیز وتعیین . آنك مداری عرفدر اکر عرفده دخی اشتباه اولورسه لازم اولان اول زمانده احتیاط ایدوب ایجاب وقبول تصریح اولنمق کرکدر . بوذکر اولنان مرتبه ورعدر پس لائق اولان

كسب حلال افاضل اعمالدندر . ودخى حضرت نبى صادق عليه صلوات الملك . الرازق بيورمشدر : تاجر صدوق روز قيامتده صديقين وشهدا ايله حشر اولنور. ودخى بيورمشدر بركيمسه كه دنيادن طلب مال حلال ايدوب غرضى دخى كندىدن دفع مذلت جر وسؤال وسعى نفقهٔ اهل وعيال وهمسايه وجاريه لرينه تعطف ومىل ايتمكه وصول ونيل تحصيل ايتمك اوله آخرتده ملك لايزال وباقى حضورينه كلوب ملاقى اولدقده روىى ليلهٔ بدرده ماه منير كبى منور اوله لكن تجارتك فضيلتى قوت عيال ودفع مذلت سؤال ايچون اولدىغى حالده در . اماچانكه مالى اكثار وتحصيل ثروت وادخار ايچون اوله اول تجارث مذمومدر زيرا اول طريقله تجارته اشتغال رأس كل خطيئه اولان دنيايه اقبالدر. اكر آندن صكره تجارتده اختيار خيانت ايدرسه فسق عظيم وجنايت اولور . ودخى بركيمسه يه كه بلاسؤال نفقه سى واصل اولورسه ينه تجارت افضل در زيرا خلقدن مستغنى اولور. پس تجارت افضل اولور ديمشلردر لكن قول حق بودركه بلاسؤال قبول صدقات ايدوب عبادتده تخلى ايلمك افضل در زيرا آنده خلقه اعانت واردر خيرات وصدقاتده .

مطلب ثانى — عقود سته نك احوالنى بيان وعيان ايدر .

عقد اول — بيع در، كه ملك ذوالجلال آنى حلال ايدوب ﴿احل الله البيع وحرم الربوا﴾ بيورمشدر. آنك دخى اوچ ركنى واردر: برى عاقددر ايمدى صبى ومجنون ايله معامله ايتمزلر زيرا آنلر مكلف دكللردرودخى عبد عاقل سيدينك اذنى اولمادن. ودخى اعمى زيرا مبيعى كوره مز پس غيرى توكيل ايتمك كركدر اما كافرك معامله سى جائزدر آنجق آكا مصحف شريف بيعى وعبد مسلم وحربى اولانلره سلاح حرب بيعى جائز دكلدر ، هركيم ايدرسه ربنه عاصى اولور . اما خائن اولانلر واكل ربوا ايدنلر ودخى هركيمسه كيم اكثر مالى حرام اوله لائق بودركه آنلردن برشى تملك اولنميه مكر شول نسنه كه بعينه حلال ايدوكنى بيله . ركن ثانى مفقود عليه در . آنده دخى آلتى شرط واردر : شرط اوّل نجس العين اولمامقدر كلب وخنزير وفيل وزبل وخمر كبى . شرط ثانى منتفع به اولمقدر پس بيع فاره وحيه جائز دكلدر . اما طيور خوب

دخى صورت بعد كوستر ودخى آنك سمعنى وعينى حفظ ايله كه سندن طيبدن غيرى نسنه شم ايتميه وكلام حسندن غيرى ايشتميه وجميلدن غيرى فعله نظر ايتميه. ودخى زوجه‌نك آدابندندركه زوجى اوزرينه حسن وجمال سببى ايله افتخار وزوجنى قبحى جهتى ايله ازدرا واحتقار ايلميه ودخى زوجنك غيبتنده صلاح وانقباضه ملازمت وحضورى زماننده لعبه مباشرت واسباب لذاته مداومت ايليه وزوجنه برحالده اذا ايتميوب بلكه اذاسنه احتمال ايليه ودخى خانه‌سنده‌اولان خدماتدن قادراولديغنه قيامه اشتغال ايليه. محصل كلام بومقامده قول جامع وكلام نافع اولدركه زوجه‌يه حقوق لازمه اولدركه بيتنه ملازم ومغزل وسائر لوازمنه مداومه اولوب خارجه نظر واطلاعى اكثار ايتميه وجيرانى ايله مصاحبتى ومكالمه‌يى آز ايليه وآنلره واروب دخول وملاقات ايتميه . مكر معتاد اولان اوقاتده اوله وزوجى‌اذنى اولمادن چيقمايه اذن ويررسه دخى تنها يرلردن كيدوب شوارع واسواقدن كيتميه همتى اصلاح شانى وتدبير مهمات ومنزل وخاندانى اولوب صفاء بال‌ايله صلوة وصيامه اقبال ايليه وزوجنه حق‌تعاليدن تقدير اولنان رزقه كرك قليل وكرك كثير قناعت ايليه وزوجنك حقنى كندينسنك وسائر اقاربنك حقلرى اوزره تقديم ايليه وهرحالنده نظافت اوزره اوله‌كه‌زوجى‌استمتاع مقصود ايتدكجه‌سبب‌امتناع اوليه واولادينه شفقت ايدوب سب ولعنى عادت ايتميه وزوجى وفات ايدرسه درت آى اون كون اعتداد ورعايت احداد ايليه يعنى ترك زينت ايدوب بلكه لباس ماتم ويباس اكسايده وعدتى تمام‌اولنجه اول منزل اوّلده ساكنه اولوب اهلنه انتقال ايتميه وبغير ضرورة خارجه چيقوب كيتميه .

اصل ثالث — آداب كسب ومعاشده‌در آنده‌دخى برقاچ مطلب واردر.

مطلب اول — فضيلت كسبده وآكا تحريضده‌در. اما كتابده حق‌تعالى بيورمشدر﴿ وجعلنا النهار معاشا ﴾ ودخى بيورمشدر: ﴿ وابتغوا من فضل الله ﴾ ايمدى خلق نهار ، تحصيل معاش وكار ايدوكنى جناب خالق كردكار بو آيت كريمه ايله ظاهر آشكار ايلمشدر كذلك صلوة جمعه‌يى ادا ايتدكدن صكره كسب حلاله فضل خدادن طلب وسؤال ايدك بيورلمشدر، بونلردن ظاهردركه

ایتمش اولوب آنك مملوکه‌سی اولمش اولور اول تقدیرجه البته زوجه‌یه لازمدرکه زوجنه مطلقا اطاعت ایلیه هرامر ده‌که زوجه‌نك کندی نفسنده طلبی اولمایوب زوجنك محض رعایت خاطری ایچون اوله مادامکه اول امرده معصیت اولیه [*] حق زوجی زوجه اوزرینه تعظیم لازم اولمقده‌اخبار کثیره وارد اولمشدر . پس خانه‌سندن بر شیئی زوجنك اذنی اولمادن کیمسه‌یه ویرمیه وبلا اذن تطوعاً صائمه اولمایه . اکر اولورسه صومی مقبول اولماز ودخی بلا اذن زوجنك منزلندن خروج ایتمیه اکر ایدرسه ملائکه اول مرأه یه لعن ایدرلر منزلنه رجوع ایدنجه و یاخود توبه ایدنجه . ودخی جمیع حقوقك اهمی ایکی امردر بری ستر وصیانت وعفت ودیانتدر. بری دخی اولدرکه قدر حاجتدن زیاده زوجندن نسنه طلب ایلمیه وزوجنك کسبندن تعفف ایلیه اکر حرام ایسه سلفدن نیچه کیمسه‌نك زوجه‌لری وقیزلری دیرلر ایدی که زنهار کسب حرامدن صاقنوب پرهیزکار اول زیرا بز جوع وافتقاره صبر ایدرز اما عذاب ناره صبره اقتدارمز یوقدر. ودخی زوجنك مالنی بذلدن افراط ایلمیه مکرکه احتمال تغیر وفساد اوله اکر زوجنك رضاسی ایله اطعام ایدرسه زوجنه حاصل اولان اجرك مثلی اکا دخی واصل اولور . اکر رضاسی یوق ایکن اطعام ایدرسه زوجنه اجر ومرأدیه وزر اولور. روایت اولنورکه اسماء بنت خارجة الفزاری وقتاکه قیزینی تزوج ایلدی اکا نصح وپند ایدوب ایتدی : سن بر آشیاندن چیقدك که آنده‌جای ومکان طوتمش ایدك وبرفراشه کیردك که سنك اولدن معلوم ومعروفك دکلدر وبرقرینه‌ملاقی اولدك که اولدن مألوفك دکلدر . ایتدی سن اکا مثال خاك اول واول‌سکا مانندسما وافلاك اولسون وسن اکا مهاد اول واول‌سکا عماد اولسون وسن آکا جاریهٔ فرمان بر اول واول سکا بندهٔ خدمتکار اولسون وسن آنك اوزرینه دوشوب اول مرتبه الحاح ایلمه‌که سکا بغض وعداوت ایلیه واول مرتبه تباعد واستغنا ایلمه‌که سکا باعث نسیان ونفرت اوله . اکر اول سکا قریب اولورسه سن دخی آکا قریب اول ، اکرسندن بعید اولورسه سن

[*] امامعصیتی متضمن اولسه اطاعت لازم دکلدر مثلا دیرندن وطی ایتمك تکلیف ایلسه .

اول کله اوله. ودخی یوم سابعده ختان اولنمق حقنده خبر صحیح وارداولمشدرکه اسمادن حق تعالی یه احب اولان عبدالله وعبدالرحمن در ودخی حضرت رسالت پناه بیورمشدرکه بنم اسمم ایله تسمیه ایدك اما کنیتم ایله تکنیه ایلمیك. بعض علما ایتدی اول نهی عصر نبی ده ایدی علیه السلام زیرا حیاتلرنده یاابالقاسم دیه حضرته بدأ ایدرلردی ودخی ابوعیسی ایله تکنیه اولنمق دخی مکروهدر زیرا حضرت عیسی نك والدی یوقدر. ودخی سقط واقع اولسه اکا دخی اسم تعیین اولنمق کرکدر اکر تسمیه ایلمزسه والدندن روز قیامتده سن بنی تضییع ایدوب اسم وضع ایلمدك دیه مطالبه ایدر دیمشلردر. اکر ذکر میدر یاخود انثی میدر معلوم اولماسه ایکی جانبه قابل براسمله تسمیه ایایه مثلا حمزه وطلحه وعماره وعتبه وعنبسه کبی ودخی اسماء قبحه‌یی تبدیل ایلمك دخی مستحب در نته کیم نبی کریم عاصی اسمنی تبدیل ایدوب عبدالله قومشدر. ودخی افلح وبرکة مثلی اسمادن دخی نهی وارد اولمشدر زیرا کاه اولورکه برکیمسه برکت بونده میدر دیه سؤال ایتدکده یوقدر دیه جواب ویررلر. دردنجی یوم سابعده عقیقه ایلمکدر ولد ذکردن ایکی قیون کرك ارکك اولسون کرك انثی. ودخی سنتدرکه یدنجی کونده ولدك باشنی تراش ایدوب شعر ینی التون یاخود فضه ایله وزن ایدوب تصدق ایلیه. بشنجی حنك ایلیه یعنی آغزینی خرما یاخود برحلوی ایله آچه. اون ایکنجی آداب طلاق در اول دخی مباحدر لکن ابغض مباحاتدر آنده دخی درت امر رعایت اولنمق کرکدر: اولکی اولدرکه طلاق زوجه‌نك زمان طهرنده اوله که اول طهرده انکله مجامعت ایتمش اولمیه. ایکنجی طلاق واحد اوزره اکتفا ایلیوب طلاق ثالث بینی جمع ایلمیه. اوچنجی زمان تطلیقده زوجه‌سنه تطلیق ایدوب استخفاف وتعنیف ایلمیه وبعض هدیه ایله قلبنی تطییب ومفارقتدن حاصل اذی ایله قلبنده اولان کسری جبر ایایه که اول دخی مرارت فراقه صبر ایده. دردنجی زوجه‌نك سرینی افشا ایلمیه هم نکاح زماننده وهم طلاقدن صکره بوخصوصده وعد عظیم وارد اولمشدر.

صنف ثانی — زوجك زوجه اوزرنده اولان حقوقی بیانده در. زیرا نکاح رقك برنوعیدر زیرا مهر ایله زوج، زوجه سنك بضعنی اشترا

الشيطان مارزقتا ﴾ ديسه اكر مابينلرنده ولد اولورسه اكا شيطان ضرر ايده‌ميه. چانكه انزاله قريب اولورسين شفتينكى تحريك ايتمدن نفسكدن ديه‌سين ﴿ الحمدلله الذى خلق من الماء بشراً ﴾ بعض اهل حديث تكبير ايدردى تاكه اهل خانه آوازينى كوش ايدرلردى وجماعده قبله‌دن انحراف ايليه قبله‌يى اكرام ايچون ونفسنى واهلنى برثوب ايله اورتوب ستر ايليه ورفع صوت ايتميه وزوجه‌سنه سكينت ووقار ايله امر ايليه. خبرده واردركه چبلاق اولوب تجرد ايتميه‌لر بغير تجرد ايتديكى كبى ومقدما كلام وتقبيل ايله تلطيف ايايه وهر آيك اوچ كيجه‌سنده ـ كه اولى واوسطى وآخرى در ـ جماع ايلميه زيرا اول ليالىده جماعده شيطان حاضر اولور ديرلر ودخى زوجه‌نك اوزرندن قالقميه مادامكه عورت دخى آندن قضاء وطر ايتميه. جماعده عدد هر درت كيجه‌ده بركيجه زوجه‌سنه اتياندر آنك مادوننده زوجه‌نك حقى يوقدر زيرا عدد نسادرت‌در كرچه حاجت وقدرته كوره زائد وناقص‌دخى اولور. پس اكثرينه كوره‌درت كيجه‌ده بركيجه حقى اولورودخى حال حيضده اتيان ايلميه زيرا حرام ولدنده مورث جذام در وحايضك جميع بدنى ايله استمتاع جائزدر موضع مكروهك غيرى كه قبل ودبردر. وعورتنك اللرى ايله استمتاع ايتمكى دخى تجويز ايامشلردر اكر بعدالجماع ينه‌عود مقصد ايدرسه فرجنى غسل ايدوب بعده عود ايليه كذلك محتلم اولوب جماع مقصود ايلسه اكر جنب ايكن نوم مقصد ايلسه وضوء صلوة كبى آبدست آله كه سنتدر وزوجه‌سنه عزل يعنى حين انزاله ولد اولماسون ديه ذكرينى اخراج ايلمك مكروهدر حق تعالى ولدى تقدير ايليه آنى برشى منعه قادر دكلدر اما زوجه‌سنك رضاسى اولسه عزل حلالدر امه‌سنده مطلقا حلالدر. اون برنجى آداب ولادتدر اول دخى بش در: اولكى ولد ذكرده فرح زائد وانثى ده حزن اظهار ايلميه زيرا بيلنمزكه قنغيسنده خيرواردر خصوصا كه تربيت بنات حقنده نيچه فضائل واردركه احاديثده مذكوره‌در. ايكنجى صاغ قولاغنه اذان وصول قولاغنه اقامت قرائت ايليه كه حديثده وارد دركه هركيم اويله ايايه ولدندن ام الصبيان مرفوع اوله. ودخى مستحبدركه ولدك اوّل انطلاق لسانندە اكا ﴿لا آله الا الله﴾ كلمهٔ طيبه‌سنى تلقين ايليه‌لر تاكه اوّل حديثى

انلری تصدق جائزدر اکر زوجندن اذن صریح دخی آلماسه زیرا اول مقوله ده ظاهر حال اذنه شاهد ودالدر. یدنجی زوجه‌سنه احکام حیض وصلواتی تعلیم واعتقاد اهل سنتی تلقین وتفهیم ایلیه اکر زوجی بیلمزسه زوجه‌دن نیابةً عالم اولانلردن سؤال ایتمك کرکدر اکر ایتمزایسه زوجه‌سنه لازمدرکه چیقوب اهلندن سؤال ایلیه اکر زوجی منع ایدرسه عاصی اولور. اما فرائضی تعلم ایتدکدن صکره دخی زیاده طلب ایلمك ومجلس ذکره حاضر اولمق واجب دکلدر. مکر زوجنك رضاسی ایله اوله. سکزنجی نسوانی بینده عدل ایدوب بعضنه زیاده میل ایلمیه چنانکه سفرلازم اوله مابینلرنده قرعه ایلیه اکرمیان نسوان ده عدل ایلمزسه روز قیامتده احد جانبینی مائل اولمش شکل هائل ایله کله نته‌کیم حدیثده واردر . ایمدی عطا.واحسانده ومیتده عدل ایلیه . اما محبت ووقاع، اول تحت اختیارده داخل دکلدر. طقورنجی نشوزدر. اول دخی ایکی طرفدن معاً ویاخود زوجدن اولورسه انده ایکی حکمدن لابددر بری زوجك اهلندن وبری زوجه‌نك اهلندن تا که ایکیسی مابینلرینه نظرایدوب امرلرینی اصلاح ایده‌لر اکر مقصدلری اصلاح اولورسه حق تعالی مابینلرینی توفیق ایلیه. اکر خاصة زوجه‌دن ایسه اول صورتده رجال ـ که قوامون علی النسادر ـ زوج ایچون جائزدرکه آنی تأدیب ایلیوب طاعت وعبادته قهراً جبر وتحمیل ایلیه لکن تأدیبده دخی تدریج کرکدرکه اولا وعظ ونصحی وتحذیر وتخویفی تقدیم ایلیه اکر اول مرتبه مفید اولمازسه فراشده آردینی دونوب یاته ویاخود باشقه فراشده یاته وزوجه‌یی ترك ایلیه کندیسی اوده ساکن ایکن برکیجه‌دن اوچ کیجه‌یه وارنجه . اکر اول دخی مفید اولمازسه ضرب ایلیه اما ضرب قوی ایتمیه ویوزینه ضرب ایتمیه وزوج ایچون زوجه‌سنی امردین خصوصنده برآی یاخود اون کون مقداری هجروترك ایلمك جائزدر . اونجی آداب جماعده در . آنده دخی مستحب اولدرکه بسم الله ایله ابتدا ایلیه واولا ﴿قل هوالله احد﴾ قرائت ایلیه وتکبیر وتهلیل ایله. ودخی ﴿بسم الله العلی العظیم . اللهم اجعله ذریة طیبة ان کنت قدرت ان تخرج من صلبی﴾ دیه حدیثده واردرکه اکر بریکز اهلنه اتیان ایتدکده ﴿اللهم جنبنا الشیطان وجنب ـ

اول مرتبه نسوانك اخلاقی افساد ایدر بلکه رعایت اعتدال ایلیه‌که برمنکر وضع کورسه ینه هیبت وانقباضی ترك ایتمیه حدیث‌دخی ﴿تعس عبدالزوجة﴾ بیورلمشدرکه زوجه‌سنك عبدی کبی مغلوبی اولانی ذم ایچون واردر حضرت امام شافعی رحمه‌الله علیه ایتدی اوچ طائفه‌یه اکر اکرام ایدرسه‌ك آنلر سکا اهانته اقدام ایدرلر امااهانت ایدرسه‌ك اکرام ایدرلرکه آنلر مرأه وخادم ونبطی‌در مقصدشریفلری اکر محض اکرام ایدوب احیانا غلطت ایله مزج وخلط ایلمزسه‌ك دیمکدر وباجمله‌ارض وسموات عدلله قائملردر پس‌هرامرکه حدندن تجاوز ایله ضدینه منعکس‌اولور اول‌طائفه‌ده دخی غالب‌حال‌عقللرنده رکاکت واختلالدر پس آنده اعتدال سیاست ایله ممزوج لطفدر. بشنجی غیرتده اعتدالدرکه شول امورکه آنك غائله‌سندن خوف اولنور آنك اول ظهورنده تغافل ایتمك کرکدر اماسوء ظنده وبواطنی تجسس وتعنتده دخی مبالغه ایلمیه . نبی علیه السلام دخی عوارت نسایی تتبعدن نهی ایتمشلردر لکن نسوان اوزرینه رجال زمره‌سنی ادخال ایلمیه‌وآنلری اسواقه چیقارمیه وزمانده مساجده دخی چیقمایه‌لر کرچه زمان رسول اللهده صلی‌الله تعالی علیه وسلم چیقارلر ایدی زیرا زمان متغیراولمشدر. اماخاصة اعیادده خروجه اذن ویرلمشدر لکن زوجلرینك رضالری ایله اولمق کرکدر، لکن آنده‌دخی نظارات ومجامع ناسه‌چیقمقدن منع اولنور زیرا زمانه‌ده غلبهٔ فساد مقرردر چیقدقلری زمانده دخی کرکدرکه وجوه رجاله نظردن منع وغض بصر ایلیه‌لر زیرا نسوان حقنده وجوه رجال حق رجال‌ده امرد کبی‌درکه فتنه احتمالی اولمایحق امرده نظر حلالدر والامکروهدر. التنجی نفقه‌ده اعتدال واقتصاددر اسراف تقصیر دکلدر ودخی کرکدرکه برمأکول طیب اولسه آنی اهلندن منع ایدوب باشقه تناول ایلمیه زیرا معاشرت بالمعروف مرتبه‌سندن خارج اولور بلکه هرطعامی تناول‌ایتدکده‌جمله‌عیالی‌سفره‌سنه‌دعوت وآنلرایله بیله اکله مباشرت وحسن معاشرت ایلیه ویانلرنده برطعامی وصف ایتمیه‌که اطعامه قادر اولمایه ودخی واجبدرکه عیال اطعامنده تفقد حلال ایلیه ودخی مرأدیه جائزدرکه طعامك بقایاسنی وشول طعامی‌که ترك اولنسه فاسد اوله

زوجك غرض اصليسى دين وعفت اولميوب بلكه آنجق جمال وحسن صورت اوله نه آنكه جمال هيچ مطلوب ومرغوب اوليه، دردنجى مهرى خفيف اولمقدر زيرا ثقلت مهر مقاصد نكاحى افساد ايدر سنته مخالفتدن ماعدا. بشنجى ولود اولمقدر كه اول مرور ايتمشدر. التنجى بكر اولمقدر زيرا آنده اوچ فائده واردر: برى اولدركه ابكارك محبتلرى زوجلرينه زياده اولور زيرا (ماالحب الاللجبيب الاول) مثلى ظاهر وغير مأولدركه البته اول جيبه ميل جملەدن زياده اولور. ايكنجى ابكار ازواج قاتنده زياده مرغوبەدر زيرا اكثر طباع آخرك دستى طوقنوب مس ايدن عورتدن اباوامتناع ايدر. اوچنجى اولدركه بكرالبته زوج اولنه ميل وتحنن ايدر نتەكيم شمدى وجهى مرور ايتمشدر. يدنجى نسب صاحبەسى اولوب خانهٔ دين وصلاحدن اولمقدر زيرا تربيەنك حسن اخلاقده مدخل عظيمى اولديغنه اتفاق واردر. سكزنجى اقرب اقاربندن اولمامقدر زيرا اول حالت باعث تقليل شهوت اولور اول سببدندركه اول مقولەلرك ولدى ضاى يعنى نحيف اولور.

مطلب سادس — آداب معاشرتدەدر. اول دخى ايكى صنفدر: صنف اول زوج اوزرينه لازم اولان آدابدر اول دخى ايكىدر اولكى وايمەدركه مستحبدر وتهنيت دخى مستحبدركه وليمەيه كلنلر ﴿بارك الله لك وبارك عليك وجمع بينكما بخير﴾ ديەلر ودخى نكاحى اظهار مستحبدر. خبرده وارد اولمشدركه نكاح حلال ايله وقاع حرامى فصل ايدن دف وصوتدر. ايكنجى حسن خلقدر، حسن خلقدن مقصد آنلره اذا وجفا ايتمك دكلدر بلكه اذا وجفالرينه تحمل در نتەكيم حضرت رسالت پناه صلى الله تعالى عليه وسلم ايدرلر ايدى قصور عقللرى جهتندن ترحما، حتى آخر وصيتلرى ازواجه احسان اولمشدر ديەحديثده وارد اولمشدر. اوچنجى احتمال اذادن زياده مداعبه ومزاح وملاعبه ايلمكدركه تطييب قلوب نسوان آنكله آسان اولور. نبى عليه السلام دخى آنلر ايله لطيفه ومزاح ايدوب اعمال واخلاقده آنك عقللرى درجەسنه تنزل ايتدكلرى مشهور وكتب احاديثده مذكوردر. دردنجى ملاطفەده اول مرتبه انبساط ايتمەكه هيبتده درجەسنى اسقاط لازم كله زيرا

معلوم اولور . غالبا مؤلف اصل مترجم مرحوم والد ماجد بومباحثك اكثر مواضعنی کتاب (الاحیا)دن نقل بیورمق ایله اکا اقتدا ایتمشلردر والا کتب حنفیه‌ده وجه مذکور اوزره خلاف مصرحدر. سکزنجی زوجه‌نك جمله‌سی یاخود بعضی ناکحك ملك یمین ایله مملوکه‌سی اولمقدر. طقوزنجی زوجك ذورحم محرمی اولمقدر. اونجی رضاع سببی ایله حرام اولمقدر . اون برنجی حرمت مصاهره ایله حرام اولمقدر . حرمت مصاهره نه مقدار امور ایله ثابته اولدیغی کتب فقهیه‌ده مسطوردر. اون ایکنجی بشنجی اولمقدر نکاحده یاخود عدتده، مثلا برکیمسه‌نك درت زوجه‌سی اولوب برینه طلاق ویرمش اولسه مادامکه آنك عدتی باقیه‌در بشنجی یه نکاح جائز دکلدر. اون اوچنجی نکاحده برعورت ایله جمع ایلیه‌کا کر آنلرك بریسی ارکك اولسه اخرایه نکاح حرام اوله. اون دردنجی زوجنك طلاق ثلث ایله مطلقه‌سی اولیه‌که مادامکه آخره حله ایتمیه جائز دکلدر. اون بشنجی زوج ایله مابینلرنده لعان اولمش اولیه. اون التنجی احد زوجین محرم اولیه. اون یدنجی ثیب صغیره اولمقدر بونده امام ابی حنیفه‌نك خلافی واردر. اون سکزنجی دون البلوغ اولمقدر بونده دخی امام ابی حنیفه‌نك خلافی واردر. اون طقوزنجی ازواج رسوالله‌دن اولمقدر زیرا آنلر امهات مؤمنین‌در، حرمتلری نص قرآن عظیم ایله ثابته‌در لکن اول بوزمانده بولنماز نوع ثانی طیب عیشه باعث اولان خصالدر اول دخی سکزدر : اولکی صالحه ودیندار اولمقدر زیرا اکر دین جهتندن ضعفی اولورسه کرك نفسنده کرك فرجنده زوجنه ازرا وتحقیره باعث اولوب بین الناس روسیاه وغیرتدن قلبی مشوش وعیشی منغص وتباه اولور کذلك اکر مالنی اسراف وغیر مشروع محله اتلاف ایتمکله دینده فساد اولورسه دخی باعث فسادعیش اولور. ایکنجی حسن خلقدر اول دخی امر مهمدرکه آنکله زوجنه فراغ بال ودینی امرنده معاونت ایله خوشحال اولور اما اکر سیئة الخلق سلیطه وبدزبان اولورسه ضرری زیاده اولوب نفی عین زیان اولور. اوچنجی حسن صورتدر زیرا نفس زوجهٔ قبیحه ایله اکتفا وقناعت ایده‌مز پس تزوجدن مقصد اولان نامحرمدن منع بصر معناسنه ضرر ایدر اما برعورته جمالی ایچون نکاح ایتمکدن منع اولندیغی اول زمانده درکه

قبل النكاح خطبه در[*] ضم خاء معجمه ايله. يعنى قرائت خطبه در وتحميد وصلواتى ايجاب وقبول ايله مزج وخلط ايلمكدر ودخى زوجك امرى وحالى زوجه‌نك سمعنه القا اولنمقدر نته‌كيم قبل النكاح زوج ، زوجه‌يه نظر ايتمك مستحب اولديغى كبى تاكه مابينلرى تأليف وتأديم اولنمغه اولى واحرى بويله اولمقدر[**]. ودخى ايكى شاهدك غيرى اهل صلاحدن برجمع احضار ايلمكدر ودخى نكاح ايله قصد ونيتى رعايت واقامت سنت وغض بصر وطلب ولد وسائر فوائد اولمق كركدر نه آنكه مجرد هوى اوله تاكه نكاح مزبور عمل دنيادن اولميه .

مطلب خامس — منكوحه‌نك احكامنده‌در. اول دخى ايكى نوعدر : نوع اوّل منكوحه‌نك حلال اولمسيچون اعتبار اولنان احكامدر آنك موانعى اون طقوزدر اولكى غيرك منكوحه‌سى اولمقدر، ايكنجى غيرك عدتى ايچنده اولمقدر، اوچنجى مرتده اولمقدر، دردنجى مجوسيه اولمقدر بشنجى وثنيه ياخود زنديقه ياخود اهل اباحت اولمقدر التنجى كتابيه اولوب لكن آنلرك دينى ايله تدينى بعد التبديل اولمش اوله وياخود مبعث رسول الله‌دن صكره اوله مع ذلك نسب بنى اسرائيل اولميه چنانكه اول ايكى فضيلت اولميه نكاحى حلال اولماز اكر آنحق نسب فضيلتى معدومه اولورسه آنده خلاف واردر . يدنجى زوجه رقيقه اولوب نكاح ايدن حر اولوب حرّه‌نك طولنه قادر اوله يعنى حرّه‌نك مهرينى ونفقه‌سنى تحمله قادر اوله اما قدرتى اولمسه نكاح جائز اولور لكن بوفقير ايدر بومذكور اولان مسائلك اكثرى امام شافعى حضرتلرينك قوليدر امام اعظم قولى اوزره بعضى مذكوره مخالفدر نته‌كيم كتب حنفيه‌يه مراجعتله

[*] زيرا حديث شريفده لايخطب احدكم على خطبة اخيه بيورلمشدر. يعنى سزدن بريكز برادر مسلمنك برعورته خطبه‌سى اوزره خطبه ايلمسون ديه بيورديلوب نهى اولنمشدر صدق رسول الله وصدق محمد حبيب الله .

[**] اصل مترجمده مرحوم والد ماجدك عبارتى (ليكون اخرى دن يؤدم بينهما) واقع اولوب حاشيهٔ كتابده تفسير بيوروب يعنى مابينلرى تأليف اولنمقده ديمكدر. تأديمك اصلى ادمه‌نك ادمه اوزره واقع اولمسيدركه ادمه تحت بشره‌ده اولان جلده ديرلركه مقصد كمال الفتده مبالغه‌در ديه بيورمشلردر الله اعلم .

ايدرسه‌ك كه شول كيمسه‌كه جميع آفاتدن امين وسالم اولمسنه جازم وعالم اولسه آكا افضل اولان عبادت ايچون تخلى ميدر ياخود زينت نكاح ايله تحلى ميدر؟ جواب ويريلير كه اكر زمرهٔ عباد عباددن ايسه ايكيسنى جمع ايدر. زيرا لاجل العيال كسب حلال دخى عبادتدر. اما اكر ارباب قلوبدن ايسه‌كه طالب معاش آنك قلبنى تشويش ايليه آكا تخلى افضلدر. اكر بنه سؤال اولنورسه‌كه يانچون حضرت عيسى عليه السلام ترك نكاح اختيار ايلدى بومرتبه فضل بى حد وشمار صاحبى ايكن ونيچون جناب حضرت رسالت پناه عليه‌وعلى سائر الانبياء افضل صلوات الآله ازواجى استكثار ايلديلر معهذا عبادت ايچون تحلى افضل ايكن؟. جواب ويريلور كه بومقوله مواضعده بحث وكلام بزم امثالمزه لائق اولميوب بلكه باعث ملام اولور. لكن بعض علماء اعلام ديمشدر كه شول كيمسه‌لركه قوى القلب والمنه وعلى العزم والهمه اولوب جماع ونكاح ايچون تشمير ساق ايليه آكا بالاتفاق جمع وتكثير افضلدر نته‌كيم نبى كريمز صلى الله تعالى عليه وسلم ايتمشلردر حتى كاه اولوردى كه امهات مؤمنين ايله فراشده ايكن پيك خدا كلوب خدمت وحيي ادا ايدردى. اما حضرت عيسى عليه السلام اكرچه آنلر حقنده دخى ظن اولنور كه نكاح ايله تخلى للعباده بينى جمعه قدرتلرى مقرر ايدى لكن جائزدركه حزم ايله عمل ايتمكه جزم ايتميوب اول كاره تشمر ايتمامش اوله‌لر وياخود آنلرك زمان شريفلرنده طالب مال حلاليده كمال اشكال وار ايدى اوله. حقيقتده آنلرك اسرار احواللرينه حق تعالى جل جلاله اعلم در.

مطلب رابع — عقدك شرائطنده‌در. اول دخى درت‌در: شرط اوّل اذن ولى‌در، اكر ولى اولمازسه اذن سلطان‌در. شرط ثانى رضاى مرأه‌در. شرط ثالث ايكى شاهدك حضوريدر. شرط رابع ايجاب وقبول‌در. وبوشرطك تفاصيلى كتب فقهده مذكوره‌در. اما آداب عقد تقديم خطبه‌در [*] يعنى مقدما ولى مرأه‌دن مرأتك نكاحنى طلب ايلمكدر امابكر اولماسه عدتك تمامندن صكره اولوب عدت ايچنده اولمامق كركدر وغيرك خطبه‌سى اولمامق كركدر ودخى

[*] كسر خاء معجمه ايله طلب نكاح مرأه‌در.

وادخار وطلب تفاخر وملاحظهٔ تكاثر ايتمكله [*] . وبوكلامدن مقصود نكاح آنى امر مخطور وحرامه داعى اولور ديمك دكلدر . زيرا اول مقدما ذكر اولنان ايكى آفت تحتنده مندرجدر بلكه مقصود امر مباح ايله تنعمه داعى ونسا واولاد ايله ملاعبه‌ده امعانه باعث وبادى اولور وآخرت امرنده تفكر وآكا استعداد ايچون فراغ تحصيل ايده‌مز ديمكدر . ايمدى چونكه نكاحده اولان مجامع فوائد وآفاقى بيلدك ايسه اول فوائد وآفاتى اولا شخص واحده اعتبار ايدوب بعده كندى نفسكى دخى آكا عرض ايده‌سين اكر آنك حقنده آفات مذكوره جمع اوله مثلا شاب قوى البدن اولوب تحصين فرجه محتاج ومنفرد اولوب تدبير منزله دخى كمال احتياج اوزره اوله آندن صكره نظر ايله كه اكر آنده فوائد نكاح دخى جمع اولوب صاحب مال وخلق حسن اوله وآنى حبك حقه اشتغالدن مانع اولمايه اول مقوله كيمسه‌يه‌البته نكاح واجبدر. اما اكر فوائد مزبوره موجوده اولميوب لكن آفات مجتمعه اولسه آكا عزوبت افضلدر اكر بعض فوائد ايله بعض آفات جمع اولسه آكا لازمدركه ميزان عدل وقسط ايله آنلرى وزن ايليه، طرفيندن قنغيسى راجح ايسه حكم آنكدر مثلا بركيمسه‌نك كسر شهوته احتياجى اولميوب لكن مقصدى آنجق تحصيل ولد اوله وآكا كسب مال حلال متيسر اولمايه آكا عزوبت افضلدر . زيرا بركيمسه‌نك ولد وعقبى اولمامق طعام حرامدن خيردر اما اكر زنايه وقوع وارتكابدن خوف ايدوب لكن نكاح ايدرسه كسب حرام ايتمكه اقدام لازم كليرسه آكا نكاح اولى در زيرا اهون شرين در اما اكر زنادن خوف ايتميوب لكن نظر حرامدن خوف ايدوب وكسب حرامه محتاج اولسه اول زمانده عزوبت اولى در زيرا نظر احيانا واقع اولور اول دخى اهون شرين اولور. اكر نظردن دخى امين اولوب لكن وسواس جماع دفعنه قادر اولماسه ينه عزوبت اولىدر زيرا عمل قلب عفوه اقربدر قوت‌حرامدن. اكر سؤال

[*] بومقام‌ده اصل مترجمه موافقت اولنمامق احياء علومه موافق تحرير اولنمشدر زيرا مؤلف مرحوم غالبا احيادن نقل‌ده برمقدار خلط ايتمشدر نته‌كيم كتاب احيايه مراجعت ايله معلوم اولور . العلم عندالله تعالى .

سعی واقدام و آنلری طریق دینه ارشاد و آنلر ایچون کسب حلالده اجتهاد واقدام و تربیت اولاده قیام ایله . زیرا نفسنی وغیری اصلاحه اشتغال ایلین آنجق نفسنی اصلاحه مشغول اولان کبی دکلدر . ودخی اذایه صبر ایلین نفسنی رفاهیت و راحته معتاد ایدن کبی دکلدر . حضرت نبی علیه السلام بیورمشدر : برکیمسه‌نك اهلنه انفاق ایتدیکی صدقه‌در یعنی مقابله‌سنده اجر واردر ودخی برکیمسه‌که زوجه‌سنك آغزینه برلقمه رفع‌ایلسه مأمور اولور. حدیث آخرده دخی بیورلمشدر : حق‌تعالی فقیر متعفف اولوب ابو العیال اولانی سور . اما معلوم اوله که بوفائده‌نك نفعی عابدینه عائده‌در . اما ارباب قلوب آنلری آز اولورکه عیال وصول درجهٔ کمالدن اشغال ایدر .

مطلب ثالث — آفات نکاحده‌در . اول دخی اوچدر: آفت اولی که جمله‌دن اقوی‌در طلب حلالدن عجزدر زیرا متأهل آز اولورکه زوجه‌سنك هوا-نه تابع اولور کاه اولورکه مال‌حلال عزیز الوجود اولور پس بالضروره آخرتنی دنیاسنه بیع ایدوب باعث خسران عظیم اولور . و دیمشلردر که ینه روز قیامتده اهل وعیالی آکا خصم اولورلرکه بزه لقمهٔ حرام بذل واطعام ایلدك بز آنی بیلمز ایدك دیرلر. اول سببدندرکه‌ابن سالم علیه‌الرحمه دیمشدرکه بوزمانمزده ترك تزوج افضلدر الا مکر شول کیمسه ایلیه مانند حمار جماعه شبق وحرصی اولان بی اختیار ونفسه مالك اولمیوب قوی الاضطرار اوله. آفت ثانیه آنلرك حقوقنه قیامده قصور واخلاقلرینه صبر واذیتلرینه تحمله فتوردر. بونده دخی خطرمقرردر زیرا هرکس راعی‌در ورعیتدن مسئولدر الا بو دکلو واردر بو آفت ،آفت اولی‌دن ایسر در ومع ذلك بودخی آفت عظیمه‌در که بوندن سالم اولماز الا بر حکیم عاقل که آنلرك زللندن متغافل اولوب آنلرك اخلاق ردیه‌لرنده مدارات ایلیه زیرا طائفهٔ نسایه اغلب سفاهت وطیش وحدت وغلظت فظاظتدر وسوء خلق وعدم انصافدر ینه طلب کمال انصاف ایله . آفت ثالثه‌که ایکی اولکیدن دوندر اهل وولد آنی حق‌تعالیدن شاغل و طلب دنیایه جاذب و نائل اولور وطلب دنیایه جاذب واولاد ایچون حسن معیشت تدبیرینه طالب اولور مالی تحصیل واکثار وآنلر ایچون جمع

اوله . ايمدى ديدهٔ اعتبار ايله نظر ايله اولا حكمته و بعدها رحمته و بعدها نعمت الٰهيه‌يه كه برشهوتك تحتنده نه‌وجهله ايكى حياتى اخفاايلدى‌كه برى حياة ظاهره‌در ـ كه بقاء نسلدر ـ برى دخى حياة باطنه‌در ـ كه لذت آخرته توسلدر ـ زهى قادر حكيم ومبدع قديم كه ملكوت سموات وارضك ذراتندن برذره يوقدركه الا آنك تحتنده لطائف حكم الٰهيه وشرائف عجائب ربانيه‌دن محير عقول ومعجز حكماء فحول اولور امور غريبه وحكم عجيبه وضع ايتمش اولمايه وبو امورك انكشافى آنجق قلوب طاهرهٔ صافيه‌يه ميسر اولوركه دنيانك زهرات وسرور وغوائل وغرورندن اعراض ايتمش اوله . ومن يجعل الله له نورا فماله من نور.

فائدهٔ ثالثه — وجه مرأه‌يه نظر و آنكله ملاعبه در . زيرا آنده قابى اراحه وكدرى ازاله وازاحه واردر، عبادته تقويت واردر زيرا نفس جميع اموره ملول وحقدن معرض ونفوردر زيرا جانب حقه سلوك آنك خلاف طبعى‌در. ايمدى اكر آكا طاعت وعبادت اوزره مداومت تكليف اولنورسه جموح وسركش اولوب ابا ايدر اما قجانكه بعض اوقاتده مباح اولان لذات ايله ترويح وتأنيس اولنسه كسب قوت ونشاط وتحصيل سرور وانبساط ايدر طائفهٔ نسا ايله استيناس‌ده ازالهٔ كرب وترويح قلب ايدر حال واردر . حتى خبرده وارد اولمشدركه عاقل غير غافل كركدر كه اوقاتى اوچ ساعت ايليه برساعتنده ربى ايله مناجات ورفع دست حاجات ايليه برساعتنده دخى نفسنى محاسبه ايليه برساعتنده دخى مطعم ومشربى ايچون خالى اوله زيرا بوساعتده استراحت ايتمكده سائر ساعاته معاونت اولور .

فائدهٔ رابعه — قلبى تدبير منزلدن تفريع‌در . زيرا جميع اشغال منزلته تكفل اكثر اوقاتى اضاعه‌ايدر وعلم وعمل ايچون فراغ بولنماز. اول سببدندركه ديمشلردر كه زوجهٔ صالحه دنيادن دكلدر زيرا آنكله كسب منافع اخرويه دخى حاصل اولور . محمد بن كعب القرظى حق تعالينك ﴿ ربنا آتنا فى الدنيا حسنة ﴾ قول كريمنده حسنه‌دن مقصود مرأهٔ صالحه‌در ديمشدر .

فائدهٔ خامسه — نفسه مجاهده وريا ضتدر رعايت وولايت ايله وحقوق اهله قيام و آنلرك اخلاقنه صبر و ازالرينه تحمل ايله . و دخى اصلاحلرينه

تعالى عقبا بعد عقب دائم ايلديكى نسلى كندى نوبتنه كلديكى دمده تضييع ايدوب وجود آدمدن مستدم اولان وجودى كندى نفسنده ضم ايدوب بى عقب وابتر وفات ايتمكله كندوبى عرضهٔ آفات ايتمش اولور. وجه ثانى محبت رسول صلى الله تعالى عليه وسلمه سعى در زيرا امتنك كثرتى ايله مباهات ايدرلر ايدى حتى بيورمشلردركه نسوانكزك خيرليسى ودود وولود اولاندر يعنى محبتى زياده وولدى چوق اولاندر ودخى سوداء ولودحسناء غير ولوددن خيرليدر. بوقول شريف دلالت ايدركه تزوجدن اصل مقصود ، تحصيل مولوددر دفع شهوت دكلدر . زيرا شهوت حسناده اكمل وحفظ فرج وغض بصرده ادخل در . وجه ثالث آنك برولدى قالوب بعده دعا ايلمكدر . نتيه كيم خبرده وارد اولمشدر اولاد آدمك جميع اعمالى منقطع اولور الا اوچ عمل منقطع اولميوب باقى وآنكله صاحبى درجات جناته راقى وآتش دوزخدن واقى اولور . جمله دن برى برولد صالح دركه اكا دعا ايليه الى آخر الحديث . وجه رابع اولدر كه ولدى آندن اوّل وفات ايدوب اكا شفيع اوله بونده دخى اخبار كثيره وارد اولمشدر .

فائدهٔ ثانيه — كسر توقان ونكاحه تحصن ايله دفع كيد شيطان ورفع غوائل شهوت وغض بصر وحفظ فرجه قدرتدر وبونلره حديث شريفده اشارت اولمشدركه ﴿ من نكح فقد احرز نصف دينه فليتق فى الشطر الاخر ﴾ يعنى هركيمسه كه تزوج ايليه نصف دينى كه شهوت فرجدر احراز ايتمش اولور . ايمدى حق تعاليدن اتقا وخوف ايلسون نصف آخرده دخى كه شهوت بصدر . ودخى معلوم اوله كه بوفائدهٔ اولى دن دوندر زيرا غايت اخيره كه ولددر غايت مقدمه دن اشرف دركه لذتدر. مع هذا لذتده برمصلحت باطنه دخى واردر مصلحت ظاهره دن غيرى كه اول ولددر . مصلحت باطنه اولدركه نكاح ايدن شخص بولذت عظيمهٔ سريعة الانقطاع ايله استدلال ايليه كه حق تعالينك عبادينه جنات نعيمده احضار ايلديكى لذات دائمه وصفاى مقيم كه مثلى كوزلر كورمامش و قولاقلر ايشتمامش و قلب بشره خطور ايتمامش در آنك صفاسى نه مرتبه در تا كه بوملاحظه واستدلال باعث عبادت كريم متعال

طلب شفاعتدر كندیسندن مقدم وفات ایدن ولد صغیرندن. اماوجه اول وجوهك ادقی وفهم جماهیر خلقدن ابعدیدر وعجائب صنائع الهیه ومجازیٔ حكم ربانیه‌ده بصائر نافذه وافكار ناقده اصحابی قتنده اقواسیدر زیرا حق تعالی اعضاء حرائت خلق ایلدی وآنكچون تهیئه اولنمش برارض ومزرعه‌یی واكا لازم اولان تخمی خلق ایلدی وزوجیندن هربرینك اوزرینه متقاضیٔ شهوتی تسلیط ایلدی. ایمدی اصحاب بصیرت نافذه اولانلر بواعضااوزره رقم وحروف واصواتدن مبرا خط الهیٔ غرا ایله مكتوبه اولان شواهد خلقت وصنایع قطرتدن فهم ایدركه رب قدیم وصنائع حكیم زمرهٔ عباددن نسل واولادمقصود ایدر. اول سببدندركه شرع شریف مرأد اولادی صكره عظیم عد ایتمشدر كه زمان جاهلیتده متعدد قیزلری اولسه حیاتی حالنده دفن ایدرلردی فقر خوفندن یاخود طوق عارسببی ایله خصوصاكه ﴿تناكحوا تكثروا﴾ بیوریلوب امری تصریح وبیان وحكمت نكاح تكثیر بنی آدم ایدیكنی ذكر واعلان ایلمشدر وزنهار شویله ظن ایتمه‌سین كه حق تعالی‌نك بقاء نسل بنی آدمه محتبی وینه آنلرك موت وفنالرینی ارادتی بینده منافات‌اوله بویله دكلدر، بلكه محبت بقاایله بعده ارادت فناء بینی جمع ممكندر نته‌كیم حضرت نبی علیه‌السلام بیورمشدر ربندن حكایت وحدیث قدسی طریقی ایله روایت ایلمشدركه ﴿ماترددت فی شیٔ انا فاعله كترددی فی قبض روح عبدالمسلم هویكره الموت وانا اكره مسائته‌ولابد منه﴾ یعنی بن ایشلدیكم امورك برنده تردد ایتمزم عبادمدن برمسلكمك روحنی قبض ایلمكده‌كه اول موتی كریه كورر بن‌دخی آنك المنی كریه كورورم مع هذا اولمسی لابد مقرردر دیمكدر. ایمدی ﴿لابد منه﴾ قوله سبق ارادت وتقدیره اشارت واردركه ﴿نحن قدرنابینكم الموت﴾ قول كریمنده، ودخی ﴿هوالذی خلق الموت والحیوة﴾ كریمه‌سنده محقق الوقوع اولمغی تصریح واردر. خلاصهٔ كلام بودركه بومقامی تحقیق بزم طوقمزدن وبومختصرك طوقندن خارجدر زیرا علوم مكاشفه‌ده داخلدر وآنك وراسنده سر قدره واصلدركه آنی افشا شرعده ممنوعدر پس بوندن ظاهر اولورکه شویله كیمسه‌كه نكاحدن اعراض ایلدی حضرت آدم علیه‌السلام زمانندن بری حق

زمان ظهور شروردر ـ ناسك خيرليسى شكل خفيف حاددر يعنى قليل ـ المال والعيال ديمكدر. حديث شريفده وارداولان ﴿الذى لااهل له ولاولد﴾ قول كريمى ﴿الخفيف الحاذ﴾ كلامنك معناسنى تفسير وبيان در ودخى خبرده وارد اولمشدركه ﴿قلة العيال احد اليسارين وكثرتهم احدالفقيرين﴾ يعنى يسارده ايكى اعتبار واردر زيرا يساردن مقصد غيره عدم احتياجدر اول معنى كثرت مال ايله اولديغى كبى قلت خرج وعيال ايله دخى اولور كذلك فقر دخى احتياجدن عبارتدر اول حالت قلت مال ايله اولديغى كبى كثرت عيال ايله دخى اولور. ودخى حسن ايتدى قجان حق تعالى برعبده خير ارادات ايلسه آنى اهل ومال مؤنتى ايله اشغال ايلمز. ايمدى بوذكر اولنان كلامك مساقندن سكا ظاهر اولديكه نكاحدن منع وترهيب ده منقول اولان بعض شرائط ايله مشروطدر اماترغيب بونك خلافى اوزره در.

مطلب ثانى — فوائد نكاحده در فوائد مذكوره بش فائده در.

فائدهٔ اولى — اولدركه اصل وضع نكاح آنك ايچوندر تاكه عالم جنس انس دن خالى اولميه قضاء شهوت دخى مقصد تحصيل اولاديتمكه سوق، وباعث ميل وشوق اولمقدر وقتاكه حكمت ازليه وقدر ربانيه نك مقتضاسى مسببات اسبابه ترتب ايليه اسبابدن استغنا دخى مقرر ايكن، زيرا ارادت ربانيه ده فتور وقدرت ازليه ده قصور يوقدركه اشخاصى ايجاد وقاع وجماع معتاد اولمادن ميسر اولميه بلكه انجق عادت الهيه جريانى اوزره هرامرك وقوعى اسبابه منوط وظهورى باعث صورى يه مربوط اولمغين رب قدير ظهور اولادى ازدواج ايله اولمغى تقدير ايلمشدر عجائب صنائع الهيه يى اتمام وتحقيق وبرمقتضاى ﴿لاتبديل لكلمات الله﴾ اول مخلوق اولان قلم دن لوح محفوظ اوزره جارى اولان حكم ازلى نك وقوعنه اعتقاد وتصديق ايچون. پس تحصيل ولده درت وجه ايله تقرب بولنور: وجه اول فضيلت نكاحدر غوائل شهوتدن امين اولورسه دخى ومحبت الله موافقتدر بقاء جنس انسانه سعيده. وجه ثانى طلب محبت رسولدر صلى الله تعالى عليه وسلم وجودى ايله مباهات ايتدكارى طوائفك تكثيرنده. وجه ثالث كنديسندن صكره ولدصالحك دعاسيله طلب تبركدر. وجه رابع

ايتمه‌سين الا وضوء ايله اوله وكثرت سجود ولزوم مساجد وكثرت قرائت قرأن . ودخى ديمشدر بن‌تعجب ايدرم شول كيمسه‌يه‌كه صباح على الريق حمامه كيرر وحمامدن چيقدقدن صكره اكلى تأخير ايليه ، نيچون اكا موت اصابت ايتمه؟ وتعجب ايدرم‌شول كيمسه‌يه‌كه احتجام‌ايدوب بعده اكل طعامه مبادرت ايليه نيچون هلاك اوليه ؟ . ودخى ديمشدركه بن وباده بنفسج‌دن انفع نسنه كورمدم‌كه ايچه‌لر ودهنى ايله ادهان ايليه‌لر .

اصل ثانى — آداب نكاحده‌در آنده‌دخى برقاچ مطالب واردر .

مطلب اول — نكاحه ترغيب وآندن اعراض وترهيب‌در. ايمدى امر نكاحده ميان علماده اختلاف اولمشدر . بعضلر ديمشدركه نكاح عبادت خدا ايچون تخلى ايلمكدن افضل‌در ، بعضلر عكس ايدوب تجرد ايله عبادتى تفضيل ايلمشلردر لكن اول شخصه‌دركه آنك احواله تشوش ويرر توقانى اوليه . بعض علما دخى ديمشدركه بوزمانده افضل ترك نكاحدر . ايمدى بوخصوصده‌حقى بيان امر تفضيلى تفصيله‌موقوفدراما نكاحه ترغيب‌حق تعالى‌نك ﴿ وانكحوا الايامى‌منكم ﴾ قول كريمى ايله‌ودخى حضرت نبى كريمك صلى الله تعالى عليه وسلم ﴿النكاح سنتى‌فمن رغب‌عن سنتى‌فليس منى﴾ قول‌شريفى‌ايله‌در ودخى حضرت‌بيورمشدر ﴿من ترك‌التزويج فخافة العيلة‌فليس منى ﴾ يعنى‌هركيم فقر خوفندن ترك تزويج ايليه اول بندن دكلدر . ودخى ابن مسعود رضى‌الله عنه ديرايدى‌كه اكر عمرمدن اون كوندن غيرى قالماسه ينه ايسترم‌كه تزوج ايليم حق‌تعالى‌يه عزب اولديغم حالده‌ملاقى اولمايم. سفيان‌بن‌عيينه ايتدى‌كثرت نساء متاع دنيادن دكلدر زيرا حضرت على رضى‌الله تعالى عنه اصحاب رسول‌الله‌ك ازهرى ايدى وينه درت منكوحه‌سى وار ايدى واون يدى سريه‌سى وار ايدى. ايمدى نكاح سنت‌قديمهٔ ماضيه‌دروا خلاق انبيادن برخلق‌در.ودخى ديمشلردركه متأهلك عزب اوزره فضلى، مجاهدك جهاددن‌قاعد اولان‌اوزره فضلى كبيدر.ودخى متأهلدن بر ركعت،عزب‌دن يتمش ركعتدن‌افضلدر اما نكاح‌دن منع وترهيب حضرت نبى عليه السلامك ﴿خيرالناس‌بعد المأتين الخفيف الحاذ الذى لااهل‌له ولاولد﴾ يعنى مجرتدن ايكى‌يوز ييل مرور ايتدكدن‌صكره‌كه

اصحابه ضرر ایدر ترکی مریضه ضرر ایتدیکی کبی. دیمشلرکه حمیه مستحسنه‌در لکن کلام حق بودرکه مضراتدن احتما بلاشك بدنه نافعه‌در بلکه ممنوع اولان شول احتمالدرکه بدن اکا معتاد ایکن ترك اولنه اول زمانده نه‌مرتبه شیٔ قلیل اولسه مألوف بدن اولیجق ترکندن ضرر متیقن اولور ودخی مستحبدرکه برکیمسه وفات ایلسه آنك اهلنه طعام آلوب کیده‌لر سنت دخی بویله‌در مکر نوائحه ومغنیاته ویرمك ایچون احضار اولنه اول جائز دکلدر آنلر ایله بیله اکل اولنمامق کرکدر دیمشلردرکه فجان توکل صحیح اولسه بریره کیتدکده یانجه بیله طعام کوتورمك ضرر ایلمز وفجانکه نیت صحت اوزره اوله طعامده توسع ضرر ایلمز. مقبول حضرت باری شیخ علی رود باری امر ایلدی‌که آنکچون حلوالر ایتدیلر برقاچ حمل سکردن اشکال عجیبه وابنیه ومحاریب واعمدهٔ کبیرهٔ غریبه هیئتنده بعده امر ایدوب صوفیلری آنی قاپیشوب مابینلرنده بخش ایلدیلر حضرت امام شافعی علیه الرحمه بیورمشدرکه : اکل درت قسم اوزره‌در برقسمی اصبع واحده ایله اکل در ، اول مقت‌در یعنی دلیل مقت وغضب رب‌در وایکی اصبع ایله اکل کبردندر اوچی ایله سنتدندر زیاده ایله طعامه حرص وشره دندر. ودخی دیمشدر درت نسنه بدنه قوت ویرر : اکل لحم واکل طیب وجماعسز کثرت اغتسال ولبث توب کتان. ودرت نسنه بصره قوت ویرر: مقابل قبله‌ده قعودوعندالنوم اکتحال وخضرواته نظرولباسنی تنظیف وپاك ایتمك. ودرت نسنه بصره ضعف ویرر: لوث وقذره نظر ومصلوبه نظروفرج مرأته نظر وقبله‌یه ظهرینی ویروب اوتورمق. ودرت نسنه جماعی زیاده ایدر: اکل عصفور واکل اطرفیل اکبرواکل فستق واکل جرجیر. ودخی نوم درت طریقله‌در : بری نوم انبیادر علیهم السلام که قفاء اوزره نومدر تاکه خلق سموات وارض‌ده تفکر ایده‌سز. بری جانب یمین اوزره نومدرکه نوم علما وعباددر. بری دخی جانب شمال اوزره نومدرکه تا که طعاملرینی هضم ایلیه بری دخی یوزی اوزره نومدرکه نوم شیاطین در. ودرت نسنه عقلی زیاده ایدر: ترك فضول کلام واستعمال سواك ومجالست علما ومصاحبت صلحا. ودرت نسنه عبادتدندر : بری اولدرکه خطوه

جسمنده برشئ مكروه كورميه ودخى اكل لحم ينه لحم بتورر ودخى ثريد ، طعام عرب دروشفارجات [*] اكلى دخى بطنى عظيم ايدر وانثيينى يعنى خصيتينى ارخا ايدر وبقرك لحمى داء ولبنى شفا وسمنى دوادر ودخى شحم كندى مثانى مرضدن اخراج ايدر ودخى نسوان نفساء رطب دن افضل برشيئله استشفا ايتمزلر . ودخى سمك جسدى اذابه ايدر يعنى اريدير وقرائت قرأن واستعمال سواك بلغمى كيدرر. ودخى هركيم دنياده بقا مقصود ايليه مع هذا بقا امر محال وهركس محل فنا وزوال در بلكه مقصد طول عمردر. اول كيمسه صباح غداسنى بكرة النهارده ايلسون ونسوانه غشيانى يعنى جماع وقربانى تقليل ايلسون وردايى يعنى دينى تخفيف ايلسون [**] بعض اطبادن منقولدركه نكاح ايلمه الا تازه لره واكل ايلمه الا تازه لرى يعنى حيواناتده هرم اولانى اكل ايلمه وبر طعامى اكل ايلمه كه طبخنده نضج كامل اولميه وشرى دوا ايلمه مكر علت سببى ايله لازم كله وفواكهدن اكل ايلمه الا نضيج وكامل النضج اولانى وبر طعامى اكل ايلمه تمام مصغ ايتمينجه وطعامدن ايستديكى اكل ايله اما اوزرينه صو ايچمه اكر ايچرسه ك تكرار اوزرينه اكل ايلمه ودخى بول وغائطى حبس ايلمه چانكه نهارده اكل ايدرسه ك برمقدار نوم واستراحت ايله چانكه ليلده اكل ايدرسين قبل النوم برمقدار حركت ايله اكر يوزخطوه ايسه دخى . بومعناده عرب ديمشدر: «تغد تمدتعش تمش» يعنى تمدد ديمكدر نته كيم حق تعالى ﴿ثم ذهب الى اهله يتمطى﴾ بيورمشدركه (يتمدد) معناسنه در ودخى ديمشلر دركه حبس بول جسدى افساد ايدر نته كيم نهرك مجراسى سد اولنسه اطرافنى افساد ايتديكى كبى. ودخى خبرده وارداولمشدركه قطع عروق مسقمه در وترك عشاء مهرمه در يعنى مورث سقم وباعث هرمدر. ودخى فوائد جليله دندركه حميه يعنى پرهيز

[*] شفارجات قاموسده مذكور اولديغى اوزره برطبق دركه ايچنه سكرجه لر وطبقلر وضع ايدرلر اما وجهى يوقدر بلكه حلواى رقيق لين در نته كيم شرح (لغت سامى)ده مذكوردر. اصل مترجم ده حلواى مخصوص اولمى مصرحدر زيرا اوانى دن اولسه مضرتى ذكر اولنماز ايدى الله اعلم .

[**] بوكلام مقبول حضرت امير المؤمنين كرم الله تعالى وجهه دن منقولدر ديه مسموعدر .

مهمانه زبان دراز اولهلر. ودخی بقیهٔ طعامدن رفع زله حرامدر. مکر صاحب طعام اذن ویردیکنی تصریح ایلیه ویاخود کریه کورمامسنه جزم و یقین اوزره اوله مع هذا ینه رفیق راضی اولمایجق کندوی تخصیص ایتمیه. بشنجی ادب انصرافدهدر. آنده دخی اوچ ادب واردر: اولکی اولدرکه ضیفی خانهنك قپوسنه وارنجه تشییع ستدرکه حدیثده وارددر خصوصا که وضع مذکور اکرام ضیفهدرکه آنکله مأمور اولمشزدر وتمام اکرام دخول وخروجده ومائده اوزره طلاقت وجه وطیب کلامدر. ایکنجی اولدرکه تواضع ایدوب ضیف طیب النفس اولوب کیده اکر مضیفدن آنك حقنده برتقصیر دخی واقع اولورایسه. حکایت اولنورکه حضرت جنیدك استادینی برصبی سنی پدرم ایستر دیه دعوت ایدوب اولدخی اجابت ایدوب واردقده پدری حضرت استادی ردایدوب آنلر دخی دونوب کیدوب درت دفعه صبی دعوت وحضرت استاد اجابت وپدری رد ایدوب ینه شیخ کیدوب هربرنده وارمقده صبینك، دونوب کیتمکده پدرینك قلبلرینی تطییب ایلدی زیرا آنلرك نفوسی توحید ایله اطمئنا وقرار کلوب جمله اموری واحد قهاردن بیلیرلر واول سببدن حقیقتده جناب حقه تواضع وتذلل قیلارلر. اوچنجی اولدرکه منزلدن خروجده صاحبنك رضا واذنی رعایت ایدوب رضاسی اولمادن کیتمیه ومقدار اقامتده دخی قلبنی رعایت ایلیه ودخی ضیف اولوب نزول ایلسه اوچ کوندن زیاده اقامت ایلمیه تا که ملال کلوب استشغال ایتمیهلر مکرکه صاحب منزل خلوص قلب ایله الحاح ایتدیکنه علم حاصل اوله، اول تقدیرجه زیاده اقامت ایتمکه رخصت واردر.

فوائد متفرقه — اکل طعام دنائتدر امابعضلر تجویز ایلمشلردر کلام حق بودرکه فعل مذکور اختلاف عادات وبلاد وائتلاف نفوس واشخاص وکثرت اعتیاد ایلهمختلفدر. ودخی حضرت علی کرمالله تعالی وجهه بیورمشدر: هرکیم طعام وغداسنك ابتداسنی ملح ایله ایلسه حق تعالی آندن یتمش نوع بلایی بعید ایلیه وهرکیم هرکون یدی دانه خرمای عجوه اکل ایلسه بطننده اولان حیواناتی قتل ایلیه وهرکیم هرکون یکرمی بردانه زبیب احمر اکل ایلسه

حرام دکلدر زیرا آنك حرمتی رجاله‌در جدار آنلردن دکلدر نقش نظر خود حرام‌در نته‌کیم جواری لبس حریر ایلسه نظر حرام اولمدیغی کبی .
دردنجی آداب احضار طعام‌در . آنده دخی بش ادب‌واردر : اولکی تعجیل طعامدرکه اول‌سنت‌در. ایکنجی ترتیب اطعمه‌درکه فاکهه‌یی تقدیم شرعاً وطبا اولی‌در بعدها لحم وثریددر زیرا آنك سائر اطعمه اوزره فضلی ثریدك سائر طعام اوزره فضلی کبیدر دیه وارد اولمشدر . اکر لحم وثریده حلویاتدن برنسنه ضم ایدرسه طیباتی جمع ایتمش اولور وبونلرك تمامی ماء بارد ایله‌در بعده غسل یدایچون ماء فاتر احضارایلیه. مأمون ایتدی ماء مثلوج حق‌تعالی‌یه شکری تخلیص ایدر زیرا برنعمتدرکه آنده عبادك بروجهله صنعی یوقدر ومائده‌نك زینتی بقول ایله‌در خضره لونی جهتندن وآندن ماعدا مستحب اولمسی دخی مقرردر. اوچنجی الوان اطعمه‌دن الطفنی تقدیم ایلمکدر تاکه برکیمسه آندن مقصدی مقداری ایله اکتفا ایدوب بعده اکل کثیره محتاج اولیه . اماعادت مترفهین طعام غلیظی تقدیم در تاکه بعده طعام لطیفدن دخی زیاده تناول اولنه لکن بووضع بدعت ومخالف سنت‌در زیرا کثرت اکل ایچون حیله‌در ودخی متقدمینك سنتی‌درکه جمله الوانی دفعة کتوره‌لر تاکه هرکس مشتهاسی اولان طعامدن اکله دست رس بوله. اکرطعامی لون واحدایسه بیان ایتمك کرکدر تاکه آندن استیفا ایده‌لر آندن اطیب طعام اولق احتمالی ایله انتظار ایتمه‌لر . دردنجی طعامی‌قالدیرمقده استعجال ایلمیه بلکه‌جمله‌سی تمام استیفا ایدوب رفع ید ایدنجه صبرایلیه. ودخی ضیوفدن‌مقدم صاحب طعام فارغ اولیه بلکه اکلده جمله‌دن مؤخر اوله . بشنجی قدر کفایه تقدیم ایلیه زیرا آندن ناقص اولورسه مروّته نقصان کتیرر زائد اولورسه تضییع‌در الامکرکه جمله‌سنی اکل ایتدکلرینه‌طیب‌خاطرایله راضی اوله. حدیثده واردرکه اول زیاده اسراف‌اولنوب محاسبه اولنمازوحضرت‌ابرهیم بن‌ادهم‌دن مرویدرکه طعامده اسراف یوقدر ودخی لائق اولدرکه طعامدن اهل بیتك حصه‌سنی افراز ایلیه‌که آنلرك دخی حرصی آز اولوب برمقدار بقیهٔ طعامك رجوعنه دیده‌لری‌بازاولیه. زیرا محتمل درکه حصه‌رجوع ایتمیوب ضیق‌صدر ایله

الی کراع لاجبت [*] ﴾ یعنی اکر بنی مجرد برکراع یعنی پاچه‌یه دعوت ایلسه‌لر آ کا اجابت ایدرم ودخی مخالفت سنت ایله ارتکاب معصیتدن احترازه نیت ایلیه . وینه‌حدیثده وارد اولمشدر ﴿ من لم یجب الداعی فقد عصی الله ﴾ یعنی هرکیم داعی‌یه اجابت ایلمیه حق تعالی‌یه عاصی اولور . ودخی اجابت دعوتده برادر مسلمنی اکرام نیت ایلیه. زیرا حضرت رسالت‌پناه بیورمشدرکه هرکیم برادر مؤمنی اکرام ایلیه اول اکرام ایلمزالا رب کریمی اکرام‌ایدر . و دخی قلب داعی‌یه ادخال سرور نیت ایلیه زیرا نبی‌علیه السلام بیورمشدر: هرکیم برمؤمنی مسرورایلیه تحقیق حق تعالی‌یی مسرورایدر یعنی حق تعالی آندن راضی‌اولور دیمکدر زیرا حق تعالی چونکه کیفیات نفسانیه‌دن اولان‌سروردن منزهدر بومقوله‌لرده اولان‌قاعده‌اوزره غایت‌ومؤدای سرور اولان‌رضامقصود اولور ودخی سنت زیارت نیت ایلیه . اوچنجی آداب حضوردر . ایمدی مجلسه حضوری زمانننده تصدر ایله داخل اولمیوب بلکه تواضع ایله دخول ایتمك کرکدر واهل مجلسه‌طول انتظارایده‌جك مرتبه تأخیرویاخود آنلرتدارك ایتمدن عنی الغفله والعجله‌دخول ایلمیه‌ودخی حاضراولانلره مکانده‌مزاحمه‌ایتمیه‌بلکه‌صاحب‌دعوت امرایلدیکی‌یرده قعود ایلیه. ودخی‌حجرات نسوانك‌ابوابی مقابله‌سنده اوتورمیه ودخی‌طعامك خروجی موضعنه نظر ایتمه‌زیرا شَرَه وحرص‌اظهار ایتمش‌اولور ودخی قربنده اولانه مخصوص تحیت ایلیه وچانکه ضیف اول منزلده بیتوتت ایلیه صاحب مکان اکاجهت قبله‌یی تعلیم وموضع وضوء وطهارتی کوسترہ وصاحب منزل قبل‌الطعام اللرینی مقدم غسل ایلیه و بعد الطعام مؤخر غسل ایلیه . ودخی واردینی منزلده بر وضع منکر کورسه تغییر ایلیه اکر قادر اولورسه ، والا انکار باللسان ایلیوب انصراف ایلیه مثلا فرش دیبا وحریر واوانی ذهب وفضه وملاهی وتصاویر کبی ومکشوفةالوجوه نسوان ودیباج ایله ستر حیطان کبی . اما بعض قتده دیباج ایله ستر حیطان

[*] بعضلر کراع‌دن مقصد مدینهٔ منوره‌دن ایکی مرحله‌در برموضع مشهوردر . یعنی برمکان بعیده بی دعوت ایلسه‌لر ینه اجابت ایلرم دیمکدر دیمشلردر . اول دخی وجه لطیفدر لکن بومقامه مکاتب اولان کراع ساق غنم وامثالی اولمق مناسب اولمغن اول معنی اختیار اولنمشدر . العلم عندالله تعالی اعلم .

آنك يانندە مشقت اولور وحاضر اولدقده بعض جهتدن سائر حضار مجلس متأذى اولەلر اول مقوله كيمسەيى دعوت ايليه بلكه اجابتدن حظ ايدن كيمسەيى دعوت ايليه . ايكنجى ادب دعوته اجابتدركه حديث شريفده وارد اولمشدركه ﴿ لودعيت الى كراع لاجبت ولواهدى الى ذراع لقبلت ﴾ يعنى اكر بن بركراع ايچون دعوت اولنسەميعنى قيون پاچاسنه، اجابت ايدرم وبكا برذراع ـ كه كراعك مافوقيدر ـ اهدا اولنسه قبول ايدرم. واجابتك دخى بش آدابى واردر: اولكى اجابتده غنى ايله فقير ميانى فرق ايتمامكدر زيرا تكبردر مكر فقير افتخار وتكلف ايچون دعوت ايليه اول زمانده تعلل ايدوب اجابت ايلميه. اول سببدندركه بعض صوفيه ديمشدركه اجابت ايتمه مكر اول كيمسەيه اجابت ايله كه اعتقاد ايليه كه سن كندى رزقكى اكل ايدرسين اول دخى سنك رزقكدن آنك يانندە وديعت اولانى سكا تسليم ايتمشدر واول وديعتى آندن قبول ايتمكده فضل واحسان سنده اوله . ادب ثانى اولدركه بعد مسافه سببى ايله اجابتدن امتناع ايلميه مقدار مسافهٔ اجابت دخى عرف عادت ايله معلوم اولور . بعضلر ديمشدركه مسافه اوچ ميل مقدارى اولورسه اجابت ايليه . ادب ثالث اولدركه دعوته حاضر اوله اكر تطوعا صائم ايسه دخى صومنى نقض ايدوب براخ مسلمنك قلبنه ادخال سرور نيت ايليه . زيرا اول صوم تطوعدن افضلدر مكركه داعىدن تكلف مشاهده ايليه اول زمانده تعلل ايليه اكر اجابت ايدوب افطار ايلمزسه اول زمانده آنى ضيافت طيب ايله وكلاب طيب ايله اولور. ادب رابع اولدركه اجابتدن امتناع ايليه اكر طعامك حلنده شبهه اولورسه وياخود منزلده ويا بساط مفروشده شبهه اولور و ياخود مقامده منكراتدن بعض نسنه اوله مثلافرش ديباج وياخود اوانئ فضه وياخود تصوير حيوان وياسماع ملاهى وياهزل ولعب اولسه اول زمانده اجابت حرام وياخود مكروهدر كذلك قچان داعى محقر اولسه ويا مبتدع ويافاسق وياشرير اولسه ويامتكلف اولوب طالب مباهات وافتخار اولسه. ادب خامس اولدركه اجابتدن مقصودى قضاء شهوت بطن اولميوب بلكەسنت نبويەيه اقتدا واول طريقت مستقيمەيه اهتدا اوله. حديث شريفده دخى وارداولمشدركه ﴿ لودعيت

وینه آدابدندر صاحب خانه اخ زائرنك اشتهاسنی تقویت ایدوب البته برطعام اقتراح ایله دیه التماس ایلیه اکر آنك اقتراح ایتدیکنی طیب نفس ایله طیخ ایدرسه اول زمانده فعل مستحسن اولوب تحصیل اجروفضل جزیل ایدر. ودخی سکا طعام تقدیم ایدیمی دیمیه بلکه طعام موجود ایسه تقدیم ایلیه اکر اکل ایدرسه فبها والا رفع ایلیه .

مطلب رابع — آداب ضیافتدر . اصل ضیافت سنت حضرت ابراهیم الخلیلك در علی نبینا وعلیه وعلی سائر الانبیاء صلوات الملك الجلیل حتی اول مظهرخلت وعرفان «ابوالضیفان» ایله مکنی ایدیلر هربارکه اکل ایتمك ایسته خانهٔ جایلدن بر ویا ایکی میل چیقوب بیله جه تغدی ایده جك کیمسه یی التماس ایدوب بولور ایدی حتی مضیافینده صدق نیتی اولدیغندن مشهد پرنور ومرقد معمورنده ضیافت واطعام مستمر وبردوامدر . اول موضعده قائم اولانلردن منقولدرکه الی الآن مرقد شریفی ضیوف ایله ملآن اولوب اول مقام عالی برشب ضیفدن خالی اولمامشدر دیرلر. حضرت رسالت پناهدن صلی الله تعالی علیه و سلم ایمان نه در؟ دیه سؤال اولندقده بیوردیلرکه : اطعام طعام وبذل سلامدر وضیافتده آلتی آداب واردر: بری دعوتدر، پس اتقیای دعوت ایدوب فساقی دعوت ایلمیه حتی حدیث شریفده دعوت ایدنه دعاده ﴿ اکل طعامك الابرار ﴾ دیمك وارد اولمشدر یعنی طعامکی ابرار یسون و آنلره نصیب اولسون. و دخی فقرایه قصد ایدوب اغنیایه حصر وتخصیص ایتمیه . حدیثده وارد اولمشدر ﴿ شر الطعام طعام الولیمة یدعی الیه الاغنیاء ویذاد عنه الفقراء ﴾ یعنی طعام ولیمه شر طعامدرکه اغنیا آکا دعوت اولنوب فقرا آندن منع اولنورلر ودخی لائق درکه ضیافتنده اقاربنی اهمال ایتمیه زیرا آنلری اهمال وحشتلرینه وقطع رحمه باعث اولور کذلك اصدقا و آشنالرنده ترتیب رعایت ایلیه. زیرا بعضنی تخصیص ایدرسه باقیلری ایحاش ایدر. ودخی دعوتدن مقصودی مباهات وتفاخر اولمامق کرکدر بلکه قلوب اخوانه اسالت واطعام طعامده اولان سنت رسول الله ایله صلی الله تعالی علیه وسلم تسنن ایتمکه نیت وقلوب مؤمنینه ادخال سرور ایتمکه همت اولمق کرکدر.. ودخی شول کیمسه که دعوته اجابت

ایچون، زیرا جیاع ایدیلر دفع جوع ایچون بلا دعوت واردیلر . ودخی عون ابن عبد المسعودی بیك اوچیوز النمش صدیقی وار ایدی که بر سنه ده هرکون برینه واروب دور ایدردی وبر آخرك دخی اوتوز صدیقی ودوستی وار ایدی بر آیده هرکون برینك منزلنه واردی، برینك دخی یدی نفر ایدی وبونلرك اخوانی آنلرك کسبلرندن بدل مؤنتلرینی کوروب آنلری اطعام ایله تبرك ایدرلر ایدی وبرکیمسه که برداره داخل اولوب صاحب خانه یی حاضر بولماسه لکن محبت وصداقت ایدیکنه وائق وآنك طعامنی تناول ایتدیکندن مسرور اولمسی متحقق اولسه آنك اذنی اولمادن اول طعامدن اکل ایتمك جائزدر زیرا اذندن مقصد رضادر . خصوصا اطعمه ده نجه کیمسه واردر که آنی تصریح بلکه یمین ایله تأکیدایدر بنه قلبنده رضا اولماز، اول مقوله کروهك طعامنی اکل ایتمك مکروهدر . ونجه مرد غائب واردر که سلف صالحین دن دخی بو فعل صادر اولمشدر . اما آداب تقدیم طعام . اولا ترك تکلف در وماحضرك کرك قلیل وکرك کثیر تقدیم اولنوب زیاده اولسون دیه طعام ایچون استقراض ایتمك کرکدر. اکر نفسی طعامه سماحت ایلمزسه تقدیم ایتمه اکر آج ومحتاج آدم کوریرسه دخی. طعامده تکلفدن مقصد کندی معتاد اولدیغی طعامدن جودت وقیمتده ازدیاد اولمقدر. سبب کراهت اولدرکه تکلف ایتمك زائرك کراهت وسئامتنه مؤدی وبی تکلف تردد وملاقاتدن انقطاعنه مفضی اولور وتکلفك برقسمی دخی اولدرکه یاننده موجود اولان طعامك جملهسنی تقدیم ایلمکدرکه عیالنی ایذایه باعث اولور . علماء سلف دیرلر ایدی که ایکی فعلك قنغیسی وزرده اعظمدر بیله مزز، ضیفك کندویه تقدیم اولنان طعامی تحقیر ایلمك می یاخود صاحب طعام موجود اولان طعامنی تقدیم ایتمکده تحقیر ایلمك می؛ ودخی جملهٔ آدابدندرکه زائر طعام مخصوص اقتراح وبرشیئی معین طلب ایتمیه زیرا کاه اولورکه مزوره اول طعامی احضار شاق اولوب تحمل مشاق لازم اولور. اکر صاحب خانه ضیفنی ایکی طعام بینده تخییر ایلسه هرقنغیسی احضار ایسر ایسه آنی اختیار ایلیه که سنت بویله در مکر اول طعام دخی آکا آسان ایدیکنی ویاخود آنی اقتراح ایتدیکندن الم چکمدیکنی بیله .

کوردیکك فعل ووضع سنی بکا ترددن منع وردع ایلمسون زیرا خدمت ضیف فرض در . التنجی ادب ، یاننده اولان صاحبنك اکلنی مراقبه ایدوب بلکه آنلر طرفندن اغماض عین ایدوب کندی حالنه تقید واشتغال ایلیه تا که آنلر دخی استحیا ایدوب اکلدن ابا ایتمیه‌لر. ودخی اخوانندن اوّل طعامدن امساك ایلمیه‌لر اکر آنلر آندن صکره اکلدن احتشام وحجاب ایدرلرسه بلکه اولنده توقف ایدوب بعده اکل ایلیه . یدنجی ادب اولدرکه یاننده اولانلر استکراه واستعذار ایده‌جك کاردن احتراز ایلیه . مثلا الینی قصعه ایچنده تحریك ایدوب قارشدیرمق کبی ویاخود آغزندن بعض شی اخراج ایلمك کبی اکر آکا محتاج اولورسه یوزی طعامدن صرف ایدوب آغزندن صول الی ایله اخراج ایلیه . ودخی دسومتی اولان لقمه‌یی خل ایچنه باترمیه وخلی دسومتی اولانه دوکمیه ودخی دیشلری ایله قطع ایتدیکی شیئی مرقده ویاخود خل ایچنده غمس ایدوب باترمایه ودخی کلمات مستقذره سویلمیه .

مطلب ثالث — اخوان زائرینه تقدیم طعام آدابنده‌در. بونك فضلی کثیر واجری کبیردر خبرده وارد اولمشدرکه عبد مؤمن اخوانی ایله اکل ایلدیکی طعام ایچون محاسبه اولنماز کذلك طعام وسحور وافطار ایچون. صحابهٔ کرام علیهم الرضوان من الله والاکرام طعام ارزرنده اجماع واتفاق جملهٔ مکارم اخلاقدندر دیرلر ایدی. ودخی قرائت قرآن اوزره اجتماع ایدرلرایدی ومتفرق اولمازلرایدی الاذواق ایله یعنی طعامدن برشی ذوق ایتمکله متفرق اولورلرایدی. اما آدابی اولدرکه وقت اکلده خارجدن کلان بلا اذن داخلی اولمایه. خبرده وارد اولمشدرکه برکیمسه که دعوت اولنمدیغی طعامه کیتسه فاسقا کیتمش وحرام اکل ایتمش اولور اما قچانکه محتاج وکرسنه وآچ اولسه دخی بعض اخوانه قصد ایدوب کیتسه‌که آنی اطعام ایلیه‌اما وقت اکلنی کوزه‌دوب وارماسه آنده بأس یوقدر زیرا آنده ثواب اطعامی حیازت ایچون اول مسلمه اعانت واردر سلف صالحینك دخی عادتی بویله ایدی حضرت رسالت پناه علیه صلوات الآله وحضرت ابوبکر وعمر رضی الله عنهما ابی الهیثم التیهان وابی ایوب الانصاری علیهما رضوان الباری منزلرینه قصد وتوجه ایدوب واردیلر اکل طعام

وترك اكثار ايليه و اخوانـده طعامه احتياج اولوب اكثرى كرسنه و آچ اولسه‌لر آنلره نظر ايدوب تقليل ايلسه حسن‌در. اكر اكل‌ده زياده ايله نيتى قومه مساعده اولوب آنلرك نشاطنى تحريك ايچون اكلى افاده ايدرسه آنده بأس يوقدر بلكه وضع حسن وفعل غير مستهجن‌در . بشنجى الينى طست ايچنده غسل ايلمكدر چنانكه آخر كيمسه طستى اكا تكليف ايدوب تقديم قصد تكريم ايليه اول دخى قبول ايلسون نته‌كيم حضرت انس حضرت ثابته‌طستى تقديم ايدوب آنلر دخى امتناع ايدوب انس ايتدى : چنان سنى بر برادر مؤمن اكرام ايليه،سن‌دخى آنك اكرامنى اقبال تام‌ايله قبول‌ايله‌كه اول‌اكرام حقيقتده جناب ملك علامدندر. روايت‌اولنوركه رشيد اميرالمؤمنين ايكن ابى معوية الضريرك الينه صب ما ايلدى بعده ايتدى : يا ابا معويه بيلورميسين اليكه صب ما ايدن كيمدر ؟ بيلمزم ديدى . رشيد ايتدى : آنى صب ايدن امير ـ المؤمنين‌در . پس ايتدى : يا اميرالمؤمنين سن آنجق علمى اكرام و اجلال ايلدك ايمدى حق‌تعالى دخى سنى اكرام واجلال ايلسون سن علمى واهلنى اكرام ايتديكك كبى . ودخى لايق اولان اولدركه طست ايچنده اللرين غسل ايتدكلرنده صويى جمع ايدوب هر برينك‌غسل‌ايتديكى صويى مستقلاً دوكميه‌لر زيرا بوفعل تواضعه اقرب وعجمه تشبهدن ابعددر . اما خادم صب ما ايتدكده قائم اولمنى بعضلر مكروهدر ديمشلردر ، بعضلر قعودينى كريه كورمشلردر . اما اول خدمته قائم اولمغه بر خادم وضع وتعيين اولنمق تكبر دكلدر چنانكه نيت صالحه‌سى اوله . زيرا اول خدمته احتياج مقرر اولوب عادت جاريه اولمشدر . ايمدى طست ماده‌سنده يدى آداب واردر : اولا ايچنه القاء بزاق ايتميه يعنى توكورميه ودخى متبوع اولانى تقديم ايليه ودخى تقديم ايله اكرام اولنسه قبول ايليه ودخى صاغ جانبنه دور اولنه ودخى برجماعت آنده‌اجتماع ايده‌لر ودخى دوكيلن صويى ايچنده جمع ايده‌لر ودخى خادم قائم اوله و دخى صويى آغزندن الينه صب ايليه رفق ايله تا كه فاشه واصحابنه‌رش ايتميه ودخى صاحب منزل بنفسه ضيفنك الينه صويى صب ايليه نته‌كيم حضرت امام مالك ، امام شافعى منزلنه اوّل نزولنده اول مسلكه سالك اولوب ايتدى : بندن

كما انت اهله ومستحقه. اللهم اطعمتنا طيباً فاستعملنا صالحاه اللهم اجعله عونا لنا على طاعتك نعوذبك ان نستعين به على معاصيك . اما كيفيت غسل يد بودركه اثنانى كف يسرى يه وضع ايليه وصاغ الينك اوچ پرماغنى اولا غسل ايليه وپرماقلرينى اثنان يابس اوزرينه ضرب ايدوب آنكله شفتينى مسح ايليه بعده اغزينى اصبعينى ايله غسل ناعم ايله غسل ايليه واسنانك ظاهر وباطنى خنك ولسانى دلك ايليه بعده اصابعنده اولان لوثى ما ايله غسل ايدوب صكره اثنان يابسك بقيه سى ايله اصابعنك ظهر وبطنى دلك ايليه. بونكله اثنانى اغزينه اعاده ايتمكدن وغسلنى اعاده دن مستغنى اولور .

مطلب ثانى — آداب جماعتدر . اكل ده آداب مذكوره يدى در . اولكى كبر سنى وياخود زيادة فضلى جهتندن مستحق تقديم اولان كيمسه لردن مقدم طعام اكلنه ابتدا ايتميه الا مكر كه كنديسى مقتدى اولمغله انتظار ايتمسونلر ديه ابتدا ايليه . ايكنجى اثناء طعامده سكوت ايتميه لر بلكه وجه معروف ايله تكلم واطعمه وغيرى حقنده اولان حكايات صالحين ايله تلذذ وتنعم ايليه زيرا سكوت ايله دهانى الجام افعال اعجامدندر . اوچنجى رفيقندن زياده اكل ايتمامكدر زيرا طعام مشترك اولوب رفيقى رضا ويرمزسه زياده تناول طعام اول زمانده حرام اولور بلكه تقليل طعام اوزره اقتصار ايله قصد ايثار ايليه. ودخى بردفعه ده ايكى كره اكل ايتميه الا مكر قومدن استيذان ايليه ياخود جمله سى اويله ايده لر ورفيقنى اكل طعامه تنشيط وترغيب ايليه. اكر رفيقى اكلى تقليل ايدرسه ودخى اكل ايله ديه تكليف ايدرسه واوچ دفعه دن زياده تكليف ايتميه كه تا الحاح اوليه وطعام اوزرنده اكل ايچون تحليف ايتميه نته كيم امام حسن بن على رضى الله عنهما بيورمشدر : طعام اهوندر اوزرنده تحليف اولنمقدن . دردنجى رفيقنى محتاج ايتميه ده اكا اكل ايتمكه تكليف ايايه ومؤنت قولى آندن كنديسى تحمل ايليه . ودخى برطعامى تناوله اشتهاسى وارايكن ترك ايتميه زيرا تصنع وريا اولور بلكه عادت جاريه سى اوزره عمل ايدوب تنها وخلوتده اولان معتادندن نقض ايتميه ونفسنى وحدتده دخى حسن ادبه معتاد ايليه تا كه خلق ايله اجتماع قتنده دخى تصنعه محتاج اوليه، الا مكر اخوانه ايثار ايچون تقليل

جمع والتقاط ايليه نته‌كيم حضرت رسالت رتبت بيورمشدر : ﴿ من اكل مايسقط من المائدة عاش فى سعة وعوفى فى ولده ﴾ يعنى هركيم مائده‌دن ساقط اولانى لاقط اولوب اكل ايلسه عيشنده وسعت واولادنده عافيت اولور. بعضلر آنى مهور حور عين‌در ديه تعيين ايلمشلردر ودخى اسنانى تخليل ايدوب چيقاردينى شيئى رمى ايليه مكروه اصول اسناده جمع اولوب لسانى ايله چيقه آنى بلع ايتسه اولور . ودخى بعد الخلال تمضمض ايليه و قصعه‌يى لعق ايليه وطعام اوزرنده قلبى ايله شكر ايليه. ودخى اكر حلال اكل ايدرسه ﴿ الحمدلله الذى بنعمته تتم الصالحات وتنزل البركات ، اللهم اطعمنا طيبا واستعملنا صالحاً ﴾ ديه واكر مشتبه طعام اولورسه ﴿ الحمدلله على كل حال ، اللهم لاتجعله قوة لنا على معصيتك ﴾ ديه‌ودخى بعد الطعام ﴿ قل هو الله احد ﴾ و ﴿ لايلاف قريش ﴾ قرائت ايليه . ودخى مائده قالقمازدن مقدم قالقمايه واكر غيرك طعامنى اكل ايدرلرسه ﴿ اللهم بارك له فيما رزقته و يسرله ان يفعل منه خيراً وقنعه بما اعطيته واجعلنا واياه من الشاكرين ﴾ ديه اكر بر قوم قتنده افطار ايدرسه ﴿ افطر عندكم الصائمون واكل طعامكم الابرار وصلت عليكم الملائكة ﴾ ديه‌ودخى حلنده اشتباه اولان طعام اكلنه اقدام ايلسه بعده حزن واستغفارى تكرار واكثار ايليه تاكه اول حزن ودموع ايله اطفاء حر نار ايليه كه حضرت رسالت پناهك صلى الله عليه وسلم قولنده‌كه ﴿ كل لحم نبت من حرام فالنار اولى به ﴾ بيوريلوب اكا تعرض اولنمشدر يعنى هر لحم كه بدن انسانده حرام‌دن نابت اوله نار اكا اولى‌در ودخى اكل ايدوب بعده بكا ايلين بعد الاكل لهوه اشتغال ايلين كبى دكل‌در ودخى على الخصوص لبن اكل ايلسه ﴿ اللهم بارك لنا فيه وزدنا منه ﴾ ديه‌كه رسول عليه السلام بودعايى لبنه تخصيص بيورمشدر لبنك نفعى عام اولديغى ايچون . اكر لبنك غيرينى اكل ايلسه ﴿ اللهم بارك لنا فيما رزقنا وارزقنا خيراً منه ﴾ ديه . ودخى عقيب طعامده مستحب‌در كه بودعايى اوقيه: ﴿ الحمدلله الذى اطعمنا وسقانا وكفانا و آوانا سيدنا ومولانا يا كافى من كل شئ ولايكفى منه شئ اطعمت من جوع و آمنت من خوف فلك الحمد آويت من تيم وهديت من ضلالة واغنيت من عيلة فلك الحمد حمدا كثيرا دائما طيبا مافق مبارك فيه

کسر ایلیه. اما خبزی وخلمی سکین ایله قطع ایلیه ودخی خبز اوستنه قصعه وغیرینی وضع ایتمیه مکر خلمه مأکول اولان طعام اوله. ودخی الینی خبز ایله مسح ایتمیه زیرا حدیثده اکرام خبز ایله امر اولنوب برکات سماندن دیه وارد اولمشدر. چنانکه لقمه‌ده برشئ موذی اولسه آنی ازاله ایدوب یینه اکل ایلیه شیطان ایچون ترك ایتمیه واصا بعنی لعق ایتمدن الینی مندیله مسح ایتمیه زیرا برکت قنغی طعامده ایدیکنی بیلمز ودخی طعام حاره نفخ ایتمکدن نهی وارد اولمشدر. بلکه نوع برودت ایله اکلنه سهولت کلنجه صبر ایلیه ودخی تمردن وتراستعمال ایلیه یدی دانه ویاطقوز ویا اون بر ویا یکرمی برعدد تناول ایلیه ویاخود کیف ما اتفق اکل ایلیه ودخی خرمالیه چکردکنی برطبقده ویاخود کفنده جمع ایتمیه بلکه طغنك ظهری اوزرنده جمع ایلیوب بعده یابانه القا ایلیه. بوندن ماعدا چکردکی ویاوتفلی اولانلری دخی بویله ایلیه. ودخی اثناء طعامده شربی چوق ایتمیه مکر بوغازنده برلقمه طوروب ویاخود عطش صادق اوله بعضلر شرب ماء طب جهتندن مستحب در زیرا باغ معده‌در دیمشلردر. اما ادب شرب: اولا کوزی صاغ الیله اخذ ایدوب ﴿بسم الله﴾ دیه ودخی مص ایله شرب ایدوب عب ایله ایتمیه یعنی شفتینی ضم ایدوب سوزوب ایچه آغزینی آچوب دفعة ماء کثیر انایه ودخی قائما ومضطجعا ایچمیه. وکوزك اسفلنه نظر ایدوب تدارك ایلیه که اوزرینه تقاطر ایتمیه وایچمزدن مقدم کوزك ایچنه نظر ایلیه، وکوزك ایچنه جشاء[*] ایتمیه بلکه دهاننده حمد ایله تبعید ایلیوب یینه تسمیه ایله رد ایلیه واوچ نفس شرب ایدوب هر برینك آخرنده حمد ایدوب اوائلنده تسمیه ایلیه ونفس اولك آخرنده ﴿الحمد لله﴾ دیه وایکنجی ده ﴿رب العالمین﴾ زیاده ایلیه واوچنجی ده ﴿الرحمن الرحیم﴾ زیاده ایلیه. ودخی کوز وهر نسنه‌که برقوم اره‌سنده دور اولنور جانب یمیندن دور اولنه ودخی حضرت رسول صلی الله تعالی علیه وسلم بعد الشرب بیورلر ایدی: ﴿الحمد لله الذی جعله عذبا فراتا برحمته ولم یجعله ملحا اجاجا بذنوبنا﴾

قسم ثالث — بعد الطعام اولان آداب‌در که الینی غسل ایلمکدر اصابعی لعق ایتدکدن صکره. ودخی فتات طعامی یعنی سفره‌ده ذوکیان خردواتی

[*] جشاء. ترکیده ککرمك معناسنه‌در.

طاعت وعبادت ایتمکه تحصیل قوت نیت ایلیه تا که نفس اکلی دخی عبادت اوله تلذذ وتنعم قصد ایتمیه ومهما امکن تقلیل طعام ایلمکه عزم تام ایلیه زیرا اشبع عبادتی منع ایدر ونیتی قصد عبادت ایدوکی انکله معلوم اولور که غلبهٔ جوع ایتمدن طعامه الینی رفع ایلیه. هرکیم بوفعله مداومت ایلیه طیب دن مستغنی اولوب عبادته تحصیل ایدر ودرجات اکلك ادناسی واوسطی حدیث شریفده وارد اولاندرکه بیورلمشدر: ﴿ ماملاء آدمی وعاءً شرا من بطنه حسب ابن آدم لقیمات یقمن صلبه فان لم یفعل فثلث للطعام وثلث للشراب وثلث للنفس ﴾ یعنی ابن آدم بطنندن بدتر بروعاء پر ایتمامشدر یعنی وعاء بطنی طعام ایله ملآن ایلمك کار انسان دکلدر بلکه ابن آدمه صلبنی اقامت ایده جك برقاچ لقمه جق کفایت ایدر اکر اول مرتبه ایله قنا ایلمزسه باری ثلثی طعام ایچون ثلثی شراب ایچون تعیین ایدوب ثلثی دخی ننفس ایچون قویوب جای نفس ایلسون. النتیجه طعامدن موجود ایله راضی وحاضر ایله قانع اولوب زیاده یه منتظر اولمایه مثلا قچانکه خبز حاضر اوله ادامه منتظر اولمایه. یدنجی طعامدن تکثیر ایادی ایتمکه ساعی وبادی اوله اهل واولادندن ایسه دخی زیرا تزاحم ایدی ده برکت واردر حضرت دخی یالکز اکل ایلمزلر ایدی.

قسم ثانی — حالت اکل آدابنده درکه بسم الله ایله ابتدا ایدوب الحمدلله ایله ختم ایلیه بلکه لقمهٔ اولیده بسم الله وثانیده ﴿ بسم الله الرحمن الرحیم ﴾ وثالثه ده دخی کذا ﴿ بسم الله الرحمن الرحیم ﴾ دیه اکر بر لقمه ده ﴿ بسم الله ﴾ دیرسه دخی احسن در تا که طعام ایچون شره وحرص آنی ذکر اللهدن منع وصد ایتمیه ودخی ذکر ده جهر ایلیه تا که غیرك دکرینه دخی سبب اوله ودخی صاغ الی ایله اکل ایلیه. وتناول ملح ایله ابتدا وختم ایلیه ولقمه سنی صغیر ایلیوب مصغنی محکم ایلیه ومادامکه برلقمه یی بلع ایتمیه لقمهٔ اخری یه مد ید ایتمیه. زیرا اول وضع عجلهٔ مذمومه در ودخی طعامی ذم ایتمیه واوکنده اولان طعامه تناول ایدوب آخرك اوکندن آلمایه مکرکه فواکه نوع واحد دکلدر. ودخی قصعه نك ذروه سندن اکل ایتمیه وطعامك وسطندن اکل ایتمیه بلکه رغیفك اطرافندن اکل ایلیه الا مکرکه خبز قلیل اوله. اول تقدیرجه خبزی

واقع اولمشدر وشعبانك نصفی کونی ویوم جمعه وایکی یوم عیدین وایام معلومات ـ که عشر ذی الحجه در ـ وایام معدودات ـ که ایام تشریق در ـ وهر هفته ده فواصل ایام دندر یوم اثنین وخمیس که بو ایکیسنده اعمال عباد حق تعالیه رفع اولنور والله تعالی اعلم بحقایق الامور .

شعبهٔ ثانیه

عادات ده در اول دخی اون اصل دن متفرع اولور

اصل اول — آداب اکل ده در آنده دخی مطالب واردر .

مطلب اول — احوال منفرده در اول دخی اوچ قسمدر .

قسم اول — قبل الاکل آدابنده در . اول دخی یدی در اولکی طعام نفسنده من جهة الشرع حلال اوله وطریق کسبنده دخی حلال اوله ومن جهة الورع دخی طیب اوله. حلال طیبك معناسی دخی عن قریب بیان اولنور بودخی فرائض واصول دین دندر. ایکنجی قبل الطعام وبعده غسل یددر . حضرت رسالت رتبت بیورمشدر: قبل الطعام وضوء وفقری نفی ایدر وبعده نفی لمم ایدر . لمم جنون وصغار ذنوب معناسنه در. بومقامده ایکیسنه دخی حمله مساغ اولمق فهم اولنور لکن معنای جنونه حمل اوله ظن اولنور والله تعالی اعلم . اوچنجی طعام سفره اوزرینه وضع اولنمقده درکه سفره ارضه منبسط اولاندر خوان ومائده اوزره وضع اولنمیه که مرتفع اولاندر زیرا تواضعه اقرب وسنته اوفقدر اگرچه غیری اوزرنده اکل دخی جائز ایسه. دردنجی قعودینی وجه حسن اوزره ایدوب رکبتنی اوزره جاثی اولوب قدمینك ظهری اوزره یعنی دیز چوکوب اوتوره ویاخود رجل یمنیسنی نصب ایدوب یسری اوزره اوتوره که حضرت رسول اویله ایدرلردی و بیوررردی : بن برعبدم سائر عباد اکل ایتدکلری کبی اکل ایدردم وعبد قعود ایتدیکی کبی اوتورر ایدرم اما قائما واتکا ایدرکن اکل مکروهدر مکر بعض تنفل اولنور حبوب اوله ومتکئاً شرب مکروه ومعده یه مضردر. بشنجی اکلنده

ایله اکر هرقیون صاغمق زمانی مقداری ایسه دخی. مرتبهٔ سابعه بین العشائین قائم اوله بعده ینه قبل الصبح وقت سحرده قائم اوله . بو مرتبه ادنای مراتب درکه انجق لیلك طرفینده قائم اولور بعده معلوم اوله که شول لیالی که احیاسی حسن در برسنه ده اون بش کیجه در التیسی شهر رمضانده در ـ که اوتار عشر اخیردر ـ زیرا لیلهٔ قدر اول لیالیده طلب اولنور بری دخی شهر رمضانك اون یدنجی کیجه سیدر که آنك صباحی یوم الفرقان یوم التقی الجمعان در ـ که وقعهٔ بدر آنده اولمشدر ـ بعضلر لیلهٔ قدر اول لیله در صحیحجه دیمشلردر اما باقی اولان سکز کیجه دخی اوّل لیلهٔ محرم ولیلهٔ عاشورا واوّل لیلهٔ رجب ولیلهٔ نصف رجب ورجبك یکرمی یدنجی کیجه سی ـ که لیلهٔ معراج در ـ وبو لیله ده برصلوة مأثوره دخی واردر حضرت رسول بیورمشدر : بو لیله عامل اولان کیمسه ایچون یوز سنه حسناتی حاصل اولور. ایمدی برکیمسه که اون ایکی رکعت نماز قیلوب هربرنده بعد الفاتحه قرأندن برسوره قرائت ایلیه وهرایکی رکعتده تشهد ایدوب آخرلرنده سلام ویره بعده یوز کره ﴿سبحان الله والحمدلله ولا آله الا الله والله اکبر﴾ دیه ویوز کره حق تعالی دن استغفار ایلیه ویوز کره حضرت رسوله صلوات کتوره ونفسی ایچون امر دنیا و آخرتی ایچون دیلدیکنی دعا ایلیه. ودخی صباح صائم اوله تحقیق حق تعالی آنك جمله دعاسنی مستجاب ایدر الا مکر معصیته متعلق امرده دعا ایلیه. اماشعبانك لیلهٔ نصفی، آنده یوز رکعت نماز قیله هربرنده بعد الفاتحه اون کره سورهٔ اخلاص قرائت ایلیه. سلف صالحین بونی دخی ترك ایلمزلر ایدی بری دخی لیلهٔ عرفه در ولیلهٔ عیدین در. نبی علیه السلام بیورمشدر برکیمسه که ایکی لیلهٔ عیدی احیا ایلیه آنك قلبی میت اولمایه قلوب میته اولدینی کونده . اما ایام فاضله اون طقوزدر آنلره اورادی اولاشدرمق مستحب در یوم عرفه ویوم عاشورا ورجبك یکرمی یدنجی کونی که آنك دخی شرف عظیمی واردر حدیثده واردر که برکیمسه که اول کون صائم اوله حق تعالی آنك ایچون التمش شهر صیامنی کتابت ایلیه . بو یوم ده حضرت جبرائیل نبی علیه السلام ایله هبوط ایلمشدر . ودخی شهر رمضانك اون یدنجی کونی که وقعهٔ بدر اول کونده

دكلدر بلكه پس پرده‌دن دخى مصاحبت وياخود برخانهٔ مظلم ده ملاقات ومعاشرت ايله دخى تلذذ اولنور. ودخى مجرد كلامنى سماع ايله اولماز زيرا كاه اولوركه محبوبدن دور ايكن عرض حال ايله تكلم ايتمدن‌ينه متلذذ ومسرور اولور. اماشهادت نقل زمرهٔ محبتك قيام ليل وخلواتده ايتدكلرى نيازومناجات اثناسنده ظهور ايدن احوال بومعنايه شاهدحمل در. ايمدى بومقدار ايله‌متنبه اولميانلر تطويل واكثار ايله اعتراف واقرار ايلمزلر. ودخى معلوم اولهكه قيام ليل يدى مرتبه‌در. مرتبهٔ اولى جميع ليلى بالتمام احيادر ـ كه شان اقويادر ـ مرتبهٔ ثانيه نصفنى قيام در. احسن بودركه ثلث اوّل وسدس اخيرده نائم اوله وبالجمله آخر ليل‌ده نوم محموددر زيرا اول صباحده جميع ناس‌ده ظاهر اولان نفاس انكله زائل وانكله حاصل اولان صفرت وجه‌كه سبب شهرت در قليل اولور ودخى سبب كشف حجب غيوب دركه ارباب قلوب آنى بطريق المكاشفه معاينه ومشاهده ايدرلر. ودخى نصف اخيردن ثلث ليل‌ده قائم وسدس اخيرده نائم اولمق قيام حضرت داوددر عليه‌صلوات الملك الودود. مرتبهٔ رابعه ليلك سدسنده وياخمسنده قائم اولمقدر افضلى نصف اخيرده اولمقدر بعضلر سدس اخيرده ديمشلردر. مرتبهٔ خامسه وجوه مذكوره اوزره تقدير رعايت ايتمامكدر زيرا اول وجهله تقدير يابرنجيه ميسردركه وحى الهى ايله عالم وخبير اوله وياخود برشخص عارف اولوركه منازل قمره واقف اوله باكه ليلده غيم اولسه اول دخى بوحالته مضطر اولوركه اوّل ليلده قائم بعده نائم اوله بعده ينه قائم، صكره‌ينه‌نائم اوله. بوطريق اعمالك اشدوافضلى در اول تقديرجه برليلده آنك ايچون ايكى قومه وايكى نومه اولور بواسلوب اخلاق رسول الله‌دن ايدى وحضرت ابن عمرك وصحابة وتابعين دن اولى العزمك طريقه لريدر رضوان الله‌تعالى عليهم‌اجمعين. مرتبهٔ سادسه‌كه جمله‌دن‌اقل دردرت ركعت ويا ايكى ركعت مقدارى قائم اولمقدر وياخود طهارت ووضوء متغدر اولوب انجق برساعت قبله‌يه استقبال وذكر دعايه اشتغال ايليه. اول دخى حق تعالى‌نك فضل ورحمتى ايله ليالىده قيام ايدن عباد عبّاد وصوام زمره سندن معدود ومكتوب اولور. اثرده دخى وارد اولمشدركه ليل ايچنده نماز قيلمغه سعى

سببی ایله قیام لیلدن حرمان عقوبتنه کرفتار اولور. ودخی فضیل ایتدی چنانکه قیام لیل وصیام نهاره قادر اولمیاسین معلوم وظاهر اولهکه سن محروم ومغبون وکناهلرك کثرتنه حددن بیرو ندر. ودخی معلوم اولهکه چنانکه قیام لیلك فضیلتی سکا معلومه اولدی سکا لازم درکه قیام لیلی تسهیل وآسان ایدن اسبابی بیلهسین. اول اسباب دخی یاظاهره ویاخود باطنهدر. اولکی درت سببدر: اولی اولدرکه اکلی چوق اولمیه که کثرت اکل باعث کثرت شرب اولوب اول سببدن اکا نوم غالب وقیام ثقیل اولور. ایکنجی اولدرکه بدننی نهارده اعمال شاقه ایله اتعاب ایلمیهکه تعب یوم دخی جالب نوم در. اوچنجی اولدرکه قیلولهیی ترك ایلمیه. دردنجی نهارده کسب اوزار ایلمیه زیرا اول مقوله اوزار صاحبی ایله اسباب سعادت بینده حائل اولور. ایکنجی سبب ـ که اسباب باطنهدر ـ اول دخی درت در: اولکی قلبك سلامتی در مسلمین دن برفرده حقد وحددن وبدع وفضول هموم دنیادن. زیرا برکیمسهنك که همی کثیر اوله اول کیمسه یقظهده ایکن ینه نائم در. ایکنجی برخوف درکه درونه مستولی وغالب وقلبه ملازم اولوب انکله عبادته طالب اولور واملی دخی قصیر اوله زیرا بومقوله خوف مذکر جهنم در وذکر جهنم وخوف نیران ایله نوم عابدین طیران ایدر. اوچنجی قیام لیلك فضائلی بیلوب اول حالت آنك طلب مزید ایچون شوقنی تهییج وجنانه دخوله ترغیب وترویج ایلیه. دردنجی که اشرف براعث در محبت رحمان وفوت ایمان در زیرا برکیمسهکه مولاسنه محبت ایلیه انکله خلوته محبت وطالب ومحبوبی ایله مناجات ایتمکله تلذذه راغب اولور. ودخی معلوم اولهکه محبت الهیی برکیمسه انکار ایلمز مکرشول کیمسهکه بدع واهوا ایله قلبنده دنس ورین وغلبهٔ حب دنیا ایله درونی پرشین اوله والامحبت مولی اعظم لذائذ دندر وآنك فوقنده برلذت یوقدر بلکه آنك غیری اصلا لذت یوقدر عقل ونقل دخی بومدعایه شهادت ایدر. اما شهادت عقل، زیرا برکیمسهکه برشخصه جمالی سببی ایله برکیمسهیه ویا برعالمه کمالی ایله محبت ایلسه نه مرتبه آنك مشاهدهٔ جمالنه مرید وطالب وسماع کلامنه وانکله خلوت ومناجاته راغب اولور. اما تلذذ وصفا وسرورانجق محبوبك مشاهدهٔ جمالنه منحصر ومقصور

تكلم وبودعاني آنلردن تعلم ايدوب نومدن انتباه كلمش . صنف ثانى نومدن صكره قيام حالنى بيان واعلامده‌در. آنك فضلنده آيات واخبار و آثار واخيار اكثر من ان يحصى‌در. جملهٔ آيات‌دندر حق تعالى‌نك ﴿ ان ربك يعلم انك تقوم ادنى من ثلثى الليل ونصفه ﴾ قول كريمى ودخى ﴿ امن هو قانت آناء الليل ساجدا وقائما ﴾ قولى ودخى ﴿ والذين يبيتون لربهم سجدا وقياما ﴾ قولى ودخى اخبار‌دندر حضرت رسالت‌پناه صلى‌الله تعالى عليه وسلم قولى‌كه ﴿ ان من‌الليل ساعة لايوافقها عبد مسلم يسأل‌الله خير الاعطاه اياه ﴾ يعنى ليل‌ده برساعت شريفه واردركه اكا برعبد مسلم راست كلوب حق تعالىدن خير رجا ايليه البته حق تعالى اكا مقصودينى اعطا ايدر ودخى بيورمشدر : ﴿ عليكم بقيام الليل فانه دأب الصالحين قبلكم فان قيام الليل قربة الى‌الله تعالى وتكفير للذنوب ومطردة للداء عن‌الجسد ومنهاة عن‌الاثم ﴾ يعنى قيام ليله مداومواول خدمتى ادايه ملازم اولك زيرا اول سزدن مقدم اولان عباد صالحينك دأب وعادتى ومايهٔ سعادتيدر زيرا قيام‌ليل حق‌تعالى‌يه قربت‌وتكفير ذنوب وسبب مغفرت وجسددن مرضى طرد وذنوب آثام‌دن آدمى منع وردايدر. ودخى ابى ذره رضى‌الله عنه بيوردىلركه اكر برسفره عزيمت وارادت ايلسه‌ك آنك عده ومهماتنى اعداد ايدرسين پس نيچون تدارك زاد معاد ايلمزسين سفر آخرت سفر دنيايه كوره نيچه‌در آكاه اول يا اباذر خبر و يره‌يمى اول يوم‌هائل واقع‌ده‌سكا نافع اولانى؟ ابوذر ايتدى بلى‌يارسول‌الله پدر ومادرمسكا فدا اولسونلر . حضرت ايتدى بريوم شديد الحرده يوم بعث ونشور ايچون صائم ، برظلمت ليل‌ده وحشت قبور ايچون ايكى ركعت نماز قيلوب قائم اول وعظائم امور ايچون بركره حج ايله وبرمسكينه برصدقه‌ايله تصدق ايله‌وياخود بركلمهٔ حقه تكلم ايله وياخود بركلمهٔ شردن سكوت ايله . ودخى آثاردندركه حضرت حسنه ايتديلر باعث‌نه‌درکه متهجد اولان كيمسه‌لر احسن ناسدر وجوه جهتندن ؟ جواب ويردىكه آنلر حضرت رحمن بى انبازه خلوتده تضرع ونيازه‌مشغول اولديلر پس حضرت‌رب‌الناس آنلره كندى نورندن الباس ايلمشدر. ودخى ديمشدركه برعبدمذنب بعض‌ذنوبى مرتكب اولورجرم وعصيان

ذنوبنی مغفرت ایلیه. برروایتده دخی آلتی رکعت درکه اکا مواظبت برسنه عبادته معادلدر ویاخود لیلهٔ قدرده بتمامها نمازقیلمش کبی اولور. برروایتده اون رکعت درکه هرکیم مواظبت ایلیه انکچون جنتده برقصر بنا اولنه. ودخی کرز بن وبره دن مرویدرکه میان رجالده ابدالدندر دیمشدرکه بن حضرت خضره علیه السلام ایتدم: بکا برشی تعلیم ایلهکه لیالیده آنکله عامل اولهم. ایتدی: چنانکه صلوة مغربی ادا ایدهسین صلوة عشایه قائم اولوب ادا ایدهسین بعده برکیمسه ایله تکلم ایتمدن صلوته اقبال وصفاء بال ایله شروع ایدهسین وهرایکی رکعتده بعدالفاتحه اوچ کره ﴿قل هوالله احد﴾ قرائت ایدهسین چنانکه صلاتکدن فارغ اولهسین منزلکه کلوب برکیمسه ایله تکلم ایتمیوب ایکی رکعت نماز دخی قیلوب وهر رکعتده بعدالفاتحه یدی کره اخلاص قرائت ایدهسین بعدالسلام سجده ایدوب سجدهده یدی کره استغفار ایدوب یدی کره دخی ﴿سبحان الله والحمدلله ولا آله الاالله والله اکبر ولاحول ولاقوة الابالله العلی العظیم﴾ دیهسین بعده باشکی سجدهدن رفع ایدوب اوتوروب اللریکی سمایه رفع ایدوب دیهسین: ﴿یاحی یاقیوم یاذا الجلال والاکرام یاآله الاولین والآخرین یارحمن الدنیا والآخرة ورحیمها یارب یارب یارب یاالله یاالله یاالله﴾ بعده قائم اولوب اللریکی ینه رفع ایدوب بودعا ایله دعا ایلیه بعده ایستدیکی یرده قبلهیه مستقبلا صاغ جانبنه یاتوب نائم اولهسین وحضرت رسالت پناه صلی الله تعالی علیه وسلمه صلواته مداومت ایلیهسین نوم سکا غلبه ایدنجه. ینه کرز ایتدی: حضرت خضره دیدمکه ایسترمکه بونی کیمدن ایشتدك بکا تعلیم ایدهسین. خضر علیه السلام ایتدی بودعاحضرت محمده صلی الله تعالی علیه وسلم وحی اولوب تعلیم اولندقده بن یانلرنده حاضر ایدم تعاملری بنم یانمده اولوب بن دخی آنلره تعلیم ایدندن تعلم ایلدم ودیمشلردرکه بودعایه وبوصلوته هرکیم حسن یقین وصدق نیت ایله مداومت ایلیه حضرت رسالتپناه صلی الله تعالی علیه وسلمی منامده کوره دنیادن چیقمازدن مقدم. بعض ناس بونی ایشلیوب کوردی که جنته ادخال اولنمش وآنده جمیع انبیای وفخر عالم محمد مصطفای صلی الله تعالی علیه وسلم وعلی سائر الانبیا کوروب حضرت رسالت پناه آنکله

ظاهر اولديكه علم ومسلمينه رفق اكثر عباداتدن مقدم ايدكلرى مقرر ومسلم در زيرا بونلرك نفعى عامهٔ خلقه متعدى وسارى در العلم عندالله .

مطلب سادس — حال موحددەدركه صباحه داخل اوليجق بر آن قلبى غافل وحقدن زاهل اولميوب همى هم واحددر پس اول محبت ايلمز الاحق تعالى يه عزوجل محبت ايدر وبرفرده التجا وخوف ورجا ايتمز الاحق تعالى دن ايدر. ايمدى مرد متقى نك رتبەسى بوحده مترقى اوله اول مقوله كيمسه ترتيب وتوزيع اوراد ايتمكه محتاج اولماز زيرا جميع اوقاتده آنك قلبى حق تعالى ايله در پس آنى هر آن تحريك واسكان ايلمز الا رب منان ايدر وآنك قاتنده برعبادت برعبادتدن متميز اولماز بلكه اول تعليم معلمين دن مستغنى وقلبى فقر الى الله ايله جملهٔ دنيادن غنى در. ايمدى اول مقوله درجاته عارج اولان بوبابده اولان خطابتمزدن خارج در لكن مريد اولانه لائق بودركه نفسى ايچون بومرتبه يه وصول ادعا ايدوب وظائف عباداتدن تكاسل ايتميه اكر مقتضاى نجوم نفس اماره ايله نفسنه حسن ظن احاطه ايدوب عجبه القا ايدرسه البته لازمدركه حالتى تدارك ايلميه عن قريب ذكر اولنه جق امور ايله انشاء الله تعالى .

خاتمه — قيام ليل بيانندەدر. اول دخى ايكى صنف در زيرا يا قبل النوم در ويا خود بعد النوم در. صنف اوّل صلوة اواين ايله تسميه اولنور اول دخى ايكى ركعتدر هركيم اكا مواظبت ايليه حق تعالى آنك ايچون جنتده ايكى قصر بنا ايدر ديمشلر دركه ركعت اولى ده بعد الفاتحه اوّل بقرەدن اون آيت ودخى وسطندن ﴿ والهكم آله واحد لا آله الا هو الرحمن الرحيم ان فى خلق السموات والارض ﴾ قولنده ايكى آيت واون بركره ﴿ قل هو الله احد ﴾ قرائت ايليه وركعت ثانيه ده بعد الفاتحه آية الكرسى وبعدها ايكى آيت اوقيه ﴿ اولئك اصحاب النار هم فيها خالدون ﴾ قولنه وارنجه وآخر بقرەدن ﴿ لله مافى السموات والارض ﴾ قولندن آخرينه وارنجه اوچ آيت واون بش كره ﴿ قول هو الله احد ﴾ قرائت ايليه كه حديث شريفده وصف اولنان ثوابى حد حصردن خارج در بر روايتده دخى درت ركعت دركه هركيم اول درت ركعته مواظبت ايليه حق تعالى آنك يكرمى وياخود قرق يىلق

لیل، آنده اولی امام شافعی حضرتلرینك تقسیمیدركه لیلك ثلث اولنی مطالعه وتربیت علم ایچون وثانیسنی صلوة ایچون وثالثنی نوم ایچون تعیین ایلمشدر لکن بوتقسیم کاه اولورکه لیالئ صیفده میسر اولماز مکرکه نهارده نومی اکثاب ایلیه اکر میسر اولمازسه مطالعه وصلوتی ثلثدن اقل ایدوب فضله سنی نومه ضم ایلیه زیرا بدن قلت نوم ایله ضعیف نجه کمال کثیر فوت بلکه مؤدئ موت اولور اللهم مکر عباد تدر یجله تقلیل نومه معتاد اولدقلری کبی اولهکه آنی ایدر بعض خلص عباد دخی مشاهده اولنمشدر .

مطلب ثالث — حال متعلمدهدر. تعلم دخی اذکار ونوافله اشتغالدن افضل در آنك دخی حکمی ترتیب اوراده عالم حکمی کبیدر لکن عالم افادهیه مشغول اولدینی زمانده اول استفادهیه مشغول اوله وعالم تصنیفه مشغول اولدینی زمانده اول تعلیق وکتابته مشغول اوله .

مطلب رابع — حال محترفدهدر که لاجل العیال کسبه اشتغال ایتمکه محتاجدر. ایمدی اکاجمیع اوقاتنی عباداتده استغراق لازم دکلدر تاکه عیالی ضایع اولیه بلکه آنك وقت صناعتده وردی سوقه واروب صفاء بال ایله کسبه اشتغال در لکن لائق اولان اولدرکه صناعتی حالنده دخی حق تعالی جنابنی فراموش ایتمیه . ودخی مهما امکن صنعت ایله جمعی ممکن اولان عمله مواظبت ایلیه قجانکه عیالنه کفایت مقداری کاردن فارغ اوله ینه اورادینه عود ایلیه .

مطلب خامس — والی اولانلرك حالی امام وقاضی وامور مسلمین دن برامره متولی اولانلرکبی . ایمدی آنلردن هربرینك حاجات مسلمینه قیامی که علی وفق الشرع وقصد اخلاص ایله اوله سبب نجات وخلاص اولوب اوراد مذکوره دن افضل در پس آنك حقی نهارده امورناسه اشتغال ایدوب صلوات مکتوبه اوزره اقتصاردر ولیالیده عبادت واوراد مذکوردبی اقامت ایلمکدر نتهکیم حضرت عمر رضی الله تعالی عنه اویله ایدوب دیمشدرکه بنم نوم ایله مناسبتم یوقدر اکر نهارده نائم اولورسهم امورمسلمینی اضاعه ایدرم ، اکر لیلده نائم اولورسهم نفسمی اضاعه ایدرم . پس بوذکر اولنانلردن

ایدی که آنی تفکر وتدبر ایله تردید ایدردی بونلرك غیری نیچه‌سی هربری مسلکه سالك ایدی .

مطلب ثانی — شول شخص عالم که آنك علمی ایله منتفع ناس اولور کرك فتوی وتدریس ، کرك تألیف وتصنیف ایله در آنك اورادینك ترتیبی ترتیب اوراد عابده مخالف در زیرا علم برشئ عظیم وتفیس وخیر جلیس در که صلوات مکتوبه‌دن صکره اشتغال اولنان امورك افضلی در وآنده جمیع خلقه ایصال منفعت وطریق آخرته هدایت واردر بلکه کاه اولورکه مسئلهٔ واحده ایله متعلم مدت عمرینك عبادتنی اصلاح وآنکله تحصیل فوز وفلاح ایدر ، اماعلمدن مقصد مذکر آخرت اولان علم در نه آنکه وسیلهٔ جاه ومال وباعث توجه خلق واقبال اولان علم اوله . پس عالمه لائق اولان اولدرکه اوقاتی توزیع ایلیه والا اکا کلال لاحق اولور . ایمدی مابین فجردن طلوع شمسه وارنجه وآندن وقت ضحایه وارنجه اوقاتنی افادهٔ علوم وتعلیم درس وتکثیر معلوم ایتمکه تخصیص ایلیه اکر خدمتنده تحصیل سعادت آخرت ایچون استفادهٔ علمه عزیمت ایدرکیمسه وار ایسه والاهان اوقات مذکوره‌یی علومده تفکره ومشکلات علوم دینیه‌یی حل ایچون ملاحظه وتدبره صرف ایلیه . زیرا ذکردن فراغدن صکره واشتغال هموم دنیادن اوّل مابینده اولان وقته صفاء قلب اکثر واوفردر . ودخی وقت ضحی دن عصره وارنجه اولان اوقاتنی تصنیف ومطالعه‌یه صرف ایلیه الامکر اکل طعام وطهارت ویاخود صلوات مکتوبه‌یه مباشرت زمانی اوله ویاخود نهار طویل اولورسه قیلولهٔ خفیفه ایلیه . ودخی عصردن اصفرار شمسه وارنجه مجلسنده وحضورنده قرائت اولنان تفسیر وحدیث ویاعلم نافعك سماعنه اشتغال ایلیه ودخی اصفراردن غروب شمس وانقطاع نهار زمانه وارنجه استغفار وتسبیحه اشتغال ایلیه . پس ورد اوّل عمل لسان ، ورد ثانیسی عمل قلب وجنان اولور . ورد ثالثی عمل عین ویدر ، وورد رابعی عمل سمع اولور تاکه اول زمانده برمقدار عینه ویدینه راحت حاصل اوله زیرا بعد العصر مطالعه وکتابت کاه اولورکه بصره ایصال ومضرت ایدر اصفرار وقتنده ینه عمل لسانه عود ایدر . ایمدی بومذکور تقسیم اوراد نهاردر اما تقسیم اوراد

ورد خامس — لیل‌دن سدس اخیردرکه وقت سحردر پس آنده ایکی رکعت فجر قیله بعده ﴿ شهدالله انه لاآله الاهو والملائکة واولوالعلم ﴾ آیتنی اوقیه بعده ﴿ وانااشهد بماشهدالله به لنفسه وشهدت ملائکته واولوالعلم من خلقه واستودع الله هذه الشهادة وهی لی ودیعة عنده واسأله حفظها حتی یتوفانی علیها . اللهم احطط عنی بها وزرا واجعل لی بها عنده ذخرا واحفظها علی وتوفنی علیها حتی القاك بها غیرمبدل تبدیلا ﴾ ایمدی عباد ایچون ترتیب اوراد بویله‌در. بونلردن ماعدا دیرلر ایدی‌که بونلر ایله هرکون درت امری جمع ایده‌لرکه بری صوم‌در بری‌دخی صدقه‌در هرنه مرتبه قابل ایسه دخی . حتی برعنب دانه‌سی ویابردانه بصل ویاخبز پاره‌سی دخی کافیه‌در بری‌دخی عیادت مریض‌در بری دخی جنازه‌یه‌حاضراولمقدرزیرا بونلرك‌هربرینك فضلنده‌احادیث واخبارو آثار وارده‌اولمشدر. ودخی معلوم‌اوله‌که‌اوراد مذکوره‌ده‌جمله‌سندن اولی وافضل واعلی صلوة ایچنده قرائت قرآن‌در زیرا قرآن جامع جمیع اذکار حسان‌در. لکن کاه‌اولورکه اکا مواظبت ده عسرت اولور پس عابده اول حال‌ده برنوعدن برنوعه انتقال جائزدرکه آنده ملل وضعف وکسل لاحق اولمیه زیرا غرض تحصیل صفاء باطن‌در تحقیق بودرکه احوال اشخاص ونفوس متفاوته اولوب هربری برشی ایله مأنوس اولور بعض ناس برنوعده صفا بولوب آنکله استیناس ایدوب بعض آخر نوع آخرده بولور. ایمدی برکیمسه‌یه لازم اولان هرقنغیسنده زیاده فتح وصفا بولورسه اکا مداوم وملازم اولمقدر توزیع اورادن دخی مقصد همان دفع کسل وملال وتجربه‌درکه قنده صفاء بال واردر چنانکه اول مقوله ورده اصابت ایلیه اکا مواظبت ومداومت ایلسون بوحالت‌دخی اختلاف طبایع ایله مختلف وتفاوت احوال ایله متفاوت‌در صحابهٔ کرام علیهم رضوان الملك العلامده دخی بعضلر وار ایدی‌که وردی بریوم ولیله اون‌ایکی بیك تسبیحه ایدی بعضنك اوتوز بیك ایدی بعض دخی وار ایدی‌که اوچ یوز رکعت قیلار ایدی التی یوزه وارنجه. بلکه بیك رکعته وارنجه علی کل حال یوزرکعتدن ناقص اولماز ایدی . بعضلر دخی وار ایدی‌که برکونده برختم قرآن وایکی‌ختم ایدر ایدی بعضنك دخی وردی انجق بر آیت

والارض ومن فيهن ومن عليهن انت الحق ومنك الحق ولقاؤك حق والجنة حق والنار حق والنبيون حق ومحمد صلى الله تعالى عليه وسلم حق . اللهم لك اسلمت وبك آمنت وعليك توكلت وبك خاصمت واليك حاكمت فاغفر لى ماقدمت وماخرت وماسررت وماعلنت انت المقدم وانت المؤخر لا آله الا انت . اللهم آت نفسى تقواها وزكها انت خير من زكاها وانت وليها ومولاها اللهم اهدنى لاحسن الاعمال لايهدى لاحسنها الا انت واصرف عنى سيئها لايصرف عنى سيئها الا انت اسئلك مسئلة البأس المسكين وادعوك دعاء المفتقر الذليل فلاتجعلنى بدعائك رب شقيا وكن بى رؤفا رحيما ياخير المسئولين واكرم المعطين ﴾ ودخى حضرت عائشه رضى الله عنها ايتدى نبى صلى الله تعالى عليه وسلم قجانكه ليلده قائم اولسه صلاته شروع ايتدكده افتتاح ايدوب دير ايدى ﴿ اللهم رب جبرائيل وميكائيل واسرافيل فاطر السموات والارض عالم الغيب والشهادة انت تحكم بين عبادك فيما كانوا فيه يختلفون اهدنى لما اختلفت وفيه من الحق باذنك انك تهدى من تشاء الى صراط مستقيم ﴾ بعده افتتاح صلوة ايدوب ايكى ركعت خفيفه قيلارلر ايدى بعده ايكيشر ركعت ميسر اولان مقدارى نماز قيلوب وتر ايله ختم ايدرلر ايدى اكر وترى قيلمامش اولسه لر ودخى مستحبدركه ايكى صلوة ماباينى سلام ويردكدن صكره يوز تسبيح ايله فصل ايايه تاكه باعث استراحت وانبساط وصلوتده ازدياد نشاط اوله تحقيق حضرت رسالت پناهك كيجه ايله صلوتنده صحيح اولمشدركه اولا ايكى ركعت خفيفه قيلوب بعده آنلردن خفيفجه ايكى ركعت دخى قيلارلر ايدى اون اوچ ركعته وارنجه . بوحال ايله على التدريج قيلارلر ايدى ودخى حضرت عائشه يه سؤال اولندى كه رسول صلى الله تعالى عليه وسلم قيام ليلده جهرمى ايدرلر ايدى ، يوقسه اسرارمى ايدرلر ايدى؟ جواب ويرديلركه كاه اسرار وكاه جهر ايدرلر ايدى ودخى حضرت رسالت پناه صلى الله تعالى عليه وسلم بيورردى كه: ﴿ صلوة المغرب اوترت صلوة النهار فاؤتروا صلوة الليل ﴾ يعنى صلوة مغرب صلوة نهارى وتر ايلدى كه فجر وظهر وعصر ومغرب نمازلرى جمله اون اوچ اولور پس صلوة ليلى دخى وتر ايدك بيورديلر .

مجموعى يوز اوله. طقوزنجى عندالنوم تذكر ايليه كه نوم اخوالموت در يعنى موتك برادرى در وتيقظ بعدالموت بعث ونشور مثابه سنده در ومابين حياة وموته نومك مثلى دنيا وآخرت بينده برزخ مثاليدر. ايمدى نائم اولانه لازمدركه حين نومده قلبنى تفتيش ايليه كه نه حال اوزره نائمدر وكنديسنه نه مقوله حال غالبدر حق تعالى نك وحق تعالى يه ملاقاتك حبى ميدر، ياخود حب دنيا ميدر؟ ودخى تحقق ايليه كه كندويه هرنه حال غالب اولورسه وفاتى دخى آنك اوزرينه اولور وفاتى نه حال اوزره ايسه محشور اولمسى دخى اول منوال اوزره اولور زيرا هركس محبت ايتديكى كيمسه ايله ومحبت ايتديكى شى ايله اولور. اونجى عندالتنبيه سبق ايدن دعا ايله دعا ايليه وهر زمانده كه اثناء نومده متنبه اوله ﴿ لاآله الاالله الواحد القهار رب السموات وارض ومابينهما العزيز الغفار ﴾ ديه ودخى جهد ايليه كه حين نومده جمله خواطردن صكره قلبنه جارى اولان وحين تيقظده جمله دن اول جارى اولان ذكرالله اوله زيرا علامت محبت ذكردر وقلبنى آنكله تجربه ايليه زيرا اول برعلامتدركه باطن قلبك احوالنى كشف ايدر.

ورد رابع — ليلك سدس اخيرنده تهجده قائم اوله. لفظ تهجد براسم دركه سجود وهجوع دن صكره كه نوم معناسنه در — اولان عبادته مختصدر واول حينده عرشه عظمت وجلال حقدن اهتزاز واضطراب كلوب رياح جنات عدن دخى منتشر اولور وحضرت ملك جبار سماء دنيايه نازل اولور نته كيم خبرده وارد اولمشدر. پس دعاء انتباهدن فارغ اولدقدن صكره آبدست آله بعده قبله يه استقبال ايدوب صفاء بال ايله ﴿ الله اكبر كبيرا والحمدلله حمدا كثيرا وسبحان الله بكرة واصيلا ﴾ ديه بعده اون كره تسبيح واون كره تحميد واون كره تهليل ايليه ودخى ﴿ الله اكبر ذوالملك والملكوت والجبروت والكبرياء والعظمة والجلال والقدرة ﴾ ديه. بوكلمات مأثوره يى قرائت ايليه — كه حضرت عليه السلام دن مأثوره در — تهجد ايچون قيامله رنده قرائت ايدرلر ايدى. اول كلمات بونلردر: ﴿ اللهم لك الحمد انت نورالسموات والارض ولك الحمد انت بهاء السموات والارض ولك الحمد انت زين السموات والارض ولك الحمد انت قيام السموات

الا مكركه قيام ليله استعانت ايلمك نيت ايليه اكر نوم برمرتبه غالب اوله كه صلوة و ذكردن شاغل ، بلكه سويلديكندن غافل و ذاهل اوله اول زمانده نائم اولسون سويلديكى كلامى تعقل ايدوب عالم اولنجه. حضرت رسول عليه السلام بيورمشدر ﴿ لاتشادوا هذا الدين فانه متين فمن يشاده يغلبه فلاتبغض اليك عبادة الله عزوجل ﴾ يعنى بودينده شدت ايله عمل ايدوب رهبانيته واصل اوله جق مجاهده واقدام ايتميك زيرا بودين مبين غايت قوى ومتيندر بركيمسه كه آنكله مشاق ايدوب يعنى شدت ايله معامله ايلسه شدت دين آكا غالب اولمسنه يقين اوزره اولسون. ايمدى عبادة اللهى كندويه بغض ايتديرمسون. يدنجى نائم اولدقده قبله يه مستقبلا نائم اوله ياحتضر هيئتنده اولوب قفاسى اوزره استلقا ايليوب اياقلرى قبله يه اوله وياخود قبره ادخال اولنسان كبى اولوب جنبى اوزره نائم اولوب وجهى قبله يه اوله. بدننك دخى توجهى قبله يه اولوب شق ايمنى اوزره نائم اوله . سكزنجى عندالنوم دعادركه اول مرور ايتمشدر ومستحب اولان بودركه آية الكرسى و آخر بقره يى وبونلرك غيرى آيات كريمه دن قرائت ايليه . ودخى ﴿ والهكم اله واحد لااله الاهوالرحمن الرحيم ﴾ آيتنى قرائت ايليه ﴿ لآيات لقوم يعقلون ﴾ قولنه وارنجه. ديمشلردركه هركيم بو آيتى عندالنوم قرائت ايليه قرآن عظيم محفوظى اولوب اونوتميه ودخى سورهٔ اعرافدن ﴿ ان ربكم الله الذى خلق السموات والارض فى ستة ايام ﴾ آيتنى قرائت ايليه و آخر بنى اسرائيلده ﴿ قل ادعوا الله اوادعوا الرحمن ﴾ قولندن ايكى آيت اوقيه تحقيق بونلرى قرائت ايدنك شعاعينه برملك داخل اولوب آنى حفظ ايدوب آنك ايچون استغفار ايدر. ودخى معوذتينى قرائت ايدوب ايكى اللرينه نفث ايدوب اللرى ايله وجهنى وسائر جسدينى مسح ايليه بووجهله مسح فعل رسول اللهدن مرويدر ودخى اوّل كهفدن اون آيت و آخرندن اون آيت قرائت ايليه. بونلر قيام ليله انتباه ايچون قرائت اولنور حضرت اسدالله الغالب امام على بن ابى طالب كرم الله وجهه بيوررلر ايدى بن ظن ايتمزم كه بركيمسه كه عقلى متكمل اوله آخر سورهٔ بقره دن ايكى آيتى قرائت ايتمدن نائم اوله ودخى يكرمى بش ﴿ سبحان الله والحمدلله ولااله الاالله والله اكبر ﴾ ديه تاكه بوكلمات اربعك

اعداد اولنان صوبنی اعداد ایدوب عبادت ایچون قیامه نیت وهربارکه منتبه اوله سوا که همت ایلیه‌که رسول اللهدن صلی‌الله تعالی علیه وسلم بویله روایت اولنمشدر اکر طهارت متیسر اولمازسه قبله‌یه مستقبلا قاعداولوب ذکره ودعا وفکره اشتغال ایلیه که اول دخی قیام لیل مقامنه قائم اولور . اوچنجی کیجه یاتمیه الا وصیتی یانده مکتوبه اوله زیرا هرکس نوم ایچنده قبض روح‌دن امین دکلدر ودیمشلردرکه برکیمسه‌که بلاوصیة وفات ایلسه آکا برزخده تکلمه اذن ویرلمز. یوم قیامته دکین خلقك امواتی بری برینی زیارت ایدوب سویلشورلر اول تکلم ایلمز . پس بعضی بعضنه دیه‌که بو مسکین وصیتسز وفات ایتمشدر آنکچون سویلمز پس وصیت مستحبه‌در موت‌فجائی خوفندن. اما موت فجائی تخفیفدر مکرکه موته مستعد اولمایوب ظهری اثقال ایله منحنی اولان مرد محقر اوله . دردنجی حین نومده جمیع ذنوبندن تائب ونادم وعامهٔ مسلمینه‌قلبی سلیم‌اولمغه عازم‌اولوب برفرده حقارت‌ایتمك معناسنی‌خاطرینه اخطار ومستیقظ اولیجق ینه معصیته عزم ایتمکی درونده ملاحظه ونفسه اخبار ایتمیه . بشنجی فرش ناعمه ایله تنعم ایتمیوب بلکه بالکلیه ترك ایله کمر عزیمتی میان مجاهده‌ده برك ایلیه‌ویاخود اقتصاد واعتدال جانبنی رعایته اشتغال ایلیه بعضلر نوم ایچون فراش مستقل تهیئه واحضار ایتمامك جانبنی اختیار ایلمشدر. اصحاب کزیندن‌رضوان‌الله علیهم اجمعین اهل صفه‌که کمال فقروفاقه ایله بیحال وبی طاقه ایدیلر بو مرتبه مضطر وعاجز ایکن ینه کندیلری ایله تراب میاننده حاجز قومازلر ایدی ، بز ترابدن خلق اولندق ینه آکا رد اولنورز دیرلر ایدی. بوحالتی رقت قلوبلرینه انفع واولی‌وتواضع نفوسلرینه اجدر واحری کوررلر ایدی لکن بووضعی اختیار بلاد بارده‌ده مزاجه اضرار ایدر . پس اول مقوله بلاددہ طریق اقتصاد بودر که نوم ایچون فراش معین اعداد ایتمیه . بلکه نهارده نه مقوله فراش اوزره قعودی اختیار ایدرسه آنك اوستنده نائم اوله . آلتنجی مادام‌که نوم غلبه ایتمیه نائم اولمیوب مهما امکن قائم اوله وجلب نوم ایچون تکلف ایتمیه زیرا سلفك نوملری غلبةً ایدی واکللری فاقةً وکلاملری ضرورةً ایدی

دخى آنى قرائت ايدرلر ايدى وبعدها ﴿ قل يا ايها الكافرون ﴾ ايله سورهٔ اخلاص اوقورلر ايدى فجانكه فارغ اولدلر اوچ كره ﴿ سبحان الملك القدوس ﴾ ديرلر ايدى. اوچنجى وتردر قبل النوم اما تأخير افضلدر انتباهه وثوقى اولانلره وتردن سلام ويردكدن صكره ﴿ سبحان الملك القدوس رب الملائكة والروح حللت السموات والارضين بالعظمة والجبروت وتعززت بالقدرة وقهرت العباد بالموت ﴾ ديه .

ورد ثالث — نومدر اول دخى عبادتدندر اكر آدابى رعايت اولنورسه . ودخى حديثده وارد اولمشدركه ﴿ اذانام العبد على طهارة ذاكر الله عزوجل يكتب مصليا حتى يستيقظ ويدخل فى شعاره ملك فان تحرك فى نومه فذكر الله عزوجل دعا له الملك واستغفرله ﴾ يعنى فجانكه عبد طهارت اوزره ذاكر ايكن نائم اولسه نومندن مستيقظ وقائم اولنجه مصلى كتابت اولنور وشعارينه يرملك داخل اولور اكر خلال نومده متحرك اولوب حق تعالى يى ذكر ايلسه اول ملك آكا دعا واستغفار ايدر ودخى خبرده وارد اولمشدركه فجانكه برعبد طهارت ايله نائم اوله روحى عرشه رفع اولنور وبومرتبه ثواب عوام دەدر . پس علما وارباب قلوبكه نومده مكاشفهٔ اسرار غيوب ايدرلر آنلرك حالى وعاقبت مألى نجه اولور اول سببدندركه نبى عليه السلام ﴿ نوم العالم عبادة ونفسه ﴾ تسبيح بيورمشلردر . وبو وردك آدابى اوندر: اولكى طهارت وسواكدر زيرا آنلر ايله روحى سمايه عروج ايدوب رؤياسى صادقه اولور والا اضغاث احلام اولور نتەكيم خبرده بويله وارد اولمشدر لكن مقصد باطن وظاهر جميعا طاهر اولمقدر زيرا حجب غيوبك انكشافنده مؤثره اولان بومقوله طهارتدر [*] ايكنجى باشى اوجنده سواكنى وطهورينى يعنى طهارت ايچون

[*] بومقامده كتاب احياء العلومده طهارتدن صكره (فان لم يتسير له فليستحب له مسح الاعضاء بالماء فان لم يجد فليقعد) واقع اولمشدر الخ. لكن اشكالدن خالى دكلدر زيراكه اعضايى ما ايله مسحدن مقصد ظاهر بودركه تيمم دكلدر پس ما ايله مسح بدل وضوء اولمق غير مسموعدر شرعده . لكن مرحوم والدماجد دخى تيممدن صكره (فان لم يجد) بيوردقلرى دخى اشكالدن خالى دكلدر . زيرا تيمم ايده جكيز بولنمامق غايت بعيددر والله تعالى اعلم .

بیان اوراد لیل — ایمدی اوراد لیل بش در. اولکی بین العشائین اولان وقتی احیایه اشتغالدر غیبوبت شفق محقق اولنجه. حق تعالینك ﴿ ان ماشئة اللیل ﴾ قولنده دخی مقصود بودر واول وقتی نوم ایله کذر ایتمکدن حذر ایلیه ودخی بعدالمغرب ایکی رکعت قیلوب آنلرده ﴿ قل یاایها الکافرون ﴾ ایله ﴿ قل هوالله احد ﴾ قرائت ایلیه صلوة مغرب عقیبنده کلام وشغل وصحبت انام تخلل ایتمدن ، بعده درت رکعت قیلوب آنلری تطویل ایلیه بعده متیسر اولان مقدار صلوة قیله غیبوبت شفق اولنجه اکر منزلی مسجده قریب ایسه اول ایکی صلوتی بیتنده قیلسه بأس یوقدر اکر صلوة عشایه دکین اعتکاف قصد ایتمش دکل ایسه . اکر قصد اعتکاف ایدوب مسجدده قیلارسه اول افضلدر اکر تصنع وریا مداخله ایلمزسه .

ورد ثانی — وقت عشادن حد نوم ناسه دکین در . بودخی اوچ امر مراعاتیله در: اولکی اذان ایله اقامت بینده درت رکعت سنت قیله وبعدالفرض ایکی رکعت بعدهما درت رکعت قیله وبونلرده آخر بقره و آیة الکرسی واوّل سورهٔ حدیدی وغیرینی قرائت ایلیه. ایکنجی اون اوچ رکعت نمازقیله آخری وتر اوله حزم واهتمام بودرکه وتری نوم اوزرینه تقدیم ایلیه زیرا آز اولورکه نومدن استیقاظ ایده‌مز ویاخود قیام کندیه ثقیل اولور الا مکرکه قیامه معتاد اوله اول زمانده تأخیر افضل و خیردر وبو صلوتده اوچ یوز آیت مقداری قرائت ایلیه شول سوردن که نبی علیه‌السلام اکثر آنلری قرائت ایدرلردی سورهٔ یس کبی وسورهٔ سجده ولقمن وسورهٔ دخان و ﴿ تبارك الملك ﴾ وزمر وواقعه کبی. اکربو نمازی قیلمازسه بوسوری ویا بعضی قبل النوم قرائت ایتمکی ترك ایتمیه . روایت اولنورکه نبی علیه السلامك قرائت ایتدیکی هر کیجه‌ده سورهٔ سجده و ﴿ تبارك الملك ﴾ ایدی بر روایتده دخی زمر وبنی اسرائیل ، وبر روایتده بنی اسرائیل قرائت ایدردی وبر روایتده دخی هر کیجه مسبحات قرائت ایدردی وآنلر حقنده بر آیتی بیك آیتدن افضلدر دیه بیوررلر ایدی بعض علما ﴿ سبح اسم ربك الاعلی ﴾ سوره‌سنی دخی زیاده ایدرلر زیرا نبی علیه‌السلام اول سورهٔ کریمه‌ی سورلر ایدی وترده

وانت خير الغافرين ﴾ ودخى مستحبدركه قبل الغروب ﴿والشمس وضحاها﴾ ودخى ﴿ والليل اذا يغشى ﴾ ومعوذتين سوردلرينى قرائت ايليه ودخى شمس غروب ايليه اول استغفارده ايكن ينه حق تعالى بيورمشدر: ﴿ واستغفر لذنبك وسبح بحمد ربك بالعشى والابكار ﴾ چنانكه اذانى استماع ايليه بودعايى اوقيه ﴿ اللهم هذا اقبال ليلك وادبار نهارك ﴾ آخرينه وارنجه نته كيم مقدما ذكر اولنمشدر بعده مؤذنه اجابت ايليه صكره صلوة مغربه اشتغال ايليه . ايمدى بوذكر اولنان افعال ايله عمرندن برمرحله منقضى اولور . پس اول زمانده نفسنى محاسبه ايليه كه اول يومى امسندن شرميدركه اول تقديرجه ملعونيندن اولور اول زمانده سابقا واقع اولان تفريطنى تلافى وتدارك ايتمكه عازم اوله زيرا « ان الحسنات يذهبن السيئآت » فحواسى اوزره سيئات سابقه حسنات لاحقه ايله ذاهب وزائل، بلكه ندامت قويه يه مقارن اولورسه بالكليه مضمحل اولور . ودخى ﴿ الليل خلفة النهار [*] ﴾ مضمونجه نهارده واقع اولان تفريطنى بعده ليلده تدارك ايدوب دوا ايليه وياخود يومى ايله امسى مساوى اوله . اول تقديرجه مغبونيندن اولوركه ﴿ من استوى يوماه فهو مغبون ﴾ كلامى بومعنايى محقق ومصدقدر ودخى نبى عليه السلام بيورمشدر: ﴿ لابورك لى فى يوم لاازداد فيه خيرا ﴾ يعنى بريوم كه بن آنده خير جهتندن زياده اولمايم يعنى بنم خيرم آنده يوم سابقدن زياده واكثر اوليه اول يوم بكا مبارك اولمسون. اكر يومنده خير جهتندن زياده كوررسه حق تعالى يه حمد ايلسون واول طريق خيره توفيق وتسديد ايتديكيچون شكرينى تأكيد وتجديد ايلسون ودخى بومعنايى قلبنده احضار ايلسونكه شمس نهار عمرك غروبى ، برغروب. دركه بعده طلوع اولماز . پس باب تدارك مغلق اولمسى محقق اولور ايمدى خيراتى قبل الفوات تداركه مبادرت واول مقوله اعماله مباشرت ايله .

[*] بوكلام حق تعالينك سورهٔ فرقانده ﴿ وهو الذى جعل الليل والنهار خلفة ﴾ قول كريمندن مأخوذدر معناسى ذو خلفة ديمكدر يعنى ليل ونهاردن هربرى آخره خلف اولور يعنى احدهماده ايشلنمسى لائق اولوب بعض عوائق ايله فوت اولان اعمالى تداركده آخر آنك مقامنه قائم اولوب آنده اعمال صالحه يه مباشرت ايله مافات تداركنه مبادرت اولنه ديمكدر .

ورد خامس — بوندن صکره عصره وارنجه‌در. ایمدی ایکیسنك مابینده مسجدده معتکف اولوب ذکر وصلوته وفنون خیر وعباداته اشتغال ایلیه سنت سلف دخی بویله ایدی زیرا وقت غفلت ناس اولمق ایله مسجدده عبادات ایله استیناس اولی واحب لکن اکربیتنده قعود سلامت‌در دینده وجمع هم وخواطرنده ادخل ایسه اول اولی وافضل‌در. وبووقتده نوم مکروهدر زیرا نهارده ایکی نوم مکروهدر ودخی حق تعالی نك ﴿ولله یسجد من فی السموات والارض طوعا وکرها وظلالهم بالغدو والآصال﴾ قول کریمنده اصال دن مقصد بووقت‌در. ودخی معلوم اوله که لیل ونهارده که ایکیسی یکرمی درت ساعتدر. اعتدال زمان نوم سکز ساعتدر اکر لیل ده آندن برمقدار نقص ایدرسه نهاردن آنی استیفا ایلیه اما آندن زیاده ایتمیه زیرا انسانك اکثرینك اعماری آلتمش سنه اولورسه اکا عمرندن یکرمی ییل که ثلثی‌در نوم ایله کچوب نقصان اوزره اولمق کافیدر لکن سکز ساعتدن نقص ایتمیه تاکه بدن مختل اولوب کالی وطاعتی ضایع اولمیه الامکرکه تدریج ایله سهره متمرن ومعتاد اولوب اضطراب واشتداد چکمیه نته کیم بوحالت بعض عباددده مشاهده اولنمشدرکه اعتیاد ایله اکثر اوقاتی سهر وترك وحضور ایله مرور ایدر ینه عبادتده بدنلرنده کمال قوت اولور.

ورد سادس — وقت عصرك دخولندن صکره‌در. بونده صلوة یوقدر آنجق اذان ایله اقامت بینده درت رکعت سنت عصر واردر بعده صلوة عصری جماعت ایله ادا ایلیه بعده وظائف اربعهٔ مذکوره یه اشتغال ایلیه اکر تدبر ایله تلاوته اشتغال ایدرسه افضل اولور.

ورد سابع — وقت اصفرار شمس‌در. حق تعالینك ﴿فسبحان الله حین تمسون﴾ قولیله مقصد بودر. پس اول وقتده مستحب اولان دعا وتسبیح‌در واستغفاردر خاصة ودخی سائر ورد اولده مذکور اولاندر مثلا ﴿استغفرالله الذی لاآله الاهو الحی القیوم واسئاله التوبة وسبحان الله وبحمده﴾ دیه ودخی بو وجهله استغفار ایلیوب دیه ﴿استغفروا ربکم انه کان غفارا واستغفره انه کان توابا رب اغفر وارحم وانت خیرالراحمین فاغفرلنا وارحمنا

دخى ايتمك احتمالى اولورسه اكانائم اولمق احب واولى در كذلك اكر نائم اولمازسه ذكر اولنان وظائف واذكارى ادا وتكرار ايتمكده نشاط اوزره اولمامق مقرر ايسه بوايكى نيت ايله نائم اولمق دخى قريب دن عداولنور. لكن لائق اولدركه ينه قبل الزوال متنبه اولهكه مقدما صلوتى تدارك واستعداد وقبل وقت الصلوة مسجده حاضر اولمغه مجال اوله. اكر نائم اولميوب كسبه دخى اشتغال ايتميوب بلكه همان صلوة وذكره اشتغال ايلسه نهارده افضل اعمال اولور زيرا اول زمان ناسك غفلتى وهموم دنيايه اشتغاللرينك وقتيدر. پس حق تعالى نك قوللرينك مولالرينك بابندن اعراض ايتدكلرى زمانده خدمتنده بولونمجق كرم الهيه لائق اولان اولدركه اول بنده سنى تزكيه ايدوب قرب ومعرفتى ايچون اصطفا ايله عباد صالحينه اولان وعدينى ايفاايليه بومعاندركه احياء ليل قربت وفضل اولمشدر.

ورد رابع — مابين زوال در صلوة ظهردن وآنك راتبه سندن فارغ اولنجه. بوورد اوراد نهارك اقصرى وافضلى در چونكه مسجده قبل الزوال حاضر اوله صبر ايلسون موذن اذانك جوابندن فارغ اولنجه. بعده مابين اذان واقامتى احيا ايچون قائم اولسون كه حق تعالى نك ﴿وحين تظهرون﴾ قوليله مقصد بودر ودخى درت ركعت نماز قيلوب مابينلرينى سلام ايله فصل ايلمسون وركعتلرى تطويل ايلسون زيرا اول وقتده ابواب سما كشاده در وركعاتده سورهٔ بقره وياخود مئين دن [*] ايكى سوره ويامثانى دن درت سوره اوقيه وبوساعتده دعا مستجاب در وحضرت رسول الله صلى الله تعالى عليه وسلم دخى بوساعتده برعملى رفع اولنديغنى ايستمشلردر. بعده صلوة ظهرى جماعت ايله ادا ايليه بعده ايكى ركعت بعده درت ركعت دخى قيله، آنلرده آية الكرسى ايله آخر بقره يى وورد اولده ايراد ايتديكمز آياتى قرائت ايليه.

[*] مئين دن مقصد شول سوردركه يوز آيتدن زياده وياخود يوز آيته قريبه اوله سور مذكوره برائت ونحل وهود ويوسف وكهف وبنى اسرائيل وانبيا وطه ومؤمنون وشعرا وصافات در زيرا جميع سور قرآنيه آيات اعتباريله درت قسم قلنمشدر. اولى سبع طوال بعدها مئين. بعدهامثانى بعدهامفصل در نته كيم كتاب اتقانده بطريق الاتقان مشروح ومفصل در مراجعت اولنه العلم عندالله تعالى.

ویاآلتی ویاسکز رکعت نماز قیله بونی صلوة الاوابین ایله تسمیه ایتمشلردر برکون نبی علیه السلام اصحاب کرام اوزرلرینه چیقوب کوردیلرکه وقت اشراقده نماز قیلارلر ایدی صوت اعلی ایله ندا ایدوب بیوردیلرکه: ﴿الاان صلوة الاوابین اذا رمضت الفصال﴾ یعنی تنبیه بیوردیلرکه صلوة اوابین اول وقت مذکوره‌دردر اول‌سببدندرکه‌دیمشلردرکه چونکه‌ایکی نوعدن بری‌اوزره اقتصار ایلسه بووقتی اختیار افضل ومختاردر .

وظیفهٔ ثانیه — ناسه متعلق اولان خیراتدرکه بکرة النهارده اداسی عادت جاریه اولمشدر مثلا عیادت مریض‌وتشییع جنازه وبروتقویه‌معاونت ومجلس علمه حضور وبرمسلمك‌حاجتی قضا ایلمك‌کبی. بونلرك‌امثالی‌خیرات بولنمازسه مقدما ذکر اولنان وظائف اربعه‌یه عود ایلیه‌که ادعیه وذکر قرائت وفکردر ویاخود صلوة تطوعه مباشرت ایلیه زیرا اول وقتده صلوة حلال اولور .

ورد ثالث — ضحوهٔ نهاردن زواله دکین‌در پس صلوة هرساعتده یامستحبه‌در ویافرض‌در وهریوم ده صبح‌دن ضحی‌یه وارنجه ثلثدر وآندن زواله‌دخی ثلثدر، کذلك زوالدن عصره وارنجه‌وآندن مغربه وارنجه . پس ضحی نظیر عصردر یعنی ثلث ثانی‌در. لکن صلوة‌ضحی صلوة عصر کبی‌فرض اولمادی زیرا اول زمان ناسك تدبیر معاشلرینه اشغال ایتدکاری اوان‌در پس اول سببدن ناسدن صلوة ضحی تخفیف اولندی ایمدی وقت مذکورك وظیفه‌سی ینه اول اقسام اربعه‌در وایکی امردخی زیاده اولنمشدر بری کسب مال ایله تدبیر معاشه اشتغال‌در اکرتاجر ایسه سوقه حاضر اوله. آنك دخی شرائطی واردر عن قریب ذکر اولنور وکسبه‌دخی اول کون محتاج‌اولدیغی مقدار اوزره اقتصار ایدوب غرضی‌ادخار اولمیه. ایکنجیسی قیلوله‌در یعنی نوم‌درکه اول وقتده اولان نومه قیلوله دیرلر اول دخی سنت‌در تاکه آنکه قوت وقیام لیله استعانت حاصل اوله نته‌کیم تسحر سنت اولمشدر آنکه صیام نهاره استعانت اولنه اکر کیجه قائم اولق خاطرمدن اولیوب لکن نومه اشتغال ایتیوب بیدار اولورسه خلق ایله مصاحبت. بلکه اثناسنده غیبت

مشاهد دكليدركه برمحبوبك كه جمالى ديدهٔ عاشق ايله مشاهده اولنه اكا اولان عشق ومحبت غائبانه اوصافنى تكرير سماع ايله حاصل اولان محبوبه عشقدن اقوى زيرا بومعنى « ليس الخبر كالعيان مثل » سائرى ايله بيان اولنمشدر نته كيم شاعر دخى ديمشدر :

(شعر)

ولكن العيان لطيف معنى به سأل المعانية الكليم

(ترجمه)

كلامن كرچه ايشتدك وليكن عيانا كورمكه سعى ايله آنى
يوزين كورمك حبيبك داخى خوشدر آنكچون ايستدى موسى عيانى

يعنى ﴿رب ارنى انظر اليك﴾ ديدى اول سببدندر يقين اهل عرفان كه جمال وجلال ملك ديانى ديدهٔ بصيرت باطنه ايله مشاهده ايدرلركه اول عين بصر ظاهر ايله معاينه دن اقوى در واجل واعظم در يقين عباددن كه آنلر قلب ولسان ايله مواظبت ذكر خداى رحمان ايدرلر زيرا آنلرده محاسن صفاتدن آنجق بعض امور جمليه واردركه شفاء عليل وسقى غليل ايلمز مكر يقين دن دليل ايله قانع اولان اقل قليل طائفهٔ اولور .

ورد ثانى — طلوع شمسدن ضحوهٔ نهاره دكين دركه طلوعدن زواله وارنجه مابينك نصفى در، اول شول زمانده كه نهار اون ايكى ساعت اولوب زمان اعتدال اوله صباح دن اوچ ساعت مرور ايتديكى زماندركه ربع نهار اولور. بوربع ده دخى ايكى وظيفه واردر: برى صلوة ضحى در اول دخى ايكى نوع در برى وقت اشراق شمس دركه نورينك ظهورى وقتى در اشراق نوره مانع اولان بخارات ارضيه يه موازاة دن ارتفاعى ايله. وبو صلوة ايكى ركعتدركه آنلرك ذكرى مرور ايتمشدر بوايكى ركعت صلوة اشراق ايله تسميه اولنمشدر . برى دخى حر شمسك اشتدادى وقتيدركه كتب احاديثده آندن تعبير ايدوب « اذا رمضت الفصال » ديمشلردر يعنى قچانكه فصال كه جمع فصيل در يعنى دوه نك كوچكى رامضه اوله يعنى وقت ضحى ده ارضك حرارتنك اشتدادى زمانندهكه باصديغى وقتده آياقلرى يانوب زحمت چكه پس اول زمانده دخى درت ركعت

عالیلرنده بیله یتمش نبی ویتمش صف ملائکه بیله ایدیلرکه هرصفی مابین مشرق ومغرب ایدی . پس بکا سلام ویروب الیمی طوتدیلر بن دخی ایتدم : یارسول الله بکا خضر بوحدیثی سندن ایشتدم دیه خبر ویردی . حضرت بیوردیلرکه خضر صادق در وجمیع حکایت ایتدیکی حق وواقعه مطابق در واول عالم ارض ورئیس ابدال در آنلر ارضده جنود ملك متعال دندر . بن ایتدم: برکیمسه که بونی ایشلیه وعمل ایلیه وبنم منامده کوردیکم کبی کورمیه آنك حالی نیجه در ؟ بیوردیلرکه شول خدا حقیچون که بنی حقله بعث ایلدی تحقیق اول کیمسه یه دخی بونلر ویریلور اکر بنی وجنتی منامده کورمسه دخی . وآنك جمیع ذنوب کبائری مغفور وحق تعالی نك غضب ومقتی آندن مرفوع ودور اولور وصاحب شمال اولان ملکه امر اولنور بریله وارنجه آنك سیئاتندن برسیئه کتابت ایتمیه . ودخی بیوردیلرکه شول خدا حقیچون که بنی حقله بعث وارسال ایلدی بونکله عمل ایلمز الا شول کیمسه که حق تعالی آنی سعید خلق ایتمشدر وبونی ترك ایتمز الاشول کیمسه که حق تعالی آنی شقی خلق ایتمشدر ومذکور ابراهیم تیمی درت آی مکث ایدوب قطعا اکل وشرب ایتمدی شویله ظن اولنورکه بورؤیا ایله سعادتی تکمیل وبعده اول حالتی تحصیل ایتمشدر . ودخی معلوم اوله که اکر بونلره قرأندن ویردی منتهی اولان آیات وسوری اضافت ایدرسه دخی اکمل واحسن وافضل اولور . دردنجیسی افکاردر اول دخی معاملاتده درکه نفسنی محاسبه ایدوب واقع اولان تقصیرلرینی تفکر ودخی خیردن ونیاتده طریق اخلاصدن صارف وعائق اولان اموری رفع ده ملاحظه وتدبیر ایلیه ویاخود مکاشفاتده درکه حق تعالی نك جلال ونقمتی تفکر ایدوب خوفی مزداد ویاخود جمال ونعمتی تدبر ایدوب خانهٔ قلبی ازدیاد شکر ایله آباد اوله . فکر دخی اشرف عبادات وباعث نیل سعادات در زیرا آنده عبادت ذکر موجوده در معرفت زیاده سی ایله ، زیرا فکر عارف اولانلره مفتاح معارف در اول معرفتدن تعظیم وآندن محبت حاصل اولور ودخی ذکر اکرچه ایراث انس ایدرکه اول دخی محبتدن برنوع در لکن فکردن حاصل اولان محبت اقوی واعظم واثبت در . خارجده

همزات الشياطين واعوذبك رب ان يحضرون ﴾ ايمدى بوذكر اولنان اون كلمادر كه بونلرك هربرى اونر كره تكرير اولنسه يوز عدد اولور ، اول افضل در ايچندن برذكرى يوز كره تكرير ايتمكدن . زيرا بونلردن هربرينك مستقلاً فضيلتى وهربرندن قلبك برنوع تلذذ واستراحتى واردر وتجدده كسل و ملالدن امن وحضور بال مقرردر . اوچنجيسى قرائت در . ايمدى افضل اولان اولدركه سورهٔ ﴿الحمد﴾ و ﴿آية الكرسى﴾ وخاتمهٔ بقره يى ﴿آمن الرسول﴾ قولندن و ﴿شهدالله﴾ آيتى و ﴿قل اللهم مالك الملك﴾ دن ايكى آيتى ودخى ﴿لقد جاءكم رسول من انفسكم﴾ آيتنى سوره آخرينه وارنجه ودخى ﴿لقدصدق الله رسوله الرؤيا بالحق﴾ آيتنى آخر سوره يه وارنجه ودخى ﴿الحمدلله الذى لم يتخذ ولدا﴾ آيتى واول حديددن بش آيى و آخر سورهٔ حشردن اوچ آيى قرائت ايليه . اكر فضيلتى استكمال و آنكله تحصيل كمال ايتمك ديلرسه مسبعات عشرى قرائت ايليه . سين كه آنلر سورهٔ ﴿الحمد﴾ ومعوذتين و ﴿قل هوالله احد﴾ و ﴿قل يا ايها الكافرون﴾ و آية الكرسى در ، هربرينى يديشر كره اوقيه سين ويدى كره ﴿سبحان الله والحمدلله ولا آله الا الله والله اكبر﴾ ديه سين وحضرت نبى يه عليه الصلوة والسلامه صلوات كتوره سين يدى كره مؤمنين ومؤمنات ايچون استغفار ايده سين ويدى كره نفسك ايچون ووالدينك ايچون استغفار ايدوب بعده ﴿اللهم افعل بى وبهم عاجلا و آجلا فى الدين والدنيا والآخرة ماانت له اهل ولاتفعل بنا يامولانا مانحن له اهل انك غفور رحيم﴾ ديه يدى كره . بونى كنز دن وبرة ابراهيم تيمى دن روايت ايلمشدر كه حضرت خضر عليه السلام آكا اهدا ايلمشدر وديمشدر كه بونلرى بكا حضرت محمد صلى الله عليه وسلم اعطا ايلمشدر . ودخى ابراهيم تيمى يه ديدى كه قچانكه حضرت رسوله عليه السلام ملاقى اوله سين ثوابنى آنلردن سؤال ايده سين . ابراهيم تيمى دخى ذكر ايلدى كه بركيجه مانمده كوردى كه كويا ملائكه كلديلر آنى كتوروب جنته ادخال ايتديلر پس جنتده امور عظيمه كوروب بونلرك جملهسى كيمكدر ؟ ديو سؤال ايلدى . جواب ويرديلركه سنك عملك كبى عمل ايدنلر كدر . ودخى ذكر ايلدى كه آنلرك ثمارندن ، اكل وشرابندن سقى ايلدم و بكا حضرت رسالت پناه عليه صلوات الآله كلدى حضور

ركعتى الفجر دعا واستغفار وتسبيحه اشتغال ايليه اقامت صلوة اولنجه وديه‌كه : ﴿ استغفرالله الذى لااله الا هوالحى القيوم و اتوب اليه ﴾ يتمش كره و﴿ سبحان‌الله الحمدلله ولااله الاالله والله اكبر ﴾ يوز كره . بعده فرضى ادا ايليه آداب ظاهره وباطنه‌سى ايله . بعده مصلاسنده قعود ايليه طلوع شمسه دكين واول زمانده درت نوع اموره اشتغال ايليه . برى دعادر اولا ديه‌كه ﴿ اللهم صل على محمد وعلى آل محمد . اللهم انت السلام ومنك السلام واليك يعود السلام حينا ربنا بالسلام وادخلنا دارالسلام تباركت ياذاالجلال والاكرام ﴾ بعده ﴿ سبحان ربى العلى الاعلى الوهاب لااله الاالله وحده لاشريك له له الملك وله الحمد يحيي ويميت وهو حى لايموت بيده الخير وهو على كل شئ قدير لااله الاالله اهل النعمة والفضل والثناء الحسن لااله الاالله لا نعبد الا اياه مخلصين له الدين ولوكره الكافرون ﴾ بعده ادعيهٔ مذكوره‌نك كلى ويا بعضى ايله دعا ايله فاقتى مقدارنجه وحالنه اوفق قلبنه انسب واليق ولسانه اخف وارق كورديكى اوزره . ايكنجيسى اذكاردركه اوچر كره ، وياخود يديشر كره تكرير اولنور وغايت اكثرى يوز كره واوسطى اون كره . حاصل كلام فراغ قلبى وسعت وقتى مقدارى تكرير اولنه اكثر اوليجق فضياتى دخى اكثر اولور لكن قليل اولان دخى مداومته مقارنت ايله ينه افضل ومداومته مقارن اولميان كثير دن قلبده تأثيرى اشد واكمل در . اول اذكار دخى اون ذكردر : اولكى ﴿ لااله الاالله وحده لاشريك له له الملك وله الحمد يحيي ويميت وهو حى لايموت بيده الخير وهو على كل شئ قدير ﴾ ايكنجى ﴿ سبحان‌الله والحمدلله ولااله الاالله والله اكبر ولاحول ولاقوة الا بالله العلى العظيم ﴾ . اوچنجى ﴿ سبوح قدوس رب الملائكة والروح ﴾ . دردنجى ﴿ سبحان ربى العظيم وبحمده ﴾ . بشنجى ﴿ استغفرالله الذى لااله الاهوالحى القيوم واسئاله التوبة ﴾ . التنجى ﴿ اللهم لامانع لما اعطيت ولا معطى لما منعت ولاينفع ذاالجد منك الجد ﴾ . يدنجى ﴿ لااله الاهو الملك الحق المبين ﴾ . سكزنجى ﴿ بسم‌الله الذى لايضر مع اسمه شئ فى الارض ولافى السماء وهو السميع العليم ﴾ طقوزنجى ﴿ اللهم صل على محمد عبدك ونبيك ورسولك النبى الامى وعلى آل محمد ﴾ اونجى ﴿ اعوذ بالله السميع العليم من الشيطان الرجيم . اللهم انى اعوذبك من

ورددر وآندن مغربه وارنجه ايكى ورددر وليلده دخى درت ورد واردر . مغربدن وقت نوم خلقه وارنجه ايكى ورددر . نصف اخيرده وقت فجره وارنجه ايكى ورددر وبر ورد خامس دخى واردركه ورد نوم در . يعنى نفس نوم دخى بدنك عبادت ايچون قوتنه باعث اولديغى جهتدن مقام ورده قائم اولوب نائم اولانه اجر وثواب حاصل اولور . ورد اوّل كه ورد صبح در آنك فضائل كثيره سى آيات كريمه ده مذكورەدر . جمله دن حق تعالينك ﴿ وسبح بحمد ربك قبل طلوع الشمس ﴾ قول كريمدر . ودخى ﴿ واذكراسم ربك بكرة واصيلا ﴾ قوليدر چنانكه نومدن انتباه كله دعاء استيقاظ ايله دعا ايليه كه مرور ايتمشدر ودعا ايچنده ايكن ثوبنى لبس ايليه ولبس ثوب ايله نيتى حق تعالينك ستر عورت ايله امرينه امتثال وعبادتنه استعانت اولوب قصد ريا ورعونت اولميه . بعده طهارت ايتمكه مباشرت ايليه مرور ايدن طريقله ، بعده استعمال سواك ايدوب آبدست آله مرور ايدن اوزره ، بعده منزلنده ايكى ركعت صبح قيله بعده حضرت ابن عباس رضى الله تعالى عنهما دعاسيله دعا ايليه كه بودر : ﴿ اللهم انى اسئلك رحمة من عندك تهدى بها قلبى ﴾ آخر دعايه وارنجه كه ذكرى مرور ايلمشدر . بعده منزلدن خروج ايدوب دعاء خروج اوقيه كه ذكر اولنمشدر . ودخى سكينت وقار ايله مشى وحركت ايدوب مسجده داخل اوله ودعاء دخول ايله دعا ايليه ، بعده صف اولى طلب ايليه اكر فرجه بولورسه ، اما تخطى رقاب ايدوب خلقه مزاحمه واضطراب ويرميه . بعده ايكى ركعت فجر ـ كه سنت صلوة فجردر ـ ادا ايليه اكر منزلنده ادا ايتمدى ايسه ، وبعدها اولان دعايله دعا ايليه كه مرور ايلمشدر اكر اول ايكى ركعتى قيلمش ايسه ايكى ركعت تحية المسجد قيلوب جماعته انتظار ايده زيرا اول انتظار سبيل الله ده غزا ايله برابردر . ودخى احب اولان شافعيه قتنده تغليس در . يعنى صلوة فجرى وقت غلس ده يعنى آخر ليلده اولان ظلمتده ادا ايلمكدر . اما حنفيه قتنده احب اولان اسفاردر يعنى زمان ضياء صبح واشراقده ادادر ودخى لايق اولان اولدركه جماعت ترك اولنميه زيرا فرض كفايه در شافعيه قتنده ، وسنت مؤكده در بزم مذهبمزده وبعده

سلاح كتورميه وارضه القاء بذر ايتدكدن صكره سقى اولنميوب اكر نباتك ظهورنده حق تعالينك قضاسى سبق ايتدى ايسه كنديسى نابت اولور ديه بلكه حق تعالى اسبابى مسبباته ربط ايلمشدركه آكا قضاء اوّل ديرلر واول كلح البصردر . اما تفصيل مسبباتى تفاميل اسبابه ترتيب ، اول على التدريج والتقدير اولوب آكا قدر ديرلر. خيرى تقدير ايدن البته برسبب ايله تقدير ايدر. شرى تقدير ايدن دخى برسبب ايله تقدير ايدر ودفعنه دخى برسبب تقدير ايدر پس بو امور بيننده تناقض ظهور ايامز ديدهٔ بصيرتى مفتوح پرنور اولان كيمسه قتنده خصوصا كه نفس دعاده دخى فائدهٔ عبادت وثواب ذكر وطاعت وخير عاجل ويا نفع آجل اولوب اصلا نفع وطائل دن خالى اولماز پس حق تعالى مجيب وسائل اولوب رجامز اقتفاء اعظم و سائل دركه حضرت محمد مصطفى در عليه افضل الصلوات واكمل التحيات وعلى آله واصحابه وذرياته واحبابه .

اصل عاشر — تقسيم اوراد و فضيلت واحكامنى ذكر وايراد دردر . معلوم اولهكه سالك طريق آخرت اولان كيمسه يا عابد وعالم ويا متعلم ويا والى ويا محترف در ويا موحددركه واحد صمد ايله غيرندن مستغرق در ، پس بونده برقاچ مطالب واردر .

مطلب اول — عبادت خدا ايچون متجرد اولان شخص عابده ترتيب اورادده در . ايمدى اولا فضيلت اورادى بيان وايراد ايدهلم حق تعالى بيورمشدر: ﴿ واذكراسم ربك بكرة واصيلا ﴾ ودخى ﴿ وسبحه ليلا طويلا ﴾ ودخى ﴿ وسبح بحمد ربك قبل طلوع الشمس وقبل الغروب ومن الليل فسبحه وادبار السجود ﴾ ودخى ﴿ اقم الصلوة طرفى النهار وزلفا من الليل ان الحسنات يذهبن السيئات ﴾ بيورمشدر . وبونلرك غيرى نيچه آيات كريمه وارده اولمشدركه بعضنده ذكر وتسبيح ايله امر بيورمشدر وبعضنده كثرت ثوابى و حسناتك سيئاتى محو ايتديكنى بيان ايلمشدر . ودخى معلوم اولهكه نهارده يدى اوراد واردرطلوع فجردن طلوع شمسه وارنجه مابين برر ورددر وآندن زوال شمسه وارنجه ايكى ورددر و آندن وقت عصره وارنجه بر

جمع امور عظيمه‌ده حقارت مقرردر . ودخى بيورمشدر: ﴿ ادعوا الله وانتم موقنون بالاجابة واعلموا ان الله عزوجل لايستجيب دعاءً من قلب غافل ﴾ يعنى حق تعالى‌يه دعا ايدك اجابتنه ايقان و حصولنه اطمئنان اوزره اولديغكز حالده. ودخى معلومكز اولسونكه حق تعالى غافلدن صادر اولان دعايى استجابت ايلمز . سكزنجى دعاده الحاح واوچ كره تكرير ايلمكدر . رسول‌الله صلى‌الله تعالى عليه وسلم قچانكه دعا ايلسه‌لر اوچ كره دعا ايدرلردى و سؤال وطلب ايلسه‌لر اوچ كره ايدرلردى ودخى لائق اولان اولدركه دعاسنى استبطا ايتميه يعنى دعا ايلدم مستجاب ومقبول اولمادى ديميه بلكه اول زماندهكه دعاسنك مستجاب اولديغنى بيله ﴿ الحمدلله الذى بنعمته تتم الصالحات ﴾ ديه وبركيمسه كه دعاسنك اجابتى آكلاسه ﴿ الحمدلله على كل حال ﴾ ديه. طقوزنجى دعاسنى ذكرالله ايله افتتاح ايليه اوّل امردن سؤال ايله ابتدا ايلميه. نبى عليه‌السلام دعا ايلسه‌لر ﴿ سبحان ربى العلى الاعلى الوهاب ﴾ ايله‌استفتاح ايدرلردى. ودخى ابو سليمان الدارانى ايتدى : بركيمسه كه حق‌تعاليدن برحاجت ديايه اولنده حضرت نبى‌يه عايه الصلوة والسلام صلوة ايله ابتدا ايليه بعده يينه صلوة ايله ختم ايليه زيرا حق تعالى حبيبنه اولان صلواتى البته قبول ايدر . پس كرم نامتناهئ الهى اول مرتبه‌دن برتر واعلى دركه ايكى صلوات مقبوله‌نك مابينده اولان دعاءبندهٔ ضعيف مردود اوله. اخباردە دخى بومعنايى متضمن خبر وارد اولمشدر. اونجى ـ كه ادب باطنى درواجابتده اصل جميع آداب ومدار جملهٔ اسباب در ـ جميع ذنوبدن توبه وانابت ايله رجاء اجابت‌در و رد مظالم و حقوق رجال وكنه‌همت وصفاء بال ايله‌حق تعالى‌يه توجه‌واقبال دركه اجابته سبب قريب بودر.

مطلب عاشر — فائدهٔ دعاده‌در . مع‌هذا كه قضاء خداى‌متعال رد اولنمغه مجال يوقدر پس‌معلوم اوله‌كه جملهٔ‌قضاء خدانك برى دخى دعا ايله رد بلادر. پس اول‌وجهله دعا ، سبب رد بلا واستجلاب رحمت خدا اولور. نته‌كيم ترس رد سهمه سبب وآب‌دخى خاكدن نبات خروجنه سببدر ودخى نته‌كيم ترس سهمى دفع ايدوب مدافعه ايدرلر . كذلك دعا وبلا دخى برى بريله معالجه ايدرلر . ودخى قضايه اعتراف ورضانك شرطندن دكلدركه كيمسه

آندن اكثر ايله اخبار ايلمدى ودخى نبى صلى الله تعالى عليه وسلم بيورمشدر: ﴿ اياكم والسجع فى الدعاء بحسب احدكم ان يقول ، اللهم انى اسئلك الجنة وماقرب اليها من قول وعمل واعوذبك من النار وماقرب اليها من قول وعمل ﴾ يعنى اجتناب وحذر ايدك دعاده سجع دن ، هربريكزه كافى دركه دعاده بوكلمات جامعه وبو الفاظ نافعه ايله دعا ايليه كه معناسى يارب سندن جنتى رجا ايدرم وجنته تقريب ايدر قول وعمله رجا ايدرم يعنى اول مقوله قول وعمله توفيق رجا ايدرم . ودخى سنكله ناردن وناره تقريب ايدر قول وعملدن اعاذه ايدرم . ودخى معلوم اوله كه منتهى عنه تكلف ايله اولان سجع در اما برسجع كه بلا تكلف ظاهر و مقتضاى طبع اولوب صادر اوله آندن نهى اولنماز بلكه حضرت نبى دن دخى عليه الصلوة والسلام صادر اولوب بيورمشدر: ﴿ اسئلك الا من يوم الوعيد والجنة يوم الوعيد والجنة يوم الخلود مع المقربين الشهود والركع السجود و الموفين بالعهود انك رحيم ودود وانت تفعل ماتريد ﴾ وبونك امثالى دخى. وبالجمله اصل دعا جناب ذوالجلال حضرتنه تضرع وابتهال در . پس لائق اولان اولدركه تضرعه منافى اولان تكلف سجع وغيريدن تحفظ واحتراز اولنه اكر منافى اولميوب مانع ابتهال اولمازسه بأس يوقدر . آلتنجى تضرع وخشوع ورغبت ورهبت و خضوع در نته كيم دعانك شأن و حالى بويله در . يدنجى دعانك اجابتنه جزم وتحقيق و رجاسنك حصولنه ايقان وتصديق در . حضرت رسالت پناه صلى الله عليه وسلم بيورمشدر ﴿ لايقل احدكم اذا دعا ، اللهم اغفرلى ان شئت ، اللهم ارحمنى ان شئت فانه لامكره له ﴾ يعنى هيچ بريكز دعا ايتدكده يارب بكامغفرت ايله اكر ديلرسه‌ك ، يارب بكا رحمت ايله اكر ديلرسه‌ك ديمسون زيرا حق تعالى يه اكراه ايدر يوقدر بوكلام ايسه آنى ايهام ايدركه حاشا سكا جبر واكراه ايتمزم اكر ديلرسه‌ك رحمت ايله. بونك خود خطاسى ظاهر در اول سببدن حضرت نهى بيورمشلردر. ودخى بيورمشدركه ﴿ اذا دعا احدكم فليعظم الرغبة فان الله تعالى لايتعاظمه شئ ﴾ يعنى چان بريكز دعا ايليه رغبتنى تعظيم ايلسون يعنى كندويه نسبت شئ عظيم عدايلسون زيرا حق تعالى يه نسبت هيچ برشى عظيم اولماز بلكه قدرت آلهيه يه نسبت

ايكنجى احوال شريفه‌يى اغتنام باعث اجابت رب الانام‌در مثلا سبيل اللهده زحف صفوف كبى يعنى صفوف جند اسلامك وجه عدويه مشى وحركتى زماننده. زيرا اول زمانده ابواب سماده كشاده ونداء مؤمنينى‌رفع ايچون ملائكهٔ مقربين حاضر و آماده‌در . ودخى نزول غيث زماننده وصلوات مكتوبه‌نك اقامتى و قتنده و اعقاب صلوات مفروضه‌ده و مابين اذان واقامتده وحالت صومده وسجوده حقيقتده شرف اوقات شرف حالانه راجع‌در زيرا وقت سحر، وقت صفاء قلب ايديكى مقرردر ويوم جمعه ويوم عرفه‌وقت اجتماع همم واستدرار رحمت خدايه محل تعاون قلوب اممدر . اوچنجى زمان دعاده صفاء بال ايله قبله‌يه استقبال ايليوب اللرينى بروجهله رفع ايليه‌كه ايكى قولتوقلرينك بياضى كورينه‌و آخر دعاده اللرى ايله يوزينه مسح ايليه. ودخى لائق اولان اولدركه ايكى كفنى بريره كتوروب ضم ايليوب باطنلرينى وجهنه مقابل ايليه و دخى بصرينى سمايه رفع ايلميه . نبى عليه‌السلام بيورمشدر: ﴿ لينتهين اقوام عن رفع ابصارهم الى السماء عند الدعاء اولتخطفن ابصارهم ﴾ يعنى بعض اقوام‌كه هنكام دعاده كوزلرينى سمايه رفع ايدرلر البته اول فعل‌دن منتهى اولسونلر و ياخود البته آنلرك ابصارى خطف اولنور يعنى محو اولنور . دردنجى صوتى حفظ ايليه يعنى مخافته وجهر بيننده ايليه . حضرت عايشه‌دن رضى‌الله تعالى عنها اثر بويله وارد اولمشدركه‌حق‌تعالينك: ﴿ ولاتجهر بصلاتك ولاتخافت بها ﴾ قولنده اى بدعائك ديه صلوتى دعا ايله تفسير ايلمشدر . بشنجى دعاده سجع ايله تكلف ايلميه زيرا سجع تكلف‌در محل تضرعده مناسب دكلدر. بعضلر حق‌تعالينك ﴿ انه لايحب‌المعتدين ﴾ قول شريفنك‌معناسنى اسجاع ايچون تكلف ايدنلردر ديمشلردر . اولى بودر كه دعوات مأثوره‌دن تجاوز ايلميه زيرا تجاوز ايديجك كاه اولور كه دعاسنده معتدى اولمش اولور حق تعاليدن مصلحتى اقتضا ايتديكى شيئى سؤال ايدر زيرا هر كس دعاى اجسان ايده‌مز ودخى‌ديرلركه علماوابدالدن هيچ برى دعالرنده يدى كله‌دن ياخود مادوننده زياده ايتمزلر وبوكلامك صدقنه آخر سورهٔ بقره شاهد وناطق‌در زيرا حق تعالى عز وجل هيچ بر موضعده عبادينك ادعيه‌سنده

پس اول زمانده بو آيت كريمه نازل اولدى . يعنى چانكه عبادم سكا بندن سؤال ايليه‌لر سن دخى آنلره ديه‌سين كه بن قريبم ودعا ايده‌نك دعوتى اجابت ايدرم هرچندكه بكا دعا ايليه ايمدى بندن طلب اجابت وبكا ايمانده ثبات ومداومت ايلسونلر رجا ايدر اولدقلرى حالده‌كه آنلر رشده يعنى حقه اصابت ايليه‌لر. ودخى معلوم اوله كه قربدن مقصد بومقامده قرب مكانى دكلدر زيرا جناب بارى آندن منزه وعارى‌در بلكه حق تعالينك عبادينك افعال واقواله كمال اطلاعنى تمثيلدر آنلره قرب مكانى ايله قريب اولان كيمسه‌نك حالنه‌يعنى بحسب المكان قريب اولان شخص آنلرك احوال وافعال واقواله مطلع وواقف ايسه حق تعالى دخى مكاندن وقرب وبعددن منزه ايكن يينه مطلع وواقف‌در ديمكدر انتهى . ودخى حق‌تعالى بيورمشدر: ﴿ ادعوا ربكم تضرعاً وخفية ﴾ يعنى ربكزه دعا ايدك متضرعين اولديغكز حالده واخفا اولديغكز حالده. ودخى بيورمشدر: ﴿ وقال ربكم ادعونى استجب لكم ﴾ ودخى حضرت رسالت پناه صلى الله تعالى عليه و سلم بيورمشدر ﴿ ان الدعاء هوالعبادة ﴾ بعده ﴿ ادعونى استجب لكم ﴾ آيتنى قرائت ايلدى يعنى دعا عين عبادتدر اول سبيدندركه حق‌تعالى محض دعا ايله استجابت ايدرم ديه بيورمشدر. ودخى بيورمشدركه ﴿ الدعاء مخ العبادة ﴾ يعنى دعاعبادتك مخى‌در وزبده‌سيدر. ودخى بيورمشدر: ﴿ ليس شئ اكرم على الله تعالى من الدعاء ﴾ يعنى حق‌تعالى قتنده دعادن اكرم واعز برشى يوقدر ودخى بيورمشدر ﴿ ان العبد لايخصئه من الدعاء احدى ثلث اما ذنب يغفرله واما خير يعجل له واما خير يدخرله ﴾ يعنى تحقيق عبدك دعاسندن اوچ شيئك برى تخلف ايلمز يا ذنبى مغفور اولور و ياخود عاجلا آكا برخير حاصل اولور وياخود اخركار آكا برخير ادخار اولنور ودخى بيورمشدر: ﴿ سلوا الله تعالى من فضله فانه يحب ان يسأل وافضل العبادة انتظار الفرج ﴾ يعنى حق‌تعالينك فضلندن سؤال عطا ونوال ايدك زيرا سؤال محبوب رب ذوالجلال‌در وافضل عبادت انتظار فرج‌در . اما آداب دعا اون‌در: اولكى دعا ايچون اوقات شريفه‌يى ترصد و تفقد ايلمكدر برسنه‌ده يوم عرفه كبى وشهوردن رمضان وهفته‌دن يوم جمعه و ساعات ليلدن وقت سحر كبى

برحمتك يارحم الراحمين ﴾ . ربيع ايتدى : بن بودعايى آندن كتابت ايلدم حالا جيبمده در . ابن يحيى ايتدى : بن دخى آندن كتابت ايلدم حالا جيبمده در . محمد بن هرون ايتدى : بن دخى آندن كتابت ايلدم حالا جيبمده در قطان ايتدى : بن دخى آندن كتابت ايلدم حالا جيبمده در احمد بن محمد ايتدى بن دخى آندن كتابت ايلدم حالا جيبمده در . ابوالحسين بن فحر ايتدى : بن دخى آندن كتابت ايلدم حالا جيبمده در . ابوالحسين العاقولى ايتدى : بن دخى آندن كتابت ايلدم حالا جيبمده در . شاشى ايتدى : بن دخى آندن كتابت ايلدم حالا جيبمده در . محمد بن صدقه ايتدى : بن دخى آندن كتابت ايلدم حالا جيبمده در . عبدالله العثمانى ايتدى : بن آندن كتابت ايلدم حالا جيبمده در . جعفر بن الهمدانى ايتدى : بن آندن كتابت ايلدم حالا جيبمده در . ابوالحسين العراقى ايتدى : بن دخى آندن كتابت ايلدم حالا جيبمده در . ودخى والدمك شيخى واستادى الشيخ محمد الفيروز آبادى ايتدى : بن آندن كتابت ايلدم حالا جيبمده در . ودخى شيخم واستادم ووالدم ابوالبركات الشيخ فخر الدين الرومى ايتدى بن آندن كتابت ايلدم حالا جيبمده در قائل اولان ابن الشيخ فخر الدين الرومى ايتدى : بن فقير وحقير تراب قدم الفقرا آندن كتابت ايلدم رضوان الله تعالى عليهم اجمعين وبودعانك تأثير ظاهرينى مشاهده ايلدم ونيچه دفعه آنكله انتفاع ايلدم . ايمدى سكا دخى لازمدر كه بوسلكه منخرط اولەسين اما انعقاد صحيح جازم شرطى ايله ايتمكه عازم اولەسين انتهى . مرحوم مبرور والد ماجد بيورردلركه معلوم اوله كه اى برادر مؤمن اكر خوف اطناب اولماسه كتابى بوبابدن ملآن ايدردم لكن الآن بومقدار سكا كافى وتحصيل مرامده وافى در والله المستعان فى كل حين واوان والحمدلله وحده .

مطلب تاسع — دعانك فضيلت و آدابى بيانندەدر . حق تعالى بيورمشدر : ﴿ واذا سالك عبادى عنى فانى قريب اجيب دعوة الداع اذا دعانى فليستجيبوا لى وليؤمنوا بى لعلهم يرشدون ﴾ بوعبد فقير ايدر روايت اولنور كه براعرابى حضرت رسالت پناه عليه صلوات الآله مجلس عاليسنه كلوب ايتدى : ربمز قريب ميدركه آنكله مناجات ايدەوز ، ياخود بعيد ميدر كه آكا ندا ايدەوز ؟

مغفور اولدی دیدی پس خایفه زمان طویل رأسنی منکوس ایدوب بعده رفع ایدوب لطفله ایتدی : بکا قریب اولوب یانمه‌کل یا ابا عبدالله‌که سن برئ ـ الساحه وسلیم الناصیه وقلیل الغائله‌سین حق‌تعالی سکا جزاء خیر ایلسون . بعده دستی طوتوب مفرشی اوستنه اجلاس ایدوب غالبه کتوردوب کندی یدی ایله انی برمرتبه تطییب ایلدی‌که تقاطر ایلدی . بعده ایتدی : سن حق‌تعالی‌نك حفظنده اوله‌سین پس یاربیع ابو عبدالله جائزه‌سنی وکسوه‌سنی انصراف ایله دیدی ربیع ایتدی : بن‌دخی ابوعبدالله جوائز سنیه ایله لاحق اولدم ودیدم‌که بن‌سندن مقدم بعض احوال کوردم‌که سن آنی کورمدك وسندن صکره بعض حال کوردم‌که سن‌دخی کوردك وسنی کوردم‌که شفتینکی تحریك ایدردك نه‌سویلدك ؟ دیدم . ایتدی : سن برکیمسه‌سین‌که بزدن واهل بیت‌دن‌سین وسنك بزه‌محبتك مقرردر وبن‌بودعای آباء واجدادمدن علیهم‌السلام حفظ ایتمشدر اسمی دعاءالجیب‌در وبرکیمسه‌که بر بلیه توقع ایلیه ویاخود برامردن خوف ایلیه لایق بودرکه آنك جیبی‌بودعادن خالی اولمیه . اول مبارك دعاء عظیم‌وشریف‌بودر والله اعلم : ﴿ اللهم احرسنی بعینك التی لاتنام واکنفنی برکنك الذی لایرام وارحمنی بقدرتك علی‌انت ثقتی ورجائی ربکم نعمةانعمت بها علی قل‌لك عندها شکری وکم من‌بلیة ابتلیتنی بها وقل‌لك عندها صبری فیامن قل‌عند نعمه شکری فلم تحرمنی ویا من عند ملأه صبری فلم تخذلنی ویامن رآنی علی‌الخطایا فلم یفضحنی یاذاالمعروف الذی لاینقضی ابداً ویا ذاالنعم الذی لانحصی عددا اسئلك ان تصلی علی محمد وآله کما صلیت علی ابرهیم انك حمید مجید . اللهم انه عبد من عبادك القیت علیه سلطانا من سلطانك فخذ سمعه وبصره وقلبه الی مانیه صلاح امرك وبك ادر فی نحره واعوذبك من‌شره . اللهم اعنی بدینی‌علی دنیای وعلی آخرتی بالتقوی واحفظنی فیماغبت عنه ولاتکلمنی الی نفسی فیما حضرته یامن‌لایضره الذنوب ولا تنقصه المغفرة اغفرلی مالا یضرك واعطنی مالاینقصك انك انت‌الوهاب یاالهی اسئلك فرجا قریبا ورزقا واسعا قل واسئلك العافیة من کل بلیة واسئلك الشکر علی العافیة ودوام العافیة واسئلك الغنی عن النـاس ولاحول ولاقوة الا بالله‌العلی العظیم

مالاستوجبه مماقصرت فیه ادعوك امنا واسئلك متأنساً وانك للمحسن الی وانی للمسیٔ الی نفسی فیما بینی وبنیك تتودد الی وابتغض الیك ولکن الثقه بك حملنی علی الجراءة علیك فقد بفضلك واحسانك علی انك انت التواب الرحیم ﴾ حارث ایتدی : دعاء مزبوری بن اخذ ایدوب جیبمده وضع ایلدم . بعده بنم برمقصدم اولمدی آنجق امیر المؤمنین اولدی واروب سلام ویردم درحال باشنی رفع ایدوب تبسم وبعده آغاز تکلم ایدوب ایتدی : ویل سکا اولسون سحرمی بیلورسین. بن دیدم که لا والله یا امیرالمؤمنین . بعده اول شخص ایله کچن امری قصه وحکایت و اول دعانی بیان وروایت ایلدم . بعده خلیفه اول ورقی آلوب نسخ وکتابت اولنسون دیه امر ایدوب بکا اون بیك درهم عنایت ایلیوب ایشته نجات بولدك دیدی . بعده اول کیمسه‌یی بیلورمیسین ؟ دیدی بیلمزم دیدم ایمدی اول خضر علیه السلام ایدی دیدی. ودخی امام جعفر صادقه اسنادی صحیح ادعیه‌دندر شول دعاکه دعاء الجیب ایله مسمی در ودخی ابن فخرالدین الرومی عمل لیل ونهارده جمع ایتدیکی کتابده علائی دن روایت ایلمشدر اول دخی کتاب (العدة عندالکرب والشده) ده ذکر ایلمشدر اول دخی ابن ابی الدنیادن روایت ایلمشدر کتاب (الفرج) بعده (الشده) ده، اول دخی فضل بن الربیع دن روایت ایلمشدر که خلفادن منصور سنه سبع واربعین ومائه ده حجه کیدوب وقتاکه مدینه‌یه قدوم ایلدی دیدی که جعفر بن محمدی یعنی جعفر صادقی بکا کوندردسین ودیدی که حق تعالی بنی قتل ایلسون اکر آنی قتل ایتمز ایسه‌م. بن دخی برمقدار زمان امساك ایلدم نسیان کلمك رجاسیله. پس دفعهٔ ثانیه‌ده تغلیظ ایلدی بن دخی ایشته قاپوده‌در دیدم وار ایچری یه کلمکه اذن ویر دیدی بن دخی چیقوب دعوت ایلدم وقتاکه بابه قریب اولدق شفتینی تحریك ایدوب بعده خلیفه‌یه داخل اولوب سلام ویردی خلیفه دخی« لاسلم الله علیك یاعدوالله» یعنی حق تعالی سکا سلام ایتمسون ای عدو خدا بنم سلطنتمده الحاد ایدوب ملکمده بکا غوائل قصد ایدرسین حق تعالی بنی قتل ایلسون اکر سنی قتل ایتمزسه‌م دیدی. اول دخی یاامیرالمؤمنین حضرت سلیمانه حق تعالی اعطا ایدوب شکر ایلدی ایوب مبتلی اولوب صبر ایلدی یوسف مظلوم اولوب

اداء صلوة ایدوب بعده حارث بابه ایتدی : البته اول شخصی بنم مجلسمه احضار ایده‌سین والا سنك عنقکی ضرب ایدرم دیوب اظهار غیظ شدید ایلدی . اکر بولنمازسه . پس حارث چیقوب طلب ایلدی ناکاه طواف ایدرکن کوردیکه اول شخص بعض شعاب‌ده اداء صلوة ایدردی پس حارث قعود ایدوب اداء صلوة ایدنجه متوقف اولوب بعده ایتدی : ای شخص حق تعالیدن خوف ایتمزمیسین ایتدی : بلی خوف ایدرم . یا خلیفه‌ی بیلمزمیسین دیدی بلی بیلورم دیدی. پس ایتدی : ایمدی بنمله بیله کل کیده‌لم زیرا سنی کورمز ایسه‌م قریب اولدیکه بنی قتل ایلیه اول شخص دخی آکا کیتمکه بزم ایچون سبیل یوقدر دیدی حارث ایتدی : اکر کلمز ایسه‌ك بنی قتل ایدر . شخص ایتدی سنی قتل ایده‌مز حارث ایتدی : نیچون قتل ایده‌مز ایتدی : تحسین قرائته قادرمیسین؟ قادر دکلم دیدی پس یانندہ برمزور یعنی زاد قویاجق ظرف وعا وار ایدی آندن بررق اخراج ایلدی که آنده بر شی مکتوب ایدی . بونی اخذ ایدوب جیبکه وضع ایله زیرا بونده دعاء الفرج واردر دیدی . حارث دعاء الفرج نه‌در دیدی: اول ایتدی اول دعایه واصل اولماز الا شهدا اولور. حارث ایتدی : حق تعالی سکا رحمت ایلسون تحقیق بکا احسان ایلدك اکر بکا خبر ویررسه‌ك که بودعا نه‌در وفضیلتی نه‌در احسانی تکمیل ایدرسین دیدی. اول شخص ایتدی : برکیمسه‌که بونکله صباح ومساده دعا ایلیه ذنوبی معدوم ومغفور ودائما واصل سرور اولور و خطایاسی محو اولنوب دعاسی مستجاب اولور ورزقی مبسوط ومبذول و آمالی قرین حصول وعدوی اوزره معاونت اولنوب عندالله تعالی صدیق کتابت اولنور و موتی البته شهادت ایله اولور دعاء شریف بودر : ﴿ اللهم کما لطفت فی عظمتك دون اللطفاء وعلوت بعظمتك علی العظماء وعلمت ماتحت ارضك کعلمك مافوق عرشك وکانت وساوس الصدور کالعلانیة عندك وعلانیة القول کالسر فی علمك واتقاد کل شیء لعظمتك وخضع کل ذی سلطان لسلطانك وصار امر الدنیا والآخرة کله بیدك واجعل لی من کل هم امسیت فیه فرجا ومخرجا . اللهم ان عفوك عن ذنوبی وتجاوزك عن خطیئتی و سترك عن قبیح عملی اطمعنی ان اسئلك

لکن بزه هربرینك صحت اسنادی وصدق روایتی تمام معلوم دکلدر اول سببدن غالب ظنم اوزره صادق اولانلردن برمقدار ذکر اولنمق اختیار اولندی تتمیم فائده وتکمیل مقصدوعائده ایچون اکرچه تطویل کلامه مؤدی ایسه دخی والله الموفق. جمله‌دن بری دعاء خضرعلیه‌السلام درکه علامی تفسیرنده ذکرایلیوب دیمشدرکه ابن المهاجردن مرویدرکه ایتدی خلفادن منصور مکهٔ مکرمه‌یه قدوم ومرور ایلدی دارالندوه‌دن آخر لیل ده چیقوب اداء طواف ایدوب صلوته واقف اولوب حالنه کیمسه واقف اولمازدی فجانکه فجر طالع اوله ینه دارالندوه‌یه راجع اولوردی ومؤذنین کلوب سلام ویروب اقامت صلوة اولنوب خلق ایله اداء صلوة ایدردی. برکیجه دخی وقت سحرده خروج ایدوب طواف ایدرکن ناکاه صاحب قلب آکاه برکیمسه‌یی ایشتدی که ملتزم قاتنده طوروب دیر ایدی: ﴿اللهم انی اشکوالیك ظهور البغی والفساد فی الارض ومایحول بین الحق واهله من الظلم والطمع﴾ پس منصور شخص مزبورك بو وجهله تکلمنی وبوطریقله جناب حقدن تظلمنی استماع ایدیجك حرکتده اسراع ایدوب یاننه قریب واردی تاکه مسامعی آنك مثال درکاتی ایله پر اولدی بعده چیقوب مسجدك برناحیه‌سنده اوتوروب اول شخصه خبر ارسال ایدوب دعوت ایلدی. رسول کلوب امیرالمؤمنینك دعوتنه اجابت ایله دیوب اول دخی ایکی رکعت نماز قیلوب رکنی استلام ایدوب بعده رسول ایله خلیفه‌یه واروب سلام ویردی پس منصور آکا ایتدی: نه‌درسندن استماع اولنان امورکه ارضده بغی وفسادك ظهوری وحق ایله اهلی بیننده ظلم وطمع حائل اولمسیدر. ایمدی والله مسامعمی پر ایلدك برشیله‌که بکا باعث مرض وموروث اضطراب وقلق اولمشدر پس اول کمسنه منصوره نصح وپند دلپذیر ووعظ تذکیر ایلیوب متضمن معانئ حکمت آثار بعض کلمات دربار ایثار ونثار ایلدی که شرحنده طول اولور تاکه منصور بکاء شدید ونحیب ایدوب آواز بلند ایله فریاد ایلدی بعده ایتدی: کاشکی بن مخلوق اولوب برشی اولمییدم پس مؤذنلر کلوب ینه اسلوب معتاد اوزره سلام ویروب اقامت صلوة اولنوب بعده خروج ایدوب خلق ایله

فيا نظرة المعيان بالله فاذهبي بحق الذى يبكى من طيب الذكر
ولانقربى من علق الحرز حوله باسماء ربى فى الحديد وفى الحشر
وقدجاء ان العين حقا عن النبى وكم صار من انسان بالعين فى فى القبر
فيارب نح العين عمن شكى بها بحق الذى يتلى من السور الغروب
ومن يشتكى فى جسمه يتوجع وانت الذى تبلى وانت الذى تبر
وانت الذى اجبت ايوب اذرعا ففال الهى مسنى الم الضر
ففرجت عنه الضر منك تفضلا فاصبح ايوب النبى بلا ضر
فان كان بالطفل فريته يخالطه فى الثدى والمهد والحجر
فانى بما اقسمت من قسم الرضا تعوذ ربى من قرين ومن عذر
وان عسرت عن الولادة حامل فيارب يسر بعد عسر الى يسر
وخفف بهذا الحرز عن كل مثقل من الحاملات الوالدات على طهر
وان كان مصروعا من الجن يشتكى عليه وقوع الصرع فى منتهى الشهر
فانقذه ياذاالطول من شر صرعهم بحق النبى المصطفى خاتم النذر
وان كان سلطان يخاف وعين له صولة فى النهى منه وفى الامر
فانى ببسم الله حضت حاملا كتابى هذا من عدو ومن قهر
وان كان هذا الحرز عند سافر له سفر فى البر ولجة البحر
فلاتخل من حرز الصيانة رحله من السارق الغاوى وفى ليلة يسر
وان كان هذا الحرز فى رحل تاجر فبارك له فيما يحاول من تجر
بفضل ورزق منك لابمشقة فاتك ذوالفضل العظيم لمن يدر
بكرسيد بالنور وبالعرش بالبها وباللوح والاقلام تجرى بما تجرى
بآياته الحسنى بمكنون سره بطه يس المعظمة القدر
بماجاء فى القرآن من كل آية الى المصطفى المبعوث بالفتح والنصر
تنجى بها داعيك من كل آفة ومن كل مايعدو على العبد والحر
ومن الم الحمى والبرد وبعدها يعظا بما يعظا فيوم بالضر
فياحامل الحرز المبارك والدعا نجوت بحمدالله من جملة الشر
فصنه بماصان النبى محمدا وايده بالنصر فى منتهى بدر
اجبنا بما ندعوك ماوعدتنا بكشفك بلوأى لهيف ومضطر
وصل على جبرئيل فى كل مسيرة وصل على كل الملئكة الطهر
وصل على المختار ماذر شارق ومالاح نجم فى السماء لمن يدر

بعده ايمدى بومقام ده (قصيدة حرز الاقسام لجميع العلل والاسقام) واصل حيز ختام وتمام اولمشدر عدد ابياتى يوز قرق بش بيتدر . ودخى معلوم اولهكه بين الناس منقولهاولان دعوات مقبوله خارج دائرهٔ عدواحصادر

بفاتحة التحريم بيأتها النبي فيارب اطلق بالطلاق اخى الاثر
سألتك ياذاالملك بالملك سائلا بنون بما يتلوه من نفخة الحشر
بنوح بقل اوحى الى سأل سائل بمزمل ثم القيمة ثم الدهر
بيا ايها المدثر انهض مبلغا فانك مبعوث نذير من النذر
وفى نبأ والمرسلات فوادع و سورة ذكر النازعات من الذكر
فى عبس الوعظ البليغ لوانه بصادق قلب المرء اقسى من الحجر
و بانفطرت ادعوك بالشمس كورت و بالسماء انشقت وادعوك بالفجر
بسورة قوم بالمكائل طففوا فكالوا عنا الله بالنجس والحسر
سألتك ربى بالبروج وطارق يحط بها وزرى ويشر بها آزرى
قصدتك بالاعلى وبالبلد الذى بها اقسم الرحمن فى محكم الذكر
بغاشية بالشمس بالليل بالضحى بما فى الم نشرح من الشرح للصدر
وبالتين والزيتون نسأل راغبا وباقراء باسم ربك والقدر
بم يكن القصوى بسورة زلزلت وبالهاكم والعاديات وبالعصر
بسورة اهل الفيل والهمز قبلها بقرعة والناس سكرى من الذعر
بسورة ايلاف بسورة كوثر وتبت وبالماعون بالفتح والنصر
بسورة ذكر الكافرين بفضل قل هوالله ربى خالق الخلق والامر
وبالفلق النظمى و بالناس بعدها فحفظهما امن من الباس والضر
لهالحمد فى الاولى لهالحمد فى الاخرى لهالحمد اعلانا لهالحمد فى السر
له الملكوت الله جل جلاله يقرون بالتوحيد للواحد الوتر
بمن لم يزل فوق الخلائق واحدا بمن اتقن الاشياء فى حكمه تجبر
بمن يكشف الشكوى بمن يعرف البلوى بمن يعلم النجوى ويعفو عن الوزر
بمن قال ياموسى انا الله فاستمع مطيعا لما يوحى ولاتعص فى امر
وخذ هذه الالواح اخذا بقوة ولاتسه ياموسى بن عمران عن ذكر
برحمتك اللهم وهى محيطة بمالك يارب من العفو والغفر
باسمائك اللهم وهى كريمة تنجى بها داعيك فى البر والبحر
تفضل على المرضى من امة احمد بكشفك عنهم ماشكوه من الضر
اناثا وذكرانا كهولك وشبانا تطيبا رضيعا فى الذراع وفى الحجر
وفرج به من كل داء وعلة ومن كل مايشكوه يا كاشف الضر
من العلل التى خلقت لجسومهم كمثل اتجاع العين والسن والظهر
ومن حمة اوحمرة اوشقيقة ومن وجع الرأس والجنب والصدر
ومن شر عين الحاسدين وبأسهم ومن شر ابليس اللعين اخ الشر
ومن شر مايؤذى ومن شر حاسد ومن شر وسواس يوسوس فى الصدر
ومن نظرة العينان فى المال كله من الكسب والانعام من كل مايجر

بحق ظنون الواقفين على منى بحق يقين الناس فى ساعة النشر
بميقات موسى بالثلثين ليلة باتمامها من بعد ذلك بالعشر
بقدر ليالى العشر وهى فضيلة بايام حج الناس بالعيد والنحر
بما نهب الداعين فى يوم جمهم بما نهب الداعين فى ليلة القدر
بعرشك بالكرسى ندعو ربنا بلوحك بالاقلام تجرى بما تجرى
بالانجيل بالورية انزلتها على كليمك موسى بالصحايف بالزبر
بحق كتاب انت بينت فضله على ماسواه من كتاب ومن سفر
باول ام الكتاب وخاتمة اعوذ برب الناس من نفثه السحر
بما فى ام ذلك قلته و بآل عمران المعلمة الذكر
بيا بها الناس اتقوا ربكم بسورة اوفوا بالعقود وبالنذر
بالانعام بالاعراف بالتوبة التى بسورة الاعراف كالسطر بالسطر
بالانفال والانفال كانت لاحمد والله ربى عالم السر والجهر
بيونس اذايتلى هود بيوسف بسورة ابراهيم بالرعد بالحجر
بمقدار مافى النحل من ذكر نعمه منحت بها حقا يقيناً لمن يدر
بسبحان من اسرى بليل بعبده من المسجد الاقصى الى البيت والحجر
بسورة ذكر الكهف ثم بمريم بطه بذكر الانبياء على الاثر
وبالحج ثم المؤمنين بأثرها وبالنور والفرقان ياجابر الكسر
بحق الطواسين الثلث فلم يقف سواك على مافى الغوائج من سر
وبالروم ثم العنكبوت وبعدها بلقمان ذى الوعد الصدوق مع الذخر
سألتك بالاحزاب من بعد سجدة باسمائك الحسنى بالآئك الزهر
وفى سباه والحمد لله فاطر ضياء يضيع القلب كالقمر البدر
بسورة يس المعظم قدرها فما هى الا كالقلادة فى النحر
و بالصافات ثم صاد و بعدها بسورة تنزيل الكتاب من الذكر
بسبع الحواميم الكريم محلها فما هذه الا كالعرايس فى الحذر
و بالشورة المذكور فيها محمد و انا فتحنا سورة الفتح والنصر
و بالحجرات ثم قاف وطورها و بالذاريات انذر حاملات وقر
و بالنجم والرحمن نسأل راغباً وباقتربت ادعوك يا كاشف الضر
اذا وقعت يشفى بها كل مؤمن و يشفى بآيات الحديد وبالحشر
بسورة ذى الامتحان وفضلها بقدسمع اللهم فاعظم بها اجر
بسورة ذكر الصف والحرب واللعا ببنيانك المرصوص فى السر والجهر
بسورة يوم الجمعة انزهد التى يحرم فيها الشغل بالبيع والتجر
بسورة اصحاب النفاق وفضلها اعوذ نفسى من نفاق ومن غدر
بسورة يوم الجمع يوم التغابن به يعم الخير الحصيص من الشر

بكتبك بالاقلام بالرسل بالبها ... بتقديرك الاشياء بالنهى والامر
بفضل صلوة الصبح رب وبالضحى ... بذكر غروب الشمس بالظهر والعصر
برضوان خزان النعيم بمالك ... معذب اصحاب الجحيم على الجمر
بجملة من لبساك من ظهر آدم ... من المؤمنين الصالحين اولى الطهر
بمن نال وفدالله من نصر ربهم ... بزوار قبر الهاشمى الى الحشر
بجاه النبيين الذين اصطفيتهم ... اولوالايدى والابصار والعز والفخر
بآدم اذ اكرمته و اصطفيته ... و علمته العلم الذى كان لايدرى
بشيث بادريس بنوح بصالح ... بهود بلوط بالخليل الذى يقرى
بجاه اسمعيل صادق وعمده ... باسحق لما جاء فى كبر العمر
بيعقوب بالاسباط باليسع بالرخى ... بيوسف اعلى الناس فى ارفع الذكر
بيونس الاصفى لصاحب مدين ... شعيب بالياس بذى الكفل بالحضر
بايوب ذى البلوى بداود بابنه ... سليمان من غل الشياطين للحشر
بمن قد قرئ التورية على ظهر قلبه ... وهل كانت التورية تقرأ على ظهر
بأى نبى كان فى اى امة ... الى اى ماقوم وفى اى ماعصر
واذ نحن لم نسمع به ونذكره ... واذ نحن لم نعلم سواه ولم ندر
بذكريا انه كان مخلصاً ... يحيى الحصور الطيب النشر
بموسى بهرون بعيسى ابن مريم ... بكل نبى لست منه على خبر
بآخرهم بعثا باولهم مدى ... محمد المبعوث بالفتح والنصر
بجاه خليل المصطفى و ابنه ... فنعم انيس الغار كان ابابكر
بجاه ابن خطاب ابى حفص الرضى ... بجاه الشهيد المستجاب ابى عمرو
بجاه على ارفع القوم فى الهدى ... ومن كعلى فى الهداية والنصر
هما السيدان السابقان الى الهدى ... شهيدان صهراه فيا اشرف الصهر
بحمزة بالعباس عمى نبينا ... بفجرهما المنسوب فى ارفع الفجر
بفاطمة الزهرا وسيدة النساء ... بسبطى رسول الله فخرا على فخر
بآل رسول الله كلهم معاً ... بمحمد هم فوق الفراقد والنسر
باصحابه والطاهرات نساؤه ... بعايشة الموصوفة الذكر بالذكر
بطلحة منهم بالزبير بصحبه ... سعيد وسعد ذى الفضائل والبر
وتاسعهم ذاك ابن عوف رفيعهم ... بجاه ابن جراح هو الطيب النشر
بما كان فيهم من خصال رضية ... كزهد ابى الدردا و صدق ابى بكر
باشياعهم بالتابعين باقتدائهم ... وكلهم الاخيار كالنجم الزهر
بما كان يدعو المصطفى فى جهاده ... بما كان يدعو فى المحراب يتلوه من ذكر
بما كان يدعو عند منصد الفجر ... بما كان يدعو اول الليل ربه
بشعبان بالشهر الاصم بقدره ... بحرمة شهر الصوم بالعيد بالفطر

الا بالله العلی العظیم ﴾ بعده مترجم اصل مترجم اولان مرحوم والدماجد علیه رحمة الملك الواحد بیوررلرکه بوفقیر معترف بالتقصیر دیرکه وقتاکه بوداعیهٔ منظومه‌یی کتابت ایلدم برحرز منظومه دخی تذکر ایلدم که آنی شیخ زاهد ابوعمران موسی القاسی وضع ایلمشدر. بن دخی رأی ایلدم که اول نظم وابیات دخی بومقام ده ایراد واثبات اولنه زیرا کوردم که هرشیئ شکل ونظیرینه جمع احسن واولی در واول نظمی نظم مبارکی صاحبی (حرز اقسام لجمیع العالل والاسقام) ایله تسمیه ایلمشدر زعفران ایله کتابت اولنوب لبان ایله تبخیراولنه بعده خیط حریر ابیض ایله اوزرینه باغلانوب بعده صاحب حاجت یازوسنه شد ایلیه طاهر وتقی ایله وانکله اعتصام ایلیه جمله حاجاتی قضا اولنور ان شاء الله تعالی اولنده بسمله ایله وفاتحة الکتاب ومعوذتین ایله وآیات قرأنیه‌دن اختیار ایتدوکی آیات ایله ابتدا ایلیه بعده بونظمی کتابت ایلیه که اول منظوم مبارك شافی بودر :

(حرز اقسام)

بدأت بسم الله فی اول السطر ... تعوذت بالرحمن فی السر والجهر
وصلیت فی الثانی علی خیر خلقه ... محمد المبعوث بالفتح والنصر
فباسمك یامولای استفتح الذکری ... اذا استفتح الضراء فی محکم الذکر
ونسئلك اللهم من فضلك الرضا ... تحل فی عنود العسر فی ایسر الیسر
توسلت بالاقسام اسئل راغبا ... ونرغب للرحمن فی السر والجهر
ونرغب فیما یرغب الحلق سجدا ... الی مالك الاملاك فی النفع والضر
باسمائك اللهم انت الهنا ... بدیع السموات المدبر للامر
بجملة ماانی علیك اولو النهی ... من المجد والتعظیم والحمد والشکر
بمالك ربی فی السموات العلی ... من الملك والسلطان والعز والنصر
بما سبحتك السن الحمد التی ... تحیرت بالتسبیح والحمد والتکر
بذکرك عند العارفین بقدره ... بما قلت فی القرآن بالشفع والوتر
باحصائك الاشیاء عداً وخبرة ... وبتلك امواج البحار وبالقطر
بما فی السموات العلی من مقرب ... بمن فی تخوم الارض من ملك نذر
بانك انت الله خالق مایری ... وما لایری حتی من الذر فی النقر
سمیع بصیر عالم متفضل ... یجازی باحسان و یعفو عن الوزر
بجملة ماانزلت فی الکتب کلها ... علی الرسل تبیانا لمن کان ذا حجر

ومعاصى الله سما جتها تندان لدى الخلق بالسمج
ولطاعتها وصباحتها انوار صباح مبتلج
من يخطب جور الحلبها يظفر بالحور والغنج
وكن المرضى لها تلقى برضاه هدى وتكون نجى
وإتل القرآن بقلب ذى حزن وبصوت فيه سج
وقيام الليل مسافتها فذهب فيها بالفهم وجى
وتأبلها ومعاينها تأتى الفردوس وتفرج
واشرب لسنيم مفجرها لا ممتزجاً و بممتزج
مدح العقل الآتية مدى وهوى منول عنه مجى هج
وكتاب الله رياضته لعقول الحلق بمندرج
وخيار الحلق هدا تهم وسواهم همج الهمج
فاذا كنت للقدام فلا تجزع فى الحرب من الرهج
واذا بصرت منار سدى فاظهر فردا فوق الثبج
واذا اشتاقت نفس وجدت الما بالشوق المقتلج
وثنا باطنا ضاحكة وتمام الضحك على البلج
وعباب الاسرار اجتمعت با مانتها تحت السرج
فلرفق يدوم لصاحبه والحرب يصير الى الهرج
صلوات الله على الهدى الهادى الناس الى النهج
وابى بكر فى سيرته ولسان مقالته اللهج
وابى حفص وكرامته فى قصة سارته الحلج
وابى عمر وذى النورين المستهدى المستحى البهج
وابى حسن فى العلم اذا وافا بسحابيه الجلج

ودخى تاج الدين السبكى ايتدى برنجه دفعه شيخ امامدن رحمة الله تعالى يعنى والدندن ايشتدم كه كندى نفسك بوايكى بيتى انشاد ايدردى :

الهى فوضت الامور جميعها اليك فدبرها بما شئت والطف
وسلمنى اللهم يارب وارحمنى وخذبيدى وامنن وجد وتلطف

ايمدى نه بوذكر اولنان اوراد سبكى ايراد ايلديكى دعوات دركه دعوات ايله مسمى اولان كتابنك آخرنده بولنمشدركه وبومقامده ثبت اولنمشدر ﴿حامدا لله خالق الارض والسموات ومصلياً على نبيه محمد شفيع الامة فى العرصات وعلى آله وصحبه المتدرجين الى الاعلى الدرجات وحسبنا الله ونعم الوكيل ولاحول ولاقوة

اذا سود الافلاك دونى علقت ... ونهنه عن غشيانهم زجر حاجب
قرعت الى باب المهيمن طارقا ... مذلا انادى باسمه غير هائب
فم الف مجابا ولم اخش منعة ... ولوكان سؤلى فوق هام الكواكب
كريم يلبى عبده كلما دعا ... نهارا وليلا فى الرجا والعناهب
يقول له لبيك عبدى داعيا ... وان كنت خطاء كثير المعايب
فما ضاق عفوى عن جريمة خاطئ ... وما احد يرجو ندای بخائب
فلا تخش املا لا وان كنت مكثرا ... فعفوى مبذول الى كل طالب
سا سأله ماشئت ان يمينه ... تسح وفاقا فى اللهى والرغائب
فحسبى ربى فى الورى لى ملجاء ... وحرزا اذا خيفت سهام النوائب

ودخى ابوالفضل يوسف بن محمد التوزرى نك برقصيده‌سى واردركه « الفرج بعدالشدة» ايله مسماءدر واسم اعظمى مشتمله‌در زيرا استجابت دعاده نجحه دفعه تجربه اولنمشدر :

(قصيدهٔ منفرجه)

اشتدى ازمة تنفرجى ... قد آذن ليلك بالبلج
وظلام الليل له سرج ... حتى يغشاه ابو السرج
وسحاب الخير لنا مطر ... فاذا جاء البان تج
وفوائد مولانا جمل ... تسروج الانفس والمهج
ولنها ارح محى ابدا ... فاقصد محى ذاك الارج
ولر بما فاض المحيا ... يحور الموج من اللجج
والحلق جميعا فى يده ... فذو وسعة وذو وحرج
ونزولهم وطلوعهم ... فالى درك وعلى درج
ومعايشهم وعواقبهم ... ليست فى الشى على عوج
حكم نسجت بيد حكمت ... ثم انتسجت بالمنتسج
واذا اقتصدت ثم انعرجت ... فبمقتصد وبمنعرج
شهدت بعجا يبهما حجج ... قامت بالامر على حجج
ورخى بقضاء الله محى ... فعلى مركوزته فجج
واذا انفجت ابواب هدى ... فاعجل لخزائنها ولج
واذا حاولت نهاية ... فاحذر اذ ذاك من العرج
لتكون من السياق اذا ... ما جئت الى تلك الفرج
فبهناك العيش وبهجته ... فلمبتهج ولمنتهج
فبهج الاعمال اذا ركدت ... فاذا ماجت اذا تهج

كتاب تنبيه شيخ ابو اسحق الشيرازى‌نك شعرندندروبونار ابيات مباركه در ديرلر ايدى :

(شعر)

لبست ثوب الرجا والناس قد رقدوا — وقمت اشكو الى مولاى ما اجد
وقلت يا عدتى فى كل نائبه — ومن عليه لكشف الضر اعتمد
وقد مددت يدى والضر مشتمل — اليك ياخير من مدت اليه يد
فلا ترد نها يارب خائبة — فبحر جودك يروى كل مايرد

وبودخى ابوالقاسم السهيلى نكدر ديرلركه هيچ براهل حاجت بونى اوچ كره ترديد ايدوب بونكله دعا ايامز الا آنك دعاسى مستجاب اولور :

(مناجات)

يامن يرى مافى الضمير ويسمع — انت المعد لكل ما يتوقع
يا من يرجى للشدائد كلها — يامن اليه المشتكى و المفزع
يامن خزائن فضله فى قول كن — امنن فان الخير عندك اجمع
مالى سوى فقرى اليك وسيلة — فبما فقارى اليك فبرى ادفع
مالى سوى قرعى لبابك حيلة — فلئن رددت فاى باب اقرع
ومن الذى ادعو واهتف باسمه — ان كان فضلك عن فقير يمنع
حاشا لفضلك ان تقنط عاصيا — الفضل اجزل والمواهب اوسع

مذكورك بعض ابياتى دخى واردركه تاج الدين السبكى ديمشدركه والدى يعنى تقى الدين السبكى رحمهما الله تعالى اول ابياتى ترديد ايدوب عقيبنده دعا ايدر ايدى وعقيبنده اجابت مجربه‌در وبن دخى حق تعالى دن برامر ده سؤال ايدوب بوابياتى قرائت ايتمدم الا حق تعالى اعطا وافضال ايلمشدر واول ابيات بونلردر :

صرفت الى رب الانام مطالبى — ووجهت وجهى نحوه وما آ ربى
الى الملك الا على الذى ليس فوقه — مليك يرجى سيبه فى المتاعب
الى الصمد البر الذى فاض جوده — وعم الورى طرا بجزل المواهب
مجيرى من الخطب المخوف وناصرى — مغيثى اذا ضاقت على مذاهبى
مقيلى اذا زلت فى النعل عاثرا — واسمح غفار و اكرم واهب
فما زال يولينى الجميل تلطفا — ويدفع عنى فى صدور النوائب
ويرزقنى طفلا وكهلا وقبلها — جنينا ويحمينى دنى المكاسب

جعفر بن خاندن مرویدرکه ایتدی مزنی یه وداع ایدوب دیدم که بکا برشی احسان ایله که هرکاه بکا زاد راه اوله ایتدی اکر سندن برشی صانع اولورسه ویاخود حق تعالی سنکله برانسانك بینی جمع ایلمك مقصود ایدرسه بونی دیه سین : ﴿ یاجامع الناس لیوم لاریب فیه اجمع بینی و بین کذا ﴾ آندن صکره هیچ برشی ایچون انکله دعا ایتمدم. الا مستجاب اولدی ودخی ابن ابی الدردا روایت ایلدی که طاوس ایتدی برکیجه حجره ده ایدم ناکاه علی ابن الحسین داخل اولدی بن قالمدن دیدم که اهل بیت خیردن بر رجل صالح در بوکیجه دعاسنی استماع ایده یم . پس نمازقیلوب بعده سجده ایلدی بن دخی سمع ایله اکا اصغا ایلدم ایشتدم که سجودنده دیر ایدی : ﴿ عبیدك بفنائك مسکینك بفنائك فقیرك بفنائك اسائلك بفنائك ﴾ طاوس ایتدی بن دخی بونلری حفظ ایلدم هیچ برکرب ده بونلر ایله دعا ایتمدم الا حق تعالی بندن تفریج ایلدی وینه حارث علی دن مرویدرکه برکیمسه حسین بن علی یه کلوب امام علی دن بر حاجتده اندن استعانت ایلدی حضرت حسین دخی ایتدی امیر المؤمنین حالا بربیت ایچنده خلوتده در هرقچانکه برامر دن محزون اولسه انده تخلی ایدر دیدی اول کیمسه ایتدی ایمدی بکا اذن ویرکه بابه واروب امیر المؤمنینك کلامنی استماع ایلیم . ایتدی واروب استماع ایلدم دیر ایدی که ﴿یا کهیعص یانور یاقدوس یاحی یاالله یارحمن﴾ بونی اوچ کره تردید ایلدی . بعده ایتدی ﴿ اغفرلی الذنوب التی تحل النقم واغفرلی الذنوب التی تغیر النعم واغفرلی الذنوب التی تورث الندم واغفرلی الذنوب التی تحبس السقم واغفرلی الذنوب التی تنزل البلاء واغفرلی الذنوب التی تهتك العصم واغفرلی الذنوب التی تعجل الفناء واغفرلی الذنوب التی تدیل الاعداء واغفرلی الذنوب التی ترد الدعاء واغفرلی الذنوب التی تمسك غیث السماء واغفرلی الذنوب التی تظلم الهواء واغفرلی الذنوب التی تکشف الغطاء ﴾ مؤلف اصل مترجم مرحوم والد ماجد بیوررلرکه بعضلردن ایشتدم که ذکر ایلدیکه برمعتمدعلیه کیمسه نك خطی ایله کوردم که قچانکه برکیمسه برواقعه ده مغلوب اولسه هر صلوتك عقیبنده یوزکره ﴿رب انی مغلوب فانتصر ﴾ دیسون ودخی صاحب

(قصيده)

انا الموجود فاطلبنى تجدنى فان تطلب سواى فلا تجدنى
تجدنى اين تطلبنى عبيدى قريباً منك فا طلبنى تجدنى
تجدنى فى سواد الليل عبدى قريباً منك فا طلبنى تجدنى
تجدنى ماجداً سمداً كريما كثير البر فاطلبنى تجدنى
تجدنى مستغيثا من دعانى انا الجبار فاطلبنى تجدنى
اذا اللهفان نادانى كظيما اقل لبيك فاطلبنى تجدنى
اذا المضطر قال الا ترانى نظرت اليه فاطلبنى تجدنى
انا بالمرء ارحم من اخيه ومن ابويه فا طلبنى تجدنى
فان هو تاب تبت عليه انى انا التواب فا طلبنى تجدنى
اتذكر ليلة ناديت سرا الم اسمعك فاطلبنى تجدنى
انا الجبار لا شئ كمثلى انا الغفار فاطلبنى تجدنى
انا الرب الذى يخشون منى جميع الخلق فاطلبنى تجدنى
ولست اضن بالفردوس عندى انا الرزاق فاطلبنى تجدنى
اتعرف غافرا للذنب غيرى انا الغفار فاطلبنى تجدنى
سا غفر للعباد ولا ابالى غدا فى الحشر فاطلبنى تجدنى
واكرم من اريد بغير بخل انا الوهاب فاطلبنى تجدنى
وارحم من يتوب وكان عندى له الاكرام فا طلبنى تجدنى
فمن مثلى ولم تر قط مثلى ولست تراه فاطلبنى تجدنى

وينه بعض علمادن منقولدر وذكر ايتمشدركه بركيمسه شدتده ايكن بونى ترديد ايتمشدر الاحق تعالى اول شدتى آندن تفريج بيلمشدر :

(رباعى)

ولرب نازلة يضيق بها الفتى ذرعاً وعند الله منها المخرج
ضاقت فلما استكملت حلقاتها فرجت وكان يظنها لايفرج

وينه بعض كباركدر :

(شعر)

كم اعقبت نوب الزمان جميلا وكفين خطبا قد اهم خليلا
لاتيأ سن من الاله فروحه ان لم يعادل بكرة فاصيلا
وأمل لطائف صنعه فلطالما كشف الهموم وتبلغ المأمولا
ولرب مكروه تعذر حله ليلا فاصبح عقده محلولا
وملمة اعيى نهاراً حلها امست بسهل خطبها تسهيلا

من الظالمين ﴾ ديه آنى حق تعالى غم دن انجا ايليه حق تعالى نك خود ميعاد نده خلف محال در شيخ قرطبى نك رحمه الله خطى ايله مكتوب كورلمشدر كه سن ساجد ايكن ديه سين: ﴿ اللهم يالطيف يالطيف بالقوى والضعيف يالطيف يالطيف بالخلق اجمعين يالطيف يالطيف باهل السماء والارضين يالطيف يالطيف بجميع عباده الطف بى بلطفك الخفى الذى مالطفته باحد الا كفى ﴾ بعده رأسنى رفع ايدوب ديه: ﴿ فسيكفيكهم الله وهو السميع العليم ﴾ شيخ ابوحسن الشاذلى نك رحمه الله كلامندندر اكر بنم كرامتم ديلرسه نك سكا لازم دركه بنم طاعتمه ملازم اولهسك ومعصيتمدن اعراض ايدهسك اكر غلبهٔ شهوت وعظيم قدرت سبى ايلهسندن ذلت صادر اولورسه ينه بنم سكا قربمى وسكا ناظر وسنى محيط اولوب سكا قادر ايتدوكمى بيلوب نفسكى بندن وبنم عظمت قدرتمدن استنقاذ ايلمكه سعى ايليه سين وديه سين: ﴿ يا موجود قبل كل موجود وهو الآن على ماهو عليه ياأوّل ياآخر ياظاهر ياباطن ضاقت على الارض بما رحبت وضاقت على نفسى ولامنجا منك الا اليك فتب على على ياتواب انك انت التواب الرحيم ﴾ حافظ ضياء الدين سيرة الشيخ العماد ابراهيم ابن عبد الواحد المقدسى ده ذكر ايلدى كه شيخ ايتدى بن بودعا كى اجتبده اسرع بردعا كورمدم ﴿ يا الله يا الله انت الله بلى والله انت الله لا آله الا انت الله الله الله والله لا آله الا الله ﴾ الشيخ تاج الدين عبد الوهاب السبكى ايتدى والدم شيخ امام دنكه الشيخ تقى الدين على بن الكافى السبكى در رحمه الله ايشتدمكه چان ابر مره اهتمام ايلسه ﴿ الذين قال لهم الناس ان الناس قد جمعوا لكم فاخشوهم ﴾ قول كريمى قرائت ايدردى ﴿ ذو فضل عظيم ﴾ قولنه وارنجه اون طقوز كره كه يكرميدن برناقص در . بعده عقيبنده دعا ايدردى والدم ذكر ايدردى كه بو وجهله دعاء امورك معضلنده وداهمنده يعنى مشكلنده مجرب در. مؤلف اصل مترجم والدما جد عليه الرحمه بيورلركه بعض مجموعه لرده مروى بولدم اسناد مجهول ايله ابى الحسن محمد بن جعفره واصل اولمشدر كه ايتدى بن بلد هنده سرنديب ده برحجر كوردم لسان عبرانى ايله آنده منقوش ايدى :

وتذکیر وبنی مصارع ومجامع جهال‌دن تحذیر ایدر ایدی وبکا دیر ایدی که حق تعالی‌نك سطوات ونقماتی واردرکه ظالمین بعید دکلدر وقتا که بکا موعظه‌ده الحاح ایلدی صکره یمین ایلدیکه البته‌بکا بددعا ایلیه ومکه‌یه کلوب بنم خصوصمده حق تعالی‌یه استغاثه ایلیه پس کلوب دیدوکی ایشلیوب بکا بددعا ایدوب هنوز دعاسنی اتمام ایتمدی‌که ناکاه شق ایلیم قوریوب عمل مانده اولدی . بن دخی بندن صادر اولان تقصیراته نادم وترکنه عازم اولوب والدم ایله مدارات ایدوب ارضا ایلدم‌که بنم ایچون دعا ایله ینه اول بد دعا ایتدوکی محل‌ده . بن دخی اکا برناقه‌تقدیم ایلیوب ناقه‌یه بیندردم درحال ناقه قاچوب پدرمی ایکی صخره‌اورتاسنه آتوب انده هلاك اولدی . پس امیرالمؤمنین ایتدی پدرك سندن راضی اولدینی واقعمیدر ؟ اول ایتدی اللهم اویله‌در پس حضرت امیر المؤمنین قالقوب برقاچ رکعت نماز قیلوب سراً بعض دعوات ایله حق تعالی‌یه دعا ایلدی بعده «یا مبارك قم» دیدی درحال اول کیمسه قیام ایدوب مشی‌تام ایلدی بعده صحته عود ایلیوب کما کان اولدی بعده حضرت امیر المؤمنین اکر والدك سندن راضی اولدی دیو یمین ایتمسه‌ك سنك ایچون دعا ایتمز ایدم دیدی ودخی جعفربن محمدالصادق دن مرویدرکه تعجب ایدرم برکیمسه‌یه‌که ینچون ﴿ماشاءالله لاقوة الابالله﴾ دیمز خصوصا که حق تعالی دیمشدر : ﴿ولولا اذدخلت جنتك قلت‌ماشاء الله لاقوة الابالله﴾ ودخی تعجب ایدرم برکیمسه‌یه‌که برقومدن خوف ایدوب ینچون ﴿حسبی الله ونعم الوکیل﴾ دیمز خصوصا که حق تعالی دیمشدر ﴿الذین قال لهم الناس ان الناس قد جمعوا لکم فاخشوهم فزادهم ایمانا وقالوا حسبنا الله ونعم الوکیل﴾ دیمز خصوصا که حق تعالی دیمشدر ﴿فانقلبوا بنعمة الله وفضل لم یمسسهم سوء﴾ ودخی تعجب ایدرم برکیمسه‌یه‌که اکر مکر اصابت ایلیه ینچون ﴿وافوض امری الی الله ان الله بصیر بالعباد﴾ دیمز خصوصا که حق تعالی دیمشدر : ﴿فوقاه الله سیئات مامکروا﴾ ودخی تعجب ایدرم برکیمسه‌یه‌که غم اصابت ایلیه ینچون ﴿لاآله الاانت سبحانك انی کنت من الظالمین﴾ دیمز ﴿فنجیناه من الغم﴾ قول کریمنه وارنجه. سفیان بن عیینه ایتدی وقتا که حق تعالی ﴿وکذلك ننجی المؤمنین﴾ دیدی وعداولدی هرمؤمنه‌که ﴿لاآله الاانت سبحانك انی کنت

مرویدرکه ایتدی : علی بن ابی طالبه کرم الله وجهه داخل اولدم . برکون ایتدم یاامیرالمومنین الله ایچون سندن سؤال ایدرمکه البته بنی تخصیص ایده سین شول شی ایلهکه جناب رحمن عز وجل جبرائیلی انکله ارسال ایدوب اول دخی رسول اللهی انکله تخصیص ایدوب آنلر دخی انکله سنی تخصیص ایتدکلری شیئك اعظمی ایله . حضرت علی رضی الله عنه ایتدی اکرسن سؤال ایتمش اولماسهك بن نشر ایتمز ایدم شول شیئك ذکرینی که بن لحده وضع اولونجه انی اسرار واخفا ایتمك مقصدم ایدی ایمدی چقانکه اسم الله الاعظم ایله دعا ایتمك دیلهسهك اول سورهٔ حدیددن آلتی آیت قرائت ایله وآخر حشری قرائت ایله. چقانکه فارغ اولاسین تکلم ایدوب دیه سین: ﴿ یامن هوکذا افعل بی کذا کذا ﴾ دیوب مقصدك سویلیه سین والله اکر بونکله برشیئ یه دعا ایلهسهك سعیداولور. براء ایتدی ایمدی والله بن بونکله دعا ایچون ابدا دعا ایتمزم. علی رضی الله عنه ایتدی اصابت ایلدکه رسول الله دخی بکا اویله وصیت ایتمشدر لکن برامر قادحده یعنی ثقیل وعظیم امرده اذن ویرمشدر دیدی . روایت اولنورکه حضرت علی بن ابی طالب برکیجه کعبه یی طواف ایدردی اوغللری حسن وحسین دخی بیله ایدیلر ایشتدی که برقائل جوف لیلده دیر ایدی ﴿ یامن یجیب دعا المضطر فی الظلم یا کاشف الضر والبلوی مع السقم قدنام وفدك حوال البیت وانتبهوا وعین جودك یامولای لم تنم هب لی جودك فضل العفو عن ذللی یامن الیه رجاء الخلق فی الحرم ان کان عفوك لاترجوه ذوخطاء فمن یجود علی العاصین بالنعم ﴾ پس حضرت علی ولدینه ایتدی بکا شو قائلی طلب ایله . پس اول کیمسه یه کلوب امیرالمؤمنینه اجازت ایله دیدی اول دخی صاغ شقی جر ایدرك کلوب حضرت امیرك اوکنده واقف اولدی ایتدی : سنك خطابکی ایشتدك ایمدی قصهك نه در؟ ایتدی بن امرمده ضیق اوزردیم اکر توبه ایدرسهم مقبوله اولماز اکر سؤال ایدرسهم بکا اقاله عثر ایلمزسین یعنی معاونت ایلمزسین . امام ایتدی نیچون بویله اولمشدر ایتدی : زیرا بن صرب عصیان ایله مشهور بررجل کثیر الفجور ایدم پدرم بکا وعظ

وصفيك وموسى كليمك ونجيك وعيسى كلمتك وروحك واسئلك بصحف ابرهيم وتورية موسى وانجيل عيسى وفرقان محمد واسئلك بكل وحى اوصيته وبكل حق قضيته وبكل سائل اعطيته وبكل ضيال هديته وغنى اغنيته واسئلك باسمائك التى دل بها ادعياؤك وانبياؤك فاستجبت لهم واسئلك بكل اسم انزلته فى كتابك واسئلك باسمك الذى وضعته على النهار فاستار واسئلك باسمك الذى وضعته على الليل فاظلم واسئلك باسمك الذى وضعته على الجبال فارست واسئلك باسمك الذى وضعته على الارضين فاستقلت واسئلك باسمك الذى استقل به عرشك واسئلك باسمك الواحد الاحد الفرد الصمد العزيز الذى ملاء الاركان كلها الطاهر المطهر المبارك المقدس الحى القيوم نور السموات والارض عالم الغيب والشهادة الكبير المتعال واسئلك بكتابك المبارك ان ترزقنى حفظ كتابك القرآن وحفظ اصناف العلم وثبتها فى قلبى وسمعى وبصرى وتخلطها بلحمى ودخى ﴿ وتستعمل بها جسدى فى ليلى ونهارى فان لاحول ولاقوة الابك ﴾ ودخى ابن رجا دن مرويدركه رسول اللهه صلى الله تعالى عليه وسلم فجانكه خلقهٔ بلاء مشتداولوب ضيقه اولسه بيوررلردى : ﴿ضيق تنفرحى﴾ بعده مبارك اللرينى رفع ايدوب ديرلر ايدى : ﴿ بسم الله الرحمن الرحيم . لاحول ولاقوة الا بالله العلى العظيم . اياك نعبد واياك نستعين . اللهم اكفنا بأس الذين كفروا انك اشد بأسا واشد تنكيلا ﴾ ودخى نعيم بن ابى هنددن مرويدركه ايتدى : بن يزيد بن ابى مسلم ياننده حجاجك اوكنده ايدم اول خلقه تعذيب ايدردى يزيد سجن‌ده محبوس برمسلمى حجاجه ذكر ايليوب غيظ وغضب ايله آدم ارسال ايدوب اول كيمسه‌يى كتورديلر بن شك ايتمز ايدم كه البته آكا عقوبت ايده‌جكدر . وقتاكه اول كيمسه اوكنده قائم اولدى كوردم كه شفتينى تحريك ايدردى برشى ايله كه بن ايشتمز ايدم . پس حجاج رأسنى رفع ايدوب يولنه كيتسون ديوب اطلاق ايلدى . بن‌دخى قالقوب يانه واروب اول قصهٔ كذشته‌يى حكايت ايدوب سنك ديديكك نه ايدى ديدم . ايتدى بو دعايى قرائت ايلدم : ﴿ اللهم انى اسئلك بقدرتك التى تمسك بها السموات السبع ان بقع بعضهن على بعض ان تكفينيه ﴾ ودخى براء بن عازب دن

آخذ بناصیتها ومن شرالدنیا ومافیها ﴾ ودخی عبدالله بن مسلم بن قتیبه‌دن مرویدرکه بکابعض اصحابمز بودعا ایله خبرویردی: ﴿ بسم الله اعوذبالرحمن منك ان کنت تقیا اخسؤا فیها ولاتکلمون اخذت قوتك بقوةالله بینی و بینك ستر الله الذی کانت الانبیاء یستترون به من سطوات الجبابرة الفراعنة و یمنعنی منك بحوله وقوته ﴾ ودخی محمدبن یحیی‌دن مرویدرکه ایتدی : بروقتده علی کرم‌الله وجهه کعبه‌یی طواف ایدردی ناکاه کوردیکه برکیمسه استار کعبه‌یه تعلق ایدوب ندا ایدردی که : ﴿ یا من لایشغله سمع عن سمع یا من لایغلطه السائلون یامن لایتبرم بالحاج الملحین اذقنی برد عفوك وحلاوة رحمتك ﴾ ایتدی : پس علی آکا ایتدی دعاك بومیدر؟ اول کیمسه ایتدی: سن آنی ایشیتدکمی ایتدی : نعم . ایتدی : ایمدی آنکله هرصلوة صبحك عقیبنده مصلاکده یوزکره دعا ایدوب دیه‌سین : ﴿ بسم الله الرحمن الرحیم ولاحول ولاقوة الا بالله العلی العظیم یا قدیم یا دائم یاحی یافرد یا وتر یا احد یاصمد ﴾ ودخی مقاتل دیر ایدی‌که برکیمسه‌که بودعا ایله دعا ایدوب مستجاب اولماز ایسه مقاتله قبرنده لعن ایلسون ودخی جعفر بن محمددن مرویدرکه هیچ برنبی یوقدرکه الا بیتنده بر دعوت مستجابه قویوب کیتمشدر . بزم ایچمزده دخی رسول‌الله ایکی دعوت مجابه قومشدر : بری شدائدمز ایچوندر ، بری دخی خوائجمز ایچوندر . اما شدائدمز ایچون اولان ﴿ یاکائن دائما لم یزل یاآله وآله آبائی یاحی یاقیوم اجعلنی لك مخلصا ﴾ واما حوائجمز ایچون اولان ﴿ یامن یکفی من کل شیء ولا یکفی منه شیء یاالله یارب محمدصلی‌الله تعالی علیه وسلم ﴾ بعده حاجتك سؤال ایده‌سین . ودخی ابن مسعوددن مرویدرکه : نبی علیه السلامه رفع ایدرکه ایتدی : هرکیم دیلرسه‌که حق‌تعالی آکا حفظ قرآنی وعی ایلیه بودعایی براناء نظیفه عسل ماذی‌ایله یعنی ابیض ایله کتابت ایدوب بعده ارضه مس ایتمامش ماء مطر ایله غسل ایدوب اوچ کون علی الریق ایچسون تحقیق اول کیمسه باذن‌الملك المنان حفظ قرآن ایدر اول دعا بودر : ﴿ اللهم انی اسئلك بانك مسئول فلم یسأل مثلك اسئلك بحق محمد رسولك ونبیك وابرهیم خلیلك

حضرت علی ایتدی: پس یا نبی الله بن بونلر ایله نه وجهله دعا ایدرم؟ حضرت ایتدی دیه سین که: ﴿یا عمادمن لاعمادله ویا سندمن لاسندله ویا ذخر من لاذخرله یاغیاث من لاغیاث له یا کریم العفو یاحسن البلاء یاعظیم الرجاء یاعون الضعفاء یامنقذ الغرقی یامنجی الهلکی یا محسن یامجمل یامنعم یا متفضل انت الذی سجدلك سواد اللیل ونور النهار وضوء القمر وشعاع الشمس ودوی الماء وخفیف الشجر یاالله لاشریك لك یارب یارب﴾ بعده حاجتکی وهر مقصدیکی دعا ایده سین مقام قائم اولمازسین تا که حاجتك مستجابه اولمایجه. ودخی عبدالله بن ایوب دن مرویدرکه ایتدی: یعقوب بن داودی طوافده کوردم آکا ایتدم: دیلرم که بکا خبر ویره سین که مضیق دن خروجکه سبب نه اولدی؟ ایتدی: بن برمضیق ده ایدم ناکاه رؤیاده بکا برشخص کلدی وایتدی: یا یعقوب مکانکی نجه کوریرسین؟ بن ایتدم: نه سؤال ایدرسین نه حالده ایدیکم کورمزمیسین؟ ایتدی: قالقوب اسباغ وضوء ایله ودرت رکعت نماز قیلوب بونکله دعا ایله: ﴿یامحسن یامجمل یامنعم یامتفضل یاذاالنوافل والنعم یاعظیم یاذاالعرش العظیم اجعل لی مما انا فیه فرجا ومخرجا﴾ پس درحال منامدن متنبه اولوب دعانی حفظ ایلدم قالقوب توضی ایدوب نماز قیلدم وبونکله دعا ایلدم. وقتا که صبح اسفار ایلدی کلدیلر بنی اخراج ایلدیلر. ودخی قدامة بن عتبة بن العتکی دن مرویدرکه اصحاب عتبه دن ایدی ایتدی: عتبة الغلامی منامده کوردم ایتدم یا عبدالله حق تعالی سکا نه ایلدی ایتدی: جنته داخل اولدم اول دعوات سببی ایله که سنك بیتکده مکتوبه در وقتا که صباحه داخل اولدم بیتمه کلوب کوردم که عتبه نك خطی ایله دیوارده مکتوب ایدی: ﴿یا هادی المضلین ویا راحم المذنبین ویامقیل عثرات العاثرین﴾ بعضلردن دخی مرویدرکه حجاجه برکیمسه کلدیکه قتلنه عزم ایلمش ایدی وقتا که داخل اولدی برشی تکلم ایدوب درحال حجاج آنی اطلاق ایلدی پس آکا دیدیلرکه اول زمانده نه سویلدك؟ ایتدی دیدمکه: ﴿یاعزیز یا حمید یاذاالعرش المجید اصرف عنی شرکل جبار عنید﴾ ودخی حصین دن مرویدرکه سعید بن المسیب بونکله دعا ایدردی: ﴿اعوذ بوجه الله الکریم واسمه العظیم وکلماته التامة من شر السامة والعامة ومن شر ماخلقت یارب ومن شر ماانت

خطندن نقل اولنان نسخه‌دن منقوله ایدی‌که اوچ مرتبه‌ده خط سبکی‌یه منتهی اولوردی‌که طبقات کبراسنك آخرنده ذکر ایلمشدر روح‌الله‌روحه . وهب بن منبه‌دن مرویدرکه ابن‌عباس آ کا ایتـدی : قرائت ایتدیکك کتبده بر دعاء مستجاب بولورمیسین‌که عندالکرب آنکله دعا ایده‌سین ؟ نعم دیوب ایتدی : ﴿ اللهم انی اسئلك یامن یملك حوائج السائلین و یعلم ضمائر الصامتین فان لکل مسئلة مثل جوابا حاضرا عندا ولکل صامت منك علما محیطا باطنا مواعیدك الصادقة وابابك الفاضلة ورحمتك الواسعة ان تفعل بی کذا وکذا ﴾ دیوب مقصدك ادا ایلیه . حضرت ابن‌عباس ایتدی : بوبر دعادرکه منامده تعلیم اولندم ، بن ظن ایتمز ایدم‌که آنی برکیمسه احسـان ایلیه یعنی وجه حسـن اوزره قرائت ایده . ودخی ابی الخلددن مرویدرکه وقتا که قوم یونسه عذاب هبوط ایلدی وهر برینك رؤسی اوزرنده قطع لیل مظلم کبی دور ایدردی . ایچلرندن ذوی العقول اولانلر بقیهٔ علمالرندن برشیخه مشی ایلیوب دیدیلرکه : بزه بر عذاب نزول ایلدی‌که کوررسین ، ایمدی بزه بردعاتعلیم ایایه‌که آنکله دعاایده‌وز رجا ایده‌رزکه حق‌تعالی عزوجل بزدن عقوبتی‌رفع ایلیه . اول شیخ ایتدی ایمدی دیه‌سزکه : ﴿ یاحی حین لاحی ویاحی نحیی‌الموتی ویا حی لاآ له‌الاانت ﴾ پس حق‌تعالی آنلردن عذابی کشف ایلدی . ودخی ابن عباسدن مرویدرکه حضرت علی حضرت نبی‌دن سؤال ایلدی یعنی دنیادن بر نسـنه طلب ایلدی نبی علیه السـلام حضرت علی‌یه ایتـدی : شول خدا حقیچون‌که نفسم آنك قدرتنده‌در و شـول رب قدیم حقیچون‌که بنی نبی ایدوب حقه ملابس بعث ایلدی یاعلی یانمده قلیل وکثیر برشئ یسـیر یوقدر . لکن سـکا برشی تعلیم ایده‌یم‌که آنی جبرائیل علیه السلام بکا کتورمشدر دیمشدرکه : یامحمد بو سـکا حق‌تعالی عزوجل طرفندن هدیه‌درکه آنی سندن‌اول انبیادن براحده‌ویرمامشدر و اول اون‌طقوز حرف‌درکه آنلرایله برملهوف ولا برمکروب ولا بر محزون دعا ایلمز ولاسرق وحرق‌دن خوف ایدن عبد دعا ایلمز الا حق‌تعالی آندن اول‌المنی تفریج‌ایدر آنلردن درت‌حرف‌جبرائیل علیه‌السلام‌جبهه‌سنده‌مکتوبه‌در درت دخی‌شول‌حول عرش‌ده مکتوبه‌در درت‌دخی‌حول کرسیده مکتوبه‌در .

ودين نبينا محمد صلى الله عليه وسلم وملة ابينا ابرهيم عليه السلام حنيفا مسلما وما كان من المشركين . اللهم بك اصبحنا بك امسينا وبك يحيى وبك نموت واليك النشور . اللهم انا نسئلك ان تبعثنا فى هذا اليوم الى كل خير ونعوذبك ان نجترح فيه سوء او نجره الى مسلم فانك قلت وقولك الحق وهو الذى يتوفاكم بالليل ويعلم ماجرحتم بالنهار ثم يبعثكم فيه ليقضى اجل مسمى . اللهم فالق الاصباح وجاعل الليل سكنا والشمس والقمر حسبانا اسئلك خير هذا اليوم وخير مافيه واعوذبك من شره وشر مافيه بسم الله ماشاء الله لاقوة الا بالله ماشاء الله كل نعمة فمن الله ماشاء الله الخير كله بيد الله ماشاء الله لايصرف السوء الا الله رضيت بالله ربا وبالاسلام دينا وبمحمد صلى الله عليه وسلم نبيا ربنا عليك توكلنا واليك ابنا واليك المصير﴾ برى دخى وقت مساده اولان دعادركه اولا مذكور اولان دعاى اوقويوب لكن (اصبحنا) يرينه (امسينا) ديه . ودخى ﴿اعوذ بكلمات الله التامات واسمائه كلها من شر ماذراء و براء ومن شر كل ذى شر ومن شر كل دابة ربى اخذ بناصيتها ان ربى على صراط مستقيم﴾ برى دخى مرآته نظر ايلسه‌ك اوقونان دعادر : ﴿الحمد لله الذى سوى خلقى فعدله وكرم صورة وجهى وحسنها وجعلنى من المسلمين﴾ برى دخى شول دعادركه قچان بر خادم و يا غلام و يا دابه اشترا ايلسه ناصيه‌سنى اخذ ايدوب ديه : ﴿اللهم انى اسئلك خيره وخير ماجبل عليه واعوذبك من شره وشر ماجبل عليه﴾ برى دخى نكاح ايله تهنيه اولندقده اوقونان دعادر : ﴿بارك الله فيك وبارك عليك وجمع بينكما فى خير﴾ برى دخى شول دعادركه قچان دينكى قضا ايلسه‌ك صاحب ماله ديه‌سين : ﴿بارك الله لك فى اهلك ومالك﴾ زيرا رسول الله صلى الله تعالى عليه وسلم بيورمشدركه : سلفك جزاسى دكلدر الاحمددر ومال سلفى ادا ايلمكدر . ايمدى بونلرشول ادعيه‌دركه سالك سبيل آخرت اولانلر بونلرك حفظلدن مستغنى اولماز بونلرك ماعداسى ادعيهٔ سفر وصلوة ووضوء . آنلرك جمله‌سنى كتاب طهارت وصلوة وحج‌ده ذكر ايتمشزدر العلم عند الله .

مطلب ثامن — شول ادعيهٔ مأثوره‌دركه آنلرى شيخ امام علامه تاج الدين عبدالوهاب السبكى روايت ايلمشدر . مؤلف اصل مترجم مرحوم والدماجد عليه الرحمه بيوررلركه بن آنلرى برنسخه‌دن نقل ايلدمكه سبكئ مذكورك

باصوب صكره رفع ايدوب بيوررلردى : ﴿ بسم الله تربة ارضنا بريقة بعضنا يشفى به سقيمنا باذن ربنا ﴾ ودخى قحانكه جسدكده واقع اولسه اليكى جسدكدن متألم اولان محلهوضع ايدوب اوچ كره ﴿بسم الله﴾ ديه‌سين ويدى كره ﴿ اعوذ بعزة الله وقدرته من شر ما اجد واحاذر ﴾ برى دخى سكا بر كرب اصابت ايلسه قرائت اولنور دعادر : ﴿ لا آله الا الله العلى الحكيم لا آله الا الله رب السموات والارض ورب العرش الكريم ﴾ برى دخى عند النوم دعادر : اولا توضى ايدوب بعده صاغ جانبكه قبله يه مستقبلا ياتوب بعده اوتوز اوچ كره تسبيح واوتوز اوچ كره تحميد ايده‌سين بعده ديه‌سين : ﴿ اللهم انى اعوذ برضاك من سخطك وبمعافاتك من عقوبتك واعوذ بك منك ٠ اللهم لا استطيع ان ابلغ ثناء عليك ولو حرصت ولكن انت كما اثنيت على نفسك ٠ اللهم باسمك احيا واموت ٠ اللهم رب السموات ورب الارض ورب كل شئ فالق الحب والنوى ومنزل التورية والانجيل والفرقان اعوذ بك من شر كل ذى شر ومن شر كل دابة ربى آخذ بناصيتها انت الاول فليس قبلك شئ وانت الآخر فليس بعدك شئ وانت الظاهر فليس فوقك شئ وانت الباطن فليس دونك شئ اقض عنى الدين واغننى من الفقر ٠ اللهم انك خلقت نفسى وانت تتوفاها لك مماتها ومحياها ٠ اللهم ان امتها فاغفر لها وان احييتها فاحفظها ٠ اللهم انى اسئلك العافية باسمك ربى وضعت جنبى فاغفر لى ذنبى ٠ اللهم قنى عذابك يوم تجمع عبادك ٠ اللهم اسلمت نفسى اليك وفوضت امرى اليك والجأت ظهرى اليك رغبة ورهبة اليك لا ملجأ ولا منجا منك الا اليك آمنت بكتابك الذى انزلت ونبيك الذى ارسلت ﴾ وبودعا اوقودينك ادعيه‌نك اخرى اوله كه رسول الله صلى الله تعالى عليه وسلم اويله امر ايتمشدر وآندن اوّل ديه‌سين : ﴿ اللهم ايقظنى فى احب الساعات اليك واستعملنى باحب الاعمال لديك تقربنى اليك زلفى وتباعدنى من سخطك بعدا اسئلك فتعطينى واستغفرك فتغفر لى وادعوك فتستجيب لى ﴾ برى دخى شول دعادركه عند الصباح نومكدن متيقظ اولسه‌ك دعا اولنور ﴿ الحمد لله الذى احيانا بعدما اماتنا واليه النشور اصبحنا واصبح الملك لله والعظمة والسلطان لله والعزة والقدرة لله اصبحنا على فطرة الاسلام وكلمة الاخلاص

صدرى ويسرلى امرى ﴾ برى دخى سايه نظر وقتنده دعادر: ﴿ ربنا ماخلقت هذا باطلا سبحانك فقنا عذاب النار تبارك الذى جعل فى السماء بروجا وجعل فيها سرا وقمرا منيرا ﴾ برى دخى صوت رعد قتنده دعادر: ﴿ سبحان من يسبح الرعد بحمده والملائكة من خيفة ﴾ برى دخى صواعق كوردكده دعادر: ﴿ اللهم لاتقتلنا بغضبك ولاتهلكنا بعذابك وعافنا قبل ذلك ﴾ برى دخى نزول مطر وقتنده دعادر: ﴿ اللهم مسيبا هنيئا وصيبانافعا ، اللهم سيب رحمة ولاتجعله سيب عذاب ﴾ برى دخى غضب وقتنده دعادر: ﴿ اللهم اغفر ذنبى واذهب غيظ قلبى واجرنى من الشيطان الرجيم ﴾ برى دخى برقومدن خوف قتنده دعادر: ﴿ اللهم انانجعلك فى نحورهم ونعوذبك من شرورهم ﴾ برى دخى غزا قتنده دعادر: ﴿ اللهم انت عضدى ونصيرى وبك اقاتل ﴾ برى دخى ظنين اذن قتنده دعادر: اولا صلوات كتوره بعده ﴿ذكرالله من ذكرنى﴾ ديه برى دخى دعاسى مستجاب اولدقده دعادر: ﴿الحمدلله الذى بعزته تتم الصالحات ﴾ چانكه استجابت دعاده بطؤ اولسه ﴿الحمدلله على كل حال﴾ ديه برى دخى اذان مغرب قتنده دعادر: ﴿ اللهم هذا استقبال ليلك وادبار نهارك واصوات دعائك وحضور صلواتك اسئلك ان تغفرلى ﴾ برى دخى برهم اصابت ايلسه دعادر: ﴿ اللهم انى عبدك وابن عبدك وابن امتك ناصيتى بيدك ماض فى حلمك نافذ فى قضاؤك اسئلك بكل اسم سميت به نفسك اذا انزلته فى كتابك اواعطيته احدا من خلقك اواستأثرت به فى علم الغيب عندك ان تجعل القرآن ربيع قلبى ونور صدرى وجلاء حمى وذهاب حزنى وهمى ﴾ حضرت رسالتپناه عليه الصلوات الآله بيورديكه: بركيمسه يه حزن اصابت ايدوب بودعايى اوقيه الته حق تعالى عز وجل همنى اذهاب ايدوب آنك يرينه فرحه تبديل ايليه. پس ديديلركه يارسول الله بونى تعلم ايتيه لمى؟ بيورديلركه بلكه هرايشيده نه لائق اولدركه آنى تعلم ايليه. برى دخى بردعادركه چانكه جسدكده وجع بولسه ك وياغيرك جسدنده وجع اولسه رسول صلى الله عليه وسلم رقيه سى ايلدرقيه ايليه سين كه چان برانسان قرحه دن ياخود جرحدن شكايت ايلسه سبابه سنى دهان مباركلرينه وضع ايدوب بعده ارض اوزرينه

ایلیه . وبومذکوراولان امام شافعی قنده‌در اما حضرت امام ابی حنیفه قنده رکوعده اوچ کره ﴿ سبحان ربی العظیم ﴾ دیمکدن وباخود بش وباخود یدی وباطقوزدن زیاده ایلمیه . سجوددده دخی ینه اول مقدار ﴿ سبحان ربی الاعلی ﴾ دیمکدن زیاده ایلمیه. برى دخی دعاء کفارة المجلس در ﴿ سبحانك اللهم وبحمدك اشهد ان لا آله الا انت استغفرك واتوب الیك عملت سوءً وظلمت نفسی فاغفرلی انه لایغفر الذنوب الا انت ﴾ برى دخی دعاء دخول سوق در ﴿ لا آله الا الله وحده لاشریك له له الملك وله الحمد یحیی ویمیت وهوحی لایموت بیده الخیر وهو علی کل شیٔ قدیر ۰ بسم الله الرحمن الرحیم ۰ اللهم انی اسئلك خیر هذا السوق وخیر مافیها ۰ اللهم انی اعوذ بك ان اصیب فیها یمینا فاجرة اوصفقة خاسرة ﴾ برى دخی دعاء دین در ﴿ اللهم اکفنی بحلالك عن حرامك واغننی بفضلك عمن سواك ﴾ برى دخی لبس ثوب جدید وقتنده اولان دعادر: ﴿ اللهم کسوتنی هذا الثوب فلك الحمد اسئلك من خیره وخیر ماصنع له واعوذبك من شره وشر ماصنع له ﴾ برى دخی تطیر وقتنده دعادر : ﴿ لایأتی بالحسنات الا انت ولایذهب بالسیئات الا انت ولاحول ولاقوة الا بالله العلی العظیم ﴾ برى دخی رؤیت هلال وقتنده دعادر : ﴿ اللهم اهله علینا بالامن والایمان والسلامة والاسلام ربی وربك الله ﴾ ودخی دیه : ﴿ هلال رشد وخیر آمنت بخالقك ۰ اللهم انی اسئلك خیر هذا الشهر وخیر القدر واعوذ بك من شر یوم الحشر ﴾ ودعادن اوّل اوچ کره تکبیر ایلیه. برى دخی هبوب الریح در : ﴿ اللهم انی اسئلك خیر هذا الریح وخیر مافیها وخیر ماارسلت به واعوذ بك من شرها وشر مافیها وشر ماارسلت به ﴾ برى دخی برکیمسه نك وفاتی خبری واصل اولدقده دعادر : ﴿ انا لله وانا الیه راجعون وانا الی ربنا لمنقلبون ۰ اللهم اکتبه من المحسنین واجعل کتابه فی علیین واخلف علی عقبه فی الغابرین ۰ اللهم لاتحرمنا اجره ولاتفتنا بعده ﴾ برى دخی برصدقه تصدق ایتدکده دعادر ﴿ ربنا تقبل منا انك انت السمیع العلیم ﴾ برى دخی خسران وقتنده دعادر ﴿ عسی ربنا ان یبدلنا خیرا منها انا الی ربنا راغبون ﴾ برى دخی ابتداء امور وقتنده دعادر : ﴿ ربنا آتنا من لدنك رحمة وهیئ لنا من امرنا رشدا رب اشرح لی

اتقاء سخطك وابتغاء مرضاتك فاسئلك ان تنقذ من النار وان تغفرلى ذنوبى فانه لايغفر الذنوب الاانت ﴾ اكر منزلدن برحاجت ايچون خروج ايدرسه‌ك ديه‌سين: ﴿ بسم الله رب اعوذبك ان اظلم اواظلم اواجهل اويجهل على بسم الله الرحمن الرحيم ولاحول ولاقوة الابالله العلى العظيم التكلان على الله ﴾ قپانكه مسجده واصل اولوب دخول قصد ايده‌سين ديه‌سين: ﴿ اللهم صلى على محمد وعلى آل محمد وسلم . اللهم اغفر جميع وافتح لى ابواب رحمتك ﴾ ودخى صاغ آياغكى دخولده تقديم ايده‌سين قپانكه مسجده بيع وشرا ايدر بركيمسه كوره‌سين ﴿ لاارجح الله تجارتك ﴾ ديه‌سين قپانكه مسجده انشادايدر كيمسه كوره‌سين يعنى برضايع اولمش مالنى انشاد ايدوب « كيم بولمشدر؟» ديه ندا ايدر كوره‌سين: ﴿ لاردالله عليك ﴾ ديه‌سين كه رسول الله صلى الله تعالى عليه وسلم بويله امر ايامشدر . برى دخى صلوة صبحك ايكى ركعت سنتندن صكره اولان دعادر ﴿ اللهم انى اسئلك رحمة من عندك تهدى بها قلبى ﴾ بودعا آخرينه وارنجه مقدما مرور ايتمشدر برى دخى دعاء ركوع در ﴿ اللهم لك ركعت ولك خشعت وبك آمنت ولك اسلمت وعليك توكلت انت ربى خشع لك سمعى وبصرى ومخى وعظمى وعصبى وماا ستقلت به قدمى لله رب العالمين ﴾ اكر ديلرسه‌ك اوچ كره: ﴿ سبحان ربى العظيم ﴾ ديه‌سين وياخود: ﴿ سبوح قدوس رب الملائكة والروح ﴾ ديه‌سين قپانكه رأسكى ركوعدن رفع ايده‌سين: ﴿ سمع الله لمن حمده ربنا لك الحمد ملأ السموات وملأ الارض وملأ ماشئت من شئ بعد اهل الثناء والمجد كلنا عبد لامانع لماا عطيت ولامعطى لمامنعت ولاينفع ذا الجد منك الجد ﴾ قپانكه سجده ايده‌سين ديه‌سين: ﴿ اللهم لك سجدت وبك آمنت ولك اسلمت سجد وجهى للذى خلقه وشق سمعه وبصره فتبارك الله احسن الخالقين . اللهم سجد لك سوادى وخيالى وبك آمن فؤادى ابوء بنعمتك على وابوء بذنبى وهذا ماجنيت على نفسى فاغفرلى انه لايغفر الذنوب الاانت ﴾ وياخود ﴿ سبحان ربى الاعلى ﴾ ديه‌سين اوچ كره قپانكه صلوتدن فارغ اوله ديه ، اوچ كره قپانكه فارغ اوله ديه : ﴿ اللهم انت السلام ومنك السلام تباركت ياذا الجلال والاكرام ﴾ ودخى سائر ذكر ايتديكمز ادعيه ايله دعا

الی ارذل العمر ومن فتنة الدجال وعذاب القبر وفتنة المحیا والممات . اللهم انا نسئلك قلوبا اواهة مخبتة منیبة فی سبیلك . اللهم انا نسئلك غرائم مغفرتك وموجبات رحمتك والسلامة من کل اثم والغنیمة من کل بر والفوز بالجنة والنجاة من النار . اللهم انی اعوذ بك من التردی واعوذبك من الهم والغرق والهرم واعوذ بك من ان اموت فی سبیلك مدبرا واعوذ بك من ان اموت فی طلب دنیا . اللهم انی اعوذبك من شر ماعلمت ومالم اعلم . اللهم جنبنی منکرات الاخلاق والاعمال والادواء والاهواء . اللهم انی اعوذ بك من جهد البلاء ودرك الشقاء وسوء القضاء وشماتة الاعداء . اللهم انی اعوذ بك من الکفر والدین والفقر واعوذ بك من عذاب جهنم . اللهم انی اعوذ بك من شر سمعی وبصری ومن شر لسانی وقلبی وسوء ظنی . اللهم انی اعوذ بك من جار السوء فی دار البقاء فان جار النادی یتحول . اللهم انی اعوذ بك من القسوة والغفلة والعیلة والذلة والمسکنة واعوذ بك من الفقر والکفر والفسوق والشقاق والنفاق والسمعة والریاء واعوذ بك من الصمم والبکم والجنون والجذام والبرص وسیئ الاسقام . اللهم انی اعوذبك من زوال نعمتك وتحول عافیتك ومن فجأة نقمتك ومن جمیع سخطك . اللهم انی اعوذبك من عذاب النار وفتنة النار ومن عذاب القبر وفتنة القبر وشر فتنة الغنا وشر فتنة الفقر وشر فتنة المسیح الدجال واعوذ بك من المغرم والمأثم . اللهم انی اعوذ بك من نفس لاتشبع وقلب لایخشع وصلوة لاتنفع ودعاء لایستجاب واعوذ بك من شر العمر ومن ضیق الصدر . اللهم انی اعوذبك من غلبة الدین وغلبة العدو وشماتة الاعداء ﴾ .

مطلب سابع — شول ادعیهٔ مأثوره ده درکه حوادث دن هر حادثك ظهورنده قرائت اولنور . جمله دن بری مسجده خروج دعاسیدر : ﴿ اللهم اجعل فی قلبی نورا وفی لسانی نورا واجعل فی سمعی نورا واجعل فی بصری نورا واجعل فی خلفی نورا وامامی نورا واجعل من فوقی نورا . اللهم اعطنی نورا ﴾ ودخی دیه سین : ﴿ اللهم انی اسئلك بحق السائلین علیك وبحق ممشای هذا الیك لم اخرج اشراً ولابطراً ولاریاءً ولاسمعة خرجت

انت ربى انه لايغفر الذنوب الا انت. اللهم الهمنى رشدى وقنى شر نفسى. اللهم ارزقنى رزقا حلالا لا تعاقبنى عليه وقنعنى بما رزقتنى واستعملنى به صالحا تقبله منى اسئلك العفو والعافية وحسن اليقين والمعافاة فى الدنيا والآخرة بامن لاتضره الذنوب ولاتنقصه المغفرة وهب لى مالا يضرك واعطنى مالا ينقصك افرغ علينا صبرا وتوفنا مسلمين توفنى مسلما والحقنى بالصالحين . انت ولينا فاغفرلنا وارحمنا وانت خير الغافرين واكتب لنا فى هذه الدنيا حسنة وفى الآخرة ربنا عليك توكلنا واليك انبنا واليك المصير ربنا لاتجعلنا فتنة للذين كفروا واغفرلنا ربنا انك انت العزيز الحكيم ربنا اغفرلنا ذنوبنا واسرافنا فى امرنا وثبت اقدامنا وانصرنا على القوم الكافرين ربنا آتنا من لدنك رحمة وهيئ لنا من امرنا رشدا ربنا آتنا فى الدنيا حسنة وفى الآخرة حسنة وقنا عذاب النار ربنا اننا سمعنا مناديا ينادى للايمان ان آمنوا بربكم فآمنا ربنا فاغفرلنا ذنوبنا وكفر عنا سيئاتنا وتوفنا مع الابرار. ربنا وآمنا ماوعدتنا على رسلك ولاتخزنا يوم القيامة انك لاتخلف الميعاد ربنا لاتؤاخذنا ان نسينا او اخطأنا ربنا ولاتحمل علينا اصراً كما حملته على الذين من قبلنا ربنا ولاتحملنا مالاطاقة لنا به واعف عنا واغفرلنا وارحمنا انت مولانا فانصرنا على القوم الكافرين رب اغفرلى ولوالدى وارحمهما كما ربيانى صغيرا واغفر للمؤمنين والمؤمنات والمسلمين والمسلمات الاحياء منهم والاموات رب اغفر وارحم وتجاوز عما تعلم فانت الاعز الاكرم وانت خير الرحمين وخير الغافرين وانا لله وانا اليه راجعون ولاحول ولاقوة الا بالله العلى العظيم وحسبنا الله ونعم الوكيل﴾ ودخى من بعد ذكر اولئك نبى عليه السلام دن مأثوره اولان انواع استعاذه در . اللهم انى اعوذ بك من البخل واعوذ بك من الجبن واعوذ بك من ان ارد الى ارذل العمر واعوذ بك من فتنة الدنيا واعوذ بك من عذاب القبر . اللهم انى اعوذ بك من طمع يهدى الى طبع وطمع من غير مطمع ومن طمع حين لامطمع . اللهم انى اعوذ بك من علم لاينفع وقلب لايخشع ودعاء لايسمع ونفس لاتشبع ومن الجوع فانه بئس الضجيع ومن الخيانة فانها بئست البطانة ومن الكسل والبخل والجبن ومن الهرم ومن از ارد

اسررت وما اعلنت فانك انت المقدم وانت المؤخر وانت على كل غيب شهيد. اللهم انى اسئلك ايمانا لايرتد ونعيما لاينفد وقرة عين الابد ومن افقة نبيك محمد صلى الله تعالى عليه وسلم فى اعلى جنة الخلد. اللهم انى اسئلك الطيبات وفعل الخيرات وترك المنكرات وحب المساكين اسئلك حبك وحب كل عمل يقربنى الى حبك وان اتوب على وتغفرلى وترحمنى واذا اردت بقوم فتنة فاقبضنى اليك غيرمفتون. اللهم بعلمك الغيب وقدرتك على الخلق احيينى ماكانت الحيوة خيرالى وتوفنى اذاكانت الوفاة خيرالى اسئلك خشيتك فى الغيب والشهادة وكلمة العدل فى الرضا والغضب والقصد فى الغنى والفقر لذة النظر الى وجهك والشوق الى لقائك واعوذبك من ضراء مضرة وفتنة مضلة. اللهم زينا بزينة الايمان واجعلنا هداة مهديين. اللهم اقسم لنا من خشيتك ماتحول به بيننا وبين معاصيك ومن طاعتنا ماتبلغنا به جنتك ومن اليقين ماتهون به علينا مصائب الدنيا. اللهم املأ وجوهنا منك حياء وقلوبنا منك خوفا واسكن فى نفوسنا من عظمتك وذلل جوارحنا لخدمتك واجعلك احب الينا ممن سواك. اللهم اجعل اوّل يومنا هذا اصلاحا واوسطه فلاحا وآخره نجاحا. اللهم اجعل اوله رحمة واوسطه نعمة واخره تكرمة الحمدلله الذى تواضع كل شئ لعظمته وذل شئ لعزته وخضع كل شئ لملكه واستسلم كل شئ لقدرته الحمدالذى سكن كل شئ لهيبته واظهر كل شئ بحكمته وتصاغر كل شئ لكبريائه. اللهم صل على محمد وعلى آل محمد وازواجه وذريته وبارك على محمد وعلى آل محمد وازواجه وذريته كما باركت على ابراهيم فى العالمين انك حميد مجيد. اللهم صل على محمد عبدك ونبيك ورسولك النبى الامى رسول الامين واعطه المقام المحمود يوم الدين. اللهم اجعلنا من اوليائك المتقين وحزبك المفلحين وعبادك الصالحين واستعملنا بما يرضيك عنا ووفقنا لمحابك منا وصرفنا بحسن اختيارك لنا نسئلك الجوامع الخير وفواتحه وخواتمه ونعوذ بك من جوامع الشر وفواتحه وخواتمه. اللهم بقدرتك على تب على انك انت التواب الرحيم وبحلمك عنى اعف عنى انك انت الغفار وبعلمك بى اغفرلى انك انت الرحمن وبملكك لى ملكنى نفسى ولاتسلطها على انك انت الملك الجبار سبحانك وبحمدك لااله الا انت علمت سوء وظلمت نفسى فاغفرلى ذنبى انك

مطلب سادس — ادعية مأثوره‌دندركه نبى‌عليه السلام‌دن‌وآل واصحاب‌دن مرويه‌درکه اسانيدى محذوفه‌در ابوطالب مكى وابن حزيمه وابن المنذر جمع ايتدكلرى ادعيه‌دندر امام غزالى رحمه‌الله كتاب (الاحيا)ده روايت ايتديكى اوزره . ايمدى معلوم اولهكه بركيمسه‌كه حرث اخرت‌مقصود ايليه اكا لازم اولان ذكره مداوم اولمقدر نته‌كيم بيان ايتمشزدر وافضل اذكاردندر دعوات مأثوره‌كه اخبار وآثارده واده اولمشدر . ايمدى اعقاب صلوات‌ده افتتاح دعواتكده ديه‌سين : ﴿سبحان ربى العلى الاعلى الوهاب لااله الاالله وحده لاشريك له له الملك وله الحمد وهو على كل شئ قدير﴾ . ودخى ديه‌سين : ﴿رضيت بالله ربا وبالاسلام دينا وبمحمد صلى الله عليه وسلم نبيا﴾ اوچ كره ودخى ديه‌سين: ﴿اللهم فاطر السموات والارض عالم الغيب والشهادة رب كل شئ ومليكه اشهد ان‌لااله‌الاانت اعوذبك من شرنفسى ومن شرالشيطان وشركه﴾ ودخى ديه‌سين: ﴿اللهم انى اسئلك العفو والعافية فى‌دينى ودنياى واهلى ومالى. اللهم استر عوراتى وآمن روعاتى واقل عثراتى واحفظنى من بين يدى ومن خلفى وعن يمينى وعن شمالى ومن‌فوقى واعوذ بك ان‌اغتال من‌تحتى. اللهم لاتؤمنى مكرك ولاتولنى غيرك ولاتنزع عنى سرك ولاتنسنى ذكرك ولاتجعلنى من‌الغافلين﴾ ودخى ديه‌سين: ﴿اللهم انت‌ربى لااله الاانت خلقتنى وانا عبدك على عهدك ووعدك مااسطعت اعوذبك من شرما صنعت ابوء بنعمتك على وابوء بذنبى فاغفرلى اله لايغفر الذنوب الا انت﴾ ودخى ديه‌سين: ﴿اللهم عافنى فى بدنى وعافنى فى سمعى وعافنى فى بصرى لااله‌الا انت﴾ اوچ كره ودخى ديه‌سين: ﴿اللهم انى اسئلك الرضا بالقضا وبردالعيش بعد الموت ولذة النظر الى وجهك وشوقا الى لقائك من غير ضر لامضرة ولافتنة مضلة واعوذبك ان اظلم او اظلم اواعتدى اويعتدى على او اكتسب خطيئته او ذنبا لاتغفره. اللهم انى اسئلك الثبات فى‌الامر والغريمة على‌الرشد واسئلك شكر نعمتك وحسن عبادتك واسئلك قلبا سليما وخلقا مستقيما ولسانا صادقا وعملا متقبلا واسئلك من‌خير ماتعلم واعوذبك من‌شر ماتعلم واستغفرك لما تعلم فانك تعلم ولااعلم وانت علام الغيوب اغفرلى ماقدمت وما اخرت وما

الجديد والكاتب الشهيد يومنا هذا يوم عيد اكتبالنا مانقول بسم الله الحميد المجيد الرفيع الودود الفعال فى خلقه مايريد ما اصبحت بالله مؤمنا وبلقائه ومصدقا بحجته معترفا ومن ذنبى مستغفرا ولربوبية الله عز وجل خاضعا ولسوى الله عز وجل فى الالهية وجاهدا الى الله سبحانه فقيرا وعلى الله متوكلا والى الله عز وجل منيبا اشهد الله واشهد ملائكته وانبياءه ورسله وحملة عرشه ومن خلقه وهو ماخالقه بانه هو الله لا اله الا هو وحده لاشريك له وان محمد اعبده ورسوله صلى الله عليه وسلم تسليما وان الجنة حق وان النار حق والحوض حق والشفاعة حق ومنكر اونكيرا حق ووعدك حق ولقاؤك حق والساعة آتية لاريب فيها وان الله يبعث من فى القبور على ذلك احياوعليه اموت وعليه ابعث ان شاء الله ٠ اللهم انت ربى لارب لى الا انت خلقتنى وانا عبدك على عهدك ووعدك ما استطعت اعوذ بك ٠ اللهم من شر كل ذى شر ٠ اللهم انى ظلمت نفسى فاغفر لى انه لايغفر الذنوب الا انت واهدنى لاحسن الاخلاق فانه لايهدى لاحسنها الا انت واصرف عنى سيئها فانه لايصرف سيئها الا انت لبيك وسعديك والخير كله بيديك انا لك واليك استغفرك واتوب اليك آمنت اللهم بما ارسلت من رسول وآمنت اللهم بما انزلت من كتاب وصلى الله على محمد النبى وعلى آله وسلم كثيرا خاتم كلامى ومفتاحه وعلى انبيائه ورسله اجمعين آمين يارب العالمين ٠ اللهم اوردنا حوضه واسقنا بكأسه مشربا روئا سائغا هنيأ لاتظماء ﴾ بعده ﴿ ابدا واحشرنا فى زمرته غير خزايا ولا ناكثين ولا مرتابين ولا معتونين ولا مغضوب علينا ولا ضالين ٠ اللهم اعصمنى من فتن الدنيا ووفقنى لما تحب وترضى واصلح لى شانى كله وثبتنى بالقول الثابت فى الحيوة الدنيا فى الآخرة ولا تضلنى وان كنت ظالما سبحانك سبحانك ياعلى ياعظيم يارب يابر يارحيم ياعزيز ياحنان سبحان من سبحت له السموات يا كنا فيها سبحان من سبحت له الجبال باصواتها سبحان من سبحت له البحار بامواجها وسبحان من سبحت له الجنان لمعاتها وسبحان من سبحت له النجوم فى السماء بابراقها وسبحان من سبحت له الشجر باصولها ونضارتها وسبحان من سبحت له السموات السبع والارضون السبع ومن فيهن ومن عليهن سبحانك سبحانك ياحى ياحليم سبحانك لا اله الا انت وحدك لاشريك لك تحيى وتميت وانت حى لايموت بيدك الخير وهو على كل شئ قدير ﴾ .

انى انا الله لا آله الا انا لم الدولم اولد انى انا الله لا آله الا انا الحى القيوم انى انا الله لا آله الا انا العلى العظيم انى انا الله لا آله الا انا لم الد ولم اولد انى انا الله لا آله الا انا الله الغفور مبدئ كل شئ واليه يعود انى انا الله لا آله الا انا العزيز الحكيم الرحمن الرحيم مالك يوم الدين خالق الخير والشر خالق الجنة والنار الواحد الاحد الفرد الصمد الذى لم يتخذ صاحبة ولا ولدا الفرد الوتر عالم الغيب والشهادة الملك القدوس السلام المؤمن المهيمن العزيز الجبار المتكبر الخالق البارئ المصور الكبير المتعال المقتدر القهار الحكيم الكريم اهل الثناء والمجد اعلم السر واخفى القادر الرزاق للخلق والخليقة ﴾ وهر كلمه نك اولنده ﴿ انى انا الله لا آله الا انا ﴾ قولنى ذكر ايلدى اولنده ايراد ايتدوكمز كبى. ايمدى هر كيمسه كه بو اسما ايله دعا ايليه ﴿ انى انا الله ﴾ يرينه ﴿ انك انت الله لا آله الا انت كذا وكذا ﴾ ديه پس بر كيمسه كه بونكله دعا ايلسه شول ساجدين ومخبتين دن كتابت اولنه كه حضرت محمده وابراهيم وموسى وعيسى ونبيينه دار الجلال ده مجاور اولورلر ودخى آنك ايچون سموات وارضين ده عبادت ايدن عابدين ثوابى ويريله. برى دخى دعاء ابو المعتمر سليمان التيمى دروتسبيحاتى در. روايت اولنوركه يونس بن عبيد منام ده بر كيمسه يى كوردى كه بلادروم ده شهيداً وفات ايتمش ايدى آكا سؤال ايدوب كوردىكك اعمال دن جمله دن افضلى نه در؟ ايتدى بن ابى المعتمرك تسبيحاتنى حق تعالى قاتنده منزله ومكانده كوردم كه اول تسبيحات بونلردر: ﴿ سبحان الله والحمد لله ولا آله الا الله والله اكبر ولا حول ولا قوة الا بالله العلى العظيم عدد ماخلق وعدد ماهو خالق وزنة ماخلق وزنة ماهو خالق وملء ماخلق وملء ماهو خالق وملء سمواته وارضه ومثل ذلك واضعاف ذلك وعدد خلقه وزنة عرشه ومنتهى رحمته ومداد كلماته ومبلغ رضاه وحتى يرضى واذا رضى وعدد ماذكر به خلقه فى جميع ماءضى وعدد ماهم ذاكروه فى مابقى فى كل سنة وشهر وجمعة ويوم وليلة وساعة من الساعات ونسم ونفس من ابدالى الابد ابد الدنيا وابد الآخرة واكثر من ذلك لاينقطع اولاه ولاينفذ اخراه ﴾ برى دخى دعاء ابراهيم بن ادهم در ابراهيم بن بشاركه ابن ادهمك خادمى ايدى روايت ايدركه حضرت ابن ادهم يوم جمعه ده صباح ومساده بودعايى اوقوردى: ﴿ مرحبا بيوم المزيد والصبح

ایچون: برکیمسه‌که بونلرایله حق تعالی‌یه دعا ایلیه حق تعالی‌نی اول کلمات قاتنده بوله. بن دخی آنلری بکا کتابت ایله دیدم، ایتدی: کتابت ایتمزم لکن تکریر وترديد ایدردم نته‌کیم بکربن حبیش بکا ترديدایتدیکی کبی: ﴿ اللهالحلیم القوی ممن بغی علی حسبی‌الله الشدید لمن کادنی بسوء حسبی الله الرحیم عندالموت حسبی‌الله الرؤف عندالمسئلة فی‌القبر حسبی‌الله الکریم عندالحساب حسبی‌الله اللطیف‌عندالمیزان حسبی‌الله القوی عندالمیزان‌والصراط حسبی‌الله لاآله الاهو علیه توکلت وهوربالعرش‌العظیم ﴾ بری‌دخی‌دعاء عتبة الغلام‌درکه آنی‌منام‌ده کوردیلر. ایتدی بن بوکلمات ایلەداخل جنات اولدم: ﴿ اللهم یاهادی المضلین وراحم المذنبین‌ومقبل عثرات العاثرین ارحم عبدك ذاالخطر العظیم والمسلمین کلهم اجمعین واجعلنا من الاحیاء المرزوقین مع الذین انعمت علیهم من النبیین والشهداء والصالحین آمین یارب‌العالمین ﴾ بری دخی دعاء آدم‌در علیه‌الصلوة والسلام. حضرت عائشه ایتدی وقتاکه حق تعالی حضرت آدم علیه السلام توبه‌سنی قبول ایتمکه ارادت شریفه‌سی تعلق ایلدی موضع بیت شریفی یدی کره طواف ایلدی اول‌زمانده بیت‌بنا اولنمش دکل‌ایدی‌همان ربوهٔ حمرا ایدی یعنی برمرتفع قزل یر ایدی بعده قالقوب‌ایکی رکعت نماز قیلدی‌بعده ایتدی: ﴿ اللهم انك تعلم سری وعلانیتی فاقبل معذرتی وتعلم حاجتی فاعطنی سؤلی وتعلم مافی‌نفسی فاغفرلی ذنوبی. اللهم انی اسئلك ایمانا یباشر قلبی‌ویقینا صادقا حتی اعلم انه لن یصیبنی الا ما کتبته علی وارضنی بماقسمته‌لی ﴾ پس حق تعالی آکا وحی انزال ایلدی‌که تحقیق سنی مغفرت ایله تشریف ایلدم وسنك ذریتکدن براحد بکا کلوب سنك بکا ایتدوکك دعا مثلی ایله دعا ایتمیه الا آنك ذنوبنی مغفرت ایدرم وعموم وهمومنی کشف ایدرم واوکندن فقری نزع ایدرم وآنك ایچون هرتاجرك وراسنده اتجار ایدرم یعنی هرتاجرك نفعندن زیاده ایصال نفع ایدرم‌وآکا دینار اغمة یعنی ذلت‌ایله کله اکرکندیسی مقصود ایلمز ایسه دخی. بری دخی‌دعاء علی ابن ابی طالب‌در کرم‌الله‌وجهه‌که آنی رسول‌الله‌دن صلی‌الله تعالی علیه وسلم روایت ایلمشدرکه بیوردیلر تحقیق حق تعالی‌هرکون نفسنی تمجید ایدوب دیرکه: ﴿ انی اناالله رب‌العالمین

پس ديديلركه بز بيله مزكه ايكى قولكك قنغيسى اعجب در؟ ايتدى بن ايشتدم حضرت رسول صلى الله تعالى عليه وسلم بيورديكه بركيمسه كه بوكلماتى ليل ده ياخود نهارده ديسه آكا برشيدن ضرر كليه تحقيق بن دخى اول كلماتى ديمش ايدم كه بونلردر: ﴿ اللهم انت ربى لا آله الا انت عليك توكلت وانت رب العرش العظيم لاحول ولاقوة الا بالله العلى العظيم ماشاء الله كان ومالم يشأ لم يكن اعلم ان الله على كل شئ قدير وان الله قداحاط بكل شئ علما اللهم انى اعوذ بك من شر نفسى ومن شر كل دابة انت آخذ بناصيتها ان ربى على صراط مستقيم ﴾ وينه ابو الدردا دن مرويدركه ايتدى بركيمسه كه هر كون يدى كره : ﴿ فان تولوا فقل حسبى الله لا آله الا هو عليه توكلت وهو رب العرش العظيم ﴾ ديسه حق تعالى عز وجل آنك امر آخرتنه دن جميع مهماتنه كفايت ايليه كرك اول كلماتده صادق اولسون كرك كاذب اولسون . برى دخى دعاء ابراهيم الخليل در عليه السلام چانكه صباحه داخل اولسه بونى ديرايدى: ﴿ اللهم هذا خلق جديد فاضحه لى بطاعتك واختمه لى بمغفرتك ورضوانك وارزقنى حسنة تقبلها منى وضاعفها لى وماعملت فيه من سيئة فاغفرها لى انك غفور رحيم ودود كريم ﴾ ودخى ديمشلردركه هر كيم صباحه داخل اولدقده بونكله دعا ايلسه اول كونك شكرينى تحقيق ادا ايتمش اولور . برى دخى دعاء عيسى در عليه السلام كه ديرلر ايدى: ﴿ اللهم انى اصبحت لا استطيع دفع ما اكره ولا املك نفع ما ارجو واصبح الامر بيد غيرى واصبحت مرتهنا بعملى فلا فقير افقر منى . اللهم لا تشمت بى عدوى ولا تسوء بى صديقى ولا تجعل مصيبتى فى دينى ولا تجعل الدنيا اكبر همى ولا تسلط على من لا يرحمنى ﴾ برى دخى دعاء خضر عليه السلام در . ديرلركه خضر والياس عليهما السلام هر موسمده چانكه ملاقات ايدرلر افتراق ايتمزلر الا بوكلماتدن ايدرلر: ﴿ بسم الله ماشاء الله لا قوة الا بالله ماشاء الله كل نعمة فمن الله ماشاء الله الخير كله بيد الله ماشاء الله لا يصرف السوء الا الله ﴾ بركيمسه صباحه داخل اولدقده بوكلماتى اوچ كره ديسه غرق وحرق وسرقدن امين اوله . برى دخى دعاء معروف كرخى در رحمه الله . محمد بن حسان ايتدى بكا معروف كرخى ديمشدركه: بن سكا اون كلمه تعليم ايدديم مى بشى دنيا ايچون بشى آخرت

وضعته علی السموات فاستقلت واسئلك باسمك الذی وضعته علی الجبال فرست و اسئلك باسمك الذی استقل به عرشك واسئلك باسمك الطهر الطاهر الاحد الصمد الوتر الذی وضعته علی النهار فاستنار وعلی اللیل فاظلم و بعظمتك وکبریائك وبنور وجهك ان ترزقنی القرآن والعلم وتخلطه بلحمی ودمی وسمعی وبصری وتستعمل به جسدی بحولك وقوتك فانه لاحول ولاقوة الا بك یاارحم الراحمین﴾ بری دخی دعاء بریدة الاسلمی در . روایت اولنورکه رسول الله آکا ایتدی : یا بریدة سکا تعلیم ایده‌یمی شول کلماتی که حق تعالی بر کیمسه‌یه خیر ارادت ایلسه اول کلماتی آکا تعلیم ایدر آندن صکره آنلری ابداً اول کیمسه‌یه اونوتدرماز . بریده ایتدی : بن دخی بلی یارسول الله دیدم. بیوردیکه دیه‌سین : ﴿اللهم انی ضعیف فقو فی رضاك ضعفی وخذ الی الخیر بناصیتی واجعل الاسلام منتهی رضائی . اللهم انی ضعیف فقونی وانی ذلیل فاعزنی وانی فقیر فاغننی﴾ بری دخی دعاء قبیصة بن المخارق در شول وقتده که رسول الله ایتدی : بکا بعض کلمات تعلیم ایله‌که آنلر برکاتیله حق تعالی بکا ایصال نفع ایلیه زیرا سنم کبیر اولدی ونیچه اشیادن عاجز اولدم‌که آنلری ایشلردم. پس رسول الله آکا ایتدی : اما دنیاك ایچون چنانکه صلوة غداتی قیله‌سین اوچ کره : ﴿سبحان الله وبحمده سبحان الله العظیم لاحول ولاقوة الا بالله العلی العظیم﴾ دیه‌سین زیرا چنانکه سن بونلری دیه‌سین غم‌دن وجذام‌دن و برص‌دن وفالج‌دن امین اولورسین واما آخرتك ایچون دیه‌سین: ﴿اللهم اهدنی من عندك وافض علی من فضلك وانشر علی من رحمتك وانزل علی من برکاتك﴾ بعده نبی علیه السلام بیوردی‌که آکاه اولوك‌که چنانکه بوکلماتی ترك ایتمین کیمسه یوم قیامتده بونلره ملاقی اوله اول کیمسه ایچون جنتدن درت باب فتح اولنور قنغیسندن دیلرسه داخل اولور. بری دخی دعاء ابی الدرداء در رضی الله عنه. آنلره دیدیلرکه حرق واقع اولوب سنك دارك دخی یاندی فی الواقع محله‌سنده نار واقع اولمش ایدی. ابوالدردا ایتدی حق تعالی آنی البته ایشلمز، ینه اوچ کره بویله دیدیلر ینه اول دخی بویله جواب ویردی بعده برکیمسه کلوب ایتدی وقتا کدنارسنك دارکه قریب اولدی فی الحال منطفی اولدی، اول دخی بن آنی بیلوردم دیدی.

مهتدين غير ضالين ولا مضلين حرباً لاعدائك سلماً لاوليائك نحب بحبك الناس وتعادى بعداوتك من خالقك من خلقك . اللهم هذا الدعاء وعليك الاجابة وهذا الجهد وعليك التكلان والله وانا اليه راجعون ولاحول ولاقوة الا بالله العلى العظيم ذى الحبل الشديد والامر الرشيد اسئلك الامن يوم الوعيد والجنة دار الخلود مع المقربين الشهود والركع السجود والموفين بالعهود انك رحيم ودود وانت تفعل ماتريد سبحان الذى تعطف بالعز وقال به سبحان الذى لاينبغى التسبيح الاله سبحان ذى الفضل والنعم سبحان ذى العزة والكرم سبحان الذى احصى كل شئ بعلمه . اللهم اجعل لى نوراً فى قلبى ونوراً فى قبرى ونوراً فى بصرى ونوراً فى لحمى ونوراً فى دمى ونوراً فى عظامى ونوراً فى بين يدى ونوراً فى خلقى ونوراً عن يمينى ونوراً عن شمالى ونوراً من فوقى ونوراً من تحتى . اللهم زدنى نوراً واعطنى نوراً واجعل لى نوراً ﴾ . برى دخى دعاء عائشه در رسول الله حضرت عائشه يه ايتدى : جوامع كواملهٔ يعنى كلمات جامعهٔ كامله يه ملازمت ايله وبونى قرائت ايله : ﴿ اللهم انى اسئلك من الخير كله عاجله وآجله ماعلمت منه ومالم اعلم واعوذبك من الشر كله عاجله وآجله ماعلمت منه ومالم اعلم واسئلك من الخير ماسئلك عبدك ورسولك محمد صلى الله عليه وسلم واستعيذك مما استعاذ منه عبدك ورسولك محمد صلى الله تعالى عليه وسلم واسئلك ماقضيت لى من امر ان تجعل عاقبته رشدا برحمتك يا ارحم الراحمين ﴾ برى دخى دعاء فاطمه در رسول الله ايتدى : يا فاطمه نه در سنى منع ايدن بنم وصيت ايتديكمى استماع ايتمكدن وديمكدن كه : ﴿ ياحى ياقيوم برحمتك استغيث لاتكلمنى الى نفسى طرفة عين واصلح لى شأنى كله ﴾ برى دخى دعاء ابى بكر الصديق رضى الله عنه كه آنلره رسول الله تعليم ايلمشدر : ﴿ اللهم انى اسئلك بمحمد نبيك وابرهيم خليلك وموسى كليمك ونجيك وعيسى كلمتك وروحك وبتورية موسى وانجيل عيسى وزبور داود وقرآن محمد صلى الله تعالى عليه وسلم وبكل وحى اوحيته او قضاء قضيته او سائل عطيته او غنى اقنيته او فقيرا غنيته او ضال هديته واسئلك باسمك الذى انزلته على موسى واسئلك باسمك الذى تثبت به ارزاق العباد واسئلك باسمك الذى وضعته على الارض فاستقرت واسئلك باسمك الذى

رب اغفرلی ماقدمت وماأخرت وماأسررت وماأعلنت وما انت اعلم به منی انت المقدم وانت المؤخر وانت علی کل شئ قدیر ﴾ ودخی بیوردی که برکیمسه ﴿ سبحانك ظلمت نفسی و علمت سوء فاغفرلی فانه لایغفر الذنوب الاانت ﴾ دیسه ذنوبی مغفوره اولور . اکر مدب نمل کبی ایسه یعنی نملك عساکر بیشماری حرکت ایتدیکی مواضع مقداری ایسه دخی. ودخی روایت اولنورکه افضل استغفار ﴿ اللهم انت ربی وانا عبدك وانا علی عهدك ووعدك مااستطعت اعوذبك من شر ماصنعت ابوء الیك بنعمتك علی وابوء بذنبی فقد ظلمت نفسی واعترفت بذنبی فاغفرلی ذنوبی ماقدمت و اما اخرت انه لایغفر الذنوب جمیعاً الا انت ﴾ .

مطلب خامس — بعض ادعیهٔ مأثوره ده درکه اربابنه منسوبه در ، صباح ومساده آنلر ایله دعا اولنور . جمله دن بری دعاء رسول الله در صلوة فجرك ایکی رکعت سنتندن صکره. حضرت ابن عباس ایتدی : بنی والدم عباس رسول الله ارسال ایلدی بن دخی ممسیاً یعنی وقت مسایه داخل ایکن کلدم آنلر دخی خالتم میمونه نك بیتنده ایدیلر پس حضرت رسالت کیجه قائم اولوب صلاته شروع ایتدیلر وقتاکه قبل صلوة الفجر رکعتینی ادا ایلدی . بودعانی اوقودی: ﴿ اللهم انی اسئلك رحمة من عندك تهدی بها قلبی وتجمع بها شملی وتلم بها شعثی وتردبها الفتی وتصلح بها دینی وتحفظ بها غائبی وترفع بها شاهدی وتزکی بها عملی وتبیض بها وجهی وتلهمنی بها رشدی وتعصمنی بها من کل سوء . اللهم اعطنی ایمانا صادقا ولقینا لیس بعده کفر ورحمة انال بها شرف کرامتك فی الدنیا والآخرة . اللهم انی اسئلك الفوز عند القضاء ومنازل الشهداء وعیش السعداء والنصر علی الاعداء ومرافقة الانبیاء . اللهم انی انزل بك حاجتی و آن ضعف رأیی وقصر عملی وافتقرت الی رحمتك فاسئلك یا قاضی الامور ویا شافی الصدور کما تجیر بین الهجور ان تجیرنی من عذاب السعیر ومن دعوة الثبور ومن فتنة القبور . اللهم ماقصر عنه رأیی وضعف عنه عملی ولم تبلغه بیتی وامنیتی من خیر وعدته احدا من عبادك اوخیر انت معطیه احدا من خلقك فانی ارغب الیك فیه واسئلکه یارب العالمین . اللهم اجعلناها دین

كتورسه آنك ايچون اون حسنات كتابت اولنور واون سيئات آندن محو اولنور . ودخى بيورمشدر : بركيمسه بكا بركتابده صلوات ايلسه ملائكه آنك ايچون استغفار ايتمكدن زائل اولمازلر مادامكه اسمم اول كتابده مسطور اوله. ودخى بيورمشدر كه بركيمسه اذانى واقامتى استماع ايلدكده : ﴿اللهم رب هذه الدعوة التامة والصلوة القائمة صل على محمد عبدك ورسولك واعطه الوسيلة والفضيلة والشفاعة يوم القيمة﴾ ديسه بنم شفاعتم آكا حلول ايليه . ودخى بيورمشدر تحقيق ارضده ملائكهٔ سياحين واردر بنم امتمدن بكا سلام تبليغ ايدرلر. ودخى بيورمشدر هيچ بركيمسه يوقدركه بكا سلام ايليه الاحق تعالى عزوجل روحمى بكا رد ايدر بن دخى آكا رد سلام ايدنجه. ودخى ديديلركه يارسول الله سكا نيجه صلوات ايدهلم؟ بيوردىلركه ديهسز : ﴿ اللهم صل على محمد وعلى آله وازواجه وذريته كما باركت على ابراهيم انك حميد مجيد﴾ . نوع خامس فضيلت استغفاردر . حق تعالى بيورمشدر : ﴿ والذين اذا فعلوا فاحشة اوظلموا انفسهم ذكروا الله فاستغفروا لذنوبهم ﴾ ودخى حق تعالى ايتدى : ﴿ فسبح بحمد ربك واستغفره انه كان توابا ﴾ ودخى حضرت رسول صلى الله تعالى عليه وسلم بيورمشدركه : بركيمسه كه استغفارى اكثار ايليه . حق تعالى آنك ايچون جميع همندن فرج وهر ضيقندن مخرج قيله وآكا ظن ايتمديكى يردن رزق ونصيب ويره. ودخى حضرت رسول الله استغفارى اكثار ايدوب ديرلر ايدى : ﴿ سبحانك اللهم وبحمدك اللهم رب اغفرلى انك انت التواب الرحيم ﴾ ودخى بيورمشدر : بركيمسه فراشنه داخل اولديغى زمانده اوچ كره ﴿ استغفر الله العظيم الذى لا اله الا هو الحى القيوم ﴾ ديسه حق تعالى ذنوبنى مغفرت ايليه اكر زبد بحر مثلى ايسه و ياخود رمل عالج وياخود عدد ورق شجر ويا عدد ايام دنيا مقدارنجه ايسه دخى. ودخى حديث آخرده وارد اولمشدركه بركيمسه بونى ديسه ذنوبى مغفوره اولور اكر زحف دن فرار ايتمش ايسه كه دخى اعظم كبائردر ـ ودخى رسول الله استغفارده ديرلر ايدى: ﴿ اللهم رب اغفرلى خطيئتى وجهلى واسرافى فى امرى و ماانت اعلم به منى . اللهم رب اغفرلى جدى وهزلى وخطائى وعمدى وكل ذلك عندى . اللهم

اولنمشدر . نوع ثالث فضیلت تهلیلدر . رسول‌الله ایتدی : بنم و بندن اوّل اولان نبیین دیدکلری کلامك افضلی ﴿ لا آله‌الاالله وحده لاشریك‌له ﴾ قولیدر ودخی بیوردی که : برکیمسه که ﴿ لا آله‌الاالله وحده لاشریك‌له له‌الملك وله‌الحمد وهوعلی کل شئ قدیر ﴾ دیه هرکون یوزکره آ کا اون رقبه اعتاقه معادل اوله وآنك ایچون یوز حسنه کتابت اولنه وآندن یوز سیئه محو اولنه واول کونده آ کا شیطاندن حرز اوله مسایه داخل اولنجه وآنك کتیردیکی عملدن افضل برکیمسه کتورمیه مکر برکیمسه که آندن اکثر ایشلمش اوله . ودخی بیوردی که : برعبد یوقدرکه توضی ایدوب وضوئی احسان ایایه . بعده طرفینی یعنی کوزلرینی سمایه رفع ایدوب ﴿ اشهد ان لا آله‌الاالله وحده‌لاشریك‌له واشهد ان محمدا عبده ورسوله ﴾ دیه البته آ کا ابواب جنت فتح اولنور هرقنغیسندن دیلرسه داخل اولور . ودخی بیوردی که : برکیمسه کیجه فراشنده تقلب ایدوب ﴿ لا آله‌الاالله وحده لاشریك‌له له‌الملك وله‌الحمدوهو علی کل شئ قدیر سبحان‌الله والحمدلله ولا آله‌الاالله والله اکبر ولاحول ولاقوة الابالله العلی العظیم ﴾ دیسه بعده ﴿ اللهم اغفرلی ﴾ دیسه ویاخود دعا ایلسه دعاسی مستجاب اولور اکر توضی ایدوب نماز قیلارسه صلوتی مقبوله اولور . نوع رابع رسول‌الله صلوات فضیلتی درحق تعالی بیورمشدر : ﴿ ازالله وملائکته یصلون علی النبی یاایهاالذین آمنوا صلوا علیه وسلموا تسلیما ﴾ روایت اولنورکه نبی علیه‌الصلوة والسلام برکون سعادت ایله کلدیلر وجه مبارکلرنده آثار بشر وسرور ظهور ایتمش ایدی بیوردیلرکه : تحقیق بکا جبرائیل کلدی ایتدی : یا محمد راضی اولورمیسین که سنك امتکدن برکیمسه سکا صلوة ایتمیه الا بن آ کا اون کره صلوة ایلیم وسنك امتکدن برکیمسه سکا سلام ایتمیه الا بن آ کا اون کره صلوة ایلیم یعنی مغفرت ایلیم زیرا صلوة حق تعالیدن اولیجق مغفرت مقصود اولور . ودخی رسول‌الله بیورر : برکیمسه بکا صلوات ویره ملائکه دخی آ کا صلوة ایدرلر یعنی آنك ایچون حق تعالیدن طلب مغفرت ایدرلر مادامکه اول کیمسه بکا صلوات ویره . ایمدی هرعبد دیله سه اول صلواتی تقلیل ایلسون ، دیلرسه تکثیر ایلسون . ودخی بیورمشدر : بنم امتمدن برکیمسه بکا صلوات

اوچ كره تسبيح و اوتوز اوچ تكبير و اوتوز اوچ حمد ايلسه و يوز تمامنى ﴿لا آله الا الله وحده لاشريك له له الملك وله الحمد و هو على كل شئ قدير﴾ ايله ختم ايلسه حق تعالى آنك ذنوبنى مغفرت ايليه اكر زبد بحر مقدارى اولورسه دخى. ودخى بيورمشدركه بركيمسه كه بركونده يوز كره ﴿سبحان وبحمده﴾ ديسه خطاياسى حط اولنه اكر زبد بحر كبى ايسه ده . مرويدركه بركيمسه حضرت رسول الله كلوب ايتدى : بندن دنيا تولى واعراض ايدوب المده مال قليل اولمشدر. پس حضرت رسول الله بيوردى : سن قنده سين صلوة ملائكه دن وتسبيح خلائقدن كه جمله سى آنكله مرزوق اولورلر. اول كيمسه ايدركه بن ديدمكه : يارسول الله اول تسبيح نه در ؟ بيوردىلركه : طلوع فجر ايله صلوة ضحى ادا ايدنجه ماينده ديه سين : يوزكره ﴿سبحان وبحمده سبحان الله العظيم استغفر الله سكا دينا راغمة صاغرة ﴾ يعنى ذليل وخوار اولوب كلور وحق تعالى هركمه سندن برملك خلق ايدركه يوم قيامته دكين تسبيح ايدوب ثوابى سنك اولور. ودخى بيوردى كه : وجه ارضده بركيمسه يوقدركه ﴿لا آله الا الله والله اكبر سبحان الله والحمد لله ولاحول ولاقوة الا بالله ﴾ ديه الا آنك ذنوبى مغفوره اولور اكر زبد بحر كبى ايسه دخى. ودخى بيوردى كه : ايكى كلمه واردركه لسانه خفيف و ميزانده ثقيل ورحمنه حبيب لردركه آنلر ﴿سبحان وبحمده سبحان الله العظيم﴾ ودخى بيوردىكه : يا عبدالله ياخود يا اباموسى سنى كنوز جنتدن سكا بر كنزه دلالت ايتيم مى ؟ ايتدى : بلى يارسول الله . بيوردى كه : ﴿ لاحول ولاقوة الا بالله ﴾ ديه سين . ودخى بيوردى كه بركيمسه كه صباحه داخل اولدقده ﴿رضيت بالله ربا وبالاسلام ديناً وبمحمد صلى الله تعالى عليه وسلم نبيا ﴾ ديسه حق تعالى اوزرينه حق اولوركه آنى يوم قيامتده ارضا ايليه . مجاهد ايتدى : قچان بركيمسه خانه سندن چيقوب ﴿ بسم الله ﴾ ديه برملك (هديت) ديريعنى هدايت اولندك. قچانكه ﴿ توكلت على الله ﴾ ديه . برملك (كفيت) ديريعنى كفايت اولندك. قچانكه ﴿لاحول ولاقوة الا بالله ﴾ ديه . ملك (وقيت) ديريعنى وقايت وحفظ اولندك . پس آندن شياطين متفرق اولورلر وديرلركه سزك ايچون بوكا سبيل يوقدر اول هدايت وكفايت ووقايت

اسبق دخى سكا بو اشارتى فتح ايدن تحقيق انيق مسموعك اولمشدر والله ولى التوفيق فى كل الامور . بلكه ظنم بودركه اكثر جميع عمر استكشاف اسرار قرأنده و آنك مقدمات واحقنه مرتبط اولان دقائقى اذعانده اتفاق اولنسه آنلرى استيفا ايتمدن عمرك انقطاعنه اتفاق واردر و قرأندن بركله يوقدركه الا آنى تحقيق ينه آنك مثلنه محتاج در . بلكه راسخون فى العلم اولانلره دخى آنك اسرارى هر برينك غزارت علومى وصفاء قلوب وكثرت فهومى مقدارنجه اولور . ودخى تدبره دواعيلرينى توفير وطلب ده تجرد وساق جددن تشمير قياسنجه اولور وهر برينك بر درجه يه ترقيده حد معينى اولوركه آندن تجاوز ايلمز اما جملهسنى استيفا ايتمكده مطمع و مجال امر محال در . اكر مداد بحار واقلام اشجار ايله احاطه و ضبطه اقدام اولنسه اسرار قرأنك نقادندن مقدم بحرك نقادى مقرر ومسلم در والله تعالى اعلم .

مطلب رابع — علم اذكارده دركه تسبيح وتحميد وتهليل وتكبير وصلاة واستغفار در . بونده دخى انواع: واردر نوع اول فضيلت اذكارده در حق تعالى بيورر: ﴿فاذكرونى اذكركم﴾ ودخى ﴿واذكروا الله ذكرا كثيرا﴾ بيورمشدر ودخى ﴿ولذكر الله اكبر﴾ بيورمشدر ودخى رسول الله بيوردىكه حق تعالى ايتدى : ﴿ اذا ذكرنى عبدى فى نفسه ذكرته فى نفسى واذا ذكرنى فى ملاء خير من ملائه. واذا تقرب منى شبراً تقربت منه ذراعاً واذا تقرب منى ذراعاً تقربت منه باعاً و اذا مشى الى هرولت اليه اى اسرعت اليه اجابته ﴾ بيورمشدر . ودخى بيورمشدر ﴿ سبعة يظلهم الله فى ظله يوم لا ظل الا ظله ﴾ يعنى يدى كيمسه يى حق تعالى كندى ظلنده يعنى سايه سنده كولكه لندير ر شول كونده كه حق تعالينك ظلندن غيرى ظل يوقدر واول طائفه نك جمله سندن بريسنى ذكر ايدوب بيوردىكه بركيمسه دركه تنهاده ذكر خدا ايدوب ديده لرندن سيل اشك فراوان فيضان ايدوب روان اوله. نوع ثانى فضيلت تسبيح وتحميددر. حضرت رسول الله بيورمشدر : ﴿ من سبح دبر كل صلوة ثلثا وثلثين وحمد ثلثا وثلثين وختم المائة بلا آله الا الله وحده لا شريك له له الملك وله الحمد وهو على كل شئ قدير. غفرت ذنوبه و لو كانت مثل زبد البحر ﴾ يعنى بركيمسه كه هر صلوتك عقيبنده اوتوز

منقول اولانك خلافنه تأويل ايتدكلرى ايچون آنلرى تضليل ايلمشلردر ، بلكه آنك كفر صريح اولمسنه ذاهب اولمشلردر . ايمدى معلوم اوله كه اولا ظاهر اولان تفسيرده تهاون و تقصير جائز دكلدر وظاهرى احكام ايتمدن باطنه وصوله طمع اولنماز وبو معنى امر اتفاقىدر همان خلاف بوندهدركه بونك وراسنده بعض معانئ اخر دخى وارميدركه فهم اعطا اولنان طائفه فهم ايدهلر ياخود يوقيدر ؟ قول حق بودركه آنك وقوعى محققدر عقلاً و نقلاً . اما نقلاً حضرت رسول الله بيورمشدر : ﴿ ان للقرآن ظهرا و بطنا وحدا ومطلعا ﴾ وحضرت على بيورمشدر : اكر ايستسهم تفسير فاتحه ايله يتمش بعيره اوقر تحميل ايدردم . ودخى ديمشدر مكركه حق تعالى بر عبده قرأنده فهم ويره بودخى معلومدركه اول حديث شريفده اولان بطن وحد رسول الله دن منقول اولمامشدر وبودخى معلومدركه يتمش بعيره اوقار اوله حق فاتحه تفسيرى نقل ايله ممكن دكلدركه كذلك حق تعالى نك بر عبدينه ويردىكى فهم نقلدن خارجدر پس ظاهر اولديكه قرأن كريمده وراء نقلده نچه دقائق معانئ كثيره واردر بونك امثالى اخبار وآثار كثيرهدر و اما عقلا بودركه تفسير بالرأيدن نهى يا شخصك كندى معتقد باطنه وهوى نفس عاطله حمل ايتديكيچوندر . اول دخى يا جهلندن آنى حق اعتقاد ايتمش اوله و يا خلافنه معتقد اولوب لكن خصمنه تلبيس قصد ايليه و ياخود ظاهر عربيت اوزره تفسير ايليه غريب الفاظ قرأنه متعلق اولان يرلرده و بعض الفاظ مبهمه ومبدلهده و واقع اولان اختصار وحذف و اضمارده وتقديم و تأخيرده اتباع نقل وسماع ايتميه . ايمدى بر كيمسهنك كه فهمى بوذكر اولنان آفاتدن خالص وكامل اوله وعبد مذكور آكا شامل اولماز بوندن صكره بر كيمسهنك فهمى نور كشف وشهود ايله متأيد وهر آنده فهم واذعان دقائقى متزايد اوله اول كيمسه حضرت ابن عباس كلامنده اشارت ضمننده بشارت ايتديكيدركه ديمشدر : (من اراد علم الاولين والآخرين فليثور القرآن) يعنى هر كيم كسب علم اولين و آخرين ايسترسه علم قرأندن بحث ايلسون، زيرا قرأن جامع علوم اولين و آخرين ايديكى معلوم علماء راسخيندر . شويله ظن ايدرم كه بوندن

وانجذاب واحتراق منبعث اوله وصف نار قتنده فرائضه ارتعاد کلوب خوفی حزداداوله. طقوزنجی ترقی در کلامی متکلم اولان ملك علام دن استماع درجه سنه. زیرا درجات قرائت اوچ در ادناسی عبد نفسنی شویله تقریر ایلیه که کویاموﻻ سنك حضورنده قائم اولوب آندن استماع ایدر پس اول تقدیرجه کمال تملق وتضرع وابتهال وتخشع ایله قرائت ایدر. اوسطی اولدرکه قابی ایله مشاهده ایلیه که کویا جناب رفیع الدرجات اکا الطافی ایله خطاب وانعامی ایله مناجات ایدر بوحالده آنك مقامی تعظیم وحیاء وفهم واصغادر بوطبقه درجهٔ اصحاب یمین در اعلاسی کلامده متکلمی کورمکدر وکلماتده صفاتی مشاهده ایتمکدر وجمله همی متکلمه مقصور وکویا آنی مشاهده ایله غیرندن مستغرق ومحصور اولور. بوطبقه درجهٔ مقربین در بونك کبی حالتده کمال حلاوت ومناجاتده نهایت لذت اولور. اوننجی کندیسنك حول وقوتندن تبری ایدوب نفسی عین رضا ایله مشاهده دن وتذکیه ایله التفاتدن اعراض ایلیه چنانکه آیات وعد تلاوت ایلیه آنك ایله موقنینه شهادت ایدوب کندوبی اول سعادته اهل کورمیه بلکه حق تعالی کندوبی دخی آنلره الحاق ایلیه دخی اظهار اشتیاق ایلیه چنانکه آیات مقت وذم عصاة تلاوت اولنه نفسنی آنده کوروب وکندیسنی مخاطب تقدیر ایلیه کمال خوف واشفاقدن. آندن صکره نفسی صورت تقصیرده مشاهده ورؤیت کندویه سبب قربت اولور تاکه نفسنه التفات حدندن تجاوز ایدوب انجق مشاهدهٔ ذات مرتبه سنه واصل وقرائتده اول سعادته نائل اولور اول زمانده تلاوت آیات رجا ایدوب حالنه سرور واستبشار غالب اوله، صورت جنت آکا منکشف اولوب عیاناً آنی مشاهده ودرجات نعیمنی معاینه ایدر. حال آیات خوف دخی بومنوال اوزره در. زیرا اول زمانده دخی آکا نار عیاناً ظاهر وآشکار اولور.

مطلب ثالث — فهم قرآنده وآنی من غیر نقل و بیان رأیله تفسیرده در. شویله ظن اولنورکه خاطرکه اخطار ایدرسین که ذکر اولنان معانی رأیله تفسیره راجع در، اول خود شرعده انکار اولنمش کاردر. حتی علماء ظاهر اهل تصوفه تشنیع ایدوب کلمات قرآنی حضرت ابن عباسدن وسائر مفسرین دن

ونهی ووعد ووعیددن مقصد انجق آنی تربیت وارشاد وقصص واخباردخی انجق اول اعتبار ایلسون دیه ایراد اولنمش اوله مع هذا قرأن عظیم رسول کریمه نازل اولمدی الا آنك ایچون وعامهٔ امتی ایچون اولمشدر . سکزنجی تأثردر اختلاف آیات حسبنجه مختلف اولان آثار ایله . پس آنك هرفهمی مقدارنجه بروجد وحالی اولورکه قلبی آنکله مزین وحالی اولور. مثلا خوف وحزن ورجا کبی وبونلرك غیری . شول کیمسه‌که قلبی بوحالت بیننده متردد اولمایه یعنی تلاوت آیات خوفده خوفناك و آیات حزنده محزون ورجاده مسرور اوله بلکه آنك تلاوتدن حظ ونصیبی انجق حرکت لسان اولوب تأثر قلب وجنان اولماز . بومقوله تلاوتك نفعی قلیل حقیقتده قرأنی حق تلاوت ایله تلاوت ، لسان وعقل و قلب بیننده اتحاد اولمقدر لسانك حظی تصحیح حروفدر طریق ترتیل معروف ایله و حظ عقل تفسیر معانی و فهم دقائق قرأن وسبع مثانیدر وحظ قلب معانیسندن اتعاظ وانزجار وتأثر ائتمادر . پس عقل ولسان مانند ترجمانلردر اما قلب متعظی اولور مثلا وعید ومغفرتی شروط ایله تقیید وقتنده که ﴿ وانی لغفار لمن تاب و آمن وعمل صالحا ثم اهتدی ﴾ قول کریمی کبی کدانجق «لغفار» بیورلمایوب بلکه توبه وایمان وعمل صالح واهتدا ایله شرط اولنمشدر . بونك امثالی آیاتی قرائت ایلدکده کمال خوف وخضوعدن قلب وبدنی زار ونزار وبرمرتبه حالی دشوار اوله‌که کویاموت وهلاکی مقرر اولمشدر. بعضلر آیات وعیدسماعنده وفات ایتمشدر بعضلر دخی مغشی علیه اولوب دوشمشدر . اما آیات توسع ووعد مغفرت قتنده استبشار ایلیه برمرتبه‌که کویا فرح وسرورندن طیران ایدر وحق تعالی‌نك صفات واسماسنك ذکری قتنده باشنی اشاغی ایدوب جلال خدا ایچون خضوعنی اظهار وعظمت خالقی استشعار ایلیه . ودخی کفارك حق تعالی حقنده مستحیل اولان اموری ذکر ایتدکلریی اخبارایدن آیاتی قرائت ایتدکده ، مثلا حق تعالی ایچون ولد وصاحبه ذکرایتدکلری کبی اول زمانده غض وصوت ایدوب باطنندن انکسار ومقالهٔ قبیحه‌لرندن حیا وانکارواظهار ایلیه ودخی اوصاف جنت ذکر اولندقده باطنندن جنته اشتیاق

طمع اولنماز زیرا امر صعب المنال اولمق ایله کمال اشکال واردر . النتیجی تخلی در مانع فهم اولان اسباب وحجاب لردنکه شیطان آنی قلوب انسانه سدل ایدوب پرده ایلمشدرکه عجائب اسرارقرآنی مشاهده واذعان ایده میوب دیدهٔ قلبلری تابینا وعین بصیرتلری اعمی اوله. اول اسبابك بری تحقیق مخارج حروف در. اعظم ضحکهٔ شیطان شول قراءبی عقل واذعان درکه اطاعت تابیس ابلیس ایلمشلردرکه شیطان آنلره شویله تخییل ایدرکه حروف مخارجندن صحت ایله خروج اتمامشدر. بوتلبیس آنلرك عنان واذعانلرینی تکشف واطلاع معانی دن صارف وثانی اولور بلکه آنده حزم قدر اقتصار واعتدال اوزره تحقیق وجزم در . بری دخی کندوسنك اولدن مسموعی اولان مذهبه تقلید واول مذهب ایچون تعصبی تشدید ایدوب اول سببدن مذهب آخرك دخی حقیقتی معلوم ایکن اکا اتباعدن محروم اوله. اکربعدزمان قلبنده برق حق لمعان واول مذهبك حقیتی روشن وعیان اولسه بنه شیطان تقلید برحملهٔ عظیمه ایله آنی تخویف وتردید ایدوب سن بونی نیچه قابکه اخطاروبوجانبه میلی اظهارایدرسین که حق اوزره اولان اسلافك معتقدلرینك خلافیدر ؟ دیه سنی اغفال وراه حقدن اضلال ایدر. ایمدی صوفیه نك علم حجاب در دیدکلری کلاملرنده علم دن مقصد علمك برنوعی در یوقسه علم حقیقی دکلدر ـ که اول برهان ویاخود کشف وعیان ایله مؤیددر ـ مثلا برکیمسه یه مذهب تجسیم غالب واول جانبه مائل وراغب اولسه ومعنای قدوسی ملاحظه ایلسه که مخلوقاتی ایچون جائز اولانلرك جمله سندن منزه دیمکدر واول آنده مستقراولمادن تقلید ایله . بریَ دخی اولدرکه آیینهٔ قلبنك اوزرنده معاصی وشهوات پاسی متراکم اولوب آنده اسرار قرآن جلوه کر ونمایان اولماز اول سببدندرکه حق تعالی ﴿ انما یتذکر اولوا الالباب ﴾ بیورمشدر . ودخی اولدرکه برتفسیر ظاهره تقلید ایلیه که قتاده ومجاهددن مرویدر آنك ماوراسی جمله تفسیر بالرأی در دیه اعتقاد ایلیه بودخی اعظم حجب در زیرا قرآنك عجائبی منقضیه ودقائقی متناهیه دکلدر تفسیر بالرأیك معناسی عن قریب بیان اولنور ان شاء الله تعالی . یدنجی تخصص درکه شویله تقدیر ایلیه که قرآنده اولان خطاباتك جمله سندن مقصود اولان کندی وجودی اولوب امر

تدبردر. اول دخی احضار قلبك وراسنده برامردر زیرا قاری اولان کاه اولورکه قرأنك غیرینی تفکر ایلمز وکاه اولورکه سماع قرأن اوزره اقتصار ایدوب تدبر ایلمز قرأندن خود مقصود تدبردر اول سببندرکه قرائت تنزیل‌ده مسنون اولان ترتیل‌در چنانکه تدبره قادر اولمایه الا تردید ایله ایلسون. یعنی برقاچ کره تکرار ایلسون. ابی ذردن رضی‌الله عنه مرویدرکه رسول‌الله برکیجه بیزه قیام‌ایدوب جمله صلاتنده برآیت ایله ادا ایدوب ﴿ان تعذبهم فانهم عبادك وان تغفر لهم فانك انت العزیز الحکیم﴾ آیتنی تردید ایدرلر ایدی. وسعید بن‌جبیررضی‌الله‌عنه دخی برشب‌قیام ایدوب ﴿وامتازوا الیوم ایها المجرمون﴾ آیتنی تردید ایدردی. ابی سایمان الدارنی‌دن منقولدرکه ایتدی بن برآیتی تلاوت ایدرم درت وبش کیجه تلاوتدن اقامت ایدرم اکر آنده فکرمی‌قطع‌ایتسم غیرینه‌تجاوز ایتمزم. بعض‌سلف‌دن‌دخی‌مرویدرکه سورهٔ هوددہ آلتی آی قالوب تکریر ایدوب تدبردن فارغ اولمامشدر. بعض عارفین ایتدی بنم هرجمعه‌ده بر ختمم واردر وهرشهرده برختمه وهرسنه‌ده برختمه ایدرم وبرختمه دخی واردرکه اوتوز سنه‌در هنوز فارغ اولوب تمام اولمامشدر. یعنی کمال تدبردن تردید وتکریرایله اتمام ختمه مجال اولمامشدر. بشنجی تفهیم‌درکه هرآیتدن اکا لائق اولان حقائق ودقائق تمام استیضاح اولنه یعنی وضوح وظهورینه قصد اولنه زیرا قرأن حق تعالی‌نك صفات وافعالنك‌ذکریني‌واحوال انبیاسنی واوامرو زواجرنی وجنت وناری‌مشتملدر وبونلرك تحتنده مدفونه نیچه معانیٔ مخزونه واردرکه‌آنلره موقفون‌دن غیری کیمسه واصل اولماز. اول‌سببندرکه حضرت امیر المؤمنین ویعسوب‌المسلمین مفخر زمرهٔ اصحاب مدینهٔ علم باب اعنی امام علی بیورمشدر: اکر استسهم بالکز سورهٔ فاتحة الکتاب تفسیرنده نیچه فصول وابواب ذکر ایدوب یتمش بعیره اوقار اولاجق مقدار اسرار کشف واظهارایدرم. ودخی دیمشلردرکه مرید. مرید اولماز تامکرکه قرأنده هرمقصدینی بوله ونقصانی زیاده‌دن فرق ایده ومولاسی ایله عبیددن مستغنی اوله. بوذکر ایتدوکمزدن غرض طریق تفهمه تنبیه‌در تاکه اول بابی فتح میسر اوله. اما جمله طرقنی إستقصا ایتمکه

ایکن اکر کنه جمال کلام پرنوری کسوهٔ حروف الفاظده مستتر اولمسه آنك سماعنده عرش وثری‌ده ثبات فوت قالماز ایدی نته‌کیم مبادیٔ تجلیسنه جبل طاقت کتورمیوب دك اولوب پاره پاره اولدی . اکر حضرت‌موسایی دخی حق تعالی تثبیت ایلمسه سماع کلامه طاقت کتوره‌مز ایدی . و بونك مثالنی حیواناتده بولمشلردرکه مرد لبیب آنی تأدیب قصد ایلسه بعض‌اصوات ایله تأنیس ایدرکه بعض کلماته دلالت ایدر لکن‌حیوان اول کلماتی فهم واذعان ایلمز الا مکر آنی تمییزه امکان اولور اصوات کسوه‌سنده جلوه کر ونمایان اوله مثلا نغیر وصفیر کبی. ایمدی کلام کمال علو درجه‌ورفعت منزله ومقامده ونافذ الاحکام درکه حق وباطل بیننده شاهد مرتشی و قاضیٔ عادل در امر ونهی جاری واحکامی جمله‌عالمه ساری‌در وباطل‌ده اول قدرت یوقدرکه کلمهٔ حکمت اوکنده ثبات وقیامه طاقت کتوره نته‌کیم شمس ایله ظلی کبی . پس کلام کویا برنیر خوب‌درکه وجه منیری غائب ومحجوب‌در . لکن امری ظاهر وحکمی هریرده جاری وباهردر وکویا شمس منیردرکه شعاعی ظاهر وعالم کیردر لکن عنصری مکنون وذاتی مختفی ومخزوندر . ایکنجی تعظیم متکلم‌درکه تفکر ایلیه‌که ظاهر جلد مصحف نته‌کیم برورق‌درکه هرنه مرتبه‌محسوس ایسه ینه‌بشردن محروس‌در . مادام‌که احداث واخباث‌دن‌تطهر ایتمیه کذلك معناسی دخی حکم عز وجلال ملك متعال ایله باطن قلب‌دن محجوب‌در، مادان‌که لوث حادث واکواندن تطهروياخود نور تعظیم وتوقیر ایله تنور ایتمیه . پس جلد وورق تعظیم کلام ایله ید غیر ظاهردن منع ایله تعظیم واکرام اولنور کلام دخی تعظیم متکلم ایله کذب وغیبت وبهتان‌دن پاك اولمیان لسان‌دن صیانت ایله تعظیم اولنور . متکلم دخی تعظیم اولنور صفات وافعالنده تفکر ایله وقلبی تلوث حدثان و کدورات ملواندن تطهیر ایله. اوچنجی حضور قلب وترك حدیث نفس‌در بوصفت‌دخی تعظیم‌دن تولد ایدر زیرا برکیمسه‌یی تعظیم قصد ایلین آنك کلامی ایله استیناس واکا قلبنی احضار وجمع هم وخاطر وحواس ایدر اول سببدن بعضی سلف چنانکه برسوره‌یی قرائت ایلدکده قلبی حاضر اولماسه ینه اعاده ایدر ایدی. دردنجی

فوائد کثیره واردرکه اسرارده یوقدر زیرا جهر برخبردرکه آخره دخی متعدی‌در یعنی سماع ایدنلر دخی ثوابده مشارکلردر ودخی قلبی ایقاظ وتنبیه ایدر وهمی فکره جمع ایدر وسمعی کندویه جمع ایدر وکندودن وغیردن نومی طرد ایدر ونشاطی زیاده وکسلی تقلیل ایدر. کاه اولور شوق کسلان باعث قرائت قرأن اولور چنانکه بوتیاندن برشی حاضر اوله جهر افضل‌در اکر ایکیسی ویادخی زیاده جمع اولورسه زیاده اولدقجه‌اجری مضاعف‌اولور. اونجی تحسین قرائت‌در نظمی تغیر ایدر تمطیط سز نته‌کیم رسول‌الله صلی‌الله تعالی علیه وسلم بیورمشدر ﴿ زینوا القرآن باصواتکم ﴾ ودخی بیورمشدر ﴿ ماأذن‌الله لشیء اذنه لنبی حسن الصوت تیغنی بالقرآن ﴾ یعنی حق تعالی برشی اسماع ایتمدی شول نبی حسن الصوتی اسماعی کبی قرأن ایله تغنی ایلیه. بوفقیر ایدر (اذن) کسرذال‌ایله بومقامده استمع معناسنه‌در زیرا اذن ایله اصغا حق تعالی‌ده محال در واستماعنده دخی اختلاف اولماز اول تقدیرجه استماعی دخی کتابت اولور قاری‌یی تقریب ایدوب ثواب جزیل اعطاسندن. تغنی‌دن دخی مقصدده امام نووی ایتدی: شافعی واصحابی واکثر علما واصحاب فنون قتنده قرأنده تحسین‌صوت مقصوددر اماسفیان بن‌عیینه قتنده تغنی‌دن مقصد استغنادر. یعنی قرأن ایله ناسدن مستغنی‌اوله دیمکدر. قاضی عیاض ایتدی‌ایکی قول دخی سفیاندن منقولدر بعض اصحاب شافعی‌دن منقولدرکه مقصد قرائتی تحزین وترقیق‌در دیوب حدیث آخرده ﴿ زینوا القرآن باصواتکم ﴾ قولی‌ایله استدلال ایلمشلردر هروی ایتدی تغنی‌دن مقصد جهردر ابوجعفر طبری استغنا ایله تفسیری انکار ایدوب من‌حیث اللغة والمعنی‌خطادر دیمشدر. صحیح بودرکه تحسین صوت معناسنه‌در نته‌کیم روایة‌اخری‌ده ﴿تیغنی‌بالقرآن‌یجهربه﴾ بونی مویددردیمشدر والله اعلم انتهی. ودخی بیورمشدر ﴿ لیس منا من‌لم‌یتغن بالقرآن ﴾ وبونلرك غیری نیچه احادیث کریمه‌دخی.

مطلب ثانی — آداب باطنه‌ده‌در. اول دخی‌اون‌در. اولکی‌فهم عظمت وعلو کلام واذعان فضل‌ولطف ملك‌علام‌درکه عرش جلالندن خلقنه افهام درسنه انزال‌وعبادینه اعلام ایلدی مع هذا صفت قدیمه اولوب ذاتی ایله‌قائمه

تأمل ایلیه بعده تقصیرینی تأمل ایدوب البته حزن وبکا ایلیه. اکر بووجهله محزون اولمازسه فقد حزن وبکا ایچون بکا ایلسون زیرا اول دخی اعظم مصائب در. آلتنجی ترتیل در. مقدما بیان اولنمشدرکه ذکردن غرض فکردر ترتیل آکا معین در حضرت ام سلمه رضی الله عنها قرائت رسولی صلی الله تعالی علیه وسلم ترتیل ایله نعت وتوصیف ایلمشدر خصوصا که قچان قاری اعجمی اولوب فهم معنی ایتمیه زیرا آکا ترتیل وتؤده مستحب در، زیرا اول توقیر واحترامه اقرب در. یدنجی رعایت حق آیات در مثلا مواضع سجده ده ایلیه اکر غیردن سماع ایتدی ایسه دخی. ودخی طهارت اوزره سجده ایلیه واول سجده ده دخی سجدهٔ صلوته اولان شروط معتبره در طهارت واستقبال قبله وستر عورت کبی. سکزنجی قرائتدن مقدم تعوذ ایدوب ﴿ اعوذبالله السمیع العلیم، من الشیطان الرجیم، رب اعوذبك من همزات الشیاطین واعوذبك رب ان یحضرون ﴾ دیه ودخی سورهٔ ﴿ قل اعوذبرب الناس ﴾ وسورهٔ فاتحه قرائت ایلیه ودخی هرسوره دن فراغی قتنده ﴿ صدق الله العظیم وبلغ رسوله الکریم، اللهم انفعنابه وبارك لنا فیه والحمد لله رب العالمین واستغفرالله الحی القیوم ﴾ دیه وهرقچانکه آیت تسبیحه مرور ایلیه تسبیح وتکبیر ایلیه آیت استغفاره ودعایه مرور ایدرسه استغفار ودعاایلیه اکر آیت سؤاله مرور ایدرسه سؤال ایلیه آیت تخویفه مرور ایدرسه استعاذه ایلیه وبونی لسانی ایله وياخود قلبی ایله ایدوب ﴿ سبحان الله اعوذبالله ،اللهم ارزقنا،اللهم ارحمنا ﴾ دیه قچانکه فارغ اوله حضرت رسولك صلی الله تعالی علیه وسلم ختم قرأن قتنده ایتدیکی دعا ایله دعا ایلیه که اول دعا بودر: ﴿ اللهم ارحمنی بالقرآن العظیم واجعله لی اماما ونورا وهدی ورحمة ، اللهم ذکرنی مانسیت وعلمنی منه ماجهلت وارزقنی تلاوته آناء اللیل واطراف النهار واجعله حجة لی یاارحم الراحمین ﴾ طقوزنجی ادنای جهر حق صلوته وترتب ثوابده کندی نفسی ایشتمکدر غیره سماع مرتبه سی مستحب در جهر واسرار حقنده تعارض اخبار واردر لکن مابینلرینی جمع بونکله اولورکه تصنع وریادن خوف ایدنلره اسرار افضل در اماخلافنده اولانلره جهر افضل در مکر برآخر مصلی نك وقتنی تشویش ایلیه زیراجهرده

-وابن مسعودوابن بن کعب. بعضلرهرشهرده ختم ایلمشلردر برکون وبرکیجه‌ده برکره ویا ایکی کره ویادخی زیاده ختم ایلمك مکروهدر شهرده برکره ختم اقتصارده مبالغه‌در احب اولان ایکیسنك مابینی‌در لکن حق بودرکه اکر قاری عباد عبّاددن ایسه برهفته‌ده ایکی کره ختم ایلیه اکر ارباب قلوبدن ایسه ویاخود نشر علمه اشتغال ایدنلردن ایسه هفته‌ده برکره ختم ایده .اکر معانئ قرأنده نافذ الفکر ایسه شهرده برکره کافیدر زیرا آنك آیاتی تردید وتکریره کثرت احتیاجی واردر . اوچنجی قسمتده‌در قرأنی یدی قسم اوزره تقسیم ایلین لیلهٔ جمعه‌ده بقره‌دن افتتاح ایدر آخر مائده‌یه وارنجه ، لیلهٔ ثانیه‌ده انعام‌دن آخرهوده وارنجه، ثالثه‌ده یوسفدن مریمه‌وارنجه. رابعه‌ده(طه)دن(طسم) آخرینه‌وارنجه. خامسه‌ده عنکبوت‌دن(ص) آخرینه وارنجه،سادسه‌ده تنزیل‌دن سورهٔ رحمانه وارنجه،سابعه‌ده که لیلهٔ خمیسدرختم ایلیه. بعضلر دخی یدی احزاب اوزره تقسیم ایتمشلردر اولکی اوچ سوره‌در ، ایکنجی بش سوره اوچنجی یدی‌سوره‌در، دردنجی طقوز،بشنجی اون بر، آلتنجی اون اوچ، یدنجی مفصل که سورهٔ (ق)دن آخرینه دکین تجریهٔ صحابه دخی بویله‌دربونلرك ماسواسی اخماس وعواشر محدث‌در. دردنجی کتابتده‌در کتابت قرأنی تحسین وتبیین مستحب‌در وحمره ایله علاماتده وغیریلرده بأس یوقدر زیرا بونلر دخی تزیین وتبیین‌در وخطا ولحن‌دن صد ومنع‌در. اماسلف‌دن منقول اولان که بونلرده وامثالنده کراهت واردر دیدکلری خوف ایتدکلرندندرکه بوبابی فتح بعض زیادات احداثنه مؤدی اوله که آنکله قرأنه تغییر تطرق ایلیه اما حالا بزم ایتدوکمز مرتبه اول درجه‌یه بالغ اولماز خصوصا که بیان اعراب ولحن وخطادن صون وتعیین طریق صواب دخی واردر. ایمدی بوبدعت حسنه‌در. بشنجی بکادر نبی صلی الله تعالی علیه وسلم بیوردیکه تلاوت قرأن ایدك و بکا ایدك اکر بکا ایتمزسه کز دخی تباکی ایدك. طریق تباکی بودرکه قلبنه القاء حزن ایلیه که آندن بکا ناشی اولور نته کیم حضرت رسالتپناه صلی الله تعالی علیه وسلم بیورمشدرکه قرأن حزنله نازل اولمشدر چنانکه سز آنی قرائت ایدرسز تحازن یعنی اظهار حزن ایدك. طریق تحازن بودرکه آنده اولان تهدید ووعید ووثائق وعهودی

استماع ایدن کیمسه‌یه بیورمشدر: ﴿ من قراء القرآن ثم رأی انا احدا اوتی افضل مما اوتی فقد استصغر ماعظمه‌الله تعالی ﴾ یعنی برکیمسه‌که قرائت قرآن ایلیه ینه ظن ایلیه‌که اکا اعطا اولنانلردن افضل برکیمسه‌یه دخی اعطا اولنمش اوله تحقیق اول کیمسه حق تعالی‌نك تعظیم ایتدیکی شیئی صغیر عد ایلمشدر زیرا حق تعالی قتنده قرائت قرآندن افضل برعمل یوقدر. ایمدی آنك مقابله‌سنده اولان عطا سائر اعمال ایچون اولان عطادن افضل اولور ودخی بیورمشدر: ﴿ لوکان القرآن فی اهاب مامسته النار ﴾ یعنی اکر قرآن براهاب یعنی پوست ایچنده اولسه اکاحر نار تأثیر وکار ایلمز. پس معلوم اولورکه برکیمسه‌نك درونی وعاء قرآن اولسه عذاب نیراندن امان اوزره اولور کذلك تلاوت غافلینك مذمومه ایدیکی دخی خفی دکلدر نته‌کیم رسول‌الله صلی‌الله تعالی‌علیه‌وسلم بیورمشدر: ﴿ رب تال‌للقرآن والقرآن یلعنه ﴾ یعنی نیچه کیمسه واردرکه تلاوت قرآن ایدوب مقابله‌ده رجاء رحمت رحمان ایدر لکن حین تلاوتده قلبی غافل ولطائف ومعانیسندن ذاهل واحکامی ایله غیرعامل اولمق ایله مظهر لعن قرآن و بعد یزدان اولور. پس لازمدرکه بو بابده بعض آداب ذکر اولنه‌که آنلری رعایت ایله نقیصهٔ غفلت ورذیلهٔ تقصیردن نجات حاصل اوله. بوندن صکره آدابك ظاهری وباطنی واردر آدابْ ظاهره اون‌در: اولکی حال قاری‌ده‌درکه وضوء اوزره اوله وسکون ووقار اوزره قرائت ایلیه یاقائما قاعداً وقبله‌یه استقبال ایدوب رأسنی اطراق ایلیه قعودنده متربع ومتکئ اولمیوب بلکه استاد اوکنده اوتورر کبی بولنه وافضل احوال صلوة ایچنده قائما قرائتدر ومسجده‌اولمقدر بونلر آشاغی مرتبه غیر متوضی ایکن قرائتدر دخی ادوتی مضطجعاً قرائتدر اول دخی اکرچه فضیلتدن خالی دکلدر لکن اکر مضطجعاً قرائت ایدرسه لائق بودرکه آیاقلرینی کندویه ضم ایلیه. ایکنجی مقدارنده‌در. آنك دخی مراتبی واردر بعضلر یوم ولیله‌ده برکره، یاایکی کره ختم ایدرلر بعضلر اوچ کره‌یه دخی منتهی اولمشدر بعضلر اوچ کونده ختم ایدرلر. بومرتبه وسط درواافضل دخی بودر. بعضلر برهفته‌ده ایتمشلردر بونی صحابه‌دن جمع کثیر ایتمشلردر حضرت عثمان وزید بن ثابت

وقتاكه جمله‌نك اصلى ذكر اولديسه‌كه منتج فكردر اول دخى ذكردن قدر يسير ايله اولماز زيرا شهوات بدنيه دخى آنده منازعه ايدر پس لاجرم انسانه بوذكرواجب اولديكه جمله اوقاتى استغراق ايدوب آندن افتراق اوليه تاكه فكره ايصال ونفسى شهوات‌دن نزع واستيصال ايليه ودخى وقتاكه ذكرك جمله اوقاتى استغراقى متعذر واكثرينى استغراقى متعسراولديسه، زيرا بدنك نيچه مصالح ضروريه‌سى واردركه واجب‌در ونيچه لذت مباحه‌سى واردركه مرتبهٔ جوازده‌در لاجرم برقانوندن لابددركه اول مقدار اشتغال وتكرار ايله ذكر فكره منتهى اوله پس هركيمسه‌كه آنك اوقات ذكرى غالب اوله كفهٔ حسناتى راجح اولانلردن اولور اما شول كيمسه‌كه ايكيسنك مابينى مساوى اوله آنك امرى حق تعالى‌يه موكول‌در لكن سعت رحمت آنك اميدنده دخى جانب رجانى ترجيح‌ايدر اماشونلركه جميع اوقاتى ذكرده مستغرق اوله آنلر منتهى‌لردر بالاحساب داخل جنان وفائز رضوان ملك منان اولورلر امامبتدى اولانلره اول مرتبه‌يه امكان يوقدر زيرا اشتغالده سئامت وملال داخل اولور حق تعالى ايسه لطفده ملال كلمز تاسزه ملال كلينجه. پس آنلر حقنده لازم اولان تلطف وتدريج‌در برفن‌دن برفنه زيرا تفنن نفسى ترويح ودخى ازديادى نفسه ترجيح ايتديرر. ايمدى لازم اولديكه آناءالليل واطراف النهار اوقات تلاوت واذكار بيان اولنه نته‌كيم حق تعالى بيورر: ﴿ واذكراسم ربك بكرة واصيلا ومن الليل فاسجدله وسبحه ليلاطويلا ﴾ ودخى ديمشدر: ﴿ وسبح بحمد ربك قبل طلوع الشمس وقبل الغروب ومن الليل فسبحه وادبار السجود ﴾ ودخى ديمشدر: ﴿ وسبح بحمد ربك حين تقوم ومن الليل فسبحه وادبار النجوم ﴾ وينه فائزين حقنده بيورمشدر: ﴿ كانوا قليلا من الليل مايهجعون وبالاسحارهم يستغفرون ﴾ ودخى بيورمشدر: ﴿ تتجا فى جنوبهم عن المضاجع يدعون ربهم خوفا وطمعا ﴾ وبونلرك غيرى نيچه آيات كريمه دخى وارد اولمشدر.

مطلب اول — علم آداب تلاوتده وفضيلتنده‌در. فضيلتى براحده خفى دكلدر خصوصا كه حضرت رسولك صلى الله تعالى عليه وسلم قول شريفنى

موازنه ايله اكر شق قبلندن ايسه دليل قبولدر الا خوف اولنور كه اول اعمالدن حظ ونصيبك آنجق بذل مال ايله تحصيل تعب وعنا وكسب نصب وشقا اوله نعوذ بالله تعالى كه عبدك نصيبى حرمان وانتظام سلك حزب شيطان اوله. ايمدى سكا واجب دركه وهرصباح ومسا وغداة وعشاده نفسكى محاسبه وامريكى تدارك ايچون مراقبه ايده‌سين سن شول زماندن اول كه ﴿ الذين حيل بينهم وبين ماتشتهون ﴾ زمره‌سنده داخل اوله‌سين. نبهنا الله تعالى واياكم قبل حلول المنيه ولايحرمنا بحرمة نبيه عن هذه الامنية صلى الله عليه وعلى آله واصحابه وذرياته واحبابه وسلم تسليما.

اصل ثامن — علم فضيلت اذكار وتلاوت واوراددەدر. بونده دخى برمقدمه ومطالب واردر.

مقدمه — معلوم اوله كه ميان خواص بلكه عوامده مقرر اولوب محتاج بيان واعلام اولميان مقدمات مقرره وامور معلومه ومحرره‌دندركه كمال سعادت جميع انام، لقاء رب ملك علام‌دەدر. اول سعادته دخى برطريق يوقدرالاحب خدا ومعرفتنى رفيق ايتمكدر آنلر دخى حاصل اولمازلر الاحق تعالى نك ذاتنده وافعال وصفاتنده دوام فكر ايله اولور وهرجمال وكمال جناب جلال وحضرت جمالدن برشعبه ايدوكنى ملاحظه ايله اولور آندن صكره وقتاكه نفس مطالبنه وصولده معاونت ايچون بو بدنه مصاحبت ايله مبتلى اولديسه وبدن دخى نفسك آنى حسن تدبير وتربيه‌سنه كمال احتياج ايله محتاج اولديسه، وبودخى مقرردركه لطيف كثيفه بالاختيار مسخر اولماز تاكه آنك رعايت وتربيتى شدائدينى تحمل ايليه. پس حق سبحانه وتعالى رابطهٔ حبى خلق وابداع وايكيسنك بينده ايداع ايلدى تاكه اول رابطه ذكر اولنان رعايت وتربيته واسطه اوله. بوندن صكره نفس جاهل كاه اولوركه بدنه شوقى سبى ايله شهوات ومقتضياتنه مائل اولوب كنديسنك ماخلق له سنى كه معرفت مبدأى وتدبير معاديدر آنى نسيان ايله مرتكب عصيان اولور پس اول ميلى آندن ازاله‌ده تدريج اختيار اولنمق لازم اولور، اول تدريج ذكر ايله بعده فكر ايله بعده شوقله بعده عزم ايله بعده قطع عوائق بعده مطالبه سلوك ايله اولور.

نته كيم بودیار مشاهده سنی میسر ایلدی ـ که قبر نبی مختار وقبر صحابهٔ کبار ایله پر انوار اولمشدر ـ ودخی مسجدینه داخل اولدقده ذکر ایله که اول محل شریف اول عرصه در که آنده اقامت فرائض اولمشدر . ودخی افضل خلق الله حیاً ومیتا جامع اولمشدر وآکا دخولك سببی ایله حق تعالی سکا رحمت ایلمکده رجا واملی عظیم ایلیه سین . ایمدی دخولك خاشعا و معظما اولسون وانسان قادر اولدیغی مرتبه تعظیم ایتمکه اول مکان نه عجب جدیر و لائق و حقیق ومستحق در . اون سکز نجی قچانکه رسول الله صلی الله تعالی علیه وسلم زیارت ایلیه شویله بیله که اول جنابی میتا زیارت حیا زیارتی کبیدر قچانکه آنلرك حیا کورسه‌ك نجه تعظیم ایدرسین؟ ایمدی ینه اول مقداری تقدیر ایدوب قبرینی زیارتده دخی رعایتده تقصیر ایتمه سین ودخی قبر شریفنه غایت قریب وارمیه سین وتقبیل ایتمه سین بلکه مکان بعیددن طوروب اوکنده مثول وانقیاد ایده سین حیاتده اولسه ایده جکك کبی . ودخی معلوم اوله که حضرت رسول صلی الله تعالی علیه وسلم سنك حضوریکی وزیارت وقیامکی عالم در وسنك سلام وصلوتك آکا واصل اولور. ایمدی صورت کریمه سنی خیالکده تمثیل ایله که قارشو کده لحده وضع اولنمشدر. ودخی تربه سنك عظم قدرینی قلبکده احضار ایله قچانکه منبرینه کله سین حضرتك منبره صعودینی ومنبرده قائم ایکن طاعت و بهیه سنی توهم ایله که مهاجرین و انصار اطرافنده جمع اولوب قلوب و ابصار ایله حضرتنی احداق واحاطه ایلیه‌لر آنلر دخی خطبه لرنده هر برینی طاعت الله عز وجل حث وتحریض ایلیه‌لر. ودخی حق تعالیدن سؤال ورجا ایله که آنلر ایله سنك بینکی قیامتده تفریق ایلمیه . اون طقوزنجی قچانکه بو اعمالدن فارغ اوله سین قلبکه اخطار ایده سین که سن ایکی حال بینده مترددسك یاخطر رد اعمال ویاقبولی جهتندن بشارت وصفاء بال وخوف وحزن ایدرسین که کندیکی داخل زمرهٔ محبوبین میسین ، یاخود حجك رد اولنوب لاحق فرقهٔ مطرو ـ دین میسین . یکرمنجی حجدن عود ایتدکدن صکره قلبکی امتحان ایده سین که سن دار غرورودن بعید اولوب حق تعالی ایله انس دارینه قرب می تحصیل ایلدك ویاخود دار زلت وخساره دخی زیاده قرارمی ایلدك؟ ودخی اعمالکی

اصابت ایتمکی روا کوره و آنلردن جمیع عصاته شامل وواسع اولان رحمتی ادخار ایله مانع اوله اول سببدندر که دیمشلردر اعظم ذنوبدندر که عرفاته حاضر اوله‌سین وحق تعالی مغفرت ایتمسنی ظن ایدوب تحقیق بیلمیه‌سین زیرا رحمت ملك غفاری استدراره بر طریق یوقدر اجتماع صمم وصعید واحد اوزره وقت واحددده تعاون قلوب ایم کبی. اون یشنجی رمی جمار ایله عبودیتی اظهار و مجرد امره امتثال ایچون اتهاضده بی قرار اولمق قصد ایلیه اصلا حظ نفس وعقل اولمایه بلکه حضرت ابراهیم خلیله صلوات الله علی نبینا وعلیه تشبه قصد ایلیه‌که شول زمانده که اول مکانده ابلیس آ کاکلوب قصد تلبیس ایلدی که حجتنه برشبهه ادخال وياخود برمعصیته القا ایله مفتون ومشوش الحال ایلیه. پس حق تعالی امر ایلدی که آنی حجاره ایله رمی ایلیه آنی طرد ومنع وامانی قطع ایچون. اکر سکاخطور ایدرسه‌که اول رمی شیطان ایچون ایدی، اما بن رمی ایتمکده بکا فائده یوقدر . ایمدی معلوم اوله که بو خاطره دخی شیطاندندر بونکله سنی امر رحمانه امتثالدن صد ومنع ایدوب قلبکه القا ایدرکه بومقوله افعال مشابه لعب اطفالدر . ایمدی سن نفسکدن بووسوسه‌یی طرد ایدوب رمی ایتدکجه آنك شیطان اولمسنی تحقیق واذعان ایده‌سین. اون آلتنجی بیلمك کرکدرکه هدی وقربان تقرب الی الرحمن در امرینه امتثال ایله ودخی ذبح ایتدکده رجا ایله که آنك هر جزئی مقابله سنده حق تعالی سنك دخی اجزاء بدنکدن برجزئینی ناردن اعتاق ایلیه مقتضای وعد کریمی ایله . ایمدی هربارکه هدی اعظم واکبر اولور ناردن فدا اولمسی دخی اعم واکثر اولور . اون یدنجی قچانکه بصرك حیطان مدینه‌یه واقع وناظر اوله اول بلدنك فضیلتنی تذکر ایلیه‌سین . و دخی دار هجرت خیر البشر صلی الله علیه وسلم ایتدیکنی فکر ایده‌سین و آنك تربهٔ مطهره‌سی وکندیلرندن صکره امر حقه قیام ایدن ایکی وزیرینك تربه‌لری آنده ایدیکنی ملاحظه ایده‌سین و اول بلدهٔ مشرفه‌ده سکینت ووقار ایله رفع قدم ایده‌سین زیرا نیچه مدت اول دیار بالعشی والابکار قدم نبی مختار علیه صلوات الملك الغفار ایله مشرف اولمش دیار سعادت مداردر ودخی حق تعالیدن رجا ایله که دار القراره سکا رؤیت دیدار اعطا ایلیه .

بومقوله طوافدن قاصر اولديسه آنلره بحسب الامكان تشبه ايله مأمور اولديلر ودخى (من تشبه بقوم فهو منهم) فحواسنجه آنلره تشبه ايله آنلرك زمره سندن معدود اولمق ايله موعود اولديلر حقيقتده اول مقوله طوافه قادر اولانلر آنلردركه نفس كعبه يه كلوب آنلرى زائر اولوب طواف ايدر ديرلر . نته كيم بعض مكاشفين بعض اولياى رب العالمين دن روايت و مشاهده ايتمشلردر . اون ايكنجى حجرى استلام وقتنده اعتقاد تام ايده سين كه حق تعالى ايله مبايعه ايدرسين طاعتى اوزرينه ، ايمدى اول زمانده تصميم ايله كه بيعت ايتديكك امر اوزرينه قيام ايده سين زيرا مبايعه ده عذر ونقصان ايدن مستحق مقت وخذلان اولور حديثده وارد اولانه نظر اولنمازميكه حجرالاسود وجه ارضده حق تعالينك يمينى دركه آنكله خلقنه مصافحه ايدر نته كيم برمسلم ، برادر مسلمى ايله مصافحه ايدر . ودخى استار كعبه يه تعلق ايتدكده مذنب اولان شخصك خدمتنده كناه ايدوب تضرع ايلديكى كيمسه نك ثيابنه تعلقنى تذكر ايلسون كه شويله اظهار ايدركه آنك غضبندن بر ملجأ ومنجى يوقدر . الا ينه آنك كرمنه التجادر و برمفرغ ومهرب يوقدر الا آنك عفو وكرميدر و آنك ذيلندن مفارقت ايلمز الا عفو ايله وزمان مستقبل ده بذل امن ايله . ودخى بيته ملاقى اولان هرجزئنده ناردن تحصن رجا ايليه . اون اوچنجى سعى قتنده تذكر ايليه ميزانك كفيتنى بينده ترددينى وعذاب وغفران بينده مردد اولمسنى تذكر ايليه . اون دردنجى عرفاتده وقوفده تذكر ايليه . ناسك يوم حشرده عرصاتده انبيا واوليا ايله اجتماعنى وهرامتك آنلرك شفاعته طمعنى و آنلرك رد وقبولده ترددلرينى و هربرينك مأمولنه بلوغ ووصولنى تفكر ايليه . لكن موقف عرفات وقتاكه اوتاد و ابدال و طبقات صالحين و ارباب قلوب اولان رجالدن خالى اولمديسه خصوصاكه قلوب رجال ضراعت و ابتهال ايله اجتماع ايلدكلرى حالده و دست دعاى جناب خدايه رفع واعناقلرينى باب رب الارباب جانبنه مد ايدوب هر برينك ابصارى طرف فلك دواره ناظر وشاخص اولمش اوله . ايمدى سن ظن ايتمه كه جناب قاضى الحاجات و حضرت مجيب الدعوات آنلرك آمالنه خيبت و سعيلرينه ضيعت

طفوف اوله جغی تفکر ایلیه . زیرا ثوب احرامده مخیط یوقدر کذلك اکفانده دخی . سکزنجی بلددن خروج دراول زمانده دخی قبردن خروجی وحشره توجه وعروجی تذکر ایلیه که حالی نجه اولور بیلمزکه بوطریقده اغتیال اولنوب نهب وغارت می اولنور یاخود مقصده سالما واصل اولورمی ؟ کذلك آخرتده دخی مأل امرینی بیلمز . طقوزنجی بادیه یه دخود قتنده محشرده وقوفی تذکر ایلیه . ودخی فکر ایلیه که بادیه ده اولان انواع حیات وسباع ، روز حشر وسؤاله اولان مخاوف واهوالك نظیری در اما اجرام وتلبیه که حق تعالی ﴿ واذن فی الناس بالحج ﴾ قول کریمنده اولان ندایه اجابتدر خلقی نفخ صور ایله ندانك وقبوردن حشرك وعرصات قیامتده ازدحاملرینك نظری در . اونجی مکه یه دخول قتنده حق تعالینك حرم وامننه انتها ووصول حالنی تذکر ایلیه . اما اهل قربدن اولمق خوفی دخی باقی اوله لکن لائق بودرکه رجاسی خوفه غالب وظهور آثار رجایه طالب اوله زیرا حق تعالینك کرمی عمیم واحسانی عظیم در ودخی بصری بیته ناظر وعظمتی قلبنده حاضر اولدقده رب بیتی مشاهده وعظمتنی معاینه یی تذکر ایلیه . ودخی رجا ایلیه که حق تعالی دنیاده بیت عظیمنه نظری نصیب ایتدیکی کبی عقباده دخی وجه کریمنه نظری نصیب ایلیه واول زمانده جنته آمنین دخول ایتمکی تذکر ایدوب حق تعالیدن آنی رجا وسؤال ایلیه . اون بشنجی طواف وقتنده حول عرشده خافین اولان ملائکهٔ طائفین زمره سنه تشبهی تذکر ایلیه . ودخی بیله که مقصود اعظم قلبنك ذکر رب بیت ایله طوافی در . ایمدی ابتدا ایتمیه الا آنك ایله ایلیه وختمی دخی آنك ایله ایلیه نه کیم طواف ظاهرینك دخی ابتداسی بیت ایله واختتامی دخی بیت ایله در . ودخی معلوم اوله که اصل طواف عالم ملکوتده قلبك حضرت ربوبیته طوافیدر وآنك مثالی عالم ملکده بیت در نه کیم قالب بیتی طواف ایدر . زیرا عالم ملك وملکوت بینده موازنت و مماثلت مقرردر اول طائفه کیم حق تعالی فتح باب ایتمشدر آنلرك معلوملریدر وبوموازنته اشارت واقع اولمشدرکه سماده اولان بیت معمور کعبه نك تمام محاذی و اساسنده در . وملائکه نك آنی طوّاف انسانك بوبیتی طوافیدروقتا که اکثر خلقك مرتبه سی

اولدی . ایکنجی بودرکه فهم مذکوردن برشوق منبعث اولورکه وقتاکه ابصار فانیه حق تعالینك وجه کریمنه نظردن قاصر اولوب بلکه اول سعادت دار قراردہ حاصل وظاهر اولدیسه حق تعالی دنیاده بیت شریفنه نظری، دار آخرتده رب بیته لقا درجهٔ عالیه سنه ارتقایه سبب قیلدی وعد کریمی مقتضاسیله. پس محب دیدار سبب لقا اولان دار زیارتنه شوق عظیم ایله مشتاق اولوب رادهٔ تحمل مشاق ایدر. اوچنجی عزم درکه عزیمتی تصحیح ایایه . اخلاص تام وریا وسمعه اولور اموردن اجتنابی التزام ایله. ودخی حذر ایلیه که قرب بیتی قصد ایله رضاء رب دن بعد لازم کله . دردنجی قطع علائق در . بونك معناسی وطن واهلی واولاد وامـوالی ترك دکلدر بلکه رد مظالم و جمیع معاصیدن لله تعالی توبهٔ خالصه یه عازم اولمقدر زیرا هر مظلمه برعلاقه درکه صاحبنه ندا ایدرکه: قنده کیدرسین سن خود منزلکده ربکك امرینی تضییع ایدرسین . بشنجی اولدرکه قلبکی قطع ایده سین خلفکده اولانه التفاتدن، نته کیم وجهکی قطع ایلدك آردکده اولانلره نظردن. پس بیته قلبك ایله دخی توجه ایدن قالبك ایله توجه ایتدیکك کبی والا سنك ایچون اول سفردن حاصل اولان آنجق نصب وعنا وتعب وشقادر . ودخی علائق ظاهره وباطنه‌یی قطع ایتدکده سفر آخرته توجهنی تذکر ایلیه . ودخی اهل واولادینه وصیتنی کتابت ایلیه زیرا مسافر خطر عظیم دەدر ، مکر حق تعالی حفظ ووقایت ایلیه . آلتنجی زاد راحله‌یی موضع حلالدن طلب ایلیه . ودخی تذکر ایلیه که مسافر اولانه بر زاد کرکدرکه غیر متغیر اوله . اوائل منزلده دکل بلکه طول سفرده آکا تغیر کلیه. کذلك سفر آخرت ومعاد ایچون صالح اولور زاد دکلدر الا تقوی در آنك ماعداسی عندالموت والکرب تخلف ایدوب قالور . ودخی راحلهنك حضوری وقتنده حق تعالی یه شکری تذکیر ایلیه که حق تعالی کندیسنه تسخیر ایلدیکه آنك طرفندن تحمل اذی ایدوب کندیسندن مشاق سفری دفع ایدر . ایمدی اول زمانده مرکب آخرتی دخی تذکر ایلسون، پس لائق اولدرکه آنی دخی اصلاح ده راحلهٔ سفره اهتمامندن زیاده سعی ایده . یدنجی ایکی ثوب احرام شرا ایلیه مال حلالدن، پس اول زمانده کفنی تذکر و آنده

مطلب سابع — اعمال باطنه‌ده و آنده اخلاصك طریقنده‌در. اول دخی برقاچ امرده‌در: اولکی فهم‌در. پس معلوم اولهکه حق تعالی‌یه وصول اولماز الا شهوات و لذات‌دن تنزه وجمیع حالاتده حق‌تعالی‌یه تجرد ایله‌در. اول سببندرکه ملل سالفه‌ده رهبان‌خلقدن انفراد ووحدت وقلل جبالده‌عزلت ایدوب لذات حاضره‌یی ترك وحق‌تعالی ایله انس ایچون خلقدن وحشت ایلمشلردر. اول سببدن‌حق‌تعالی آنلره کتاب کریمنده‌ثنا ایدوب ﴿ذلك‌بان‌منهم قسیسین ورهبانا وانهم لایستکبرون﴾ دیه بیورمشدر وقتاکه میان‌ناس‌ده‌اول حاله اندراس کلدی وخلق ایچنده شهواته اقبال ومیل حضور وعبادتده اعراض وفتور شایع و مشهور اولدی حق‌تعالی نبی‌سی محمدمصطفی‌یی بعث وارسال ایلدی طریق آخرته هدایت ورفع‌ضلال وغوایت ایچون. پس‌ناسی دینلرنده رهبانیت‌دن منع ایدوب بیوردیلرکه حق‌تعالی آنك بدلی جهادی وهرشرفده تکبیری یعنی حجی تعیین ایلدی ودخی سائحین‌دن سؤال اولندی بیوردیلرکه آنلر صائمین‌در وبوامر حق‌تعالینك بوامتنه عنایتندرکه بونلره خلقك جبالده تحصیل ایلدکلری حالی ویردی و حجی بونلره رهبانیت قیلدی بیت عتیقی نفسنه‌اضافت ایله تشریف ایتمکله، مع‌هذا حق‌تعالی بربیت حاوی وياخود بربلده شامل اولمقدن منزه‌در. بوندن‌صکره اطرافنده اولان مواضعی حرم قیلدی وصیدینی وقطع اشجارینی حرام ایلدی وحرمنك فناسنه عرفاتی میدان کبی قیلدی. پس حق‌تعالینك عبادی اول بیتی هر اوب بعید وهربلد سحیق‌دن قصد ایدوب شعثاغبراً ورب بیته متواضعین اولدقلری حالده‌کلدیلر حرم حلالنده خضوع واستکانت‌وبارکاه عزتده تذلل‌ومسکنت اظهاریچون. تاکه حق‌تعالی آنلری نیچه امور ایله تعبد ایلدی تکلیف عبادت ایلدی‌که معناسنی فهم ایلمزلر. مثلا سعی‌ده ترددات ورمی‌جمارکبی مقام عبودیتی‌تحقیق وعبادینی‌ابتلا ایچون تاکه مطیع‌اولان ممتاز اولهوای نفسنه اتباع ایدندن، ومقتضای طباع ایله عامل اولوب بونلری حکمندن حالی امور اولمق اوزره اعتقاد ایدندن. لکن بویله دکلدر بلکه بونلرده نیچه حکم واسرار واردرکه عقول ذوی الابصار آندن غافل‌در اول سببندرکه انواع تعبداتك ابلغی

علما آنی کریه کورمشلر ایدی . یدنجی اولدر که اشعث واغبر اوله یعنی غبار رادن اجتناب ایتیوب کثرت غباردن صاچلری کچه لنوب بر یره کله وتفاخر وتکاثره مائل اولمایه حدیث شریفده وارداولمشدر که ﴿ انما الحاج الشعث الغبر یقول الله تعالی انظروا الی زوار بیتی قد جاؤنی شعثا غبرا من کل فج عمیق ﴾ یعنی حاج اولان اشعث واغبر اولانلردر حق تعالی بیورکیم بنم بیتمی زیارت ایله نظر ایدك، بکا بلاد بعیددن اشعث واغبر اولوب کلشلردر . روایت اولنورکه اهل یمن اول هیئت اوزره اولورلر اول سببدندرکه آنلره زین الحجاج دیرلر ودخی لائق بودر که زینده حمرتدن وشهرتدن اجتناب ایلیه هرنیچه اولورسه عموماً . سکزنجی دابه سنه رفق ایلمکدرکه طاقت کتورمدیکنی تحمیل ایلمیه مثلا محمل کبی واوزرنده نوم دخی بوندندر . ودخی اوزرنده وقوف طویل ایتمیه ودخی سنتدندر بکرة وعشیة دابه دن نزول ایدوب استراحت ایتدیره. ودخی مکاریه احسان ایله قلبنه ایقاع سرور ایلیه. خبرده وارد اولمشدرکه ﴿ فی کل کبد حری اجرا ﴾ بوفقیرایدر : هرذی حرارت اولان کبد مقابله سنده اجر واردرکه اول مقوله لره امداد واعانت وتقویت ورعایت مقابله سنده حق تعالی زجر ویریر دیمکدر . ایمدی راحله ومکاری دخی صاحب کبد حری در آنلره رعایت وتقویت دخی باعث احراز اجر جزیل اولور دیمکدر و دخی سلف مکاری ایله عقد ایتدکده دابه دن عدم نزولی شرط ایدرلر ایدی وآکاکوره اجرینی ایفا ایدرلر ایدی بنه نزول ایدرلر ایدی تاکه اول استراحت کندیلرینك حسناتندن اوله. طقورنجی اراقهٔ دم ایله تقرب ایلمکدر اوزرینه واجب دکل ایسه دخی. ودخی نعم وحیوانادن سمین اولانی اختیار ایلیه وتطوعاً ذبح ایتدیکندن اکل ایلیه واجب اولان اکل ایتمیه قلیل جید خیردر کثیر اولوب دون اولاندن . اونجی طیب نفس در انفاق ایتدوکنده کرك نفقه ده کرك هدیه ده ودخی نفسنه اصابت ایدن وبدنی خسران ومعصیتده . زیرا بوطریقله طیب نفس قبول حجنك دلائلندر و دخی امارات قبولدندر اخوان بطالینی اخوان صالحینه تبدیل ومجالس لهو وغفاتی مجالس ذکر ویقظه یه تحویل .

آنلره معاونت و رضا حلال دکلدر اکر تأویل ایدوب بزبونده مضطرز دیرلرسه سن دخی جواب ویرکه منزلکدن خروجده اضطرارك وارمی ایدی ویاخود ری فقرانی ترك ایتمکده نه وجهله اضطرار اولورکه سن ثروت جاه ایله کیدوب مطالب اولورسین ؟ اوچنجی زاد ونفقه‌ده توسع وطیب نفس ایله اتفاقدر تقتیر ایتمدن‌که کندی نفسنه واجب اولانی ویاخود مؤنتی شرعاً یاخود مروءة کیدویه واجب اولانلرك نفقه و قوتلرینی منع ایلیه . ودخی اسراف ایتمدن‌که انواع نعم طیبه و الوان اطعمهٔ نفیسه ایله ترفه ایلیه عادت مترفین ودیدن جبارین اوزره، اما تکثیر خیرات بوقبیلدن دکلدر آنده‌سرف یوقدر زیرا دیمشلردر :« لاخیر فی‌السرف ولاسرف فی‌الخیر » بلکه طریق حجده‌در هم واحد یدی یوز مقامنده‌در . دردنجی ترك رفث و فسوق وجدال‌در نته‌کیم قرأن عظیم آکا ناطقدر. ایمدی‌لسانی لغودن وخنا وفحشدن صیانت وحفظ اوامر وترك نواهی وجنایت ایلیه وهرمؤمنه لین الجانب وخشونتدن مجانب اوله وبیت رب العالمین جانبنه سائرین اولان حجاج مسلمینه خفض‌جناح وحسن خلقله معامله ایلیه‌که مقصود خلقدن تحمل اذی‌در مجرد کف اذی دکلدر سفره سفر دیدکلری‌اخلاق رجالدن مسفر وهر شخصك حال درونی مظهر اولدیغیچوندر . بشنجی ماشیاً سفرایتمکدر اکر قادر اولورسه، وهر خطوه‌سنده حسنات حرم‌دن یدی‌یوز حسنه ویریلور . حضرت ابن عباسدن یوبله اثر وارد اولمشدروسؤال اولندی‌که حسنات حرم نه‌در؟ جواب ویردیلرکه هر حسنه یوز بیك ایله معتبردر اکر آکا کندیسنك دویره اهلندن یعنی خانه‌جکارندن احرامی اضافت ایدرسه دیمشلردر اول‌فعل تمام حجدندر نته‌کیم حق تعالی بیورمشدر : ﴿ واتموا الحج والعمرة لله ﴾ بعضلر ایتدی رکوب افضلدر زیرا آنده انفاق ومؤنت فضیلتی واردر وتضجردن وغیره اذیتدن ابعددر وکندیسنك سلامتنه وحجنك تمامنه اقربدر. تحقیق بودرکه مشی‌قادر اولانلره کوره‌در رکوب ضعیف ومتضجر اولانلره کوره‌در پس بین‌القولین مخالفت یوقدر. آلتنجی محامله رکوبدن تجنب ایلمکدر زیرا اول زی مترفین ـ دندر بعضلر بونی میان حجاج‌ده احداث ایدن حجاج‌در دیمشدر آنك زمانده

واليه ترجعون ﴾ چانكه مدينه‌سنه مشرف اوله دابه‌سنى تحريك ايدوب ديه: ﴿ اللهم اجعل لنا بهـا قرارا ورزقا حسنا ﴾ بعده اهل خير ارسـال ايدوب قدومنى اخبار ايليه تاكه بغتة اوزرلرينـه كليه زيرا سنت بودر. ودخى اهلنه كيجه ايله كليه زيرا سنت بودر چانكه بلده‌سنه داخل اوله اولا مسجده قصد ايليه آنده ايكى ركعت نمـاز قيله بعده بيتنه داخل اوله دخولى وقتنده ديه: ﴿ توباً توباً لربنا اوباً لايغادر علينا حوباً ﴾ چانكه منزلنده مستقر اوله حق تعالينك كندويه انعام ايتديكى الطافنى اونوتميه ـ كه بيت شريفنى وحرمنى ونبى سنك قبر منورينى زيارت سـعادتيدر ـ ودخى لائق دكلدركه بونعمته كافر اولوب غفلت ولهوه ومعاصيه شروع وخوضه عود ايتميه زيرا علامت حج مبرور بودركه بعد العود دنيـادن معرض و آخرته راغب ولقاء بيتدن صكره لقاء رب البيته مستعد ومتأهب اوله .

مطلب سادس — حجه متعلق آداب دقيقه واعمال باطنه‌ده در . اول دخى اون در: اولكى نفقه‌سى مال حلالدن اولمقدر لكن قلبى اشغال وهمى تفريقدر تجارت ايله اولمايه بلكه جميع همم وقصدى رضاى خدا وكريم وذكر وثناى رب رحيم و شعائرينى تعظيم اوله . وبونك جمله‌سـندن برى غير ايچون حج ايلمكدركه بعض ارباب قلوب قتنده آندن تورع مطلوبدر مكركه قصدى مكده اقامت اولوب اول مقامه ايصال ايده‌جك مال يانـنـده موجود اولمايه اول تقديرجه دنيـا ايله دينه توصل و اول مال ايله حصول مرامنه توسل ايله جائزدر قصدى زيارت بيت وبرادر مسلمندن اسقاط فرض اولور اما عكسى بويله دكلدر وديمزكه اجرت آلوب حج ايتمك حرام يامكروه اوله بلكه ديرزكه اولى ايتمامكدر تاكه دينى دنيايه ويرميه ، اكر اول مالى آلدقده دنيا ايله دينه توسل ايچون آلورسه مقدما بيـان اولنان كبى آنده بأس يوقدر . ايكنجى اولدركه اعداء الله اولان ظلمه‌يه معاونت ايتميه مثلا ظلمهٔ عمال ـ كه طرق حجده اخذ مال ايچون مترصد ومترقب لردر ـ آنلره مكوس ورشوت ويرميه بلكه خلاصده بعض حيله وتلطف ايدوب سالك مسلك تعنف اولمايه . زيرا اعطاء ماله مسلمينه صغـار وابتذال اولوب جزيه ويرمش اولورلر . ايمدى

ایلیه‌ودخی قبر علی بن الحسن و محمد بن علی و جعفر بن محمد آنده‌در. ودخی مسجد فاطمه‌ده نماز قیله. ودخی ابراهیم بن رسول‌الله صلی‌الله تعالی علیه وسلم قبرینی وصفیه عمة رسول الله صلی‌الله علیه وسلم قبرینی زیارت ایلیه. بونلرك جمله‌سی بقیع‌ده‌در. ودخی مستجبدرکه هرسبت کونی مسجد قبا زیارتنه واره آنده دخی نماز قیله وبئراریسه کله که رسول‌الله صلی الله تعالی علیه وسلم ریق بریق مبارکلرینی آنده تفل ایدوب رمی ایلمشلردر آندن توضی ایدوب صویندن ایچه ودخی مسجد فتحه کله خندق اوستنده‌در کذلك سائر مساجد ومشاهدکه اوتوز موضع‌در ـ اهل مدینه آنلری بیلورلر. ودخی طلب شفا ایچون یدی ابیاره قصد ایلیه‌که رسول‌الله صلی‌الله تعالی علیه وسلم آنلردن توضی واغتسال ایدوب صویندن شرب ایلمشلردر. ودخی معلوم اوله‌که اکر مدینه‌ده اقامت ممکن اولورسه فضل عظیمی واردر. حدیث شریفده وارداولمشدرکه برکیمسه آنك قحط وشدتنه تحمل ایلمز الا بن آکا یوم قیامتده آکا شفیع اولورم بوندن غیری نیچه احادیث شریفه واردر اکر اقامت ممکن اولمایوب خروجه عزم ایدرسه مستحبدرکه قبر نبیه کله علیه‌السلام وینه دعاء زیارتی کماسبق اعاده ایلیه وقبر شریفه وداع ایدوب حق تعالیدن ینه عود رجا وسؤال ایلیه وسفرنده سلامت ایچون دعا ایلیه بعده روضهٔ صغیره‌ده ایکی رکعت نماز قیله ـ که مسجدده مقصوره زیاده اولنمازدن مقدم رسول الله صلی الله تعالی علیه وسلم موضع اقامتی ایدی ـ قجانکه خروج ایلیه رجل یسری سنی تقدیم ایلیوب دیه: ﴿اللهم صل علی محمد وعلی آل محمد ولاتجعله آخر العهد بنبیك وخط اوزاری بزیارته واصحبنی فی سفری ویسر رجوعی الی اهلی واجعلنی من السائلین یاارحم الراحمین﴾ وقدرتی مقداری جیران نبیه تصدق ایلیه. ودخی مدینه ومکه مابینده اولان مساجدی تتبع ایدوب هر برنده نماز قیله، آنلر یکرمی موضعدر قجانکه بلدینه رجوع ایلیه سنت بودرکه هرشرفده اوچ کره تکبیر ایلیه ودخی دیه: ﴿لا آله الا الله وحده لاشریك له له الملك وله الحمد وهوعلی کل شیء قدیر. آئبون تائبون عابدون ساجدون لربنا حامدون صدق الله وعده ونصر عبده وهزم الاحزاب وحده﴾ بر روایتده ﴿وکل شیء هالك الا وجهه له الحکم

ايلدى ايسه بويله ديه: ﴿ السلام عليك من فلان وفلانة ﴾ بعده برذراع مقدارى تأخر ايليه آنده ابى بكر الصديق (ر . ع) ه سلام ويره زيرا آنك رأسى حضرتك منكب شريفلرى قاتنده در ورأس عمر منكب ابى بكر قاتنده در جزئيجه برذراع مقدارى تأخير ايدوب حضرت فاروقه سلام ويروب ديه: ﴿ السلام عليكما ياوزيرى رسول الله صلى الله تعالى عليه وسلم والمعاونين له على القيام بالدين مادام حيا والقائمين فى امته بعده بامور الدين تتبعان فى ذلك اثاره وتعملان بسنته فجزاكما الله خير ماجزى وزيرى نبى على دينه ﴾ بعده رجوع ايدوب ينه رأس رسول الله صلى الله تعالى عليه وسلم قاتنده قبر ايله حالا اولان اسطوانه بيننده وقوف ايده وقبله يه استقبال ايدوب حق تعالى تحميد وتمجيد ايليه ورسول الله صلى الله تعالى عليه وسلمه صلواتى اكثار ايليه بعده ديه: ﴿ اللهم انك قلت وقولك الحق ولوانهم اذ ظلموا انفسهم جاؤك فاستغفر الله واستغفر لهم الرسول لوجدوا الله تواباً رحيما ، اللهم اناقد سمعنا قولك واطعنا امرك وقصدنا نبيك مستشفعين به اليك فى ذنوبنا وماائقل ظهورنا من اوزارنا تائبين من ذللنا معترفين بخطايانا وتقصيرنا فتب ، اللهم علينا وشفع نبيك هذا فينا وارفعنا بمنزلته عندك وحقه عليك ، اللهم اغفر للمهاجرين والانصار واغفر لاخواننا الذين سبقونا بالايمان ، اللهم لاتجعله آخر العهد من قبر نبيك ولا من حرمك يا ارحم الراحمين ﴾ بعده روضه يه كلوب آنده نماز قيله قادر اولديغى مرتبه دعاى اكثار ايليه. ودخى منبر قتنده دعا ايليه ودخى مستحبدر كه اليغى رمانه اوزره وضع ايليه ـ كه حضرت صلى الله تعالى عليه وسلم دست شريفلرينى وقت خطبه ده آكا وضع ايدرلردى ـ ودخى يوم خميسده شهداء احد قبورينى زيارت مستحبدر صلوة غداتى مجلس رسول ده صلى الله تعالى عليه وسلم قيلوب بعده خروج ايليه ينه صلوة ظهر ايچون مسجده عود ايليه تاكه صلوة مفروضه دن مسجد رسول الله ده جماعت ايله ادا اولنمق آنى فوت ايتميه. ودخى مستحبدر كه هركون بقيعه خروج ايليه رسول الله صلى الله تعالى عليه وسلم سلامدن صكره واروب قبر حضرت عثمانى وقبر حضرت امام حسن بن على بن ابى طالب رضى الله عنهم اجمعين زيارت

رکعت نماز قیله. عمود منبری منکب ایمنی حذاسنده قیله وشول ساریه‌کم آنك جانبنده صندوق واردر ـ اکا استقبال ایلیه ودخی قبلهٔ مسجددهاولان دائره ایکی عینك اوکنده اوله‌که موقف رسول‌الله صلی‌الله تعالی علیه وسلم اول مقام ایدی مسجد تغییر اولمازدن مقدم. بعده نبی علیه‌السلام قبرینه کلوب وجه شریفی مقابله سنده واقف اوله، وقف مزبور بوطریقله اولورکه قبله‌یه استدبار ایدوب قبری استقبال ایلیه جدار قبرك زاویه‌سنده اولان ساریه‌دن درت ذراع مقداری محلده وقندیلی باشی اوستنده قیله. جدار حجره‌سی مس وتقبیل سنتدن دکلدر بلکه برمقدار بعید موضعده وقوف احترامه اقرب در پس اول محلده دیه: ﴿ السلام علیك یارسول‌الله السلام علیك یانبی‌الله السلام علیك یاامین‌الله السلام علیك یاحبیب الله السلام علیك یاصفوة‌الله السلام علیك یاخیرة‌الله السلام علیك یااحمد السلام علیك یامحمد السلام علیك یاابا‌القاسم السلام علیك یاماحی السلام علیك یاعاقب السلام علیك یابشیر السلام علیك یانذیر السلام علیك یاطاهر السلام علیك یا اکرم ولد آدم السلام علیك یاسید المرسلین السلام علیك یاخاتم النبین السلام علیك یارسول رب العالمین السلام علیك یاقائداخیر السلام علیك یافاتح السر السلام علیك یانبی الرحمه السلام علیك یاسیدالامه السلام علیك یاقائد الغر المحجلین السلام علیك وعلی اهل بیتك الذین اذهب‌الله عنهم الرجس فطهرهم تطهیرا السلام علیك وعلی اصحابك الطیبین السلام علیك وعلی ازواجك الطاهرات امهات المؤمنین جزاك‌الله عنا افضل ماجزی نبیا عن قومه ورسولا عن امته وصلی علیك کلماذکرك الذاکرون وغفل عن ذکرك الغافلون وصلی علیك فی‌الاولین والآخرین افضل واکمل واعلی واجل واطیب واطهر ماصلی علی احد من خلقه کما استنقذنابك من الضلالة وبصرنابك من العمایة وهدانابك من الجهالة اشهد ان‌لا آله الاالله وحده لاشریك‌له وانك عبده ورسوله وامینه وصفیه وخیرته من خلقه واشهد انك قدبلغت الرسالة وادیت الامانة ونصحت الامة وجاهدت عدوك وهدیت امتك وعبدت ربك حتی اتاك الیقین فصلی‌الله علیك وعلی اهل بیتك الطیبین وشرف وعظم﴾ اکر برکیمسه کندی طرفندن تبلیغ سلام وصیت

اوله‌كه حتى ماء اضلاعنه يتيشه. ودخى ديسون: ﴿ اللهم اجعله شفاء من كل داء وسقم وارزقنا الاخلاص واليقين والمعافاة فى الدنيا والآخرة ﴾ حضرت رسول‌الله صلى‌الله تعالى عليه وسلم بيورمشدر: ﴿ماء زمزم لماشرب له﴾ يعنى هرنيه قصد اولنوب شرب اولنسه آنك ايچوندر يعنى اول نيت‌در ومقصود حاصل اولور .

جملهٔ تاسعه — طواف وداع‌ده‌در . بودخى ماسبق كبى‌در لكن رمل واضطباعسزدر. چونكه فارغ اوله ايكى ركعت نماز قيله‌خلف مقام ودخى ماء زمزم‌دن ايچه بعده ملتزمه كلوب دعا وتضرع ايليه وديه: ﴿ اللهم البيت بيتك والعبد عبدك وابن عبدك وابن امتك حملتنى على ماسخرت لى من خلقك حتى سيرتنى فى بلادك وبلغتنى بنعمتك حتى اعنتنى على قضاء مناسكك فان كنت رضيت عنى فازودعنى رضا والا فمن الآن قبل تباعدى عن بيتك هذا اوان انصرافى ان اردت لى غير مستبدل بك ولا ببيتك ولا راغب عنك ولا عن بيتك. اللهم اصبحنى العافية فى بدنى والعصمة فى دينى واحسن منقلبى وارزقنى طاعتك ما ابقيتنى واجمع لى خير الدنيا والآخرة انك على كل شئ قدير. اللهم لاتجعل هذا آخر عهدى بيتك الحرام وان جعلته آخر عهده فعوضنى منه الجنة ﴾ احب اولان بودركه بيت شريفدن غائب اولنجه بصريكى بيتدن صرف ايتميه‌سين .

جملهٔ عاشره — زيارت مدينهٔ منوره وآدابنده‌در . امافضلى اظهر من ان يخفى واكثر من ان يحصى‌در . ايمدى هركيم مدينه‌يه قصد ايليه طريقنده رسول‌الله صلى‌الله تعالى عليه وسلمه صلواتى اكثار ايلسون چونكه بصرى جدار واشجارينه واقع اوله بودعايى اوقيسون: ﴿ اللهم هذا حرم رسولك صلى‌الله تعالى عليه وسلم فاجعله لى وقاية من النار وامنا من العذاب وسوء الحساب ﴾ ودخى قبل الدخول بئر حرەدن اغتسال ايليه ودخى تطيب ايدوب ثيابنك افضل وانظفنى كيوب متواضعا ومعظما داخل اولوب ديه: ﴿ بسم‌الله وعلى ملة رسول‌الله رب ادخلنى مدخل صدق واخرجنى مخرج صدق من لدنك سلطانا نصيرا ﴾ بعده مسجده قصد ايدوب داخل اوله وجنب منبرده ايكى

خطبه ایله که خطبهٔ وداع رسولدر صلی الله تعالی علیه وسلم پس حجده درت خطبه واردر. یوم سابع یوم عرفه یوم نحر یوم نفر اوّل وبونلرك جمله‌سی بعد الزوالدر. الاخطبهٔ یوم عرفه که اول ایکی خطبه‌در ماباننده برجلسه‌در بعده مناده بیتوتت ایلیه که لیلهٔ فردر زیرا اناس آنده قرار ایدر زیرا آنده نفر یوقدر یوم عیدك ثانی‌سنك صبحنده رمی ایچون اغتسال ایلیه بعده جمرهٔ اولی‌یی رمی ایلیه یدی حصی اوله آنی تعدی ایتدکدن صکره مادهٔ طریقدن قلیلا انحراف ایلیوب قبله‌یه مستقبلا واقف اولوب حق تعالی‌یه حمد وتهلیل وتکبیر ایدوب حضور قلب وخشوع جوارح ایله دعا ایلیه وقبله‌یه استقبال ایدوب واقف اوله سورهٔ بقره قرائتی مقداری دعایه اقبال ایله. بعده جمرهٔ اولی‌ده کبی وقوف ایلیه بعده جمرهٔ ثالثه‌یی رمی ایلیه آنده وقوف ایتمیه بعده اول کیجه مناده بیتوتت ایلیه ـ که اول لیلهٔ نفر اولدر ـ چنانکه ایام تشریقك یوم ثانی‌سنده صلوة ظهری ادا ایلیه ینه اوچ دفعه‌ده یکرمی برحصاة رمی ایلیه یوم سابقده ایتدیکی کبی بعده مخیر اولورمناده اقامت ایله مکه‌یه عود بیننده لکن اکر کیجه خروج ایتمدی ایسه مناده بیتوتت لازمدر تاکه یوم نفر ثانی‌ده دخی ماسبق کبی یکرمی برحصاة رمی ایلیه تفصیل کتب فقهده‌در.

جملهٔ ثامنه — صفت عمره‌ده‌در. هرکیم عمره‌یی قصد ایلیه عندالاحرام عمره‌یه نیت ایدوب تلبیه ایلیه ومسجد عایشه‌یی قصد ایلیه وایکی رکعت نماز قیلوب هرنه دیلرسه دعاایلیه بعده مکه‌یه عودایلیه تلبیه ایدرك مسجد حرامه داخل اولنجه. بعده طواف سعی ایده حجده وصف ایتدیکمز کبی، بعده رأسنی حلق ایلیه آنکله عمره‌سی تمام اولور چنانکه بیته داخل اوله حافیاً یعنی آیاغی چیلاق داخل اوله توقیر ایله، ودخی بین العمودین نماز قیله که افضل بودر. بعضلر ایتدی دخول بیتدن سؤال اولندقده والله بن بوایکی قدمینی حول بیتی طوافه اهل کورمم قنده قالدیکه آنلر ایله بیت ربمی وطئه اهل کورم بن خود بیلیرم که قدمیم نه‌مقوله مکانه‌وقنده مشی ایلمشدر. ودخی ماءزمزم شربنی اکثار ایلسون اکر ممکن ایسه کندی الیله بئردن استقاء ما ایلسون ودخی تمام ارتوا ایلسه تاکه تضلع ایدنجه. یعنی قانمق سببی ایله برمرتبه امتلا

بحق المشعر الحرام والبيت الحرام والركن والمقام بلغ روح محمد صلى الله عليه وسلم منا التحية والسلام وادخلنا دار السلام ياذا الجلال والاكرام﴾ بعده اوچ موضع معينده جمرات ثلثى رمى ايده وهر حصاتى رمى ايتدكده ﴿الله اكبر على طاعة الرحمن وزعم الشيطان . الله اكبر تصديقاً بكتابك واتباعا لسنة نبيك﴾ واول كونده دعا ايچون وقفه ايلميه . و تكبيرى قطع ايلميه . الاعقيب صلواتده يوم نحرك ظهرندن آخر ايام تشريقك صبحنه وارنجه . بوفقير ايدر : اصل مترجم‌ده بويله واقع اولمشدر لكن قول مذكور امام شافعى‌نك مذهبى‌در نته‌كيم كتب فقهيه‌ده مصرحدر . بزم مذهبمزده امام ابى حنيفه قاتنده يوم نحرك عصرى عقيبنده ختم ايدر اما امامين قتنده آخر ايام تشريقك صلوة عصرى عقيبنده ختم ايليه حقيقتده اصل مسئله ميان صحابه‌ده رضوان الله تعالى عليهم اجمعين مختلف فيهادر اول سببدن امامين حضرت على‌نك قول شريفى ايله اخذ ايلديلر اكثر ايله اخذ ايتمكچون ـ كه عباداتده لازم اولان احوط ايله عمل ايلمكدر ـ اما امام اعظم ابن مسعود قوليله عمل ايليوب اقل ايله اخذ ايلدى تكبيرده جهر بدعت اولديغيچون . تفصيل مذكور هدايه‌ده مسطوردر . لكن مرحوم والد ماجد بومحلك اكثرى كتاب احيادن اخذ ايدوب حضرت امام غزالى‌نك اكثر مواضعده ميلى مذهب شافعيه اولمغين آنلر قول شافعى يى ترجيح ايدوب مرحوم دخى متابعت ايتمكله بويله واقع اولمشدر والعلم عندالله تعالى انتهى . صفت تكبير بودر: ﴿الله اكبر الله اكبر كبيرا والحمد لله حمداً كثيرا وسبحان الله بكرة واصيلا لا آله الا الله وحده لا شريك له مخلصين له الدين ولو كره الكافرون لا آله الا الله وحده صدق وعده ونصر عبده لا آله الا الله والله اكبر﴾ بعده ذبح هدى قتنده ديه: ﴿بسم الله والله اكبر اللهم منك وبك ولك تقبل منى كما تقبلت من ابرهيم خليلك﴾ بعده رأسنى حلق ايدوب ديه ﴿اللهم اثبت بكل شعرة حسنة داع عنى بكل شعرة سيئة وارفع لى عندك بها درجة﴾ بوندن صكره آكا جميع اشيا حلال اولور الا نساء وصيد بعده مكه‌يه افاضه ايدوب اداء طواف زيارت ايدر آندن جميع اشيا آكا حلال اولور. بوطواف دخى مقدما مذكور اولان كبيدر وبوكوندە امام بعد الزوال

فی‌الاسلام اللهنا انك اجبت التقرب اليك بعتق ماملكت ايماننا و نحن عبيدك وانت اولى بالتفضل فاعتقنا وانك امرتنا ان نتصدق على فقرائنا ونحن فقراؤك وانت احق بالطول فتصدق علينا بالعفو عمن ظلمنا وقد ظلمنا انفسنا وانت احق بالكرم فاعف عنا ربنا اغفر لنا وارحمنا انت مولانا ربنا آتنا فى الدنيا حسنة وفى الآخرة حسنة وقنا عذاب النار﴾ . ودخى حضرت خضر عليه السلام دعاسنى اكثار ايليه كه اول دعا بودر: ﴿يا من لايشغله شان عن شان ولايشغله سمع عن سمع ولاتشبته عليه الاصوات يامن لاتغلطه المسائل ولاتختلف عليه اللغات يا من لايبرمه الحاح الملحين ولاتضجره مسئلة السائلين اذقنا برد عفوك وحلاوة مغفرتك﴾ . بوندن صكره قلبنه لايح اولان دعا ايله دعا ايليه ودخى نفسى ايچون ووالدينى وجميع مؤمنين ومؤمنات ايچون استغفار ايليه ودعاده الحاح ايليه وسؤالنى تعظيم ايليه زيرا حق سبحانه وتعالى يه هيچ برشى تعاظم ايلمز . يعنى برشى آكا عظيم كلمز. مطرف بن عبدالله عرفه‌ده ايكن ايتدى : «اللهم لاترد الجمع من اجلى» يعنى بنم ايچون و بنم ذنوب جرمم سبى ايله بودكلو جم غفير وجميع كثيرى باب رحمتكدن مردود وخون احسانكدن مطرود ايلمه ودخى بكر مزنى ايتدى : بر كيمسه ديدى كه : وقتا كه اهل عرفاته نظر ايلدم كه جملەسى مغفور اولورلر ايدى اكر بن ايچلرنده اولماسەم .

جملهٔ سابعه — بقيهٔ اعمال حجدەدر. چنانكه مزدلفه‌يه واصل اوله آنده اغتسال ايليه . زيرا اول دخى حرمدندر. اغتسال ايله دخول اوليدر. آندن صكره ديه: ﴿اللهم هذه مزدلفة جمعت السنة مختلفة سئلك حوائج مؤتنفة فاجعلنى ممن دعاك فاستجبت له وتوكل عليك فكفيته﴾ بعده آنده اول كيجه بيتوتت ايليه احيايه قدرتى اولانلره احياء سنت در چنانكه نصف الليل اوله رحيله تأهب وتدارك ايليه واول محلدن يتمش عدد حصاه آلوب بيله كوتوره زياده اولورسه دخى بأس يوقدر، زيرا كاه اولوركه بعضى ساقط اولوب ضايع اولور ودخى آلدينى حصالر خفاف اوله. يعنى صغار اولوب اطراف براجم آنى محتوى وشامل اوله بعد صلوة فجردن صكره سير ايليه چنانكه مشعر حرامه منتهى اوله كه مزدلفه‌نك آخريدر ـ آنده دخى وقت اسفاره دكين وقفه ايدوب بودعايى اوقيه: ﴿اللهم

فاغفرلى جميع ذنوبى واصرفنى من موقفى هذا مقضى الحوائج وهب لى ماسألت وحقق رجائى فيما تمنيت. الهى دعوتك بالدعاء الذى علمتنيه فلاتحرمنى الرجاء الذى عرفتنيه. الهى ماانت صانع العشية بعبد مقرلك بذنبه خاشع لك بذله مستكين بجرمه متضرع اليك من عمله تائب اليك من اقترافه مستغفرلك من ظلمه مبتهل اليك فى العفو عنه طالب اليك فى نجاح حوائجه راج لك فى موقفه مع كثرة ذنوبه فيا ملجأ كل حى ووتى كل مؤمن من احسن فبرحمتك يفوز ومن اساء فبخطيئته يهلك. اللهم اليك خرجنا و بفنائك انخنا واياك املنا وماعندك طلبنا ولاحسانك تعرضنا ورحمتك رجونا ومن عذابك اشفقنا ولبيتك الحرام حججنا يامن يملك حوائج السائلين ويعلم ضمائر الصامتين يا من ليس معه رب يدعا ويامن ليس فوقه خالق يخشى ويا من ليس له وزير يؤتى ولاحاجب يرشى يامن لايزداد على السؤال الاتكرما وجودا و على كثرة الحوائج الا تفضلا واحسانا انك جعلت لكل ضيف قرىً ونحن اضيافك فاجعل قرانا منك الجنة. اللهم ان لكل وفد جائزة ولكل زوائد كرامة ولكل سائل عطية ولكل راج ثواب ولكل ملتمس لماعندك جزاء و لكل مسترحم عندك رحمة ولكل داع اليك زلفة ولكل متوسل اليك عفو وقد وفدنا الى بيتك الحرام ووقفنا بهذه المشاعر العظام وشاهدنا هذه المشاهد الكرام رجاء لما عندك فلاتخيب رجاءنا الهنا تتابعت النعم حتى اطمأنت الانفس بتتابع نعمك واظهرت العبر حتى نطقت الصوامت بحجتك وظاهرت المنن حتى اعترف اولياؤك بالتقصير عن حقك واظهرت الآيات حتى افصحت السموات والارضون بادلتك وقهرت بقدرتك حتى خضع كل شئ لعزتك وعنت الوجوه لعظمتك اذا اساء عبادك علمت وامهلت واذا احسنوا تفضلت وقبلت واذا عصواسرت واذا اذنبوا غفرت واذا دعونا اجبت واذا نادينا سمعت واذا اقبلنا اليك قربت واذا ولينا عنك دعوت. الهى انك قلت فى كتابك المبين لمحمد خاتم النبيين قل للذين كفروا ان ينتهوا يغفرلهم ماقد سلف فارضاك عنهم الاقرار بكلمة التوحيد بعد الجحود وانا نشهدلك بالوحدانية مجتنين ولمحمد بالرسالة مخلصين فاغفرلنا بهذه الشهادة سوالف الاجرام ولاتجعل حظنا منك انقص من حظ من دخل

اجعل فی قلبی نورا وفی بصری نورا وفی سمعی نورا . اللهم اشرح لی صدری ویسرلی امری) ودخی دیبه : (اللهم ربلك الحمد کما نقول وخیر مانقول لك صلاتی ونسکی ومحیای ومماتی والیك متابی . اللهم انی اعوذبك من وساوس الصدر وشتات الامر وعذاب القبر . اللهم انی اعوذبك من شرمایلج فی اللیل وشر مایلج فی النهار ومن شرماهبت به الریاح وشر بوائق الدهر . اللهم انی اعوذبك من تحول عافیتك وفجأة نقمتك وجمیع سخطك . اللهم اهدنی بالهدی واغفرلی فی الآخرة والاولی یاخیر مقصود واشرف منزول علیه واکرم مسؤل مالدیه اعطنی العشیة افضل ماتعطی احدا من خلقك وحجاج بیتك یاارحم الراحمین . اللهم یارفیع الدرجات و منزل البرکات وفاطر الارضین والسموات ضحت الیك الاصوات بضروب اللغات یسئلونك الحاجات وحاجتی الیك ان تذکرنی فی دار البلی اذا نسینی اهل الدنیا . اللهم انك تسمع کلامی وتری مکانی وتعلم سری واعلانی ولایخفی علیك شئ من امری انا البأس الفقیر المستغیث المستجیر الوجل المشفق المعترف بذنبه اسئلك مسئلة المسکین وابتهل الیك ابتهال المذنب الذلیل وادعوك دعاء الخائف الضریر دعاء من خضعت لك رقبته وفاضت لك عبرته وذل لك جسده . اللهم لاتجعلنی بدعائك شقیا وکن بی رؤفا رحیما یاخیر المسؤلین واکرم المعطین . الهی من مدح الیك نفسه فانی لائم لنفسی . الهی اخرست المعاصی لسانی فمالی وسیلة من عمل ولاشفیع سوی الامل . الهی انی اعلم ان ذنوبی لم تبق لی عندك جاها ولا للاعتذار وجها ولکنك اکرم الاکرمین . الهی انك اهلا ن ابلغ رحمتك فانی اهل ان تبلغنی رحمتك وسعت کل شئ وانا شئ . الهی ان ذنوبی وان کانت عظاما فهی صغار فی جنب عفوك فاغفرها یا کریم . الهی انت انت وانا انا العواد بالذنوب وانت العواد الی المغفرة . الهی ان کنت لاترحم الا اهل طاعتك فالی من یفزع المذنبون . الهی تجنبت طاعتك عمدا وتوجهت الی معصیتك قصدا فسبحانك ماعظم حجتك علی واکرم عفوك عنی فبوجوب حجتك علی وانقطاع حجتی وفقری الیك وغناك عنی الاغفرت لی یاارحم الراحمین یاخیر من دعاه داع وافضل من رجاه راج بحرمة الاسلام و بذمة محمد علیه افضل الصلوة والسلام اتوسل الیك

الحمدلله بمحامده كلها على جميع نعمه كلها لا اله الا الله وحده لاشريك له له الملك وله الحمد يحيي ويميت وهو حى لايموت بيده الخير وهو على كل شئ قدير. لا اله الا الله وحده صدق وعده ونصر عبده واعز جنده وهزم الاحزاب وحده لا اله الا الله ولا نعبد الا اياه مخلصين له الدين ولو كره المشركون. لا اله الا الله مخلصين له الدين. الحمدلله رب العالمين فسبحان الله حين تمسون وحين تصبحون وله الحمد فى السموات والارض وعشيا وحين تظهرون يخرج الحى من الميت ويخرج الميت من الحى ويحيي الارض بعد موتها. وكذلك تخرجون. اللهم انى اسئلك ايمانا دائما ويقينا صادقا وعلما نافعا وقلبا خاشعا ولسانا ذاكرا واسئلك العفو والعافية والمعافاة فى الدين والدنيا والآخرة). ودخى حضرت نبيه صلوات كثيره وحق تعالى دن ايستديكى حاجتنى دعا ايليه بعده صفادن نزول ايدوب سعيه ابتدا ايليه وديه: (رب اغفر وارحم وتجاوز عما تعلم انك انت الاعز الاكرم ربنا آتنا فى الدنيا حسنة وفى الآخرة حسنة وقنا عذاب النار) قچانكه سعى ايليه ومروه‌ده منتهى اوله صعود ايليوب وجهى ايله صفايه اقبال ايدوب ينه صفاده ايتديكى دعانى ايليه.

جملهٔ سادسه — وقوفه‌در. مكه‌دن منايه چيقاركن تلبيه ايدرك چيقه قچانكه منايه منتهى اولوب واصل منا اوله ديه: (اللهم هذه منى فامنن على فيها بما منننت على اوليائك واهل طاعتك) اول كيجه مناده مكث ايليه اول آنجق همان منزل ومبيت در آنده مناسك نسنه يوقدر قچانكه صباح اوله عرفاته سير ايده وديه: (اللهم اجعلها خير غدوة غدوتها قط واقربها من رضوانك وابعدها من سخطك. اللهم اليك غدوت واياك اعتمدت ووجهك اردت فاجعلنى ممن تباهى به اليوم من هو خير منى وافضل) بعده عرفاته كلوب آنده دخى فقهيه‌ده مسطور اولان افعالى ايليه. لكن اعظم اركان وقوف دعادر زيرا آنك كبى بقعه‌ده اول مقوله يوم مباركده واويله جمع كثيرده اجابت دعا الطاف الهيه‌دن رجا اولنور ويوم عرفه‌ده رسول اللهدن مأثور اولان دعا ايله دعا ايلمك جمله ادعيه‌دن اولى در كه اول دعا مأثور بودر: (لا اله الا الله وحده لاشريك له له الملك وله الحمد يحيي ويميت وهو حى لايموت بيده الخير وهو على كل شئ قدير. اللهم

وفى الآخرة حسنة وقنا عذاب النار وعذاب القبر ﴾ ڤانكه ينه حجر الاسوده واصل اوله ديه : ﴿ اللهم اغفرلى برحمتك اعوذ برب هذا الحجر من الدين والفقر وضيق الصدر وعذاب القبر ﴾ بووقتده طوافك برشوطى تمام اولنجه اولورينه بويله طواف ايلسون يدى شوط اولنجه ، وهرشوط ده بودعالرى اوقوسون. دردنجى اشواطك اوچ اولكى لرنده رمل ايلسون باقيلرنده مشى ايلسون، بونك تفصيلى كتب فقهدەدر. بشنجى ڤانكه طوافك يدى شوطى تمام اوله ملتزمه كلسون ـ كه حجز ايله باب مابينى در ومحل استجابت دعادر ـ اول مقامده بيته التصاق واستارينه تعلق ايلسون وخد ايمنى وضع ايدوب ديسون: ﴿ اللهم يارب البيت العتيق اعتق رقبتى من النار واعذنى من الشيطان الرجيم واعذنى من كل سوء وقنعنى بمارزقتنى وبارك لى فيما اتيتنى ، اللهم ان هذا البيت بيتك والعبد عبدك وهذا مقام العائذبك من النار، اللهم اجعلنى من اكرم وفدك عليك ﴾ وبوموضعده حق تعالى يه حمد كثير ايليه ودخى حضرت محمده صلى الله تعالى عليه وسلم وسائر انبايه صلوات كتوره وحوائج خاصه سنى دعا ايليه هرذنب دن استغفار ايليه. ودخى بعض سلف موالى سنه بوموضعده ديرايدى كه بندن تخى ايدوب بعيد اولك تاكه ربمه ذنوبمى اقرار ايليم. آلتنجى ذكر اولنادن فارغ اوله مقام ابرهيمك خلفنده ايكى ركعت نمازقيله. اولكيده بعد الفاتحه ﴿ قل يا ايها الكافرون ﴾ اوقيه ثانيده سورهٔ اخلاص اوقيه . نمازدن صكره بونى اوقيه: ﴿ اللهم يسرلى اليسرى وصنعنى العسرى واغفرلى فى الآخرة والاولى، اللهم اعصمنى بالطافك حتى لااعصيك واعنى على طاعتك بتوفيقك وجنبنى معاصيك واجعلنى ممن يحبك ويحب ملائكتك ورسلك ويحب عبادك الصالحين، اللهم حببنى الى ملائكتك ورسلك وعبادك الصالحين، اللهم وكما هديتنى للاسلام فثبتنى بالطافك ودلالتك عليه واستعملنى بطاعتك وطاعة رسلك واجرنى من مضلات الفتن ﴾ بعده ينه حجره عود ايدوب اسلام ايليه وطوافى آنكله ختم ايليه .

جملهٔ خامسه — سعى دخى يدى كره در صفادن ابتدا ايليوب اولابيته اقبال ايليوب ديه: ﴿ الله اكبر الله اكبر الله اكبر الحمدلله على ماهدانا

وسط ازارينى مساغ قولتوغى آلتنه وضع ايدوب ايكى طرفنى صول منكبى يعنى اوموزى اوزرنده جمع ايدوب بعده برطرفنى وراء ظهرينه وبرطرفنى صدرينه ارخا ايامكدر وابتداء طواف قتنده تابيه‌يى قطع ايليه شمدنكيرو ذكر اولنه‌جق ادعيه‌يه اشتغال ايليه. ايكنجى بعدالاضطباع بيت شريفى جانب يسارينه قويوب «حجر الاسود» قتنده طوره، امابرمقدار بعيدجه طوره تاكه حجرك اوكنده اوله پس بدننك جمله‌سنى حجرك جميعنه امرار ايليه يعنى جمله بدنى حجرك اوكنه اوغرايه ابتداء طوافنده وكندوسى ايله بيت بينده اوچ خطوه مقدارى قيله تاكه بيته قريب اوله بعده طوافه ابتدا ايليه. اوچنجى ابتداء طوافده حجرى تجاوز ايتمكدن مقدم ديه : ﴿ بسم الله والله اكبر، اللهم ايمانابك وتصديقا بكتابك ووفاء بعهدك واتباعاً لسنة نبيك محمد صلى الله تعالى عليه وسلم ﴾ بعده طواف ايده حجرى اوّل تجاوزايتدكده باب بيته منتهى اولوب ديه : ﴿ اللهم ان البيت بيتك والحرم حرمك والامن امنك وهذا مقام العائذ بك من النار ﴾ بودعاده مقامى ذكر ايتدكده كوزلرى ايله مقام ابرهيم خليله عليه السلام اشارت ايليه ودخى بونى اوقيه: ﴿ اللهم بيتك عظيم ووجهك كريم وانت ارحم الراحمين فعذنى من الشيطان الرجيم وحرم لحمى ودمى على النار وآمنى من اهوال يوم القيمة واكفنى مؤنة الدنيا والآخرة ﴾ بعده حق تعالى‌يه تسبيح وتحميد ايليه ركن عراقى‌يه وارنجه. اول زمانده‌ديه : ﴿ اللهم انى اعوذبك من الشرك والشك والكفر والنفاق والشقاق وسوء الاخلاق وسوء المنظر فى الاهل والمال والولد ﴾ ثمانكه‌ميزابه واصل اوله‌ديه: سوءا ﴿ اللهم اظلنى تحت ظل عرشك يوم لاظل الاظل عرشك ، اللهم اسقنى بكأس محمد صلى الله تعالى عليه وسلم شربة لااظما بعدها ابدا ﴾ ثمانكه ركن شامى‌يه واصل اوله‌ديه : ﴿ اللهم اجعله حجاً مبروراً وسعيا مشكورا وذنبا مغفورا وتجارة لن تبور ياعزيز ياغفور رب اغفر وارحم وتجاوز عمانعلم انك انت الاعز الاكرم ﴾ ثمانكه ركن يمانى‌يه واصل اوله ديه: ﴿ اللهم انى اعوذبك من الكفر واعوذبك من الفقر واعوذبك من عذاب القبر ومن فتنة المحيا والممات واعوذبك من الخزى فى الدنيا والآخره ﴾ ودخى ركن يمانى ايله حجر الاسود بينده‌ديه : ﴿ ربنا آتنا فى الدنيا حسنة

اوچنجی مکه‌یه جانب ابطحدن داخل اولمقدرکه اول ثنیئه کدادر فتح کاف ایله وبعده ثنیئه کدادن چیقه ضم کاف ایله‌که اول ثنیئهٔ سفلی در اولکی علیادر . دردنجی چقانکه مکه‌یه داخل اولوب رأس ردمه منتهی اوله اول زمانلرده بصری بیت شریفه واقع اولور اول زمانده بونی اوقیه ﴿ اللهم انهذا بیتك عظمته وکرمته وشرفته . اللهم فزده تعظیما وزده تشریفا وتکریما وزده مهابة وزدمن حجه برا وکرامة . اللهم افتحلی ابواب رحمتك وادخانی جنتك واعذنی من الشیطان الرجیم ﴾ بشنجی مسجد حرامه باب بنی شیبه‌دن داخل اولوب بونی قرائت ایلیه : ﴿ بسم الله وبالله ومن الله والی الله وفی سبیل الله وعلی ملة رسول الله صلی الله تعالی علیه وسلم ﴾ چقانکه بیته قریب اوله دیه ﴿ الحمدلله وسلام علی عباده الذین اصطفی . اللهم صل علی محمد عبدك ورسولك وعلی ابرهیم خلیلك وعلی جمیع انبیائك ورسلك ﴾ بعده ایکی الینی رفع ایدوب دیه ﴿ اللهم انی اسئلك فی مقامی هذا فی اوّل مناسکی ان تقبل توبتی وتجاوز عن خطیئتی وتضع عنی وزری الحمدلله الذی بلغنی بیته الحرام الذی جعله مثابة للناس وامنا مبارکاً وهدی للعالمین . اللهم انی عبدك والبلد بلدك والحرم حرمك والبیت بیتك جئت اطلب رحمتك اسئلك مسئلة المضطر الخائف عقوبتك الراجی رحمتك الطالب مرضاتك ﴾ آلتنجی بوندن صکره حجر الاسوده قصد ایدوب صاغ الی ایله مس وتقبیل ایلیوب دیه : ﴿ اللهم امانتی ادیتها ومیثاقی تعاهدته اشهدلی بالوفا ﴾ اکر تقبیله قادر اولمازسه مقابله‌سنده طوروب اوقیه [*] بعده برامره مباشرت ایلمیه طوافدن غیری‌که بوطواف . طواف قدومدر مکرکه صلوة مکتوبه اولوب جماعت حاضر اولمش اوله .

جملهٔ رابعه — طوافدهدر یاقدوم ایچوم ویاخود غیری ایچون. بونك آدابی آلتی‌در: اولکی شروط صلوةدرکه طهارت وستر عورتدر زیرا اول دخی صلوةدر لکن بونده کلام مباحدر. ایمدی اولا اضطباع ایلسون اضطباع

[*] تقبیله قادر اولیوب مقابله‌سنده طوریخق اکر برشیئی حجره طوقندروب آنی تقبیل ممکن ایسه مثلا برعرجون یعنی شاخ وعصا کبی انی تقبیل ایلیه والامقابله‌سنده طوروب تکبیر وتهلیل ایلیه . بومذکور اولان زیاده کتب فروع ده مذکوره‌در اصل‌ده ترك اولنمغین ایراد اولندی .

ایتدیکی وقتده اکر رجل ایسه ودخی انعاد احرام ایچون مجرد نیت کافی در لکن سنت بودرکه نیتی تلبیه‌یه مقترن اولوب دیه‌که : ﴿ اللهم لبیك لاشریك لك لبیك ان الحمد والنعمة لك والملك لاشریك لك ﴾ اکر زیاده ایدرسه دیه‌که ﴿ لبیك وسعدیك والخیر کله بیدیك والرغباء الیك والعمل لبیك بحجة حقا تعبداورقا ، اللهم صل علی محمد وعلی آل محمد ﴾. دردنجی قچانکه احرامی تلبیه ایله منعقد اوله مستحب اولدرکه بونی اوقیه: ﴿ اللهم انی ارید الحج فیسره لی واعنی علی اداء فرضه وتقبله منی ، اللهم انی نویت اداء فرضك فی الحج فاجعلنی من الذین استجابوا لك و آمنوا بوعدك واتبعوا امرك واجعلنی من وفدك الذین رضیت وارتضیت وقبلت ، اللهم فیسر لی اداء مانویت من الحج ، اللهم قداحرمت لك شعری ولحمی ودمی وعصبی ومخی وعظامی وحرمت علی نفسی النساء والطیب ولبس المخیط ابتغاء وجهك والدار الآخرة ﴾ ودخی احرام وقتنده اکا احرام اولور، اول محظورات سته‌که کتب فروعده ذکر اولنمشدر. بشنجی مستحب درکه تلبیه‌یی تجدیدایایه رفقانك ازدحامی وقتنده وخلقك اجتماعی زمانینده وهرصعود وهبوط ده ورکوب ونزولده رفع صوت ایله، اما اول مرتبه ایتمیه‌که شدتندن بوغازی طوتیلوب آوازی منقطع اوله زیرا اصم وغائبه ندا ایلمزکه محتاج رفع صوت شدت صدا اوله. ودخی مسجد حرام ومسجد حیف ومسجد میقاتده رفع صوت وتلبیه بأس یوقدر. زیرا اول مساجد دخی مظنهٔ مناسك در امابونلرك غیری مواضعده تلبیه‌ده بأس یوقدر رفع صوت ایتمدن .

جملهٔ ثالثه — مکه‌یه دخولك آدابنده در طوافه‌دکین . آنلر دخی آلتی در: اولکی ذی طوی‌ده اغتسال در دخول مکه ایچون ، حجده مسنون اولان اغتسال طقوزدر: اولا میقاتدن احرامده بعده دخول مکه ایچون بعده طواف قدوم ایچون بعده عرفه‌ده وقوف ایچون، بعده مزدلفه‌ده وقوف ایچون. اوچ اغتسال دخی حجرات ثلث ایچون . امارمی جمرهٔ عقبه ایچون غسل یوقدر بعده طواف وداع ایچون، ایکنجی اول حرمه دخول وقتنده خارج مکه‌ده ایکن دیمکدر ﴿ اللهم هذا حرمك وامنك فحرم لحمی وبشری ودمی علی النار و آمنی من عذابك یوم تبعث عبادك واجعلنی من اولیائك واهل طاعتك ﴾

اولورسه . اکر آخر لیل ده نائم اولورسه ذراعنی دیکوب باشنی کفنه قویه که حضرت رسول صلی الله تعالی علیه وسلم اسفارده بووجهله نائم اولورلردی . وجهی دخی نائم اولوب صلوة فجرفوت ایتمسون دیه. ودخی لیل ده مستحب اولدرکه ایکی رفیق حفظ وحراسته مناوبه ایلیه‌لر سنت بودر اکر آکا برسبع ویاخود برعدو قصد ایدرسه آیة الکرسی قرائت ایلسون وشهدالله آیتی وسورهٔ اخلاص ومعوذتین قرائت ایلیوب بودعایی اوقیه: ﴿ بسم الله ماشاءالله لاقوة الابالله حسبی الله توکلت علی الله ماشاءالله لایأتی بالخیرات الاالله ماشاءالله لایصرف السوء الاالله حسبی الله وکفی سمع الله لمن دعا لیس وراء الله منتهی ولادون الله ملجأ کتب الله لاغلبن انا ورسلی ان الله قوی عزیز تحصنت بالله العلی العظیم واستعنت بالحی الذی لایموت . اللهم احرسنا بعینك التی لاتنام واکنفنا برکنك الذی لایرام . اللهم ارحمنا بقدرتك التی علینا فلا نهلك وانت ثقتنا ورجاؤنا . اللهم اعطف علینا قلوب عبادك واماتك برأفة ورحمة انك انت ارحم الراحمین ﴾ .

سنت ثامنه — چانکه برشرفه یعنی مکان عالیه چیقسه اوچ کره تکبیر ایلیه بعده بودعایی اوقیه: ﴿ اللهم لك الشرف علی کل شرف ولك الحمد علی کل حال ﴾ چانکه شرفدن هبوط ونزول ایلیه تسبیح ایلیه وهربارکه سفرنده وحشتدن خوف ایلیه ﴿ سبحان الملك القدوس رب الملائکة والروح حللت السموات بالعز والجبروت ﴾ دیه .

جملهٔ ثانیه — آداب احرام ددر میقاتدن مکه یه داخل اولنجه . اول آداب دخی بش در : اولکی عند الاحرام اغتسال ایدوب احرام ایچون غسل نیت ایلیه بعده بدنی تنظیف ایدوب رأسنی ولحیه‌سنی تسریح وشاربنی قص ایدوب اظفارینی قلم ایلیه وسائر باب طهارتده مرور ایدن انواع نظافت جملهٔ مرعیه اوله. ایکنجی محرم اولوب رداوازارینی ایکی ثوب ابیض دن ایلیه، بیاض احب ثیاب در حق تعالی یه، وبدن وثیابنده تطیب ایلیه اکرچه بعد الاحرام جرمی باقی ایسه دخی. اوچنجی حجه احرام یاعمره یه قران طریقی ایله یامنفردا نیت ایلیه هرنجه دیلرسه مراحله‌سی حرکته شروع ایتدیکی وقتده ویاخود کندیسی سیره شروع

ومالااهتم به ومانت اعلم به منی عزجارك وجل ثناؤك ولا آله غيرك . اللهم زودنی التقوی واغفرلی ذنبی ووجهنی للخير اينما توجهت ﴾ ديه ودخی هرمنزلدن ارتحال ايتديکی حالده بنه بودعانك قرائتنه اشتغال ايليه .

سنت خامسه — ركوبدهدر . قچانكه راحلهيه ركوب ايليه بودعايی اوقيه: ﴿ بسم الله وبالله والله اكبر . توكلت على الله . ولاحول ولاقوة الابالله العلی العظيم . ماشاءالله كان ومالم يشاء لم يكن سبحان الذی سخرلنا هذا وما كناله مقرنين وانا الى ربنا لمنقلبون . اللهم انی وجهت وجهی اليك وفوضت امری اليك وتوكلت فی جميع اموری عليك انت حسبی ونعم الوكيل ﴾ . قچانكه راحلهيه سوار اولوب راحله دخی آلتنده سوار اوله يدی كره بونی اوقيه: ﴿ سبحان الله والحمدلله ولا آله الاالله والله اكبر ﴾ ودخی ﴿ الحمدلله الذی هدانا لهذا وما كنالنهتدی لولاان هدانا الله . اللهم انت الحامل على الظهر وانت المستعان على الامور ﴾ ديه .

سنت سادسه — نزولدهدر . سنت بودركه منزله نزول ايتميه نهاره حرارت كلينجه . ودخی اكثر سيری ليلده اوله قچانكه منزله مشرف اوله بونی اوقيه: ﴿ اللهم رب السموات السبع ومااظللن ورب الارضين السبع ومااقللن ورب الشياطين ومااضللن ورب الرياح وماذرين ورب البحار وماجرين اسئلك خير المنزل وخيراهله واعوذبك من شر هذا المنزل وشر مافيه . اللهم اصرف عنی شرشرارهم ﴾ قچانكه منزله نزول ايليه ايكی ركعت نماز قيله ، بعده بودعايی اوقيه: ﴿ اعوذبكلمات الله التامات التی لايجاوزهن بر ولافاجر من شرماخلق ﴾ قچانكه ليل مظلم اوله بونی اوقيه: ﴿ يارض ربی وربك الله اعوذبالله من شرك وشر مافيك وشر مادب عليك اعوذ بالله من شر كل اسد واسود وحية وعقرب ومن ساكن البلد ووالد وماولد وله ماسكن فی الليل والنهار وهو السميع العليم ﴾ .

سنت سابعه — حراستهدر . لايق اولدركه قافلهدن منفرد اولميه تاكه اعتيال اولنوب على الغفله باصاميه وياخود رفقادن منقطع اولوب قالميه وكيجهده دخی احتياط ايليه وذراعنی . يعنی قولنی دوشنوب ياته اكر اوّل ليلده نائم

سنت ثانیه — رفیق دەدر. ایمدی لایق بودرکه بررفیق صالح التماس ایلیه که محب خیر اولوب خیرده معین اولهکه برامرده که نسیان طاری اوله تذکیر ایلیه تذکر ایدرسه اعانت، اکر جبن عارض اولورسه تشجیع وعجزی اولورسه تقویت ایلیه. اکر ضیق صدر حاصل اولورسه صبر ایتدیرد چانکه اخوانندن مفارقت ایلیه آنلره توديع ایدوب التماس دعا ایلیه زیرا حق تعالی آنلرك دعالرنده برکت قومشدر. ودنی وداعده سنت بودرکه ﴿استودع الله دینکم وامانا تکم وخواتم اعمالکم﴾ دیه. ودخی حضرت رسول الله صلی الله تعالی علیه وسلم سفر ارادات ایلین کیمسه یه ﴿فی حفظ الله وکنفه زودك الله التقوی وغفر ذنبك ووجهك الی الخیر اینما توجهت﴾ دیه بیوررلر ایدی.

سنت ثالثه — منزلدن خروجدەدر. چانکه منزلدن خروجه قصد ایلیه لائق بودرکه ایکی رکعت نماز قیله. رکعت اولیده بعد الفاتحه ﴿قل یاایها الکافرون﴾ وثانیه ده سورهٔ اخلاص اوقیه، چانکه فارغ اوله اللرینی سمایه رفع ایدوب حق تعالی یه اخلاص صافی ونیت صادقه ایله دعا ایدوب دیه که ﴿اللهم انت الصاحب فی السفر وانت الخلیفة فی الاهل والمال والولد والاصحاب احفظنا واياهم من کل آفة وعاهة. اللهم انانسئلك فی مسیرنا هذا البر والتقوی ومن العمل ماترضی. اللهم انانسئلك ان تطوی لنا الارض وتهون علینا السفر وان ترزقنا فی سفرنا هذا سلامة الدین والبدن والمال وان تبلغنا حج بیتك وزیارة قبر نبیك محمد صلی الله علیه وسلم. اللهم انانعوذبك من وعثاء السفر وکآبة المنقلب وسوء المنتظر فی الاهل والمال والولد والاصحاب. اللهم اجعلنا واياهم فی جوارك ولاتسلبنا واياهم نعمتك ولاتغر بناوبهم من عاقبتك﴾.

سنت رابعه — چان خانه سنك یانه کله: ﴿بسم الله توکلت علی الله لاحول ولاقوة الا بالله العلی العظیم. رب اعوذبك ان اضل او اضل بالله او ازل او ازل او اظلم او اظلم او اجهل او یجهل علی. اللهم انی لم اخرج اشرا ولا بطرا ولا ریاء ولا سمعة بل خرجت اتقاء سخطك وابتغاء مرضاتك وقضاء فرضك واتباع سنة نبیك وشوقا الی لقائك﴾ دیه چانکه مشی ایده ﴿اللهم بك انتشرت وعلیك توکلت وبك اعتصمت والیك توجهت. اللهم انت ثقتی وانت رجائی فاکفنی مااهتم به

اولان شهری اختیار ایدوب صکره برینی اختیار ایلیه. خبردهوارد اولمشدرکه برکیمسه‌که برشی‌دن مرزوق اوله اول شیئه ملازم اولسون. وینه‌خبرده واردرکه جمیع بلاد، بلادالله وجمله خلق عباد الله‌در. پس هرموضع‌که آنده رفق کوره‌سین آنده اقامت ایدوب حمد خدایه مداومت ایده‌سین. ودخی سفیان ثوری‌دن منقولدرکه ایتدی بیلمزم‌که بلادك قنغی‌سنده ساکن اوله‌یم؟ اکادیدیلرکه خراسان ایتدی آنده مذاهب مختلفه واراء فاسده واردر. پس دیدیلرکه شام ایتدی سن آنده مشارالیه بالبنان اولورسین یعنی شهرت بولورسین ایتدیلرکه عراق ایتدی بلد جبابره‌در ایتدیلرکه مکه ایتدی کیسه وبدنه ذوبان ویرر یعنی قحط وغلا ایله کیسه تهی وبدنك جوعدن نحافتی غایتنه منتهی اولوب کیسه‌یه دخی مانند ابدال نحافت وذوبان کلور.

مطلب رابع — حجك وجوب وصحتنده وارکان وواجبات ومحظورا - تنده‌در. وقتاکه بومسائل کتب فقهیه‌ده استیفا اولندیسه آنده ذکری ایله اکتفا اولنمشدر.

مطلب خامس — اعمال ظاهره‌نك ترتیبنده‌در اول سفردن رجوعه دکین. اول دخی اون جمله‌در.

جملهٔ اولی — اوّل خروجدن احرامه‌داخل اولنجه اولان سنن بیانده‌در. اول دخی سکزدر: اولکی مال‌ده‌در، ایمدی لایق بودرکه توبه ورد مظالم ایله ابتدا ایلیوب دیونی دخی قضاایله ودخی کندویه وسائرنفقه‌سی اوزرینه لازم اولانلره وقت رجوعه دکین نفقه‌لرینی اعداد وتقویت وامداد ایلیه. ودخی یاننده اولان ودایعی رد وباب مظالمی سد وطریق طیب وحلال‌دن یانجه استصحاب مال ایلیه‌که ذهاب وایابنه کافی وبلاتغیر مهماتنه وافی اولنه، بلکه فقرا وضعفایه مواسات ایده‌جك مقدار مال ادخار ایلیه. ودخی قبل الخروج برشی تصدق ایلیه ونفسی ایچون بردابهٔ قویه اشترا ایلیه‌که جمله قوی اولوب ضعف طاری اولمیه‌ویاخود اشترا ایلمزسه اکترا ایلیه. اکر اکترا ایدرسه مکاری‌یه معاونت ومظاهرت ایلیه، کثیر وقلیل‌دن هرنه‌که تحمیل ایلیه آنده رضاسنی تحصیل ایلیه.

اصل سابع — علم اسرار حج دەدر. بونده دخی مطالب واردر .

مطلب اول — فضیلت حج وفضیلت بیت ومکەدەدر. بوفضائل کتب احادیث وآثارده مذکورەدر ایمدی آنی ایراد واطناب ایله تطویل کتاب ایتمیەلم .

مطلب ثانی — مکەده اقامتك فضیلت و کراهیتی بیانندەدر . اما فضیلتی اشهر من ان یذکردر . واما کراهیتی زیرا اهل احتیاط اولانلر آنده اقامتی کریه کورمشلردر برقاچ معانی ایچون . بری طبعه کلال وخاطره ملال کلمك خوفیدر غربت سببی ایله ویاخود حری ویاضیق معاشی جهتندن ویاخود انس جهتندن که مهابت بیت نظرندن ساقط اولور . اول سببندرکه حضرت عمر، حجاجی بعدالحج صرف ایدوب : یااهل الیمن یمنیکز ویااهل الشام شامکز دیو بیوررلر ایدی. بری دخی بودرکه اقامت، بلدەسنه شوقی تهییج ایدر تا که عود ومفارقت داعیەسی پیدا اولور . بری دخی آنده کسب ومال وذنوب وارتکاب خطایا وحوب خوفیدرکه آنده اول مقوله امور غایت ایله مخطوردر بلکه لایقدرکه شرف موضع سببی ایله اول مقوله کیمسەیه مقت الله ایراث ایلیه. حضرت ابن عباس بیورمشدرکه بن رکبەده یتمش ذنوب ارتکاب ایلمك یکا احب در مکەده ذنب واحد ارتکاب ایلمکدن. (رکبه) طائف ایله مکه بینده برموضع در امابویله ظن ایلمەکه کراهیت اقامت شرف موضعه منافی اولد. بلکه سبب کراهت آنك حقنه قیامده خلقك عجزی اولدیغیدر فی الواقع نیچه عجز اولمیه که جمیع بلادالله دن رسول الله احب بربلدهٔ طیبەدر وبیت شریفه محض نظر افضل عباداتدن معتبردروآنده اولان حسناتك ثوابی مضاعفدر .

مطلب ثالث — مدینەده اقامتده اولان فضیلتدەدر . بری دخی اشهر من انیذکردر مکەده اقامتده مرور ایدن بوندن دخی جاریدر وباجمله طالب صلاح اولان سالکه غرض اعظم دین وقلبنی اصلاح در چانکه بربلدده صلاح حال حصولنه مجال اوله. لازم اولان اولدرکه اقامت ایدوب قصد سفر ایلمیه مکر تحصیل علم واصلاح حال ایچون ارتحال ایلیه وظننی دخی ترك ایتمامك کرکدر مکر ذکر اولنان احوال ایچون اوله ودخی بلاددن خموله اقرب وسلامت دین ده ادخل وفراغ بالده اسلم وعبادت ومعاش امرندەایسر

اولنان مقدارایله قناعت ایده‌سین ویاخود مقتضای ورع وکمال دیانت‌ایله دقائق وحقائقنه تقید ایدوب رعایت ایده‌سین .

مطلب خامس — صیامده تطوع بیاننده‌در . صوم تطوع متجدد اولور یا هرسنه‌ده ویا هرشهرده ویا هرجمعه‌ده . اما سنه‌ده متجدد اولان ایام رمضاندن صکره‌صوم یوم‌عرفه ویوم‌عاشورا وعشر ذی‌الحجه وعشر محرم الحرام‌در . اما رمضانی برکون ویا ایکی کون صوم ایله استغناجائز دکلدر مکرکه ورد معتادینه موافق کله، مثلا صوم داودی‌ویا صوم اثنین وخمیسی برکیمسه ورد ایلیوب یوم شك‌اول کونه مصادف اولسه، اما شعبانك جمله‌سنی‌صائم اولوب رمضانه وصل ایلمك‌جائزدر. ودخی‌سنه‌ده متجدداولاندندر اشهر فاضله‌ـکه ذی‌الحجه‌ومحرم ورجب وشعبان‌در ـواشهر حرم‌ـکه‌ذی‌القعده‌وذی‌الحجه ورجب‌درـکه‌اوچی سرد وبری فرددر و بونلرك افضلی ذی‌الحجه‌در . زیرا بونده حج اولنور وایام معلومات وایام معدودات بونده‌در و ذی‌القعده اشهر حرم‌دن و اشهر حج‌دندر، شوال‌اشهرحجدندر،اشهر حرم‌دن دکلدر؛محرم‌ورجب اشهر حج‌دن دکللردر . اماشهرده متکرر اولی واوسطی و آخری‌در ودخی ایام بیض‌درکه اون‌اوچنجی واون‌دردنجی واون‌بشنجی کونلردر . اما اسبوعده متکرراولان اثنین وخمیس‌وجمعه‌در. اما صوم دهر، اول‌جمله‌سنه شامل‌در مع‌زیادة آنی کریه اولان‌کورن‌کراهتنده واردداولان‌اخبارده‌نظرایلمشدر. سبب‌کراهتی‌دخی‌یاصوم عیدین وایام تشریقی متضمن اولدیغی‌در زیرا آنلرده صوم حرام‌در یاخود رخصت‌ایله عمل ترك‌اولندیغی‌ایچوندرکه آنی حضرت رسالت‌پناه ایشلمشلردر لکن‌صحیح بودرکه‌برکیمسه‌که‌صلاح نفسنی آنده کوره، صوم ایلمك کرکدر ایام منهیه‌دن ماعدا، نته‌کیم صحابه وتابعین‌دن برجماعت‌اویله ایتمشلردر. جمله‌دن‌افضل صیام داود درکه برکون صائم اولوب صبر ایدوب برکون افطار ایدوب شکر ایلمشدر. بوطریقله اولان صوم نفسه‌اشد وقهرنده اقوی‌در وبونك فضلنده نیچه اخبار وارد اولمشدر . اصل افضل‌بودرکه سالك اولان قلبنك احوالنی مراعاة ایلیه افطاره احتیاج وقتنده‌افطار ایده، صومه احتیاج‌وقتنده صائم اوله زیرا جمله‌دن مقصود اصلاح‌قلب‌در غیری دکلدر .

وتخفیف ایلمکدر اول حالت ایسه حاصل اولماز الا رمضانك غیری لیالیده اولان مقداری اکل ایلمك ایله اولور. بلکه ادب اولدرکه نهارده نوم کثیر ایله استیناس ایلمیه تا که جوع وعطشنی احساس ایلیه اول زمانده قلبنده صفا حاصل اولوب اوراندده وتهجدنده خفت کلور بر مرتبه‌یه واریرکه شیطان آنك حوالیٔ قلبنده جولان ایتمکه قادر اولمیوب ملکوت سماوانه ناظر اولور بلکه لیلهٔ قدردن مقصد برلیلهدرکه آنده ملکوتدن برشی منکشف اوله. ایمدی برکیمسه که قلبی ایله صدری بینده برطبق طعام اوله اول مقوله شخص ثقیل‌المنام ملکوت سمادن محجوب در وهرکیم معده‌سنی طعامدن خالی ایلیه مجرد اول مرتبه رفع حجاب ده کافی و مرضنه شافی دکلدر مادامکه همتنی ماسوادن تخلیه ودرونی زیور ترك وعزلت ایله تحلیه ایتمیه که جمله‌نك مبدأی وهر امرك مداری اولدر وجمله‌نك اصلی تقلیل طعامدر. التنجی بعد الافطار قلبی معلق وخوف ورجا بینده مضطرب اولمقدر زیرا بیلمزکه صومی مقبول اولوب مقربین‌دن میدر، یاخود مردوداولوب مقوبین‌دن میدر؟ اکر سؤال اولنورسه که صوم مفطرات ثلاثی ترك در نته کیم فقها ذکر ایتمشلردر. ایمدی بوشرائط نه محلدن اخذ اولنمشدر جواب ویریلور، فقهاء مکلفینك افعال ظاهره‌سندن بحث ایدرلر اما افعال باطنه آنلرك نظرلرندن خارج در اکر برفقیه حرمت غیبتدن سؤال اولنسه، مثلا ینه حرمتنه حکم ایدر بلکه نهار رمضانده عمداً افطاردن اشددر دیه اقرار ایدر ومع ذلك ینه فتواده غیبت مفطره دکلدر دیر زیرا اول معنی آنك نظرندن خارج در حقیقتده مفطر اولمدیغی ایچون دکلدر اکر مجرد مفطرات ظاهره‌دن امساك کافی اولسه پس حضرت رسالت‌پناهك ﴿کم من صائم لیس له من صیامه الا الجوع والعطش﴾ قول کریمنك معناسی نه اولوردی؟ ودخی معلوم اوله که هرعبادتك ظاهری و باطنی وقشری ولبی واردر. وقشورینك دخی درجاتی واردر وهردرجه‌نك دخی طبقاتی واردر. ایمدی سنك ایچون شمدی اختیار واردرکه لبابدن قشر ایله قناعت ویاخود ارباب‌البابك غمارینه یعنی معظم بحارینه تحیز ایده‌سین یعنی بحر لبابه غوص ایدوب آنده حیز ومکان اتخاذ ایده‌سین. محصل کلام دیلرسه‌ك ظاهر شرعده تجویز

مطلب رابع — اسرار صوم‌ده و شروط باطنه‌سنده‌در . معلوم اوله‌که صوم یا صوم عمومدرکه فرج وبطنی قضاء شهوتدن کف ایلمکدر . ویا صوم خصوص درکه جوارحی آثامدن کف ایلمکدر و یا صوم خصوص الخصوصدرکه قلبی ماسوای اللهدن کف ایلمکدر الا مکر بردنیاکه دین ایچون مقصود اوله. اما صوم عموم، آنك شرائطی علم فقهده مبین ومعلومدر واما صوم خصوص ـ که صوم صالحین در ـ تمام اولمازالا آلتی امرایله اولور. اولکی بصری غض ومنع ایلمکدر محارم ومکارهدن وذکر اللهدن اشغال و الها ایدن اشیادن. ایکنجی حفظ لساندر هذیاندن وکذب وغیبت ونمیمه وفحش وجفا وخصومت ومراءدن. ولسانه الزام‌در سکوت ایله ویاخود ذکر اللهه وتلاوت قرآنه اشتغال ایله ، ایمدی بومذکور صوم لسان‌در . اوچنجی کف سمع‌در هر مکروهی استماع واصغا ایلمکدن . زیرا هرشیکه حق‌تعالی آنك قولنی حرام ایتمش اوله آنی اصغا دخی حرام‌در. دردنجی کف بقیهٔ جوارح‌در مکاره وکف بطن‌در شبهاتدن. صوم بی‌معنی اولور شول صوم که طعام حلالدن امساك ایایوب بعده طعام حرام ایله افطار ایلیه . بشنجی وقت افطارده طعام حلالدن دخی استکثار ایلمیه برمرتبه‌که امتلا اوله زیرا حق‌تعالی قتنده طعام حلالدن ملان اولان بطن‌دن ابغض بروعا یوقدر پس صومدن قهرعدوالله وکسرت شهوت نیچه استفاده اولنور چنانکه صائم عندالافطار ضحوهٔ نهارده ترك ایتدیکی مقدار طعامی بنه تدارك واحضار ایدیجك بلکه کاه اولورکه انواع اطعمهٔ نفیسه‌دن نیچه زیاده تدارك اولنور حتی عادت مستمره اولمشدرکه رمضان ایچون سائر اوقتده مثلی اکل اولنمیان اقوات تدارك اولنور . ودخی معلوم اوله‌که صومدن مقصود کسر شهوت‌در جوع ایله تا که آنکله تقویه تقوی اوله چنانکه طول نهارده جوع ایله شهوت نفس هیجانه توجه ورجوع ایلیه بعده انواع لذات ایله اطعام واصناف نعم ایله اشباع وانعام اولنه باعث ازدیاد لذت وسبب تضاعف قوت اولوب شهواتدن نیچه‌ورطات منبعث اولورکه اکر عادتی اوزره ترك اولنسه راکد اولمغه قریب اولوردی. ایمدی صومك روحی وسری وسائل شیطان اولان قوایه امان ویرمیوب ضعیف وتن فربهی لاغر

قول حق بودر که بوحال احوال شخص ونیت ایله مختلف اولور اکر صفت استحقاقله اتصافنده شبهه اولورسه زکاتی ترك ایلسون اکر مستحق اولوب ضرورتی اولورسه اخذی جائزدر اکر زکاة وصدقه بیننده مخیر اولنورسه آنده دخی ، اکر اول کیمسه صدقه‌یی قبول ایتمیجك صاحب صدقه صدقه‌یی ترك ایدرسه البته اخذ ایتمك کرکدر زیرا آنده تکثیر ومساکینه توسیع واردر زیرا زکاة خاصة آنلر ایچون قالور اکر مال معرض صدقه اولسه یعنی البته تصدق اولنمسی مقرر اولسه واخذ زکاتده مساکینه تضییق اولمسه اول زمانده مخیر در . علی کل حال اخذ زکاة نفسی کسر واذلال‌ده اشددر اغلب احوالنده .

اصل سادس — علم اسرار صوم ده‌در آنده دخی مطالب واردر .

مطلب اول — واجباب ظاهره ده‌در، اول دخی التی‌در اولکی‌اول شهر رمضانی مراقبه‌در رؤیة هلال ایله ویا تکمیل شعبان ایله. ایکنجی نیتدرافضل بودرکه هرلیله نیت ایلیه . اوچنجی مقطرات ثلثدن عمدا امساکدر صومنی مذکر ایکس. دردنجی استمنادن برطریقله انزال منیه مباشرتدن‌امساکدر . بشنجی اخراج قی‌دن امساکدر استقا ایله یعنی کندیسی قی ایچون عمل ایتمکله.

مطلب ثانی — لوازم افطارده در اول دخی درتدر قضادر وکفارت‌در وفدیه‌در وبقیهٔ نهارده امساکدر صائمه تشبه طریقی ایله وبونلرك هر برینك تفاصیلی علم فقهده در .

مطلب ثالث — سنن‌ده در . اول دخی آلتی‌در تأخیر سحور و تعجیل افطار تمر ایله یاخود ما ایله قبل الصلوة وترك سواك بعد الزوال . وشهر رمضانده جود واحسان ومدارسهٔ قرآن ومساجددهاعتکاف وتأخیر، خصوصا عشر اخیرده ـ که عادت رسول الله‌در صلی الله‌تعالی‌علیه‌وسلم ـ فچان عشراواخر داخل اولسه فراشلرینی طی ایدوب شد میزر ایدرلر ایدی وکندیلری نفس نفیسلری ایله دأب ایدوب اهللری دخی‌بیله دأب ایدرلر ایدی. یعنی عبادتده نصب وزحمتی دائم ایدرلر ایدی زیرا لیلهٔ قدر عشر اواخرده‌در اغلب‌بودرکه اوتارنده اوله اوتارك دخی اشبهی برده واوچ ده ویدی‌ده در وبو اعتکافده تتابع اولی‌در .

اعانت دخی معروفدر . دردنجی اخذی اظهارده ذل وامتهان واردر مؤمن ایچون نفسنی اذلال جائز وحلال دکلدر . بشنجی شبههٔ شرکتدن احترازدر حضرت رسالت پناه علیه صلوات الملك الآله بیورمشدر ﴿ من اهدی الیه هدیة وعنده قوم فهم شرکاؤه فیها ﴾ یعنی برکیمسه‌یه بر هدیه اهدا اولنوب حضورنده بعض قوم اولسه آنلر دخی هدیه‌ده شریکلردر . ایمدی آشکارا ویررسه احتمالدرکه سائر حاضر اولانلردخی شرکت طلب ایلیه‌لر. اما صدقه‌یی اظهار وتحدث، آنده دخی درت معنی واردر اولکی اخلاص وصدق وتلبیس حال وریادن سلامتدر. ایکنجی اسقاط جاه ومنزلت واظهارعبودیت ومسکنتدر وکبریا ودعوای استغنادن تبری واعین ناسدن نفسی اسقاطدر. اوچنجی بودرکه عارفك نظری بر فرده دکلدر الا حق تعالی‌یه‌در پس اخفایه حاجت یوقدر زیرا عارف قتنده سر وعلانیه برابردر والا توحیدنده نقصان اولور. دردنجی بودرکه اظهارده اقامت سنت شکر واردر. چنانکه بو اختلاف معلوم اولدیسه بو دخی معلوم اوله که اصل حق بودرکه اخفانك و یاخود اظهارك مطلقا فضیلتنه جزم ایلمیه بلکه اختلاف احوال ایله حکم دخی مختلف اولور جمله‌نك ایسری ملاده اخذدر وسر اولیجق رددر مکرکه قتنده سر وعلانیه مساوی اوله‌که کبریت احمر اولدر .

مطلب خامس — ابراهیم الخواص وجنید وبعض جماعت مشایخ صدقه‌دن اخذ ایتمك زکاتدن آلمقدن افضل اولمق اوزره رأی ایلمشلردر . زیرا اخذ زکاتده مزاحمهٔ مساکین واردرکاه اولورکه آنده کتابدن بیان اولنان اوزره سبب استحقاق موجود اولماز . بعضلر دخی اخذ زکاتی ترجیح ایتمکه ذاهب اولمشلردر زیرا واجبه اعانتدر اکر مساکین اخذ زکاتی ترك ایلسه‌لر آثم اولورلر ودخی زکاتده معطی‌یه منت یوقدر بلکه اول حق‌الله درکه عباد صالحین ایچون رزق تعیین ایلمشدر ودخی زکاة حاجت ایله اخذدر حاجت ایسه معلومه‌در اما اخذ صدقه دیانت سببی ایله اخذدر . زیرا غالب حالده صدقه اهل دیانته ویریلور ودخی مساکینه موافقت تواضعده داخلدر ودخی صدقه کاه اولورکه معرض هدیه‌ده اعطا اولنور آندن متمیز اولماز. بومقامده

اکر منزلنده بعض اثاث بیت اوله که آندن استغناسی اولوب بیعی قابل اوله ویاخود اول مرتبه نفاستندن استغناسی اولوب دخی دونه تبدیل ایدوب فضله‌سندن انتفاع قابل اوله . اول زمانده قبولندن تحرز ایلیه زیرا اورع آنده‌در بعضلر قوت یومیسندن زائد اولانی اخذ ایتمکی تجویز ایتمامشدر بومرتبه مبالغه‌در ، بعضلر بر شهر کفایت ایدندن زیاده‌سنك اخذینی تجویز ایتمامشدر بومرتبه تقوایه اقربدر بعضلر برسنه قوتنه کفایت ایدندن زیاده‌سنی اخذی تجویز ایتمامشدر. بو مرتبه مرخص اولان مرتبه‌نك اقصاسیدر بونلر آنکله استدلال ایدرلر که حضرت رسول صلی‌الله تعالی علیه وسلم عیالی ایچون برسنه‌نك قوتنی ادخار ایلمشلردر . زیرا چانکه سنه متکرر اوله اسباب دخل دخی متکرر اولور. اعتداله اقرب اولان برسنه‌یه دکین کفایت ایدن مرتبه ادخاردر ، زیاده‌سنده خطر واردر مادوننده تضییق واردر . بشنجی صاحب مالدن اوزرینه واجب اولان مقداردن سؤال ایلیه اکر و یردیکی مقداردن سؤال ایلیه اکر و یردیکی مقدار واجبك ثمنندن زیاده ایسه آلمایه زیرا شرکاسی اولان اصناف ثمانیه‌دن کندیسی آنجق ثمنه مستحق اولور واول ثمندن ایکی صنفه صرف اولنان مقداری ناقص اولمشدر وبووجهله سؤال واجبدر لکن خلق بونده تساهل ایدرلر مکرکه ظن غالبی قدر واجبدن زائد اولمامق اوله .

مطلب رابع — صدقهٔ تطوعده وفضلندن و آداب اخذ واعطاسنده‌در . آنك فضائلی ذکره احتیاج یوقدر شهرتی سببی ایله وحقنده نیچه آیات واخبار کثیره واردر. اما اخفاء صدقه، آنده برقاچ معانی واردر اولکی بودرکه اخفاء آخذه ابقاء سترده اصون درکه ﴿ یحسبهم الجاهل اغنیاء من التعفف ﴾ کریمه‌سنده ماصدق اولورلر . ایکنجی بودر که ناسك قلوب واسنه‌سنك سلامتنه باعثدر زیرا کاه اولورکه آکا حسد ایدرلر ویاخوداخذ وقبولنی انکار ایدرلر، آنی مستغنی ظن ایدرلر وقدر حاجتدن زیاده اخذ ایتمشدر دیرلر . ایمدی اخفاده آنلری بو جرائمدن صیانت واردر . اوچنجی معطی‌یه اعانتدر علمی اسرار واخفاده، زیرا عمل سرك جهر اوزرینه فضیاتی محققدر اتمام معروفه

غائمی ابذال وعنایت ایلمشدر . ایمدی مصارف سکزدر : بری فقرادر که آنلرك مالی کسبه قدرتلری یوقدر . بری دخی مساکین درکه دخللری خرجلرینه کفایت ایلمز . بری دخی عاملون درکه اموال مسلمینی حفظه سعی ایدرلر عریف وکاتب ومستوفی وحافظ کبی و بونلرده کبرا وقاضی داخل دکلدر . بری دخی مؤلفة القلوب اولانلردر . بونلر شمدی عزت اسلام ایله ساقط اولمشلردر . بری دخی مکاتبون در . بری دخی غارمون در طاعت ده یا مباح ده . بری دخی غزاه درکه آنلر ایچون دیوان مرتزقه ده مرسوم معین اولمایه . بری دخی ابناء سبیل در آنلر شول فقرادرکه آنلرك بلادنده مالری یوقدر . اما قابضك وظائفی بش در . اولکی فهم ایمایه مال ، حق تعالی یه عبادت ایتمکه معاونت ایچوندر . ایمدی اغنیا مالك کسب وحفظنده تعب چکرلر ومتن خطر اوزره راکب اولوب هر جانبه سفر ایدرلر اول مال آنلره محنت وفتنه وبلیه وباعث زحمت اولور اما فقرا بی زحمت ومشقت اول مال ایله منتفع اولورلر که معنی نهایت نعمتدر . ایمدی آنی اخذ ایتدکده شویله نیت ایلسونکه حق تعالیدن رزقدر طاعته معاونت ایچون . وطاعته قوت نیت ایدوب اخذ ایلسون . هرکیم آنی معصیته صرف ایلیه نعمته کافر وحق تعالیدن بعد ومقته مستحق اولور . ایکنجی معطی یه شکر ایلیوب دعا وثنا ایلیه لکن واسطه اولدیغیچون ایدوب منعم در دیه ایتمیه . آنی واسطه بیلمك نعمتی حق تعالیدن کورمکه مانع دکلدر . رسول الله صلی الله تعالی علیه وسلم بیورمشدر ﴿ من لم یشکر الناس لم یشکر الله تعالی ﴾ ایمدی معطی نك وظیفه سی استصغاردر یعنی ویردیکی مالی صغیر وحقیر عد ایلمکدر . قابضك وظیفه سی استعظامدر یعنی عظیم عد ایتمکدر وهر بر ینه آنك حقنه قیام لازمدر . اوچنجی اخذ ایتدیکی ماله ناظر اولمقدر ، اکر طریق حلالدن دکل ایسه آندن تورع ایلیه الا مکرکه امر نده کمال مضایقه اولوب وکندویه تسلیم اولنان مالك مالك معینی معلوم اولمایه . اول تقدیرجه مقدار حاجت المق جائزدر . دردنجی مواقع ریبه واشتباهدن توقی واحتراز ایلیه اخذ ایتدیکی شیئك مقدارنده . ایمدی آنجق صباح اولان مقدار اخذ ایلیه مثلا مدیون ایسه دینی مقداری اخذ ایلیه . مسافر ایسه زادی ومقصدینه وارنجه کراء ودوابی مقداری اخذ ایلیه

طاعتنه اعانت ایله آنلره شریك اولورسین. ایکنجی خاصه علمادر زیرا آنده اشرف عبادت اولان علمه اعانت واردرهربارکه تصحیح نیت اوله. اوچنجی تقواسنده وتوحیدی علمده صادق اولاندرو آنك جملهٔ توحیدندندرکه صدقه یی اخذ ایتدکده حق تعالی یه حمد خدمتنی ادا وشکر وثنا ایدوب واصل اولان نعمتی حق تعالی دن کوره، واسطه یه ناظر اولمایه . زیرا اول دخی برعبد محقر وتسخیر الهی ایله مسخردر. هرکیم باطنی رؤیت وسائط دن تصفیه ایدوب آنلرك مدخلی آنحق وسائط اولدقلریدر دیه ایقان وفهم واذعان ایلمیه اول کیمسه سرنده شرك خفی دن منفك اولمامشدر. ودردنجی شول کیمسه درکه متستر اولوب حاجتنی اخفا ایدوب واکثار بث وشکوی ایلمیه ویاخود اهل مروتدن اوله ویاخود شول فرقه دن اوله که نعمتی کیدوب ینه وضع معتادی باقی اوله، اول مقوله کیمسه ینه جلباب تجمل ده تعیش ایدوب توکل ایله فتح باب ارزاقه توسل ایدرکه حق تعالی آنلر حقنده ﴿ یحسبهم الجاهل اغنیاء من التعفف تعرفهم بسیاهم لایسئلون الناس الحافا ﴾ بیورمشدر . ایمدی اول کیمسه لری لائق بودرکه هرمحله ده تفحص ایلیه لر زیرا معروفی آنلره صرف ایلمکده اولان ثواب و نوال مجاهرین بالسؤال اولانلره صرفك اضعافی در . بشنجی شول کیمسه درکه معیل یعنی ذوعیال ویا مرض ویا بعض اسباب ایله محبوس وبیحال اوله حق تعالی بیورمشدرکه ﴿للفقراء الذین احصروا فی سبیل الله﴾ یعنی شول فقرایه ـ که طریق آخرتده حبس اولنمشلردر ـ یاعیله وفقر ویاخود ضیق معیشت ویا اصلاح قلب سببی ایله که وجه ارضده ضربه یعنی طاب رزق ایچون ذهاب وسفره استطاعتلری یوقدر زیرا آنلر بواسباب سببی ایله مقصوص الجناح ومقیدالاطرافلردر. التنجی اقارب وذوی الارحام دن اولانلردرکه آنلره اعطاده هم صدقه وهم صلهٔ رحم واردر . صلهٔ رحم ده اولان ثواب ده اولان کثرت خفی دکلدر .

مطلب ثالث — علم آداب قابض صدقه در. مستحق زکات اولماز الا شول کیمسه که حر اوله عبد اولمایه ومسلم اوله کافر اولمایه وهاشمی ومطلبی اولانلره ویرلمز ، زیرا حق تعالی آنلری اوساخ ناسدن صیانت و آندن بدل آنلره خمس

قائماً طوروب قبولنی سؤال ایدردی ، بعضی دخی الینی بسط ایدردی . فقیر آندن آلوب فقیرك دستی عالی اوله ودخی مقابلهٔ تصدقده فقیردن توقع دعا ایتمزلر ایدی زیرا اول دخی مکافات مقوله‌سیدر ودخی دعا ایلسه بنه مثلی ایله مکافات ایدرلرایدی. ایمدی اولا مذکور اولان علاج علم در ثانیا مذکور اولان عمل در . قلب ایسه اعمال حسنه ایله منصبغ اولور و قلبه علاج اولماز الا معجون علم وعمل ایله اولور .

وظیفهٔ سادسه — عطیه‌یی استصغار ایلیه یعنی صغیر عد ایلیه والا آکا عجب مداخله ایدرکه مهلکاتدندر واعمالی ضبط ایدر وبومن‌واذی‌نك غیریدر زیرا مساجد ورباطات بناسنده عجب واردر اما من واذی یوقدر، دوا بونده استعظام وعجب ایچون لازم دکلدر اماعامله دوا بوطریقله‌در که استحیا ایلیه‌که مال کثیردن قلیلی بذل ایلدی و درجات بذلدن اخسنه مانع اولدی و دخی مال اللهکدر ومنت آنکدرکه اکا مالی اعطا ایدوب بذلنه دخی توفیق ایلدی. ودخی آخرتده ثواب رجا ایدر اول خود واعطا ایتدیکنك اضعافی عوض اولور. پس برامردن که مقابله‌سنده ثواب رجا ایلیه اول امری نیچه استعظام ایدر؟ اما عمل ایله‌دوا بودرکه‌استحیا ایلیه‌که جمله‌سنی لله بذل ایتمدی خصوصا که جمله‌سنی بذل عندالله احب‌در ومالك جمله‌سی خدانکدر بویله ایکن بخل ایدوب صاحب مال قتنده احب اولانی ترك ایلدی .

وظیفهٔ سابعه — مالندن اجودینی وکندویه احب واطیبنی واحانی انتقا وانتخاب ایلیه ونفسنی‌واهل وعیدینی حق‌تعالی اوزرینه ایثار ایلمکدن استحیا ایلیه مالك جمله‌سی اللهك ایکن ودخی مالك اطیبنی کندودن صکره وارث اولانلر ایچون ابقا ایدر کندی نفسی ایچون‌تقدیم ایلمز خصوصا که مالکدن سنك ایچون نسنه قالماز الا اکل ایتمکله افنا ولبس ایتمکله ابلا وتصدق ایتمکله ابقا ایلدیکك قالور .

وظیفهٔ ثامنه — وظیفه‌سی ایچون برکیمسه طلب ایلیه‌که آنکله صدقه‌سی زکیه وطاهره اولدکه آنلر اتقیادر وآنلردخی آلتی‌صنفدر: اتقیادرکه‌تجارت آخرت ایچون متجرد اولوب دنیادن اعراض ایلمشلردر سن‌دخی آنلرك

افساد ايلميه نته‌كيم حق تعالى ﴿لا تبطلوا صدقاتكم بالمن والاذى﴾ بيوره‌مشدر بعضلر ديمشدركه (من) اولدركه فقيره اعطا ايلدم ديه تكبر ايليه. (اذى) اولدركه فقيرى توبيخ وياخود مسكنت ايله. ودخى معلوم اولهكه من واذى نك منشأى معطى اولان كيمسه كندى نفسنى محسن كوره‌مكدن ناشى در لكن اول ظن باطل در زيرا بيان اولنمشدر بوندن غرض حق تعالى يه محبتى اظهار وتقرير ونفسنى رذيلة بخل دن تطهير ونعمت مال مقابله‌سنده شكر نده اهمال ايتميوب طلب زياده وتكثير در پس بوندن ظاهر اولوركه آنكله فقير بيننده اصلا معامله يوقدر آنجق فقيرك آنك اوزرنده خدمت وفضلى اولوركه مالنك اوساخنى قبول ايدوب اداء فرضه سبب وصول وثواب جزيله باعث حصول اولمش اولور. ودخى هركيم فقيرك غنى اوزره فضلنى واغنيانك صلحاسى فقرادن بشيوز ييل صكره جنته دخولنى، ودخى فقيره مسخر اولوب آنك ايچون تحصيل مال ايدوب اول مال ايله فقير طريق كسينده بلا حساب ولاعذاب منتفع اولديغنى بيله وبو معناله عارف اوله فقيردن شكر ودعا وخدمتى تكثير ومجالسده تعظيم وتوقير ايله. نيچه طلب مكافات ايدركه (من)ك معناسى بودر، ودخى نه‌وجهله آنى تعبير ايدوب خشونت ايله تكلم ايدر ويوزين بورتاروب پردهٔ سرينى اظهار وفنون استخفاف واستحقار ايله هتك ايدركه اذى نك معناسى بودر. بومن واذى، اكرچه ايكيسى دخى امر باطنى در لكن آنلرك علامت ظاهره‌سى واردركه اكر اول فقير بعد التصدق معطى اولان كيمسه حقنده جنايت ايلسه واول جنايت مقدم اولمش فرض اولنسه بعده نظر اولنسه‌كه فقيرك اول بعد التصدق فعلنه غنى نك انكارى قبل التصدق اولان فعلندن زياده ايسه معلوم اولوركه غنى نك باطننده (من)دن نيچه قضيه ومن موجوددر كويا كه بن بومرتبه احسان ايتمش ايكن بنم حقمده بويله جنايت ايلدى ديه انكارن زياده ايتمش اولور. بوندن صكره اذى دخى عامةً منه ملازم در اقل مرتبه من ايتمك جائز اولان كيمسه‌دن اذى صدورى دخى جائزدر. اما بوايكى رذيله‌نك علاجى دخى واردر. باطنا علاجى امور مذكوره‌دن ملاحظه‌در اما ظاهرا فقيره تذلل وصدقه‌سنى قبول ايچون منت در حتى بعضلر صدقه‌يى فقيرك اوكنده وضع ايدوب قارشوسنده

عليه‌الرحمه كتاب (احياء العلوم) ده ديمشدركه اول سكز صنفدن ايكى صنف اكثر بلاد ده معدوم در كه مؤلفة القلوب ايله عامدن على الزكوة اولانلردر وايكى صنف دخى بعض بلاده موجود در بعضنده دكلدر. اما درت صنفى جميع بلاده موجود در كه فقرا ومساكين وغارمون ومسافرون يعنى ابناء السبيل. مرحوم والد ماجد دخى آنلرك اثرينه اقتفا ايلمشلردر لكن ايجاز اختيار ايتمكله مقصود واضح اولمامغن بو عبد عليل كشف ايضاح ايچون بومقدار تطويل اختيار ايلمشدر. دخى تفصيلى كتب فتاواده مسطوردر مراجعت اولنه انتهى. وبوشروطك تفاصيلنى بيان بزم طوقمزدن خارجدر خصوصا كه كتب فقهيه‌ده استيفا اولنمشدر.

مطلب ثانى — زكاتك آداب باطنه‌سى بيانندەدر. آنلر دخى سكز وظائفدر. اولكى فهم اولنمق كركدر كه زكاتدن غرض امتحاندر ماله محبتى اولمايوب بلكه محضا محبوبى آنجق واحد حق‌اوله، آنك دخى مراتبى واردر. برى آنلردركه جميع اموالرندن نازل اولوب ترك ايده‌لر نته‌كيم حضرت صديق رضى‌الله عنه ايلمشدر. برى دخى قدر حاجت ادخار ايدوب باقيسنى وجوه برّه صرف ايده‌لر. برى دخى آنلردركه واجب اولانى ادا اوزره اقتصار ايدرلر. بو قسم اقل مراتبدر وبو وظيفه‌ـكه مقصود وغرض امتحان ايديكنى فهم واذعان ايلمكدر ـ حق تعالينك عباديته كه بذل مال ايله امر ايلديكى معانئ ثلثه‌نك برى‌در. ايكنجى معنى صفت بخل‌دن تطهيردركه اول دخى مهلكاتدندر. اوچنجى معنى نعمت ماليه‌نك شكريدر، ايكنجى وظيفه وقت آدابى تعجيلدر امره امتثالده اظهار رغبت وقلوب فقرايه ايصال مسرت وعوائق زمان خيراتدن عائق اولمسون‌ديه مبادرت ايچون زيرا تأخيرده آفات واردر. اوچنجى وظيفه اسرار در يعنى سراً ويرمكدر زيرا اول سمعه وريادن ابعددر. دردنجى وظيفه اظهار ايدرسه ناسك كندويه اقتدا ايتمسنى قصدايايله زيرا ريادن خوف ايدوب مسائلى تأخير صحيح دكلدر بلكه لائق اولان اولدركه همان تصدق ايدوب بقدر الامكان ريادن تحفظ ايليه الا مكركه فقيرهتك ستر ندن متأذى ودلكير اوله. اول زمانده اخفامستحسندر. بشنجى وظيفه صدقه‌سنى (من) و (اذى) ايله

ايليه‌سين بر روايتده دخى بويله‌در كه اول صلوتده ﴿ سبحانك اللهم وبحمدك وتبارك اسمك وتعالى جدك ولا آله‌غيرك ﴾ ديه‌سين بعده اون‌بش كره‌تسبيح ايده‌سين قبل القرأة اون كره دخى بعد القرأة باقيسنى ماسبق كبى اونر كره . اما سجدهٔ ثانيه‌دن صكره قاعدا اون كره تسبيح ايلمزسين بوطريق احسندر وابن مباركك مختاريدر . روايتيندن مجموع اوچيوز تسبيحه‌در اكر نهارده قيلارسه برتسليمه ايله قيله اكر ليلده قيلارسه ايكى تسليمه احسندر زيرا صلوة ليل مثنى مثنى‌در ديه وارداولمشدر . يعنى ايكيشردر اكر بعدالتسبيح ﴿ولاحول ولاقوة الا بالله العلى العظيم ﴾ دخى زياده ايدرسه احسن اولور . زيرا بعض روايتده اول دخى وارد اولمشدر وبو نوافلدن برشى مستحب دكلدر اوقات مكروهه ده الا تحية المسجد غيرى دكل ، اما بزم مذهبمزده جائز دكلدر الا فوائت وسجدهٔ تلاوت وصلوة جنازه و ركعتى طواف وشول نمازكه افساد ايدوب بعده اعاده ايليه والله اعلم بالصواب .

اصل خامس — علم اسرار زكاتده در . اما آنك كيفيتى وانواعى كتب فروعده مسطوردر وبونده برقاچ مطالب واردر .

مطلب اول — شروط ظاهره‌سنى رعايتده‌در . اول شروط دخى بش‌در : اولكى نيت‌دركه قلبى ايله زكاة فرضى نيت ايليه و ياخود اداء فرضه توكيل نيت ايليه . ايكنجى تمام حول عقيبنده اداسنه مبادرتدر قبل تمام الحول تعجيل دخى جائزدر . اوچنجى منصوص عليه مقدار مالى بعينه اخراج ايليوب آنك بدلى شئ آخر ويروب قيمت تقدير ايلميه كه احوط اولان بودر . اكرچه قول اصح اوزره اول دخى جائز ايسه . دردنجى بلد آخره نقل ايتميه مكركه آنده اقاربندن كيمسه اوله زيرا آنلر سائرندن اقدمدر و ياخود كندينك اهل بلده‌سنده احوج كيمسه اوله . بشنجى اصناف اربعه‌دن بر صنفه تخصيص ايلميه و جميع اصنافه ويرمك ايچون تكلف ايلميه . بوفقيرايدر : اصناف اربعه‌دن مقصود مصارف زكاتده حق تعالينك ﴿ انما الصدقات للفقراء ﴾ كريمه‌سنده مذكور اولان اصنافدر لكن آيت مذكوره‌ده سكز صنف ذكر اولنمشدر . اصل مترجمده درت صنف ديديكنك وجهى بودركه امام غزالى

الذى ليس العز وقال به . سبحان الذى تعطف بالمجد وتكرم به . سبحان الذى احصى كل شئ بعلمه . سبحان الذى لاينبغى التسبيح الا آله . سبحان ذى المن والفضل . سبحان ذى العز والكرم . سبحان ذى الطول اسئلك بمعاقد العز من عرشك ومنتهى الرحمة من كتابك وباسمك الاعظم وجدك الاعلى وكلماتك التامات التى لايجاوزهن بر ولافاجران تصلى على محمد ﴾ بعده حاجتى رجا ايليه كه آنده معصيت اولمايه ان شاء الله تعالى مجاب اولور . وهيب ايتدى ودخى بزه يتشمشدركه حضرت رسالت پناه صلى الله تعالى عليه وسلم بيوررلر ايدى كه بونى سفها كزه تعليم ايلميك كه آنكله حق تعالى يه معصيته تعاون ايدرلر. طقوزنجى صلوة تسبيح در بونمازك اكرچه بروقته وبرسببه اختصاصى يوقدر لكن مستحب بودركه هر اسبوع بركره بوندن خالى اولمايه وياخود هرشهرده بركره ، اول اجلدن بوقسمده ايراد ايلدك . حضرت عكرمه ابن عباسدن رضى الله عنهم روايت ايدركه ايتدى : حضرت رسول صلى الله عليه وسلم لعباس بن المطلبه ايتدى : سكا برنسنه ايله اعطا ايدين مى سكا رمخه ايدين مى سكا حبو[*] ايدين مى كه قچان سن آنى ايشلسه‌ك الله سبحانه سنك ذنبكى مغفرت ايليه اولنى و آخرينى قديمنى وحديثنى وخطاسنى وعمدينى وسرينى وعلانيه سنى درت ركعت نماز قيلارسين هر ركعتده بعد الفاتحه بر سوره قرائت ايدرسين قچانكه اول ركعتده قرائتدن فارغ اوليجق قائم ايكن اون بش كره ﴿ سبحان الله والحمد لله ولا آله الا الله والله اكبر ﴾ ديه‌سين بعده ركوع ايدوب ينه آنى اون كره ديه‌سين صكره رأسكى رفع ايدوب اون كره ديه‌سين صكره سجده ايدوب اون كره ديه‌سين صكره رأسكى سجده‌دن رفع ايدوب اون كره ديه‌سن صكره سجدهٔ ثانيه‌يى ينه اون كره ديه‌سين صكره قائم اولوب ينه اون كره ديه‌سين ، جمله‌سى يتمش بش اولور هر درت ركعتك ركعتنده بويله ايده‌سين اكر هركون قيلمغه قادر ايسه‌ك ايشليه‌سين اكر ايشلمزسه‌ك هرجمعه‌ده بركره. اكر ايشلمزسه‌ك هرشهرده بركره اكر ايشلمزسه‌ك هرسنه‌ده بركره

[*] اعطا ورمخه وحبو ، جمله‌سنك معناسى برى برينه قريبدر محصلى اخطادر بومقامده‌كه امتنان اولغله هربرى ذكر اولنمشدر .

استیفایه مبادرت اولی‌در. التنجی منزله دخول‌در و آندن خروج وقتنده ایکی رکعتدرکه مدخل سوء ومخرج سؤی دفع ایدر کذلك ابتداء سفرده منزله ایکی رکعت‌قیلوب چیقمق وسفردن‌رجوعده مسجدده قیلمق. بونلرك جمله‌سی مأثوردر فعل رسولدن بلکه بعض صالحین هربارکه برطعام اکل ایلسه ویاخود شربت ایچسه وبرامر حادث اولسه عقد نکاح کبی وابتداء نصیحت ومشورت ایتدکده حمد خدایی ونبی علیه‌السلام اوزره صلوتی تقدیم ایدرلر ایدی کذلك دار جدیده اشترا ایتدکلرنده ومنزلدن خروج ودخولده، زیرا اول دخی‌سفر خفیف‌در کذلك احرام وقتنده . یدنجی صلوة استخاره‌درکه برکیمسه‌یه برامر مهم ظهور ایدوب عاقبت کارنیچه‌در بیلمسه وخیر آنك فعانده‌میدر یاخود ترکنده‌میدر پس رسول امر ایلدیلرکه ایکی رکعت نماز قیله اولکیده بعدالفاتحه ﴿قل یاایها الکافرون﴾ وثانیده ﴿قل هوالله احد﴾ اوقیه‌فارغ اولیجق دعا ایلیوب دییه‌که ﴿ اللهم انی استخیرك بعلمك واستقدرك بقدرتك فانك تقدر ولا اقدر وتعلم والااعلم وانت علام الغیوب ، اللهم ان کنت بعلم ان هذا الامر خیرلی فی دینی ودنیای وعاقبة امری وعاجله وآجله فقدره‌لی ثم یسره‌لی وان کنت تعلم ان هذا الامر شرلی فی دینی ودنیای وعاقبة امری وعاجله وآجله واصرفنی عنه واصرفه عنی وقدرلی الخیر این ما کان ثم رضینی به انك علی کل شئ قدیر ﴾. بونی جابر بن عبدالله روایت ایلمشدر ودیدی که رسول الله صلی الله تعالی علیه وسلم بزه استخاره‌یی جمیع امورده تعلیم ایدردی بزه قرأندن برسوره تعلیم ایلدیکی کبی. ودخی‌حضرت رسول اکرم صلی‌الله تعالی علیه وسلم بیوردیکه قجان بریکز برامره قصد ایلسه ایکی رکعت نماز قیلسون بعده اول امری تسمیه ایلسون و ذکر ایتدیکمز دعایی قرائت ایلسون . سکزنجی صلوة حاجتدر برکمسنه‌یه‌که برامرده مضایقه اولسه ودین ودنیاسنك صلاحنده برامره محتاج اولسه‌که اول امر مقدر اوله . پس حضرت وهیب ابن الوردن مرویدرکه‌ایتدی : اصلا مردود اولمیان دعالردندرکه عبدمؤمن اون ایکی رکعت نماز قیله، هررکعتده ام القرأن ایله آیت الکرسی و ﴿ قل هو الله احد ﴾ اوقیه قجانکه فارغ اوله سجده ایدوب دییه‌که ﴿ سبحان الله

شریفده وارد اولمشدرکه ﴿ لولا صبیان رضع ومشایخ رکع وبهائم رتع لصب علیکم العذاب صبا ﴾ یعنی اگرهنوز ارضاع اولنورصبیان وجد ورکوعه وارمش یعنی قامتی خم وقدی منحنی مشایخ وپیران وچرا کاده رتع ایدر یعنی اوتلار بهائم وحیوان اولماسه سزك سوء اعمالکز وقبائح افعالکز سبی ایله اوزریکزه عذاب رب، سمادن منصب اولوردی بعضیلرقتنده اهل ذمت دخی اهل اسلامدن متمیزین اولوب برکوشه یه مستقلا چقسه لرمنع اولنمازدیمشلردر. لکن بزم قاتمزده مختار اولنمقدر، بوعبدفقیر ایدرحق کفارده وارد اولان کلام حق عزوجل که ﴿ اولئك کالانعام بل هم اضل ﴾ بیورلمشدر بوماده حکمتی ظاهر ونمایان وانلر سوء حالی روشن وعیان اولورکه برمقامدهکه بهائم وحیوان تضرع ومناجات ایتمك جائز اولوب سعادته فائز اولمیه لر نه مرتبه خسران ونه درجه ده ضلال وطغیان در بوندن معلوم اولور مع هذا متکفل ارزاق، اولان حضرت کریم خلاق آنلرك دخی رزقی قطع ومائدهٔ عامهٔ احساننندن منع ایتمیوب نفقهٔ هرروزی ینه آنلره نصیب وروزی اولور. هزار شکر وبیشمارکه بزی امت نبی مختاردن ایدوب ارزاق دنیویه دن نعم اخرویه یی دخی مؤمنین اولان عباد ایچون تهیئه واعداد ایلمشدر ﴿ الحمد الله الذی جعلنا من امة محمد علیه وعلی آله واصحابه افضل الصلوات واکمل التحیات ﴾ انتهی. اوچنجی صلوة جنازه در. آنك تفصیلی، کذلك صلوة استسقانك تفصیلی کتب فقهده مذکوردر. دردنجی تحیهٔ المسجددرکه ایکی رکعتدرودخی زیاده اولسه اولور. بوصلوة سنت مؤکده درحتی بونی اوقات مکروهه ده وعندالخطیه تجویز ایلمشلردر اما اگر برفرضه ویاخود قضاء فوائته اشتغال انکله تحیة المسجد ادا اولنمش اولور ینه اول فضیلت احرازاولنور زیرا مقصود ابتداء دخولی مسجده مخصوص عبادتدن خالی اولمامقدر حق مسجده قیام ایچون. اول سببدندرکه مسجده بلاوضوء دخول مکروهدر اگر اتفاقی عبورومرور ویا قعود ایچون دخول ایدرسه باری درت کره ﴿ سبحان الله والحمدلله ولا آله الاالله والله اکبر ﴾ دییه دیمشلردربودعا ایکی رکعت نمازه معادلدر فضیلتده. بشنجی بعد الوضوء ایکی رکعت درکه مستحب در زیرا معرض آفات در یعنی نچه اموریسیره ایله منتقض اولور پس آندن مقصود اولان که صلوة در آنی

دیبه بعده سجده ایلیه وسجودنده یتمش کره ﴿سبوح قدوس رب الملائکة والروح﴾ دیبه بعده رأسنی رفع ایلیه یتمش کره ﴿ رب اغفر وارحم وتجاوز عما تعلم فانك انت العلی الاعظم ﴾ دیبه بعده برسجده دخی ایلیه آنده دخی سجدهٔ اولی ده دیدوکی کبی دیبه بعده حاجتی سؤال ایلیه تحقیق حق تعالی حاجتی قضا ایلیه . حضرت رسول بیورمشدرکه برکیمسه بوصلوتی قیلماز الا حق تعالی آنك جمیع ذنوبنی مغفرت ایدر اکر زبد بحر مثلی وعدد رمل وورق جبال وورق اشجار مقداری ایسه دخی . ودخی یوم قیامتده اهل بیتندن مستحق نار اولمش یدی یوز کنهکارحقنده شفاعتی مقبول خالق کردکار اوله صلوة مذکوره صلوة مستحبه درلکن بعض متأخرین بوکا طعن ایدوب حقنده وارد اولان حدیث ایچون موضوع در دیو ادعا ایلمشلردر بعضلر دخی خبر آحاددر دیدیلر لکن بوکا اهل قدس بلکه سائر امصارده اولان مسلمین مواظبت ایدوب ترکنه سماحت ایتمدکلری اجلدن ایراد وذکری مناسب کورلمشدر . دردنجی صلوة شعبان در اون بشنجی کیجه سنده یوز رکعت نماز قیله اللی تسلیمه ایله هررکعتده بعد الفاتحه اون برکره سورهٔ اخلاص اوقیه دیلرسه اون رکعت نمازقیله هررکعتده بعدالفاتحه یوزکره سورهٔ اخلاص اوقیه سلف صالحین بونی قیلارلر ایدی وصلوة خیرایله تسمیه ایدرلردی کاه اولور . دیکه جماعت ایله قیلارلر ایدی . حسن رضی الله عنه دن مرویدرکه ایتدی بکا اصحاب رسول اللهدن اوتوز کیمسه خبر ویرمشدرکه برکیمسه که بونمازی قیله حق تعالی اکا یتمش نظره ایله نظر ایلیه وهر نظره ده یتمش حاجتی قضا ایلیه که ادناسی مغفرت در. قسم رابع اسباب عارضه یه تعلق ایدن صلوات در . آنلردخی طقوزدر اولکی صلوة خسوف در بودخی کتب فروع ده مذکوردر. ایکنجی صلوة استسقادر بودخی صلوة عید کبی در بلافرق ، لکن بونده صلوته ثیاب بذله ایله چقارلر استکانت وتواضع ایله واوچ کون صائم اولدقدن صکره مقدماتصدق ایدوب معاصیدن توبه وانابت ومظالمدن خروج ورجعت در دردنجی کون صبیان ایله وعجائز اولسه دخی جائزدر بعضلر قتنده دواب وحیوانات دخی چقمق کرکدر زیرا آنلردخی احتیاجده مشارکلردر حدیث

تصدق ایتمش اوله ویهوددن تبری ایتمش اوله. ودخی حق تعالی یه اکا مغفرت ایلمك حق وواجب اوله، بونی انس روایت ایلدی. قسم ثالث تکرر سنین ایله متکرر اولاندر، اول دخی درت در: اولکی صلوة عیددر، بوسنت مؤکده در وشعائر دین دن برشعاردر. ودخی لائق اولان بودرکه آنده یدی امور رعایت اولنه: اولکی تکبیر، ایکنجی یوم عیده اغتسال ایدوب تزین وتطیب ایلیه. اوچنجی برطریق دن خروج ایدوب طریق آخردن رجوع ایلیه. دردنجی صحرایه خروج در الامکرمطر اوله آفاقه کوره ویاخود مکده وبیت المقدس ده اوله اماضعفا ایچون جائزدر تخلف ایدوب مساجده واردلر یوم صحوایسه دخی. بشنجی رعایت وقت در ودخی صلوة اضحی یی تعجیل مستحب در ذبح ایچون وصلوة فطری تأخیر صدقه ایچون. التنجی رکعت اولی ده بعد الفاتحه سورهٔ ﴿ ق ﴾ وثانیه ده ینه بعد الفاتحه ﴿ اقتربت ﴾ قرائت ایلیه. یدنجی کبش تضحیه ایلیه ودخی تضحیه مقصود ایلین کیمسه عشر ذی الحجه کونده قلم اظفارایتمیه. بوفقیر ایدر وجهی بودرکه الله اعلم اول کبش اکا فدا اولور ناردن خلاصده، پس لائق اولان بودرکه اول زمانده اعصاردن برشیئه نقصان کلیه تا که جمله سنك ناردن خلاصنه سبب اوله ودخی سفیان ثوری ایتدی مستحبدرکه بعد عید الفطر اون ایکی رکعت نماز قیله وبعد عید الاضحی التی رکعت نماز قیله ودخی ایتدی بودخی سنت دندر. ایکنجی صلوة تراویحدرکه یکرمی رکعتدر آنك کیفیتی مشهوره در وبودخی سنت مؤکده در اکرچه عیدین دن دون ایسه، ودخی سنت بودرکه تراویحی جماعت ایله قیله تفصیلی کتب فقهده در. اوچنجی صلوة رجب در رسول اللهدن مرویدرکه ایتدی برکیمسه یوقدرکه رجبك اول خمیسنده صائم اوله بعده بین العشا والغشمه [*] اون ایکی رکعت نماز قیله هرایکی رکعتك بینی برتسلیمه ایله فصل ایلیه، هررکعتده بعد الفاتحه سورهٔ قدر اوقیه اوچ کره واخلاص اون ایکی کره قچانکه، فارغ اوله حضرت محمده یتمش کره صلوات کتوروب ﴿ اللهم صل علی محمد النبی الامی وعلی آله ﴾

[*] غشمه فتح ثاء مثناة ایله لیلك ثلث اولی در غیبوبتندن صکره.

نجوم وعدد خلق وخلائق ایسه دخی . وحق تعالی آنك ذنوب سرو علانیه سنی مغفرت ایلیه وآنی جنته ادخال ایلیه متقین وفائزین ومقربین زمره سندن اوّل، زمره ده بلاحساب وعذاب ولاعرض ولاسؤال. ودخی حق تعالی ملائکه یه آنکله مباهات ایلیه وآنی عتیق من النار دیه تسمیه ایلیه بعده عثمان بن مظعون ایتدی : یارسول الله بوذکر اولنان غایت عظیم ثوابدر . حضرت رسول صلی الله تعالی علیه وسلم ایتدی یاعثمان شول خدا حقیچون که بنی حقله بعث ایلدی تحقیق حق تعالی بوصلوتی قیلان کیمسه یه اون ایکی نبی یی تصدیق ایدن کیمسه نك وسبیل الله ده بیك سنه جهاد ایله مجاهده ایده نك اجرینی ویره ، آنکچون دارالسلام ده بیك قصر بنا ایدر بونلردن ماعدا عندالله اولان زیاده ایله . (لیلة الخمیس) ایکی رکعت نماز قیله مغرب وعشا مابینده هر رکعتده بر فاتحة الکتاب وبش آیة الکرسی وبش کره اخلاص ومعوذتین قرائت ایلیه، قچانکه نمازدن خروج ایلیه اون بش کره حق تعالی یی استغفار ایلیه ثوابنی والدینی ایچون قیله، ایکیسنك دخی حقنی ادا ایتمش اولور اکر آنلره عقوق ایتمش ایسه دخی. وحق تعالی اکا صدیقین وشهدایه ویردیکندن خیرلوسنی ویره بونی ابوهریره روایت ایلمشدر. (لیلة الجمعه) بین المغرب والعشا اون ایکی رکعت نماز قیله، هر رکعتده بعد الفاتحه اون برکره سورهٔ اخلاص اوقیه کویا که حق تعالی یه اون ایکی سنه عبادت ایتمش اوله که نهارنده صیام ولیلنده قیام ایله. بونی جابر روایت ایلدی ودخی انس روایتنده صلوة عشاء آخره یی جماعت ایله قیله ایکی رکعت سنتی قیلوب بعدها اون رکعت نماز قیله هر رکعتده فاتحه و﴿قل هوالله احد﴾ ومعوذتین اوقیه برکره ، بعده اوچ رکعت وتری قیله وجنب ایمنی اوزره نائم اولوب وجهی قبله یه اوله هرکیم بونی ایشلیه کویا که لیلهٔ قدری احیا ایتمش اوله. ودخی حضرت صلی الله تعالی علیه وسلم بیوردیکه ﴿اکثروا من الصلوة علی فی اللیلة الغراء والیوم الازهر لیلة الجمعه ویوم الجمعة﴾ یعنی لیلهٔ غراده که لیلهٔ جمعه در ویوم ازهرده که یوم جمعه در بنم اوزریمه صلوتی اکثار ایدك. (لیلة السبت) بین المغرب والعشا اون ایکی رکعت نماز قیله، هرکیم آنی قیله آنکچون جنتده برقصر بنا اولنه ودخی کویا که هرمؤمن ومؤمنه اوزرینه

ايليه بعده ﴿ اشهد ان لا آله الا الله وحده لا شريك له ۰ واشهد ان آدم صفوة الله وفطرته وابرهيم خليل الله وموسى كليم الله وعيسى روح الله ومحمد حبيب الله صلوات الله وسلامه عليهم اجمعين ﴾ ديبه آكا ثوابدن حق تعالى ايچون حاشا ولد واردر ديه دعوى ايدنلر وايتمينلر عددنجه ثواب حاصل اوله وحق تعالى يوم قيامتده آنى آمنين ايله بعث ايليه وحق تعالى اوزرينه حق وواجب اوله آنى تبيين ايله جنته ادخال ايلمك. بونى حضرت انس روايت ايلمشدر. (ليلة الاثنين) درت ركعت نماز قيله، اولى ده ﴿ الحمد لله ﴾ اوقيه و ﴿ قل هو الله احد ﴾ اوقيه اون كره وثانيه ده ﴿ الحمد لله ﴾ ويكرمى اخلاص وثالثه ده اوتوز ورابعه ده قرق اوقيه، ايكيسى دخى يينه بعد الفاتحه در بعده سلام ويره ويتمش بش كره ﴿ قل هو الله احد ﴾ اوقيه ونفسى ووالدينى ايچون يتمش بش كره حق تعالى دن استغفار ايليه وحضرت محمده صلى الله تعالى عليه وسلم يتمش بش كره صلوات ايده بعده حق تعالى دن حاجتى سؤال ايليه حق تعالى اوزرينه حق وواجب اولور كه آكا سؤال ايتديكى امرده سؤالنى اعطا ايليه، بوكا صلوة الحاجه ديرلر بونى حضرت انس روايت ايلمشدر. (ليلة الثلثا) ايكى ركعت نماز قيله هر ركعتده فاتحة الكتاب و ﴿ قل هو الله احد ﴾ ومعوذتين، اون بش كره آية الكرسى اوقيه و اون بش كره حق تعالى دن استغفار ايليه. (ليلة الاربعا) ايكى ركعت نماز قيله، اولكيده بعد الفاتحه اون كره ﴿ قل اعوذ برب الفلق ﴾ وثانيده بعد الفاتحه اون كره ﴿ قل اعوذ برب الناس ﴾ اوقيه هركيم بونى قيله آنك ايچون هر سيدن يتمش بيك ملك نزول ايدركه ثوابنى كتابت ايدرلر يوم قيامته دكين حضرت فاطمه رضى الله عنها روايتنده بعد الفاتحه ﴿ قل اللهم مالك الملك ﴾ اوقيه ـ الى آخره ـ نمازدن صكره يتمش كره ﴿ جزى الله محمدا عنا ما هو اهله ﴾ ديبه يتمش كره. حق تعالى آنك يتمش بيلك ذنوبنى مغفرت ايليه و آنك ايچون ناردن برائت كتاب ايليه اما عثمان بن مظعون روايتنده اون ركعتدر هر برنده بعد الفاتحه بر كره ﴿ آمن الرسول ﴾ الى آخر السوره واوچ كره اخلاص اوقيه، هركيم بو نمازى قيله كويا والده سى آنى ولادت ايتديكى كون كبى ذنوبدن پاك وطاهر خروج ايليه. اكر ذنوبى مقدار زبد بحر وعدد ورق شجر وعدد

الفاتحه آیة الکرسی اوقیه یوزکره ، ثانیه ده بعد الفاتحه ﴿ قل هو الله احد ﴾ اوقیه یوزکره وحضرت رسالت پناهه صلوات کتوره یوزکره ، بونی حضرت ابن عباس روایت ایلمشدر فضائلی بودرکه حق تعالی آکا ثواب صوم رجب وشعبان ورمضان ، وثواب حج ویره و آنك ایچون جمله حق تعالیه ایمان کتورنلر وتوکل ایدنلر عددنجه حسنه کتابت ایلیه. (یوم الجمعه) شمس بررمح مقداری مرتفع اولدقده بعد اسباغ الوضوء سبحة الضحی دیه ایکی رکعت نماز قیله، هرکیم آنی قیله ایماناً واحتساباً حق تعالی آنك ایچون ایکی یوز حسنه کتابت ایلیه و آندن ایکی یوز سیئه محو ایلیه وهرکیم درت رکعت قیله حق تعالی آنك ایچون جنتده درت یوز درجه رفع ایلیه وهرکیم سکز رکعت قیله حق تعالی آنك ایچون جنتده سکز یوز درجه رفع ایلیه وجمیع ذنوبی مغفور اوله، وهرکیم اون ایکی رکعت قیله بیك ایکی یوز حسنه کتابت اولنه وآندن بیك یوز سیئه محو اولنه و آنك ایچون جنتده بیك ایکی یوز درجه رفع اولنه . بونی حضرت علی ابن ابی طالب کرم الله وجهه مرفوعا روایت ایلمشدر . حضرت ابن عمر رضی الله عنهما روایتنده مرفوعا وارد اولمشدرکه هرکیم یوم جمعه ده قبل صلوة الجمعه درت رکعت قیله بررکعتده بعد الفاتحه ﴿ قل هو الله احد ﴾ اوقیه الی کره . اول کیمسه جنتده مقعدینی کورمینجه فوت اولمایه یاخود آکا کوستریله. (یوم السبت) درت رکعت نماز قیله هربرنده برکره فاتحة الکتاب و ﴿ قل یا ایها الکافرون ﴾ اوچ کره اوقیه وبعد الفراغ آیة الکرسی اوقیه . بونی ابو هریره مرفوعا روایت ایلشدر وفضائلی بودرکه حق تعالی آنك ایچون هر حرفی مقابله سنده برحج وبرعمره کتابت ایلیه و دخی هر حرفی مقابله سنده برسنه نك نهارنده صیام ولیلنده قیام اخری رفع اولنه وحق تعالی آنك ایچون هرحرفی مقابله سنده برشهید ثوابنی ویره و دخی تحت ظل عرش خداده نبیین و شهدا ایله . واما صلوات لیالی ، ایمدی (لیلة الاحد) آنده یکرمی رکعت نماز قیله هر رکعتده برفاتحه والی اخلاص وبرکره معوذتین اوقیه بعده یوزکره استغفار ایلیه ویوزکره دخی نفسی ووالدینی ایچوز استغفار ایلیه وحضرت نبیه علیه السلام یوزکره صلوات کتوره وکندیسنك حول وقوتندن تبری ایدوب حق تعالیه عزوجل التجا

(يوم الاحد) آنده درت ركعت نمازقيله بر روايتده وقتى مابعد ظهره تخصيص اولنمشدر هر ركعتده بعدالفاتحه بركره ﴿آمن الرسول﴾ آيتنى اوقيه . برروايتده دخى ركعت اولى ده تنزيل السجده وثانيه ده تبارك اوقيه بعده تشهد اوقيوب سلام ويره . بعده ركعتين اخريني قيله هربرنده سورهٔ جمعه يى قرائت ايليه . وبوسورك هربرى بعدالفاتحه در . امافضائلى ، حق تعالى اول كيمسه يه برنجى ثوابنى وحج وعمره فضيلتنى ويره وهرحرفنه جنتده مسك ازفردن بر مدينه ويره و هر ركعتى مقابله سنده صلوة كتابت اولنه وآكا هرنصرانى ونصرانيه عددنجه حسنات ويريله وحق تعالى يه آنك حاجتنى قضا ايلمك حق وواجب اوله . (يوم الاثنين) ايكى ركعت نماز قيله ارتفاع نهار قتنده هربرنده بعد الفاتحه آية الكرسى واخلاص ومعوذتين قرائت ايليه بر ركره و بعد السلام استغفار ايليه اون كره وحضرت نبى عليه السلامه صلوات كتوره اون كره ، حق تعالى آنك جميع ذنوبنى مغفرت ايليه ، بونى جابر روايت ايلمشدر . انس روايتنده اون ايكى ركعت نماز قيله هربرنده بعدالفاتحه آية الكرسى اوقيه . بركره قچانكه فارغ اوله اخلاص اوقيه اون ايكى كره . و بونك فضائلى جنته دخول در حال وتجاوزدن انواع كرامات ايله وملائكه نك آنى تشييع لريدر هربرى ايله هديه اوله . (يوم الثلثا) آنده نصف نهار زمانينده اون ركعت نماز قيله بر روايتده ارتفاع نهار وقتنده هربر ركعتده بعدالفاتحه آية الكرسى بركره ، و ﴿قل هو الله احد﴾ اوچ كره . بونى حضرت انس روايت ايلمشدر اما فضائلى يتمش كونه دكين اول كيمسه نك اوزرينه خطيئه كتابت اولنمايه اكر اول مدتده موتى مقدر ايسه شهيداً كيده ويتمش بيالق ذنوبى مغفرت اولنه . (يوم الاربعا) ارتفاع نهار وقتنده اون ايكى ركعت نماز قيله هر ركعتده بعدالفاتحه آية الكرسى بركره ، اخلاص اوچ كره ومعوذتين اوچ كره اوقيه . بونى معاذ روايت ايلمشدر فضائلى بودركه حق تعالى اول كيمسه دن عذاب قبرى وضيق وظلمتى وشدائد قيامتى دفع ايليه . وهر كون آنك ايچون برنجى عملى رفع اولنه ودخى بر ملك عرش ياننده آكا ندا ايليه كه : يا عبدالله عملكى استيناف ايله كه سنك ذنوبكدن تقدم ايلين جمله مغفور اولمشدر . (يوم الخميس) ايكى ركعت نماز قيله بين الظهر والعصر ، اولكيده بعد-

امهانی روایتی بودر حضرت عایشه روایتنده درت رکعتدر اما ماشاءالله زیاده ایلیه زیاده سنده حد معین یوقدر التی رکعت دخی روایت اولنمشدر بعضلر دیمشدرکه اقلی ایکی رکعتدر اعلاسی اون ایکیدر سهروردی عوارفده بویله ذکر ایلمشدر و آنك وقتی شمس اشراق ایدوب مرتفع اولوب جانب شرقدن ربع سمایه واردیغی زماندر. وقت مزبور ربع غربیده وقت عصرك نظیری در. واما صلوة مابین العشائین، اول سنت مؤکددر و آنك فضل عظیمی واردرکه آکا صلوة الاوابین دیرلر عددی آلتی رکعتدر. واما صلوة تهجد. آنك وقتی لیل دن ثلث اخیردر طلوع فجره دکین ودخی لائق اولان بودرکه آنکله طلوع فجر بینده نائم اولمیه ودخی بو صلوتی تقلیل ایدوب بعده نائم اولمامق افضل در تطویل ایدوب عقیبنده نائم اولمقدر ودخی بونك عدد رکعاتنده اختلاف اولنمشدر اقلی ایکی رکعتدر اون ایکیه وارنجه، امانافضائلی خارج حد احصادر.

تذییل — وجه مذکور اوزره صلوة تهجد امام غزالی کتاب (احیاء العلوم) ده اختیار ایتدیکیدرکه مرحوم والد ماجد دخی آنلره اقتدا و آنلرك اثرینه اقتفا ایتمشلردر بوقول اوزره بعد الصلوة طلوع فجره دکین ترك نوم افضل در لکن حضرت شیخ اکبر وکبریت احمر غوث اعظم و مقتدای امم الشیخ محی الدین العربی الحاتمی الطائی نفعنا الله تعالی باسراره وهدانا الی الحق بانواره کتاب فتوحات مکیه نك آخر ابوابنده کی وصایاسیدر صلوة تهجد ایله دخی توجیه ایلدکده طریقنی بیان ایدوب بیورمشدرکه اول لیلدن نائم بعده صلوته قائم اوله سین بعده ینه نائم اوله سین بعده صلوته قائم اوله سین فجر طالع اولنجه، فجر طالع اولیجق فجرك رکعتینی قیله سین بعده صاغ یانکه اضطجاع ایده سین بلانوم بعده صلوة صبحه قائم اوله سین. ایمدی بو کلامدن منفهم اولان بودرکه صلوة تهجد ایچون قالقوب ینه نائم اولمق کرکدر بعده ینه صلوة ایچون قائم اوله فجر طالع اولنجه. یعنی قالقوب صلوة فجره منتظر اوله فجر طالع اولنجه، طالع اولیجق ایکی رکعت سنت فجری قیله دیمکدر پس اول تقدیرجه حضرت شیخك کلامی قول آخر اولور ملاحظه اولنه انتهی. قسم ثانی ایام اسبوعك و لیالیسنك صلوتیدر:

هر کیم یوم جمعه‌ده سفر ایلسه ایکی ملکلری آ کا دعاء علیه ایده‌لر . یوم جمعه‌ده طلوع فجردن صکره سفر حرام‌در مکرکه رفقاسی فوت اوله . بعض سلف مسجددده سقادن شرب ایچون ویاخود غیره تسبیل ایچون شراء ما ایتمکی کریه کورمشدر مسجده اشترا اولنمش اولمسون دیو اکر هیچ ایتامکه مجال اولمازسه باری ثمنی خارج مسجددده تسلیم ایایه وبالجمله اول کونده اوراد واذکارینی وانواع خیراتی زیاده ایایه زیرا حق سبحانه وتعالی قچانکه برعبده محبت ایلسه آنی اوقات فاضله‌ده فواضل اعمال ده استعمال ایدر تاکه عقابی اوجع ومقتی اشداوله برکت وقت حرمانی ایله وحرمت وقتی انتهاك ایتدیکیچون. ودخی یوم جمعه بعض دعوات مخصوصه مستجبدرکه آثارده وارده اولمشدر ان شاءالله تعالی عن قریب باب دعواتده ذکری نصیب اوله .

مطلب سادس — علم نوافل صلوتده‌در . معلوم اولهکه فرائضدن ماعدا صلوات یاسنن‌در ویا مستحبات ویا تطوعات‌در اولکی شونلردرکه حضرت نبی‌دن منقول اولوب آ کا مواظبت ایتمش اوله‌لر . ایکنجی اولدرکه فضیلتنده بعض اخبار وارد اولوب لکن مواظبت نقل اولنمامشدر . اوچنجی اولدرکه آنك عیننده بر اثر وارد اولمامشدر لکن عبد آنی تطوعاً ادا ایدر ربنه مناجاته رغبت ایچون خصوصاکه مطلقا بعض صلوتك فضلنه شرعده نقل وارد اولمشدر. بواوچ قسمه نافله دخی اطلاق اولنور فرض مقابله‌سنده کاه اولورکه بعض سننه آخر اوزره فضیلت عارضه اولور زیرا جماعات ایله اولان سنن ، سنن افراددن افضل‌در : سنن جماعتك دخی افضلی صلوة عیددر بعده صلوة کسوف بعده استفسقاردر سنن انفرادك افضلی وتردر بعده فجرك رکعتینی‌در بعده سائر رواتب‌در. ودخی معلوم اولهکه نوافل درت قسم‌در . اسبابه متعلق اولان واوقاته متعلق اولان ، اول دخی یا یوم ولیله‌ده متکرر اوله ویاخود اسبوع‌ده ویا سنه‌ده اولهکه بونلردرت قسم اولور قسم اول سکزدر آنلرك بش قسمی روایت صلوات خمس‌در، اوچی دخی آنلرك وراسنده‌درکه صلوة ضحی‌در ومابین عشائین وتهجددر اما رواتب صلوات خمس علم فقهده بیان اولنمشدر . واما صلوة ضحی ، آنده اکثر نقل اولنان سکز رکعتدرکه

تخفیف ایدوب امام طرفینه تصایه ایتدکدن صکره قیله زیرا اول زمانده مدح سلاطینه شروع ایتمکله نماز مشروع در آنی استماع واجب دکلدر ودخی اول کونده مستحبدرکه درت رکعت نمازقیله درت سوره ایله ـ که سورهٔ انعام وکهف وطه ویس در ـ اکر آنلری قرائته قادر اولمازسه سورهٔ یس وسجدهٔ لقمان وسورهٔ دخان وسورهٔ ملك ایله قیله . ودخی بودرت سوره نك لیلهٔ جمعه ده قرائتنی ترك ایلمیه که آنده فضل کثیر واردر اکر آنلری قرائت ایده مز ایسه قادر اولدیغی سوری قرائت ایلیه که ختمهٔ واحده منزله سنده در ودخی سورهٔ اخلاص قرائتنی اکثار ایلیه ودخی مسحب درکه اول کونده صلوة تسبیح قیله آنی دخی عن قریب بیلورسین حضرت ابن عباس رضی الله عنهما رب الناس صلوة تسبیحی بعدالزوال ادایه اشتغال ایدردی یوم جمعه ده احسن بودرکه وقت زواله دکین صلوته اشتغال ایلیه بعدالجمعه استماع علم ایلیه عصره دکین بعده تسبیح واستغفاری تکرار وا کثار ایلیه مغربه دکین . التنجی صدقه در اول کونده صدقه نك ثوابی مضاعف در مکرکه امام خطبه ده ایکن سؤال ایدنه ویره زیرا اول مکروهدر بعض علما مطلقا سائله تصدق کریه کورمشدر چنانکه رقاب ناسی مسجدده تخطی ایلیه مکرکه برمکانده قائماً ویاقاعدا سؤال ایلیه. کعب الاخبار ایتدی برکیمسه جمعه یه حاضر اولوب بعده انصراف ایدوب صدقه دن بری برینه مخالف ایکی شی تصدق ایدوب بعده رجوع ایدوب ایکی رکعت نماز قیلوب رکوع وخشوعلرینی اتمام ایدوب بعده ﴿ اللهم انی اسئلك باسمك بسم الله الرحمن الرحیم وباسمك الذی لا آله الا هوالحی القیوم لاتأخذه سنة ولانوم ﴾ دیسه حق تعالی دن برشی سؤال ایتمیه الاحق تعالی آنی آکا اعطا ایده . بعض سلف ایتدی برکیمسه یوم جمعه ده برمسکینی اطعام ایلسه بعده صباح دن جمعه یه ابتکار ایلیوب برکیمسه یه ایدا ایتمسه بعده امام سلام ویردیکی حینده ﴿ بسم الله الرحمن الرحیم الحی القیوم اسئلك ان تغفرلی وترحمنی وان تعافینی من النار ﴾ دیسه بعده قلبنده ظاهر اولان دعای ایلسه البته مستجاب اولور . یدنجی اول کونی ذخر آخرت قیلمقدرکه آنده جمیع اشغال دنیادن کف ایلیه ودخی آنده سفره ابتدا ایتمیه تحقیق روایت اولمشدرکه

صلی الله تعالی علیه وسلم صلوتی اکثار ودخی ﴿ اللهم صل علی محمد عبدك ورسولك النبی الامی ﴾ دییه اکر تشهددهمشهور اولان صلواتی ذکر ایدرسه ینه مصلی اولور ودخی صلواته استغفاری ضمیمه ایلیه زیرا یوم مذکورده استغفار مستحب در . دردنجی قرائت قرأنی اکثار خاصة سورهٔ کهفی اختیار ایلیه. حضرت ابن عباس وابی هریره دن مرویدرکه هرکیم لیلهٔ جمعه ده ویاخود یوم جمعه ده سورهٔ کهف قرائت ایلسه قرائت ایتدیکی موضعدن مکه یه وارنجه برنور ویریله وجمعهٔ اخرایه دکین مغفرت اولنه اوچ کون دخی زیاده ایله ویتمش بیك ملك آنك ایچون صلوة ایده لر صباحه داخل اولنجه. ودخی مرضدن ودبیله دن وذات الجنب دن وبرص وجذام دن وفتنهٔ دجال دن عافیت اوزره اوله. ودخی مستحب درکه یوم جمعه ده یاخود کیجه سنده ختم قرأن ایلیه اکر قادر اولورسه ودخی ختم قرأنی صلوة فجرك ایکی رکعتنده اوله اکر کیجه قرائت ایدرسه ویاخود مغربك رکعتینده اوله ویاخود جمعه ده اذان واقامت بینده اوله که آنك فضل عظیمی واردر بعض عباد، عباد یوم جمعه ده بیك کره ﴿قل هوالله احد﴾ قرائتی استجباب ایدرلر ایدی ودخی بیك کره « سبحان الله والحمدلله ولا آله الاالله والله اکبر» دیرلر ایدی اکر جمعه نك یومنده یا لیله سنده مسجات ستی قرائت ایدرسه حسن در روایت اولنمامشدرکه نبی صلی الله تعالی علیه وسلم بعض سوری بعینها قرائت ایتمش اوله لر الا یوم جمعه ده ولیالیسنده مرویدرکه لیلهٔ جمعه ده صلوة مغربده ﴿قل یاایها الکافرون﴾ و﴿قل هوالله احد﴾ قرائت ایدردی وعشاء آخرده سورهٔ جمعه وسورهٔ منافقین قرائت ایدردی وبوایکیسنی صلوة جمعه ده دخی قرائت ایدردی ودخی صبح جمعه ده سورهٔ سجدهٔ لقمن وسورهٔ ﴿هل اتی علی الانسان﴾ قرائت ایدردی . بشنجی صلوة یعنی نمازلردر برکیمسه که مسجده داخل اوله مستحب درکه اوتورمازدن اوّل درت رکعت نماز قیله . ایکیوز سورهٔ اخلاص ایله هررکعتده اما کره قرائت ایلیه. حضرت رسولدن صلی الله تعالی علیه وسلم مرویدرکه برکیمسه که بونی ایشلیه جنتده مقعدینی کورمدن اکا اصابت موت ایتمیه و یاخود اکا کوستریله ودخی ایکی رکعت تحیة المسجدی ترك ایتمیه امام خطبه ده ایسه دخی، لکن اول زمانده

بیان آداب نهار الجمعه — آنك آدابی یدی در اولکی حضور مجلس علم در بکرة ویاخود بعد الصلوة وبعد العصر ودخی مرید یوم جمعه نك جمله سنده خیراتدن خالی و بعید اولمیه، تاکه خیره مباشر ایکن ساعت شریفه ده حاضر بولنه. ایمدی اکر برعالم بولورسه که حق تعالی ایامنی تذکر ایلیه وتفقه فی الدین ایلیه آنك مجلسنده حاضر اوله ودخی آخرتده نافع اولان علمی مستمع اولمق نافله دن افضلدر. تحقیق ابوذر روایت ایتمشدرکه مجلس علمه حضور بیك رکعتدن افضلدر کذلك قصاصی مسجددن اخراج ایدوب زجر ایلیه که آنلرده خیر واجر یوقدر بلکه بدعت در صحابهٔ کرام دن قصاص حقنده نکیر روایتی غایت ایله کثیردر. ایکنجی ساعت شریفه یه حسن مراقبه اوزره اوله که خبر مشهورده وارد اولمشدرکه جمعه ده برساعت واردرکه اکا عبد مسلم موافقت ایلیوب حق تعالی دن برشی سؤال ایلمز الا حق تعالی آنی اعطا وافضال ایدر. خبر آخرده وارد اولمشدرکه برعبد اکا نماز قیلارکن مصادف اولماز الا الخ. واول ساعت شریفه ده اختلاف اولنمشدر. بعضلر طلوع شمس وقتنده دیمشدر بعضلر عند الزوال بعضلر مع الاذان بعضلر خطیب منبره صعود ایدوب خطبه یه شروع ایتدکده بعضلر خلق نمازه قیام ایتدکلرنده بعضلر آخر وقت عصرده بعضلر قیل غروبده در دیمشلر، قول اخیر حضرت فاطمه دن مرویدرکه والدندن صلی الله تعالی علیه وسلم روایت ایدر. بعض علما دیمشدرکه ساعت مزبوره یوم مذکوره مبهمه در لیلهٔ قدر کبی تاکه مراقبه سنه دواعی متوفره اوله بعضلر دخی دیمشدرکه ساعت مذکوره یوم جمعه نك ساعاتنده انتقال ایدر لیلهٔ قدر انتقالی کبی. غزالی ایتدی جمله دن اشبه بوقول در وبونك برسری واردرکه علم معامله ده آنك ذکری لائق دکلدر وبوسره اشارت در حضرت رسالتدن اولان بشارت که بیورمشدر: ﴿ ان لربکم فی ایام دهرکم نفحات الا فتعرضوالها ﴾ ایمدی لایق اولدرکه عبد جمیع نهارندهٔ اول وقته متعرض اوله قلبی احضار وذکره مداومت وتکرار ووساوس دنیا واغراض دن تجنب واعراض ایله رجا اولنورکه اول نفحات برنفحه یه واصل وآنکله مقصد حاصل اوله. اوچنجی اول کون مستحب در رسول الله

منبر بعض صفوفی قطع ایدر حقیقتده صف اوّل ، اول برصف متصل غیر منقطع درکه فضاء منبرده‌در ودخی آنده اوتوران خطیبه مقابل اولوب سماع ایدر و دخی اسواقده صلوة مکروهدر ومسجددن خارج اولان رحابده یعنی مواضع واسعه‌ده بعض صحابهٔ کرام ناسی رحابدن ضرب ایدوب قیام ایله امر ایدرلردی . سکزنجی خروج امامدن صکره قطع صلوة وکلام ایلیه بلکه جواب مؤذنه بعده استماع خطبه‌یه اشتغال ایلیه، اکر بعید ایسه علمده وغیریده تکلم جائزدر دیمشلردر لکن سکوت اولی‌در زیرا اول وقتده صلوة حرام اولیجق حرمت کلام اولی‌در . طقوزنجی امامه اقتداده سائر صلوتده ذکر آدابی مراعاة ایلیه چنانکه صلوة جمعه‌دن فارغ اولسه یدی کره سورهٔ فاتحه قرائت ایلیه قبل التکلم وقل‌هوالله احد ومعوذتین یدیشر کره تحقیق بعض سلفدن مرویدرکه هرکیم بونی ایشلسه اول جمعه‌دن جمعهٔ اخری‌یه دکین معصوم اولور . ودخی اکا شیطاندن حرز اولور ودخی مستحب درکه بعد صلوة الجمعه بودعایی قرائت ایلیه : ﴿اللهم یاغنی یاحمید یامبدئ یامعید یارحیم یاودود اغننی بحلالك عن حرامك و بفضلك عمن سواك﴾ دیرلرکه برکیمسه‌که بودعایه مداومت ایلیه حق سبحانه وتعالی آنی خلقندن اغنا ایلیه وآکا ﴿من حیث لایحتسب﴾ رزقنی ویره بعده‌صلوة جمعه‌دن صکره آلتی رکعت نماز قیله . برروایتده درت ، بر روایتده ایکی رکعت نماز قیله جمله‌سی صحیح در احوال مختلفه‌یه کوره افضل اولان اکمل اولاندر . اونجی مسجده ملازم اولمقدر عصری ادا ایدنجه، اکر مغربه دکین وقوف ایدرسه افضل در اولکیدن ثواب حج، ثانی‌دن ثواب عمره حاصل اولورا کر تصنع دن نفسنه امین اولمازایسه ویاخود اعتکافه خلقك نظرندن کندویه آفت اصابت ایتمکدن خوف ایدرسه ویاخود مالایعنی‌یه شروعدن خوف ایدرسه افضل بودرکه بیتنه رجوع ایدوب خلوتنده حق تعالی‌یی ذاکر والآء نعماسنده متکفر وتوفیقنه شاکر، تقصیرندن خائف وقلب ولسانی مراقب اوله شمس غارب اولنجه، تاکه ساعت شریفه آنی فوت ایتمیه ودخی لائق دکلدرکه جامعده وغیری مساجد ومعابدده حدیث دنیا سویلیه زیرا منهی عنه‌در .

خروج ایدنجه. آندن صکره صحف طی اولنوب اقلام رفع اولنور ملائکه دخی منبر یانه جمع اولوب استماع ذکر ایدرلر بعده کیدنلره صلوته حضوردن غیری فضیلت اولماز بوبابده اخبار کثیره‌در. بشنجی هیئت دخولده‌در لائق بودرکه خلقك رقابنی تخطی ایلمیه واوکلرندن مرور ایتمیه. بکور ایدن انسانه بونلر آسان اولور مکر آنلر دخی باب جامع قتنده قعودایده‌لر جامعك اوکنده موضع خالی وارایکن، اول تقدیرجه آنلرك حرمتی اولماز. صکره آنلرك رقابنی تخطی ایتسه‌لر بأس یوقدر حسن دن بویله روایت اولنمشدر وینه حسن دن مرویدرکه مسجدده کیمسه اولمسه الا صلوة ایچنده اولانلر اولسه‌لر لائق بودرکه آنلره سلام ویرمیه‌لر زیرا محلی دکل ایکن جواب تکلیف ایتمش اولور. التنجی ناسك اوکندن مرور ایتمیه وکندوسی براسطوانه‌نك ویاخود حائطك قریبنده قعود ایلیه تاکه اوکندن کیمسه مرور ایلمیه. مرور ایلسه دخی صلوتی قطع ایلمز لکن منهی عنه‌در اکر حائط یااسطوانه بولمازسه اوکنه طولی برذراع اولور برشی نصب ایلیه تاکه آنك حدینه علامت اوله. یدنجی صف اولی طلب ایلیه زیرا آنك فضلی کثیردر نته‌کیم روایت ایلدك. خبرده دخی وارد اولمشدرکه ﴿من غسل واغتسل وبکر وابتکر ودنی من الامام استمع کان له کفارة مابین الجمعتین وزیادة ثلثة ایام﴾ ایمدی ﴿ودنی من الامام﴾ قولی‌که معناسی امامه قریب اوله دیمکدر صف اوله وارمغه اشارت‌در پس بوخصلتلر ایکی جمعه‌نك مابینده اولان ذنوب ایله اوچ کون دخی زیاده‌نك ذنوبی مکفرددر لفظ آخرده حق تعالی آنی جمعهٔ اخری‌یه دکین مغفرت ایدر وارد اولمشدر لکن صف اولی طلبده اوچ شرط واردر: بری اولدرکه آنده امامدن وتوابعدن برمنکر کورمیه‌که تغییرندن عاجز اوله والا تأخر ایلمك اسلم وهمی اجمع در علمادن بعض جماعت طلب سلامت ایچون ایلمشلردر. جمله‌دن بری بشر ابن الحارث در آنلره باعث تأخردن سؤال ایلدیلر ایتدی: قرب قلوب مقصوددر قرب اجساد دکل. بری دخی منبر قتنده کبرا ایچون فصل اولنمش مقصوره اولمامقدر اما مقصوره‌ده صلوتی کریه کورمشدر لکن اقرب بودرکه کراهت کندویه تخصیص وآخری منع ایچوندروالا کراهت یوقدر. بری دخی بودرکه

ونصیب جهتندن اخسی شول کیمسه‌درکه صباحه داخل اولدقده بوکون نه‌در دییه، یعنی یومك حرمتندن غافل و آدابندن ذاهل اوله . بعضلر لیهٔ جمعه‌ده مسجد جامعده بیتوتت ایدردی تعظیم جمعه ایچون . ایکنجی قجانکه صباحه داخل اوله بعد طلوع الفجر غسل ایله ابتدا ایلیه اکر تکبیر ایلمزسه دخی رواحه یعنی مسجده ذهابه اقرب اولان احب‌در تاکه نظافتده قریب العهد اوله وبو غسل استحباب مؤکد ایله مستحب‌در . عند البعض سنتدر عندالاخرین واجبدر ودخی برکیمسه‌که اغتسال ایدوب صکره محدث اوله غسلی باطل اولماز احب اولان احترازدر . اوچنجی زینت‌در اول دخی اول کونده مستحب‌در زینت دخی کسوت ایله اولور و نظافت وطیب ایله اولور. اما کسوت، آنك احجی ثیابك ابیضی‌در شهرت اولان ثیابی و سوادی لبسدن احتراز ایلیه . زیرا لبس سواددہ فضیلت یوقدر قنده قالدیکه سنت اوله . بلکه بدعت محدثه‌در عمامه دخی بو ایامده مستحبه‌در خصوصا که جمعه‌یه سعی وقتندن تمام صلوته دکین. اما نظافت سواك ایله‌در ودخی خلق شعر وقلم ظفر وقص شارب وبونلره مشابه‌امور ایله‌در . ابن‌مسعود ایتدی: هرکیم یوم جمعه‌ده اظفارینی قلم ایلسه حق‌تعالی آندن برمرض اخراج ایدوب برشفا ادخال ایدر اکر یوم خمیسده یاخودیوم اربعاده حمامه داخل اولدیسه مقصود حاصل اولمش اولور. آنجق اول کون یانده موجود اولان اطیب‌طیب ایله تطییب ایلسون تاکه آنکله روایح کریهه‌یه غالب اوله وجوارنده حاضر اولانلرك مشامنه ایصال روح وراحت ایلیه. رجالك احب وطیبی رایحه‌سی ظاهر اولوب لونی خفی اولاندرنسانك طیبی لونی ظاهروریحی خفی اولاندرکه اثرده بویله‌در . امام شافعی ایتدی : هرکیم ثوبنی تنظیف ایلسه همی قلیل اولور وهرکیم ریحی طیب‌اوله عقلی زیاده اولور . دردنجی جامعه بکوردر یعنی بکرة النهارده کیتمکدر بونك فضلی عظیم‌در ودخی مستحبدرکه جامعه ایکی واوچ فرسخدن قصد ایلیه ودخی جمعه‌یه سعی خاشعاً ومتواضعا نیت اعتکاف ایله اولوب نداءخدانك جوابنه مبادرت ومغفرت ورضوانته مسارعت قصد ایلیه. تمام فضیلت جمعه‌یه ساعت اولی‌ده کیدنلرکدر بعده ثانیه‌ده تا امام

اذاندن فارغ اولیجق امام قیام ایدوب ناسه وجهی ایله اقبال ایدوب اطرافه التفات ایلمیه ودخی اللرینی قائمهٔ سیف ایله ویاخود غرهٔ ایله یعنی رمح صغیر ایله اشتغال ایلیه تا که اللری ایله عبث ایلمیه یعنی اویلمیه واحدیهمانی اخری اوزره وضع ایتمیه ودخی ایکی خطبه اوقیوب مابینده ایکی جلسهٔ خفیفه ایلمیه وخطبه‌ده لغات عربیه استعمال ایتمیه وتمطیط یعنی کلامده تلوین ایتمیه وتغنی ایتمیه ودخی خطبه‌سی قصیرهٔ بلیغهٔ جامعه اوله . وخطبهٔ ثانیه‌ده دخی قرائت آیت مستحب‌در ودخی مسجده داخل اولانلر خطیب خطبه‌ده ایکن سلام ویرمیه‌لر اکرسلام ویررسه جوابه مستحق اولماز اشارت جواب حسن‌در ودخی تسمیت عاطس ایلمیه. ایمدی بوذکر اولنان شروط صحت‌در اما شروط وجوب علم فقهده مذکوره‌در اما آدابی اون‌در: اولکی یوم خمیس‌دن خطبه‌یه استداد ایدوب عزم ایلیه وفضلی ایچون استقبال ایلیوب دعایه اشتغال ایلیه ودخی بعد العصر استغفار وتسبیح ایلیه زیرا برساعتدر یوم جمعه‌ده ابهام اولنان ساعته مقابلدر ودخی ثیابنی غسل ایدوب بیاضی ترجیح واختیار ایلیه وطیب احضار ایلیه وجمعه بکوردن یعنی وقت سحرده کیتمکدن مانع اولان اشغالدن قلبنی تفریغ ایلیه . ودخی اول کیجه‌دن صوم جمعه‌یه نیت ایلیه لکن مفرداً اولمیوب بلکه خمیسی یاسبتی ضم ایلیه ودخی لیلهٔ جمعه‌ی صلوة ایله وختم قرآن ایله احیایه اشتغال ایلیه‌زیرا آنك فضل کثیری واردر یوم جمعه‌نك فضلی دخی آنوك اوزرینه مستحب‌در بعضلر اول کیجه اهلی ایله مجامعت دخی ایلیه دیوب بلکه آنی مستحب ایلمشلردر ﴿من بکر وابتکر وغسل واغتسل﴾ حدیث شریفندن اخذ ایلمشلردر بعضلر غسل قولنك معناسی اهانی غسله حمل ایلیه دیمکدر دیمشدر . برروایتده غسل تخفیف ایله ادراك وارد اولمشدر یعنی ثیابنی غسل ایلیه دیمکدر . ایمدی بو آداب ایله داخل زمرهٔ غانمین وخارج فرقهٔ غافلین اولور نتکم بعض سلف دیمشدر « اوفی الناس نصیباً من الجمعة من انتظرها ورعاها من الامس واخسهم نصیبا من اصبح فیقول ایش الیوم » یعنی فاسك جمعه‌دن نصیب جهتندن اوفی اولان شول کیمسه‌درکه انتظار جمعه ایدوب امس‌دن رعایت جمعه ایلیه

بوبر یومدرکه حق تعالی آنکله اسلامی تعظیم وبونی مسلمینه تخصیص ایله آنلری تکریم ایلمشدر حتی بعدالنداء جمعه یه سعی دن مانع وصارف اولان اموره اشتغال حرام اولمشدر. حدیثده وارداولمشدرکه برکیمسه‌که اوچ دفعه بلاعذر جمعه‌یی ترك ایلسه حق تعالی آنك قلبنه طبع وختم ایدر لفظ آخرده اسلامی ظهرینه براقمش اولور. بوندن صکره صلوة جمعه سائر صلواته مشارکدر شروطده، لکن آنلردن التی شرط ایله متمیز اولور: اولکی وقتدر حتی اکر سلام وقت ظهردن خارجده اولسه جمعه فوت اولورپس لازم اولان بودرکه وقت ظهرده جمعه‌یی اتمام ایلیه امامسبوق اولانده اختلاف واردر. ایکنجی مکاندر زیرا صحیح اولماز الامصرده اولور آنك حالی علم فقهده بیان اولنمشدر واذن سلطان دخی شرطدر. اوچنجی جماعتدر سائر صلوات کبی بعضلرقتنده قرق کیمسه لازمدرکه جمله‌سی ذکور واحرار ومکلفین ومقیمین اولدلر اکر برکیمسه ناقص اولسه خطبه ایچنده بیله یاخود صلوتده باطله اولور. دردنجی اتحاد جماعتدر اکر قرق کمسنه متفرقین قیلسه‌لر صحیح اولماز. بشنجی ایکی جمعه صحیح اولمامقدر اکر تعدد اولورسه تحریمه‌ده مقدم اولانك صلوتی صحیحه‌در الامکرکه ضرورت اوله. التنجی ایکی خطبه‌در بعضلر آنجق ﴿الحمدلله﴾ قولی ایله صحیح اولور دیمشلردر بعضلر ایکی خطبهٔ طویله لازمدر که ایکیسنك مابینده قعود ایلیه بعضلر ایکی خطبه دخی فرضدر دیدیلر وایکیسنده دخی قیام کذلك بین الخطبتین قعود فرضدر دیدیلر ودخی خطبهٔ اولی‌ده درت فرض واردر بری تحمیددرکه اقلی الحمدلله دیمکدر بری دخی صلوة علی النبی‌در صلی الله تعالی علیه وسلم بری دخی حق سبحانه وتعالی‌دن تقوی ایله وصیت‌در بری دخی قرأندن برآیت قرائت ایلمکدر خطبهٔ ثانیه‌نك دخی فرائضی کذلك لکن آنده قرائت بدلی دعاء واجبدر ودخی استماع خطبه قرق کیمسه‌یه دخی واجبدر اماسنن چنانکه وقت زوال شمس اولوب اذان اوقنوب امام منبره قعود ایلیه آندن صکره صلوة منطقه اولور تحیة المسجددن غیری اما غیر کلام منقطع اولماز الا افتتاح خطبه ایله اولور چنانکه خطیب ناسه وجهی ایله اقبال ایلیه سلام ویروب آنلر دخی رد سلام ایدرلر. مؤذن

برحدث تذکر ایدرسه لائق دکلدرکه استحیا ایلیه بلکه کندویه قریب اولانی استخلاف ایلیه زیرا حضرت رسول صلی الله تعالی علیه وسلم جانبی تذکر ایدوب غیری استخلاف بیورسه کندیلر اغتسال ایدوب ینه رجوع ایدوب صلوته داخل اولدیلر. التنجیسی تسویهٔ صفوف ایتمدن تکبیر ایلمیه پس اولا یمین وشماله التفات ایلیه اکر صفوفده خلل کوررسه تسویه ایله امر ایلیه سلف متقدمین مناکب ایله تحادی ایدرلر ایدی . یعنی برى برینی سوق ایدرلردی وکعاب ایله برى برینه ضم ایدیشورلردی ومؤذن دخی اقامتی اذاندن تأخیر ایدردی تاکه ناس استعدادایدوب فارغ اولهلر . خبرده وارد اولمشدرکه مؤذن اذان واقامت بینده منهل وماخیر ایلسون اکل طعام ایدن طعامدن فارغ اولهجق مقداری ومقتصر اولان یعنی خلاده بولنان اعتصارندن فارغ اولنجه. زیرا مدافعهٔ اخبثین دن نهی اولنمشدر . اکر مؤذن استعجال ایدرسه اکثر رجال بلامدافعة استعجال ایدردی. ودخی عشانی فتح عین ایله ـ که وقت عشاده اکل اولنان طعامدر ـ کسر عین ایله عشا اوزره یعنی صلوة عشا اوزره تقدیم ایله امر اولنمشدر. یدنجیسی رکوع وسجودی تخفیف ایلیه وتسبیحاتده اوچدن زیاده ایلیه وبومذکور اولان جماعت کثیره اولدیغی زماندهدر اماشول زماندهکه آنجق لاجل الدین متجردین اولانلر حاضر اولسهلر تسبیحی طقوز کره دخی ایلسه بأس یوقدر . ودخی دعاء شهددده مأثور اولاندن زیاده ایلمیه ودعا ایلدکده نفسی تخصیص ایلمیه بلکه صیغهٔ جمع ایله ایلیوب جمله جماعتی نیت ایلیه ودخی جانبینه سلام ویردکده قومی وملائکهیی نیت ایلیه اکر خلفنده نسوان اولسه آنلر انصراف ایدوب کیتمینجه امام قیام ایلمیه فجانکه قالقه وجهی ایله ناسه اقبال ایلیه . جماعت دخی امامك حرکتندن مقدم قیام ایلمیهلر ، باقی شرائط وآداب کتب فقهده مذکوردر آنلردن طلب اولنه زیرا بز آنجق فقهانك اهمل ایتدکلرینك ذکرینی التزام ایلدك .

مطلب خامس — علم فضل جمعهدهدر وجمعهنك آداب وسننندهدر . جمعهنك فضلنده احادیث وآثار کثیره ومشهوردر جملهسنك مأتی اولدرکه

اولانی ایثار ایچوندر ویاخود نفسلرینه شهرت خوفندن وائمه ضمنا اولق خطرندن ایدی. کاه اولورکه معتاد اولمیان کیمسه‌نك قلبی اقتدا ایدنلردن حیا ایتمکله قلبی مشغول اولور خصوصا صلوة جهریه‌ده، اول سببدن اخلاص وخضوع فوت اولور. ایکنجیسی امامتی اذان اوزره ترجیح درتخییر اولنسه، بعضلر دیمشدرکه بلکه اذانی اختیارایلیه لکن جمع مکروهدرواختلاف مذکور هربرینك فضائلنده اخبار تعارضنه نظرایله‌در. اوچنجیسی امام اوقاتی مراعاة ایلمکدرکه مهما امکن اوقاتك اوائلنده ادا ایلیه زیرا اوائلنك اواخری اوزره فضلی کیدر حتی اوائل اوقاتده صلوتی کثرت جماعت ایچون انتظار اوزره ترجیح ایلمشلردر حتی روایت اولنورکه رسول‌الله برسفرده طهارت ایچون صلوتدن تأخر ایلدیلر صحابهٔ کرام دخی عبدالرحمن بن عوف حضرتی تقدیم ایدوب امام ایلدیلر حتی حضرتدن برر رکعت فوت اولوب ینه قیام ایدوب قضا ایلدیلر و بیوردیلرکه فعل حسن ایشلدیکز بویله ایدك، وبردفعه دخی صلوة ظهرده تأخر ایلدیلر صحابهٔ کزین حضرت ابی بکری تقدیم ایلدیلر حتی رسول خدا آنلر صلوتده ایکن کلوب ابوبکر یاننده طوروب صلوتی ادا ایلدیلر ودخی امام اولان مؤذینه وغیرینه انتظار ایلمیوب بلکه مؤذن امامه انتظار ایلیه. دردنجیسی امامت ایلدکده اخلاص ایله نیت ایدوب وجمیع شرائط وارکانده امانة اللهی مؤدی اوله ودخی اخلاصدندر صلوة ایچون اجرالمیه مؤذن دخی کذلك، لکن نهی مذکور اقتدا ایدنلردن اجر آلمقده‌در اما اکر اول مسجّدده خدمت امامته قیام ایدنلر جانب کبرادن یاغیریدن وقف اولان اجری قبول ایلسه آنك خدمتنه حکم اولنماز لکن مکروه اولور آنده دخی اجربرموضع معینه حضوره مداومتی مقابله‌سنده واقامت جماعتده مصالح مسجدی مراقبه ورعایت مقابله‌سنده اخذ ایتمك اوزره نیت ایلمك کرکدر. نفس صلوة ایچون اولمیه، شمدی فتوی جواز اوزره‌در کراهت فرقهٔ متورعین وعزیمت ایله عالمین قائلنده. بشنجیسی طهارت باطن در فسوق وکبائر واصرار علی الصغائردن جماعت اولان قوم وفد ورسول کبی در امام آنلرك شفیعی در. ایمدی طهارته اول آنلردن اولی در اکر اثناء صلوتنده

محفوظ ومستور ایلیه زیرا بزه وسیله یوقدر الاطاعتنه قیامدن عجزه اعتراف تامدر بوندن صکره چقانکه وصف ایتدیکمز اوزره صلوته امکان اولمه قابلده نیچه انوار وبعض علائم وآثار حصولنه سبب اولورکه آنکله علوم مکاشفه وابواب مشاهده متفتح اولور حتی ملکوت سموات وارضی واسرار ربوبیتی مکاشف اولانلرصلوتده مکاشفه ایدرلرخصوصا سجوددده . زیرا قرب خداده سجوددن اکثر یوقدر نتهکیم حق تعالی ﴿ واسجد واقترب ﴾ بیورمشدر ودخی اول مکاشفه قوت وضعف وقلت وکثرت وجلا وخفا ایله مختلف اولور مصلینك کدورات بشریه‌دن صفاسی مقدارنجه حتی بعضنه اعیان اشیا منکشف اولور وبعضلرینه مثالی منکشف اولور نتهکیم دنیا ایچون صورت جیفه منکشف اولوروشیطان ایچون جیفه‌یه نزول ایدرکاب صورتی منکشف اولور . ودخی صرف وسمت اعتباریله دخی مختلف اولور نتهکیم بعض ناسه حق تعالینك صفات وجلالی وآخره افعالی وبعضنه دخی دقائق علوم معامله منکشف اولور. ودخی معانئ مذکوردنك هروقتده نیچه‌اسباب‌خفیه واردرکه لاتعد ولاتحصی‌در ودخی وقتاکه مکاشفه صقالت قلب مقدارنجه اولوب اکثر خلقده اول حال متحقق اولمدیسه مکاشفه‌دن محروم اولمشلردر ومع ذلك نقیصهٔ حرمان ایله اکتفا ایتیوب بلکه چاه انکاره دوشمشلردر زیرا طباع غیر حاضری انکار اوزره مجبولدر لکن زنهار وزنهارکه آنك امثالی‌انکار ایده‌سین زیرا حق تعالینك منح واحسانی خارج اطوار طباع وعقول در والله تعالی هو المسؤل لنیل المأمول .

مطلب رابع — علم وظائف امامت‌ده‌در. وظائفك اولی اولدرکه کندوسندن کراهت‌ایلین قومه تقدم ایدوب امامت ایلمیه اکراختلاف ایدرسه امرا کثر اوزره دائردر مکر اقل اولانلر اهل خیرودین اولانلر ودخی کندیسندن افقه واقرا اولانه تقدم دخی مکروهدر مکر اول امتناع ایلیه چقانکه کندوسنده شرائط امامت‌خاصله اوله، اول زمانده‌مدافعه مکروهدر. ودخی دیمشلردرکه بر قوم اقامتدن صکره امامت‌ده مدافعه ایلدیلر اول سببدن حق تعالی آنلری‌خسف ایلدی. اماصحابه‌دن مروی اولان مدافعه کندولردن‌اولی

لسانی قلبندن فهم ایدر غیرندن ایستدیکی کبی. بومرتبه ، درجهٔ اصحاب یمین در ویاخود بررجل درکه قلبی معانیه سبقت ولسانی قلبنه خدمت ایدر آنده لسان قلبنه ترجمان اولور ودخی فرق واردر لسانی قلبنه ترجمان اولق ایله قلبنك معلمی اولمانك که بودرجهٔ مقربین در، بری دخی رکوع وسجود در . ایمدی لائق بودرکه اول وقتده جهد ایدوب قلبکی ترقیق وخشوعکی تجدید ایده سین ورکوع وسجود ایله تواضع قصد ایده سین خصوصاً سجود وقتنده که درجهٔ استکانت وخضوعك اعلاسیدر ایمدی اعز اعضا که وجه دراذل اشیا اولان ترابه الصاق ایلمك کرکدر اکر وجهله ارض بیننده حائل اولمق ممکن اولورسه ایلیه سین زیرا ذله دلالتده وجلب خضوعده ادخل در اول زمانده سکاظاهر اولورکه سن تراب دن خلق اولندك ینه اکا رد اولنورسین ایمدی آنی تکرار ایله تأکید ایله زیرا مرهٔ واحده ضعیفة الاثردر پس اول زمانده خدانك رحمتنده رجاء صدق اوزره اولاسین زیرا رحمت خدا اولاوضعفایه مسارعت ایدر تکبر وبطر اوزره اولانلر جانبنه کذر ایلمز . بری دخی تشهددر آنده دخی متأدباً اوتوره ودخی معنای تشهدی تمامجه تأمل ایدوب مفهومنی کندوکه حال ایله کویاکه آنکله متحقق اولدك بعده دعاء مأثور ایله دعا ایلیه سین خضوع وخشوع وصفاء بال وکمال ضراعت وابتهال ایله واجابته رجاء وائق وامید صادق ایله دخی عند التسلیم ملائکهٔ حاضرینه ویمین ویسارکده اولان جماعت مؤمنینه سلام قصد ایده سین چنانکه صلوتی تمام ایده سین حق تعالیه شکر ایده سین که بومقوله نعمت جزیله وکرامت جلیله یه توفیق ایلدی ودخی قلبکه اخطار ایده سین که سن بوصلوتکه مودع سك بلکه بونك مثلی برصلوته عمرك مساعد اولمایه نه کیم نبی علیه السلام ﴿صلوا صلوة مودع﴾ بیورمشدر آندن صکره ایکی خصلت بیننده اولاسین که بری خصلت وجل وحیاء من الله عزوجل در صلوتده تقصیر جهتندن. ودخی ذنب ظاهر دیانت باطن ایله ممقوت اولوب صلوتك وجهکه رد اولنمق خوفندن ، بری دخی خصلت رجادرکه حق تعالی صلوتی کرم وفضلی ایله قبول ایلیه. ایمدی حق تعالیدن رجا ایدرزکه جمله مزی بحر رحمتی ایله معمور وغمد مغفرتی ایله

نه مرتبه خشوع واعضاك نه درجه خضوع ايدر اول مقوله عبد عاجز سنى قلت خشوعه نسبت ايليه ديه خوف ايدرسين . سنكه نفسكدن بوحاله انصاف وبومعنى يه اعتراف ايده سين نفسكه سويله كه سنكه معرفة الله ادعا ايدرسين ياجناب خدادن استحيا ايلمز ميسين كه عبادندن برعبد عاجزدن خشيت ايدرسين مع هذا حق تعالى دن خشيته سائر ندن احق اوله . برى دخى بتدر ايمدى حق تعالينك امر ينه امتثاله خداى رب العالمينه اجابت ايتمكه عزيمت ايده سين رجاء ثواب وخوف عقاب وطلب قرب رب الارباب ايچون . ودخى مناجاته سكا اذن ويرديكى ايچون تحميل ايتديكى منتى متقلد ومتحمل اولاسين مع هذا آنك جناب كبرياسنه كوردسن قنده سين ودخى آنك مناجاتنك قدرينى نفسكده تعظيم ايله ودخى نظر ايله كه كيمه مناجات ايدرسين ونيچه مناجات ايدرسين ونه شيله مناجات ايدرسين برمرتبه كه حجلدن جينك عرقناك ووجلدن فرائصك يعنى كتف ايله قلب بينده جبنده برقطعه لحم دركه خوف وغضب وقتنده حركت ايدر مرتعد وخوف زلل دن وجهكده اصفرار اولمغه لائق اوله برى دخى تكبيردر چانكه تكبيرى لسانك ناطق اوله لائق اولان اولدركه قلبك دخى آنى تكذيب ايتميه نته كيم هواى نفسكه اطاعتكده حق تعالى يه اطاعتدن زياده اولسه اول معنى حاصل اولوب قريب اولور كه تكبير همان بركلام مجرد اوله بوحالت برخطر عظيم وموجب عذاب اليم درا كر توبه واستغفار وكبريا وعفو ملك غفاره حسن ظن واعتماد اولمسه . برى دخى دعاء استفتاح در چانكه سن ﴿ انى وجهت وجهى للذى فطر السموات والارض ﴾ ديسك اكر مقصدك وجه ظاهر ايسه حق تعالى ايچون اثبات جهت ايتمش اولورسين اكر مقصدك وجه قلبك اولوب يه سن حقدن ساهى وغافل اولاسين كذب اولور . پس برصلوتك كه اولى كذب واختلاق . خصوصا كه معاملهٔ ملك خلاق ده اوله آندن نه مقوله فائده طمع ايدرسين : ايمدى زنهار وزنهار صلوته بومقوله وضعى اختيار ايلميه سين پس جهد ايله كه وجه قلبكى ماسوادن جناب حقه صرف ايده سين اكر اول كلام حالنده ايسه دخى . برى دخى قرائت در . آنده دخى ناس برقاچ قسم در يا برجل دركه لسانى متحرك اولور لكن قلبى لسانندن ذاهل در وياخود برجل دركه لسانى قلبنه تابع در

ومعتبر اولورلر اکر زمان ندا ووقت استماع صداده قلبکده استبشار بولورسه‌ك سنك ایچون یوم فصل‌ده سعادت اسنیه‌فوزه بشارت عظمی اوله. بری‌دخی طهارتدر زیرا سن، ظرف ابعدك‌که مکاندروظرف اقربك‌که ثیابدر وقتشرك‌که بدنکدر آنلری تطهیر ایله مأمور اولیجق یاسنك لبك‌که موضع نظر معبود- کدر آنده ظنك نه‌در؟ ایمدی توبه ایله وسندن صادر اولان اعماله ندامت ایله تطهیر مسارعت ومستقبلده ایده‌جك اعمالی ترکه تصمیم عزمه مبادرت ایله‌که باطنکی تطهیردن بونکله تعبیر اولنور . بری دخی ستر عورتدر فچانکه مقابح بدنکی خلقدن ستر واجب اولیجق مقابح قلبکی ـ که موضع نظر خالق‌در ـ آنی خالقدن ستر نجه‌در ؟ ایمدی چونکه آنلری حق تعالیدن هیچ برسانره‌ستره قادر دکلدر سکا لازم اولان بودرکه آنلری بالکلیه محو ایده‌سین قلبکدن که حیا و خوف و ندم ایله واصل خیز عدم اولەلر تا که آنکله نفسکی تذلیل ایدوب تحت خجالتده مستکن اولاسین ودخی بین یدی الله برعبد مسیٔ آبق مولاسی قتنده قیام ایتدیکی کبی قائم اوله‌سین . بری دخی استقبالدر اول‌دخی ظاهرا وجهکی سائر جهاتدن جهت بیت‌اللهه صرف وتحویلدر ایمدی فچانکه بومعنی سندن مطلوب اوله یاسن ظن ایدرمیسین که قلبی سائر اموردن حق تعالینك امرینه صرف ایلمك ایله مأمور اولمیاسین هیهات هیهات! ایمدی سن مطلوب دکلدر الا درون وبیرونك موافق ودخی وجه قلبك وجه قلبکه مطابق اولمقدر . نته کیم وجه بیته متوجه اولماز الا سائر جهاتدن صرف ایله اولور کذلك قلب‌دخی حق تعالی‌یه عزوجل منصرف اولماز الا ماسوادن‌تفریغ ایله اولور. بری دخی اعتدال درکه بین یدی‌اب عزوجل قلب‌وبدن ایله متولدر ایمدی صورت مسکین‌ده رأسکی مئطرق ومطأطیٔ ومستکین اوله‌سین ودخی هول مطلع‌ده عندالعرض والسؤال بین یدی‌الله الملك المتعال قیام ایده‌جکی ذاکر اولاسین. فی‌الحال کندیکی بین یدی‌الله تعالی قائم وحاضر بیله‌سین اکر حق تعالینك کنه جلالنی معرفتدن عاجز ایسه‌ك شویله تقدیر ایله که کندی اهلکدن بر رجل صالح اولسه و یاخود بر آخر کیمسه اولسه که سکا صلاح ایله معتقد اولسنه راغب اولاسین آنك حضورنده ادا صلوة ایلسه‌ك جوارحك

اموردرکه آنی ذبابه تشبیه ایلمشلر زیرا ذباب حقنده (کما ذب آب) دیمشلر یعنی هربار که منع اولنه یینه عود ورجوع ایدر بلکه اول سببدن ذباب ایله تسمیه اولنمشدر کذلك خواطر دخی . هربار که آنلری دفع ایتمك ایستسه‌لرینه هرطرفدن سکا کلیر نته‌کیم علاجنه مراونه ایدنلر بیلورلر لکن جمله‌نك اصلی حب دنیا درکه رأس کل خطیئه ووبال واساس جمیع نقصان وزوال ومنبع هرفساد وسوء خصال‌در برکیمسه‌نك‌که باطنی حب دنیا اوزرینه منطوی ومجبول وتحصیلنده متفکر ومشغول اوله . اول کیمسه صاوده کندویه لذت مناجاة حصولنه طمع ایتمسون واول حالده ایکن آنی تحصیل راهنه کیتمسون وبرکیمسه که دنیا ایله فرحان اوله اول کیمسه خدای رحمان ومناجاة یزدان ایله فرحان‌اولماز وهر شخصك همتی قرةالعینی ایله‌در . وبوذکراولنان دوا . دواء مردر اول سببدن طباع آندن نفرت ایدوب استبشاع ایدرلر علت دخی مزمنه ومرض دواء عضال وصاحبی بی‌مجال قالور حتی بعض قاصرلر دفعندن مأیوس قالورلر حتی بعض اکابر جهد ایلدیلرکه ایکی رکعت نماز قیلوب تمام اولنجه امور دنیادن برشی خاطرینه خطور ایتیوب کمال حضور ایله ادا ایلیه یینه قادر اولمایوب عجزلری ظاهر اولدی چنانکه آنلرك حالی بوبله اوله پس بزم امثالمزه جای طمع قالمیوب یأس مقرر اولور کاشکی برنمازك نصفی یاخود ثلثی خاطره‌دن سلامت حاصل اولوب صاحبی ﴿ خلطوا عملا صالحاً وآخر سیئاً ﴾ زمره‌سنك مرتبه‌سنه واصل اولیدی لکن « علو الهمة من الایمان » مقتضاسنجه سکا لازم اولان اولدرکه ترك مجاهده ایتیوب صرف مجال ایله نفسکی داخل زمرهٔ رجال ایده‌سین‌که « للحروب رجال ولثرید رجال » دیمشلردر .

مطلب ثالث — هر بر رکن ده و هر بر شرطده احضار قلبك کیفیتی بیانده‌در . اماشرائط : آنلردن بری اذان‌در چنانکه اذانی استماع ایدرسین یوم قیامتده اولان ندانك هول وشدتی احضار وتفکر ودعوته اجابت ومسارعت ایچون ظاهر وباطنك ایله تشمر ایده‌سین زیرا ندایه مسارعت ودعوته عاجلا اجابت ایدنلر آنلردرکه یوم العرض الاکبر لطفله ندا اولنوب سائرندن ممتاز

ایلیه نته‌کیم حضرت رسالت پناهه صلی‌الله تعالی علیه وسلم ابوجهم برخمیصه کتوردیکه اوزرنده علم وار ایدی خمیصه کساء اسوددر که ایکی علمی‌اولور. پس حضرت صلی الله تعالی علیه وسلم کسا ایله نماز قیلوب بعده رد ایدوب ابی جهمه: آلوب کیدك زیرا شمدی بنی صلوتمدن الها واشغال ایلدی بکا ابی جهمك انجانیه‌سنی کتورك دیه بیوردیلر. بوفقیر ایدر (کساء من بجانی) دیرلر مجلس وزننده منبج که برموضعك اسمی‌در آکا نسبتدر کاه اولور که انجانی دیرلر ایکیسنده بیله فتح با ایله علی غیر القیاس نسبتدر انتهی. وبونك امثالی روایاتده کثیره در بونك وجهی اولدرکه حواسك شغلی آز اولورکه شغل قلبه مؤدی اولور. پس آنك علاجی بواسبابی قطع ایلمکدر هرشیدن غض بصر ایتمکله، مکرکه موضع سجده‌سی اوله ویاخود بیت ایچنده اشغال ایدر شی ترك ایلمیه ویاخود بربیت مظلم‌ده نمازقیله. بعض علما دیواره قریب یرده نماز قیلوردی تاکه مسافهٔ بصری واسعه اولمایه اول. سببندر که طرق وشوارع‌ده ودخی مواضع منقوشهٔ مصنوعه وفرش مصبوغه‌ده نمازدن احتراز اولنور که مبتدی‌یه اولی اولان بیت مظلمی اختیار ایتمکدر بصرینی حفظ ایچون وبیت صغیری ترجیح ایتمکدر جمع هم ایچون. اما اقویا مسجده حاضر وغض بصره قادر اولورلر حتی یمین وشمالرنده کیملر ایدیکنی بیلمزلر. واما اسباب خیالیه، آنلرك علاج جهتندن اصعبی وقلبه اشدیدر زیرا برکیمسه‌نك که همومی ادویهٔ دنیاده مشعب اوله فکری دخی برفنه منحصر اولماز بلکه مرغ فکری برامردن امر آخره طیران وبروادیدن بروادی‌یه پران اولمقدن برآن زائل اولماز. غض بصری ایسه آندن مغنی اولماز پس آنك علاجی نفسی صرف ایلمکدر صلوتده قرائت ایلدیکی شیئك فهمنه وآنکله نفسی غیریدن اشغال‌در وآکا دخی استعانت ایتمك کرکدر تحریمه‌دن مقدم امر آخرتی ذکر ایتمکله، وموقف مناجاتی وبین یدی‌الله وقوفك خطرینی وهول مطلعی تذکر ایتمکله ودخی حضرت نبی‌نك صلی‌الله تعالی علیه‌وسلم قولنی تذکر ایتمکله که ﴿صلوا صلوة مودع﴾ بیورمشدرنفسنده شویله فرض ایلیه‌که اول صلوة آخر صلوتی‌در وآخر عملیدر که اعمالی آنکله ختم اولنور محصل کلام دفع خواطر اصعب

مصائب بلایی مطالعه ایلسه مع هذا حق تعالی آنلرك حفظ ووقایتلرینه وخلاص وعافیتلرینه قادر ایکن حق تعالینك جلال وقهرینی بیلوب ایمدی بو معرفتدن هیبت حاصل اولور . بری دخی علم رجادر بوعلم هیبت اوزرینه زائددر زیرا نجه کیمسه واردرکه کبرادن آ کا هیبت حاصل اولور اما رجاسی اولماز عبده لائق اولان اولدرکه صلوة ایله حق تعالیدن ثواب رجا ایلیه . نته کیم تقصیری ایله عقابدن خوف ایدر. ایمدی سبب رجا حق تعالینك لطف وکرمی وعمیم انعام ولطائف صنعی معرفتدر ودخی مصلی ایچون وعد جنتده صدقی تحقیقدر . پس لطفنه وصدق وعدینه یقیندن رجا تولد ایدر ودخی بین الخوف ورجا ایمانی حمایت ایدرکه ایکیسی بینده توسطدن مهرب یوقدر البته هرکس بین الخوف والرجا لطف حقه التجا ایتمك کرکدر . بری دخی علم حیادر حیا جلهسنك اوزرینه زائد در زیرا تعظیم خوف ورجایی تصور ایلمك تقصیر وذنب توهم اولنمیان کیمسه دن دخی ممکندر وسبب حیا عبادتده تقصیری استشعار وحق تعالینك عظیم حقنه قیامدن عجز وعدم اقتداری علم در خصوصا که نفسك عیوبنی وآفاتنی وقلت واخلاصنی بیله وخبث وخیلتنی یعنی نیت ومذهبنی وحفظ عاجله میلنی عالم اوله مع هذا حق تعالینك عظیم جلالنی علم اولوب وسرائر وضمائر وخطرات قلبیه نه مرتبه دقیق وخفی ایسه مطلع ایدیکنه عارف اوله چنانکه برمعارف یقیناً حاصل اوله نفسندن بالضروره برحالت منبعثه اولورکه حیا ایله تسمیه اولنور. ایمدی چنان معلوم اولدیسه که بوثمراتك اصلی حضور قلبدر وآنك سببی ایله رفع خواطر در اول دخی سالکینه صعب اموردندر اکر بو محلده رفع خواطرك بعض علاجنی ذکر ایدرسه‌ك بأس یوقدر. پس معلوم اولهکه خواطر یاحسی در یاخیالی در اولکی شول امردرکه انسانی حواس ظاهره طرفندن اشغال ایلیه آنلردن دخی اکثر مانع اولان سمع وبصر در. اما سمع ، مثلا مصلی بی برباغچه ده اولسه اصوات طیور اشغال ایتدیکی کبی ویاخود انشا وشعر ویاخود ذکر قصص وحکایات ایدنلرك اشغالی کبی. اما بصر، مثلا برامرکه قلبنده آنك وقعی اولوب صلوتده ایکن مغلبه سنده اوله ویاخود برشی اشغال ایلیه که بریق ولمعانی اوله ویاخود ثوب معین اشغال

سببی همتدر زیرا قلب همه تابعدر کرك صاحبی دیلسون وکرك ابا ایلسون ودخی قلبی دنیادن صرفده و همی صلوته حضرده حیله یوقدر الا بو معنایی ملاحظه ایله درکه حیاتدن غرض اصلی مبدأ ومعاده ایمان ودنیا تلهی اولنوب مغرور اولاجقدن احتراز ایدیکنی اذعان و آخرت خیر وابقی ایدیکنه ایقاندر وبوغرض حاصل اولماز الا صلوة ایله اولور پس ملاحظهٔ مذکوره مصلی صلوتی کندینك اکبر همی قیلمسنه وسیله‌در وبوهم مثمر حضور قلبدر . اما حضور قلبك ثمراتی . آنك بری تفهم درکه قلبك لفظدن معنی ملاحظه‌سنی اشتمالیدر نیچه کیمسه واردر که قلبی لفظله حاضر اولور معنی ایله اولماز ونیچه معنای لطیف واردرکه مصلی آنی اثناء صلوتده فهم ایدر اما قبله فهم ایتمامش ایدی. ایمدی بوصلوة اول صلوتدرکه فحشا ومنکردن نهی ایدر یوقسه قرائت ایدوب ، قرائت ایتدیکنك معناسندن غافل اولان دکلدر وسببی حضور قلبدن صکره فکر اوزرینه اقبال وکسب صفاء بال ایدوب خواطر شاغلهنك دفعنه تشمر ایلمکدر خواطری شواغل دنیویه‌یه جذب ایدن اسبابدن چکینمك ایله، زیرا هرکیم برشیئه محبت ایلسه چوق ذکر ایدر اول سببدندرکه حق تعالینك غیرینه محبت ایدن کیمسه‌نك صلوتی خواطردن صافی اولماز. بری دخی تعظیمدر بودخی بزم ذکر ایتدیکمزك وراسنده برامردر زیرا نیچه کیمسه واردرکه قلب وهمی حاضر ایکن عبدینه خطاب ایلسه تعظیم ایتمیوب بلکه عتاب ایدر. ایمدی تعظیم قلبك برحالی درکه ایکی معرفتدن تولد ایدر: بری حق تعالینك جلال وعظمتنی معرفتدر بری دخی نفسك حقارتنی وربنه مسخر اولمسنی معرفتدر. ایمدی بوایکیسندن استکانت وانکسار وخشوع تولد ایدرکه آندن تعظیم ایله تعبیر اولنور . بری دخی علم هیبتدر ، هیبت تعظیم اوزرینه زائد برامردرکه منشأی اجلالدن صدر خوفدر مطلق خوف دکلدر زیرا برکیمسه‌که سبعدن خوف ایلسه آنی اجلال ایتمش وهیبت حاصل اولمش اولماز بوهیبت حق تعالینك غنی عن العالمین اولمسنی معرفتدن تولد ایدرکه غناسی برمرتبه‌ـ درکه اولین و آخرینی اهلاك ایلسه املاکنه مقدار ذره نقصان کلز نفوذ قدرتی وغلبهٔ سطوتی ایله بیله هرکیمسه‌که انبیا واولیا اوزرلرینه اصابت ایدن

واقل مرتبه که آنکله صلوتدن رمق قالور تکبیره وقتنده حضور در اول مرتبهدن نقصان محض هلاك و حرماندر واول مرتبهدن هرنه مقدار زیاده اولسه اجزاء صلوتده روح منبسط اولور اما امر فتوی. چونکه عامهٔ ناس ایچون اولوب بعضنه مخصوص وبعضنه اولمادق احتمالی یوقدر نتهکیم حضرت رسالت پناه علیه صلوات الآله حق فتواده عاجزلر در بنم بر جماعت اوزرینه حکم شخص واحد اوزرینه حکمم در دیه بیورمشدر وچونکه جمیع خلق جمیع اجزاء صلوتده حضور قلبدن عاجزلردر . پس فتوی طریقنده آنچق برمقدار حضور قلب شرط اولنمشدر اکر برلحظهایسه دخی. واول لحظهنی اعتبار تکبیرة الافتاحده اولی اولدیسه. زیرا بنانك اساسنی احکام سائر بنانی احکامدن غیر عکس. پس همان تکبیرة الافتتاح وقتنده حضور قلب شرط ایتدیلر اما قیام وقعود، زیرا قیام قلبی حضوردن برغبت اوزره اقامته تنبیهدر پس غفلت قلبی اول اقامتدن رد ایلمکدر نتهکیم جسد ایله التفات مورث کراهتدر کذلك قلب ایله التفات دخی بلکه جسد ایله اولاندن آنکله اولان کراهت اشددر بلکه عندالتحقیق صلوة اولماز اکرچه فقها آنی مفسداتدن عد ایتمدیلر ایسه، زیرا آنلرافعال بدندن بحث ایدرلر افعالقلبدنایلمزلر والا اکر آندن دخی آنلره سؤال اولنسه بزم ذکر ایتدیکمز ایله جواب ویرلر. لردی مکر شول کیمسهکه فقهك آنچق ظاهرینی ورسمنی بیله کذلك قعود دخی ، نتهکیم بدن حضور ملوك‌ده قعود وقتنده علی وجه الادب اولمق لازم ایسه کذلك قلبك دخی قعود وقتنده حق تعالیيه شکر اوزرینه اوله که آنی بویله عمل صالحه وبوطاعتی اتمامه توفیق ایلدی. ودخی حق تعالیدن خوف ایلیه که برعملدن که فارغ اولدم آیا حضور حقده محل قبوله مصادف اولدیمی یوقسه مردود اولوب ینه صاحبنك وجهنه ضرب اولنديمی ودخی قلبدن تذکر ایلیه که بوقعوده صلوته توديع ایلدم محتملدرکه برینه دخی مباشرت ایتمکه مجال اولمیوب موت اصابت ایلیه . ایمدی خان بونلر معلوم اولدیسه شمدنکیرو حضور قلبك سببنی و ثمراتی ذکر ایدهلم . ودخی معلوم اوله که حضور قلب قلبك خالی اولمسیدر مناجات ایتدیکی کیمسهنك غیرندن و بونك

﴿ حتى تعلموا ماتقولون ﴾ يعنى سز سكران ايكن صلوته قريب اولماك تاكه نه سويلرسز بيلميه سز . ايمدى سكر غفلت دخى بو معناده اكا مشاركدر ودخى حضرت رسالت پناه صلى الله تعالى عليه وسلم بيورر ﴿ان الصلوة تمسكن وتواضع﴾ كلمهٔ انما افادهٔ حصر ايدر پس معناسى صلوة دكلدر الا مسكنت وتواضع در ودخى بيورمشدر ﴿ من لم تنهه صلوته عن الفحشاء والمنكر لم تزده من الله الا بعدا ﴾ يعنى بركيمسه يى صلوتى فحشا ومنكردن نهى ايلميه اول صلوة اول شخصه زياده ايلمز الاحق تعالى دن بعدى زياده ايدر صلوة غافل دن نهى ومنع حاصل اولمديغى خود مقرردر ودخى بيورمشدر : ﴿ من قائم حظه من الصلوة التعب والنصب ﴾ يعنى نجه صلوته قيام ايدر غافلين ونيام واردركه صلوتدن حظ ونصيب اكا نصيب وتعب در ودخى بيورمشدر ﴿ ليس للعبد من صلوته الا ماعقل ﴾ يعنى عبده صلوتنده نفع حاصل اولماز الا تعقل ايتدوكنده اولور ودخى شرع دلالت ايتمشدركه شخص مصلى ربنه مناجى در . بودخى معلوم دركه غفلت ايله مناجاة بيننده تضاد ومنافاة واردر . ايمدى بونلر معلوم اولديسه بيله سين كه طريق دفع غفلت بودر ـ كه صلوة ذكر وقرائت وركوع وسجود وقيام وقعوددر ـ اما ذكر وقرائت، آنلردن مقصود حمد وثنا وتضرع ودعادر ايمدى آنلرده مخاطب البته جناب حضرت رب اولمق كركدر والا ذكر وقرائت اولماز حق تعالى يه خطاب خود بالمشافهه ممكن دكلدر پس قلب ايله اولور غفلت ايسه ذكر وقرائتدن مقصود اولانه منافى در ودخى صلوتك مشروعيتدن غرض وحكمت قلبى تصقيل وذكر خدايى تجديد وتكميل وعقد ايمانه رسوخ تحصيل ايلمكدر . ذكر اولنان اموردە مجرد حركت لسان نافع اولمديغى ظاهر مستغنى عن البياندر پس حضور قلبدن لابددر اما ركوع وسجود، آنلر ايله مقصود تعظيمدر اكر مجرد حركت بدن ايله تعظيم جائز اولسه تعظيم خالق وخلق بيننده فرق قالماز ايدى ودخى صلوة اول امور دن اولماز ايدى كه آنكله مسلمون امتحان اولنه ودخى عماد دين قيلنه . ودخى ميان كفر واسلامده فاصل اوله وهر كيمسه كه سر صلوته عارف اوله غفلت آنك ضدى ايديكنه واقف اولور . ودخى حضور قلب صلوته روح ولب ايديكنى بيلور

لحیه واهدابك سوادی وخاقت اعضاك تناسبی ولونی حمرت ایله بیاضك امتزاجی کبی . ایمدی بونلر بش درجه‌درکه عباداتده دخی بونلری اعتبار ممکندر . ایمدی عباداتك روحی وحیاتی خشوع ونیت وحضور قلب واخلاص درکه بونلر عن قریب بیان اولنور درجهٔ ثانیه رکوع وسجودك وقیام وقرائت وقعدهٔ اخیره کبی زیرا بونلرك فواتی ایله وجود صلوة فوت اولور. درجهٔ ثالثه سنن کبی ـ که تکبیره ورفع یدین وتشهد اول وقرائت فاتحه در ـ وبونلرك غیری افعالکه آنلرك فواتی ایله صلوة فوت اولماز لکن خداج ناقص اولور. درجهٔ رابعه صلوتده معتبره اولان آداب در. درجهٔ خامسه اول آدابك لطائفی در . ودخی معلوم اوله که صلوة سنك طرفندن تحفه وقربت درکه آنکله ملك الملوك حضرتنه تقرب ایدرسین صلوة کبی چاکر عبد آنکله حق تعالیه تقرب ایلسه معنی وصورتده تمام فرائض وسننی رعایتنده اهتمام ایله حق تعالی قتنده اول صلوتی یوم العرض الاکبر مقبول ومعتبر اولوب (مالاعین رأت ولااذن سمعت ولاخطرعلی قلب بشر) انواع نعم ایله مجازات ایدوب مغتنم ایدر والاصلوتی اوزرینه رد اولنوب اکا خصم الد اولوب ودخی سن بنی نیجه تضییع ایلدك ایسه حق تعالی سنی تضییع ایلسون دیر . ایمدی فقیهك صلوتده منتهای نظری طبیبك انسانه نظری کبیدر زیرا طبیب مریضك حفظ صحتی وابقاء حیاتی صددنده در کرك مرض قبیح ومشوة الخلق ومذموم الخلق اولسون کذلك فقیه دخی احوال صلوتده شول مقداره ناظردرکه شرائط رعایت اولنمایجق صلاتی صلوة اولماز اما اصحاب قلوب قتنده منظور ومرغوب اولان اول کیمسه‌نك نظری کبیدرکه عارف دخی صلوته اول مقدار نظر ایدرکه مقبول ملك دیان وسبب فوز رضوان اوله وقتاکه کتب فقیهده مرتبهٔ نظر معلوم اولدیسه. ایمدی بو محلده احوال صلوتدن عارف بالله تعالی اولانلر قتنده معتبر اولانی بیان ایدهٔ .

مطلب ثانی — اعمال قلبده اولان شروط باطنه‌ده‌در آنلردن بری خشوع وحضور قلبدر حق تعالی بیورر ﴿ اقم الصلوة لذکری ﴾ پس غفلتکه ضد ذکردر صلوتده اولمامق کرکدر ودخی حق تعالی سکران حقنده

ومقام وعرضنه تعرضدن باعث احتشام اولور ، اصحاب احنف دیمشلردر بز ایستردك که احنف ایچون لحیه اشترا سی ممکن اولسه یکرمی بیك درهم ویردیرك ودخی قاضی شریح دیمشدرکه اکراون بیك درهم ایله لحیه اشترا ایتمك ممکن اولسه ایستردم . احنف ایله شریح سادات طلس دن ایدیلرکه طلس جمع اطلس درکه وجهنده موی اولیانه دیرلر آنلر درت در بوایکیسندن باقیان عبدالله بن الزبیر وقیس بن سعد بن عباده در بری دخی لحیه‌نی تقصیص در تعبیه کبی که برطاقه اوزره برطاقه اوله طائفهٔ نسایه تزین وتصنع ایچون ، بودخی مکروهدر بری دخی لحیه‌ده زیاده ایلمکدرکه عارضینك شعرینی صدغدن الحاق ایله شعر راشددر زیاده ایلمکدر تا که عظم لحیه‌نی متجاوز اوله و یاخود نصف خط منتهی اوله . بودخی مبائن هیئت اهل صلاح در بری دخی تسریح لحیه‌در خلقه ارائت ایچون، بشر ایتدی لحیه‌ده ایکی شرك واردر بری خلق ایچون تسریح بری دخی اظهار زهد ایچون متنفله ترك ایلمکدر . یعنی رعایت ایتمیوب فتیل شکلنده قومقدر ایکیسی دخی سوادینه یابیاضنه عین تعجب ایله نظردر اول دخی جمیع اجزاء بدنده بلکه جمیع اخلاق وافعال‌ده مذمومدر بونك تفصیلی عن قریب کلور بعون‌الله المتعال .

اصل رابع — علم اسرار صلوتده‌در بونده دخی برقاچ مطالب واردر .

مطلب اول — معلوم اولهکه صلوتك بعض مراتب واطواری واردرکه تفاصیلی کشف واظهار اولنماز الا برمثال ایله اولور ، مثال بودرکه انسان موجود کامل اولماز الا برمعنای باطن ایله اولور — که حیوة روحدر — ودخی اعظاء ظاهره ایله اولورکه حیوة اکا موقوفدر قلب وکبد ودماغ کبی ودخی بعض اعضا ایله اولورکه حیاة آنلره موقوف دکلدر لکن آنلر اولمایجه مقاصد حیات فوت اولور عین ویدورجل ولسان کبی. ودخی بعض اعضا ایله اولورکه آنلره حیات موقوف دکلدرو آنلرسز مقاصد حیاة دخی فوت اولماز لکن حسن فوت اولور حاجبین کبی ولحیه واهداب وحسن لون کبی. ودخی بعض اعضا ایله اولورکه بونلرك جمله‌سی اکاموقوفه دکلدر لکن آنلرسز کمال حسن فوت اولور استقواس حاجبین کبی یعنی شکل مقوس اولمسی کبی وشعر

انلره دیدیلرکه یاابا حمزه حضرت خود مسن اولمشلر ایدی . ایتدی لکن حق تعالی آنلره شیب ایله شین ویرمدی. بنه دیدیلرکه شیب مورث شین میدر ایتدی هربریکز شینی کریه کوریرسکز ودخی دیرلرکه یحیی بن اکثم قضایه تولی ایلدکده عمری یکرمی برسنه ایدی برکیمسه مجلسده آندن سؤال ایدوب (کم سن القاضی ایده الله)دیدی یعنی قاضی نك سنی نه مقداردر دیو سؤال ایدوب آنی صغر سن ایله رمی ایلمك مقصد ایلدی اول دخی جوابنده نم سنم عتاب بن اسید سنی در مکه نك امارت وقضاسنه والی قیلدقلری زمانده دیوب سائلی اعلام واسکات ایلدی. امام مالك ایتدی بعض کتبده قرائت ایلدم که سزی لحیه لر مغرور ایتمسون زیرا تیسك یعنی کچی نك دخی لحیه سی واردر علی بن الحسین ایتدی برکیمسه یه که سن اقدم علم سبق ایلیه سنك علمده امامکدر اکر سن جهتندن سندن اصغر ایسه دخی . بری دخی حمرت وصفرت ایله خضاب در بونلر غزو وجهال ایچون جائزدر حدیثده دخی وارد اولمشدرکه صفرت خضاب مسلمین، وحمرت خضاب مؤمنین در سلف دخی حمرت ایچون حنا ایله خضاب ایدرلرایدی وصفرت ایچون خلوق وکتم ایله ایدرلرایدی. خلوق، صبوروزننده طیب دن برنوع در کتم دخی برنبت درکه کتان ایله خلط اولنور. ایمدی برکیمسه که صاحبنه تشبیه ایله نفسنه تلبیس ایلیه مذموم در ـ که نته کیم تزین شیب ایچون مذموم در ـ بری دخی بیاضی تنف ایلمکدر شیبدن استنکاف ایدوب. مع هذا شیب نور مؤمن اولوب عیب اولمدیغی جای ریب دکلدر بودخی سواد ایله خضاب کبر منهی عنه در علتده واحد اولدقلری جهتدن . بری دخی اول شباب ده لحیه یی تنف در مردان تازه یه تشبه ایچون، بودخی منکرات کبائردندر بعضی تنف دخی سوس وعبث طریق ایله اولیجق مکروه ومشوه خلقت درحتی برکیمسه فکینی یعنی چکه لرینی تنف ایدردی اول سببدن حضرت عمر شهادتی رد ایلدیلر، کذلك قاضیٔ مدینه ابن ابی لیلی دخی رد ایلدی خصوصا لحیه زینت رجال در دیرلرکه حق تعالی نك بعض ملائکه سی واردرکه قسم ایدوب شول الله حقیچون که بنی آدمی لحا ایله تزیین ایلدی دیرلر ودخی لحیه ده تعظیم رجل واردر واکا نظر واردر عین علم ووقار ایله ومجالسده سبب ارتفاع منزله

نته کیم شاعر دیمشدر شعر : (هلوفة یحملها مائق ، مغلوب هارون بها لائق)
هاوفه کسرها وتشدید لام مفتوحه ایله که بعدها هاء ساکنه، بعدها واوساکنه
وصکره فاء مفتوحه ایله لحیهٔ طویله معناسنه در بین الطلاب مشهور اولان که
فا یرینه قاف در غلط در . مائق احمق در مقلوب هرون نوره در. ودخی معلوم
اولا که لحیه ده اون خصال مکروهه وار درکه بعضی بعضندن اشددر . بری سواد
ایله خضابدرکه منهی عنه در بلکه سواد ایله اوّل خضاب ایدن فرعون در
وحضرت نبی علیه السلام دن مرویدرکه سواد ایله خضاب ، خضاب کفاردر
بر روایتده خضاب اهل ناردر بونك غیری احادیث شریفه دخی واردر
مرویدرکه حضرت عمر عهدنده بر رجل تزوج ایدوب بعده مطلع اولدیلرکه
لحیه سنه خضاب ایدردی پس حضرت عمر نکاحنی رد ایدوب ضرب وجیع
ایله ضرب ایلیوب بیوردیلرکه قومی شباب ایله مغرور ایدوب شیبه کی انلره
تلبیس ایلدك . الا مکر غزا ایچون خضاب ایلیه اول تقدیرجه جائزدر نیت
صحیحه ایله اولوب آنده هوا وشهوت اولمایجق بعض علما دخی غزا ایچون
ایشامشلردر بری دخی کبریت ایله تبییض ایلمکدرکه میان رجالده علوسن
وشیخوخت اظهار ندا استعجال ایچون که انکله توقیره توصل وقبول شهادته توسل
ایچون. ودخی شیوخدن روایتنده تصدیق وکثرت علمنی اظهار وتحقیق ایدوب
شباب دن ترفع ایچون . وبونلرك جمله سی منهی عنه درزیرا متضمن کذب وزور
واظهار علم ده اظهار حمق وقصوردر زیرا کثرت علم طول سن ایله حاصل
اولماز وشباب ایله نقصان بولماز بلکه علم برغریزه وطبیعت درکه شباب ایله
قوت بولور حضرت عمر حضرت ابن عباسی شیوخ صحابه اوزرینه تقدیم
ایدوب آنلردن سؤال ایدوب سائرندن ایتمزلر ایدی ودخی ابن عباس بیورزلر
ایدی که حق سبحانه وتعالی عبادندن برعبده علم ویرمز الاشاب ایکن ویرر
غیرك جمله سی شابده در ﴿ بعده قالوا سمعنا فتی یذکرهم یقال له ابراهیم ﴾
کریمه سنی ودخی ﴿ انهم فتیة آمنوا بربهم ﴾ ودخی ﴿ وآتیناه الحکم صبیا ﴾
کریمه لرینی تلاوت ایلدی ودخی حضرت انس بیورزلر ایدی که رسول الله
قبض اولندیلر رأس مبارکلرنده ولحیهٔ شریفه لرنده یکرمی شعرهٔ بیضا یوق ایدی .

یوقدر اما ادهـان وترجل ایدنلره ترکنـده دخی بأس یوقدر اما مغرقده قزعه‌که ترکیده (پرچم) دیرلراول ممنوعدر زیرا عادت اهل شطارت در کذلك اشرافك غیرینه ارسال ذوائب دخی ممنوعدر زیرا ذوائب شـعار اشرافدر اول تقدیرجه تلبیس اولور. ایکنجی قص شارب در انده دخی احادیث کثیره در اما حلق حقنده حدیث وارد اولمامشدر بعضلر آنی مکروه وبدعت دردیمشدر اما سبلتی [*] ترك‌ده بأس یوقدر زیرا قمدن بعیددر اوچنجی تنف ابطدر یعنی قولتـوغی یولمق در هرقرق کونده برکره وتنف مزبور ابتـدادن معتاد اولانه آسانـدر امامعتاد اولمیوب متألم اولان خلق ایچون حلق کفایت ایدر زیرا مقصود نظافتدر انکله دخی حاصل اولور دردنجی حلق عانه یاخود استعمال نوره در اول دخی قرق کونده متأخر اولمق کرکدر. بشنجی قلم اظفاردر اول دخی مستحبدر زیرا اول صورتده بشـاعت واردر انی دفع ومجتمعه اولان اوساخی دخی ازاله بولنور انکله دخی رسول الله امر ایدوب تحت اظفارده ظاهر وآشکار اولان اوساخی انکارایلمشلردر. التنجی ویدنجی قطع سره در اول ولادتده وختان در، وقت ختان دخی ولدك ثغری ظـاهر اولدقده در مخالفت یهود ایچون. زیرا آنلر ولادتدن یوم سـابعده ختان ایدرلر ودخی خطردن ابعددر، حدیث شریفده وارد اولمشدرکه ختان نساء مکرمه در. سکزنجی لحیه‌دن طویل اولانی قطع در. فقها دیمشلردرکه قبضه‌دن زائد اولانی اخذده بأس یوقدر حضرت ابن عمر وتابعین‌دن برجماعت ایشلمشـلردر شعبی وابن سیرین ونخعی دخی آنی استحسان ایلمشلردر بعضلر ایتدی لحیه‌یی ترك واعفا احب در بونی حسن وقتاده ایلمشلردر زیرا حضرت رسـول بیورمشدر: ﴿اعفوا اللحاء﴾ امامختار توسط درکه تقصیص لحیه وجوابندن تدویر مرتبه‌سنه وارمایه‌که بومرتبه قص‌ده افراط در ودخی طول مفرط ایله طویل اولمیه‌که تشویه خلقت ایدوب غیبت ایدنلرك نبز واطالهٔ کلام ایله لسـانلرینی اطلاق ایلمیه. اول سببدندرکه دیمشلردر هربارکه لحیه طویله اوله عقلی تشمیر ایدر

[*] سبلت شاربك غیریدر نته‌کیم کتب لغتده ذکراولنمشدر اول تقدیرجه سؤال وارد اولماز، تدبر.

وهوی ایچون داخل اولیه بلکه نمازایچون تنظیف نیتی ایله داخل اوله ودخی قبل الدخول حمامی یه اجرتی ویره کافضل اولان بودر تاکه آرەدن جهالت احد عوضین مرتفعه اوله ودخی نفس حمامی حاصل اوله اماعوض آخرکه ماء در آنی دخی قدرحاجت استعمال ایلیه آنك مقدارینی عرف تعیین ایدر ودخی دخول وقتنده صول آیاغنی تقدیم ایلیوب ﴿ بسم الله الرحمن الرحیم * اعوذ بالله من الرجس النجس الخبیث المخبث الشیطان الزجیم ﴾ دیه ودخی وقت خلوتده داخل اوله ودخی تخلیه ده ضرورت ایچون تکلف ایلمك جائزدر اکر ممکن اولمازسه احتیاط تام ایله داخل اوله ضرورت واقع اولیجق والا احتیاط ترك ده در بری دخی دخول وقتنده کیمسه سلام ویرمامکدر وسلام ویرەنه دخی لفظ سلام ایله جواب ویرمیوب بلکه (عافاك الله) دیمکدرا کرغیری جواب ویررسه سکوت ایلیه ودخی قبول ایدن کیمسه مصافحه ایتمکده بأس یوقدر ابتداء کلام ایچون، لکن حمامده تکثیر کلام ایتمیه ودخی قرائت قرأن ایتمیه مکرکه سرا اوله اما شیطاندن استعاذه یی جهراً ایتمکده بأس یوقدر ودخی بین العشائین دخول مکروه در ودخی غروبه قریب، زیرا اول زمانلر شیاطینك انتشاری وقتیدر ودخی اخر کیمسه آنی دلك ایتمکده بأس یوقدر و دخی لایق اولان بودرکه حمامده جهنمك حر وظلمتی تذکر ایدوب انکله انعاظ والامنی تفکر ایلیه وهر بارکه حمامدن فارغ اوله حق تعالی یه اول نعمت ایچون شکر ایلیه ودخی حمامك منافع طبیه سندندرکه دیمشلردر استعمال نوره دن صکره حمام امان من الجذام در. ودخی دیمشلردرکه هرشهرده برکرهٔ نوره استعمالی اطفاء حرارت ولونه صفا وتفاوت ویره ودخی دیمشلردرکه حمام ده قائما برکره تبول ایلمك فصل شتاده دوادن انفع در و فصل صیفده بعدالحمام برنومه، برشربت دوایه معادل در ودخی حمامدن چیقدقده ماء بارد ایله غسل قدمین نقرسدن اماندر بلاریب ومین. ودخی وقت خروجده باشنه ماء بارد صب ایلمك مکروهدر کذلك شربی دخی. اما فضلات طبیعیه دن تنظف، اول دخی سکزدر اولکی حلق رأس در اکر تنظف ایچون اولورسه آنده بأس

اوسـتنده اولان مواضع خبیثه‌در آنلرده اولان اوساخی ازاله‌در. یدنجی تنظیف رواجب‌درکه رؤس انامل وتحت اظفارده اولان اوساخی ازاله‌درکه حضرت رسول علیه‌السلام جمله‌سنی تنظیف ایله امر ایلمشـدر. وخلقه قلم اظفار وتنف ابط وخلق عانه ایچون قرق کون توقیت ایتمشدر. پس اول مقدار تجاوز ایتمامك کرکدر. سکزنجی جمیع بدنده اولان درنی ازاله‌در حمامه دخول ایله صحابهٔ کرام دخی داخل حمامات شـام اولمشـلردر حتی بعضلر ایتدی نه کوکجك بیت دربیت حمـام‌که هم بدنی تطهیر وهم عذاب ناری تذکیر ایدر. بوکلام حضرت ابی الدردا وابی ایوب الانصاری‌دن منقولدر ودخی بعضلر ایتدی نه قبیح بیت‌در بیت حمام‌که عورتی اظهار وابداء واذهاب حیا ایدر بوکلام حمامك افتنه تعرض‌در کلام سابق حقیقتده خصلتنه تعرض‌در. ایمدی آنك فائده‌سنی طلب ایتمکده بأس یوقدر آفتدن امن اولدیغی زمانده. لکن حمامه دخول ایدن کیمسـه‌یه واجبات سـنن‌دن بعض وظائف واجب‌در اما واجبات بونلردرکه فرجنی غیرك نظرومسندن صیانت ایله ازالهٔ وسخ ایچون وغیری ایچون اولورسه دخی. خصوصا مابین سره وعانه‌یی ومفوق رکبه‌یی. زیرا اعوام آنی کشف‌دن تحاشی ایلمزلر عورت غلیظه اولمدیغنـه بناء بلکه تحریم عورت غلیظه‌نك حریم وحماسی کبی اولدیغیچوندر دیرلر. ایمدی آنك امرنده دخی تسـاهل اولنمامق کرکدر بری دخی بصریی غیرك عورتندن غض ومنع ایلمکدر وآنلری دخی کشف‌دن منع ایلمکدر زیرا نهی منکر واجبدر. ایمدی بومقوله آفات ایچوندرکه اول مقوله اوقاتده ترك حمام حزم‌دن عد اولنور ودخی بوسـببدندرکه قادر اولانلره تخلیهٔ حمام مستحب‌در اکر قادر اولمیوب ضرورت دخولی ایجاب ایدرسه عورتی برازار ایله‌ستر ایلسون وکوزلریی دخی ازار آخر ایله ستر ایلسـون تاکه عورتندن حفظ ایله اما طائفهٔ نسا حقنده افضل آنلری حمام‌دن منع‌در اکر بیتنده برجای استحمام بولورسه کذلك بولنمازسه اماضرورت دخی اولمسه اماشویله‌که ضرورت قویه اولسه مثلا مریضه ویاخود نفسـا اولسه‌لر برغایت میرز ایله اتزا ایلسـونلر ومهما امکن تحفظده سعی واقدام ایلسـونلر امسنی تحسین نیت‌درکه تزین

تطهیری ایلدی یس لائق اولان اولدرکه قلبنی موقع نظر رب در سبحانه وتعالی آنی تطهیر ایتمدن حق تعالی یه مناجات ایتمکدن استحیا ایلیه آنی تطهیر دخی اولماز الاتوبه ایله واخلاق ذمیمه دن تخلیه ایله اولور کورمزمیسین که برکیمسه که کبرادن برینه مناجات وحضورنده عرض حاجات قصد ایلیه وثیابنی مهما امکن تزیین واوّاندن تطهیر وتحسین ایلیه لکن معذلك وجهنی ـ که محل نظردر ـ تنجیس وتقبیح وتخسین ایلسه عند الکبرا بوارد هلاك ایله تعرض اولنمغه جدیر اولورمی ، ودخی میان اخوانده سخافة عقاله منصف اولورمی یاخود اولمازمی ؟ اماغسل ویتم . آنلر کتب فروعده ذکر اولنمشدر بومقامده انجق فقهانك کتب فروعده اهمال ایلدکلری امور واحوال ذکر اولنورکه اوساخ وفضلات ظاهره دن تفطن ایله ابدان طاهره اولهٔجق آداب ذکر اولنور آنلر دخی ایکی نوعدر عارضی وطبیعی در اولکی دخی سکز قسم در اولکی بودرکه رأسی غسل وتدیین وترجیل یعنی جعودتی مشط وادهان ایله ازاله ایلمك مستحب در شعث وغباریی دفع ایچون. اماهرکون اولمایوب غبااوله. ایکنجی معاطف اذنده یعنی قولاغك کوشه لرنده وصماخ ده اولان درن ووسخی ازاله در لکن حمامدن چیقدقده رفق وتلطیف ایله ازاله وتنطیف ایلیه زیرا آنده کثرت تکرار قوت سامعه یه اضرار ایدر . اوچنجی ودردنجی اسنان اوستنده واطراف لساندہ اولانلری ازاله در لساندہ اولانلری سواك ایله ازاله ایده . بشنجی لحیه ده اولان وسخ قملی غسل ایله ومشط ایله ازاله در اما آندن مقصودی ، عوام آنی ازدرا واستحقار وتحقیر واعین خلقده استصغار اولنمامق اوله نه آنکه تزین مقصد ایلیه که کروه رجاله مکروه در کرچه علمادن نیچه رجالی کوریرسین که ثیاب فاخره والبسهٔ طاهره کیوب انواع زیب وزینت ایله اظهار شوکت ایدرلر وبوزعم وادعا ایدرلرکه مقصدلری ارغام مبتدعه وملحدین واذلال مخالفین اوله تزین اولمایه امابومقوله امور امرباطن اولوب هرکسك نیتی قلبنده کامن درکه یوم تبلی السرائر منکشف وظاهر اوله جقدر ﴿ نعوذ بالله من الخزی یوم العرض الاکبر ﴾. التنجی وسخ براجم درکه ظهور انامل ده اولان معاطن در یعنی اظفار دیبنده وبارمقلرك

﴿ اللهم انی اسئلك الیمن والبرکه و اعوذبك من الشوم و الهلکه ﴾ دییه بعده رفع حدث یاخود استباحهٔ صلوة نیت ایلیه . ودخی مضمضه قاتنده ﴿ اللهم اعنی علی تلاوة کتابك وکثرة الذکر لك ﴾ دییه و استنشاق قاتنده ﴿ اللهم او جدنی رائحة الجنة و انت عنی راض ﴾ دییه . ودخی استنشار قاتنده ﴿ اللهم انی اعوذبك من روائح النار و من سوء الدار ﴾ دییه غسل وجه قاتنده ﴿ اللهم تبیض وجهی بنورك یوم تبیض وجوه اولیائك ولاتسود وجهی بظلماتك یوم تسود وجوه اعدائك ﴾ دییه و صاغ الینی غسل ایتدکده ﴿ اللهم اعطنی کتابی بیمینی وحاسبنی حسابا یسیرا ﴾ دییه صول الینی غسل ایتدکده ﴿ اللهم انی اعوذبك ان تعطنی کتابی بشمالی اومن وراء ظهری ﴾ دییه، مسح رأس قتنده ﴿ اللهم غشنی برحمتك وانزل علی من برکاتك واظلنی تحت ظل عرشك یوم لاظل الاظلك ﴾ دییه ودخی قولاقلرینه مسح قاتنده ﴿ اللهم اجعلنی من الذین یستمعون القول فیتبعون احسنه ، اللهم اسمعنی منادی الجنة مع الابرار ﴾ دییه مسح رقبه قاتنده ﴿ اللهم فك رقبتی من النار واعوذبك من السلاسل والاغلال ﴾ دییه غسل رجل یمنی قاتنده ﴿ اللهم ثبت قدمی علی الصراط یوم تزل الاقدام فی النار ﴾ دییه عمل یسری قاتنده ﴿ اعوذبك ان تزل قدمی عن الصراط یوم تزل اقدام المنافقین ﴾ دییه چانکه وضوءدن فارغ اوله رأسنی سمایه رفع ایدوب ﴿ اشهد ان لا آله الا الله وحده لاشریك له واشهدان محمد عبده ورسوله سبحانك اللهم وبحمدك لا آله الا انت علمت سوء وظلمت نفسی استغفرك واتوب الیك فاغفرلی وتب علی انك انت التواب الرحیم ، اللهم اجعلنی من التوابین واجعلنی من المتطهرین واجعلنی من عبادك الصالحین واجعلنی صبورا شکورا واجعلنی اذکرك کثیرا واستحبك بکرة واصیلا ﴾ دییه ودخی دیرلرکه هرکیم بعدالوضوء برخاتم ایله ختم اولنوب تحت عرشه رفع اولنور واول وضوء آنك ایچون حق تعالی یی تسبیح وتقدیس ایتمکدن زائل اولماز وآنك ثوابی آنك ایچون یوم قیامته دکین کتابنه اولنور وهربارکه اول وضوءدن فارغ اوله وصلوته صفاء بال ایله توجه واقبال ایلیه لایق اولدرکه خاطرینه خطور ایلیه که ظاهری که مطمح نظر خلق در آنی

تطهير قلب در دمائم اخلاقدن ، مرتبهٔ رابعه سر در ماسوی الله دن . ایمدی طهارت انبیا وصدیقین بو طهارتدر وهر مرتبه‌ده طهارت بو مرتبه‌ده اولان عملك نصفی در زیرا طهارت سرده مقصود اولان آ کا حق تعالینك جلال وعظمتی منکشف اولمقدر اول حالت ایسه سره حلول ایتمز الا آندن ماسوی خدا ارتحال ایتمکله اولور کذلك قلبده دخی مقصود اخلاق محموده ایله تحلی در اول ایسه میسر اولماز الا اخلاق ذمیمه‌دن تخلی ایله اولور کذلك جوارحدن دخی مقصود آنی طاعات ایله تزیندر اول دخی میسر اولماز الا انی آنام‌دن تطهیر ایله اولور کذلك ظاهرده دخی حال بویله‌در ایمدی بو مراتبدن هر بری ممکن دکلدر الا ماقبلنی تطهیر ایله اولور . پس جمله‌نك اصلی طهارت سر در لکن مقدماتنك طهارتنه متوقفه‌در تا طهارت ظاهره منتهی اولنجه . ودخی شویله ظن ایلمه که بو معنی مقصود ومنی ایله و یاخود هوینا ایله یعنی اسانلق ایله ادراك اولنه اما بزه شمدی مهم اولان معرفت احوال طهارت ظاهردر اول دخی بر قاچ قسم‌در . بری خبثدن طهارتدر که آنده اولان کلام کتب فروعده استقصا اولنمشدر . بری دخی حدثدن طهارتدر که اول وضوء وغسل وتیمم‌در اما وضوء ، فقها آنك فرائض وسنن و آدابنی استیفا واستیعاب ایلمشلردر لکن بو مقامده دخی بعض آدابنی ذکر ایلیه‌لم . جمله‌دن بری بودر که چقان برکیمسه غائطدن چیقسه درعقب وضوء ایتمکه اشتغال ایلیه زیرا رسول الله صلی الله تعالی علیه وسلم قطعا غائط چیقدقلرنده کورلمامشدر . الا توضی ایلمشلردر . ودخی سواك ایله ابتدا ایلیه و نیتی دخی صلوة دن قرائت فاتحه وذکر الله ایچون تطهیر فم نیت ایلیه وحضرت رسالت پناه صلی الله تعالی علیه وسلم کاه اولوردیکه لیالیده برقاچ کره استیاك یعنی استعمال مسواك ایدرلردی ودخی بیوررلر ایدی که سواکه ملازم اولك زیرا اول فم ایچون آلت طهارتدر وباعث رضای رب در . ودخی حضرت امام علی دن کرم الله وجهه مرویدرکه سواك حفظی زیاده وبلغمی اذهاب ایدر اندن صکر وضوء ایچون قعود ایلیه ودخی ﴿ بسم الله الرحمن الرحیم ﴾ دییه ودخی ﴿ اعوذبك من همزات الشیاطین . واعوذبك رب ان یحضرون ﴾ دییه بعده اللری غسل ایتدکده

معرفت ومبدأ ومعاده راجعدر . وقتاکه بونلرك تفصیلی بوکتابك خوقندن خارج اولوب کتب سلف آنکله مشحونه اولدیسه آنك تفصیلندن صنح وترك اولندی والله الموفق . لکن اجمال کلام بودرکه اسلامك بورکنی درت رکن اوزرهدر وهررکن اون اصلدر . رکن اول معرفةالله در عزوجل انك مداری اون اصل اوزرهدرکه حق تعالینك وجود قدمنه علم در وبقاسنه دخی حق تعالی جوهر وجسم وعرض دکلدر وبر جهتنه مختص دکلدر . رکن ثانی صفاتنده در اول دخی اون اصل درکه حق تعالینك حیاتنه علم در . ودخی علمنه وقدرتنه ومرید وسمیع وبصیر ومتکلم ایدیکنه وحلول حوادثدن متنزه اولسنه وکلام علم وارا اتی قدیم اولسنه علم در. رکن ثالث حق تعالینك افعالنده در آنك دخی مداری اون اصل اوزره درکه عبادك افعالی ینه حق تعالینك مخلوقه سیدر واکتسابی عبادکدر وحق تعالینك مقصودیدر وخلق ده متفضل در یعنی خلق عالم اوزرینه واجب دکلدر تفضلاً خلق ایتمشدر ودخی حق تعالی ایچون تکلیف مالایطاق واتهام بریء جائز در واصاحی رعایت واجب دکلدر ودخی هیچ واجب یوقدر الا شرعلهدر . ودخی بعثت انبیا جائزهدر وبزم نبی مز محمد مصطفی نك صلی الله تعالی علیه وسلم نبوتی معجزاتله مؤیدهدر . رکن رابع سمیاتدهدر آنك دخی مداری اون اصل اوزره درکه اثبات حشر وعذاب قبردر وسؤال منکرونکیر وميزان وصراط وخلق جنت ونار واحکام امامتدر فحانکه بواجمال معلومك اولدیسه تفاصیلی کتب قومدن طلب ایله غرض عقیدهٔ اهل سنتك حالنی بیلدر وآنلر قنعی عقیده ایله سائر لرندن ـ که اهل بدع واهوادر ـ ممتاز اولورلر حق تعالیدن سؤالمز بودرکه بزه وکافهٔ مسلمینه کمال یقین وثبات فی الدین میسر ایلیه . وحق تعالی جمله مزی توفیق ایله تسدید وعنایت وحقه وتحقیق حقه هدایت ایلیه بمنه وسعة جوده.

اصل ثالث — علم اسرار طهارتدر . قال الله تعالی ﴿والله یحب المتطهرین﴾ وقال النبی صلی الله تعالی علیه وسلم ﴿الطهور نصف الایمان﴾ ودخی معلوم اولدکه طهارتك درت مراتبی واردر . مرتبهٔ اولی تطهیر ظاهردر احداث واخباث وفضلاتدن ، مرتبهٔ ثانیه تطهیر جوارح در آثامدن . مرتبهٔ ثالثه

اولور آنى صاحبى تركه قادر اولماز بعضى دخى آخره نسبت ضعيف اولوب آنى ترك ايدركاه اولور كه شخص واحده متفاوت اولور زيرا مرد شاب ترك زنايه چندان قادر اولماز اما شيوخ غالبا خلافنده در ويا خود غائلهٔ شهوتى علم ده تفاوت ايله اولور عامى ايله عالم كبى ضرر معصيتى معرفتده ، اما ثالثده تفاوت زيرا ناس علوم تجاربده متفاوتلر در زيرا كاه اولور كه انسان غريزتده متفاوت اولور تجارب خود آنك ثمره سيدركاه ممارستده متفاوت اولور آنك سببى ايله تجارب دخى متفاوت اولور اما اولكى يعنى تفاوت غرائز آنى انكاره طريق يوقدر زيرا شول كيمسه كه عقل نبى عليه السلام حاشا سودايه واجلاف بوادى عقلى كبى اولمسنى تجويز ايليه . اول مقوله شخص ربقهٔ انسانيتى كردنندن نزع ايتمش اولور اكر عقولده تفاوت اولمسه فهم علومده دخى ميان خلقده تفاوت اولماز ايدى . وقتا كه ناس منقسم اولوب بعضى بليد غافل كه فهم ايتمز الا تعب طويلدن صكره ايدر . وبعضى ذكى عاقل كه ادنى رمز واشارت ايله فهم ايدر وبعضى مرد كامل كه نفسندن حقائق علوم منبعث اولوب مظهر اسرار ﴿يكاد زيتها يضيء ولولم تمسسه نار﴾ اولورانبياء كرام كبى عليهم السلام. زيرا آنلرك باطنلرنده امور غامضه واضح وظاهر اولورتعلم وسماع اولمادن كه آندن الهام ايله تعبير اولنور نتيكيم نبى عليه السلام ﴿ان روح القدس نفث فى روعى﴾ بيورمشدر : يعنى تحقيق روح القدس بنم قلبمه نفث ايلمشدر ـ كه افاضهٔ علوم اولين و آخرينندن عبارتدر ـ اما بعض متصوفه دن مسموع اولان كه عقل ومعقولى ذم ايدرلر اول اطلاق خامس در مجادله ومناقضه والزامات ايله مناظره معناسيدر نتيكيم مدار صنعت علم كلام اولدر نه آنكه آنلر دخى اساس علوم شرعيه اولان نور بصيرتى ذم ايدرلر زيرا اول مذموم اوليجق عالمده ممدوح نه اولور لكن آنلر سز عقلى معناى مذمومه اطلاق ايتديكز ديمزلر زيرا عندالناس بومعنايه اطلاقى شايعدر ايمدى لاجرم آنلر عقل و معقولى ذم ايتمشلر در لكن اول مذموم اولان معنى اوزره در يوقسه جميع اطلاقاتده مذموم دكلدر والله اعلم .

اصل ثانى — قواعد عقائده در كه اصل الاصول ومبناى اسلام ومقدمهٔ جميع احكامدر وبونلرك مبناسى كتى شهادتى تصحيح وتفصيلدر واول دخى

بدن جهتندن اعظمى وضع اوتده اشدى وسطوتده اقواسى حيوان انسانى كورسه آنده هيئت واحتشام مشاهده ايدر زيرا آنك خصائصندن اولان عقلى شعورايدركه آنكله انواع حيل سهل اولوروبوندندركه اكثراتراكى واتراكسن اجلاف عواقى كوررسين كه رتبه لرى بهائمه قريبه ايكن بنه متايخوريني بالطبع توقير ايدرلر. بوندن صكره معلوم اوله كه عقل برقاچ معانيه اطلاق اولنور اولكى شول وصفدركه انكله انسان سائر بهائمدن مفارق اولور وانكله قبول علوم نظريه يه وتدبير صناعات خفيهٔ فكريه يه مستعد اولور. بوذكر اولنان عقلك حدنده ديدكاريدركه برغريزت وطبيعتدركه علوم نظريه يى ادراك انكله متهئ اولور كويا كه برنوردركه قابه قذف اولنور انكله اشيايى ادراك استعداد اولور. ايكنجى دخى بودركه عقل جائزاتك جوازينه ومستحيلاتك استحالهسنه تعلق ايدن علوم ضروريه نك بعضيدر آنلر شول علومدركه صفل مميزك ذاننده حيز وجوده خارج اولور بودخى صحيح در زيرا بومقوله علوم موجوددر عقلهتسميه اولنمسى دخى ظاهردر زيرا (صار الصبى عاقلاً) ديرلركه اول معنايدر اما شونلركه بومعنايى اثبات ايدوب معناى اولى يعنى (غريزه) معناسنى نفى ايتمشلردر انلرخطا ايلمشلردر. اوچنجى شول علومه كه بواحوالى تجارب دن مستفاددر زيرا بركيمسه يى كه تجارب امور تهذيب ايليه عرفده اكا عاقل لبيب ديرلركه آنك مقابلى غبى غمرا غمر [*] جاهل در. دردنجى اول غريزتك قوتى منتهيه اولمقدر شول مرتبه كه عواقب اموره عارف اوله ولذت عاجله يه داعيه اولان شهوتى قمع وقهر ايليه بومرتبه مذكور اولان قوت غريزيه نك غايت قصوى اسيدر. ايمدى معنيين اولين انسانده بالطبع حاصل اولور اما اخيرينه اكتساب ايله واصل اولور. آندن صكره معلوم اوله كه اقسام مذكوره نك قسم ثانى دن ماعداسنه تفاوت عارض اولوراما قسم ثانى يه عارض اولماز. زيرا ضروريده تفاوت متصور دكلدر. قسم رابع ده تفاوت ناس خفى دكلدر. اول تفاوت شهوتده تفاوت ايلهدر زيرا بعض شهوت بعضنه كوره غالب

[*] غمره حركات ثلاث ايله كاه ميمى دخى محرك اولور. شول كيمسه دركه مجرب امور اولمايه.

مالك بن انس حضرتلرينك . بعده جامع سفيان ثوريدر بعده قرأن رابع ده مصنفات كلام حادث اولوب جداله خوض وابطال مقالاته شروع كثير اولمشدر بعده ناس آنلره وقصص وعظه ميل ايلديلر تدريجله علم يقين مشروع اول زماندن اندراسه شروع ايلدى حتى علم قلوب مستغرب وغير مطلوب اولدى وصفات نفس ومكائد شيطاندن تفتيش باعث تشويش عد اولنور اولدى . وبونلردن اكثر ناس اعراض ايلديلر مكر اقلون اوله برمرتبه كه مجادل متكلم ايچلرنده رجل عالم تسميه اولنور وكلامنى عبارات مسجعه ايله زخرفه وتزيين ايدن قصاص عالم خاص تسميه اولنور اولدى وعلم آخرت مطوى بلكه بالكليه منسى اولدى برى دخى بودركه كمال توقى وشدت احتراز اوزره اوله محدثات اموردن دخى . ودخى بوعصرده معروف اولمق ايله معروف اولان امور عصر صحابه ده منكرات دن معدود ومشهور ايدى مثلا مساجدى تزيين وتجيد [*] ودقائق عماراتنده وفرش رفيعه سنده انفاق اموال عظيمه ايلمك كبى بلكه مسجدده فرش بوارى دخى بدع حجاج دن ايدى آندن اقدم كنديلر ايله تراب بيننده برحاجز ومانع قومازلرايدى . ودخى بوقيلدندر اذان وقرأنده تاحين ودخى نظافتده تعسف وطنطارتده وسوسه تكليف ايدوب مع هذا اطعمه نك حرام وحلال اولمسنده تساهل واهمال اولنمق وغيرى نچه احوال دخى . ايمدى چنانكه بواوصاف سنك مسموعك اولديسه اهل انصافدن بونلر ايله انصاف وياخود تقصيركه اقرار واعتراف ايدهسين ﴿ انيجعلنا ممن لايعزه الحياة الدنيا ولايعزه بالله الغرور ﴾ .

مطلب سادس — عقل ده وآنك شرفنده وحقيقتنده واقسامنده در . معلوم اوله كه شرف عقل بالضروره معلوم در خصوصا كه شرف علم ذكر اولنمشدر . عقل دخى علمك منبعى واساس ومطامى دروعلم عقل دن ثمروشمسدن نور عين دن رؤيت مجراسنه جارى در . ايمدى هرنسنه كه شرف علمه دلالت ايدرشرف عقله دخى بالضروره دلالت ايدر نه وجهله عقل شريف اولميه كه دنيا وآخرت ده وسيلهٔ سعادت دروآنده نچه ريب واشتباه اولنوركه بهائمك

[*] تجيد . يعنى فرش رفيعه ايله تفريشدر .

سعادتدن غایت بعیددر شول کیمسه‌که کندی نفسنه لازم ومهم اولانی غیره نادراً لازم اولانه بیع وتبدیل ایلیوب خالقه تقربی و آنلر بیننده قبولی حق-تعالیه قرب اوزرینه ایثار ایتمکله، ودخی ابناءدنیا اولان بطالین آنی فاضل محقق وعالم دقائق تسمیه ایتملرینه شره وحرص اختیار ایتمکله اول مقوله کیمسه‌نك جانب حقدن جزاسی بودرکه دنیاده قبول خلق ایله منتفع اولماز . بلکه نوائب دهرایله صفو عیشی پرکدراولوربعده یوم قیامتده مفلس ومنحسر وخائب وخاسر کلور مشاهده ایتدوکی ربح عاملین و فوز مقربین مقابله‌سنده مظهر خسران مبین اولور . بری دخی بودرکه علومنده اعتمادی بصیرتنه وصفاء قلبی ایله ادراکنه اوله کتب وصحف وغیریدن استماع ایتدوکنه تقلیده اولمایه بلکه تقلید اولنه‌جق صاحب شرع مبین محمد النبی الامی الامین‌در صلوات‌الله علیه وسلامه که هرامرنده وقولنده اکا تقلید اوله . صحابهٔ کرامه دخی تقلید اول جهتدندرکه آنلرك فعللری دخی حضرتدن سماعه دلالت‌ایدر آندن صکره چانکه صاحب شرعه تقلید ایلیه لائق اولان اولدرکه آنك اسراریني فهمه حریص اوله والا اول مقوله کیمسه وعاء علم اولور علم اولماز ودخی شول کیمسه که قلبندن غطا کشف اوله کندودن صکره کاملره متبوع اولور، اول مقوله کیمسه مجتهد آخره تقلید ایلمك لائق دکلدر چانکه غیردن مسموع اولانه تقلیداً اعتماد غیر مرضی اوله پس تصانیفه اعتماد دخی ابعددر زیرا تصانیف صحابه وصدور تابعین‌دن صکره احداث اولنمشدر بلکه هجرتدن سنة مائة وعشرین‌دن صکره حادث اولمشدر اما سلف صالحین تصنیف کتبدن بلکه کتب احادیثدن امتناع ایلمشلردر حتی حضرت ابی بکر صدیق مصاحفی برمصحفده کتابتی کریه کورمشلردر نته‌کیم تفصیلی ذکر اولنمشدر احمد بن حنبل دخی امام مالکه تصنیف مواطاخصوصنده انکارایدوب صحابه ایشلمدوکنی ایشلدی دیمشدر ودخی دیمشلردرکه اول کتاب که اسلامده تصنیف اولنمشدر کتاب (ابن جریج) در آثارده وحروف التفاسیردرکه مجاهددن وعطادن واصحاب ابن عباس‌دن مکة مرویدر . بعده کتاب (معمر بن راشد الصغانی) در یمنده آنده سنن منثورهٔ شتی ذکر ایلیوب تبویب ایلمشدر . بعده کتاب (موطا) در مدینه‌ده

متساويادر كاه اولوركه بو معنادن اذعان ايله ومعناى اولدن ادراك ايله تعبير اولنور بونده تحقيق بودركه ذكر ايتديكمز تحقيقدن بيلمش سكدركه انسانده برقوت جزئيه واردركه محلى دماغدر و آنك شانندنرنظر ايله ادراك، وبرقوت كليه دخى واردركه آنك محل اولى قلبدر پس معناى ثانيه اولان يقين بو محلده حاصلدر وبو ايكيسى مشتركلر در تصديق جازم ثابت مطابق للواقع معناسنده . لكن قوت جزئيه‌ده حاصل اولان نفسك آكا التفاتنه توقفى اولماغن كاه اولوركه آندن سهو اولنوب غفلت اولنماز مقتضاسيله دخى عمل اولنماز . اما ثانى آنك خلافنه‌در زيرا اول نفسده حاصل اولور آلاتنده اولماز . پس نفسك التفاتنه احتياجى اوّله احتياجى كبى اولماز زيرا اول علم حضورى‌در نفسدن غائب اولماز اول اجلدن آندن غفلت دخى اولمازدى اكر ملابسهٔ كدورات اولماسه. ايمدى ذكر اولنان ايكى ادراك حقيقتده متحدلردر تغايرى بحسب المحلدر حقيقتده اتحادلرينه نظر ايدن ايمان زائد وناقص اولماز اما بحسب المحل مغايرتلرينه نظر ايدن ايمانك زياده و نقصانه قائل اولور . زيرا خفى دكلدركه علم حضورى طريقى ايله حاصل اولان ايمان علم حصولى ايله حاصل اولاندن اقوى‌در . ايمدى بوفائده‌يى حفظ ايله زيرا كه سن آنى كتب معهوده‌ده غايت بولورسين اول سببدندركه اكثر مؤمنينى كوريرسين كه ايمانده طريق اوّل اوزره اقتصار ايتدكلريچون ايمانك اكثر احكامندن غافللردر اما انلركه ايمانى طريق ثانى اوزره تكميل ايدرلر آنلرده حيا وخوف كوريرسين ودخى ذل واستكانت وخضوع وبونلرك غيرى نيچه اوصاف كه ايمان منشعبه‌در برى دخى بودركه اكثر بحثى اعمالدن فاسد اولانندن اوله . ودخى قلوب وساوسى تشويش وشرى اثاره ايدن اعمالدن اوله . ودخى انلردن اوليه كه حكمات واقضيه‌ده غرائب تفريعات مسائلى تتبع ايدرلر . و دخى بعضى صور مسائل وضع ايدرلركه برمدت ودهرده عمل اولندقدن صكره منقضيه اولوب حكمى باطل اولور . وياخود كنديسنه لازم و واقع اولماز غيرينه اولور، غير ايچون واقع اولسه دخى آنى عالم اولانلرده برمرتبه كثرت اولوركه آنلر اول مؤنته كفايت ايدرلر كنديسنه حاجت قالماز . ايمدى

واصل اولان دنیایه نائل اولمغه طمع ایلیه. اول دخی سختدر وباجمله آنلر ایله اختلاط مفتاح انواع شرور ومانع صفاء قلب وحضوردر علماء آخرتك طریقلری خود هرامرده اختلاطدرکه سعادت ابدیه یه مناطدر . بری دخی بودرکه فتوایه مسارع اولمایه بلکه متحرز ومتوقف اوله خلاصه سبیل بولنجه اکر تحقیقاً علمی اولان مسائلی بولورسه افتا ایلیه اکر شکی اولان مسائلدن سؤال اولنورسه لاادری دیه اکر اجتهاد وتخمین ایله ظنی اولان امورون سؤال اولنورسه احتیاط ایدوب مهما امکن نفسندن دفع ایدوب غیره حواله ایلیه اکر غیرنده غنیه اولورسه یعنی کندوسندن مغنی اولورسه . ایمدی طریق حزم بودر زیرا خطر اجتهادی تقلد امر عظیمدر. بری دخی بودرکه اکثر اهتمامی علم باطنه و مراقبهٔ قلبه وطریق آخرتی بیلوب سلوك ایتمکه واول احوالك مجاهده ومراقبه طریقندن انکشافنده صدق رجایه اوله. زیرا مجاهده مثمر مشاهده در دقائق علم قلوبده وخلوتده حضور قلب وفکر صافی ایله قعود مع الله ده وماسوادن انقطاع الی الله ده . ایمدی بونلر مفتاح الهام ومنبع کشفدر نیچه متعلم واردرکه نیچه مدت تعلیم ایله بنه مسموعندن برکمه تجاوزه قادر اولماز ونیچه‌سی دخی واردرکه تعلم ده مهم اولانلره اقتصار ایدر لکن عمله کثیر و مراقبهٔ قلبده توفیر ایتمکله حق تعالی آکا لطائف حکمدن نیچه امور فتح ایدوب ظهور ایدرکه آنده عقول ذوی الالباب متحیر اولور . بری دخی بودرکه تقویت یقینده ـ که رأس مال دین در ـ شدید الاعتنا اوله ومعلوم اوله که یقین عندالمتکلمین حکمك احد طرفینك رجحانیدر برمرجحان ایله که قابل تشکیك اولمایه . اول یقین شول مرتبه درکه اول رتبه یه واصل اولمادن ایمان متصور دکلدر اما فقها و صوفیه واکثر عقلا قتنده اول ادراك نفسه مستولی وقلبه غالب اولمقدر بردرجه که قلب بوادراکدن منفعل اولوب قلبده نافذ ومؤثر اوله حتا ، یدده تأثیر ایتدیکی کبی ویدك آنده انفعالی کبی . مثلا دیرلرکه فلان کیمسه موته ایقان ایلمز زیرا موتدن غافل اولوب مقتضای ایله عملدن سهو ایتمشدر . ودخی فلان کیمسه‌نك موته قوت یقینی واردر یعنی موته استعداد مستغرق الهم در دیمکدر مع هذا ایکی کلام دخی موته قطع ده

ذناب) بری دخی بودرکه قولی فعلنه مخالف اولمایه بلکه مادام که برشیئی اوّل عالم اولمایه غیره ایشلمك ایله امر ایتمیه ودخی برشیدن نهی ایتمیه مکرکه کندیسی اوّل منتهی اوله. نتهکیم دیمشلردر : شعر (یاواعظ الناس قداصبحت منهما ، اذعبت منهم اموراً انت تأتیها) ودخی دیمشلردر : شعر (لاتنه عن خلق وتأتی مثله ، عارعلیك اذا فعلت عظیم) بری دخی بودرکه عنایت واهتمامی شول علمك تحصیلنه اوله که آخرتده نافع وطاعته مرغب اوله ومتجنب اوله شول علومدن که نفعی قلیل و آنده کثیر اوله جدال وقال وقیل بری دخی بودرکه مائل اولمایه مطعم ده ترفهه ومابس ده تنعمه واثاث ومسکنده تجمله، بلکه جمله سنده اقتصاد ایثار ایده و آنده سلفه تشبه ایدوب اقل ایله اکتفایه مائل اوله ودخی هربارکه طرف قلته میلی مزداداوله حق تعالیه قربی دخی مزداد اولور وعلماء آخرت ایچنده حزبی مرتفع اولور . اصل تحقیق بودرکه مباح ایله تزین حرام دکلدر لکن آکا خوض آنکله انسی ایجاب ایدر تاکه ترکی شارق اولور وزینت دنیانك دوامی ممکن اولماز الا بعض اسبابه مباشرت ایله اولورکه آنی رعایتدن غالب حالده مداهنه وخلقی رعایت وریا لازم کلور ونیچه امور مخطوره دخی لازم کلور . ایمدی حزم بودرکه آندن اجتنابه عزم وجزم اولنه. بری دخی سلاطین دن منقبض اولوب البته آنلره داخل اولمایه مادامکه آنلردن فراره سبیل بوله بلکه لائق اولان اولدرکه آنلر ایله اختلاطدن احتراز والقتی آز ایلیه اکر آنلر کندیلر کلورسه دخی. زیرا دنیا حلوهٔ خضره در آنك زمامی ایدیٔ سلاطین ده در آنلر ایله اختلاط ایلین البته رضالرینی طلبده وقلوبلرینی استمالتده آنلر ظلمه ایکن دخی تکلفدن منفك اولماز . ایمدی هر متدینه واجبدرکه آنلری انکار وظاملرینی اظهار ایله صدورینی تضییق و فعللرینی تقبیح ایلیه. پس آنلره داخل ومنزللرینه واصل اولان کیمسه شوندن خالی دکلدرکه یا آنلرك تجمللرینه میل والتفات ایلیه اول تقدیرجه حق تعالی نك کندویه اولان نعمتنی اذرا و تحقیر ایدن ویاخود آنلری انکاردن سکوت ایلیه ، اول تقدیرجه مداهن اولور ویاخود کلامنده تکلف ایلیوب آنلرك رضاسنی و تحبس حاللرینی کوزلیه اول دخی هبت صریحدر ویاخود آنلره

بياندەدر. معلوم اولەكه شأن علماده نچه نصوص واخبار وارد اولمشدركه آنلر علملريله عامل اولمايجق يوم قيامتده آنده اشد عذاب حاصل اولور . ودخى علماء دنيادن مقصد شونلردركه علملريله دنياده تنعم ايتمكه توسل واهلى قتنده جاه ومنزلته توصل ايليه واول اخبار و آثارك عندالعلما اشتهارى اولمغين ذكرينه احتياج اولمايوب لاجل الاختصار تركى اختيار اولندى و جملەسنك محصلى بودركه شول عالم كه ابناء دينندندر آنك حالى جاهلدن اخس وعذابى اشددر. بوندن صكره علمادن فائزين ومقربين اولانلرك بعض علاماتى واردركه آنلر ايله علماء دنيادن ممتاز اولورلر . ايمدى آنلردن هرنه مرتبه كثير ايسه اون ايكى علامت ذكر اولنور . برى بودركه عالمى سببى ايله طلب دنيا ايلميه زيرا عالمك اقل درجاتى دنيانك حقارت وانصرامنى ادراك و آخرتك عظم ودوامنى وصفاء نعمتى وجلالت ملكنى اذعان ايلية. ودخى بيلەكه دنيا و آخرتك ايكيسى ضرتين كبىدركه هربارکه بريسى ارضا اولنسه اخرايى اسخاط مقرردر ودخى ميزانك كفتى كبىدركه احدهمانك رنجحانندە آخرك خفتى ظاهردر . ودخى مشرق و مغرب كبى كه احدهمايه قرب آخردن بعدى مستلزمدر زيرا شول كيمسەكه كدورت دنيادن غافل ولذتنك المى ايله امتزاجندن ذاهل اولە بلكه امور دنيا عين المدر وياخود مقدمهٔ المدر ديرلر اول كلامى بيلميه اول كيمسه فاسد العقل ومشاهده وتجربەدن غافلدر پس عاقل اولميان البته جاهل اولورنچه علمادن معدود اولور ودخى بركيمسەكه امر اخرتك عظم ودوامنى بيلميه اول كيمسه شهادت نصوص ايله كافردر . پس ايمانى اولميان عالم اولماز ودخى بركيمسەكه دنيا و آخرتك تضادندن وايكيسى جمع ايلمك نفخ بلاضرم ايتديكندن غافل اولە اول شرايعك جملەسنه جاهل بلكه دفتى مصاحفك جملەسنك مابينده اولانه كافردر پس نچه زمرهٔ علمادن معدود اولورودخى ديمشلر در بركيمسەكه بونلرك جملەسنى بيلوب ينه آخرتى دنيا اوزره ايثار ايلميه اول اسير شيطاندركه آنى شهوتى اهلاك ايدوب شقوتى كندويه غالب اولمشدر پس بركيمسەكه درجەسى بويله اولە نەوجهله ضرب علمادن معدود اولور ودخى ديمشلردر : (وراعى الشاء يحمى الذئب عنها . فكيف اذا الرعاة لها

ومذموم اولان خوف فقر کبی. وسخط مقدور وغل وحقد وحسد و غش وطلب علو و حب ثنا وحب بقاء فی الدنیا و کبر وریا وغضب وفخر وخیلا وتنافس وطول امل ودنیایه فرح واهلی ایله انس کبی وبونلرك غیری. اماعلوم مکاشفه حق تعالینك ذات وصفاتی وافعال وحکمتی معرفت ومعرفت معنای نبوت ونبی ومعنای وحی وملائکه وشیاطین ومعرفت جنت ونار وعذاب قبر وصراط وميزان وحساب ومعرفت معنای لقاء الله ووجه کریمه مشاهده ونظر ومعنای قرب خدا وجوارینه نزول کبی وبونلرك غیری احوال که غطاء مرتفع اولوب حق جل وعلا برطریقله متضح اوله که بی کمان جاری مجری العیان اوله بومعنی جوهر انسانده ممکندر نهایت مرتبه کدر قازورات دنیا آندن شاغل اولور فحانکه قلبه صقالت واول قازوراتدن طهارت حاصل اوله اول مقوله قلبه علوم مذکوره بلا اشتباه تجلی ایدوب اول حقایقك انواری بلاشك آنده متلالی اولور. حقیقتده اول علوم کتبده تسطیر و آخره اخبار وتقریر اولنماز الا مکر شول کیمسه یه که آکا عارف واول مقوله حقائقه واقف اوله. ایمدی برعالم که حق تعالی اول علمی آکا اعطا ایلیه آنی تحقیر ایتمامك کرکدر زیرا حق تعالی آنی تحقیر ایتیوب اول علمی آکا احسان ایلدی بعض عارفین ابتدی برکیمسه نك که بوعلمدن یعنی مکاشفه دن نصیبی اولمایه آندن سوء خاتمه دن خوف ایدرم و آندن اقل نصیب اول علمه تصدیق واهلنه تسلیم در وبری دخی دیمشدر که برکیمسه ده که ایکی خصلت اوله بوعلمدن آکا برشی فتح اولنماز که اول ایکی خصلت بدعت ذکردر . ودخی دیمشلردر که برکیمسه که محب دنیا اولسه ویاخود هوی اوزره مصر اولسه بوعلمله متحقق اولماز کرچه سائر علوم ایله متحقق اولور و بونی انکار ایده نك اقل عقوبتی آندن برشی نصیب اولمامقدر که بوعلم ، علم صدیقین ومقربین در .

مطلب رابع — آداب معلم ومتعلم ده وبونلرك وظائفنده در . بز بوبابی اول کتابده استیفا ایتمشزدر . ایمدی سلوك طریق اسهاب ایله املال اصحاب سمتنه اشتغال ایتمزز .

مطلب خامس — آفات علمده در و علماء دنیا وعلماء آخرتك علاماتی

ترك ایله و دخی نحودن معرفت کتاب وسنت متوقف اولدیغی مقدار اوزره اقتصار ایله و تفسیرده علما و سیط عد ایتدیکی مقدار تعمق ایله بعده ذهنکی آنك لطائف واشاراتنه صرف ایله حدیثده دخی صحیحین‌ده اولانی تحصیل ویاخود صحاح ستده اولاندن اعمالده محتاج‌الیه اولان مقداری تحصیله‌اقتصار ایله ودخی صحیحین‌دن ویاخود سائرندن برنسخه تحصیل ایدوب متون حدیثه خبیر بررجلدن تصحیحه سعی ایله . ودخی اسامئ رجالك حفظنی و علمنك معرفتنی ترك ایله زیرا جامع صحاح اولان سلف اول مؤنتدن بره کفایت ایلمشلر در اما فقه آنده حفظ هدایه و یاخود وقایه ویا منظومهٔ نسفی کافی ووافی‌در. اما کلام. آنده کتاب وسنتدهوارده اولان عقائدی محافظت ایده‌جك مقدار کفایت ایدر اکر آندن ماعدا دفع مبتدعه‌یه قدرت تحصیل ایدرسه‌ك غایت ایله احسن اولور . اما خلافیات علی حال سنك آکا احتیاجك یوقدر زیرا آندن غرض اقبال ناس و کمال رغبت و عند الولاة و فرت و حرمت وحشمت‌در اول ایسه اخس اغراض وارذل اعواضدر خصوصا که آنلرك ابوابنده بذل عامه مؤدوخصوصا که احکامده آنلرك رضالرینی طلبه متصدی اوله ﴿ اللهم‌عفواً عفوا ﴾ امامنطق، اول علم کلام‌ده داخلدر. اما علوم فلسفیه، آنك ایچندن دخی مخالف شرع اولان اکثر مباحث علم الٰهی کی وبعض‌علمه طبیعی کبی اول دخی حکم سحرده داخلدر بلکه آندن اختردر زیرا کفره مؤدی اولمسی سحر دن اسرع‌در اما مخالف شرع اولیان بعض مسائل الٰهی کبی وا کثر مسائل طبیعی کبی ودخی جمیع مباحث ریاضی کبی آنلردن منع یوقدر اول دخی علم حساب حکمنده در مکر که بونلره اشتغال ایدن کیمسه استدراج ایله بواقیه دخی عبور ایتمك خوفی اوله . اول تقدیرجه آنلردن بعض ناس زیاده منع اولنور و بعضی قلیل منع اولنور . ایمدی سکا واجب اولان علوم آخرته اقبالدر . اول دخی ایکی قسم در که علوم معامله وعلوم مکاشفه‌درقسم اول قسم ثانی‌یه طریقدر. اما علوم معامله.معرفت احوال قلبدر آنلردن محموداولان‌صبر کبی. ودخی‌شکر و خوف ورجاوزهد ورضا وقناعت وتقوی واحسان وسخا وحسن ظن وخلق ومعاشرت وصدق واخلاص کبی

وكثيرى مذموم در نه فائدهٔ دينيه ونه عائدهٔ دنيويه واردر ياخود ضررى نفعنه غالب در علم سحر وطلسمات ونجوم كبى بعض علوم دخى واردركه جمله‌سى محموددر حق تعالى‌نك ذات وصفاتنه وافعالنه وخلقنده جاريه اولان سنتنه علم كبى زيرا بربحردركه ساحلى يوقدر واول بحره خوض ايتمامشدر الانبيا واوليا وراسخون فى العلم اولانلر ايتمشلردر وبونك اولا مفتاحى تعلم وجدو اقدام ومشاهدهٔ احوال علماء اعلام در آخراً مجاهده وريا ضت وقلبى تصفيه وعلائق دنيادن تفريغ وحق تعالى‌نك انبياء واولياسنه تشبيه‌در اما شول علوم‌كه آندن محمود اولماز الاقدر مخصوص اولور شول علوم‌دركه فروض كفايات قبيلندندر زيرا هرعلمده اقتصادواستقصاد واردر اكر نفسكى اصلاح ايتدك ايسه‌علومده استقصا ايتمكده بأس يوقدر غيرى اصلاح ايچون . اما سكا مرتبهٔ اقتصاد ـ كه حد وسطدر ـ كفايت‌ايدر بلكه اول خير واولى‌در زيرا جميع علومى استقصايه اعمار انسان وفا ايتمز بعضنى استقصا ايدوب بعضنى ايتمامك دخى دكلدر بلكه جمله‌سنده اقتصاد احسن‌در اكر مقصد نفسكى اصلاح ايتمك ايسه، زنهاروزنهاركه نفسكى ترك ايدوب غير اصلاحه قصد ايده‌سين زيرا آنك كبى خسران عظيم اولماز . ايمدى سكا واجب اولان اولدركه اولا نفسكى انام ظاهره وباطنه‌دن تطهيره مشغول اولاسين برحيثيت ايلهكه آنى نفسكده ديدن وعادت منتشره قيله‌سين بعده فروض كفايانه اشتغال ايده‌سين تدريج اوزره‌كه عن‌قريب ذكر اولنور ان‌شاء الله تعالى . ايمدى اولا كتاب الله ايله ابتدا ايله بعده سنت رسولى ايله بعده علم تفسير ايله وسائر علوم قرأن ايله ـ كه ناسخ ومنسوخ ومفصول وموصول ومحكم ومتشابه‌در ـ كذلك سنتده دخى ، بعده علم فروعه مشتغل اول ـ كه علم فقه‌در علم خلاف دكلدر ـ بعده اصول فقهه وهكذا بقيهٔ علومه اشتغال ايله وقتكده وسعت اولدقجه . اما جميع عمريكى بونلرك بريسنده استغراق ايدوب استقصا قصد ايلمه . زيرا علم كثير وعمر قصيردر اكر ذكر اولنان علومدن دخى زياده طلب ايدوب وقتده دخى وسعت اولورسه علم لغتك شائع اولانندن كلام عربى فهم ايدوب نطقه قدرت كله‌جك مقدار اقتصار ايله . ودخى غريب لغتدن غريب قرأن وحديثه اشتغال ايدوب تعمق

بزشويله ديدك ديه نچه اباطيل وترهات وكلمات مزخرفات سويلرلر وياخود بعض كلمات غيرمفهومه‌درکه ظواهر رابعه و آنده عبارات هائله اولوب وراسنده برنفع وطائل وغايتنده حاصل يوقدر بودخی شوندن خالی دکلدرکه اول کلامی قائل اولان باطل دخی فهم ايتميه عقلنده خبط وخيالنده تشوش اعتلال سببی ايله وياخود قائلك مفهومی اولوب لكن تعبيره قادر اولمايه . معانئ دقيقه‌دن الفاظ رشيقه ايله تعبيره ممارستی اولمامغن نته‌كيم حضرت بيورر ﴿ كذبوا الناس بما يعرفونه‌ودعوا ماينكرون اتريدون ان يكذب‌الله ورسوله﴾ يعنی‌خلقه بيلدكلرينی سويليك انكاری ترك ايدك زيرا اول انكارك مؤداسی بدترين كاردر كه الهی ورسولنی‌تكذيبه مؤدی‌درسزايسترميسكزكه الله‌ورسوی تكذيب اولنه‌لر بوفساد صاحبی فهم ايتدوكی موادده‌در فكيف‌كه قائلی فهم ايتميه اكر قائل فهم ايدوب سامع ايتمزسه آنك ذكری حلال اولماز . اما طامات. آنك بعضی ذكر اولنان سطح‌در برامر آخردخی واردركه الفاظ شرعی ظواهرمفهومدن امورباطنيه صرفدركه اول الفاظدن افهامه‌براعتماد اولنورحقيقت‌سبق ايلمزطائفهٔباطنيه‌نك تأويلاتده اولان دأب وعاداتی كبی بودخی حرام در زيرا الفاظ ظواهرندن صرف اولنسه شرعده نقل وعقل‌ده دليل اولمادن نصوصه اعتماد وتعويل باطل اولوردی بوطريقله باطنيه هدم شرايعه توصل وتمشيت عقائد زائغه‌لرينه توسل‌ايلمشلردر زيرا نفوس‌خلق امورمستغربه‌يه مائلوآنكله مستلذه‌در. برى دخی‌حكمت‌در ، قديمدن حكمت خير كثير عد اولنوردی نته‌كيم تنزيل‌ده كلام رب‌جليل‌بوكا ناطق اولوب﴿ومن‌يؤت‌الحكمة‌فقد اوتی خيراً كثيراً﴾بيورمشدر وحضرت رسالت پناه بيورمشدر ﴿كلمة من‌حكمة يتعلمها الرجل خيرله من الدنيا وما فيها﴾ شمدی ايسه حكمت طبيبه وشاعر ومنجم نقل اولنمشدر حتی شول طائفه‌يه دخی‌كه شوارع طرق‌ده سواديه وعوام كف دستلرنده قرعه يوارليوب دعوای علم رمل ايدرلر. ايمدی‌نظر ايه‌كه نقل اوّل‌قنده ونقل ثانی قنده‌در. ايمدی علوم‌ده مثار التباس‌معلومك اولديسه‌سكا واجب‌اولان اولدركه نفسكه نظر ايده‌سين وسلفه اقتدا ايدوب آنلرك راهنه كيده‌سين وحبل غروره تشبث ايدوب خالقه ايتميه‌سين . ايمدی معلوم اولهكه بعض علوم واردركه قابلی

قوی الاضلالی وبونلردن طریق حذره وحق سبحانه وتعالی نك آلاء ونعماسنی وعبدك شکرنده قصوراداسنی تذکیر ودنیانك حقارت وعیوبنی وتصرم وانقطاعنی وقلت عهدینی وآخرتك خطر واهوالنی تعریفه اطلاق اولنوردی . ایمدی بووجهله اولان شول تذکیر محموددرکه انکا حث وتحریض وارد اولمشدر . شمدی اول تذکیر وغاظ زمانه‌ده مشاهده اولنان اوضاع وآثاره ومواظبت ایتدکلری قصص واشعاره وشطح وطامات وکفتاره نقل اولنمشدر . اما قصص ، اول بدعت در سلفدن مجلس قصاصده قعودد نهی وارد اولمشدر . زیرا آنلر انکر قرأنده اولان قصص واخبار اوزره اقتصار ایدرلرسه اصابت ایدرلرلکن بنچه‌سنی تبدیل وتغییروزیاده ونقصان وتقایل وتکثیرواقع اولمشدر حتی بعضنك نفسی سماحت وطاعاته ترغیب ایچون کندودن وضع حکایاته جرأت ایتمشدر . وزعمی بودرکه بوندن مقصودی خلقی حقه دعوت اوله ، لکن بووضع وشان نزعات شیطان‌دندر زیرا صدقده کذب‌دن مندوحه وکفایت واردراما اشعار ، آنی دخی وعظده اکثارمذمومدر زیرا مستمع هرایشتدوکنی قلبنه مستولی اولان شیئه تنزیل ایدر مجالس وعاظ ایسه حاوی دکلدر ، الا اجلاف عوامی حاویدر آنلرك خود بطونی وجسدینك درونی شهوات ایله مشحونه‌در پس شول اشعارکه وصف عشق ومدح وصال ووفاق وبث آلام هجر وفراق ایهام واشعار ایدر اول مقوله طائفه‌نك قلوبنده مستکنه اولان نیران شهوات ومیل منکرانی تحریك واشعال وهربرینی میل جانب حقدن اشغال ایدوب آنلر دخی زعقه وتواجد اظهار ایدوب تصور فساد ایله نچه اوضاعلری آشکار اولور اللهم مکرکه اول اشعار مواعظ وحکمی مشتمله اوله ویاخود حضار مجلس خاصة خواص اوله اول مقوله‌لر مخلوقده وارد اولان شعری قلبلرینه مستولی حب خالقه تحویل وطریق حقه تنزیل ایدرلر. اما شطح ، اول دخی یادعاوای طویلهٔ عریضه‌درعشق مع الله خصوصنده ودخی وصال حقنده‌که حاشا اعمال ظاهره‌دن مغنی دیه ادعا ایدوب حتی بعض اهل فساد دعوای اتحاده منتهی وارتفاع حجاب ورؤیت ایله مشاهده وخطاب ایله مشافهه مرتبه‌سنه واصل اولمق اوزره دعوای باطل ایدوب بزه بویله دیدیلر

چونکه معلوم اولدی که بعض علوم محمود وبعضی مذمومدر . ایمدی معلوم اولدکه بعض علوم شرعیه واردرکه صوتاً محمود ومعنی مذمومدر جمله‌دن بری فقه‌درکه مقدما طریق آخرت علمنه اطلاق اولنوردی ودخی افت نفوس ومفاسد اعمالی معرفت وحقارت دنیایی وشرف نعیم عقبایی احاطه وقابه استیلای خوفه اطلاق اولنوردی شیمدی تخصیص اولنمشدر معرفت فروع غریبه وفتاوای عجیبه‌یه وهربرینك علمنه اطلاع وآثاره متعلقه اولان مقالاتی تتبع ومسائل فرعیه‌یی استکثار حتی تفریعات طلاق ولعان وسلم واجاره وبونلرك دخی کرك امور اخرویه ایچون متجرد اولسون کرك اولمسون . اما عصر اولده اصل مقصد معرفت امور آخرت اولوب امور دنیا اکا تبعیت ایله ایدی شمدی ایسه حال منعکس اولوب بوجهتدن علم فقهه ذم تداخل ایلمشدر اگرچه اصلده محمود ایسه دخی . بری دخی لفظ علم درکه مقدما حق تعالی‌یی علم وعباد وخلقنده اولان آیات وافعالنی علمه اطلاق اولنوردی شمدی آنی مسائل فقهیه وغیرنده مناظره‌یه اشتغاله تخصیص ایدوب اول مقوله کیمسه‌یه عالمده فحل‌در وحقیقتده عالم‌در دیرلر بویله اولمیانی حقعنه عد ایدرلر هرنه دکلو حق تعالی‌یی وصفاتی عارف واحوال مبداء ومعاده ونفسیر واخباره واقف ایسه دخی . بری دخی توحیددر اول دخی مقدما جمیع امورك ظهوریني حق تعالی‌دن رؤیته اطلاق اولنوردی بررؤیت ایله اسباب وسائط دن التفاتی قطع ایلیوب خیری وشری آنجق جناب حقدن کوره جل جلاله شیمدی صناعت کلامدن ومعرفت طریق مجادله ومناقضاتی احاطه وبونلرده وتکثیر اسوله واثارهٔ شبهات وتألیف الزامات‌ده تشدق‌دن عبارت اولمشدر [*] . حتی آنلردن بعض طوائف کندیلرینی اهل عدل وتوحید ایله تلقیب ایلدیلر . متکلمون دخی علماء توحید ایله تسمیه اولنمشلردر مع هذا ابواب جدل وممارات حفنده اولان انکار عصر اولده دخی زیاده ایدی بری دخی ذکر وتذکیردر عصر اولده علم آخرتده تکلمه اطلاق اولنوردی ودخی موتی تذکیر وآفات وعیوب نفس واعمال وخواطر شیطان

[*] تشدق اداء کلماتده تکلف‌در اصل ترکیده آغزجانلاتمدر .

الفاظده علم قرائات ومخارج کبی ومعناده علم تفسیر کبی ودخی معرفت ناسخ ومنسوخ کبی وبونلرك غیری علوم قرآنیه کبی که تفصیلی سبق ایتمشدر. حدیثده دخی حال بویله در معرفت اسامیٔ رجال وسائر احوال کبی وبونلرك غیری دخی. اما علوم مذمومه، ایمدی اولا معلوم اولهکه (علم من حیث انه) علم مذموم اولماز بلکه مذموم اولمسی برقاچ امور ایچوندر یابودرکه اکاخوض وشروع ایدن آنی ادراکه قادر اولماز اول تقدیرجه آنك حقنده مذموم اولور علوم فلسفه یه اشتغال ایدنلرك اکثری کبی که حقی خلافندن تمییزه قادر اولمیه ویاخود غیرینه احتراز ایچون اوله سحر وطلسمات کبی. زیرا بوایکیسی اضرار خلقه وسیله در وسیلهٔ شر اولان ویاخود صاحبنه غالب امرده احتراز ایچون اوله علم نجوم کبی، زیرا علم مزبور حساب شمس وقمر اولدیغی جهتدن غیر مذموم بلکه معبردرکه قرآن کریمده حق تعالی ﴿والشمس والقمر بحسبان﴾ بیورمشدر ودخی ﴿والقمر قدرناه منازل﴾ بیورمشدر. بلکه مذموم اولمسی متضمن بیان احکام اولدیغیچوندر زیرا اول مذموم در، نبی علیه السلام بیورمشدر ﴿اذا ذکر القدر فامسکوا واذا ذکر النجوم فامسکوا واذا ذکر اصحابی فامسکوا﴾ پس قضا وقدر ونجوم ایله بیان خیر وشر واصحاب کرام بیننده بیان رتبه وقدرده سکوت ایله امر ایلمشلردر. بوندن معلوم اولدیکه نجوم ایله بیان احکام منهی عنه در ودخی حضرت عمر ایتدی: (تعلموا من النجوم ماتهتدوا به فی البر ثم امسکوا) یعنی علم نجومدن آنجق بحر وبرده سفرده تعیین راه ایچون لازم ومعتبر اولان مقداری تعلم ایدوب آندن صکره امساك ایدك، بومرتبه مذموم اولدیغی اوچ امرك بری اولدیغی ایچوندر. یابودرکه بعض خلقه ایهام ایدرکه حوادثده مؤثر اولان نفس کواکب اوله ویاخود حکم مذکور ظن وتخمین ایله اولور ظن ایله حکم جهلدر علم دکلدر. علم مذکور مقدما حضرت ادریسه علیه السلام معجزه اولمش ایدی. بعده محو ومحق اولمشدر احیاناً که نادراً اصابت اتفاقیه دوشر اتفاقی اولوب غیر معتبردر مثلا انسان بعض ایامده نزول باران ایله حکم ایدوب اتفاقی واقع اوله ویاخود بوبرعلم درکه نافع دکلدر وجهلی درکه مضر دکلدر زیرا تضییع عمر بلا فائده در

زکوة وحجی تعلم واجبدر فقیرەدکل. بودخی حال اعتقاد وعمل‌در اماحال ترك دخی بویله‌در مثلا ابکم اولانه حرمت کلامی تعلم یعنی تکلمی حرام اولانی تعلم واجب دکلدر ودخی اعمی‌یه نظر حرام اولان اشیانی تعلم واجب دکلدر سائری دخی بوقیاس اوزره‌در وباجمله علمدن عبده واجب اولان عبادات ومعاملاتدن کندوسنه مجدد اولان وقائع مقداریدر اول دخی اختلاف اشخاص وازمان ایله مختلف‌در .

مطلب ثالث — علوم‌دن محمود ومذموم اولانك بیانندەدر . معلوم‌اولەکه علوم یاشرعیه‌درکه انجق انبیادن استنباط اولنور ویاخود غیر شرعیه‌درکه آنك ادراکنده عقلاً مستبد ومستقل اولورلر . غیر شرعیه دخی اکر قوام امور دنیا اکامتوقف ایسه مثلا بقاء ابدانك طبه توقفی کبی وقسمت وصایا ومعاملاتك حسابه توقفی اول دخی محموده اولوب صناعات جزئیه منزله‌سنده اولور فلاحت وحیاکت وحجامت وسیاست کبی . ایمدی بونلر فروض کفایه قبیلندندر کذلك علوم مذکوره دخی اکر قوام دنیا اکا متوقف اولیوب لکن تعاطیسی انسانه مستحسن اولورسه اول فضیلت قسمندندر دقائق حساب وطب‌ده تعمق کبی اما اکراموردنیادن بر شی اکا متوقف اولمازسه اول‌دخی اکر بعض اموره اخلال ایدرسه‌علوم مذمومه‌در سحر کبی وطلسمات وشعوذه کبی وبونلرك امثالی تلبیسات کبی . اکر اخلال ایتمزسه علوم مباحه‌در اشعار وتواریخ وآنلرك مجراسنه جاری اولانلر کبی . اماعلوم شرعیه ، آنك جمله‌سی محموده‌در لکن کاه اولور که بعض علوم اکا ملتبس اولوب شرعیه ظن اولنور لکن اویله دکلدر پس علوم محموده ومذمومه‌یه منقسمه‌در امامحموده دخی یااصول‌در کتاب وسنت واجماع وقیاس کبی ویاخود فروع‌در ، اول‌دخی یادنیوی‌در اکثر مسائل فقه کبی ویااخرویدر فقهك بعض مسائلی کبی و معرفت احوال قلب کبی که اول اخلاق محموده ومذمومه‌سنی معرفتدر ویاخود مقدمات‌درکه آلات مجراسنه جاری‌در لغت ونحو ومعانی کبی وعلم کتاب خط کبی زیرا غالب حال‌ده ضروری اولور علوم شرعیه‌نك حفظی آنلره موقوف اولدیغیچون ویاخود متممات‌در

دوحهٔ رساله

علوم باطنه‌دەدر وبو دوحه‌نك درت شعبى واردركه عبادات وعادات ومهلكات ومنجياتدر .

شعبهٔ اولى — عباداتدەدر وبوشعبه اون اصولدن متفرعدر. اصل اول علمدر . بونده مطالب واردر .

مطلب اول — معرفة فضل علم وتعلم وتعليم‌دەدر . وبونلرك شواهدى صدر رساله‌ده برطريقله مرور ايلمشدر كه آندن زياده اولماز .

مطلب ثانى — مسلمه واجب اولان علمك معرفتنده در . حضرت رسول‌الله صلى‌الله تعالى عليه وسلم بيورمشدركه ﴿ طلب العلم فريضة على كل مسلم ومسلمة ﴾ ودخى بيوردىلركه ﴿ اطلبوا العلم ولو بالصين ﴾ ودخى فرض عين اولان علمده اختلاف ايلمشلردر هر طائفه كندى قاتنده اولان علمى فرض‌در ديه ادعا ايلمشدر . كلامى ديركه علم كلام در كه آنكله ذات‌الله وصفات‌الله ونبوت ومعاد معلوم اولور. فقيه‌ديركه علم فقه‌دركه آنكله حلال وحرام معلوم اولور . مفسر ومحدث‌ديركه علم كتاب وسنت‌دركه آنلر ايله جميع علومه توصل اولنور . متصوفه‌ديركه علم حال‌دركه تحصيل وترك آفاتدر زيرا بونلر ايله عبد مولاسنه تقرب ايدر بعضلر ايتدى : علم باطن‌در لكن وجوبى اقوام مخصوصيه‌در لكن بويله دكلدر صحيح بودركه علم مفروض ايله مقصد علوم مكاشفه دكلدر بلكه علوم معامله‌دركه اسلامك مبانئ خمسه‌سنى علمدر، نته‌كيم حديث نبى صادق بوكا ناطق‌دركه بيورمشدر ﴿بنى الاسلام على خمس﴾ پس عاقل وبالغه اوّل واجب كلمهٔ شهادتى تعلم‌در ثم وثم. بودخى اختلاف ازمان واشخاص ايله مختلف اولور زيرا تفصيله قادر اولميانلره بوايكى كلمه‌نك مضمونه علم اجمالى كافى‌در همچانكه تفصيله قادر اوله مقدار فهمى عالم اولمق واجبدر والا واجب دكلدر كذلك بالغ اولانه اركان صلوتى صحيح وفاسد اوله‌جق مقدار تعلمى واجبدر امامصيه واجب دكلدر كذلك غنيه احوال

ايدوب دماغه قوت مدركه وكبده قوت نفسانيه افاضه ايلدى وبونلرك غيرى دخى قواى جزئيه‌كه بدنه حلول ايلمشدر آندن صكره روح كه نفس ناطقه ايله مسمى‌در آنكله علمك طريقى يا قوت مدركه طريقندر كه حواس‌دن مستمده‌در آكا علم حصولى اطلاق اولنور وياخود بلا واسطة القوى اولور آكا علم حضورى اطلاق اولنور . علم حصولينك اسبابى محسوساتده نظر وفكردر علم حضورينك اسبابى نفسى شواغل دنيويه‌دن تصفيه‌در . زيرا نفس مانند مرأت در كه شواغل حسيه ايله آكا كدورات حاصل اولمشدر فجانكه انسان آنى شواغل‌دن قطع ايله تصقيل ايلسه آنده معلومات دفعة منتقش اولوب طرق حواس‌دن التقاطنه احتياج اولماز شول مرأت مصيقله كبى كه آكا بر مقدار نور محاذى اوله اما نظر ايله اول مرأت مصيقله اولماز مكر نتائج منقشه اوله‌جق مقدار اوله اول اجلدندركه علم حضورى علم حصولیدن اكمل واتم اولور . بو ذكر اولنان مقدمات معلومه اولدقدن صكره بنه معلوم اوله‌كه نته‌كيم علم حصولينك طريقى نظر واستعمال فكردر كذلك طريق علم حضورى دخى تصفيه وقابى تحليه‌در. طريق اوّل برمرتبه مرور ايتمشدركه آندن زياده اولماز اما طريق تصفيه ايكى امردر يانفسى قطع در مألوفاتدن رياضات ومجاهدات ايله ـ بوقسم علم باطن ايله تسميه اولنور ـ وياخود بعدالتصفيه نفسك عالم قدسه انجذابى ايله اولور عالم روحانى يه عشقى واسطه‌سيله . پس آكا روحانياتده اولان علومى مشاهده وتحقق ايله افاضه ايدر بوكا علم مكاشفه اطلاق اولنور. بو ايكى علمك مابينده اولان فرق مثال ايله فهم اولنور: تصفيه ايله حاصل اولان علمك مثالى شول مرأت كبى‌دركه تصقيل اولنوب آكا نور مقابله‌سنده اولان بركوه‌دن واصل اوله . ثانى‌نك مثالى كه علم مشاهددر شول مرأت مصيقله كبى دركه آكا قرص شمس بالذات محاذى اولوب ينبوع نوره واصل وآندن كمال اشراق حاصل اوله . وقتاكه علم ثانى علم اولك ثمره ونتيجه‌سى اولديسه علم اولى بردوحه‌ده ذكر ايلدك كه آنك نيچه شعبى واردر وعلم ثانيى آنك ثمره‌سنده ذكر ايلدك .

مكاشفه ايله تسميه اولنمشدر آنده جاى عبارت يوقدر بلكه آنى كاشف اولان آنحق اشارتدر . نته‌كيم حضرت رسالت صلى الله تعالى عليه وسلم بيورر ﴿ان من العلم كهيئة المكنون لايعرفها الا العلماء بالله فاذا نطقوا ينكره اهل العزة﴾ يعنى علوم الهيه ومعارف لدنيه‌دن بعض علم واردركه مكنون ومستور شكلنده اولوب ظهور ايلمز وآنى كيمسه بيلمز مكر عالم ربانى ومظهر تربيت يزدانى اولانلر آكا عارف ودقائقنه واقف اولورلر . فحانكه آنلر اول علم كثير الحقائق دن بعضنى ناطق اولسه‌لر اهل اغترار آنى انكار ايدرلر . ايمدى بز بورساله‌نك بوطرفنى برمقدمه وبردوحه اوزره ترتيب ايلدكه اول دوحه‌نك دخى شعبى وثمرهٔ طيبه‌سى واردر .

مقدمه — معلوم اولهكه انسان بر نسخهٔ جامعه دركه ايكى عالمدن مركب وترتيب غريب اوزه مرتب‌در زيرا بدن كثيفى عالم اجسام وروح لطيفى عالم ملكوت دندر . وقتاكه ترتيب‌ده ميان اجزاده مناسبت وترتيب واجب اولديسه حق سبحانه وتعالى بدن كثيفده برجسم صنوبرى خلق ايلدى كه قلب ايله مسمادر . واول قلب كثيفده بر بخار لطيف ابداع ايدوب آنكله روح لطيفى صيد وبو بدن كثيفك ايچنده آنى حبس وقيد ايلدى زيرا اول بخارك لطافتى جهتندن روح علوى ايله مناسبتى ونوع جسميتى جهتندن بدن كثيف ايله مناسبت ومشابهتى واردر . پس اول بخار روح بدن مابينده علاقه اولدى وقتاكه روح اول بخار ايله طوعاً تعلق اختيار ايلمدى . زيرا اكرچه لطافتده مشاركتلرى واردر لكن روحده كمال نزاهت اولمق ايله آكا نسبت بخارده اولان لطافت مرتبهٔ كثافتده اولور . لاجرم حق تعالى روحى اول بخاره قهراً ربط واول مضيقه آنى ضبط ايلدى اول سببدندركه روحك آندن مفارقتى بو مرتبه عسر شديد ايله تقدير اولنمشدركه روحك بدندن مفارقتى وقتنده مشاهده اولنور تاكه آنك ايچون خلق اولندينى شيدن نفرت ايله ربنه ايتديكى عصيانه جزا اوله . بوندن صكره روح بدنه تعلق ايتدكدن صكره محل اصليسندن ـ كه قلب در ـ قواى جزئيه‌يى اطراف بدنه افاضه

و (مبسوط) و (زيادات) و (الجامع الكبير) و (الامالى) و (المحيط) و (الملتقط فى شرح الزيادات) كه قاضى خانكدر و (النوادر) و (شرح الطحاوى) و (غنية الفقها) و (عمدة المفتى) و (التجريد) و (الذخيرة) و (خزانة الفقه) و (العيون) و (النوازل) و (الروضه) و (شرح الارشاد) و (جمع العلوم) و (جمع التفاريق) و (القدورى) و (المنظومة) و (الوقايه) و (البدايه) و (كفاية المنتهى) و (فتاوى ابى الليث) و (فتاوى قاضى خان) و (الفتاوى الظهيريه) و (و فتاوى الرستغنى) و (واقعات الحلوانى) و (بغية المنسيه لصاحب القنيه) و (الفتاوى الصغرى) و (فتاوى المرغينانى) و (الفتاوى الكبرى) و (فتاوى حسام الدين الرازى) و (الفتاوى الجلاليه) و (فتاوى شرف الدين المكى) و (شرح شيخ الاسلام المعروف بخواهر زاده) و (تتمة الفتاوى) و (نوادر الامام ابى على النسفى) و (فتاوى الفقيه) ابى جعفر البلخى و (فتاوى شمس الائمة الحلوائى) و (فتاوى بهاء الدين الاسبيجابى) و (فتاوى التمرتاشى) و (فتاوى ابى الفضل الكرمانى) و (الايضاح) و (مختار الفتاوى) و (خيرة الفقها) و (تحفة الملوك والارشاد) و (فتاوى حافظ الدين البزازى) و (الفتاوى التاتارخانيه) وبونلرك غيرى بعض فتاوى مبسوطه وموجزه دخى . ودخى سكا خفى اولميه كه كتب فتاوى اكثر من ان يحصى در . لكن اكر بزم ذكر ايتديكمزك جمله سنه ياخود اكثرينه ظفر بولورسه‌ك فائز مرام اولورسين . والله ولى التوفيق والاعلام ومنه الهداية والالهام .

الطرف الثانى من الرسالة — تصفيه‌يه متعلقه اولان علوم بيانندە

دركه علم ايله عملك ثمره‌سيدر . حضرت فخر هردوجهان وصفوت عالميان محمد مصطفى عليه من الصلوات اصفاها ومن التسليمات ازكاها بيورمشلردركه ﴿ من عمل بما علم ورثه الله علم مالم يعلم ﴾ يعنى هركيم حق تعالى روزى ايتديكى علم نافع ايله عامل اوله . حق تعالى آكا بيلمديكى علوم كثيره وفوائد عزيزه‌يى دخى توريث وتعليم ايدر واول علم متوارثك دخى ثمره‌سى واردركه علوم

ايله‌در وياخود عقلله‌كه قياس‌در باعث اقتصار دخى يامقصودلرنده اول مقدار كافى اولديغى اوله وياخود عباد معرفت حكم الهيه‌دن عاجز اولدقلرى ايچون اوله نته‌كيم قائل ديمشدر: (لم يخلق العقل دراكا لحكمة . لكن ليقبل مايأتيه من حكم) ترجمه : (حكمتن ادراك ايچون خلق ايتمدى عقلى خدا . بلكه حكمه امتثال ايدوب ايده آنى ادا) . لكن بعض فضلا شكرالله سعيهم تعبدى اولميان احكامده بذل مجهود ايدوب احكام‌ده‌استخراج حكم ايلمشلردر تا كه قبولنده قلوب عباده اطمئنان وتنشيط اذهان حاصل اوله كه برامرده آمرينك مقصدى اولان حكمته اطلاع باعث نشاط اذهان وسبب تشنف اسماع‌در اول‌سببدن بعض كتب تصنيف ايدوب شرائعك حكم ومحاسنى حسب المقدور بيان ايتمكده قصور ايتمديلر وبوعلمده بركتاب نافع وتأليف جامع واردركه (محاسن‌الشرائع والاسلام) ايله مسمادر مؤلفى شيخ‌علامه ابى عبدالله محمد بن عبدالرحمن البخارى‌در روح‌الله روحه .

علم الفتاوى — بوبرعلم‌دركه آنده وقائع جزئيه‌ده فقهادن صادر اولان احكام روايت اولنور تا كه كنديلردن صكره كلن قاصرينه امرسهل اوله . بوعلمده اولان كتب مؤلفه اكثر من‌ان‌يحصى‌دربعضى مذهب شافعيه وبعضى مذهب حنفيه اوزره كذلك مالكيه‌وحنبليه دخى. بونلرك اكثرينى علم فقهده ذكر ايلدك ـكه بعضى متون وشروح وبعضى فتاوى‌در ـ مؤلفلرينك ترجمه‌لرى ايله بيله . لكن بومقامده دخى‌على‌الاجمال بزم مذهبمزاوزره‌اولان كتب معتبره‌يى دخى ذكر ايدهلم‌كه آنلر هدايه‌در وشروح صغيره‌در كه حسامى نك وبرهانى نك وصدر شهيدك وعتابى نك وقاضى خانك وتمر تاشى‌نك وابى الليثك . بونلر جامع الصغيرك شروح سبعه‌سيدر . وينه كتب مذكوره‌دندر (اجناس ناطقى) و (تجنيس مزيد) كه صاحب‌الهدايه‌نكدر و (منتقى) كه حاكم شهيدكدر و (واقعات) كه صدر شهيدكدر و (اسرار قاضى ابى‌زيد) و (كافى) حاكم شهيدك و (تحفة الفقهاء) و شرحى (بدائع) كه كاسانى‌نكدر و(خلاصة الفتاوى) و (قنية المفتى) و (منية المفتى)

مطلب سابع فروع علم فقهدهدر

علم الفرائض — برعلم درکه ترك موتایی کتاب اللهده وسنت رسولنده واجماع امت رسولده اولان فروض مقدره اوزره قسمتك احوالندن باحثدر . وبوعلمك شهرتی تفصیلندن بزی اغنا ایلمشدر اصلنده علم فقهدن بَرباب در لکن غایت عسرندن وزیاده شرفندن علمانك کثرت اعتنالری اولمغین بونی افراد بالتدوین ایلمشلردر تاکه برعلم مستقل عد اولنوب فروع علم فقهدن قیلنمشدر. وبوعلمده مصنفات کثیرهدر لکن بلادیمزده اشهری (مختصر سحاوندی) در وآنك شروحیدر خصوصا شرح مولانا شمس الدین الفناری علیه رحمة الباری . بوفقیر ایدرکه متأخرین دن علماء حلبدن شیخ احمد الحنبلی دخی برشوح مفصل تصنیف ایدوب هروجهله کتاب جامع وشرح نافع اولمشدر ودخی علماء رومدن محسن القیصری برمنظومهٔ لطیفه وارجوزهٔ شریفه نظم ایدوب آنی شرح دخی ایتمشدر آخر مصراعنده بیان ایدوب (تم ابیاته لکم اعجب) ایله کتابی ختم ایلمشدر .

علم الشروط والسجلات — بوبرعلم درکه آنده معاملاته متعلقه اولان احکام شرعیه یی رقاع ودفاتره سوقك کیفیتندن باحثدر تاکه عندالاحتیاج آنکله احتجاج اولنه وبوعلم لفظی اعتباری ایله فروع علم انشادندر ومضمون فحواسی اعتباری ایله فروع علم فقهندندر بونك ذکری فروع علم انشاده مرور ایتمشدر .

علم القضاء — برعلم درکه قضاته مخصوصه اولان آدابدن باحثدر علما شان قضاده اعتنا ایدوب آداب قضاده تصنیف مستقل افرادایلمشلردر بونده اشهر تصانیف کتاب (خصاف) در وبونك غیری کتب مشهوره دخی واردرکه اهلی بیلورلر .

علم معرفة حکم الشرائع — معلوم اولهکه فقها احکام شرعیه یی تعلیل اوزره اقتصار ایلمشلردر دلیل سمعی ایلهکه کتاب وسنت واجماع

آندن صكره ادلهٔ سمعيه‌دن بحث طرق سمعيه ايله‌در ادلهٔ عقليه‌دن باحث‌در وطرق مذكوره قياس‌در پس طرق عقليه دكلدر الاقواعد منطقيه‌در پس قواعد منطقيه دخى فروع علم اصولدن اولور البته اول سببدندركه آنلرى ابن الحاجب مبادئ علم اصولدن قيلمشدر لكن علم اصوله مبادى. اولان جميع قواعد منطق دكلدر من جهة المادة بلكه شول قواعددركه آنك مباحث سمعيه‌يه اختصاصى واردر نعم سمعيه وعقليه بينده من جهة الصوره تفاوت يوقدر نته‌كيم اول علمه ممارست ايدنه خفى دكلدر .

علم المناظرة — برعلم دركه متخاصمين احوالندن بحث ايدر تاكه ايكيسنك بينده ترتيب بحث على وجه الصواب اولوب حق ظاهر اوله بلا ارتياب. وبوعلم انواع علوم عقليه‌دن دخى اولور آنك تفصيلى مرور ايتمشدر لكن علم اصولك فرعى اولمغه دخى مانع يوقدر .

علم الجدل — بوعلم عبارتدر هرقنغى وضع اولورسه اولسون اثبات ايدوب وهرقنغى وضع اولورسه اولسون هدم ايتمكدن . بودخى انواع علوم عقليه‌دندر لكن فروع علم اصولدن دخى معدوددر .

علم الخلاف — بوعلم شول جدلدركه اصحاب مذاهب فرعيه بينده واقع در امام حنيفه وشافعى كبى وآنلرك امثالى رضوان الله عليهم اجمعين . بونكله علم جدل بينده فرق ماده وصورت ايله‌در زيرا جدل مواد ادلهٔ خلافيه‌دن بحث‌در ، خلاف ادله‌نك صورندن بحث در علمادن بعض خلافياتدن اون مسائل تخريج ايلمشدر بعضى يكرمى مسائل ايتمشدر اربعين وخمسينه وارنجه تاكه انموذج اولوب باقيلرى آنلر ايله معتبر اوله . وبوفنونك احوالى وآنلرده اولان تصانيف سابقا تقدم ايتمكين بونلرده تطويلى ترك ايلدك كتاب (المعلم) كه امام فخر رازى نكدر بوعلومى جامع در مرحوم والدماجد بيورورلركه بن بعض مشايخ مغاربه‌دن علم جدل وخلاف‌ده نيچه كتب ايشتدم كه آنلرك اسامينى بزم بلاديمزده ايشتمدك قنده قالدى كه رؤيتى ميسر اوله .

احوال موجوداتدن على قدر الحاجه بحثى بطريق المبدائيه قيلديلر . اول اجلدندر كه سلف صالحين دن اقدمين كتبنى كوريرسين مباحث مذكوره اوزره مقصوره در آندن صكره آنلره قريب اولان علماوقتا كه كوردىلرسه كه اول مبادى مسائل علم الهى دندر ودخى علم عقائدك علوم فلاسفه يه احتياجندن تحاشى ايتديلرسه بو علمك موضوعنى تعميم ايدوب بونده مطلقا احوال موجودات خارجيه دن بحث ايلديلركه تا كه بونلرك دخى علم شرعيلرى اوله فلاسفه نك علم الهيسى مقابله سنده . و آندن امتيازى دخى اوله كه كلامده بحث قواعد شرع اوزره در وعلم الهى ده مقتضاى عقول اوزره در كرك ملل وشرائعه موافق اولسون كرك اولمسون . بوندن صكره بونلره قريب اولان علما وقتا كه كوردىلرسه آنلرك بوعلمى فلاسفه وضع ايتديكى قواعد منطقيه دن مستغنى دكلدر ودخى كوردىلرسه كه برعلم شرعى علم غير شرعى يه محتاج اولمق متشرعين قاتنده غير مرضى در علم مذكورك موضوعنى برمرتبه دخى تعميم ايدوب موضوعنى مطلق معلوم قيلديلركه موجود خارجيه وموجود ذهنيه متناول دركه موضوع منطق دخى اولدر زيرا منطقك موضوعى انجق ذهنده موجود اولان معقولات ثانيه در . ايمدى بوتقديرجه شول شى كه رأى لرى آخر الامر آنك اوزره استقرار ايتمشدر بونك موضوعى اعم جميع مفهوماتدر برحيثيت ايله كه آنده موضوعات جميع علوم مندرجه در وبودخى موضعنده متقرر اولمشدركه علوم عقليه بيننده اصالت وفرعيت آنكله اولوركه موضوع فرع موضوع اصلك انواعندن اوله اول تقديرجه جميع علوم فروع علم كلامدن اولور زيرا آنك موضوعى جميع موضوعاتك اعمى اولور اول سببدندركه فروع علم كلامه بزاصلا تعرض ايتمدك نه انكه فروع اولمايه .

مطلب سادس علم اصول فقهك فروعنه در

علم النظر — بوعلم منطق در كه ادلهٔ سمعيه نك احوالندن و ياخود حدود احكام شرعيه دن باحث در وبوعلم فروع علم اصول دندر زيرا علم اصول احوال ادلهٔ سمعيه دن باحث در آندن احكام شرعيه استنباط اولنديغى حيثيتدن . ادله دخى ياسمعيه دركه كتاب وسنت واجماع در وياخود عقليه دركه قياس در

علم الآثار — برعلم درکه آنده صحابه وتابعین وسلف صالحین دن علماء راسخین اقوالندن و امردین ودنیاده آنلرك سیر وافعالندن بحث اولنور . وبونك مبادیسی ثقاتدن مسموعه اولان امور ومحاوئ کلمات پرنورلری در وغرضی امور مذکوره‌نی معرفت در تا که آنکله اول طائفهٔ علیه‌یه اقتدا وآنلرك نائل اولدقلری سعادته نیل واهتدا میسر اوله وبوعلمه علم مواعظده اشد احتیاج واردر . وبونده تصنیف اولنان کتب دندر کتاب (سیر الصحابة والتابعین) و(الزهاد) وکتاب(روض الریاحین فی حکایات الصالحین) که امام یافعینکدر وبونلرك غیری نیچه کتب احادیث وآثاردخی واردر .

علم الزهد والورع — علم مزبورایله دنیادن کیفیت اعراض معلوم اولور ودخی حرامدن تحرزده تدقیق طریق حلالی تحقیق اولنور بر حیثیت ایله که حلال اولانلرك اکثری ترك اولنه شبهاته وقوع خوفندن. بعضلرینمشدر که زهد ، ترك شبهات در حرامدن خوف ایدوب، ورع ترك حلالدر شبهاته وقوع خوفندن. ودخی معلوم اوله که صاحب ورع اولوب محفوظ خدا ومحض لطف الهی ایله سالك راه هدی اولان اصحاب اهتدا طعام حرامی شکل خنزیرده کورير حالت یقظه‌ده ودخی شراب حرامی خمر کورير و رؤیتنده اصلا شك ایلمز مع هذا جلیسی ینه اول طعامی قرص خبز طیب وشرابی ماء عذب کورير . وبوعلمده کتب امام غزالی خصوصا کتاب(الاحیاء)وافیه وآنکله عمل جنهٔ واقیه در . وقتا که بوعلم ، علم حدیثك نتیجه‌سی و ثمرهٔ بهیجه‌سی اولدیسه بونی آنك فروغندن قیلدق وبوعلمی رساله‌نك طرف ثانیسنده عن قریب ذکر ایدرز ان شاءالله الرب المجیب زیرا بوعلم مقدمات علوم کشفیه‌دندر که طرف ثانی آنك بیانی ایچوندر .

مطلب خامس — فروع علم اصول دین‌ده در . معلوم اوله که علماء کلامدن متقدمین وقتا که کوردیلر که جمیع علومدن غایة قصوی وعروهٔ وثقی حق تعالی‌نك ذات وصفاتنك معرفتی وآنلره متفرع اولان احوال نبوت ومعاددر پس اول اموردن بحث ایلدیلر واول امورك متوقف اولدیغی

مقتضای حسن ترتیب فروع علم تفسیرك خاتمه‌سی دفع المطاعن القرآن اولمقدر زیرا علوم مذکوره‌نك نتیجه‌سیدر اول سببدن بو محله‌ده ایرادی اختیار اولنمشدر

مطلب رابع فروع علم حدیث ده‌در

علم المواعظ — بر علم درکه آنکله منهیاتدن انزجار ومأموراته میل وانزعاجه سبب اولان امور خطابیه بیانور که عامهٔ ناسك طباعنه مناسب اوله. وبونك مبادیسندندر حکایات امم مرضیة الاعمال ومشکورة الاخلاق والاحوال که آنلر زمرهٔ اصلحا وعباد وفرقهٔ مشایخ وزهاد وعلملری ایله عاملین اولان علماء دین‌در رضوان‌الله تعالی علیهم اجمعین. کذلك حکایات واخبار طوائف اشرارکه سوء اعمال ووخامت اخلاق و افعاللری ایله مبتلای انواع بلیات وهدف تیر حوادث کائنات اولمشلردر. زیرا زمرهٔ اخیار تأدب ایدرلر صنیع اشرار ایله. وبونك جمله‌سندن غرض علم و عمل ایله نفوسی تکمیل وآخرنده قرب حقه استعداد تحصیل ایلمکدر وغایتی سعادت دینیه ودنیویه‌یه فوزدر وقتاکه بو علمك مبادیسنك اکثری حضرت رسالت‌پناهدن صلی‌الله تعالی علیه وسلم مرویه اولان احادیث شریفه اولدیسه بو علمی فروع علم حدیثدن قیلدق. مصنفات امام غزالی خصوصا کتاب (الاحیاء) بو علمده کافی‌در.

علم الادعیة والاوراد — بر علم درکه آنده ادعیهٔ مأثوره‌دن واوراد مشهوره‌دن بحث اولنور آنلری تصحیح و ضبط ایله وروایتلرینی تصحیح وخواصلرینی وعدد تکرارلرینی واوقات قرائتلرینی وشرائطلرینی بیان ایله. وبونك مبادیسی علوم شرعیه‌ده مبینه‌در وبوندن غرض اول ادعیه واورادی وجه مذکور اوزره معرفتدر. تاکه آنلری استعمال ایله فوائد دینیه ودنیویه‌یه نیل واتصال اوله. وقتاکه بو علمك استمدادی علم احادیثدن اولدیسه بو علمی آنك فروعندن قیلدق. وبونده تألیف اولنان کتب نافعه‌دندر کتاب (اذکار) که امام نووی‌نکدر وکتاب (الحصن الحصین) که محمد بن محمد بن الجزرینکدر وکتاب عبدالرحمن البسطامی وبونلرك غیری نیچه کتب لطیفه‌که بوشانده تصنیف اولنمشدر.

مطلوب لسان عربی ایله منظومه وبحر واحد وروی واحد اوزره مرقومه ابیات چیقار. بوبر علم عجیب درکه جداولده موضوعدر اکا عالم کیمسه‌یی قلیل کوردم ودخی عالم اولوب بخل ایتمز کیمسه‌یی دخی قلیل کوردم والله المستعان فی کل شان.

علم الجفر والجامعه — بوبر علم درکه لوح قضا وقدرده مسطور ومحرر اولانك علم اجمالیسندن که آنده جمله ماکان وماسیکون کلیاوجزئیا مندرج در. جفر لوح قضادن عبارتدر عقل کل در، وجامعه لوح قدر درکه نفس کل در. برطائفه ادعا ایدرکه حضرت امام علی بن ابی طالب کرم الله تعالی وجهه بلطفه الغالب یکرمی سکز حروفی بسط اعظم طریقه‌سی اوزره جلد جفرده وضع ایلمشدرکه آندن طرق مخصوصه وشرائط معینه ایله الفاظ مخصوصه استخراج اولنورکه اول الفاظدن لوح قضا وقدرده اولان استخراج اولنور و بوعلمه اهل بیت وآنلره منتهی ومنسوب اولانلر توارث ایلمشلردر. مشایخ کاملیندن بعضی دخی آنلردن اخذ ایدرلر. وبونی غیریلردن کمال کتمان ایله کتم و پنهان ایدرلر ایدی. بعضلر ایتدی: بوکتابه کمال وقوف آخرزمانده خروجی منتظر اولان حضرت مهدینك خروجنه موقوف درکه آنلر واقف واسرارینه عارف اولورلر. کتب انبیاء سالفه‌ده دخی بوعلم وارد اولمشدر نته‌کیم حضرت عیسادن صلوات الله علی نبینا وعلیه منقولدرکه بیورمشدرکه بزکه معاشر انبیایز سزه تنزیل کتوریرز اما تأویل آنی یقینده فارقلیط کتوریرلرکه بندن صکره کلسه کرکدر.

علم دفع مطاعن القرآن — برعلم درکه باحث در ارباب ضلالك قرآن اوزره لفظی ویا معناسی حسبیله ایراد اولنان شبهاتی دفع‌دن. ومبادیسی علوم عربیه واصول کلامدن مأخوذه‌در و بوندن غرض اول مقوله مطاعنی دفع ایچون ملکه تحصیلی در وفائده‌سی عقاء ضعفادن دفع وهن در وآنلری عقائد حقیقت قرآن اوزره تثبیت در سکاکی‌نك تکملهٔ مفتاح العلومده ذکر ایتدیکی بوعلمده کافی در کذلك ماوردینك کتاب الاعلامده بیان واعلام ایتدیکنده بوعلمده کفایت واردر بلکه آنده مطلقا دفع مطاعن نبوت واردر.

ايله سر قاطع كلامى شامل وجامع در ودخى (طرق سمعك النصيحه قولك) ودخى (من قطعك سحيراً صله قولك) ودخى (صن سرا يعطك حمله قولك) ودخى (سر حصين قطع كلامه قولك) جمله سندن قول اخير اوفق وبو معنايه اليق در كتاب (غاية المغنم فى الاسم الاعظم) ده بويله مذكوردر .

علم التصريف بالاسم الاعظم — بو علم اول علوم دندركه اكا خلقدن آحاد ناس واصل اولمشلردر انبيادن واولياء كاملين دن كه هربرى ارباب لشف وعيان ويقين در آنلردن ماعدا اول سبيدندركه آنك شاننده اول اسمى تعيين ايدر كتاب تصنيف ايتمامشلردر زيرا آنى آحاد ناسه كشف وبيان حلال دكلدر زيرا كشفنده فساد عالم وارتفاع نظام بى آدم مقرردر نعم شيخ يافعى وغيريلر دخى بونك حقنده صادر اولان روايانى جمع ايلمشلردر لكن برطريقله دكلكه افق ظن وحسيان دن شمس يقين طالع وتابان اوله نته كيم بومعنايه كتاب (الدر النظيم فى فضائل القرآن الظيم) ده اشارت ايلمشدر .

علم الكسر والبسط — بو بر علم دركه حروف مقطعه وضع اولنور شول طريقله كه اسماء الالهدن براسمك حروفى قطع اولنور مطلوبكك حروفى ايله مزج اولنور وبرسطرده وضع اولنور بعده بعضى طرق ايله عمل اولنوركه آنلرى اهلى بيلور تا كه سطر اولده موجود اولان حروفك ترتيبى سطر ثانى ده تغيير اولنور ثم وثم تا كه سطر اولك عينى ينه منتظم اوله پس آندن اسماء ملائكه ودعوات اخذ اولنوب آنلره اشتغال اولنور تا كه مطلوبى تمام اولوب حاصل اوله .

علم معرفة الزائرچه — بودخى كسر وبسط دن برقسم در طرق مخصوصه واحوال معينه ايله تا كه بعض حروف ظهور ايليه كه آندن كيفيت مقصد كه زمان مستقبل ده ظهور ايده جك اوزره يا حصول ايليه ويا عدم حصول ايله دلالت ايدر كلمات حقنجه . تا كه سنك مقصديكى اتمام ايده جك كيمسه نك اسمى وكيمك قاتنده تمام اولورسه آنك وصولنه مانع اولانك اسمى بيله چيقار . مرحوم والد ماجد بيوررلركه بن بعض طرق كوردمكه آنلردن كلمات

علم خواص الروحانية من الاوفاق العددية والحرفية والتكسيرات العددية والحرفية

— بوبر علم دركه باحثدر اعدادك ياخود حروفك تناسب وتعال اوزره كيفيت تمزيجندن ، برحيثيت ايله كه بوتعديل واسطه سيله بعض ارواح متصرفه تعلق ايدوب قوابل ده حسب المقصد والمقصود اعداد وحروفك ترتيب وكيفياتنده موجود اولان خواص اوزره تأثيرايده . وبوعلمك موضوعى اعداد وياخود حروفدر وغايتى مطالب دينيه يادنيويه يااخرويه يه وصولدر وبونك فائده سى خفيه دكلدر عبدالرحمن مغربى نك كتبى بوبابده نافعه در كذلك شيخ احمد بونى نك كتابلرى وبونك غيرى مشايخك دخى كتب نافعه لرى واردر وبوعلمى فروع علم حسابدن قيلمق دخى ممكن در ترتيب اعداد حيثيتدن ودخى فروع علم هندسه دن اولمق قابلدر اول اعداد وحروفك جدا اول وفقيه ده تعديلى جهتندن . لكن وقتاكه وفق حرفى قيلمق اعتبارى ايله خواص حروفدن قيلمق ممكن اولديسه علم حروفده ذكر ايلدك كه خواص قرأزدندر .

علم التصرف بالحروف والاسماء

— بوبر علم شريفدركه اكا مداومت وريا ضت خاصه وشرائط معينه سنى رعايت ايله توسل واول حروفه يااسمايه مناسب اولان منافع وخواصه توصل اولنور بونك موضوع وغايتى عارف اولانلره ظاهردر ديمشلردركه بوعلمك تحتنده يوز قرق سكز علم واردر شيخ عبد الرحمن مذكورك وشيخ احمد بونى نك كتبى دخى علمده مشهوره در .

علم الحروف النورانية والظلمانية

— معلوم اولهكه بونلر بعض حروف نورانى وبعضى ظلمانى قيلمشلردر ودخى سورهٔ فاتحه ده وفواتح سورك هيچ برنده حروف ظلمانيه دن يوقدر ديه حكم ايلمشلردر بوعلمك تفصيلى شيخ احمد بونى نك كتابلرنده در طالب اولانلر بولورلر ومنفعتى حروف نورانيه ايله اعمال شر ايشلمكدر اول حروف نورانيه يى نص حكيم

وروح بن عباده وعبد بن حميد ومسند وابى بكر بن ابى شيبه كبى وغيرلر دخى . بونلردن صكره ابن جرير الطبرى در آنك كتابى اجل واعظم تفاسير اولمسنه اتفاق صغير وكبير واردر آندن صكره ابن ابى حاتم وابن ماجه وحاكم وابن مردويه وابوالشيخ ابن حيان وابن المنذر وغيرلردخى . بونلرك اقوالنك جملهسى صحابه وتابعينه و آنلرك اتباعنه مسنده در الا ابن جرير دكل كه اول توجيه اقواله وبعضنى بعض اوزره ترجيحه واعراب واستنباطه تعرض ايلمشدر اول جهتدن سائرينه تفوق ايلمشدر آندن صكره بعض تفاسير دخى تأليف وتحرير ايلمشدركه اسانيدى اختصار ونقل اقوال براء وناقصه‌يى اكثار ايدوب باعث دخول دخيل وسبب التباس صحيح وعليل اولمشدر . ودخى معلوم اولهكه ذكر اولنان اصحاب طبقات هر برينك تراجمى وبيان مراتب ودرجاتى ايله على وجه التفصيل مرور ايلمشدر . ايمدى چمانكه بوذكر اولنان امور معلوم اولديسه سكا ظاهر اولوركه فروع علم تفسير كاملة بيان وتحرير اولنوب سكسان دن زياده جه اولمشدر ولله الحمد والمنه وبووجهله عد واحصا حسن ترتيب اقتضا ايتدوكيدركه بعض علوم بعضنده اوماج اولنمشدركه اكر فصلى ممكن اولان فصل واخراج اولنسه والله اعلم بلكه اوچيوزدن زياده اولوردى ولكن خير الامور اوساطها . ودخى معلوم اولهكه بعض علوم واردركه آنلرى دخى علوم تفسيرده ادراج احسن اولى كورلمشدر اخراج دن ، زيرا آنلرك دخى حروفه تعلق واردركه فواتح سور حروف در زيرا حروفك نيچه خواصى واردركه اكا مطلع اولماز الا اينه متكلمى اولور ايمدى اول علوم بونلردركه ذكر اولنور :

علم خواص الحروف — معلوم اولهكه فواتح سورده اولان بلكه مطلقا حروفك نيچه خواص جليله ومنافع جزيلهسى واردركه آنلرى اهلى بيلور وبوعلمى شيخ عبدالرحمن البسطامى بوشان ده تأليف اولنان كتبنده ايراد وبيان ايلمشدر .

دیمشدر. ودخی بوقیلدندر ﴿ولکن لیطمئن قلبی﴾ قول کریمده ابن فورك ذکر ایتدوکی که حضرت ابرهیمك برصدیقی وار ایدی آنی کندوسنك قلبی اوامق ایله وصف ایلدی یعنی بنم شو صدیقم مطمئن اولوب احیای موتایی عیانا مشاهده ایدیجك ا کا اطمئنان وسکون حاصل اوله دیمکدر دیمشدر. کرمانی ایتدی: بوقول غایت ایله بعیددر وینه بوقیلدندر ﴿ربنا ولاتحملنا مالاطاقة لنابه﴾ قولنده مقصد حب وعشق در دینلرك قولی، بونی کواشی تفسیرنده حکایت ایلمشدر وینه بوقیلدندر ﴿ومن شرغاسق اذا وقب﴾ قولنده مقصد ذکردر چونکه قائم اوله دیمشلردر. وینه بونلردندر ابی معاذ نحوی نك قولی که ﴿الذی جعل لکم من الشجر الاخضر نارا﴾ قولنده شجر اخضردن مقصد ابراهیم علیه السلام در ونار ایله مقصد نوردرکه محمد علیه السلام در ﴿فاذا انتم منه توقدون﴾ دن دخی مقصد سزلر اندن ایقادر اقتباس دین ایدرسز دیمکدر دیمشلردر.

علم معرفة طبقات المفسرین — صحابهٔ کرام بره‌ره مقدار عشره تفسیر قرأن ایله مشهورلردرکه آنلر خلفاء اربعه وابن مسعود وابن عباس وابی ابن کعب وزید بن ثابت وابو موسی الاشعری وعبدالله بن الزبیردرلر. ودخی تابعین دن مجاهد وعطا بن ابی رباح وعکرمه ومولی بن عباس وسعید بن جبیر وطاوس وبونلرك غیری دخی. وبونلر علماء مکه در کوفه ده دخی ابن مسعودك اصحابی واردر. ومدینه ده زید بن اسلم که آندن اوغلی عبدالرحمن اخذ ایلمشدر وامام مالك بن انس. ودخی تابعین دن مبرزیندندر مجاهد وسعید بن جبیر وعکرمه وحسن بصری وعطا بن ابی رباح وعطا ابن ابی سلمة الخراسانی ومحمد بن کعب القرظی وابو العالیه وضحاك بن مزاحم وعطیة العوفی وقتاده زید بن اسلم ومرة الهمدانی وابومالك. وبونلره قریبدر ربیع بن انس وعبدالرحمن بن زید بن اسلم. ایمدی بونلرك جمله‌سی قدماء مفسرین در بوطبقه‌دن صکره برطبقه دخی واردرکه جامع اقوال صحابه وتابعین اولمشلردر سفیان بن عیینه کبی ودخی وکیع بن الجراح وشعبة بن الحجاج ویزید بن هارون وعبدالرزاق وآدم بن ابی ایاس واسحق بن راهویه

تتبع ايتمكله‌در . مرحوم والد ماجد بيوررلركه شيخ جلال الدين السيوطى بركتاب تصنيف ايلمشدركه آنده تفسير نبى‌دن وصحابهٔ كرامك تفاسيرندن اون بيك مقدارى حديث ذكر ايلمشدر . بعضى مرفوع وبعضى موقوفدر درت مجلددهتمام اولوب (ترجمان القرأن) ايله‌تسميه ايلمشدر. ودخى ديمشدركه بن كتاب مذكورى تصنيف اثناسنده منامده رؤيت نبى ايله مشرف اولدم ديه برقصهٔ طويله ذكر ايلمشدركه بشارت حسنه‌يى محتوى در جزاه الله خير او انابه الجنة بمنه وكرمه. ودخى معلوم اوله كه بوبابده اولان بعض فوائد ولطائف موائد عوائد بوكتابدن موضع آخرده تقدم ايلمشدر . لكن سياق كلام اقتضاء تحريك اقلام ايدوب بومقامده دخى تكرارواطناب اولنمشدر ايمدى مرجودركه محصلين وطلاب معامله‌ده ترك لوم وعتاب ايليه‌لركه تحت اضطراردە داخل اولان مما لايشنع عليه ولايعاب‌در ومن الله الوهاب التوفيق للحق والصواب .

علم معرفة غرائب التفسير — بوعلمده محمود بن حمزة الكرمانى ايكى مجلد بركتاب تأليف ايدوب (العجائب والغرائب)ايله تسميه ايلمشدر كتاب مذكورده معانئ آيات‌ده نيچه اقوال منكره وترهات ذكر ايلمشدركه‌اكا اعتماد حلال دكلدر . آنك دخى مقصودى اول مقوله‌دن تحذيردر .نه آنكه قبول وتقرير اوله. جمله‌دن برى حم عسق‌ده‌حادن مقصد حرب على ومعويه‌در وميم، ولايت مروانيه وعين‌عباسيه وسين‌ولايت سفيانيه وقاف‌قدرت مهدى‌در ديينلر شخصك‌قوليدركه بونى ابومسلم كرمانى حكايت ايلمشدر بومقامده‌دخى ايراددن مقصود ومقصد دعواى علم ايدنلرده دخى نيچه جمى وار ايدوكنه علم حاصل اولمقدر وينه اول قبيلدندر الم آده معناى الف (انف الله محمدا فبعثه نبياً)ديمكدر ومعناسى (لام لامه الجاحدون وانكروه) ديمكدر. ومعناى ميم (ميم الجاحدون المنكرون) ديمكدر . مَوْمدن مأخوذاولمق اوزره‌كه مرض برسامدر ديينلرك‌قولى‌يعنى جاحدون‌منكر اولانلرمبتلاى‌برسام اولمله‌لر. وينه اول‌قبيلدندر شول كمسه‌نك قولى‌كه ﴿ولكم فى القصاص حيوة﴾ قوانده مقصد قصص قرأندر

اسما وصفاتی وتفاصیل علم غیوبی‌در. ایکنجی حق تعالی اسرار کتابندن نبی سنه قوت اطلاع ویروب علمنه انلری تخصیص ایتدوکیدر. قسم اوّل براحد ایچون جائز دکلدر ، قسم ثانی نبی صلی الله تعالی علیه وسلم جنابنه مخصوص اولوب غیرینه جائزدکلدر الاشول کمسه‌یه‌که طرف نبوتدن مأذون‌اوله. بعضلر دیمشدرکه اوائل سور بوقسم‌دن معدود ومعتبردر. اوچنجی شول علوم‌درکه حق تعالی نبی‌سنه تعلیم ایدوب امتنه تعلیم ایله امر دخی ایلمشدر . بودخی ایکی قسم‌در برقسمی اولدرکه انده کلام جائز دکلدر ، الا طریق سمعله‌اولور اسباب نزول کبی ودخی ناسخ ومنسوخ وقرآت ولغات وقصص امم مافیه وحوادث آتیه واحوال‌حشر ومعاد کبی. برقسمی دخی طریق‌نظر واستدلال والفاظدن استنباط واستخراج ایله اولاندر. اول دخی ایکی قسم در : بری اولدرکه جوازنده اختلاف ایلمشلردرکه اول صفات‌ده اولان آیات متشابهاتی تأویل‌در . بری دخی اولدرکه آنك اوزرینه اتفاق ایلمشلردرکه استنباط احکام اصلیه وفرعیه واعرابیه‌در . کذلك فنون بلاغت وضروب مواعظ وحکم اشارات دخی‌بوقسم‌در. ابوحیان ایتدی معلوم‌اوله که‌قرأن ایکی‌قسم‌در برقسمنك تفسیری نقله وارد اولمامشدرقسم اولده دخی‌نقل یاحضرت نبی‌دن وارد اوله ـ آنده سکا لازم اولان صحت سندندن بحث‌در ـ ویاخودصحابه‌دن نقل وارد اوله انده دخی نظر ایله اکر صحابی آنی من‌حیث اللغه تفسیر ایتدی ایسه سن اکا اعتماد ایله زیرا انلر اهل لسان‌وعارف قرائن قرأن‌در. اکر اقوالده تعارض اولورسه انده دخی‌جمعه امکان اولورسه فبها، والا قول ابن عباس‌که تفسیرده اعلم ناس‌در آنی تقدیم ایله زیرا نبی بشیر انلره تبشیر ایلیوب ﴿ اللهم‌علمه‌التأویل ﴾ بیورمشدر . اما امام شافعی فرائض‌ده‌حضرت زیدقولنی ترجیح ایلمشدر﴿ افرضکم‌زید ﴾حدیث‌شریفی‌ایله عمل‌ایتمکله ویاخود تابعین‌دن نقل وارد اوله اکر انده دخی صحت واعتماد اولورسه قسم سابق کبی اولور ، اکر صحت‌اعتماد اولمازسه اجتهاد لازم‌اولور . اما شول‌قسم‌که آنده هیچ نقل وارد اولمایه اول قلیل‌در . آنك فهمنه طریق توصل مفردات الفاظه نظر ایله توسل‌درکه لغت‌عربی ومدلولاتنی وبحسب السیاق استعمالاتنی

ایدر . اونجی اصول فقه‌در زیرا آنکله وجه استنباط احکام بیان واعلام اولنور. اون برنجی اسباب نزولدر زیرا حقیقت معنایه اطلاع ووقوف معرفت اسباب نزوله موقوفدر . اون ایکنجی ناسخ ومنسوخدر تاکه محکم غیرندن معلوم اوله . اون اوچنجی فقه‌در. اون دردنجی احادیث درکه مجمل ومبهمات تفسیرینی مبینه‌در . اون بشنجی علم موهبه در اول بر علم درکه حق تعالی آنی علمله عامل اولان مرد کامله ایراث ایدر نته‌کیم ﴿من عمل بما علم ورثه الله علم مالم یعلم﴾ حدیثنده آکا اشارت اولنمشدر . ایمدی بونلر شول علوم درکه تفسیره تعاطی وشروع بونلردن بریسی اولمادن ممکن ومشروع دکلدر. هرکیم بونلرك برندن غافل ایکن تفسیر ایلسه جاهل اولوب مفسر بالرأی اولورکه منهی عنه‌در. مؤلف اصل مترجم اولان مرحوم والدماجد بیورورلرکه بن دیرمکه زنهار حذر ایله‌که علم موهبه‌یی استشکال ایدوب منکرین‌دن صادر اولان بعض اقوال ایله مغرور اوله‌سین . ایمدی حدیث مذکوری تأمل وتدبر ودخی ﴿من اخلص لله تعالی اربعین صباحا فجرت ینابیع الحکمة من قلبه علی لسانه﴾ حدیث شریفنی ملاحظه وتفکر ایده‌سین تاکه انکله علم موهبه‌یی اعتراف ایدوب طریق تحصیلنه کیده‌سین لکن زمان علم وعرفان‌دن وانلری اتحال وکسب ایدن اصحاب اذعان وایقاندن وقتاکه خالی اولدیسه وبوار وهلاك اهل فضل واقع وکسادسوق قول فضل شائع اولدیسه اندن ریاست جهال وا کثار قیل وقال لازم کلمشدر اماحقیقت حال بودرکه للحروب رجال وللثرید رجال . ودخی ابن النقیب ایتدی تفسیر بالرأی خصوصنك معناسنده متحصل اولان اقوال بش‌در اولکی مجرد تفسیردر آلانی اولان علومی تحصیل ایتمدن ایکنجی تفسیر متشابه درکه حق تعالی‌نك غیری آنی بیلمز . اوچنجی برتفسیردرکه مذهب باطلی تقریر ایدر برطریقله که مذهب اصل وتفسیر اکا تابع اولوب هرنه طریق ایله ممکن اولورسه تفسیر مذهبه رد اولنه اکر ضعیف ایسه‌دخی. دردنجی مقصود الهی بودر دیه قطعاً تفسیردر من غیر دلیل. بشنجی تفسیر بالهوی‌در آندن ذکره ایتدی معلوم اوله که علوم قرآن اوچ قسم‌در . اولکی حق تعالی مستأثر ومتفرد اولدوغیدرکه حقائق ذاتی ودقائق

مقصود وملتمسی حسن منطق تحصیل ایدوب قرائتی اقامت ایلمکدر. جوابنده ایتدی تعلم ایلسون زیرا نیچه کیمسه آیتی قرائت ایدوب وجه قرائتده عاجز اولوب اول سببدن هلاك اولور. اوچنجی تصریف در زیرا معرفت ابنیه وصیغ آنکله اولور. ابن فارس ایتدی: بر کیمسه‌یی که علم تصریف فوت ایلیه انی برامر معظم فوت ایتمش اولور زیرا نیچه کمهٔ مبهمه واردرکه مصدری ایله متضح وظاهر اولور. نته کیم زمخشری ایتدی: بدع تفاسیر دندر شول قبیلك قولی که ﴿ یوم تدعوا کل اناس بامامهم ﴾ قولنده امام جمع امدر مقصود بودرکه یوم قیامتده ناس امهاتی ایله دعوت اولنورلر آبا ایله اولنمازلر. لکن قول مزبور بر غلطدر علم تصریفه جهلی آنی ایجاب ایلمشدر زیرا لفظ ام امام اوزره جمع اولنماز. دردنجی اشتقاقدر زیرا اسم مادتین مختلفتیندن مشتق اولسه آنلرك اختلافی ایله معنا دخی مختلف اولور مسیح کبی که سیاحتدن می مشتقدر یاخود مسحدن می اختلاف اولنمشدر. بشنجی والتنجی ویدنجی معانی وبیان وبدیعدر زیرا معانی ایله خواص تراکیب کلامك مقامدن حقنی توضیه معلوم اولور. بیان ایله تراکیبك مقصوده دلالتده وضوحنك زیاده ونقصانده تفاوتی معلوم اولور. بدیع ایله وجوه تحسین کلام معلوم اولور. بوعلوم ثلثه شول علوم بلاغتدرکه اعظم ارکان مفسردر. سکاکی ایتدی فالویل کل الویل شول کیمسه‌یه که تفسیره تعاطی ایلیه بوایکی علمده راجل ایکن، یعنی معانی وبیانده اما بدیع جهات حسن دندر. زمخشری ایتدی کتاب الله باهری وکلام معجزی مفسر اولانك حقندندر نظمك حسنی اوزره بقاسنه وبلاغتك کمالی اوزره ثباتنه تعاهد ایلیه. ودخی تحدی واقع اولان کلام قدیم فادحدن سایم اوله. ودخی غیری ایتدی بوصناعتی باوضاعها معرفت عمدهٔ تفسیردرکه عجائب کتاب اللهه اطلاع آنکله اولور ودخی قاعدهٔ فصاحت وواسطهٔ عقد بلاغت بودر. سکزنجی قراآت در زیرا آنکله بعض وجوه محتمله بعضی اوزره ترجیح اولنور علم احوال دین در زیرا قرائنده بعض امور واردرکه ظاهرینه حمل اولنورسه حق تعالی حقنده جائز اولماز اصولی اولان آنی تأویل ایدر ومستحیل اولانه وواجب وجائز اولانه استدلال

تزولی وناسخ و منسوخی معرفتده اخبار صحابه‌یه وتفسیر الفاظنده نقل لغته مراجعت ایتمدی دیمکدر . بعضلر ایتدی معناسی هرکیم آنده برآیه قول ایده علمك اصول وفروعنی بیلمدن، اول تقدیرجه صوابه موافقت ایلسه دخی موافقتی من حیث لایعرفه اولوب محموده اولماز . ماوردی ایتدی : بعض طائفه‌متورعه بوحدیثی ظاهرینه حمل ایدوب معانئ قرآنی اجتهادی ایله استنباط ایتمکدن امتناع ایلدی اکر شواهده مقارن اولوب وشواهدینه نص صریح معارض اولمازسه دخی . لکن بورأی عدولدر معرفتی ایله متعبد و مأمور اولدیغمز نظر فی‌القرآن‌در بوتقدیرجه باب استنباط بالکلیه منسد اولورحدیث مذکور صحیح ایسه دخی معناسی هرکیم قرآنده مجرد رأیی ایله تکلم ایدوب لفظ قرآنك غیرینه توجه واعتماد ایلمسه و حقه اصابت دخی ایلسه طریقنده خطا ایتمش اولور اصابتی دخی اتفاقی درکه آکا اعتبار یوقدر مخالف شرع اولان تأویل کبی . نتیجه‌کیم بعض جاهلین مثلا روافض کبی ﴿ مرج البحرین یلتقیان ﴾ قول کریمی تأویل ایدوب بحرین‌دن مقصد علی وفاطمه‌در ﴿یخرج منهما اللؤلؤ والمرجان ﴾ دن مقصد حسن وحسین‌در دیمشلردر. بوندن‌صکره معلوم اوله که قوم اختلاف ایدوب برقوم دیمشلردر که هیچ براحد تفسیر قرآندن برشیئه تعاطی ایلمك جائز دکلدر مکرکه نبی علیه‌السلامدن روایت اولنان تفسیره منتهی اوله هرنه دکلو عالم ادیب و فاضل اریب اولوب معرفت اوله دفعة ونحو واخباردە و آثارده کمال قوت وسعت اقتداری اولسه دخی. بعضلر ایتدی شول کیمسه که مفسر محتاج اولدیغی علومی جامع اولسه اول تفسیر ایله جائز اولوب کیمسه مانع اولماز محتاج الیه اولان علوم دخی اون بش علم‌در اولکی لغت‌در هیچ براحدکه الله ویوم آخره مؤمن آکا جائز دکلدرکه کتاب الله‌ده متکلم اوله مادامکه لغات قرآنی عالم اولمایه آنده دخی مقدار یسیر ایله اکتفا اولنماز زیرا کاه اولورکه برلفظ مشترك اولور . پس اول مقوله کیمسه احد معنیین‌دن غافل اولور مع‌هذا مقصود اولان اول‌معنی ایکن ایکنیجی نحودر زیرا اختلاف اعراب ایله معنی متغیر و مختلف اولور . حسن‌دن مرویدرکه آندن سؤال اولندی که برکیمسه عربیتی تعلم ایدوب

ظلمی شرك ایله تفسیر و حساب یسیری عرض ایله و دخی ﴿ واعدوا لهم مااستطعتم من قوة ﴾ قولنده قوتی رمی ایله تفسیر کبی . ایکنجی قول صحابی ایله تفسیر در زیرا آنك تفسیری عندالعلما نبی علیه‌السلامه مرفوع منزله‌سنده‌در اما قول تابعی ده ایکی قول واردر اصحی مقبول اولمقدر زیرا غالب اقوالدری صحابه‌دن تلقی اولمشدر کاه اولورکه آنلردن بعض عبارات مختلفة الالفاظ نقل اولنور لکن همان اختلاف عبارتدر زیرا بعضی کاه اولور که برشیدن لازمی ایله خبر ویرر بعضی دخی مقصودی وثمره‌سی ایله خبر ویرر اکر جمع ممکن اولمازسه اکر ایکیسی دخی شخص واحد دن ایسه متأخر اولان مقدمدر اکر صحتده متساوی ایسه‌لر والا صحیح اولان مقدمدر . اوچنجی مطلق لغت ایله اخذدر زیرا قرآن لسان عربی ایله نازل اولمشدر الا مکرکه ظاهر مخالف اوله مثلا لغت عربك قلیلی آکا دلالت ایدوب متبادر خلافی اوله . دردنجی معنای کلامدن مقتضی وقوت شرعدن مقتضب اولان ایله تفسیردر . بونوع اولدرکه نبی علیه‌السلام حضرت ابن عباسه آنکله دعا ایدوب ﴿ اللهم فقهه فی‌الدین وعلمه التأویل ﴾ دیه بیورمشلردر . ودخی حضرت علی‌دن کرم‌الله وجهه ﴿ الا فهماً یؤتاه الرجل فی القرآن ﴾ دیه بیوردقلری ایله آنی قصد ایلمشلردر بوندن ناشی‌درکه صحابهٔ کرام بعض آیاتك معناسنده اختلاف ایدوب هربری منتهای نظری اوزره رأیی ایله اخذ ایلمشلردر . ودخی معلوم‌اوله‌که قرآنی مجرد رأی و اجتهاد ایله براصله اعتماد ایتمدن تفسیر ایتمك جائز دکلدر حق‌تعالی بیورمشدر ﴿ ولاتقف مالیس لك به علم ﴾ ودخی بیورمشدر ﴿وان تقولوا علی‌الله مالا تعلمون ﴾ ودخی نبی علیه‌السلام بیورمشدر ﴿ من فسر القرآن برأیه فاصاب فقد اخطاء ﴾ یعنی برکیمسه‌که قرآنی رأیی ایله تفسیر ایدوب اصابت ایلسه بنه حکم خطاده‌در . ودخی بیورمشدر ﴿ من قال فی‌القرآن بغیر علم فلیتبوأ مقعده من النار ﴾ بوندن صکره دیمشلردرکه ممنوع اولان شول رأی درکه بردلیل قائم اولمدن رأی غالب اوله اما شول رأی که آنی برهان سدید احکام و تشدید ایلیه آنکله قول جائزدر بعضلر ایتدی حدیث شریفده خطا ایلدی دیه بیورلدیغنك معناسی خطا ایلدی‌که سبب

وبر قوم دخی کلوب اول آیتی معتقدلری اولان مذهب ایچون قول آخر ایله تفسیر ایلسه‌لر واول مذهب مذاهب صحابه وتابعین‌دن اولسه اول قوم معتزله‌یه وسائر اهل بدعه بونك امثالنده مشارك اولورلر وباجمله هرکیم مذهب صحابه وتابعیندن وآنلرك ایتدکلری تفسیر متین‌دن خلا عدول ایلیه آنده مخطی بلکه مبتدع اولور زیرا آنار قرأنك تفسیرینه ومعانیسنه اعلم وآنلرك اقوالی اولی واحکم‌در نته‌کیم حق‌تعالی رسولنی آنکله بعث وارسال ایتدیکی حقی اعلم اولمشلردر اما آنار کیم دلیلده خطا ایتمشلردر صوفیه ووعاظ وفقهادن نیچه‌سی کیدرکه قرأنی نفسنده صحیح اولور معانی ایله تفسیر ایدرلر لکن قرأن آکا دلالت ایلمز سلمی‌نك تفسیر حقائقده ذکر ایتدیکنك اکثری کبی . اکر آنارك ذکر ایتدکلرنده دخی معانئ باطله اولورسه اول دخی قسم اولده داخل اولور. کلام ابن تیمیه ملخصا تمام ومنتهی اولدی . علامهٔ سیوطی انك کلامنی نمط مذکور اوزره نقل ایدوب اخرنده تحقیق مزبور غایت ایله نفیسدر دیدی . مؤلف اصل مترجم اولان مرحوم والد ماجد بیوررلر که بن دیرم که ابن تیمیه برامر واسعی غایت ایله تحجیر وتضییق ایلدی شول جهتدن که تفسیری انجق نقل طریقه قصر واول اسلوبی حصر ایلیوب ماعداسنی بدعت قبیلندن اولمغه نسبت ایلدی مثلا تفسیر امام فخر الدین الرازی کبی‌که قواعد معقول اوزره وضع اولنمش تفسیرمقبولدر ودخی تفسیر سلمی کبی‌که قواعد ارباب‌قلوب‌اوزره‌اولمش کتاب‌مرغوب ومطلوب‌در وبونی دخی‌بیلمش سکدرکه قرأنك‌دقائقی منتهی وعجائبی منقضی اولمازوقرأنك‌ظهری وبطنی‌ومطلعی‌واردر . زرکشی کتاب (برهان)ده ایتدی: قرأنه‌تفسیرایچون ناظراولانك نیچه‌مأخذی واردر جمله‌نك‌امهاتی درتدراولکی نبی‌علیه‌السلامدن نقلدر بوطریق طراز معلم ومن جمیع‌الوجوه مقبول ومسلمدر لکن ضعیفندن وموضوعندن حذر واجبدر زیرا اول دخی چوقدر اول اجلدندر که امام احمد ایتدی : اوچ قسم کتب واردرکه آنلرك اصلی یوقدرکه معاذی وملاحم وتفسیردر . انك اصحابندن محققون دیدیلرکه مقصدی بودرکه غالب اولدرکه اسانید صحاح متصله‌سی یوقدر والا نیچه‌سی‌صحیح اولمشدر مثلا سورهٔ انعامده

اولور اول تقديرجه خطالرى دليلده اولور مدلولده اولماز ايكيسنده دخى خطا ايدنلر طوائف اهل بدع مثلى دركه مذاهب باطله وآراء عاطله‌يه اعتقاد ايدوب قرآن عظيمه قصد وعمد ايدوب كندى رأيلرى اوزره تأول ايتمشلردر آنلرك اصلا صحابه وتابعين وسائر ائمهٔ دينده برسلف‌لرى يوقدر نه رأيلرنده ونه‌خود تفسيرلرنده. كندولرك اصول مذهبلرى اوزره بعض تفاسير دخى تصنيف ايلمشلردر. مثلا تفسير عبد الرحمن بن كيسان الاصم كبي وتفسير جبائى وعبد الجبار ورمانى وزمخشرى كبي وبونلرك امثالى. بونلردن بعضى دخى كاه اولوركه حسن عبارته مالك ومسلك بلاغته سالك اولوب كلامنده بدع وآراء مردوده‌يى دس واخفا ايدوب اكثر ناس كه عقائد ايله استيناس ايتمشلردر بيلمزلر صاحب الكشاف كبي وآنك امثالى، حتى برمرتبه اولوركه آنلرك تفسيرلرينك رواجى اكثر اهل سنت تفاسيرندن زياده اولور. حتى تاج الدين السبكى ايتدى: معلوم اولهكه كشاف بابنده بركتاب عظيم ومصنفى فنده امام قويمدر لكن بررجل مبتدع دركه بدعتنده مجاهردر نيچه مواضعده قدر نبوتى وضع ايدر واهل سنت وجماعته اسائت ادب ايدر. واجب اولان اولدركه كتاب كشاف اول قبيلدن اولان مواضع بالكليه كشط ومحو اولنه. لكن اعاجم زمان آنك مدارسنه رغبت وقرائتنه همت ايدرلر. ايمدى شريعت سنت‌ده راسخ القدم اولمايانلرى آندن منع وبدعتى دفع ورفع ايتمك واجبدر اما تفسير ابن عطيه وامثالى اتباع سنتده احكم وبدعتدن اسلم دراكر آنلردن مأثور اولان كلام سلف على وجهه ذكر اولنمش اولسه غايت احسن اولوردى زيرا اكثر مواضعده تفسير ابن جرير طبرى دن نقل ايدركه اول اجل تفاسيردن قدرى اعظمدر. بنه كاه اولوركه ابن جريرك سلفدن نقل ايتديكنى ترك ايدر وقول محققين‌در ديه زعم ايتديكنى ذكر ايدر. محققين‌دن مقصدى اهل كلامدن بر طائفه دركه اصوللرينى، معتزله اصوللرينى تقرير ايتدكارى شيئك جنسندن بعض طرق ايله تقرير ايتمشلردر اكرچه طائفهٔ مذكوره معتزله دن سنته اقربدر لكن لائق اولان اولدركه هرذى حقه حقى ويريله. زيرا صحابه وتابعين وائمهٔ دين كه قجان آنلرك آيتده بروجهله تفسيرلرى اولسه

بالذات سماعی و یاخود سماع ایدندن سماعی احتمالی اقوی‌در . ودخی صحابه‌نك اهل کتابدن نقلی تابعینك نقللرندن اقلدر ودخی صحابی برقولنده‌که جزم‌ایلیه آنی اهل کتابدن نقل ایلمشدر دیمك نجه قابلدر خصوصا که آنلر اهل کتابی تصدیقدن نهی اولنمشلردر اما شول قسم‌که آنك صحیحنی معرفت وتمییز ممکن اوله آنك و جودی کثیردر ولله الحمد وشول قسم که استدلال ایله معلوم اولوب نقلله معلوم اولماز آنده اکثر خطا ایکی جهتدن اولورکه تفسیر صحابه وتابعین وتابعیهم باحساندن صکره حادث اولمشدر . زیرا شول تفاسیرکه آنده آنلرك کلامی صرفا مذکوره در اول مقوله تفاسیر ده اول ایکی جهتدن اولان خطا بولنماز تفسیر عبد الرزاق کبی و فریابی و وکیع و عبد و اسحق و بونلرك امثالنك تفسیرلری کبی . ایمدی اول جهتك بری بر قومده در که بعض معانیه اعتقاد ایدرلر بعده الفاظ قرآنی اول‌معانیه حمل مقصد ایدرلر بری دخی برقوم درکه قرآنی تفسیر ایدرلر مجرد شول شی ایله که لغت عربی ناطق اولانلر آنی ارادت ایتمك جائز اوله اصلا نظر ایلمزلر قرآنی متکلم اولانه وکیمه انزال اولنمشدر و آنکله مخاطب اولانلر کیملردر . پس طائفهٔ اولی کندیلر رأی ایتدکلری معنـایی رعایت ایدرلر الفاظ قرآن مستحق اولدیغی دلالت و بیـان جانبنه نظر ایتمدن ، طائفهٔ اخری دخی مجرد جانب لفظی وشخص عربی آنی ارادت ایلمك جائز اولان معنایی رعایت ایلمشلردر متکلمه وسیاق کلامه صالح اولانه نظر ایتمامشـلردر. آندن صکره بو طائفه اکثر اوقاتده لفظك اول معنایه بحسب اللغه احتمالنده غلط ایدرلر . نته کیم بونده طائفهٔ اولی غلط ایتدکلری کبی نته کیم اوّلون دخی غلط ایدرلر شول معنانك صحتنده‌که قرآنی آنکله تفسیر ایلمشلردر نته‌کیم آخرون دخی بونده غلط ایدرلر اگرچه‌که نظر اولین معنـایه اسبق ونظر آخرین لفظه اسبقدر اولون دخی ایکی صنفدر کاه اولورکه لفظ قرآندن مدلولنی و آندن مقصود اولانی‌سلب ایدرلر کاه‌اولورکه لفظی دلالت ایتمین ومقصود اولمیان معنایه‌حمل ایدرلر. بوایکی امرده دخی کاه‌اولورکه‌نفی واثبات‌ایله قصدایتدکلری‌معنا باطل اولور ، اول تقدیرجه هم دلیل وهم مدلولده خطا ایدرلر کاه اولورکه حق

دخی مسبد اوله زیرا حق تعالی بیورمشدر ﴿ والذین جاهدوا فینا لنهدینهم سبلنا ﴾ خلوص مقصد دخی اول زمانده حاصل اولورکه مقراض اعراض ایله محبت دنیانی قطع و بیخ میل ورغبتی قلع وقمع ایلیه زیرا اکر دنیایه راغب اولورسه امن یوقدرکه آنکله برغرضه توسل ایلیه که آنی مقصد صوابدن صد وصحت علمنی افساد و طریقنی سد ایلیه وبو شرائطك تمامی اولدرکه عدهٔ اعرابدن ممتلی اولوب وجوه کلامك اختلافی آکا ملتبس اولمایه زیرا بیان ایله خروج ایدرسه وضع لساندن یاحقیقة یامجازا اول زمانده آندن صادر اولان تأویل محض تعطیل اولور بن کوردم بعضلر حق تعالی نك ﴿ قل الله ثم ذرهم ﴾ قولنی تفسیر ایدوب مرام الله قوله ملازمتدر دیمشدر . لکن اول غبی بیلمدیکه بو برجمله درکه خبری محذفدر بری (قل الله انزله) دیمکدر بومقامده کلام ابی طالب منتهی اولمشدر .

ودخی معلوم اوله که تفسیرده اختلاف ایکی نوع اوزره در بریسی اول نوع اوزره درکه آنك مستندی آنجق نقلدر . بری دخی اول نوعدرکه بغیر النقل معلوم اولور . منقول اولان دخی معصومدن نقل اولور یاغیریدن . بری دخی اولدرکه منقولك صحیحنی غیرندن معرفت وتمییز ممکندر . برقسمی دخی اولدرکه ممکن دکلدر اول قسم که صحیحنی ضعیفندن تمییز ممکن دکلدر آنك اکثری فائده اولمیانلرده در آنلرك معرفتنده بزم حاجتمز یوقدر مثلا اصحاب کهفك کلبنك لونندهواسمنده اختلافلری کبی وسفینهٔ نوحك مقدارندهوخشبنده وحضرت خضر قتل ایتدیکی غلامك اسمنده وبونلرك امثالنده اولان اختلاف کبی . پس بوامورده طریق علم نقلدرهرقنغی که نبی علیه السلامدن نقل صحیح ایله منقول اوله بزم یانمزده دخی مقبول اولور اما حضرتدن نقل صحیح اولمیوب اهل کتابدن منقول اولان کعب ووهب کبی آنی تصدیق وتکذیبده توقف اولنور کذلك شول اقوالکه بعض تابعیندن نقل اولنور اکرچه اهل کتابدن اخذ ایتدم دیو ذکر ایتمدی ایسه . ایمدی هربارکه تابعین اختلاف ایلیه لر بعضنك اقوالی بعضی اوزره حجت اولماز اما صحابه دن نقل صحیح ایله منقول اولان نفسك آکا میل وسکونی اکثر در تابعیندن منقول اولانه میلندن . زیرا آنك نبی علیه السلامدن

اخبارده نه وجهله مؤتمن اولور. ودخی اکر الحاد ایله متهم ایسه ینه امین اولمازکه مقتضای الحاد ایله قصد فتنه وفساد ایدوب مطالعه‌ی انواع خدعه وبلا ایله مکارهه القا ایلیه . نته کیم طائفهٔ طاغیهٔ باطنیه وغلاة روافضك دأب وعادتلری بویله ایدی اکر اتباع هوی ایله متهم ایسه ینه امن یوقدرکه هواسی آنی بدعتنه موفق وهوای نفسنه مطابق اموره حامل اوله . نته کیم دأب طائفهٔ قدریه بویله در زیرا آنلرك بریسی تفسیرده برکتاب تصنیف وتحریر ایدر . آندن مقصودی خلال مساکینده ایضاع در یعنی مساکین جهله مابیننده نمیمه ایله وجانب هوایه تضریب واغرا ایتمکله میاد فساددده اسراع رکائب وجود ایلمك درکه ترکیده آت سورمك یعنی تك وپو ایلمکدر تاکه آنلری اتباع سلف صالحین ولزوم طریق هدی ودیندن منع وصد ایدوب ضلالت وفسادلری مشتداوله ودخی مفسره واجبدرکه اعتمادی حضرت نبی علیه السلام دن وارد اولان نقل صحیحه وحضرتك اصحابندن وآنلرك معاصرلرندن وارد اولان اثر صحیحه اولوب محدثات اخباردن تجنب واحتراز ایلیه چونکه آنلرك اقوالنده تعارض اولوب لکن جمع ممکن اولسه جمع ایلیوب جمله سندن برشی اخذ ایلیه که مجموعی آنده داخل اوله . ایمدی قرآن ایله طریق انبیا بیننده وطریق سنت وطریق حضرت رسالت وطریق ابی بکر وعمر بیننده تنافی یوقدر بو اقوالك هر قنغیسنی افراد ایدوب عملده آکا متابعت واعتماد ایلسه ینه محسن اولور اما اکر اقوالده تعارض حقیقی اولورسه شول شی که آنك حقنده دلیل سمع ثابت اوله امری آکا رد ایلیه اکر دلیل سمعی بولمازسه وبرینی تقویتده استدلاله طریق اولورسه اقوای استدلال ایله ترجیح احد اقوال ایلیه مثلا اوائل سوردده وارده اولان حروف هجاده اختلافلری کبی . ایمدی آنده قسم در دینلرك قولنی ترجیح ایلیه اکر تعیین مقصددده ادله متعارضه اولورسه کندویه مقصود الهی مشتبه اولدیغنی بیلوب همان مقصد خدا قنغیسی آکا ایمان کتوروب تعیینه تهجم واقدام واول ماده ده وضع واقلام ایلمیه بلکه آنی قبل التفصیل مجمل وقبل التبیین متشابه منزله سنه تنزیل ایلیه ودخی شروط مفسردندر هر قولنده صحت مقصد ، تاکه هرقولی

ومابعد کزك خبری و مابینکزك حکمی موجود و مندرجدر کثرت رد ایله خلقان وپژمرده اولماز وعجائبی منقضیه دکلدر . ودخی آندن غرض عروة وثقیه اعتصام وسعادت حقیقیهٔ غیر فانیه‌یه وصول ایله اتمام مقصددر ودخی جمیع کمال دینی ودنیوی وعاجلی وآجلی علوم شرعیه ومعارف لدنیه‌یه مفتقر ومحتاجدر آنلر ایسه کتاب اللهی علمه متوقفه‌در .

علم معرفة شروط المفسر وآدابه — معلوم اولمسی واجب اولانلر- دندرکه قرأنده بر موضعده اجمال اولنان شیئی مفسر موضع آخرده طلب ایتمك کرکدر . زیرا کاه اولورکه موضع آخرده تفسیر اولنمش اولور کذلك برموضعده اختصار اولنان کاه‌اولورکه مکان آخرده بسط اولنور . ابن‌الجوزی برکتاب تألیف ایدوب قرأنده بر موضعده اجمال و موضع آخرده تفسیر اولنانلری بیان وتحریر ایلمشدر . اکر قرأنده طلب آنی اعیا ایدوب تعب ویرسه سنتدن طلب ایلسون زیرا اول دخی شارح قرأن اولوب ایضاح وبیان ایدر . امام شافعی ایتدی : هر نسنه‌که رسول‌الله آکا حکم ایلیه البته اول قرأندن فهم ایتدیکندندر . ودخی حضرت رسول ایتدی آکاه اولك که بکا قرأن ویرلمشدر وآنکله بیله آنك مثلی دخی ویرلمشدرکه مقصد سنتدر اکر سنتده بولماز ایسه اقوال صحابه‌یه رجوع ایلسون زیرا آنلر آنی سائرندن ادری واعلم‌در، زیرا عندالانزال نیچه قرائن واحوال مشاهده ایلمشلردر . وآندن ماعدا فهم تام وعمل صالح وعلم صحیحدن نیچه مراتبه اختصاصلری وارایدی. حاکم (مستدرك)ده دیمشدرکه شول صحابی‌که وحی وتنزیل مشاهده ایلمشدر آنك تفسیری ایچون حکم فروع واردر . امام ابو طالب الطری تفسیرینك اوائلنده ایتدی (القول فی ادوات المفسر) یعنی بو قول مفسره لازم اولان آلات وادوات بیانندر . ایمدی معلوم اولهکه تفسیرك شرطندندر : اولا صحت اعتقاد ویقین و لزوم سنت دین . اکر دیننده مغموض علیه ایسه امر دنیویده آکا اعتماد اولنماز فکیف‌که امر دینده اوله آندن صکره دنیاده دخی برعالمدن اخبار خصوصنده مؤتمن اولماز . پس اسرار رب ذوالمنن دن

امارات دلائل ايله استنباط واول بحر بى كراندن درر دقائق التقاط در حق تعالى نبى كريمنه جمله سنده مقصدى تنصيص ايله امر ايتديكنك حكمتى بودركه تا كه عبادى كتابنده تفكر ومقصدى تعيين ده اهتمام وتدبر ايليه لر .

مطلب ثالث — شرف علم تفسيرده در علم مزبورك شرفى كتاب وسنته ناظر اولانلره روشن وظاهردر . حق تعالى بيورمشدر ﴿ يؤتى الحكمة من يشاء ومن يؤتى الحكمة فقد اوتى خيرا كثيرا ﴾ حضرت ابن عباسدن مرويدر : ﴿يؤت الحكمة﴾ قولنده مقصد معرفت بالقرأن در ديمشدر . وبنه آنلردن موقوفا مرويدركه مقصد تفسير قرأن در . زيرا ظاهر معناسى اوزره قرائت مقصود اولسه قرأنى هربرّ وفاجر قرائته قادر اولمشلردر . يعنى اول تقديرجه ﴿فقد اوتى خيراً كثيرا ﴾ جزاسنك شرط ايله ترتبى ظاهر اولماز . ودخى ابى الدردادن مرويدركه ايتدى : مقصد قرائت قرأن وآنده تفكر در كذلك مجاهددن مرويدركه وابوا العاليه وقتاده دن بويله مرويدر و دخى حق تعالى ﴿ وتلك الامثال نضربها للناس ومايعقلها الا العالمون ﴾ ديه بيورمشدر . ايمدى كتاب وسنت وآثاردن بوخصوصده وارد اولانارى بيان محتاج تطويل واكثار دكلدركه جمله سى معلوم اولى الابصاردر . بعده معلوم اولهكه اجلهٔ علماء آفاق بونك اوزرينه اجماع واتفاق ايلمشلردركه تفسير فروض كفايات دندر وعلوم ثلثهٔ شرعيه نك اجلى در بعضلر ايتدى : اشرف صناعت كه انسانلرى تعاطى ومباشرت ايدر تفسير قرأنى معرفت در زيرا هرصناعتك شرفى يا موضوعك شرفى ايله در صباغت كبى دباغت ايله نسبت اولنسه زيرا ذهب وفضه كه موضوع صباغت در موضوع دباغت اولان جلد ميتهدن اشرف در و ياخود غرضنك شرفى ايله در طب كبى كناسته نسبت زيرا طب دن غرض انسان ايچون افادهٔ صحت ايدان در وغرض كناست تنظيف مستراح در وياخود شدت حاجت ايله در فقه كبى طبه نسبت ، زيرا فقهه احتياج دين ودنياده وجميع اوقاتده جميع عباده كوره در اما طبه احتياج دنياده بعض اوقاته كوره در . ايمدى بو معلوم اولديسه پس صناعت تفسير اوچ جهتدن حائز شرف كثير در زيرا موضوعى كلام الله دركه ينبوع هرحكمت ومعدن جميع فضيلتدركه آنده ماقبلكزك نبأى

شرحندن زيادەدر . بری دخی بودركه مصنف مسئله‌نك بعض تتمات وشروطنی ترك واغفال وياخود تهاون واهمال ايدوب وضوحنه اعتماد وناظرينك فهمنه اعتقاد ايتمشدر . وياخود علم آخردن اولمق ايله ترك ايتمشدر پس شارح آنی بيانه محتاج اولور بری دخی بودركه كلام مصنف بعض معانيه محتمل اوله. مجاز و اشتراك و دلالته التزام كبی . پس شارح مصنفك غرضنی بيان وتعيين وسائرندن ترجيح وتقديم ايتمكه محتاج اولور كاه اولوركه تصانيفده بعض امور ظهور ايدركه نوع بشر آندن خالی اولمازسهو وغلط و برشيئی تكرار رحذف واضمار كبی، پس شارح آنلره تنبيهه محتاج اولور. ايمدی بواحوال متقرر اولديسه بز ديرزكه قرآن نازل اولمدی الا لسان عربی ايله زمان افصح عرب ده نازل اولدی . آنلر ايسه ظواهرينی واحكامنی بيلورلر ايدی بواطنی بيلمزلر ايدی . زيرا آنلره دخی بواطنی بعدالبحث والنظر ظاهر اولوردی خصوصا كه اكثرنده حضرت نبيه صلی الله عليه وسلم سؤال ايله كشف حال ايدرلرايدی نته‌كيم ﴿ ولم يلبثوا ايمانهم بظلم ﴾ كريمه‌سی نازل اولدقده سؤال ايدوب قنغيمز دركه نفسنه ظلم ايلمزز ديديلر پس نبی صلی الله عليه وسلم آنی شرك ايله تفسير بيوروب ﴿ ان الشرك لظلم عظيم ﴾ قوليله آكا استدلال بيوردیلركه ودخی حضرت عائشه‌نك حساب يسيردن سؤالی كبی كه حضرت آندن مقصد عرض در ديديلر ودخی عدی بن خاتمك قصه‌سی كبی خطی خيط ابيض واسوددە وبونلرك غيری نيچه اشيا كه آنك آحادندن سؤال ايلديلر. ايمدی بزدخی انلرك محتاج اولدقارينه محتاج واحكام ظواهردن بعض زيادەيه دخی محتاجز . زيرا مدارك احكام لغتدن بزم قصورمز واردر بلا تعلم پس بزم تفسيره احتياجمز سائر ناسدن اشد اولور ومعلومدركه تفسيرك بعضی الفاظ و جيزەيی بسط و معانيسنی كشف قبيلندندر بعضی دخی بعض احتمالاتی بعض اوزره ترجيح قبيلندندر خوبی ايتدی : تفسير عسير يسيردر اما عسری ظاهردر نيچه وجوه ايله ، جمله‌دن اظهری بودركه كلامدن مقصود اولانی متكلمندن سماع وياخود آندن سماع ايلين‌دن استماع ممكن دكلدر پس طريق علم رسول اللهدن سماعه متعين ومقصور اولوراول دخی آيات قايله‌ددر. ايمدی مقصدی علمك طريقی

آياتك نزولى وشئونى واقاصيصى واسباب نزولى علم در آندن صكره مكى و مدنيسنى و محكم و ناسخنى و خاصنى ومطلقنى و مجملنى وحلالنى وو عدينى وامرينى وبونلرك هر برينك مقابللرينى وعبر وامثالنى ترتيب در . ابوحيان ايتدى : علم تفسير برعلم دركه آنده بحث اولنور الفاظ قرآنى كيفيت نطق دن ومدلولاتندن واحكام افراديه وتركيبيه سندن وشول معانيسندن كه حالت تركيبده آنلره حمل اولنور و بونلرك تماتندن بحث اولنور ديديكمز علم قولميز جنس در ، الفاظ قرآنى كيفيت نطق دن بحث اولنور ديديكمز علم قرائت در ومدلولاتندن ديديكمز علم متن لغت دركه بوعلمده آكا دخى احتياج واردر ودخى احكام افراديه وتركيبيه سندن ديديكمز علم تصريف وبيان وبديعه شامل در وشول معانيسنه كه حالت تركيبده آنلره حمل اولنور ديديكمز دلالتى بالحقيقه اولانه وبالمجاز اولانه شامل در . زيرا تركيب كاه اولوركه ظاهرى ايله برشى اقتضا ايدر لكن آكا حمل ايلمكدن برمانع منع ايدر تاكه غيرينه حمل اولنوركه اول مجازدر ودخى بونلرك تماتندن ايديكمز معرفت نسخ وسبب نزول كبى وبعض قصه نك معرفتى كبى كه قرأنده مبهم اولان بعض الفاظى ايضاح ايدر وبونلرك مثلى دخى ، زركشى ايتدى : تفسير برعلم دركه آنكله كتاب الله ـ كه رسولى محمد صلى الله عليه وسلم اوزرينه انزال اولنمشدر ـ فهم اولنور و آنك معانيسنى بيان و احكام و حكمنى استخراج در وبونلرك استمدادى علم لغتدن ونحو وتصريف وعلم بيان واصول فقه و قرائت دندر . بونلردن ماعدا اسباب نزولك و ناسخ و منسوخك معرفتنه محتاجدر .

مطلب ثانى — علم تفسيره وجه حاجتده در . ايمدى معلوم اوله كه معشر بشردن هر كيم بركتاب وضع ايلسه البته اول كتاب بذاته فهم اولنوب شرحه محتاج اولمامق اوزره وضع ايدر شرحه احتياج اولورسه اوچ امرك بريسى ايچوندر بريسى مصنفك كمال فضياتى در . زيرا قوت علمندن كاه اولوركه معانئ دقيقه يى برلفظ وخبيرده جمع ايدوب كاه اولوركه مرامنى فهم عسير اولور ، پس عبادات واضحه ايله شرح اولنور بوجهتدندركه مصنفين ينه كلاملرينى شرح ايدرلر زيرا كنديارك شرحى مقصدلرينه دلالتده غيرك

رصددن . اما تأويلى تحذير در امر الله دن تهاون واهمال دن وجناب بارى نك حضور عاليسنه عرض اعمال ايچون تأهب واستعداددن غفلت ايتمكدن وقواطع ادله اقتضا ايدركه اول لفظدن مقصد اولان معنى بحسب اللغة اولان معانك خلافى اولوب آخر معنى ايله بيان اولنه، اصبهانى تفسيرنده ايتدى : معلوم اولهكه تفسير عرف علماده معانئ قرآنى كشف وبيان مقصوددر . اعم در كرك لفظ مشكل حسبيله اوله . كرك غيرى ايله اوله ودخى كرك معناى ظاهر حسبيله اوله كرك غيرى ايله اوله . اما تأويل ، آنك اكثرى جمله ده اولور ودخى تفسير ياغريب الفاظده استعمال اولنور بحيره كبى و سائبه ووصله كبى وياخود برلفظ وجيزده استعمال اولنور كه شرحى ايله متبين اولور ﴿ اقيموا الصلوة و آتوا الزكاة ﴾ كبى وياخود برقصه يى متضمن كلامده اولوركه آنى تصوير ممكن دكلدر اول قصه معلومه اولمينجه ﴿ انما النسئ زيادة فى الكفر ﴾ قولى كبى . ودخى ﴿ ليس البربان تأتوا البيوت من ظهورها ﴾ كبى اماتأويل كاه اولور عاماستعمال اولنور . كاه اولور خاصا استعمال اولنور . لفظ كفر كبى كه جحود مطلقده مستعمل در كاه خاصة جحود بارى ده مستعملدر ودخى ايمان كبى كه تصديق مطلقده مستعمل در كاه تصديق حقده وياخود معانئ مختلفه بينده مشترك لفظده اولور وجد لفظى كبى كه جدده ودخى وجدده وجوددده مستعملدر غير يلر ايتدى : تفسير روايتسه تأويل در ، آيته متعلقدر . ابو نصر قشيرى ايتدى : تفسير اتباع و سماع اوزره مقصوردر . استنباط تأويله متعلق اولان شيدهدر . برقوم ايتدى : برشى كه كتاب اللهده مبين وصحيح سنتده معين واقع اوله تفسير ايله تسميه اولنور . زيرا معناسى ظاهر وواضح اولور . هيچ براحد آكا اجتهاد ايله و آخر طريقله تعرض ايدهمز . بلكه كتاب وسنتده وارد اولان معنايه حمل ايدوب آندن تعدى ايلمز . اما تأويل معناى خطابى عالمين و آلات علومده ماهرين اولان علماء دين استنباط ايتدكلريدر . برقوم ايتدى كه، بغوى وكواشى آنلردندر. تأويل آيتى صرفدر برمعنايه كه ماقبلنه ومابعدينه موافق اولوب آيتده اول معنايه احتمال اوله وكتاب وسنته طريق استنباطدن مخالفتى اوليه . بعضلر ايتدى : تفسير اصطلاحده

مطلب اول — تفسیر وتأویل دەدر. معلوم اولەکه تفسیر وزنی تفعیل در فسر دن مشتق درکه بیان وکشف معناسنەدر بعضلر مقلوب سفردر دیمشلردر اسفر الصبح دیرلر چقان صبح مضیٔ اولسه بعضلر تفسیرەدن مأخوذدر دیمشدر تفسیره شول آلتك اسمیدرکه طبیب آنکله مرضی تشخیص ایدر یعنی قارورەدر تأویل دخی اَوْل دن مشتقدرکه رجوع معناسنەدر کویاکه آیت ظاهرندن صرف اولنوب بعض معانیٔ محتملەیه ارجاع اولنور بعضلر ایالت دن مشتقەدرکه سیاست معناسنەدر کویاکه مأول کلامی سیاست ایدوب آنده معنایی موضعنه وضع ایدر ودخی تفسیر وتأویل ده اختلاف اولنمشدر ابوعبید وبرطائفەدخی ایکیسی برمعنایەدر دیمشلردر . برقوم دخی بونی انکار ایدوب حتی ابن حبیب النیسابوری مبالغه ایدوب دیمشدرکه بزم زمانمزده بعض مفسرون ظهور ایتمشدرکه اکر تفسیر ایله تأویل بیننده اولان فرقدن سؤال اولنسەلر مهتدی اولەمازلر. امام راغب تفسیر ، تأویل دن اعم اولمغه ذاهب اولوب دیمشدرکه تفسیرکه اکثر استعمالی الفاظده ومفرداتنەدر وتأویلك اکثر استعمالی معانی وجمل دەدر وکتب الٰهیەدەدر . تفسیر کتب الٰهیه وغیرنده مستعمل در غیریلر ایتدی : تفسیر برلفظی بیاندرکه آنجق وجه ارضده محتمل در اما تأویل معانیٔ مختلفەیه متوجه اولان لفظی آناردن برینه توجیەدر بعض ادلهٔ ظاهره ایله . امام ماتریدی ایتدی : تفسیر لفظدن مقصد شو معنایەدر دیه قطع در . ودخی حق تعالی اوزرینه شهادتدر بومعنایی مقصود ایلمشدر دیه اکر بردلیل مقطوع به قائم اولورسه تفسیر صحیح در والا تفسیر بالرأی اولورکه منهی عنەدر اما تأویل احد محتملاتی ترجیح در لکن آنده قطع وشهادت علی الله یوقدر . ابو طالب التغلبی ایتدی : تفسیر لفظك وضعنی بیاندر یا حقیقة اوله ویاخود مجازا ، مثلا صراطی طریق ایله وعتیب لفظنی مطر ایله تفسیر کبی . اما تأویل باطن لفظی تفسیر در اَوْل دن مأخوذدرکه عاقبت امره رجوع در پس تأویل حقیقت مقصوددن اخبار در. تفسیر دلیل مقصددن اخبار در زیرا لفظ مقصودی کاشف در، کاشف خود دلیل در مثالی حق تعالینك ﴿ ان ربك لبالمرصاد ﴾ قولیدر تفسیری بودرکه مرصاد رصددندر رصدته دیرلر رقبة معناسنه . مرصاد مفعالدر نرقب معناسنه

البغداديه‌دن حكايت ايلمشلردركه بزه برجارمز ايذا ايدوب بن‌دخى ايكى ركعت نماز قيلوب هرسوره‌نك فاتحه‌سنده بر آيت قرائت ايدوب وقرأنى ضم ايدوب ﴿اللهم اكفنا امره﴾ ديدم بعده قائم اولوب صكره عينمى فتح ايلدم . ناكاه كوردم كه وقت‌سحرده بر يردن‌نزول ايدركن اياغنه زلت واقع اولوب‌دوشوب هلاك اولدى .

فائده — ابن التبن ايتدى : معوذات وغيرى اسماءالله ايله رقيه ايلمك طب روحانى‌دركه خلقك ابرارى لسانندن واقع اولسه نافع اولوب باذن‌الله تعالى شفاء عاجل حاصل اولور وقتاكه بونوع‌غايت عزيز اولديسه خلق طب جسمانى‌يه فزع‌ايدر اولديلر نته‌كيم حضرت صلى‌الله تعالى‌عليه وسلم قول‌شريفى بومعنايه اشارت ايدركه بررجل موقن بونلرى حمل اوزره قرائت ايلسه زائل اولوردى ديه بيورمشدر . قرطبى كلام‌الله ايله واسماسى ايله رقيه‌نى تجويز ايلمشدر وديمشدركه اكر مأثور ايسه مستحب‌در ربيع ايتدى : شافعى‌يه رقيه‌دن سؤال ايلدم ايتدى : كتاب‌الله ايله وذكرالله‌دن معروف اولانلر ايله رقيه ايتمكده بأس‌يوقدر . حسن‌بصرى ومجاهد وابوقلابه‌واوزاعى ديديلركه قرأنى برانا ايچنه يازوب غسل ايدوب مريضه سقى ايتمكده بأس يوقدر اما نخعى مكروه‌در ديمشدر قاضى حسين وبغوى وغيرلر ديديلركه اكر قرأنى حلوى وطعام اوزرينه كتابت ايلسه اكلنده بأس يوقدر انتهى . زركشى بعضلردن نقل ايلمشدركه آيت مكتوبه اولان ورقه‌يى ابتلاع جائز دكلدر . لكن ابن‌عبدالسلام شرب‌دن دخى منعه فتوى ويرمشدر زيرا آكا نجاست باطن ملاقى اولور سيوطى بونده نظر واردر ديمشدر .

علم معرفة مرسوم الخط وآدابه — بوعلم كاه اولوركه علم قرائتك دخى فروعندن‌واقع اولوراول محلده تفصيل ايتمشزدر اول‌اجلدن اعاده ايلمزز . زيرا تكرار عند اولى الالباب ممايعاب‌در والله اعلم بالصواب .

علم معرفة تفسيره وتأويله وبيان شرفه والحاجة اليه — بونده برقاچ مطالب واردر .

بر رجل مجنون اوزرینه سورهٔ یس قرائت ایدوب برء تام حاصل اولدی .
محمد بن علی دن مرویدرکه برکیمسه که قلبنده قسوت بولسه برجام ایچنه سورهٔ
زعفران ایله سورهٔ یس کتابت ایدوب ایچسون . عبدالله بن زبیردن مرویدرکه
برکیمسه که یس سوره سنی حاجتی زمانده مقدم قرائت ایلسه البته قضا
اولنور . ابی هریره دن مرویدرکه برکیمسه سورهٔ دخانك جمله سنی وسورهٔ غافرك
اولنی ﴿ الیه المصیر ﴾ آیتنه وارنجه وآیت الکرسیی قرائت ایلسه وقت مساده
حق تعالی صباح اولنجه آنی حفظ ایلیه وبرکیمسه که بونلری وقت صباح ده
قرائت ایلسه آنی حفظ ایلیه مسا اولنجه ، ابن مسعوددن مرفوعاً مرویدرکه
برکیمسه که کیجه سورهٔ واقعه قرائت ایلسه اکا ابدا فاقه اصابت ایلمز ابن عباس دن
مرویدر موقوفا برمرأه حقنده که ولادده عسرت اوله ایتدی برقرطاس
اوزره کتابت اولنوب بعده سقی اولنه ﴿ بسم الله الذی لا آله الا هو الحلیم الکریم ،
سبحان الله وتعالی رب العرش العظیم ، الحمد لله رب العالمین کانهم یوم یرونها
لم یلبثوا الا عشیة اوضحاها کانهم یوم یرون مایوعدون لم یلبثوا الا ساعة من
نهار بلاغ فهل یهلك الا القوم الفاسقون ﴾ ابن عباسدن مرویدرکه ایتدی :
چان نفسکده برشی بولسه‌ك یغنی وسوسه ، دییه‌سین : ﴿ هو الاول والآخر
والظاهر والباطن وهو بکل شئ علیم ﴾ حضرت علی دن مرویدرکه حضرت الولی
صلی الله تعالی علیه وسلم عقرب لدغ ایلدی پس ماء وملح ایستیوب موضع لدغه
اوزرینه آنلرایله مسح ایدوب سورهٔ ﴿ قل یاایها الکافرون ، قل اعوذ برب الفلق ،
قل اعوذ برب الناس ﴾ قرائت ایلدی . ابی سعیددن مرویدرکه رسول الله
صلی الله تعالی علیه وسلم جاندن وعین لساندن تعوذ ایدرلر ایدی تا که
معوذات نازل اولنجه ، آندن صکره آنلری اخذ ایدوب غیرینی ترك ایلدیلر .
علامهٔ سیوطی ایتدی : بو احادیثدر بنم باب خاصده واقف اولدیغم که حد
وضعه واصل اولمامشدر ، یعنی موضوع دکلدر بعضی دخی صحابه وتابعین دن موقوفدر
اما شول احادیث که آنده اثر وارد اولمامشدر ، نیجه ناس اول مقوله دن نیجه
احادیث کثیره ذکر ایلمشدر والله اعلم بصحته . اول قسمك لطیفندندر که
ابن الجوزی ابن ناصردن ، اول دخی اشباخندن ، آنلر دخی میمونه بنت شاقول

قرائت اولنه بعده مسحورك رأسنه صب اولنه، اول آيات سورهٔ يونس ده اولان آيت درکه ﴿ فلما القوا قال موسى ماجئتم به السحر ﴾ قوليدر ﴿ المجرمون ﴾ قولنه وارنجه. ودخى ﴿ فوقع الحق وبطل ما كانوا يعملون ﴾ قوليدر درت آيت آخرينه دكين ودخى ﴿ انما صنعوا كيد ساحر ﴾ قوليدر . ابى هريره دن مرويدركه ايتدى رسول الله بيوردى كه بكا برامر كرب ويرمدى الا جبرئيل متمثل اولوب ديركه: ﴿ قل يا محمد توكلت على الحى الذى لا يموت ﴾ ﴿ والحمد لله الذى لم يتخذ ولدا وكبره تكبيرا ﴾ قولنه وارنجه ابن عباس دن مرفوعا مرويدركه ايتدى بو آيت سرقه دن امان درکه ﴿ قل ادعوا الله وادعوا الرحمن ﴾ انس دن مرويدركه حق تعالى برعبدينه اهل ومال وولددن برانعام ايلمزكه اول دخى ﴿ ماشاء الله لاقوة الا بالله ﴾ ديوب آنده برآفت كورينه مكر موت اوله ، يعنى اجل محتومى يتشمش اولانلره . زربن حبيش دن مرويدركه ايتدى بركيمسه كه آخر سورهٔ كهفى قرائت ايلسه كيجه قائم اولمق ايستديكى ساعت نيتنه اول ساعتده نائم ايكن البته قائم اولور زربن حبيش راوئ حديث اولان عبده ايتدى كه بز تجربه ايلدك اويله بولدق ودخى سعد بن ابى وقاص دن مرويدركه ذى النون بطن حوتده ايكن ربنه دعا ايتدكده دعوتى بو آيت ايدى كه ﴿ لا اله الا انت سبحانك انى كنت من الظالمين ﴾ بونكله بررجل مسلم برامرده دعا ايلمز الاحق تعالى اول دعايى مستجاب ايدر بر روايتده دخى بن بركله بيلورم كه آنى برمكروب سويلمز الا حق تعالى آندن اول كربى تفريج ايدر اول كله قرنداشم يونسك كلمه سيدر ﴿ فنادى فى الظلمات ان لا اله الا انت سبحانك انى كنت من الظالمين ﴾ ودخى ابن مسعوددن مرويدركه برمبتلى نك قولاغنه قرائت ايدوب اول دخى اقامت بولدى پس نبى عليه السلام بيوردىلركه آنك قولاغنه نه قرائت ايلدك ابن مسعود ايتدى ﴿ افحسبتم انما خلقناكم عبثا ﴾ قولنى قرائت ايلدم پس حضرت بيوردىلركه اكر بررجل كمال اعتقاد وايقان ايله آنى برجبل بى حدوپايان اوزرينه قرائت ايلسه اول جبل محلندن زائل اولور. ابى زردن مرويدركه برميت كه حين موتده يانينده سورهٔ يس اوقونماز الا حق تعالى اكا سكرات موتى تهوين ايدر ابن ضربن سعيد بن جبيردن اخراج ايلديكه

كونده شيطان لعين وبر آخر شئ مكروه قريب وقرين اولماز الا افاقت بولور.
بنه ابن مسعوددن مرويدركه ايتدى يارسول الله بكا برشى تعليم ايله كه حق تعالى
آنكله بكا نفع عظيم ويره بيوردىلركه آيت الكرسى يى قرائت ايله كه اول سنى
وذريتكى وخانه كى حتى خانه نك اطرافنده اولان اوجكزلرى دخى حفظ
ايدر. ودخى حسن دن مرويدركه نبى عليه السلام بيوردى كه پيك رب جليل حضرت
جبرئيل بكا كلوب ايتدى طائفهٔ جن دن برعفريت سكا كيد ايدر قچان فراشكه
كلوب ياتورسن آية الكرسى قرائت ايله. ودخى مغيرة ابن بيع دن مرويدر ـ كه
اصحاب عبدالله دن ايدى ـ ايتدى : بركيمسه عندالنوم بقرددن اون آيت قرائت
ايلسه قرأن عظيمى اونوتماز اول آياتك دردى اولندن و آية الكرسى وبعدها
ايكى آيت و آخرنده اوچ آيتدر. ودخى معاذدن مرويدركه نبى عليه السلام اكا
بيوردىلركه سكا بردعا تعليم ايده يم مى كه اكر باردىونك اوزركده جبل صئير كبى
عظيم وكبير اولورسه دخى انى رب كريم قدير سندن ادا ايتمكله دفع اذا
ايليه ايمدى دييه سين ﴿ قل اللهم مالك الملك تؤتى الملك من تشاء بغير حساب ﴾
قوله وارنجه ودخى ﴿رحمن الدنيا والآخرة ورحيمها تعطى من تشاء منهما وتمنع
من تشاء ارحمنى رحمة تعينى من سواك﴾ ودخى ابن عباس دن مرويدركه قچان
بريكزك دابه سى استصعاب ايلسه يعنى انقياد ايلمسه ياخود شموس اولسه
يعنى ظهرينه ركوبه مانع اولسه بو آيتى قولاغنه قرائت ايلسون كه ﴿ افغير دين الله
يبغون وله من اسلم من فى السموات والارض طوعا وكرها واليه ترجعون ﴾
ودخى حضرت على دن مرويدركه سورهٔ انعام برعليل اوزرينه قرائت اولنماز
الاحق تعالى اكا شفا ويرر حضرت فاطمه دن مرويدركه وقتاكه زمان ولادتى
قريب اولدى رسول الله ام سلمه ايله زينب بنت جحشه امر ايلديلركه فاطمه
ياننده آية الكرسى ايله ﴿ان ربكم الله﴾ آيتنى اوقويوب معوذتين ايله تعويذ ايليه لر
حسين بن على دن مرويدركه حضرت بيوردىلركه بنم امتمه غرقدن اماندر
قچانكه دريايه روان اوله لر بونى قرائت ايليه لر ﴿ بسم الله مجريها ومرساها
ان ربى لغفور رحيم ﴾ وماقدروا الله حق قدره ﴾. ليثدن مرويدركه ايتدى بكا
يتشديكه بو آيات سحردن شفادركه بركاسه نك ايچنه ماء صب اولنوب بونلر

ایتدی : سلطان محمود بن ملك شاهه اوّل ورود وملاقاتمده بکا بر آیت دن سؤال ایلدی که اولی غین اوله . بن دخی اوچ آیت در دیدم . بری غافر ایکیسی دخی آیت مستقله اولسنده خلف ایله ﴿غلبت الروم، غیر المغضوب علیهم﴾ آیتلریدر جلال الدین السیوطی ایتدی : بن شیخ الاسلام ابن حجرك خطندن نقل ایلدم که قرأنده درت موضعده شدات متوالیة جمع اولمشدر که ﴿نسیا رب السموات ، فی بحر لجی یغشاه قولاً ، من رب رحیم ، ولقد زینا السماء﴾ .

علم معرفة خواص القرأن — بوعلمده برجماعت تصنیف ایله بیناتی ترصیف ایلمشلردر جمله دن تیمی (حجة الاسلام) وامام غزالی ومتأخرین دن یافعی که (الدر النظیم فی خواص القرأن العظیم) دیه تسمیه ایلمشدر . بونده مذکور اولانك غالبنك مستندی تجارب صالحین در . بعضنده احادیث شریفه دخی وارده اولمشدر که سیوطی اتقانده ایراد ایلمشدر مراجعت اولنه . بو مجموعه ده دخی بعضنی ذکر ایده‌لم اگرچه مورث تطویل در لکن متضمن عموم نفع ارباب تحصیل در . ابی بن کعب دن مرویدر که ایتدی : بن حضرت رسالتپناه قاتنده ایدم براعرابی کلوب ایتدی ، یانبی الله بر برادرم واردر مبتلای وجع در حضرت بیوردیلر که وجعی نه در ایتدی آنده کم یعنی جنون واردر بیوردیلر که آنی بکا کتور . واروب کتوروب حضرتك اوکنده وضع ایلدی پس حضرت نبی مزبوری تعویذ ایلدیلر فاتحة الکتاب ایله ودخی اول سورهٔ بقره دن درت آیت ایله وبوایکی آیت ایله ﴿والهکم اله واحد﴾ و آیة الکرسی در و آخر سورهٔ بقره دن اوچ آیت و آل عمران دن بر آیت که ﴿شهد الله انه لا اله الا هو﴾ آیتی در واعراف دن بر آیت که ﴿ان ربکم الله﴾ در و آخر سورهٔ مؤمنین که ﴿فتعالی الله الملك الحق﴾ سورهٔ جن دن بر آیت که ﴿وانه تعالی جد ربنا﴾ واوّل صافات دن اون آیت و آخر سورهٔ حشر دن اوچ آیت وقل هو الله ومعوذتین ایله تعویذ ایلدیلر پس درحال اول شخص قائم اولدی گویاکه قطعا مرض دن مشتکی دکل ایدی ودخی ابن مسعود دن موقوفا مرویدر که برکیمسه که اول سورهٔ بقره دن درت آیت قرائت ایله و آیة الکرسی وبعدها ایکی آیت دخی و آخر سورهٔ بقره دن اوچ آیت اول کیمسه یه واهلنه اول

دخی واردرکه طقوز آیتك رأسنه وارنجه‌در حضری دخی واردرکه یکرمی آیت تمامنه وارنجه‌در . سفری دخی واردرکه اولی‌در ، ناسخ دخی واردرکه ﴿ اذن للذین یقاتلون ﴾ قولیدرمنسوخ دخی‌واردرکه ﴿ الله یحکم بینکم ﴾قولیدر ودخی ﴿ وما ارسلنا من قبلك ﴾ قولیدر کرمانی ایتدی : مفسرون ذکر ایلمشلردرکه حق‌تعالینك ﴿ یاایها الذین آمنوا شهادة بینکم ﴾ قولی قرأنده اشکال آیات‌در . یعنی غایت ایله مشکله‌در حکم جهتندن ومعنی واعراب جهتندن،ودخی دیمشلردرکه ﴿ یابنی آدم خذوا زینتکم ﴾ قولی اصول احکام شریعتك جمله‌سنی وامر ونهی واباحت‌وخبری جمع ایلمشدر . کرمانی عجائب‌ده ایتدی : حق‌تعالی قصهٔ یوسفی احسن‌القصص ایله تسمیه ایلدی زیرامشتمله‌در حاسد ومحسود وشاهد ومشهود ومالك ومملوك وعاشق ومعشوق وحبس واطلاق وسجن وخلاص وخصب وجدب ذکرینی وبونلرك غیری نچه اموری دخی‌که بیاننـدن طاقت خلق عاجزدر ودخی روبه‌دن مرویدرکه ایتدی : قرأنده ﴿ فاصدع بماتؤمر ﴾ قولندن‌اعرب یعنی لغت وعرب عربایه اوفق آیت یوقدر بعضلر ایتدی : اطول سور بقره‌در واقصری سورهٔ کوثردرواطول آی، آیت دین‌در . واقصری، ﴿والضحی‌والفجر﴾در واطول کلمات‌رسم‌جهتندن ﴿ فاسقیناکموه ﴾ درودخی‌قرأنده‌ایکی آیت واردرکه هربری جمیع حروف معجمی جامع‌در . بریسی ﴿ ثم‌انزل علیکم من‌بعدالغم ﴾ آیتی‌در بری دخی ﴿محمد رسول‌الله﴾ آیتی‌در ودخی قرأنده برحاء مهمله‌دن‌صکره بلا حاجز برحا دخی یوقدر الا ایکی موضعده‌در ﴿ عقدةالنکاح حتی لایرح حتی کذلك‌متصلا ﴾ ایکی‌کاف دخی‌یوقدرالا ﴿ مناسککم وماسلککم ﴾ ودخی‌کذلك ایکی غین‌یوقدر الا ﴿ ومن‌یبتغ‌غیرالاسلام ﴾ قولنده‌درودخی بر آیت‌یوقدرکه آنده یکرمی اوچ وقف اوله الا آیت دین‌در ودخی ایکی آیت یوقدرکه آنده اون‌اوچ وقف اوله الا ایکی آیت مواریث‌در ودخی اوچ آیت یوقدرکه آنلرده اون واو اوله الا سورهٔ والعصردر آخرینه‌وارنجه. ودخی برسوره یوقدرکه اللی‌بر آیت اوله وآنده اللی ایکی وقف اوله الا سورهٔ رحمن‌در . یو فوائدك اکثرینی ابن خالویه ذکر ایلمشدر ابن عبدالله الخبازی المقری

امور دنيويه‌لرينه ارشاد وهدايت وآندن ديونلرينى كتابته سوق ودلالت ايليه پس ظنك نه‌دركه مهمات اخرويه ومصالح عقبويه‌لرنده خصوصا حفظ توحيد وغفران كبائر وصغائرى تأكيده آنلره احسان ايلميه. ودخى ابن عباسدن مرويدركه ايتدى : سورهٔ نساده سكز آيت نازله اولمشدركه بوامته شمسك طلوع وغروب ايتديكى يرلردن يعنى جميع دنيادن خيرلودر. آيت اولى ﴿ يريدالله ليبين لكم ويهديكم ﴾ قوليدر . ايكنجى ﴿ والله يريد ان يتوب عليكم ويريدالذين يتبعون ﴾ اوچنجى ﴿ يريدالله ان يخفف عنكم ﴾ دردنجى ﴿ ان يجتنبوا كبائر ماتنهون عنه ﴾ بشنجى ﴿ ان الله لايظلم مثقال ذرة ﴾ التنجى ﴿ ومن يعمل سوءً او يظلم نفسه ﴾ يدنجى ﴿ ان الله لايغفران يشرك به ﴾ سكزنجى ﴿ والذين آمنوا بالله ورسله ولم يفرقوا ﴾ ودخى اختلاف ايلديلر كتاب اللهده اشد آيت قنغيسيدر. بعضلر ايتدى : ﴿ ان الذين قالوا ربنا الله ثم استقاموا ﴾ آيتيدر بعضلر ايتدى : ﴿ من يعمل سوء يجزبه ﴾ آيتيدر . ودخى ابى برزة الاسلمى دن مرويدركه ايتدى : ﴿ فذوقوا فلن نزيدكم الا عذابا ﴾ آيتى ودخى سفياندن مرويدركه ﴿ لستم على شئ حتى تقيموا التورية والانجيل وما انزل اليكم من ربكم ﴾ آيتى در . ودخى ابن عباسدن مرويدركه ﴿ لولاينهاهم الربانيون ﴾ آيتى در ودخى حسن دن مرويدركه ﴿ وتخفى فى نفسك ما الله مبديه ﴾ آيتيدر . ابن سيرين دن مرويدركه ﴿ ومن الناس من يقول آمنا بالله وباليوم الآخر وماهم بمؤمنين ﴾ آيتى در ودخى حضرت ابى حنيفه‌دن مرويدركه ﴿ واتقوا النار التى اعدت للكافرين ﴾ آيتى در بعضلر ﴿ سنفرغ لكم ايها الثقلان ﴾ آيتى در ديمشدر. امام مالك دن مرويدركه ﴿ يوم تبيض وجوه وتسود وجوه ﴾ آيتى ديوب وجوهى مسوده اولانلرى اهل اهوا ايله تأويل ايلمشدر . ابن العاليه‌دن مرويدركه ﴿ مايجادل فى آيات الله الا الذين كفروا ﴾ آيتى در . ودخى ﴿ وان الذين اختلفوا فى الكتاب لفى شقاق بعيد ﴾ قوليدر ديمشدر . سعيد ايتدى : سورهٔ حج اعاجيب قرأندندركه آنده مكى واردركه اوتوز آيتدن صكره آخر سوره‌يه وارنجه‌در. مدنى دخى واردركه اون بش آيتدن صكره رأس ثلثينه وارنجه‌در. ليلى دخى واردر يعنى كيجه ايچنده نازله اولمشدركه اولندن بش آيتدر نهارى

ومغفور اولمازی رجاسی مرتبهٔ ظهورده‌در ﴿ اللهم لاتحرمنا شفاعة نبيك الكريم واغفرلنا بمقتضى وعدك العظيم العميم ﴾ برى دخى حضرت على بن الحسين‌دن روايت اولنه‌اندركه ايتدى : اهل ناره اشد آيت ﴿ فذوقوا فلن نزيدكم الا عذابا ﴾ آيتى‌در وقرأنده اهل توحيده ارجى آيت ﴿ ان الله لايغفر ان يشرك به ﴾ در برى‌دخى ﴿ ولايأتل اولوا الفضل منكم والسعة ﴾ قوليدر ﴿الاتحبون ان يغفرالله لكم﴾ قولنه‌وارنجه. بونى ابن المبارك اختيار ايلمشدر ﴿ اعترفوا بذنوبهم خلطوا عملاً صالحاً و آخر شيئاً ﴾ قوليدر. بونى ابوعثمان الهندى اختيار ايلمشدر . برى‌دخى ﴿ فهل يهلك الاالقوم الفاسقون ﴾ قولى‌در بو قول ابى‌جعفر النحاس قاتنده‌در . برى دخى ابوجعفر، كذلك مكى ابن عباسدن روايت ايتديكيدركه ﴿ وان ربك لذو مغفرة للناس على ظلمهم ﴾ قوليدركه على احسانهم بيورلمامشدر . برى دخى امام شافعى‌دن روايت اولنه‌اندركه ﴿يتيماً ذا مقربة اومسكيناً ذامتربة﴾ قوليدروبنه امام شافعى‌دن مرويدركه مؤمن حقنده ارجى اولان حديث ﴿ اذا كان يوم القيمة يدفع الى كل مسلم رجل من الكفار فداؤه محو﴾ حديث شريفيدركه مضمون منيفى يوم قيامت اوليجق هرمسلمه فدا اولسون ديه كفار دوزخ قرارندن برمرد كافر تسليم وادا اولنور . برى دخى ﴿ قل كل يعمل على شاكلته﴾ قوليدر . برى دخى ﴿ وهل نجازى الاالكفور ﴾ قوليدر . برى دخى ﴿ انا قداوحى الينا ان العذاب على من كذب وتولى ﴾ قوليدر بونى كرمانى كتاب (العجائب)ده حكايت ايلمشدر. برى دخى ﴿ وما اصابكم من مصيبة فبما كسبت ايديكم و يعفو عن كثير ﴾قوليدر بواقوال اربعه‌يى امام نووى (رؤس المسائل)ده حكايت ايلمشدر . قول اخير حضرت على‌دن ثابت‌در . برى دخى ﴿ قل للذين كفروا ان ينتهوا يغفرلهم ماقد سلف ﴾ قوليدر . شبلى ايتدى: حق تعالى كافره شهادت وتوحيد ايله فرد ووحيد كليجك دخول باب جنان ايچون اذن ويروب احسان ايديجك ظن ايدرميسين كه اول بابه داخل وآنده مقيم و نازل اولان مسلمى اخراج ايله تعذيب وازعاج ايليه . برى دخى آيت دين در آنك وجهى بودركه حق تعالينك عباد احسان اعتيادينه عنايت بى غايتى برحده منتهى اوله كه آنلرى

شعبی‌دن اخراج ایلمشدرکه ایتدی حضرت امام ناطق بالعدل والصواب عمر ابن الخطاب : بن سفرده برقافله‌یه ملاقی اولدمکه ایچلرنده حضرت عبدالله بن مسعود حاضر وموجود ایدی . پس حضرت عمر برشخصه امر ایلدیکه انلره ندا ایلدی‌که (من این القوم؟)یعنی بوقوم قنغی یردن کلورلرجواب ویردیلرکه (اقبلنا من الفج العمیق یزیدالبیت العتیق). دیدیلر یعنی فج عمیق‌دن [*] چیقوب بیت عتیق زیارتی قصد ایدرز دیدیلر . پس حضرت عمر البته بوقافله‌ده برعالم واردر دیوب بنه برجله امر ایلدیکه ندا ایلیه‌که قرأنك قنغی آیتی اعظم‌در . پس ندا ایدوب عبدالله جواب‌ویردیکه: ﴿الله لاآله‌الاهوالحی القیوم﴾در. بنه ایتدی ندا ایله‌که قرأنك قنغیسی احکم‌در ابن مسعود ایتدی ﴿ان‌الله یأمر بالعدل والاحسان ﴾ بنه ایتدی ندا ایله‌که قرأنك قنغیسی اجمع‌در ابن مسعود ایتدی ﴿ فمن یعمل مثقال ذرة خیراً یره ومن یعمل مثقال ذرة شراً یره ﴾ بنه ایتدی ندا ایله‌که قرأنك قنغیسی احزن‌در ابن مسعود ایتدی ﴿ من یعمل سوءً یجزبه﴾ بنه ایتدی ندا ایله‌که قرأنك قنغیسی ارجی‌در ابن مسعود ایتدی ﴿ قل یاعبادی الذین اسرفوا علی انفسهم ﴾ پس حضرت عمر بیوردی‌که سزك قافله‌کزده ابن مسعود وارمیدر دیدیلرکه نعم ودخی اختلاف اولندی‌که قرأنده قنغی آیت ارجی‌در بونده برقاچ اقوال واردر بری بودرکه آیت زمردر بری دخی بودرکه ﴿ اولم‌تؤمن‌قال‌بلی ﴾ در بوقولی سیدالمفسرین من‌الناس حضرت ابن عباس‌اختیار ایلمشلردر. بری دخی حضرت علی‌دن کرم‌الله‌وجهه‌روایت اولناندرکه بیورمشدرکه سزلر یامعشر اهل العزاق دیرسزکه قرأنده ارجی اولان آیت ﴿ یاعبادی الذین اسرفوا ﴾ در لکن بزکه اهل بیتز دیرزکه کتاب اللهده ارجی آیت ﴿ ولسوف یعطیك ربك فترضی ﴾ آیتی‌درکه مقصد بوعبد فقیر ایدرکه بوکلام شریفك تحقیقنده دیمشلردرکه چونکه حق‌تعالی رسول کریمنه اعطاء عظیمی وعد ایتدکده رسولنك رضاسی مقدارنجه تقدیر ایلدی بودخی مقرردر رسول کریم جملهٔ امتنك مغفور اولملری حقنده شفاعتی مقبوله اولمایجه راضی اولماز پس وعد الهی اقتضاسیله جملهٔ امت مرحوم

[*] یعنی طریق بعیددن .

وقت احتضارده بوسوره‌یی قرائت اختیار اولنوب امر اولنمشدر . زیرا اول زمانده قوت لسان ضعیفه واعضاء بدن ساقطه اولور ، لکن قلب وبال اول حالده ماسوادن رجوع ایدوب جناب حقه اقبال ایدر ، ایمدی اول وقتده برسوره قرائت اولنورکه انکله قوت قلبی مزداد واصول ثلثه‌یه تصدیقنده استحکام واشتداد اوله انتهی . ودخی سورهٔ اخلاص معادل ثلث قرآن اولمسنده بین الناس اختلاف اولوب بعضلر ایتدی قرآن قصص وشائع وصفاتی مشتمل در سورهٔ اخلاصك جمله‌سی صفات در . پس ثلث اولور ، غزالی جواهرده دیمشدرکه قرآنك معارف مهمه‌سی اوچ در : معرفت توحید وصراط مستقیم و آخرت در . سورهٔ اخلاص ایسه قسم اولی مشتمله در پس ثلث اولور . وینه دیمشدر که قرآن حق تعالی نك وجودینه ووحدانیتنه وصفاتنه دلالت ایدن براهین قاطعه‌یی مشتمله در ، صفات دخی یا صفات حقیقیه در ، ویاصفات فعل در ویاخود صفات حکم در . سورهٔ مذکوره دخی صفات حقیقیه‌یی مشتمله در ، اول سببدن ثلث در بوعبد فقیر ایدرکه وجه مزبور برمقدار قبولدن دوردر . زیرا بوتقدیرجه سورهٔ مذکوره ثلث ثانی مشتمله اولمش اولور تدبر اولنه . ودخی خوبی دیمشدرکه مطالب قرآن اصول ثلثهٔ ایماندرکه هرکمسه‌که برینی منکر اوله کافر اولورکه آنلر معرفة الله وصدق رسوله اعتراف وبین یدی الله قیامه اعتقاددر سورهٔ مذکوره اصل اولی افاده ایدر اول تقدیرجه ثلث اولور ، بعضلر دخی دیمشدرکه قرآن خبردر وانشادر خبردخی خالقدن خبردر ودخی مخلوقدن خبردر . ایمدی بونلر اوچ قسم در سورهٔ اخلاص ایسه خالقدن خبری اخلاص ایلمشدر . پس ثلث اولور بعضلر دخی معناسی ثوابده ثلث قرآنه معادل در دیمکدر دیدیلر . نتیجه ظاهر حدیث دخی بوکا شاهددر لکن ابن عقیل ایتدی بوجائز دکلدر زیرا حدیثده دخی ﴿من قراء القرآن فله بکل حرف عشر حسنات﴾ دخی وارد اولمشدر ابن عبدالبر بومسئله بربحث معضل وبونده سکوت کلامدن افضل در والله تعالی اعلم .

علم معرفة مفردات القرآن — بوعلمده قرآنك هربر آیتنك احوالندن بحث اولنور احکامی ومعانیسی جهتندن . مثالی بودرکه سلفی طیوریات دن مختارده

آنجق توحيد وتقديس واردر ودخى ﴿قل اللهم مالك الملك﴾ آيتنده آنجق افعال در، سورهٔ فاتحه‌ده اوچى واردر لكن مشروحه دكلدر مرموزه‌در . اوچى مجموعة مشروحة ذكر اولنمق آية الكرسى ده‌در بواوچنى جامعه اولمقده آخر سورهٔ حشر واوّل حديددخى آية الكرسى يه قريب در ، لكن انلر آيات متعدده‌در ، آيت واحده‌دكلدر. ايمدى سن آية الكرسى يى اول آياتك برينه مقابل ايلسه‌ك آنى جمع مقاصده زياده بولورسين ، پس اول سببدن سائر آيات اوزره سيادته استحقاقى مقرراولور ، خصوصا كه آنده ﴿الحى القيوم﴾ واردركه اسم اعظم اولمسى غالب احتمال بلكه مقرر ومسلم در ، نته‌كيم خبرده سيد البشردن اويله وارد اولمشدر انتهى . غزالى ايتدى : حضرت رسالتپناه فاتحه حقنده افضل ديه بيوردى ، آية الكرسى حقنده سيده ديدى برسر عظيم ايچون كه برشئ‌كه فنون فضلى جامع وانواع كثيره‌سنى محيط اوله ، افضل ايله تسميه اولنور زيرا فضل زياده‌در ، افضل اولان ازيد اولاندر . اما سودد وسيادت معناى شرفده رسوخ‌درکه مقتضاسى متبوع اولمقدر. كندوسى تبعيتدن ابا ايدر ، سورهٔ فاتحه دخى معانئ كثيره ومعارف مختلفه‌يه تنبيهى متضمنه‌در ، پس اول فضل اولور ، آية الكرسى دخى برمعرفت عظمى يى مشتمله‌دركه اول مقصود ومتبوع‌در ، سائر معارف اكا تابعه‌در اول سببدن اسم سيد اكا اليق اولدى انتهى . بوندن صكره ينه قلب القرآن ﴿يس﴾ حديثنده ايتدى ، پس قلب القرآن اولديغنك وجهى اولدركه صحت ايمان ، حشر ونشره اعتراف واذعان ايله‌در ، اول معنى ايسه سورهٔ ﴿يس﴾ده ابلغ وجهله مقرردر اول جهتدن قلب قرآن قيلندى . يعنى انزال قرآندن دخى علت غائيه خلق هدايت وايمانه دعوت‌در . بووجهى امام فخرالدين استحسان ايلدى ، امام نسفى ايتدى بويله‌ديمك دخى ممكن‌دركه بوسوره‌ده انجق تقرير اصول ثلثه واردركه وحدانيت ورسالت وحشردر ، بومقدار قلب وجنانه متعلق اولان اموردر ، اما لسان واركانه متعلق اولان امور بوسوره‌نك غيرنده مذكوردر چونكه بوسوره‌ده انجق قلبه متعلق اولان امور مذكور اولمشدر ، اول جهتدن قلب ايله تسميه اولندى ، واول سببدندركه انسانه

اونبش حرفده ، اما آیة الکرسی اللی حرفده اقتضا ایلمشدر پس بونده اعجاز جهتندن قدرت زیاده‌درکه برمعنی‌که اللی حرف ایله آندن تعبیر اولنمشدر . اونبش حرفه تنزیل اولنوب آنکله بیان وتقریر اولنمشدرکه بودخی عظم قدرت وانفراد بالواحدانیتی بیان‌در انتهی . امام غزالی ایتدی : آیة الکرسی سیدة الآیات اولدیغی اول‌سببدندرکه آنجق حق‌تعالی‌نك ذات وصفات وافعالنی مشتمله‌در آنده بونلرك غیری نسنه یوقدر بونلرك معرفتی ایسه جمیع علومده مقصد اقصی‌در ماعداسی بونلره تابع‌در لفظ سید متبوع مقدمك اسمیدر . پس بو آیتده سیادت مقرره اولور زیرا ﴿ الله ﴾ قولی ذاته اشارت در ﴿ لا آله الا هو ﴾ قولی توحید ذاته اشارتدر ﴿ الحی القیوم ﴾ قولی ذاتك صفت وجلالنه اشارتدر زیرا قیومك معناسی بنفسه قائم وغیری آنکله قائم اولور دیمکدرکه غایت جلال وعظمت در ﴿ لا تأخذه سنة ولا نوم ﴾ قولی تنزیه وتقدیس در حق‌تعالی‌یی جنابنه مستحیل اولان حوادثدن مستحیل اولاندن تقدیس احد اقسام معرفتدر . ﴿ له مافی السموات ومافی الارض ﴾ جمیع افعاله اشارت وجمله‌سی آندن اولوب ینه اکا راجع ایدیکنه دلالت در ﴿ من ذا الذی یشفع عنده الا باذنه ﴾ حق‌تعالینك ملك وحکم وامرده انفرادینه اشارتدر . ودخی اکا اشارتدرکه شول کیمسه‌که شفاعته مالك در حق‌تعالی آنی تشریف ایتمکله وآکا اذن ویرمکله مالك اولور بو معنی ملك وامرده حق‌تعالی‌دن شرکتی نفی در ﴿ یعلم مابین ایدیهم ﴾ قولی ﴿ الا بماشاء ﴾ قولنه وارنجه صفت علمه اشارتدر وبعض معلوماتی تفضیل واردر وعلمده انفرادینه اشارت واردر . برمرتبه‌که غیرده اصلا علم یوقدر مکر ینه حق‌تعالی مشیت وارادتی مقداری هبه واعطا ایتدیکیدر ﴿ وسع کرسیه السموات والارض ﴾ قولی عظمت وملکنه وکمال قدرتنه اشارتدر ﴿ ولا یؤده حفظهما ﴾ صفت قدرینه وکمال قدرتی ضعف ونقصاندن تنزیهه اشارتدر ﴿ وهو العلی العظیم ﴾ قولی صفاتده ایکی اصل عظیمه اشارتدر . ایمدی چانکه‌سن بومعنایی تأمل وتفکر وجمیع آیات قرآنیه‌یه قصد ایدوب ملاحظه وتدبر ایلسه‌ك بومعانینك جمله‌سنی بر آیتده جمع اولمش بوله‌مزسین زیرا جمله‌دن ﴿ شهد الله ﴾ آیتنده آنجق توحید واردر . سورهٔ اخلاص‌ده دخی

مناط دين ومدار شرع متين آنلردر بری علم اصول درکه آنك معاقدی معرفت خدا وصفاتی آکا اشارت ﴿ لله رب العالمين الرحمن الرحيم ﴾ قولی ایله در ودخی معرفت نبوات درکه ﴿ انعمت عليهم ﴾ قولی ایله مقصود اولان اولدر . ودخی معرفت معاددرکه ﴿ مالك يوم الدين ﴾ قولی ایله آکا ایما اولنمشدر . بری دخی علم فروع درکه آنك اسی عبادات در ﴿ اياك نعبد ﴾ قولی ایله مقصد اولدر. بری دخی شو علم درکه آنکله اصلاح حال وتحصيل کمال اولدرکه اول علم اخلاق در وآنك اصلی حضرت صمدانيته وصول وارتقا وجناب فردانيته التجا وطريقنه سلوك وسلوکده استقامته اهتدادرکه بوکا اشارت ﴿ واياك نستعين اهدنا الصراط المستقيم ﴾ قولی ایله در بری دخی علم قصص واخبار وامم سالفه وقرون خاليه نك سعدا واشقياسندن حکايت واخبار وبونلره متصل اولان محسنلرينه وعد ومسیٔ اولانلره وعيددرکه ﴿ انعمت عليهم غير المغضوب عليهم ولا الضالين ﴾ قولی ایله مقصد بودر . امام غزالی ایتدی : مقاصد قرآن آلتی در اوچی مهمه در، اوچی متمه در، مهمه اولانلر مدعوالهی تعريفدر . نتهکيم صدر سوره ایله آکا اشارت اولنمشدر ودخی ﴿ صراط مستقيم ﴾ ی تعريفدر آکادخی صدر سوره ده تصريح اولنمشدر ودخی رجوع الی الله قاتنده اولان حالی تعريفدرکه زمان آخرتدر . نتهکيم آکا ﴿ مالك يوم الدين ﴾ ایله اشارت اولنمشدر متمه اولانلر تعريف مطيعين در. نتهکيم آکا ﴿ الذين انعمت ﴾ عليهم قولی ایله اشارت اولنمشدر . ودخی حکايت اقوال جاحدين درکه آکا ﴿ المغضوب عليهم ولا الضالين ﴾ قولی ایله اشارت اولنمشدر . ودخی تعريف منازل طريق درکه آکا ﴿ اياك نعبد واياك نستعين ﴾ قولی ایله اشارت اولنمشدر انتهی . ابن العربی ایتدی : آیة الکرسی اعظم آیات اولدیغی ، مقتضاسی عظیم اولدیغی ایچوندر . زیرا هرشیده شرف ذاتندن ومقتضاسندن ومتعلقاتندن حاصل اولور آیة الکرسی سائر آیات قرآنیه ایچنده سورهٔ اخلاص کبی در سائر سور قرآنیه ایچنده لکن سورهٔ اخلاصده آیة الکرسی یه نسبت فضیلت واردر ایکی جهتدن بری بودرکه بوسوره در اول آیت در سورهٔ کامله آیت دن افضل در . زیرا آنکله تحدی واقع اولمشدر . آیت ایله تحدی اولنمامشدر : بری دخی بودرکه سورهٔ اخلاص توحیدی اقتضا ایلمشدر .

عبادت ، غیرنده عبادتدن افضل و آنده اولان ذنب ووبال غیرنده اولاندن اعظمدر ودخی دیرلرکه حرم مکه حلدن افضلدر . زیرا آنده نیچه مناسك ادا اولنورکه غیر اما کنده ادا اولنماز و آنده ادا اولنان صلوتك سائر اما کنده اولاندن ثوابی اضعافدر انتهاء کلام الحلیمی . ودخی ابن المنیر بخاریده مذکور اولان حدیث شریفدهکه سورهٔ فاتحه حقنده ﴿ لاعلمنك سورة هی اعظم السور ﴾ بیورلمشدر دیمشدرکه اعظم سور در دیمك معناسی آنك ثوابی غیریلردن اعظمدر دیمکدر بعضلر ایتدی اعظم سور اولدیغنك وجهی اولدرکه اول سورهٔ عظیم الشان جامع جمیع مقاصد قرآندر. اول سببدندرکه ام القرآن ایله تسمیه اولنمشدر . حسن بصری ایتدی: حق تعالی کتب سالفهنك علومنی قرآنده ایداع ایلدی آندن صکره علوم قرآنی دخی فاتحهده ایداع ایلدی . پس هرکس که تفسیر فاتحهیه عالم اوله جمیع کتب منزلهنك تفسیرینه عالم اولمش کبی در بوکلامی بیهقی اخراج ایلمشدر . ودخی سورهٔ فاتحهنك علوم قرآنی اشتمالنك بیانی برقاچ وجهلهدر : بری علامهٔ زمخشری نك تقریر ایتدیکیدرکه سورهٔ مزبوره حق تعالیه بما هو اهله ثنایی مشتملهدر ودخی امر ونهی ایله تعبدی ودخی وعد ووعیدی مشتملهدر آیات قرآنیه دخی امور مذکورهنك برندن خالیه دکلدر. بری دخی امام فخرالدین دیدیکیدرکه جمیع قرآندن مقصود امور اربعهیی تقریردرکه الهیات در ودخی معاد ونبوات وقضاوقدری حق تعالی ایچون اثباتدر . ایمدی ﴿ الحمدلله رب العالمین ﴾ قولی الهیاته دلالت ایدر ﴿ مالك یوم الدین ﴾ معاده ﴿ ایاك نعبد وایاك نستعین ﴾ جبری نفیه وجمیع امورحق تعالی نك قضا وقدری ایله ایدیکنی اثباته ودخی ﴿ اهدنا الصراط المستقیم ﴾ قولی الی آخر السوره قضاءاللهی ونبواتی اثباته دلالت ایدر . وقتاکه قرآندن مقصد اعظم مطالب اربعهٔ مذکوره اولوب و بو سورهٔ کریمه دخی بونلری مشتمله اولدیسه ام القرآن ایله تسمیه اولندی. ودخی علامهٔ بیضاوی ایتدی : سورهٔ مذکوره مشتملهدر حکم نظریه واحکام عملیهیی که سلوك طریق مستقیم آندن عبارتدر ودخی مراتب سعدا ومنازل اشقیایی . طیبی ایتدی: سورهٔ مذکوره انواع علومدن درت نوعی مشتملهدرکه

وكمال احتياجلرى غايت ظهورده‌در اما كاه اولوركه اخبار وقصص دن مستغنى اولورلر . پس آنلره اعود وانفع اولوب اصول مجراسنه جارى اولان امور آنلره خيرلى اولور تبع مقوله‌سندن اولان احوالدن. ايكنجى بويله ديمكدركه شول آيات‌كه آنده تعديد اسماء الله و بيان صفات وافادهٔ عظمت ذات خالق كائنات واردر و بو مقوله امور شريفه واحوال عظيمهٔ لطيفه‌يى مشتمله‌در سائرندن افضلدر شول معنايه‌كه اخبار ايتديكى امور جمله دن اسنى وقدر جهتندن اجل واعلى در. اوچنجى بويله ديمكدر برسوره برسوره‌دن خير در ويا خود بر آيت بر آيتدن افضلدر شول معنايه‌كه قارى اولان كيمسه‌يه آنده ثواب اخروىٔ اجل‌دن ماعدا قرائتى سببى ايله بر ثواب ونفع عاجل دخى حاصل اولور و آنى تلاوت ايله مستقلا برعبادت دخى ايتمش اولور مثلا آية الكرسى واخلاص ومعوذتين قرائتى كبى زيرا آنلرى قرائت ايلين قرائتى ايله عاجلا خوف اولنان اشيادن احتراز واعتصام دركاه خالق بى‌نياز تحصيل ايدر . وتلاوتى ايله عبادة الله ادا ايتمش اولور زيرا آنلرده حق تعالى‌يى صفات على ايله على سبيل الاعتقاد ذكر واردر واول ذكرك فضل و بركتنه نفسك سكونتى مشتمل‌در اما آيات حكم‌ده اول آياتك نفس تلاوتى ايله اقامت حكم واقع اولماز بلكه اول تلاوت ايله آنجق علم حاصل اولور بوندن صكره اكر دينلسه‌كه فى الجمله قرأن توراة وانجيل و زبوردن خيردر . شو معنايه‌كه تلاوت وعمل ايله تعبد قرأنده‌در آنلرده يوقدر ودخى ثواب آنك قرائتنده‌در آنلرده دكلدر ويا خود قرأن من حيث الاعجاز نبى مبعوثه حجتدر اما اول كتب نفسنده معجزه دكل ايدى واول انبيايه حجج اولمامشدركه بلكه آنلرك دعوتى وحجج ومعجزاتى آخر اشيا ايدى پس بووجه دخى مقدما ذكر اولنان وجهك نظيرى اولوركاه اولور ديرلركه برسوره برسوره‌دن افضلدر زيرا حق تعالى بوسوره‌نك قرائتنى سائرينك اضعافى قيلوب مقابله‌سنده نيچه مرتبه زياده ثواب تقدير وايجاب ايلدى‌كه غيرنده ايتمامشدر اكرچه اول معناكه آنك سببى ايله بو سوره‌نك شانى بو مقدار فضل بيشماره واصل اولمشدر بزه ظاهر دكلدر نته‌كيم ديرلركه فلان يوم، يوم آخردن وفلان شهر ، شهر آخردن افضل‌در شو معنايه‌كه آنده

اوله غیری حقنده اولان کلامدن افضلدر. پس ﴿قل هو الله احد﴾ ﴿تبت یدی ابی لهب دن﴾ افضلدر . خوبی ایتدی : کلام اللهك جمله‌سی کلام مخلوقین‌دن ابلغ در بلاشك، اما کلام اللهك بعضی بعضندن ابلغ در دیمك جائز میدر اختلاف اولنمشدر . بر قوم قصور نظر و فتور فکرلری جهتندن تجویز ایلمشلر در . ودخی لائق بودرکه معلوم اوله که شو کلام شو کلامدن ابلغ در دیین قائلك قولنك معناسی بودرکه شو کلامك موضعنده بروجهله حسن ولطافتی واردر وکلام آخرك دخی موضعنده بر وجهله حسن ولطافتی واردر اما شوکلامك موضعنده اولان حسنی کلام آخرك موضعنده حسنندن اکمل در دیمکدر . ایمدی اگر اول قائل ﴿قل هو الله احد﴾ ﴿تبت یدی ابی لهب﴾ دن ابلغ در دیرسه ذکر خدا ایله ذکر ابی لهب بیننده و دخی توحید ایله دعاء علی الکافرین مقابله ایتمش اولورکه بویله مقابله صحیحه دکلدر بلکه لائق اولان بویله دیمك درکه ﴿تبت یدی ابی لهب﴾ کافره دعاء علیه‌در خسران ایله. ایمدی اول معناده برعبارت بولنورمی که بوندن احسن اوله کذلك ﴿قل هو الله احد﴾ ده برعبارت بولنمازکه و حدانیته دلالتده بوندن ابلغ اوله . پس مرد عالم هر قچانکه دعا بالخسران بابنده ﴿تبت یدی ابی لهب﴾ قولنه مائل ونکران اولسه وباب توحیده ﴿قل هو الله احد﴾ قولنه اجالهٔ فکر سدید ایلسه اول شخصه امکان اولمازکه احدهما آخردن ابلغ در دیو حکم ایلیه انتهاء کلام الخوبی . مؤلف اصل مترجم اولان مرحوم والد ماجد بیوررلرکه بن دیرم که کلام خوبی دلالت ایلمز الا بلاغتده و مقتضای حاله مطابقت جهتنده تفاوتك نفینه دلالت ایدر اما بوندن لازم کلمزکه جهت اخری دن فضیلت اولمایه مثلا شرف مدلول وشرف ثواب وبونلرك غیری فضیلتدن نیچه باب اولمق قابلدر . ودخی حلیمی بیهقی دن نقل ایدوب دیمشدرکه معنای تفضیل برقاچ شیئه راجعدر اولکی اولدرکه بر آیت ایله عمل آیت اخر ایله عمل‌دن اولی و اخری اوله وآنکله عمله اعتیاد خلقده مزداد اوله . بو وجه اوزره درکه آیات امر ونهی ووعد ووعید آیات قصص دن خیردر دیرلر زیرا آنلر ایله مقصد امر ونهی تأکید وانذار و تبشیری تأییددر خلقك ایسه بواموردن عدم استغنا

مذكوردر احتياج اوليجق آنلره مراجعت اولنه زيرا بوكتاب آنك جمله‌سنى بيانه تحمل ايلمز الله اعلم .

علم معرفة افضل القرآن وفاضله — امام ابو الحسن الاشعرى والقاضى ابوبكر الباقلانى وابن حبان قرأنده برشيئدن افضل اولمسنك منعنه ذاهب اولمشلردر زيرا جمله‌سى كلام الله در . ودخى بعضنى تفضيل‌ده مفضل عليه اولان كلامك نقصنى ايهام واردر بووجهه سالك اولان امام مالك‌در ديمشلردر اما غيريلر جواز تفضيله ذاهب اولديلر زيرا ظواهر احاديث آكا دلالت ايدر . اول زمره‌دندر اسحق بن راهويه وابو بكر بن العربى وامام غزالى وامام قرطبى دخى حق بودر ديدى وبوقولى متكلمين وعلمادن وبر جماعتدن نقل ايلدى . امام غزالى (جواهر القران) ده ايتدى : بن ظن ايدرم كه سؤال ايدرسه‌ك كه سن بعضى آياتك بعضندن بعضنه اشارت ايلدك مع هذا جمله‌سى كلام الله در ، پس نه وجهله بعضى بعضندن بلافارق شرفده مغاير و مفارق اوله ؟ ايمدى معلوم اوله كه اكر نور بصيرت سنى ارشاد و هدايت ايتيوب آية الكرسى ايله آية مداينات و سورهٔ اخلاص ايله سورهٔ تبت فرقه‌سنده مكنت وقدرت اولمايه وسنك غرق دريای تقليد اولان نفس بليدك كه غايت ايله ضعيف و خواره اولمق ايله ميان آيات قرأنده فرق اولمق اعتقادنده آكا روع و خشيت حاصل اوله . ايمدى سن بو امرده صاحب رسالت ومعدن بسالت صلى الله تعالى عليه وسلم جناب رفيعنه تقليد واقتدا وكسب نوراهتدا ايله كه كلام رب متعال اولان قرأن آنلره انزال اولنمشدر . وينه آنلره بيورمشدركه ﴿يس﴾ قلب قرأندر وفاتحة الكتاب افضل سور قرأندر و آية الكرسى سيدهٔ آى قرأندر ﴿وقل هوالله احد﴾ معادل ثلث قرأندر . وبونلردن ماعدا فضائل وقرأنده وارده اولان اخبار و بعض سوز و آياتى فضله وتلاوتندن كثرت ثوابه تخصيص خارج مرتبهٔ عد واحصا ومتجاوز دائرهٔ احاطه واستقصا در . ودخى ابن الحصار ايتدى عجبدر شول كيمسه‌دن كه بومعناده اختلافى ذكر ايدر مع هذا تفضيل امرنده بومرتبه نصوص وارده ايله تفصيل اولنمشدر شيخ عزالدين بن عبدالسلام ايتدى : كلام الله كه ينه الله حقنده واردا ولمش

ايدوب انجق موضوع اولمايانلرى تحرير ايلمشدر لكن فضل قرآنده واقع حديث جامع شول حديث صحيح دركه ترمذى ودارمى وبونلرك غيرى طريق حارث بن الاعوردن اخراج ايلمشلردركه ، حضرت على دن مرويدركه بيورمشدر : بن رسول الله دن ايشتدم بيوررلر ايدى كه (ستكون فتن قلت فما المخرج منها يارسول الله قال كتاب الله فيه نبأ ماقبلكم وخبر مابعدكم وحكم مابينكم وهو الفصل ليس بالهزل من تركه من جبار قصمه الله ومن ابتغ الهدى فى غيره اضله الله وهو حبل الله المتين ، وهو الذكر الحكيم والصراط المستقيم ، وهو الذى لاتزيغ به الاهواء ولاتلتبس به الالسنة ولا تشبع منه العلماء ولايخلق على كثرة الترداد ولاتنقضى عجائبه من قال به صدق ومن عمل به اجر ومن حكم به عدل ومن دعا اليه هدى الى صراط مستقيم) يعنى حضرت رسالت پناه عليه صلوات الاله بيوررلر ايدى كه عن قريب نيچه فتن واشوب ومحن اولور ، بن ديدم كه پس اول فتن دن مخرج نه در يارسول ، الله بيورديلركه كتاب الله دركه انده سزدن مقدم اولانلرك خبرى مندرج ومابينكزده اولان معاملات و مخاصمات و سائر عباداتك احكامى مذكور ومندرج در . ودخى جميع كلامى فصل در ، هزل دكل . هر قنغى بركيمسه كه آنى ترك اوزره اصرار ايليه حق تعالى قصم وقطع وبخ ودوحة عمرينى قلع وقمع ايدر وهركيم كلام خدانك غيرندن طلب هدى ايليه حق تعالى آنى ضلالته القا ايدر ، حق تعالى نك حبل متينى بودر . و ذكر حكيم وصراط مستقيم دخى بودر . ودخى بوكا متابعت ايله طريق هوادن زيغ وضلالت اولماز ، وبونك ايله السنهٔ ناس ده التباس اولماز ، وعلما بونك لطائف وحقائقنه طويماز ، وبومرتبه كثرت ترداد وتكرار تذكار ايله يينه بالى اولوب اسكيمز ، وعجائبى منقضيه اولوب دوكنمز ، هركيمك كه قولى اكا موافق اوله قولنده صادق در و هركيم انكله عامل اوله . اجر جزيله نائل وهركيم آنكله حكم ايليه عادل اولور وهركيم آنك احكامنه متابعته داعى اوله صراط مستقيمه مهتدى اولور صدق رسول الله الملك المتعال فيما اخبر به من المقال . آندن صكره هربر سوره نك فرادى فضائلى كتب تفاسير واحاديثده

كبی که مقصد جمله سنده حضرت صدیق در . بری دخی وصف ناقص ایله تحقیر در ﴿ ان شانئك هو الابتر ﴾ قولی کبی ، ودخی معلوم اوله که علم مبهماتك مرجعی نقل محضه در ، آنده اعمال رأیه مجال یوقدر ، وقتا که آنده تألیف اولنان کتبده وسائر تفاسیرده اسماء مبهمات وآنلرده اولان اختلافات ذکر وبیان اولندیسه آنی کتبه حواله ایدوب تفصیلنه تصدی اولنمدی . زیرا بو کتابمز آنك جمله سنی استقصا ایله احاطه ایتمز ، ایچنده بعضنه تعرض چندان مفید اولمامغن مطلقانه کلانه بعضا تعرضدن اضراب ایله رفع اسهاب ایلدك والله الموفق والصواب .

علم معرفة اسماء من نزل فيهم القرآن — بوعلمی قدمادن بعض ارباب تصنیف افراد بالتألیف ایلمشدر ، لکن غیر محرر واقع اولمشدر ، کتاب (اسباب نزول) ایله مبهمات بوندن مغنی لردر . حضرت امام علی دن مرویدرکه بیورمشدر ، قریش دن برکمسه یوقدر الا آنك حقنده برآیت نزول ایتمشدر . سئوال ایلدیلر سزك حقکزده قنغی آیت انزال اولنمشدر . جوابنده ﴿ وتیلوه شاهد منه ﴾ کریمه سی نازله اولمشدر دیدی ودخی سعد بن ابی وقاص دن مرویدرکه بنم حقمده درت آیت نازله اولمشدر دیدی ﴿ یسئلونك عن الانفال ، ووصینا الانسان بوالدیه حسنا ﴾ وآیت تحریم خمر وآیت میراث ودخی رفاعة القرظی دن مرویدرکه ایتدی ﴿ ولقد وصلنا لهم القول ﴾ آیتی اون کیمسه حقنده درکه ، بن دخی انلردنم ودخی ابی جمعه جنید بن سبع دن بعضلر حبیب بن سباع در دیمشدر مرویدرکه ایتدی ﴿ ولولا رجال مؤمنون ونساء مؤمنات ﴾ آیتی بزم حقمزده نازله در . بز طقوز نفر ایدك ایکیسی امرأه وسائری رجال ایدی .

علم معرفة فضائل القرآن — بوعلمده ابوبکر بن ابی شیبه ونسائی وابو عبید القاسم بن سلام وابن الضریس وآخرون تصنیف ایلمشلردر ، وبونده بعض احادیث صحیحه واردر باعتبار الجمله وبعض سورده علی التعیین ودخی فضائل سورده نیچه احادیث کثیرهٔ موضوعه واردر . جلال الدین السیوطی برکتاب تصنیف ایدوب (حمائل الزمر فی فضائل السور) ایله تسمیه

کنیتی ابوالعباس در بعضلر فرعون مطلقا مصره مالك اولانلرك لقبی دردیدیلر مجاهددن مرویدرکه فرعون فارسی ایدی . اهل اصطخردن ایدی . بری دخی تبّع در اسمی اسعد بن ملکی کرب در دیدیلر . تبع ایله تسمیه اولندیغی اتباعی کثیر اولدیغی ایچوندر دیدیلر ، بعضلر مطلقا یمن ملوکنك لقبی در صاحبنه تابع اولدیغی ایچون انتهی .

علم معرفة مبهمات القرآن — بوعلمده سهیلی تضیف ایلدی . بعده ابن عسکر بعده قاضی عزالدین ابن جماعه ، سیوطی نك دخی برتألیف لطیفی واردرکه غایت صغیر الحجم ایکن کتبده اولان فوائددن ماعدا نیچه زوائد درج ایلمشدر ، سلفدن بعضلر بوعلمه زیاده اعتنا ایدرلر ایدی . عکرمه ایتدی قرآن عظیمده مذکور اولان کیمسه که بیتندن مهاجرا الی الله ورسوله یعقوب بعده آنی موت ادراك ایلمشدر آنی اون درت سنه طلب ایلدم . قرآنده ابهام طریقی ایله بسط کلام اولدوغنك برقاچ سببی واردر ، بری موضع آخرده بیان اولنمق ایله تصریحدن استغناء اولنمقدر . نتهکم ﴿صراط الذین انعمت علیهم﴾ قول کریمنده ابهام اولندی ، زیرا ﴿ مع الذین انعم الله علیهم من النبیین والصدیقین والشهداء والصالحین ﴾ قولنده تعیین وتبیین اولنمشدر . بری دخی اشتهاری سببی ایله متعین اولمق ایله ابهام مرتفع ومقصد متبین اولدوغیدر ، نتهکم ﴿وقلنا یاآدم اسکن انت وزوجك الجنة﴾ قولی کبی که وحوا دینلمدی ، زیرا حضرت آدمك حوادن غیری زوجی اولمادیغی مشهوردر . بری دخی ابهام ایله ستر قصدی در ، تاکه استعطافن ابلغ اوله ، نتهکم ﴿ ومن الناس من یعجبك قوله فی الحیوة الدنیا ﴾ قولی کبی مقصد اخنس بن شریق درکه هنوز اسلامه کلمش ایدی ، بری دخی تعیینده فائدهٔ کثیره اولمامقدر ﴿ اوکا الذی مرعلی قریة ﴾ کبی . ودخی ﴿ واسئلهم عن القریة ﴾ کبی بری دخی عمومنه وعدم اختصاصنه تنبیه در ﴿ومن یخرج من بیته مهاجراً ﴾ قولی کبی که تعیین اولنسه اول حالت اولماز ، بری دخی وصف کامل ایله ذکر ایدوب اسمنی ذکر ایتمکده زیادهٔ تعظیم واردر ﴿ ولایأتی اولو الفضل ﴾ قولی کبی . ودخی ﴿ والذی جآء بالصدق وصدق به ﴾ کبی ودخی ﴿ اذیقول لصاحبه ﴾

تبشير اولندينى ذكر اولندى . اول محلده يعقوب دينلدى اسرائيلدن اولى اولدى زيرا يعقوبده معقب آخر موهبه اولنمسنه اشعار واردر . برى دخى مسيحدركه حضرت عيسانك لقبيدر معناسنده بعضلر صديقدر ديمشدربعضلر رجلنده اخمص اولمياندر ديمشدر بعضلر هيچ بربلايه مبتلى اولانى مسح ايتمز ايدى الا برء تام حاصل اولوردى بعضلرجميل معناسنه‌در ديمشدر بعضلرمسيح ارضى مسح ايدر يعنى قطع ايدر ديمكدر بعضلر غير وجه دخى ديمشلردربرى دخى الياسدر بعضلر ابن‌مسعوددن روايت ايلمشدركه لقب ادريسدر واسرائيل يعقوبدر ديمشدر . حتى ابن مسعود قرائتنده ﴿ وان ادراس لمن المرسلين سلام على ادراسين ﴾ واقع اولمشدر . و قرائت ابى‌ده ﴿ وان ايليس سلام على ايليسين ﴾ واقع اولمشدر . برى دخى نوح دركه اسمى عبد الغفاردر نوح ايله تلقيب اولندى . طاعت خداده نفسى ايچون كثرت نوحه وبكا ايتديكيچون ، برى دخى ذوالكفل دركه‌لقب الياسدرديمشلردر بعضلر لقب اليسع در بعضلر لقب يوشع در بعضلر لقب زكريا در ديمشلردر . برى دخى ذوالقرنين دركه اسمى اسكندر در بعضلر عبد الله بن الضحاك در ديمشدر بعضلر منذر بن ماء السما در بعضلر الصعب بن قرين بن الهمال در ديمشدر ، ذوالقرنين ايله تلقيبنك وجهى ارضك ايكى قرننه يعنى مشرق ومغربه واصل اولديغى ايچوندر، بعضلر فارس وروميه مالك اولديغى ايچوندر ديمشدر ، بعضلر رأسنده ايكى قرنى يعنى شعردن ذوابه‌سى وار ايدى ، بعضلر ذهب‌دن ايكى قرنى وار ايدى ديديلر ، بعضلررأسنك ايكى صفحه‌سى نحاسدن ايدى ديديلر ، بعضلر رأسنده ايكى قرن صغير وار ايدى‌كه عمامه آنى ستر ايدردى ديديلر، بعضلر ديمشلردركه برقرنى اوزره ضرب اولنوب وفات ايلدى بعده ينه حق تعالى آنى بعث ايلدى ، ينه قرن آخرى اوستنه ضرب ايلديلر ، بعضلر كريم الطرفين اولديغى ايچون ديديلر.بعضلر زماننده خلق‌دن ايكى قرن محو اولوب كندوسى حياتده ايدى ديديلر ، بعضلر علم ظاهر وباطن اعطا اولنديغى ايچون ديديلر ، بعضلر نور وظلمته داخل اولديغى ايچون ديديلر ، برى دخى فرعون‌در اسمى وليد بن مصعب‌در ،

فائده — بعضلر ایتدی حق تعالی قرآنده طیوردن اون جنس ذکر ایلدی که سلوی وبعوض وذباب ونحل وعنکبوت وجراد وهدهد وغراب وابابیل ونمل دخی طیردندر زیرا حضرت سلیمان حقنده ﴿علمنا منطق الطیر﴾ وارد اولمشدر . حضرت سلیمان ایسه منطق نملی دخی فهم ایدردی . ابن ابی حاتم شعبی‌دن اخراج ایلمشدر که ایتدی شول نمله که سلیمان کلامنی فهم ایلمشدر ایکی جناحی وار ایدی اما کتابتدن قرآنده مذکور دکلدر آنجق ابی لهب مذکوردر که اسمی عبد العزی‌در اول سببدن اسمی ایله مذکور اولماز زیرا شرعاً حرامدر . بعضلر ایتدی جهنمی ایدیکنه اشارت اولمق ایچون اسمی ذکر اولنمیوب کنیتی ایله ذکر اولنور . اما القاب دن بعض مذکوردر که بری اسرائیل درکه لقب یعقوبدر معناسی عبدالله در بعضلر صفوة الله در دیمشدر بعضلر سری الله دیمکدر دیدی زیرا مهاجره ایتدیکی زمانده کیجه ایله سیر ایلدی ابن جریر ابن عباسدن اخراج ایلدی که اسرائیل عبدالله کبیدر . عبد حمید تفسیرنده ابی محلزدن اخراج ایلدیکه ایتدی: یعقوب بر رجل بطیش یعنی ذو قوت ایدی ملوکدن برینه ملاقی اولوب آنکله معاجه یعنی مصارعه ایدوب ملك آنی یعقوب فخذینه ضرب ایلدی . یعقوب دخی کوردی که مغلوب اولدی بر دفعه دخی بطش شدید ایله تخویف و تهدید ایدوب ایتدی بن سنی ترك ایتمزم تا که بنی براسم ایله تسمیه ایتمه‌سین پس ملك دخی آنی اسرائیل ایله تسمیه ایلدی . ابی محلز ایتدی : کورمزمیسین که اسرائیل اسماء ملائکه‌دن ایدی وبونده برقاچ لغت واردر اشهری بعدالهمز یا ایله ولام ایله ودخی بلا همز اسراییل دخی قرائت اولندی بعضلر ایتدی قرآنده یهود هر موضعده یا بنی اسرائیل ایله مخاطب اولدیلر یا بنی یعقوب دینلمدی برنکته ایچون که بونلر عبادالله ایله مخاطب اولدیلر واسلافلرینك دینلری ایله تذکیر اولندیلر آنلره موعظه ایچون ونوم غفلتدن تنبیه ایچون. پس براسمله تسمیه اولندیلر که آنده اسم الله مذکور اوله زیرا ایل الله معناسنه ایدیکی بیان اولنمشدر . ودخی وقتا که حضرت ابراهیمه موهبه اولوب آنکله

صریم که یمنده برارضك اسمیدر دیمشلردر ودخی (ق) که ارضی محیط اولان جبلدر. ودخی (جرز) که اسم ارضدر ودخی طاغیه که ثمودك هلاك اولدیغی بقعه‌نك اسمیدر دیمشلردر بوایکیسنی کرمانی حکایت ایلمشدر. ودخی ذکر اولنان اماکن دنیویه‌دن ماعدا بعض اماکن اخرویه‌دخی ذکر اولنمشدرکه فردوس جنتده مکان اعلی‌در. ودخی علیون که آنی دخی جنتده اعلای مکان در دیمشلردر. ودخی شول موضعك اسمیدرکه صلحای ثقلینك اعمالی آنده تدوین اولنمشدر ودخی کوثرکه جنتده برنهردر دیه احادیث متواتره‌ده وارد اولمشدر ودخی سلسبیل وتسنیم که جنتده ایکی عیندر ودخی سجین که اسم مکان ارواح کفاردر ودخی صعودکه جهنمده برجبلدر، نته‌کیم ترمذی ابی سعیدن مرفوعا اخراج ایلمشدر. ودخی موبق وغی واثام وویل وسعیر وسائل وسحق، بونلرجهنمده وادیلردر. انس بن مالکدن مرویدرکه موبق جهنمده قیحدن بر وادیدر. عکرمه‌دن مرویدرکه نارده برنهردر. ابن مسعوددن حاکم اخراج ایلمشدرکه ﴿ فسوف یلقون غیا ﴾ قولنده جهنمده بر وادیدر دیدی. ابی سعید الخدری‌دن مرویدرکه ویل جهنمده بر وادی‌در که آنده کافر فرق خریف مدتی دوشوب ینه قعرینه یتشمز. ابن مسعود‌دن مرویدرکه ویل جهنمده قیحدن بروادیدر. وکعبدن مرویدرکه ایتدی: نارده درت وادی واردر که اهل نار آنده معذب اولورلرکه غلیظ وموبق واثام وغی‌در. وسعید بن جبیردن اخراج اولنمشدرکه سعیر قیحدن بروادیدر جهنمده وسحق دخی جهنمده بر وادیدر. ودخی ابن زیددن اخراج اولنمشدرکه ﴿سئال سائل﴾ قولنده دیمشدرکه جهنمده بروادیدرکه اسمی سائلدر ودخی خلق جهنمده برجب‌در ودخی یحموم وبونلردن ماعدا بعض اماکنه منسوب اولانلردن دخی مذکوردرکه بری امی‌درکه ام القری‌یه نسبتدرکه مکه‌در ودخی عبقری‌که دیمشلردر که عبقره منسوبدرکه طائفهٔ جنك برمو ضعیدرکه هرنادر وعجیب آکا نسبت اولنور ودخی سامری که دیمشلردرکه برارضه منسوبدرکه آکا سامرون دیرلر بعضلر سامره دیرلر ودخی عربی‌که دیمشلردرکه عربیه‌یه منسوبدرکه اسمعیلك علیه‌السلام دارینك باحه‌سیدر ودخی اسماء کواکبدن برشمس وقمر وطارق وشعری مذکوردر.

سام بن نوح اولادندن ایدی . زیرا آنده اوّل نزول ایدن اول ایدی ودخی احادیثده یثرب ایله تسمیه‌دن نهی صحیح اولمشدر . زیرا نبی علیه السلام اسم خبیثی کریه کوررلر ایدی . یثرب دخی ثربی یعنی فسادی ویاخود تثریبی یعنی توبیخی مشعردر . بری دخی بدردرکه مدینه قربنده برقریه‌در . ابن جریر شعبی‌دن اخراج ایلدیکه بدر جهینه‌دن بر کیمسه‌نك ایدی‌که بدر ایله مسمی ایدی . اول سببدن آنکله تسمیه اولندی واقدی ایتدی بن بوقولی عبدالله بن جعفره ومحمدبن صالحه‌ذکر ایلدم ایکیسی دخی انکار ایلدیلر ودیدی‌که یانجون صفرا ورابغ ایله‌دخی تسمیه اولنمشدر . ایمدی بوکلام لیس بشیء در همان اسم موضعدر. بعضلر ایتدی‌بدر مابین مکه‌ومدینه‌در بری‌دخی احددر. حتی قرائت شاذه‌ده ﴿ اذتصعدون ولاتلوون علی احد ﴾ وارد اولمشدر ضم همزه وحا ایله ودخی تبوك که قرب طائفده برقریه‌در ودخی جمع که مزدلفه‌در ودخی مشعر الحرام که مزدلفه‌ده برجبل‌در ودخی نقع که عرفاتدن مزدلفه‌یه وارنجه مابین اولان محلدر دیه کرمانی حکایت ایلمشدر . ودخی مصر وبابل که سواد عراقده بربلددر . ودخی ایکه ولیکه فتح لام ایله قوم شعیبك بلدی‌در ثانی اسم بلده اولکی اسم کوره در ودخی حجردرکه منازل ثموددر نواحیٔ شامده وادی‌القری قاتنده‌در ودخی احقاف که جبال رمل‌در عمان ایله حضرموت بینده . ابن عباسدن مرویدرکه شامده برجبلدر ودخی طورسینا که موسی‌یه علیه‌السلام ندا اولنان جبلدر ودخی جودی که جبلدر جزیره‌ده ، ودخی طوی‌که اسم وادیدر . ابن عباسدن مرویدرکه طوی ایله تسمیه اولندی زیرا حضرت موسی آنی لیل ایچنده طی ایلدی . ودخی کهف‌که حبل‌دن نحت اولنمش بیتدر . ودخی رقیم‌که ابن عباسدن مرویدرکه ایتدی : کعب زعم ایلدیکه رقیم اصحاب کهف چیقدقلری قریه‌در . عطیه‌دن مرویدرکه رقیم بر وادیدر ینه ابن عباسدن مرویدرکه رقیم غضبان وایله مابینده فلسطین قربنده بر وادیدر . قتاده دن مرویدرکه کهف اولان وادی‌نك اسمیدر . انس بن مالکدن مرویدرکه اسم کلب‌در ودخی عرم که اسم وادیدر دیمشلردر ودخی حرد که اسم قریه‌در دیمشلردر ودخی

رجز دخى ضم‌را ايله قرائت اولنديغى اوزره اسم صنم‌در . و دخى حبب وطاغوت‌كه بونلر دخى صنم‌لردر . والرشادكه سورهٔ غافرده ﴿ وما اهديكم الا سبيل الرشاد ﴾ قولنده مذكوردر اصنام فرعون‌دن برصنمك اسميدر . ودخى بعل‌كه قوم الياسك صنمى‌در ودخى آزركه اسم صنم‌در نته‌كيم ذكرى تقدم ايلمشدر .

تذييل — بومقامده علامهٔ سيوطى كتاب الاتقانده بعض فوائددخى ذكر و بيان ايدوب اصل مترجمده مذكور اولمامشدر . بوعبد فقير فائده ونفعى تكثير ايچون ضمن تذييل‌ده ايراد وتحرير ايلمشدركه بونلردن ماعدا قرأن عظيم‌ده اسماء بلاد وبقاع وامكنه و جبال‌دن بكّه ذكر اولنمشدركه اسم مكه‌دربعضلرباء ميم‌دن بدل‌دردينمشدر، مأخذاشتقاقى ﴿ تمككت العظم ﴾ قولندندر . چاّن عظمك ايچنده اولان مخى دهان‌ايله جذب ايدوب اكل ايلسه‌كه تركيده آندن صورمق ايله تعبير ايدرلر وياخود ﴿ تمكك الفصيل مافى ضرع الناقة ﴾ قولندندركه ناقه‌نك ولدى ضرعك ايچنده اولان لبنى اغزى ايچنده صوروب جذب ايلسه اول بلدهٔ مباركه دخى كويا سائر بلاددده اولان اقواتى نفسنه جذب ايدر وياخود ذنوبى جذب ايدوب خارجه اذهاب ايدر وياخود آنده قات‌ما اولديغى ايچون اوله كويا كه آنده شرب ما، جذبه محتاج‌در وياخود بروادينك بطنندەدركه نزول امطار وقتنده جبال و تلال‌دن مياهى مك ايدوب سيول آكا منجذب اولور . بعضلر باء مبدله دكلدر اصليه‌در مأخذى بكّ‌در . زيرا اعناق جبابره‌يى بك ايدر يعنى كسر ايدوب هر برى خضوع وذلت ايله كلوب زيارت ايدرلر . بعضلر تباك‌دن مأخوذدركه ازدحام معناسنه‌در آنده طوافده ازدحام‌اولديغى ايچون، بعضلر ديمشدركه مكه ميم‌ايله حرم‌در وبكه با ايله مسجددر خاصةً بعضلر ميم ايله بلد و با ايله بيت وموضع طواف‌در ، بعضلر خاصةً بيت‌در ديمشدر . مذكورك برى دخى مدينه‌دركه سورهٔ احزابده منافقين‌دن حكايت اولنوب يثرب ايله تسميه اولنمشدر . زيرا جاهليتده‌اسمى يثرب ايدى بعضلر ايتدى : اصل يثرب برارضك اسمى دركه مدينه آنك ناحيه‌سنده‌در . بعضلرايتدى : يثرب بن وائل اسمى ايله‌تسميه‌اولنديكه ارم بن

یونی دخی بعضلر نبی در دیمشدر لکن اکثرون خلافه ذاهبلردر . حضرت ابن عباسدن مرویدرکه لقمان عبد حبشی نجار ایدی . بری دخی یوسف بن افرائیم بن یوسف ابن یعقوب درکه سورهٔ غافرده مذکوردرکه ﴿ ولقد جاءکم یوسف من قبل بالبینات ﴾ کریمه سنده مقصد بسط یوسف بن یعقوب در تفاسیرده مذکوردر. بری دخی سورهٔ مریم ده ﴿ یرثنی ویرث من آل یعقوب ﴾ کریمه سنده مذکور اولان یعقوب که مقصد یعقوب بن ماتان در . بری دخی سورهٔ مریم ده ﴿ ان کنت تقیاً ﴾ قولنده تقی دن مقصد بر رجل صالح ایدی دیمشلردر . معناسی اگر سن تقی ایسهك یعنی صلاحده آنك مثلی ایسهك دخی دیمکدر ودخی قرآن عظیم ده اسماء نسادن آنجق مریم واردر غیری یوقدر، مریم لسان عبریده خادم دیمکدر. بعضلر دیمشدرکه ﴿ اتدعون بعلاً ﴾ قولنده بعل برامرأه نك اسمیدرکه اکا عبادت ایدرلر ایدی . ودخی قرآن عظیم ده اسماء کفاردن قارون وجالوت وهامان مذکوردر . ودخی بشری که سورهٔ یوسفده مذکوردر اسم در سدی قولنده بری دخی آزردرکه ابو ابراهیم در. بعضلر آنك اسمی تارح در آزر لقب در دیمشدر. بعضلر آزر اسم صنم در دیمشدر . بری دخی نسئ درکه بنی کنانه دن بورجل ایدی . محرمی صفر قیلوب آنده غنائمی استحلال ایدردی دیمشلردر. ودخی قرآن عظیم ده اسماء جن دن جمله سنك بابالری ابلیس مذکوردر آنك اسمی اولا غرازیل ایدی ابن عباسدن بویله مرویدر . سدی دن مرویدرکه ابلیسك اسمی حارث ایدی دیمشدر . وینه ابن عباسدن مرویدرکه اول سببدن ابلیس ایله تسمیه اولندیکه حق تعالی آنی خیرك جمله سندن ایلاس ایلدی یعنی مأیوس ایلدی . بعضلر آنك اسمی فتره در دیمشدرکه بونی خطابی حکایت ایلدی . وکنیتی ابوکردوسدر بعضلر ابوفتره بعضلر ابو مره بعضلر ابولبینی در دیمشدر . بونی سهیلی برکتابنده حکایت ایلمشدر . ودخی قرآن عظیمده اسماء قبائلدن یأجوج ومأجوج وعاد وثمود ومدین وقریش والروم مذکوردر . ودخی آنده اسماء اصنامدن دخی مذکوردرکه بعض ناسك اسامیسی ایدی. جمله دن ود وسواع ویغوث ویعوق ونسردرکه بونلر اصنام قوم نوح در . ودخی لات وغزی ومناةکه بونلر اصنام قریش ایدیلر . کذلك

بعضلر جبرئيل خادم الله معناسنه‌در ديمشدر . بعضلر ﴿ فارسلنا اليه‌روحنا ﴾ قولنده تشديد نون ايله قرائت ايلمشدر . ابن مهران ايتدى (روحنا) اسم جبرئيل‌در ، بوقولى كرمانى عجائبنده حكايت ايلمشدر ، برى دخى هاروت وبرى ماروت‌در . حضرت على‌دن مرويدركه بونلر ملائكة الله‌دن ايكى ملك ايديلر . بونلرك قصه‌سنده سيوطى برجزء مفرد تأليف ايلمشدر . برى دخى رعددر . ابن عباس‌دن رضى الله عنهما مرفوعاً مرويدركه رعد ملائكه‌دن برملك دركه سحابه موكل در ، عكرمه‌دن مرويدركه رعد برملك‌دركه تسبيح ايدر . محمد بن مسلم‌دن مرويدركه ايتدى بزه خبر يتشديكه برق برملك‌دركه درت وجهى واردر : وجه انسان ، وجه ثور ، وجه نسر ، وجه اسد . فجانكه ذنبى مصع ايليه يعنى تحريك ايليه آندن سماده بريق ولمعان حاصل اولور . برى دخى مالك‌دركه خازن‌ناردر . برى دخى سجل‌در ابى جعفر الباقردن مرويدركه ايتدى : سجل برملك‌در . هاروت وماروت آنك اعوانندندر . سديدن مرويدركه صحيفه موكل برملك‌در . برى دخى قعيددر مجاهددن مرويدركه كاتب سيئاتك اسميدر . ديمشلردركه بومذكور اولانلر طقوزدر . بعضلر ايتدى : بونلرك عاشرى ذوالقرنين‌در . بعضلر حادى عشر روح‌در ديمشدر . روح اعظم ملائكه‌در خلق جهتندن بونلرك برى دخى سكينه‌در . حق تعالى ايتدى : ﴿ هوالذى انزل السكينة فى قلوب المؤمنين ﴾ ديمشلردركه سكينه برملك‌دركه قلب مؤمن‌ده ساكن اولوب آنى ايمانه سوق ايدر . نته‌كيم روايت اولنمشدركه سكينه لسان عمر اوزرينه ناطق‌در . ودخى قرآن عظيم‌ده اسماء صحابه زيد بن حارثه مذكوردركه ﴿ فلما قضى زيد منها وطراً ﴾ بيورلمشدر . ودخى سجل شول قول اوزره‌كه كاتب نبى اوله صلى الله تعالى عليه وسلم ودخى مرسل وانبيانك غيرى متقدمين‌دن بعضنك اسامىسى مذكورەدر . جمله‌دن عمران ابو مريم بعضلر ابوموسى دخى عمران‌در ديديلر واخو مريم دخى هرون‌در . اخ موسى اولان هرون دكلدر . برى دخى عزيروتبع‌دركه بررجل صالح ايدى حاكم اخراج ايتديكى اوزره بعضلر نبى‌در ديديلر . بوقولى كرمانى عجائبنده حكايت ايلمشدر . برى‌دخى لقمان‌در

ديرلر ، ولديغه سليم ديرلر . برى دخى حضرت عيسى بن مريم بنت عمراندر حق تعالى آنى بلاباب خلق ايلمشدر ، مدت حملى برساعت ايدى ياخود اوچ ساعت يا آلتى آى ياسكز ياطقوز آى ايدى ، مريمك سنى اون سنه ياخود اون بش سنه ايدى . وحضرت عيسى اوتوز اوچ ياشنده آسمانه رفع اولنمشدر . احاديثده مذكوردركه آخر زمانده ينه آسماندن نزول ايدوب دجالى قتل ايدر ، وينه ارضده تزوج ايدوب ولدى ظهور ايدر ، وحج ايدر يدى سنه ارضده مكث ايدوب بعده حضرت رسالت پناه عليه صلوات الآله قاتنده دفن اولنور. حديث صحيحده مذكوردركه حضرت عيسى ربعه ايدى يعنى قدى مابين طويل وقصير ايدى واحمراللون ايدى كويا كه ديماسدن يعنى حمامدن چيقمش ايدى لفظ عيسى اسم عبرانى در ياخود سريانى در عربى دكلدر ديمشلردركه انبياده برنبى يوقدركه آنك ايكى اسمى اوله الا عيسى ومحمددرعليهم السلام. برى دخى سيدالمرسلين وخاتم النبيين محمد بن عبدالله بن عبدالمطلب بن هاشم در . قرآن عظيمده اسماء كثيره ايله تسميه اولنمشلردر . جمله دن محمد واحمددر ديمشلردركه انبيادن بش نبى قبل الوجود تسميه اولنمشدر . برى دخى حضرت محمددركه ﴿ومبشراً برسول يأتى من بعداسمه احمد ﴾ بيورلمشدر . برى يحيى دركه ﴿ انا نبشرك بغلام اسمه يحيى ﴾ برى عيسى دركه ﴿ مصدقاً بكلمة من الله ﴾ ايكيسى دخى اسحق ويعقوب در كه ﴿ فبشرناها باسحق ومن وراء اسحق يعقوب ﴾ بيورلمشدر . ودخى قرآن عظيم وفرقان كريمده اسماء ملئكه دن دخى بعضى مذكوردر. جمله دن جبرائيل وميكائيل در . بوايكيسنده لغات واردر. جبريل در جيمك فتحى ويا كسرى ايله، بلا همزه ايكى يا ايله، وجبرائيل در بعدالالف همزه ويا ايله بلا الف، وجبريل در مشددة اللام بويله قرائت دخى اولنمشدر ، ابن جنى ايتدى اصلى كوريال ايدى، تعريب ايله وطول استعمال ايله حاكوريتين شكلنه تغيير اولندى ، ميكائيل دخى ايكى يا ايله بلا همز قرائت اولندى وميكيل وميكال قرائت اولندى ، ديمشلردركه لفظ ايل عبرانيده الله در . جبرئيل عبدالله ديمكدر، كذلك ميكائيل دخى. هراسم كه انده ايل ايله اوله ، معناسى معبدالله در

دخى لفظ عربى اولەلر اما بوقرائت شاذەدر برى دخى حضرت الياس دركه ابن ياسين بن فخاص بن العيزار بن هرون دركه حضرت موسى نك قرنداشيدر . قبتى حكايت ايلديكه الياس سبط يوشع دندر وهب ايتدى حضرت خضر كبى الياس دخى معمر در آخر دنيايه دكين باقى در. بعضلر ديمشدركه ابن مسعوددن مرويدركه الياس ادريسدر . ولفظ الياس همزهٔ قطع ايله عبرانيدر حق تعالى نك ﴿ سلام على الياسين ﴾ قولنده آخرينه يا ايله نون زياده اولنمشدر . نتەكم ادريس ده ادريسين ديمشلردر ، آل ياسين قرائت ايدنلردن مقصد آل محمددر ديمشلردر . برى دخى حضرت اليسع در. ابن جرير ايتدى اليسع ابن اخطوب بن العجوزدر ، ودخى ايتدى عامه آنى لام واحدهٔ مخففه ايله قرائت ايدرلر، اما واللیسع دخى قرائت اولنمشدر ايكى لام وتشديد ايله، اول تقديرجه اعجم اولور. كذلك قول اوّل اوزره دخى بعضلر ديمشدركه عربيدر، وسع يسع فعلندن منقولدر، برى دخى حضرت زكريادر سليمان بن داود ذريتندندر ولدينك وفاتندن صكره شهيد اولمشدر . ولدى ايله تبشير اولنديغى زمانده عمرى طقسان ايكى سنه ايدى ، طقسان طقوز يايوز يكرمى ايدى . لفظ زكريا اسم اعجمى در ، وآنده بش لغات واردر . اشهرى مدايەدر ايكنجى قصردر قرا آت سبع ده ايكيسى ايله دخى قرائت اولنمشدر وزكرى در ، يانك تشديدى وتخفيفى ايله وزكردر قلم كبى . برى دخى حضرت يحيى دركه ولد زكريادر ، اسم يحيى ايله اوّل تسميه اولنان بونلردركه نص قرآن ايله ثابتدركه ﴿ لم نجعل له من قبل سمياً ﴾ حضرت عيسادن التى آى مقدم ولادت ايلمشدر . صغير ايكن منصب نبوت ويرلمشدر . بعده شهيد اولنمشدر . حق تعالى آنى شهيد ايدنلره بخت نصرى جيوشى ايله تسليط ايلدى . لفظ يحيى اسم اعجمى در بعضلر عربى در ديمشدر . ايكى قول اوزرينه دخى غير منصرف در ، عربى اولديغى اوزره وجه تسميه اولدركه حق تعالى آنى ايمان ايله احيا ايلدى . وياخود آنكله رحم امى حيات بولدى. وياخود شهيداولور ديمكدر . زيرا شهدا احيادر . وياخود يموت ذيمكدر ، يعنى وفات ايدر ديمكدر نقيضى ايله تسميه اولنمق اوزره تفاؤلاً ، نتەكم مهالكيه تفاؤلاً مفازه

لوط در والدی حضرت ابرهیمه ایمان کتورنلر دندر بوتقدیر جه حضرت موسی دن مقدم اولور ابن جریر ایتدی ایوب شعیب دن صکره ایدی. ابن ابی خیثمه ایتدی سلیماندن صکره ایدی یتمش یاشنده ایکن مبتلای بلا اولدی مدت بلا یدی سنه ایدی بعضلر اون اوچ بعضلر اوچ سنه دیمشدر. طبرانی روایت ایلدیکه عمری طقسان اوچ سنه ایدی بری دخی ذوالکفل در بعضلر آنلری ابن ایوب در دیمشدر. بعضلر ایتدی ایوبدن صکره اوغلی بشر نبی بعث اولندی، حق تعالی آنی ذوالکفل در دیو تسمیه ایلدی. واکا توحید خدایه دعوت وندا ایلهامر اولندی، مدت عمرنده شامده اقامت و آنده وفات ایدنجه اداء خدمت دعوت ایلدی. عمری یتمش بش سنه ایدی بعضلر آنی الیاسدر دیدی. بعضلر دخی یوشع بن نون در دیدی بعضلر دخی برنبی ایدی اسمی ذوالکفل ایدی دیدیلر، بعضلر دخی برر جل صالح ایدی. بعض اموره تکفل ایدوب وفا ایلدی ایدی، بعضلر دخی زکریادر دیدیلر، زیرا حق تعالی ﴿ وکفلها زکریا ﴾ دیمشدر، ابن عساکر ایتدی برنبی ایدیکه حق تعالی آنك اعمالنه جزاده سائر انبیانك عملنك ضعفنه تکفل ایلدی، بعضلر ایتدی نبی دکل ایدی انحق الیسع آنی استخلاف ایدوب اول دخی آنك ایچون نهار ده صیام ولیل ده قیام ایتمکه تکفل ایلمش ایدی دیدیلر، بعضلر آنی الیسع در ایکی اسمی وار ایدی دیمشدر. بری دخی حضرت یونس در که ابن متی در، فتح میم وتشدید تاء فوقیه ایله ومقصوردر تفسیر عندالرزاق ده مذکوردر که، متی والده سنك اسمی در، لکن ابن حجر ایتدی بوقول مردوددر، حدیث صحیح ده حضرت ابن عباسدن مرویدر که نسبتی والدینه در. فرس دن ملوك طوائف زمانند ایدی بطن حوت ده قرق کون لبث ایتدی. جعفر صادقدن یدی کون مرویدر. شعبی دن مرویدر که حوت وقت ضحی ده انتقام ایلیوب بنه وقت عشیه ده اخراج ایلدی. لفظ یونس ده التی لغت واردر نونی تثلیث یعنی حرکات ثلث ایله قرائت وهر برنده یا ایله وهمزه ایله که التی اولور اما قرائت مشهوره ضم نون ایله ویا ایله در. ابوحیان ایتدی طلحة بن مصرف یونس ویوسف لفظلرینی کسر ایله قرائت ایلدی. آنس دن واسف دن مشتق اولمکری اوزره که ایکیسی

دیمشدر حضرت موسی دن اطول ایدی وغایت فصیح ایدی . حضرت موسی دن مقدم وفات ایلمشدر ولادتی دخی بر سنه مقدم ایدی . حدیث اسراده بعض روایاتده وصفنده بویله وارد اولمشدر که لحیه سنك نصفی بیضا و نصفی اسود ایدی . وطول لحیه سی ثول مرتبه ایدی که سره سنه یعنی نافه یتشمکه قریب ایدی . بن دیدم که یا جبرائیل بوکیمدر ؟ جبرائیل ایتدی : قومی ایچنده محبب اولان هرون بن عمران در . ابن مسکونه ذکر ایلمشدر که عبرانیده هرونك معناسی محبب در . بری دخی حضرت داوددر که ابن ایشادر کسر همزه وسکون تحتیه وشین معجمه ایله . ابن عوبد مهمله وموحده ایله جعفر وزننده . ابن باعر موحده ومهملهٔ مفتوحه ایله ابن سلمون بن یخشون بن عمی بن باب تحتیه ایله وآخری موحده ایله . ابن رام بن حضرون مهمله بعده معجمه ایله . ابن فارض فاء واحده وصاد مهمله ایله ابن یهود ابن یعقوب در . ترمدی ده مذکوردر که داود اعبد بشر ایدی . بعضلر دیمشدر که احمر الوجه ، سبط الرأس ، ابیض الجسم . طویل اللحیه ایدی . ولحیه سنده جعودت وار ایدی . حسن الصوت والخلق ایدی . وآنده نبوت ایله ملك جمع اولمش ایدی . مدت عمری یوز سنه ایدی . ایچندن مدت ملکی قرق سنه ایدی اون ایکی ابنی وار ایدی . بری دخی حضرت سلیمان در که ولد داوددر ، کعب ایتدی : ابیض و جسیم ووسیم ووضیٔ وجمیل وخاشع ومتواضع ایدی . حداثت سنی زمانینده ینه والدی اکثر امورنده آنکله مشاوره ایدردی عقلنده قوت وعلمنده کمال وفرت اولدیغی ایچون . ابن جریر حضرت ابن عباس دن اخراج ایلدیکه ایتدی : مجموع ارضه ایکی مؤمن مالك اولمشدر که حضرت سلیمان ایله ذوالقرنین در ، وایکی کافر دخی اولمشدر که نمرود مردود ایله بخت نصر در . حضرت سلیمان اون اوچ یاشنده ایکن مالك جملهٔ جهان اولدی . ملکندن درت سنه صکره بیت المقدس بناسنه ابتدا ایلدی . اللی اوچ یاشنده ایکن وفات ایلدی . بری دخی حضرت ایوبدر . صحیح بودر که ایوب بنی اسرائیل دندر . نسبنده بر شیٔ صحیح دکلدر آنچق والدینك اسمی ابیض اولمقدر ابن جریر ایتدی : ایوب بن موص بن روح بن عیص بن اسحق در . ابن عساکر حکایت ایلدیکه والده سی بنت

اول تقدیرجه ایکی روایتك بیننده توفیقده اشکال اولور لکن جواب قابلدرکه اول قرنده اولانلرك طول اعماری اولدیغی کبی جائزدرکه بلوغلری دخی قرق سنه‌ده اوله والا اشکال مرتفع اولماز تأمل اولنه . بری دخی شعیب درکه ابن میکائیل‌در . بعضلر ابن ملکاین‌در دیمشلردر بعضلر دخی ابن میکیل ابن یشجن بن لاوی بن یعقوب‌در دیمشدر . بعضلر دخی میکیل بن یسجن ابن مدین بن ابراهیم در . آنلره خطیب الانبیا دیرلر ایدی ایکی امته رسول بعث اولندی مدین ایله اصحاب الایکه‌یه . کثیر الصلوة ایدی . آخر عمرنده مبتلای عمی اولدی مدین ایله اصحاب ایکه واحدمیدر ، اختلاف اولندی . بعضلر ایکی امت‌در دیمشلردر ، قول اوله ذاهب اولانلر احتجاج ایلمشلردر . بوایکیسندن هربری مکیال ومیزانده وفا ایله وعظ اولنمشلردر . قول ثانی‌یه ذاهب اولانلر سدی ایله عکرمه‌دن روایت اولنان ایله استدلال ایلمشلردرکه دیمشلردر : حق تعالی هیچ‌برنبی‌یی ایکی‌دفعه ارسال ایتمامشدر ، الا ، شعیبی‌که بردفعه مدینه‌بعث ایلدی حق تعالی آنلری صیحه ایله اخذ ایلدی بردفعه دخی اصحاب ایکه‌یه بعث ایلدی . آنلری حق تعالی عذاب یوم الظله ایله اخذ ایلدی . بعضلر اوچ امته مبعوثدر ثالثی اصحاب الرس‌در دیمشدر . بری دخی حضرت موسی‌درکه ابن عمران بن یصهر بن فاهث بن لاوی بن یعقوبدر علیه السلام . حضرت موسی‌نك نسبنده خلاف یوقدر . موسی اسم سریانی‌در . حضرت ابن عباس‌دن مرویدرکه لغت قبطیه‌ده ماء مودر وشجر سادر ، پس موایله سا ترکیب اولنوب موسی ایله تسمیه‌اولندی . زیرا شجر ایله ماء بیننده القا اولنمشدر . یعنی والده‌لری قوم فرعون خوفندن برتابوت ایله بحره القا ایلمشدرکه نص قرآن ایله ثابت‌در . روایت صحیحه‌ده مذکوردرکه حضرت موسی ادم یعنی کندم کون ایدی وجعد ایدی یعنی شعری مجعد ایدی . کویاکه رجال شنؤه‌دن ایدی [*] ثعلبی ایتدی : مدت عمری یوزیکرمی‌سنه ایدی . بری دخی حضرت هرون‌درکه حضرت موسانك اخ شقیقی ایدی . بعضلر آنجق لام قرنداشی ایدی دیمشدر . بعضلر لاب‌در

[*] از دشنؤه برقبیله‌درکه خلقی جعودت شعر ایله موصوفلردر حدیث شریفده (کانه من رجال شنؤة) وارد اولمشدر .

(ندیم الفرید) ده ذکر ایلمشدرکه اسحقك معناسی عبرانیده ضحاك در . حضرت یعقوب مدت عمری یوز قرق یدی سنه ایدی انتهی . شمدن صکره مترجمده مذکور اولان مسطور اولور . بری دخی حضرت یوسف بن یعقوب بن اسحق بن ابراهیم در . حضرت یوسف اون ایکی یاشنده ایکن جبه الفا اولندی . والدینه سکسان سنه‌دن صکره ملاقی اولدی . یوز یکرمی یاشنده ایکن وفات ایلدی . قول صحیح ده بویله در یوسف شطرحسن در یعنی جملهٔ عالمده اولان حسن بریرده جمع اولنسه نصفی حضرت یوسفده ایدی قول صواب بودرکه یوسف اسم اعجمی در اشتقاقی یوقدر و یوسفده آلتی لغت واردر سینی بنا ایله تثلیثده . بری دخی حضرت لوط در . ابن اسحق ایتدی : اسم شریفی لوط بن هاران بن آزردر . حضرت ابن عباسدن مرویدرکه لوطاً ابن اخی ابراهیم در . یعنی حضرت ابراهیمك برادری اوغلیدر واسمی لوطاًدر . بری دخی حضرت هوددر ، اسمی عامر بن ارفحشد ابن سام بن نوح در . بعضلر هود بن عبدالله بن رباح بن حادذبن عاد بن عوض ابن آزر ابن سام بن نوح در دیمشلردر . کعب ایتدی : حضرت آدمه جمله‌دن اشبه ایدی . ابن مسعود ایتدی : رجل جلدایدی . یعنی مقدم وقوی ایدی . بری دخی صالح درکه ابن عبدالله بن رباح بن ثمود بن جابر بن سام بن نوح در . قومنه مبعوث اولدی بلوغه قریب مراهق ایکن ، رجل احمرایدی که بیاضه مائل سبط الشعر ایدی . یعنی شعرنده جعودت یوق ایدی . مسترسل وطویل ایدی . قومنك ایچنده قرق بیل اکلندی . اصلی عربدن ایدی . قوم عادك هلاکندن صکره ثموده بعث اولندی غلام شات ایدی . آنلری راه حقه هدایت والله دعوت ایلدی ناکبیر ودوموی اولنجه . حضرت نوح ایله ابراهیم مابینده حضرت هود ایله صالحدن غیری نبی کلمامشدر حضرت صالح ایچلرنده یکرمی سنه اقامت ایدوب مکده وفات ایلدی اللی سکز یاشنده ایکن انتهی . بوفقیر ایدر : اول کلامده که بلوغه قریب مراهق ایکن مبعوث اولمشدر دیه روایت اولنمشدر . ظاهرینه اعتراض وارد اولورکه احادیث صحیحه‌ده وارده اولمشدرکه هیچ بر نبی قرق یاشندن مقدم بعث اولنمامشدر ،

تذييل — معلوم اولهكه ابتداء كلامده مؤلف اصل مترجم مرحوم والد ماجد علامهٔ سيوطى نك اثرينه اقتفا واتقانده اولان قولنه اقتدا ايدوب اسماء انبيادن يكرمى بشنك اسمنى ذكر ايدرز ديوب لكن بومقامه كلدكده درت اسمانى ذكر ايتمامشدركه حضرت ابرهيم واسمعيل واسحق ويعقوب در. بلكه آنحق يكرمى برذكر ايلمشدر ظاهر بودركه مقتضاى بشريت اوزره سهو قلم واقع اولمشدر رحمةالله تعالى عليه رحمة واسعه . لكن نسخده شيوع اولمق ايله اهل مترجمه ادخال ايتمكه مجال اوليوب حاشيه‌سنده اجمالاً اشارت اولنمشدر اما تتميماً للنقصان وتكثير النفع الاخوان ترجمه‌سنده كاهو فى كتاب الاتقان ذكر وبيان ايدهلم . حضرت ابراهيم ، جواليقى ايتدى اسم قديم در عربى دكلدر اماعرب بونى برقاچ وجهله تكلم ايلمشدر . اشهرى ابراهيم در ابراهام دخى ديمشلردر واوايله قرائت دخى اولنمشدر وابراهيم ، حذف يا ايله وابرهيم . بواسم سريانى در معناسى اب رحيم ديمكدربعضلر برهمه‌دن مشتقدر ديمشدركه شدت نظر معناسنه‌در بونى كرمانى عجائبنده حكايت ايلمشدر . وحضرت ابراهيم ابن آزردر آنك اسمى نارح‌در مشناة وراء مفتوحه ايله وآخرى حاء مهمله ايله . ابن فاحور نون ومهملهٔ مضمومه ايله ، ابن‌شاروح معجه‌وراء مضمومه ايله وآخرى خاء معجمه ايله، ابن راغوا غين معجمه‌ايله ابن فالخ فا ايله ولام مفتوحه ومعجمه ايله ، غابر مهمله‌وموحدهٔ مفتوحه‌ايله، ابن شالخ معجمتين ايله ابن ارفحشد بن سام بن نوح‌در . واقدى ايتدى ابرهيم خلق آدم‌دن ايكى بيك‌سنه رأسنده ولادت ايلدى مستدركده‌مذكوردر طريق ابن المسيب‌دن حضرت ابى هريره‌دن كه ايتدى : حضرت ابرهيم يوز يكرمى سنه‌دن صكره اختتان ايلدى ايكى يوز ياشنده وفات ايلدى . امام نووى وغيرى برقول دخى روايت ايلمشلردركه يوز يتمش بيل عمرى اوله والله تعالى اعلم . حضرت اسمعيل ، جواليقى ايتدى : بعضلر آخرنده نون ايله لام بدلى ديمشدر . نووى وغيرى ايتدى : بونلرى ابرهيمك اكبراولاديدر . حضرت اسحق ، اسمعيل‌دن اون درت سنه صكره ولادت ايلمشدر . مدت عمرى يوز سكسان سنه ايدى ابوعلى بن مشكوبه كتاب

ذكر ايلمشدركه آنلر جمله‌دن مشاهيردر ايمدى بزدخى آنلرك اسماء شريفه‌سنى ذكر ايده‌لم ذكرلرى ايله تبرك ورجاء بركتلرى ايچون. پس جمله‌نك اولى آدم ابوالبشردر صلوات الله تعالى على نبينا وعليه وعلى سائر الانبياء والمرسلين آدم ايله تسميه اولندى زيرا اديم ارضدن خلق اولنمشدر بعضلر ديمشدركه اسم سريانى‌در اصلى آدام‌در خاتام وزننده، بعده تعريب اولنمشدر الف ثانيه‌يى حذفله. شعبى ايتدى لسان عبرانى‌ده تراب آدم‌در اول سببدن آنكله تسميه اولندى حضرت آدم طقوزيوز آلتمش سنه تعيش ايلدى بعضلر بيك سنه ديمشدر. برى‌دخى حضرت نوح‌در. جواليقى ايتدى اعجمىٔ معرب‌درکرمانى دخى زياده ايدوب معناسى سريانى‌ده ساكن ديمكدر ديدى. حاكم مستدركده ايتدى: نوح ايله وجه تسميه‌سى نفسنه نوحه وبكاسى كثير اولديغيچوندر اصل اسمى عبدالغفاردر اكثر صحابه بونك اوزرينه‌دركه حضرت نوح ادريس‌دن مقدمدركه نوح بن‌لمك فتح لام وسكون ميم وبعدها كاف ايله. ابن متوشاح فتح ميم وتشديد تاء مثناة مضمومه ايله بعدها واووفتح شين معجمه وبعدها لام بعدها خاء معجمه ايله. ابن اخنوخ فتح معجمه وضم نون خفيفه بعدها واوساكنه بعدها معجمه ايله كه اول ادريس‌در. بعض اقوالده بعضلر ديمشلردركه حضرت آدم ايله نوح بينده اون قرن واردر حق تعالى آنى قرق ياشنده بعث ايلدى قومى ايچنده بيك سنه لبث ايلدى يعنى اكلندى الا الفى سنه دكل يعنى طقوز يوز الى سنه طوردى آنلرى دينه دعوت وراه حقه هدايت ايلدى بعدالطوفان آلتمش سنه تعيش ايلدى تاكه خلق ينه كثير وفاشى اولديلر. حضرت نوحك ولادتى وفاة حضرت آدمدن يوزيكرمى آلتى سنه صكره‌در امام نووى فهذيب ديمشدركه اطول انبيادر عمر جهتندن. برى دخى حضرت ادريس‌در، بعضلر ديمشدركه حضرت نوح‌دن مقدمدر بعضلر ايتدى نبوت منصبى اعطا اولنان انبياء كرامك اولى ايدى اسمى اخنوخ بن برد بن مهلائيل بن انوش بن قينان بن شيث بن آدم‌در. وهب ايتدى ادريس حضرت نوحك جدى‌دركه اكاخنوخ ديرلر ايدى. ادريس اسم سريانى‌در بعضلر ديمشدركه عربى‌در دراستدن مشتق‌در كثرت دراست صحف ايتدوكيچون.

شيطان معناى اماته واحيايى فهم واذعان ايلمدى وياخود بيلدى لكن بوفعلى ايله مغالطه ايلدى پس حضرت خليل رب جليل آخر طريقله استدلال صوبنه انتقال ايلدى كه اول لعين جاى خلاص ومناصه برسبيل بوليه . پس ايتدى حق تعالى شمسى هركون مشرقدن كتورر ، سن اكر قادر ايسه‌ك مغربدن كتور . پس ظالم مبهوت درحال منقطع ومبهوت اولوب آنى ادعا ايتمكه قادر اولمدك زيرا آندن اسن اولان كيمسه آنى تكذيب ايدردى . بوفقير ايدر بوكلامك يعنى آندن اسن اولان تكذيب ايدر ديديكنك ماقبلنه تعليل اولمى چندان ظاهر دكلدر زيرا مدعى سن شمسى مغربدن كتورديو تكليفدر . ظاهر حال شمدنصكره بويله ايلمكدر اول تقديرجه اول تعليلده نفع قليل در اكر مقابله ده لعين شمسى مشرقدن كتورن بنم ديمش اولسه وياخود مقدما مغربدن كتورمشمدرديسه فى الواقع اسن اولان تكذيب ايدردى ديناسه مناسب ايدى والا اول تعليلى عدم ايراد انسب ايدى انتهى . برى دخى مناقضه دركه برامرى محاله تعليق در وقوعنك استحالهسنه اشارت ايچون ، حق تعالك ﴿ ولايدخلون الجنة حتى يلج الجمل فى سم الخياط ﴾ قولى كبى برى دخى مجاراة خصم در تاكه خصمه عشار وذلت واقع اوله شول طريقله كه بعض مقدماتى تسليم ايليه تبكيت والزام مقصود اولديغى محلده مثلا ﴿ ان انتم الابشر مثلنا ﴾ قولى كبى زيرا آنلرك ﴿ ان نحن الابشر مثلكم ﴾ قوللرنده رسلك بشريت اوزره مقصورين ايتدكلرينه اعتراف واردر كويا كه رسل كندولردن رسالتك انتفاسنى تسليم ايتمش اولورلر بشريتلرينه اعترافلرى ايله امابوتسليم حقيقتده مقصود دكلدر بلكه مجاراة خصم ايچوندر تاكه خصمه زلت وعشار اوله كويا ديمشلردركه سزك مدعاكزكه بزم بشر اولمامزدر حق در بزآنى انكار ايلمزز بلكه اظهار ايدرز لكن بوحالت منافى دكلدركه حق تعالى بزه اعطاء رسالت ايله افضال وتحميل منت ايليه .

علم ماوقع فى القرآن من الاسماء والكنى والالقاب — ايتدى

معلوم اولهكه حق تعالى كتاب مبينده اسماء انبيا ومرسلين دن يكرمى بش اسم

واذل ايله منافقنى مقصود ايتديلر پس حق تعالى آنلرك كلامنى بو وجهله رد ايلديكه نعم اعز اولان اذلى اخراج ايدرلكن اعز اولان الله در ورسوليدر واخراج ايدنلر مؤمنون در واذل اولان منافقون در كه آنلر اخراج اولنورلر برى دخى كلام غيرده واقع اولان لفظى محتملاتدن خلاف مقصدى اولانه حمل ايلمكدر متعلقنى ذكر ايلمك ايله مثالى ﴿ والذين يؤذون النبى ويقولون هواذن قل اذن خيرلكم ﴾ قوليدر برى دخى تسليم دركه محالى منفى فرض ايلمكدر ياخود مشروط فرض ايلمكدر حرف امتناع ايله تا كه مذكور اولان ممتنع الوقوع اوله شرطك وقوعى ممتنع اولديغيچون. بعده اول مذكورك وقوعنى تسليم ايليه جدلى ايله ودخى آنك عدم فائده سنه دلالت ايليه وقوعى تقديرى ايله دخى مثلا ﴿ ماانخذالله من ولد وما كان معه من آله اذن لذهب كل آله بما خلق ولعلى بعضهم على بعض ﴾ قولى كبى كه مغاسى حق تعالى ايله بيله بر آله يوقدر اكر آنكله بر آله دخى اولمق تسليم اولنسه اول تسليمدن لازم كلوركه اول ايكى آلهدن هربرى خلق ايتديكى شيئه ذاهب وبعضنى بعضنه غالى وغالب اوله اول تقديرجه عالمده بر امرده اتمام وتنفيد احكام واحوالده احكام واحوالده انتظام اولماز ايمدى مع هذا واقع اولان بونك خلافيدر پس ايكى آله ودخى زياده فرض اولنمق محال اولور زيرا آندن محال لازم كلور. برى دخى استدلال دركه بعض الفاظ ايراد ايلمكدركه مخاطب اوزرينه خطاب واقع اولان شيئك وقوعنى تسجيل ايليه ﴿ ربنا آتنا وعدتنا على رسلك ربنا وادخلهم جنات عدن التى وعدتهم ﴾ كبى زيرا بونلرده ايتا وادخالى استدلال واردر شول جهتدن كه حق تعالى دن وعد ايله وصف اولنمشلردركه حقك وعدنده خلف محالدر برى دخى انتقال دركه مستدل اولان شخص مقدما شروع ايتدوكنى استدلالدن استدلال آخره انتقال ايليه زيرا خصم استدلال اولدن وجه دلالتى فهم ايتمامشدر نته كيم حضرت ايله خليلك نمرود ايله مناظره سنده كه وقتا كه نمروده ﴿ ربى الذى يحيى ويميت ﴾ ديدى لعين دخى (انا احيى واميت) ديدى آندن صكره برقتله مستحق كيمسه يى كتوردوب آنى اعتاق ايلدى وبرقتله غير مستحق اولانى كتوروب قتل ايله عذاب ايلدى پس حضرت خليل رحمن بيلدى كه اول لعين وقرين

واطلاع ممكن دكلدر زيرا بوجبلتده بزم فطرتمزده اختلاف مركوز ومقرردر واول اختلافك ارتفاعنه امكان يوقدر الابوجبلتك ارتفاعيله بر آخر صورته نقلى ايله‌در پس بالضروره صحيح ومقرر اولورکه بزم ايچون بوحيوتك غيرى برحياة دخى واردركه آنده ميان عباددده اولان خلاف وعناد مرتفع اولور. ايمدى اول حيوة شول حيوةدركه حق تعالى آكا مصير ورجوع ايله وعد ايلمشدر پس حالا موجود اولان خلاف منكرينك انكار ايتدكلرى بعث تحقق وقوعنه اوضح دليل اولور ابن السيد تحقيق مقامده بووجهله بسط كلام ايلمشدر. وينه بوقبيلدندر وحدت مانعه دلالت تمانع ايله استدلال كه كتب كلاميده مشهور ومقرر ومسطوردر وينه انواع جدل‌دندر سبر وتقسيم دخى بونك قرأنده واقع اولان امثله‌سندندر حق تعالى‌نك ﴿ ثمانيه ازواج من الضان اثنين ﴾ قولى زيرا كفار كاه ذكور انعام ايچون حرام در ديديلر كاه اناثى. پس حق تعالى آنلرك قولنى سبر وتقسيم ايله رد ايلدى طرابق بودركه علت حرمت ياذكورت‌در ياخود انوثت‌در ياخود رحمك ايكيسنى اشتماليدر ياخود حق تعالى‌دن محض تعبددر. اول دخى يا وحى وارسال رسول ايله‌در وياخود كلامنى بلاواسطة سماعله‌در. پس وجوه وتحريم بونلردن غيرى دكلدر. وجه اول جميع ذكورك حرمتى مستلزم‌در وجه ثانى جميع اناثك حرمتى، وجه ثالث ايكى صنفك معاً حرمتى اقتضا ايدر حق تعالى‌دن بلاواسطة اخذ باطل‌در آنى كيمسه ادعا ايتمامشدر كذلك برسول واسطه‌سيله دخى. زيرا آنلره قبل النبى عليه السلام رسول كلمامشدر ايمدى احتمالاتك جمله‌سى باطله اوليجق مدعى‌كه آنلرك قولى افترا وضلال اولمقدر اول دخى ثابت اولور وينه انواع جدل‌دندر ﴿القول بالموجب﴾ ابن ابى الاصبغ ايتدى: آنك حقيقتى كلام خصمى ينه كلامنك فحواسندن مستفاد اولان ايله رد ايلمكدر بودخى ايكى قسم‌در برى بودركه كلام غيرده برصفت برشيئدن كتابت واقع اولەكه آنك ايچون برحكم اثبات اولنمش اوله پس اول صفتى اول شيئك غيرى ايچون اثبات ايليەلر حق تعالى‌نك ﴿ لئن رجعنا الى المدينة ليخرجن الاعز منها الاذل ﴾ قولى كبى آنلر اعز ايله كندى نفسلرينى ارادت ايلديلر

هوالحق﴾ قولیدر آنك برهانی بودرکه حق‌تعالی زلزلهٔ ساعتدن خبر ویروب آنك عظمتی دخی بیان ایلدی بوقولك صحتی مقطوع‌در زیرا صدقی ثابت اولان کیمسه قدرتی تواتر ایله ثابته اولاندن خبر ویرمشدر پس حق‌اولور ودخی زمان مستقبل‌ده اوله‌جق امردن حق ایله خبر ویرمز الا حق خبر ویرر. بری دخی بودرکه حق‌تعالی احیاء موتی ایده‌جکندن خبر ویردی زیرا اهوال ساعتدن خبر ویردیکندن خبر ویردی آنك فائده‌سی احیاء موتی‌یه موقوفه‌در. وبودخی ثابت اولمشدرکه حق تعالی هرشیئه قادردر احیاء موتی دخی جملهٔ اشیادندر. پس حق‌تعالی محیی الموتی اولور بری‌دخی بودرکه حق تعالی هرشیئه قدیر ایدوکنی خبر ویردی آنك برهانی بودرکه هرکیم شیاطینه اتباع ایدوب آنده بغیر علم مجادله ایلیه بز اکا عذاب سعیری ذوق ایتدیریرز دیدی. ایمدی بوحاله قادر اولماز الا هرشیئه قادر اولان کیمسه اولور پس حق‌تعالی هرشیئه قدیردر بری دخی ﴿وانه یبعث من فی‌القبور﴾ قولیدر آنك برهانی بودرکه ساعت آتیه اولوب ریب اولمدیغنه حق‌تعالی خبر صادق ایله اخبار ایلدی ومقرردرکه ساعتی کورمز الا شول کیمسه کتوررکه قبوردده اولانلری اول بعث ایدر زیرا ساعت شول مدتدن عبارتدرکه آنده اموات لاجل انجاز ان قائم اولورلر. پس ساعت بلاریب آتیه‌دروحق تعالی قبوردده اولانلری بعث ایده‌جکدر وبعضلر دیمشدرکه حق‌تعالی معاد جسمانی‌یه برقاچ نوعله استدلال ایلمشدر اولکی اعاده‌ی ابتدایه قیاسدر نته‌کیم ﴿کما بداءکم تعودون﴾ دیمشدر ودخی ﴿کما بداءنا اول خلق‌نعیده﴾ ودخی﴿ افعینا بالخلق الاوّل﴾ دیمشدر ایکنجی اعاده‌ی خلق‌سموات وارضه قیاسدر بطریق‌الاولی نته‌کیم ﴿اولیس الذی خلق السموات والارض بقادر﴾ دیمشدر اوچنجی اعاده‌ی ارضك‌موتندن‌صکره مطرونبات ایله احیاسنه قیاسدر. دردنجی‌اعاده‌ی شجر احضردن نار اخراجنه قیاسدر. بشنجی ﴿واقسموا بالله جهد ایمانهم لایبعث‌الله من یموت بلی﴾ قولنده‌در. آنك تقریری بودرکه حق نفسنده واحددر آنده اختلاف، تعدد طرق‌دن غیری نسنه‌ی مفید دکلدر وقتاکه عالمده برحقیقت موجوده اولدیغی محققدر لکن بزه بوحیاتده آکا وقوف

هرشخصك مافوقنه اولور حق تعالينك فوقنده بر احد يوقدركه آكا قسم ايليه پس كاه نفسنه قسم ايدركاه مصنوعاتنه ايدر آنلر دخى برصانع ونارى به دلالت ايدرلر .

علم معرفة جدل القرآن — علم مزبوره شيخ نجم الدين الطوفى بر كتاب تصنيف ايلمشدر . علما ديمشلردركه قرآن مبين جامع انواع ادله و براهين در هيچ بر برهان ودلالت وتقسيم و تحديد يوقدركه معلومات عقليه وسمعيه نك كلياتندن منبئ ومخبر اوله الا كتاب آنى ناطق در . لكن عادت عرب امين اوزره در ، دقائق طرق متكلمين اوزره دكلدر . ايكى سببدن برى بودركه حق تعالى ﴿ وماارسلنا من رسول الا بلسان قومه ليبين لهم ﴾ بيورمشدر . يعنى هر رسول قومنك لسانى اوزره ارسال اولنمشدر آنلره احكام الهيه يى بيان سهل و آسان اولمق ايچون . برى دخى بودركه محاجه ومسائل ده دقائقنه مائل اولانلر آنلردركه كلامك جلائل و واضحاتى ايله اقامت حجت ايتمكدن عاجز و بى قدرت اوله ، زيرا شول كيمسه كه اكثر ناس فهم ايتديكى اوضح كلام ايله مدعاى تفهيم واعلام ايتمكه قادر اوله اغمض كلام كه آنى آنجق اقل ناس فهم ايدرلر آكا تنزل ايدوب كلامنده الغازى اختيار ايلمز . پس حق تعالى دخى خلق ايله اولان محاجه ده مخاطباتنى اوضح عبارت و اجلاى صورتده اخراج ايلدى ، تاكه عوام آنك جليلندن آنلره قناعت ويروب والزام حجت ايدنلرى فهم ايده لر . خواص دخى اثناء مخاطباتدن فهم خطبا ادراك ايتديكى مرتبه دن زياده دقائق رفائق فهم ايده لر . ابن ابى الاصبغ ايتدى : جاحظ زعم ايلمشدركه قرآنده مذهب كلامى نوعندن برشى موجود اوليه مع هذا قرآن آنكله مشحوندر مذهب كلامى نك تعريفى بودركه متكلم اثباتنى قصد ايتديكى امرده برحجت ايله احتجاج ايليه كه معاندى ارباب كلام طريقه سى اوزره قطع واخجام ايليه آنك برقسمى نوع منطق دركه آنده مقدمت صادقه دن نتائج صحيحه استنتاج اولنور زيرا بوعلمك اربابندن اسلاميون اولانلر ذكر ايلمشدركه اوّل سورهٔ حج دن ﴿ وان الله يبعث من فى القبور ﴾ قوله وارنجه بش نتائج واردركه اول مقدمه دن استنتاج اولنور برى ﴿ ذلك بان الله

علم معرفة اقسام القرآن [*] — بوعلمده ابن القيم بر مجلد تصنيف ايدوب تبيان ايله تسميه ايلمشدر . ودخى معلوم اولهكه قسم دن مقصود خبرى تحقيق وتأكيددر حتى ﴿ والله يشهد ان المنافقون لكاذبون ﴾ مثلى قسم دن معدود قيلمشلردر . بعضلر سؤال طريقيله ديمشدركه حق تعالى دن قسم اكر تصديق مؤمن ايچون ايسه مؤمن اولان مجرد اخبار ايله تصديق جناب پروردكار ايدر ، اكر كافر عنيد ايچون ايسه قسم دخى مفيد دكلدر جواب ويرمشلردركه قرأن لغت عرب ايله نازل اولمشدر . عادت عرب بودركه مقصدلرى برامرى تأكيد اولسه قسم ايله تأييد ايدرلر . ودخى ابوالقسم القشيرى جواب ويروب ديمشدركه حق تعالى قسمى كمال حجت وتأكيد ايچون ذكر ايلمشدر . زيرا فصل احكام ايكى امر ايله قوت و احكام بولور يا شهادت ايله وياخود قسم ايله . پس حق تعالى كتاب كريمنده ايكى نوعى دخى ذكر ايلدى تاكه اعداء دين اولان فرقهٔ معاندين ايچون اصلا حجت قالميه اولا (شهدالله انه لا اله الا هو والملائكة واولوالعلم) ديوب شهادتى ذكر ايلدى وثانيا (قل اى وربى انه لحق) ديوب قسمى ذكر ايلدى . بعده اعرابدن حكايت اولنوركه وقتاكه ﴿فورب السماء والارض انه لحق﴾ قول كريمى استماع ايلدى صيحه وفرياد ايدوب ايتدى : كيمدركه رب الارباب اولان ملك جليلى اغضاب ايلديكه آنى يمينه الجا ايلدى . ودخى معلوم اولهكه قسم البته براسم معظمه اولور حق تعالى قرأنده يدى موضعده نفس كريمنه قسم ايلمشدر سائر مواضعك جمله سنده مخلوقاتنه قسم ايلمشدر سؤال اولنوركه حق تعالينك غيرينه قسمدن نهى وارد اولمشدر . برقاچ وجهله جواب ويريلوب بريسى بودركه مضاف محذوف درمثلا ﴿والتين﴾ قولنده ﴿ورب التين والشمس﴾ قولنده ﴿ورب الشمس﴾ تقديرنده در وبونلرك امثالى دخى بويله در . برى دخى بودركه قرأن كريم عربك مألوف ومعتادى اولان اسلوب قديم اورزه نازل اولمشدركه آنلر مخلوقاتدن تعظيم ايتدكارى اشيايه قسم ايدرلر ايدى . برى دخى بودركه قسم

[*] بوكلمه اقسام جمع قسم در فتح سين ايله كه يمين معناسنه در جمع قسم دكلدر كسر قاف وسكون سين ايله .

دیه تسمیه ایدرلر بونوعدن ایراد اولنمشدر حق تعالینك ﴿ لیس لها من دون الله کاشفه ﴾ قول کریمی ودخی ﴿ لن تنالوا البر حتی تنفقوا مما تحبون ﴾ الآن خصخص الحق، وضرب لنا مثلا ونسی خلقه ذلك بما قدمت یداك ، قضی الامر الذی فیه تستفتیان الیس الصبح بقریب، وحیل بینهم و بین مایشتهون کل نباء مستقر، ولایحیق المکر السیئ الا باهله، قل کل یعمل علی شاکلته، وعسی ان تکرهوا شیئاً وهو خیر لکم کل نفس بما کسبت رهینة، ماعلی الرسول الا البلاغ ، ماعلی المحسنین من سبیل ، هل جزآء الاحسان الا الاحسان ، کم من فئة قلیلة غلبت فئة کثیرة ، الآن وقد عصیت قبل تحسبهم جمیعاً وقلوبهم شتی، ولاینبئك مثل خبیر، کل حزب بما لدیهم فرحون، ولو علم الله فیهم خیرا لاسمعهم ، وقلیل من عبادی الشکور، لایکلف الله نفساً الا وسعها، لایستوی الخبیث والطیب ، ظهر الفساد فی البر والبحر، ضعف الطالب والمطلوب، لمثل هذا فلیعمل العاملون ، وقلیل ماهم فاعتبروا یا اولی الابصار ﴾ ودخی نجه الفاظ بی مثالکه مجرای مثال ده جاری ومشابهت کلام مخلوقدن عاری در . ودخی معلوم اولهکه امثال قرآن ایکی قسمدر بری ظاهر مصرح بهدر ﴿ کمثل الذی استوقد نارا ﴾ کبی وبونلرك نظائری دخی. بری دخی کامن درکه آنده لفظ مثل مذکور دکلدر تهکیم حسین بن المفضل دن سؤال اولندیکه سن امثال عرب و عجمی کتاب الله دن اخراج ایدرسین یا آنده سن (خیر الامور اوساطها) مثالی بولورمیسین؟ جوابنده ایتدی نعم درت موضعدهدر . بری ﴿ لافارض ولابکر عوان بین ذلك ﴾ قولنده بری دخی ﴿ والذین اذا انفقوا لم یسرفوا ولم یقتروا ﴾ قولنده بری ﴿ ولاتجعل یدك مغلولة ﴾ قولنده بری دخی ﴿ ولاتجهر بصلاتك ولا تخافت بها ﴾ قولنده ودخی سؤال ایلدیلرکه یا کتاب الله ده ﴿ لیس الخبر کالعیان ﴾ مثلندن نشان وارمیدر بیان ایله ، ایتدی : ﴿ اولم تؤمن قال بلی ولکن لیطمئن قلبی ﴾ قولنددر بنه دیدیلرکه یا ﴿ کما تدین تدان ﴾ قولنی بولورمیسین ایتدی: ﴿ من یعمل سوءً یجزبه ﴾ قولنددر بنه دیدیلرکه ﴿ لاتلد الحیة الا الحیه ﴾ مثلنی بولورمیسین ایتدی : ﴿ ولایلدوا الا فاجراً کفارا ﴾ قولنددر وبونلرك امثالی قرآن عظیمك امثالی کثیردر بومقدارا کافیدر اعتبارده .

ومثلات دن اغفال ایدرلر مع هذا مثل بلا ممثل فراس بلا لجام وناقهٔ بی زمام کبیدر ودخی دیمشلردرکه قرآنده اولان ضروب امثالدن امور کثیره استفاده اولنور . مثلا وعظ وتذکیر و حث وزجر واعتبار وتقریر ومرامی عقله تقریب وصورت محسوسه تصویر کبی . زیرا امثال معانی یه صورت اشخاصده تصویر ایدرکه اذهانده زیاده ثابت وبرقرار اوله. زیرا ذهن آنلرده حواس ایله استعانت واستیناس ایدر اول سببدندرکه مثلدن غرض ، غرض خفی یی جلی یه وغائبی شاهده تشبیه در امثال قرآن دن هربرنده برفائده وحکمت زائده دخی مقرردر مثلا تفاوت اجری بیانی مشتمل اولور و دخی مدح وذمی و ثواب و عقابی و برامری تفخیم ویا تحقیری ویا برامری ابطال وتحقیق مشتمل اولور نته کیم حق تعالی ﴿ وضربنا لکم الامثال ﴾ بیوروب بزه رب منان ضرب امثال ایله امتنان ایدر متضمن اولدیغی فوائد ومنافع وعوائدسببی ایله . زرکشی برهانده ایتدی : برهانك برحکمتی دخی تعایم بیان در بودخی بوشریعتك خصائصندندر اصبهانی ایتدی : عربك ایتدیکی ضرب امثالك وعلمانك استحضار ایتدکلری نظائر ومثالك شان عظیمی واردرکه بر عاقله خفی دخی دکلدر ابراز خفیات دقائق و رفع استار حقایق ده بر وجهله که سکا امر متخیلی صورت متحققده ارائت واظهار ومتوهمی معرض متیقن ده آشکار ایدر وغائبی سنکله بروجهله مأنوس ایدر کویا مشاهد ومحسوس در . ودخی ضرب امثاله خصم شدید الخصومتی تبکیت والزام وجاح ابی اولان معاند غبی نك صولتی قمع وافحام واردر زیرا امثال قلوب رجالده بروجهله تأثیر ایدرکه شیئی کندی نفسنده وصف ایتمکده اول تأثیر اولماز اول سببدندرکه حق تعالی کتاب کریمنده و سائر کتبنده امثالی تکثیر ایلمشدر . حتی سور انجیلدن برسوره واردرکه سورة الامثال ایله تسمیه اولنمشدر . وکلام بنی قرشی ده دخی کثیر وفاشی در علیه السلام وکلمات سائر انبیاده دخی بسیار واقوال ونصائح حکماده دخی بیشماردر . ودخی معلوم اوله که جعفر بن شمس الخلافه کتاب الآداب ده برباب عقد ایلمشدر قرآندن بعض الفاظ که مثل مجراسنه جاریه اولمشدر آنی افراد بالذکر ایلمشدر . بونوعی ارسال المثل

ثلثه‌نك هربرینی مشتملدر وسورهٔ اخلاص ثلث قرآندر . زیرا احد اقسام ثلثه‌یی مشتملدرکه توحیددر. ودخی ابن جریر ایتدی : قرآن اوچ شیئی مشتملدر : توحید واخبار وديانات . اول‌سببدندرکه سورهٔ اخلاص ثلثی اولمشدر ، زیرا توحیدك جمله‌سنی مشتملدر ودخی علی بن عیسی ایتدی : قرآن اوتوزشیئی مشتملدر وهربرینی عد ایلمشدر لکن ابن جریر دیدیکی اشیاء ثلثه ابن عیسی‌نك ذکر ایتدیکینك جمله‌سنی بلکه اضعافی مشتملدر . اول سببدن ابن جریر ذکر وتحریر ایله اکتفا اولنوب ابن عیسانك ذکر ایتدیکی ذکر اولنمامشدر . نظر حقیقت ایله نظر اولنسه هرنه‌دکاو فهم دراك اولسه قرآنك عجائبنی احصا وادراك ایده‌مز نیچه علماء اعلام قرآن متضمن اولدیغی احکام حقنده مستقلاً کتب تألیف ایلمشلردر قاضی اسمعیل کی ودخی بکربن‌العلا وابی‌بکرالرازی والکیا الهراسی وابی بکر بن العربی‌وعبد المنعم بن الفرس وابن خویزمنداد کبی . وبر طائفه دخی آنجق قرآنده اولان علوم باطن حقنده کتب تالیف ایلمشلردر . ودخی ابن‌برجان قرآنك احادیثی معاضدت وتقویت‌دن متضمن‌اولدقلرینی بیان‌حقنده کتاب مفرد جمع‌ایلمشدر ودخی جلال الدین السیوطی برکتاب لطیف جمع وتألیف ایدوب کتاب (الاکلیل فی‌استنباط‌التنزیل)ایله تسمیه‌ایلمشدر . آنده قرآندن استنباط اولنان مسائل فقهیه واصلیه و اعتقادیه‌نك جمله‌سنی ذکر ایلمشدر وبونلرك غیری بعضی فوائد ذکر ایدوب کثیر الفائده وجم‌العائده برکتاب اولمشدرکه انواع مذکوره‌دن اجمال اولنانلره شرح مجراسنه جاریدر هرکیم آنلره وقوف ایراد ایدرسه اول‌کتابه مراجعت ایلسون .

علم‌معرفة امثال القرآن — بوعلمده کبار اصحاب شافعیه‌دن امام ابوالحسن‌الماوردی‌تصنیف کتب ایلمشدر. حق‌تعالی بیورمشدر ﴿ ولقدصرفنا فی‌هذا القرآن من‌کل مثل لعلهم‌یتذکرون﴾ ودخی بیورمشدر ﴿ وتلك الامثال نضربها للناس ومایعقلها الاالعالمون﴾ امام ماوردی ایتدی : علم امثال‌قرآن . اعظم علوم قرآندندر لکن خلق آندن غافلدر زیرا آنلر امثاله اشتغال

قولنده ﴿وحدادت آتونی زبرالحدید﴾ ودخی ﴿والناله الحدید﴾ قولنده وبناء نجه آیات عدیدده ونجارت ﴿واصنع الفلك باعیننا﴾ وغزل ﴿نقضت غزلها﴾ قولنده و نسج ﴿کمثل العنکبوت اتخذت بیتا﴾ قولنده و فلاحت ﴿افرأیتم ماتحرثون﴾ قولنده وصید نجه آیاتده وغوص ﴿کل بناء وغواص﴾ ودخی ﴿تستخرجوا منه حلیة﴾ قولنده وصیاغت ﴿واتخذ قوم موسی من بعده من حلیهم عجلاً جسدا﴾ قولندهدر . ورحاجت صرح ﴿ممردمن قواریر﴾ ودخی ﴿المصباح فی زجاجة﴾ قولنده وفخارت ﴿فاوقدلی یاهامان علی الطین﴾ قولنده وملاحت ﴿اماالسفینة﴾ قولنده وکتابت ﴿علم بالقلم﴾ قولنده وخبازت ﴿احمل فوق رأسی خبزا﴾ قولنده وطبخ ﴿بعجل حنیذ﴾ قولنده وغسل وقصارت ﴿وثیابك فطهر﴾ ودخی قال الحواریون که آنلر قصارلرایدی وجزارت ﴿الاماذکیتم﴾ قولنده وبیع وشری نجه آیاتده وصباغت ﴿صبغة الله﴾ ودخی ﴿جدد بیض وحمر﴾ قولنده وحجارت ﴿وتحتون من الجبال بیوتا﴾ قولنده وکیالت ووزن نجه آیاتده ورمی ﴿ومارمیت اذرمیت﴾ ودخی ﴿واعدوا لهم مااستطعتم من قوة﴾ قولنده مذکور اولمشلردر. وبونلردن ماعدا اسماء آلات وضروب مأکولات ومشروبات وفنون ومنکوحات وجمیع حوادث وواقعات کائناتدن نجه سنی دخی جامع درکه ﴿مافرطنا فی الکتاب من شیء﴾ قول کریمك معناسی آنی محقق واول مدعایی مصدقدر قاضی ابوبکر ابن العربی (قانون التأویل) ده بیان و تفضیل ایدوب دیمشدرکه : علوم قرأن یمش یدی بیك ودرتیوز اللی علمدر کلمات قرأن عددنجه . اول دخی درت نوعه ضرب اولنمشدر زیرا هرکلمه‌نك ظهری وبطنی وحدی ومطلعی واردر. وبودخی مطلقدر ترکیبی ومابینلرنده اولان روابطی اعتبار اولنمادن ؛ پس بوتقدیرجه آنی عململه احاطه واحصایه کیمسه قادر اولماز الا خدای رب العالمین قادردر. ودخی دیمشدرکه ام علوم قرأن اوچدر : توحید وتذکیر واحکام . پس توحیددده معرفت مخلوقات ومعرفت خالق بالاسماء والصفات والافعال جملهسی داخلدر وتذکیردن معدوددر . وعد ووعید وجنت ونار وتصفیهٔ ظاهر وباطن واحکامدندر تکالیفك جملهسی و تبیین منافع ومضار وامر ونهی وندب اول جهتدندرکه فاتحهٔ ام القرأن اولمشدر . زیرا بو اقسام

آنلره نچه معانی ودقایق واسرار رقائق لائح اولدیکه آنلر داعلام واصطلاحات وضع ایلدیلر . فنا وبقا وحضور وخوف ورجا وهیبت وانس ووحشت وقبض وبسط کبی وبونلره مشابه نچه اصطلاحات وضع وتعیین ایلدیلر . ایمدی بوذکر اولنان شول فنون درکه ملت اسلامیه ابدالله ذکرهم واید فکرهم اخذ واستنباط ایلمشلردر لکن قرآن بونلردن ماعدا علوم اوائلدن نچه علومی جامع اولمشدر . علم طب وجدل کبی وهیئت وهندسه وجبر ومقابله ونجامت وبونلرك غیری نچه علوم دخی . اما علم طب . آنك مداری حفظ صحت واعتدال واستحکام قوت اوزرینه در ویاخود رد صحت در بعد اختلال وحدوث شفادر بعد الاعتلال قسم اوله اشارت اولنمشدر ﴿ وکان بین ذلك قواما ﴾ قولی ایله ودخی ﴿ کلوا واشربوا ولاتسرفوا ﴾ قولی ایله وقسم ثانیه ﴿ شراب مختلف الوانه فیه شفاء للناس ﴾ کلام شریفی ایله اشارت اولنمشدر . اما علم هیئت شول آیاتدهدر که آنلرده ملکوت سموات وارض وعالم علوی وسفلی ده بث اولنان مخلوقات واحوال شمس وقمر ذکر اولنمشدر . مثلا ﴿ فمحونا آیة اللیل وجعلنا آیة النهار مبصرة ﴾ ودخی ﴿ لاالشمس ینبغی لها ان تدرك القمر ﴾ قولی کبی ودخی ﴿ برب المشارق والمغارب ﴾ کبی وبونلرك غیری نچه آیات دخی که احصا اولنسه اصول هیئتك جملهسی معزیادة آنده موجوددر . اما علم هندسه ﴿ انطلقوا الی ظل ذی ثلث شعب ﴾ قولندهدر . اما علم جدل قرآنك آیاتی حاویه اولمشدر جمیع براهین ومقدمات ونتائجی وقول بالموجب وعارضه یی وبونلرك غیری نچه اشیای دخی وابراهیم ونمرودك مناظرهسی وقومنك محاجهسی بوبابده اصل عظیم در . اما جبر ومقابله . دیمشلردرکه اوائل سورده مدد واعوام وتواریخ امم سالفه وایام ذکری مندرجدر آنلرده بوامتك مدت بقاسی تاریخی وتاریخ مدت دنیا مندرجدر . ومامضی ومابقی بعضی بعضنده مضروبدر . اما علم نجامت ﴿ اوائارة من علم ﴾ قول کریمندهدرکه ابن عباس رضی الله تعالی عنهما آنکله تفسیر ایلمشدر وبونلردن ماعدا قرآن عظیم ده اصول صناعات واسماء آلات که مهمات وضرورات اکا الجا وکسب تحصیلی اقتضا ایدر . نچهسی قرآنده مذکوردر . مثلا ﴿ خیاطت وطفقا یخصفان ﴾

برطائفه درکه آنده اولان قصص قرون سالفه واخبار امم سالفه‌نی تلمح ایدوب هربرینك اخبارینی نقل وتبیین ووقایع وآثارینی تدوین ایلدیلر . حتی بدأدنیا و اول اشیایی ذکر ایلدیلر وبونی تاریخ وقصص ایله تسمیه ایلدیلر. بعضلردخی طائفهٔ اخری درکه آنده اولان حکم وامثاله متنبه وواقف ومواعظ وعبره عارف اولدیلرکه هربری قلوب رجاله اضطراب وقلقله وشواخ جباله دکدکه وزلزله ویریر پس آنده اولان وعد ووعید وتبشیر وتحذیر شدید وذکر موت ومعاد ونشر وحشر عباد و اول یوم هائل‌ده اولان حساب وجنت ونار وثواب وعقاب‌دن نیچه فصول ومواعظ استنباط واصول زواحر التقاط ایدوب اول سببدن خطبا ووعاظ ایله تسمیه اولندیلر بعضلر دخی برقوم‌درکه آنده اولان اصول تعبیردن تأویل کثیر استنباط ایلمشلردر . قصهٔ یوسفده وارد اولان بقرات سمان ضخام وصاحبی سجنك کوردکلری منام کبی وحضرت یوسفك نجوم وشمس وقمرکندویه هربری ساجد ومسخر کوردیکی کبی، بونلری تعبیر رؤیا ایله تسمیه ایلدیلر وهر رؤیایی کتابدن استنباط ایلدیلر اکر آنده عسرت اولورسه سنت‌دن التقاط ایلدیلرکه شارح کتابدر آنده دخی عسرت و اشکال اولورسه حکم وامثالدن استخراج ایلدیلر آندن صکره اصطلاح عوامه نظر ایلدیلر مخاطبات وعرف عادتلرنده‌که قرآنده آکا ﴿وأمر بالعرف﴾ ایله اشارت اولنمشدر . بعضلر دخی برقومدرکه آیت مواریثده اولان ذکر سهام واربابنی بیان واعلامدن علم فرائضی اخذایلدیلر وآنلرده اولان ذکر نصف وثلث وربع وسدس وثمن‌دن حساب فرائضی ومسائل عولی استنباط ایدوب احکام وصایایی استخراج ایلدیلر بعضلر دخی برقومدرکه لیل ونهار وشمس ده وقمرده ومنازلنده ونجوم وبروجده وغیریلرده اولان حکم باهره وآثار ظاهره یه دلالت ایدن آیات وتأثیرات وعلاماته نظر ایدوب آندن علم مواقیت استخراج ایلدیلر. بعضلر دخی کتاب وشعرادن برقومدرکه آنده اولان جزالت الفاظ وبدیع نظم وحسن سیاق ومبادی ومقاطع ومخالصه وتلوین خطاب وایجاز واطنابه وبونلرك غیری بوباب‌دن نیچه دقائقه ناظر اولوب آندن معانی وبیان وبدیعی استنباط ایلدیلر . بعضلردخی اصحاب طریقت‌دن برقومدرکه قرآنه نظرایدوب الفاظندن

ايتمشلردر وبونلرك غيرى . مثلا كلمات متشابهه و آيات متقابلهيى حصر وتعداد ايدوب لكن معانيسنه تعرض و آنده ايداع اولنـان دقائقى تدبر ايتمدن پس بوطائفه (قراء) ديه تسميه اولنمشلردر بعضلر دخى معرب ومبنى اولان اسما وافعالنـه وحروف عامله وغيرينـه اعتنا واهتمام واسماده وتوابعنـده وانواع افعالده ولازم ومتعـدىده توسيع كلام ورسـوم خط كلمات و آنلره متعلق ودقائق ونكات، حتى بعضلر اعراب مشكلات وبعضلر اعراب جميع كلمات ايله تقييد ايلمشلردركه آنلره نحاة ايله تسميه اولنمشـلردر . بعضلر دخى الفاظنه اعتناء بعض الفاظنى بولديلركه معناى واحده دلالت ايدر و بر لفظ بولديلركه معنيينه دلالت ايدر برلفـظ دخى بولديلر كه اكثره دلالت أيدر . اولكى نوعى حكمى اوزره اجرا ايلديلر وخفى اولانك معناسنى ايضاح ايلديلر ودخى ايكى معنـايه ودخى زيادهيه احتمالى اولانلرده احـد محتملاتى ترجيح ايتمكه خوض وشروع ايلديلر وهربرى فكرينى اعمال ونظرى اقتضا ايتديكنه كوره بسط مقال ايلديلركه آنلر مفسرون در . بعضلر دخى آنده اولان ادلهٔ عقليه وشواهد اصليه ونظريهيه اعتنا ايلديلر مثلا ﴿ لوكان فيهما آلهة الا الله لفسدتا ﴾ قول كريمى كبى وبونلرك غيرى آيات كثيره كبى. پس آنلردن حق تعالينك وحدانيت ووجود بقاسنه وقدم وقدرت وعلم بى انتهاسنه وجناب كبرياسـنه لائق اولميان نقائص دن تنزيهنه دلالت ايدر . ادلهٔ عقليهٔ قويه استنباط و آنى احكام اصول دين وعقائده مناط ايلديلر بونلر اصوليون دركه علم اصـول دينـه عالملردر . بعضلر دخى خطاباتنك معانيسنده تأمل ايدوب كوردىلركه بعضى عموم، بعضى دخى خصوص اقتضا ايدر بونلرك غيرى احكام لغاتدن دخىكه حقيقت ومجاز وصريح وكنايت در ودخى تخصيص دن واخبار دن ونص وظاهر ومجمل ومحكم ومتشابه وامر ونهى ونسخ دن بحث وتكلم ايلديلر وبونلرك غيرى انواع اقيسه واستصحاب حال واستقرادن ، بونلر علماء اصول فقهدر . بعضلر دخى آنده اولان حلال وحرام وسائر احكامده فكر صادق ونظر صحيحى احكام ايدوب اصولنى تأسيس وفروعنى تفريع ايدوب هر برنده وجه حسـن اوزره بسط مقال ايدوب بونى علم فروع ايله وعلم فقه ايله دخى تسميه ايلديلر . بعضلر دخى

خانات قنغی موضعده مذکوردر. ایتدی حق تعالی نك ﴿ لیس علیکم جناح ان تدخلوا بیوتا غیر مسکونة فیها متاع لکم ﴾ قولنده مذکوردرکه بیوتدن مقصد خانات در ودخی بعض کیمسه نبی نك علیه السلام عمرینی حق تعالی نك سورهٔ منافقین ده ﴿ ولن یؤخر الله نفسا اذا جآء اجلها ﴾ قولندن استنباط ایلمشدر زیرا سورهٔ مذکوره آلتمش اوچنجی سوره واقع اولمشدر وعقیبنده سورهٔ تغابن وارده اولمشدرکه نبی نك فقدی ایله تغابن حصولنه اشارت در دیمشدر ابن مرجان ایتدی : هرنسنه که رسول الله صلی الله تعالی علیه وسلم بیورمشدر البته اول قرأنده موجوددر ویاخود اصلی مذکوردر کرك قریب اولسون کرك بعید . آنی فهم ایدن فهم ایدر دیدهٔ عقل و بصیرتی نابینا اولانلر فهم ایده میوب اعمی اولورلر کذلك هرنسنه کیم قضا وحکم وامضا ایتمش اوله نهایت طالب اولانلر آندن اجتهادی وبذل وسعی وفهم و مقداری ادراك ایدر. ابن ابی الفضل المرسی ایتدی : کتاب مبین جامع علوم اولین و آخرین در برحیثیت ایله که آنك حقیقتنی علمله احاطه ایلمز الا ینه متکلم اولان ایدر . آندن صکره رسول الله احاطه ایدر . حق تعالی علمنده مستأثر ومتفرد اولدیغی علومك ماعداسنی آندن صکره حضرتك علومنك معظمنه دخی سادات صحابهٔ کرام واعلام آل عظام وارث اولمشلردر خلفاء اربعه کبی ودخی ابن مسعود وابن عباس کبی رضوان الله تعالی علیهم اجمعین. حتی ابن عباس ایتدی : اکر بنم یانمده برعقال بعیر کبی شیٔ یسیر ضایع اولسه آنی دخی کتاب اللهده بولورم آنلردن صکره تابعین باحسان آنلره وراثت ایله خلقه فیض رسان اولدیلر آنلردن صکره همم ده قصور و غرائم ده فتور اولوب اهل علم اولانلر ضعیف ونزار اولوب صحابه و تابعین حاملین اولدقلری علوم دینی وسائر فنونی حملدن عاجز و بی اقتدار اولدیلر حتی دیمشلردرکه (جمیع العلم فی القرأن لکن تقاصر عنه افهام الرجال) اندن صکره بعضلر علوم قرأنی تنویعه اقدام و هرطائفه فنوندن برفنه قیام ایدوب بعضلر ضبط لغات وتحریم کلماته اعتنا وحروفك مخارج وعددینی معرفت وکلمات و آیاتی وسور واحزابنی وانصاف وارباعنی وسجداتنی عد واحصا ایدوب هراون تمامنده وضع علامت

علم معرفة العلوم المستنبطة من القرآن — حق تعالى بيورمشدر ﴿مافرطنا فى الكتاب من شئ﴾ ودخى ﴿ونزلنا عليك الكتاب تبيانا لكل شئ﴾ بيورمشدر. ودخى حضرت صلى الله تعالى عليه وسلم ﴿ستكون فتن﴾ ديديلر سؤال ايلديلركه ﴿وما المخرج منها﴾ بيوردىلركه ﴿كتاب الله فيه نباء ماقبلكم وخبر مابعدكم وحكم مابينكم﴾ يعنى عن قريب بعض فتن ظهور ايده جكدر. سؤال اولنديكه يااول فتندن مخرج وطريق خلاص ندر؟ جوابنده بيوردىلركه كتاب الله دركه آنده ماقبلكزك نبائى ومابعدكزك خبرى ومابينكزك حكمى جملة موجوددر. ودخى حضرت ابن مسعوددن (ر. ع) مرويدر بيوردىلركه هركيم علم ايستيه همان قرأنه ملازم اولسون زيرا اول كلام مبين جامع خير اولين وآخرين در بيهقى ايتدى: مقصودى اصول علمدر ودخى سعيد بن جبير ايتدى: بكاحضرت رسالتدن صلى الله تعالى عليه وسلم برحديث يتشمدى على وجهه، الابن آنك مصداقنى كتاب الله ده بولمشمدر ودخى ابن مسعود ايتدى قچانكه بن سزه برحديثدن خبر ويرسهم كتاب اللهدن آنك تصديقنى دخى خبر ويريرم حضرت امام شافعى بركره مكده ايتدى هرنه كيم ديلرسه كز بندن سؤال ايدك بن سزه كتاب اللهدن آنك خبرك ويرەين. پس ديديلركه ندير سين شول محرم حقنده كه زنبور قتل ايليه پس ايتدى ﴿بسم الله الرحمن الرحيم ، وما آتاكم الرسول فخذوه ومانهاكم عنه فانتهوا﴾ ودخى سفيان بن عيينه بزه تحديث ايلمشدر عبدالملك بن عميردن، اول دخى ربعى بن حراش دن اول دخى حذيفة بن اليمان دن اول دخى نبى دن صلى الله تعالى عليه وسلم. بيوردىلركه بندن صكره اولانلره ابى بكره وعمره اقتدا ايدك ودخى بزه سفيان تحديث ايلمشدر مسعر بن كرام دن اول دخى قيس ومسلم دن اول دخى طارق بن شهاب دن اول دخى عمر بن الخطاب دن ـ كه محرمه زنبورى قتل ايلهامر ايلمشدر ـ ايمدى بومقامه كلنجه تمهٔ كلام حضرت امام در. ودخى ابن سراقه كتاب (الاعجاز) ده ابى بكر بن مجاهددن حكايت ايلمشدركه بركون ديديكم عالمده برشى يوقدركيم الا كتاب اللهده موجوددر پس درحال سؤال ايلديلركه ياقرأنده

اولديغيدر زياخود اقوال سابقه‌نك مجموعيدر وياخود هرزمانده السنه و آذانده غض وطرى وشوقله اسماع وقبوله لائق وحرى اولديغيدر وياخود جزالت وعذوبت صفتلرينى جامع اولديغيدر معهذا مابينلرنده مرتبهٔ تضاد اولديغى مقرر وكلام بشرده ايكيسى جمع اولنمديغى محققدر وياخود حق تعالى بونى آخر كتب قيلوب سائردن غنى ايليوب كتب مقدمه‌يى بوكا محتاج وبونى جمله‌يه سرتاج ايلديكيدر وياخود وفرت دواعى وشدت حاجت وتحدى وار ايكن بنه معارضه ومقابله اولنمديغيدر انتهى . بوندن صكره دخى علماء نامدار قرآندن معجز اولان مقداردە اختلاف ايلديلر بعضى معتزله بوكا ذاهب اولديلركه اعجاز جميعنه متعلقدر . لكن بوكلام بى‌سودوعين نظم قرآن ايله مردوددركه اقصر سوره ايله تحدى اولنديغى تصريح اولنمشدر قاضى ايتدى : برسوره ايله دركك طويله كرك قصيره اولسون برموضعده دخى برسوره مقدارى كلام ايله اولور برقوم دخى اعجاز اولماز الا آيت كبيردده اولور آخرون ديديلركه اعجاز قرآنك قليل وكثيرينه تعلق ايدر قول اصح دخى بودر بعده بنه اختلاف ايدوب قاضى ايتدى : قرآنده هركله بلاغتدن دورهٔ عليادەدر اما ابونصر قشيرى وعزالدين بن عبدالسلام تفوت اولمسنى اختيار ايدوب بعضى فصيح وبعضى افصح اولمسى قول اصحدر ديديلر آندن صكره قرآنى شعردن تنزيهده حكمت بودركه قرآن منبع حق ومجمع صدقدر شعرك مبناسى باطلى صورت حقده تخييلدر حتى بعض حكما ديمشدركه برمتدين وصادق اللهجه كيمسه كورلمامشدركه شعرنده مقاق اوله كلامنده برمنظوم واقع اولسه على طريق القصد دكلدر شعرده خود على طريق القصد اوتق شرطدر . بعضلر ديمشدركه بيت واحد شعر دكلدر اقلى ايكى بيتدر . امارجز اصلا شعر دكلدر بعضلر اقلى درت بيتدر ديمشدر اول خود قرآنده اصلا يوقدر ودخى ديمشلردركه تحدى انسله اولمشدر جنله اولمامشدر . زيرا بعضلر آنلر اهل لسان عربى دكللردر پس حق تعالك ﴿ قل لئن اجتمعت الانس والجن ﴾ قول كريمى تهويل امر اعجاز ايچوندر زيرا آنلرك اجتماعندن حاصل اولان قوت خفى دكلدركه رمانى ايتدى ملائكه دخى مذكوراولمديلر زيرا حضرت صلى الله تعالى عليه وسلم ملائكه‌يه مبعوث اولمامشلردر .

خلق مشاهده ایتدکارنده جمله‌سنك حبل رجالری منقطع ومثانه معارضه وسبیه وشکلنده مناقضه‌دن عجزلری مقرر واقع اولدی بعده ینه اعداء دین اولان معاندین وزمرهٔ اشرار عناد واستکبارده اصرار ایدوب کاه منظوم کورمکله شعر وکاه معجوزعنه اولوب غیر مقدور اولمق ایله سحردر دیرلر ایدی . مع‌هذا ینه قلوبده وقعنی ونفوسده‌فزع‌ظهوری ایله علوقدرینی‌مشاهده ایتمکله آنلره شبهه وریبت ، بلکه کمال دهشت وحیرت حاصل اولوب نوع اعتراف ایتمکه دخی قدرت بولمازلر ایدی . اول سببدن درکه وقتا که ولید بن‌المغیره وقتا که نبی کریم‌دن صلی‌الله تعالی علیه وسلم قرأن عظیمی استماع ایلدی والله بونك سویلدیکی قول‌ده تحقیق بر حلاوت عظیمه واوزرنده برطلاوت فخیمه واردر وبونك اعلاسی مثمر واسفلی مغدق‌در [*] ودخی البته بوعالی‌در یوکا برکلام تعلی ایلمز ودخی ماتحتنی حطم وکسر ایدردیدی وکاه اولوردی‌که کمال‌جهلمزندن (اساطیر الاولین اکتتبها فهی تملی علیه‌بکرة واصیلا) دیرلر ایدی‌مع‌هذا صاحبلری امی‌اولوب کیمسه‌دن‌قرائت وحضورنده برکیمسه اولوب اول‌املا وکتابت ایتمدیکنی بیلورلر ایدی . وبونلرك غیری نیچه امور عجاب‌که عنادوجهل وعجزلری ایجاب ایلمشدر بعده ینه خطابی ایتدی : بن اعجاز قرأنده بروجه دیدم‌که اکثر ناس آندن‌ذاهل وغافل‌درکه قلوبده صنیع ونفوسده تأثیری کثیر اولدیغیدر زیرا سن قرأنك غیری کرك منظوم وکرك منثور برکلام استماع ایلمزسین‌که آندن قلبه لذت وحلاوت حاصل اوله و برحاله روع و مهابت حاصل اوله قرأن عظیمك سماعندن حاصل اولان کبی . تلخیص کلام بومقامده بودرکه وجه اعجاز یا بلاغت ایله ایجازدر ویاخود بیان وفصاحت‌در ویاخود صف ونظم‌در ویاخود آنلرك کلامی جنسندن خارج اولمسیدر مفرداتی آنلردن ایکن ویاخود قراسنه کلال وسامعینه ملال کلمدیکیدر ﴿آناء اللیل واطراف النهار﴾ هرنه‌مرتبه‌قرائتی تکرار اولنسه ویاخود متضمن اولدیغی اخبار ماضیه ومستقبله‌دن اخباردر ویاخود شرحنده طول وکثرت وحصرنده کمال‌مشقت اولور نیچه علومی‌جامع

[*] غدق ماء کثیردر اغدق المطر دیرلر قچانکه قطره‌سی کثیر اوله .

نتاج سهولت در ، یعنی آندن حاصل اولور . وجزالت ومتانته زعورتدن برنوعله معالجه اولنور پس بوایکی امرك برنظمده اجتماعی مع هذا هربری آخرون مفارق ایکن فضیلتدن معدوددرکه اول فضیلت قرآنه مخصوصه در تاکه نبی خدای کریمه آیت بینه اوله ، ودخی بشره آنك مثانی اتیان متعذر اولدیغی اول جهتدندرکه انلرك عامی جمیع اسماء لغت عربیه یه محیط دکلدر ودخی اول الفاظه مجهوله اولان معانی جمیعنه ووجوه نظمك جمله سنه که ایتلافی آنك ایله علملری محیط دکلدر بو اموردہ قرآن کریم غایت شرف و فضیلتده در . کذلك معانیسی دخی ابوابنده متقدم واعلای درجاته مترقی در . کرچه بواوچ فضائلك هربری مستقلاً ومتفرقاً بولنمق قابلدر انواع کلامده لکن نوع واحده مجموعة بولنمق اولماز الا کلام علیم قدیرده اولور . پس بو بیان دن ظاهر ونمایان اولدیکه اعجاز قرآن اول جهتدندرکه افصح الفاظله احسن نظوم تألیفده کلمشدر ومتضمن اصح معانی درکه توحید خدادر وصفاتنده آنی تنزیه وطاعتنه دعوت در وطریق عبادتی بیان در ، تحلیل وتحریم دن وخطر واباحت ووعظ وتقویم وامر بالمعروف و نهی عن المنکردن و محاسن اخلاقه ارشاد وقبائحدن زجردر . وهربری موضعنده موضوع اولوب ایچنده اخبار قرون ماضیه مودع ومندرج وهربرینك عصاة ومعاندینه جناب حقدن نازله اولان مثلات[*] عظیمه مندمج اولوب اعصار آتیه ده اوله جق امور مستقبله دن اخباری متضمن در . وبونلرك هربرنده حجت ایله محتج له ودلیل ایله مدلول له بینی جامع واقع اولمشدر تاکه اول عقوبته داعی اولان امرك لزومنی زیادهٔ تأکید واستحقاقلرینی تأییدحاصل اوله . وبودخی معلوم ومستغنی عن البیان درکه بومقوله اموری اتیان واشتات ومتفرقاتنی جمع ایدوب مشاهده وعیان مرتبه سنه کتورمك برامر امروکبیر و برخطب عظیم وخطیردرکه قوت بشریه آندن عاجز وقدرت انسانیه ایله آنك بیننده امکان ومخلوقیت حاجزدر . پس بوحالی

[*] مثلات فتح میم وضم ثاء مثلثه ایله جمع مثله در . ثاء مثلثه نك فتحی وضمی ایله دیه علامهٔ بیضاوی ذکر ایلمشدر . لکن قاموسده ثانك ضمی وسکونی ایله دیمشدر فتحی ذکر ایتمامشدر . معناسی عقوبت در فصاحته دخی مثال دیدکاری بوندندر .

فائده اولماز ایدی . خصوصا که اجماع بونك اوزرینه درکه نفس قرآن معجزدر . اکر آنلرك زعمی صحیح اولسه معجز اولان جناب یزدان اولوب نفس قرآن اولماز ایدی . اول تقدیرجه کلامك سائر کلمات اوزره فضیلتی اولماز ایدی . قوم آخرون دخی زعم ایلدیلرکه وجه اعجازی غیوب مستقبله دن اخباری متضمن اولمسیدر . بعضلر قصص اولین اخباری در ویاخود ضمائرون اخباری در دیدیلر . قاضی ابوبکر ایتدی : وجه اعجاز آنده اولان نظم وتألیف وترتیب وترصیف در . امام رازی ایتدی : فصاحت و غرابت اسلوب وانتفاء جمیع عیوب در . زمانکانی ایتدی : وجه اعجاز کندیسنه مخصوص اولان تألیفه راجع در . مطلق تألیف دکلدرکه هر فنی لفظ و معنی دن مرتبهٔ علیاده واقع اوله . ابن عطیه ایتدی : صحیح بودرکه جمله وحذاق دخی آنك اوزرینه اتفاق ایلمشلردر . وجه اعجازی نظمی و صحت معانیسی وتوالیٔ فصاحت الفاظی ایله در . بوحالت من اوله الی آخره ثابته ومقرره در پس بومرتبه خارج قوت بشر وخواص کلام خالق قوی وقدردرکه آندن بر لفظ نزع اولسه طائفهٔ بشر آندن احسن برلفظ بلکه مثانی کتورمکدن عاجز اولمق مقرردر ودخی حازم (منهاج البلغا) ده دیمشدرکه وجه اعجاز بلاغت فصاحتك جمیع انواعندن جمیع قرآنده وجود واستمراریدر براستمرار ایله که آنده فتور ظاهر وبشردن برفرد آکا قادر اولمازمراکشی (شرح المصباح) ده ایتدی : وجه اعجازی مفرداتی دکلدر ودخی تألیف واعرابی ومجرد اسلوبی دکلدر بلکه امور مذکوره نك جمله سیدر . خطابی ایتدی : وجه اعجاز بلاغتی در لکن تفصیل بلاغتده بونلره صعوبت واردر . مدارا مرذوقه در ودخی دیدیکم اجناس کلام درجات بیانده متفاوته در . بعضی بلیغ رصین جزل ، بعضی فصیح قریب سهل ، بعضی جائز طلق رسل در . اولکی اعلاسیدر ثانی وسطیدر ثالث ادناسیدر . پس بلاغات قرآن هرقسم دن حصه یه حائز وهرشعبه دن بر نوعی آخذ وفائز اولوب اول اوصافك انتظامی ایله بلاغت ایچون دخی کلامدن براسلوب منتظم اولمشدرکه عذوبت وفخامت صفتلرینی جامع اولمشدر مع هذا بوایکی صفت علی الانفراد صفات ایچنده متضادین کبی در . زیرا عذوبت

كتورك . پس برخطيب آنى كتورمكه قصد وعزم وبر شاعر طمع وحزم ايدهميوب عاقل اولانلره قوم عربك كمال عجزلرينه دلالت حاصل اولدى . مع هذا آنلرك بومرتبه كلاملرنده كثرت ولغتلرنده استحالت وبومقوله اموری اتيانده آنلرده سهولت اولوب شعرلرنده و هجوه مباشرت ايدنلرده دخى وفرت وار ايكن ، خصوصا كه طائفهٔ عرب رأى وعقلده طبقات اولوب اكثرينك قصائد عجيبهسى ورجز فاخرى وخطب طوال بليغهسى وقصار موجزدسى واردر واكثرينك كلامى متضمن اسجاع و مزدوج ولفظ منثوردر وبومرتبه تحدى ايتمكله آنلرك ادناسنك عجزلرى ظاهر اولدقدن صكره اقصاسن دخى تحدى ايدوب آنلر دخى معارضهيه تصدى ايتدكلرنده آنلردخى قصور وعجزلرينه اعتراف ايله اتصاف ايلديلر. ايمدى حق تعالى سنى اكرام ايليه نظر دقيق وفكر انيق ايله معلوم اولوركه بودكلو طوائف دقائق كلامه مطلع وواقفلر ايكن بومقوله امر ظاهر وبين و بويله خطاء مكشوف ومتعين دهغلط اوزره اجتماع ايليهلر . مع هذا هربرينك نقصانينه تفريع وعجزلرينه امهال وتوقيف اوله وكنديلرى ميان خلقده شدت تأنق واستكبار ومفاخرهنى اكثار ايله اشتهار بولوب تحسين كلام آنلرك سيد اعمالى واحسن افعالى اولوب هروجهله آكا محتاج اولهلر خصوصا كه احتياج امر غامضده حيلهيه باعث وبادى اولور فكيف كه امر ظاهرده اوله وقتا كه قرآنك معجزه اولمسى ثابت اولديسه وجه اعجازك معرفتى دخى واجب اولدى. پس بر قوم زعم ايلديلركه تحدى قرآن قديم ايله اولمش اولهكه اول صفت ذاتدر . عرب آنكله مكلف اولمش اوله كه مالا يطاقدر اول سببدن عاجز اولهلر اما بوكلام مردود بلكه بالكليه بىسوددر . زيرا برشيئهكه وقوف ممكن اولمايه آنكله تحدى متصور دكلدر . نظام دخى زعم ايلديكه اعجازى صرفه ايلهدر يعنى حق تعالى عربى معارضهسندن صرف و آنلرك عقولنى سلب ايلمشدر . معارضهيه نفسنده قدرتلرى وار ايكن نهايت مرتبه بر امر خارجى عوق ايتمش اوله سائر معجزات كبى . بودخى زعم فاسددر حق تعالينك ﴿ قل لئن اجتمعت ﴾ قول كريمى دليل ايله زيرا آنلردن عقل وقدرت مسلوب اولسه آنلرك اجتماعنده

ابوبكر باقلانى . ابن العربى ايتدى : آنك كتابى كبى كه كتاب بو بابده تصنيف اولنمامشدر . معلوم اولهكه معجزه برامر خارق للعاده درکه تحدى يه مقرون ومعارضه دن سالم ومصون اوله. اول دخى ياحسيه در اكثر معجزات بنى اسرائيل كبى آنلرك كمال بلادت وقلت بصيرتلرى سببى ايله معجزهٔ حسيه يه محتاج اولمشلردر ياخود عقليه در بوامتك اكثر معجزاتى كبى كه كمال ذكا وفطنت وفرط فهم وقابليتلرى ايله معجزات معنويه يى فهم واذعان ايتمكله قبول ايمان ايلديلر . ودخى بوشريعت شريفه وقتاكه صفحات دهرده روزقيامت و حشر اولنجه باقيه وعنايت الهيه آنى تطرف نسخ وتبديل دن واقيه اوله جقدر. پس لاجرم معجزهٔ عقليهٔ باقيه يه تخصيص اولندى تاكه اصحاب بصائر وعقول اولان مردان فحول آنى هربار مشاهده ايدوب تصديق واعتبار ايليه لر. وينه معلوم اولهكه حق تعالى نبى كريمى اعنى محمد مصطفايى برزمانده بعث ايلديكه عربك شعرا وخطباسى كثير وبيحد ولغاتى كمال مرتبه محكم ومشيد وعده و تدارکارى مؤكد و مشدد ايدى . پس اقصى وادناسنى وعاقل ودانا سنى توحيد بارى يه دعوت وتصديق رسالتنه ارشاد وهدايت وهربرينه اقامت حجت ايلدى وقتاكه آنلرك اعذارينى قطع وشبهاتنى ازاله ورفع ايلدى آنلردخى حميت جهل جانبنه توجه وميل ايلديلر تاكه مهج وارواحلرينى خطر سيوف و رماحه القا ايلديلر آنلر بويله عناد ولجاج ايتدكجه ينه حضرت صلى الله عليه وسلم آنلرك اوزرينه قرأن ايله احتجاج ايدوب هرصباح ومسا آنلرى معارضه يه دعوت ايدرلر ايدى . اوّل امرده آنك مثانى اتيان اوزره تحدى ايدوب طول سنين اول حال اوزره آنلرى امهال ايدوب بعده ايچندن اون سوره ايله تحدى ايلدى وقتاكه آندن دخى عاجز اولديلر برسوره ايله تحدى ايلدى آندن دخى عاجز اوليجق اظهار عجز واعجاز قرأن ايله اوزرلرينه ندا وامر تحدى يى بالتمام ادا ايدوب آنلرك نقص وعيب دن پس پردهٔ غيب ده مستوراولان عجزلرى مكشوف وخفى اولان ظاهر ومعروف اولدى . شول دمكه حيله وحجت بولميوب بى تاب وقدرت قالديلر ايتديلر : سن اخبار امم دن بزم بيلدكاريمزه عارف وبزدن زياده واقفسين . حضرت بيوردىلركه ايمدى سز دخى اول اخبارى مفتريات ايسه دخى

معجزدر . بن ظن ايدرم كه آنلرك سبب اسلوبه معجزدر ديمشلردر مقصدلرى بودر لكن كوردم كه جمله مفسرين بوندن معرضين اولوب بومقوله دقائق اسرار ولطائفه متنبه وواقف دكللردر . بوبابده حقيقت حال بوكلامه مثال شاعرك انشاد ايتديكى مقالدر كه ديمشدر شعر : (والنجم تستصغر الابصار صورته . والذنب للطرف لاللنجم فى الصغر) ترجمه : (كوكبى كوچك صانور هرديده كيم ايدر نكاه . جرمى يوقدر جرم نجمك بلكه عينكدر كناه) . مرحوم والد ماجد بيوررلر كه ينه بو نوعدندر فواتح سور ايله خواتمى بينده اولان مناسبت دخى . بوبابده علامهٔ سيوطى برجزء لطيف تحرير وتصنيف ايدوب (مراصد المطالع فى تناسب المقاطع والمطالع) ايله تسميه ايلمشدر .

علم معرفة الآيات والمتشابهات — بوعلمده برجماعت تصنيف كتب ايلمشلردر اولى كسائى در بعده سخاوى آنى نظم ايلمشدر وآنك توجيهنده كرمانى بركتاب تأليف ايدوب كتاب (البرهاز فى متشابه القرأن) ايله تسميه ايلمشدر . وآندن احسندر (درة التنزيل و غرة التأويل) كه ابى عبدالله الرازى نكدر وآندن دخى احسندر (ملاك التأويل) كه ابى جعفر بن الزبير كدر . قاضى بدر الدين ابن جماعه نك دخى بركتاب لطيفى واردركه (كشف المعانى عن متشابه المثانى) ايله تسميه ايلمشدر . ودخى كتاب (اسرار التنزيل) ده (قطف الازهار فى كشف الاسرار) ايله مسمى در . بوعلمده جم غفير وتحقيق عزيز واردر وبالجمله بوعلمدن مقصود قصهٔ واحده يى صور شتى ده امرار وفواصلى مختلفه ايله ايراد واظهار ايلمكدر . مثلا برموضعده مقدم كلوب موضع آخرده مؤخر اولمسى كبى . ياخود برموضعده زياده ايله موضع آخرده بلا زيادة اوله وياخود برموضعده معرف وبرموضعده منكر وياخود برموضعده مفرد وآخرده جمع وياخود برموضعده برحرف ايله موضع آخرده حرف آخر ايله يابر موضعده مدغم وموضع آخرده معكوك اوله وبونلرك غيرى اختلافات كبى .

علم معرفة اعجاز القرأن — بونده نيچه خلائق وضع تصنيف فائق ايلمشلردر . جمله دن خطابى ورمانى وزملكانى وامام رازى وابن سراقه وقاضى

دير ايدى كه نيچون بو آيت آنك جيننده وبو آيت آنك قربنده ذكر اولنمشدر وبو سوره نيچون آنك جنبنده ذكر اولنمشدر ديه نيچه تحقيقات ووجوه مناسبات بيان ايدر ايدى . علماء بغدادى ذكر و تعداد ايدوب جمله سنه ازراء ومناسباتى عدم علملرى ايچون استهزا ايدر ايدى . و دخى شيخ عزالدين ابن عبدالسلام ايتدى : علم مناسبت علم حسن در لكن حسن ارتباط ده لزوم واشتراط مقرردركه برامر متحددة اوله كه اولى آخرينه مرتبط اوله اكر اسباب مختلفه ده اولورسه آنده ارتباط واقع اولماز . هركيم ربط قصد ايليه برامرده تكلف ايتمش اولورکه آكا قادر اولماز الا بر ربط ركيك ايله اولورکه اول مقوله ارتباطدن حديث حسن صيانت اولنور قنده قاديكه احسن حديثده اولمق احتمالى اوله . زيرا قرآن مبين يكرميدن زياده سنين ده حوادث ووقائع ظاهر و واقع اولدقجه اسباب مختلفه ايچون مشروعه اولان احكام متخالفه ني تعيين وتشريع ايچون منجماً و متفرقاً نازل اولمشدر پس بوطريقله نازل اولان كلامده بعضى بعضنه ربط والتيام متيسر دكل ، متعسردر شيخ عزالدينك بوكلامنى رد ايدوب شيخ ولى الدين الملوى ايتدى : وهم ايتمشدر شول كيمسه كه آيات كريمه بينده مناسبات طلب اولنماز . زيرا هربرى وقايع متفرقه حسبنجه نازله اولمشدر ديه دعوى ايليه . بلكه بو باب فصل الخطاب بودركه آيات كريمه منجما على حسب الوقايع اولمشدر من جهة التنزيل اماعلى حسب الحكمة جملة اولمشدر من جهة الترتيب والتماصيل . پس مصحف كريم لوح محفوظده اولانه موافق وسور و آياتى هروجهله مطابق در توفيق ايله نته كيم بيت العزته جمله انزال اولنمشدر. ودخى لائق اولان اولدركه هر آيتده جمله دن اوّل آنك ماقبلنه تكمله اولمسندن و ياخود مستقله اولمسندن بحث اولنه. مستقلهنك دخى ماقبلنه وجه مناسبتندن بحث اولنه پس بوخصوصده نيچه علم كثير واردر سورده دخى بويله در ماقبلنه اتصالندن ونه سبب ايله سوق اولديغندن بحث اولنمق كركدر انتهى .

ودخى امام رازى سورهٔ بقره ده ايتدى : نته كيم قرآن فصاحت الفاظى وشرف معانيسى جهتندن معجزدر ، كذلك ترتيبى ونظم آياتى سببى ايله دخى

علم معرفة خواتم السور — خواتم دخی حسن ده فواتح کبیدر . زیرا آنلر دخی آخر مایقرع الاسماع در اول جهتدندرکه متضمن معانئ بدیعه اولمشدر سامعه انتهاء کلامی ایذان ایله بیله. تاکه نفوس بعده برکلام دخی ذکر اولنمسنه مستشرفه اولمایه . زیرا خواتم ادعیه و وصایا و فرائض وتحمید وتهلیل ومواعظ ووعدووعید بینده دائردر وبونلرك غیری نیچه معانی واردرکه بصیرة تامهٔ نافذه وسلیقهٔ انیقهٔ نافده ایله تفکر وتأمل وتدبر ایدنلره ظاهر اولور.

علم معرفة مناسبة لآيات والسور — بوعلم ده ابوجعفر ابن الزبیر — که شیخ ابی حیان در — برکتاب مستقل تصنیف ایدوب کتاب (البرهان فی مناسبة ترتیب سور القرآن) ایله تسمیه ایلمشدر . ودخی شیخ برهان الدین البقاعی برکتاب تصنیف ایدوب (نظم الدرر فی تناسب الآی والسور) ایله تسمیه ایلمشدر شیخ جلال الدین السیوطی دخی برکتاب تصنیف ایدوب (تناسق الدرر فی تناسب السور) ایله تسمیه ایلمشدر . وکتاب مذکوری مقدما تصنیف ایلدیکی کتاب (اسرار التنزیل) ده اولان تفصیلدن تلخیص ایلمشدر . اول کتابده مناسبات سور و آیات وضمنده اولان وجوه اعجاز و اسالیب بلاغتدن نیچه نوادر ونکات جمع ایلمشدر . ودخی معلوم اولهکه علم مناسبت علم شریف در نهایت دقتدن مفسرینك اعتناسی قلیل اولمشدر . امام رازی ایتدی : اکثر لطائف قرآن ترتیبات وروابط ده ایداع اولنمشدر. ابن العربی (سراج المریدین) ده ایتدی : آیات قرآنك بعضنك بعضنه ارتباطی کلمهٔ واحده کبی متسعة المعانی ومنتظمة المبانی اوله . علم عظیم درکه آکا کیمسه تعرض ایتمامشدر الا عالم واحد متعرض اولوب سورهٔ بقره ده اولانلری ذکر ایلمشدر . بعده جناب رب الارباب دن بزه فتح باب اولدی لکن بزدخی خالقده صفاءبال ایله توجه واقبال بونیوب اکثرنده بطالت ومیل جهالت مشاهده ایتمکین آنك اوزره بز دخی ختم ایدوب بیننا وبین الله قویوب ینه جناب حقه رد ایلدك ودخی بعض علما ایتدی که علم مناسبتی اوّل اظهار ایدن شیخ ابوبکر نیسابوری درکه شریعت وادب ده عزیز العلم ایدی . ودخی کرسی اوستنده کندیسندن قرائت اولندقده

نتوره زیرا سمع سامعه اول امرده قرار ایدن ابتداء کلامدر . اکر محرر ومقبول ایسه سامع دخی قبول ده صفاء بل ایله اقبال ایدر و الا اعراض ایدر اکر باقیسی نهایت حسفده ایسه دخی . پس لائق اولان اولدرکه ابتداء کلام اعذب واجزل وارق واساس و احسن اوله نظم و سبك جهتندن . واصح واوضح اوله معنی جهتندن . وتعقیددن وتقدیم و تأخیر ولبس دن وسائر مناسب بلاغت اولمیان اشیادن اخلی اوله . دیمشلردرکه فواتح سوردن جمله سی احسن وابلغ واکمل وجوه اوزره در . تحمیدات وحروف هجا و آیلرك غیری حسن ابتداکبی . خصوصا براعت استهلال که اول کلام برحال اوزره اولمقدرکه تکلم واقع اولان حاله مناسب اولوب شول شی که کلام آنك ایچون سوق اولنمشدر آکا اشارتی متضمن اوله . بومعنی ده علم اسنی سورهٔ فاتحة الکتاب درکه مطلع قرآن ومفتح کلام رحمن در . زیرا مقاصد قرآنك جمله سنی مشتمل در . دیمشلردرکه قرآن آنلری محتوی و شامل واديان آنلر ایله قائم وکامل در . درت در بری اصول درکه مداری حق تعالی یی وصفاتنی معرفت اوزرینه درکه آکا ﴿ رب العالمین الرحمن الرحیم ﴾ قول کریمی ایله اشارت اولنمشدر . بری دخی معرفت نبوات اوزره درکه آکا اشارت ﴿ الذین انعمت علیهم ﴾ ایله در . بری دخی معرفت معاد اوزره درکه آکا اشارت ﴿ مالك یوم الدین ﴾ ایله در . بری دخی علم عبادات اوزره درکه آکا اشارت ﴿ ایاك نعبد ﴾ ایله در . ودخی علم سلوك اوزره درکه آکا اشارت ﴿ ایاك نستعین اهدنا الصراط المستقیم ﴾ ایله در . ودخی علم قصص اوزره درکه آکا اشارت ﴿ صراط الذین انعمت علیهم غیر المغضوب علیهم ولا الضالین ﴾ ایله در . پس فاتحه ده جمیع مقاصد قرآنه تنبیه واردر حسن الفاظ ایله ومقاطع مستحسنه وانواع بلاغت ایله ولله درالفاتحه که نه مرتبه جامع اسلوب عجیبه و مشتمل علوم کثیرهٔ غریبه درکه اکر جمع اولنسه حضرت امام علی باوقار قول شریفی اوزره کتب دن نیچه اوقار اولوردی و بومقدار دخی فهم بشر واصل اولان قدردر . و الا اول سورهٔ کریمه نك حقیقت لطائفنه وقوفه قوت بشریه وفا ایلمز و آنك جمله سنه مطلع اولماز الا علام الغیوب وسلطان منزه عن النقائص والعیوب مطلع اولور .

متوسط ایکیسنك مابینی در آیات سورهٔ قمر کبی. اوچنجی بودرکه فواصلك معناسی وقف اوزره در اول اجلدندرکه مرفوعی مجروراید مقابله جائزدر وعکسی دخی مثلا ﴿ اناخلقناهم من طین لازب ﴾ کبی عذاب واصب وشهاب ثاقب ایله بیله . دردنجی بودرکه قرأن عظیم ده فواصلی حروف مدولین والحاق نون ایله ختم ایتمك کثیردر . و بونده حکمت مد صوت ده سهولت اولق ایله تنشیط و تطریبه مکنت وقدرت وجودیدر . خصوصا که قرأن اسهل موقف واعذب مقطع اوزره کلمشدر . بشنجی بودرکه حرف فواصل یا مثالله در ﴿ والطور وکتاب مسطور ﴾ کبی یا متقارب در ﴿ الرحمن الرحیم مالك یوم الدین ﴾ کبی . آلتنجی بودرکه فواصلده تضمین کثیردرکه فاصله نك مابعدی فاصله یه متعلق اولمقدر ﴿ انکم لتمرون علیه مصبحین وباللیل ﴾ کبی و ابطا دخی کثیردرکه فاصله بلفظها متکرره اولمقدر . سورهٔ اسراده ﴿ هل کنت الا بشرا رسولا ﴾ قول کریمی کبی . ودخی معلوم اوله که تضمین وابطا اگرچه نظم ده عیبدن معدودلردر لکن نثرده عیب دکللردر بوکا دلالت ایدر قرأن عظیم ده ورودلری.

علم معرفة فواتح السور — بوعلمده ابن ابی الاصبغ برکتاب تألیف ایدوب (الخواطر السوائح فی اسرار الفواتح) ایله تسمیه ایلمشدر . ودخی معلوم اوله که فواتح سور اون نوعدن خارج دکلدر . اولکی ثناء جناب خدادر ، اول دخی یا اثبات صفات کمالیه در ، هر بش سوره اولنده اولان تحمید وایکی سوره ده اولان (تبارك) کبی و یاخود صفات نقصدن تنزیه درکه یدی سوره ده اولان تسبیح در . ایکنجی حروف تهجی درکه یکرمی یدی سوره ده در و آنلر متشابهات دن ایدیکی متقرر اولمشدر . اوچنجی ندادرکه اون سوره ده در ، بش سوره نداء رسول ایله در علیه السلام بش سوره نداء امت در . دردنجی جمل خبریه درکه یکرمی اوچ سوره ده در . بشنجی قسم درکه اون بش سوره ده در آلتنجی شرط درکه یدی سوره ده در . یدنجی امردرکه آلتی سوره ده در . سکزنجی استفهام درکه آلتی سوره ده در . طقوزنجی دعادرکه اوچ سوره ده در اونجی تعلیل درکه (لایلاف قریش) ده در . اهل وبیان دیمشدرکه اقسام بلاغتدن بری دخی حسن ابتدادرکه اوّل کلام ده تأنق ایلیه . یعنی برکلام مونق ومعجب

ثانیه‌ده اولانه مقابله اوله. بونوعك مرضعه نسبتی متوازی یه نسبتی کیدر ﴿ و آتیناهما الکتاب المستبین وهدینا هما الصراط المستقیم ﴾ کبی بو آیت کریمه‌ده کتاب وصراط متوازنلردر کذلك مستبین ومستقیم دخی. لکن حرف اخیرده مختلفلردر بری دخی تشریع درکه توام دخی دیرلر آنك اصلی بودرکه شاعر بیتی وزن آخردن بر بیت اولور، برقوم بونوعی شعره مخصوص صدر دیه زعم ایلمشلردر. اما آخرون ایتدیلرکه بونوع نثرده دخی اولورکه کلام منثور ایکی سجع اوزره بنا اولنه‌که اولکی اوزره اقتصار اولنسه ینه باقیسی کلام تام مفید اولور. اکر سجعه ثانیه الحاق اولنسه ینه کلامده تمام افاده علی حالها موجود اولور زیاده اولنان لفظدن حاصل اولان زیادهٔ معنی ایله. مثالی قرآن‌ده سورهٔ رحمان‌ده ﴿ فبای آلاء ربکما تکذبان ﴾ کریمه‌سنی ایراد ایلمشلردر. لکن بعضلر ایتدی آیت مذکوره مثال مطابق دکلدر بلکه مثال مطابق ﴿ لتعلموا ان الله علی کل شیء قدیر وان الله قد احاط بکل شیء علما ﴾ کریمه‌سیدر وبونك غیری نیچه آیات واردرکه آنلرك اثناسنده فاصله اولمغه صالح کلام واردر. بری دخی لزوم مالایلزمدر التزام ایله دخی مسمی درکه شعرده یاخود نثرده برحرف یاایکی حرف یادخی زیاده قبل الروی التزام اولنه اماعدم کفت شرطیه حرفین التزامنك مثالی ﴿ والطور وکتاب مسطور ﴾ ودخی ﴿ اذا بلغت التراقی وقیل من راق وظن انه الفراق ﴾ اوچ حرف التزامنك امثالی ﴿ وداهم مبصرون واخوانهم یمدونهم فی الغی ثم لایقصرون ﴾ تنبیهات: اولکی بودرکه سجعك وآنك مثلك احسنی اولدرکه قرائنی متساویه اوله ﴿ فی سدر مخضود وطلح منضود وظل ممدود ﴾ کبی وبوکا قریبدر قرینهٔ ثانیه‌سی طویله اولان ﴿ والنجم اذا هوی ماضل صاحبکم وماغوی ﴾ کبی یاخود قرینهٔ ثانیه طویله اوله ﴿ خذوه فغلوه ﴾ کبی ابن الاثیر ایتدی: قرینهٔ ثانیه‌ده احسن مساواتدر والا برمقدار اطول اوله قرینهٔ ثالثه‌ده اطول اولمقدر. خفاجی ایتدی: ثانیه اولیدن اقصر اولق جائز دکلدر لیکنجی بودرکه احسن اسجاع قصیر اولاندرکه منثیلك قوتنه دلالت ایدر اقلی کمتاندر ﴿ یاایها المدثر قم فانذر ﴾ کبی طویل اون کلمه‌دن زیاده اولاندرکه غالب آیات اویله‌در

ادراك اولنيانه مناسب وموافق وخبير ادراك اولينمانلره مطابق در وبونك امثالى قرآنده كثيردر . حكايت اولنوركه براعرابئ غير قارى ـ كه لباس علم قرآندن عارى ايدى ـ ايشتدىكه بركيمسه قرآن قرائت ايدركن ﴿ فان زللتم من بعد ما جاءتكم البينات فاعلموا ان الله غفور رحيم ﴾ ديدى مع هذا اصل نظم كريم عزيز حكيم ايكن . پس اعرابى ايتدى : اكر بوكلام ملك علام ايسه بويله دكلدر زيرا حكيم زلل قتنده غفران ذكر ايلمز زيرا ذكر غفران زلل ارتكابنه اغراءدر ديدى . ايكنجى تصديردركه لفظ فاضله بعينه اوّل آيتده تقدم ايتمش اوله . بونوع رد العجز على الصدر ايله دخى تسميه اولنور بودخى ياصدردە اولان آخر كلمه يه موافق اوله ﴿ انزله بعلمه والملئكة يشهدون وكفى به شهيدا ﴾ كبى وياخود اوّل كلمه يه موافق اوله ﴿ وهب لنا من لدنك رحمة انك انت الوهاب ﴾ كبى وياخود بعض كلماتنه موافق اوله ﴿ ولقد استهزئ برسل من قبلك فحاق بالذين سخروا منهم ما كانوا به يستهزؤن ﴾ كبى . اوچنجى ترشيح دركه اول كلامده قوفيه مستلزم اولور شى اوله . بونكله تصدير بيتنده فرق بودركه بونك دلالتى معنويه در . آنك لفظيه در ﴿ وآية لهم الليل نسلخ منه النهار ﴾ كبى زيرا بركيمسه كه ليل دن انسلاخ نهاره ناظر اوله فاصله سى مظلمون ايدوكنه علم اولور . دردنجى ايغال در آنك تفسيرى وتمثيلى اطناب ده مرور ايلمشدر . ودخى معلوم اولهكه ارباب بديع سجع وآنك نظيرى اولان فواصلى برقچ قسمه تقسيم ايلديلر بريسى معطوف دركه فاصلتان وزنده مختلف اولوب حروف سجعده متفق اولدلر ﴿ مالكم لا ترجون لله وقارا وقد خلقكم اطوارا ﴾ كبى برى دخى متوازى دركه وزنده وتقفيه ده متفق اولدلر ﴿ فيها سرر مرفوعة واكواب موضوعة ﴾ كبى برى دخى متوازن دركه وزنده متوافق اولوب تقفيه ده اولمايه ﴿ وتمارق مصفوفة وزرابى مبثوثة ﴾ كبى برى دخى مرصع دركه وزن وتقفيه ده متفق اولدلر ودخى جملهٔ اولى ده اولان ثانيه ده اولانه مقابل اوله كذلك ﴿ ان الينا ايابهم ثم ان علينا حسابهم ﴾ كبى ودخى ﴿ ان الابرار لفى نعيم وان الفجار لفى جحيم ﴾ برى دخى متماثل دركه وزنده متساوى اولوب تقفيه ده اوليه لر ودخى جملهٔ اولى نك افرادى

﴿ حجابا مستورا ﴾ كبى كه ساترا ديمكدر . اوتوز ايكنجى فاعل موقع مفعولده واقع اولمقدر ﴿ عيشة راضيه ﴾ تبى كه مرضية ديمكدر . اوتوز اوچنجى موصوف ايله صفت بينى فصل در ﴿ اخراج المرعى فجعله غثاء احوى ﴾ كبى كه (احوى) صفت مرعى در ديه اعراب اولنورسه . اوتوز دردنجى برحرفى غيرى مكانته ايقاعدر ﴿ بان ربك اوحى لها ﴾ كبى كه اليها مكانندەدر. اوتوز بشنجى وصف غير ابانى ابلغ دن تأخير در اول قسمدندر ﴿الرحمن الرحيم﴾ ودخى ﴿رؤف رحيم﴾ زيرا رأفت ابلغ در رحمت در. اوتوز التنجى حذف فاعل ونيابت مفعول در ﴿ ومالاحد عنده من نعمة تجزى ﴾ كبى اوتوز يدنجى اثبات هاء سكت در ﴿ماليه سلطانيه ماهيه﴾ كبى اوتوز يدنجى جمع بين المجرورات در ﴿ ثم لاتجدلك به تبيعا ﴾ كبى زيرا احسن بودركه بينلرى فصل اولنه لكن مراعاة فاصله عدم فصلى وتبيعا تأخير اولنمغى اقتضا ايلدى . اوتوز طقوزنجى صيغة مضى دن صيغة استقباله عدول در ﴿ فريقا كذبتم وفريقا تقتلون ﴾ كبى اصل (قتلتم) ديمكدر قرقنجى بينة حكمه‌ى تغيير در ﴿ وطورسينين ﴾ كبى كه اصل (سينا) در. ابن الصائغ ايتدى آيات مذكورەده اصل دن خروجى توجيه وجه مناسبت دن غير اموردخى ظهور ايتمك ممتنع دكلدر زيرا اثرده خير البشر دن وارد اولمشدركه قرأنك عجائبى منقضيه وغرائبى فانيه دكلدر . ابن ابى الاصبغ ايتدى فواصل قرأن درت شيئك برندن خارج دكلدر اولكى تمكين در. ائتلاف قافيه ايله دخى تسميه اولنوركه ناثر ومنشى اولان قرينه‌يى . وشاعر اولان قافيه‌يى برطريقله تمهيد وبنيان كلامى بروجهله تشييد ايلمك كركدركه انكله قافيه وياخود قرينه مكانندە متمكنه وقرارندە مستقره وموضعندە مطمئنه اولوب نافره وقلقه ومضطربه ومتحركه اوليه ومغاسنك معناى كلام ايله تعلق تعلق تام اوله برحيثيت ايلەكه اكر قافيه وقرينه طرح اولنسه معناده كلام مختل وفهمده اضطراب ومعتل اوله و بروجهله اوله كه اكر هر برندن سكوت اولنسه سوق كلام واقتضاء طبع مقام ايله سامع واول قفيه وقرينه‌يه مهتدى اولوب تكلم ايليه اكثر فواصل قرأن بوقبيلدندر مثلا ﴿ لاتدركه الابصار وهو يدرك الابصار وهو اللطيف الخبير ﴾ كبى زيرا لطف بصر ايله

ايلمكدر ﴿ ومن الناس من يقول آمنا بالله ﴾ در ردى جملهٔ اسميه ايله اولمشدركه وماهم بمؤمنين در. اون بشنجى احد قسمينى آخره ينه وجه سابق اوزره غير مطابق ايراد ايلمكدر ﴿ وليعلمن الله الذين صدقوا وليعلمن الكاذبين ﴾ كبى كه (الذين كذبوا) دينلمدى كه قسم اوله مطابق اوله رعاية للفاصله . اون آلتنجى ايكى جمله نك احد جزئنى ايراد ايلمكدر جملهٔ اخرى دن نظيرى ايراد اولنديغى وجه اوزره ﴿ اولئك الذين صدقوا و اولئك هم المتقون ﴾ كبى اون يدنجى اغرب لفظينى ايثاددر (قسمة ضيزى) كبى كه جائزه دينلمدى . اون سكزنجى مشتركدن هربرى بر موضعه مختص اولمقدر ﴿ و ليذكر اولوا الالباب ﴾ كبى سورهٔ (طه) ده دخى ﴿ ان فى ذلك لآيات لاولى النهى ﴾ واقع اولمشدر . اون طقوزنجى حذف مفعولدر ﴿ ماودعك ربك و ماقلى ﴾ كبى يكرمنجى صيغهٔ افراد ايله تثنيه دن استغنادر ﴿ ولمن خاف مقام ربه جنتان ﴾ كبى . فرا ايتدى مقصد جنته در اما ابن قتيبه بوقولى انكار وانكارده تغليط ايدوب ايتدى : معاذ الله كه حق تعالى جنتين عد ايدوب ينه ايكيسنى جنت واحده قيله مجرد رعايت رؤس آيت ايچون بواحتمال نه وجهله ويريلور كه جنتان صفات اثنين ايله وصف اولنوب (ذواتا افنان) دينلمشدر . ودخى ابن الصائغ فرا دن نقل ايلمشدر كه مقصد جناتدر . لكن جمع موضعنده اثنين اطلاق اولندى لاجل الفاصله. بووجه اعتبار اولنورسه يكرمى اوچنجى اولور. يكرمى دردنجى جمع ايله افراددن استغنادر ﴿ لابيع فيهٔ لاخلال ﴾ كبى كه (لاخلة) ديمكدر . نته كيم آيت اخرى ده واقعدر . يكرمى بشنجى غير عاقلى عاقل مجراسنه اجرا در ﴿ رأيتهم لى ساجدين ﴾ يكرمى آلتنجى اماله اولنمسان شيئى اماله در . نته كيم ﴿طه﴾ ده ودخى ﴿النجم﴾ ده واقعدر. يكرمى يدنجى صيغهٔ مبالغه كتورمكدر ﴿وما كان ربك نسيا ﴾ كبى يكرمى سكزنجى بعض اوصاف مبالغه يى بعض اوزره ايثاردر ﴿ ان هذا لشئ عجاب ﴾ كبى كه عجيب اوزره ايثار اولنمشدر . يكرمى طقوزنجى فصل بين المعطوفيندر ﴿ولولا كلمة سبقت من ربك لكان كراما واجل مسمى﴾ كبى اوتوزنجى ظاهرى موقع مضمرده ايقاعدر ﴿ انا لانضيع اجر المحسنين﴾ كبى كه (اجرهم) دينلمدى. اوتوز برنجى مفعول موقع فاعل ده واقع اولمقدر .

وجه صبيح وخوب جمال رويندە اولان خالده مقبول دكلدر بلكه بلاتكلف جلب خاطر ايدوب قلب متنفر اولميان مرتبه‌سنك حسنى ظاهردر . اما كثير اولوب نمط واحد اوزره مستمر اولان طبعه ملال كلوب متنفر اولور. جواب آخر اولدركه جمله‌سى مسجوع اولمقده فصاحت اولماز بلكه ضروب فصاحتدن برى دخى اقتضان دركه عادت قرآن بويله‌در . ودخى معلوم اولهكه شيخ شمس الدين ابن الصائغ الحنفى بركتاب تأليف ايدوب (احكام الراى فى احكام الآى) ايله تسميه ايلمشدر وكتاب مذكورده ديمشدركه معلوم اولهكه مناسبت لغت عربيه‌ده مطلوب امردركه آنك ايچون مخالف اصول نيچه امور ارتكاب اولنور . ودخى ايتدى : اواخر آى ده رعايت مناسبت ايچون واقع اولان احكامى تتبع ايلدم قرقدن زياده‌جه حكمه مطلع اولدم. اولكى تقديم معمولدر يا عامل اوزره ﴿ واياك نستعين ﴾ كبى وياخود فاعل اوزره‌كه ﴿ ولقد جاء آل فرعون النذر ﴾ كبى وياخود كان خبرينى اسمى اوزره تقديمدر ﴿ ولم يكن له كفوا احد ﴾ كبى ايكنجى زمانده مؤخر اولانى تقديمدر ﴿فلله الآخرة والاولى﴾ كبى . اوچنجى فاضلى افضل اوزره تقديمدر ﴿ برب هرون وموسى ﴾ كبى . دردنجى ضمير مفسرى اوزره تقديمدر ﴿ فاوجس فى نفسه خيفة موسى ﴾ كبى. بشنجى صفت جمله‌يى صفت مفرد اوزره تقديمدر ﴿ ونخرج له يوم القيمة كتابا يلقاه منشورا ﴾ كبى التنجى منقوص معرفده اولان حرف ياى حذفدر ﴿ الكبير المتعال ﴾ كبى يدنجى حذف يا فعل غير مجذومدر ﴿ والليل اذا يسر ﴾ كبى . سكزنجى حذف ياء اضافةدر ﴿ فكيف كان عذابى ونذر ﴾ كبى طقوزنجى زيادة حرف حددر ﴿ الظنونا ﴾ كبى ﴿ والرسولا ﴾ كبى اونجى حرف مالاينصرفدر ﴿ قواريرا ﴾ كبى اون برنجى اسم جنسك تذكيرينى اختياردر ﴿ اعجاز نخل خاويه ﴾ كبى اون اوچنجى احد وجهين جائزين اوزره اختصاردركه قرائت سبعده ايكيسى دخى واقع اولمش ايكن موضع آخرده اولنك (تحروا رشدا) كبى كه سبعده رشدا كلمشدر زيرا فواصل اول سوره‌ده محركدر اما ايكيسى دخى قرائت اولنمشدر ﴿ وان يروا سبيل الرشد ﴾ قول كريمنده . اون دردنجى بر جمله ايلدكه ماقبلنده اولان اسميتده وفعليتده عدم مطابقت اوزره ايراد

حضرت موسى حضرت هرون دن افضل ايكن رعاية للسجع هرون تقديم اولنمشدر . قاضى بوقولى رد ايدوب صحيح دكلدر ديمشدر . زيرا حضرت رسول عليه السلام بيورمشدر ﴿ اسجع كسجع الكهان ﴾ پس بوقول شريفدن سجعك مذموم ايديكى معلوم اولور. شونلركه سجع واردر ديه توهم ايلمشلردر سجع ايله فاصله‌يى عدم فرقدن ناشيدر . مع هذا ايكيسنك بينده فرق بيان اولنمشدر . اما قائل مذكورك سجع ايچون حضرت هرون تقديم اولنمشدر ديديكى وهمدر زيرا آنده تقديم سجع ايچون دكلدر بلكه قصهٔ واحده‌يى الفاظ مختلفه ايله اعاده ايچوندركه بنه معناى واحدى مؤدى اوله . بواسلوب برامر صوب دركه آنكله اعجاز قرآن ظاهر ونمايان اولور اول تقديرجه بعض كلماتى بعض اوزرينه تقديم وكاه تأخير اظهار اعجاز ايچوندر سجع ايچون دكلدر . نچون اوليه كه اكر سجع اولسه مشركين قرآنى اول جهتدن ذم ايدرلر ايدى زيرا سجع عندالبلغا معتدل الاجزا اولمق كركدر قرآن عظيمده خود اول حال يوقدر بومذكور اولان قاضى ملخص كلاميدر. ودخى صاحب (عروس الافراح) نقل ايتمشدركه كتاب (الانتصار) ده قاضى فواصل سجع ايله تسميه اولنمك جوازينه ذاهب اولمشدر . ودخى خفاجى كتاب (سر الفصاحه) ده ايتدى : رمانى نك سجع عيبدر. اما فواصل بلاغتدر ديديكى غلط در . زيرا اكر مقصدى سجعدن مقصود لفظ معنايه تابع اولمقدر ديمك ايسه اول معنى سجعده دخى حسن در عيب دكلدر ، اكر مقصود معنى لفظه تابع اولمقدر ديمك ايسه فاصله‌ده دخى عيبدر لكن قرآنده سجع تسميه اولنمديغى شان قرآنى تعظيم وتنويه وكلام كهنه‌يه لاحق اولان وصفدن آنى تنزيه ايچوندرا كر سؤال اولنورسه كه چونكه سجع محمود در ، نچون قرآنك جمله‌سى مسجوع اولمدى ؟ جواب ويريلوركه عندالفصحا محمود اولان كلامك جمله‌سى خصوصا كه كلامده طول اوله مسجوع اولمامقدر زيرا اول تقديرجه متكلف ومستكره اولور بلكه آنلر قتده فصيح شول كلام در كه غالبا غير مسجوع اولوب لكن بعض مواضعده كه حسنى متضمن اوله سجعدن دخى خالى اولمايه ، برشى ده قليل اولديغى زمانده حسن اولمقدن كثير اولديغى زمانده حسن لازم كلز . نته كيم

ودخی تعلیل واردر زیرا غیض ماء علت استوادر ودخی صحة تقسیم زیرا اقسام نقص ما استیعاب واستقصا اولنمشدرکه ماء سمك وارضدن نبعان ایدن میاهك احتباسیدر وظهر ارضده اولانك غیضی در ودخی دعاده احتراس واردر تاکه توهم اولنمیه که عموم ما ، مستحق هلاك اولمیلره دخی شامل اوله زیرا مستحق هلاك ونکال اولمیلره دعاء علیه اولمغه عدل ملك متعال مانع در. ودخی حسن نسق وایتلاف اللفظ مع المعنی وایجاز واردر . زیرا حق تعالی قصه یی مستوعبة احضر عبارت ایله بیان وحکایت ایلمشدر . ودخی تسهیم واردر زیرا اول آیت آخرینه دلالت ایدر ودخی تهذیب واردر . زیرا مفرداتی صفات حسنله موصوفه در وهر لفظك مخارج حروفی سهله در وهر برنده رونق فصاحت ظاهر وبشاعت وعقادة ترکیبدن خلوی روشن وباهر در ودخی حسن بیان واردر شول جهتدن که سامع فهم کلامده توقف ایلمز وکلماتندن برینك حلنده اشکال اولمازودخی تمکین واردر زیرا فاصله سی محلنده مستقره ومکاننده مطمئنه در قلقه ومضطربه دکلدر ودخی انسجام واردر سیوطی ایتدی بونلردن ماعدا اعتراض دخی واردر .

علم معرفة فواصل الآی — فاصله آخر آیت اولان کلمه دن عبارت در قافیهٔ شعر وقرینهٔ سجع کبی. ودخی فواصل ایله رؤس آیات بینده فرق واردر زیرا فاصله مابعدندن منفصل کلامدر. کلام منفصل کاه رأس آیت اولور کاه غیری اولور. رؤس آیات دخی کاه منفصل اولور کاه اولماز . رمانی (اعجاز القرآن) دهایتدی اشعریه قرأنده سجع واردر دیمك ده امتناعه ذاهب اولمشلردر ودخی فرق ایلمشلردرکه سجع شول کلامدرکه فی نفسه مقصود اولوب بعده معنی آنك اوزرینه احاله اولنه امافواصل شول الفاظ درکه معانی یه تابعه اولوب فی نفسها مقصوده اولمیه ، اول اجلدن درکه فواصلده بلاغت موجوده واسجاع عیبدن معدوده در وبوقوله ده قاضی ابوبکر الباقلانی اکا متابعت ایدوب ابوالحسن الاشعری نك نصندن نقل ایلمشدر. ودخی اشاعره نك غیرندن بعض قرأنده اثبات سجعه ذاهب اولوب زعم ایلمشلردرکه آنکله فضل قرآن متبین وتفاضل فی البیان واقع ومتعین اولور . ودخی استدلال ایدوب دیمشلردرکه

ايله مثلا ﴿ ارجعوا الى ابيكم فقولوا ياابانا ان ابنك سرق ﴾ كبي زيرا سرق قرائت اولندى فتح راء مخففه ايله مع هذا حضرت يعقوبك اوغلى بنيامين حقيقتده سرقه ايتمامش ايدى. پس كلام صحبت اوزره ايراد اولنوب فتح سين دن بدل ضم اولنوب وراء مفتوحهٔ مخففه‌يى مكسورهٔ مشدديه ابدال اولنوب (سرق) قرائت اولندى . يعنى اوغلك مسروق اولدى ديمكدر . برى دخى مراجعه‌در كه متكلم كنديسى ايله مجاورى بينده اولان مراجعتى حكايت ايلمكدر . اوجنجى عبارت واعدل سبك واعذب لفظ ايله ﴿ قال انى جاعلك للناس اماما ﴾ كبي (الظالمين) قولنه وارنجه‌كه آنده اوچ مراجعات جمع اولنمشدر و آنلرده معانئ كلام درج اولنمشدر . خبر واستخبار وامر ونهى ووعدووعيد كبي منطوق ايله ومفهوم ايله . سيوطى ايتدى : اكر معانئ كلامى بيانده دينلسه‌كه خبر وطلب واثبات ونفى وتأكيد وحذف وبشارت ونظارت ووعد ووعيد بيان سابقدن حسنى اكثر ايديكى ظاهر وپديد اولوردى . برى دخى نزاهت‌در كه الفاظ هجانك فحشدن خلوصيدر تا كه ابوعمرو بن العلا احسن هجادن سؤال اولندقده بسط ايتديكى مقال كبي اوله ديمشدر . احسن هجا اولدركه آنى اكرعذراء خدرنده انشادوانشا ايلسه قبيح اولميه. وبونوعدندر حق تعالى‌نك ﴿ واذا دعوا الى‌الله‌ورسوله ليحكم بينهم ﴾ قول كريمى. ايمدى بوهجانك الفاظى سائر هجاده اولان فحش‌دن منزه‌در سائر هجاء قرأن دخى بويله ايديكى ظاهر ونمايان‌در . برى دخى ابداع‌در باء موحده ايله‌كه كلام بديعدن نيچه ضروب وانواعى مشتمل اولمقدر ابن‌ابى الاصبغ ايتدى : بن كلامده حق تعالى‌نك ﴿ وقيل يا ارض ابلعى ماءك ﴾ قولى كبي كورمدم زيرا مجموعى اون يدى لفظ‌در مع هذا يكرمى نوع بديعى مشتملدر . مثلا ابلعى واقلعى بينده مناسبت تامه وايكيسنده دخى استعاره‌واردر. ودخى ارض وسما بينده طباق‌واردر ودخى ياسما قولنده مجاز واردر زيرا حقيقت اولسه يامطر السما اولوردى ودخى (وغيض الماء) قولنده اشارت واردركه معانئ كثيره‌دن عبارتدر مثلا قلع مطر سما وارضك بلع عيون ايدوب ارض اوزره اولان مياهك نقصانى ودخى (واستوت) قولنده ارداف ودخى (وقضى الامر)ده تمثيل

اولديغيچون صيغه ايله تعبير اولندى . برى دخى مزاوجه‌دركه ايكى معنانك بينى مزاوجه اولنه . شرط وجزاده وياخود آنلر مجراسنه جارى اولانده ﴿ آتيناه آياتنا فانسلخ منها ﴾ كبى برى دخى مبالغه‌دركه متكلم بروصفى ذكر ايدوب بعده دخى زياده ايليه تاكه قصد ايتديكى معناده ابلغ اوله . اول دخى ياوصف‌ده مبالغه ايتمكله‌دركه عادتدا استحاله حدينه واصل اوله . نته‌كيم ﴿ يكادزيتها يضئ ولولم تمسسه‌نار ﴾ كبى ودخى ﴿ ولايدخلون الجنة حتى يلج الجمل فى سم الخياط ﴾ كبى وياخود صيغه ايله مبالغه‌در صيغ مبالغه دخى معروفه‌در . برى دخى مطابقه‌دركه طباق ايله دخى تسميه اولنور متضادين بينى جمله‌ده جمع ايلمكدر اول دخى ياحقيقى‌در ﴿ وانه هواضحك وابكى ﴾ كبى وياخود مجازى‌در ﴿ اومن كان ميتاً فاحييناه ﴾ كبى مقصد (ضالا فهديناه) ديمكدر وياخود ايجاب‌در مرور ايدن مثاللر كبى وياخود سلب‌در ﴿ فلاتخشو الناس واخشونى ﴾ كبى وبوايكيدن يعنى حقيقى ومجازى‌دن هربرى دخى يالفظى‌در نته كيم مرور ايلمشدر وياخود معنوى‌در ﴿ جعل لكم الارض فراشا والسماء بناء ﴾ كبى وبوندن برنوع دخى واردركه طباق خفى ايله مسمى‌در ﴿ اغرقوا فادخلوا نارا ﴾ كبى كه غرق ذكر اولنمق معناده ماء ذكر اولنمقدركه نارك ضديدر وبرنوع دخى واردركه ترصيع كلام ايله مسماركه برشيئك برشيئه اقترانيدركه انكله قدر مشتركده مجتمع اوله ﴿ لاتظماء فيها ولاتضحى ﴾ كبى ايكيسى احتراقده جمع اولديلر زيرا ظماء باطنك عطشدن احتراقيدر وضحى ظاهرك شمسدن احتراقيدر وبرنوع دخى واردركه مقابله ايله مسماركه ايكى لفظ يادخى اكثر ذكر اولنه بعده آنلرك اضدادى على الترتيب ذكر اولنه طباق ايله مقابله بينده فرق بودركه طباق ضدين بينده‌در فقط اما مقابله اربعه‌دن زائداولانده‌دركه عشريه وارنجه . ودخى اولكى اضداده‌در خاصة ايكنجى اضداده وغيريده اولور . برى‌دخى مواربه‌در راء مهمله‌وياء موحده ايله‌كه متكلم برقول تكلم ايليه‌كه انكار اولنور برشيئى متضمن اوله چنانكه انكار حاصل اوله حذاقت ومهارتى سببى ايله وجوددن بروجه استحضار ايتمكله تخليص انكار ايليه ياكلمه‌نى تحريف وياخود زياده وياانقص ويا تصحيف

الاعين﴾ قولنده لفظ خائنه كبي برى دخى قسم دركه متكلم برشى اوزرينه حلف و يمين قصد ايدوب برشيئله يمين ايليه كه آنده محلوف له ايچون فخر وياخود شانى تعظيم وياخود قدرينى تنويه وتوقيروياخود غيرينى ذم وتحقير اوله وياخود غزل ويا ترقق مجراسنه جارى اوله وياخود وعظ وزهد مخرجنه خارج اوله ﴿فورب السمآء والارض﴾ كبي كه حق تعالى برشيله قسم ايلدى كه ايجاب فخر ايدر . اعظم قدرت واجل عظمت تمدحى متضمن اولديغى ايچون. ودخى (لعمرك) كبي كه حق تعالى رسولنك حيوتنه قسم ايلدى شانى تعظيم وقدرينى تنويه وتفخيم ايچون . برى دخى لف نشردركه ايكى شى ياخود اشيا ذكر اولنه اول دخى يا تفصيل ايله كه هر برينك اوزرينه نص وتصريح ايله وياخود اجمالاً كه اولا متعددى مشتمل بر لفظ كتوروب بعده آنك عددنجه اشيا كتورلمكله كه هر برى متقدمدن برينه راجع اولوب نهايت مرتبه تعيين وهر برين كندوسنه لائق اولانه ردى عقل سامعه تفويض اولنه . مثلا اجمالى ﴿وقالوا لن يدخل الجنة الا من كان هوداً اونصارى﴾ قولى كبي پس (وقالوا) قولى اجمال در (هوداً اونصارى) قولى آنك تفصيلى در تقدير كلام ﴿قالت اليهود لايدخل الجنة الا اليهود وقالت النصارى لايدخل الجنة الا النصارى﴾ در . آندن صكره نشر وتفصيل دخى يا ترتيب لف اوزره در ﴿جعل لكم الليل و النهار لتسكنوا فيه ولتبتغوا من فضله﴾ كبي كه (سكون) ليل ايچوندرو (ابتغاء) نهار ايچوندر ياخود عكس ترتيب اوزره در ﴿يوم تبيض وجوه و تسود وجوه فاما الذين اسودت وجوههم﴾ كبي نشرده سواد ايله ابتدا اولندى كه لف ده ثانى در . برى دخى مشاركه دركه برشيئى غيرينك لفظى ايله ذكر ايلمشدر آنك قربنده و محتنده واقع اولديغى ايچون يا تحقيق اوله وياخود تقدير اوله . اولكى ﴿و مكروا و مكرالله﴾ كبي زيرا جانب بارى ده اطلاق مكر مشاكله در. ايكنجى ﴿صبغة الله﴾ كبي كه آنكله ايماندن تعبير اولنمشدر نفوسى تطهير ايتديكى ايچون . نته كيم نصارى اولادينى برماء اصفر ايچنده غمس ايدوب معموديه ديه تسميه ايدرلر ايدى واول ولد صغير آنده غمس اولنمق آنى تطهيردر ديه ادعا ايدرلر ايدى . پس ايماندن دخى باعث تطهير

يا ارض ابلعی ماءك ﴾ کبی بری دخی عتاب المرء نفسه‌در ﴿ ویوم یعض الظالم علی یدیه یقول یالیتنی اتخذت ﴾ کبی بری دخی عکس‌در که برکلام ایراد اولنه‌که آنده برجز تقدیم ، بری دخی تأخیر اولنه بعده مقدم اولان تأخیر ومؤخر اولان دخی تقدیم اولنه ﴿ یولج اللیل فی النهار ویولج النهار فی اللیل ویخرج الحی من المیت ویخرج المیت من الحی ﴾ کبی وینه‌نوع عکس‌ده داخلدر قلب مستوی دخی ﴿ کل فی فلك ﴾ کبی ودخی ﴿ وربك فکبر ﴾ کبی قرآن عظیمده آنچق بوایکی آیت کریمه واردر ثالث یوقدر . بری دخی عنوان‌درکه متکلم برغرضه شروع ایدوب آنی تکمیل وتأکید ایچون بعض الفاظ ایله امثله ایراد ایلیه‌که بعض اخبار متقدمه وقصص سابقه‌یه عنوان اوله وبونوعدن برنوع عظیم واردرکه عنوان علوم اولوب آندن نچه علم معلوم اوله . مثلا کلامده بعض الفاظ ذکر اولنه‌که علومه مفاتیح و مداخل اولوب نچه فائده حاصل اوله . ایمدی نوع اولدندر ﴿ واتل علیهم نباء الذی آتیناه آیاتنا فانسلخ منها ﴾ قول کریمی . زیرا اول کلام عنوان قصهٔ بلعامدر . ودخی نوع ثانی دندر ﴿ انطلقوا الی ظل ذی ثلث شعب ﴾ قول شریفی . زیرا آنده عنوان علم هندسه واردر . زیرا شکل مثلث اوّل اشکالدر . چنانکه شمسده نصب اولنسه اضلاعندن هرقنغی ضاعنده اولورسه آنك ظلی اوملاز رؤس زوایاسنی تحدید ایچون . پس حق تعالی اهل جهنمه امر ایلدی که اول شکلك ظلنه منطلق اولهلر . آنلری تهکم و استهزا ایچون . ودخی ﴿ وکذلك نری ابرهیم ملکوت السموات والارض ﴾ کبی که آنده عنوان علم کلام وعلم جدل وعلم هیئت واردر . بری دخی فرائددرکه فصاحته مختص‌در بلاغته دکلدر . وبونوع برلفظ ایراد ایلمکدرکه فریدهٔ عقد منزله‌سنه نازل اوله‌که فریدهٔ عقدك اخرنده وضع اولنان جوهره دیرلرکه جملهدن اعلی و الصف واعلی اولور . کلامده دخی اول مقوله لفظ ایراد ایلمك کلامك عظم فصاحته وقوت عارضه‌سنه و جزالت منطق و اصالت عربیته دلالت ایدر برحیثیت ایله‌که کلامدن اسقاط اولنسه فصاحه‌یه عزیز ومشکل اوله . ایمدی بونوعدندر (حصحص) قولی ﴿ الآن حصحص الحق ﴾ کلام شریفنده ودخی ﴿ یعلم خائنة

اولدیغی یرده ترك اولنور ﴿وما انت بمؤمن لنا ولوكنا صادقين﴾ شول جهتدن كه وماانت بمصدق دینلمدی كه جناس‌دن اوله. زیرا مؤمن لفظنده قوت معنی واردركه وراء تصدیق‌ده اعطاء امنه دلالت‌ایدر. حتی بعض ادبادن زلت. بلكه ضلال وغفلت واقع اولمشدركه ﴿اتدعون بعلاوتذرون احسن الخالقين﴾ [*] قول كریمنده حاشا دیمشدركه وتذرون محللنده وتدعون واقع اولسه مراعاة جناس اولوردی كأنه اول قائل امام رازی‌نك كلامندن غافلدركه دیمشدر: فصاحة قرآن بومقوله تكلفات صوریه ایچون دكلدر. بلكه قوت معانی وجزالة الفاظ ایچوندر. فی‌الواقع قائل مذكور ادبدن خروج ایتدیكی غایت ظهوررده‌در حق‌تعالی عبادینی هرقول و عملده خطا وذلل‌دن حفظ ایلیه. بری‌دخی انواع محسنات بدیعیه‌نك جمعی‌درکه شیئین یاخود اشیاء متعدده برحكمده جمع اولنمقدر ﴿المال والبنون زینة الحیوة الدنیا﴾ كبی بری دخی جمع وتفریقدركه شیئین برمعناده ادخال اولنوب ادخالك جهتینی بینی فرق اولنه ﴿الله یتوفی الانفس حین موتها﴾ كبی بری دخی جمع و تقسیم‌دركه متعددی برحكم تحتنده جمع بعده ینه تقسیم‌در ﴿ثم اورثنا الكتاب الذین اصطفینا﴾ كبی. بری دخی جمع مع‌التفریق والتقسیم‌در ﴿یوم یأتی لاتكلم نفس الاباذنه﴾ بری دخی جمع المؤتلف والمختلفدركه ممدوحین بینده تسویه مقصود اولوب مدحلرنده معانیٔ مؤتلفه ایراد ایلیه. بعده احدهمای آخر اوزره ترجیح قصد ایلیه برفضل زائد ایله‌كه آخره نقص ویرمیه. اول اجلدن بعض معانی ایراد اولنه‌كه معنای تسویه‌یه مخالف اوله ﴿و داود وسلیمان اذیحكمان فی‌الحرث﴾ كبی اولا حكم وعلمده ایكیسی تسویه اولندیلر بعده حضرت سلیمان فهم جهتدن فضلی زیاده‌اولندی بری دخی جمع‌المختلف والمؤتلف درکه متكلم كلمات متتالیات معطوفات كتوره كه تلاحم سایم مستحسن ایله بری برینه متلاحم اوله‌لر برحیثیت ایله‌كه آنلردن هرجمله افراد اولنسه بنفسهاقائمه اولوب معناسی لفظیله مستقل اوله ﴿وقیل

[*] اولا ذكر اولنان تدعون وعایدعودن ناقص اوله دعوت معناسنه. ثانی‌سی مثال اوله ودع یدع‌دن ترك معناسنه.

﴿ اتجعل فيها من يفسد فيها ﴾ قولارى كبى وبونك امثالى دخى . برى دخى قياسدركه ايكى لفظك لفظده تشابهى در . فائدهسى بودركه مناسبت الفاظ افادهٔ ميل واصغا ايدر . جناس دخى انواعدر . برى نامدركه حروفك انواعنده واعداد وهيئاتنده ايكى لفظ متفق اولمقدر ﴿ يكاد سنا برقه يذهب بالابصار ﴾ قولنه وارنجه. برى دخى مصحف درکه جناس خط ايله دخى مبادر حروف ونقطده مختلف اولمقدر ﴿ والذى هو يطعمنى و يسقين واذا مرضت فهو يشفين ﴾ كبى برى دخى محرف درکه اختلاف حركاتده اولمقدر ﴿ يحسبون انهم يحسنون صنعا ﴾ كبى بونده تحريف ايله تصحيف دخى جمع اولمشدر. برى دخى ناقص درکه عدد حروفده مختلف اولهلر زياده دخى يا اولنده وياخود اوسطده ويا آخرده اوله . قسم ثانى متورج ايله دخى تسميه اولنور ﴿ والتفت الساق بالساق الى ربك يومئذ المساق ﴾ كبى . برى دخى مذيل درکه احدهما آخردن زياده برحرفدن اكثر ايله دخى زياده يا آخرده يا اولده اوله . قسم ثانى متورج ايله دخى تسميه اولنور ﴿ انربهم بهم ﴾ كبى ومذبذبين بينيده ﴿ بين ذلك ﴾ كبى برى دخى مضارع در مخرجده مقارب حرفله مختلف اولهلر كرك اولده اولسون كرك وسطده كرك آخرده اولسون ﴿ وهم ينهون عنه وينأون عنه ﴾ كبى برى دخى لاحق درکه مخرجده غير متقارب حرفله مختلف اولهلر اولكى كبى ﴿ ويل لكل همزة لمزة ﴾ كبى ودخى ﴿ وانه على ذلك لشهيد ﴾ كبى (شديد) قولنه وارنجه ودخى ﴿ امر من الامن ﴾ برى دخى مرفوعدركه بر كلمه ايله بعض كلمه دن مركب اولاندر ﴿ جرف هار فانهار به ﴾ كبى برى دخى لفظى درکه احدهما آخره مناسبت لفظيه ايله مناسب بر حرف ايله مختلف اولمقدر ﴿ ناضرة ناظرة ﴾ كبى برى دخى تجنيس قلب درکه ترتيب حروفده مختلف اولهلر ﴿ بين بنى اسرائيل ﴾ كبى برى دخى تجنيس اشتقاقدركه اصل اشتقاقده جمع اولهلر بونوع مقتضب ايله دخى تسميه اولنور ﴿ فروح وريحان ﴾ كبى ودخى ﴿ فاقم وجهك للدين القيم ﴾ كبى برى دخى تجنيس اطلاقدركه آنجق مشابهتده مختلف اولهلر ﴿ وجنا الجنتين دان ﴾ كبى . ودخى معلوم اولهكه جناس آنجق محاسن لفظيه دن اولديغى ايچوندركه مضامينده قوت

كذلك الوان جبال دخى يا جادهٔ بيضادر وياخود خفيهٔ سودادر وياخود
بينلرنده حمرادر لاجرم هدايت ايچون نصب اولنان علم دخى بواقسام اوزره
قسمت اولندى برى دخى تنكيت درکه متكلم برشيئك ذكرينه قصد ايليه .
آنك مسدينه ساد اولانى ذكر ايليه برنكته ايچون كه مذكورده موجوده
اولوب اول نكته آنك ذكرينى سائر ذكر اوزره ترجيح ايليه مثلا ﴿ وانه
هو رب الشعرى ﴾ كبى مع هذا حق تعالى جمله نجمك وهر شيئك ربى ايكن .
زيرا عرب ده برشخص ظاهر اولدى كه ابن ابى كبشه ديمكله معروف ايدى
نيچه مدت شعرى يه عبادت وخلقى آنك عبادتنه دعوت ايلمش ايدى پس
حق تعالى رب شعرى اولمق ايله وصف اولنمق بومقامده مناسب ايديكى ظاهردر
برى دخى تجريددركه برصفت ايله متصف اولان شيدن برآنك مثلى دخى نزع
اولنه اول صفتك شئ مذكورده كالنده مبالغه قصديله مثلا ﴿ لهم فيها دار-
الخلد ﴾ كبى كه كويا جنتدن بردار الخلد دخى تجريد اولندى والا جنت نفسنده
دارالخلددر . نه آنكه جنتك ايچنده دار الخلد ودارالخلدك غيرى دخى اوله .
برى دخى تعديددركه الفاظ مقرونى سياق واحد اوزره ايقاع در بونك اكثر
وجودى صفات ده در . ﴿ هوالله الذى لااله الا هوالملك القدوس ﴾ كبى (المتكبر)
قولنه وارنجه . برى دخى ترتيب دركه موصوفك اوصافى خلقت طبيعيه ده اولان
ترتيب اوزره ايراد وتركيب اولنوب آنده وصف زائد ادخال اولنامقدر .
﴿ والله خلقكم من تراب ثم من نطفة ﴾ كبى برى دخى تضمين دركه نيچه اشيايه
اطلاق اولنور . اولا برلفظى لفظ آخر موضعنه ايقاعدر آنك معناسنى متضمن
اولديغيچون ، بومجازدن برنوع دركه آنده تقدم ايامشدر . ثانياً لفظ مذكورده
برمعنانك حصوليدر ، اول معنادن عبارت اولور براسم ذكر ايتمدن بوايجازدن
برنوعدر . ثالثا فاصله نك مابعدى فاصله يه متعلق اولمقدر بونوع فواصل ده
مذكوردر . رابعاً اثناء كلام ده كلام غيرى ادراج در تأكيد معنى وياخود
ترتيب نظم قصدى ايچون اهل نوع بديعى برنوعدر ﴿ وكتبنا عليهم فيها ان
النفس بالنفس ﴾ كبى ايمدى بوكلام توريه وانجيلدن برشيئى متضمندر وينه
بوقبيلدندر حكايات مخلوقين قرآن مبين ده ايداع اولنمق . مثلا ملائكه نك

امرده الف ذكر اولندى مخاطبينك اسماعنى تهويل ايچون . برحيثيت ايله كه بعده ذكر اولنان استثنايه التفات اولنمايه . اكر اول امردن تسعمائة وخمسين دينلسه بوفائده حاصل اولماز ايدى . برى دخى اقتصاص دركه بر سوره ده ذكر اولنان كلام سورهٔ اخرى ده اولان و ياخود ينه اول سوره ده اولان كلامدن مقتضى اوله يعنى قطع اولنمش اوله مثلا ﴿ ولولا نعمة ربى لكنت من المحضرين ﴾ كبى كه ﴿ فاولئك فى العذاب محضرون ﴾ قولندن مقتص در . برى دخى ابدال دركه بعض حروفى بعض مقامنه اقامت در (فانفلق) كبى . انفرق معناسنه اقامت اولنمشدر ﴿ فكان كل فرق كالطود ﴾ آكا دلالت ايدر وينه بوقبيلدندر (انى احببت حب الخير له الخيل) ديمكدر . برى دخى (تأكيد المدح بما يشبه الذم) در . ابن الاصبغ ايتدى : بن قرآنده بونوعك ورودينى بيلمزم الا آيت واحده ده كه ﴿ الذين اخرجوا من ديارهم بغير حق الا ان يقولوا ربنا الله ﴾ برى دخى تقويت دركه متكلم مدحدن وصفدن وبونلرك غيرى فنوندن معانئ شتى ايراد ايليه وهر فنى بر جمله ده ايراد ايليه كه جملهٔ اخرى دن منفصله اوله وهر جمله رقنده متساويه اوله و بو تقويت جمل طويله در وقصيره ده ومتوسطه ده دخى اولور . جمل طويله دندر ﴿ الذى خلقنى فهو يهدين والذى يطعمنى ويسقين واذا مرضت فهو يشفين ﴾ ومتوسطه دندر ﴿ يولج الليل فى النهار ويولج النهار فى الليل ويخرج الحى من الميت ويخرج الميت من الحى ﴾ ديمشلر دركه جمل قصيره دن مركب اولان قرآنده وارد اولمامشدر بوقول ابن ابى الاصبغ كدر . برى دخى تقسيم دركه برشيئك اقسام موجوده سنى استيفادر . عقلا ممكن اولان اقسامنى دكل ﴿ يريكم البرق خوفا وطمعا ﴾ كبى . زيرا رؤيت برق ايله حاصل اولان بوايكيدن غيرى قسم ثالثى يوقدر . ودخى ﴿ الذين يذكرون الله قياما وقعودا وعلى جنوبهم ﴾ كبى كه ذاكر جميع هيئاتى استيفا اولنمشدر قرآن عظيمده بونك دخى نظائرى واردر . برى دخى تدبج دركه متكلم الوان ذكر ايلمشدركه آنكله توريه وكنايه قصد ايليه . مثلا ﴿ ومن الجبال جدد وبيض وحمر مختلف الوانها وغرابيب سود ﴾ كبى وقتاكه طرف اعلى ظهور وبياض ده اولوب آنك مقابلى خفاده سواد اولوب مابينلرينه مناسب وسطده حمرت اولديسه

قالب حقيقتده افراغ ايليه برى دخى ايتلاف اللفظ مع اللفظدر . برى دخى ايتلاف لفظ مع المعنى در . اولكى اولدركه الفاظده بعضى بعضنه ملازم وغير منفك ولازم اوله مثلا لفظ عريب ينه آنك مثلى برغريبه ولفظ متداول ينه مثلنه مقارن اوله رعايت حسن وجودت وقصد كمال مناسبت ايچون. ايكنجى اولدركه الفاظ كلام ايله معناى مقصود بينده ملايمت وتناسب وموافقت اوله مثلا معناده فخامت اولسه الفاظنده دخى فخامت . وجزالت وغريبه اولسه غرابت اوله ومتداول ايسه الفاظى دخى متداوله اوله وياخود غرابت واستعمال بينده متوسط اولسه معانيسى دخى اول منوال اوزره اوله . اولك مثالى ﴿ تالله تفتؤ تذكر يوسف حتى تكون حرضا ﴾ كبى كه بونده الفاظدن اغربى اختيار اولندى زيرا تاء اغرب حروف قسم درقلت استعمال جهتندن. ودخى رفع اسما ونصب اخبار ايلين صيغ افعالك اغربى اختيار اولنديكه تفتؤدر زيرا تزال لفظى افهامه اقرب واستعماله اكثردر تفتؤ فعلندن. ودخى اغرب الفاظ هلاك ايراد اولندى كه (حرض) در پس لفظده حسن ايتلاف بو الفاظى جمع ايلمشدر . ثانى نك مثالى حق تعالينك ﴿ ولاتركنوا الى الذين ظلموا فتمسكم النار ﴾ قول كريمدر . وقتا كه ظالمه ميل وركون آنكله ظلمده مشاركتدن دون ايسه اول مقامده مس ايراد اولندى كه احراق واصطلامدن دوندر . برى دخى استدراك واستثنادر . بوايكيسنك بديعدن اولمسنك شرطى بودركه محاسندن برنوعى متضمن اولمق كركدركه معناى لغوى دلالت ايلديكى معنادن زايد اوله مثلا استدلال ﴿ ولكن قولوا اسلمنادر ﴾ زيرا تؤمنوا اوزره اقتصار اولنسه آنلرى تنفير حاصل اولوردى. پس اول قول ايله استدراك اولندى كه اشارت اوله كه حقيقت ايمان موافقت قلب ولسان در والا لسان مجرد اسلام ايله تسميه اولنور مثال استثنا ﴿ فلبث فيهم الف سنة الا خمسين عاماً ﴾ در . بونده حضرت نوح عليه السلام ايچون تمهيد وعذر واردر قومنك هلاكى ايچون دعا ايتديكنده . شمول وجهله كه آنلرى بويله مدت مديده ده جانب ايمانه دعوت وجانب حقه ارشاد وهدايت ايدوب آنلر ينه كمال عدوان وغوايت سببى ايله ترك اطاعت وعدم اجابت ايلديلر ديمكه اشارت در . ودخى اوّل

ذكر ايلمكدر ولادتده اولان ترتيب اوزره . وبوقبيلدندر ﴿ لعبدالهك وآله آبائى ابراهيم واسمعيل واسحق ﴾ قول كريمى برى دخى انسجامدركه كلام تعقددن خالى وحسن انتظام اوزره اولمق ايله انحدار ماء كثير الانسجام منحدر اوله بلكه تركيبنده اولان سهولت والفاظنده اولان عذوبت ورقت سببى ايله قريب اوله كه سيلان وجريان ايليه كه جميع الفاظ قرآن بويله ايديكى ظاهر ونمايان در ودخى قرآنده موزون واقع اولان الفاظ بلاغت ثمون دخى بوقبيلدندر مثلا بحر طويلدندر ﴿ فمن شاء فليؤمن ومن شاء فليكفر ﴾ ودخى بحر مديددندر ﴿ واصنع الفلك باعيننا ﴾ ودخى بسيط دندر ﴿ فاصبحوا لاترى الامساكنهم ﴾ ودخى وافردندر ﴿ ويشف صدور قوم مؤمنين ﴾ ودخى كامل دندر ﴿ والله يهدى من يشاء الى صراط مستقيم ﴾ ودخى هزج دندر ﴿ فالقوه على وجه ابى يأت بصيرا ﴾ ودخى رجزدندر ﴿ دانية عليهم ظلالها وذللت قطوفها تذليلا ﴾ ودخى املدندر ﴿ وجفان كالجواب وقدور راسيات ﴾ ودخى سريع دندر ﴿ اوكالذى مرعلى قرية ﴾ ودخى منسرح دندر ﴿ اناخلقنا الانسان من نطفة ﴾ ودخى خفيف دندر ﴿ لايكادون يفقهون حديثا ﴾ ودخى مضارع دندر ﴿ يوم التناد يوم تولون مدبرين ﴾ ودخى معتضب دندر ﴿ فى قلوبهم مرض ﴾ ودخى مجتث دندر ﴿ نبئ عبادى انى انا الغفور الرحيم ﴾ ودخى متقارب دندر ﴿ واملى لهم ان كيدى متين ﴾ برى دخى اوماج دندر متكلم برغرضى برغرض ده وياخود بربديع ده اوماج وادخال ايلمكدر برحيثيت ايله كه كلام ده انجق احدغرضين ويااحد بديعين ظاهر اوله ﴿ ولله الحمد فى الاولى والاخرة ﴾ كبى كه حق تعالى يى حمد ايله وصفده بعث وجزاء دخى اوماج اولندى برى دخى اختتان در كه بر كلام ده فنين مختلفين كتورمكدر مثلا فخر ايله تعزيه يى جمع ايلمك كبى ﴿ كل من عليها فان ويبقى وجه ربك ذوالجلال والاكرام ﴾ قول كريمنده برى دخى اقتداردركه تكلم معناى واحدى نيچه صورده ابرازدر كلام وتركيبى نظم وترتيبه وقوالب معانى واعراضى صياغت ده اولان مهارت صناعت كندوده اقتدار اولندينى اعلام واظهار ايچون كه كاه كلامى صورت استعاره وكاه صورت ارداف ده كتوره وبعض حينده مخرج ايجاز وبركره دخى

محتملدركه معنای بعید مقصوددر بونك نظائری قرأنده کثیرهدر. بری دخی استخدام . بونکله توریه اشراف انواع بدیع وسائر انواعدن بونلرك قدری رفیع در امابوایکیسی بری برندن برتر اولمایوب رتبهده برابردر بعضلر استخدامی توریه اوزره تفضیل وجهنده تفصیل ایلمشلردر بونك تفسیرنده علمانك ایکی عبارتلری واردر بری سکاکی واتباعنك درکه برلفظ کتور مکدرکه آنك ایکی معناسی اوله ویاخوددخی زیاده معانیسی اوله مقصد اول لفظدن احد معانی اوله بعده راجع برضمیر ایراد اولنوب آندن مقصد معنای آخر اوله . عبارت اخری بودرکه برلفظ مشترك ایراد اولنه بعده ایکی لفظ کتوریله که احدهمادن احد معنیین و آخردن معنای آخر فهم اولنه . بوعبارت طریقهٔ بدرالدین ابن مالك درکه مصباحده ذکر ایلمشدر ابن ابی الاصبغ دخی بونك اثرینه اقتفا و آنك رأینه اقتدا ایلمشدر وبونی (لکل اجل کتاب) قولی ایله تمثیل ایلمشدر زیرا کتابدن مقصد امدمختوم ودخی مکتوم اولمق محتملدر لفظ (اجل) خادم معنای اولدر ولفظ (یمحو) خادم معنای ثانی دربری دخی التفات درکه کلامده تکلم دن وخطاب وخیبت دن هربرندن آخره انتقال اولنمقدر برنکته ایچون که آنی مقام اقتضا ایدر بونك امثلهسی مشهورهدر. ودخی التفاتدن برنوع غریب واردرکه قرأنده موجود واشعارده معدوم ومفقوددر نوع مذکور بودرکه ایکی کلام ترتیب ایله ایراد اولنوب بعده کلام اولدن اخبار اولنه بعده عنان کلام ثانی دن اخباره صرف وتحویل اولنوب بعدهینه اولدن اخبار ایله تکمیل اولنه مثالی ﴿ ان الانسان لربه لکنود ﴾ درکه انسان وربی ذکر اولنوب انساندن اخبار اولندی بعده ربدن اخباره منصرف اولنوب ﴿ وانه علی ذلك لشهید ﴾ بیورلدی آندن ینه انساندن اخباره صرف اولندی ﴿ وانه لحب الخیر لشدید ﴾ بیورلدی بعضلر دیمشدرکه احسن بودرکه بونوع التفات الضمائر ایله تسمیه اولنه. ودخی التفاته قریب درکلامی واحده خطابدن خطاب اثنینه نقل وعکسی دخی . وینه اثنیندن جمعه خطابه صرف وتحویل ایلمك وعکسی دخی . ینه اکاقریب در ماضی ویامضارع ویاامر ایله خطابدن آخره انتقال ایلمك . بری دخی اطرادد رکه متکلم آباء ممدوحك اسامسنی مرتبة

وايضاح ونفى الشئ بايجابه يعنى برشى صورت ايجابده نفى در اما مذهب كلامى وقول بالموجب ومناقضه وانتقال واسجال وتسليم . آنلر عن قريب علم جدیده ذكر اولنور . واما تمكين وتوشيح وتسهيم ورد العجز على الصدر وتشابه اطراف ولزوم مالايلزم وتخيير وايهام كه توريه واستخدام در آنلر نوع فواصلده كلهجكدر . واما حسن تخلص واستطراد نوع مناسباتده كلهجكدر . واما حسن ابتدا وحسن ختام نوعى فواتح وخواتمده كلهجكلردر . ايمدى حالا باقيسى ذكر اولنور هربرينه قرآن عظيمدن برر مثال ايله . زيرا مقصد مثال واحد ايله تمام اولور تكثير امثلهيه حاجت يوقدر . پس مذكور اولان اقسام فرقاوچدر اول تقديرجه يوزدن باقى اولان يتمش بشدر بريكه ايهامدر توريه ايله دخى تسميه اولنوركه برلفظ ذكر اولنمقدركه آنك ايكى معناسى اوله يابالاشتراك وياخود تواطؤ ايله وياحقيقة ويامجاز اوله . واحد معينين قريب ومعناى آخر بعيد اولوب اصل مقصود معناى بعيد اولوب آندن معناى قريب ايله توريه اولنه . سامع اوّل وهلهده معناى قريبى توهم ايليه علامهٔ زمخشرى ايتدى : سن علم بيانده توريه‌دن الطف وادق برباب كورمديكك مقرر ومحققدر ودخى كلام اللهده وكلام رسول اللهده اولان متشابهاتك تأويلنه تعاطى ومباشرت ايتمكه بوندن انفع وبوندن زياده معاونت ومظاهرت ايدر برنوع يوقدر وبونك امثلهسندندر ﴿ الرحمن على العرش استوى ﴾ زيرا استوانك ايكى معناسى واردر . برى معناى قريب دركه استقرار فى المكاندر آنكله توريه اولنمشدر لكن مقصود دكلدر زيرا جناب ملك ديان منزه عن المكاندر . برى دخى معناى بعيد مقصوددركه استيلا وملك در آندن مذكور اولان معناى قريب ايله توريه اولنمشدر انتهى . وتوريه‌نك بوقسمنه توريهٔ مجرده ديرلر زيرا آنده موريه وموريعنه اولان معنانك لوازمدن برشى مذكور اولنامشدر . برقسمى دخى واردركه مرشحه ايله مسمى در . اول قسم ده آنلردن برينك لوازمى ذكر اولنور ﴿ والسماء بنيناها بايد ﴾ كبى زيرا . بونده يدن مقصد جارحه اولمق محتملدركه موريه‌در اول معنى بنيان ايله ترشيح اولنمشدر زيرا جارحه‌نك لوازمندندر . ودخى قوت وقدرت مقصود اولمق

ادعو مابنه نائب اوله اكثر اوقاتده امره ونهيه مصاحب اولور وغالب حالده حرف تقدم ايدر ﴿ يا ايها الناس اعبدوا ﴾ كبى كاه متأخر اولور ﴿ وتوبوا الى الله جميعا ايها المؤمنون ﴾ كبى . كاه اولوركه جملهٔ خبريه مصاحب اولور اول زمانده آنى جملهٔ امر تعقيب ايدر ﴿ يا ايها الناس ضرب مثل فاستمعوا له ﴾ كبى كاه اولوركه تعقيب ايلمز ﴿ ياعبادى لاخوف عليكم ﴾ كبى وكاه اولوركه استفهاميه مصاحبت ايدر (يا ابت لم تعبدوا) كبى كاه اولوركه صورت ندا غير ندا ايچون وارد اولور مجازا خيلا اغراز وتحذير كبى كاه اولوركه ايكيسى معا جمع اولورلر ﴿ ناقة الله وسقياها ﴾ قولنده كى كبى كاه اولوركه اختصاص مقصود اولور ﴿ رحمة الله وبركاته عليكم اهل البيت ﴾ كبى كاه اولوركه تنبيه مقصود اولور ﴿ الا ياسجدوا ﴾ كبى ودخى تعجيب مقصود اولور ﴿ ياحسرة على العباد ﴾ كبى ودخى تحسر مقصود اولور ﴿ ياليتنى كنت ترابا ﴾ كبى . وبنه اقسام انشادندر قسم يونك دخى اقسام انشادن ايديكنه اتفاق ايلمشلردر . نته كيم قرانى نقل ايلمشدر و فائده سى جملهٔ خبريه يى تأكيد وعند السامع تحقيق وتأييددر .

علم معرفة بدايع القرآن — بوفنده ابو الاصبغ يوز نوع مقدارى ايراد وبر تصنيف مستقل ايله افراد ايلمشدر آكا مراجعت اولنه . اكر مقصود ايسه اهل بيان دخى اواخر علم بيانده ذكر ايله انواع كشف وعيان ايلمشلردر لكن متأخرين آنلردن زياده نيچه اشياء كثيره بولوب تكثير افاده ايلمشلردر خصوصا حلى نك وابن الحجه نك قصائد بديعيه لرى ودخى ابن الحجه نك بديعيات شرحى شول كيمسه كه انواع بديعى استقصا وقصد كمال معرفت ايليه اول كتابه مراجعت ايلسون لكن ابن الاصبغ اول انواعى كمال استقصا ايدوب آيات قرآنيه ده اجرا ايلدى . ايمدى انواع مذكوره دن يكرمى درت نوعك مقدما ذكرى سبق ايلدى كه مجاز واستعاره وكنايه وارداف وتمثيل وتشبيه وايجاز واتساع واشارة ومساواة وبسط وايغال وتشجيع وتشريع وتميم وتكميل واحتراس واستقصا وتذييل وترديد وتكرار وتفسير

لك الامثال) كبى برى دخى تسويه در (فاصبروا اولا تصبروا) كبى برى دخى ارشاددر (و اشهدوا اذ اتبايعتم) كبى برى دخى احتقار در (انهم ماتم ملقون) كبى برى دخى انذاردر (قل ملتقوا) كبى برى دخى اكرامدر (ادخلوها بسلام) كبى . برى دخى تكوين در كه تسخيردن اعم در (كن فيكون) كبى زيرا تسخير برحالدن برحاله نقلدر . برى دخى انعامدر يعنى تذكير نعمتدر (كلوا مما رزقكم الله) كبى . برى دخى تكذيبدر (قل فأتوا بالتورية فأتلوها) كبى برى دخى مشورتدر (فانظرا ماذاترى) كبى برى دخى اعتباردر (انظروا الى ثمره اذا اثمر) كبى برى دخى تعجبدر (اسمع بهم وابصر) كبى . بومذكور اولان اون بش معانيدركه امر ايچون مخصوصه در وينه اقسام انشادندر نهى كه طلب كفدر . برفعلدن آنك صيغه سى لاتفعل در وبوصيغه تحريمده حقيقتدر كاه اولور مجازا بعض معانى ايچون دخى وارد اولور . جملهدن برى كراهتدر (ولاتمش فى الارض مرحا) كبى برى دخى دعادر (ربنا لاتزغ قلوبنا) كبى برى دخى ارشاددر (لاتسألوا عن اشياء) كبى برى دخى تسويه در (اصبروا اولا تصبروا) كبى برى دخى احتقار وتقليلدر (ولاتمدن عينيك) كبى تقديرى (فهو حقير قليل) ديمكدر . برى دخى بيان عاقبتدر (ولاتحسبن الذين قتلوا فى سبيل امواتاً بل احياء) كبى برى دخى يأسدر (لاتعتذروا) كبى برى دخى اهانتدر (اخسئوا فيها ولاتكلمون) كبى . وينه اقسام انشادندر تمنى كه برشيئك حصولنى على سبيل الجة طلب ايلمكدر وبونده متمنى اولان شيئك امكانى شرط دكلدر . اما ترجى خلافى در كه آنده امكان مترجى شرطدر . وينه اقسام انشادندر ترجى دخى . وبونكله تمنى نك بينده فرق بيان ايدوب ديمشلردركه ترجى ممكنده در اما تمنى ممكنده ومستحيلده جائزدر ودخى ترجى قريبده در وتمنى بعيده در . ودخى ترجى متوقعده در تمنى غيرنده در . ودخى تمنى نفسك معشوقنده اولور ترجى غيرنده اولوروحروف ترجى (لعل) و (عسى) در كاه اولوركه مجازا محذوراولان اموری توقع ايچون دخى وارد اولور بوقسمنه اشفاق ديرلر (لعل الساعة قريب) كبى . وينه اقسام انشادندر نداكه مدعوك داعى يه اقبالنى طلبدر برحرفله كه

﴿ الم تر الى ربك كيف مد الظل ﴾ كبى . برى دخى ترغيبدر ﴿ من ذا الذى يقرض الله قرضا حسنا ﴾ كبى . برى دخى نهى در ﴿ اتخشونهم فالله احق ان تخشوه ﴾ كبى برى دخى دعادر بو دخى نهى كيبدر لكن ادنى دن اعلى يه در ﴿ اتهلكنا بما فعل السفهاء ﴾ كبى كه لاتهلكنا تقديرندەدر . برى دخى استرشاددر ﴿ اتجعل فيها من يفسد فيها ﴾ كبى . برى دخى تمنى در ﴿ فهل لنا من شفعاء ﴾ كبى . برى دخى استبطادر ﴿ متى نصر الله ﴾ كبى برى دخى عرضدر ﴿ الا تحبون ان يغفر الله لكم ﴾ كبى برى دخى تحضيض در ﴿ الا تقاتلون قوما نكثوا ﴾ كبى . برى دخى تجاهلدر ﴿ انزل عليه الذكر ﴾ كبى برى دخى تعظيمدر ﴿ من ذا الذى يشفع عنده الا باذنه ﴾ كبى برى دخى تحقيردر ﴿ اهذا الذى يذكر آلهتكم ﴾ كبى برى دخى اكتفادر ﴿ اليس فى جهنم مثوى للمتكبرين ﴾ كبى . برى دخى استبعاددر ﴿ انى لهم الذكرى ﴾ كبى برى دخى انياس در ﴿ وما تلك بيمينك ياموسى ﴾ كبى برى دخى استهزا وتهكم در ﴿ اصلواتك تأمرك ﴾ كبى برى دخى مقدما ذكرى سبق ايدن اداة استفهامك معناسنى تأكيددر ﴿ افمن حق عليه كلمة العذاب افانت تنقذ من فى النار ﴾ كبى . برى دخى اخباردر ﴿ افى قلوبهم مرض ﴾ كبى . ايمدى بومذكور اولان اوتوز ايكى وجهدركه معانى استفهامدر معانئ اخر انضمامى ايله بيله . قول اصح دخى بودر . اماشو نلركه معناى استفهامدر مجرداولمشدر ديمشلردر . اول قول توهمدر . صحيح اقسام انشادن برى دخى امردركه طلب فعلدر لكن فعل كفدن ماعدا زيرا طلب كف نهى در نته كيم عن قريب كلور و بونك صيغه سى افعل وليفعل در . و دخى امر ايجاب ده حقيقتدر ﴿ اقيموا الصلوة ﴾ كبى ودخى (فليصلوا معك) كبى كاه اولوركه مجازا معانئ اخر ايچون وارد اولور . جمله دن برى ندبدر ﴿ فاستمعوا له وانصتوا ﴾ كبى برى دخى اباحتدر ﴿ وكاتبوهم ﴾ كبى . برى دخى دعادر ﴿ رب اغفر لى ﴾ كبى برى دخى تهديددر ﴿ اعملوا ماشئتم ﴾ كبى برى دخى اهانتدر ﴿ ذق انك انت العزيز الكريم ﴾ كبى برى دخى تسخير در ﴿ كونوا قردة ﴾ كبى وتسخير اهانتدن اخسدر . برى دخى تعجيزدر ﴿ فأتوا بسورة من مثله ﴾ كبى برى دخى امتنادر ﴿ كلوا من ثمره ﴾ كبى برى دخى عجبدر ﴿ انظر كيف ضربوا

خامسا حق تعالىدن صادر اولان قليل يه كثيردر نته كيم (زلة العالم كبيرة) ديمشلردر. سادسا مقصد ليس بظلام ديمكدر تأكيدنفى ايچون. پس جمله سندن ليس بظلام قولى ايله تعبير اولندى. سابعا بوكلام حق تعالىيه ظلام اطلاق ايدن ظالمينه جواب ايچون وارد اولمشدر. چنانكه تكرار بركلام خاصه جواب ايچون وارد اولسه آنك مفهومى اولماز. يعنى آنك مفهوم مخالفنه اعتبار اولنماز. ثامنا صفات اللهده صيغهٔ مبالغه وغيرى برابردر اثباتده پس نفىده دخى آنك اوزرينه جارى اولمشدر. تاسعا اول مقامده ولاة وجوردن نچه ظلام للعبيداولمسنه تعريض وتهديد مقصد اوله. آيت ثانيه‌دن دخى بواجوبه ايله بعينها جواب ويرلدكدن صكره زياده‌جه جواب عاشر دخى ويرلمشدركه آنده (نسيا) ديمكدن مقصود رعايت تناسب رؤس آيات اوله. وينه اقسام انشادندر استفهام دخى. ايمدى استفهام طلب فهم‌در استخبار معناسنه، بعضلر ديمشدركه استخبار اوّل امرده واقع اولاندر استفهام ثانيا واقع اولاندر. كاه اولوركه معناى آخرده دخى استعمال اولنور مجازاً، جمله‌دن برى انكاردر معناسى نفى اولور ومابعدى منفى اولور اول سببدندركه بوقسمه الا مصاحب اولور مثلا ﴿ فهل يهلك الاالقوم الفاسقون ﴾ كبى برى‌دخى توبيخ‌در ماتقدم انكار نفى‌در بوانكار توبيخ‌در برى دخى تقريردركه مخاطبى اقرار واعترافه حمل‌در برامرى كه يانده ثابت ومستقر اولمشدر برى دخى تعجب وياخود تعجيب‌در ﴿ مالى لارى الهدهد ﴾ كبى. برى دخى عتاب‌در ﴿ الم يأن للذين آمنوا ان تخشع قلوبهم لذكرالله ﴾ كبى. برى‌دخى تذكيردربونده نوع اختصار واردر ﴿ الم اعهد اليكم يابنى آدم الاتعبدوا الشيطان ﴾ كبى برى‌دخى افتخاردر ﴿ اليس لى ملك مصر ﴾ كبى برى‌دخى تفجع‌در ﴿ مالهذا الكتاب لايغادر صغيرة ولاكبيرة الا احصاها ﴾ كبى برى دخى تهويل وتخويفدر ﴿ الحاقة ماالحاقه ﴾ كبى برى دخى عكسى‌دركه تسهيل وتخفيف‌در ﴿ وماذا عليهم لو آمنوا ﴾ كبى برى‌دخى تهديد ووعيددر ﴿ الم نهلك الاولين ﴾ كبى برى دخى تكثيردر ﴿ وكم من قرية اهلكناها ﴾ برى دخى تسويه‌در ﴿ سواء عليهم ااندرتهم ام لم تنذرهم ﴾ كبى برى دخى امردر ﴿ ااسلمتم ﴾ كبى كه مقصد (اسلموا) ديمكدر برى‌دخى تنبيه‌در

جحددن اعم درزيرا جحدكاذبه مخصوص. درادوات نفي (لا)و(لات)و(ليس)و(ما) و(ان)و(لم)و(لما)در. وبودخي معلوم اولهكه برشيئك برشيئدن انتفاسي. كاه اولوركه آندن منتفي اولمامغه عقلا امكان اولماز كاه اولوركه ممكن ايكن برمانع سببي ايله واقع اولماز ودخي بر ذات موصوفه‌يي كاه اولوركه انجق صفتي نفي ايچون اولور، ذات منفي اولماز وكاه اولوركه ذات وصفت معاً منفي اولورلروكاه اولوركه برشي رأساً نفي اولنور وصفنده كما اولديغيچون وياخود ثمره‌سي منتفيه اولديغيچون، في الحقيقه كنديسي نفسده منتفي اولديغيچون دكل. مثلا آنلر وصفنده (لا يموت فيها ولا يحيى) كبي پس آنلردن موت نفي اولندى . زيرا موت صريح دكلدر وحياة نفي اولندى زيرا حيوة طيبه ونافعه دكلدر. ايمدى حقيقتده منفي اولان ثمره‌سيدر ودخي نفي استطاعتدن دخي مقصد كاه اولوركه نفي قدرت وامكان اولوركاه اولوركه نفي امتناع اولور وكاه اولوركه مشقت وكلفت ايله وقوع مقصود اولور ودخي نفي عام نفي خاصه دلالت ايدر اماثبوتي ثبوت خاصه دلالت ايلمز وثبوت خاص ثبوت عامه دلالت ايدر امانفي عامه دلالت ايلمز. ودخي شك يوقدركه لفظدن مفهوم اولان هرنه مرتبه زياده اولسه آندن ازدياد لذت ايجاب ايدر اول سببدندركه نفي عام، نفي خاصدن احسن واثبات خاص، اثبات عامدن احسن والذدر . ودخي فعل‌ده مبالغه‌يي نفي اصل فعلك نفيني مستلزم دكلدر امابوقاعده اوزرينه ايكي آيتده استشكال اولنمشدر. برى ﴿وماربك بظلام للعبيد﴾ برى دخي ﴿وما كان ربك نسيا﴾ آيت اولى دن نيچه اجوبه ايله جواب ويرلمشدر. اولا صيغهٔ ظلام مقابلهٔ عبيده‌دركه جمع در پس منفي اولان ظلمك كثرتى عبيدك كثرتى ايچوندر نفسنده كثير اولديغيچون دكلدر [*] ثانيا ظلم البته نفع ايچوندر پس بركيمسه‌كه ظلم كثير ايله اولان نفع كثيرى ترك ايليه قليلى ترك ايلمك اولى در. ثالثا (ظلام تأمر ولا بن) كبي نسب قبيلندن اولوب ذوظلم معناسنه اوله. رابعا معناى كثرتدن مجرد اولوب انجق ظالم معناسنه اوله

[*] يعنى مقابلهٔ جمع بالجمع اقسام آحاد الى الآحاد اقتضا ايدر نته‌كيم اصول‌ده بيان اولنمشدر پس مقصد حق تعالى هربرعبيده ظلم ايلمز ديمك اولور بوندن نفي كثرت ظلم لازم كلز نته‌كيم متدبره خفي دكلدر .

دیوب تشفی دخی آنده ادخال ایلمشدر بعضلر دخی یدی در دیوب شکی خبرده ادخال ایلمشدر . احفش التی در دیمشدر خبر واستخبار وامر ونهی وندا وتمنی . بعضلر دخی بش در دیمشدر خبر وامر وتصریح وطلب وندا. اما اکثر علما اوچ در دیمشلردر خبر وطلب وانشا ، زیرا کلامده یا تصدیق وتکذیبه احتمال اوله ویاخود اولمایه . قسم ثانی دخی اکر معناسی لفظنه مقترن اولورسه انشادر. اکر متأخر اولورسه طلب در. اما محققون دیمشلردرکه اضرب لفظنه مقارن اولان طلب ضرب در اما حقیقت ضرب لفظدن صکره موجود اولور پس ضرب متعلق طلب در نفسی دکلدر اضرب لفظنك معناسی خود طلب ضرب در نفس دکلدر . ودخی علماء اسلاف حد خبرده اختلاف ایلمشلردر بعضلر ایتدی خبر تحدید اولنماز زیرا تحددنده عسرت واردر بعضلر عدم تحدیدینك وجهنده دیدیلرکه مفهوم خبر ضروری ایدیکی مقرردر . زیرا هرکس خبر ایله انشا بینی بالضروره فرق ومابینلرندن پردهٔ اشتباهی خرق ایدر، امام بوکلامی محصولده ترجیح ایلمشدر اما اکثرون تحدید اولنمسنه ذاهب اولمشلردر قاضی ابوبکر ومعتزله دیمشلردرکه خبر شول کلامدرکه اکا صدق کذب داخل اولهوبونی حدود مزیفه ایله تحدید وتعریف ایلمشلردرکه سکاکی مفتاحده ذکر ایلمشدر حد انشا دخی آندن ظاهر اولور زیرا آنك مقابلی در تعجب تعریفنده دخی ، بعضلر ایتدی برامری قلوب سامعینده تعظیم در زیرا تعجب اولماز الااشکال ونظائرندن خارج برشیدن اولور . رمانی ایتدی اصل تعجب برمعنایه درکه سببی خفی اوله لکن اکا دلالت ایدن صیغه دخی مجازا تعجب ایله تسمیه اولنور . پس هرمقامده که سبب ده استبهام اوله آنده تعجب احسن اولور اول سببندرکه حق تعالی تعجب ایله موصوف اولماز زیرا تعجب براستعظام درکه اکا جهل منفهم ومصاحب اوله. جناب باری خود جهلدن منزه وعاری در اول جهتدندرکه هربارکه جناب کردکاردن صیغهٔ تعجب صادر اولسه ـ اکرچه نادردر ـ جناب رب مجیب دن عبادی تعجیب در زیرا اول تعجب مخاطبینه مصروف ایدیکی شایع ومعروف در . ودخی معلوم اولهکه اقسام خبردندر نفی دخی بلکه جمیع کلامك شطری در ودخی نفی

احسنی وافضلی واتم واکملی در . ابن ابی الاصبغ ایتدی : استقصا ایله تتمیم وتکمیل بینده فرق بودرکه تتمیم معنای ناقص اوزرینه وارد اولور . تکمیل معنای تام ، و استقصا ، معنای تام کامل اوزرینه وارد اولور . نوع عشرون اعتراض درکه التفات ایله مسمی درکه اعرابدن محلی اولمیان برجمله یی ویاخود دخی زیاده یی برکلام اثناسنده ویاخود معنی جهتندن اتصالی اولان کلامین اثناسنده ایراد واتیان در دفع ابهام دن غیری برنکته ایچون ﴿ لتدخلن المسجد الحرام ان شاء الله آمنین ﴾ کبی پس جملهٔ (ان شاء الله) اعتراض درکه (لاصل التبرك) ایراد اولنمشدر . کاه اولورکه اعتراض جملتین ویاخود دخی اکثر ایله اولور حتی ﴿ ولمن خاف مقام ربه جنتان ﴾ قول کریمنده ﴿ متکئین علی فرش ﴾ قولنه وارنجه یدی جمله ایله اعتراض واقع اولمشدر . ودخی اعتراض ایچنده اعتراض و قوعندندر حق تعالینك ﴿ فلااقسم بمواقع النجوم وانه لقسم لوتعلمون عظیم ﴾ قول کریمی زیرا (وانه لقسم لوتعلمون عظیم) اعتراضدر . وبنه آنك ایچنده (لوتعلمون) قولی دخی مستقلاً اعتراض در . امام طیبی کتاب التبیانده تفصیل وبیان ایدوب دیمشدرکه اعراضك وجه حسنی ، حسن افاده در مع هذا آنك ورودی مترقب دکل ایکن کلمکدر کویاکه من حیث لاتحتسب سکا برحسنه کلمشدر . نوع حادی والعشرون تعلیل در وبونك فائده سی جملهٔ اولی اقتضا ایتدیکی جوابی تقریر وابلغیت در زیرا نفوس احکام غیر معلله یی قبولدن احکام ومعلله یی قبوله امیل ومأنوس درحروف تعلیل (لام) و(ان) و(ان) و(اذ) و(باء) و(کی) و(من) و(لعل) در . مؤلف اصل مترجم مرحوم والدماجد قدس سره الملك الواحد بیوررلرکه ولعمری تحقیق بودرکه مباحث ایجاز واطناب ده ایثار تفصیل واطناب ایلدك زیرا حاجت طلاب بونی تفصیله امس واکثردر ومن الله التوفیق للصواب .

علم معرفة الخبر والانشاء — معلوم اولهکه اهل بیان قاطبه وخداق نحاة مجتمعه متفقلردرکه کلام خبرایله انشایه منحصردر واعتبار یوقدر شول کیمسه نك قولنه که اون قسم در دیوب ندا ومسئله وامر وتشفع وتعجب وقسم وشرط ووضع وشك واستفهام در دیه تفصیل اقسام ایلمشدر بعضلر سکزدر

ورفع ايلدى . وينه بونك مثلى در ﴿ اشداء على الكفار رحماء بينهم ﴾ قول كريمى دخى اكر اشداء اوزرينه اقتصار اولنسه آنلر جملهسنك اغلظى اولمغى ايهام ايدردى . نوع ثامن عشر تتميم درکه مقصودك غيرينى ايهام ايتمين كلامده برنكته افاده ايدر فضله كتورمكدر ﴿ واطعموا الطعام على حبه ﴾ قولنده اولان مبالغه كبى كه على حبه مع حبه معناسنه در . ايمدى محبت طعام وار ايكن اطعام ابلغ ايديكى اظهر واجر جهتندن اكثر واوفر در . وينه بونك مثلى در و ﴿ آتى المال على حبه ﴾ قولى . نوع تاسع عشر استقصادر كه متكلم بر معنايه قصد ايدوب آنى هر وجهله تتبع ايدوب جميع اوصاف ذاتيهسنه استقصا ايتدكدن صكره جميع عوارض ولوازمنى دخى ايراد وابداع ايليه برحيثيت ايله كه كندودن صكره آكا تناول ايدن رجال ايچون جاى مقال ترك ايتميه . مثلا ﴿ ايود احدكم ان تكون له جنة ﴾ كريمهسى كبى زيرا اكر (جنة) قولى اوزرينه اقتصار اولنسه كافى و مقصودى اداده وافى ايدى لكن جنتى نخيل واعناب ايله توصيف ايلدى . زيرا اول مقوله جنته اصابت آفت ايله صاحبنه حاصل اولان مصيبت سائرندن اعظم اولور آندن صكره وصف مذكور ﴿ تجرى من تحتها الانهار ﴾ قولى ايله تتميم اولندى تتميمدن صكره وصفى تكميل اولنوب ﴿له فيها من كل الثمرات﴾ بيوريلوب جناتده جميع ثمرات اولديغنه دخى اشارت اولندى . تاكه بو مقوله جنتى افساد ايدن شخصك اسف وحزنى مشتد ومزداد اوله ، بعده جنتك صاحبنى ﴿واصابه الكبر﴾ قولى ايله توصيف ايلدى . بعده معنايى استقصا ايلدى تعظيم مصابى اقتضا ايدن قول ايله كه (وله ذرية) كلامى در . بعده آنى ضعفا ايله توصيف ايلدى . بعده جنتى اسرع اوقاتده اهلاك ايله استيصال ايتديكنى ذكر ايدوب ﴿فاصابها اعصار﴾ دينلدى . آندن صكره فيه نار قولى زياده اولندى . آندن صكره نارك ضعفى احتمالى رد اولنوب (فاحترقت) قولى ايله جنتك احتراقى اخبار اولندى كه آنكله نارك ضعفى احتمالى وياخود آنده اولان انهار ورطوبت اشجار مانع تأثير نار اولمق احتمالى توهمنى دفع ايچون . پس اول احتمالاتدن احتراس اولنوب (فاحترقت) قولى ايراد اولندى پس بو طريقله كلامده استقصا . طرق استقصانك

كبی که (لك) دینلمدی. اول معنی جناب رسالت پناهه مخصوص خاص ایدیکنی اعلام ایچوندر. بری دخی جملهٔ ثانیه‌نك جملهٔ اولی حکمنده عدم دخولنه اشارت در ﴿فان یشاءالله یختم علی قلبك ویمحوالله الباطل﴾ کبی. زیرا (یمحوالله) قولی استینافدر حکم شرطده داخل دکلدر. بری دخی مراعاة جناس در ﴿قل اعوذ برب الناس﴾ کبی الی آخرالسورة. بری دخی مراعاة ترصیع وحسن ترتیب وتوازن الفاظ ترکیب در ﴿ان تضل احدیهما فتذکر احدیهما الاخری﴾. نوع رابع عشر ایغال درکه امعان معناسنه واصطلاح علماده برشی ایله اختتام بولمقدرکه برنکته افاده ایلیه‌که معنی آنسز تمام اوله. بعضلر بونی شعره مخصوصدر دیه توهم ایلمشدر. اما بوقول رداولنمشدر قرآنده دخی واقع اولمشدر دیه. مثلا ﴿یاقوم اتبعو المرسلین اتبعوا من لاسئلکم اجراً وهم مهتدون﴾ قولی کبی. زیرا (وهم مهتدون) قولی اولمسه ینه‌اصل معنی تمام اولمسنده کلام یوقدر. زیرا رسول اولانلر البته مهتدون اولورلر. لکن بونده زیاده مبالغه واردر رسوله اتباعه حث وترغیب جهتندن. بونك مثال مذکوردن غیری قرآنده نظیری واردر. نوع خامس عشر تذییل درکه برجمله‌نك عقیبنده برجمله‌دخی کتورمکدرکه جملهٔ ثانیه جملهٔ اولی‌نك معناسنی مشتمل اوله آنك منطوقنی و یاخود مفهومنی تأکید ایچون، تاکه معناسنی فهم ایتمیلره اول تأکید ایله معناسی ظاهر و فهم ایدنلر قتنده متأکد ومتقرر اوله ﴿قل جاءالحق وزهق الباطل ان الباطل کان زهوقا﴾ کبی. نوع سادس عشر طرد وعکس درکه ایکی کلام ایرادینه اطلاق ایدرلرکه کلام اوّل منطوقی ایله ثانی‌نك مفهومنی تقریر ایلیه. ودخی عکس ایله مثلا ﴿لایعصون الله ماامرهم ویفعلون مایؤمرون﴾ کبی. بونوع اطناب‌ده ایجازده احتباکك نظیری در. نوع سابع عشر تکمیل درکه احتراس ایله دخی مسمی در. تکمیل برکلام‌ده‌که خلاف مقصودی ایهام ایلیه، اول وهمی ازاله وابعاد ایدر برکلام ایراد ایلمکدرکه ﴿اذلة علی المؤمنین اعزة علی الکافرین﴾ کبی. زیرا اکر اذلة علی المؤمنین اوزرینه اقتصار اولنسه آنلر مؤمنینك اضعفی اولمغی ایما واشعار ایدردی ﴿اعزة علی الکافرین﴾ قولی اول ایهامی دفع وانول وهمی ازاله

وتحقيردر ﴿ اولئك حزب الشيطان ﴾ كبى ﴿ الاان حزب الشيطان ﴾ كبى (الاان حزبه) مكاننده. برى دخى ازالهٔ لبس درشول مقامده كه ضميرعين اوّل اولمسنى ايهام ايليه ﴿ قل اللهم مالك الملك تؤتى الملك ﴾ كبى زيرا تؤتيه دينلسه مقصد اوّل اولمغى ايهام ايدردى ودخى ﴿ يظنون بالله ظن السوء عليهم دائرة السوء ﴾ كبى اكر دائر نه دينلسه ضمير جلاله عائد اولمغى ايهام ايدردى. برى دخى قصد تربيت مهابت وضمير سامعه ادخال روع وخشيت در آنى اقتضا ايدر اسم ذكر ايتمكله نته كيم خليفه كلامنده (اميرالمؤمنين يأمرك بكذا) ديو. برى دخى مأمورك ايتان فعله داعى اولان حالنى تقويت قصد ايلمكدر ﴿ فاذا عزمت فتوكل على الله ان الله يحب المتوكلين ﴾ ايله اطناب اختيار اولنمشدركه متوكل اولانلر محبوب خدا اوليجق مأمور اولانه دخى اول فعل توكلى ادا ايتمكده قوت حاصل اولوب مقصدينه واصل اولور. برى دخى تعظيم امردر ﴿ اولم يروا كيف يبدأ الله الخلق ﴾ كبى. برى دخى ذكرى ايله استلذاذدر ﴿ واورثنا الارض نتبوأ من الجنة ﴾ كبى كه (منها) دينلمدى برى دخى اسم ظاهر ايله وصفنه توصل در ﴿ فآمنوا بالله ورسوله النبى الامى الذى يؤمن ﴾ قول كريمى كبى (انى) رسول الله قولندن صكره. بونده مقتضاى مقام (فآمنوا بالله وبى) ديمك ايدى. لكن بعده ذكر اولنان صفاتى اجراوايمان واتباعى لازم اولان كمسنه بومقوله اوصاف ايله موصوف اولمق لازم ايدوكى اشعار وايما مقصود اولنمغين ضميرايله اكتفا اولنمدى. زيرا ضمير اوصاف ايله موصوف اولمديغى بين النحاة مشهور ومعروفدر. برى دخى علت حكمه تنبيه در ﴿ فبدل الذين ظلموا قولا غير الذى قيل لهم ﴾ قولى كبى ﴿ فان الله عدو للكافرين ﴾ قولنه وارنجه. مقتضاى ظاهر (عدو لهم) دينلمك ايدى. لكن آنلره معاداة ايلين كافردر و حق تعالى دخى آنلره عداوت ايلديكى كفرلرى ايچوندر ديمكه تنبيه ايچون (للكافرين) قولى ايله تصريح اولندى. برى دخى قصد عمومدر ﴿ وما ابرئ نفسى ان النفس لامارة ﴾ قولى كبى كه (انها) دينلمدى اماره بالسوء اولمق نفس يوسفه مخصوص اوليوب جميع نفوسه عام ايدوكنى اشعار واعلام ايچون. برى دخى قصد خصوص در ﴿ ان وهبت نفسها للنبى ﴾

تنزيل اولنمق ايله كلام اسلوب آخره صرف وتحويل اولنمقدر . ابو حيان شيخدن حكايت ايتمشدركه آنلر بونوعى تجريد ايله تسميه وتقرير ايلمشدر كانه اول مجموعده تجريد اولنوب افراد بالذكر اولندى فضلى اظهار ايچون ﴿ حافظوا على الصلوات والصلوة الوسطى ﴾ كبى وبودخى تنبيه اولنمغه حقيق ولايقدركه بومقام ده خاص وعام دن مقصد مشمول وشامل اولمقدر مصلح اصوليين دكلدر. نوع عاشر عطف عام على الخاص در بعضلر بونك وجودينى انكار ايله خطالرينى اظهار ايلديلر زيرا بونده نيچه فوائد واضحه واردر مثلا تعميم واوّله اهتمام در افراد بالذكر اولنديغى جهتدن . مثلا ﴿ ان صلاتى ونسكى ﴾ كريمه‌سى كبى ودخى ﴿ ولقد آتيناك سبعاً من المثانى والقرآن العظيم ﴾ كبى نظائرى قرآنده كثير وفراوان در . نوع حادى عشر ايضاح بعد الابهام در. بونك فائده‌سى معنـاى واحدى ايضاح وابهام سببى ايله صورتين مختلفتين ده ابراز اولنمقدر وياخود معناى كلام ذهن سامعده ممكن تام ايله متمكن اولمقدر زيرا حاصل بعد الطلب اعزدر منساق بلاتعب اولاندن وياخود اكا علم تعلق ايتمكده اولان لذت ده كمال قوت اوله زيرا برشى كه اولا بوجه نامعلوم اوليجق البته نفس انسان باقى وجوهنى علمه دخى متشوق ونكران اولوب زيادهٔ تأمل وتفكر ملاحظه وتدبر ايدر چنانكه وجوه باقيه دمى معلومى اوله ، اول وجوهى دفعةً بيلوب احاطه ايدندن تلذذى اكثر واشد وصفاسى اكد واسد اولور . وبوقبيلدندر ﴿ رب اشرح لى صدرى ويسرلى امرى ﴾ كريمه‌سى. نوع ثانى عشر تفسير در. اهل بيان ايتدى تفسير دن مقصد بودركه كلامده لبس وخفا اولوب آنى ازاله وتفسير ايچون كلامده اطناب وتكثير اوله مثلا ﴿ ان الانسان خلق هلوعا اذامسه الشر جزوعا واذامسه الخير منوعا ﴾ كبى. نوع ثالث عشر ظاهرى موضع مضمره وضع در . بونده ابن الصائغ برتأليف مفرد ايلمشدر وبونده نيچه فوائد واردر جمله‌دن برى زيادهٔ تقرير وتمكين در ﴿ قل هو الله احد الله الصمد ﴾ كبى (هو الصمد) مكانده . ودخى ﴿ وبالحق انزلناه وبالحق نزل ﴾ كبى (وبه نزل) محلنده وبونك نظائرى قرآنده كثيره در. برى دخى قصد تعظيم در ﴿ واتقوا الله ويعلمكم الله والله بكل شئ عليم ﴾ كبى برى دخى قصد اهانت

اولور اما اتحاد وقتنده نوع واحد اولور ، مدحده مثالی ﴿ والمؤمنون يومنون بماانزل اليك وماانزل من قبلك والمقيمين الصلوة ﴾ كبی ﴿ والموفون بعهدهم اذا عاهدوا والصابرين ﴾ قولنه وارنجه. ذمده مثالی ﴿ وامرأته حمالة الحطب ﴾ كبی. نوع سادس بدل در آندن مقصود بعد الابهام ايضاح موجود اولمقدر وفائده سی بيان وتاكيددر امابيان اولمسی واضح ومستغنی عن البيان در تأكيد اولمسی زيرا بدل تكرير عامل نيتی اوزرينه در كانه ايكی جمله ذكر اولنمشدر كه تأكيد حكمنده اولور ودخی بدل لفظ اوّل دلالت ايتدوكنه دلالت ايدر يا بالمطابقة اوله نته كيم بدل كل ده اويله در ، وياخود بالتضمن اوله بدل بعض كبی وياخود بالالتزام اوله بدل اشتمال كبی . نوع سابع عطف بيان در اول دخی ايضاح ده صفت كبی در لكن صفتدن مفارق اولور شول جهتدن كه عطف بيانك وضعی ايضاحه دلالت ايتمك ايچوندر كنديه مختص اسمله ، اماصفت آنك خلافنجه در زيرا صفتك وضعی متبوعنده حاصل برمعنايه دلالت ايتمك ايچوندر ودخی عطف بيان ، بدلدن دخی مفارق در شول جهتدن كه بدله مقصود اولان بدلك نفسی در كويا كه همان مبدلمنه موضعنه وضع اولنمشدر [*] اماعطف بيان ايله متبوعی ، آنلرك هربری مقصوددر. نوع ثامن احد مترادفينی آخره عطف در بوندن دخی مقصود تأكيددر ﴿ انما اشكو بثی وحزنی الی الله ﴾ كبی زيرا بث وحزن مترادفان در پس عطفدن مقصد تأكيددر امامبرد بونك قرأنده وجودينی انكار ايدوب موجود اولانده اختلاف معنی واردر ديه قرار ويرمشدر لكن تجويز ايدنلر ديمشلردركه البته ايكی لفظين مترادفينك اجتماعنده برمعنی حاصل اولور عندالانفراد حاصل دكلدر زيرا تركيب اوزرينه البته برمعنای حادث ترتيب اولنور چونكه كثرت حروف افادهٔ معنای زائد ايتديكی مقرر ومعروفدر. پس كثرت الفاظده افادهٔ زيادهٔ معنی طريق اولی ايله اولور . نوع تاسع عطف خاص علی العامدر خاصك فضيلتنه تنبيه ايچون . حتی كانه جنس عامدن دكلدر بونك مداری مغاير ، وصفی تغايرذاتی منزله سنه

[*] اول جهتدندركه علماء نحو بدل تحيهٔ عامل حكمنده در ديمشلردر يعنی عامل برجانبه آتوب اسقاط ايدوب انجق مقصد اولان بدلدر ديمكدر .

ایدیکی ظاهر در. جواب ویریلورکه اولکی سورهٔ ﴿کهیعص﴾ ده ذکر اولندی، سورهٔ مذکوره مکیه در اهل مکه یه خطابا انزال اولنمشدر وقصهٔ ثانیه سورهٔ آل عمراندهدر اول مدنیهدر یهوده ونصارای بنی نجرانه حین قدوملرنده انزال اولنمشدر. اول سببدن ذکر محاجه ومباهله دخی اول قصه یه متصل اولمشدر. نوع خامس صفتدر بودخی اسباب ایچون ایراد اولنور. بری تخصیص در نکرده ﴿فتحریر رقبة مؤمنة﴾ کبی، بری دخی توضیح در معرفه ده یعنی زیادهٔ بیان ایچوندر ﴿ورسوله النبی الامی﴾ کبی. بری دخی مدح وثنادر (صفات الله تعالی) کبی. بری دخی ﴿ذم در الرجیم﴾ کبی بری دخی تاکیددر رفع ابهام ایچون ﴿لاتتخذوا الهین اثنین﴾ کبی پس اتخاذ آلهدن نهی آنجق اثنین اولدوغیچوندر معنای آخر ایچون دکلدر. مثلا ایکیسی دخی عاجز اولمق کبی ویاخود بونلرك غیری. پس نته کیم وحدت کاه نوعیت ایچوندر کاه نفی عدد ایچوندر. کذلك نفی تثنیه دخی کاه نفی وحدت نوعیه ایچوندر کاه نفی اثنیت ایچوندر.

قاعده — صفت عامه صفت خاصه دن صکره کلمز پس فصیح متکلم دینلمز بلکه بالعکس در لکن حضرت اسمعیل حقنده وارد اولان ﴿وکان رسولا نبیا﴾ قول کریمی ایله مشکل اولور جواب دخی ویریلورکه رسولا حالدر، مرسلاً دیمکدر صفت دکلدر. بوفقیرایدر اول تقدیرجه (نبیا) خبر (کان) اولوب رسولا مقدم حال اولور لکن بعید، بلکه غیر سدیددر. ودخی چانکه صفت شیئین متضایقین دن صکره واقع اولسه که اولکی عدد اوله اول زمانده صفتی مضاف اوزرینه دخی اجرا ایتمك جائزدر ﴿سبع سموات طباقا﴾ کبی ومضاف الیه اوزرینه دخی اجرا ایتمك جائزدر (سبع بقرات سمان) کبی ودخی چانکه شی واحد ایچون نعوت متکره اولسه اکر معانیسی متباعده ایسه عطف ایلمك احسن در مثلا ﴿هوالاول والآخر والظاهر والباطن﴾ کبی والا ترك عطف احسن در ﴿ولاتطع کل حلاف مهین همازمشاء بنمیم﴾ کبی.

فائده — مقام مدح وذم ده نعوتی قطع ایتمك اجرا ایتمکدن ابلغ در زیرا مقتضای مقام اطناب کلامدر معانی ایسه اختلاف قاتنده متنوع ومتفنن

تكرير اولنماديغنده علماء اعلام برقاچ نكته وحكمت ذكر ايلمشلردر برى بودركه مهما امكن عشق نسوانى ستر واغضا مناسب واولى در . برى دخى بودركه اول قصه فرج بعد الشده حصولنى متضمنه در اول سببدن آنى نقلده توفر دواعى اولوب هرطائفه واقوام رغبت وميل تام ايله نقلنده سعى واهتمام ايدوب سائر قصص كبى محتاج تكرير دكلدر . برى دخى بودركه سائر قصص كبى تكرير اولنمديغنده حضرته بشارت وعربك عجزينه اشارت واردر كويا كه نبى عليه السلام آنلره ديمشدركه اكر قرأن كلام خداى اكبر وخالق خير وشر اولمايوب كلام مخلوق وشر ايسه سز دخى قصهٔ يوسفده بن سابر قصص ايتديكم كبى تكرير ايله مدعاكزى اثبات وتقرير ايدك . بووجهى اسناد ابو اسحق الاسفرائنى ذكر ايلمشدر . برى دخى بودركه قصهٔ يوسف عليه السلام صحابهٔ كرام طلبى ايله انزال اولنوب اول سببدن مبسوطه وتامه نازله اولمشدر .

مؤلف اصل مترجم مرحوم والد ماجد بيوررلركه وجه مذكور قصه نك مبسوطه اولمسنه جواب اولور عدم تكريرينه اولماز ، مع هذا كلام عدم تكرارده در . بوفقير ايدركه وجه مذكور عدم تكراره جواب اولمقده قصور يوقدر زيرا سائر قصص كرچه مكررا ذكر اولنمشدر لكن ينه هربرنده بعض امور ذكر اولنمشدركه آخرده مذكور دكلدر چونكه قصهٔ يوسف عليه السلام طلب صحابهٔ كرام ايله مفصلا ذكر اولندى قصه نك جمله سى بونده مندرج اولوب تكريره احتياج قالمادى ديمك قابلدر . لكن تكريرده سائر ذكر اولنان نكت اولمامق اقتضا ايدر اول تقدير جه وجه مذكورى نوع قصوردن خالى اولماز تأمل اولنه . برى دخى بودركه اقواى وجوهدر سائر قصص انزال اولمقدن مقصد ائم سالفه دن تكذيب رسل ايدنلر اهلاك اولندقلرينى افاده اولوب مشركينه دخى بومعنايى تنبيه مقصود اولديغى جهتدن محتاج تكرير واعاده اولمشدر . اماقصهٔ يوسف بونك خلافنه در وبونكته ايله قصهٔ اصحاب كهف وقصهٔ ذى القرنين وقصهٔ خضر ايله موسى عليهما السلام وقصهٔ ذبح تكرير اولنمديغنك وجهى معلوم اولو . اكر سؤال اولنورسه كه قصهٔ ولادت يحيى وولادت عيسى عليما السلام ايكى دفعه تكرير واعلام اولنمشدر ، مع هذا محتاج تكرير اولان قبيلدن دكل

قصه‌لر کبی . مثلا حق تعالی حضرت موسایی کلیمی کتاب کریمنده یوز یکرمی موضعده ذکر ایلمشدر وقصهٔ نوحی یکرمی بش آیتده وقصهٔ موسایی یتمش آیتده ذکر ایلمشدر . بدر بن جماعه برکتاب تألیف ایدوب (المقتص فی الفوائد تکریر القصص) دیه تسمیه ایدوب آنده نیچه فوائد ذکر ایلمشدر. جمله‌دن بری قصصك هربرنده برزیاده واردرکه قصهٔ اخری‌ده یوقدر ویاخود برکلمه‌یی اخرایه ابدال واردر و بو اسلوب عادت بلغادر . بری دخی بودرکه طوائف امدن نیچه رجال تردد وترحال ایدوب اخذ قرآن ایچون سعی فراوان ایدرلر ایدی ، پس اول قصص تکریر اولندی تاکه هر طائفه دن قصص مزبوره‌نك هربری فوت اولمایه. بری دخی بودرکه کلامی فنون کثیره واسالیب مختلفه‌ده ابرازده اولان فصاحت خفی دکلدر . بری دخی بودرکه مقدما کلن اقوام ، متأخر اولانلره نقل اوامر واحکام ایتمکه دواعی زیاده اولماغن محتاج تکریر واعاده دکلدر. لکن قصص واخبارده قلت دواعی اولماغن علی مرالدهور والاعصار باقی اولمق ایچون محتاج اعاده وتکرار اولمشدر اول سببدندرکه احکام تکریر اولنمایوب ذکر قصص تکثیر اولنمشدر . بری دخی بودرکه بووجهله تکرارده قومك عجزینی اظهار واردرکه برقصه‌یی هرنه مقوله نظمله ونه اسلوبده عبارت ایله تغییر اولنسه ینه مثانی کتورمکده عجزلرینی تحقیق وتقریر اولور . بری دخی بودرکه وقتاکه حضرت رسالت پناه علیه صلوات الآله آنلره تحدی ایدوب ﴿ فأتوا بسورة من مثله ﴾ دیدی بائزکه آنلردخی عاجز اولدقده بزم عجزمز کبی سز دخی مثانی کتورمکدن عاجز سز دیه توهم ایلیه‌لر . پس اول توهمی دفع واول شبهه‌یی ازاله ورفع ایچون ینه هرقصه‌نك مثلی تعبیر آخر فائق و اسلوب جدید رائق اوزره تکریر ایله اعجازینی تحقیق وتقریر حاصل اولوب معجز شقاشق فصحا ومبکت حصاقع خطبا اولمشدر . بری دخی بودرکه جمیع نفوس بشریه وارباب عقول هرشی‌ده تجدد و تبدل اولمق ایله استلذاذ و تنقل ایتمکه محبت اوزره مجبولدر خصوصا که تکریر الفاظ واقوالده مخنت وسامعه ملال حاصل اولمایه . پس اول وجهله کلام رب العالمین ومباین کلام مخلوقین اولدیغی ظاهر اولور اما قصهٔ یوسف علیه‌السلام

مثالی ﴿وسلموا تسليما﴾ بوقسمده اصل بودركه مصدرمؤكد بروصفی مقصود ايله نعت اولنمقدر مثلا ﴿اذكروا الله ذكرا كثير﴾ كبی كه بومقامده كثرت ذكر مقصوددن اول جهتدن ذكركثير ايله نعت اولنمشدر . ودخی ﴿وسرحوهن سراحاً جميلا﴾ كبی كاه اولوركه مصدرك وصفی كندويه مضاف اولور ﴿اتقوا الله حق تقاته﴾ كبی ، كاه اولوركه فعل آخرك مصدری ايله تأكيد اولنور وياخود مصدردن نيابةً بر اسم عين بيله تأكيد اولنور اولك مثالی ﴿وتبتل اليه تبتيلا﴾ كبی تبتل فعلنك مصدری تبتلادر . نبيل تبل مصدريدر ثانی نك مثالی ﴿وانبتكم من الارض نباتا﴾ دركه اصل انباتا ديمكدر ، نبات مصدر دكل بلكه اسم عين در مصدرمنابنه نائب در . قسم رابع حال مؤكده در (يوم ابعث حيا) كبی ودخی ﴿وارسلناك للناس رسولا﴾ كبی نوع رابع تكريردر وبو نوع تأكيددن ابلغدر ومحاسن فصاحتدندر اكرچه بعض ارباب غلط خلاف ايتدی ايسه . وبونده نيچه فوائد واردر . بری تقريردر نته كيم ديمشلردر چانكه كلام مكرر اوله مقرر اولور نته كيم حق تعالی بيورمشدر ﴿وصرفنا فيه من الوعيد لعلهم يتقون﴾ اويحدث لهم ذكرا . ايمدی قرأن كريم وفرقان عظيمده بعض قصص وانذار اعاده وتكرار اولنديغنه سبب بونكته يی اظهاردر : بری دخی تأكيددر بری دخی تهمتی نفی ايدن شيئه زياده تنبيه در تاكه كلامی تلقی بالقبول كمال مرتبه حصول بوله مثلا بوقبيلدندر ﴿وقال الذی آمن ياقوم اتبعونی اهدكم سبيل الرشاد ، وياقوم انما هذه الحيوة الدنيا متاع﴾ قول كريمی كه تكرير ندا ، اول فائده يی تحقيق وادا ايچوندر . بری دخی بودركه چانكه كلام تطويل وتكثيراولنوب اولنده نسيان وغفلت خوفی اولسه ، ثانيا اعاده وتكرير اولنور سامعه تطرئه ايله تحصيل نشاط وتجديد عهد وانبساط ايچون مثلا ﴿انی رايت احد عشر كوكبا والشمس والقمر رايتهم﴾ كبی وبری دخی تحصيل تعظيم وتهويلدر مثلا ﴿الحاقة ماالحاقه﴾ كبی ودخی ﴿القارعة ما القارعه﴾ ودخی ﴿اصحاب اليمين ما اصحاب اليمين﴾ كبی ودخی معلوم اوله كه كاه اولوركه كلام صورت تكرارده اعاده واظهار اولنور لكن تكرار دن معدود وفوائد تكرارنده موجود دكلدر بلكه غرض آخر مقصوددر مكر اعاده اولنان

ثانی احرف زائده دخولیدر ابن جنی ایتدی : هرحرف که کلام عربده زیاده اولنه کانه برجملهمرةاخری اعادهاولنمق مقامنه قائمدر . ودخی زمخشری کشاف قدیمده ایتدی : خبر ماولیسده اولان باء تأکید نفی ایچون زیاده اولنمشدر نتهکیم لام تأکید ایجاب ایچوندر واللهاعلم .

تذییل — اصل مترجمده مرحوم والدماجد نحریر بوتفصیلی کتاب انقاندہ نقل وتحریر ایلمشدر . لکن سهو قلم ایله اصل نسخهده بونوع — که اطنابدن نوع ثانی اولان اطناب زیادهنك نوع ثانیسیدر — اسقاط اولنمش اول تقدیرجه مابعدنده الثالث التأکید الصناعی قولنك ماقبلنه ارتباطی اولماز . نتهکیم کتاب اتقانی امعان نظر العان ایدنلر قتنده روشن وعیان اولور اولسببدن بوعبد فقیر بومقامده الحاق و تحریر ایدوب اصل نسخهیه دخی الحاق ایلدم امیددرکه ناظر اولانلره مقدما شیوع بولان نسخی دخی تصحیح امرنده سعی بیدریغ ایله تحصیل اجر بلیغ ایدهلر انتهی . نوع ثالث تأکید صناعیدر . اول دخی درت قسمدر قسم اول تأکید معنویدرکه لفظ کل واجمع وکلا وکلتا ایله اولور . بونك فائدهسی رفع توهم مجاز وعدم شمولدر . قسم ثانی تأکید لفظی درکه بر لفظی تکریر ایلمکدر یا مرادفی ایله مثلا ﴿ ضیقاً حرجاً ﴾ کبی و یاخود کندی لفظی ایله اولور . اول دخی کاه اسمده اولور ﴿ دکاً دکا ﴾ کبی وکاه فعلده اولور ﴿ فمهل الکافرین امهلهم ﴾ کبی وکاه اسم فعل ایله اولور ﴿ هیهات هیهات ﴾ کبی . وکاه حرف ایله اولور ﴿ ففی الجنة خالدین فیها ﴾ وکاه جمله ایله اولور ﴿ انمع العسریسرا فانمع العسریسرا ﴾ کبی. بوقسمدهاحسن اولان جملهٔثانیهنك ثم کلمهسنه اقترانیدر . مثلا ﴿ کلاسیعلمون ثم کلا سیعلمون ﴾ وینه بونوعدندر ضمیر متصل منفصل ایلهتأکید﴿اسکن انتوزوجك﴾کبی ودخی ﴿ واماانکون نحن الملقین ﴾ کبی وکاه اولور که منفصل ینه منفصل ایله تأکید اولنور . ﴿ وهم بالآخرةهم کافرون﴾ کبی . قسم ثالث فعلی مصدری ایله تأکیددرکه فعلی ایکی دفعه تکراردن عوض اولور بونك فائدهسی نفس فعلده مجاز توهمنی دفعدر اما تأکیدسابق بونك خلافنه ملابسدرکه مسند الیهده مجاز توهمنی دفعدر،

معلوم اوله که کاه اولور که محذوفك مقامنه برشی اقامت اولنماز نته کیم مرور ایتمشدر . کاه اولور که محذوف دلالت ایدر برشی اقامت اولنور . مثلا ﴿ فان تولوا فقد ابلغتکم ما ارسلت به الیکم ﴾ کریمه‌سی کبی فقد ابلغتکم محذوف اولان جواب شرط مقامنه اقامت اولنمشدر زیرا ابلاغ حقیقتده جواب شرط دکلدر . زیرا جواب البته شرطدن وجوده متأخر اولور . ابلاغ خود آنلرك تولی واعراضلرندن مقدمدر پس تقدیر کلام (فان تولوا فلا لوم علی) ویاخود (فلا عذر لکم لانی ابلغتکم) دیمکدر . وقتا که تفاصیل مذکوره‌دن حال ایجاز و آندن حاصل اولان مراتب بلاغت واعجاز معلوم اولدیسه و دخی ایجاز قصر ایلمه ایجاز حذفه منقسم اولدیسه. بودخی معلوم اوله که اطناب دخی بسط وزیاده‌یه منقسمدر . نوع اول تکثیر جمل ایله‌در مثلا سورهٔ بقره‌ده ﴿ ان فی خلق السموات والارض ﴾ آیت کریمه‌سندن الی آخر الآیه . ایمدی ابلغ آنده اطناب ایله اطناب اولنمشدر زیرا خطاب ده عموم اولدیغی مقرر ومعلوم اوله. جمیع ثقلین ومجموع سکان خافقینه هرعصر وحین‌ده ایچلرندن عالمین و جاهلین اولانلره وموافق ومنافق ومبطل ومحق اولانلرك مجموعنه خطاب درکه مقتضای تفصیل واطناب در . نوع ثانی مفردات ایله اولور ، اول دخی برقاچ نوع در نوع اولی حروف تأکید سابقه‌دن برحرفی ویاخود دخی اکثری ادوات نوعنه ادخال ایتمکدرکه آنلر (اَن) و(ان) ولام ابتدا ولام قسم والا الاستفتاحیه وحروف تنبیه‌دن اولان اما وها وکانَ تأکید تشبیه‌ده ولکن تأکید استدراك‌ده ، ولیت تأکید تمنی‌ده ، ولعل تأکید ترجی‌ده وضمیر شان وضمیر فصل. واما تأکیده شرط ده وقدوسین وسوف ونونان تأکید فعلیه‌ده ولاالتبرئه و ان ولما تأکید نفی‌ده . اما کلامی بونلر ایله تأکیدده اول زمانده حسن اولورکه آنکله مخاطب اولان منکر ویاخود متردد اولسه و تأکیدده دخی تفاوت اولور انکارك قوت وضعفی حسبیله[*] بونك تفصیلی علم معانی‌ده تقریر وتحریر اولنمشدر. نوع

[*] مثلا انکاری برمرتبه دخی زیاده اولسه ایکی حرف تأکید ایراد اولنور برمرتبه دخی زیاده اولسه اوچ حرف تأکید ایراد اولنور مثال مشهوری سورهٔ یسن‌ده اولا برتأکید ایله (انا الیکم مرسلون) وارد اولوب بعده انکار زیاده اولنوب (ربنا یعلم انا الیکم لمرسلون) وارد اولمشدرکه جمیع کتب معانی‌ده مسطوردر .

دخی حذف لام توطئه‌در . ﴿ وان اطعتموهم انكم لمشركون ﴾ برى دخى حذف لام امردر . ﴿ قل لعبادى الذين آمنوا يقيموا ﴾ برى دخى حذف لام (لقد)در . بوحذفك حسنى طول كلامده‌در ﴿ قدافلح من زكاها ﴾ كبى . برى‌دخى‌نون تأكيددر ﴿ المنشرح ﴾ كبى نصب‌ايله قرائت اولنديغى صورتده . برى دخى حذف نون جمع‌دركه ﴿ و ماهم بضارين به من احد ﴾ قرائتى بو وجه اوزره‌در . برى دخى حذف تنوين‌دركه ﴿ ولاالليل سابق النهار ﴾ نصب ايله قرائت اولنديغى بو وجه اوزره‌در . برى دخى حذف حركت اعراب وبنادركه بووجه اوزره‌در . ﴿ فتوبوا الى بارئكم ﴾ سكون ايله قرائت اولنديغى ودخى كلمهٔ واحده‌دن برى اكثر اولانك حذفى نجه مواضعده‌در . جمله‌دن برى حذف مضافين‌در ﴿ من اثر الرسول ﴾ قولى كبى‌كه تقديرى (من اثر حافر فرس الرسول)در . برى دخى‌حذف ثلث مضافات‌در ﴿ فكان قاب قوسين ﴾ كبى‌كه تقديرى كان مسافة قربه‌مقدارقاب قوسين‌در پس اسم(كان)دن اوچ مضاف وخبرندن برمضاف حذف اولنمشدر . برى دخى ظن بابندن ايكى مفعولك حذفى‌در ﴿ اين شركائى الذين كنتم تزعمون ﴾ كبى‌كه تقديرى (تزعمونهم شركاء) در . برى دخى حذف جار مع المجروردر ﴿ خلطوا عملاً صالحاً ﴾يعنى ﴿بسيئ و آخر سيئاً ﴾ يعنى بصالح تقديرنده‌در. برى دخى حذف عاطف مع المعطوف‌دركه ذكرى تقدم ايلمشدر . برى دخى حذف شرط‌در فعلى ايله ، بوحذف طلبدن صكره مطرددر ﴿ فاتبعونى يحببكم الله ﴾ كبى تقديرى (ان‌اتبعتمونى) در برى دخى حذف جواب شرط‌در . ﴿ ولو جئنا بمثله مدداً ﴾ كبى كه تقديرى لنفد البحردر . برى دخى جملهٔ قسم‌در ﴿ لاعذبنه عذاباً ﴾ كبى‌كه والله تقديرنده‌در . برى دخى حذف جواب قسم‌در ﴿ والنازعات غرقاً ﴾ كبى‌تقديرى (لتبعثن)در. ودخى ﴿ ص والقرأن ذى‌الذكر ﴾ كبى كه لمعجز تقديرنده در . برى دخى حذف جمله‌دركه مذكوردن مسبب اوله ﴿ ليحق الحق ويبطل الباطل ﴾ كبى كه تقديرى فعل مافعل‌در . برى حذف جمل ثيردر ﴿ فارسلون يوسف ايهاالصديق ﴾ كبى‌كه تقديرى (فارسلون لاستعبرالرؤياففعلوا فاتاه‌فقال‌له يا يوسف) ديمكدر. ودخى

ايوبدر بری دخی حذف موصولدر ﴿ آمنا بالذی انزل الیناوانزل الیکم ﴾ کبی که ﴿ تقدیری والذی انزل الیکم ﴾ در زیرا (انزل الینا) ایله (انزل الیکم) بینده مغـایرت واردر اول تقدیرجه بر حرف موصـول دخی تقدیر اولنمق لازمدر . حذف کلمهٔ واحدهنك بری دخی حذف فعلدر بو دخی مطرددر مفسر اولیجق مثلا ﴿ وان احد من المشرکین استجارك ﴾ کبی که تقدیری وان استجارك واحددر مذکور اولان فعل آنی مفسردر حذف کلمهٔواحدهنك بری دخی حذف حرفدر بعضلر دیمشـدر که حذف حرف قیـاس دکلدر زیرا وضع حروف اختصار ایچون اختیار اولنمشدر آنی دخی حذف ایدرسهك بر مرتبه دخی اختصـار اولور اختصار مختصر احجـافدر و آنك انواعندن بری حذف همزهٔ استفهامدر مثلا﴿ تلك نعمة تمنها ﴾ کبی که تقدیری اوتلكدر بری دخی حذف موصول حرفی در . ابن مالك ایتدی : آنی حذف جائز دکلدر الا(ان) حرفنده جائزدر مثلا ﴿ ومن آیاته یریکم البرق ﴾ کبی که تقدیری ﴿ان یریکم ﴾ در . بری دخی حذف جاردر بودخی ان وان ایله مطرددر. مثلا ﴿ یمنون علیك ان اسـلموا ﴾ کبی که تقدیری بان اسلموا در . ودخی ﴿ ایعدکم انکم ﴾ کبی که بانکم تقدیرنه در ، بو ایکیسـنك غیرنده دخی کثیردر . مثلا : ﴿ قدرناه منازل ﴾ کبی که قدرنا له تقدیرنهدر ﴿ واختار موسی قومه ﴾ کبی ﴿ من قومه ﴾ تقدیرنهدر . بری دخی حذف عاطفدر ﴿ وجوه یومئذ ناعمة ﴾ کبی که تقدیری وجوهدر ماقبلنده ﴿ وجوه یومئذ خاشعة ﴾ قولنه معطوف اولمق اوزره . بری دخی حذف فاء جوابدر ﴿ ان ترك خیرالوصیة للوالدین ﴾ کبی بری دخی حذف حرف ندادر ، بوحذف کثیردر ﴿ یوسف اعرض ﴾ کبی کرمانی کتاب(العجائب)ده ایتدی :قرأ نده لفظ رب دن(یا) حذف اولنمق کثیردر تنزیه وتعظیم ایچون . زیرا ندادهامردن برحصه وطرف واردر مثلا ﴿ رب انی وهن العظم ﴾ کبی . بری دخی حذف قدردر ماضیده چنانکه حال واقع اوله ﴿اوجآؤکم حصرت صدورهم ﴾ کبی که تقدیری قد حصرت در . بری دخی حذف لا النافیهدر . بو حذف جـواب قسمده مطرددر ، چنان منفی مضارع اولسه ﴿ و علی الذین یطیقـونه ﴾ کبی که تقدیری لایطیقونهدر . بری

يعنى حذف مبتدايه وحذف خبره مثلا ﴿ فصبر جميل ﴾ كبى كه تقديرى فصبر جميل اجمل اولوب خبر محذوف اوله ياخود امرصبر جميل اولوب مبتدا محذوف اوله . برى دخى حذف صفتدر مثلا ﴿ يأخذ كل سفينة ﴾ كبى كه تقديرى (سفينةصالحة)در نته كيم بو وجهله دخى قرائت اولنديغى آكا دلالت ايدر . برى دخى معطوف عليه در مثلا ﴿ ان اضرب بعصاك الحجر فانفلق ﴾ كبى كه تقديرى (فضرب فانفلق)در برى دخى حذف معطوفدر عاطف ايله بيله مثلا ﴿ بيدك الخير ﴾ كبى كه تقديرى (والشر)در برى دخى حذف مبدل منه در مثلا ﴿ ولاتقولوا لما تصف السنتكم الكذب ﴾ كبى كه تقديرى لما تصفه در كه موصوله راجع ضمير در لكن (الكذب) قولى اول هادن بدلدر . برى دخى حذف فاعلدر كه اول فاعل مصدرك غيرنده جائز دكلدر مثلا ﴿ لايسئام الانسان من دعاء الخير ﴾ كبى كه تقديرى (دعائه الخير)در . اما كسائى حذف فاعلى مطلقا تجويز ايلمشدر دليل اوليجق و بوقاعده اورزه تخريج ايلمشدر حتى ﴿ اذا بلغت التراقى ﴾ قول كريمنى كه ﴿ تقديرى اذا بلغت الروح ﴾ در . ودخى حتى ﴿ توارت بالحجاب ﴾ كه تقديرى توارت الشمس در برى دخى حذف مفعولدر مقدما مرور ايتمشدر كه حذف مفعول فعل مشيت وارادتده كثيردر وبونلرك غيرنده دخى وارد اولمشدر مثلا ﴿ ان الذين اتخذوا العجل ﴾ كبى كه تقدير الهادر ودخى ﴿ كلا سوف تعلمون ﴾ كبى كه تقديرى (تعلمون عاقبة امركم) در برى دخى حذف حالدر بودخى قول اوليجق كثيردر مثلا ﴿ والملائكة يدخلون عليهم من كل باب سلام ﴾ كبى كه تقديرى قائلين سلامدر . برى دخى حذف منادى در ﴿ الايا اسجدوا ﴾ كبى كه تقديرى ياهولاء در ودخى ﴿ ياليت ﴾ كبى كه تقديرى ياقوم ليتدز برى دخى حذف عائددر بونوع درت بابده اولور برى صله ده مثلا ﴿ اهذا الذى بعث الله رسولا ﴾ كبى كه تقديرى بعثه الله در . برى دخى صفتده در مثلا ﴿ واتقوا يوماً لاتجزى نفس ﴾ كبى كه تقديرى لاتجزى فيه در برى دخى خبرده در مثلا ﴿ وكلا وعد الله الحسنى ﴾ كبى كه تقديرى وعده در برى دخى حاله در برى دخى حذف مخصوص نعمدر يعنى مخصوص بالمدحك حذفيدر مثلا ﴿ انا وجدناه صابراً نعم العبد ﴾ كبى كه تقديرى نعم العبد

تقديرى (عملا صالحا بسيئ و آخر سيئاً بصالح) ديمكدر . وينه امثلهٔ لطيفه دندر ﴿ فئة تقاتل فى سبيل و اخرى كافرة ﴾ قولى كه تقديرى (فئة مؤمنة تقاتل فى سبيل الله واخرى كافرة تقاتل فى سبيل الطاغوت) ديمكدر وبونوعك قرأن عظيمده نظائرى كثيره در . وبونوع ابلغ كلام واحسن وجوه تزيين كلمات متسقة النظامدر و بوتسميه نك مأخذى جئك دندر كه معناسى شد واحكام وصنعتك ثوبده اثرينى تحسين وتحصيل وانتظامدر. زيرا اصلده جئك ثوب خيوطى بيننده اولان فرجه لرى سد وبرمرتبه احكام وشد ايتمكدركه آندن خللى منع و ضرروكزند اصابتى دفع ايليه وبوصنعتك آندن اخذ اولندينك وجهى ومناسبتى بودركه كلامده اولان مواضع حذف ميان خيوطده اولان فرجه تشبيه اولنمشدر هربركه ناقد بصير واحوال نظم وحياكتده ماهر اولان شخص خبير اول مواضع وفرجى ادراك ايليوب محلنه محذوفى وضع ايلسه كويا برحائك ماهر وآكا طارق وعارض اولان خللدن منعه قادر اولور پس اول حذف تقدير ايله خلل پذير اولان محلى سد واحكام ايدوب آندن ماعدا باعث ازدياد و حسن ورونق كلام اولور . نوع رابع اختزال ايله مسمى در كه مذكور اولان انواعدن بريسى دكلدر . بودخى برقاچ قسمدر زيرا محذوف يابركلمه در كرك اسم اولسون كرك فعل وحرف وياخود بركلمه دن اكثر اوله. حذف اسمك امثلهسندندر حذف مضاف وبوحذف قرأنده غايت ايله كثيردر . حتى ابن جنى ايتدى : بوحذف قرأنده بيك مقدارى موضعده واقعدر برى حذف مبتدا در بوحذف جواب استفهامده كثيردر مثلا ﴿ وما ادريك ماهيه نار ﴾ كبى كه تقديرى (هى نار)در . و دخى فا جوابدن صكره اولور ﴿ من عمل صالحاً فلنفسه ﴾ كبى كه تقديرى فعمله لنفسه در . ودخى ﴿ومن اساء فعليها ﴾ كه فاساءته عليهادر ودخى قولدن صكره اولور ﴿ وقالوا اساطير الاولين ﴾ كبى ودخى شول موضعده كه خبر بحسب المغنى مبتدايه صفت واقع اوله مثلا ﴿ صم بكم عمى ﴾ كبى كه تقديرى (هم صم)در وآنلر حقيقتده اول اوصاف ايله موصوفلردر برى دخى حذف خبردر مثلا ﴿ اكلها دائم وظلها ﴾ كبى كه تقديرى (وظلهادائم)در كاه اولوركه كلام ايكى نوعه محتمل اولور .

﴿ الذين يؤمنون بالغيب ﴾ قولى كه تقديرى ﴿ بالغيب والشهادة در ﴾ زيرا غيب وشهادتك ايكيسنه دخى ايمان وتصديق وايقان واجب در لكن غيبك ذكرى ايثاراولندى زيرا ايمان بالغيب افضل ومقام مدحده ادخل در. ودخى ايمان بالغيب ايمان بالشهادتى مستلزم در من غير عكس . وينه مسئلهٔ مذكوردندر ﴿ورب المشارق﴾ قولى كه ﴿والمغارب﴾ دخى مقدردر. وينه آنلردندر ﴿هدى للمتقين﴾ قولى كه ﴿والكافرين﴾ مقدردر. انبارى ايتدى ﴿هدى للناس﴾ قولى بوتقديرى مؤيددر . وينه آنلردندر ﴿ ان امرئ هلك ليس له ولد ﴾ تقديرى (ولا ولد) در دليلى اولدركه حق تعالى اخت ايچون نصف ايجاب ايلدى اخته نصف خود عدم والد ايلهدر زيرا والد اختى اسقاط ايدر . نوع ثالث احتباك ايله مسمى اولاندر وبونوع سائر انواعك الطف وابدعى در . حتى ارباب فن بلاغتدن اقل قليلدركه بونوع جليل بيهه متنبه اولوب سائره دخى تنبيه ايتمش اوله . مؤلف اصل مترجم اولان مرحوم والد ماجد بيورولركه بن آنى كورمدم الا شرح ﴿ بديعيهٔ اعمى ﴾ ده كه مصنفك رفيقى اندلسى نك شرحيدر آنده كوردم. زركشى دخى كتاب ﴿ البرهان ﴾ ده بونوعى ذكر ايلمشدر ، لكن بواسمله تسميه ايتيوب بلكه حذف مقابلى ايله تسميه ايلمشدر . ودخى علامهٔ برهان الدين البقاعى بونى مستقلا برتصنيف ايلمشدر . اندلسى شرح ﴿ بديعيه ﴾ ده ايتدى : انواع بديعدندر احتباك وبو بر نوع عزيز در كه كلامك اولندن برمقدارينى حذف ايدوب آنى نظير ثانى ده اثبات ايلمكدر وثانى دن اولنده اثبات اولنانى حذف ايلمكدر مثلا ﴿ ومثل الذين كفروا كمثل الذى ينعق ﴾ قول كريمى كبى تقدير كلام ﴿ ومثل الانبياء والكفار كمثل الذى ينعق والذى ينعق به ﴾ ديمكدر اولندن ﴿الانبياء﴾ قولى حذف اولندى ﴿الذى ينعق﴾ قولنك دلالتى ايله وثانى دن الذى ينعق به قولى حذف اولندى الذين كفروا قولنك دلالتى ايله ودخى ﴿ وادخل يدك فى جيبك تخرج بيضاء ﴾ قولى كبى كه اولندن ﴿ تدخل غير بيضاء ﴾ قولى وثانى دن ﴿واخرجها﴾ قولى حذف اولندى . زركشى ايتدى : احتباك بودركه كلامده ايكى متقابل جمع اولوب هر بر ندن مقابلى حذف اولنه آخر دلالتى سببى ايله. وينه امثلهٔ احتباكدندر ﴿ خلطوا عملا صالحا وآخر سيئاً ﴾

كلمه‌دن عجزلرى ايله بى اختيار كلام مزبور لسانلرينه ترخيم ايله جارى اولوب بلكه قصددن عارى‌در ديدى ودخى بونوعده داخل‌در ﴿ لكناهوالله ربى ﴾ قولندن لفظ اماحذف اولنديغى، زيرا اصلى (لكن‌انا)در همزه تخفيفاحذف اولنوب بعده نون اوّل ثانيده ادغام اولنمشدر . نوع ثانى اكتفا ايله مسمى اولاندر مقام ايكى شيئك ذكرينى اقتضا ايليه‌كه مابينلرنده تلازم وارتباط اولوب احدهما ايله آخردن اكتفا اولنه برنكتهٔ دقيقه ملاحظه‌سيله نوع مذكور غالب اموردە ارتباط عطفيه مخصوص ومقصوردر مثلا ﴿وسرابيل تقيكم‌الحر ﴾ كبى (والبرد)لفظى مقدردر مابينلرنده تلازم اولمق‌ايله احدهماايله اكتفا اولنوب لكن حرى اظهار ترجيح واختيار اولنديغى زيرا خطاب عرب ايله‌در آنلرك بلادنده فرحردن اتقا اهم واولى‌در زيرا آنلر قاتنده تأثير حر ، برددن اشد واكثردر بعض علما حرى تخصيص بالذكره برنكته دخى بيان ايدوب ديمشلردركه برددن حفظ ووقايت ايله تحميل منت‌اولنمسنك ذكرى صريحاً تقدم‌ايلمشدر. حق‌تعالى‌نك﴿ومن‌اصوافهااوابارهااواشعارها ﴾ قول شريفنده ودخى ﴿ وجعل‌لكم من الجبال اكنانا ﴾ قولنده ودخى ﴿ والانعام خلقها لكم‌فيها دف ﴾ كريمه‌سنده اول‌اجلدن بومقامده ذكر برده چندان احتياج اولميوب ذكر حراولى اولور . وينه بونوعك امثله‌سندندر ﴿ بيدك الخير ﴾ قول‌شريفى‌كه (والشر) مقدردر خيرتخصيص بالذكراولنديغى مطلوب عباد ومرغوب اهل صلاح وسداد اولدوغيچون ياخود خيرك وجودى عالم كثير اكا نسبت قليل وحقير اولدوغيچوندر وياخود خالق شر دخى جناب خالق جميع كائنات وحيوان وجن وبشر ايكن ينه حق تعالى‌يه اضافتى خارج باب ادب ايدوكنه اتفاق ارباب ارب واردر نته‌كيم حضرت صلى الله تعالى عليه‌وسلم ﴿والشر ليس اليك﴾ ديو بيورمشدر وينه امثلهٔ مذكوره‌دندر ﴿ وله ماسكن فى الليل والنهار ﴾ قولى‌كه تقديرى ماسكن وماتحرك‌در سكون تخصيص بالذكر اولنمسنى جميع مخلوقاتده كرك حيوان وكرك جماد كرك جبال وتلال واوتاددر اغلب حالين سكون ايديكى بر ريب ومين‌در.ودخى هرمتحركك مصير ومرجعى سكون‌در. وينه‌امثلهٔ مذكوره‌دندر

همان عدم حذف واثبات حكمنده اولور امافعل غيريدر آنك حذفى حذف حقيقى اولور مكر طريق اوّل ينه اول محلده وياخود آنك مثلى موضع آخرده روايت اخرى ايله تقويت وترجيح اولنه. وينه چانكه محذوف اوّل اولمق ايله ثانى اولمق بينده دائر اولسه ثانى اولمق اولى وظاهردر. اول سببدندركه ﴿ اتحاجونى ﴾ مثلنده محذوف نون وقايه اولوب نون رفع اولمامسى ترجيح اولندى ودخى ﴿ ناراً تلظى ﴾ قولنده محذوف اولان تاء ثانيه اولمسى اولوب تاء مضارعه اولمامسى ترجيح اولندى. كاه اولور كه محذوف اوّلدن اولمسى واجب اولور مثلا ﴿ ان الله وملائكته يصلون على النبى ﴾ كبى وملئكته رفعله قرائت اولنديغى صورتده كه يصلون قولى صيغهٔ جمع ايله اولديغى جهتدن آنك خبرى اولمغه مخصوص اولوب اسم (ان) محذوف اولديغى مقرر اولور تقدير كلام (ان الله يصلى وملئكته يصلون) اولور كاه اولوركه محذوف ثانى دن اولمسى واجب اولور ﴿ ان الله برئ من المشركين ورسوله ﴾ كلامى كبى تقدير كلام ورسوله برئ ايضا اولورزيرا خبر (ان) ثانى دن مقدم مذكوردر. ودخى معلوم اولهكه حذفك نيچه انواعى واردر بريسى اقتطاع ايله مسمى دركه بعض حروف كلمه يى حذفدر. ابن الاثير بونوعك قرأنده ورودينى انكار ايلمشدر [*] بعض علما بونى رد ايدوب ديمشدركه فواتح سوردن هرحرف اسماء اللهدن براسم اولمغه ذاهب اولانلر حذفك بر نوعنى آنلر ايله تمثيل ايدرلر. بعضلر دخى ادعا ايلمشلردركه ﴿ وامسحوا برؤسكم ﴾ قولنده با، بعض كلمه سنك اوليدر، تقديرى بعض رؤسكم ديمكدر. وينه بوقبيلدندركه بعض قرا (ونادوا يامال) قرائت ايلمشدر ترخيم ايله. اصلى يامالك در بعض سلف وقتاكه بوقرائتى ايشتدكده اهل نار كمال اضطرارده ايكن ترخيم ايله تقيد امردشواردر ديدى. بعض علما دخى جواب ويروب زمان اضطرارده اتمام

[*] علامهٔ بيضاوى تفسيرنده بووجهى سورهٔ بقره ده ذكر ايدوب ديمشدركه الم بعض كلماته اشارت اولوب آندن اقتصار اولنمى دخى اختيار ايلمشلردر نتهكم حضرت ابن عباس دن مرويدركه بيورمشدر الف آلاءالله در. لام لطف اله در، ميم ملكدر. وينه آنلردن مرويدركه الرحم ونون جمع اولنوب الرحمن اولور وينه مرويدركه بيورمشدر الم معناسى انا الله اعلم ديمكدر سائر فواتح دخى بويله در ديمشدر انتهى.

اصل كلام لاتجزى فيه ديمكدر . اولاحرف جر حذف اولنوب تجزيه اولدى بعده ضمير حذف اولنوب تجزى اولدى . بواسلوب صناعتده ملاطفه قيلندر امامذهب سيبويه بودركه ايكيسى معا حذف اولنمش اوله ابن جنى ايتدى : قول احفش نفسه اوفق وزيادهٔ مأنوس در ايكى حرف معاً زمان واحدده حذف اولنمقدن .

قاعده — مهما امكن مقدرى تقليل ايلمك اليق واحسن در اصله مخالفت تقليل اولنمق ايچون ، مثلا ﴿ جعل الله الكعبة البيت الحرام ﴾ قولى كبى اول سببدندركه ﴿ واللائى لم يحضن ﴾ قول كريمنده فارسى نك تقدير كلام ﴿ فعدتهن ثلاثة اشهر ﴾ ديمكدر ديديكى ضعفه نسبت اولنمشدر اولى ﴿ واللائى لم يحضن ﴾ كذلك تقدير اولنوب مهما امكن مقدر تقليل اولنمق اولى در ديمشلردر شيخ عزالدين ايتدى . بعض مقامده محذوف تقدير اولنسه غرض ومقصوده موافقتى اشد وافصح اولان تقدير اولنمق كركدر زيرا عرب برلفظ تقدير ايلمزلر الاشول مقوله لفظ تقدير ايدرلركه آنى تلفظ ايلسه لر بين العرب اول كلامه احسن وانسب اوله نته كيم ملفوظ اولانده بوقاعده معتبر وملحوظ در مثلا ﴿ جعل الله الكعبة البيت الحرام ﴾ قول شريفنده (ابوعلى نصب الكعبة) ديو تقدير ايلمشدر آنك غيريلرى (حرمة الكعبة) تقدير ايلمشدر . اما تقدير ثانى افصح در زيرا هدى وقلائد وشرحرامه نسبت، تقدير لفظ حرمت افصح ايدوكنده اشتباه يوقدر. ودخى هربركه محذوف اولان لفظ حسن واحسن اولمق بينده متردد اولسه احسن اولانى تقدير واجب واولى در. زيرا حق تعالى كتابنى احسن حديث اولمق ايله وصف ايلمشدر ايمدى محذوفاتى دخى احسن محذوفات اولمق كركدر نته كيم ملفوظى دخى احسن ملفوظات . ودخى هربركه تحذوف مبين ومجمل اولمق بينده مترداولسه تقديرى مبين اولى واحسن در.

قاعده — اول زمانده كه امر حذف محذوف فعل اولوب باقى ومذكور اولان فاعل اولمق ايله محذوف مبتدا وباقى خبر اولمق بينده دائر اولسه طريق ثانى اولى در زيرا مبتدا عين خبردر بحسب الذات ، اول تقديرجه حذف

حضرت رسالت‌پناه ﴿ انما حرم اکلها ﴾ بیورمشلردر وکاه اولورکه عقل تعیین خصوص محذوفه دخی دلالت ایدر ﴿ وجاء ربك ﴾ قولی کبی که امر ربك تقدیر نده‌در. زیرا عقل دلالت ایدرکه جناب رب‌شدید المحالده مجیٔ ایله اتصاف محالدر زیرا مجیٔ سمات محدثین‌دندر . وینه عقل دلالت ایدرکه جائی اولان ربك امری‌در وکاه اولورکه محذوفی عادت تعیین و دلالت ایدر ﴿ فذلکن الذی لمتنی فیه ﴾ قولی کبی که زیرا یوسف علیه‌السلام لومه ظرف اولمدینی عقل ایله معلومدر . پس محذوف اولان مراوده ایدیکنی عادت معیندر زیرا باعث لوم یا محبت مفرطه‌در ویاخود مراوده‌در بوایکینك غیری احتمال اولمدیغنه سوق کلام دالدر. ایمدی عادتده محبت مفرطه ایچون لوم اولنمدینی مقرردر پس باعث لوم مراوده اولدینی محقق اولور . کاه اولورکه محذوفه موضع آخرده تصریح اولندینی دلالت ایدر : بو قسم دلائلك اقواسی‌در ﴿ رسول من‌الله ﴾ قولی کبی‌که من عندالله تقدیر نده‌در زیرا برمحلده دخی ﴿ ولما جاءهم رسول من عندالله ﴾ واردر اولمشدر لفظ عند تصریح اولنمشدر وکاه اولورکه عادت اصل فعله دلالت ایدر . مثلا حذف اولیوب کلام ظاهری اوزره اجرا اولنمغه عقل مانع اولماز لکن عادت مانع اولوب البته بر فعل تقدیرینی اقتفا ایدر مثلا ﴿ لونعلم قتالا لاتبعناکم ﴾ قول کریمی کبی که ظاهر معناسی اکر بز قتالی بیلسه‌ك سزه متابعت ایدردك دیمکدر . ایمدی اکرچه عقل آنلرك نفس قتالی بیلمدکلرینی تجویز ایدر اول تقدیرجه محذوف تقدیری لازم اولماز لکن عادت آکا مانعدر زیرا آنلر احوال حرب وقتال بیلمکده دعوای مهارت ایدوب بلکه بیلمیناره تعییر و حقارت ایدرلر ایدی اول تقدیرجه بز قتالی بیلمزز دیمك آنلرك مدعالرینه مخالف اولوب بر تقدیره محتاج اولوراول‌سببدن حضرت مجاهد ﴿ لونعلم مکان قتال ﴾ دیوتقدیر ایلدیلر . و بوکا دلالت ایدرکه آنلر حضرته مدینه‌دن چیقمق ایله اشارت ایلدیلر . یعنی مکان قتالی بیلمزز . ایمدی مدینه‌دن چیقمق مشکلدر دیمك اولور .

فائده — احفش حذفده تدریج اعتبار ایلمشدر مادامکه امکان اوله، اول سببدندرکه ﴿ واتقوا یوماً لاتجزی نفس عن نفس شیئا ﴾ قولنده دیمشدرکه

سُری لغتده کیجه ایله سیر ایتمکده استعمال اولنور . پس اول سببدن آندن برحرف نقص اولندی نته‌کیم حق تعالی ﴿ وما کانت امك بغیا ﴾ بیورمشدرکه اصلی (بغیة)در زیرا فعیل بمعنی فاعلده مذکر ومؤنث مابینی فرق اولنور . وقتاکه فاعل صیغه‌سندن تحویل اولندی آندن دخی برحرف نقص اولندی بری دخی اول‌کلام البته آکا مخصوص اولوب آخره اطلاقه صالح اولمادیغیدر مثلا ﴿ عالم الغیب والشهاده ﴾ کبی که علم غیب و شهادت حق تعالی‌یه خاص اولور صفت اولمغین حذف واختصار ترجیح واختیار اولنمشدر . بری‌دخی شهرتی‌درکه ذکری وترکی برابردر . زمخشری ایتدی : بودخی دلالت حال قبیلندندرکه لسان مقالدن نطقدر ، بری دخی‌لسان ایله ذکر ایتمکدن صیانتدر تشریف ایچون ، بری دخی لسانی آندن صیانتدر تحقیر ایچون . بری دخی قصد عمومدر ﴿ ایاك نستعین ﴾ کبی‌که برلفظ عام تقدیر اولنورکه علی العبادة و علی کل امورنا دیمکدر بری دخی رعایت فاصله‌در ﴿ وماقلی ﴾ کبی‌که قلاك دیمکدر ، بری دخی بعد الابهام قصدبیاندر ﴿ ولایحیطون بشیء من علمه الا بماشاء ﴾ کبی اهل بیان ذکر ایلمشلردرکه مشیت وارادت فعللرینك مفعولی ذکر اولنماز حذف اولنور مکر غریب اولوب انتقال اولنمغه مجال اولمایه . ودخی معلوم اولهکه نحویون اقتصارا حذف ایله اختصارا حذفك بینی فرق ایلمشلردر. اولکی بغیردلیل حذفدر. ثانی بدلیل حذفدر. دلیل دخی خالی دکلدرکه یا حالی‌اوله ﴿قالواسلاماً﴾ کبی‌که سلمنا سلاما تقدیرنده‌در. بوکلامده دلیل اقتضاء حالدرکه محل سلام اولمق ایله‌در ویاخود مقالی اوله ﴿ وقیل للذین اتقوا ماذا انزل ربکم قالوا خیرا ﴾ کریمه‌سی کبی‌که انزل خیرا تقدیرنده‌در دلیلی مقدما ذکر اولنان ﴿ماذا انزل﴾ قولیدر ویاخود عقلی اوله یعنی عقل دلالت ایده‌که کلام صحیح اولماز الا تقدیر محذوف ایله اولور، کاه اولورکه دلالت عقل آنجق نفس حذفه اولور، تعیین محذوف دلیل آخر ایله اولور . مثلا ﴿ حرمت علیکم المیتة ﴾ کبی‌که تقدیری تناول المیته‌در زیرا عقل بیلورکه حرمت صفات افعال‌دندر ، میته‌ایسه‌اعیاندندر پس استدلال ایدرکه البته برمحذوفه احتیاج‌واردر لکن‌خصوص محذوف‌تناول عبارتی‌اولمسی حدیثدن‌مستفاددرکه

علامت تثنيه وجمع اولان حرف مقام تكرير ده اقامت اولنمشدر لاجل الاختصار. ودخى انواع ايجازدن عد اولنمغه صالح اولاندندر انواع بديعدن عد اولنان اتساع كه بركلام ايراد ايلمكدركه آنده تأويله وسعت اوله الفاظنك تحملى اولديغى معانى مقدارنجه [*]. مثلا فواتح سوركى نتهكيم ابن ابى الاصبع ذكر ايلمشدر. قسم ثانى ايجازك ايكى قسمندن ايجاز حذفدر آنده دخى نيجه فوائد واردركه اسبابى ذكر اولنمشدر. فوائدك بريسى بودركه حذفدن مقصد مجرد اختصار وعبثدن احترازاوله ظهورينه بناءً. برى دخى تنبيه دركه محذوفى ذكر ايتمكدن زمان قصر وآنك ذكرينه اشتغال مهم اولانك قوتنه مفضى ايديكى ظاهردر. جملهٔ مواردندن بريسى باب تحذير واغرا دركه كويا ضيق وقت سببى ايله محذوفك ذكرينه اجترا اولنماز. برى دخى حذفده اولان ابهام سببى ايله تفخيم واعظام حصوليدر. امام حازم كتاب (منهاج البلغا) ده ابتدى حذفده اول زمانده حسن اولدركه قرائن حسبى ايله حذف دلالتده كمال قوت اوله ياخود نيجه اشيانى تعداد ايتمك مقصود اولوب لكن تعدد وكثرت سببى ايله تعدادنده طول وسئامت اولوب دلالت حال ايله اكتفا اولنوب ترك تصريح وطريق حذف اختيار وترجيح اولنور ونفسى ترك ايدرلركه دلالة حال ايله ذكرندن اكتفا اولنان اشيانى ملاحظه ميداننده جولان ايدوب تعداد واحصايه ايليه. ودخى ابتدى كه ذكر اولنان قصد تعداد شول مواضعده تأثير ايدركه آنده تعجب وتهويل نفوس مقصد اوله برى دخى برلفظك كلامده كثرت دورانى جهتندن تخفيف مقصود اولنه. مثلا حرف ندايى حذف ايتمك كبى (يوسف اعرض عن هذا) مثالنده ودخى ﴿ ليك ﴾ قولنده حذف نون كبى ودخى ﴿ والليل اذا يسر ﴾ قولنده حذف باكبى. مدرج سدوسى احفشه بوآيتدن سؤال ايتدكده ابتدى عادت عرب بودركه برشيئك معانسندن عدول ايلسه بعض حروفنى نقص ايلمك منقولدر چونكه ليل كنديسى سرى ايله موصوف دكلدر بلكه غير ليلك ايچنده سرى ايدر زيرا

[*] زيرا هربرنده برقاچ حروف ضمننده نيچه معانئ كثيره مندرجه اولمشدركه بومرتبه ايجاز واصل حد اعجاز اولمشدر.

شداد بر كتابى تصنيف ايله افراد ايلمشدر . ودخى نوع ايجازدن بر نوع واردركه تضمين ايله اسمنى تعيين ايلمشلردر . تضمين بر معنانك برلفظده ضمناً حصوليدر براسم ذكر ايتمدن كه اول معنادن عبارت اوله . قاضى ابوبكر ايتدى : تضمين دخى ايكى نوعدر : اولكى نبيه‌دن يعنى نباء كلام‌دن منفهم اولاندر معلوم لفظى كبى . زيرا اول لفظ ونباء البته اكابر عالم‌دن لابد ايديكنى ايجاب واقتضا ايدر . ايكنجى معناى عبارتدن منفهم اولاندر مثلا ﴿ بسم الله الرحمن الرحيم ﴾ كبى . زيرا اول كلام جميع امورك استفتاحنده اسم رب رحيم على جهة التعظيم ذكر اولنمسنك تعليمنى متضمندر . ودخى ايجاز قصرانواعندندر باب حصر دخى ، كرك الا ايله اولسون كرك انما ايله كرك سائر ادوات حصر ايله اولسون . زيرا بونلرده بر جمله ايكى جمله منابنه نائب اولور . ودخى باب عطف زيرا حروف عطف عاملون اغنا ومعطوف عليهك دلالتى ايله اكتفا اولنمق ايچون وضع اولنمشدر . ودخى قائم مقام فاعل بابى ، زيرا اول دخى فاعله دلالت ايدر حكمنى آكا اعطا ايتمكله . ودخى مفعوله دلالت ايدر اصل وضعى ايله . زيرا اصل وضعى مفعول اولمق اوزره‌در ودخى باب ضمير ، زيرا ضميرك دخى وضعى لاجل الاختصار اسم ظاهردن استغنا اظهار ايتمك ايچوندر اول سببدندركه ضمير متصل ايله ايجاز حاصل اولان يرده منفصله عدول اولنمق مقبول دكلدر . ودخى باب (علمت انك قائم زيدا) اول دخى براسمى متضمندركه مفعولين مسدينه ساددر بلا حذف . ودخى باب تنازع فعلين ، اكر فرا رأيى اوزره تقديراولنمازسه [*] . ودخى باب ايجازدندر لاجل الاقتصار مفصولى طرح واقتصار ايدوب متعدى منزلهٔ لازمه تنزيل اولنمق اوزره . ودخى باب ايجازدندر ادوات استفهام وشرط ، مثلا (كم مالك) قولى (اهو عشرون ام ثلثون) قولندن مغنى‌در وبونك امثالندن‌دخى . وينه ايجازدندر ملازم عموم اولان الفاظ ، مثلا لفظ احدكبى . وينه اول بابدندر لفظ تثنيه وجمع ، زيرا هر برى تكرير لفظ مفرددن مغنى‌در نهايت مرتبه

[*] زيرا فرا حذفى اختيار ايتمشدر اول تقديرجه ايجاز قبيلندن اولماز نته كيم كتب نحوده بيان اولنمشدر .

وياخود ايجاز حذف. قسم اول بلفظه وجيزدر . شيخ بهاء الدين ايتدى : كلام قليل اكر كنديسندن طويل اولان كلامدن بعض اولورسه ايجاز حذفدر . اكر بركلام اولورسه كه آندن اطول برمعنى افاده ايليه ايجاز قصردر . بعضلر ايتدى : ايجاز قصر تكثير معنى در تقليل لفظ ايله . بعض آخر ايتدى : معنايه نسبت ايله لفظ عادتا مقدار معهوددن اقل وينه معناى مقصوده ادل اوله . طيبى كتاب تبيانده ديمشدركه : حذفدن خالى اولان ايجاز اوچ قسمدر. قسم اول ايجاز قصردركه لفظ معناسى اوزره مقصور اوله . حق تعالى نك ﴿ انه من سليمان وانه بسم الله الرحمن الرحيم ﴾ قولنده كى كبى ﴿ وأتونى مسلمين ﴾ قولنه وارنجه كه برقاچ كلمانده عنوان وكتاب وحاجت جمع اولنمشدر . بوندن زياده ايجاز اولميوب عين اعجازدر . قسم ثانى كه ايجاز حذفدر ، ايجاز تقدير ايله دخى مسمى در . منطوق لفظ اوزرينه زائد برمعنى تقدير اولنمقدر بوايجاز تضييق ايله تسميه اولنور . نته كيم ابن مالك كتاب (مصباح) ده آنكله تسميه ايلمشدر . قسم ثالث ايجاز جامعدركه معانئ متعددهيى محتوى اولمقدر . ﴿ ان الله يأمر بالعدل والاحسان ﴾ كريمه سى كبى . زيرا عدل صراط مستقيمدركه افراط وتفريط بينده توسيط اولنمشدر . يا اعتقاد واعمال وياخود اخلاق وخصالده اوله . احسان دخى واجبات عبوديتده اخلاص در . نته كيم حديثده تفسير ايدوب ﴿ ان تعبدالله كانك تراه ﴾ وارد اولمشدر . يعنى حق تعالى يه عبادتده اخلاص نيت ومقام خضوعده وقوف وعدم رجوع و آلات واسلحهٔ حذر ايله حركت وكذر ايده سين وبونك امثالى دخى . بوندن صكره ﴿ وايتاءذى القربى ﴾ قولى واجبات اوزرينه زياده اولان اموردر وبومذكور اوامرده در نواهى طرفنده لفظ (فحشاء) قوهٔ شهوانيه يه اشارتدر . لفظ (منكر) ايله افراط قوهٔ غضبيه يه اشارت اولنمشدر . ولفظ (بغى) ايله قوة وهميه دن فائض اولان استعلا وغلبه يه اشارتدر . ابن مسعود رضى الله تعالى عنه بيورمشدركه قرأنده خير وشرى بيانده بوآيتدن اجمع يوقدر . ودخى بدايع الايجازدندر سورهٔ ﴿ قل هوالله احد ﴾ زيرا تنزيه رب بى شبيهده واصل مرتبهٔ نهايتدر . ندن ماعدا فرق مقدار فرقه يى متضمندر . حتى بونى بيانده بهاء الدين بن

دكلدر ايكيسنك بيننده خود فرق واردراتهى . مؤلف اصل مترجم مرحوم والد ماجد بيوررلر كه سبكى نك ذكر ايتديكى اختصاص ايله حصر بيننده اولان فرق، بنم فكرم دخى آنى استخراج ايلمشدر . لكن تقديم مذكور بعض مواضعده افادهٔ حصر ايتديكى دخى مقرر ومشهور اولمغين علم معانيدن بعض تعليقاتمزده قصر كلامى جواز افادهٔ حصر اوزره بنا وتسديد وار كاتى ادلهٔ قويه ايله تأييد وتشييد ايتمشزدر. حقا كه مرحوم مبرور زين الله قبره بالنور ومتعه فى الجنان بالحور والقصور بومقامده كلمات سبكى و سيوطى يى نقل وتنقيحده قصور ايتيوب مباحث طويلة الذيولى الفاظ قليله وعبارات وجيزه ايله ادا وايراد ضمننده على وجه البسط اداء مقصد ايتمشدر وبعض تعليقاتنده بومقامه متعلق تحقيقات شريفه وتصرفات لطيفه ايتمشلردر كه طلاب علومدن مراجعت ايدنلره معلوم اولور جعل الله سعيه مشكورا وجميع ذنوبه مغفورا آمين .

علم معرفة الايجاز والاطناب — معلوم اولهكه ايجاز واطناب انواع بلاغتدن اعظم ابوابدر. حتى صاحب كتاب (سر الفصاحه) بعض ارباب بلاغتدن نقل ايدوب ديمشدر كه بلاغت همان آنجق ايجاز واطنابدر. صاحب الكشاف ايتدى : نته كيم بليغه مظان اجمالده اجمال وايجاز واجبدر كذلك موارد تفصيلده دخى تفصيل واشباع لازم ولازبدر . بومعنايه ارشادايچون جاحظ انشاد ايلمشدر بيت : (يرمون بالخطب الطوال وتارة ، وحى الملاحظ خيفة الرقباء) . ودخى علماء اسلاف ميانندە ايجاز و اطناب مابيننده مساواة دخى وارميدر ديو اختلاف اولمشدر . علامهٔ سكاكى وآكا متابعت ايدنلر مساواتى دخى اثبات ايلمشلردر لكن نه محمود و نه مذمومدر ديو تعيين ايلمشلردر بو مقامك تفصيلى شروح (مفتاح) ده ايضاح اولنمشدر . ودخى معلوم اولهكه ايجاز واختصار واحددر ، اختصار آنجق جمل حذفنه مخصوصدر ديدكلرى كلامى بعض فضلا رد ايلمشلردر . اما اسهاب و حشو وتطويل اطنابك غيريدر ديو محلنده تفصيل اولنمشدر . اول سببدندركه ديمشلردر : اطناب برفائده ايچون زياده در سائرى اويله دكلدر . ايجاز دخى يا ايجاز قصردر

مرکب در شیئین یاخود اشیا بینده مشترك برمعنای عامدن واکامنضم اولوب غیرندن فصل ایدر برمعنادن دخی. پس کاه اولورکه آنجق جهت عمومنی افاده قصد اولنور اول زمانده تقدیم اولنماز مثلا (ضربت زیداً) کبی کاه اولورکه جهت خصوصنی افاده قصر اولنوب تقدیم اولنور. مثلا (زیداً ضربت) کبی ایمدی اختصاصدن مقصد ومتکلم قتنده اهم اولوب مقصود بالذکر والایراد اولان بومعنادر. وسامعه افادهسی مقصود اولان دخی آنجق بومرتبهدر آخره اصلا تعرض یوقدر نه طریق اثبات ونه طریق نفی ده. اما حصرده برمعنای زائد واردرکه آخردن یعنی مذکور اولانك ماعداسندن نفی دخی بیله ملحوظ در. اما (ایاك نعبد) قول کریمنده واقع اولان تقدیمدن حصر دخی مستفاد اولدیغی اول جهتدندرکه بوکلامی قائل اولانلر حق تعالینك غیرینه عبادت ایتمکلری معلوم ومقرردر. پس آخردن نفی عبادت دخی ملحوظ ایدوکی صحیفهٔ اذهانده مسطور ومحرردر. اول سببدندرکه بقیهٔ آیاتده دخی مطرد اولمامشدر. ایمدی حصر اوچ مرتبه اوزره قصر اولنمشدر. اولکی (ما) و(الا) ایله اولاندرکه بو طریق اقوای طرق حصردر. زیرا حصر ما والانك منطوقیسیدر. ایکنجی (انما) ایله اولاندر بودخی اوّله قریبدر. لکن برمقدار درجهده نازلدر، زیرا نفی ماعدا بطریق المنطوق مذکور دکلدر. اوچنجی تقدیم معمولدن مستفاد اولان حصردر. ایمدی اول حصرك وقوعی تسلیم اولنسه دخی حصرین اولین مرتبه سنده اولمدیغی بی ریب ومین در. بلکه ایکی جمله قوتنده درکه بری آنکله حکم تصدیر اولنادر کرك نفی اولسون کرك اثبات اولسون. بری دخی تقدیمدن مفهم اولادر. حصر خود آنجق منطوق اولانك نفینی اقتضا ایدر، مفهوم کلام ایله مدلول اولانك نفینی اقتضاء ایلمز زیرا مفهومك مفهومی یوقدر. مثلا (انالا اکرم الا ایاك) دیسهك سنك غیرك، مخاطبك غیرینه اکرام ایتمسنه تعریضی افاده ایدر. اما سن آکا اکرام ایتمامك لازم دکلدر. بومقامده شیخ سبکی تطویل کلام ایدوب آخر الامر محل اتمامده دیمشدرکه بوتفصیلك جملهسی تقدیم افادهٔ حصر ایتدیکی تسلیم اولندیغی تقدیر اوزره در. اما بز آنی منع ایدوب دیرزکه تقدیمدن حاصل اولان اختصاص در حصر

ردی جمله‌دن اقوی واسد اولمشدر. بوفقیر ایدراقوی‌اولمه‌نك وجهی بودرکه والله اعلم اکر اختصاص ایچون اولسه (کلاهدینا) قولی بیننده تناقض لازم کلوردی زیرا قول‌اولك معناسی بزجمله‌یه هدایت‌ایلدك بعضنه‌دکل. قول‌ثانی‌نك معناسی نوحه هدایت ایلدك غیرینه دکل دیمك اولوب تناقض بین الکلامین ظاهر وبین اولمق لازم ومعین اولوردی، لکن‌ینه نظردقیق وتأمل‌انیق اربابنه دفعی قابل‌درتأمل اولنه. بعض علمارد مذ مذکوره‌جواب ویروب‌دیمشلردرکه افادهٔ اختصاص‌ده لزوم ادعا اولنماز بلکه بناء علی الغالب دیمکدر کاه‌اولورکه برشی غالب حال اوزره اولان امثالدن خارج اولور [*] شیخ بهاء الدین دیمشدرکه اختصاص ایله عدم اختصاص ﴿ اغیرالله تدعون ان‌کنتم صادقین بل ایاه تدعون ﴾ قول شریفنده تحقیق جمع اولمشدر. زیرا تقدیم ثانی اختصاص ایچوندر. فقیر ایدر شیخك بوکلام‌دن مقصدی‌بعض علمانك‌مقدما ایراد اولنان جوابنی افادهٔ اختصاص غالبه بناءً‌در دیمشلر ایدی تأییددرکه بعض مواضعده ایکیسی دخی واقع اولمشدر دیمکدر بوندن صکره شیخ مذکورك والدی‌الشیخ تقی الدین‌السبکی کتاب (الاختصاص)ده بعض تفصیل ایلمشدر محصلی بودرکه میان علما بیان‌ده تقدیم معمول افادهٔ اختصاص ایچون ایدیکی روشن وعیاندر اما بعض کبار آنی انکار ایدوب دیمشدرکه تقدیم معمول آنجق افادهٔ اهتمام ایدر لکن قول حق اولدرکه اختصاص حصر معناسنه دکلدر بلکه حصرك غیریدر افادهٔ اختصاصی منع ایدنلرحصر معناسنه‌در دیو منع ایتمشلردر اماتجویز ایدن فضلا اختصاصی حصرمعناسنه‌در دیمزلر اول سببدندرکه‌افادهٔ اختصاص‌ایدر دیوب حصر دیمامشلردر [**] . ایکیسنك بیننده فرق‌بودرکه حصرك معناسی مذکوری اثبات وغیرمذکوری نفی‌در اختصاصك معناسی خاصة قصددر خصوصی جهتندن. زیرا خصوص

[*] بوفقیر ایدرکه بوجواب دخی صواب‌در زیرا افادهٔ اختصاص غالب حاله واکثر مقاله‌بناءً اولمسی تجویزاولورسه‌جمیع مواضع واحوال‌ده اختصاص احتمال اولوب حکمه وتعیینه محال قالماز. تدبر.

[**] مثلا ماجاءنی الا زید دیسه‌ك مقصدزیده اثبات مجیٔ‌در وغیرنده نفی‌در.

ان يعبدوها ﴾ كريمه‌سنده كشافده مذكور ومنقولدر . بوفقيرايدر بوكلامى علامهٔ سيوطى كتاب اتقان‌ده كشافدن نقل طريقى ايله تفصيل وبيان ايدوب ديمشدركه لفظ طاغوت‌ده اولان قلب اختصاص ايچوندر زيرا آنك وزنى برقول اوزره فعلوت دركه طغياندن اوله ملكوت ورحموت كبى لام الفعل عين‌الفعل اوزره تقديم اوتنوب وزنى فلعوت اولمشدر . ايمدى بونده برقاچ مبالغه اولور اولا مصدر ايله‌تسميه مبالغه اقتضا ايدر (رجل‌عدل) كبى وثانيا بناسى دخى نفسنده بناء مبالغه‌در وثالثا قلب‌كه اختصاص ايچوندر زيرا مقلوباً بووزن‌ده استعمال اولنسه شيطانك غيرينه اطلاق اولنماز [*] ودخى معلوم اوله‌كه علماء بيان اطباق واتفاق ايتمشلردركه تقديم معمول افادهٔ حصر ايدر كرك مفعول اولسون كرك ظرف وكرك مجرور اولسون . و بوقاعده‌يه ﴿ اياك نعبدواياك نستعين ﴾ قول‌شريفى بطريق التمثيل ايرادوتعيين ايلمشلردر لكن ابن‌الحاجب شرح مفصل‌ده اوّل‌خطبه‌ده(اللّه‌احمده) قولنى شرح‌مقامنده آنلره مخالفت سمتنه سالك وراغب اولوب ديمشدركه تقديم لاجل الاهتمام‌در قصد اختصاص‌كه اكثر ناس‌توهم‌ايلمشلردر وهم مالا كلام‌در. ابوحيان‌دخى اختصاصه قائل اولمقدن‌اعراض‌ايدوب﴿ افغيراللّه تأمرونى﴾ قولى‌و آنك‌امثالى ايله‌اعراض‌ايلمشدر [**] بعض علمابواعراضه جواب‌ويروب‌ديمشدركه‌وقتا كه حق‌تعالى‌يه غيرى عبادتده‌اشراك ايدنلر حق‌تعالى‌يه عبادت ايتمش كبى‌اوليجق آنلره شرك باللّه ايله امر حقك غيرينى عبادته تخصيصه امر كبى اولور . ودخى صاحب كتاب(الفلك‌الدائر) تقديم‌افادهٔ اختصاص‌ايتديكنى رد واول احتمالى ﴿كلا هدينا ونوحاً هدينا ﴾ كلام شريفى ايله سد ايدوب آنك‌طريق

[*] لكن بوعبد فقير ايدركه قلبك اختصاص ايچون اولمى مسلم اولسه ينه اول كلامدن اختصاص افهامنه حكم مشكلدر زيرا كلامده قلب اولديغنه نه قرينهٔ لفظيه واردر ونه قرينهٔ حكميه واردركه انكله قلب معلوم اولوب آندن اختصاص دخى فهم اولنه . فليتأمل .

[**] طريق اعتراض بودركه بوكلامده تقديم اختصاص ايچون‌اولسه معناسى حق تعالى‌نك غيرينى عبادته تخصيص ايچون بكا امرى ايدرسز ديمك اولور. اول تقديرجه بوكلام اشراك ايله امر ايدنلرى رد اولماز مع هذا سوق كلام رد اشراك ايچون ايدوكى مالا كلام‌در .

يعنى (لم اقله مع ان غيرى قاله) ديمكدر يعنى انحق بن ديمدم ديمكى افاده ايلمز بلكه بن ديمدم بلكه بنم غيرم ديدى ديمكدر . ايمدى بومذكور اولان تفصيل كلام شيخ عبدالقاهرك رأيى اولوب آندن اخذ وتحصيل اولنمشدر علامهٔ سكاكى دخى بوخصوصده اكا موافقت ورأينه متابعت ايدوب لكن بعض شروط وتفاصيل زياده سيله تكميل ايلمشدركه محلنده اول مقام ده بسط كلام ايتمشلردر والعلم عندالملك العلام . طرق حصرك برى دخى تقديم مسنددركه آنى ابن الاثير وابن النفيس وبونلرك غيرى دخى ذكر ايلمشلردر . وبوقولى صاحب كتاب الفلك الدائر رد ايدوب بوكا كيمسه قائل اولمامشدر ديمشدر لكن ردمذكور ممنوع وآنك كلامى مدفوع در زيرا علامهٔ سكاكى وغيرى تصريح ايتمشلردركه حقى تأخير اولان تقديم افادهٔ تخصيص ايدر. نتهكيم تميمى انا قولنده ظاهردر طرق حصرك برى دخى ذكر مسند اليه دركه سكاكى وزمخشرى حق تعالى نك ﴿ الله يبسط الرزق ﴾ [*] قول شريفنده ودخى ﴿ والله يقول الحق ﴾ كلامنده ذكر ايلمشلردر برى دخى تعريف خبردركه امام فخرالدين نهاية الايجازده ذكر ايلمشدركه تعريف خبر افادهٔ حصر ايدر ياحقيقة وياخود مبالغة ، نتهكيم (المنطق زيد) كبى وبوقسمى زملكانى (الحمدلله) ايله تمثيل ايدوب افادهٔ حصر ايتديكنى تفصيل ايلمشدر . ومعناسى (الحمدلله لالغيره) ديمكدر ديمشدر. برى دخى (جاءزيد نفسه) كلاميدر وبونك امثالى دخى. نتهكيم بعض شراح تلخيص بوكلامى افادهٔ حصر ايدردىو بعضدن نقل ايلمشدر. برى دخى (انزيد القائم) كلاميدر. نتهكيم ناقل مذكور بونى دخى نقل ايلمشدر برى دخى قائم لفظى در (زيدا ماقائم اوقاعد) كلامنك جوابنده واقع اولسه نتهكيم طيبى شرح تبيان ده ذكر وبيان ايلمشدر . برى دخى حروف كلمهنك بعضى قلب در اول دخى افاده حصر ايدر نتهكيم ﴿ والذين اجتنبوا الطاغوت

[*] قول شريف مذكورده صاحب كشاف افادهٔ حصره اشارت ايدوب اى الله وحده هو يبسط الرزق ديو تفسير ايلمشدر صاحب الكشف دخى ديمشدركه يجه دفعه حرور ايتمشدركه بونك امثالى بناء افادهٔ حصر اينجون اولق جائزدر تقوى ايله تخصيص جمع اولنمق منع اولنماز ديمشدر .

تقديرجه وحيك وجدانيته انحصارى لازم كلور . ينه جواب و يرلمشدركه : حصر مز بور مجازى در اعتبار مقام ايله والا حقيقتده حصر مقصد دكلدر .

تذييل — بوعبد فقير ايدر كلام مز بور اتقاندن منقولدر . لكن بو مقامده ابو حيانك ردينى ايراد چندان مناسب دكلدر . زيرا بومحلده ايراد اولنمسى ايهام ايدركه ابوحيانك ردى فتحله اولان (انما) نك حصر افاده ايتمسنه متفرع اوله لكن اويله دكلدر بلكه ﴿ انما هو الهكم ﴾ قول شريفنده اولان حصره متفرع در . نته كيم محلنه مراجعت ايدن ارباب فهم قتنده معلوم اولور . پس خلاف مقصد اولان اوزره ايراد اولنمش اولور انتهى . طرق حصرك برى دخى كلمهٔ (لا) و (بل) ايله عطف در كه اهل بيان بونك اوزرينه اتفاق ايلمشلردر . لكن شيخ بهاءالدين بوخصوصده كتاب (عروس الافراح) ده نزاع ايدوب ايتدى : (لا) ايله عطفده حصر نه وجهله محقق و مقرردر بلكه آنده آنجق نفى واثبات واردر مثلا (زيد شاعر لا كاتب) ديسه‌ك آنده برصفت ثالثه‌نك نفينه تعرض يوقدر قصر خود حقيقة وياخود مجازا اثبات اولنان صفتك غيرى صفاتك جميعنى نفيله اولور . ودخى مخاطب اعتقاد ايتديكى صفتك نفينه مخصوص دكلدر اما (بل) ايله عطف آندن دخى ابعددر زيرا آنده نفى واثبات مستمر دكلدر طرق حصرك برى دخى تقديم معمولدر ﴿ اياك نعبد ﴾ كبى آنده دخى بعض قوم مخالفت ايلمشلردركه عن قريب ذكر اولنور . برى دخى ضمير فصل در (فالله هوالولى ﴾ كبى برى دخى تقديم مسند اليه در نته كيم شيخ عبد القاهر ايتدى كاه اولوركه مسند اليه تقديم اولنور خبر فعليه تخصيصنى افاده ايتمك ايچون . حاصل مقال بودركه انك رأيى اوزره مسند اليه ايچون برقاچ احوال واردر . برى بودركه مسند اليه معرفه اولوب مسند مثبت اوله ، اوزمانده تخصيص ايچون كلور (انا قمت) كبى ودخى (اناسعيت فى حاجتك) كبى برى دخى بودركه مسند منفى اوله (انت لاتكذب) كبى برى دخى بودركه مسند اليه نكرهٔ مثبت اوله (رجل جاءنى) كبى يعنى لاامراة وياخود لارجلان ديمكدر . برى دخى بودركه مسنداليه حرف نفى ولى ايدوب آنى تقييد ايليه (ماانا قلت هذا) كبى

الوهیته صلاحیت یوقدر . زیرا دیدهٔ بصیرت وعین عقل وفطنت ایله نظر ایلسه‌لر بیلورلرکه آنلرك صغاری‌دکل بلکه کباری دخی اول‌فعل‌دن عاجزدر. آله اولان خود عاجز اولمق محال‌در پس بوکلام البته حقیقت قبیلندندر مجاز دکلدر سبکی ایتدی : تعریض ایکی قسم‌در . برقسمی اولدرکه آنکله معنای‌حقیقی مقصود اولوب آنکله‌معنای آخرمقصوده اشارت اولنور برقسمی دخی اولدرکه معنای حقیقی ارادت اولنماز بلکه تعریض اولنان معنی ایچون ضرب مثل اولنور . حضرت ابراهیملك ﴿ بل‌فعله کبیرهم هذا ﴾ قولی کبی .

علم معرفة الحصر والاختصاص — اما حصرکه آکا قصر دخی اطلاق اولنور ، برامری امر آخره تخصیص‌در طریق مخصوص‌ایله . بعضلر دخی حکمی مذکوره اثبات وماعداسندن نفی‌در دیمشلردر . اول دخی ایکی قسمه منقسم‌در : قصرالموصوف‌علی‌الصفةوقصر الصفة علی‌الموصوف. بونلرك هربری دخی یا حقیقی‌در ویاخود مجازی‌در . قصر الموصوف علی الصفةدن حقیقی اولانی قریب اولمازکه‌موجوداوله . زیرا جمیع اوصافی احاطه‌ایدوب ایچندن بعضنی اثبات و ماعداسنی بالکلیه نفی ایلمك متعذردر و بنه حصر اعتبار آخر ایله اوچ‌قسمه‌دخی منقسم‌در . قصر افراد وقصرتعیین وقصرقلب . و بو قواعدك تفصیلی علم بیانده ذکر و بیان اولنمشدر . آندن صکره شول کیمسه‌که آنلری اتقان ایلیه قرأندن امثله‌سنی دخی معرفت آکا آسان اولور . ودخی معلوم اولهکه طرق‌حصر کثیره‌در . بری نفی واستثنادر کرك نفی‌لاایله اولسون یاخود ما ایله یاغیری‌ایله اولسون‌ودخی کرك استثناء الا ایله‌اولسون یا لفظ غیر ایله اولسون . بری دخی (انما)در کرك همزه ایله‌و آنك حصر افاده‌سنی بعضلر منطوق ایله دیمشلردر ، بعضلر مفهوم ایله‌در دیمشدر . بری دخی(انما)در ، فتحله زمخشری وبیضاوی قتنده‌حق‌تعالینك ﴿ قل‌انمایوحی الی انما الهکم آله واحد ﴾ قولنده تنوخی کتاب (الاقصی القریب) ده تصریح ایلمشدرکه مفتوح اولان مکسور اولانك فرعی‌در . هرشی‌که اصل ایچون ثابت اوله فرع ایچون دخی ثابت اولور . مادامکه مانع ثابت اولمیه . اما اصل مفتوحده عدم حصردر . ابو حیان ، زمخشریی رد ایدوب ایتدی : اول

كنايتك برقاچ اسبابى واردر . برى عظم قدرتدر ﴿ هوالذى خلقكم من نفس واحدة ﴾ كبى نفس واحده ايله آدمدن كنايت اولنمشدر . ايكنجى لفظى اجمل اولان شيئه تركدركه ﴿ تسع وتسعون نعجة ولى نعجة واحدة ﴾ كبى كه آنكله مراددن كنايت اولنمشدر . ذكر مساده تصريح اجمل وافضلدر . اوچنجى ذكر صريح قبحى ايچون اولور (ملامسه) كبى كه جماعدن كنايتدر . دردنجى قصد بلاغت ومبالغهدر ﴿ بل يداه مبسوطتان ﴾ كبى كه سعت جود و كمال كرمندن كنايتدر . بشنجى قصد اختصاردر مثلا الفاظ متعددهدن لفظ فعلى ايله كنايت كبى . مثلا ﴿ فان لم تفعلوا ﴾ كبى كه ﴿ فان لم تأتوا بسورة من مثله ﴾ دن كنايتدر . التنجى مرجع ومصيرينه تنبيهدر . ﴿ تبت يدا ابى لهب ﴾ كبى جهنمى دن كنايت و مرجعى نار ذات لهب اولمسنه اشارتدر . ودخى معلوم اولهكه ارداف دخى انواع بديعدندركه بر معنى ايچون موضوع اولان لفظ ترك اولنوب مقصد فى ذكر اولنمقدر بودخى كنايته شبيهدر لكن ايكيسنك بينده فرق بودركه كنايت لازمدن ملزومه انتقالدر ، ارداف مذكوردن منزوله انتقالدر . اردافك مثالى (واستوت على الجودى) دركه اصل (جلست) در لكن مرادفى اولان (استوت) لفظنه عدول اولندى . زيرا مقصد برقعود متمكن دركه آنده زيغ و ميل يوقدر . بو معنى قعود لفظنهدن حاصل اولماز ، بونك نظائرى غايت ايله كثيرهدر . آندن صكره معلوم اولهكه تعريض برشيئى ذكر ايلمكدركه آنكله مذكور اولميان شيئه دلالت اولنه بعضلر ايتدى : كنايت بر لفظدركه برمعنايه دالدركه حقيقته ومجازه حمل قابل اوله ايكيسنك بينى جامع وصنعله . اما تعريض برلفظدركه بومعنايه دلالت ايدر لكن وضع حقيقى وياخود مجازى جهتندن دكل مثلا صله واحسان توقع ايدن مرد فقيرك (والله انى محتاج) قولى كبى . زيرا قول مزبور طلبه تعريض در معهذا نه حقيقة ونه مجازا آنك ايچون موضوع دكلدر آنجق عرض لفظ دن يعنى جانب لفظدن مفهوم اولور . ابن الاثير بويله ذكر وتقرير ايلمشدر . ودخى تعريضك مثالى ﴿ بل فعله كبيرهم هذا ﴾ قولىدركه فعل كبير لرينه نسبت اولنمشدركه كويا كه كبير ايله صغارك بيله معبود اولملرينه غضب ايليوب عبادت ايدنلره تلويح ايلمشدركه صغاردە

تشبيه دن دكلدر بلكه اماراتندندر . پس افعال اولان مواضعده ادات مقدره اولور ودخى لفظ مثل استعمال اولنماز الابرحالده وياخود برصفتده اولوركه آنده شأن وخطر وغرابت اوله ﴿ مثل ماينفقون فى هذه الحيوة الدنيا كمثل ريح فيها صر ﴾ كبى آندن صكره استعاره بر مجاز دركه علاقهٔ مشابهت در تعريفنده ديمشلردركه برلفظدركه معناى اصليسنه مشبه اولان شيده مستعملدر اصح اقوال بودركه استعارهمجازلغوىدر عقلى دكلدر ، وتشبيهات واستعاراتك اقسامى علم بيانده مذكور واربابى قتنده مشهوردر. ودخى معلوماولهكه تشبيه انواع بلاغتك اعلاسندندر نتهكيم بالاده معلوم اولمشدر . ودخى استعاره تشبيهدن ابلغدر . زيرا استعاره مجاز . وتشبيه حقيقتدر مجاز ايسه ابلغدر پس استعاره ابلغ مراتب فصاحت اولور كذلك كناية تصريحدن ابلغدر واستعاره كنايتدن ابلغدر . زيرا استعاره مجازدر وكنايتده خلاف واردر . ودخى استعارهنك ابلغ انواعى تمشيهدر مكنيه دخى آكا قريبدر . ترشيحيه دخى مجرده ومطلقهدن ابلغدر تخييليهدن ابلغدر . ابلغ اولمقدن دخى مقصد افادهٔ زيادهٔ تأكيد وكمال تشبيهده مبالغهدر يوقسه غيريسنده بولنماز بر معناى زائد افادهسى دكلدر . ابوالقاسم بن الهنداد البغدادى تشبيهات قرآنده بر كتاب تصنيف ايدوب كتاب (الجمان) ايله تسميه ايلمشدر . وقتا كه بو فنك اكثر قواعدى علم بيانده مبين وهربرينك اصناف واقسامى آنده معين اولديسه بوكتابده سمت اختصار ايثار واختيار اولندى .

علم معرفة كنايات القرآن وتعريضاته — بو ايكيسى اهل بيان قتنده انواع بلاغت واساليب فصاحتدندر . بودخى مقرر اولمشدركه كنايت تصريحدن ابلغدر . اهل بيان تعريفنده ديمشلردركه برلفظ دركه آنكله لازم معناسى مقصوددر . عينى ايتدى : كنايت برشيئى تصريح ترك اولنوب لزومده آكا مساوى اولانه عدول اولنمقدر تاكه آندن ملزوم منه انتقال اولنه. مجازك قرآنده وقوعنى انكار ايدنلر كنايتك دخى وقوعنى انكار ايلمشدر. كنايت دخى مجاز اولمسنه بناء آنده اولان اختلاف مقدما ذكر اولنمشدر . ودخى

الرابع والثلون خطاب معدومدر، بوخطاب موجود تبعيت ايله صحيح اولور ﴿ يا بنى آدم ﴾ كبى كه اول زمانك اهلنه و آنلردن صكره موجود اولانلره‌در .

علم معرفة حقيقة الالفاظ القرآن ومجازها — قرأنده الفاظ حقيقتك وجودنده خلاف يوقدر كه كذلك مجازى دخى عند الناس . اما برجماعت مجازك وقوعنى انكار ايلديلر . آنلردندر ظاهريه و شافعيه‌دن ابن القاص وبعض مالكيه . آنلرك شبهه‌لرى اولدر كه مجاز اخوالكذبدر و آكا عدول ضيق حقيقته محوللدر. كذب ايسه قرأن آندن منزه ايديكى محتاج بيان دكلدر ضيق حقيقت ايسه جناب شديدالمحال حقنده محالدر اما بوشبهه باطله‌در مجاز ايله كذبك بينى عدم تفرقه‌دن و مجازك حقيقتدن ابلغ ايديكنه وحقيقت متيسره ايكن مجاز ايرادنده دخى جواز اولديغنه عدم وقوفدن ناشيدر . وبوعلمده عزالدين بن عبدالسلام برتصنيف ايدوب جلال‌الدين السيوطى دخى آنى تلخيص ايدوب (مجاز القرسان الى مجاز القرأن) ايله تسميه ايدوب نجه زيادات كثيره دخى ايراد ايلمشدر . مجازك انواعى وعلاماتنك تفصيلى علم بيانده ذكر وبيان اولنمشدر .

علم معرفة تشبيه القرآن واستعاراته — تشبيه انواع بلاغتك اشرف واعلاسى وبازار علوم ادبيه‌ده جواهر صنائعك ابهى واغلاسى‌در . مبرد (كامل) نام كتابنده ايتدى اكثر برقائل كلام عربك اكثرى تشبيه‌در ديسه بعيد دكلدر وتشبيهك تعريفنده ديمشلردر كه تشبيه بر امرك بر امره برمعناده مشاركتيدر مثلا ﴿زيد كالاسد﴾ قولنده مقصد زيد اسد ايله شجاعتده مشاركتيدر بعضلر برشيئى برذى وصفه وصفنده‌الحاقدر ديديلر بعضلر مشبه احكام مشبه‌به‌دن برحكمى اثباتدر ديديلر وبوندن غرض نفسنى تأنيسدر برخفى برجلى‌يه اخراج ايله‌وبعيدى قريبه تقريبدر زيادة بيان ايچون. ودخى تشبيهك اداتى حروف اولور كاف وكان كبى . واسما اولور مثل وشبه و بونلرك مثلى كبى وافعال اولور حسب وخيل كبى مثلا ﴿ يحسبه الظمأن ماءً ﴾ كبى ودخى ﴿ يخيل اليهم من سحرهم انها تسعى ﴾ كبى لكن اصح اقوال بودركه افعال ادات

بالله ﴾ دليلى ايله . خامس عشر خطاب واحد در لفظ اثنين ايله ﴿ القيا فى جهنم ﴾ كرچه صيغهٔ تثنيه‌در لكن خطاب خازن نار اولان مالكه‌در . بعضلر خزنهٔ نار ايله زبانيه‌يه خطابدر ديمشلر در اول تقديرجه جمعه لفظ اثنين ايله خطاب قسمندن اولور . سادس عشر خطاب اثنيندر لفظ واحد ايله ﴿ فمن ربكما ياموسى ﴾ كبى تقديرى ويا هرون در زيرا ربكما دليلدر . سابع عشر خطاب اثنيندر لفظ جمع ايله ﴿ ان تبؤا لقومكما بمصر بيوتا و اجعلوا بيوتكم قبلة ﴾ كبى . ثامن عشر خطاب جمع‌در لفظ اثنين ايله ينه ﴿ القيا فى جهنم ﴾ كبى نته‌كيم تقدم ايلمشدر. تاسع عشر خطاب جمعدر واحددن صكره ﴿ يا ايها النبى اذا طلقتم ﴾ كبى عشرون عكسيدر ﴿ واقيموا الصلوة وبشر المؤمنين ﴾ كبى حادى و العشرون خطاب اثنيندر واحد دن صكره ﴿ اجئتنا لتلفتنا عما وجدنا آباءنا وتكون لكما الكبرياء ﴾ كبى ثانى والعشرون عكسيدر ﴿ من ربكما يا موسى ﴾ ثالث والعشرون برعينه خطابدر لكن مقصد غيردر ﴿ يا ايها النبى اتق الله ولاتطع الكافرين ﴾ كبى ظاهرا خطاب حضرته در ، لكن مقصود امتى‌در زيرا حضرتده تقوى مقرر وزوالى غير ممكن ايدى . پس تقوى ايله امر مناسب اولماز و آنلرده حاشا اطاعت كفار وارباب ضلال امر محال ايدى پس آندن نهى معقول اولماز . رابع والعشرون خطاب غيردر مقصود عيندر ﴿ لقد انزلنا اليكم كتابا فيه ذكركم ﴾ كبى خامس و العشرون خطاب عام‌در كه آنكله مخاطب معين مقصود اولمايه ﴿ ولوترى اذ وقفوا على النار ﴾ كبى سادس والعشرون خطاب شخصدر كه بعده غيرينه عدول اولنه ﴿ انا ارسلناك شاهدا ﴾ قولى كبى ﴿ لتؤمنوا ﴾ قولنه وارنجه. سابع والعشرون خطاب تلوين در كه التفاتدر. ثامن و العشرون جماداته عقلاء خطابى ايله خطابدر ﴿ فقال لها و للارض ائتيا طوعا اوكرها ﴾ تاسع و العشرون خطاب تهيج‌در ﴿ و على الله فتوكلوا ان كنتم مؤمنين ﴾ كبى ثلاثون تحنن واستعطافدر ﴿ ياعبادى الذين اسرفوا ﴾ الحادى و الثلاثون خطاب تحبيدر ﴿ يا ابت لم تعبد ما لا يسمع ولا يبصر ﴾ كبى ثانى والثلاثون خطاب تعجيزدر ﴿ يا ابن ام لاتأخذ بلحيتى ﴾ كبى الثانى والثلثون خطاب تعجيزدر ﴿ فأتوا بسورة ﴾ كبى. الثالث والثلثون خطاب تشريفدر كه عباده بلاواسطة اولان خطابدر .

دلالت ايليه، آ كا دلالت منطوق ديرلر ياخود فحوى ومفهومى ايله دلالت ايليه آ كا دلالت مفهوم ديرلر ياخود اقتضا وضرورتى ايله دلالت ايليه آ كا دلالت اقتضا ديرلر ياخود آنلردن مستنبط اولان معقولى ايله دلالت ايليه آ كا دلالت اشارت ديرلر .

علم معرفة وجوه مخاطباته — معلوم اوله كه قرأنده اولان خطابات اون بش وجه اوزره در بعضلر اوتوزدن اكثر در ديمشدر . قول اوّل ابن الجوزينكدر اولكى خطاب عمومدر ﴿ الله الذى خلقكم ﴾ كبى ثانى خطاب خصوصدر ﴿ يا ايها الرسول بلغ ﴾ كبى ثالث خطاب عامدر امامقصود خصوصدر ﴿ يا ايها الناس اتقوا ربكم ﴾ كبى زيرا مجانين واطفال اول خطابده ادخال اولنمامشلردر. رابع عكس ثالثدر ﴿ يا ايها النبى اذا طلقتم النساء ﴾ كبى. خامس خطاب جنسدر ﴿ يا ايها الناس ﴾ كبى سادس خطاب نوعدر ﴿ يا بنى اسرائيل ﴾ كبى سابع خطاب عينىدر ﴿ يا آدم اسكن ﴾ كبى . ديمشلردركه قرأنده يامحمد ايله خطاب واقع اولمامشدر بلكه ﴿ يا ايها النبى ﴾ و ﴿ يا ايها الرسول ﴾ واقع اولمشدر حضرت رسالت پناهى تعظيم و تشريف و تكريم ايچون و رسالت و نبوت عنوانى سائر ندن آنلره تخصيص و مؤمنينه اسميله ندا ايتمامكى تعليم ايچون . ثامن خطاب مدحدر ﴿ يا ايها الذين آمنوا ﴾ كبى اول سببدندركه اهل مدينه يه خطاب ﴿ الذين آمنوا وهاجروا ﴾ واقع اولمشدر. تاسع خطاب ذمدر ﴿ يا ايها الذين كفروا ﴾ كبى عاشر خطاب كرامتدر ﴿ يا ايها النبى ﴾ ﴿ يا ايها الرسول ﴾ كبى حادى عشر خطاب اهانتدر ﴿ فانك رجيم ﴾ كبى ودخى ﴿ اخسئوا فيها ﴾ كبى ثانى عشر خطاب تهكم واستهزا در ﴿ ذق انك انت العزيز الكريم ﴾ كبى ثالث عشر خطاب جمع در ينه لفظ جمع ايله ﴿ يا ايها الرسل ﴾ كبى رابع عشر خطاب واحد در لفظ جمع ايله ﴿ وان عاقبتم فعاقبوا ﴾ كبى [*] زيرا تنها حضرته خطابدر ﴿ و اصبر و ماصبرك الا

[*] مرحوم والد ماجد بوقولى ذكر ايتمامشلر در . نته كيم اتقانده مذكوردر . لكن ذكرى لازمدر زيرا قسم ثامن عشر بوقوله حواله اولنمشدر غالبا زمان نقل ده قلمدن سهو واقع اولمشدر الله اعلم .

بزه لغت عرب ايله خطاب ايلمشدر آنلرك ايسه ضابطه‌لرى آنك اوزرينه‌در. وبونده تفصيل علم اصول كتبنه موكولدر .

علم معرفة منطوق القرآن ومفهومه — منطوق شول شى‌در كه لفظ آكا محل نطق‌ده دلالت ايليه . اكر برمعنى افاده ايليه كه غيره احتمالى اولميه اول نص‌در وياخود غيره احتمالى اولوب لكن احتمال مرجوح اوله اول ظاهرر ، اكر معناى مرجوحه دليل ايله حمل اولنورسه اول تأويل‌در . اول مرجوح محمول عليه مأول ايله تسميه اولنور بعده اكر لفظك صحت دلالتى براضماره موقوف ايسه دلالت اقتضا ديو تسميه اولنور ﴿ واسئل القرية ﴾ كبى يعنى (اهلها) ديمكدر كه لفظ اهل مضمردر اكر دلالت لفظ اضماره متوقف اوليوب ولفظك غير مقصوده دلالتى اولورسه اكا دلالت اشارت ديرلر . نته كيم ﴿ احل لكم ليلة الصيام الرفث الى نسائكم ﴾ قول شريفنك جنابت ايله صيامه داخل اولان كيمسه‌نك صحت صومنه دلالتى كبى‌در . زيرا طلوع فجره دكين جماع حلال اولمق البته اول شخصك نهارك برجزئنده جنب اولمسنى مستلزم‌در . بووجهله استنباط محمد بن كعب القرظى‌دن منقولدر چونكه منطوق معلوم اولدى، پس مفهوم شول شى‌در كه آكا محل نطقك غير نده دلالت ايليه، اول دخى ايكى قسمدر: مفهوم موافقه ومفهوم مخالفه‌در. اولكى اولدر كه منطوقه موافق اوله اكر مفهومك حكمى اولى ايسه فحوى الخطاب ايله تسميه اولنور نته كيم ﴿ فلاتقل لهما اف ﴾ قولنك ضرب والدينك حرمتنه دلالتى كبى . زيرا ضرب اشددر آنلره اف ديمكدن اكر مساوى ايسه لحن الخطاب ايله تسميه اولنور. يعنى معناى خطاب ديمكدر نته كيم ﴿ الذين يأكلون اموال اليتامى ظلما ﴾ قولنك احراقه دلالتى كبى زيرا مال يتيمى اكل ايتمك ايله احراق ايتمك برابردر . ايكنجى اولدر كه حكمى منطوقه مخالف اوله . اول دخى بر قاچ نوعدر برنوعى مفهوم صفتدر كرك نعت اولسون كرك حال، كرك طرف كرك عدد اولسون . برنوعى مفهوم شرط وبر نوعى مفهوم حصردر بو مفهوملرك تحيتنده اختلاف علم اصوله بيان اولنمشدر . بعضلر ايتدى لفظ يا منطوقيله

اوچ ضرب اوزره‌در . برقسمی بودرکه تلاوتی حکماً منسوخ اوله . وبرقسمی دخی اولدرکه حکمی منسوخ اولوب تلاوتی اولیه ، بوقسم قرآنده کثیردر . وبر قسمی دخی بودرکه تلاوتی منسوخه اولوب حکمی اولیه ، بونك دخی امثله‌سی کثیره‌در . ودخی امثله جمیع اقسام وتفاصیل آیات عظام، کتب ناسخ ومنسوخده تفصیل واعلام اولنمشدر . بزم غرضمز آنجق مباحثه اشارت اجمالیه‌در تا که طالبینه باعث رغبت و سبب ازدیاد شوق وتحصیل معرفت اوله.

علم معرفة مشكل القرآن وموهم الاختلاف والتناقض —

علم مزبورده قطرب تصنیف ایلمشدر . معلوم اوله‌که کلام خدا اختلاف وتناقضدن منزه ومبرادر . لکن بعض اذهان قاصره‌ده امکان واردرکه اویله توهم واذعان ایلیه . اول‌سببدندرکه‌علما بعض احتمال‌ده دفعنه اشارت واشغال ایلمشلردر . وبواحتمال ایچوندرکه (وموهم الاختلاف) دیدك زیرا واقع اولان آنجق ایهام اختلافدر ، حقیقتی اولمق محال‌در . اول مواضعك جمله‌سندن بری ﴿ انّکم لتکفرون بالذی خلق الارض فی یومین ﴾ قول کریمیدر . طائعین قولنه وارنجه ، برآیتده‌دخی ﴿ام السماء بناها﴾ دیوب بعده ﴿والارض بعدذلك دحاها﴾ بیورمشدر . ابن‌عباس رضی‌الله‌عنهما ایتدی : ارضی ایکی یومده خلق ایلدی. زیرا ارض سمادن اوّل مخلوق‌در . سماء بردخان‌ایدی پس ارضی خلق ایتدکدن صکره اول‌دخانی دخی ایکی کونده سبع سموات تسویه ایلدی . اما ﴿والارض بعدذلك دحاها﴾ دن مقصد اوّل امرده خلق دکلدر . بلکه مخلوق ایکن آنی دحو و بسط ایدوب آنده‌جبل ونهر و شجر وبحر قیلدی دیمکدر . اول تقدیرجه نظم کریم احتمال اختلاف وتناقضدن مبرا وسلیم اولور وبونك امثالی قرآنده کثیردر . تتبع ایدن شخص عارف ، متفطن وواقف اولور .

علم معرفة مطلق القرآن ومقيده — مطلق شول کلام‌درکه ماهیتنه بلا قید دلالت ایلیه . مقید آنك خلافنجه‌در ومطلقك مقیده‌نسبتی عامك خاصه نسبتی‌در دیمشلردرکه چنانکه‌مطلق تقییده بردلیل موجود اولسه اکا مراجعت اولنور والا اولنماز بلکه هربری علی حاله قالور . زیرا جناب رب‌الارباب

صوم رمضان ایله منسوخ اولدیغی کبی بوکا نسخ اطلاقی تجوزاًدر . اوچنجی قسم شول نسنه‌درکه برسبب ایچون امر اولنه بعده اول‌سبب زائل اوله مثلا قتالدن صبر وصفح ایلمك کبی . مسلمینه قوت حاصل اولنجه بوقسم حقیقتده نسخ دکلدر . بلکه ﴿ اونسها ﴾ قول‌شریفندن مقصود اولاندرکه انسا اولنان قسمندندر پس نیچه‌لرکه آیات ترك قتال، آیت‌سیف‌ایله منسوخه‌در دیمشلردر . اول قولك ضعفی بونکله‌ظاهر اولور . مکی ایتدی : براجل‌ایله مؤجل‌اولان منسوخ دکلدر ، مسئلهٔ خامسه بودرکه بعضلر دیمشدرکه : سور قرآن ناسخ ومنسوخ اعتباریله برقاچ قسم‌در ، برقسمی اولدرکه آنده اصلا ناسخ ومنسوخ یوقدر ، اول قرق‌اوچ‌سوره‌در . برقسمی‌دخی اولدرکه ایکیسی‌بیله موجوددر اول یکرمی‌بش سوره‌در . بر قسمی دخی آنجق ناسخ اولاندر ، اول آلتی سوره‌در . برقسمی دخی آنجق منسوخ اولاندر . اول قرق سوره‌در . وبو سورك تفاصیلی علم مذکورده تصنیف اولنان کتبده مسطوره‌در . مسئلهٔ سادسه بودرکه نسخ برقاچ اقسام‌در . برقسمی فرض‌درکه ینه برفرضی ناسخ اولور . واوّل ایله عمل جائز اولماز . مثلا زانیه اولنلری حبس‌ایله اقامت حد ایله منسوخ اولدیغی کبی . زیرا ابتداده حد زنا آنجق لسان ایله ایذا ایدی . نته‌کیم حق‌تعالی ﴿ واللذان یأتیانها منکم فآذوهما ﴾ بیورمشدر . بعده حبس فی‌البیوت ایله منسوخ اولدی . نته‌کیم ینه‌حق‌تعالینك ﴿ فامسکوهن فی‌البیوت ﴾ قولیله ظهوروثبوت بولمشدر . حتی‌دیمشلردرکه : (فاذوهما) آیتی کرچه‌نظمده مؤخره‌در لکن نزولده‌مقدمه‌در. بعده سورهٔ نورده ﴿ الزانیة‌والزانی فاجلدوا کل واحد منهما مائة جلدة ﴾ آیتی ایله حبس دخی منسوخ اولمش‌در . پس هر زانینك حدی جلد اولدی بعده اول‌دخی حق محصن‌ده رجم‌ایله منسوخ اولوب غیر محصن حقنده معمول‌به قالدی . و بر قسمی دخی بر فرضدرکه فرضی نسخ ایدر واولکی ایله دخی عمل جائزدر آیت مصابره کبی وبرقسمی دخی‌برفرضدرکه ناسخ ندب‌در، قتال کبی‌که مندوب ایدی بعده فرض‌اولدی. و برقسمی برندب‌در که ناسخ فرضدر قیام لیل کبی ﴿ فاقرؤا ماتیسر من القرآن ﴾ قولنده‌قرائت ایله‌منسوخ اولمشدر. مسئلهٔ سابعه بودرکه نسخ‌قرآنده

وجنابندن طلب حاجات ایتمکی اکثار ایدوب خاطر شریفاری رنجیده اولیجق ایکن بنه سمت تلطیفی اختیار بیورارلر ایدی اول معنایی دفع ایچون ﴿ یاایها الذین آمنوا اذانا جیتم الرسول فقدموا بین یدی نجویکم صدقة ﴾ کریمه‌سی نازله اولوب هرکس نجوی قصد ایلسه مقدما هرصدقه ایله مأمور اولوب پس حضرت امام علی‌یی کرم الله وجهه دعوت ایدوب بیوردیلر : نه مقدار صدقه ویرسونلر بردیناره . امام علی ایتدی کثیردر بنه حضرت بیوردیلر: یا نه‌مقدار کرکدر ؟ حضرت علی برحبه یاخود برشعیره کفایت ایدر حضرت بیوردیلرکه سن زهیدسین یعنی دنیایه رغبتك قلیل‌در انکچون نسنه‌یه مالك دکلسك . وقتاکه خلق بو آیتی ایشتدیلر نجوی‌دن فارغ اولدیلر فقیر اولانلرعدم‌قدرتندن، غنی‌اولانلرحرصلرندن. انجق حضرت‌علی کرم‌الله وجهه امره امتثال ایدوب بردیناری وارایدی آنی تصدق وایثار ایلیوب بنه‌درحال ﴿ اشفقتم ان تقدموا بین یدی نجویکم صدقة ﴾ آیتی ایله منسوخ اولدی زیرا بو آیت کرچه تلاوتده آیت نحوی‌یه متصله‌در لکن نزولده اتصالی یوقدربعضلر اون کیجه صکره و بعضلر برساعت صکره نازله اولوب نسخ ایتمشدر دیمشلردر. وحضرت علی‌دن منقولدرکه ایتدیلرکه بر آیت نازله اولمشدرکه آنکله بندن غیری کیمسه عمل ایتمامشدر . ابن عمردن رضی‌الله عنهما مرویدرکه ایتدی : علی‌ایچون اوچ منقبه واردر : بریسی بنده اولسه بکا حمر نعم یعنی حیواناتك نیچه‌اصیل وکریمندن احب ایدی . بری حضرت فاطمه‌یه تزویجی ، بری دخی یوم خیبرده رایه ویرلدیکی ، بری دخی آیت نجومی ایکنجی قسم بزدن مقدم اولان امتك شریعتندن اولان احکامی نسخ در . آیت شرعیت قصاص ودیت کبی . زیرا مقدما اولان امرده قصاص وعفو ودیت جمله‌سی یوق ایدی دیمشلردرکه یهوده آنجق قصاص کتابت اولنمش‌ایدی عفو ودیت حرام ایدی ونصاری‌یه مطلقا عفو ایدی ، قصاص ودیت حرام ایدی. لکن بوامت اوچینك بیننده تخییر اولنوب تیسیر وحکمی علی حسب مراتبهم تقریر اولندی . ویاخود اولا برحکمه امراجمالی ایله امر اولنوب بعده نسخ اولمش اوله . صلوته ده بیت‌المقدسه توجه کعبه‌یه توجه ایله منسوخ اولدیغی کبی. ودخی صوم عاشورا،

قولی بوندندر .چنان برکتابده اولانی نقل ایدوب لفظ وخطی حکایت ایلسه‌ك. بعضلر ایتدی کتاب اللهی ام الکتاب‌دن مصاحفه نسخ دخی بوندندر بعضلر قرانده اول معنایه اولمغی ظن ایلدیلر زیرا منسوخ اولان لفظ آخر ایله کلور دیدیلر مسئلهٔ. ثانیه بودرکه نسخ شول امورندندرکه حق تعالی بوامتی آنکله تخصیص ایلمشدر برحکم اقتضاسیله . وطائفهٔ مسلمین آنی تجویز ایتمشلردر لکن طائفهٔ عنود یهود آنی انکار وجحود ایلمشلردر وبویله ظن ایتمشلردرکه نسخ بداء در یعنی برماده‌ده اولك خلافی رأی ظهور ایدوب اولکی رأیی ترك ایلمکدرکه عواقب اموردن غفلت‌در اول ایسه حق تعالی‌دن محال‌در دیواستدلال ایلمشلردر لکن بواستدلال باطل‌در زیرا نسخ بداء دکلدر بلکه مدت حکمی بیان‌در. یعنی اولنده حق تعالی برحکمی امر ایتدکده علم ازلیسنده آنك تمامی ایچون بروقت تعیین ایتمشدر بعده اول کلدکده طریق آخر ایله حکم جاری اولوب حکم اولك مدتی تمام اولدیغی اعلام اولنورکه اکا نسخ دیرلر . نته‌کیم طبیب حاذق لبیب مریضه بعض معالجات مختلفه ایله امر ایدر مزاجنك اختلاف اوقاتی حسبنجه اولمشدر . بعضلر دیمشدرکه قرأن نسخ اولماز الا ینه قرأنله. نته‌کیم حق تعالی بیورر ﴿ ماننسخ من آیة اوننسها نأت بخیر منها اومثلها ﴾ دیمشلردرکه قرأنك مثلی اولان ویاخود آندن خیر اولان البته ینه قرأندر بعضلر ایتدیلر : بلکه قرأن سنت ایله دخی نسخ اولنور زیرا سنت دخی من عندالله‌در نته‌کیم حق تعالی ﴿ ومایتطق عن الهوی ﴾ بیورمشدر بعضلر ایتدیلر چنانکه سنت طریق وحی‌دن اولسه آنکله نسخ قرأن جائزدر اما اجتهاددن ناشی اولماز. بوقولی ابن حبیب النیسابوری حکایت ایلمشدر . مسئلهٔ ثالثه بودرکه نسخ واقع اولماز الا امر ونهی‌ده اولور لفظ خبر ایله اولورلرسه دخی، اما شول خبرکه حقیقتده خبر اولوب معنای طلبده اولمیه اکا نسخ داخلی اولماز کذلك وعد ووعید دخی ایمدی شول کیمسه‌که نیچه اخباری ووعد وعیدی کتب نسخ‌ده ادخال ایلیه تحقیق خبط ایلمشدر . مسئلهٔ رابعه بودرکه نسخ برقاچ قسمدر بریسی مأمور به اولان فعلی قبل الامتثال نسخ‌در بونسخ حقیقی‌در مثلا آیت نجوی کبی .

تذییل — شول زمانده‌که اکثر ناس حضرت رسالتپناهه مناجات

بووجوه مذكوره ابن الصائغ ذكر ايتديكى وجوهدر بونلرك اوزرينه بعض اسباب دخى زياده اولمشدر جملهدن قدرته دلالتى اكثر واعجابى اوفر اولمق حق تعالى نك ﴿ فمنهم من يمشى على بطنه ﴾ قولى كبى زيرا بعضى اوزره مشى وحركت قدرته دلالتده اكثردر رجلين وياخود اربع اوزره مشى‌دن. ودخى وجوهدر بونلرك اوزرينه بعض اسباب دخى زياده اولمشدر جملهدن قدرته دلالتى اكثر واعجابى اوفر اولمق ﴿ وسخرنامع داود الجبال يسبحن والطير ﴾ كبى فى الواقع حضرت داوده جبال مسخره اولوب تسبيح ايتمك طيورك تسخيرندن اعجب وقدرته آنك مثالى كثيردر برسبب دخى اختصاص ايچون افادهٔ حصردر آنك تفصيلى عن قريب كلور ان شاء الله تعالى .

علم معرفة عام القرآن وخاصه ومجمله وبينه — بوعلمك مباحثى علم اصولده مبين ومنفصل در هركيمسه كه علم مزبوردە آنلرى اتقان ايليه آيات قرآنيه‌ده دخى معرفتى آسان اولور .

علم معرفة ناسخ القرآن ومنسوخه — بعض خلائق بوعلمى وجه لائق اوزره افراد بالتصنيف ايلمشلردر . جملهدن ابوعبيد القسم بن سلام وابوداود السجستانى وابوجعفر النحاس وابن الانبارى ومكى وابن العربى وغيريلر دخى . ائمهٔ تفسير ديمشلردركه تفسير كتاب الله برفرده جائز دكلدر الناسخ ومنسوخ اولان آياتك معرفتنه حائز اولدقدن صكره حضرت على كرم الله وجهه برقاضى‌يه ناسخى منسوخدن فرق ايدرميسين ديوب اول دخى (لا) ديوجواب ويردكده «هلكت وهلكت» ديوبيوردىلر يعنى كندى نفسك هلاك اولوب غيرى دخى اهلاك ايلدك يعنى هم ضال وهم مضل اولدك ديدى وبوبابده بعض مسائل واردر مسئلهٔ اولى بودركه نسخ كاه ازاله معناسنه اولور ﴿ فينسخ مايلقى الشيطان ثم يحكم الله آياته ﴾ قول شريفى بوندندر. ودخى تبديل معناسنه اولوركه ﴿ واذا بدلنا آية ﴾ بوندندر ودخى تحويل معناسنه اولور مواريث‌ده اولان تناسخ كبى زيرا آندن مقصد ميراثى برشخصدن آخره تحويل در ودخى برموضعدن موضع آخره نقل معناسنه اولور ﴿ نسخت الكتاب ﴾

يطع الله والرسول ﴾ كبى نوع ثالث تشريفدر ﴿ ان المسلمين والمسلمات ﴾ كبى ﴿والحر بالحر والعبد بالعبد ﴾ كبى ﴿ ويخرج الحى من الميت ﴾ كبى ودخى ﴿والخيل والبغال والحمير لتركبوها ﴾ كبى ودخى ﴿وعلى سمعهم وابصارهم ﴾ كبى وبونلرك امثالى دخى. نوع رابع مناسبدر اول دخى ياسياق كلامه اوله ﴿ولكم فيها جمال حين تريحون وحين تسرحون ﴾ كبى زيرا جمالده زينت وجمال مرعادن منزلنه رواح زمانده منزلندن صباح مرعايه سراح زمانندن اكثردر زيرا واحده بطنى ممتلى دراما سراحده خماصدر يعنى بطنى خالى در. پس وقت رجوع، زمان جوع دكلدر اول زمانده زينت وجمال على وجه الكمال اولور وياخود مناسبت لفظده اوله (الاول والآخر) كبى. نوع خامس مقدم اولانه حث وتحريض در نته كيم ﴿من بعد وصية يوصى بها اودين ﴾ قولنده وصيتى دين اوزرينه تقديم كبى كه انسانى وصيته تحريض وتحريص ايچوندر خصوصا كه شرعا اداء دين مقدم وفرض عين ايدوكى جاى ريب ومين دكلدر. نوع سادس سبق در يا زماناً اوله نته كيم ليلى نهار اوزره تقديم كبى وياخود انزال اوله توراتى انجيل اوزره وظلماتى نوراوزره تقديم كبى وياخود تكليف اوله ﴿ اركعوا واسجدوا ﴾ كبى زيرا مكلف تقديم ركوع ايله مأمور اولمشدر. نوع سابع سببيت در ﴿ اياك نعبد واياك نستعين ﴾ كبى زيرا عبادت سبب حصول اعانت در. نوع نامن كثرت در ﴿ فمنكم كافر ومنكم مؤمن ﴾ كبى زيرا كافر اكثر دراول اجلدندر ﴿والسارق والسارقة﴾ دينلدى ودخى ﴿الزانية والزانى ﴾ بيورلدى زيرا سرقه قسم ذكورده اكثر اولديغى كبى زنا رنان ده اوفردر. وينه بونوعدندركه رحمتى وعذاب، قرأنده هرنه محلده وارداولسه اكثر مواضعده رحمت تقديم اولنمشدر نته كيم ﴿رحمتى غلبت غضبى﴾ وارد اولمشدر ودخى ﴿ ان من ازواجكم واولادكم عدواً لكم ﴾ قول شريفى كبى زيرا عداوت ازواجده اكثردر. نوع تاسع ادنى دن اعلى يه ترقى در نته كيم ﴿ الهم ارجل يمشون بها ام لهم ايد يبطشون بها ﴾ كبى اولا ادنى ايله ابتدا اولندى كه رجل در آندن اشرف واعلايه ترقى اولندى كه يد در بعده عينه بعده سمعه ترقى اولندى. بونوع عاشر اعلا دن ادنايه تدنى در نته كيم ﴿ لاتأخذه سنة ولا نوم ﴾ ودخى ﴿ لايغادر صغيرة ولا كبيرة ﴾ بونوع اوزره وارد اولمشلردر. ايمدى

تفسير متشابهده ذكر ايتدكلرى اقوال بوتقاهيمدن خارج دكلدر آندن صكره جميع متشابهات اوچ ضربدر : برضربى واردركه آكا وقوفه سبيل يوقدر وقت قيام ساعت و خروج دابه وبونلرك امثالى كبى و برضربى واردر انسان ايچون آنك معرفتنه سبيل واردر الفاظ غريبه واحكام مغلقه كبى وبرقسمى دخى امرين بيننده مترددر ومعرفتنه بعض راسخين فى العلم مخصوصدر آنلرك غيريلرينه خفى اولور . ايمدى حضرت رسالت پناهك حضرت ابن عباسه رضى الله عنهما ﴿ اللهم فقهه فى الدين وعلمه التأويل ﴾ ديه بيوردقلرى بوقسمه اشارت و اول سعادته فوزينه بشارتدر . و دخى مشابهك بقيهٔ مباحثى علم تفسيرده تفصيل وتقرير اولنمشدر .

علم معرفة مقدم القرآن ومؤخره — بودخى ايكى قسمدر قسم اوّل اولدركه ظاهرا معناسنده اشكال اولوب تقديم وتأخير ايله واضح اوله ﴿ افرايت من اتخذ الهه هواه ﴾ قول شريفى كبى اصل ﴿ من اتخذ الهه هواه ﴾ قول شريفى كبى اصل ﴿ من اتخذ هواه الهه ﴾ ديمكدر زيرا مذموم اولان هواسنى آله اتخاذ ايدندر الهنى هوى اتخاذ ايدن مذموم اولمادينى مقرر ومعلومدر لكن معقول ثانى تقديم اولندى شانينه عنايت واهتمام ايچون . ودخى ﴿ وغرابيب سود ﴾ كبى اصل (سود غرابيب) در زيرا غرابيب جمع غربيبدركه شديد السواد ديمكدر پس غرابيب تأخير اولنمق اصل دركه معناى زايد افاده ايليه . ودخى ﴿ ولقد همت به وهم بها لولا ان رأى برهانه ربه ﴾ كبى اصلى (لولا ان رأى برهان ربه لهم بها) در قسم ثانى اويله اولمياندر . وبوعلمده علامهٔ شمس الدين ابن الصائغ كتاب (المقدمه فى سر الالفاظ المقدمه) ايله مسمى بركتاب تأليف ايلمشدر . وبو تقديمده حكمت مقدمك شانينه اهتمامدر . نته كيم سيبويه كتابنده ديمشدركه كويا بونلر بيانى اهم اولانى وبيانينه قصد وعنايتلرى زياده اولانى تقديم ايدرلر . اما بوحكمت اجماليه در لكن تقديم وتأخيرك تفاصيل اسبابى وقرأن عظيمده اولان اسرارى اون نوعدر نوع اول تبركه در نته كيم ذوات نسك اولان اموردە اسم الهى تقديم كبى . نوع ثانى تعظيمدر ﴿ ومن

مدح واردر . یعنی شول کیمسه که انعاظ وتذکر وملاحظه وتدبر وهواسنه مخالفت وتفکر ایلمیه . اول اهل عقولدن دکلدر اول اجلدندر که راسخون اولانلر ﴿ ربنا لاتزغ قلوبنا ﴾ دیدیلر الی اخره الآیه . پس زیغ نفسانی‌دن استعاذه ورجوع ایتدکلرندن صکره باری لرینه استکانت وخضوع ایتدیلر تاکه انکله استنزال علم لدنی واستکشار عرفان ربانی ایده‌لر. امام راغب مفردات قرأنده ایتدی : آیات قرأنیه بعضی بعضیله اعتبار اولندقده اوچ ضرب اوزره‌در محکم علی الاطلاقدر ومتشابه علی الاطلاقدر وبرضربی دخی من‌وجه محکم ومن‌وجه متشابه‌در . پس متشابه باجمله دخی اوچ ضربدر : بری آنجق لفظ جهتندن متشابه‌در . وبری آنجق معنی جهتندن متشابه‌در بری دخی ایکی جهتدن متشابه‌در . اولکی ضرب دخی ایکی قسمدر بر قسمی الفاظ مفرده‌یه راجعدر، برقسمی کلام مرکبه راجعدر. اول‌دخی اوچ ضربدر بر ضربی اختصار کلام ایچوندر ﴿ وان خفتم ان لاتقسطوا فی الیتامی فانکحوا ماطاب لکم ﴾ کبی برضربی دخی بسط کلام ایچوندر ﴿ لیس کمثله‌شئ ﴾ کبی زیرا (لیس مثله) دینلسه سامع قاتنده اظهر اولوردی . برضربی دخی نظم کلام ایچوندر ﴿ انزل علی عبده الکتاب ولم یجعل له عوجاً قیما ﴾ کبی تقدیری ﴿ انزل علی عبده الکتاب قیما ولم یجعل له عوجاً ﴾ در من جهة المعنی متشابه اولان حق تعالینك اوصافی واوصاف قیامتدر . ایکی جهتدن متشابه اولان دخی بش ضربدر اول کمیت جهتندندر عموم وخصوص کبی مثلا ﴿ اقتلوا المشرکین ﴾ کبی ضرب ثانی کیفیت جهتندندر وجوب وندب کبی مثلا ﴿ فانکحوا ماطاب لکم ﴾ کبی . ضرب ثالث زمان جهتندندر ناسخ ومنسوخ کبی مثلا ﴿ اتقوا الله حق تقاته ﴾ کبی. ضرب رابع مکان جهتندن وآیتك نازله اولدیغی امور جهتندندر مثلا ﴿ ولیس البربان تأتوا البیوت من ظهورها ﴾ ودخی ﴿ انما النسیئ زیادة فی الکفر ﴾ کبی. زیرا آنلرك جاهلیتده اولان عادتلرینی بیلمینلره بو آیتی تفسیر متعذر وعسیردر. ضرب خامس شول شرط جهتندندرکه آنلرکه نعلده صحت و فساد اولور مثلا شرط صلوة ونکاح کبی . وینه راغب ایتدی : بوذکر اولنان مجموع کلام تصور اولنسه معلوم اولور که مفسرینك

متشابه قصص وامثالی در . ودخی اختلاف اولندی که متشابهك علمنه اطلاع ممکن میدر ویاخود حق تعالی دن غیری عالم اولمایوب علمی جناب باریه مخصوص میدر؟ بعض طائفهٔ قلیله قول اوّله ذاهب اولمشلردر جمله دن مجاهددر ، ابن عباسدن رضی الله تعالی عنهما . حتی روایت اولنور که ﴿ ومایعلم تأویله الا الله و الراسخون فی العلم ﴾ قول شریفنده دیمشدر که بن دخی آنك تأویلنه عالم اولانلردنم . امام نووی شرح مسلمده قول مزبوری اصحدر دیوب زیرا جناب رب الارباب عبادینه برشی ایله خطاب ایتمك بعید درکه مخلوقاتدن بریسی ایچون آنك معرفتنه سبیل اولمایه دیوتعلیل ایلمشدر. ابن الحاجب دخی بو قول ظاهر اولمغه ذاهب اولمشدر . اما صحابهٔ کزیندن اکثرین وتابعین وتبع تابعین و آنلردن صکره کلن علماء دین خصوصا اهل سنتدن نیجه فضلاء متقین قول ثانیه ذاهب اولمشلردر . حضرت ابن عباسدن رضی الله عنهما اصح روایات اولدر . ابن السمعانی ایتدی : قول اوله ذاهب اولانلر آنحق برشرذمهٔ قلیلهدر ، قتیبی دخی آنی اختیار ایلمشدر دیدی . ودخی ایتدی : قتیبی نك معتقدی مذهب اهل سنت ایدی لکن بومسئلهده سهو ایلسه دخی عجب دکلدر . زیرا هر جواده کبوه و هر عالمه هفوه عارض اولمق مقرردر دیمشدر . قول ثانی ایثار اولنمق اوزره بعض احادیث و آثار دخی وارد اولمشدر . بعض علما ایتدی عقل انسان ابتلا وامتحان اولنمشدر متشابهك حقیقتنه اعتقاد ایله . نته کیم بدن ، اداء عبادت ایله امتحان وابتلا اولندیغی کبی. مثلا برحکیم چقان برکتاب تصنیف ایلسه احیانا بعض مواضعده اجمال ایدر تاکه متعلمك استادینه احتیاجی اولوب خضوع ایله استفاده وسؤاله شروع ایده جك محلی اوله . بعضلر ایتدی عقل که اشرف اجزاء بدندر ، اکر مبتلی و ممتحن اولمسه عالم عظمت و تکبر علم سببی ایله تمرد اوزره مستمر اولوردی . پس اول ابتلا سببی ایله تذلله وعسر عبودیتی تحمله استیناس تحصیل ایدر متشابه دخی عقلك بارئ وخالقنه خضوع واستسلامی و عجز و قصورینه اعترافی محلیدر . آیت کریمه‌ی دخی ﴿ وما یذکر الا اولوا الباب ﴾ قولی ایله ختمده زائغینه تعریض ورواسیخنی

ومعطوف عليه اولان جملهلر بيننده اسميه وفعليه اولمقده مخالفت لازم كلوردى واستناف ايچون دخى دكلدر زيرا واو ربط اقتضا ايدر استيناف اكا مانع در. پس معلوم اولديكه (واو) حال ايچوندر اول تقديرجه نهي تقييد ايدر . يعنى (لاتأكلوا حال كونه فسقا) معناسنه در يعنى اسم الله ذكر اولنميان ذبحيه دن اكل ايلمك فسق اولديغى حالده ديمكدر فسقى خود حق تعالى تفسير ايدوب ﴿ اوفسقا اهل لغير الله ﴾ بيورمشدر پس معناسى اوزرنده حق تعالى نك غيرى تسميه اولنسه اكل ايلمك ديمكدر آنك مفهوم مخالفه سى حق تعالى نك غيرى تسميه اولنماسه اكل ايدك ديمك اولور اول تقديرجه متروك التسميه اولانك اكلى جائز اولمش اولورانتهى. ودخى عالمين مختلفينك معمولينه عطفك جوازنده دخى اختلاف ايلمشلردر . ودخى ضمير مجروره اعادهٔ جاراتمدن عطفك جوازنده اختلاف ايلمشلردر. بوايكى مسئلهنك تفصيلنى علم نحوده بيان اولنمشدر اكا مراجعت اولنسون. مؤلف اصل مترجم والدماجد عليه الرحمه بيورر لركه بز بوكتابدن بوباب ده اختيار اطناب ايلدك زيرا نيچه لطائفى مشتمل دركه هر كتبده قليل الوجوددر. ايمدى مطالعه ايدن طلاب اولى الالباب قتنده تفصيل مذكور معذور اوله والله اعلم بالصواب واليه المرجع والمآب .

علم معرفة المحكم والمتشابه — بعضلر ديمشدركه محكم اولدركه بيانه متوقف اوليه. متشابه اولدركه بيانى رجا اولنميه وقت قيام قيامت وخروج دجال كبى. ودخى اوائل سوردە اولان حروف مقطعه كبى بعضلر ايتدى محكم معناسى واضح اولاندر ، متشابه نقيضى در بعضلر ايتدى محكم تأويلدن انجق وجه واحدى محتملى اولاندر، متشابه وجوهه احتمالى اولاندر. بعضلر ايتدى محكم معقول المعنى اولاندر ، متشابه آنك خلافنجه در اعداد صلوات كبى وتراويح وقيامك رمضانه اختصاصى اولوب شعباندە اولمديغى كبى . بعضلر ايتدى محكم بنفسه مستقل اولاندر. متشابه اولدركه بنفسه مستقل اوليه الاغيرينه ردايله . بعضلر ايتدى : محكم اولدركه تأويلى ينه تنزيلى در متشابه اولدركه تأويلسز ادراك اولنميه. بعضلر ايتدى محكم اولدركه الفاظى متكرر اوليه آنك مقابلى متشابه در. بعضلر ايتدى محكم فرائض در ووعد ووعيد در

ادب بودركه عطف على المعنى ديو تعبير ايدرلر . ودخى معلوم اوله كه خبرك انشا اوزرينه عطفنك ودخى عكسنك جوازنده قوم اتلاف نزاع واختلاف ايلمشلردر ، بيانيون ايله ابن عصفور وابن مالك جوازيى منع سمتنه سالك اولديلر وابن عصفور آنى اكثرين دن نقل ايلدى اما صفار وبعض تجويز ايلمشلردر حق تعالى نك سورهٔ بقرده ﴿وبشرالذين آمنوا﴾ وسورهٔ صفده ﴿وبشرالمؤمنين﴾ قوللرى ايله استدلال ايلمشلردر . علامهٔ زمخشرى آيت اولىده ايتدى عطفده مقصود البتده امر اولمق دكلدر تاكه اكا مشاكل برمعطوف عليه طلب اولنه بلكه ثواب مؤمنين جملهسنى عقاب كافرين جملهسنه عطفدر. آيت ثانيهده عطف مؤمنون قولنهدر يعنى ﴿ياايها الذين آمنوا هل ادلكم على تجارة تنجيكم من عذاب اليم ، تؤمنون بالله ورسوله﴾ قولنده واقع (تؤمنون) قولنه معطوفدر زيرا (آمنوا) معناسنهدر اول تقديرجه عطف انشاء على الاخبار اولماز بلكه عطف انشاء على الانشا اولور. اما زمخشرى نك قول مذكورى رد اولنوب ديمشلردركه تؤمنون ايله خطاب مؤمنينهدر . وبشرايله خطاب حضرت نبيهدر صلى الله تعالى عليه وسلم اول تقديرجه (تؤمنون) قولنه عطفى مناسب اولماز ودخى ظاهر بودركه تؤمنون كلامى (آمنوا) معناسنه اولوب مقصد طلب ايمان دكلدر بلكه ماقبلنده مذكور اولان تجارتى تفسيردر . علامهٔ سكاكى ايتدى ايكى آيتده واقع اولان امرلر ماقبللرندهواقع (ياايها) دن مقدراولان (قل) امرينه معطوفلردر. بنهاول تقديرجه عطف انشاء على الانشا اولور حذف قول ايسه شائع وكثيردر . ودخى جملهٔ اسميهنك فعليهيه عطفنده وعكسنده دخى اختلاف ايلمشلردر عموم جوازينه ذاهب اولمشلردر بعضلر دخى منع ايلمشلردر. امام فخررازى دخى تفسيرنده اكثر منعه مائل وراضى اولمشدر وانكله نجهدن متروك التسميه اولانك اكلنى تحريمه قائل حق تعالى نك ﴿ولاتأكلوا مما لم يذكر اسم الله عليه وانه لفسق﴾ قولى ايله مستدل اولان ائمهٔ حنفيه رد ايلمشدر. ودخى ديمشدركه قول مذكور بلكه جوارينه حجتدر تحريمنه دكلدر زيرا (وانه لفسق) قولنده واقع اولان (واو) عطف ايچون دكلدر زيرا عطف ايچون اولسه معطوف

صحيح در وحسننك شرطى اوله محلده عاملك كثرت دخوليدر وبوعطف مجرورده واقع اولمشدر . زهيرك قولنده بيت : (بدالى انى لست مدرك مامضى ولاسابق شيئا اذاكان جائيا) .

تذييل — بوعبد فقير ايدر : مرحوم والدماجد بومحلى دخى اتقاندن نقل وايراد ايلمشلردر . لكن اتقانك آخر كلامى طى ايتمكله تحريرنده ركاكت كورينور زيرا بوعطفك انجق مجرورده وقوع وظهورينى بيان چندان مفيد دكلدر خصوصا كه مقدما ذكر اولنان مثال دخى مجرورده واقع اولان قبيلدن ايدى بلكه اصل لازم اولان اتقانده بعده ذكر اولنان ايكى قسم دخى ذكر وايراد ايله ايفاء مقصود ايدى. زيرا آنده بوقسمى ذكر ايتدكدن صكره ديمشدركه: عطف مرقوم ، مجزوم‌ده دخى اولور ابى عمروك غيرينك ﴿لولا اخرتنى الى اجل قريب فاصدق واكن﴾ قول شريفنده قرائتلرى كبى كه جزمله قرائت ايلمشلردر خليل وسيبويه بويله تخريج ايلمشدركه (واكن) قولى (اصدق) قولى توهم اوزره معطوفدر . زيرا ﴿لولا اخرتنى فاصدق﴾ قولى ايله (اخرنى اصدق) قولنك معنالرى واحد ، اول تقديرجه فاصدق قوانده جزم توهمى اولوب ولكن اول توهم اوزره معطوفدر ديمشلردر . ودخى عطف مزبور منصوبده دخى اولور ﴿ومن وراء اسحق يعقوب﴾ قول شريفنده حمزه وابن عامر قرائتنده فتح با ايله واقع اولمشدر زيرا كلام مزبور ﴿ووهبناله اسحق ومن وراء اسحق يعقوب﴾ معناسنه‌در بومقامه كلنجه اتقانك كلاميدر نقل اولنمشدر. ايمدى بوايكى قسمك ذكرى دخى لازم ايدى والا تنها قسم اولك ذكرى مناسب اولمديغى متأمله خفى دكلدر انتهى .

ودخى معلوم اولهكه ابن مالك ظن ايلمشدركه توهمدن مقصد غلط اوله لكن بويله دكلدر نته كيم ابن هشام وابوحيان اكا تنبيه و بيان ايلمشدر . بلكه عطف على التوهم غلط دكل، مقصدصواب‌در . مقصد عطف على المعنى ديمكدر يعنى معرب اولان شخص اول معنانك معطوف عليه‌ده ملاحظه‌سنى ذهننده تجويز ايدر بعده اول معنانى ملاحظه ايله عطف ايدر نه آنكه آنده غلط ايتمش اوله. اول سببدندركه مثلى قرأن عظيمده واقع اولدقده

فعلك مضمری دخی مظهری کبی در . اما اسمك ثبوته وفعلك تجدد وحدوثه دلالتی ابن المطرف بن عمیره کتاب (التمویهات) ده انکار ایدوب ایتدی : بوقول بر امر مشهوردر لکن مستند صحیحی یوقدر زیرا اسم انجق معناسنه دلالت ایدر . لکن اول معنانك برشی ایچون ثبوتنه اسمده دلالت یوقدر . ابن المنیر ایتدی : طریقت عرب ، کلامی تلوین ایدوب کاه فعلیه وکاه اسمیه کتورمکدر اول تکلفات مذکوره مقصودلری دکل ایکن . وینه قواعد مذکوره دندرکه مصدر مرفوع افادهٔ وجوب ایدر ومنصوب ندب افاده ایدر. زیرا مرفوع اولان جملهٔ اسمیه اولورکه اول اثبت وآکددر پس حق تعالینك ﴿ قالوا سلاماً ﴾ قولی وجوبه و (سلام) قولی ندبه دلالت ایدر. بونك نظائری قرآنده کثیردر . وینه قواعد مذکوره دندرکه عطف اوچ قسمدر : یا لفظه اولورکه اصل اویله اولمقدر آنك شرطی معطوف علیه ده عامل اولان معطوفه دخی متوجه اولمق ممکن اولمقدر. ویاخود محله اولور آنك برقاچ شروطی واردر: بریسی اول محالك ظهوری ممکن اولمقدر . کلام فصیحده پس (مررت بزید وعمرواً) جائز دکلدر. زیرا کرچه (بزید) قولنك محلی نصب در اما کلام فصیحده زیدا ظاهرا دخی منصوب اولوب مررت زیدا دینلمك جائز دکلدر . ایکنجیسی اول موضع ومحل حق ایله اصالةً اولمقدر پس (هذا الضارب زیدا واخیه) جائز دکلدرکه زیدا لفظنك محلی مضاف الیه اولمق ایله مجروردر دیو (اخیه) لفظی دخی مجروراولوب محلنه معطوف اوله . زیرا جمیع شروط عملی استیفا ایلین وصفده اصل اعمال در اضافت دکلدر. پس محلی جهتندن مضاف الیه اولمسنه اعتبار یوقدر . اوچنجیسی وجود محرزدر ، یعنی اول محله طالب بولنمقدر . پس (ان زیداً وعمروقاعدان) جائز دکلدر . زیرا عمروك رفعنه طالب اولان ابتدادر . اول خود دخول (ان) ایله زائل اولمشدر . قسم ثالث توهم اوزرینه عطفدر . (لیس زید قائما ولا قاعد) کبی . خفض ایله خبر لیس اوزرینه دخول باء توهمی ایله یعنی لیس زید قائماً ، لیس زید بقائم حکمنده اولمق اوزره وبونك جوازینك شرطی اول متوهم اولان عاملك دخولی دخی صحیح اولمقدر . یعنی لیس زید بقائم دیمك دخی

باسط ذراعيه ﴾ بيوردى . زيرا مقام صفت بسطك كلب ايچون ثبوت ودوامنى بيان واعلام مقاميدر ، شيئاً فشيئا مزاوله واقدام ايتمسنك بيانى دكلدر . ودخى ﴿ هل من خالق غير الله يرزقكم ﴾ قولى كبى آنده (يرزقكم) صيغهٔ فعلله ايراد اولندى . زيرا بومادهده مقام رزقك شيئاً فشيئاً تجددينى بيان مقاميدر كاه اولوركه حال صورت مضارعده ايراد اولنور ، مع هذا آنى افاده ايلين عامل ماضى ايكن ﴿ وجاؤا اباهم عشاءيبكون ﴾ كبى زيرا مقصد وقت مجئ ده آنلر نه حالده ايسه آنك صورتى اظهار ايدوب و آنلرك بكايه شروع ايدوب بكانى شيئاً فشيئاً تجديد واعاده ايتدكلرينى بيان وافادهدر . حكايت حال ماضيه ايله تسميه اولنان ايشته بوقاعدهدر . وقتا كه ايمانك برحقيقتى اولديسه كه قلب ايله قائم ومقتضاسى دائم آنك اهلندن تعبير اولنسه (المؤمنون) دينلوب تغيير اولنماز مثلا ﴿ الذين يؤمنون ﴾ وارد اولماز كذلك (المتقون) ده دخى حال بومنوال اوزره در اما نفقه بونك خلافنجه در . زيرا نفقه متجدده اولوب و امر قلبى اولميوب امر فعلى اولمغين شأنى انقطاع اولديغيچون آنك اهلندن ﴿ الذين ينفقون ﴾ ايله تعبير اولنور نظائرنده دخى حال بويله در اما بووجه اوزره علم الله قولنده وسائر صفات قديمهٔ رب متعال ده اشكال اولور . زيرا آنلرده تجدد وحدوث محال ايكن بنه صيغهٔ فعلله استعمال اولنور . لكن اشكال مذكوره شووجهله قابل الاندفاع دركه علم قولنك وامثالنك معناسى آنحق علمنك ماضيده وقوعى در . اعم در كرك قبله وياخود بعده مستمر اولسون كرك اولمسون . اول سببدندركه حق تعالى حضرت ابراهيمدن حكايتده ﴿ الذى خلقنى ﴾ بيوردى صيغهٔ ماضى ايله . زيرا خلقنه تعرض امر مفروغ منه در . اما بعده ﴿ فهو يهدين ويسقينى ويشفينى ﴾ ده مضارع ايله ذكر ايلدى . زيرا آنلر متكرر ومتجدده در وقوعى هربار مرة بعد اخرى تكرار اولور [*] . ودخى بومذكور اولانده

[*] اول سببدندركه (قالوا سلاما) قولنده ملائكه نك سلاماً قولندن حضرت خليلك سلام قولى ابلغ در ديديلر سلاما قولنك تقديرى سلمنا سلاماً در اول تقديرجه حدوها افاده ايدر اما سلام قولى مبتدادر اسميه اولوب ثبوت اقتضا ايدر پس حضرت خليل آنلرك تحتندن احسن ايله تحيت ايتمش اولور .

لكن ﴿ ماذا انزل ربكم قالوا اساطير الاولين ﴾ قولنده تطابق واقع اولمدى يعنى (اساطير الاولين) جملهٔ اسميه اولدى اكر فعل مقدر اولوب فعليه اولمش اولسه اساطير نصب ايله قرائت اولنوردى . عدم تطابقك وجهى اولدركه اكر جوابى مطابق قيلمش اولسه (انزل اساطير الاولين) تقديرنده اولوب آنلر نفس انزاله مقر اولمش اولورلردى . مع هذا آنلر كمال قصورلرندن انزالى اقرار واذعاندن نيچه فرسخ بعيد ودوردر . بروجه دخى بودركه سائل قتنده سبب سؤال والتباس واستشكال فعل مزبورك فاعلى كيم ايدوكنده در . پس معناده فاعل تقديم اولنمق واجب در زيرا غرض سائلك متعلق اولدر . اما نفس فعل عند السائل معلوم در آنلدن سؤاله احتياجى يوقدر پس جرى ولائق اولان اولدركه فعل اواخرده واقع اولهكه تكمله وفضله محليدر . اما بووجه اوزره ﴿ أأنت فعلت هذا ﴾ جوابنده ﴿ بل فعله كبيرهم ﴾ قولى ايله اشكال حاصل اولور . زيرا سؤال فاعلدندر مع هذا جواب فعلله مصدردر . لكن بو اشكاله جواب ويرمشلردركه بونده جواب مقدر ودلالت سياق ايله معلوم ومقرردر . زيرا كلمهٔ (بل) ايله كلام مصدر اولمق محتمل دكلدر بلكه تقدير (مافعلته بل فعله كبيرهم) در . شيخ عبدالقاهر ايتدى : هريرده كه سؤال ملفوظ اوله اكثر بودركه جوابده فعل ترك اولنوب يالكز اسم اوزرينه اقتصار اولنور . اما شول يرده كه مضمر اوله . اكثر بودركه فعله تصريح اولنور . زيرا مضمرك دلالتدن ضعفى اولديغى ايچون غير اكثر قبيلندندر ﴿ يسبح له فيها بالغدو والآصال ﴾ قول شريفى . يسبح قولى مبنى للمفعول صيغه سى اوزره قرائت اولنديغى صورتده . زيرا اول قرائت اوزره رجال فاعل اولميوب سؤال مقدره جواب اولور . سؤال مقدر اولديغى صورتده اكثر فعل تصريح اولنوب مثلا بومقامده يسبح رجال ديو جواب ويريلوب فعلك ذكرى كه لازم ايكن غير اكثر اوزره واقع اولمشدر . وبنه قواعد مذكوره دندركه اسمله خطاب ايله فعلله خطاب مختلفلردر . زيرا مدلول اسم ثبوت واستمرار ومدلول فعل تجدد وحدوث وعدم استقراردر اول تقديرجه احدهما آخر موضعنده وضع اولنمق مستحسن اولماز اول سببدندركه حق تعالى ﴿ وكانهم

اولور اول تقديرجه (قل الله) جوابى سؤال مقدره اولمش اولوركويا كه آنلركه سؤالى استماع ايلديلر درحال آنلر دخى سؤال ايدوب ﴿ فمن يبداء الخلق ثم يعيده ﴾ ديديلر . پس (قل الله) كلامى اول سؤال مقدره جواب اولمش اولور . وبنه قواعد مذكوره دندركه جواب ده اصل اسميتده و فعليتده سؤاله مشاكل اولمق كركدر . كذلك سؤال مقدرده دخى بويله در ، لكن (من قراء) ديو سؤال اولندقده زيد [*] ديو جواب ويرلديكى صورتده ابن مالك حذف فعل بابندندر [**] . جواب جملهٔ فعليه اولمق اوزره تقديرى قراء زيد ديمكدر ديمشدر . بعده ايتدى : محذوف اولانى اسم تقدير ايتمك مع هذا اول دخى محتمل ايكن بونلرك اجوبه ده اولان عادت جاريه لرينى رعايةً ، چونكه جوابى تمام قصد ايدهلر جملهٔ فعليه ايراد ايدرلر نتيم كيم حق تعالى بيورر ﴿ من يحيي العظام وهى رميم ، قل يحييها الذى انشأها اوّل مرّة ﴾ ودخى ﴿ ولئن سئالتهم من خلق السموات والارض ليقولن خلقهن العزيز العليم ﴾ وقتاكه نظم شريفده مشاكلة سؤال فوت اولمق مقرر ايكن ينه جوابده جملهٔ فعليه اختيار اولنديسه معلوم اولدىكه اولا فعل تقديرى اولى در . ودخى ابن الزملكانى كتاب برهانده ايتدى : نحويون اطلاق قول ايتمشلردركه (من قام) ديوسؤال ايدهنك جوابنده (زيد) واقع اولسه لفظ زيد فاعل اولوب تقديرى (قام زيد) ديمك اولور . اما موجب صناعة علم بيان بودركه لفظ زيد مبتدا اوله ايكى وجهله : برى بودركه سؤال جملهٔ اسميه اوليجق جوابى دخى اسميه اولوب مطابق اولور . نتيم كيم ﴿ واذا قيل لهم ماذا انزل ربكم قالوا خيرا ﴾ قول شريفنده فعليه اولمقده تطابق اولدى

[*] مثلا القارئ زيد تقدير اولنه .

[**] بومقامده اصل مترجمده برمقدار ضبط واقع اولوب ذكراولنان كلام افادهٔ مرام ايلمز . بعده بوفقير كتاب اتقانه مراجعت ايدوب كوردمكه مؤلف مرحومك كلامى بعينه عبارت اتقاندر لكن نقلده سهو واقع اولمشدر . اول سببدن بوعبد فقير محلى اتقانه موافق ترجمه ايدوب اصل مترجمك هامشنده دخى عبارت اتقانى بعينها نقل ايدوب سهو مزبوره اشارت ايلدم الله اعلم .

لكن اختراع اويله دكلدر اول‌سببدن جواب اختراعه تصدى‌وتبديله جوابدن تعدى اولنمادى بلكه جواب اختراع بالكليه طى اولنوب آندن سؤال، سؤال عن المحال ايديكنه تنبيه اولندى . بعضلر ايتدى تبديل ، اختراعدن اسهلدر پس امكان تبديل نفى اولندى ايسه امكان اختراعك منفى اولمسى اولى‌اولور. ودخى معلوم اوله كه كاه اولور كه اصلا جوابدن عدول اولنور چنانكه سائلك قصدى تعنت اوله ﴿ ويسئلونك عن الروح قل الروح من امر ربى ﴾ كبى چونكه سائلك روحدن سؤالى تعنت وتعجيز ايچون‌اولمش ايدى ، سؤالنه جواب ويرلميوب كلام جانب آخره سوق اولنوب ﴿ قل الروح من‌امرربى ﴾ بيورلدى . صاحب الافصاح ايتدى لفظ روح بالاشتراك روح انسانه وقرآنه وعيسى‌يه وجبريله و ملك آخره اطلاق اولنور . پس يهود طائفهٔ عنود اولماغن تعجيز ايچون روحدن سؤال ايلديلر ، تاكه هرقنغيسى ايله جواب ويررسه آنلر اول دكلدر ديو تعجيزه تصدى ايليه‌لر . پس جوابى دخى مجملا ايراد اولندى تاكه آنلرك قصد ايتدكارى كيد مقابله‌سنده كيدلرى رد اولنوب صورت تعجيز وكيد اظهار اولنه . وبنه قواعد مذكوره دندركه جوابده اصل بودركه نفس سؤال اعاده اولنه تاكه جواب آكا موافقت ايله على‌وجه الصواب اوله مثلا ﴿ ائنك لانت يوسف قال انا يوسف ﴾ قول شريفى كبى زيرا آنلرك‌سؤالنده واقع‌اولان (انا) كلمه‌سنك مقابله‌سنده‌جوابده آنجق (انت) واقع اولوب هروجهله موافق اولمشدر . ودخى كاه اولوركه جوابده سؤالى اعاده ايتميوب آندن عوض حروف جوابدن يعنى حروف ايجابدن برينى كتوررلر قصد اختصار وترك‌تكرارايچون . [*] كاه‌اولوركه سؤال‌حذف‌اولنوب فهم سامعه اعتياد ايتمكله آنى مقدار اعتبار ايدوب ايراد ايلمزلر ﴿ قل هل من‌شركائكم من يبداء الخلق ثم يعيده ﴾ كبى زيرا سؤال وجواب شخص واحددن صادر اولمدينى واضح و ظاهر در . پس سؤال چونكه حضرت رسالت پناهدن واقع اولدى (قل الله) ايله جواب دخى آنلردن اولمغه مانع

[*] مثلا هل قام زيد ديو سؤال اولنسه ينه قام زيد ديمكدن احتراز ايدوب آندن عوض نعم تولى ايله اكتفا ايدوب اختصار طريقنى اختيار ايدرلر .

قدرت اولمايوب آحاء ابنـاء عجمدن بر طائفه كه آنلرك اذهانى عربدن نيجه مرتبه ضعيف و عقللرى خفيف ايديكنه عامهٔ ناس اطـباق و اكثر ارباب انصاف اتفاق ايلمشـلر در آنلر مطلع اولدلر . و ينه سيوطى ايتـدى : بن بركتاب تصنيف ايدوب اكثر مسائل هيئتى تزييف ايدوب هربرينى رسول خدا و مظهر و ماينطق عن الهوى دن ثابتـه اولمش ادلهٔ قويه ايله اثبات ايتمشمدر . زيرا اول رسـول كزين جامع علوم اولين و آخرين اولديغندن ماعدا بالذات سموات علايه صعود و هر برينى عيانا مطالعه و شهود ايدوب جملهسنك حادى اولدقلرى عجائب ملكوته مشاهده ايله عالم وواقف ونيچهسنه خالقندن وحى نازل اولمق ايله عارف اولمشدر ايمدى بوقسمه كه اسلوب حكيم اطلاق اولنمشدر مثال صحيح حضرت موسىنك ﴿ رب السموات والارض ﴾ ديو جوابيدر فرعونك ﴿ ومارب العالمين ﴾ ديو سـؤالندن . زيرا كلمهٔ ما ايله سؤال جنسدن اولور چونكه جناب بارى جنسدن منزه وعارىدر حضرت موسى وصف ايله جواب ويروب اصل لائق اولان سـؤال وصفدن اولمق ايديكنه تنبيه ايچون . ودخى جوابده زيادهنك مثالى حق تعاليدن ﴿ وماتلك بيمينك ﴾ ديو سـؤال اولنوب يعنى صاغ الكده اولان نه در ديو بيورلدقده ﴿ هى عصاى اتوكاء عليها واهش بها على غنمى ولى فيها مأرب اخرى ﴾ ديه ويردكى جوابدر . يعنى بنم عصام دركه آ كا اتكا واعتماد ومحتاج اولديغم يرلره آ كا توسل واعتقاد ايدرم واوراق واشجارى تحريك واسقاط واغنام ايچون ذخير التقاط ايدرم وبنم ايچون آنده نيچه مقـاصد ومأرب وحوائج ومطالب دخى واردر ديوب اصل سؤال عصانك آنحق ماهيتندن ايكن جوابده زياده مسلكنه سالك و خطاب رب الارباب ايله تلبذدن نفسـنه غير مالك اولوب انتهاز فرصت ايله كلامده بسط متهالك اولدى . ودخى مقدار سؤالدن جواب ناقص اولديغنه مثال حق تعالينك ﴿ قل مايكون لى ان ابدله ﴾ قول شريفيدر ﴿ ائت بقرآن غير هذا ان ابدله ﴾ جوابنده يعنى سؤال قرآنك غيرى قرآن اخر اختراع ويا تبديلدن ايكن جوابده نقص وتقليل اولنوب آنحق تبديله عدم قدرت اولديغنه اشارت اولندى . زيرا تبديل حال بشره نسبت مرتبهٔ امكانددر

ايتاء قبوله محتاج اولان يرددر اول سببندركه زكاة وصدقاتده استعمال اولنمشدر . وينه اول قبيلدندر (سنه)و(عام) . زيرا سنه شدت وقحط اولان سال فرح فلده استعمال اولنور . اما عام خصب ورجاء اولان ايامدهدر نته كيم حق تعالى (الف سنة الا خمسين عاما) بيوروب مستثنى اولان سالاردن عام ايله تعبير ومستثنى منه اولانلرده لفظ سنه يه تغيرايله . وينه قواعد مذكوره دندر امر سؤال و جواب كه اصل بودركه مابينلرنده تطابق اوله كاه اولوركه آندن عدول اولنور . طريق احق وحال سائله اوفق اول ايديكنه تنبيه ايچون ، سكاكى بونى اسلوب حكيم ايله تسميه ايلمشدر اول دخى كاه جوابده زياده ايله اولور كاه نقصان ايله . جمله دن بوقبيلدندر ﴿ ويسئلونك عن الاهلة قل هى مواقيت للناس والحج ﴾ كريمه سى كه سؤال سبب ازدياد ونقصان هلالدن ايكن بويله جواب ويرلدى تنبيه ايچون كه آنلرك حالنه اليق واولى هلالك حكمندن سؤال ايلمكدر سببندن دكل. علامهٔ تفتازانى بوندن زياده كلامده استرسال وبسط مقال ايدوب زيرا آنلر دقائق هيئتيه سهولت ايله مطلع اولور طائفه دكللر ايدى اول سببدن بو وجهله جواب ويرلمشدر ديدى . سيوطى ايتدى : بوذكر اولنان وجه دخى اكرچه محتملدر لكن جوابده اصل سؤاله مطابقت وغرض سائله موافقتدر . پس آنلرك سؤاللرى حكمتدن ايديكى متعين وسؤالك آكا احتمالى اولديغى دخى ظاهر ومتبيندر ايمدى آنلرك ذكر ايتدكلرى وجه متعين دكلدر وبومدعايى مثبت و مؤيد در ابن جريرك ابى العاليه دن اخراج ايتديكى حديث كه ديتمشدركه بزه يتشمشدركه سؤال ايدنلر ايتديلر: يارسول الله اهله نيچون خلق اولنمشدر . پس درحال رب متعال ﴿ يسئلونك عن الاهلة ﴾ كريمه سنى انزال ايلدى پس بوحديث صحيح آنلرك سؤاللرى حكمتدن اولوب هيئت جهتندن اولماديغنده صريحدر . فرقهٔ مسلمينده بر اهل دين ظن ايلمك لائق دكلدركه صحابهٔ كزين رضوان الله عليهم اجمعين كه فهملرى جمله دن الطف وارق وعلملرى اعزز وادق ايكن آنلرده دقائق هيئته سهولت ايله اطلاعه

وحسوس در كذلك ﴿ اذا جاء اجلهم ﴾ زيرا اجل دخى مشاهد كبى در . راغب ايتدى اتيان سهولت ايله مجى در اول تقديرجه مجئ دن اخص اولور وينه اول قيبلدندر (مد) و (امد) كه امدادا كثر محبوبده مستعمل در ﴿ وامددناهم بفاكهة ﴾ كبى اما (مد) مكروهده در ﴿ ونمدله من العذاب مدا ﴾ كبى وينه اول قيبلدندر (سقى) و (اسقى) كه اولكى كلفت وزحمت اولميانده مستعمل در اول سببدندر كه شراب جنتده ﴿ فسقاهم ربهم شراباً ﴾ ذكر اولندى . ثانيسى كلفت اولانده در اول سببدندر كه ماء دنياده اول ذكر اولنمشدر ﴿ لاسقيناهم ماء غدقا ﴾ كبى راغب ايتدى اسقا ابلغ در زيرا برمادركه آندن آلنوب استقا اولنور اماسقى بركيمسه يه برمقدار ماء ويره سين شرب ايليه . وينه اول قيبلدندر (عمل) و (فعل) ، اولكى امتداد ايله اولانزدر ﴿ عملوا الصالحات ﴾ كبى زيرا آنده آنلرك اعمال صالحه يه مثابرت ومداومت ومواظبتلرينه اشارت واردر ايكنجى طرفة عين ده اولاندر ﴿ كيف فعل ربك باصحاب الفيل ﴾ كبى يعنى برساعتده آنلرى هلاك ايلدى ديمكدر . وينه اول قيبلدندر (قعود) ايله (جلوس) اولكى شول شى ده در كه آنده لبث وتأخير اوله ايكنجى آنك خلافى در . اول سببدندر كه قواعد البيت ديرلر بيته لازم وخانه سندن غير منفك ولازم اولانلره . اماجوالس البيت ديمزلر . ودخى جليس الملك ديرلر سلطانه مصاحب وانيس اولانه اماقعيد الملك ديمزلر زيرا مجلس سلطانده مطلوب ومقصود تخفيف جلوس در تكثير قعود دكل . وينه اول قبيلدندر (اتمام) و (اكمال) اولكى اجزا ده در . ثانى اوصاف وهيئاتده در . مثلا اتمام صلوة اركانى ادا ايتمكدر . اما اكمال تعديل اركان در وقافيه تمام بيت در وكمالى صنايعى ايله در كه اوصاف قبيلندر . وينه اول قبيلدندر (اعطا) و (ايتا) اولكى برمحلده استعمال اولنوركه آنده انتقال اولنه ﴿ انا اعطيناك الكوثر ﴾ كبى زيرا كوثر برمورد لطيف ومنهل عذب نظيف در كه آندن انتقال اولنوب جنتده اولان منازل عزه ارتقا وغرف عدنه اعتلا اولنور وثانى برمحلده استعمال اولنوركه آنده ثبات اوله ﴿ يؤتى الحكمة من يشاء ﴾ كبى ودخى ﴿ ولقد آتيناك سبعاً من المثانى ﴾ كبى بعضلر ديمشدركه

تعالى نك ﴿ وبشر الذين آمنوا وعملوا الصالحات ان لهم جنات ﴾ قولنى دخى قسم ثانيدن قيلدى يعنى مؤمنينك هربرى ايچون جنات ايله تبشير ايله ديمكدر نه آنكه هربرينه برجنت اوله وكاه اولوركه دخى احتمال اولور اول زمانده احدهايى تعيين ايدر بردليله احتياج اولور . وينه قواعد مذكوره‌دندركه بعض الفاظ واردركه آنلرده ترادف اولمق ظن اولنور لكن دكلدر مثلا خوف وخشيت كبى كه لغوى آنلرك بينى قريبه‌اولمازكه فرق ايليه لكن فرق اولنوب ديمشلردركه خشيت خوف‌دن اعلى‌در اول‌سببدندركه حق تعالى نك ﴿ يخشون ربهم من فوقهم ويخافون سوء الحساب ﴾ قولنده خشيت حق تعالى‌يه تخصيص اولندى كاه فرقنده ديمشلردركه خشيت اختشا اولنان شيئك عظمندندر خاشى اولان كيمسه قوى ايسه دخى اما خوف خائفك ضعفندندر اكر مخوف اولان امر يسير ايسه دخى وينه اول قيلدندر شح وبخل . زيرا شح، اشد بخل‌در راغب ايتدى شح بخل‌در لكن حرصله بيله بخل ايله ضن‌دخى برى برينه‌قريب‌در لكن‌فرقنده ديمشلردركه بخل هبه اولنه‌جق اشياده‌در اما ضن عوارى مقوله‌سنده‌در . اول جهتدندركه « فلاضنين بعلمه » ديرلر امابخيل بعلمه ديمزلر زيرا علم هبه اولنماز لكن افادهٔ علم اعاريه تشبيه اولنور . وينه اول قيلدندر سبيل وطريق كه اولكى غالبا خيرده‌در اما ثانى خيرده استعمال اولنسه البته خيره تخصيص ايدر برشيئله توصيف اولنور . ﴿ يهدى الى الحق والى طريق مستقيم ﴾ كبى كه مقصود طريق خير اولماغن مستقيم ايله توصيف اولندى امام راغب طريقده سهولتى دخى شرط ايلدى اول تقديرجه سبيل‌دن اخص اولور . وينه اول قيلدندر (جاء) و(اتى) كه اولكى جواهرواعياندە وثانى معانى وازمانده‌در نته‌كيم حق تعالى بيورر ﴿ ولمن جآء به حمل بعير وجاؤا على قميصه بدم كذب ﴾ ﴿ وجيئ يومئذ بجهنم ﴾ زيرا بونلرده مجئ ايله متصف اولانلرالبته جواهرواعيان قيلندندر ودخى ﴿ اتى امر الله اتاها امرنا ﴾ بيورر . بونلرده اتيان ايله موصوف اولان اعيان قيلندن دكلدر زيرا امر معانى قيلندندر . اما ﴿ وجآء ربك ﴾ قولنده‌كه امر ربك ايله تفسير اولنمشدر . امرده مجئ استعمال اولندينى جهتدن، زيرا امردن مقصد اهوال قيامت‌دركه مشاهد

غلبه ايلمشدر . پس مفرداولدى زيرا مصدر تثنيه وجمع اولماز امابصرك استعمالى بصر خارجه معهوده‌در مشهوردر . پس مصدريت اولمايجق افراد متعدده‌سى اعتباريله جمع اولق جائزدر ودخى متعلق اصوات دركه حقيقت واحده‌در ومتعلق بصر الوان واكوان‌در آنلر حقايق مختلفه‌در . وينه اول قبيلدندركه حق تعالى ﴿ فمالنامن شافعين ولاصديق حميم ﴾ قولنده صديق مفردا ذكراولندى زيرا صديق قليل وشافعين كثيردر . وينه اول قبيلدندركه الباب البته صيغهٔ جمع ايله واقع اولمشدر زيرا مفردنده لفظ جهتندن ثقل واردر . وينه اول قبيلدندر مشرق ومغرب . زيرا آنلركاه مفرد ذكر اولنديلر جهت اعتباريله وكاه مثنى ذكر اولنديلر مشرق صيف وشتا اعتباريله وكاه جمع ذكر اولنديلر تعدد مطالع اعتباريله . وينه آنلر سورهٔ رحمانده تثنيه قيلنديلر زيرا سورهٔ كريمه‌نك سياق شيئين مزدوجين اوزره‌در مثلا شمس وقمر ونجم وشجر كبى وبونلرك امثالى دخى . اما ﴿ فلااقسم برب المشارق والمغارب ﴾ قولنده جمع قلنديلر . حق تعالى سعت قدرت وكمال عظمتنه دلالت ايچون كانه حق تعالى نك مخلوقى نيچه مشارق ومغارب واردر وينه اول اصلدندركه لفظ بار صفت آدميين‌ده ابرار اوزره جمع اولنمسى اختيار اولنور . اماصفت ملائكه‌ده برره اوزره جمع اولنور . بوكلامى امام راغب ذكر ايدوب وجهنده ديمشدركه زيرا ثانى ابلغ‌در ودخى لفظ (اخ) جمع اولنسه نسبده اوليجق اخوة دنيلور اماصداقته اخوان دنيلور ديه ابن فارس ذكر ايلمشدر . اما نونك اوزرينه ايراد اولندى كه صداقته دخى ﴿ انما المؤمنون اخوة ﴾ وارد اولمشدر . نسبده دخى ﴿ اواخوانهن اوبنى اخواتهن اوبيوت اخواتكم ﴾ وارد اولمشدر . وينه قواعد مذكوره‌دندركه مقابلهٔ جمع بالجمع كاه مقابلهٔ افراد اقتضا ايدر يعنى احدهمانك برفردى آخرك برفردينه مقابل اولور وكاه هر برفرد ايچون ثبوت جمع اقتضا ايدر . اولك مثالى ﴿ حرمت عليكم امهاتكم ﴾ يعنى هر بريكزه كندوسنك امى حرام‌در ديمكدر ﴿ يوصيكم الله فى اولادكم واستغشوا ثيابهم ﴾ وثانى نك مثالى ﴿ فاجلدوهم ثمانين جلدة ﴾ يعنى زانى وزانيه‌نك هر برينه سكسان جلده ضرب ايدك ديمكدر شيخ عزالدين حق

حديث شريفده دخى وارد اولمشدر ﴿ اللهم اجعلها رياحاً ولاتجعلها ريحاً ﴾ حكمتى دخى بودركه رياح رحمت صفاتده ومنافع وهيئاتده مختلفه درهرقچان برريح هيجان ايلسه مقابلنده حق تعالى برريح دخى نشر ايدركه آنك سورتنى كسر ايدر درعقب ايكيسنك بينندن برريح لطيفه ناشى اولور اما عذابده جهت واحده دن بلامعارض ولادافع ظاهر وواقع اولور . لكن بوقاعده دن خارج اولمشدر حق تعالينك ﴿ وجرين بهم بريح طيبة ﴾ قولى توجيهنده ديمشلردركه بوقول شريفده ريح عاصف مقابله سنده اولنماغن تحقيق تقابل ايچون بودخى صيغهٔ افراد ايله ذكر وايراد اولنمشدر . نيچه اشيا واردركه مقابله ده جائز اولور مستقلده اولماز ودخى سفينه ده رحمت ريحده وحدت ايله اولور زيرا جهت واحده دن اولمايوب اختلاف اولمسه سفينه كبى اهلاك واتلاف ايدر . اول سببندركه ريحى طيبه ايله توصيف ايتمكله اول معناى تأكيد وتوصيف ايلمشدر . وينه اول قاعده دندر افراد نور وجمع ظلمات يعنى نور هريرده صيغهٔ مفرد ايله مذكور اولوب ظلمات صيغهٔ جمع ايله مذكوراولمشدر . ودخى حق تعالينك ﴿ ولاتتبعوا السبل فتفرق بكم عن سبيله ﴾ قولنده سبيل حق مفرد وسبيل باطل جمع ذكر اولنمشدر زيرا طريق حق واحد ايديكى محقق در اما طرق باطل متشعبه ومختلفه ومتعدده در ظلمات دخى طرق باطل منزله سنه نازلدر اما نور طريق حق منزله سنه ملحقدر بلكه هر برى هوهودر ، يعنى ظلمات عين باطل ونور عين حقدر . حتى اول جهتدندركه ولى المؤمنين مفرد واولياء الكفار جمع ذكر اولنمشدر . حق تعالينك ﴿ الله ولى الذين آمنوا يخرجهم من الظلمات الى النور والذين آمنوا والذين كفروا اولياؤهم الطاغوت يخرجونهم من النور الى الظلمات ﴾ قولنده زيرا اولياء كفار متعدده در . وينه آندندر نار مفرد اولوب جنت كاه جمع وكاه مفرد اولديغى زيرا نار مادهٔ واحده در اما حبان مختلفة الانواعدر . پس اول جهتدن جنان جمع صيغه سى ايله ذكر اولنمق حسن اولدى ودخى جنت ، عين رحمت ونار ، عذاب وزحمتدر پس رياح و ريح كبى رحمت جانبنده اولان جمع وعذاب قبيلندن اولان مفرد ذكر اولندى . وينه آندندر افراد سمع وجمع بصر . زيراسمع اوزرينه مصدريت

غالبا زيرا اكر اويله اولمسه مناسب تعريف ايدى اكر اوّل نكره وثانى معرفه اولسه ينه ثانى عين اولدر زيرا عهده محمولدر ﴿ ارسلنا الى فرعون رسولا فعصى فرعون الرسول ﴾ كبى اوّل معرفه اولوب ثانى نكره اولورسه اول زمانده امر قرائن اوزره محمولدر كاه اولوركه قرينهٔ تغاير قائمه اولور. كاه قرينهٔ اتحاد موجوده اولور لكن قاعدهٔ مذكوره نيچه آيات كثيره ايله منقوضه‌در اما حال اول ﴿ هل جزاء الاحسان الا الاحسان ﴾ قولى ايله زيرا ايكيسى دخى معرفه ايكن ثانى اولك عينى دكلدر. زيرا اولدن مقصد عمل وثانىدن ثوابدر و دخى ﴿ ان النفس بالنفس ﴾ قولنده اولدن مقصد قاتله وثانيدن مقتوله‌در. واماحال ثانى ﴿ وهوالذى فى السماء آله وفى الارض آله ﴾ قولى ايله منقوضه در زيرا ايكيسى دخى نكره ايكن ينه مقصد آله واحددر. وبونك امثالى دخى واما حالت ثالث حق تعالينك ﴿ ويؤت كل ذى فضل فضله ﴾ قولى ايله منقوضه‌در زيرا اوّل نكره وثانى معرفه ايكن ينه ثانى اولك غيريدر سيوطى ايتدى : آيات مذكوره‌دن برشيئله قاعدهٔ مزبوره‌يه انتقاض وورود اعتراض يوقدر زيرا ﴿الاحسان﴾ قولنده الف‌ولام جنس ايچون ايديكى بالا كلامدر اول تقديرجه معرف بلام الجنس اولوب معناده نكره اولور كذلك آيت نفس دخى، اما آيت عسربونك خلافنجه‌در زيرا آنده لام عهد ايچون ويا استغراق ايچوندر اما ﴿ فى السماء آله وفى الارض آله ﴾ قولى‌باب تكرير و اطناب دندر والله اعلم بالصواب . و ينه قواعد دندر افراد وجمع جملەدن ارض وسما لفظلريدركه قرأنده ارضون صيغهٔ جمع ايله مذكور دكلدر نقيل اولديغيچون، بلكه احتياج اولدقده ﴿ ومن الارض مثلهن ﴾ وارد اولمشدر. اما سماء لفظى عدد ارادت اولنسه‌جمع قيلنور ﴿ سبح لله مافى السموات ﴾ كبى‌كه مقصد سكان جميع سمواتدر ودخى ﴿ تسبح له السموات ﴾ كبى‌كه هر برى مقصوددر والا مفرد اولور جهت ارادت‌اولنسه ﴿ وفى السماء رزقكم ﴾ كبى يعنى رزقكز جهت سماده‌در ديمكدر. وينه اول قاعده دندركه لفظ ريح سياق رحمتده جمع قيلنور ضدنده مفرد ذكر اولنور . ابى بن كعبدن مرويدركه هرشى كه قرأنده رياحدن اوله رحمتدر وهرشى‌كه ريحدن اوله عذاب در .

بودركه البته ضمير مزبور مفرد اولغه ملازمدر و آنك امثله سندندر ﴿ قل هوالله احد ﴾ ﴿ فاذاهى شاخصة فانها لاتعمى الابصار ﴾ وبونك فائدهسى اول اخبار اولنان شيئك تعظيم وتفخيمنه دلالت ايدرزيرا برشى اولا ابهام اولنوب بعده تفسير اولنمقده آنك عظيم وخطير ايديكنه دلالت مقرردر . زيرا اولا ابهام اولنوب ضمير ذكر اولنديغى كبى سامعده آيا اول شى نه اوله ديو تردد واقع اولوب بيانه كمال ترقب ايله مترقب وعلمنه زياده طالب اولور . بعده تفسير اولنسه ذهننده فضل تمكن ايله متمكن و جايكير اولور . ايمدى بومرتبه اهتمام امر حقيرده اولمايوب امر خطيرده اولديغى جاى كلام دكلدر

فائده — هربار كه برضميرى ضمير شأنك غيرينه حمل ممكن اوله، شأنه حمل اولنمق لائق دكلدر . حتى ابن هشام علامهٔ زمخشرى‌يى تخطئه ايلمشدر حق تعالينك ﴿ انه يراكم ﴾ قولنده اسم (ان) ضمير شأن درديديكنده. زيرا ضمير مزبور ضمير شأن دكلدر بلكه شيطانه راجعدر و آنى مؤيددر بعده واقع اولان (وقبيله) قولنده قرائت نصب كه (وقبيله) البته ضمير معطوفدر ضمير شأنه ايسه برشى عطف اولنماز ديمشدر . وينه قواعد مذكوره دندر ڃخان ضميرده جانب لفظ ايله جانب معنانى رعايت جمع اولسه اولا لفظله ابتدا اولنور بعده معنى ايله تاكه رجوع اضعفدن اقوى‌يه اوله اكر عكس اولنسه اقويدن اضعفه رجوع لازم كلير زيرا معنايه حمل اقوى در لفظه حمل اضعفدر . وينه قواعد دندركه مفسره مقام تعريف وتنكيرى معرفت لازمدر . آنك خصوصى علم معانى‌ده تفصيل اولنمشدركه اكا مراجعت ايله تحصيل اولنور. وينه قواعد دندركه ڃخان براسم ايكى كره ذكر اولنسه آنك درت حالى واردر زيرا يا ايكيسى بيله معرفه اوله‌لر ويانكره اوله‌لر وياخود اولكى معرفه وثانى نكره اوله وياخود عكسله اوله اكر ايكيسى دخى معرفه اولورسه ثانى ينه اولك عينى در غالبا زيرا ثانيا ذكر اولنان معرفه معهود سابقه دلالت ايدركه لامده و ياخود اضافتده اصل اويله اولمقدر حق تعالينك ﴿ فان مع العسر يسرا ان مع العسر يسرا ﴾ قولى كبى الا مكركه لامدن جنس مقصود اوله لكن اول قليلدر اكر ايكيسى دخى نكره اولورسه ثانى اولك غيريدر

مابعدينك خبر اولمق ايله لغت اولمسنك بينني فصل وفرق ايدر . زيرا ضمير اولمسه مابعدى مبتدانك صفتى اولوب بعده خبر كلمك احتمالى اولوردى مثلا ﴿اولئك هم المفلحون﴾ دينلسه المفلحون . اولئك قولنك لغتى اولمق احتمالى ويريلوب ذهن خبراتى واردر ديو مترقب اولمق جائز اولوردى . امضمير اول احتمالى سد واول ورطه‌دن صدايدر . زيرا صفت ايله موصوفك مابينى بويله فصل اولنماز . وبرفائده‌سى دخى كلام‌در وبوفائده سببى ايله‌درکه كوفيون ضمير مزبورى (دعامه) ايله تسميه ايدرلر زيرا دعامه شول ديرك ديدكارى شجر عظيم‌درکه آنكله بنا تقويت واحكام اولنور . بوضمير دخى كلامى تقويت وتأكيد ومثال دعامه احكام وتأييد ايدر . اول سببدندرکه ضمير مزبور ايله تأكيد بينى جمع غير سديد بلكه جوازدن بعيددرمثلا زيد (نفسه‌هوالفاضل) ديوب نفس ايله تأكيد اولنمش ايكن ضمير فاصل اولمق جائز دكلدر . وبر فائده‌سى دخى اختصاص‌در يعنى مفهوم خبرك مبتدايه اختصاصنى افاده ايدر . علامهٔ زمخشرى ﴿اولئك هم المفلحون﴾ قولنده ديمشدرکه ضميرك فائده‌سى مابعدى خبر اولوب صفت اولمادينه دلالت‌در وتأكيددر . ودخى مسنددن اولان فائده مسند اليه ايچون ثابته اولوب غير ايچون اولمديغنى ايجاب درکه تخصيصدن مقصد بودر . ودخى معلوم اولدکه ضمير شأن وقصه‌که ضمير مجهول دخى ديرلر . آنك حقنده ابن هشام (مغنى اللبيب) نام كتابنده ديمشدرکه بش وجهله قياسه مخالفدر بريسى بودرکه ضمير مزبور البته مابعدينه عائد اولمق لازمدر . زيرا آنى مفسره اولان جمله ويا خود آندن برشئ ضميرك اوزرينه تقدم ايتمك جائز دكلدر . برى دخى بودركه آنك مفسرى البته جمله اولور . برى دخى بودركه توابعدن برى ايله اتباع اولنماز مثلا تأكيد اولنماز وابدال اولنماز واكا برشى عطف اولنماز . برى دخى بودركه آنده عمل ايتمز الا ابتدا عمل ايدر ياخود نواسخ مبتدا يعنى دواخل مبتدا وخبر عمل ايدر ﴿فانها لاتعمى الابصار﴾ كبى[*] . برى دخى

[*] شيخ رضى الدين شرح كافيه‌ده ايدر چونكه ضمير مزبوره نواسخ مبتدا داخل اولمسه مفسرى جملهٔ اسميه اولمق لابددر اما آنلر داخل اولسه خبر فعليه ده دخى جائزدر ﴿فانها لاتعمى الابصار﴾ كبى الله اعلم .

موجود اولور لكن وقتاكه آنك وجودى علم رب معبوددە سابق اولديسه همان مشاهد موجود منزله‌سنده اولدى. ودخى معلوم اولسونكه اصل مشهور اولان بودركه ضمير اقرب مذكوره راجع اولور الا مكركه مضاف اليه جمع اولسه اول تقديرجه اصل مضافه عائد اولمقدر زيرا محدث عنه اولان يعنى اخبارواعلام اولنان مضاف در ﴿ وان تعدوا نعمة الله لا تحصوها ﴾ كبى. بومقامده ضمير مؤنث اولوب نعمته عائد اولمق اولى در كاه اولوركه مضاف اليهه عائد اولور ﴿ الى آله موسى وانى لاظنه كاذبا ﴾ كبى بونده ضمير موسى يه راجعدر. آلهه اولمق احتمالى يوقدر وكاه اولوركه ايكيسنه دخى ارجاع ممكن اولور. ﴿ اولحم خنزير فانه رجس ﴾ كبى. بونده ضمير لحمه دخى. خنزيره دخى عائد اولسه ممكن در زيرا يكيسى دخى رجس دركه لحم ينه عين خنزير در آندن صكره ينه اصل مرجع ضمايرده توافق در زيرا تشتت وتفكيك رجوع ضمايرده غايت ركيك در اول سببدندركه زمخشرى ايتدى ﴿ ان اقذفيه فى التابوت ﴾ قولنده ضميرى موسى يه ارجاع ايدوب ﴿ فاقذ فيه فى اليم ﴾ قولنده تابوته ارجاع ايلمكده مجبت واردركه قرأنى آندن صيانت لازمدر بلكه ايكيسنده بيله موسى يه راجعدر. ودخى معلوم اولهكه ضمير فصل برضميردركه مرفوع صيغه‌سنده‌در وماقبلنه مطابقدر. صيغهٔ تكلم‌ده وخطاب وغيبت وافراده ودخى مبتدادن صكره ياخود اصلى مبتدا اولاندن صكره وآنك كبى خبردن اوّل واقع اولور اول خبر اسم اولديغى حالده اصلى مبتدا اولاندن مقصد مثلا اسم (ان) وآنك امثالى وداخل مبتدا وخبر اولانلردر. مثلا ﴿ اولئك هم المفلحون ﴾ كبى و ﴿ انا لحن الصافون ﴾ ودخى ﴿ كنت انت الرقيب عليهم ﴾ كبى ودخى ﴿ تجدوه عندالله هوخيرا ﴾ ودخى ﴿ ان ترنى اناقل منك مالاً ﴾ كبى ودخى ﴿ هولاء بناتى هن اطهر لكم ﴾ كبى ودخى اخفش ضمير فصلك حال ايله صاحبى بينده وقوعنى دخى تجويز ايلمشدر. وبونك اوزرينه تخريج ايلمشدر. هن اطهر قرأتنى نصبله. جرجانى مضارعدن مقدم وقوعنى دخى تجويز ايليوب حق تعالى نك ﴿ انه يبدئ ويعيد ﴾ قولنى اول قبيلدن قيلمشدر. ودخى ضمير فصلك اعرابدن محلى. وآنده اوچ قاعده واردر. برى اولدركه

لفظه اولماز نته‌كيم لفظ (من) ذكر اولنسه ضمير جمع ارجاع اولور . زيرا معناسنده عموم اولديغى هرفرده معلومدر وكاه‌اولورکه ايكى مثل ذكراولنوب ضمير احد همايه راجع اولور . بو نوعده مرجع اليه ثانى اولمق غالبدر ﴿ واستعينوا بالصبر والصلوة وانها لكبيرة ﴾ كبى‌كه مقصود صلوتدر . وكاه اولورکه ضمير تثنيه ذكراولنوب احد مذكورينه ارجاع اولنور ﴿ يخرج منها اللؤلؤوالمرجان ﴾ كبى‌كه ظاهرا ﴿مرج البحرين﴾ قولنده‌مذكور اولان بحرينه راجع‌در مقصود بحر مالح ايله بحر عذب‌در ياخودبحرفارس ايله‌بحر رومدر . امامقصود احد بحرين‌در زيرا مرجاندن مقصدا كر حرز حمراء معروف ايسه وياخود صغار لؤلؤ ايسه دخى بحر مالحده چيقديغى مقرر زيرا لؤلؤ دخى اصح اوزره مالحدن چيقار اما ظاهرا بحرينك ايكيسنه ارجاع اولنديغنك نكته‌سى كتب تفاسيرده بيان اولنمشدر . وكاه‌اولورکه ضمير برشيئه متصلاكلور لكن غيره راجع اولور نته‌كيم ﴿ لقد خلقنا الانسان من سلالة من طين ﴾ كه مقصد آدم‌در بعده ﴿ ثم جعلناه نطفه ﴾ وارد اولمشدر . بونده ضمير آدمه‌راجع دكلدر بلكه ولدينه راجع‌در زيرا حضرت آدم عليه السلام نطفه‌دن مخلوق دكلدر بعض علماء اعلام بونى باب استخدام دندر ديمشدر . يعنى برلفظك ايكى‌معنايه اطلاقى جائز اوله برى قريب وبرى بعيد اوله . لفظ ذكر اولنوب برمعناسى ارادت اولنوب بعده اكاراجع ضميردن معناى آخر ارادت‌اولنمقدر بومقامده دخى انساندن نفس آدم ارادت اولنمق ومطلقا اولاد آدم ارادت اولنمق دخى جائزدر پس لفظندن حضرت آدم . وضميرندن اولادى مقصود اولمش اوله وكاه اولورکه ظاهرا مرجع اليه اولان شيئه ملابس اوله راجع اولور ﴿ الاعشية اوضحاها ﴾ كبى‌كه ظاهرا عشيه‌يه راجع‌در امامقصد ضحى يومها ديمكدر يعنى عشيه‌نك يومنك ضحاسى ديمكدر زيرا عشيه‌نك ضحاسى يوقدر بلكه ضحى اكاملابس اولان يومك‌در وكاه اولورکه مشاهدمحسوسك غيرينه عائد اولور اصل خود خلافى ايكن ﴿ اذا قضى امراً فانما يقول له كن فيكون ﴾ كبى پس (له) ضميرى‌امره راجع‌درحق‌تعالى اول‌امرى قضا ايتدوكى وقتده خود اول امر موجود دكلدر بلكه (كن) امرى ورودندن صكره

مشتمله اولمه . زيرا آنده يكرمى بش ضمير واردر و دخى ضمائردن مقصد كلامى اختصار اوزره ايراد اولندينى جهتدندركه ضمير منفصله عدول اولنماز مكر ضمير متصل ايرادى متعذر اولمه . زيرا ضمير متصل اخصر ايديكى اظهردر ، ضمير متصلك متعذر اولمسى يا ابتداء كلامده اولمق ايله اولور ﴿ اياك نعبد ﴾ كبى و ياخود الادن صكره اولور ﴿ الا تعبدوا الا اياه ﴾ كبى [*] برى دخى مرجع ضميردر . البته هرضميره برمرجع لازمدركه اكا عائد اولمه . ودخى ملفوظ سابق اولوب مطابق يعنى افراد وتثنيه وجمع وتذكير وتأنيث ده ضمير ايله مرجعى موافق واحدهما آخره مطابق اولمه ﴿ ونادى نوح ابنه ﴾ كبى ﴿ وعصى آدم ربه ﴾ كبى وياخود مرجع ضمير سابق اولمزسه سابق اولان آنى متضمن اولمه ﴿ اعدلوا هو اقرب للتقوى ﴾ كبى زيرا (هو) ضميرى (اعدلوا) ضمننده اولان عدله راجعدر وياخود بالالتزام دلالت ايليه ﴿ انا انزلناه ﴾ كبى . يعنى قرأنى انزال ايلدك ديمكدر كرچه قرأنك ذكرى سبق ايتمدى لكن انزال قرأن لازم اولماغن انزال بالالتزام قرأنه دالدر وياخود لفظا سابق اولميوب متأخر اولمه اما رتبة سابق اولوب ينه مطابق اولمه ﴿ فاوجس فى نفسه خيفة موسى ﴾ كبى زيرا (فى نفسه) ضميرى (موسى) يه راجعدر موسى ظاهر متأخردر اما رتبة سابقدر . زيرا (اوجس) فعلنك فاعلى در فاعلك خود حقى مفعول اوزرينه مقدم اولمقدر وياخود لفظا ورتبةً دخى متأخر اولمه باب نعم وبئس وضمير شأن وقصه كبى وياخود متأخر اولوب بالالتزام دلالت ايليه حتى توارت بالحجاب كبى كه مقصد شمس در زيرا حجاب اكا دلالت ايدر . اول سببدن اضمار جانبى اختيار اولنوب ظهور مقصوددده فهم سامعه اعتماد اولنور ﴿ كل من عليها فان ﴾ كبى كه مقصد ارض وياخود دنيا ايدوكى سباق كلامدن منفهم اولور ودخى (ولابويه) كبى كه مقصد ميت در ذكرى تقدم ايتمدى ايسه دخى قرينهٔ مقام ايله معلوم اولور كاه اولوركه مذكورك لفظنه عائد اولوب معناسنه اولماز بونك امثالى شايع وكثيردر وكاه اولوركه معنايه عائد اولور

[*] زيرا وصل اولنسه اعبدوه دينلمك لازم كاوب مقصود اولان حصر افاده ممكن اولماز ايدى .

عائشه‌یه عروه‌نك سؤالی احرف‌دن یعنی وجوه قرائتدن ایدی پس آنی رمز واشارتله حمل ایتمك احتمالی یوقدر بلکه جواب صواب بودرکه احرف سبعه‌دن اولی اولانی اختیار ایتمکده خطا ایلمیلر . میان عالیانده آنك جمله‌سنك اختیاری وخلقك هربرینی اختیاری مقرر اولدیغی‌ایچون . اما سفید بن جبیرك کاتبدن لحن‌در دیدیکی کلامنده لحن‌دن مقصدی قرائت و لغت در . یعنی کاتبك قرائتی ولغتی‌در لکن آنده قرائت اخری دخی واردر دیمکدر .

فائدهٔ اخری — احمدبن یوسف‌بن مالك الرعینی‌مکنات تألیف ایدوب نامنی (تحفة الاقران فیماقرئ بالتثلیث من حروف القرآن) دیه تعیین ایلمشدر . آنده‌دیمشدرکه (الحمدلله) رفع ایله قرائت اولندی مبتدا اولمق اوزره . ونصب ایله قرائت اولندی مصدر یعنی مفعول مطلق اولمق اوزره . وکسر ایله قرائت اولندی دالی حرکتده لامه اتباع ایله . ودخی (رب العالمین) جر ایله قرائت اولندی نعت اولمق اوزره .ورفع ایله قطع اوزرینه قرائت اولندی مبتداء اضماری ایله ونصب ایله ینه قطع اوزرینه قرائت اولندی فعل اضماری ایله ویاخود ندا اوزرینه بونك نظایری قرآن عظیمده شایع وکثیردر . بومرتبه ذکر مقصود بوبابه تنبیه‌در جمیع امثله‌سنی استقصا دکلدر . زیرا بومقام بوندن زیاده‌یه تحمل ایتمدیکی جای کلام دکلدر .

علم معرفة قواعد مهمه يحتاج اليها المفسر — یعنی مفسر محتاج اولور قواعد مهمه معرفتی دیمکدر . قواعد مز بوردن برایسی ضمائردر . آن الانباری کلام باری‌ده واقع اولان ضمائر حقنده ایکی مجلد برکتاب تألیف ایلمشدر . معلوم اولهکه ضمائرك اصل وضعی اختصاردر . اول سببدندرکه حق تعالینك ﴿ اعدالله لهم مغفرة واجرا عظیما ﴾ قولی یکرمی بش کله مقامله قائم‌در اکر اظهار اولنسه[*] کذلك ﴿ قل للمؤمنات یغضضن من ابصارهن ﴾ قول شریفی . مکی ایتدی : کتاب الله‌ده برآیت یوقدرکه آندن زیاده ضمیر

[*] زیرا اول کلام‌ده یکرمی‌بش طائفه ذکر اولنوب ضمیر جمع آورده رحمه اولنمشدر اکر ضمیر ذکر اولنمازسه اول یکرمی بش کله یه اعاده اولنوب یازمقده دشوار اولنماز ایدی پس اول جهتدن ضمیر یکرمی‌بش کله مقامه قائم اولمشدر .

ویرمشلردر . اولا حضرت عثماندن بواسناده ضعف واردر دیمشلردر ودخی حضرت عثمان جمله عالمه امام ومقتدای جمیع انام ایکن نیچه ممکن ایدی که قرأن ایچنده لحنی ترك ایلیه وآنی عرب لسانلری اوزره اصلاح ایلسونلر دیوسویلیه . زمرهٔ صحابهٔ کرام جمع وکتابت قرأنده اقدام واهتمام ایتمشلر ایکن آنلر اصلاح ایتمیوب غیره حواله ایلمك مخالف مقتضای عقول وافهام دکلیدر؟ آندن ماعدا حضرت عثمان رضی عنه المنان مصاحف عدیده کتابت ایلمشلردر نیچون بعضنده باری اصلاح ایتمش اولمیه‌لر . اکر جمله‌سی لحن اوزره واقع اولمشدر دیو ادعا اولنورسه غایت عقلدن بعید ووجه غیر سدیددر اکر بعضی اصلاح ایتمشدر دیو دعوی اولنورسه نیچون اول بزه منقول اولمیه . وثانیاً حضرت عثمانك ذکر ایتدیکی رمز واشارته ومواضع خذفه محمولدر. مثلا (الکتاب) لفظی الکتب شکلنده بلا الف ودخی (الصابرین) الصبرین شکلنده بلا الف کتابت اولندیغی کبی وبونلره مشابه بعض مواضع کبی. و ثالثاً حضرت عثماندن منقول اولان کلام رسم خطده مخالفته محمولدر . زیرا خط مصحفده رسم سائر خطوط نیچه مواضعده مخالفت اوزره واقع اولمشدر وبو اشکالدن بروجه اقوی ایله دخی جواب ویرلمشدرکه حضرت عثماندن مروی اثر صحیح اخیر وارد اولمشدرکه وقتاکه حضرت عثمانه جمع اولنان مصحف عرض اولندی آکا نظر ایدوب جمع حسن وترتیب جمیل ایلمشسکز لکن ایچنده برشی کوریرمکه آنی بزلسانمز ایله اقامت ایدرز دیه بیورمشدر. زیرا آندن فهم اولنورکه قرأنده لسان قریشك غیری اوزرینه بعضی شی کتابت اولندیغین کورمشدر مثلا تابوه ایله تابوت کبی اول سببدن آنی لسان قریش اوزره اقامت واصلاح ایتمکه وعد ایلدی بعده عرض وتقویم وقتنده اول وعدی ایفا ایدوب بریسنی ترك وابقا ایلمدی . ظن اولنورکه آثار متقدمه‌نی روایت ایدنلر اول آثاری تحریف ایدوب حضرت عثماندن صادر اولانی تحقیق واتقان ایلمدی . اول سببدن لازم اولان اشکال لازم کلدی . اما حضرت عائشه‌دن بواجوبه ایله صواب صحیح وصواب دکلدر زیرا آنك اسنادنده ضعف یوقدر بلکه اسنادی صحیحدر ودخی حضرت

ايلدم ﴿ ان هذان لساحران ﴾ قولندن دخى ﴿ والمقيمين الصلوة والمؤتون الزكاة ﴾ قولندن ودخى ﴿ ان الذين آمنوا والذين هاجروا والصابئون ﴾ قولندن . حضرت عائشه دخى يا ابن اخى بو لحن كتابك عامى در . كتابده خطا ايلمشلردر ديدى و بو اسنادشرط شيخين اوزرينه اسناد صحيح در ودخى ايتدى : بزه حجاج هرون بن موسى دن تحديث ايلدى . اول دخى بكا زهير ابن الحزيت اخبار ايلدى ديدى اول دخى عكرمه دن روايت ايلدى كه ايتدى : وقتا كه مصاحف كتابت اولندى جمله سى حضرت عثمانه عرض اولندى انلر دخى ايچلرنده لحن دن بعض حروف بولدى وديديلركه بونلرى تغيير ايلميك زيرا عرب عن قريب بونلرى تغيير ايده جكدر ياخود بونلرى عن قريب كندى لسانلرنجه اعراب ايده جكلردر . اكر كاتب ثقيف دن واملا ايدن هذيل دن اولمش اولسه بومقوله حروف قرأندة بولنماز ايدى ديدى [*] . آندن صكره ابن الانبارى بونك مثلنى اخراج ايلدى ابى بشر طريقندن سعيد بن جبيردن روايت ايدركه اول ﴿ والمقيمين الصلاة ﴾ اوقوردى . ودخى بوكاتبدن لحن در ديدى . سيوطى ايتدى : بوايراد اولنان آثار غايت ايله مشكله در اولا صحابه حقنده نجه ظن اولنوركه آنلر مطلقا كلامده لحن ايده لر قنده قالدى كه قرأنده اوله . مع هذا آنلر فصحاء لدايديكى وثانيا آنلره نجه ظن اولنوركه بويله ايده لر شول قرأنده كه نبى عليه السلام دن نازل اولديغى اوزره تلقى ايدوب وكمال ايقان ايله آنى حفظ وضبط واتقان ايليه لر . و ثالثاً بنه آنلره نجه ظن اولنوركه بونلرك جمله سى خطا اوزرينه اجماع و كتابتنه اتفاق ايليه لر و رابعا نجه ظن اولنوركه آنلر بومقوله الحانه متنبه اوليه لر و بعد التنبيه رجوع ايتميه لر وحضرت عثمانه نجه ظن اولنوركه آنى تغيير ايلمكدن نهى ايده لر . آندن صكره نجه ظن اولنوركه اول خطا مقتضاسى اوزره قرائت مستمره اوله مع هذا قرأن خلفا عن سلف متواتر امروى اوله . ايمدى بو مقوله امورك عقلا وشرعا وعادة واستحاله سى كمال ظهوردەدر امابواشكالدن اوچ وجهله جواب

[*] عبارت حضرت عثمان (فان العرب ستغيرها اوقال ستعربها بالسنتهم) واقع اولغين ترجمه ده بلا تغيير بويله تعبير اولنشدر .

واختصار ایچون اختیار اولنور . زیاده دخی توطئه وتوکید ایچون اینار اولنسه جائزدر بعض علما دخی زیاده اطلاقدن ابا ایلمشلردر . زیرا اول زائد اطلاق اولنان الفاظده دخی نیچه معانی وفوائد واردرکه اکامخصوص در پس اکازائددر دیه حکم اولنماز. ابن الخشاب ایتدی : تحقیق بودرکه اکر زیادهدن مقصد احتیاج اولماز برمعنی اثبات ایتمك ایسه اول باطلدر زیرا عبثدر. پس معلوم اولدیکه بزم اکااحتیاجمز واردرلکن اشیایه احتیاج مقاصد اختلافنه کوره مختلف اولور . ایمدی بونلری زیاده عد ایلمکه احتیاج ، لفظ مرید علیه احتیاج کبی دکلدر انتهی . ودخی جلال الدین السیوطی ایتدی بلکه فصاحت وبلاغتهنظرایکیسنه دخی احتیاج برابردر . اول مقولهحروف زائده ایراد اولنیوب ترك اولنسه کلامك اصل معنای مقصودی افاده ایدر ایکن ینه ابتر اولوب ونقدن خالی اولدیغی شمسدن اظهردر بونك امثالنده استشهاد برعالم بیانئ استاد ایله اولورکه فصحا ایله اختلاط ایدوب دقائق کلاملرینه واقف ومواقع استعمالرینه عارف اولوب حلاوة الفاظلرینی ذوق وصحبتارندن تحصیل صفا وشوق ایتمش اوله اماشول شخص نحوئ جافیکه اولمقوله دقائق ولطائف اکا حافیدر اول آندن بمنقطع الثریدر یعنی منتهای انقطاع ارضدهدر انتهی. ودخی تنبیهاولنمق لازم اولان موردندرکه کاه اولورکه جانب معنی ایله اعراب مابینندہ تجاذب وتعارض اولور لکن لازم اولان صحت معنیه تمسك ایدوب صحت اعراب ایچون تأویل اولنمقدر مثلا ﴿ یوم تبلی السرائر ﴾ قولنده مقتضای معنا ظرفك تعلق مصدر اولمقدرکه رجعه قولیدر لکن اعراب آندن مانعدر زیرا مصدر ایله معمولنك بینی فصل جائزدکلدر پس (یوم) قولنده عامل فعل مقدردرکه مصدر اکا دلالت ایدر. ودخی بونلرك کلامنده تفسیر معنی ایله تفسیر اعراب بینی فرق ایدرلر تفسیر اعراب صناعة نحویه ملاحظهسیله اولور . اما تفسیر معناده صناعته مخالفت ضرر ایلمز .

قاعدهٔ مهمه — ابومعویه بزه تحدیث ایلدی هشام بن عروهدن، اول دخی والدندنکه ایتدی : حضرت عائشهدن رضی الله عنها لحن قرأندنسؤال

مبتدا وخبردر دیین دخی تخطئه اولنمشدر . زیرا رسم ولادرکه حرف اولدر یالکز لام مفتوحه دکلدر لام ابتدا اولد. ودخی « ایهم اشد » قولنده (ای) اضافتدن مقطوعه‌در و(هم اشد) مبتدا وخبردر دیدکاری دخی قول باطل‌در زیرا رسم (ایهم)در متصلةً اکر اول قول اوزره اولسه ای ایله هم ضمیری متصل اولوردی . طقوزنجیسی بعض مشتبهات ورودی زمانینده تأمل ایایه اول‌سببدندرکه ﴿ احصی لمالبثوا امدا ﴾ قولنده (احصی) افعل تفضیل‌در . (امدا) تمیزدر دیین تخطئه اولنوب وجه باطل‌در دیمشلردر . زیرا امد محصی دکلدر . یعنی عد واحصا ایامز بلکه کندیسی احصا اولنور . تمیزك شرطی ایسه افعل تفضیل صیغه‌سندن صکره اولدقده بحسب المعنی فعل اولمقدر. ایمدی صواب اولدرکه (احصی) فعل ماضی اوله و(امدا)مفعولی اوله ﴿ واحصی کل شئ عددا ﴾ کبی . اونجیسی مادامکه برمقتضی اونیه خلاف اصل اوزرینه یاخود خلاف ظاهر اوزرینه تخریج ایامیه . اون برنجیسی اصلی وزائددن بحث ایلمکدر ﴿ الاان یعفون اویعفوالذی بیده عقدة النکاح ﴾ کبی زیرا ظاهر حال اوزره (یعفون) قولنده اولان واو . واو جمع اولمقدر . لکن اول تقدیرجه نونك اثباتی ایله مشکل اولور . زیرا واو جمع اولسه نون ساقط اولمق کرك ایدی . ایمدی واونفس کله‌دندر لامالفعل واقع اولمشدر ونون ضمیر مؤنث‌در فعل مبنی‌در یفعلن‌در یفعلون دکلدر . اما ﴿ وان تعفوا اقرب للتقوی ﴾ بونك خلافنه‌در آنده واو ضمیر جمع‌در . نون ساقطه‌در . اون ایکنجیسی کتاب اللهده لفظ زائد اطلاقندن اجتناب ایایه زیرا محصل زائد معنی اولغه عائددر . کتاب رب باری ایسه آندن منزه وعاری‌در . اول سببدندرکه بعضلر آندن تعبیرده ادانی تعبیر ایدوب تأکید وصله ومقحم ادالرینی اختیار ولفظ زائد اوزره بونلری ترجیح وایثار ایتمشلردر . آندن صکره قرأنده زائد اطلاقنك جوازنده اختلاف ایامشلردر . اکثرون جوازینه ذاهب اولمشلردر زیرا قرأن قومك متعارف ولسانلری اوزره نازل اولمشدر . آنلرك کلاملرنده زائد واقع ولیحق قرأنده دخی اولسه مانع یوقدر دیمشلردر . ودخی زیاده حذف مقابلی‌در زیرا حذف تخفیف

اعنى وياخود امدح مقدراولوب آنلر ايله منصوب اوله وياخود محل رفع ده اوله هم اضمارى ايله يعنى هم الذين ديمك اوله . آلتنجيسى بحسب الابواب مختلف اولان شروطى رعايت ايليه هربركه اول شروطه تأمل واعتبار ايلميه ابواب وشرائط مشتبه ومختلط اولور اول سببدندركه زمخشرى ﴿ملك الناس آله الناس﴾ قول شريفنده ايكيسنى دخى عطف بيانلردر ديديكنده تخطئه اولنمشدر بلكه صواب ايكيسى دخى نعت وصفت اولمقدر زيرا صفت ده مشتقاتدن اولمق وعطف بيانده جوامددن اولمق شرط در . بونك دخى نظايرى واردر وبو امر سادسى ابن هشام كتاب (مغنى اللبيب) ده مستقلاً عد ايدوب ذكر وترتيب ايلمشدر . لكن امر ثانى ده داخل اولغه دخى محتمل در . يدنجيسى هر تركيبده اكا مشاكل اولان وجهى رعايت ايليه زيرا كاه اولوركه بركلامى بروجه اوزرينه تخريج ايدر لكن ينه آنك نظايرى برموضعده براستعمال خلافنه شاهد حال اولور . اول سببدندركه ﴿ذلك الكتاب لاريب فيه﴾ قول شريفنده وقف (لاريب) اوزرنده در . بعده (فيه) لفظى (هدى) لفظندن خبردر ديين كيمسه تخطئه اولنمشدر . زيرا سورهٔ سجن ده ﴿تنزيل الكتاب لاريب فيه من رب العالمين﴾ قول شريفى آنك خلافنه دلالت بلكه بقره ده دخى وقف فيه اوزرنده ايدوكنه شهادت ايدر . وبونك سائر نظائرينى دخى بوكا قياس ايله اعتبار ايله . سكزنجيسى رسم كتابتى رعايت ايلمكدر اول سببدندركه ﴿ساسبيلا﴾ قولنده جملهٔ امريه در . (سئل) برکلهٔ مستقله در و (سبيلا) دخى كلهٔ اجزى در يعنى جنته ايصال ايدر سبيل وطريقدن سؤال ايله ديمكدر ديين دخى تخطئه اولنمشدر . زيرا اكر مقصود اويله اولسه مفصولة كتابت اولنوردى . ودخى ﴿ان هذان لساحران﴾ قولنده (ان) كلهسى حروف مشبه بالفعل دن اولوب و (ها) ضمير قصه اولوب و (ذان) مبتدا اولوب (لساحران) خبردر . وجملهسى خبر (ان) در يعنى (ان القصة ذان لساحران) ديمكدر ديين كيمسه دخى تخطئه اولنمشدر . وبوتخريج باطل در زيرا اويله اولسه انهار سمنده متصلة كتابت اولنوب (ان) منفصل اولوب (هذان) مستقلا كتابت اولنماز ايدى . ودخى ﴿ولاالذين يموتون﴾ قولنده لام ابتدا ايچوندر مابعدى

غالب ظن اولان وجه اوزره تخريج اولنمق كركدر اكر برجانب قوى وغالب اولمازسه بلاتعسف اولان وجوه محتملهيى ذكر ايلمك كركدر اول اجلدندركه قرأن عظيم ده (وقيل) لفظ شريفندهكى جرايله وياخود نصب ايله قرائت اولندقده ماقبلنده مذكور اولان (الساعة) قولنك لفظنه و ياخود محلنه معطوف در ديمك قولى تخطئه اولنمشدر . زيرا مابينلرنده تباعد واردر بلكه صواب قسم اولمقدر جر قرائتى صورتندهوياخود مقدر اولان قال كلمهسنك مصدرى اوله نصب قرائتنده دخى (وارجلكم) كلامنده مجرور اولمق قرائتى اوزره جوار سببى ايله مجرور ديمك يعنى برؤسكم كلامنه مجاورت ايله مجرور اولمشدر ديمك قولى تخطئهاولنمشدر . زيرا جر جوارى نفسندهضعيف وشاذدر آنجق مواضع يسيرهده وارد اولمشدر. بلكه صواب قرائت جرصورتنده (برؤسكم) لفظنك ظاهرينه معطوف اولوب مقصد خف اوزرينه مسح اولمقدر بونك نظائرى كثيرهدر انتهى .

بوعبد فقير ايدركه مرحوم والد ماجد قدس الله تعالى سره العزيز بومقامده سيوطى يه متابعت ايدوب كلام اتقانى بعينه ايراد ايلمشلر لكن صواب ديديكى وجه، خطايه قريب ايديكى معلوم فطن لبيبدر . زيرا مقام بيان مفروضات وضوءدر . اولا فرض اولان غسل رجل بيان اولنمدن خلفى اولان مسح بيانينه عطف عنان بعيد ايديكى ظاهر و عياندر آندن ماعدا تفاسيرك مشاهيرنده مسطوردركه اول وجهه حمل مناسب دكلدر . زيرا مقصد خف اولسه مسح تحديد اولنماز پس آنى الى الكعبين ايله تحديد مناسب اولمديغى بى ريب و ميندر بلكه بنه جر جراريه حمل اولى و انسب در زيرا نظايرى كثيره و امثالى شهيرهدر انتهى . بشنجيسى هرلفظك محتمل اولديغى وجوه ظاهريى استيفاواحاطه ايليه مثلا شيخ (اسم ربك الاعلى) كلامنده اعلى ، ربك صفتى اولمق دخى جائزدر واسمك صفتى دخى اولمق جائزدرديه . وجه اوّل اوزره مجروراولور . ثانى اوزره منصوب اولور ودخى (هدى للمتقين الذين) كلامنده (الذين) تابع اولوب (متقين) نك صفتى اولمق جائزدر . وياخودكلام مقطوع اولوب محل نصب دهاوله مدح اوزريه كه

وارجح در وسمین که اول جمله دن اجل وافضل در . لکن حشود تطویل دن خالی اولمامغین سفاقسی آنی تلخیص وتنقیح ایلمشدر . تفسیر ابی حیان دخی اعرابی بیان ایله مشحون ودرجنده درر لطائف قرآنیه مخزون در. مرحوم والد ماجد بیورردلرکه بن دیرم که تفسیر ابن عادل دخی مهماتی شامل و بیان لطائفی کافل در . وبو فنك فوائدندر معرفت معنی دخی زیرا اعراب معانیی تمییز وتعیین واعراض متکلمینی ایضاح وتبیین ایدر. ودخی معلوم اوله که کتاب الله ناظر واسرارندن کاشف ومظهر اولانه واجب درکه کلمه نك نفسه وصیغه ومحلنه نظر ایلیه مثلا مبتدا وخبر وفاعل ومفعول اولمسی کبی ویاخود مبادیٔ کلامده اولمق ویاخود جواب سؤالده اولمق کبی وبونلرك غیری . ودخی معربه نیچه اموری رعایت واجب در بریسی که اول واجب اولان اولدر اعراب ایتمك ایستدیکی کلامك کرك مفرد اولسون کرك مرکب قبل الاعراب آنك معناسنی فهم ایلمك کرکدر . زیرا اعراب فرع معناسنه در اول سببدندرکه فواتح سوری اعراب جائز دکلدر اکر آنلر حق تعالی علمنده مستقل اولدیغی متشابهات قبیلندندر دیر ایسه‌ك . ایکنجیسی مقتضای صناعت اولان اموری رعایت درکه خطا ایتمیه . مثلا ﴿ فناظرة بم یرجع المرسلون ﴾ ده حرف باء ناظرة قولنه متعلقدر دیمك باطل در ، زیرا استفهام ایچون صدر کلام واردر بلکه مابعدینه متعلقدر . اوچنجیسی عربیت ایله مالی واول حلیهٔ بهیه ایله حالی اوله تا که کلام غیر ثابت وجه اوزرینه تخریج ایلمیه . نته کیم ابوعبیده نك، ﴿ کما اخرجك ربك ﴾ قولنده کاف قسم در دیدیکی کبی که اول قول باطل در . زیرا واو قسم معناسنه کاف عربیتده ثابت دکلدر . دردنجیسی امور بعیده ووجوه ضعیفه دن ولغات شاذه دن اجتناب ایلیه . ووجوهدن قریب وقوی وفصیح اولان وجوه اوزره تخریج ترجیح ایلیه . اکر وجه بعیددن غیری ظاهر اولمازسه اول خصوصده معذور اولور اکر جمله سنی قصد اعراب ایچون ذکر ایدوب ایچنده ضعف شدید ایله ضعیف اولانه اشارت ویاخود محتملاتی بیان واشارت وطالبی تجربه وتدریب واحاطهٔ وجوهه ترغیب مقصود اوله اول دخی وجه حسن در الفاظ قرآنك غیرنده . اما تنزیلده جائز دکلدر الا مقصود ایدیکی

زیرا کانه جانب حق‌ده اولان صاحب حق‌مستعلی ومنزلی عالی‌در هرنچه دیلرسه تصریف نظرایدرکه لفظ علی دخی اول معنایه دالدر . ودخی جانب ضلالده لفظ فی استعمال اولندی . زیرا اهل باطل کویا ظلام بطلان‌ده منغمس ومضمحل‌در قنده کیده‌جکندن غافل وپیش‌وپسندن‌ذاهل‌در ودخی حق تعالینك ﴿ انما الصدقات للفقراء ﴾ قولنده آخرده ذکر اولنان درت فرقه‌ده‌که‌وفی‌الرقاب کلامندن اشاغیده‌مذکورلردرلامدن‌کلمهٔ (فی) عدول‌اولندی تصدق اولنان صدقاته آنلرك استحقاقی مقدمالام ایله مذکور اولان طوائف زیاده‌ایدیکنی اشعار ایچون . زیرا لفظ (فی) ظرفیت ایچوندر پس آنده تنبیه واردرکه آندن صکره مذکور اولان طائفه صدقات آنلرده وضع اولنمغه‌لایق وحقیق‌لردر برشیٔ مظروف ظرف ووعاسنده وضع اولنوب انده مستقر اولدیغی کبی . فارسی ایتدی : وفی‌الرقاب بیوریلوب وللرقاب وارد اولمدیغنده اشارت واردرکه عبد برشیئه مالك اولماز . زیرا لام تملیك ایچون استعمال اولنور . حضرت ابن عباس رضی‌الله عنهما رب‌الناس‌دن مرویدرکه ایتدی : الحمدلله‌که حق‌تعالی ﴿ عن‌صلاتهم ساهون ﴾ دیدی ، فی صلاتهم دیمدی زیرا آز کیمسه واردرکه صلوتده سهو ایلمز . اکر جمله‌سنه ویل اولسه جمله‌مزه ویل اولوردی بلکه وعید اول کیمسه‌یه‌درکه صلوتدن بعید اوله . زیرا (عن) کلمه‌سنك معناسی خلاف قرب ومجاوزت بعد ومجاوزت ایچون ایتدی صلوتدن سهو ایلمك ترك ایله اولورکه اول کبیره‌در ویاخود قصد عبادت ایله اولمامقدر اول خود کفردر نعوذبالله من‌ذلك . وبو فنك تفصیلی بورساله‌نك طوقندن خارج‌در . بعض جماعت بونده اصالة تصنیف ایلمشدر هروی کبی (ازهیه) نام کتابده و ابن ام قاسم کبی (الجنی الدانی) نام کتابده سیوطی دخی اتقانده درج ایلمشدر .

علم معرفة اعرابه — بوعلمی دخی بعض خلائق تصنیف لائق ایله افراد ایلمشلردر جمله‌دن مکی‌در آنك کتابی مشکلاته مخصوصدر . وحوفی دخی تصنیف ایلمشدر اول جمله‌دن اوضح‌در وابوالبقاء العکبری‌که اول‌شهر

قرأن معناسنه كلور ﴿ ولقد جآءهم من ربهم الهدى ﴾ كبى تورية معناسنه كلور ﴿ ولقد آتينا موسى الهدى ﴾ كبى استرجاع معناسنه كلور ﴿ فاولئك هم المهتدون ﴾ كبى. حجت معناسنه كلور حق تعالينك ﴿ الم تر الى الذى حاجّ ابراهيم ﴾ قولندن صكره ﴿ والله لايهدى القوم الظالمين ﴾ قولى كبى. يعنى حجت جهتندن هدايت ايلمز ديمكدر. توحيد معناسنه كلور ﴿ ان يتبع الهدى معك ﴾ كبى سنت معناسنه كلور ﴿ فبهدهم اقتده ﴾ كبى ودخى ﴿ وانا على آثارهم مهتدون ﴾ كبى، اصلاح معناسنه كلور ﴿ ان الله لايهدى كيد الخائنين ﴾ كبى. الهام معناسنه كلور ﴿ اعطى كل شئ خلقه ثم هدى ﴾ يعنى معاشى الهام ايلدى ديمكدر. توبه معناسنه كلور ﴿ انا هدنا اليك ﴾ كبى، ارشاد معناسنه كلور ﴿ ان يهدينى سوآء السبيل ﴾ كبى. نظائرك امثله سندندر قرأنده هر يرده كه بروج ذكر اولنه مقصود كوكب در. ﴿ الا ولو كنتم فى بروج مشيدة ﴾ قولنده مقصد قصور حصينهٔ طوال در وهر يرده كه صلوة ذكر اولنه مقصد عبادت ورحمتدر الا وصلوات ومساجددە مقصد اماكن در. وهر يرده كه قنوت ذكر اولنه مقصد طاعتدر ﴿ الا كل له قانتون ﴾ دەكه مقصد مقرون ديمكدر وهر يرده كه كنز ذكر اولنه مقصد مال در. الا سورهٔ كهف ده مقصد صحيفهٔ علم در. وهر يرده مصباح ذكر اولنه مقصد كواكب در الا سورهٔ نوره مقصد سراج در وهر يرده نكاح ذكر اولنه مقصد تزوج در. الا ﴿ حتى اذا بلغوا النكاح ﴾ قولنده مقصد حكم وبلوغ در. ايمدى بو انموذج ذركه سنك ذهنكده حاضر اولسون ديو ذكر اولنمشدر. والا جمله سنى استقصا و بيان خارج طوق انسان در.

علم معرفة معانى الادوات التى يحتاج اليها المفسر

—يعنى مفسر محتاج اولديغى ادوات و آلاتك معانيسى بيان ومعرفت علمى در. معلوم اولەكه ادوات دن مقصد حروف و آنلره مشاكل اولان اسما وافعال وظروف در و بونلرك معرفتى مهمات مطلوبه ومعلومات مرغوبه دندر. زيرا هر برينك محل وموقعى مختلف در واول سببدن اول اختلافه كوره معناى كلام واستنباط مقصد ملك علام دخى مختلف اولورنته كيم حق تعالينك ﴿ وانا اوايا كم لعلى هدىً اوفى ضلال مبين ﴾ قولنده جانب هدى وحقده كلمهٔ على استعمال اولندى

علم معرفة الوجوه والنظائر — بو علمده مقاتل بن سليمان . متقدمیندن ومتأخریندن دخی ابن الجوزی وابن الدامغانی وابو الحسین محمد ابن عبدالصمد المصری وابن فارس وغیریلر دخی تصنیف و تدوین کتاب ایلمشلردر. وجوهدن مقصد شول لفظ مشترك درکه معانیٔ متعدده ده مستعمل اوله مثلا لفظ (امة) کبی. وبوفن ده سیوطی نك تألیف ایتدیکی کتاب (معترك الاقران فی مشترك القرآن) کافیدر . نظائردن مقصد الفاظ متواطئه کبی . بعضلر دیمشدرکه نظائر لفظده در وجوه معانی ده در . لکن بو قول ضعیف در دیمشلردر زیرا مقصد اویله اولسه کتبده جمع اولنان آنجق الفاظ مشترکه اولوردی مع هذا نیچه مواضعده بعض الفاظ دخی جمع ایدرلرکه معانی واحددر پس آندن معلوم اولورکه وجوه برنوعدر نظائر دخی مستقلا نوع آخردر حتی بعضلر بونی قرآن عظیمك اعجازینك دلائلندن قیلمشلاردرکه کاه اولورکه برکلمه یکرمی وجهه یا دخی اقل یا دخی اکثره واصل اولور بوحالت کلام بشرده بولنماز بعضلر وجوهك تفسیرنده دیمشدرکه لفظ واحد معانیٔ متعدده یه حمل اولنه که بری برینه متضاد اولمایه معنای واحد اوزرینه اقتصار اولنمایه کاه اولورکه اشارات باطنه استعمال اولنوب تفسیر ظاهر اوزره مقتصری اولمیه دیو تفسیر اولنور. ابن عساکر ابی الدردادن اخراج ایلمشدرکه ایتدی : سن کمال فقاهت ایله فقیه اولمازسین تاکه قرآنك نیچه وجوهنی بیلمیه سین . حماد ایتدی : بن ایوبه دیدمکه بوندن مقصد قرآنك نیچه وجوهنی مشاهده ایدوب بنه هیبتندن ذکرینه اقدام ایده مامك میدر: اول دخی نعم اویله در دیدی وهونك امثله سندن بری هدی در که اون یدی وجه اوزرینه کلور ثبات معناسنه کلور: ﴿ اهدنا الصراط المستقیم ﴾ کبی بیان معناسنه کلور ﴿ اولئك علی هدی من ربهم ﴾ کبی دین معناسنه کلور ﴿ ان الهدی هدی الله ﴾ کبی ، ایمان معناسنه کلور ﴿ و یزید الله الذین اهتدوا هدی ﴾ کبی دعا معناسنه کلور ﴿ لکل قوم هاد ﴾ کبی رسل وکتب معناسنه کلور ﴿ فما یأتینکم منی هدی ﴾ کبی، معرفت معناسنه کلور ﴿ وبالنجم هم یهتدون ﴾ ونبی صلی الله تعالی علیه وسلم ﴿ ان الذین یکتمون ما انزلنا من البینات والهدی ﴾ کبی

اوزره در . قاضى تاج الدين السبكى اول مقوله كلمات غير عربيه دن قرأن عظيمده واقع اولانلردن يكرمى يديسنى برقاچ اياتده نظم ايلمشدر . بعده الحافظ ابوالفضل ابن حجر دخى برقاچ ابيات ايله تذييل ايدوب يكرمى درت لفظ زياده ايتمكله تكثير افاده ايلدى . بعدها الحافظ جلال الدين السيوطى دخى باقيسنى تذييل ايله آلتمش دن زياده جه جمع ايليوب جمله سى يوز لفظدن زياده اولمشدر . اولا ابن سبكى ديمشدر :

(شعر)

السلسبيل وطه كورت بيع — روم وطوبى وسجيل وكافور
والزنجبيل ومشكوة سرادق مع — استبرق صلوات سندس طور
كذا قراطيس ربانيهم و نما — رق ثم دينار القسطاس مشهور
كذاك قسورة واليم ناسية — ويؤت كفلين مذكور ومسطور
له مقاليد فردوس يعد كذا — فيما حكى ابن دريد منه تنور

بعده ابن حجر ايتدى :

وزدت حرم ومهل والسجل كذا — السرى والاب ثم الجيت مذكور
و قطنا وآتاه ثم متكئا — وارست يصهر منه فهو مهصور
وهيت والسكر الاواه مع حصب — واوبى معه والطاغوت منظور
صرهن اصرى وغيض الماء مع وزر — ثم الرحيم مناص والسنا النور

سيوطى دخى ايتدى :

وزدت ياسين والرحمن مع ملكو — ت ثم سينين شطر البيت مشهور
ثم الصراط ودرى جو روم — جان اليم مع القنطار مذكور
وراعنا طفقا هدنا ابلى ووزرا — والارائك والاكواب مأثور
هود وسقط وكفر رمزه سقر — هون يصدون والمناة مسطور
شهر مجوس واقفال يهود حوا — ربون كنزو سجين و تبير
بعيرا زرحوب ورده عرم — ال ومن تحتها عبدت والصور
ولينة فومها هؤ واخلدمر — جاة وسيدها القيوم دوفور
وفل ثم اسفار عنى كتبا — و سجدا ثم رتيون تكثير
وحطة وطوى والرس نون وكذا — عدن ومنفطر الاسباط مذكور
مسك ابارين ياقوت رد وافهنا — مافات من عدد الالفاظ محصور
و بعضهم عد الاولى مع بطنها — والاخرة لمعانى الضد مقصور

شول کیمسه که قرأنده لغت عربیه‌نك غیری واردر دیو زعم ایلدی قول عظیم ارتکاب ایلدی ابن فارس ایتدی : اکر اویله اولمش اولسه بعض متوهم توهم ایتمك جائز ایدی که عرب عربا . قرأنك مثانی اتیاندن عاجز اولدقلری . ایچنده بیلمدکلری لغات اولدیغی جهتدن اولمش اوله . ابن جریر ایتدی حضرت ابن عباسدن که بعض الفاظ عربیه تفسیری واقع اولمشدر توافق لغات قبیلتدن در نه آنکه عربی دکل ایکن تفسیر ایتمش اوله بلکه عرب عاربه بعض حرکات واسفارده سائر السنه اصحابی اولان ناس ایله اختلاط و استیناس ایلمشلردن اول جهتدن آنلرك لغاتندن بعض الفاظ و کلمات کندیلرك لسانی ایله مخلوط و ممزوج اولوب مابینلرنده بووجهله ساری اولدی که فصیح مجراسنه جاری اولوب آنلری دخی محاورات واشعارو ابیاتده استعمال و اثبات ایلدیلر . اول اجلدن قرأن عظیمده دخی لغات مزبوره ادخال اولنوب اول وجهله انزال اولندی . بعضلر ایتدی : لغات مذکوره‌نك جمله‌سی عربیهٔ صرف و لغت عرب نهایت مرتبه واسعه‌در . نته‌کیم اجلهٔ اکابره خفی اولمق بعید دکلدر . حتی امام شافعی‌دن منقولدرکه لغت عربی کیمسه احاطه ایده‌مز مکر نبی رب کریم اوله دیمشدر . بعضلر دخی کلمات غیر عربیه‌نك قرأنده وقوعنه ذاهب اولوب دیمشلردرکه بویله برقاچ کلمات غیر عربیهٔ قلیله‌یی مشتمل اولمق قرأن عربی اولمغه منافی دکلدر . وبونلر تقویت مقاللرنده ابرسیم کله سنك عجمه وعلمیتی سببی ایله غیر منصرف اولمسیله استدلال ایلدیلر وبودلیل رد اولنوب بحث وکلام غیر اعلامده‌در . زیرا اعلام هریرده تغییر اولنمدیغی محتاج بیان واعلام دکل . ودخی بونك وقوعنده حکمت بودرکه قرأن مبین جامع علوم اولین وآخرین و حاکیٔ بناء متقدمین ومتأخرینلر پس آنده جمیع السنه ولغاته اشارت اولمق کرکدر لکن هرلغتدن اخف و اعذبی ومیان عربده استعمال جهتدن اکثری اختیار اولنمشدر . دیمشلردرکه وقتاکه مثلا ثیاب جنتی ذکر ایتمك واجب اولدیسه و لفظ مفرد ذکری ثیاب الحریر دیمکدن اولی اولدیسه لفظ استبرق ذکر اولندی زیرا عربده ثیاب حریر اولمامغن آنك ایچون براسم مفرد دخی وضع اولنمامشدر بونك غیری دخی بوقیاس

راغب)در. ابوحيانك دخى ايكى كراسه مقدارى برمختصرى واردر ابن الصلاح ايتدى : كتب تفسيرده هر يرده كه قال اهل المعالى ديدكلرينى مجاز كوردم آندن مقصد معانئ قرآنده تصنيف كتاب ايدن علماء امجاددر زجاج وفراء واخفش وابن الانبارى كبى كتاب (بصائر النظائر) دخى بوعلمده وافى ومعانئ قرآنه اطلاعده كافى در .

علم ماوقع فيه بغير لغة الحجاز — بوعلمى دخى افراد بالتصنيف ايتمشلردر . سيوطى اتقانده ذكر ايلمشدر ابو بكر الواسطى قرائت عشرده تصنيف ايتديكى كتاب (الارشاد)ده ديمشدر : قرآنده لغاتدن اللى لغت واردر قريش وهذيل وكنانه وخثعم وخزرج واشعر ونمير وقيس و غيلان وجرهم و يمن وازدشنؤه وكنده و تميم وحميرومدين ولخم وسعدالعشيره وحضرموت و سدوس و عمالقه وانمار وغسان ومدحج وخزاعه وعطفان وسبا وعمان و بنى حنيفه وتغلب وطى وعامربن صعصعه واوس ومزينه و ثقيف و جدام وملى وعذره وهوازن والنمر واليمامه ولغات غير عربيه دن دخى فرس وروم وقبط وحبشه و بربر وسريانيه و عبرانيه . ودخى ديمشلردركه : قرآنده لغت قريشدن حرف غريب يوقدر الا اوچ حرف واردر . زيرا كلام قريش سهل ولين در وواضح و بين در غريب آنك خلافى در . اول اوچ حرف غريب بونلردر فسينغضون كه تحريك رأس معناسنه در . ومعيناً كه مقتدراً معناسنه در وشرد بهم كه سمّع [*] معناسنه در .

علم ماوقع فيه من غير لغة العرب — بوعلمى سيوطى افراد بالتصنيف ايدوب (المهذب فيما وقع فى القرآن من المعرب) ايله تسميه ايلمشدر . ودخى معلوم اولهكه حضرت امام شافعى وابن جرير وابوعبيده والقاضى ابوبكر وابن فارس بونك قرآنده عدم وقوعنه قائل اولمشلردر . حق تعالينك ﴿ قرآناً عربياً ﴾ قولى ايله . ونظائرى ايله استدلال ايلمشلردر ، حتى امام شافعى آنك قرآنده وقوعنه قائل اولانلره تشديد انكار ايلمشدر . ابوعبيده ايتدى :

[*] يعنى ناسه عيوبكى ايشيتدر ديمكدر .

حجاز حقيقتها فاعبروا ولا تعمروا هوتو هاتهس
وماحسن بيت له زخرف تراه اذا زلزلت لم تكن

خوف ايلدى كه بوكلام سبى ايله ارتكاب حرام ايتمش اولمه . زيرا شعر ده بويله الفاظ قرآنيه‌نى استعمال ايلدى پس شيخ سعيد شيخ الاسلام ابن دقيق العيد خدمتنه كلوب بومقالك صحتندن سؤال ايدوب حضورنده انشاد ايلدى شيخ دخى وماحسن كهف ديو انشاد ايله ديدى اول دخى يا سيدى بكا هم افاده وهم افتا ايلدك ديدى . يعنى وما حسن بيت ديمكدن كهف ديمك اولى ايديكنى افاده ايلدك ومنع ونهى ايتمك ايله جوازينه افتا ايلدك ديدى .

علم معرفت غريب القرآن — معلوم اولدكه بونى بيلمك مفسره ضرورى در . و بوفنى كاشف و دقائقنه واقف اولان علم لغته عارف اولمق كركدر اسماء وافعال وحروفك جمله‌سنده حروف نفسنده قليله اولمغين آنك معانيسنى بيانده نحاة تكلم ايلمشدر . پس آنلرك كتبندن احوال حروفه اطلاع ووقوف حاصل اما احوال اسما وافعال كتب لغتدن اخذ اولنور اول كتبك دخى اكبرى ونفع جهتندن اكثرى كتاب (ابن السيده) در ودخى كتاب (التهذيب) درازهرينك وينه كتاب (المحكم) در ابن السيده‌نك ، وكتاب (الجامع) در قزازك ، و (صحاح) درجوهرى‌نك وكتاب (البارع) درقارابينك و (مجمع البحرين) در صاغانى‌نك و افعاله مخصوص اولمق اوزره موضوع اولان كتبدندر كتاب (ابن القوفيه وابن الطريف والسرقسطى) وجمله‌سنك اجمعى در كتاب (ابن القطاع) . سيوطى ايندى : بوبابده جمله‌دن مراجعته اولى اولان حضرت ابن عباسدن واصحابندن غريب قرآن حقنده اسانيد ثابتهٔ صحيحه ايله ثابت اولان اخبار وروايات علماء اخياردر وآنلردن منقول اولان اقوالى سيوطى كتاب (الاتقان) ده على وجه التحقيق والاتقان ايراد و بيان ايلمشدر . ودخى بوعلمى علماء افراددن تصنيف ايله افراد ايدنلردندر ابوعبيده وابو عمر الزاهد وابن دريد والعزيزى . جمله‌دن اشهرى عزيزى در روايت اولنوركه غريب قرآنى تأليف ده عزيزى اون بش ييل اقامت وكنديسى و شيخى ابوبكر بن الانبارى تحريرينه مواظبت ايتمشلردر و بوعلمده اولان مصنفاتك احسنى (مفردات

ورع بوامرده سدباب وبونك جمله سندن اجتناب ايدوب كلام رب كبير ورسول ذى شان خطير بونك امثالندن تنزيه وتطهير اولنمقدر . سيوطى ايتدى : نيچه ائمه واشراف ناس استعمال اقتباس ايتدكلرينى كورمشمدر . جمله دن امام ابوالقاسم الرافعى اقتباس ايدوب نظمنده ايراد واماليسنده انشاد ايدوب نيچه ائمهٔ كبار خيار آندن روايتى اختيار ايلمشلردركه ذكر اولنور : « الملك لله الذى عنت الوجوه له وذلت عنده الارباب متفرد بالملك والسلطان قد خسر الذين تجاذبوه وخابوا دعمهم وزعم الملك يوم غرورهم فسيعلمون غدا من الكذاب » بيهقى دخى شعب الايمان ده شيخى ابى عبدالرحمن السلمى دن روايت ايلمشدركه ايتدى : بزه محمد بن محمد بن يزيد كندى نفسنك شعرندن انشاد ايلمشدركه:

سل الله من فضله و اتقه فان التقى خير مايكتسب
و من يتق الله يجعل له ويرزقه من حيث لايحتسب

وايكى شى دخى اقتباسه قريب در . بريسى اولدركه قرأندن قرائت ايدوب لكن مقصدى مجرد كلام اوله امام نووى ايتدى : بونده خلاف واردر . نخعى مروى اولان كراهتدر . لكن جواز حكيم بن سعددن روايت اولناندن فهم اولنور كه طائفهٔ محكمه دن [*] بر كيمسه حضرت امام على يه كرم الله وجهه كلدى آنلره صلوة صبح ده ايدى خطاب ايدوب « لئن اشركت ليحبطن عملك ديدى . آنلر دخى صلوة ايچنده جواب ويروب ﴿ فاصبر ان وعد الله حق ولايستخفنك الذين لايوقنون ﴾ ديديلر انتهى . پس بوندن معلوم اولوركه قرأندن اولمق نيتى ايله قرائت اولنمسه دخى جائز اوله نووى نك غيرى علماء شافعيه ايتديلركه قرأندن ضرب امثال مكروهدر . بزم اصحابمزدن عماد التيمى كه بغوى نك تلميذى در ـ بونى تصريح ايلمشدر نتهكيم ابن الصلاح فوائد رخله سنده نقل ايلمشدر برى دخى شعرده وغيريده الفاظ قرأنيه ايله توجيه در بوقسم بلاشك جائزدر شريف تقى الدين الحسينى دن بزه روايت اولنمشدركه وقتاكه بوشعرى نظم ايتدى كه :

[*] محكمه دن مقصد خوارج در زيرا آنلر ايكى حكم نصب اولنوب آنك امرينى قبول ايتمكى انكار ايدرلر (لاحكم الا الله) ديرلر نتهكيم صحاح جوهريده مذكوردر .

مدخنده اولمه. وباجمله بركلام كه عند الملك العلام آندن ثواب وانعام رجا اولنه اول مقبولدر شعرده ايسه دخى. اما آنلرك غيرنده مردوددر. ودخى ابن حجه شرح بديعيه‌ده ديمشدركه اقتباس اوچ قسمدر: مقبول ومباح ومردوددر. اولكيسى خطب و مواعظ و عهوده اولاندر. ايكنجى غزلده و رسائل وقصص‌ده اولاندر. اوچنجى ايكى نوعدر بريسى اولدركه حق تعالى آنى نفس كريمنه نسبت ايليوب قائل آنى نفسنه ناقل اوله. نعوذ بالله من ذلك ومن الوقوع فى امثال تلك المهالك ﴿ نته‌كيم بنى مرواندن بريسندن منقولدركه عمالندن برندن شكايتى متضمن حكمنك توقيعنده « ان الينا ايابهم ثم ان علينا حسابهم » يازمشدر. برى دخى اولدركه هزلى متضمن كلامكه باعث تقريع وملام ايكن ايچنه كلام ذوالجلالدن بعض آيت ادخال اولنه نعوذ بالله من ذلك نته‌كيم شاعرك قولنده واقع اولمشدر.

اوحى الى عشاقه طرفه هيهات هيهات لماتوعدون
وردفه ينطق من خلفه لمثل هذا فليعمل العاملون

بوعبد فقير ايدركه بومقوله شعر فضيح انشاسى وضع قبيح اولماغن ترجمه‌سى دخى اقبح اولديغى سببدن ترجمه‌سنه جرأت و اول بى ادبانه وضعه جسارت اولنمامشدر. جلال الدين السيوطى بو تقسيم حقنده غايت حسن‌در بن دخى بوكا قائلم ديدى. شيخ تاج الدين السبكى طبقاتنده امام ابى منصور عبدالقاهر بن طاهر التميمى البغدادى ترجمه‌سندهكه شافعيه‌نك كبارندن ايدى ديمشدركه آنك شعرندن بوقولى كه ديمشدر:

يامن عدى ثم اعتدى ثم اقترف ثم انتهى ثم ارعوى ثم اعترف
ابشر بقول الله فى آياته ان تنتهوا يغفرلهم ماقد سلف

ودخى ديمشدركه بويله استاد كزين كه ائمهٔ دينندر بومقوله اقتباسى شعرنده استعمال ايتديكى جائز و حلال ايديكنه دليل باهر و بعض ناسك آندن نهيه اعتبار اولنديغى ظاهردر سيوطى ايتدى: استادك ذكر ايتديكى شعر تضمين قبيلندندر اقتباس دكلدر زيرا بقول الله‌ديو تصريح ايتمشدر اما شيخ تاج الدينك برادرى شيخ بهاء الدين السبكى (عروس الافراح) ده ديمشدركه مقتضاى

جرم وتقصيرينه اعتراف ايتمامك كركدر بلكه اونتدرلدم ديمك كركدر . برى دخى بودركه قرائت قرأندن ميته ثواب حصولنه ائمهٔ ثلثه ذاهب اولمشلردر اما شافعى آنلره مخالفت ايدوب ﴿ وان ليس للانسان الا ماسعى ﴾ كريمه سيله استدلال ايلمشلردر .

علم معرفة جواز الاقتباس وماجرى مجراه — معلوم اولهكه اقتباس اصطلاح ناسده شعر وياخود نثره بعض قرأنى تضمينلدر لكن قرأندن اولمامق اوزره اوله قيد اخير اثناء كلامده قال الله وياخود آنك كبى بركلام سويليوب بعده آيتى ايراد ايتمكى اخراج ايچوندر زيرا اول اقتباس دكلدر بعض مالكيه‌دن مطلقا اقتباسى تحريم وتخطير و فاعلنه تشديد نكير منقول ومشهوردر . لكن قاضى عياضك خطبهٔ شفاده نيچه مواضعده اقتباسى استعمال ايتديكى جوازينه دالدركاه اولوركه انكارلرى نظمه تخصيص اولنور نثرده اولماز . ينه مالكيه‌دن قاضى ابو بكر بو وجهله تصريح ايلمشدر اما قدماء شافعيه اصلا اقتباسه تعرض ايتمديلر كذلك آنلردن اكثر متأخرين دخى مع هذا آنلرك اعصارنده اقتباس شائع وقديما وحديثا آنى شعرانك استعمالارى واقع ايكن . لكن آنلرك متأخرينلدن برجماعت تعرض ايلمشلردر . حتى شيخ عزالدين بن عبدالسلام . آندن سؤال اولنوب تجويز ايلمشدر وحضرت رسالت پناهدن صلوات الله عليه وسلامه وارد اولان قول شريفله استدلال ايلمشدركه صلوته وغيريده ﴿ وجهت وجهى ﴾ بيوررلردى الى آخره و بوقول شريفلرى ايله دخى كه ﴿ اللهم فالق الاصباح وجاعل الليل سكنا والشمس والقمر حسبانا اقض عنى الدين واغننى من الفقر ﴾ وحضرت ابى بكرك دخى رضى الله تعالى عنه كلام شريفى سياقنده ﴿ و سيعلم الذين ظلموا اى منقلب ينقلبون ﴾ واقع اولمسيله وحضرت ابن عمرك رضى الله عنهما حديثى آخرنده‌كه ﴿ قدكان لكم فى رسول الله اسوة حسنة ﴾ واقع اولمشدر انتهى . لكن قول مذكور دلالت ايدركه نثرده جائز اولوب شعرده اولمايه . ودخى مقام دعا و مواعظ وثناده جائز اولوب غيريده اولمايه . شرف الدين ابن المقرى شرح (بديعيه) ده ديمشدركه شول اقتباس‌كه خطب ومواعظده وحضرت رسالت پناهك صلى الله تعالى عليه وسلم

ودخی اوقاتده هیچ برنده کندیسندن ناشی برمعنی سبی ایله کراهت یوقدر بعض اقوالدهکه بعدالعصر قرائتده کراهت واردر زیرا زمان دراست یهوددر دیو منقولدر آنك اصلی یوقدر . ودخی ایامدن مختار اولان یوم عرفه‌ده بعده یوم جمعه‌در بعده اثنین و خمیس در . و دخی اعشاردن مختار اولان رمضانك عشر اخیری وذی‌الحجه‌نك عشر اولیدر وشهوردن شهر رمضاندر ودخی مختار اولان بودرکه لیلهٔ جمعه ده ابتدا اولنوب لیلهٔ خمیس‌ده ختم اولنه وافضل بودرکه اوّل نهاردہ و یاخود اوّل لیلده ختم اولنه . ابن المبارکدن منقولدرکه مستحب اولان شتاده اوّل لیل وصیفده اوّل نهاردر . بری دخی بودرکه ختم اولنان یومده مسنون اولان صومدر . بری دخی بودرکه سورهٔ ضحی‌دن آخر قرآنه وارنجه هرسوره آخرنده تکبیر ایله ثوابی تکثیر سنتدر . بری دخی بودرکه عقیب ختمده دعا وجناب حقدن تضرع و رجا ایلمك دخی سنتدر . بری دخی بودرکه چانکه برختمه‌دن فارغ اوله عقیبنده ختمهٔ اخری یه شروع ایلمك سنتدر . بری دخی بودرکه امام احمددن روایت اولنمشدرکه ختم وقتنده سورهٔ اخلاص قرائتی تکریردن منع ایلمشدر لکن سائر ناس خلافنه ذاهب ، بلکه تکریر قرائته راغب اولمشلردر حکمتی دخی بودرکه سورهٔ اخلاص حقنده ثلث قرآنه معادل و اوچ کره قرائت ایله ختمهٔ کامله ثوابی حاصل اولور دیو آثارده وارد اولمشدر اکر سؤال اولنورسه که اول تقدیرجه لائق اولان درت کره قرائت اولنمقدر تاکه ایکی ختمه ثوابی حاصل اولمش اوله زیرا براخلاص اصل ختمه‌ده داخل اولیجق باقی اولان ایکی کره ایله‌ختم ثوابی حاصل اولماز . جواب ویریلورکه مقصود اولان علی - التعیین برختمه‌نك وقوعنه تحصیل یقیندر . فرضا خلال قرآنده بعض خلل ویا سهو وزلل واقع اولدی ایسه اوچ کره سورهٔ اخلاص قرائتی ایله اول نقصانی جبر ویاخود تحصیل ثواب مضاعف وزیادهٔ اجر حاصل اوله . بری دخی بودرکه قرآنی معیشت اتخاذ ایدینوب آنکله عرض تحصیل ثواب اولمایوب محض اکتساب اولمق مکروهدر . بری دخی بودرکه نسیت آیة کذا دیمك مکروهدر بلکه انسیتها دیمك کرکدر یعنی نسیانی کندویه نسبت ایدوب

الملك اللطيف دن مأخوذدر اول رسول كزين دخى جبريل امين دن اخذ ايلمشدر. پس قارى اولانه اولى اول تأليف منقول اوزره قرائت و اول ترتيب مقبولى رعايت ايلمكدر حتى ابن سيرين ديمشدركه حق تعالينك تأليفى سزك تأليفكزدن خيردر. مرحوم والد ماجد بيوررلركه بونقل اولنان اقوال اكابردن ظاهر اولوركه زمانه مزده اولان طلبه دن صادر اولوب شايع اولان وضع مكروهدركه سورهٔ انعامدن بعض آيات اخذ وانتخاب ايدوب بويله زعم ايدرلركه بوسوره ده موجوده اولان خواص جليله ومسامع جزيله همان بو آياتده اوله بخصوصها ايمدى نظر ايلهكه اول مسكين كنديسندن بومقوله افترا ايتمكه نيچه اجترا ايدر و اول خواصى بعض آياته تخصيص ايدوب اول زيور ايله تخليه وبعضنى بالكليه خواصدن تخليه ايدر نعوذبالله تعالى بومقوله ترك ادب دن خصوصا كه جناب رب ايله اوله وبرى. دخى بودركه مسنون اولان حرف واحد اوزرينه قرائت ايدوب مجلس واحدده حرف آخر خلط ايلميه بعضلر ديمشدركه مادامكه كلام ماقبلنه مرتبط اوله حرف آخر ايله مختلط اولمامق كركدر. بعضلر مطلقا منع ايلمشدر قول صواب بودركه اكر قاعدهٔ عربيت اوزره جمع جائز دكل ايسه قرائتده دخى جمع حرام در مثلا ﴿ فتلقى آدم من ربه كلمات ﴾ ايتنى قرائت ايدن كيمسه ابن كثيرك غيرى قرائتى اوزره مرفوع وابن كثير روايتى اوزره كلمات مرفوع اولمق اوزره قرائت ايلسه، زيرا مخالف قاعدهٔ عربيت و بحسب المعنى مخل صحت اولور اما مادامكه اويله اولميه اكر مقصد روايت ايسه ينه حرام اولور زيرا خلط روايت اولور اول ايسه كذبدر اكر على سبيل التلاوه ايسه جائزدر. برى دخى بودركه زمان قرائتده حاضر اولانلره مسنون اولان قلب حاضر وتوجه خاطر ايله استماع وترك مكالمه وتحدث ايله اجتماعدر. برى دخى بودركه آيت سجده قرائت اولندقده حضور قلب وشهود ايله اداء سجود ايلمك مسنوندر. برى دخى بودركه قرائت ايچون اختيار اوقات محموده و اعتبار ايام شريفهٔ مسعوده ايليه جمله دن افضل اوقات حلال صلوتده اولاندر بعده ليل ايچنده بلكه نصف اخيرنده اولاندر ومابين مغرب و عشا دخى محبوبه در و افضل اوقات نهار بعد الصبحدر.

اولنور وبو معنايه موافق ابن مسعود النخعى دن وبشير بن ابى مسعوددن اثر دخى وارد اولمشدر ابن مجاهد ايتدى : چان تذكير و تأنيث ده شك ايلسه يا ايله تاكى تذكير ايله قرائت ايلسون و چان بركمه مهموزه ميدر دكليدر شك ايلسه همزى ترك ايلسون وبرحرف موصول ميدر ياخود مفصوليدر شك ايلسه وجعله ايله قرائت ايلسون ومدوقصر ده شك ايلسه قصر ايله قرائت ايلسون و برحرفك فتح وكسرنده شك ايلسه فتحله قرائت ايلسون . زيرا اولى هيچ برموضعده لحن دكلدر . اما ثانى بعض مواضعده لحن اولور . و برى دخى بودركه بركيمسه ايله سويلشمك ايچون قطع قرائت مكروهدر زيرا كلام مخلوق كلام خالق اوزره ترجيح اولنمق لايق دكلدر . كذلك فحش وعبث يعنى بعض نسنه ايله اوينامق وقرائتدن الها واشغال ايدر نسنه يه نظر واشتغال دخى مكروهدر . وبرى دخى بودركه قرآنى زبان عجمى اوزره قرائت مطلقا جائز دكلدر كرك عربيتى وجه حسن اوزره ادايه قدر اولسون كرك اولمسون كرك داخل صلوته اولسون كرك خارجنده اولسون زيرا اول زبان ازالهٔ اعجاز قرآن ايدر اما امام اعظم حضرت ابى حنيفهٔ كوفى جوزى بالخير عنا و كوفى دن كه تجويز روايت اولنمشدر تحقيق بودركه آندن رجوع دخى حكايت اولنمشدر . و برى دخى بودركه شاذى قرائت جائز دكلدر بعضلر صلوتك غيرنده تجويز ايلمشلردر لكن عدم جواز اوزره اجماع دخى منقولدر . و برى دخى بودركه اولى ترتيب مصحف اوزره قرائتدر . زيرا ترك ترتيب ، ترتيبده مرعيه اولان حكمتى تفويت ايدر . ابن مسعود حضرتى قرآنى منكوساً قرائت ايدن حقنده منكوس القلب در ديو بيورمشدر . اما سوره يى آخرندن اولنه وارنجه قرائت ايلمك ممنوع ايدوكى متفق عليهدر . اما شول كيمسه كه برآيتدن برآيته انتقال ايدوب آياتده اولان تأليفى ترك ايتمكه اشتغال ايليه ابو عبيد ايتدى : بوفعلى ايشلمز الا شول كيمسه كه علمى اولميه زيرا اكر حق تعالى ايستسه قرآنى اول وجهله انزال ايدردى . ودخى دخى ابوبكر هرسوره دن بررآيت قرائتك عدم جوازى اوزره اجماع اولديغنى نقل ايلمشدر . زيرا حالا اولان تأليف حضرت نبى كريم شريف دن عليه صلوات

قرآنی تزیین دخی سنندر و بری دخی بودرکه قرآنی تفخیم ایله قرائت مستحبدر . یعنی صوتی مثال قرائت رجال اولوب مانند نسوان بیمجال اولمایه و بری دخی بودرکه قرائتده کاه جهر وکاه اسرار سمتنی اختیار ایلیه . زیرا کاه اولورکه اسراردن ملال وکاه جهردن کلال حاصل اولور هربرنده خلافی ایله دفع ثقات وتحصیل استراحت اولنور و بوخصوصده بعض احادیث شریفه وارده اولمشدرکه استحباب رفع صوتی اقتضا ایدر وبعض احادیث دخی استحباب اسرار وخفض صوت سمتنه ایما ایدر . مرحوم والد ماجد بیوررلرکه بن ظن ایدرم که وجه توفیق بودرکه جهردن نهی اولنمق شول کیمسه حقنده اولهکه جهرده افراط ایتمکله کلال حاصل اولمش اوله واسراردن نهی شول کیمسه یهدرکه اسراردہ افراط ایلهعدیم النشاط اوله. پس اول زمانده مسنون اولان جانب نشاطی رعایت ودفع کلال اسبابنه مباشرتدر . و آنك دخی مقداری اختلاف طبایع ایله مختلف اولور . اول سببدندرکه جهردن ویاخود اسراردن علی الاطلاق نهی اولنامشدر. ینه مرحوم بیوررلرکه بوطریقله توفیق جانب حقدن هدایت وتوفیق ایله بکا میسر اولمشدر . بندن اوّل کیمسه یه اولمامشدر ولله الحمد والمنه . وبری دخی بودرکه علی وجه المصحف قرائت ، حفظدن قرائتدن افضلدر زیرا وجه مصحفه نظر دخی مستقلاً عبادت مطلوبه ووضع معتبرهدر . دیمشلردرکه همان حال خشوع اعتبار اولنسه کرك علی وجه المصحف اولسون کرك حفظدن اولسون قول حسن اولوردی . زیرا خشوعده احوال ناس مختلفهدر ، امام نووی بوقولی اختیار ایلمشدر. وینه نووی قول آخر دخی حکایت ایتمشدرکه حفظدن قرائتی مطلقا ترجیح در بوقولی ابن عبدالسلامه نسبت ایدوب بویله تعلیل ایلمشدرکه آنده حاصل اولان تدبر وملاحظهٔ معنی وتفکر مصحفدن قرائت حالنده اولماز . ینه مرحوم بیوررلرکه بوحال دخی اختلاف طبایع واختلاف احوال ایله مختلف اولور. مطلقا دکلدر وبری دخی بودرکه چوق قرائت ایدن شخصه ارتجاع حاصل اولوب آخردن سؤاله محتاج اولسه لائق بودرکه آیتك ماقبلنی قرائت ایدوب سکوت ایلیه نیجه در شویله میدر دیمیه . زیرا کاه اولورکه تلبیس وتغلیط

وبری دخی بودرکه قرائت مکان نظیف وجای پاك ولطیف ده اولمق مسنون در وجمله‌نك افضلی مساجد وعبادت ایچون تعیین اولنان معابددر وبرقوم حمامده وطریقده مکروهدر دیمشلردر اما امام نووی کراهت یوقدر دیمشدر وبری دخی بودرکه قبله‌یه استقبال وخشوع وسکینت ووقار وحضور بال ایله اوتوروب وباشنی آشاغی طوتوب کمال ادب ایله قرائت مستحب در وبری دخی تطهیر دهان وتعظیم ملك دیان قصدینه استعمال سواك سنت در . وبری دخی قرائتدن مقدم استعاذه سنت در . نته کیم حق تعالی بیورر ﴿ واذا قرأت القرآن فاستعذ بالله من الشیطان الرجیم ﴾ یعنی هرقچان قرائت قرآن مقصود ایدینسه‌نك استعاذه ایله دیمکدر . صفت استعاذه دخی ﴿ اعوذ بالله من الشیطان الرجیم ﴾ دیمکدر . وبری دخی هرسوره‌نك اولنده بسمله‌یی ترك ایتمامکدر سورهٔ برآءة‌دن ماعدا، زیرا اکثر اقوال اوزره بسمله هرسوره‌دن برآیت اولمق اوزره‌در وبری دخی بودرکه قرآن عظیمی قرائت سائر اذکارکبی محتاج نیت دکلدر مکر خارج صلوته قرائته نذر ایلسه اول تقدیرجه لازم در . زیرا فرض ونذر ده نیت لازم در وبری دخی بودرکه قرائت تنزیل ده مسنون اولان رعایت ترتیل در نته کیم حق تعالی ﴿ ورتل القرآن ترتیلا ﴾ بیورمشدر ترتیل ایله تحقیق مابینده فرق بودرکه تحقیق‌دن مقصود ریاضت وتعلیم وتمرین درکه هرحرفه حقنی ویرمکدر اشباع مد واتمام حرکات کبی وبونلرك غیری . اما ترتیل‌دن مقصد تدبر وتفهم واستنباط در پس هرتحقیق ترتیل در اما عکس کلی یوقدر . یعنی هرترتیل تحقیق دکلدر . زیرا هرریاضت وتعلیم قصد ایدن البته تدبر وتفهم صورتنده افعال ایدر . اما هرتدبر وتفهم قصد ایدنلر ریاضت وتعلیم قصد ایتمك لازم دکلدر . وبری دخی بودرکه تدبر وتفهم وتفکر ایله قرائت ایلمك سنتدر مقصود اعظم ومطلوب اهم دخی بودر وبونکله انشراح صدور وقوبده شرح حاصل اولور . وبری دخی بودرکه برآیتی تکریر وتردید ایلمکده بأس یوقدر وبری دخی بودرکه قرائت قرآن زماننده بکا ویاخود بکایه قدر اولمیانه تباکی ایلمك مستحب لکن بکا . تباکی‌دن احب در وحزن وخشوع مقارنتی دخی انسب در وبری دخی بودرکه قرائتده صوتی تحسین وآ نکله

دیمکدر پس اجازت شیخ مجازك اهلیتنه شهادت مقامنه قائم قیلنمشدر . ودخی معرفتی واجب اولان اموردندرکه مقابلهٔ اجازتده اخذ مال جائز وحلال اولماز . آلدیغی مال حرامدر بلکه شیخ طالبك اهلیتنی بیلورسه البته اجازت واجبدر اکر خلافنی بیلورسه حرامدر اما مقابلهٔ تعلیمده اخذ اجرت جائزدر بخاری ده مذکوردرکه ﴿ ان احق مااخذتم علیه اجراً کتاب الله ﴾ یعنی شول امورکه مقابلهسنده اجرت اخذ اولنمق جائز اوله جملهسندن احق واولی کتاب الله الملك الاعلی در بعضلر دیمشدرکه اکر تعلیم کندیه مخصوص ومتعین ایسه جائز دکلدر بعضلر هرحالده مطلقا تجویز ایتمامشلردرکه مذهب ابی حنیفه بودر لکن اصحابندن متأخرین تعلیم قرآن وتدریسده اخذ اجرتده بأس یوقدر دیه تعیین ایتمشلردر . زیرا بوزمانده خلق بیننده توانی وتکاسل ظاهر وشائع اولمشدر . اکر اخذ اجرت ممنوع اولورسه اول باب منسد ومرفوع اولور

علم مزبوری برجماعت افراد بالتصنیف ایلمشلردر . جملهدن امام نووی کتاب (تبیان)ده تفصیل وبیان ایلمشدر . جملهسی اوتوزدن زیاده آداب در جملهدن بری بودرکه تلاوتی تکرار وقرائتی اکثار مستحب ومختاردر . وبوخصوصده احادیث اکثر من ان یحصی در بری دخی بودرکه حفظ قرآندن صکره نسیان کبائردندر بوخصوصده حدیث دخی وارد اولمشدرکه ﴿عرضت علیّ ذنوب امتی فلم ارذنبا اعظم من سورة من القرآن او آیة اوتیها رجل ثم نسیها ﴾ یعنی بکا امتك کناهلری عموماً عرض وانهاء اولندی . بن آندن اعظم کناه کورمدمکه برکیمسهیه قرآنده برسوره ویاخود برآیت اعطاواحسان اولنوب بعده آنی نسیان ایله بی نام ونشان ایلیه وبری دخی بودرکه تلاوت قرآن ایچون تجدید وضوء مستحب در زیرا افضل اذکار واشرف هرکاردر پس جنابت وحیضله مردار اولانلره احرام ایدوکی آشکاردر وسائر حدث ایله دهاننده نجاست اولانلر حقنده کراهت واردربعضلر آکا دخی حرام در دیمشدر لکن جنب وحائض اولانلره مصحفه نظر ایتمك جائز وآنکله ثوابی حائز اولور ودخی درون قلبدن کچیرمك ومعناسنی ملاحظه ایلمك جائزدر

انامدن جمله‌سنك قرائتنه اوقاتنده وسعت وهر برینه مستقلاً تعلیمه مجال وقدرت اولمادی . پس آنلرك جمله‌سنه آیتی قرائت ایدوب آنلر دخی دفعة واحدة ینه کندیسنه اعاده ایدرلر ایدی . مجرد کندیسنك قرائتی ایله اکتفا ایتمز ایدی اماشول زمانده‌که آخر کیمسه شیخدن قرائت ایتدکده برحیثیت ایله اولسه‌ترکه آنلرك حالی شیخه خفی اولماسه اول زمانده غیرك قرائتی قتنده شیخدن قرائت جائزدر نته‌کیم شیخ علم الدین السخاویدن ایکی ویاخود اوچ تلمیذ مواضع متعدده قرائت ایدرلردی ، کندیسی هربرینه رد ایدردی . کذلك شیخ برآخر شغله مشغول اولسه مثلا مطالعه وکتابت کبی ینه اول حالده قرائت جائزدر ودخی ظاهر بودرکه حفظدن قرائت البته شرط دکلدر بلکه مصحفدن قرائت دخی کفایت ایدر ودخی زمان اخذده قرائتك مقداری اون آیت‌در کائناً من کان صدر اوّل بونك اوزرینه متفقلر ایدی اما آنلردن ذکره همان اخذ قرائت ایدن شیخك قدرتی نه مقدار ایسه آنك اوزرینه قرائت ایتمشلردر . امام ابن الجزری قتنده افراددە یعنی آنجق برقرائت ایله اخذ اولندقده یوز یکرمی اجزادن برجزء مقداریدر اما جمع ده یعنی قرائت سبعه‌یی یاعشره‌یی جمع ایتمك طریقی ایله اخذ ایتدکده ایکی یوز قرق اجزادن برجزء مقداریدر اما ابن جزرینك غیری اخذ ایچون برحد معین شرط ایتمامشلردر . سخاوی‌نك دخی مختاری بودرودخی دیمشلردرکه روایت حدیث اجازتسز جائزدکلدر . اماقرائت قرآنده ایکی وجه بیان ایتمشلردر . بروجهده جائز دکلدر زیرا آنده احتیاط اکثر و آنك حفظنه احتیاج اوفردر . وبووجه اظهردر زیرا قرآن بطریق التواتر محفوظ ومتلقی‌در یعنی هرعصرده برجماعت برندن تلقی وقبول ایدرلر ودخی متداول ومیسردر یعنی هرطائفه آخردن تداول واخذ ایدرلر پس آنده اجازته احتیاج ازیددر . اما حدیث بومرتبه دکلدر وبونلردن سائر علومی اقرا واخذه وافتاده اجازت شرط دکلدر بلکه آنجق اهلیت کفایت ایدر سلف صالح وصدر اوّل بونك اوزرینه اتفاق ایلمشلردر . آنلردن ذکره سائر ناس اجازت اوزرینه اصطلاح واستیناس ایتدکلرندن مقصد مبتدی قتنده شیخك اهلیتی معلومه اولسون

دخى بوعلوم ثلثه‌ده افراد بالتصنيف وهر برنده احوال مد وقصر وتخفيف بيان ايچون بنيان تحقيق هر برنده ترصيف ايتمشلردر .

علم معرفة كيفية تحمل القرآن — معلوم اولهكه حفظ قرآن عظيم امت نبى كريم اوزرينه فرض كفايه و افضل قربات اولديغى جهتدن نار جحيمدن وقايه‌درتاكه قرآنده لازم اولان تواتر منقطع اوليه ومخالف دين اولان طائفهٔ طاغيه‌يى يقين تبديل وتحريفه يول بولمايه. وتعليمى دخى فرض كفايه‌در نته‌كيم خبر صحيح‌ده وارد اولمشدركه ﴿خيركم من تعلم القرآن وعلمه﴾ يعنى ميان اهل ايمان‌ده جمله‌دن خير وافضل ايمانى اقوى واكمل شونلردركه تعلم قرآن عظيم وبعده سائر ناسه تعليم ايليه‌لر وتحملك وجوهى واقسامى اهل حديث قتنده لفظ شيخدن سماع وآندن قرائت واتباع‌در ودخى غيرك قرائتى ايله سماع‌در ودخى مناوله واجازت ومكاتبه ووصيت واعلام ووجادة‌در . اما قرا قتنده ايكى اولكيدن غيرى ميسر دكلدر اماشيخدن قرائت سلف وخلف بينده مستعمل اولان اصل طريق اولدر اماقرائت غير زمانده شيخك لفظندن سماع اول‌دخى مقبول‌اولق محتمل‌در . زيرا جميع صحابهٔ كرام قرآن عظيمى حضرت نبى كريمك صلى الله تعالى عليه وسلم دهان شريفندن ولسان مبارك ونفس انفس معطر لطيفندن اخذ ايتمشلردر . لكن آنلردن صكره قرا دن بركيمسه اول‌طريقله‌اخذ ايتمامشلردر . زيرا آنلرك كيفيت اداء قرأنده تمرن تامه احتياجلرى واردر . لكن صحابهٔ كرام محتاج دكللردر زيرا قرآن آنلرك لغتلرى اوزره نازل وكمال فصاحتلرى سببيله حسن ادايه آنلرده اقتدار حاصل اولمش ايدى . اماحديثدن مقصود وقتاكه معنى وياخود انجق لفظ اولوب هيئات الفاظ وكيفيات اداء مقصوده اولماديسه آنده سلف مجرد سماع ايله اكتفا وخلف دخى آنلرك اثرينه اقتفا ايلمشلردر . ودخى شيخدن قرائتك فضيلته دلالت ايدن احوال‌دندر حضرت رسالتپناه عليه صلوات الآله هرسنه شهر رمضان كلدكده حضرت جبريل امينه عرض قرآن ايتدكلريدر . حكايت اولنور كه شيخ شمس‌الدين الجزرى وقتاكه مصر قاهره‌يه قدوم و مجلسنه خلق اجتماع ايتديسه ازدحام طلاب

ايله نفى عظيم وكثيردر وبونكله نجه محلده اولان اشكال حل اولنور. جملهدن برى حق تعالينك ﴿ هوالذى خلقكم من نفس واحدة و جعل منها زوجها ليسكن اليها ﴾ قول شريفيدر ﴿ جعلاله شركاء فيما آتاهما فتعالى الله عما يشركون ﴾ قوله وارنجه. زيرا آيت حضرت آدم وحوا قصه سندهدر نتكيم سباقدن فهم اولنور لكن آخر آيت مشكلدر زيرا آخرنده آنلرك ايكيسنه اشتراك نسبت اولنمشدر مع هذا انبياء قبل النبوة و بعدها شركدن معصومين ايديكنه اعتقاد واجماع علماء دين واردر پس بوندن ظاهر اولورکه آيتك آخرى قصهٔ آدم و حوادن مفصولدر سدى دن دخى مرويدركه بو آيت . آيت آدمدن مفصوله و آلهۀ عربه مخصوصهدر ديمشدر . پس ظاهر اولدىكه آيت مذكوره موصول مفصول قبيلندندر وبومعنايى ايضاح ايدركه آيت مذكورده اولان ضمائر تثنيه آخرنده ضمير جمعه تبديل اولنمشدر اكر قصهٔ واحده اولسه ﴿عمايشركون﴾ يرينه (عمايشركان) بيوريلوردى خصوصا كه حسن تخلص واسلوب اساليب قرآندهنهايت مقصوددر . وينه بوقبيلندندر حق تعالينك ﴿ ومايعلم تأويله الاالله والراسخون فى العلم ﴾ قول شريفى الى اخر الآيه . زيرا ﴿الاالله﴾ قولنده وصل اولنديغى تقديرجه حق تعاليدن غيرى راسخون فى العلم اولانلر دخى متشابهاتك تأويلنه عالم اولمق لازم كلور مع هذا آيت كريمه ارباب قلوب زائغه‌نى متشابهاته اتباع و تأويلنه اجترا اوزره اجتماع ايدرلر ديه ذم و قدحلرينه دلالت وعلم تأويل متشابهات خاصهٔ خالق ارض وسموات ايديكنه تنبيه واشارت ايدر . پس معلوم اولدىكه ﴿ والراسخون ﴾ قول شريفى ماقبلندن مفصول وسياقنه غير موصولدر .

علم معرفة الامالة والفتح و مابينها وكذا علم معرفة الادغام والانهار والاظهار والاخفاء والاقلاب

— بو نلرك هر برى علم قرائتده تفصيل اولنمشدر كتب قرائته نظر ومراجعت ايله معلوم اولنور .

علم معرفة المد والقصر كذا علم معرفه تحقيق الهمزة

— برجماعت

ايمدى بوتفصيل معلوم اولديسه انواع قرا آت سكا معلوم و مقرر وصحيفهٔ ذهنكده مسطور ومحرر اولور كه اولكيسى متواتردركه اول بر قرأندركه آنى برطائفه كه كذب اوزرينه تواطؤ واتفاق ايلمك ممكن اولمايه ينه كندیلر كبى برطائفه‌دن نقل ايليه‌لر بووجهله تا نهايته واصل اولنجه وغالب قرا آت بويله تواتر روايات ايله در . ايكنجيسى مشهوردركه سندى صحيح اوله اما درجهٔ تواتره واصل اولمايه وعربيت ورسمه موافق وميان قراده مشهور اوله . اوچنجيسى آحاد دركه سندنده صحت اما رسمه ياخود عربيته مخالفت اوله وياخود ذكر اولنان مرتبه اشتهارى اولمايه واول مرتبه قرائت اولنمايه . دردنجيسى شاذدركه سندنده صحت اولمايه ايمدى اول قبيله‌دندر ﴿ملك يوم الدين﴾ قرأنى صيغهٔ ماضى ويوم لفظنك نصبى ايله. بشنجيسى موضوعدر قرا آت خزاعى كبى. آلتنجيسى مدرج دركه قرا آت اوزرينه على وجه التفسير زياده اولنادر . سعد بن ابى وقاص (وله اخ واخت من ام) قرائت ايتديكى كبى. ودخى ابن عباسك ﴿ليس عليكم جناح ان تبتغوا فضلا من ربكم فى مواسم الحج﴾ قرائتى كبى . ودخى ابن زبيرك ﴿ولتكن منكم امة يدعون الى الخير ويأمرون بالمعروف وينهون عن المنكر ويستعينون بالله على ما اصابهم﴾ قرائتى كبى . ابن الانبارى بونلر قرائت دكلدر تفسيردر ديه جزم ايلمشدر . ابن الجزرى كلامنك آخرنده ديمشدركه كاه اولوركه ايضاح مقصود ومتعال ايچون قرائتده تفسير ادخال ايدرلر. زيرا صحابهٔ كرام نبى عليه السلامدن قرأن اولمق اوزره تلقى ايتديكارينى تمام تحقيق وروايتلرينى حضرتدن صادر اولانه توفيق وتطبيق ايتمشلر ايدى اول سببدن آنلرده سائر ناس كبى احتمال التباس يوق ايدى كاه اولوردى كه بعض كتابتده دخى قرأن ايله بيله كتابت ايدردى اما شول كيمسه كه صحابهٔ كرام قرائت بالمعنى‌يى تجويز ايتمشلردر مفهوم قرأنه موافقت كافيدر . نص قرأنى قرائت لازم دكلدر ديمشدر . اول كيمسه صحابه‌يه افترا و ارتكاب كذبه اجترا ايلمشدر انتهى .

علم معرفة بيان الموصول لفظا المفصول معنى — بوعلم اصل كبير وغايت

الجزری ایتدی : شروط مزبوردده احد مصاحفه موافقت دیمکدن مقصدیمز همان بعض مصاحفده ثابته اولمقدر بعضنده اولمازسه دخی نه کیم ابن عمرك سورهٔ بقرده ﴿ قالوا اتخذالله ولداً ﴾ ده واوسز قرائتی کبی و دخی ﴿ وبالزبر والکتاب ﴾ده ایکیسنده دخی اثبات با ایله قرائتی کبی . زیرا بونلر آنجق مصحف شامی ده ثابتهدر . ودخی ابن کثیرك آخر برآیده ﴿ تجری من تحتها الانهار ﴾ قرائتی کبی زیادهٔ لفظ من ایله . زیرا اول مصحف مکی ده ثابتدر و بونلرك امثالی دخی اکر مصاحف عثمانیه دن برایسنده اولمامش ایسه اول قرائت شاذهدر زیرا اجمع علیه اولان رسمه مخالف اولور . وینه ابن الجزری ایتدی اکر براحتمال ایله ایسه دیمکدن مقصدیمز همان مصاحف عثمانیهدن برمصحفه موافق اولمق کرکدر اکر موافقتی تقدیری ایسه دخی دیمکدر مثلا ﴿ ملك یوم الدین ﴾ کبی زیرا جمله مصاحفده الفسز کتابت اولنمشدر پس قرائت حذف الف آکا تحقیق موافقهدر اما قرائت الف تقدیرا موافقهدر زیرا کتابتده لاجل الاختصار حذفی اختیار اولنمشدر . وینه بوقبیلدندر ﴿ الصراط ﴾ آنك دخی اصلی سین ایلهدر پس صادتحقیقا موافقهدر قرائت سین تقدیرا موافقهدر حتی اکر سین ایله یازلمش اولسه قرائت صاد جائزه اولماز ایدی زیرا اصلا موافقه اولمامش اولور . وینه ابن الجزری ایتدی : سندی دخی صحیح اوله دیمکدن مقصدیمز اول قرائتی بررجل عدل ضابط کندی مثلی بر عدلدن روایت اولنمش اوله وبو وجهله کیده تا نهایتنه واصل اولنجه وبونکله بیله بو فنك ائمهسی قتنده مشهوره اولوب غلط قبیلدن معدوده اولمایه و یاخود بعضلر یاننده مشهوره اولمایوب شاذ اولمش اولمایه . و دخی ایتدی بعض متأخرین بورکنده صحت سند ایله التفا ایتمیوب تواتر دخی شرط ایلدی وزعم ایلدیکه قرأن اولمانجه ثابت اولماز . ودخی دیدیکه بوکلامده اولان قصور خفی دکلدر زیرا تواتر مقرر و ثابت اولیجق اول ایکی رکن وشرطه ـ که رسمه وعربیته نوع موافقتدر ـ احتیاج قالماز زیرا وجوه خلافده عربی که یطریق التواتر ثابت اولمش اوله البته آنی قبول واجب و آنك قرأن ایدوکنه قطع اولنمق لازم ولازبدر کرك رسمه موافق اولسون کرك اولماسون .

ينه جامع شرائط مذكوره اولسه آنى صحتدن اخراج ايلمز زيرا اعتماد اوصاف مزبوره مستجمع اولمغه‌در يوقسه نسبت اولنان كيمسه‌يه دكلدر نهايت مرتبه اول ائمهٔ سبعه‌نك قرائتلرنده كمال صحت اوزره شهرت وقبولده اجماع وكثرت اولمق ايله آنلردن منقول اولانه نفوسك ميلى اكثر وسائردن منقول اولانلردن بونلره توجه اوفردر ديمشدر . وينه ابن الجزرى ايتدى ذكر ايتديكمز شروطدن‌كه عربيته موافقته اوله اكر بروجهله ايسه دخى ديديكمز قولمزدن مقصد يمز وجوه نحودن بروجهله ايسه‌دخى ديمكدر . يعنى قواعد نحويه‌دن برقاعده‌يه موافقت ايتمك كفايت ايدر كرك افصح اولسون كرك فصيح كرك صحتنده اجماع اولسون كرك اختلاف ، مضر اولمايجق مردود اولماز . اكر قرائت مذكوره شائع وذائع اولوب ائمهٔ قرائت اسناد وصحيح ايله آنى تلقى بالقبول ايتمشلر ايسه ، زيرا همان اصل اعظم وركن اقوم بودر نيچه قرائت واردركه بعض اهل نحو وياخود نيچه‌سى آنى انكار ايتمشلر ايكن انكارلرينه اعتبار اولنماز مثلا ﴿بارئكم﴾ و﴿يأمركم﴾ كلمه‌لرينك اسكانى كبى . ودخى ﴿والارحام﴾ لفظنك خفضى كبى ودخى ﴿ليجزى قوما﴾ كلمه‌سنده قرائت نصب كبى ودخى ﴿قتل اولادهم شركائهم﴾ كلامنده مضافين بينى فصل كبى [*] وبونلرك غيرى دخى . دانى ايتدى : ائمهٔ قرائت حروف قرآندن برنده لغت فاشيهٔ مشهوره اولمق ايله وياخود عربيتده اقيس يعنى زياده موافق قياس اولمق ايله عمل ايلمزلر بلكه اثرده اثبت و نقلده اصح اولمق ايله عمل ايدرلر . هر چه‌نكه بر روايت صحيحه وثابته اوله عربيتدن برقياسه مخالفت وياخود فشو لغت آنى رد ايلمز زيرا قرائت اتباعى لازم سنت ومصير ورجوعى واجب طريقتدر . ينه ابن

[*] زيرا جميع قرآنده زين مبنى للمفاعل اولوب قتل منصوب اولوب مفعولى اولوب شركاؤهم مرفوع اولوب فاعل مؤخر اولمق اوزره‌در نهايت مرتبه تقديم مفعول وتأخير فاعلك نكته‌سى واردركه محلنده بيان اولنمشدر . اماقرائت ابن عامره‌ده زين مبنى للمفعول اولوب قتل مرفوع اولوب قائم مقام فاعل فاعل اولوب شركائهم كلمه‌سنه مضاف اولوب شركائهم دخى مضاف اليه اولمق اوزره مجرور اولوب اولادهم مصدرك مفعولى اولمق اوزره منصوب اولمشدر . اول تقديرجه مفعول كلامدن فضله اولديغى اعتبار ايله مضافين بينى فصل ايتمش اولور .

ممدوح اولديغى كبى نزول دخى مذمومدر لكن اول زمانده دركه نزوله اولان ضعف وكسر اسنادك رجالى اعلم اولمق ايله وياخود احفظ ياخود اتقى وياشهر وياجل وياورع اولمق ايله تقويت اولنوب منجبر اوليه الا شويله كه امور مذكوره دن برى موجود ايدوكى مقرر ومعلوم اوله اول زمانده مفضول ومذموم اولماز .

علم معرفة المتواتر والمشهور والآحاد والشاذ والموضوع والمندرج

— قاضى جلال الدين البلقينى ايتدى قرائت اوچ قسمه منقسمدر متواتر و احاد وشاذ . متواتر اولان قراآت سبعهٔ مشهوره در آحاد اولان اوچ قرائت باقيه در آنلر ايله عشره تمام اولور وقراآت صحابه دخى آنلر لحقه در شاذ اولان قراآت تابعين در اعمش ويحيى بن ثابت وابن جبير كبى وبونلرك امثالى . لكن معلوم اوله كه بالقينى نك بوقولى كلام ظاهرى در بونده اصل تحقيق كه قبوله حقيق در ابوالخير ابن الجزرى نك كتاب (نشر) ده ذكر ايتديكى در كه ديمشدر: هرنه قرائت كه عربيته موافق اوله اكر براحتمال ايله ايسه دخى ومصاحف عثمانيه نك برينه موافقه اوله اكر براحتمال ايله ايسه دخى وسندى دخى صحيح اوله اول قرائت صحيحه در كه ردى جائز دكلدر وانكارى حلال اولماز بلكه اول شول احرف سبعه دندر كه قرأن انكله نازل اولمشدر وجميع امته آنى قبول واجب در كرك ائمهٔ سبعه دن اولسون كرك عشره ده كرك آنلرك غيرى ائمهٔ مقبولين دن اولسون. اما هربركه بوار كان ثلثه دن برنده اختلاف اوله آكا ضعيف ياخود شاذ ياخود باطل اطلاق اولنور كرك سبعه دن اولسون كرك آنلردن اكبر اولانلردن اولسون . جزرينك بوكلامى سلف وخلف دن ائمهٔ اهل تحقيق قتنده صحيح در كه نجه سى بويله تحقيق وتصريح ايامشلردر . دانى ومكى ومهدوى وابوشامه كتاب (المرشد) ده ديمشدر كه لائق دكلدر كه ائمهٔ سبعه دن برينه منسوبه اولوب اكا لفظ صحت اطلاق اولنوب وبويله انزال اولنمشدر ديدكلرى هرقرائته مغرور اوله سك الا مكر كه بوضابطه تحتنده داخله وآنده شروط مذكوره حاصله اوله بلكه آنلرك غيرندن نقل اولنوب

بوزمانده جمله‌دن افضل واعلی قرائت بن عامردن روایت ذکوان‌درکه حضرت رسالت پناهه اسنادی اون آلتی کیمسه ایله‌در . بعده قرائت عاصم‌دن روایت حفص‌درکه اون یدی کیمسه‌در . وقرائت یعقوبدن روایت رویس‌درکه اول دخی اون یدی کیمسه‌در . بوندن صکره ائمهٔ قرائتدن برامامه قرب‌در . بوزمانده آنك اعلاسی نافعه وابن عامره واصل اولان اسناددرکه اون‌درت ایله اولور بوندن صکره عالی اولان کتب مشهوره یه منسوب اولاندر تیسیر وشاطبیه کبی وبوقسم محدثین‌ده کتب سته‌یه انتساب ایله عالی اولان منزله‌سنده‌در . وبونوع بعض انواعی دخی متضمن‌درکه موافقات وابدال ومساوات ومصافحات‌در . وبواقسام قرائتده معتبر اولدیغی کبی حدیثده دخی معتبره‌در بلافرق موافقت اولدرکه آنك طریقی اصحاب کتبدن بریسی ایله شیخنده جمع اوله اول دخی کاهی روایت ایتدیکی طریقنده علوایله اولور کاه اولورکه اولماز . بدل اولدرکه آنکله شیخنك شیخنده ویاخود مافوقنده جمع اوله اول دخی کاه علوایله اولور کاه اولماز . مساواة اولدرکه راوی ایله نبی علیه الصلوة والسلام بینده ویاخود آنکله برصحابی ویاخود صحابی مادوننده اولان اعداد رجال‌ده کندیسی ایله احداصحاب کتبدن برینك شیخنه واصل اولنجه مقداری آندن حضرت رسالته ویاخود صحابی ومادوننه واصل اولنجه مقداری ایله مساوی اوله . ودخی اقسام علودندر برشیخك وفاتی کندی شیخندن اخذ ایدن آخر قرینندن مقدم اولمق . وینه علوك اقسامندندر مطلقا شیخك وفاتی امر آخره التفاتسز ویاخود شیخ آخره‌که نه‌زمانده وفات ایتمشدر دیه التفات لازم دکلدر بعضلر بوقسمده اسناد علو ایله موصوف اولمق اول زمانده‌درکه شیخك موتندن اللی سنه مرور ایتمش اوله دیمشلردر ، ابن منده اوتوز سنه مروری کافیدر دیمشدر . ودخی معلوم اوله که علواسناده بوذکر اولنان اقسام خمسه‌نی اولا محدثون اعتبار ایلمشلردر . لکن سند قراده دخی اعتباری ممکن‌در بلافرق ودخی وقتاکه علو اسناد اقسامی ایله معلوم اولدیسه نزولی دخی معلوم اولور زیرا علوك ضدیدر (ینکشف الشیٔ باضداده) مقدمه‌سی خود مشهوره‌در . ودخی علواسناد

ودخی قرآن عظیم ده بر آیت دن اقل ده اعجاز اولماز دیمشلردر ایتدی عدد ده فائدهٔ عظیمه اولدیغی مقرر ه در دیمشدر انتهی .

اما کلمات قرآن یتمش یدی بیك طقوزیوز اوتوز کله در بعضلر درت یوز اوتوز یدی دیمشدر بعضلر ایکی یوز یتمش یدی بعضلر دخی قول آخر دیمشلردر سبب اختلاف دخی بودرکه کلمه نك حقیقت ومجازی اولور ومامولی سی ورسمیسی اولور هربری اعتبار وهربرطریقی اختیار جائزدر علمانك هربری وجوه جائزه نك برینی هرجلسنی اختیار ایتمکله اختلاف واقع اولمشدر سخاوی ایتدی: عدد کلمات وحروف ده بن برفائده بیلمزم زیرا آنده فائده اولسه برکتابده اولورکه آندن زیاده ونقصان اعتبارینه امکان اوله قرآنده خود زیاده ونقصان اولمیه جغی جای کمان دکلدر بوندن صکره بعض قرا . قرآن عظیمده انصاف اعتبار ایلدیلر پس حساب حروف ایله نصفی سورهٔ کهف ده ﴿نکراً﴾ کلمه سنك نونی در کاف نصف ثانی دندر وکلمات اعتباری ایله نصفی سورهٔ حج ده ﴿والجلود﴾ کلمه سنده حرف دال در ﴿ولهم مقامع﴾ قول شریفی نصف ثانی دندر و آیات حسابی ایله نصفی سورهٔ شعراده ﴿یأفکون﴾ قولی در بعده ﴿فلقی السحرة﴾ قول شریفی نصف ثانی دندر وعدد سوره اعتباری ایله نصفی آخر سورهٔ حدیددر . سورهٔ مجادله نصف ثانی دندر واول نصف ثانی احزاب اعتباری ایله اون حزب در بعضلر دیمشدرکه حروف اعتباری ایله نصفی ﴿نکراً﴾ قول شریفده اولان کاف در بعضلر دخی ﴿ولیتلطف﴾ قولنده کی فادر

علم معرفة حفاظه ورواته — معلوم اولهکه ائمهٔ قرا مقدما برحیثیت ایله معلوم اولمشلردر حالا زیاده تفصیله احتیاج یوقدر ایتدی بنه اول محله مراجعت اولنسون .

علم معرفة العالی والنازل من اسانیده — معلوم اولهکه روایت قرآن وحدیثده طلب اسناد سنت در زیرا حق تعالی یه قریب در اسناد دخی بش قسم در جمله دن افضل واعلی ورسوالله قریب در صلی الله تعالی علیه وسلم هرنه مرتبه ده اسناد . اول حضرته اتصال واستناد ده قریب اولسه افضل در .

عباسدن رضی الله تعالی عنهما مرویدرکه آلتی بیك آلتی یوز اون آلتی آیت در . وجمیع حروفی اوچیوز بیك ویکرمی اوچ بیك آلتی یوز یتمش برحرف در. امام دانی ایتدی : آیات قرآن آلتی بیك آیت ایدیکنده اجماع و اتفاق واردر لکن زیاده سنده علماء اسلاف میانینده اختلاف واردر بعضلر هیچ زیاده ایتمامشلردر و بعضلر ایکی یوز درت آیت زیاده در دیمشدر بعضلر ایکی یوز اون درت بعضلر اون طقوز بعضلر یکرمی بش بعضلر اوتوز آلتی زیاده در دیمشلردر .

فائده — آیت اصطلاح قراده قرآندن بر مقداردرکه جمله دن مرکب در اکر تقدیری ایسه دخی ، ومبدأ و مقطع صاحبی در وبرسوره ده مندرج در. بعضلر دیمشدرکه قرآندن بر طائفه درکه ماقبلندن ومابعدندن منقطع در اما اتفاق بونك اوزرینه در تعیین آیات توقیفی اولوب آنده محال قیاس اولمایه اول سببدندرکه الم و الص بر آیت عداولنمشلردر اما الر آیت عداولنمامشدر . بوندن صکره معلوم اولهکه بعض قوم برسوره نك عدد و آیاتی علی حدة ذکر ایلدیلر اما بوامر بزم طوق وقدرتمزدن خارج در [*] هذلی کتاب (کامل) ده دیمشدرکه معلوم اولهکه برقوم واردرکه عدد آیاتی و آنده اولان فوائدبی غایاتی بیلمدیلر حتی زعفرانی ایتدی : عدد علم دکلدر بعض طائفه نك دخی اکا اشتغالدن مقصدلری بعض اعراضلرینك بازار ورواج و مهماتلرینك حصولنه تدبیر وعلاج ایدی هذلی ایتدی : زعفرانی نك بوکلامی معقول وقول مقبول دکلدر زیرا عدده نیچه فوائد واردر، اولا معرفت محل وقف ودخی اجماع بونك اوزرینه منعقد اولمشدرکه نصف آیت ایله صلوة صحیحه اولماز بعض علما بر آیت کفایت ایدر دیمشلردر بعضلر دخی یدی آیت لازم در دیمشدر علی جمیع التقادیر البته بوخصوصده اعداد آیات معرفتنه احتیاج اولدیغی مقرردر

[*] کرچه مرحوم والدماجده اتباع ایله بومقامده ذکر اولنان کلام ایراد اولنمشدر لکن بزم طوق قدرتمزدن خارجدر دیمك مناسب کورونمز زیرا کمالات انسانیه یه نسبت معرفت عدد آیات دکل معرفت اعداد حکمات وحروف دخی خارج وسع اولماز بلکه بطون قرآندن انسان مهتدی اولدیغی نیچه دقائق وانواع حقائق واردرکه آیات آکا نسبت شیء یسیر عد اولنور والله تعالی اعلم

علم معرفة عدد سوره وآياته وكلماته وحروفه — اما هنوز قرأن يوز اون درت سوره در كلامنه اعتماد واعتداد اولنانلرك اجماعى ايله. بعضلر يوزاون اوچ ديمشدر انفال ايله برآءتى سورهٔ واحده قيلمق ايله. مصحف ابن مسعوده يوز اون ايكى در زيرا آنلر معوذتينى ادخل ايتمامشلردر مصحف ابى ده اون آلتى در زيرا آخرنده سورهٔ حفد وسورهٔ خلع كتابت ايلمشدركه اول ايكى سوره بونلردر: ﴿بسم الله الرحمن الرحيم . اللهم انا نستعينك ونستغفرك ونثنى عليك ولا نكفرك ونخلع ونترك من يفجرك﴾ ﴿بسم الله الرحمن الرحيم . اللهم اياك نعبد ولك نصلى ونسجد واليك نسعى ونحفد نرجوا رحمتك ونخشى عذابك ان عذابك بالكافرين ملحق﴾ كرچه مصحف ابى يوزاون آلتى سوره در ديه روايت اولنمشدر لكن صواب بودركه اون بش در زيرا آنده سورهٔ فيل وسورهٔ ﴿لايلاف قريش﴾ سورهٔ واحده در ودخى ديمشلردركه قرأنى تسويرده يعنى سور اوزره جمع وتحريرده حكمت بودركه مجرد بر سوره سى معجزهٔ ظاهره وآيات اللهدن بر آيت باهره ايدوكنى تحقيقدر ودخى اشارتدر آنلردن هربرى بر اسلوب مستقل در وطوال وقصار اوزره اختلافنده دخى تنبيه واردركه اعجاز قرأنده طول سوره شرط دكلدر مثلا سورهٔ كوثر كه اوچ آيت در . ينه سورهٔ بقره اعجازى كبى معجزه در معهذا بونده سهولت تعليم واطفالى طوالدن قصاره تدريج وسرعت تفهيم واردر وجناب رب قديردن عبادينه حفظ كتابنى تيسير ومقابله سنده احراز مثوباته تبشير واردر . ودخى هرشيئك كه اجناس واصنافى اوله باب واحددن اولاندن احسن وافخم ايديكى مقرر ومسلم در ودخى بركتابى شيئاً فشيئاً حفظ ايلمك قارييه باعث ازدياد نشاط وتحصيل اولور ودخى حافظ اولان بر سوره يى اتمام ايتديكى كبى محفوظى اولان سوره نك آنك ياننده وقع عظيمى اولور . ودخى ديمشلردركه كتب سالفه بويله سور اوزره مرقبه دكل ايدى زيرا آنلرده نظم وترتيب جهتندن اعجاز يوقدر وانلر حفظ ايچون تيسير اولنمامشدر لكن قتاده دن مرويدركه زبور يوزالتى سوره در جمله سى مواعظ در ودخى ذكر ايتمشلردركه انجيلين بر سوره واردركه (سورة الامثال) ايله تسميه اولنمشدر اما قرأنك آيتنك عددى ابن

ايچنده كتابت ووضع ايده‌وز بعده ينه سكاارسال ايده‌لم . حضرت حفصه‌دخى درحال صحفى حضرت عثمانه ارسال ايدوب آنلردخى زيد بن ثابت و عبدالله ابن الزبير وسعيد بن العاص وعبد الرحمن بن الحارث ابن هشام حضرتلرينه امر ايلديلر آنلردخى صحفى مصاحفه نسخ وكتابت ايلديلر روايت اولنوركه حضرت عثمان نسخ قرآندن آفاقدن هرافقه بر مصحف ارسال ايلديلر وآنلردن ماعدا بعض صحف‌ده مصاحف‌ده اولان قراآت احراق اولنسون ديه امر ايلديلر حضرت خذيفه ايتدى : نسخ مصاحف ايتديكمز زمانده سورهٔ احزابدن برآيتى تفقد ايلدمكه بن آنى رسول‌الله صلى‌الله تعالى‌عليه وسلم قرائت ايدركن استماع ايدردم هرچندكه ناسدن تفقد و التماس ايلدم آخر الامر خزيمة بن ثابت الانصارى‌ده بولدمكه اول آيت ﴿ من‌المؤمنين رجال صدقوا ماعاهدوا‌الله عليه ﴾ آيتى‌درآنى دخى مصحف‌ده سوره‌سنه الحاق ايلدك ابن‌حجر ايتدى : جمع مز بورسنة خمس وعشرين‌ده ايدى اكر سؤال اولنورسه‌كه آيت مذكوره رجل واحددن اخذ اولنديسه نه‌وجهله متواتره اولور مع‌هذا قرأنده تواتر لازم‌در . جواب ويريلوركه نفس آيت بطريق الاجمال متواتره‌در اماتفصيلى واحددندر اول واحد مذكور اوليجق جمله‌سى مذكور اولمش‌اولوب آيت دخى متواتره اولور . ودخى حضرت‌عثمانك آفاقه ارسال ايتديكى مصاحف روايت مشهوره اوزره بش مصحف‌در . اما ابوحاتم السجستانى‌دن يدى مصحف اولمق مرويدر مكه و شامه وبحرين ويمن وبصره وكوفه‌يه ارسال ايلمشدر و بر مصحفى دخى مدينه‌ده حبس ايلمشدر . ودخى معلوم اولمكه آيات قرأنيه‌نك حالا واقع اولان اوزره ترتيبى توقيفى ايدوكنده اجماع ونصوص مترادفه‌واقع اولديغنده شبهه‌يوقدر . زركشى دخى برهان ايله مسمى اولان كتابده بو خصوص‌ده اجماع نقل ايلمشدر . ابوجعفر بن الزبيردخى مناسباتنده اول مذهبه ذاهب‌اولمشدر و بونلردن ماعدا نصوص كثيره دخى واردر كه كتب احاديثى متتبع اولانلرآكا عارف اولور كذلك ترتيب سور دخى توقيفى‌در وحالا مصاحفده واقع اولان اوزره ترتيبى عهد رسول‌اللهده اولمشدر سيوطى اتقان‌ده بويله ذكر ايلمشدر .

حضرت رسول‌الله ایتمامش اوله سز نیچه ایدرسز وآنك ذاهب اولدیغی طریقك خلافنه نیچه کیدرسز ؟ حضرت عمر والله بوخیردر دیوب بکا مراجعتدن زائل اولمادی شول زمانه دکین که حق تعالی اول خصوص ایچون بنم صدریمی شرح ایدوب بن دخی عمر رأی ایتدیکی اوزره رأی ایلدم دیدی حضرت زید ایتدی : بکا حضرت ابی بکر رضی‌الله عنه دیدی که سن برشاب عاقل سین بز سنی اتهام ایلمزز وسن کاتب وحی حضرت رسالت وواقف اسرار نبوت سین ایمدی سن قرآنی تتبع ایدوب جمع ایتمك کرکسین دیدی . ینه حضرت زید ایتدی : والله اکر عالمده اولان جبالدن برجبل عظیمی یرندن نقل وتحویل ایتمکی بکا تکلیف وتحمیل ایلسه‌لر مأمور اولدیغم جمع قرآن‌دن ثقیل اولماز ایدی . پس بن ایتدم برنسنه‌یی که رسول‌الله صلی‌الله تعالی علیه وسلم ایتمامش اوله سز نیچه ایدرسز حضرت ابوبکر والله بو فعل خیر و صواب در دیه بکا مراجعت واقدام ایتمکدن زائل اولمادی شول زمانه دکین که حق تعالی ابی بکر وعمرك صدرلرینی شرح ایتدیکی امره بنم دخی صدریمی شرح ایلدی پس جمعه مباشرت وتتبع قرآنه مبادرت ایدوب عسب و لخاف‌دن و صدور رجالدن جمع ایدردم سورهٔ توبه‌نك آخرینی خزیمة الانصاری‌ده بولدم غیری‌ده بولمدم که ﴿ لقد جاءکم رسول من انفسکم ﴾ آیت کریمه سیدر خاتمهٔ ﴿ برآءة ﴾ نه وارنجه. پس اول جمع اولنان مصحف حضرت ابی بکر یانده قالدی وفات ایدنجه. بعده حضرت عمر یانده قالدی مدت حیاتنده بعده حفصه بنت عمر یانده قالدی. جمع ثالث ترتیب سوردر حضرت عثمان (ر . ع) زمانلرنده اولدی امام بخاری علیه رحمة الباری حضرت انسدن روایت ایدرکه حذیفة بن الیمان فتح ارمینیه و اذربایجان‌ده اهل شام ایله اتفاق ونیت غزا ایلیه متوجه جانب عراق اولوب اهل عراق ایله مقابله و محاربه ومقاتله ایدردی اول اثناده اهل شامك قرائنده اختلافاری حذیفه‌یه خوف وفزع ایراث ایدوب حضرت عثمانه ایتدی : امر امتده تدارك ایدوب مدرس اول مانند یهود ونصاری قرأنده اختلاف آرا اولمازدن مقدم دیدی . پس حضرت عثمان حضرت حفصه‌یه خبر ارسال ایلدی که البته صحفی بزه ارسال ایله که مصاحف

(الوافية الكنز)(الكافية الاساس)(النور) (سورة الحمد الاولى) (سورة احمد القصرى) (الرقيه الشفاء الشافيه) (سورة الصلوة)و(الصلوة) (سورة الدعاء) (سورة السؤال) (سورة تعليم المسئله) (سورة المناجاة) (سورة التفويض) .

علم معرفة جمعه وترتيبه — حاكم(مستدرك)ده ايتدى: قرأن اوچ كره جمع اولنمشدر اولا حضور نبى صلى الله تعالى عليه وسلم ديمشلردركه اول زمانده عسب [*] اوستنده ولحاف ورقاعده واديم پارەلرنده يعنى سحتيان مقوله سنده وا كتاف واضلاعده واقتاب ده [**] يازيلوردى وبوجمعدن مقصد آيت مغرقه يى سورەلرنده جمع ايدى نبى عليه السلامك اشارتى ايله خطابى ايتدى : حضرت رسالت پناه قرانى مصاحفده جمع ودرج ايتديلر زيرادائما ترقب اوزره ايديلركه بعض آياتك احكامنى وياخود تلاوتنى ناسخ رايت نازله اوله. وقتاكه حضرتك وفاتى ايله اول مقوله آياتك نزولى احتمالى برطرف اولدى حق تعالى خلفاء راشدينه وجه مزبور اوزره جمعى و مصاحفده حفظى الهام ايلدى. تاكه ﴿ انا نحن نزلنا الذكر وانا له لحافظون ﴾ فحواى شريفى اوزره بوامته ضمان حفظ قرأن حقنده اولان وعد صادقنى انجاز ووفا ايله احسانى ظاهر وعيان اوله .

جمع ثانى حضور حضرت ابى بكرده اولنمشدر (ر . ع) امام بخارى صحيحنده زيد بن ثابت دن روايت ايلمشدركه ايتدى : حضرت ابوبكر (ر . ع) مقتل اهل يمامه ده بكا خبر ارسال ايدوب دعوت ايلدى بن دخى دعوته اجابت ايدوب كلدم كوردمكه حضرت عمر بن الخطاب دخى مجلسده حاضر ايدى . حضرت ابى بكر ايتدى : بكا عمر كلوب ايتدىكه : بوحرب وقتال ممتد وقراء قرأنده قتل مشتد اولدى بن خوف ايدرمكه سائر مواطن ده دخى حملهٔ قرأنه قتل شايع و بوسببدن اكثر قرأن ضايع اوله ايمدى بن رأى ايدرم جمع قرأن ايتمكه امر و فرمان ايدەسين . پس بن حضرت عمره ايتدم : بر فعلى كه

[*] عسب فتح عين وسكون سين مهملتين ايله جريد نخل دركه مستقيم ودقيق اولوب اوزرندن خوصى يعنى قابوغى صويولمش اوله وياخود اصلندن خوصى يتمامش اوله.

[**] و اقتاب جمع قتب در فتح تا ايله كه دوه سورينك صغيرينه ديرلركه سنامى مقدارى اولور .

یعنی بکا ربم کلدی دیو بیورلدی که حالت نومددر اما مرحوم والد ماجد بیورولرکه قرأن عظیم ده برنوع دن برنسه یوقدر بنم بیلدیکمده .

فائده — سفیان ثوری دن منقولدرکه ایتدی : هیچ بر دخی نازل اولمامشدر . الا عربیت ایله اولمشدر بعده هرنبی قومنه لسانلری اوزره ترجمه ایلمشدر .

علم معرفة اسمائه واسماء سوره — جاحظ ایتدی: حق تعالی کلامی بعض اسما ایله تسمیه ایلمشدرکه عربك کلاملرینی تسمیه ایتدکلرینه مخالفدر اجمالنده وتفصیلنده حق تعالی جمله سنی قرأن ایله تسمیه ایلدی آنلر دیوان ایله تسمیه ایتدکلری کبی. وبعضی سوره ایله تسمیه ایلدی آنلر قصیده دیدکلری کبی وبعضی آیت ایله تسمیه ایلدی آنلر بیت ایله تسمیه ایلدکلری کبی . وآخرینی فاصله ایله تسمیه ایلدی قافیه کبی . ودخی معلوم اولهکه حق تعالی قرأنی اللی بش اسمله تسمیه ایلدی (کتاب) و (مبین) و (قرأن) و (کریم) و (کلام) و (نور) و (هدی) و (رحمة) و (فرقان) و (شفاء) و (موعظه) و (ذکر) و (مبارك) و (علی) و (حکمه) و (حکیم) و (مهیمن) و (حبل) و (صراط مستقیم) و (قیم) و (قول) و (فصل) و (نباء) و (عظیم) و (احسن الحدیث) و (مثانی)و(متشابه) و (تنزیل)و(روح) و (وحی) و (عربی)و(بصائر) و (بیان) و (وعلم) و(حق)و (هادی) و (عجب) و (تذکره) و (العروة الوثقی) و (صدق) و (عدل) و (امر) و (منادی) و (بشری) و (مجید) و (زبور) و (بشیر) و (نذیر) و (عزیز) و (بلاغ) و (قصص) ودخی بر آیتده درت اسمله تسمیه ایلمشدر (صحف) (مکرمه) (مرفوعة) (مطهره) انتهی. آندن صکره کاه اولورکه بر سوره نك براسمی اولورکه اکثری بویله در وکاه اولورکه ایکی اسمی ودخی زیاده اولور زیرا کثرت اسماء شرف مسمی یه دلالت ایدر جمله دن سورهٔ فاتحه درکه یکرمی دن زیاده جه اسمی واردر : (فاتحة الکتاب)و(فاتحة القرأن) (ام الکتاب) (ام القرأن) (القرأن العظیم) (السبع المثانی)

نبی علیه السلامه شویله سویله اول قسمده جبرئیل امین کندی عبارتی ایله تعبیر ایلمك جائزدر برقسمی دخی اولدرکه حق تعالی جبرئیله دییه که نبی علیه السلامه شویله و شویله قرائت ایله پس اول قسمده جبرئیل مأمور اولدیغی اوزره قرائت وتعبیر ایدوب برکلمه وحرفی تغییر ایلمز. ایمدی قرآن قسم ثانی در قسم اوّل سنت در نته کیم وارد اولمشدرکه جبرئیلی سنت ایله دخی نازل اولور قرآن ایله نازل اولدیغی کبی. اول سببدندرکه نظم قرآنی تغییر جائز دکلدر امالفظ سنتی تغییر جائزدر ودخی معلوم اوله که تنزیلده ایکی طریق واردر بریسی اولدرکه نبی علیه الصلوة والسلام صورت بشریتدن منخلع اولوب صورت ملکیته مبدل اولمله بعده ملك دن اخذ ایلیه لر. ایکنجی اولدرکه ملك صورت بشریتده تمثل ایلیه تا که رسول الله صلی الله تعالی علیه وسلم اخذ ایدنجه. اما اولکی حالتده ثانیدن زیاده صعوبت واردر آندن صکره کیفیت سماعی دخی برقاچ وجه اوزره در کاه اولورکه صلصلهٔ جرس کبی ایشیدیرلر ایدی. و بوحالت حضرت رسالت جنابنه اشد حالات ایدی وحضرت عبدالله بن عمردن (ر. ع) مرویدرکه حضرت بیورمشدرکه هیچ برکره بکا وحی اولنمق اولمامشدرکه الا بن ظن ایتمشمدرکه نفسم قبض اولنه بعضلر دیمشدرکه بوطریقله نازل اولمق اول زمانده حاصل اولوردی که آیت وعید ویاخود آیت تهدید نازل اوله ودخی کاه اولوردی که کلام ملك علام حضرتك روعنه نفث اولنوردی یعنی قلبنه نفخ کبی برحالت اولور ایدی نته کیم حدیث شریفده وارد اولمشدرکه حضرت تحقیق روح القدس بنم روعمه نفث ایلدی دیو بیورمشدر وکاه اولوردی که صورت رجل ده کلوب تکلم ایدردی نته کیم بیورلمشدرکه (واحیاناً یتمثل لی الملك رجلاً فیکلمنی فاعامابقول) یعنی احیاناً ملك بکا صورت رجل ده تمثل ایدوب بکا تکلم ایدردی بن دخی آنك قولنی حفظ ایدردم بر روایتده وهو اهونه علی دخی وارد اولمشدر یعنی بوحال بکا اهون احوال در وکاه اولوردی که ملك نوده کلوردی وکاه حق تعالی نبی علیه الصلوة والسلامه تکلم ایدردی یا یقظه ده اوله لیلهٔ اسرادا اولان کبی یاخود نوم ده اوله. نته کیم حدیث معاذده وارد اولمشدرکه (اتانی ربی فقال فیم یختصم الملاء الاعلی) یعنی

راضی اولوب لکن ویحتمل عبارتی ایله ضعفنه اشارت ایلمشدر بعده توقف ایلمشدرکه بوروایت می یوقسه روایت اولی می تحیح و اولی در . قول ثالث بودرکه انزالنه لیلهٔ قدرده ابتدا اولنه بعدها سائر اوقاتدن اوقت مختلفه ده منجماً انزال اولنمش اوله و بو محلده قول رابع دخی واردر . لکن غیر مشهوردرکه قرآن جملةً من عندالله تعالی لوح محفوظدن سماء دنیاده اولان سفره کرام کاتبین زمرهسنه نازل اولمش اوله بعده سفرهٔ برره جبریل امینه یکرمی کیجهده نجیم ایدوب بعده پیك رب جلیل یعنی حضرت جبرئیل دخی یکرمی بیلده حضرت نبی کریمه صلی الله تعالی علیه وسلم تنجیم ایتمش اوله. ودخی معلوم اولهکه علماء اسلاف معنای انزالده اختلاف ایلمشلردر بعضلر دیمشدرکه حق تعالی کلامنی جبریله الهام وقرائتنی بیان واعلام ایلدی بعده جبریل دخی ارضده قرائتنی ادا ایلدی . بعضلردخی دیمشدرکه قرآنی ملك حق تعالیدن تلقف روحانی ایله تلقف ایدر . یعنی اخذ ایدر تلقفك اصل معناسی سرعت ایله اخذ وتناولدر ویاخود لوح محفوظدن حفظ ایدر بعده رسول خدایه انزال والقا ایدر بعضلر دخی دیمشدرکه آنلر قرآنی ذات باری ایله قائم معتادر دیرلر . آنلر انزالدن مقصد اول معنایه دلالت ایدن کلمات وحروفی ایجاد ولوح محفوظده اثباتدر دیو اعتقاد ایدرلر اما آنلرکه قرآن لفظ در دیرلر آنلر قتنده انزال مجرد اول الفاظی لوحده اثباتدر . آندن صکره نبی علیه السلامه انزال اولنانده دخی اوچ اقوال واردر اولکی قول اولدرکه منزل اولان عم لفظ وهم معنی اوله. قول ثانی اولدرکه حضرت جبرئیل خاصهٔ معانیی تنزیل ایلیه وحضرت صاحب رسالت ومعدن سعادت وبسالت صلی الله تعالی علیه وسلم معانیٔ مزبوردیه عالم اولوب آندن لغت عرب ایله تعبیر ایلمشدر و بو قوله قائل اولان حق تعالینك ﴿ تنزل به الروح الامین علی قلبك ﴾ قولنك ظاهری ایله تمسك ایلمشدر . قول ثالث اولدرکه معنی جبرئیله القا اولنوب و جبرئیل معنای مزبوردن لغت عرب ایله تعبیر ایدوب واهل سما دخی عربیت ایله قرائت ایلیهلر بعده جبرئیل لباس لسان عربی ایله انزال ایتمش اوله بعضلر دخی کلام الله منزل ایکی قسم در. برقسمی اولدرکه حق تعالی جبرئیله بیورمشدرکه

ودخى كعب دن مرويدركه توريتده اوّل انزال اولنان سورهٔ انعامدن اون آيت دركه ﴿ قل تعالوا اتل ما حرم ربكم ﴾ در آخرينه وارنجه . وينه كعب دن مرويدركه توريتك فاتحه‌سى انعامك فاتحه‌سى در و خاتمه‌سى سورهٔ هودك خاتمه‌سيدركه ﴿ فاعبده وتوكل عليه ﴾ در آخرينه وارنجه . وينه كعب دن مرويدركه توراة اوّل انعام ايله فتح اولنمشدر ﴿ يعدلون ﴾ قولنه وارنجه . ودخى ﴿ الحمد لله الذى لم يتخذ ولداً ﴾ ايله ختم اولنمشدر و ﴿ كبره تكبيراً ﴾ قولنه وارنجه . ودخى عبدالله بن عمرو بن العاص دن مرويدركه ايتدى : تحقيق نبى عليه السلام توريتده دخى قرأنده اولان صفتك بعضى ايله موصوفدركه بيورلمشدر ﴿ يا ايها النبى انا ارسلناك شاهداً ومبشراً ونبياً وحرزاً للاميين ﴾ ودخى ابى امامه دن مرويدركه ايتدى : حق تعالى حضرت ابراهيمه دخى حضرت نبى عليه السلامه انزال ايتديكى كبى انزال ايلمشدركه ﴿ التائبون العابدون ﴾ قوليدر و ﴿ بشر المؤمنين ﴾ قولنه وارنجه . ودخى ﴿ قدافلح المؤمنون ﴾ در ﴿ فيها خالدون ﴾ قولنه وارنجه . ودخى ﴿ ان المسلمين والمسلمات ﴾ در ودخى ﴿ سأل سائل ﴾ سوره‌سنده اولان ﴿ الذين هم على صلاتهم دائمون ﴾ در ﴿ قائموا ﴾ قولنه وارنجه . ايتدى بو سياقه وافى اولمدى الا ابراهيم ومحمد صلى الله تعالى عليهما وسلم .

علم معرفة كيفية انزال القرأن — معلوم اولهكه تنزيل مجيدك كيفيت انزالنده اوچ قول واردر . قول اوّل كه اصح واشهر وماعليه المعوّل در . اولدركه سماء دنيايه يعنى بزه جمله دن اقرب اولان سمايه كه فلك قمردر ليلهٔ قدرده جملة واحدة نازل اولوب بعده مصالح اقتضاسنه كوره منجماً ومغرقاً يكرمى اوچ يا يكرمى بش يىلده نازل اولمش اوله حضرتك بعثتدن صكره مكده مدت اقامتلرنده اولان اختلاف حسبنجه . قول ثانى بودركه يكرمى ليلهٔ قدرده ياخود يكرمى اوچ يا يكرمى بش ليلهٔ قدرده سماء دنيايه انزال اولنه هر ايله‌ده اول سنه‌ده حق تعالى نزولنى تقدير ايتديكى مقدار نازل اولوب بعده سنه تمام اولنجه منجماً نازل اوله بو قوله قائل وناقل اولان مقاتل در حايمى وماوردى دخى بوكا قائل و مائل اولمشلردر . امام فخر رازى دخى بوقوله

اقرأ دن اوّل نازل اولدقده مالم يعلم تمامنه دكين . ودخى والضحى دن اول نازل اولدقده فترضى قولنه دكين ايكنجينك مثالى سورهٔ فاتحه واخلاص وكوثر وتبت ومعوذتين دخى معاً نازل اولمشلردر ودخى سورهٔ نصر ومكن. بونلرك جملهسى سورهٔ قدردر . طوالده دخى مرسلات وسورهٔ صف وسورهٔ انعام كبى .

علم معرفة مانزل مشيعاومانزل مفرداً — غالب قرآنى جبرئيل بلا تشييع مفرداً تنزيل ايلمشدر. اما مشيع اولان سورهٔ انعامدركه يتمش بيك ملك آنى تشييع ايلمشلردر وسورهٔ فاتحه دخى نازله اولدقده سكسان بيك ملك آنكله بيلهايدى وآية الكرسى نازلهاولدقده يانجه بيلهاوتوزبيك ملك بيله ايدى وسورهٔ يونس نازله اولدقده اوتوزبيك ملك بيلهايدى و دخى ﴿واسئل من ارسلنا من قبلك﴾ آيتى نازله اولدقده يكرمى بيك ملك بيله ايدى بعضلر سورهٔ كهف دخى نازله اولدقده يتمش بيك ملك تشييع ايلدى ديمشلردر .

علم معرفة ماانزل منه على بعض الانبياء — وما لم ينزل منه على احد قبل النبى صلى الله تعالى عليه وسلم يعنى آياتدن بعضىكه اولا بعض انبيايه انزال اولنمشدر و بعضى دخى نبى عليه السلام دن اوّل براحده انزال اولنمامشدر آنلرك معرفتى در . ايكنجى قسمندندر سورهٔ فاتحة الكتاب و آية الكرسى و خاتمهٔ سورهٔ بقره . امام مسلم حضرت ابن عباسدن رضى الله عنهما روايت ايلمشدركه حضرت رسالتپناهصلى الله تعالى عليه وسلم برملك كوب ايتدى: سكا بشارت اولسون ايكى نور ايلهكه سكا ويرلمشدر و سندن اوّل برنبيه ويرلمامشدركه فاتحة الكتاب و خواتيم سورة البقردر وبعض احاديثده آية الكرسى ايله خواتيم سورة البقردر ذكر اولنمشدر و قسم اولندر ﴿سبح اسم ربك الاعلى﴾ ودخى ابى ميسرهدن مرويدركه سورهٔ جمعهنك اولى توريتده مكتوبدر ودخى زيدن مرويدركه نبى صلى الله تعالى عليه وسلم ايتدى : ﴿بسم الله الرحمن الرحيم﴾ سليماندن صكره بندن غيرى برنبيه نازل اولمدى

علم معرفة ماتأخر حكمه عن نزوله وماتأخر نزوله عن حكمه

يعنى حكمى نزولدن متأخر اولانى ونزولى حكمتدن متأخر اولانى بيلمكدر . اولكينك مثالى حق تعالى نك ﴿ لااقسم بهذا البلد وانت حل بهذا البلد ﴾ قولى در [*] زيرا سورهٔ مكيه در وحالا كه اثر حل يوم فتحده مكه ده ظاهر اولمشدر حتى نبى عليه السلام بوكون بكا نهاردن برساعت حلال قيلندن ديو بيورمشدر كذلك مكه ده ﴿ سيهزم الجمع ويولون الدبر ﴾ آيتى نازله اولدى يعنى عن قريب برجمع منهزم اولوب اردلرن دوندريرلر ديو بيورلدى حضرت عمر (ر.ع) آيا قنفى جمع در اوله . وقتا كه يوم بدر اولوب قريش منهزم اولديلر بن رسول الله نظر ايلدم آنلرك آثارنده سيفنى نيام دن اخراج ايدوب كيدردى ودخى ﴿سيهزم الجمع ويولون الدبر﴾ كريمه سنى تكرار ايدردى پس اوّل آيت يوم بدر ايچون نازله اولمش اولدى ودخى ايكنجينك مثالى آيت وضو در زيرا آيت مدنيه در بالاجماع وضونك فرضيتى خود فرضيت صلوة ايله بيله مكه ده اولمشدر پس مقدما وضوء فرض اولمش ايكن بنه آيت نزولنده حكمت بودركه فرضيتى وحى متلوا ايله ثابته اولمش اوله . بوعبدنقير ايدركه بومقامده بعض علماء اعلام دخى زياده تحقيق وجوابده تدقيق ايدوب ديمشدر: وقتا كه وضوء عبادت مستقله اولمايوب توابع صلوتدن اولديسه جائزكه زمان وحى دن طول عهد ومرور اعصار وانتقاص نقلهٔ روايات واخبار اولان علماء اخيار سببى ايله زمرهٔ امت شاننده ترك اهتمام وهمت ايليه لر اماهر زمان وهر لسانده حاضر نص باقىٔ متواتر ايله ثابت اوليجق آنك خلافنجه اولوب ترك اهتمام احتمالى مرتفع اولورانتهى. آخر دخى آيت جمعه كبى زيرا آيت مذكوره مدينه در جمعه ايسه مكه ده فرض اولمشدر .

علم معرفة مانزل مفرقا ومانزل جمعاً — اولكينك مثالى سورهٔ

[*] آيت كريمه نك اول تقديرجه معناسى سكا بوبلده ده حلال اولور نهاردن برساعتده قتل واسردن هرنه ديلرسه ك ايشليه سين. ديمك اولوب مقتضاى حديث شريف اوزره عام فتحده اولان اجلاله وعد اولمش اولور نته كيم علامهٔ بيضاوى تصريح ايلمشدر.

خیراً منکن) دیدم پس درحال اول عبارت ایله آیت کریمه انزال اولندی وبونك امثالی کثیردر تتبع کتب احادیث ایدنلر بیورلر .

علم معرفة ماتكرر نزوله — یعنی نزولی مکرر اولان آیتی بیلمك. زرکشی برهانده ایتدی کاه اولورکه برشی ایکی کره نازل اولور آنك شانی تعظیم ایچون وسببی حادث اولدقده نسیان خوفندن بنه تذکیر ایچون . اصل حکمتی بودرکه کاه اولورکه برسبب حادث اولور سؤال کبی یابرحادثه کبی البته برآیت نزولی اقتضا ایدر . مع هذا آندن اقدم آنی متضمن برآیت نازله اولمش ایدی . پس نبی علیه‌السلامه اول آیت بعینها وحی اولنور امته اول آیتی تذکیر واول آیت بوحادثه‌یی متضمن ایدوکنی بیان وتقریر ایچون. ودخی قرآنده اولان احرف سبعه‌یعنی قرائت سبع دخی تکرار نزول قبیلندندر . بوعبد فقیر ایدرکه سیوطی اتقانده بوکلامك وجهنی بیان ایدوب دیمشدرکه قرآنك هر بری مکررا نازله اولدیغنه دلالت ایدر حدیث ابی‌دن (ر . ع) مسلم اخراج ایتدوکی‌که حضرت رسالت پناه علیه صلوات الاله بیوردیکه تحقیق بنم ربم بکا ارسال ایلدی‌که قرآنی برحرف اوزرینه قرائت ایلیم پس بن رد ایدوب یارب احسان ایدوب امتمه تهوین وآسان ایله دیدم پس بنه ارسال ایلدی‌که ایکی حرف اوزرینه قرائت ایلیم بنه رد ایدوب امتمه آسان ایله دیدم پس بنه ارسال ایلدی‌که یدی حرف اوزرینه قرائت ایلیم . ایمدی بوحدیث دلالت ایدرکه دفعهً اوّل وهلهده نازل اولیوب بلکه مرة بعد اخری اولمشدر . ودخی سخاوی جمال القراءده سورهٔ فاتحه‌نك ایکی کره نزولی حکایت ایتدکدن صکره ایتدی اکر سؤال اولنورسه که مرهٔ ثانیه‌ده نزولنده فائده‌نه‌در ؟ جواب ویریلورکه جائزدرکه اول مرده‌ده حرف واحد اوزره نازل اوله ودفعهٔ ثانیه‌ده سائر وجوهی ایله نازله اوله مالك ومالك کبی . والسراط والصراط کبی وبونلرك امثالی انتهی .

ایمدی بوذکر اولنان فوائد ایله معلوم اولورکه آنلرکه قرآنده نزولی مکرر آیت یوقدر زیرا تکرر نزولده فائده یوقدر بلکه تحصیل حاصلدر دیمشلردر . آنلرك بوقولی کلام باطل ورأی بی‌نفع وفکر عاطلدر .

یاخود صحابی دن اول آیتی تفسیر قیلندن میدر ؟ ودخی قول مزبور چنانکه تابعی دن واقع وصادر اولسه اول دخی مرفوع در لکن مرسل اولور اول تقدیرجه ینه مقبول اولور زیرا مرسل تابعی دخی قول اصح اوزره مقبولدر اکثرا کا واصل اولنجه سندی صحیح وکندیسی دخی صحابه دن اخذ ایدن ائمهٔ تفسیردن ایسه مجاهد کبی وعکرمه وسعید بن جبیر کبی ویاخود بر مرسل آخر ایله ویاخود آنك امثالی برحال ایله قوت بولورسه .

فائده — اکثر مواضعده اولورکه مفسرین بر آیتك نزولی ایچون اسباب متعدده ذکر ایدرلر مقدما مرور ایتمشدرکه آنلرك برآیت حقنده نزلت فی کذا دیدکلری قوللرندن مقصد تفسیردر اول تقدیرجه تعدد ضرر ایلمز زیرا ایکی تفسیر بینده منافاة اولماز اکر لفظك ایکیسنه دخی تناولی وار ایسه، اکر متناول دکل ایسه اول تقدیرجه اکر احد تفسیرینك اسنادی صحیح ایسه اعتماد اول صحیح اولان اسناده در اکر بریسی نزلت فی کذا دیسه بری دخی سبب نزولی بودر دیو تصریح ایلسه وایکیسنك مابینده مخالفت اولسه معتمد علیه اولان سببیتی تصریح ایدندر اما اولکه نزلت فی کذا دینمشدر آنك کلامی استنباط حکم قبیلندن اولور .

علم معرفة مانزل على لسان بعض الصحابة — بودخی حقیقتده اسباب نزولدندر و برجماعت موافقات عمری (ر . ع) مستقلاً افراد بالتصنیف ایلمشدر زیرا اصل بوبابده موافقات عمردر . حضرت عمر (ر . ع) ایتدی: اوچ کلامده ربمه موافقت ایلدم اولا ایتدم: «یارسول الله لو اتخذنا من مقام ابرهیم مصلی» یعنی یارسول الله اکر مقام ابراهیمدن برمصلی اتخاذ ایلسه‌ك مناسب دکلیدر پس ﴿ واتخذوا من مقام ابراهیم مصلی ﴾ آیتی نازله اولدی آیت حجاب نزولدن مقدم ایتدم . یارسول الله سنك نسائك اوزرینه بر وفاجر داخل اولوب مجلسکه حاضر اولورلر آنلره امر ایلسه‌ك احتجاب ایلسه‌لر ، پس آیت حجاب نازله اولدی ودخی حضرت رسول الله اوزرینه نسوانی اقتضاء غیرت ایله اجتماع ایلدیلر بن دخی آنلره ﴿ عسی ربه ان طلقکن ازواجاً

یوقدر . زیرا تاریخ مجراسنه جاری ومنفعتندن خالی وعاری در دیمشدر. آنك زعمی باطل واعتقادی فاسدوعاطل در ودخی معلوم اولدکه اهل اصولدن محققین واکثرعلماودین بونك اوزره متفقین اولمشاردرکه اعتبار عموم لفظدر خصوص سببه دکلدر حتی نیچه آیات واردرکه بعض اسباب مخصوصه ده نازله اولمش ایکن اسبابك غیرینه دخی حکمی متعدی و متجاوز اولمشدر وحد قذف نته کیم آیت ظهار اوله سلمة بن صخر حقنده نازله اولمشدر . حضرت عائشه یه حاشا رمی واسناد ایدنلر حقنده واقع اولمشدر لکن بعد النزول سائری عموم لفظ تحتنده دخول ایدوب حکمی عام اولمشدر وعموم لفظی اعتبار ایتمیلرك کلاملرینه اعتبار یوقدر وبونك تفصیلی علم اصولده در ودخی معلوم اولدکه صورة سبب نزولك تحت عموم لفظده دخولی قطعی در ایمدی چنانکه بعض آیات اسباب خاصه اوزره نازل اولسه کاه اولورکه اول آیات انلره مناسبه اولان آیات عامه ایله بیله وضع اولنور نظم قرآنی وحسن سیاقتی رعایت ایچون. پس اول مقوله آیات خاصه صورة سببه قریب اولور تحت عموم ده دخولی قطعی اولماغن. نته کیم سبکی نك مختاری بودرکه اول مقوله آیات خصه لك مرتبه سی متوسطه در تحتنده ومجردك فوقنده در .

فائده — واحدی ایتدی اسباب نزول کتاب اللهده قول حلال دکلدر الا روایت ایله وتنزیلی مشاهده ایدوب اسبابنه واقف وآنك علمندن بحثه قادر وعارف اولانلردن سماع ایله اولیجق حلال اولور. ودخی دیمشدرکه برصحابی که (نزلت الآیة فی کذا) دیسه یعنی فلان آیت فلان خصوصده نازل اولدی دیسه کاه اولورکه سبب نزولی مقصود اولور وکاه اولورکه فلان خصوص دخی بو آیتده یعنی عمومنده داخلدر دیمك مقصود اولور ودخی سبب نزول شرطی بودرکه ایتك نزولی اول واقعه نك حدوثی ایامنده اولوب بر زمان متأخر اولمایه والا اول آیت اول سبب ایچون نازله اولمش اولماز بلکه وقایع ماضیه دن اخبار قبیلندن اولور قصهٔ اصحاب فیل وقصهٔ قوم نوح وبونلرك امثالی کبی. ودخی صحابی نك نزلت الآیة فی کذا قولنده اختلاف ایامشلردرکه حدیث مسند حکمنده میدر آکا بناءً که معرفتنه سماعدن غیری طریق یوقدر

اولورکه ایتدی: بو آیتك نزولی اول زمانده ایدی که صحابهٔ کرام میان صفا ومروه ده سعی اقدام ایتمکه اقدام ایده میوب عمل جاهلیت دندر دیو تأثم ایلدیلر یعنی اثم ووبال اولمق احتمالدر دیدیلر. ایمدی آیت کریمه ده نفی جناحدن مقصد آنلر احتمال ویردکلری جناحی نفی ایتدیکی حضرت عائشه نك سبب نزولی بیان ایتمه سیله ظاهر اولدی وینه معرفت سبب نزولك فوائدندن دفع توهم حصردر.

تذییل — بوعبد فقیر ایدرکه بوکلامك معناسنی وتحقیقنی علامهٔ سیوطی اتقان ده امام شافعی دن رضی الله تعالی عنه نقل طریقی ایله تفصیل وبیان ایدوب دیمشدرکه: حق تعالی ﴿ قل لااجد فیما اوحی الی محرماً ﴾ قولنده امام شافعی دیمشدرکه وقتاکه کفار حق تعالی نك حلال ایتدیکنی تحریم وحرام ایتدیکنی تحلیل اوزره اصرار ایلدیلر وهرامرده مضاده ومعانده اختیار ایدرلر ایدی پس آیت کریمه دخی آنلرك عرضنه مناقض کلدی یعنی بکاوحی اولنانلرده مذکور اولان برقاچ اموردن غیری حرام بولمازم دیمکدن مقصد کویادیمکدرکه هیچ برحلال یوقدرالاسزك حرام ایتدیککزدر وبرحرام یوقدرالاسزك حلال ایتدیککزدر مثلا برکیمسه آخره بوکون سن حلاوه اکل ایلمه دیسه اول دخی محض مخالفت ایچون بن بوکون برنسنه اکل ایتمزم الا انجق حلاوه اکل ایدرم دیسه مقصود انجق مخالفت اولور حقیقتده نفی واثبات اولماز کویا که بومقامده دخی حق تعالی دیمشدرکه هیچ برحرام یوقدر الاسزك حلال ایتدیککز میته ودم ولحم خنزیر ﴿ وماأهل لغیرالله به ﴾ واردرلکن بوندن مقصد بونلردن غیری هرنه وارایسه حلال دیمك دکلدر زیرا مقصود آنلرك حلال ایتدکلرینه اثبات تحریم در یوقسه سائرینه اثبات حل دکلدر. ایمدی وجه مشروح اوزره سبب نزول معلوم اولماز ایسه محرمات انجق بومذکور اولانلره منحصر اولمق توهم اولنوردی. سبب نزول ایله اول توهم مندفع اولدی انتهی. وینه فوائد سبب نزولدندر آیت کیمك حقنده نازل اولدی ایسه آنك اسمنی بیلمك ودخی آیتده مبهم اولانی بیلمك. ایمدی وقتاکه فوائد مزبوره یی بیلدك ایسه سکا معلوم اولورکه شول کیمسه که بوفنك تحتنده فائده ومعرفتنده نفع وعائده

فهم واذعان ايدر. بوتفسير اتقانده اولانه موافق ترجمه وتحرير ايتمشدر لكن بعدكل كلام توجيهات مذكوره‌نك ضعفى جاى كلام دكلدر .

علم معرفة سبب النزول

نزول آيات ايكى قسمدر برقسمى ابتدائى اولاندر برقسمى دخى سؤال وياحادثه عقيبنده اولاندر وبوعلمده على بن المدينى‌كه بخارينك شيخى‌در تصنيف ايلمشدر واحدى دخى بر كتاب تصنيف ايدوب بعده جعبرى آنى اختصار وبرنسنه زياده ايتميوب انجق اسانيدينى حذف اوزره اقتصار ايلمشدر شيخ الاسلام ابن‌الحجر دخى تأليف ايلمشدر لكن وفات ايتمكله مسوده‌ده قالمشدر. سيوطى دخى بونده بر كتاب حافل وجامع وشامل تصنيف ايدوب (لباب النقول فى اسباب النزول) ايله تسميه ايلمشدر وبوعلمده فوائد كثيره واردر مثلا تشريع احكامه باعث اولان حكمتلر وجهتى بيلمك كبى . واول آيتلك متضمنه اولديغى حكمى سبب نزولدن منفهم اولان مورد نصه تخصيص كبى شمول كيمسه‌لر قتنده‌كه رأى ايدرلركه اعتبار عموم لفظه دكلدر خصوص سببه‌در وكاه اولوركه لفظ عام اولور لكن تخصيصنه دليل قائم اولور ايمدى چنانكه سبب نزول معلوم اوله حكمى تخصيص ايدوب اول ماده‌نك غيرندن قصر ايدرودخى مقصود آنهى اولان معنايه وقوف كبى . زيرا كاه اولوركه آيتك تفسيرى معلوم اولماز قصه‌سنه وسبب نزولنه وقوف حاصل اولمايجه. مثلا حق تعالى‌نك ﴿ فاينما تولوا فثم وجه الله ﴾ قول شريفى ظاهرينه نظر اولنسه استقبال قبله‌نك عدم وجوبنى اقتضا ايدر اول خودخلاف اجماع ايديكى مقررر واستقبال قبله‌نك وجوبى عمدة كتبده مسطور ومحرردر . ايمدى بوآيتك معناسى معلوم اولماز الا بونكله معلوم اولوركه نزولى نافلهٔ سفرده‌در قبله‌ده اشتباه ايدوب تحرى ايله اداء صلوة ايدنلر حقنده‌در ودخى حق تعالى‌نك ﴿ ان الصفا والمروة من شعائر الله ﴾ قولى آخر ايته دكين ظاهرا صفا ومروه مابينده سعى واجب اولمامق اقتضا ايدر زيرا ﴿ فلاجناح عليه ان يطوف بهما ﴾ قولندن منفهم اولان سعى ايتمكده انجق وبال وجناح اولمقدر بوندن واجب اولمق لازم كلمز . ايمدى سعيك وجوبى معلوم اولماز الا حضرت عائشه‌نك رضى الله تعالى عنهما بيانى ايله معلوم

دیمکدر بعضلر دخی آخر نازل اولان آیت ﴿ لقد جاءکم رسول من انفسکم ﴾ در آخر سوره‌یه وارنجه . بوقولی ابی بن کعب روایت ایلمشدر بعضلر دخی اخر مانزل ﴿ فمن کان یرجو لقاء ربه ﴾ در وبوقولك تأویلی . بودرکه بوندن صکره آنی نسخ ایدر آیت نازل اولمامشدر بلکه آیت محکمه‌در امام بیهقی بواقوالك جمله‌سنی تأویل ایدوب هرکیمسه کندی قتنده ثابت اولان ایله جواب ویرمشدر دیمشدر. مرحوم والد ماجد تأویل مزبورك اصلا نفی یوقدر دیوبیورمشلر، بو عبد فقیر ایدرکه فی الواقع بوتأویله نجه نافع اولورکه هرکس کندی وقتنده ثابت اولان ایله جواب ویردیکی مقرردر نهایت مرتبه اکر هربرینك ثبوتی سند صحیح ایله ایسه ینه وجه آخر ایله توفیق امرنده تحقیق وتدقیق ایتمك لازم اولور اکر بعضنك ثبوتنده شبهه وارایسه ویاخود طرف جرح‌دن برطریق ایله مجروح ایسه وقنغیسی صحیح وقنغیسی مجروح‌در مبین ومشروح اولمق کرکدر والابویله جواب مطلق بی نفع ایدیکی محققدر . قاضی ابوبکر (انتصارده) دیمشدرکه اقوال مزبوره‌ده برحدیث مرفوع یوقدر بلکه هربری نوع اجتهاد وغلبهٔ ظن ایله برقوله استناد ایدوب سویلمشدر[*] بودخی احتمال درکه هربری نبی علیه الصلوة والسلام‌دن یوم موتنده وياخود زمان مرضندن برمقدار مقدمجه آخر سماع ایتدیکنی نقل واخبار ایتمش اوله وبرغیری دخی صکره آندن سماع ایتمش اوله کندیسی بالذات سماع ایتمش اولمایه اول سببدن اختلاف اقوال اولوب باعث قیل وقال اوله بودخی محتمل درکه نبی علیه الصلوة والسلام آخر تلاوت ایتدیکی آیت بعض آیات ایله معاً نازله اولمش اوله بعده اول آیت مصاحفده رسم اولندقده بیله نازله اولان آیاتك رسمنه دخی امر اولنه بعده بوترتیب اوزره کورنلر اول آیاتی آخر مانزل ظن ایلیه‌لر وبوخصوصده وارد اولان اقوال غایت ایله چوقدر جمله‌دن بومقدار اوزره اقتصار اولنمشدر . ودخی معلوم اولهکه بوتوجیهات مذکوره‌یی والد مرحوم کتاب اتقان‌دن اخذ وجمع ایلمشلردر لکن اصل نسخه‌ده اتقان‌ده مذکور اولانه مخالف واقع اولمشدر نتهکم مراجعت کتاب اتقان ایدن ارباب ایقان

[*] قاضی ابوبکرك کلامی بوفقیرك کلامنی مؤیدومقرر ایدیکی متأمله روشن وظاهردر.

دخی اولدر ﴿ اقرأ باسم ربك ﴾ در بو قولی شیخین ده وحاکم مستدرکده و بیهقی دلائل ده، وطبرانی کبیرده روایت ایلمشلردر. ایکی قولك بینده توفیق بویله درکه اوّل سورهٔ کامله که نازله اولمشدر مدثر اوله . پس سورهٔ قلمك اولی دخی علی الاطلاق اوّل ما نزل اولغه منافی اولماز ویاخود مدثر اوّل ما نزل اولمق فترة وحی دن صکره اولانه نسبت ایله اوله مطلقا اولیه یاخود مدثرك اولیتی حضرت جابرك اجتهادی اوله روایتی اولیه . واقرأ سوره سنك اولیتی حضرت عائشه نك روایتی اوله. پس اول اجتهاد جابردن مقدم ایدیکی ظاهردر. قول ثالث سورهٔ فاتحه درا کثر مفسرین بوکا ذاهب اولمشلردر عمرو بن شرحبیل دخی بونی مرسلا روایت ایلمشدر لکن جواب ویروب دیمشلردرکه محتمل درکه اول روایت سورهٔ فاتحه نك نزولندن اخبار وحکایت اوله اقرأ ومدثر نازل اولدقدن صکره . زیرا محصلی بودرکه حضرت جبرئیل امین رسول رب العالمینه ندا ایدوب ایتدی : قل یامحمد ﴿ بسم الله الرحمن الرحیم . الحمد لله رب العالمین ﴾ تا که ﴿ ولا الضالین آمین ﴾ دواصل اولنجه . وبونده احتمال واردرکه نداء مزبور حضرته اوّل ندا و اوّل قرائت اولیه . قول رابع ﴿ بسم الله الرحمن الرحیم ﴾ در و بوقول عکرمه دن و حسن دن و ابن عباس دن رضی الله تعالی عنهم مرویدر بوکا دخی جواب ویرمشلردرکه بو برأ سه برقول عد اولنماز زیرا برسوره نازله اولیحق البته بسمله بیله نازله اولق ضروریدر پس بسمله اوّل نازل اولمش آیت اولور علی الاطلاق اما آخر نازل اولان سوره سورهٔ ﴿ برآءة ﴾ در و آخر نازل اولان ﴿ یستفتونك ﴾ آیتی در بعضلر آیت ربوادر دیمشدر بعضلر دخی آیت دین در دیمشدر قولین اخیرین بینده توفیق بویله درکه بوایکی آیت دفعهً نازل اولمش اولهلر حالا مصحفده اولان ترتیب اوزره . ودخی ایکیسی بیله قصهٔ واحده ده وارد اولمشلردر نهایت مرتبه راویلرك هربری نازل اولانك بعضندن آخر نازل اولان بودردیو خبر ویرمشدر بوتقدیرجه هر بریناك کلامی صحیح اولور و اول آیتی کاه آیت ربوا ایله وکاه آیت دین ایله تلقیب ایتدکاریناك یعنی آیت مزبوره ایکیسنی دخی مشتمله اولدیغنه بناءً در وبعضلر دخی آخر نازل اولان ﴿ یستفتونك ﴾ آیتی در دیدکاری مقیددر یعنی فرائض حقنده آخر نازل اولان

اولندى ديرلر ايدى. ودخى سوره‌يى تمامها قرائته احتياج اولماز ايدى زيرا مقدما صحابهٔ كرامك معلوملرى اولمش اولوردى ايمدى بوتوجيهات ايله، تأويل اوّل ايله مؤل اولمق مندفع اولور. بوعبد فقير ايدر وجه اخيرده كلامه مجال واردر زيرا جائزدركه اول زماندن مقدمجه حال يقظه‌ده سورهٔ مذكوره نازله اولمش اولوب نهايت هنوز اصحاب كرامه قرائت واعلام اولنمامش. پس اول سببدن بكا سوره انزال اولندى ديو بيوروب سورهٔ كوثر انزال اولندى ديمامش اولەلر واوّل وقت اعلام شمدى اولمق ايله تمام سوره‌يى قرائت واعلام ايده‌لر والعلم عندالملك العلام.

علم معرفة الارضى والسماوى — اما ارضى اولانلر ظاهردر ولكن سماوى اولانلر ليلهٔ معراجده نازل اولاندر آخر سورهٔ بقره‌دن ايكى آيت كبى. نته‌كيم امام مسلم حضرت ابن مسعوددن اخراج ايلمشدركه وقتا كه رسول‌اللهه اسرا اولندى سدرة المنتهيه منتهى اولدى الى آخرالحديث. و بو حديثده وارد اولمشدر كه پس رسول‌اللهه اوچشئ اعطا اولندى: صلوات خمس اعطا اولندى وخواتيم سورهٔ بقره اعطا اولندى و امتندن حق تعالى‌يه برشيئى اشراك ايتمينلردن مقحماتى يعنى بلا ردية وتثبت صادر اولان كناهلرى مغفرت ايليه. ودخى هذلى‌نك (كامل) نام كتابنده مذكوردركه (آمن الرسول) آخرينه‌وارنجه قاب قوسين‌ده انزال اولندى. ابن العربى ايتدى: تحقيق قرأنده سماوى واردر وارضى واردر ودخى بين السماء والارض نازل اولمش واردر ودخى تحت ارضده غارايچنده نازل اولمش واردر اما ارضى ايله سماوى‌دن مقصد نه‌ايدوكى ظاهردر فمابين السماء والارض نازل اولاندن مقصد ظن اولنوركه بين السماء والارض اولان فضاده اوله ليلهٔ معراجده نازل اولان كبى. ابن العربى ايتدى: تحت ارضده غارده نازل اولان سورهٔ مرسلات در نته‌كيم صحيحده ابن مسعوددن وارد اولمشدر.

علم معرفة اول مانزل — آنك موضعنده و سائر احوالنده امر ظاهردر ولكن اول نازل اولانده برقاچ اقوال واردر بريسى‌كه صحيح اولان

فهم اولانلر بو حدیث شریفدن فهم ایلدیلر که سورهٔ مرقومه اول بعثت زمانینده نازله اولمشدر . و بونك توجیهنده دیمشلر درکه زمان نوم ده وارد اولانلر دخی وحی قبیلندندر . زیرا انبیانك رؤیسی دخی وحیدر . ودخی ایتدی بوکلام صحیحدر لکن اشبه بویله دیمکدرکه قرآنك جملهسی زمان یقظه‌ده نازل اولمشدر نهایت مرتبه یقظه‌ده نازله اولان سورهٔ کوثر حضرتك اثناء نومده خاطر شریفلرینه کذر ایتمش اولمه و یاخود اول کوثرکه سورهٔ کریمه آنك حفظنده وارده اولمشدر اول حالده حضرته عرض اولنمش اوله . حضرت دخی سورهٔ مرقومهیی آنلره قرائت وتفسیر ایتمش اولدلر بنه امام رافعی ایتدی : بعض روایاتده وارد اولمشدر که اول حالده اغما حاصل اولمش اوله . بودخی محتملدرکه حضرته نزول وحی زمانینده عارض اولان حالت اوله‌که آکا برحاء الوحی [*] دیرلر . بومقامده کلام رافعی تمام اولدی سیوطی ایتدی : رافعینك کلامی غایت ایله موجه‌در. بن دخی آنك کلامنه وقوفدن مقدم اول توجیه وجیهه مائل ایدم لکن تأویل اخیر ، اوّلدن اصح واظهر واوضح‌در زیرا حضرتك شمدی بکا بر سوره نازل اولندی دیو بیوردقلری مقدما نزولی دفع و منع ایدر نه‌کیم تأویل اوّلك حاصلی اولدر. مؤلف اصل مترجم مرحوم والد ماجد بیوررلرکه بن دیرمکه کذلك تأویل اخیری مؤیددر حضرت انسك (بین اظهرنا) قولی . یعنی حضرت بزم اوکومزده ایدیلر دیدیکی . زیرا مقصد نوم حقیقی اولسه عادتا نوم معهود جمع کثیر ایچنده اولماز خصوصا نوم رسول‌الله صلی الله تعالی علیه وسلم . و آندن ماعدا بعده مبارك باشلرینی رفع ایلدی دیدیکی اکرنوم حقیقی اولسه (ثم رفع رأسه) دیمیوب (ثم استیقظ ـ یاخود ـ ثم قام من مضجعه) دیرایدی. یعنی بعده اویاندی یاخود یاتدیغی یردن قالقدی دیرایدی ویا بونك امثالی برکلام سویلردی ودخی حضرت بکا برسوره انزال اولندی دیوب بعده شویله قرائت ایلدی دیدیکی دخی دلالت ایدرکه آندن اول اول سوره نازله اولمش اولمایه . زیرا اویله اولمش اولسه بکا سورهٔ کوثر انزال

[*] قاموسده برحاء الحمی و غیرها دیرلر شدت معناسنه‌در دیمشدر .

علم معرفة الحضرى والسفرى — بوعلمك موضوعى و نفعى وغيتى غايت ظهوردەدر وحضرى نك امثله سى كثيرەدر اما سفرى نك امثله سنى ضبط ايلمشلردر . جمله سى قرقدن زيادەجه در كه علامهٔ سيوطى اتقانده آنلرى استقصا ايلمشدر .

علم معرفة النهارى والليلى — بونك دخى موضوعى وغيتى ومنفعتى ناظرينه ظاهره در . ديمشاردر كه اكثر قرأن نهارده نازل اولمشدر . اما ليلى اولانلرى تتبع ايلمشلردر . جمله سى اون بش آيته يتيشمدر كه سيوطى آنى دخى اتقانده ذكر ايلمشدر .

علم معرفة الصيفى والشتائى — بونك دخى موضوع و غايت ومنفعتنك امرى خفى دكلدر . واحدى ايتدى : حق تعالى كلاەده ايكى آيت انزال ايلدى بريسى كه اوّل سورهٔ نسادەدر شتاده نازل اولمشدر بريسى دخى كه آخر نسادەدر صيفده نازل اولمشدر . حجهٔ وداعده نازل اولان دخى صيفى در اوّل مائده كبى . و دخى ﴿ اليوم اكملت لكم دينكم ﴾ و دخى ﴿ واتقوا يوما ترجعون فيه الى الله ﴾ و آيت دين وسورهٔ نصر كبى وغزوهٔ تبوكده نازله اولان آيات كبى . وشتائى دندر آيت افك وغزوهٔ خندقده نازله اولان آيات .

علم معرفة الفراشى والنومى — بونده دخى موضوع ونفع امرى مقدما مرور ايدنلر كبى در . فراشى نك امثله سندندر ﴿ والله يعصمك من الناس ﴾ ودخى ﴿ وعلى الثلثة الذين خلفوا ﴾ آيتى . امانومى سورهٔ كوثردر نته كيم مسلم حضرت انسدن (ر . ع) روايت ايلمشدر كه ايتدى : بروقتده نبى عليه السلام اوكومزده ايديلر ناكاه برمقدار نوم ونعاس غلبه ايدوب بعده تبسم ايدرك رأس كريمنى رفع ايلديلر . بن ايتدم يارسول الله باعث ضحك نه در ؟ بيوردىلركه شمدى بكا برسوره نازل اولدى . بعده قرائت ايدوب ﴿ بسم الله الرحمن الرحيم . انا اعطيناك الكوثر فصل لربك وانحر . ان شانئك هو الابتر ﴾ ديه سورهٔ مذكوره يى اوقوديلر . امام رافعى امالى سنده ايتدى : ارباب

نازل اولان و دخی مدینه‌ده نازل اولان و دخی مکه‌ده نازل اولوب حکمی مکی اولان ومکه‌ده اهل مدینه حقنده نازل اولان ومدینه‌ده اهل مکه حقنده نازل اولان ودخی مکی‌نك مدنی حقنده نزولنه مشابه اولان ودخی مدنی‌نك مکی حقنده نزولنه مشابه اولان ودخی حجفه‌ده نازل اولان ودخی بیت‌المقدس‌ده نازل اولان ودخی طائفده نازل اولان ودخی حدیبیه‌ده نازل اولان ودخی لیلاً نازل اولان ودخی نهاراً نازل اولان ودخی مشیعاً نازل اولان . بوعبد فقیر ایدر که مشیعاً نازل اولاندن مقصد اولدرکه نازل اولدقده ملائکه‌دن نیچه بیك ملك آنی تشییع ایدوب بیله نازل اولمش اولدلر مثلا سورهٔ انعام حقنده ابن حبیب و آکا تابع اولوب ابن النقیب دیمشلردرکه نازل اولدقده یتمش بیك ملك آنی تشییع ایلمشلردر . وبونك امثالی نیچه سور و آیات دخی واردرکه هر برنده نیچه بیك ملك تشییع ایلمشلردرکه تفصیلنی سیوطی اتقانده بیان ایلمشدر . و دخی مفرداً نازل اولان ودخی سور مکیه‌ده اولان آیات مدینات وسور مدینه‌ده آیات مکیات ودخی مکه‌دن مدینه ومدینه‌دن مکیه ومدینه دن ارض حبشه‌یه تحمیل اولنان آیات ودخی شول آیات که آنده اختلاف اولنوب بعضلر مدنی وبعضلر مکی دیه‌لر . پس بونلر یکرمی اوچ وجهدرکه بونلری بیلمین و مابینلرینی تمییز ایتمین کیمسه‌یه حلال دکلدرکه کتاب اللهده تکلم ایلیه . وبوندن ماعدا مکی و مدنی‌ده اوچ اصطلاح اوزره اختلاف ایلمشلردر. جمله‌دن اشهری بودرکه مکی هجرتدن مقدم نازل اولاندر و مدنی صکره نازل اولاندر کرك مدینه‌ده نازل اولسون کرك مکه‌ده عام فتحده یاخود عام حجة الوداعده یاخود اسفاردن برسفرده . وبونك اوزرینه دلالت ایدر بر اثر دخی روایت ایلدیلر . ایکنجی بودرکه مکی مکه‌ده نازل اولاندر هجرتدن صکره ایسه دخی ومدنی مدینه‌ده نازل اولاندر. بوتقدیرجه سفرلرده نازل اولانلر ایکیسی بینده واسطه اولور لکن مکه‌نك ضواحی ونواحی‌سنده نازل اولانلر مکی اولور منی وعرفات وحدیبیه کبی ومدینه‌نك ضواحی‌سنده اولانلر مدنی‌اولور بدر واحد وسلع کبی . اوچنجی بودرکه مکی اهل مکه‌یه خطاب واقع اولاندر ومدنی اهل مدینه‌یه خطاب واقع اولاندر .

ايلمشلردر اما بونده واقع اولان تصانيف ميان طلابده كم ياب در مجد اولان طالب واصل اولور .

علم احوال رواة الاحاديث — بوبر علمدركه آنده احاديث شريفه‌يي روايت ايدنلرك احوالى معلوم اولور هر برينك وفياتندن وقبائل واوطانندن وجرح وتعديلندن وبونلرك غيرى احوالدن . وبوعلم من وجه فروع تواريخدندر وبر وجهدن دخى فروع احاديثدندر بونده دخى علما تصانيف كثيره تصنيف ايلمشلردر . ايچلرندن بر مقدارى ماسبقده ذكر اولنمشدر تذكر ايديجك واقف اولورسين .

علم طب النبي صلى الله تعالى عليه وسلم — بوبر علمدركه طب مرضى حقنده وارد اولان احاديث نبويه‌دن باحثدر . برجماعت دخى بوعلمده تصنيف كتاب ايتمكه اعتنا ايلمشلردر . جمله دن اشهرى ابن طرخان جمع ايتديكيدر وافضلى امام مستغفرى جمع ايتديكيدر . ايكيسى دخى عند الطلاب ظاهردر . وبوعلمك نفعى وغايتى وغرضى ارباب البابه خفى دكلدر .

مطلب ثالث فروع علم وتفسيرده‌در .

ايمدى معلوم اوله كه علم قرآن بربحر فراوان در كه عجائبى بحد وپايان در . وبرطود شامخ وجبل راسخدر غرائبنه وصول خارج دائرهٔ امكاندر وبوعلمك فروعى واردر كه احصا اولنماز وفنونى واردر كه استقصا اولنماز . لكن ايچندن شول مقدار ذكر ايده‌لم كه اكا قوت تحرير وافى و نطاق تقرير احاطه‌سنده كافى اوله .

علم معرفة المكى والمدنى — بوعلمده جماعت كثيره تصنيف كتب ايلمشلردر . جمله دن مكى و العزالديرينى . وبونك فائده‌سى نزولده مؤخر اولان آياتى معرفتدر تاكه آيات متقدمه‌يي ناسخ وياخود عمومى مخصص ايدوكى معلوم اوله . وبونده نيچه اقسام واردركه آنلرى ابوالقاسم الحسن بن محمد ابن حبيب النيسابورى كتاب (التنبيه) ده ذكر ايلمشدر آنلر مكده

بوعلمده دخى برتصنيف نافع لطيف واردر لكن شمدى اسمنى تذكره مجالم اولمادى .

علم غرائب لغات الحديث — وبوعلمك دخى موضوعى شريف ونفعى وغايتى لطيف درعلامهٔ زمخشرى بوعلمده (فائق) نام كتابى تصنيف ايلمشدر وامام ابن الاثير الجزرى كتاب (النهايه) يى تأليف ايلمشدر وبوايكى كتابى علم لغتده دخى معدود اولور .

علم دفع مطاعن الحديث — وبوعلمك موضوعى ونفعى مسلمين موحدين دن اولى الالباب قتنده ظاهر ومستغنى عن الاطناب در سابقاملاحظه دن برطائفهٔ طاغيه كه — قرامطه ايله ملقبين ايديلر — نبى عليه السلامك احاديث شريفه سنه بعض اوهام واهيه واكاذيب ساهيه سببى ايله طعن ايلمشلردركه احاديث مذكوره نك سباقى اول طعنك كذبنى مظهر وصورتى باطنده اولان افترادن مخبردر لكن بحمده تعالى بزم علمامز جزاهم الله عنا وعن الاسلام والمسلمين خيرا اول خرافات واكاذيبك دفعنه قيام وعقائد مسلمينى بومقوله اوهام فاضحه مهاويسنه دوشمكدن صون وحفظه سعى واقدام ايدوب هر برينى تقريرات كامله وتحريرات واضحه ايله شرح ايتمكله معناى مقصودى بيان واعلام ايلمشلردر . حق تعالى دائما اسلام ومسلمينى منصور واعداء دين اولان كفره وملحدينى مخذول ومقهور ايليه بحرمة محمد الامين وآله وصحبه اكرمين .

علم تلفيق الاحاديث — بوبر علمدركه آنده ظاهرا برى برينه متنافيه اولان احاديث بينده توفيق ومعانى والفاظنى بحسب قواعد العربية والاصول والمشروع والمعقول تطبيق وتلفيقدن بحث اولنور . كاه عام اولانى تخصيص ايتمكله وياخود مطلق اولانى تقييد ايتمكله وياخود كاهى واقع اولان حادثه نك تعددينه حمل ايتمكله وبونلرك غيرى وجوه تأويل ايله كه اكثر شراح حديث اثناء شروحده آنلرى مفصل ومشروح ايراد ايدرلر . لكن بعض علما بوخصوصده كمال اعتنا ايدوب بونك ايچون على حدة كتاب تدوين

اصل مترجم مرحوم والد ماجد بيوررلركه بن بوفن ده تصنيف اولنمش بعض كتب ايشتدم لكن كورمدم .

علم ناسخ الحديث ومنسوخه — وبوعلمك موضوعى غايت ايله ظاهر وفائدهسى وغرضى غيرخفى وباهر . بلكه اصول شريعتدن براصل قوى اولوب اكثر احكام آنك اوزره دائردر بعض علما آنك تدوينه اعتنا ايلمشلردر . مرحوم والد ماجد بيوررلركه بن بعض تقاتدن بوعلمده تدوين اولنمش بركتاب ايشتدم لكن بلادمزده مشهور دكلدر .

علم تأويل اقوال النبي صلى الله تعالى عليه وسلم — وبو علمك موضوعى معلوم و متعين ونفعى وغايتى وغرضى ظاهر وبين در . بنه مرحوم بيوررلركه بن بو علمده مولانا شمس الدين الفناري نك بر رساله سنى كوردم ومولانانى مزبور بلادمزده برفاضل مشهوردر عليه رحمة الملك الغفور واحاديث شريفه ايچون شرعه موافق تأويلات لطيفه استخراج ايلمشدر بر حيثيت ايله كه كورنلر لله دره وعلى الله اجره ديرلر واول رساله مزبوره يانمده موجود ايدى بعده ضايع اولدى كذلك شيخ صدرالدين دخى بعض احاديثى تأويلات اوزره شرح ايلمشدر لكن بعض ظاهر شرعدن اخذ او لنانه مخالف در مثلا ديمشدركه فلك اطلس كه لسان شرعده عرش ايله مسمى در وفلك ثوابت كه اهل شرع قتنده كرسى ايله مسمى در ايكيسى دخى قديم در وبوكلامى كشف صحيح وعيان صريحه احاله ايلمشدر . وبوكلامى مخالف شرع دكلدر ديو ادعا ايلمشدر زيرا شرع مبين ده وارد اولان حدوث سموات سبع وارضين در لكن شيخ مذكور قدس سره تحقيق سائر تأويلات ده برحيثيت ايله ابداع و بر مسلك لطيف اختراع ايلمشدركه البته باعث انشراح صدر ومال اولور الله اعلم بحقيقة الحال .

علم رموز اقوال النبي واشاراته — وبوعلم دخى ظاهر الموضوع وباهر النفع در وبونك غايتى وغرضى خفى دكلدر وبنه مرحوم بيوررلركه

كرك اكبر ، زيرا حق تعالى ﴿ لايمسه الا المطهرون ﴾ بيورمشدر . وترمذى وغيرلر روايتنده حديث شريفده وارد اولمشدر ﴿ لايمس القرأن الا طاهر ﴾ .

خاتمه — حضرت انس دن مرفوعا مرويدركه يدى نسنه‌نك اجرى عباداللهه بعد الموت قبرنده جارى اولور برعلم دركه آخره تعليم ايتمش اوله وياخود برنهر اجرا ايليه وياخود بربئر حفر ايليه وياخود برنخل غرس ايليه وياخود برمسجد بنا ايليه وياخود برولد ترك ايليه كه آكا موتندن صكره استغفار ايليه وياخود برمصحف توريث ايليه ، وبوحديث شريفده مسلمينه بشارت عظيمه واشارت ودلالت مثوبات جليله واردر .

مطلب ثانى فروع علم حديثدەدر

علم شرح الحديث — بوبرعلم دركه رسول اللهك احاديث شريفه سندن مقصد شريفى نه ايدوكندن قواعد عربيه واصول شرعيه حسبنجه بقدر الطاقه باحث در وبونك نفعى وغايتى برمرتبه‌ده در كه افراد انسان دن برفرده خفى ونهان دكلدر وبوفن‌ده اولان كتب مصنفه‌يى خاطر فاطر وكتب ودفاتر احاطه ايلمكدن عاجز وقاصردر لكن جمله‌دن اشهر وافضل وبرتر شروح بخارى در واول دخى غايت ايله كثيردر جمله‌دن شرح كرمانى وشرح برماوى وشرح ابن الملقن وشرح العينى وشرح ابن الحجر وشرح السيوطى وشرح الكورانى دروبونلرك غيرى . وبعده شرح (صحيح مسلم) درنواوى نك وسيوطى نك وشروح (مصابيح) دندر (المفاتح) كه خلخالى نكدر وشرح التورپشتى وشرح المظهر وشرح ابن العرب وبونلرك غيرى . وشروح مشارق دندر (المبارق) وشرح مجد الدين الشيرازى كه صاحب قاموس در وشرح الشيخ اكمل الدين وشرح الفاضل ابن الملك وبونلرك غيرى . وبوكتب مذكوره‌نك مصنفلرينك اكثرى مقدما ذكر اولنمشدر .

علم اسباب ورود الاحاديث وازمنته وامكنته — يعنى احاديث شريفه‌نك ورودينك اسبابنى وازمنه وامكنه‌سنى بيان ايدن علم در وبونك موضوعى اسمندن ظاهردر ومنفعتى عظيم دركه برفرده خفى دكلدر . مؤلف

کورمسم بن سنی تقبیل ایتمز ایدم. فرع آخر مصحفی تطییب و برکرسی اوزره وضع ایلمك مستحب در اماتوسدایدوب طیانمق حرام در زیرا اندهازلال و تحقیر واردر. زرکشی ایتدی: کذلك مصفحه ایاق اوزاتمق حرام دروسفیاندن مرویدرکه مصاحفی تعلیق ایتمکی یعنی دیواره و آخریره آصمنی کریه کورمشدر ودخی ضحاك دن مرویدرکه ایتدی حدیث ایچون کرسیلر اتخاذ ایلمیك مصحف کرسیلری کبی، فرع آخر مصحفی فضه ایله تحلیه وتزیین جائزدر اکرام وتعظیم ایچون قول صحیح اوزر. ولید بن مسلم دن مرویدرکه مالك ایتدی: بکا والدم جدمدن تحدیث ایلدی که صحابهٔ کرام عهد عثمانده جمع قرآن ایلدیلر ومصاحفی فضه ایله تحلیه ایلدیلر دیدی وبزه بر مصحف چیقاروب کوستردی. اما ذهب ایله تحلیه اصح بودرکه مرآه ایچون جائزدر رجل ایچون دکلدر جوازی نفس مصحفه مخصوصدر منفصل اولان جلدینه دکل. اما اظهر بودرکه برابر اوله فرع آخر چنانکه مصحف کهنه اولوب قابل انتفاع اولمسه شق دیوارده وضع اولنمقده کراهت واردر زیرا کاه اولورکه آندن دوشوب باصلمق لازم کلور وغرق وخرق ایتمك دخی جائز دکلدر زیرا آنده قطع حروف لازم کلور و آندن ماعدا تحقیر وازرا دخی واردر. حلیمی ایتدی مصحف کهنه ماء طاهر ایله غسل اولنمهنك وبالی یوقدر بلکه اولی و اصوب اویله ایتمکدر بعضلر دیمشدرکه احراق اولی در زیرا غساله سی کاه اولورکه خاکه آقوب باصلمق لازم کلور. حضرت عثمان رضی الله عنه دخی بالاتفاق مصاحفی احراق ایتمشلردر بعضلر احراق حرامدر زیرا منافیٔ احترامدر دیمشدر اما امام نووی مکروهدر دیدی. ائمهٔ حنفیه دن منقول اولان اولدرکه احراق اولنمایوب برموضع طاهرده دفن اولنه اما بعضلر آنده دخی وطی اقدامدن امن اولمامق ایله اقدام اولنماز دیمشلردر فرع آخر ابن المسیب دن مرویدرکه ایتدی: سزدن بریکز صیغهٔ تصغیر ایله مصیحف ویاخود مسیجد دیمسون زیرا برشی که الله اوله اول عظیم در تصغیر اولنماز الا مکرکه صیغهٔ تصغیر ایله تعظیم قصد اولنه. لکن بنه کراهت مقرر در ظاهرا تحقیر ایهام ایتدیکی ایچون، فرع آخر محدث اولانلره مس مصحف حرامدر کرك حدیث اصغر اولسون

بعضلر دخی دیمشدرکه سائر کتب منزله‌دن تجرید ایدك زیرا آنلری یهود ونصاری تحریف ایلمشلردر . ودخی معلوم اولهکه صدر اوّلده شکل واعجام شمدی اولانه مغایر ایدی زیرا علامت فتحه حرفك اولنده برنقطه وفتحه ایچون آخرنده وکسره ایچون اولنك تحتنده برنقطه ایدی امام دانی دخی آنك اوزرینه مثی وحرکت ایلمشدر اماشمدی مشهور اولان حروفدن مأخوذه اولان حرکات ایله ضبط درکه آنی خلیل اخراج ایلمشدر وبو اکثر واوضح‌در وحالا عمل آنك اوزره در پس فتحه حرفك فوقنده برشکل مستطیل‌در ، کسر تحتنده اول شکل ده‌در ، ضم برواو صغری‌در ، وتنوین هرحرکتك برمثانی زیاده‌در وسکون غایت ایله صغیره برداثره‌در

فائده — علماء اسلاف مصحفك بیع وشراسنده اختلاف ایلمشلردر بعضلر ایکیسنی دخی کریه کورمشلردر بوقول ابن عباسدن وابن مسعوددن وابن عمردن وابن سیرین‌دن منقول‌در بعضلر دخی ایکیسنی بیله تجویز ایلمشلردر ودیمشلردرکه اخذ ایتدکلری مال یدلرینك اجرتیدر ودیمشلردرکه انلر بیع ایتمزلر الااوراقنی بیع ایدرلر وبعضلر دخی اجرت نسخدن بدل‌در دیمشدر. بوکلام مجاهددن وابن المسیب‌دن وسعید بن جبیردن وابن الحنفیه‌دن وشعبی‌دن منقول‌در . بعضلر دخی آنجق شرایی تجویز ایدوب بیعی تجویز ایتمامشلردر وبوقول عطادن، اول دخی ابن عباسدن ودخی مجاهددن منقولدر. فرع عزالدین بن عبدالسلام ایتدی مصحف ایچون قیام بدعتدر صدر اولده معهود اولمامشدر ودخی نووی ایتدی قیام مستحب‌در زیرا آنده تعظیم وعدم تهاون واردر فرع آخر تقبیل مصحف مستحب‌در حجر اسودی تقبیل کبی آکا قیاساً عکرمة بن ابی‌جهل تقبیل ایدردی وبعضلردخی حجره‌قیاس ایتمیوب ولدصغیرك استحباب تقبیلنه قیاس ایلمشلردر حق‌تعالی‌دن هدیه‌اولمقده اشتراکلری اولدیغی جهتدن. امام احمددن اوچ‌روایت واردرجوازواستحباب وتوقف . ایکی اولکی مقدما ذکر اولنانلردن وجهی‌ظاهر اولور وجه‌توقف بودرکه بونك امثالنده قیاسك مدخلی یوقدر دیمشلردر نتهکم حضرت عمر رضی‌الله عنه بیورمشدر حجر حقندهکه اکر رسول‌اللهی سنی تقبیل ایدر

اوله نته كيم لسان عربك غيرى ايله قرائتى حرامدر . بيهقى ايتدى آداب قرأندندركه تفخيم اولنوب مفرجاً كتاب اولنه يعنى كلماتى مابينده فرجه اوله واحسن خط ايله كتابت اولنوب تصغير اولنمايه وحروفى مقرمط يعنى دقيق الكتابة اولمايه وقرأندن اولميان اشيا اكاخلط اولنمايه، مثلا عدد آيات وسجدات وعشرات ووقوف واختلاف قراآت ومعانئ آيات كبى. ودخى حسن وابن سيرين دن منقولدركه نقط مصاحفده بأس يوقدر ديمشلردر ودخى ربيعة ابن ابى عبدالرحمن دن مرويدركه ايتدى : مصاحفى شكلده يعنى اعجامده بأس يوقدر . امام نووى ايتدى مصحفك نقطى وشكلى مستحبدر زيرا لحن وتحريفدن صيانتدر . ابن مجاهد ايتدى مصحف اشكال اولنماز مكر بريرده كه التباس واشكال اوله، امانخعى دن منقول اولانكه نقطى كريه كورمشدر . وابن سيرين دن كه نقطى وفواتح وخواتمى كريه كورمشدر وانكله ابن مسعوددن كه تعشيرى كريه كورمشلردر ظن اولنان بودركه نقطه احتياج اولمايجق نقطه كريهدر ديمش اوله لر وباقيسنده مصحفه اشتباه توهمى اوليجق ديمش اوله لر ، زيرا نبى عليه السلام قرأنى تجريدايدك ديو بيورمشدر نه آنكه مطلقا كريهدر ديه لر والاوقت احتياجده نيجه منع اولنوركه غرض على كل حال ازالهٔ التباس واشكالدر ايمدى التباس كاه اولوركه امور مذكوره ني اثباتده اولور كاه اولوركه عدم اثباتده اولور . آنك ايچوندركه امام مالك رضى الله عنه بيورمشدركه شول مصاحفدن غلمان تعلم قرأن ايدرلر آنده نقطه بأس يوقدر اماامهات مصاحفده اويله دكلدر زيرا امام مالك رأى ايتمشدركه انجق صبيان تعلم ايتدكلرنده احتياج واردر جمله سنده يوقدر اماشمدى زمانه ده جمله سنده حاجت متحققه در پس مجموعنده امورمذكوره دن احتياج اولانى بقدرالاحتياج اثبات ايتمك جائزدر ميان سطورده تفسير قرأنى كتابت ايتمكدن غيرى. زيرا آنده بوجه من الوجوه عذر يوقدر شول جهتدنكه كتب تفاسير آندن مغنى ايديكى معلوم صغير وكبيردر ابن مسعودك (جردوا القرأن) قولندن مقصد بعضلر ديمشدر تلاوتده تجريد ايدك ديمكدر يعنى اثناء تلاوتده سائر كلامى اكاخلط ايلميك ديمكدر بعضلر ديمشدركه خط وكتابتده ديمكدر

اصل ابوجاد هواز حطی کلمن سعفص قریشات در ودیمشار درکه اوچ اولکیسی عربیه‌در وسائرلری اعجمیهٔ لاینصرف‌در

علم معرفة المصاحف — بوبر علم درکه آنده مصاحفك کیفیت کتابتی بیلنور تا که شرعده معتبر وسلف قتنده مستحسن ومقرر اولان آدابه موافق اوله. وبوعلمك فائدهسی ارباب بصائره خفی دکلدر ودخی معلوم اوله که کتابت مصحف مستحب اولدیغی کبی کتابتی تحسین وایضاح وتبیین وخطی سرعت ایله مشق وتعلیق ایتمیوب بلکه جلی وتحقیق ایلمك دخی مستحب‌در وسرعت ومشق ایله یازمق مکروه‌در کذلك قطع صغیر اوزره یازمق ابهام تحقیر ایتمکله مکروهدر. حضرت عمردن رضی‌الله تعالی عنه مرویدرکه برمصحف کوردیلرکه قلم دقیق ایله مکتوب ایدی کاتبی کتوردوب ضرب الیم ایله ضرب ایدوب کتاب اللهی تعظیم ایدك دیدیلر وهرچانکه حضرت عمر رضی‌الله عنه برمصحف عظیم کورسه‌لر مسرور اولورلر ایدی . ودخی حضرت علی‌دن کرم‌الله تعالی وجهه منقولدرکه مصاحف صغار اتخاذینی کریه کوروب انکار ایدرلردی . وینه حضرت علی‌دن موقوفا مرویدرکه بیوردیلرکه برکیمسه ﴿بسم‌الله الرحمن الرحیم﴾ده تنوق ایدوب یعنی کتابتنده تجود ومبالغه ایدوب رب غفور قاتنده آنك سببی ایله مغفور اولدی. وحضرت انس‌دن مرفوعاً مرویدرکه برکمسه‌که ﴿بسم‌الله الرحمن الرحیم﴾ کلمات شریفه‌سنی تجویدایله کتابت ایلسه آکا رب مجید مغفرت ایدر . امام غزالی ایتدی: مصحفی ذهب ایله کتابت مستحسن درودخی ابن‌عباس‌دن وابی ذردن مرویدرکه آنلر کریه کورمشلردر ودخی ابن مسعوددن مرویدرکه برمصحف مزین مذهب کوروب ایتدی مصحفك وجوه تزیننك احسنی کماهوحقه تلاوتی‌در ائمهٔ شافعیه دیمشلردرکه مصحفی حیطان وسقوف وجدران اوزره کتابت مکروهدر اشد کراهتله زیرا آنلر اقدام ایله وطی اولنور ودخی قلم غیرعربی ایله کتابتی جائزمیدر انده اختلاف اولمشدر. زرکشی ایتدی بن آنده علماء اعلام‌دن برنده منقول برکلام کورمدم لکن احتمال جواز واردردیدی زیرا کاه اولورکه عربی قرائت ایلین قلم غیرعربی‌یی یازوب آنده حسن کتابتی اولور اما اقرب بودرکه ممنوع

نور ايله مكتوب ومسطوردر وآندن بركله يوقدر الا برقومك آجالى وبر قومك اعمالى و برقومك مدتى حقندەدر . وينه انلردن مرويدركه معناى ابوجد (ابى) آدم الطاعه (وجد) فى اكل الشجرة يعنى آدم طاعتدن ابا ايدوب اكل شجرەده جد ايلدى . (هواز) زل فهوى من السماء الى الارض يعنى آندن زلت صادر اولوب سمادن ارضه ساقط اولدى. (حطى) حطت عنه خطاياه يعنى خطاياسى آندن حط اولندى (كلمن) اكل من الشجرة ومن عليه بالتوبة يعنى شجرەدن اكل ايدوب توبه ايله من واحسان اولندى . (سعفص) عصى فاخرج من النعيم الى النكد يعنى عاصى اولدى دخى نعيم دن نكده اخراج اولندى (قريشات) اقر بالذنب فامن العقوبة يعنى ذنبه اقرار ايدوب عقوبتدن آمن اولدى . وبو وجهله معانى علم حروفدندر مرحوم والد ماجد بيوزرلركه بن ديرم كه سكا خفى دكلدركه بوكلمات مقولهٔ اشاراتدندر دلالاتدن دكلدر پس بوكا منافى دكلدركه ديمشلردركه كتابت عربيه نك اوّل واضعى اوائلدن برقوم دركه عدنان بن اُدد ده نزول ايدوب آنده استعراب ايدوب يعنى كسب عربيت ايدوب بوكلماتى آنلرك عددنجه وضع ايلديلركه آنلر ملوك مدين در وكلمن رئيسلريدركه يوم ظلەده هلاك اولوب قز قرنداشى آنى بوقولى ايله ترثيه ايلمشدر :

كلمن تيم قلبى	هلكه وسط المحله
سيد القوم اتاه	الحتف نار وسط ظله
جعلت نار عليهم	دار هم كالمضمحله

وبو شعر دخى آنلر حقنده انشاد اولنمشدر :

(شعر)

الا ياشعيب قد نطقت مقالة	سبقت بها عمراً وحى بنى عمرو
ملوك بنى حطى و هواز عنهم	و سعفص اهل للمكارم والفخر

ودخى حفص بن عتاب ايتدى: بوكلمات اسماء ملوك جندركه حضرت آدمدن اقدم ارضده ساكن اولمشلر ايدى . پس آنلردن صكره عربه القا اولنمشدر . ودخى شعبى اسماء ملوك جبابره در. ايچلرندن قرشت بركله سويليوب حق تعالى آنى محو ايدوب بردابه صورتنه مسخ ايلدى كه يدى باشى وار ايدى. قطرب ايتدى

بودر كه اولدن مصاحف كتابت اولنديغى هجا اوزره اولوب آنى محافظه ايليه و آنلره مخالفت ايلميه و آنلرك كتابت ايتدكلرندن قليل و كثير برشى تغيير ايلميه، زيرا آنلر برطائفهٔ عليه ايديلركه علم جهتندن بزدن اكثروقلب ولسان جهتندن اصدق وامانت جهتندن اعظم‌درلر . پس لائق دكلدركه بز نفسمزه حسن ظن ايدوب آنلر اوزرينه استدراك ايتمكه عزم وقصد ايده‌وز وبوعلمده ابو عمرو دانى (مقنع) نام بر كتاب تصنيف ايلمشدر وابو العباس المراكشى دخى (عنوان الدليل فى مرسوم خط التنزيل) نام كتاب تأليف ايلمشدر . ودخى امام شاطبى‌نك قصيدهٔ رائيه‌سى‌كه (عقيله) ايله موسومه‌در .

فائده — كعب الاخباردن روايت واخبار اولنوركه ديمشدر : كتاب عربى‌نك وسريانى‌نك وسائر كتبك جمله‌سنك اوّل واضعى حضرت آدم‌در عليه‌السلام. موتندن اوچيوزيبل اوّل طين اوزره جمله‌سنى كتابت ايدوب بعده طبخ ايدوب قومشدر وقتا كه وجه ارضه زمان نوح‌ده غرق اصابت ايلدى بعده مرقوم كتابنه اصابت ايدوب آلوب كتابت ايلديلر، ايچلرندن كتاب عربه اصابت ايدن اسمعيل بن ابراهيم ايدى عليهما السلام . ودخى ابن عباسدن رضى‌الله تعالى عنهما مرويدركه اوّل كتاب‌كه حق تعالى سماءدن انزال ايلدى ابوجاددر ودخى ديمشلردركه بوحروف حق تعالى‌نك ﴿ وعلم آدم الاسماء كلها ﴾ قولنك تحتنده داخلدر . ابن فارس ايتدى اول سببدندركه بونى توقيفى در ديرز نبى عليه‌السلام بيورمشدر كه اباجادى تعلم ايدك پس ايتديلر اباجاد نه‌در بيورديلركه «الف آلاءالله‌در وبا بهاء الله‌در وجيم جلال‌الله‌در ودال دينى‌در وهاوهاويه‌در وواو ويل لمن‌هوى يعنى هاويه‌يه دوشنه ويل وهلاك‌در ، وزاى هاويه‌ده برزاويه‌در ، وحا وقت استحارده ذنو بندن استغفار ايدنلرك خطاياسنك خطى‌در، وطا آنلره طوبى‌در، ويا حق تعالى‌نك خلقى اوزره‌يدى وقدرتيدر ، وكاف كلام الله‌دركه قابل تبديل دكلدر ، ولام اهل جنتك برى برينه تحيت ايله تلازمى‌در، وميم ملك الله‌در و نون ن و القلم دركه نوردن برلوح‌در جميع كائن اولانى كتابت ايدر » وينه ابن عباسدن رضى الله عنهما مرويدركه ايتدى : حروف ابجددن برحرف يوقدركه الااول صفحات عرشده

مستغنى اولمايه حق تعالى نك ﴿ والسماء بناءً ﴾ قولى كبى زيرا مابعدنده و(انزل) قولى سباق كلامدن مستغنى دكلدر . زيرا فاعلى مستتردركه ماقبلنه عائددر لكن ماقبلندن قطع نظر اولنسه اول جملەنك مفهومى بزه معلومدر اما وقف جائز اولميان مثلا شرط اوزرينه بلا جزاء و مبتدا اوزرينه بلا خبروقف ايلمك كبى وبونلرك امثالى . ودخى معلوم اولەكه بوذكر ايتديكمز كلمات آنجق مقدمهٔ فندر تمام تفصيل كتب وقفه حواله وتوكيل اولنمشدر . وكتب مذكورەنك اهلى قتنده مشهوره اولمسى اسامىسنى ذكردن بزى اغنا ايتمشدر .

علم علل القراآت — برعلمدركه لمية قراآتدن باحث در نتەكيم علم قرائت انيتدن باحث در اولكى درايت ايله اولور ايكنجى روايت ايلەدر وقتا كەروايت علوم شرعيەده اصل اولدى ايسه اولكى فروع قيلنوب ثانى اصل قيلندى امر برعكس قيلنمادى اگرچه اعتبار اخر ايلەممكن ايسه دخى [*] وبو علمك موضوعى وغايتى متأمل متقيظه ظاهراندر .

علم رسم كتابة القرأن فى المصاحف — علم مزبور اگرچه علم خطك فروعندندر لكن آنده بحث خصوصيت قرأندن دكلدر . اما بونده بحث قرأنه مخصوصدر اول جهتدن آنك فروعندن قيلدق . وبوعلمك موضوعى رسم خط مصحفدركه حذف وزياده وهمز وبدل وفصل ووصل كبى ، وشول كلمەكه آنده ايكى قرائت اولوب بريسى اوزره كتابت اولنمسى كبى . وغايتى مصاحف كريمەيى مصحفامامه مخالفتدن حفظدر . اشبهايتدى امام مالكه سؤال ايلديلركه مصحفى حالا ناس احداث ايتدكلرى هجا اوزره كتابت ايدەلمى ؟ ايتدى ايتميك الا كتابت اولى اوزرەايدك ، امام احمدايتدى مصحف عثمان خطنه مخالفت حرامدر كرك واو وكرك يا والفده وبونلرك غيرنده . بيهقى (شعب الايمان)ده ايتدى بركيمسەكەمصحف كتابت ايليه لائق

[*] مثلا ديمك ممكندركه چونكه ، اول ثانيه علتدر اولّاصل اولمق اولىدر زيرا علت معلول اوزره مقدمدر طبعاً پس وضعاً دخى تقديم اولندى .

آنك اوزرينه وقف اولنسه بحسب المعنى حسندر لكن ﴿رب العالمين﴾ ايله ابتداء حسن دكلدر. قبيح اولدركه نه تام اولدنه حسن. مثلا «بسم الله» دن (بسم) اوزرينه وقف كبى. وبعضلر ايتديلر اقسام وقف درتدر تام مختار وكافئ جائز وحسن مفهوم وقبيح متروك. تام مختار اولدر كه مابعدينه متعلق اولمايه. پس آنك اوزرينه وقف ومابعدى ايله ابتداء حسن اولور سابقا مرور ايدن ﴿هم المفلحون﴾ كبى. كافئ جائز اولدركه لفظده منقطع معناده متعلق اولد. پس آنك اوزرينه وقف و مابعدى ايله ابتدا ينه حسن در ﴿حرمت عليكم امهاتكم﴾ زيرا ماقبلنده مذكور اولان ﴿ولاتنكحوا مانكح آباؤكم من النساء﴾ آيتنه معناده تعلق واردر لكن ظاهرا منقطعدر. حسن مفهوم اولدركه اوزرينه وقف حسن اوله لكن مابعدى ايله ابتداء حسن اولمايه ينه ﴿الحمدلله﴾ كبى. قبيح اولدركه آندن مقصد فهم اولنمايه (الحمدلله) كبى اندن اقبح اولدركه ﴿لقد كفر الذين قالوا﴾ اوزرينه وقف اولنوب مابعدى ايله ابتدا اولنه. سجاوندى ايتدى: وقف بش مرتبه اوزرينه در. لازم و مطلق و جائز و مجوّز لوجه و مرخص ضرورة. لازم اولدركه طرفينى وصل اولنسه اول طريقله تغيير معناى مقصودى تغيير ايليه ﴿وماهم بمؤمنين﴾ كبى كه مابعدنده ﴿يخادعون الله﴾ قول شريفنه وصل اولنماز. مطلق اولدركه مابعدى ايله ابتداء حسن اوله كه مثالى مرور ايتمشدر جائز اولدركه آنده فصل ووصل دخى جائز اوله. طرفيندن موجبين ده تجاذب اولديغى ايچون ايكى كلامك دخى موجبى بينده اتصال اولوب برى برينى جذب ايتدكلرى ايچون حق تعالى نك ﴿وما انزل من قبلك﴾ قولى كبى. زيرا مابعدى كه ﴿وبالآخرة هم يوقنون﴾ در بحسب المعنى ماقبلنه ارتباط تام ايله مرتبطدركه مقتضاى واوعطف وصل در اما تقديم مفعول غير صريح كه ﴿بالآخرة﴾ كلاميدر نظمى ظاهرا قطع ايدر. مجوز لوجه ﴿اولئك الذين اشتروا الحيوة الدنيا بالآخرة﴾ قول شريفى كبى زيرا مابعدنده (فلايخفف) قولندن اولان فا سببيت وجزا ايچوندر. پس وصل ايجاب ايدر اما نظم فعلك استيناف اوزره اولمسى فصل ايچون وجه اولمغى اقتضا ايدر مرخص ضرورة اولدركه مابعدى جملهٔ مستقلهٔ مفهومه اولمايوب ماقبلندن

ماوراسنده اتفاق اكثرين شذوذ اوزره در بونك تفصيلى كتب قرائتده در . آنلره مراجعت ايله معلوم اولور .

علم مخارج الحروف — بو برعلمدركه آنده الفاظ عربيه احوالندن بحث اولنور دهان ولساندن خروجى حالنده وقتنى موضعدن خروج ايدر . ودخى صفاتندن بحث اولنور جهر وهمس و شدت و بونلرك امثالى كبى . وبو علم على وجه التفصيل فروع علم الفاظ ده مرور ايتمشدر . زيرا بو ايكى علمه دخى فرع قيلنمق جائزدر لكن برر جهتدن .

علم مخارج الالفاظ — خفى دكلدركه الفاظك دخى مخارج مخصوصه سى واردر مخارج حروفه مغايركه اهلى قائنده معروفدر . وبوايكى علمى بيلمز الا افواه مشايخدن اخذ ايدنلر بيلورلر . و بو علم دخى كاه اولور كه فروع علم الفاظدن قيلنور .

علم الوقوف — وقف عبارتدر كلمه دن صوتى قطع ايلمكدن شومقدار زمان كه آنده عادتا تنفس اولنمق ممكن اوله وبوقطع استيناف قرائت نيتى ايله اوله اعراض نيتى ايله اولمايه . ودخى وقف آياتك رؤسنده واوساطنده دخى اولور اما وسط كلمه ده ورسم جهتدن متصل اولان يرده اولماز . ديمشلردركه معرفت وقوف قرأن واجباتدندر . زيرا حق تعالى ﴿ ورتل القرأن ترتيلا ﴾ بيورمشدر و حضرت امام على كرم الله وجهه بيور مشدركه : ترتيل تجويد حروف ومعرفت وقوفدر . ابن الانبارى ايتدى : قرأنك تمام معرفتندندر معرفت وقف وابتدا . ونكزاوى ايتدى معرفت معانى قرأن وادلهٔ شرعيه يى اندن استنباطه امكان اولماز الا معرفت فواصل ايله حاصل اولور . ودخى وقفك اقسامى واردر لكن انده اختلاف ايلمشلردر . ابن الانبارى اوچ قسمدر ديمشدر ، تام وحسن وقبيح . تام اولدركه آنك اوزرينه وقف ومابعدى ايله ابتداء حسن اوله و مابعدى ماقبلنه متعلق اولمايه . حق تعالينك ﴿ واولئك هم المفلحون ﴾ قولى كبى . حسن اولدركه آنك اوزرينه وقف حسن اوله . اما مابعدى ايله ابتداء حسن اولمايه . حق تعالينك ﴿ الحمدلله ﴾ قولى كبى . زيرا

بسم الله الرحمن الرحيم

شعبهٔ ثامنه

علوم شرعیه نك فروعی بیانندهٔ در

بونده دخی یدی مطلب واردر . مطلب اول علم قرائت فروعندهدر .

علم معرفة الشواذ وتفرقتها من المتواتر — یعنی قرائتك شواذینی بیلوب متواتر اولاندن فرق ایدن علمدر . معلوم اوله که متواتر اولان قراآت اکثر علما قتنده یدیدر . نافع و ابن کثیر و ابو عمرو وابن عامر وعاصم و حمزه وکسائی. وبونلرك هربرینك ایکیشر راویلری واردر : نافعك قالون و ورش وابن کثیرك بزّی و قنبل و ابو عمروك دوری وسوسی و ابن عامرك هشام وابن ذکوان وعاصمك شعبه و حفص وحمزهنك خلف وحلاد وکسائینك ابوالحرث ودوری در . وزنهار ظن ایتمیهسین که بونلرك راویلری همان ایکی یه منحصر اوله وآنلردن خارج بولنانك شذوذینه حکم ایدهسین . ایمدی بوضبط فاحشدر زیرا هرشیخك راویلری واردر لکن متأخرین ایچلرندن ایکیشر اختیار ایلمشلردر . و هربرینك تفصیلی معلوم اولماز الا جهابذهٔ نقل وکتب ثقاتدن معلوم اولور آندن ماعدا متواترك یدیه انحصارنده دخی خلاف واردر. زیرا تحقیق بودرکه مقدما ایشتدك که بعض علما یعقوب حضرمیی دخی آنلره الحاق ایلمشلردر . اما بوذکر اولنان قراآت ثمانیهنك

AE
3
T3
1895
v.2

LIBRARY
NOV 17 1964
UNIVERSITY OF TORONTO

941773

موضوعات العلوم

مؤلفی :

مرحوم طاشکپری زاده احمد افندی

مترجمی :

مشار الیهك مخدومی مرحوم کمال الدین محمد افندی

طابعی : احمد جودت

معارف نظارت جلیله سنك رخصتیله

جلد ثانی

ایلك طبعی

درسعادتده « اقدام » مطبعه سی

۱۳۱۳

AE
3
T3
1895
v.2

Tāshkubrīzādah, Ahmad ibn Mustafā
Mevzū'āt ül-'ulūm

PLEASE DO NOT REMOVE
CARDS OR SLIPS FROM THIS POCKET

UNIVERSITY OF TORONTO LIBRARY